Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

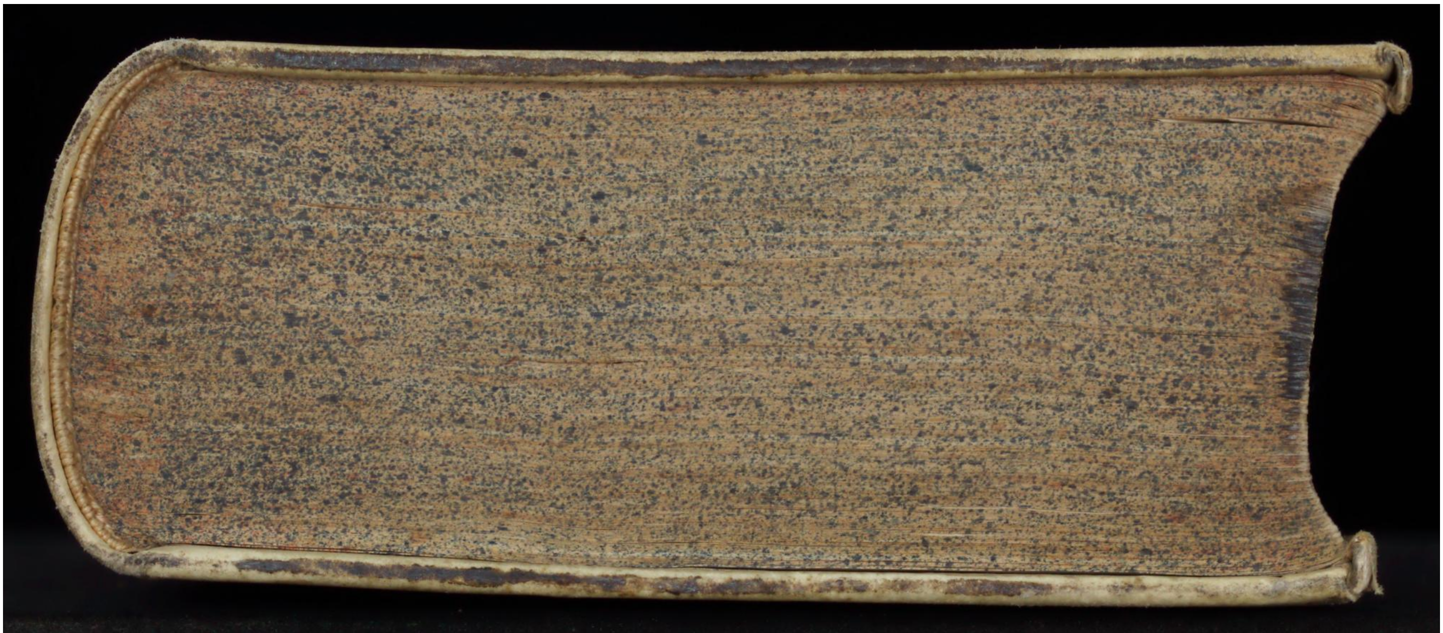

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

230
N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

V. Fabricium in Histor. bibliothec. Tom III p. m. 473

manus avi carissimi.

J. W. S.

Blz. 420/421 tussen blz. 1000 en 1001

Vince te ipsum.

natus. 1515.

mortuus. 1588.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

523481.

IOANNIS WIERI,

Illuſtriſſimi Ducis Iuliæ, Cliviæ, &c.
quondam Archiatri

OPERA OMNIA.

QUORUM

Contenta verſa pagina exhibet.

Editio nova & hactenus deſiderata.

Accedunt Indices Rerum & verborum copioſiſſimi.

AMSTELODAMI,

Apud PETRUM VANDEN BERGE, ſub Signo *Montis Parnaſſi.*

ANNO MDCLX.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ELENCHUS
OPERUM
IOANNIS WIERI.

I.

DE PRÆSTIGIIS DÆMONUM, *& Incantationibus ac Veneficiis Libri ſex. Ab auctore ſexies aucti & recogniti, juſta Exemplar Baſilienſe* 1583.

II.

LIBER APOLOGETICUS, *& Pſeudomonarchia Dæmonum.*

III.

DE LAMIIS LIBER, *& de Commentitiis Iejuniis.*

IV.

DE IRA MORBO, *ejuſdem Curatione Philoſophica, Medica & Theologica Liber.*

V.

OBSERVATIONES MEDICÆ RARIORES, *quibus accedit, Liber ſecundus, nunc demum ex Germanico Idiomate, in Latinum tranſlatus.*

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Magnificis, Nobiliſsimis, Ampliſsimis, Spectatiſsimiſque

DOMINIS

D. CORNELIO DE GRAEF,

Toparchæ de Zuyd-Pols-broeck, &c.

D. IOHANNI HUYDECOPER,

Equiti, Toparchæ in Maerſeveen, Neerdijck, &c.

D. HENRICO SPIEGEL.

D. SIMONI VAN HOORN, I.V.D.

POTENTISSIMÆ AC TOTO ORBE CELEBRATISSIMÆ CIVITATIS AMSTELODAMENSIS CONSULIBUS MERITISSIMIS, DIGNISSIMIS.

UT ET

D. NICOLAO TVLPIO,

Medicinæ Doctori celeberrimo.

D. CORNELIO WITZENIO I.V.D.

EJUSDEM CIVITATIS EX CONSULIBUS THESAURARIIS FIDELISSIMIS.

Magnifici, Nobiliſsimi, Ampliſsimique Domini

THemiſtius cognomento εὐφραδὴς, (quod interpretari licet SUADAM) amæniſſimum aurei ſeculi germen, cum animadverteret Imperatorem, quaſi quendam terrarum

 Deum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Deum, maxima veneratione ab hominibus coli, pretioſiſſimiſque muneribus, maxime coronis aureis & gemmeis communi civitatum gratulatione donari; ne ipſe tot obſtrictus nominibus, in eo munerando defuiſſe videretur; excogitavit aliquid ſane Conſtantino ſuo dignum. Coronam ſcilicet non auro gemmiſque diſtinctam, non duodenis radiis antiquo ritu illuminatam; ſed ex pulcherrimis Philoſophiæ floribus, ex viridiſſimis Academiæ lauretis concinnatam: quam ipſe texuerat συλλεξάμενος ἐκ τῶν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους λειμώνων. Næ eo munere & Philoſophiam velut in ſolio Imperatorio collocavit, & tanto aliorum munificentiam intervallo anteceſſit; quanto fortunæ bonis veriſſimi animorum theſauri, hoc eſt, ſapientiæ inventa antecellunt. Verum pace Themiſtii dictum eſto. Superiori ſeculo, Joannes Wierus Domo Gravienſis, Medicus & Philoſophus undiquaque doctiſſimus, non quidem Principi alicui, ſed Veritati atque corporis animiq; Sanitati, ſertum longe floridius ad pulchritudinem, ad venuſtatem gratius, atque ad diuturnitatem perennius, in Horto Sapientiæ ex omnium coronamentorum elegantia elaboravit. Dum enim *veteres avias* (ut cum Perſio loquar) *de pulmone revellit*, diaboli ejuſque ſatellitum fraudes dete-

gendo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

gendo, innoxios Magiæ ſuſpicione liberando, illos qui alimento ſe non indigere jactabant, proſtituendo, ac denique morbis conclamatis præſidium non ex Orco, ſed interioribus Medicinæ penetralibus ſollicitando: quicquid eruditum ex officina Sapientum prodierat, quicquid ut in Arce collocandum in Palladia incude ab hominibus limatiſſimis erat fabricatum, quicquid ex arcanis Encyclopædiæ myſteriis, ex Ecademi Heroo, meliore metallo formata ingenia deprompſerant, quicquid denique omnis ætas, omnis regio, omnes Philoſophorum labores pepererant, in hanc ſuam Coronam, quaſi Gygis aut Apollonii theſaurum, elegantiſſima artificioſiſſimaque manu congeſſit: ut ei merito velut Isii Ægyptii veſtibulo elogium iſtud πάνσοφον inſcribas, Ἐγώ εἰμὶ πᾶν τὸ ὂν καὶ γεγονὸς καὶ ἐσσόμενον. Non diffitendum, Invidiam, quæ comes ſolet eſſe virtutis, atro loliginis ſucco non tam inficere, quam obſcurare laboraſſe præfulgidum Coronæ hujus jubar; at quam irrito conatu, patet ex gemina Apologia huic noſtræ Editioni ſuperaddita. At, cum nihil ſub Sole ſit conſtans & ſtabile, atque ipſa ſidera ſuas habeant maculas & Eclipſes, Corona hæc toto alias orbe celebratiſſima, per præpoſterum ſtudium, aut verius fatum hominum

noſtri ordinis, (Typos ſuos ut plurimum deſtinantium Æternitati librorum deteriorum) parum quin diſſoluta, ſi non ignorantiæ tenebris oppreſſa fuit. Eoque, ego, qui nomen meum inter eos profiteor, quos Magnus Eraſmus ſæculorum ſoſpitatores vocare ſolet, officii mei eſſe ratus ſum, pro reſtauranda hac corona, omnes librorum lemniſcos ad eam pertinentes conquirere, quod perſuaſum haberem, lumen quod ex iis radiat, cujuſcunque conditionis hominibus tum erudiendis tum oblectandis ſervire plurimum. Ac quoniam nullum detrectavi laborem, ſub inde Herculeo parem, nec ullis peperci ſumptibus (permagnos feci, dum per totum ferme orbem diſperſos libros colligo, & quoſdam ex Germanico idiomate in Latinam linguam transferri curo) Deus è cœlo conatui huic benedixit: atq; eodem favente hanc præfulgidam coronam omnibus ſuis lemniſcis & ramentis inſtructam, primus congeſſi, ordinavi, polivi. Quum vero hæc ipſa ritu & cæremoniis amplius initianda ſit; nulli occurrerunt, præter vos, Viri Magnifici, Nobiliſſimi, & Ampliſſimi, quibus ea offerri mereatur. Vos enim per virtutem eruditi, per eruditionem optimi, tanta prudentia & laude civitatis maximæ, & ſub alio quoque ſole potentiſſimæ. Quietem & felicita-

tem

tem procuratis,ut obſtupeſcant peregrini,ringantur injuria. Glorioſiſſimo Imperat. Ferdinando I. quærenti, qua ratione tanta hominum multitudo,quam tum Noriberga mænibus ſuis complectebatur,in officio contineri poſſet,Joannes Tucherus Conſul reſpondit: *Bonis verbis, & aſperis pœnis.* Iiſdem artibus, vos quoque, cives & inquilinos veſtros in officio continetis; ſimul, non modo Mercurium iis quam propitium redditis,dum urbem veſtram(quæ jam diu audit orbis Epitome) Orientis & Occidentis divitiis locupletatis; ſed Minervam quoque faventiſſimam;dum omnigena ornamenta literaria,& liberalium ingeniorum exercitia,quibus celeberrimæ quoque Academiæ deſtituuntur,velut Mercurialis ſtrepitus linimenta, regiis impenſis procuratis. Patiamini ergo, Domini Clementiſſimi,hanc coronam,quam ſera poſteritas Colophonio calculo comprobabit, foribus veſtris & Tholo publicæ Bibliothecæ (quam inſtructiſſimam habetis) ſuſpendi, ſimul favete conatibus hujus veſtri civis,qui Deum rogat bono reipublicæ perennare atque feliciter rem gerere poſſitis, ſimulque manet

Amſtelodami
cIↃ IↃc LX.

Magnificarum Dominationum Veſtrarum humillimus cliens

PETRUS VANDEN BERGE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

IOANNES WIERVS.

ANNO ÆTATIS LX. SALUTIS M. D. LXXVI.

Εἰς Ἰωάννην τὸν Βίηρον ἰατρὸν
Γ. φαλκεπυργείου.

Ἦρχε βίου ὁ Βίηρος ἔφυ μέγας ἦρχε γὰρ αὐτὸς
Ἰητὴρ νοσεροῖς καὶ ἀρτεμέεσσι φέρει,
φάρμακα δοὺς νοσεροῖς βιοτήσια τῆς ὑγιείης,
Ἤπια θυμοφθόρου φάρμακα πᾶσι χόλου.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Σώματος ἀνθρώπου οὐ μὲν μόνον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι,
Ἀλλὰ σὺ καὶ ψυχῆς οἶδας ἀκεστορίην.
Τοὔνεκα καὶ τελέθεις τόσον προφερέστερος ἄλλων,
Ὅσσον τῆς ψυχῆς σῶμ' ἀμενηνότερον.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

VITA
IOANNIS WIERI.

Floruit circa annum 1570.

GERMANIA *eſt univerſa in ſuperiorem & inferiorem diſtributa: quæ* Belgium & Gallia Belgica *appellatur. In hac natum accepimus* JOAN. WIERUM *Latino cognomento* Piſcinarium, *quo apud exteros notior fuit, domo honeſtiſſimâ, patre* Theodoro, *matre* Agnete, *ſub annum Chriſti* milleſimum quingenteſimum, decimum quintum, *in oppido circa Moſam ad Brabantiæ limites ſito,* Gravia *nuncupato. A puero ad literas adhibitus ſtatim indolis egregiæ documenta dedit præclara. Pervenit deinde in* Henrici Cornelii Ægrippæ *notitiam: cujus aliquandiu ſe uſum eſſe inſtitutione fatetur: cum &* præceptorem & herum ſuum venerandum **vocet. Apud hunc ſcribit legiſſe ſe partem librorum* Steganographiæ Trithemii *ſcriptum, cum figuris & ſpirituum nominibus, eamque inſcio illo exſcripſiſſe. Quid verò de ejuſmodi ſenſerit,* **ibidem indicat:* præſtigias, *inquit:* oſtentant, non miracula: quæ non DEI adſiſtentia; ſed permiſſione ob hominum incredulitatem, & dæmonum pactione ſortiuntur effectum.

Ioannis Wier. Piſcinarius dictus.

Gravia oppidum

H. Cornel. Agrippa præceptor Wieri.

** Wier. l. III. de præſtig. dæm. c. 22. & 38.*

Steganographia Trithemii.

**Lib. 2. de præſtig. cap. 6.*

Quemadmodum autem omnes, quotquot in literis excelluerunt, multa tulerunt & fecerunt: ita & ipſe literis abditus primis earum jactis fundamentis, publica ad Lycea ſeſe contulit, illud poëtæ cogitans:

——— tentanda via eſt, qua me quoque poſſim
Tollere humo, victorque virûm volitare per ora.

E. Germania itaque egreſſus Lutetiam *Pariſiorum venit, ac medicis potiſſimùm operam dedit. Lutetiâ* Aureliam *acceſſit, ubi* Natalis Ramardi, *medici regii filios duos,* Natalem *apud S. Lazarum in ſuburbiis Priorem, &* Ioannem *cum* Ioanne Verreto *nepote, inſtituendos ſuſcepit: eoſque paulò poſt Pari-*

Lutetiam venit Wierus. Inde Aureliam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

* *Anno 1534.* *ſios reduxit. Eo autem * tempore Aureliam venit, quo tragœdia accidit, cum Prætoris Aurelienſis uxore defunctâ & monachis mendicantibus: quam* Sleidanus *deſcribit. Generis igitur humani, ubi à* Deo *diſceſſeris, artem conſervatricem, medicinam dico amplexus, & ab iis quæ ſunt* πρὸ ὁδοῦ *egregiè inſtructus, magnis itineribus eo in ſtudio progreſſus eſt: celeriterque ad metam, inſignibus doctoralibus non precariò obtentis, pervenit.*

In Africam proficiſcitur. *Peregrinatione deinde ſuſceptâ, in* Africam *trajecit, ubi quæ viderit circulatorum & Theraphim genera, ipſe recenſet in* *commentariis de præſtigiis dæmonum. *Pervenit & in*

* *lib. 2. cap. 15. Et in Cretam.* Cretam *inſulam: ubi hoc ſe, quod ferè fidem ſuperet, vidiſſe narrat. Ruſticus in quodam tumultu ſagittâ circa dorſum impactâ, vulneratus fuit; evulsâ ſagittâ ferrum in thorace eſt relictum. Chirurgus vulnus ſanat, fruſtra quæſitâ cuſpide. Poſt biennium juxta alvum ea excidit ſemiexeſa. Hæc ipſe.*

Domum ad ſuos reverſum, ut virtus latere neſcit, illuſtriſſimus princeps Guilielmus *Cliviæ dux, ad ſe eum * invitavit: ut à curâ corporis ac valetudinis ſibi eſſet. Id officium cum* viginti *vel* triginta *quaſi annis fideliter obiiſſet: non ſuo ſolum principi acceptus gratuſque; ſed & compluribus aliis comitibus ac magnatibus à medicinis, verèque* κοινὸν ἀγαθὸν *fuit.*

Fit archiater princip. Clivienſis.
* *Anno 1550.*

Accidit ipſo tunc in aulâ Clivenſi agente, quod ſilentio involvendum minimè videtur. Unnæ *in comitatu Marchiæ, fuit puella quædam* duodecim *annorum* Barbara, *à lethali decubitu nihil cibi aut potus adſumſiſſe credita. Eam cum* Wierus *vidiſſet toto corpore benè habitam & agilem, ſed ventre collapſo: meram impoſturam eſſe, ingenuè teſtatus eſt. Tandem impetrat ut examini ſuo in ædibus, quas Cliviæ habebat, principis decreto committeretur. Hic puellæ clam obſervatæ ſtatim detecta fuit verſutia & dolus: dum ubi ubi potuit, clanculum eſculenta & poculenta ſurripuit. Tametſi verò pœnam &*

Puella ſine cibo & potu vivere credita. Sed falsò.

paren-

parentes virgunculæ & ipſa puella cum ſorore, antea ciborum ſubminiſtratrice, meriti eſſent: tamen WIERO *deprecante princeps illis ignovit, ſenatu Unnenſi ſeriò reprehenſo; qui ſibi tam ſtupidè à puellâ paſſus eſſet imponi. Hæc fuit comœdiæ illius cataſtrophe, paulò lætior illâ, quæ * Eſlingenſem virginem manſit.* * *De qua Cruſius lib.* II. *part.* 3. *cap.* 20. *annal.*

Tandem fatis conceſſit vir benè de Repub. literaria, quin & de ſagarum genere meritus. Nam apud ducem illum dum verſatur, non ſine ſuſpiriis aliquoties vidit multos Chriſtiani vulgi, præſertim vetulas, ob veneficii ſuſpicionem in carceres compingi: quæſtionibus ſubjici; flammis exuri. Id ei anſam præbuit; ut laudatum multis ſcripſerit opus de veneficis & ſagis: *in quo quantum in Theologiâ, in Iurisprudentiâ, Medicina, Philoſophiâ profecerit; re ipſâ declarat; argumenta ex illarum diſciplinarum fontibus deſumta adferendo. Etſi autem eo ſcripto operam non luſit, cum ex magiſtratibus non pauci eo nomine gratias ipſi egerint: quippe qui prudentiores cautioreſque eo ſcripto facti eſſent: non defuerunt tamen; qui in eo & reprehenderent non pauca; & in certamen provocarent. Inter hos fuit* Paulus Scalichius, Joannes Campanus Leo Suavius: *nec* Joanni Brentio *uſquequaque ſatisfeciſſe videtur.* *Opus de veneficiis & ſagis.* *Adverſarii Wieri.*

Floruit amicitiâ virorum eâ tempeſtate magnorum. In Gallia familiariter uſus eſt multis non obſcuri nominis viris, potiſſimum medicis. Gerardo Fabro Cadurcano, Vitali Beſumbæo, Joachimo *quodam ex Provinciâ oriundo,* Michaële Villanovo, *& aliis. In patria verò* Joanne Echtio, Bernhardo Cronenbergio, Huberto Fabro *medicis Colonienſibus, aliiſque permultis in germaniâ & extra eam doctrinæ laude claris viris.* *Amici.*

*Corpore fuit ſatis compacto viribuſque integris adeò, ut de ſe commemoret *: dies aliquando quatuor illæsè abſque omni cibo & potu ſanum vixiſſe: imò longiùs ferre jejunium po-* *Valetudo.* * *lib. de commentit. jejuniis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tuiſſe: niſi quid gravius ſibi ex continuis vigiliis fuiſſet veritus.

Fratres habuit duos Arnoldum & Matthiam: *cum quibus domi paternæ hoc ſe obſervaſſe * ſcribit admodum puerum, non ſine ingenti terrore. In tabulato (ſub quo forte dormiebant) aſſcrvabatur magna lupuli copia, unde quæſtum pater faciebat. Quoties igitur venturi eſſent emptores: lares narrat fuiſſe auditos: atque ſaccorum per ſcalas devolutorum ſtrepitum imitatos, omine ſemper fauſto & veraci. Audit enim diabolus mercatores, aliquò mercium cauſa profecturos, de illis anteà inter ſe colloquentes: videt iter ingredientes. Itaque apud eos, ad quos illi tendunt, ſua antè agitat ludibria; ut pronunciaſſe futura videatur.*

* Lib. de præſtig. cap. 14.

Lares futurorum præſcii.

MAR-

MARTINI SCHOOCKI
Profeſſoris in Academia Groningæ & Ommelandiæ Judicium de libris JOANNIS WIERI, inſcriptis
DE PRÆSTIGIIS DÆMONUM.

VT invidia eminentia præ cæteris petere ſolet; ita ſapientes atque eruditos perpetuo comitatur, quod ſoli non ſolum audiant, ſed re ipſa quoque ſint homines. Maxime vero infeſta eſt ingenii monumentis, in quibus poſt cineres & favillas quoque certo vivere poſſent, niſi ea ſupprimere, non quidem è vulgo homines, ſed illi ipſi, qui docti haberi cupiunt, omnibus modis laborarent. Fatum hoc non hujus illiuſve ſolum libri, aut Scriptoris, ſed omnium, quotquot in librariis & Bibliothecis noti ſunt. Plato, cui ipſa Invidia teſtimonium hoc perhibere cogitur, quod fuerit omnium, quicunque ſcripſerunt, aut locuti ſunt, & copia dicendi & gravitate princeps, per ſcomma aureus vocatus eſt ab Epicuro: in illius quoque Dialogis plerique confuſionem jam olim notarunt, atque ſi credimus Athenæo, contra illos librum quoque ſcripſit Theopompus Chius, contendens pleroſque mendaces & inutiles eſſe. Diſcipulùs Platonis Ariſtoteles, quo nihil politiùs aut acutius ſe noſſe teſtatur Marcus Cicero, florentibus adhuc Athenis, ſcriptorum & morum ſuorum Cenſores expertus fuit Ariſtoxenum, Timæum, & Epicurum, atque nequid dicam de novitiis ipſius adverſariis, ipſe Gregorius Nazianzenus cum ſtomacho hæc alicubi pronunciat: *Abjicè Ariſtotelis minute loquacem ſagacitatem, abjicè mortiferos illos ſuper anima ſermones, & univerſa humana illa dogmata.* Ciceroni ipſi, Romuli nepotum di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſertiſſimo, ridicula poëmata non modo Juvenalis tribuit, verum M. Cato eum *ridiculum conſulem*, Papirius vero Præliis aut *velitem*, aut *conſularem ſcurram* vocavit. Ciceroni jungendus Demoſthenes, oratorum Græcorum princeps. De illo apud ipſum Ciceronem, qui alias eum admirari ſolet, hæc legas in Oratore: *Nobis non ſatisfacit ipſe Demoſthenes, qui quanquam unus eminet inter omnes in omni genere dicendi, tamen non ſemper implet aures meas.* Ne quis iraſcatur æmulo Demoſthenis Æſchini, qui applaudente ex parte Dionyſio Halicarnaſſæo, dictionem ſummi viri, ut moroſam & elaboratam nimis traduxit. Similiter Strabo Geographorum maximus, de Herodoto non dubitavit ſcribere, quod in hiſtoria ſua *nugetur, atque condimenti loco prodigioſas fabulas orationi immiſceat.* Quod Herodoto, contigit quoque Thucydidi, quem quamquam Cicero agnoſcit eſſe *rerum geſtarum pronunciatorem ſincerum atque grandem*, plurimi tamen Flavio Joſepho teſte, variorum mendaciorem eundem accuſarunt. Virgilius Maro, quem Vellejus Paterculus Latini carminis principem vocat, non Grammaticorum ſolum, ſed, ipſorum virorum principum ſiniſtra judicia incurrit. Ennii ſtercora gemmis illius Hadrianus Princeps prætulit, Auguſtique pronepos Caligula divinam Æneidem convitiis inceſſere, & parum quin proſcribere, inſtituit. Cornelius Tacitus, in quo laudando Lipſius modum invenire non potuit, quemque parentem ſuum Tacitus Auguſtus vocare ſolet, (ſi fides Æmilio Ferreto habenda) non ſatis Latine ſcribit, ejuſque dictio, judice Alciato viro ſummo, præ illa Pauli Jovii, aſpera & ſentieto alicui ſimilis eſt. De Seneca Philoſopho, inſigni illo morum magiſter, hoc judicium fert Fabius Quintilianus, quod *in Philoſophia parum diligens fuerit, uſuſque corrupta in eloquendo oratione, rerum pondera minutiſſimis ſen-*

ten-

tentiis fregerit. At cur privis exemplis colligendis immoror? Nunquam ulli adhuc ſcripto, ad unguem licet facto, omnibuſque ſtatuis emendatiori, hoc contigit, quod Phidiæ Minervæ, quæ digna habita fuit, ut extra invidiæ atque obtrectationis regnum in arce collocaretur. Ut alios omittam, hos invidiæ & malevolentiæ inſultus expertus fuit JOANNES WIERUS, Medicus non modo experientiſſimus, verum vir quoque undiquaque doctiſſimus, cum elaboratiſſimum opus de Præſtigiis dæmonum evulgaſſet: in quo cum abeat à recepta ſententia, iiſque obloquatur, qui anilibus conjecturis moti, rogo deſtinare ſolent homines Magiæ duntaxat ſuſpicione laborantes; non modo habitus fuit publice Magiæ diabolicæ fautor & patronus, verum etiam graphicus Magus. Ne quid enim dicam de Bartholomæo Fayo, qui paſſim in ſuo Energumeno hoc nomine eum notat & reprehendit; Joannes Bodinus vir doctus & ſcriptis plurimis celeberrimus, ex profeſſo hoc egit in peculiari libello annecti ſolito illius Dæmonomaniæ. Summa accuſationis eſt hæc, quod WIERUS ipſe fateatur ſe non modo exſcripſiſſe Joannis Trithemii Steganographiam, quam in muſeo Magiſtri ſui Agrippæ repererat; ſed lib. 2. cap. 5. de Præſtigiis, fateatur ſe fuiſſe Agrippæ diſcipulum, atque lib. 3. cap. 35. hunc vocet *Magiſtrum ſuum fidelis memoriæ*, itemque *venerandum præceptorem.* Sed an propterea Magus habendus WIERUS? Quid ſi Cornelium Agrippam virum longe doctiſſimum falſo Magiæ inſimulari pertendiſſet, (hoc modeſte docere ſolum inſtituit d. lib. 2. cap. 5.) haut magis peccaſſet, atque multi viri ſummates, quos duces ſecutus vir hoc ſeculo ſummus Gabriel Naudæs integrum caput XV. Apologiæ, ſcriptæ pro iis, qui per calumniam Magiæ inſimulati fuerunt, excuſando Agrip-

pæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

pæ conſecravit. Quam Apologiam antequam vidiſſem, perſuaſiſſimum mihi erat, Agrippam, juvenem fortè, Magicis ſacris irretitum mature reſipuiſſe, maxime cum hoc ipſe innuat in Præf. præmiſſa ad libros de Occulta Philoſophia, qua non modo veniam petit, ſed notat quoque cenſoria virgula libros à ſe prima ætate conſcriptos. Commendat ergo WIERUS Agrippam, ſane ſupra ſeculum ſuum eruditum, qualem fuerat expertus, & familiariter, cum eo per domeſticam conſuetudinem converſando, noverat. Vitio quoque WIERO verti non debet, quod exſcripſerit Steganographiam Abbatis Trithemii. Calculum ſuum lib. 2. de Præſtig. cap. 6. adjicit calculo Caroli Bovilli, atque nihil ſani in toto hoc ſcripto agnoſcit. Quanquam Naudæus d. lib. cap. 17. Trithemium ab omni Magiæ ſpecie liberare nititur, quod & ante eum fecerat Tannerus Jeſuita, cui hic non convenit cum ſocio ſuo Delrione. Steganographia ipſa Trithemii calculo multorum ſpecimen exhibet artis Notoriæ, videturque docere Cryptographiam. Legi velim Anonymi (ſed qui putatur fuiſſe Orthodoxus Theologus) Epiſtolam, qua anno ſexto hujus ſeculi, ſecundum Editionem Francofurtenſem, hanc ipſam Steganographiam obtulit Philippo Electori Palatino, atque diligentius attendi proteſtationem ipſius Trithemii, amolientis á ſe crimen Magiæ, quæ ibidem occurrit. Ut ut ſit vero, hæc non tangunt WIERUM, ut neque juvenilia & inconſiderata Cornelii Agrippæ ſcripta: quique his argumentis moventur, ut putent WIERUM ad ordinem Magorum non modo relegandum eſſe, ſed & Doctorem ſingularem Magiæ habendum, æque procul à ſana mente, atque à candore abſunt. Quid facias tamen? hodie adhuc inveniuntur, quibus volupe eſt cum mortuis luctari, cum tamen Larvæ his parcere conſueverint

verint

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

verint Talibus aliud non oppono, quam illud Maronis:

——— *Iam parce ſepulto,*
Nec Patris Anchiſæ cineres, Maneſve revelle.

Interim tamen non omnia probanda ſunt, quæ in libris WIERI de Præſtigiis Dæmonum, & in libris, De Lamiis, occurrunt. Tria præ aliis jure merito in illis argui exiſtimo. 1. Quod in Scriptura nullibi Magia, ut illicita condemnetur. 2. Quod nulli unquam cum Diabolo, de exercenda ad tempus aliquod Magia, pactum inierint, confeſſioneſque Magorum deliriis eſſe accenſendas. 3. Ac proinde nefas eſſe, ob crimen Magiæ aliquem ultimo ſupplicio afficere. Quæ Paradoxa licet vir prudens & ſalutis proximorum ſuorum quam ſtudioſus, tueri inſtituerit, quod videret à crudelibus magis quam ſeveris judicibus, quotidie multos innocentes, quaſi Magos, ad ignem rapi, ſperatamque bonorum confiſcationem judici crudeli & avaro dictare tormenta, ipſi Phalaridi ignota; nihilominus hæc ipſa jure ſummo nominatim in authore ex Pontificiis notarunt præ aliis Bodinus, Fayus, Binsfelſius, Martinus Delrio, Adamus Tannerus, Paulus Layman (hi tres poſteriores fuerunt Jeſuitæ) pluresque alii, quos longum foret enumerare. Ex Auguſtanæ vero Confeſſionis Theologis, & Reformatis, nominatim Brentius, Hemmingius, Danæus, Raynoldus, Perkinſus, & qui primo loco adduci debuiſſet Jacobus Magnæ Britanniæ Rex in ſua Dæmonologia. Nec tamen æque WIERUS deliquit, atque Reginaldus Scot nobilis Anglus, cujus liber juſſu laudati jam Regis in Anglia combuſtus fuit, quod aperte Magiæ crimen non modo negaſſet, ſed etiam ex profeſſo oppugnaſſet. WIERUS, etiam ante editos libros de Præſtigiis, adverſarium habuit Thomam Eraſtum, non modo Medicum & Philoſo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

loſophum incomparabilem, verum etiam Theologum judicioſum, qui viſo Apologetico WIERI, mox eodem anno, ſive anno ſuperioris ſeculi ſeptuageſimo octavo, evulgavit reſponſum, oppido quam eruditum, in quo licet ſolide ad argumenta WIERI reſpondeatur, non tamen Magiæ WIERUS arguitur, ſed ut vir doctus commendatur. Quod, ut publice conſtet, lubet paucula ex Epiſtola Dedicatoria hic repræſentare. *Ita ergo ibi Eraſtus:* Inventus eſt vir doctus, qui miſeratione infelicium muliercularum permotus, pro magis ut arbitror, quam recto ſtudio earum defenſionem ſuſcepit. Nec me inſcio fecit, ſed ante annos aliquot de conſilio ſuo certiorem me reddidit. Ego viciſſim ei reſpondi, non modo non ingratum mihi hoc fore, ſed jucundiſſimum. Quin etiam obteſtatus ſum, ut, ſi errare nos videret, audacter nos confutaret. Equidem non de cauſſa aut vitioſa nuce, ſed de hominum, pro quibus Chriſtus mortem ſubire acerbiſſimam dignatus eſt, ſalute agitur: ac proinde non ſceleratus ſolum, verum etiam immaniter impius juſte cenſeri poſſem, ſi crudelem & falſam opinionem humaniori, & veriori ſententiæ anteponerem. Mori certe malim quovis mortis genere, quam ſciens & prudens, in re tanti momenti errare: præſertim cum error in talibus non ſit ſimplex lapſus, ſed periculoſus & cum pernice aliquorum conjunctus. Quamobrem ſerio eundem rogavi, ut publice hominum ſalutis cauſa argumenta ſua, quibus meam ſententiam refelli poſſe arbitraretur, vel privatim communicaret, vel publice omnibus expendenda proponeret, me, ſi rectiora docuiſſet, publice quoque gratias libenter acturum eſſe, ſive privatim ſive publice erudiviſſet. Res eſt in annos aliquot dilata, & cum nihil ſperarem amplius, tandem circa principium hujus anni tanto ante intentata confutatio prodiit. Ego

eam

eam cum avide perlegiſſem, & meliora me viſurum fruſtra expectaviſſem, mirum eſt, quam fuerim demiratus. Nihil enim prorſus, quod quidem momenti alicujus eſſet, deprehendi, quod non antea ſolide à me confutatum fuiſſet. Itaque ſic mecum ratiocinari cœpi: Si vir tantus, & in hac ipſa quæſtione tam exercitatus tot jam annis nihil excogitare potuit, quo vel tua infirmaret, vel ſua corroboraret, ſatis manifeſtum eſt, quanta cauſæ, quam defendis, bonitas ſit. *Hactenus Eraſtus.* Non diffiteri licet præter jam dicta, alia pariter occurrere, quæ jure merito aliquis arguat. At, quiſquis eruditus, & ſimul candidus eſt, ſemper cogitat illud Horatii:

—— Non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura.

Eoque (ut finiam) exiſtimo bene de Republ. literaria promeritum fuiſſe Typographum, quod ſcripta WIERI diu deſiderata nitidioribus Typis exſcribi curarit. Adfer modo, benevole Lector, candorem & mentem defæcatam, atque (ut perſuaſum habeo) non minus mihi, quam Typographo applaudes. Quod reliquum, Vale.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Judicium ejuſdem de reliquis WIERI ſcriptis.

Quod dubius eſſem, an Typographus, quid WIERI, *præter ejus libros de Præſtigiis Dæmonum, evulgaturus eſſet, de his ſolummodo, ſimul ſuccurrendo Authoris innocentiæ, judicium meum interpoſui. At, quum ſupra eos ſe voluerit tollere, qui uni lucro ſtudent, nulliſque ſumptibus pepercerit, quò omnia ſcripta viri, ſupra quam dici poßit, eruditi, colligeret; atque in unum volumen redigeret, conducendo etiam nonnullos, qui ea, quæ Germanicæ ſolum legebantur, Latina toga induerent; ulteriori ejuſdem deſiderio ſatisfacere volui, atque libere profiteri, quid cenſeam de reliquis ſcriptis, quæ poſthac noſtri* MONTANI *ſtudio & diligentia uno volumine comprehendentur, quum antehac ullo vix precio comparari poſſent. Quantum ergo ad libros de Lamiis, diffiteri non poſſum, me ratione variorum in alia omnia à* WIERO *diſcedere; ſuſpiciendam tamen, & maximopere commendandam puto, non minus omnigenam ipſius eruditionem, quàm ſtudium juſtitiæ, imo conſcientiæ. Quis ita rerum imperitus, qui ignoret, plurimos utriuſque ſexus homines, ductos fuiſſe & ultricibus flammis traditos, nullam aliam ob cauſam, quam quod avarus judex, contra eos produxiſſet quoſdam viros Belial, qui contra innocentes quædam Magiæ ſpecimina, ab iis quaſi exercita, probaſſent? Item, tales judices, juſtos quoque ab hominibus ſui commatis haberi conſueviſſe, quod per dira tormenta & Phalaridi quoque ignota, confeßionem criminis atrocißimi extorſiſſent vitæ ſuæ prodigis. Qui licet haud aliam ob cauſſam ſe reos prodiderint, quam ut tormentis eximerentur, judici tamen nomen decuſque per innocentiam ſuam procurarunt, quod ex formula egiſſet. Si cui vero placuerit attendere ad illa, quæ diſputat* WIERUS, *circum-*

ſpe-

ſpectius verſabitur; maxime, ſi urnæ judiciali aſſideat: nec inanibus ſuſpicionibus omni ratione deſtitutis, tantum tribuet, ut iis equuleum deſtinet. Certe hoc collegiſſe videor, quod ex quo ſcripta WIERI *prodierunt; per Germaniam, Galliam, & Belgium, ratio ſubmoverit ſuſpiciones, quæ Majorum ævo, ſufficere videbantur ad aliquem, velut veneficum ſubmovendum. Liber de fictitiis Iejuniis, errori populari expugnando deſtinatus, tum per liquidas rationes docet, admirationem non mereri apud naturæ conſultos, ad quæ vulgus obſtupeſcere ſolet; tum etiam proſtituit æruſcatores, per ſpeciem religionis, ex talibus ludibriis quæſtum facere ſolitos. Cum hoc* WIERI *libro conferri meretur eximius Tractatus & excellentiſſimi Philoſophi Fortunii Liceti de Feriis Altricis animæ: Atque, ſi quis inſtituerit utrumque inter ſe contendere, næ eximium operæ pretium fecerit. Porro in Tractatibus Medicis Author noſter ſingularis eſt, &, quaſi ſub Herculis ſidere natus eſſet, non niſi adverſus morborum monſtra fertur, Hydropem, Quartanam, &c. Scorbutum, ſeu, Sceletyrben Plinii, morbum multis populis Endemium, naturæ præſidiis expugnari atque profligari poſſe, ex primis docuit. De Varenis (morbus eſt per Weſtphaliam nimis quàm familiaris) primus & ſolus forte egit. Atque, cum adverſus illum præſidia potiſſimum Magica adhiberi inter Weſtphalos conſueviſſent, ipſe oſtendit circa naturam matrem, Pœnorum proverbium cum ratione uſurpari poſſem, quo dicitur eadem terra & ciconias & ſerpentes proferre. Tractatulum ejuſdem Germanice ſcriptum, cum à filio Henrico ſubmiſſus eſſet, tanti fecit vir Celeberrimus Henricus Smetius, Medicinæ Profeſſor Senior in Academia Heidelbergenſi, ut eum, Latine à ſe converſum Miſcellaneorum Medicorum libro tertio, velut Emblema quod, inſerere voluerit. Quæ habet de morbo Gallico, (utinam non modo Gallis, ſed & omnibus Chriſtianis ignoto!) Sudore Anglico, Peſtilentia Epidemica, atque Iliaca Paſſione, talia videntur mihi, (qui alias, nec pro*

Medici filio me gero) ut, illorum evulgatione, homines tam diu devotos ſibi reddiderit, quam ipſi cum morbis luctabuntur. Qui tam feliciter cum corporis Tyrannis congreſſus erat, experiri quoque voluit, quid & quantum poſſet circa animi morbos. Eoque elegit ejuſdem inſaniam, (Iram innuo) quæ cum ſit plurimorum peccatorum fons, quomodo illius venæ obſtrui poßint, non minùs Philoſophicè & Medicè, quam Theologicè oſtendere inſtituit. In quo quid præſtiterit, ipſe, benevole Lector, dijudica. Librum hunc inventu antehac rarißimum, & parum quin auro contra carum, Montanus Typographus reliquis WIERI *ſcriptis ſociavit: eoque dignum judico, cui Reſp. literaria hoc nomine gratias agat, quam obſtringet ſe æternum, ſi, non niſi libros cum* WIERI *ſcriptis paria faciente ſive optimos, exſcribere poſthac inſtituerit: quod facturum auguror, imo voveo.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

AD
AUGUSTISSIMUM TOTIUS ORBIS CHRISTIANI CÆSAREM, REGES SERENISSIMOS, PRINCIPES ET DUCES ILLUSTRISSIMOS, COMITES GENEROSOS, ET QUOSCUNQUE ULLUM MAGISTRATUM GERENTES, TAM SECULARES QUAM ECCLESIASTICOS,

Libellus ſupplex.

INVICTISSIME Imperator, Reges & viri principes, quibus ordine legitimo, rationibus graviſſimis gladium ad coercendam merito ſupplicio maleficorum effrenem inobedientiam: ad eos verò qui ſe rectis politiæ legibus inculpatè ſubmittunt, vigilanter defendendos, eoque nomine tranquillitatem reipublicæ ritè conſtitutæ ſedulò conſervandam, commendavit Rex regum, & Dominus dominantium: vobis demiſſa oratione hunc ſupplicem libellum cum omni ſubjectione reverenter offero, ex cordis penetralibus orans, obſecrans & obteſtans quàm humillimè, ut concedere non dedignemini in illis dæmonum præſtigiis, quibus à rerum primordiis tam denſas hominum oculis offudit tenebras ille primus univerſi mali architectus: & in iis quas ſeneſcente mundo demum idem ille veterator mille artifex in deliris ſtupidiſque quibuſdam mulierculis fabricatus eſt in Chriſtianæ Europæ fœdiſſimam labem, hominum errorem craſſiſſimum, cædem inſontium frequentiſſimam, & vulnus conſcientiarum magiſtratus haud profectò leve: concedere inquam clementer, mihi minimo obſequentiſſimoque veſtro clienti, tempus apud vos proponendi his ſex libris meam qualemcunque ſententiam. Quæ ſi ſupremi ordinis veſtri punctum non

tule-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tulerit, eam uti meritò exibilandam explodendamque, ut quàm oçyſſimè, ita & libentiſſimè palinodia ſupprimere non gravabor, rationibus argumentiſque nervoſioribus convictus. Sin verò authoritatis veſtræ calculo ea confirmabitur, operæ precium me feciſſe, in animum inducam: non minori denuò ſupplicans ſtudio, ut huic ſententiæ tum locus detur; ſemota vetuſtatis religione, & opinionis tot ſeculis imbibitæ affectu poſito: ſi quando in veſtri Imperii regnis, provinciis & ditionibus ſe offerat occaſio deliberandi, judicandi & pronunciandi de cauſis illis diabolicis; & potiſſimùm de Lamiarum negocio hactenus tam multifariis tricis involuto. Hoc modo ſereniore mentis oculo hujuſmodi dæmonum ludibria diſeretum iri, omneſque verè Chriſtianos non tantam eorum eſſe potentiam cognituros, ut dubito minimè: ſic quoque minus innoxii ſanguinis, quem aviđiſſimè ſitit ille ab initio homicida, fundetur: nec ita quietis publicæ, cui ipſe tragœdiarum author invidet ſummopere, compages luxabuntur: & conſcientiæ rariore pungentur aculeo: ſatanæ item imperium indies magis ac magis collabaſcet, atque Chriſti regnum longius latiuſque propagabitur.

P RÆ-

PRÆFATIO

De totius Operis argumento.

REm profectò arduam, & omnino tenuitatis meæ vires
exuperantem agreſſum me eſſe fateor, qui cum fraudu-
lentis ſpiritibus, larvis & mundi dominis in theatrum
prodire, luctarique audeam: quum tot illi habeant
modos fallendi incomprehenſibiles, & cuniculos, occultoſque ela-
bendi receſſus, quibus ob eſſentiæ ſubtilitatem, motus celerita-
tem, vitæ longiſsimæ uſum, & voluntatis perverſitatem, longè
lateque craſsitiem noſtram terream eludant, ut quibuſcunque
eos adoriaris rationibus, defraudatum te eſſe palàm videas.
Quanquam vera hæc eſſe non inficiar: in alia tamen enutritus
ſchola, atque ab aliis inſtitutus præceptoribus, quàm Plato
ethnicus apud ſuperſtitioſos ſuos Ægyptios & vates Memphi-
ticos, vel Proclus apud ſuum Marcum, dæmonum clientem: *Actor. 9.*
ex D. Pauli, vaſis electi, & pugilis adverſus ſpirituales aſtutias
in cœleſtibus invicti conſilio, manibus indubitatæ fidei firmiſsi-
mis arripui doctrinam Conditoris cœli & terræ, omniumque quæ *Philip. 2.*
in eis ſunt, & verbum Chriſti (in cujus nomine horum ſpiri- *Epheſ. 6.*
tuum genua flectuntur, ipſique dicto citius fugantur) gladium
quippe ſpiritus ancipitem, tentaturus quid cum divini luminis
radio & rationum machinis, in luce cum rectoribus tenebrarum
ſeculi hujus potero, in eo potiſsimùm fraudium genere, quo illi
hactenus tam denſas hominum oculis offuderunt nebulas, ut quò
ſe convertere ſecurè debuerint, tanquam in ipſa caligine palpi- *Occaſio operis.*
tantes, ignorarint quamplurimi. Id autem eſt ille incantamen-
torum labyrinthus: cujus ut, invento qualicunque filo, explican-
di commonſtrarem viam multò aliam, quàm hactenus obſerva-
tam videre licuit, hoc inſtitui Opus Ne verò obſcuritatem gi-
gneret orationis perpetuitas, in ſex illud diſtribui libros: ut ejus
ordo tamen, quaſi rectè inſtituta rerum œconomia, ſuis conve-
nienter cohæreret partibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ARGUMEN. libri Primi.

Cæterùm quum univerſum id negocium ſit dæmonum præſtigiis ac dolo implicatum, ut ad eorum quæ in reliquis dicentur libris, intelligentiam ſterneretur via, in Primo libro, diabolus quid ſit, quæ ejus origo, qui primi doloſi ejus conatus, pernicioſique progreſſus ab Eva in rerum primordiis, ad hæc uſque tempora, quæ item ipſius potentia, quid etiam prorſus non poßit: quodq́ limites illi à Deo præfigantur, ultra quos ferri nequit, deſcribitur.

SECUNDI. Magi infames.

Hinc, quid per ſuam clientelam operetur, oſtenſurus: ad magos infames, dæmonum operâ quaſcunque præſtigias oculis noſtris deſtinato ſtudio multifariam objicientes, divinationumq́ variis larvis alios deludentes, & medicinæ ſacra ſuis impoſturis ſatanicis fœdè conſpurcantes, progredior: quos etiam Tertio libro à Lamiis ſegrego, ut quæ ſexu inconſtantes, fideique lubricæ, & ætate non ſatis mentis compotes, diaboli ludibriis magis ſint obnoxiæ: qui in illarum vim imaginativam ſive vigilantibus ſive dormientibus ſe inſinuans, quaſcunque formas ipſis inducit, ea dexteritate concitatis in hunc dolum humoribus & ſpiritibus, ut nihil aliud illæ ſciant, aut queant fateri, quàm rerum à dæmone ex Dei abſtruſa voluntate vel conſenſu peractarum, aut plagarum hominibus beſtiiſve invectarum, ſive deſignatorum flagitiorum, aut malorum pronatorum naturæ ductu, ſe effectrices eſſe: quemadmodum mentem quoque lædi, multifariiſque imbui imaginibus, ſæpe in iis quorum cerebrum atra bilis vel ejus vapor vitiarit, ſpectamus. Nullos quoque libros eas habere, nullos exorciſmos, characteres, aut ſimilia monſtra, velut magi infames: nullos etiam præceptores alios, præter læſam à dæmone mentem, aut corruptam imaginationem: unde & à Magis illis infamibus non parum differre, omnibus erit perſpicuum. Hi namque viri ſunt ſæpe docti & cordati, ſed curioſi longius etiam peregrinantes, ut artem imbibant dæmoniacam, qua ſaltem præſtigias & rerum ludibria, præter naturalem morem oſtentant: illæ verò utplurimùm fœminæ, eædemque vetulæ, & mente titubantes,

TERTII. Lamiæ.

tes,

tes, domique latentes: in quarum, uti organorum convenientium, phantaſiam propè torpidam, velut ſedem ſuis ſtudiis accommodatam, in melancholiæ morbo, mærore, vel extrema deſperatione, ut ſpiritus eſt, illabitur: nec tam præſtigiis deludens, quàm quæcunque hominum infortunia, calamitates & interitus tanta vehementia imprimens, ut qualia quantaque ea ſint, ſe perpetraſſe, ut dixi, arbitrentur: à quibus tamen hæ fuêre alieniſſimæ & prorſus inſontes. Has itidem à veneficis, quos φαρμακεύεις Græci dicunt, ſeparo: qui veneno vel propinato vel illito, vel eo loco ubi halitu feriat collocato, homines vel beſtias lædunt. Sic plurimùm intereſſe inter prophanos magos, lamias & veneficos intelligetur: de quibus tamen, velut iiſdem hactenus confusè actum, diſputatum, & pronunciatum eſt. Venefici. φαρμακεύεις.

Ut autem hæc innoteſcerent clarius, Quarto libro eos qui Lamiarum maleficio affici putantur, propono, demonſtrans eos à dæmonibus exerceri, vel obſeſſos eſſe, ex occulta Dei permiſſione, citra ullam ullius Lamiæ aut hominis alterius cooperationem. QUARTI.

Hinc juſto ordine, libro Quinto, ad eorum qui ejuſmodi maleficio colliſi creduntur, curationem, infinitis partibus aliam quàm hucuſque obſervata ſit, me confero: ubi, quæcunque curationes illicitæ à dæmoniis in ſui regni confirmationem effictæ, pervetitas conjurationes, characteres, ligaturas, periapta vel appenſa, annulos, ſigilla, imagines, & ſimiles umbrarum furias, ſacroſanctæ Scripturæ authoritate & rationum pondere convincuntur, exploduntur que: ut ab iis fæcibus, velut expurgato Augiæ ſtabulo, liberatæ mentes, in quacunque afflictione ad ordinata à Deo remedia poſthac confugiant, puris manibus in cælum ſublatis, ac medicinæ ſacra in hoc negocio incorruptius conſcientia ſynceriore tractentur: qui præcipuus fuit hujus inſtituti mei laboris ſcopus. QUINTI.

In hac tamen gravi meditatione aliquandiu ſuprà quàm dici poteſt occupatus, tantumque non (novit ille quem nihil latet) excruciatus, quòd vetulas illas dementatas, à dæmone illuſas, La-

 mias

mias vulgò dictas, quæ nihil flagitii ſingularis commiſiſſent (non enim loquor de veneficis) tam atrociter, ſine ulla commiſeratione multis in locis in caliginoſos ſqualidoſque carceres, horrida umbrarum hoſpitia & dæmoniorum domicilia inconſideratius præcipitari, inde in carnificinam truculentius rapi, ac demùm flammis devorandas temerè objici viderem: propriæque amentium anicularum confeßioni ſtari, nec ſatis inter Lamias & veneficas diſcerni: & Magos ſacrilegos, in lege veteri mulctatos graviter, jam impunius, imò cum laude apud pleroſque verſari: non potui non inquam argumenti ratione, conſcientiæ impulſu actus, meam hac de re ſententiam qualemcunque, quin-

SEXTI. *que iis libris adjungere: Sextoque libro velut appendice declarare, quid & quibus rationibus nixus, ſentiam de punitione Magorum infamium, à* CHRISTI *veritate rempubl. cum*

Act.13. *Simone & Elima avertentium, eamque ſedatam turbantium: quid item de modo puniendi Lamias à diabolo seductas, velut*

Hæretici. *melancholia agitatas, vix autem hæreticas (eæ enim mente illæſa, ſed præfracta conſtant:) poſtremò etiam, quid de veneficorum ſupplicio ſtatuendum exiſtimem, ſubjunxi: ubi locum*

Contra veneficas edictum Moſis. Exod.22. Lib. 4. cap.8. antiq. Iuda.

habere videtur promulgatum ex Dei voluntate Moſis edictum, Græcè à Septuaginta ſenioribus redditum, & velut explicatum in varia illa Hebraicarum vocum ſignificatione, φαρμάκους οὐ περιβιώσετε, *Veneficos (vel ut Hebræi habent, veneficas) non ſinetis ſupervivere. Ad venena uſurpantes legem hanc quoque refert Ioſephus Iudæus.*

Nec ſibi hìc leges à me arrogantius præſcribi criminentur Magiſtratus, aut legum periti. hoc enim meum fuiſſe inſtitutum minimè, teſtor Deum: ſed ex commiſeratione meditationem meam ſolummodò aliis cordatioribus & piis viris, necnon veritatis inquirendæ potius, quàm opinionis inconſideratius multis ſeculis imbibitæ affectu defendendæ ſtudioſis, excutiendam ſereno mentis oculo, ſummiße offero. Qui operæprecium me præſtitiſſe agnoſcent, ingenuam hanc libertatem bene interpre-

tentur:

tentur: qui ſecus cenſebunt, ignoſcant benevolenti. Interim mea qualiacunque argumenta, quibus toto hoc Opere nitor, ἄνευ παθῶν *conferri cupio, dum in conſilium vocantur Speculator & Iohann. Andr. titulo de Sortilegiis: aut Summiſtæ, Hoſtienſ. Gotfridus Reinerius in Summ. de Sortilegiis: Canon in cap. 1. & 2. ubi Alb. poſt Iohan. And. de ſortil. in antiquis: Alb. conſ. 55. 1. volum. incip. Caſus talis, per Oldrad. conſilio illo 210. incip. Regularis: vel etiam recentiores poſt gl. in c. accuſatus. §. de hæretic. initiis: Alber. de Roſatis in Dictionario, ſuper verbo Sortilegium: ſive Bonif. de Vitalin. in titul. de Sortilegiis, in tractatu Criminalium: aut Matth. de Afflict. in conſtitution. Neapolit. de malis & noxiis medicamentis, parte tertia: item auditor ejus Grillandus, aut etiam 2. Lib. Sylveſtri Prieratis de Strigomagis: ſeu Bonavent. ſuper 3. Sent. Quibus autem firmamentis ſua ſcripta munierit quilibet author, horum librorum collatione manifeſtius intelliget æquus Lector.*

Porrò de re ipſa & materia, quoniam ad veritatis doctrinam, & Eccleſiæ CHRISTI *quietem, ac proximi utilitatem ſpectat, non eſt quòd multis agam: quum ea ſit hujuſmodi, ut quantumlibet inelegantem ſit ſortita artificem, ſatis tamen ipſa per ſe, omnium oculis ſeſe queat & debeat commendare: præſertim ob res non paucas in lucem magis erutas, quæ hactenus vel ut incognitæ, vel ut obſcuræ latuêre. Solitum verò eſſe apud Græcos olim proverbii loco, hominibus parum ſcitè in re præclara verſantibus objici, Proba quidem materia, ſi probum nacta fuerit artificem, non ignoro: at cuilibet liberum permitto de artificis opere ſtatuere, quod illi libitum erit. Quod enim ad me attinet, ut nullius vel naſuti Momi, aut perſpicacis Ariſtarchi reprehenſionem, ſive ſeveri Catonis cenſuram deprecor, ſi merear: ita nec auram popularem, aliámve laudem magnopere venor, bona fretus conſcientia, qua hanc aggreſſus ſum telam. Dies erit, quando unicuique à Domino laus ſua accedet: dummodò illius accreſcat gloria, & ſatanæ tyrannis imminuatur, abundè ſatis erit factum meis votis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

IOANNES EWICH

Doctor Medicinæ.

DÆmonis exortum, ſtudium, vireſque, doloſque,
Qui velut in media luce videre cupis:
Qui quæ carminibus ſit vis, & quanta nocendi,
Si deſint ſacris philtra parata modis:
Qui miſere variis homines cruciatibus actos
Noſſe cupis, quáque hos arte levare queas:
Tandem quæ pœna infandæ legitima ſectæ,
Inſonti ut parcas, conſtituenda ſiet:
Hunc lege, quem IANUS WIERUS condidit arte,
Iudicio, & magna ſedulitate, librum.
Vive opus eximium, meritumque attolle trophæum,
Victa eſt Circeæ turba prophana ſcholæ:
Vive etiam æternos, Author, fœliciter annos,
Non erit ingenii fama ſepulta tui.

IOANNES BRACHELIUS L L.

Licentiatus ad Lectorem.

CUm Deus immenſi ſpacioſa volumina cœli
Conderet, & medio ſuſpenderet æthere terras,
Ornaretque polum ſtellis, atque æthera nimbis:
Ille ſibi pariter famulos, divina creavit
Corpora, qui tenues ferrent ſua juſſa per auras,
Quique procul curis agerent terreſtribus ævum.
Horum de numero genitor juſtiſſimus unum,
Sic meritum, Stygias cœlo detruſit ad undas:
Illic & manicis & dura compede vinctus,
Ad ſcelerum pœnas ſedet, æternumque ſedebit,
Triſtia commiſſæ perſolvens crimina culpæ.

Quas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Quas tamen interea fraudes, quaſque improbus artes
Nocte dieque ſtruat miſeris, quæ retia tendat,
Quidve potis, ſi fortè tibi cognoſcere curæ eſt,
Hoc lege, Lector, Opus, docti monumenta WIERI:
Hinc optata feres, hinc te tua vota docebis.
Inſuper & magicis quæ ſit fiducia rebus
Attribuenda, modò crudelia pharmaca deſint:
Quave veneficiis preſſo medicaberis arte,
Quamve ſatis dignam pendent ſub judice pœnam
Sagarum furiale genus, miro ordine narrat.
Sed tibi cur tantos memorande WIERE labores
Sumpſeris, haud equidem ſat adhuc diſcernere poſſum.
Publica me, dicis, moverunt commoda. Sed quis
Publica nunc curat, præclaraque pectora vulgò
Suſpicit, & meritos rebus perſolvit honores?
Tu tamen hoc feſſam nimium ſolabere mentem,
Quòd tua non ullo moritura eſt tempore fama.

EJUSDEM

Εἰς τὰ τοῦ Βιήρου περὶ μαγείας ὀκτάστιχον.

Δαίμονα τὸν στυγερὸν τὸν ἀτάσθαλα μηχανάοντα,
  Τοῦ σθένος ἠδὲ βίην μεγάλην, καὶ ἐπίκλοπον ἦθος,
Στρίγγα τε νυκτερινὰν καὶ ψεύδεα πολλὰ γοήτων,
  Οὐ μόνον ἐκ τούτων ἐδάης πεφιλημένε βίβλων.
Ἀλλὰ καὶ ὡς μέλλεις τὸ γοητικὸν ἄλγος ἀλάλκειν
  Ἀνέρι, τὸν φίλτροις γραῦς φαρμακόεσσα δάμασσεν.
Τίς δὲ τελευταῖον τίσις ἔσσεται. ὦ διὰ πολλὸν
  Ἔλλαχον εὖχος ἐνὶ ξυμπᾶσι βροτοῖσι Βιῆρος.

IN
IOAN. WIERUM
Illuſtriſſimi Clivorum Ducis Archiatrum.

E. CAR. UTENHOVII F.

Alluſionum Lib. 1.

EPIGRAMMA.

ILle VIA tota totoque ERRARE videtur
  ERRO vagus cœlo, docte WIERE mihi,
Qui Paracelſiſtæ latitans ſub nomine ſectæ
  Nomen ab ERRANDO credidit eſſe tibi.
Ni quòd ABERRANTES recto de tramite, rectam
  (Ceu Paracelſiſtas) cogis inire viam.
Nam neque cognomen tibi DEVIUS indidit ERROR,
  Quem neque transverſum DEVIUS ERROR agit.
Non VIA tartarei quæ fert Acherontis ad undas
  LATIOR: Anguſtum dat tibi nomen ITER.
Fit VIA VI quæ nos ſupera ad convexa polorum
  Ducit, & acclivi ſurgit in aſtra VIA.
Tu modò qua ducit VITÆ VIA, perge, beatæ,
  VIQUE tibi cœlo ſterne WIERE VIAM.
Sic fueris Latia VITÆQUE VIÆQUE CUPIDO,
  Argolicáque BIOY voce WIERUS ΕΓΩΣ.

ΟΥ ΘΕΝ, ἄτερ μουσέων καὶ χαρίτων, ὁ-ΒΙΟΣ.

A U-

AUTHORES

In hoc Opere citati.

A.

ABdias Bab. *Epiſc.*
Abenezra.
Accurſius.
Ælianus. Ælius Gallus.
Ælius Spartanus.
Ætius. Æneas Sylvius.
Henr. Corn. Agrippa.
Aias.
Albertus Crantz.
Albertus de Roſat.
Albertus Mag. *Teutonicus.*
Albucaſis.
Alchindus *Arabs.*
Alciatus. Alcimus.
Alexander Aprodiſeus.
Alexander I.
Alexander ab Alexan.
Alexander Benedictus.
Alexander Trallianus.
Almanſor.
Aloyſius Cadamuſtus.
Amatus Luſitanus.
Ambroſius Magirus.
Ambroſius. Andreas Maſius.
Andreas Thevet *Angoul. hiſt.*
Andreas Veſalius.
Angelonius.
Angelus Politianus.
Anſelmus Parmenſis.
Antiphon.
Antonius Benivenius.
Apollonides.
Apollonius Molon.
Apollonius Tyaneus.
Appion Grammaticus.
Apulejus. Arator. Aratus.
Archelaus. Ariſtophanes.
Ariſtippus. Ariſtoteles.
Arnoldus de Villa nova.
Artemon. Artephius.
Aſclepiades. Athanaſius.
Athenæus.
Athenagoras.
Athenorodus. Averrhoës.
Augerius Ferrerius.
Auguſtinus.
Auguſtinus Steuchus Eugub. *Epiſc. Kiſam.*
Auſonius. Avicenna.
Azaravius.

B.

BAldus.
Bartolus.
Bartholomæus Anglicus.
Bartholomæus Piſanus.
Baſilius Magnus.
Baſſianus Landus.
Beda.
Benedictus Victorinus *Favent.*
Benno Cardinalis.
Bernardus.
Berno. Beroſus.
Bias Prieneus.
Boccatius. Boëtius.
Bonaventura.
Bonefacius de Vital.

C.

CÆſar Conſtantinus.
Jul. Cæſar Scaliger.
Hier. Cardanus.
Carolus Bovillus.

***** Car-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Carpocrates.
Caſpar Peucerus.
Caſſianus.
Caſſiodorus.
M. Cato. Catullus.
Celſus. Chilo.
Chryſippus.
Chryſoſtomus.
Cicchus Aſculus *Florent.*
Cicero.
Cyprianus.
Cyrillus.
Claudianus.
Clemens *author libr. Recogn.*
Beat. Clemens de Conſtant. *Apoſtol.*
Cleopatra.
Cœlius.
Columella.
Conſtant. Imperat.
Cordus. Cornelius Nepos.
Coſtaben Luca *Hebr.*

D.

DAmaſcenus.
Damon.
David Kimhi.
Decretalia.
Democritus Abderites.
Diodorus Siculus.
Diogenes.
Dion Nicæus.
Dionyſius.
Dioſcorides. Duris.

E.

EDuardus.
Egeſippus.
Egnatius. Empedocles.
Epicurus. Epiphanius.
Eraſmus. Eucherius.
Eurycles. Euripides.
Euſebius. Euſtachius.

F.

Gabr. Fallopius.
Ferdinandus Cortheſius.
Ioan. Fernelius.
Leon. Fioravantus.
S. Fontainus.
Hier. Fracaſtorius.
Franciſcus Morand.
Fulgentius Placiades.
Fulgoſus.
C. Furius Creſinus.

G.

GAlenus.
Garcias ab Horto.
Gaudentius Merula.
Gaufridus Antiſiod.
Gellius.
Georgius Agricola.
Georgius Pictorius.
Georgius Sabinus.
Gerſon. Geſnerus.
Gyraldus. Giſelbertus.
Gordonius.
Gotfridus Reinerius.
Gratianus. Gregorius.
Gregorius Nazianzenus.
Grillandus.
Grugna Stryac.
Guidus Cauliacenſis.
Guilielmus Brabantinus *Hiſt.*
Guilielmus Malmes *Hiſt.*
Guilielmus Placentinus.
Guilielmus Turnerus Angl.
Guilielmus Vatignana.

H.

HArpocration.
Haymo.

Hector

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Hector Boëthius *Hiſt.*
Helinandus.
Heliodorus.
Heinricus *Inſtit.*
Helmoldus.
Hermes.
Hermogenes.
Heracletus. Herodotus.
Heſiodus.
Hieronymus.
Hilarius.
Hildebertus.
Hildegardis.
Hippocrates.
Hippol. Marſil.
Homerus.
Honorius.
Horatius.
Hugo Cluniacenſis.
Hugo Eterianus.
Hugo de S. Victore.

I.

IAcobus de Chuſa.
Iacobus *D. in Leichtenburch.*
Iacobus Meyerus.
Iacobus Ruffus.
Iacobus Sprenger.
Iamblichus.
Iaſon Pratenſis.
Idiota.
Igmarus Remenſis *Archiepiſc.*
Ioan. And.
Ioan. Anglicus.
Ioan. Baptiſta Porta.
Ioan. Franciſ. Picus.
Ioan. Franc. Ponzivibius *Placentinus.*
Ioann. Genadius.
Ioann Guinterius *Ander.*
Ioann. Herold.
Ioann. Kentmannus.
Ioann. Langius.
Ioann. Leo African.
Ioann. Nider.
Ioann. Salisberienſis.
Ioann. Sleidanus.
Ioann. Vaſſeus.
Iodocus Damhouderius *Brug.*
Ioſephus.
Irenæus.
Iſodorus.
Iſogonus.
Iſychius.
Iulianus Apoſtata.
Iulianus Philoſophus.
Iulius Cæſar.
Iulius Obſequens.
Iuſtinus.
Iuvenalis.

L.

LAbeo.
Lactantius.
Lælius.
Laërtius.
Leo. Leonides.
Levi Gerſonis filius.
Lilius Gregorius Gyrald.
Lyſimachus.
Livius.
Lucanus.
Lucianus.
Lucretius.
Ludovicus Cœlius Rhod.
Ludovichus Milichius.
Ludovic. Roman. *Patrit. Hiſt.*

M.

C. Manilius.
Marcellus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Marcus Heremita.
Marcus Marius Fryſchius.
Martianus.
Marſilius Ficinus.
Martinus de Arles. Marullus.
Matthæus Curtius.
Matth. de Afflict.
Matthiolus.
D. Maximus.
Maximus Tyrius.
Melanchthon.
Memphodorus.
Menander.
Mercurius Triſmegiſtus.
Meſue. Methodius.
Publ. Mimus.
Moſes Ægyptius.
Moſes Bar-cepha *Syrus Epiſc.*

N.

NAuclerus.
Neratius.
Nicephorus. Nicolaus.
Nicolaus Monardis.
Nonius.

O.

OCtavianus.
Oenomaus.
Olaus Magnus.
Oldralus.
Olympiodorus.
Origenes.
Ovidius.

P.

PAmphilus.
Paulinus.
Paulus Ægineta.
Paulus Venetus.
Pauſanias. Perſius.
Petrarcha.
Petrus Aponenſis de Ebano.
Petrus Argelas.
Petrus Alphonſus.
Petrus Bellonius.
Petrus Bembus.
Petrus Bleſenſ.
Petrus Cantor.
Petrus Cluniacenſis.
Petrus Damianus.
Petrus Lombardus.
Petrus de Palude.
Petrus Pomponatius.
Petrus Præmonſtratenſis.
Pherecydes.
Philarchus.
Philaſtrius.
Philo. Philochorus.
Philoſtratus.
Phocylides.
Picatrix Hiſpanus.
Pythagoras.
Platina. Plato.
Plautus. Plinius.
Plinius Iunior.
Plotinus. Plutarchus.
Pogius Florentinus.
Pontanus.
Porphyrius.
Poſſidonius. Primaſius.
Priſcianus *Philoſ.*
Proclus. Propertius.
Proſper. Pſellus.

Q.

Quintilianus.

R.

RAbanus.
Rabi Iſmaël.
Rabi Moſes.
Rabi Simon.

Radul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Radulphus. Raviſius.
Raymundus.
Remigius.
Reuchlinus.
Rhaſes.
Robertus Anglicus.
Rogerius Bachon.
Rondeletius.
Ronſæus. Ruffinus.
Ruffus Epheſius.
Rupertus.

S.

SAadias.
Sabellicus.
Salonius. Savonarola.
Saxo Grammaticus.
Saxoniæ Chronicon.
Sebaſtianus Franc.
Sedulius. Seneca.
Serapion Aſcalonites.
Q. Serenus. Seſtius.
Severus Sulpitius.
Silius. Sigebertus.
Iac. Sylvius.
Sylveſter Prioras.
Syneſius.
Smaragdus.
Socrates.
Solinus. Sophocles
Sophronius. Soranus.
Speculator.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.

T.

TAcitus.
Tatianus Aſſyrius.
Tertullianus. Terentius.
Thebit. Themiſon.
Theocritus. Theodoretus.
Theodorus *Byzant*.
Theognides.
Theophraſtus.
Theophraſt. Paracelſ.
Theophylactus.
Thomas Aquinas.
Tibullus. Timagenes.
Ioan. Tritemius.

V.

VAlerius Maximus.
Valerius Flaccus.
Valeſius de Taranta.
Varignana. Varro.
Vegetius. Victor.
Vincentius. Virgilius.
Ulpianus.
Ulricus Molitor.
Volaterranus.
Vopiſcus.

X.

XAnthus.
Xenocrates.
Xenophon.
Xiphilinus.

Z.

ZOnaras *Hiſt*.
Zeno.
Zoroaſter. Zozimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Illuſtriſsimo atque Excellentiſsimo

Principi ac Domino,

D. GUILIELMO,

Cliviæ, Juliæ & Mont. Duci, Comiti Marchiæ ac Ravensburgi, Domino in Raveſtein, &c, ſuo Domino Clementiſſimo, perpetuam in Chriſto JESU felicitatem precatur

IOANNES WIERUS *Medicus.*

IN tam pernicioſa varietate fanaticarum & peſtilentium opinionum, quibus hoc ævo miſerè orbem concutit Chriſtianum Satan, non minimi eam momenti eſſe ſentio, Princeps illuſtriſsime: quam idem ille velut perditiſsimum ſeminarium, mentibus hominum inſevit incantamentorum nomine.

Controverſiæ de Religione.

Etſi enim multifariam in religionis noſtræ controverſiis, vel ob diverſos ceremoniarum ritus, vel non æquè intellecta Scripturæ loca, animi diſtrahantur, ſententiæque varient, faces ſub dente antiquo ſerpente: non tamen inde tam deploranda ſubſequitur calamitas, quàm ex ſemel imbibita, ipſius inſtinctu, perſuaſione de eo mali genere, quod hominibus & beſtiis citra veneni vel propinationem vel applicationem, inferre creduntur quædam dementatæ anus, quas Lamias vel Sagas nuncupant. Licet enim ex prioribus quidem diſceptationes hinc inde oriantur diverſæ vel pro hominum affectu, vel prout cuilibet ſua ſatisfacere mens videtur,

Rom. 14.

aut pro talenti à Deo donati pondere & qualitate: tamen momenti tantum eæ ſæpius non habebunt, ut aut animæ ſalutem aliquo attingant modo, aut etiam amicitias omnino turbent, vel diſſuant.

Opinio de Lamiis.

At quàm execrabilem à Deo alienationem, quàm conjunctam cum dæmone neceſsitudinem, quanta inter proximos odia, quàm rixoſas vicinarum factiones, quas ruſticorum ſimultates, quæ urbium diſsidia, quàm frequentes inſontium cædes, parente tragœdo diabolo, gignat fœcundiſsima illa calamitatum mater, opinio nimirum concepta de Lamiarum maleficii

(non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

(non inquam veneficii) prodigioſa poteſtate, quotidiana docet experientia. Et quum pauci ſint morbi, quorum cauſas ad Lamiarum opus non referat, perversè in religione Chriſtiana inſtitutum vulgus: vix alius hominum ordo comperitur, cui univerſum hoc impietatis negotium penitius ſit notum, & juſtior de hoc actionem inſtituendi occaſio incumbat, quàm medicorum: quorum eo incredulitatis genere ita turbantur animi, & aures raduntur, ut nihil in iis æquè concrepet apud ægrotos, quàm mordax illa falſaque innocentium muliercularum de inflicto ejuſcemodi malo criminatio. Quam Camarinam aliquandiu non tam virulentum expirantem fœtorem, cum paulatim ſana ex Dei verbo inſtitutione prorſum interituram ſpes eſſet, eàm denuò graviter moveri, ut contagionis virus jam multò longius latiuſque cum plurimorum pernicie, procellarum ſpiritu horribiliter afflante, exhalet, quàm hactenus unquam, indies magis ac magis ſentio. Cauſa ſcribendi. *Tanta vigilantia quamcunque obſervat occaſionem veterator ille, ſomnolenter hujus artes permittentibus iis, quorum intererat die noctuque doctrinæ Evangelicæ machinis, ipſius propugnacula concutere, funditusſque evertere. Dum itaque ad gravem hanc impietatem ſilentio connivent Theologi plerique omnes: dum opinionum falſitatem in morborum cauſis, eorumque impiis curationibus tolerant Medici: dum ſententias ex perſuaſione, longa annorum ſerie & præſcriptione non tam ratione diſcuſſa, quàm præjudicio quodam citra contradictionem uſurpata, hic pronunciant Iuriſconſulti: dum denique neminem audiam, qui mortalium miſertus, aut totum hunc Labyrinthum nobis aperuerit, aut ſaltem exitiali medendo vulneri manum admoverit: operæ mihi precium facturus videbar, ſi ego velut* κολειὸς ἐν ταῖς μέσσαις, *garritu ſaltem aliis veternum excuterem: & arduam hanc rem, qua noſtræ religioni Chriſtianæ ſumma ſit contumelia, altius perſcrutandi, diſcutiendique, qualemcunque anſam fuſiori oratione & quantulacunque demonſtratione ſubminiſtrarem. Etſi non eram neſcius, pravæ opinionis ſine ratione* Prava.

per-

opinio, inexpiabilis tinctura. pertinaciam, inexpiabilem eſſe tincturam, & quæ elui nequeat, ut ſcitè à Galeno noſtro ſcribitur, his verbis: ἐστὶ δὲ οὐδεμία βαφὴ δυσοποιὸς οὕτως, ὡς τὸ τοῦ ἀνθρώπου λογισμοῦ πρὸς τὰ μοχθηρὰ δόγματα πάθος· οὐ γὰρ ἔστι μεταπεῖσαι τοὺς αὐτοῖς ἐντραφέντας. Sic enim educatos, ad reſipiſcentiam aut veritatis frugem non poſſe reduci arbitratur. Tam non facile eſt, novam rem ad communem hominum mentem & aſſenſum accommodare.

Nec tamen hoc meum inſtitutum quiſquam calumniabitur, quaſi nimis Suffenus, minuſque tenuitatis meæ conſcius; quicquam præ aliis intelligere, aut poſſe, mihi temerè præſumam. Quàm ſit mihi curta ſupellex, probè novi, & me certius nemo: atque hoc ſcio, quod neſcio. Nemini hîc præjudicatur. Accedunt quotidianæ medicationes, & profectiones aſsiduæ, quæ certè ferias ejuſmodi lucubrationibus ſedulò donandas, mihi præripiunt: ut hoc nomine ſuperioribus venationibus Hambachi inſtitutis, dum tuæ Celſ. atque ejuſdem illuſtri generoſæq; ſoboli ex officio inſervirem, huic potiſsimùm ſtudio vacaverim.

Complures igitur alios infinitis partibus longè meam hanc infantiam ſuperare potuiſſe & poſſe etiamnum penitiore veritatis inquiſitione, oratione luculentiore, & demonſtratione evidentiore, magiſq; nervoſa, cum ob ingenii acumen, ac doctrinæ excellentiam, tum verò maximè propter amplioris ocii acceſsionem, non modò libenter & ingenuè agnoſco, ſed quoque palàm liberè profiteor. At interea jejuno meo ſcripto felicia illa ingenia provocatum iri ſperare volo, ut vel dicendo, me rectius erudiant, qui ejuſmodi collationum ſolet eſſe fructus: vel, tacendo meam hanc ſententiam ab inolita religioſo illo ſeculo opinione δὶς διὰ πασῶν diſſonantem, comprobent. Hac ratione reportaſſe me ex laboribus uſuram ſatis uberem confidam: nec me præſtitæ pœnitebit operæ, ſi ſaniore doctrina in veritatis cognitionem revocer, aut ſaltem in rara pauciſq; audita opinione confirmer. Etenim ut naturam in profundo veritatem penitùs abſtruſiſſe, rectiſsimè docuit Democri-

Veritas in profundo abſtruſa.

mocri-

mocritus: ita eam vigilantius inquirere, inveſtigare & rimari decet. Id ſiquidem cum majori æquitate conjunctum eſt: quam ſententiam, quam temerè quis amplexus ſit, pertinaciter defendere.

Argument. operis. Theologicum, Philoſophicum. Medicum. Juridicum.

Argumentum autem hujus commentationis noſtræ partim eſt Theologicum, quo diaboli artes & ſtudia Sacrarum literarum teſtimoniis produntur: & quo iis modo tutiſſime obviam iri poſſit, docetur, Partim etiam Philoſophicum, dum naturalibus convincuntur rationibus vana ſatanæ ludibria, & corrupta ſagarum imaginatio: Partim item Medicum, ubi ſecundum naturæ legem, morbos, eorum cauſas & ſymptomata Lamiis perperam hactenus imputata, oriri demonſtratur. Partim id etiam Iuriſprudentiæ placita ſpectat, quum de magorum infamium, Lamiarum & veneficorum pœnis, pro delicti qualitate & magnitudine, alio quam hactenus uſurpatum eſt modo, diſſeratur.

Cur variæ inſerantur hiſtoriæ.

Hiſtorias autem inſerui paſſim varias, eo potiſſimum fine, quod quum tam diverſa tamque multifaria ſæpenumero in hoc ſatanæ negotio à multis referantur: ex noſtrarum narrationum collatione, ἀναλογίᾳ & qualicunque explicatione, citius in actionum præſtigiarumque dæmoniacarum, & rerum multijugarum cognitionem ac judicium perveniri poſſe arbitratus ſim.

Ne autem hîc mei ingenii metas & profeſſionis limites temere præfractaque opinione, nimis proprio fiſus cerebro, tranſiliiſſe cenſerer, hæc mea παράδοξα pleriſque doctiſſimis, etiam ex tuæ Celſ. familia viris, Theologis, Legum peritis, & collegis excellentiſſimis, eo animo legenda excutiendaque propoſui, ut horum cenſura vel ſtarent, ſi ratione niterentur: vel caderent, ſi convincerentur erroris: vel mutarentur, ſi qua aut additione aut caſtigatione egerent. Nec enim quicquam eodem tempore ſimul inchoatum ac abſolutum fuit.

Malleus maleficarum.

Iam vero ſi maleficarum Malleum hoc abſolviſſe penſum quis objiciat, is ubi illius libri congeſtas à Theologis, Henrico Inſtitoris & Iacobo Sprenger ineptias abſurdas, ſæpe etiam impias, legerit: & cum hoc noſtro ſcripto, affectu omni ſejuncto, contule-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rit: ſententiam profectò aliam omnino, imò contrariam me ſuſtinere ac defendere intelliget. Penelopes enim telam retexere, actumque agere, ſane lubet minime. Pauca quidem in hanc rem dixit Vlricus Molitor, Sigiſmundi Bohemiæ regis conſiliarius, in Dialogis de Lamiis & Pithonicis: nonnihil quoque de ſtrigibus ſcripſit Ioannes Franciſcus Picus: Abbas item Spanheimenſis Ioannes Tritemius quæſtiones quinque Maximiliano Cæſari propoſuit: noſtra quoque lingua argumentum hoc attigerunt quidam Germani: quo autem judicio, operis noſtri collatione innoteſcet.

Cæterùm præter multas graveſque cauſas, quæ ut tuæ Celſitud. has meas qualeſcunque cogitationes conſecrarem, me impulerunt, hæc quoque induxit potiſſimum: quod quum jam in viceſimumſextum annum tuæ Celſitud. à medicinis fuerim, ac diverſas ſæpenumero in tuæ Celſ. aula audierim de Lamiarum jam denuo in ampliſſimis ditionibus tuis renatarum, potentia & incantamentis ſententias: vix à nemine tamen certiorem, meæ conſonam magis, & è veritatis fontibus erutam penitius, me unquam hîc cognoviſſe, atque illam quam aliquoties à tuæ Celſitud. ore his hauſerim auribus, velim nolim fateri cogor: Sententia ducis Cliven. de Lamiis. *nimirum Lamias nemini ulla voluntate maligna quacunque dira imprecatione, aut intuitu malicioſo nocere poſſe: ſed vitiata per occultos dæmonis cuniculos phantaſia, eas tanquam melancholia agitatas, in mentem ſibi inducere, quæcunque mala ab ipſo ſatana illata, vel naturali occaſione ex abſtruſo Dei conſilio prognata, abs ſe perpetrari. Vbi enim actionum modus ad trutinam vocatur, & earum organa indagine circumſpectiore obſervantur,* Veneficium. *luce clarius mox omnium oculis patet rei* ἀδυνατία *& falſitas. Veneficium ſolummodo à* φαρμακευτρίαις *vel veneficis, veneno vel propinato vel illito, noxiè fieri in hominum & animantium internecionem, doctè, prudenter & piè concedit tua Celſitudo. Hinc fit, quòd non multorum more, pœnam deluſis aniculis ſtatim ſevere infligi jubeat: ſed matura deliberatione prius de veneno dato exactè inquiri, poſt ſi de ea indubitanter conſtet, le-*

gum præſcripto ſatisfieri, à Deo ad hoc conſtituta tua Celſ. velit. Hoc profectò accedit meritò ad reliquas præclariſſimas & innumeras animi ingeniiq; dotes, quibus ita quotidie quam nactus es Spartam (κατὰ τὸ ἀπόφθεγμα à tua Celſ. celebrari ſolitum) adornas, illuſtraſque, ut & tuorum & vicinorum omnium oculos in te convertas. Nihil hîc præter inſtitutum dicam, de non vulgari tuæ pietatis ſtudio: cujus ut plurima, & quidem memorabilia, ita imitatione digniſſima poſſem adducere exempla, ni hinc potius inclementiam expectandam, quàm favorem, vererer. Sit autem hoc unum, quod neque ſolem exorientem unquam videas, neque veſperi te lecto componas, quin ardenter prius fuſis ad Deum precibus, à ſacra lectione te totum, & omnes tuæ Celſ. ſubjectos, ipſius patrocinio fideliter commiſeris. Nihil addam de temperantia in potu, quo unico nomine non modò tuis ſubditis omnibus numeroſiſſimis exemplar exiſtis admirabile: ſed et tui ordinis illuſtriſſimis, eiſdemque potentiſſimis heroibus optimo præluces jure: ut ebriam tuam Celſitud. vidiſſe neminem, non minima laus ſit imò ratam eſſe velis Aſſueri regis legem, qua ne quis poculorum certamen urgeat, ſeverè cavetur. Sed tamen non ſic inflectere ſenſus Humanos edicta valent, quàm vita regentis. Quo fit, etiam, ut nemo te præſente nòn ſolùm dejerare, verum etiam juràre audeat. Conſcius eſt enim unuſquiſque, quàm Celſitud. tua odio pluſquam Vatiniano proſequatur omnes, qui aſſiduis ſuis dejerationibus tremendum Dei nomen prophanare non erubeſcunt: qua blaſphemia omnes propemodum horribiliter concrepare aulas, eſt quòd Chriſtianæ religionis homines meritò doleant, lugeantque, plagis hinc enatis palam viſis. Taceo continuos in quorumcunque libellorum ſupplicum, & aliorum ſcriptorum quotidie affluentium lectione, maturaque reſponſione labores: quo vel unico incomparabili exemplo, verè paternum affectum erga commiſſum tuæ tutelæ ſubditorum gregem, quis non exoſculetur? quibus ut nec contemptum hic Karlorum nomen, in aliorum ore innatans aſſiduè, unquam à tua Celſitud. objectum fuiſſe, quis audivit,

Mores principum plus legibus valent.

Eſth. 1.

Claud.

Kerll.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ita ſæpenumero eos blandiſſimo filiorum nomine dignaris: nec quicquam uſque adeo tuæ Celſitud. ſtudio curæque eſſe norunt omnes, quam tuam rempublicam in ſumma tranquillitate perpetuo conſervare : id quod cum rara, imò divina prudentia proximis aliquot annis turbulentiſſimis, undequaque bellico ſtrepitu circum maximas tuæ Celſ. ditiones ſæviente, nec tamen eas concutiente, teſtatus es. Nec poſtremam meretur laudem, quinimò apud omnem poſteritatem propagandam, quod velut doctorum Mecœnas, ſingularem facias interdum ingeniorum delectum in iis, quos ad exteras regiones & præclaras in quacunque facultate Academias tuis impenſis ablegari, ali, ſtudiorumque curriculam feliciter perficere voluiſti, quo aliquando tuæ Celſ. & reipublicæ decori uſuiq; eſſe queant: ut ea ratione inſignibus doctrina, Prudentia, exiſtimatione, & rerum cognitione uſuque viris, illuſtrem illum tuæ Celſ. comitatum eſſe ornatum, ad reliqua celeberrima tuæ aulæ ornamenta, non immerito referri debeat. Minus tamen id mirum videri debet, quod ipſe doctus, eruditos ſemper eo proſequutus ſis ſtudio, ut quibuſcunq; honorariis & ſtipendiis eos in tuam ampliſſimam pellicere accireque familiam, jam inde à quo princeps es, non intermiſeris. Sic providentia non vulgari factum eſt, quod hîc in venerando ordinis Senatorii conſeſſu, primo ſit dignata loco tua Celſ. virum doctrina multijuga, nec vulgari prudentia, rerumque variarum uſu & eximiis animi corporiſque dotibus clariſſimum, D. Henricum Barzium cognomine Oliſlegerum, Ll. Doctorum & Cancellarium Cliven ſem vigilantiſſimum, patriæque amantiſſimum. At prorſus calamo hîc imperaſſe præſtat, quam leviter oratione jejuna verè heroïcas tuæ Celſ. virtutes omnem omnium laudem poſt ſe relinquentes attigiſſe: quas non aliorum relatu cognovi, ſed hiſce oculis in tua Celſ. velut in lucidiſſimo ſpeculo quotidie contueor. Tali itaque ac tanto Principe patrocinium non denegante, mordaces vitilitigatorum inſoleſcentium dentes haud difficulter victurum me confido: præſertim cùm à meis partibus in procinctu ſtare invictam veritatem non dubitem. Precor Deum opt. max patrem Domini noſtri JESU CHRISTI, *ut quod pro ſua bonitate immenſa in tua Celſitud. feliciter cœpit, majore ſui Spiritus acceſſione uberius augeat, ad nominis ſui gloriam, Celſitud. tuæ ſalutem, & florentiſſimarum ditionum tuarum felicitatem.*

DE DIAB.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

DE
DIABOLO,
EJUS ORIGINE,
STUDIO ET POTENTIA,
LIBER PRIMUS.

DE
Diaboli Origine, quando ſit creatus, quæ ejus eſſentia, & de illius lapſu.

CAP. I.

DÆMONUM præſtigias & incantamenta explicaturus, à primario eorum authore Diabolo, hujus artibus, ſtudiis & poteſtate exordiar: ut eo cognito, illiuſque authoritate ac exiſtimatione perſpecta, evidentius cunctas ejus actiones unuſquiſque dilucido mentis oculo introſpicere, & poſthac minus impedite penitusque dijudicare queat.

§ 2. Religionis autem Chriſtianæ ſacram amplexus doctrinam, fideique indubitatæ confeſſionem, quemadmodum Ariſtotelis & Peripateticorum, adeoque Sadducæorum, non eſſe dæmones in rerum natura contendentium, placita prorſus rejicio: ſic & Platonis commentitiam diſtinctionem omnino approbare, aut etiam Porphyrii, Pſelli, Procli, Plotini & Iamblichi opinionibus ſubſcribere nequeo, qui copioſe quidem de dæmonibus, verum multa, quæ non videre aut cognovere, tanquam rei notæ hiſtoriam conſcripſerunt.

Peripat. negant dæmones. Act. 23.

Fabulæ de dæmonibus.

§ 3. Omnipotentem itaque univerſi architectum Deum, ante aſpectabilis hujus mundi opificium, corpoream illam cœli machinam admirandis ſpirituum ordinibus in miniſterium pulchre ornatam condidiſſe, ex hiſtoria ſancta Moſis, divinæ Majeſtatis legati, atque

Gen. 1. Hebr. 1.

Angeli quando creati. Exod. 33.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

fideliſſimi ſcribæ (cum quo facie ad faciem quaſi cum amico loquutum eſſe Deum , perhibet Sacrarum literarum veritas) firmiter credendum eſt.

Angeli quid *Dionyſ. de Divin. nomin.*

§ 4. Boni vero hi ſpiritus erant omnes, quemadmodum omnia à ſummo bono creata: naturæ nimirum intelligentes, ἀσώματοι: eſſentia ſua divinæ naturæ quadantenus conformi , ſed finita : à quibus agnoſceretur & coleretur Deus, eo, quo ipſe vellet & præſcriberet, modo : quibus & ſuam viciſſim bonitatem in omni æternitate communicaret , quare illis excellentem intelligentiam, eximiam perſpicaciam, notionesque æternæ & immotæ juſtitiæ ſuæ illuſtres , tanquam radios de æterna ſapientiæ ſuæ luce accenſos indidit. Ac de angelorum quidem natura, præter alios, Nazianzenus ſcribit in Oratione εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα : unde vero ἀγγελικαὶ δυνάμεις,idem etiam εἰς τὰ γενέθλια.

Dæmonum origo. *2. Pet 2.* *Iud. epiſt.* *Iob. 4.* *Luc. 10.*

§ 5. Sed ubi quidam, ob dotes, quibus condecorati erant , præſtantiſſimas , proprio efferrentur arbitrio , & adeo inſoleſcerent , ut ſeſe tandem Deo conferrent , non ſervantes ſuam originem , relinquentes ſuum domicilium , ac peccantes : eos honoribus nudatos, miniſtrorum ſuorum numero excluſit iratus Deus, repulit ac præcipites egit, vinculisque perpetuis ſub caligine ad magni illius diei judicium ſervavit. *Eſaiæ. 41.* Huc illud Eſajæ vaticinium de ſuperbiſſimi Babyloniæ regis (quem Luciferum vates nuncupat) faſtu & altiſſimo lapſu contorquent quamplurimi. Hic draco ille magnus, in terram projectus cum ſuis angelis, ſerpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas ut Joannes ait, tortuoſus ſerpens Eſajæ. *Apoc. 12.* *Eſaia 14.* Hunc caſum non ſolum noſtri & Hebræorum Theologi docent : verum etiam Aſſyrii, Arabes, Ægyptii & Græci ſuis dogmatibus confirmant. Homerus ſub Ates deæ nomine eum obſcuraſſe videtur. Alii per γιγαντομαχίαν eundem tacite ſignificaſſe, & graphice hujus angeli ſupercilium depinxiſſe volunt:

Qui auſus ſimilem regi componere ſedem,
Non veritus ſummi regis, nec fulminis ictus,
Paulatim carpens ſublimia tecta tonantis,
Cum ſuperimpoſitum Pyndo ſubvertit Olympum
Ira Iovis, tetramque dedit ſub tartara peſtem.

Ophis.

§ 6. Pherecydes idem dæmonum lapſum deſcribit : & Ophin, hoc eſt, ſerpentem dæmoniacum, rebellantis, & à divinæ mentis placito deficientis exercitus caput & anteſignanum fuiſſe tradit. Eandem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

dem ruinam & Triſmegiſtus in Pimandro depingit: vetuſtiſſimum Empedoclem, dæmones *οὐρανοπετεῖς cælo ruentes* vocantem, eorum caſum noviſſe, ſignificat Plutarchus in ſermone de Fœnore.

§ 7. Eleganter hic Auguſtinus: Quæris unde diabolus? Inde *Tract. in Ioan. 42.* utique, unde & cæteri angeli. Sed cæteri angeli in ſua obedientia perſtiterunt, ille inobediendo & ſuperbiendo lapſus eſt angelus, & factus eſt diabolus. Item de Vera relig. cap. 13. Diabolus, in quantum angelus eſt, non eſt malus: ſed in quantum perverſus, propria voluntate. Magis enim ſeipſum quam Deum diligendo, ſubditus ei eſſe noluit, & intumuit per ſuperbiam, & à ſumma eſſentia defecit. Item De civit. Dei, VIII: 22: Dæmones eſſe credendum eſt ſpiritus nocendi cupidiſſimos, à juſtitia penitus alienos, ſuperbia tumidos, invidentia lividos, fallacia callidos, qui in hoc quidem aëre habitant, quia de cæli ſuperioris ſublimitate dejecti, merito irremiſſibilis transgreſſionis in hoc ſibi congruo velut carcere prædamnati ſunt. Nec tamen, quia ſupra terram & aquas aëri locus eſt, ideo & ipſi ſunt meritis ſuperiores hominibus, qui eos non terreno corpore, ſed electo in auxilium Deo vero, pia mente facillime ſuperant. Sed multis plane participatione veræ religionis indignis, tanquam captis ſubditiſque dominantur, quorum maximæ parti mirabilibus & fallacibus ſignis ſive factorum ſive prædictorum deos ſe eſſe perſuaſerunt. Vide eundem contra Iulian. VI. 9. & de Nat. boni adv. Manich. 33. & I. Hypognoſt. contra Pelag.

§ 8. Hi ergo ſpiritus antea divini, cæleſtes, puri, lucidi, nullius *Heb. 1.* malitiæ conſcij, Dei ſolius nutum obſervantes, in miniſterium emit- *Pſal. 103. & 104.* tendi propter eos, qui hæredes futuri eſſent ſalutis, angelicam eſſen- *Spiritus immundi & mali.* tiam non omnino perdiderunt: ſed perditiſſime, originali juſtitia & lumine gratiæ privati, vitiarunt, denigraruntque, ut jam aërei, *Epheſ. 2. 6.* mundani, obſcuri, tenebricoſi, & (uno verbo) immundi malique *1. Corinth 2. Zach. 13.* dicantur & ſint. Ac licet lumen intellectus naturalis etiamnum ob- *Matth. 8.* tineant, lapſus tamen pœnam infinitis partibus duriorem, obſcurata *12. Marc. 1. 3. 5. Luc. 8.* obfuſcataque divinæ ſapientiæ luce ſuſtinent: & graviorem expe- *9. 11. Act.* ctant, quam ex tranſgreſſione genus humanum. Quanquam ſi hoc *19. Iudic. 9. Genus humanum.* quoque ſupremæ prudentiæ radios, quos in primorum parentum animis de ſuo æterno lumine Deus incenderat, retinuiſſet, plurima perſpicaciſſimo mentis acumine intueretur clarius, penitius intellige- *Geneſ. 1.* ret, certiuſque dijudicaret; quæ nunc hebetato mentis oculo, ceu *Geneſ. 2.* ſolis faciem, per denſas nubes aut atras in aere nebulas conſpicit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Qui Theologi quibus in locis de dæmonum lapſu, cauſa lapſus, & natura ſcripſerint.

CAP. II.

Lib. 1. ad Monimum.

DE cauſa lapſus angelorum ſcribit in hæc verba Fulgentius: Superbia tunc initium ſumpſit, quum angelus adverſus Deum elatus, & ipſa elatione proſtratus, per concupiſcentiam (quæ eſt radix, omnium malorum) volens uſurpare quod illi datum à Deo non fuit, à Deo diſceſſit & cecidit: in quo ſi ſtetiſſet, non cecidiſſet. Sed per concupiſcentiam malam, qua concupivit plus extra ſe, minus factus eſt in ſe: quam concupiſcentiam licet explere nequiverit, opere tamen retinuit voluntatem. Sic ipſe ſibi jam factus eſt pœna, ut ſupplicium eſſet ſemper voluntas mala, tanquam cæco ipſa cæcitas ſua.

§ 2. Et Alcimus in lib. de Peccato Originali:

Angelus hic dudum fuerat: ſed crimine poſtquam
Succenſus proprio tumidos exarſit in auſus,
Se ſemet feciſſe putans, ſuus ipſe creator
Quod fuerit, rabido concepit corde furorem,
Autoremque negans: Divinum conſequar, inquit,
Nomen, & æternam ponam ſuper æthera ſedem,
Excelſo ſimilis, ſummis nec viribus impar.
Talia jactantem præcelſa potentia cœlo
Jecit, & ejectum priſco ſpoliavit honore:
Quique creaturæ præfulſit in ordine primus,
Primas venturo pendet ſub judice pœnas.

§ 3. Quoniam autem à veteribus Theologis cum de lapſu dæmonum, tum de cauſa lapſus, illorumque natura tam eleganter & copioſe ſcriptum eſt, ut actum agere videar, ſi ea omnia hic congererem, indicabo veluti digito autores & loca, quæ haud difficulter conſulet lector ſtudioſus. Id eo libentius & neceſſario magis facio, quod inſtituti ſit mei, aliena non meis, ſed cujuſque authoris verbis in omni noſtra ſcriptione repræſentare. Sic enim nullius aut laudem interverti, aut ſenſum detorqueri, lectoris ſtudio ac judicio conſuli; mihi autem, & vero ipſi veritati optime caveri exiſtimo. Scribunt igitur de tribus illis Epiphanius lib. 2. tomo 1. hæreſi 64. Athanaſius in lib. de Virginitate: & in Quæſtionibus ſacræ Scripturæ, quæſtione 6. Gregorius Nazianzenus, oratione 1. de Reconcil.

monach.

monach. τῶν ἀγγέλων πλάσεις idem deſcribit ἐν τῷ περὶ θεολογίας. Greg. Nyſſenus de vita Moſæ. Baſilius Magnus, in ſerm. Quod Deus non ſit author malorum. Chryſoſtomus hom. 15. in cap. 1. Joan. in homil. de Adam & Eva. Cyrillus in Dial. de ador. in ſpirit. Ambroſius Epiſtol. 84. Euſebius de Demonſt. Euangelica, Lactantius lib. 2. cap. 9. Damaſcenus lib. 1. cap. 18. Iſychius lib. 4. in 13. cap. Levitici. Hieronymus in epiſt. ad Antonium, & Adv. error. Joa. Hieroſolym. Antonius epiſtola 2. Prudentius in Hamartigonia. Gregorius Moral. 11. 17. & in cap. 9. Job. lib. 9. cap. 2. & lib. 2. in cap. 2. primi Reg. & lib. 3. in caput 7. primi Reg. item Moral. in Job IV. 13. Leo ad Turbium Aſturicenſem epiſcop. & ſerm. 4. de coll. eleemoſyn. Proſper de Vita contempl. III. 23. Primaſius in cap 1. ad Rom. Joha. Caſſianus coll. VIII. 10. Paulinus epiſt. 4. Sedulius in cap. 1. ad Rom. Theodoretus quæſtion. 19. & 24. in Geneſ. Eucherius lib. 1. in lib. Reg.

§ 4. Unde ſit diabolus, annotat & Rabanus de Sermon. propriet. IV. 10. Idem lib. de Modo pœnitentiæ cap. 18. In Eccleſiaſticum, III. 3. & in epiſt. Rabani & Fuldenſium monach. ad Otgarum archiepiſc. Haymo in Pſal. 18. 81. 143. In Apocal. 1. 2. & ſuper Euangel. feriæ 3. poſt Invocavit, & ſuper 3. caput Oſeæ. Hincmarus ad Hincmarum Laudunenſem cap. 44. Idiota cap. 2. de Vera pœnitentia. Giſelbertus in lib. Altercat. cap. 3. Radulphus lib. 8. cap. 1. in Levitic. Anshelmus. Cur Deus homo, 1. 7. Idem in 12. cap. Matth. In 10. cap. prioris ad Corinth. In cap 1. ad Epheſ. In 3. cap. prior. ad Timoth. Ibidem cap. 6. In Dialogo de caſu diab. cap. 3. Petrus Damianus in epiſt. cujus initium, Prodigium. Rupertus in Joan. l. VII. 7. & lib. VIII. 8. in eundem. in Apocal. VII. & VIII. 13. 18. & X. 17 & XI. Eandem. & XII. 21. & in Matth. V. 5. & XIII. 26. In Exod. III. 10. Lib. 1. De Victoria verbi Dei, 1. 8. 21. De glorif. III. 8. Petrus Alphonſus Tit. 10. Honorius in Pſal. 18. Hugo de S. Victore in eulogio de ſponſa. Bernardus ſerm. 5. de verbis Eſajæ, & ſerm. 27. inter parvos, & ſerm. 17. ſuper Cant. Lombardus lib. 2. diſtinct. 6. Petr. Bleſenſis epiſt. 34. Petr. Cantor cap. 13. de Invidia, & cap. 15. de Humilitate. Hildebertus epiſt. 31. Hildegardis lib. 1. Viſione 2. Hugo Eterianus lib. de regreſſu animarum ab inferis, cap. 9. Bartholomæus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Anglicus de proprietatibus rerum, 11. 19.

Quare & quomodo Evam deceperit diabolus, & primum corruperit mundum.

CAP. III.

Diaboli erga Deum odium immedicabile.

PORRO ex illa ſui excluſione, repulſa, ac ignominioſa ex patriis ſedibus deturbatione, tam ingens, ἄσπονδον & immedicabile erga Deum odium conceperunt hi ſpiritus, ut, quæ eum offendere, vel ejus gloriam labefactare, aut, quod admiranda providentia fabricatus fuerat mundi opificium, deformare, vitiare & corrumpere poſſe viderentur, acerrima indagine inveſtigare, & ſtudio indefeſſo conari cœperint.

§ 2. Ac primum nobiliſſimam inter creaturas, clariſſimo ſapientiæ cœleſtis lumine illuſtratam, abſque labe Deo fœdere conſociatam, primam parentem noſtram Evam adoriuntur: quam partim amiſſi ſtatus dolore, partim alienæ felicitatis invidia à Deo alienare, ſuique exitii ſociam reddere ſatagunt, deluduntque aſtu quam blandiſſimo, & ubi nullus videbatur ſubeſſe fucus, ſubmota comminationis certiſſimæ mortis opinione, his ſcilicet verbis: Nequaquam moriemini. Deinde fraudulenter eluſis & abjectis præceptionibus à Deo datis, Evam erigunt falſis pollicitationibus in ſpem longe majorum ornamentorum, excellentioriſque potentiæ, hoc modo: Deus novit, quod ipſo die, quando comederitis ex ipſa arbore, aperientur oculi veſtri, eritiſque ſicut dii, ſcientes bonum & malum. Idem profecto laqueus, quo ſemetipſos ſtatim à creatione ſua & allectos & irretitos fuiſſe ſentiebant. Sic perfecerunt tandem, ut miſera à mandato deſciſceret, ſequereturque conſilia in ſuam internecionem contra Deum inſtituta atque ordinata.

Gen. 3.

§ 3. Nam Satan jam malus, malum tranſgreſſione edoctus, & cauſæ ſui lapſus probe conſcius, quod nimirum præſcriptas ſui miniſterii metas faſtu tranſilire cogitaſſet, in idem ſtudium Evam pertrahere conatus eſt gratæ perſuaſionis illecebris, quod ab eſu vetito oculis Evæ & Adæ reſeratis, diis adæquarentur, ſcientes bonum antea ſolummodo cognitum, & malum nondum notum. Nec illi, ſubſequuturæ ex inobedientia calamitatis præſcio, labor fuit inanis: licet illa ſe à ſerpente falſam, ſero agnoſceret, confitereturque. Violata ſiquidem obedientia, factus eſt hoſtis Dei homo, in pœnas

Hoſtis Dei factus homo ex inobedientia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

pœnas illapſus tranſgreſſioni divinitus conſtitutas, condemnationem nempe, diaboli tyrannidem, ac mortem tum hanc, tum æternam: denique & exutus honoribus, dignitate & dominatu, quibus maxima cum authoritate ipſum ornarat Deus.

Quando creati angeli, & quales.

§ 4. Proinde Tatianus Aſſyrius contra Græcos: Verbum, inquit, ante creatos homines produxit angelos, utraque vero creatura, arbitrii ſui libertati permiſſa eſt,&c. & paulo poſt: Poſtquam vero homines callidiorem quendam, utpote provectiorem ætate, ſequuti ſunt, & divinæ legi ſe opponentem pro Deo habuerunt, tum verbi potentia & hujus dementiæ authorem, & obſequutos ei homines, commercio ſuo privavit: & qui ad imaginem Dei factus erat homo, potentiore ſpiritu jam exutus, mortalis fit: angelus autem ille primogenitus in dæmonem mutatur: & alii phantaſmata ejus ſequuti dæmonum exercitui deputantur, & propter arbitrii libertatem ſtultitiæ ſuæ permittuntur. Scite admodum quoque Auguſtinus hic ſcribit ad Julianum comitem: Diabolus eſt angelus per ſuperbiam ſeparatus à Deo, qui in veritate non ſtetit: & doctor mendacii, quia ab ipſo primum inventum eſt mendacium. Alibi interſerit: A ſemetipſo deceptus, alterum decipere concupivit. Ipſe eſt adverſarius effectus generis noſtri, inventor mortis, ſuperbiæ inſtitutor, radix malitiæ, ſcelerum caput, princeps omnium vitiorum, perſuaſor turpium voluptatum. Hinc ergo, cum illum primum hominem à Deo factum, Adam patrem omnium noſtrûm intueretur, videretque hominem ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compoſitum, charitate circumdatum, immortalitate veſtitum: æmulus atque invidus tantam beatitudinem hominem accepiſſe, quam ipſe dum angelus eſſet, per ſuperbiam agnoſcitur amiſiſſe, invidit ſtatim inſatiabilis homicida, primumque parentem noſtrum tantis & talibus bonis expoliavit, & nos interemit.

Contra Judæos, Paganos & Arrianos cap. 2.

Diabolus quid.

Hominum ante lapſum ſtatus.

§ 5. Hoc auſpicato primi conatus ſucceſſu effrenatius inſoleſcentes hi maligni ſpiritus, potiſſimum recepto à Deo rurſus in gratiam homine, mulcta impoſita, ac promiſſione facta de CHRISTO, mulieris ſemine caput ſerpentis contrituro, λύτρῳ & mediatore apud Deum, pro genere humano, adverſus eorum violentiam: deinceps porro furere, variiſque modis ferocius inſidiari occipiunt, machinari omni arte doloque ea, quæ ad promiſſionis hujus depravationem, abolitionemque in Dei contumeliam, & hominum perni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Cain Abelem occidit. Geneſ. 4. Joan. 8. perniciem facerent. Sic Cainum, tertium, hominem, invidiæ facibus mox inflammant in Abelis juſti, numero quarti, crudelem cædem homicidæ ab initio: ſic deinde Caini ſobolem, & univerſum generis humani figmentum paulatim ea malitiæ ſcelerumque tum magnitudine tum multitudine depravarunt, ut Deum feciſſe hominem pœnituerit: *Geneſ. 6. Geneſ. 7.* eumque prorſus, exceptis octo in arca conſervatis, aquarum inundatione abſorpſerit.

Quid in alterius mundi initio machinatus ſit diabolus, & quando Magia infamis cœperit.

CAP. IV.

Diluvio mundus interiit. Hic deleto propemodum hominum genere, ob proſperas ſuas machinationes, exoptatoſque ſucceſſus triumphum ſe acturos hi ſpiritus ſperabant. Quapropter ſiccata aquarum diluvie, ſtatim in alterius hujus mundi renaſcentis quaſi infantia, in Nohæ patris inebriati irriſionem, pudendis ejus denudatis, *Execratio Chami. Gen. 9.* Chamum filium minorem, ut inde patris execrationem audierit, extimulant.

§ 2. *Magiæ infamis inventor. Clem. lib. 4. Recognit.* Cujus filium Miſraim, ab his ſpiritibus haud dubie inſtitutum, magiæ infamis blaſphemam impietatem primum comperiſſe, atque hinc Ægyptiorum, Babyloniorum & Perſarum duci originem, poſtea docebitur. Ad Nohæ item ſobolem, *Jovis Hammonis oraculum.* Jovis Hammonis oraculum, tanquam à Chamo (quod nomen Hebræi aſpiratione paulo duriore pronunciant) refertur alicubi: quemadmodum *Dodonæum. Epirus Dodona.* Dodonæum ad Dodanim, Nohæ nepotem, qui Epirum, Dodonam prius vocatam, occupavit, excoluit, ſuoque inſignivit nomine: ut ſanctas patrum Eccleſiæ ſedes in proſtibula dæmonum, impendio flagitioſa, degeneraſſe ſit veriſimile.

§ 3. Horrendas vero idololatrias confeſtim à diluvio, Noha adhuc ſuperſtite, indefeſſo dæmonum ſtudio in Eccleſiam Dei irrupiſſe, quas in ſua poſteritate non ſine ingenti animi dolore miſerum ſenem contueri & tolerare oportuit, cum prohibere non poſſet, *Sodomæ & Gomorræ exitium. Gen. 19. Eſaiæ 13. 2. Petr. 2. Epiſt Jud.* teſtatur ſacra Hiſtoria.

§ 4. Inde tam inauditis turpiſſimæ libidinis furiis, populoſiſſimas Sodomorum & Gomorræ civitates exagitat ille ſpirituum cœtus, ut ne decem quidem in tanto numero inventi ſint juſti: & miſſis à Domino de cœlis ſulphure & igne, ſubverſæ ſint urbes illæ, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

læ, & in cinerem redactæ, cum tota planicie, omnibus habitatoribus, ſimulque germine terræ.

Loth ebrii inceſtus.

§. 5. Hinc eveſtigio Loth egreſſum, ebrietate & inceſtu cum filiabus nefario graviter vulnerat. Nonne & Eſau de innocentis fratris Jacobi nece inferenda, ſtrenue ſollicitat? Poſt & in juſtum Joſephum æmulatione fratres excitavit, propemodum fratricidas factos: Illum etiam, objecta adulterii occaſione captioſa, tandem perdere voluit. Nonne etiam, quo Iſraelem numeraret, Davidem excitavit ſatanas? ut peſtilentia inde ceciderint virorum ſeptuaginta millia.

Gen. 27. Gen. 37. Gen. 39. 2. Reg. 24. 1. Paral. 21

Quomodo pro Diis haberi voluerint dæmones, & præſidere regionibus: eorumque in hoc officio nomenclaturæ.

CAP. V.

Dæmones ut dii habiti.

EJUSMODI denuò felicibus auſpiciis audaciores redditi dæmones, in hujus mundi principatum exules protervius graſſati ſunt, cultuſque ſimul multifarios & oracula inde diverſa divinis contraria effinxerunt, ac ad ea invitarunt pellexeruntque animas vacillantes: ita ut univerſum prope orbem pedetentim quaſi obſidione quadam ſubjugarint, obſtreperumque divinæ legi, & contumacem, atque idololatriarum & contemptus eorum, quibus morem gerere decuit, ac cujuſcunque vitioſitatis plenum reddiderint.

Tertullia. in Apolog. adverſ. gentes, cap. 23.

§. 2. Eo demum audaciæ & petulantis faſtus excrevit horum inſolentia & ars, ut pro diis haberi apud peritos imperitoſque voluerint, & præſidere regionibus, populis, inſulis, montibus, fontibus, locis, urbibus, vicis, familiis, tanquam dii proprii, tutelares & patrii: quorum nomenclaturas partim Hiſtoria ſacra, partim Origenes, Tertullianus, Apulejus, Diodorus Siculus, partim alii recenſent hiſtoriographi & ſcriptores haud ignobiles. Eorum vero nominum explicatione, ut plurimum ſtudia dæmonum prodi non dubium eſt.

De diis gentium Lilius Gregor. Gyrald. De cognomi nib. deorum. Iulianus Aurel Leſſ. & Germanicis libris ſeu Ioannes Herold.

§. 3. Sic BEL, vetuſtum, nihil, confuſum ſonans, Babyloniorum habebatur deus: Eſajæ 46. Daniel. 14. BEELZEBUB, dominus muſcæ: qui omnibus retia tendens, muſcam ſaltem, id eſt, infirmum capit. Spurciſſimum Accaronitarum idolum, qui ſunt quidem in regione Judææ, ſed impii. 4. Reg. 1. Ab hoc principem dæmoniorum Beelzebub nuncuparunt Hebræi: Mat. 10. 12. Mar. 3. Luc. 11. Plutonem Græci, ut Triſmegiſtus, δαιμονάρχην dixe-

Dæmones. pro diis habiti, & eorum nomina. Bel. Beelzebub. Lactant. li. 2. cap. 15. de Orig. err.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

De Triapo, Hermaphrodito. Dionyſio, gentium diis, Diodor. Sic. li. 5. ca. 1.

dixerunt: plerique Latini Sumanum, quaſi ſummum deorum manium: à gentibus Priapus appellabatnt. Serapin & Proſerpinam, malignorum dæmonum primarios vocat Porphyrius. BAAL, idolum aut dominans vel ſubjiciens, aut poſſidens, nomen idoli à Sidoniis ad Judæos profecti, Samariæ & Moabitarum numinis: Martem Græci putant. Num. 22. Rom. 11. Id Gedeon deſtruxit, Jud. 6. BEELPHEGOR, dominus hians, aperiens, nudus, aut dominus hiatus ſive nuditatis, Moabitarum deus: Oſeæ. 9. 11. Num. 25. Deuteron. 4. Sic & Phegor: Num. 25. Deuter. 3. 4. Joſue 22. Sunt qui Archeum Priapum fuiſſe ſentiant, qui in carnis ocio celebratur. ADRAMELECH, pallium regis, ſive magnitudo vel potentia regis vel conſilii, idolum Sepharvaim: quæ fuit Aſſyriorum urbs: 4. Reg. 17. ANAMELECH, afflictio ſive reſponſio regis, deus Sepharuaim. Succor Benoth, tabernacula filiarum, Babyloniorum numen. NERGAL, explorans, aut lucerna tumuli, idolum Cuthæorum, qui ex Perſide erant ac Media oriundi: Ioſephus XI. 2. ASIMA, delictum, idolum virorum Emath. NIBHAS, prophetans, aut potius loquens viſionem, aut fructus viſionis, deus Heveorum. TARTAC, concatenatus, Heveorum numen: 4. Reg. 17. NISROCH, tentatio delicata, idolum adoratum à Sennacherib rege Aſſyriorum: 4. Reg. 19. CHAMOS, quaſi palpans, aut quaſi recedens, vel auferens, Moabitarum numen: Numer. 21. 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Ierem. 48. Ammonitarum, Iud. 11. MELCHOM, rex vel conſiliator eorum, idolum, quod colebant filii Ammon: 4. Reg. 23. 1. Paral. 20. Ierem. 49. DAGON, frumentum, aut dolor, vel denique piſcis eorum, Philiſtinorum idolum: Iudic. 16. 1. Machabæor. 10. ASTARTE, quod à caula ſive grege dici videtur, nomen deæ Sidoniorum, à Solomone cultæ: 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Venerem Sidoniam fuiſſe plerique arbitrantur.

4. Reg. 17.

§ 4. Sumpſiſſe præterea quandoque nomina hos ſpiritus à peſſimis hominibus, aut peſſimorum hominum habitationibus, in literis Sacris comperimus. Sicut ASTAROTH, Palæſtinorum fuit deus, Joſepho teſte: quem ſuſtulerunt Judæi Solomonis juſſu, 1. Reg. 7. Item deus à Solomone adoratus, 4. Reg. 23. Et quanquam ſignificet greges, aut etiam divitias, faciens explorationem ſive tineam legis: fuit tamen olim nomen civitatis Og regis Baſan, in qua habitarunt Gigantes: item urbis Amorrhæorum.

Aſtaroth. Lib. 6. cap. 14. antiquit. Iudaic.

§. 5. Le-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 5. Leguntur & aliæ in Bibliis, horum numinum nomenclaturæ: ut BAALIM, plurali numero: 1. Reg. 7. 2. Paralip. 28. Jeremiæ 2. BAALBERITH, dominus fœderis: Jud. 9. REMPHA: Actor. 7. REMMON, id eſt altitudo: 4. Reg. 5. ADONIS, in Hebræo Thamuz, hoc eſt conſumptus, ſeu incendium, Syrum eſt: Ezech. 8.

§ 6. Narrat Philo, fuiſſe Amorrhæis ſeptem ſimulachra aurea, quas vocabant Nymphas ſanctas: quæ invocatæ oſtenderunt Amorrhæis per ſingulas horas opera eorum, & nomina eorum: nomina mulierum, quæ fuerunt uxores ſeptem virorum peccatorum, qui eas conſecraverunt poſt diluvium, videlicet Chanaan, Phut, Selath, Nembroth, Abirion, Elat, Deſuat.

§ 7. Deus Waldat: Abd. epiſcop. Babyl. lib. 8. Hiſt. Apoſtol.

§ 8. Adorabantur & vituli aurei: 3. Reg. 12. Militia cœli: 4. Reg. 17. Regina cœli: Hieremiæ 44. quam cœli machinam intelliges.

§ 9. Sic olim Pomerani grandem nucem divino honore ſunt proſequuti: & à certo equo generoſo nigri coloris Stetinenſes belli omen capiebant. *Chron. Sax. in vita Ottonis lib. 3. cap. 21. & libro 2. cap. 21. 22.*

De provinciarum Diis, Græcorum idololatria, Romanorum deorum distinctione & ſacrificiorum numero. Item quod in Dei populum pervaſerit idololatria.

CAP. VI.

COLUERUNT & reliquæ provinciæ ſuos deos: Ægyptii, Oſirim & Iſidem: quorum filius Anubis, quòd canibus gauderet, in ſpecie canis etiam ab iiſdem cultus eſt. Unde Virgilius inquit: *Provinciarum dii.*

Omnigenumque deûm monſtra & latrator Anubis.

§ 2. Nam quædam, air Strabo, animalia ſunt, quæ Ægyptij univerſi colunt: quemadmodum ex animalibus terreſtribus tria, bovem, canem, felem: ex volatilibus accipitrem atque ibim: ex aquatilibus duo, lepidotum piſcem, & oxyrinchum. Sunt alia, quæ quiſque ſeorſim colit: ut Saitæ & Thebani ovem, Latum piſcem Nili Latopolitani, lupum Lycopolitani, Cynocephalum Hermopolitani, cepum Babylonij qui ſunt juxta Memphim, aquilam Thebani, leonem Leontopolitani, capram & hircum Mendeſij, murem araneum Athribitæ. Item alij aliud. Perſæ ignem Orimaſda ab ip- *Strabo l. 16 & lib. 17.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſis nuncupatum ; Æthiopes Meroen incolentes, Iovem & Bacchum : Arabes, cum Baccho Venerem, & Diaſaren: Bœoti Amphiaraum, Aphri Mopſum, Scythæ Minervam, Naucratitæ Serapim, Syri Aſtartem, Norici Tibilænum, Mauri Iubam, Macedones Gabirum, Pœni Vranum, Samos Iunonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum, Lampſaceni in Helleſponto Priapum, in Diomedea inſula, Diomedem. Sic Delphi colunt Apollinem: &, quemadmodum canit Ovidius in Faſtis,

August. de civitate Dei, XVIII. 18. Vide lib. 4. cap. 22.

Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypſipylæa colit:
Iunonem Spartæ, Pelopeiadesque Mycenæ,
Pinnigerum Fauni Mœnalis ora caput.

§ 3. Mythræ ſimulachrum tale quoque fuit apud Perſas, ut leonis effigiem præ ſe ferret, tiaramque geſtaret. Quæ quidem effigies utriſque manibus cornua bubula comprimebat: Ad cujus ſacra in antrum ſacerdotes, ut olim Hiberni quoque in Patricij antrum, conveniebant, & Appollinem clara voce Mythram vocabant, ac bovem cornibus ex antro educebant, & Mythræ immolabant.

§ 4. Ut muſcæ inſuper faceſcerent, litatum eſt Cyrenaico Achori : quemadmodum Herculi Canopio, ut culices minus infeſtarent. Sic & numen invocabatur Apollinis Parnopæi, ut à muribus non arroderentur caſei vel aliud ſimile : Bœotiorum enim lingua Parnopion mus eſt.

Græcorum idololatria.

§ 5. Græci, quorum poſt Ægyptios vanitas, præcipua & ſuperſtitio celebratur, ad hæc cælo Iovem, mari Neptunum, intimis terræ cavernis & receſſibus Plutonem præfecerunt, ac horum ſingulis alios infinito numero adjunxerunt: Saturnum & Cybelem Iovi: item Mercurium, Apollinem, Martem, Iunonem, Minervam, Venerem, Dianam Epheſiorum deam, Actorum 19. Neptuno Nereum, quem ἀλκμάνα & πόρκον nominarunt, Latini Portumnum, & cohortes Nympharum. Imo ſingulis in natura corporibus adeſſe peculiare numen, ut crederetur, perſuaſit diabolus : eamque opinionem, numinum illorum ſeſe ſpecie oſtentans, auxit & confirmavit.

Romanorum dii. Ioves.

§ 6. Nec ferè pauciores deos Romani habuerunt. Inter quos numerantur ab antiquioribus pro evocandis fulminibus, Statores, Tonantes, Feretrij, Iupiter Elicius : Deinde dij majorum gentium, Iuno, Veſta Trojanorum dea: quam profugus Æneas in Italiam tranſtulit. item Minerva, Ceres, Diana, Venus, Iupiter, Mars, Mercurius,

Dii majorum gentium. Veſta.

rius, Neptunus, Vulcanus, Apollo, qui ab Ennio enarrantur, & Conſentes dicuntur, cum Iove de rebus omnibus conſultantes. Quibus octo adjungebantur, ut coadiutores, Selecti dii nuncupati, Ianus, Saturnus, Genius, Plutus, Bacchus, Sol, Luna, Tellus. Penates, Iuno & Minerua: Dii communes, Mars Latio venerandus erat, quia præſidet armis: item Bellona, Victoria: Dii geniales, Terra, aqua, aër, ignis, ſol & luna, quibus natali die quiſque ſacrum faciebat, quòd rerum gignendarum & producendarum vim obtinere exiſtimarentur. Genij duo, Lares, quos privatarum rerum, triviorum viarumque & urbis curam agere opinio erat. Unde appellabantur inferiores ac minorum gentium dij, & Præſtites Ovidio Faſtorum v. dicti,

Conſentes. Dis ſelecti. Penates. Dii communes. Dii geniales. Genij. Lares. Præſtites.

Quòd præſtent oculis omnia tuta ſuis;

id eſt, quòd res omnes conſeruent & tueantur in ædibus: pacato enim & quieto numine domum poſſidere putabantur.

§ 7. Affinxerant & deos indigetes: qui ex hominibus ob eximias belli & pacis artes & bene merita, inter deos erant relati. His accedebant dii patrii & tutelares, & reliqua familia Faunorum, Sylvanorum, Satyrorum, Lemurum. Rabbi Abraham, autor libri Zeror Hammor, ſcribit in illum locum Geneſ. 2. Quod creavit ut faceret, ſignificari dæmones illos familiares, ut ſunt Fauni, Satyri, incubi, penates & ſimiles, qui quidem ſint creaturæ, ſed imperfectæ, quod Deus veſpera ſabbathi præventus, illos non perfecit. Et hinc eſt, quod fugiunt ſabbathi ſanctitatem, quærentes montes & tenebrarum latibula, in quibus deliteſcunt uſque ad finem ſabbathi, & tunc revertentes infeſtant homines, quibus & damnum dare conantur. Quæ meræ ſunt nugæ.

Indigetes. Dii patrij & tutelares

§. 8. Potentiſſimum ſuum numen Thor appellarunt Gothi, alterum Odhen, tertium Frigga. Varro, qui Ethnica numina ſingulari conquiſivit diligentia, ſupra triginta millia commentitiorum deorum reperiſſe ſe, literatum monumentis tradidit. Hinc etiam rituum & ſacrificiorum excrevit numerus, quorum ſexcenta ſexagintaſex genera Ægyptiis in uſu fuerunt: Græcis & Romanis non multò pauciora. Et quanquam hi ab illis deorum numero & ſacrificiis olim ſuperati putantur, factam tamen temporis ſucceſſu multam viciſſitudinem, Romanoſque ſuperſtitionis victoria potitos eſſe, dolens vereor.

Olaus Magnus Hiſt. Sept. III. 3. Idem Oenomaus & Heſiodus. Deorum numerus. Sacrificiorum numerus apud Ægyptios.

§. 9. Infinitum eſſet hic enumerare reliquarum gentium barba-

 rarum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rarum numina: cujuſmodi ſunt Viti, Rugievithi, Porevithi, Porenutij & Stanitiæ (aliis Stuatiræ) apud Rugianos, de quibus amplè Saxo Grammaticus Danicæ hiſtor. l. XIV. & Crantzius de Vandal. rebus, v. 12. 13. Zuantevith apud eoſdem meminit Heimoldus 11. 12. & 13. de rebus Sclavorum. Apud quos & Prove idolum in ſylvis & lucis degens: apud Polabos Suma muliebre numen: apud Obotritos Rodigaſt deus cultus; item Podaga, Siuva: Flins apud Vandalos Luſatiam incolentes; Triglas triceps apud Stetinenſes: ſimiliter Heronitus, qui lingua Latina Mars dicitur, Wolgaſti deus fuit. At horum memoriam perdat unicus ille omnipotens Deus. quemadmodum & quæ Turci ſunt numina ſortiti, quibus honorem divinum, uti & Romanenſibus moris eſt, deferunt. Eſt enim apud hos Hattſcipetteſch cognominatum, hoc eſt, peregrinationis adjutor, quem implorant peregrini.

Ide c. 70. 4.

In Chron. Saxon.

In vita Ottonis lib. 2. cap. 21. 22. & l. 3. cap. 5. Ioian. Cuſpenianus du Turcorum religione.

§ 10. Aſcikpaſſa amoris patronus habetur, imploraturque in matrimonio prolis impetrandæ cauſa, vel in partus diſcrimine, vel maritatis litigantibus. Vairpaſſa diſſidentibus patrocinium unionis conferre creditur, nunc ſe juvenem, nunc ſenem hominibus oſtendens. Schleychpaſſa conturbatis & afflictis ſolatium præbere dicitur. Chiridirelles viatoribus in neceſſitate conſtitutis auxilio eſſe ſolet: Quem in viatoris forma equo inſidentem apparere invocantibus ferunt.

§ 11. Coluntur & quidam dii, qui pecorum & cæterorum animalium curam gerunt, & qui pro pluvia elicienda aut ſerenitate inducenda invocantur. Quorum alter Goivelmirſchin, alter Batſcumbaſſa nuncupatur. His butyro litant, & calido pane, quem paſſama vocant.

§ 12. Prolixior verò in recitando gentilitiorum deorum catalogo fui, ut in ſuis exorciſmis & preculis ſub barbararum & ignotarum vocum pallio ſæpe dæmonia tegi meminerint, qui illas uſurpant liberius.

§ 13. Deos gentium dæmonia eſſe, affirmat regius ille vates David: quæ dicuntur etiam in Sacris literis dii gentium, terrarum, & dii populorum terræ, 2. Paralip. 32. dii populorum, 1. Paral. 16. dii terræ, Jud. 3. idola nationum, Sapient. 15. dii montium, 3. Reg. 20. dii filio um Seir, 2. Paralip 25. dii Damaſci, 2. Paral. 28. Dii autem alieni frequenter nuncupantur, quales ex æde Domini abſtulit Manaſſes, 2. Paral. 33. item Ioſias, 4. Reg. 23.

Dii gentium dæmonia. Pſal. 95.

§. 14. Nec

Idololatria in pop. Dei. *Geneſ. 31.* *Gen. 35.* *Exod. 32.* *Vituli adorantur.*

§ 14. Nec ſolum abominanda hæc idololatriæ portenta invaluerunt, pervagataque ſunt omnes gentes: verùm etiam in populum Dei molimine diaboli pervaſerunt, viruſque ſeminarium ſparſerunt. Nam deos Laban patris ſui, & ſoceri Jacobi, furabatur Rachel fugiens. At Jacobus tandem domui ſuæ, & omnibus qui ſecum erant, præcipit inquiens: Abjicite deos alienos, qui ſunt inter vos, mundamini, & immutate veſtimenta veſtra. Itaque eos illi cum inauribus, quæ in illorum auribus erant, dederunt Jacobo, quos ſubter quercum, quæ erat juxta Sichem, ille defodit. Vituli item ſimulachrum adorat, eique ſacrificat populus Iſrael in deſerto, dicens: Iſti ſunt dii tui, ô Iſrael, qui fecerunt te aſcendere de terra Ægypti. Ac tria millia virorum è populo ob hanc impietatem interficiuntur à Levitis uno die. Et Judic. 10. filii Iſrael rurſus fecerunt malum in oculis Domini, coluerruntque Baalim & Aſtaroth, & deos Aram & Syriæ, deos Sydon, & deos Moabitarum, & deos filiorum Ammon, deos denique Palæſtinorum: deſeruerruntque Dominum, & non ſervierunt ei. Item, particeps idolorum Effraim, Oſeæ 4. & Ezechielis 8. 18. & multis aliis locis.

De humani ſanguinis victima, à diabolo inventa, celebrataq; in populo Dei, apud Græcos, Romanos, & alios. Item de divinatione ex mactatorum hominum viſceribus.

CAP. VII.

Humani ſanguinis victima. *2. Paral. 33.* *Hierem. 32.* *Pſal. 106.*

SUB hoc quoque fraudulento blaſphemiarum, ſacrificiorum & vaticiniorum prætextu (quod magis deplorandum) teterrima flagitia & horribiles cædes fabricatus eſt mille artifex ille, in cœtu Iſraelis ſancto: ut is abjectis contumaciſſimè legibus cœleſtibus & oraculis, ſanguine humano litaverit, filioſque & filias per ignem duxerit, in gratiam & cultum Moloch idoli Ammonitarum, in valle Gehennon, crudelitate plus quàm ferina.

Sapient. 14. *Tireſiæ & Calchantis vaticinia*

§ 2. Quum etiam Græcis & Romanis, in nefanda ac multiplici idololatria, multa ſint communia: & ut alia plura, ita quoque ritus certorum ſacrorum Romani à Græcis ſint mutuati: eò demum inſaniæ & inhumanitatis utroſque redegit diabolus, ut ad ſua ipſius juſſa humano quoque ſacrificarent ſanguine. Hoc enim authore, vaticinia Tireſiæ & Calchantis jubebant mactare humanas victimas: ſanciebantque præſentem εἰδωλομανίαν, atque prodigioſam illam de plu-

plurium deorum numero opinionem. Tireſias pollicetur Thebanis victoriam: ſed ea lege, ut Creontis filius mactatus ſit victima pro patria. Calchas vaticinatur de Troiæ excidio, & ſucceſſus ſpondet: at ſimul Agamemnonis filiam Iphigeniam immolari jubet. Ionibus remedium deſiderantibus ab oraculo Delphico, adverſus ſæviſſimam luem in tota vicinia horribiliter graſſantem: reſpondet Delphicum numen, Non remittendam peſtem, niſi offeratur Dianæ Triclariæ Menalippus cum Comethone, quam in Dianæ templo ipſe ſtupraverat: & niſi annuatim eodem tempore pro Menalippo elegantiſſimus juvenis, pro Comethone puella venuſtiſſima ad Dianæ aram mactetur. Idem Meſſeniis in longo illo & diuturno bello, quod cum Lacedæmoniis geſſerunt, conſulentibus de exitu, prædicit victoriam: verum ea conditione, ſi virginem incorruptam de Æpytidarum familia Deo ſacrificarent. Ibi quum Ariſtodemus, unus ex præcipuis familiæ Æpytidarum, gratificaturus patriæ, filiam, quam habebat unicam, deſtinaſſet immolationi: alius quiſpiam amore puellæ adactus, quò miſeram ſervaret, ex ſe gravidam eſſe, & idcirco Deo litari non poſſe, fingit. Quo audito, pater effreni exardeſcens iracundia, eveſtigio interemptam filiam diſſecat: paulo poſt noctu ſecundum quietem fœda ſpecie ſauciatæ & conciſæ filiæ à Satana repræſentata, graviter animo dejectus, ad tumulum ejus ſemetipſum jugulat. Androgei etiam cædes expiari ſcilicet non poterat, niſi Athenienſes quotannis ſeptem adoleſcentes & totidem puellas in Cretam Minotauro devotandas mitterent.

Creontis filius victima. Iphigenia hoſtia.

Menalippus, Cometho.

Ariſtodemus filiam & ſeipſum jugulat.

§. 3. Nationem eſſe omnium Gallorum admodum deditam religionibus, ſcribit Cæſar. Atque ob eam cauſam, qui ſunt affecti gravioribus morbis, quique in præliis periculiſque verſantur, homines aut pro victimis immolant, aut ſe immolaturos vovent, adminiſtriſque ad ea ſacrificia Druidibus utuntur: quod pro vita hominis, niſi vita hominis reddatur, non poſſe deorum immortalium numen placari arbitrantur, publicaque ejuſdem generis habent inſtituta ſacrificia. Alii immani magnitudine ſimulachra habent, quorum contexta viminibus membra vivis hominibus complent: quibus ſuccenſis, circumventi flamma exanimantur homines. Supplicia eorum qui in furto aut latrocinio, aut aliqua noxia ſint comprehenſi gratiora diis immortalibus eſſe arbitrantur. Sed cum ejus generis copia deficit, etiam ad innocentium ſupplicia deſcen-

Lib. 6. de bello Gall.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

deſcendunt. Non igitur immerito tantæ immanitatis adminiſtros & vates tam Barbaros, quos Cæſar Druidas vocatos dicit, Bardos Lucanus appellat: *Druidæ Bardi.*

Vos quoque, qui fortes animas belloque peremptas,
Laudibus in longum vates demittitis ævum;
Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.

§ 4. Tertullianus in Apologetico refert, in Aphrica infantes palàm Saturno fuiſſe oblatos uſque ad proconſulatum Tiberii, qui ſacerdotes ejus religionis in patibulis ſuſpendebat. Summè id placuit illi, qui ab initio homicida fuit. Eodem authore, à Gallis ſeniores Mercurio offerebantur: ejuſmodi oblatio ludus erat lætus Tauricis. In civitate Enchadarum, quidam Jupiter in ludis ſanguine humano perfundebatur. Cum Bellona, belli dea, paciſcuntur ſanguine ex lumbis effuſo. In officio divino nobiles pueri cæduntur omnes, aſtantibus parentibus; qui, ut perdurent, hortantur. Temixtitæ in America, idola ſanguine hominum oblatorum conſperſa fuiſſe, author eſt Ferdinandus Corthesius.

§ 5. Gothi quoque ſuum majorem deum Odhen, id eſt fortiorem, armis præſidentem, ſemper crudeliſſimo placavere cultu, morte ſcilicet captivorum. arbitrati bellorum præſidem convenientius humano conciliari cruore, à quo omnem belligerandi induſtriam tam abſolute didiciſſent, ut devictis Europæ & Aſiæ potentiſſimis imperiis, ſummum fortitudinis nomen reportarint. Item Froe, Upſalenſis deorum ſatrapa, deus ſanguinis poſtea habitus, humanorum corporum hoſtias mactavit. Teutates & Heſus idola quondam fuere Gallorum, quibus etiam non niſi ſanguine humano ſacrificabant, teſte Lucani verſu: *Olaus Mag. de gentibus Sept. lib. 3. cap. 3. 4.*

Et quibus immitis placatur ſanguine diro
Teutates.

§ 6. Inter multiformia Sclavorum numina prælucet Swantenith, deus terræ Rugianorum, utpote efficacior in reſponſis, cujus intuitu cæteros quaſi ſemideos æſtimabant. Unde etiam in peculium honoris quotannis hominem Chriſtianum, quem ſors dederat, eidem litare conſueverunt. *Helmold. capite 53. de rebus Sclavor.*

§ 7. Talia certè, non ab illa æterna mente, juſta, caſta, miſericorde, rerum tam conſervatrice quam conditrice: ſed proculdubio ab authoribus dæmonibus oriebantur, qui veri Dei odio, inde uſque à rerum primordiis, in conſcientias & corpora hominum qua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vis occaſione immaniſſime ſævierunt, & multiplici eorum cæde plurimum delectati ſunt, adeo etiam, ut voluptatem hanc, quam ex ſucceſſu talium latrociniorum capiunt, riſu nonnunquam inter dira ſacra prodiderint. Quis enim alius ejus riſus auctor fuiſſet, qui ex jugulo virginis ac puellæ illius ortus traditur, quam Mithridates aruſpicum juſſu Furiis immolabat? Accidit hoc L. Sylla, Q. Pompejo Coſſ. atteſtante Julio Obſequente. Hinc philoſophi tradunt, dæmones nidoribus ſacrificiorum affici: incantationibus item, quæ plerunque ſanguine fuſo, ſuffumigationibus adhibitis celebrabantur, præfuiſſe. At ô miſeræ deceptionis errorem, tale numen colere, quod colentium ſupplicio magis placatur, quam pietate & officio.

Caſſiodor in Epiſt.

Divinatio ex viſceribus mactatorum hominum.

§ 8. Atqui ἀνθρωπομαντείᾳ, id eſt, divinatione ex mactatorum hominum viſceribus, primum ſolumque diaboli inſtigatione uſum Heliogabalum imperatorem, turpiſſimum & flagitioſiſſimum monſtrum, accepimus. Qui paulo poſt hujus immanitatis pluſquam belluinæ pœnas meritò dedit, quando crudeliter interfectus, & in latrinam abjectus, inter excrementa computruit.

De diaboli vatibus, enthuſiaſtis, Pythiis mulieribus, & pleriſque Sibyllis.

CAP. VIII.

Enthuſiaſtæ.

VT porro ſuam in hoc mundi theatro tragœdiam idoneis deincohoneſtaret organis, & ſuis undiquaque communiret membris, enthuſiaſtas & vatidicos miniſtros quoque finxit dæmon, æmulatione, veri Dei, qui per prophetas ſanctos cum patribus locutus eſt, ne cedere Deo videretur ſcilicet, & in graviorem hominum ruinam.

Pythiæ vates.
Levit 19.20
1. Reg. 28.

§ 2. Adhibuit inſuper ejuſdem artis fœminas, vates Pythias, quæ pene apud ſingulas fuere gentes, atque adeo Dei populum etiam conſpurcarunt: ut Moſes lege lata ſtrictiſſime caverit, ne conſulerentur, eaſque lapidibus obrui juſſerit. Ejuſmodi conſultationis diras luit pœnas Saul rex.

Sibyllæ.
Ambroſ. in Commenta. in epiſtolam prior. ad Corinth. Vide poſt in

§ 3. Huc pertinent pleræque famoſæ Sibyllæ, à dæmone velut conductæ, ad ipſius regni, quod in genere humano inſtaurarat, conſervationem & confirmationem. Ex quarum libris ad varias inſanias compellebantur Romani: ut apud alios pleroſque, tum apud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

apud Zozimum videre eſt: à quo multa citantur carmina, Gentilium ſuperſtitione plena, licet Sibyllæ vel Erythreæ, Babyloniæ vel Cumanæ opus heroico ſcriptum carmine, Chriſti præconia declararit. Ex prophetarum tamen vaticiniis, potiſſimnm Eſajæ & Davidis, non obſcure ea quoque colligere potuit diabolus. Manſit tamen ejuſmodi vatum præcipua authoritas & obſervanria uſque ad Chriſtum, æterni Dei filium. Quo nato, prodeunteque ut legationis ſuæ miniſterio ex Patris cœleſtis voluntate perfungeretur, ceſſarunt paſſim in orbe terrarum oracula, & quæcunque impiarum divinationum genera; teſtibus Athanaſio, Juſtino, Auguſtino, Euſebio, Lactantio, Plutarcho, Plinio: conticueruntque dæmones ubique, & tanquam ranæ Seriphiæ obmutuerunt: ac deſertis quibuſcunque enormis ſuæ nequitiæ latebris, ceſſerunt, non quidem ultrò, verum compulſi, partim quidem hortendo metu omnipotentiæ vindicis CHRISTI: partim verò condemnationis ſui, quam præ foribus jam eſſe cernebant. Quandoquidem eo CHRISTUM miſſum probè norant, ut ſatanæ opera peſſundaret demolireturque, & genus humanum in integrum reſtitutum vindicaret adverſus diaboli technas rabiemque, ex his Zachariæ vaticiniis divina voce longe antea traditis: *Eritque die illo, dicit Dominus exercituum, excindam nomina idolorum è terra, ne ultra eorum fiat mentio: & pſeudoprophetam & immundum ſpiritum de terra auferam.*

fine apolog. adverſus Scalichium.

Chriſto natò ceſſarunt oracula, conticuerunt dæmones.

Juſtinus in Dial. adverſus Judæos.

Athana. de Humanitate verbi, ejus que corporali adventu.

Aug. de civitate Dei.

Euſeb. lib. 7 cap. 6. & l. 5. cap. 1. 8.

Rupertus in Joannem lib. 10. cap. 12.

Plutarch. de abol. orac.

Plin. lib. 30. cap 1.

Zach. 13.

§ 4. Si poſtea tamen adhuc fuiſſe audita reſponſa quis objiciat, ea certè tam fuerunt rara, læſa, manca, & omnino inutilia, ut nullo haberi loco debeant. Pulchre igitur & vere Athanaſius inquit: *Olim dæmonia inani ſpecie ludibriiſque rerum intricabant homines, inſeſſis alibi fontibus, alibi fluviis, lapidibus aut lignis, atque ita præſtigiis fatuos in furorem agebant: nunc vero quum apparuit Dei verbum, ſpectra hujuſmodi & ludibria imaginum ceſſaverunt.*

De human. verbi.

De uno eodemque diaboli cultu in diſſitiſſimis regionibus, & quam varie in Chriſtiana Europa illudat.

CAP. IX.

TANDEM & hoc non ſine ſingulari ſtudio & ratione machinatus eſt diabolus (quanquam peculiares quaſdam cæremonias coluiſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſuiſſe pleroſque non diffiteat) ut non ſolum in longiſſimè diſſitis totius orbis partibus, uti olim apud Gallorum Druidas, & remotiſſimos Indorum Gymnoſophiſtas, unus idemqne ejus cultus obſervaretur: ſed & (quod multo magis mirandum, vel potius dolendum) in Chriſtiana noſtra Europa apud diverſiſſimas regiones, in cujuſcunque materiæ vel nominis idolis, non diſſimili ritu honor ſibi haberetur.

In cujuſcunque materiæ vel nominis idolis colitur diabolus.

§ 2. Hanc cæcitatem apud commoda ſuis præſtigiis organa auxit, voce, cantu, capitis nutu, averſione, inflexione ad latera, manuum geſticulationibus, aut aliis motibus: eoque modo indicia propitiæ vel averſantis atque abhorrentis voluntatis edidit ex ſtatuis: profanavitque loca, quæ certe erant domicilia & ſedes doctrinæ cœleſtis, ſanctiſſimæ ſcholæ patrum, & ναοὶ ἅγιοι, καὶ καλοὶ κτήματα τοῦ θεοῦ: in quæ velut converſa ſuæ impietatis & ſuperſtitionis latibula, ſuas blaſphemias in Deum contumelioſas, & hominum generi exitiales eructare atque evomere conatus eſt. Imò in hac mundi ſenecta nutantibus technis illis manifeſtis, ſe in vero Dei templo collocat, & hominum mentibus dominatur, in lucis angelum transformatus. Hac ratione, ſe, graviori divinæ majeſtatis contemptu, atque hominum exitio, magis ulciſcitur.

Sap. 14. 15.

In vero Dei templo ſe collocat diabolus.

1. Corint. 3. & 2. Corint. 11.

§ 3. Huc pertinent ludibria, quibus noſtros homines etiam adegit, ut, niſi ſacro baptiſmo, regenerationis lavacro, ad Chriſti ſolummodo membra pertinente, & exorciſmis, tantum, ubi è ſua ſede deturbandus eſt dæmon, ab illis, qui ejus pellendi ſingulare donum habent, applicandis, etiam campanæ & tintinnabula expientur, ſanctificenturque, ſponſoribus & teſtibus, in ſacrilegam uberioris auri expilationem, undique convocatis, res illas inanimatas mortuaſque è turribus à diabolo ablatum iri, ſimplicibus perſuaſum ſit. Quinimo foveæ & ſtagna oſtenduntur, quæ etiam vidi, ſi dignus ſum, quo ejuſmodi non baptizatas conſecrataſque campanas à dæmone ex turribus proximis inuectas eſſe, aſſeveranter dicunt: audirique earum ſonum nocturna hora duodecima in Nativitatis Chriſti ſolennibus, vel etiam ſingulis quatuor anni temporibus, quæ vocant: & eum commori, qui audierit. Sic fit, ut à ſono caveant imprudentes, nec inveniantur, qui audierit. Quod ſi aliquem audire contingeret, is proculdubio à dæmone ob impietatem illuderetur. Interim tamen hiſce religionis noſtræ præſtigiis illi detinentur. Nec ita pridem eo loci prope Abbatiam Knechteſtein

Campanarum baptiſmus & exorciſmi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſtein ductus ſum, ubi firmiter adhuc credi hoc ſacrilegium coram audivi: monſtratur fovea, turriſque oſtenditur. Propterea perquam prudenter & piè Cæſar Maximilianus inter gravamina ſedis Romanæ à Germanis non toleranda, campanarum conſecrationem recenſuit in hæc verba: Suffraganei excogitaverunt, ut ſolum ipſi, & nullus alius ſacerdos, Laicis campanas baptizarent.

§ 4. Credunt deinde ſimpliciores, ita affirmantibus ſuffraganeis, tales campanas baptizatas, dæmones & tempeſtates pellere. Quapropter innumeri plerunque adhibentur compatres; præcipue vero, qui fortuna pollent: exorantur, qui baptizationis tempore funem, quo campana ligata eſt, tangunt, ac ſuffraganeo præcinente (quemadmodum in parvulorum baptizatione fieri ſolet) omnes pariter reſpondent, ac campanæ nomen ingeminant, veſteque nova (quemadmodum & Chriſtianis fieri ſolet) campana induitur. Inde ad ſumptuoſa properatur convivia, quibus præcipue compatres, ut eo largius munera offerant, adhibentur: necnon ſuffraganei, & eorum capellani cum multis aliis miniſtris regaliter paſcuntur. Nec hoc ſatis eſt, ſed & ſuffraganeo mercedem perſolvere neceſſe eſt, quam illi munuſculum vocare ſolent. Inde evenit, ut aliquando etiam in paruis villis centum floreni in tali abſumantur & expendantur baptizatione. Quæ res non ſolum ſuperſtitioſa, ſed etiam Chriſtianæ religioni contraria, ac ſimpliciorum ſeductio & mera exactio eſt. Verum etiam epiſcopi, ut ſuffraganeo vel viliſſima obærare poſſint mercede, talia & adhuc abſurdiora tolerant. Res igitur tam nefanda & illicita merito aboleri debet.

§ 5. Scribit itaque in hæc verba, ſcite ad modum Lactantius: *De Orig. err. II. 17.* Ita hominum credulitatem mentita divinitate deludunt dæmones, quod illis verum aperire non expedit. Hi ſunt, qui imagines & ſimulachra fingere docuerunt: qui, ut & hominum mentes à cultu veri Dei averterent, & fictos mortuorum regum vultus, & ornatos exquiſita pulchritudine ſtatui conſecrarique fecerunt, & illorum ſibi nomina quaſi perſonas aliquas induerunt. Sed eos magi & ii, *Magi. Maleſici.* quos vere maleficos vulgus appellat, quum artes ſuas execrabiles exercent, veris ſuis nominibus cient, illis cœleſtibus, quæ in Sacris litteris leguntur. Hi porro inceſti ac vagi ſpiritus, ut turbent omnia, & errores humanis pectoribus infundant, ſerunt ac miſcent falſa cum veris. Ipſi enim cœleſtes multos finxerunt eſſe, ſed veritatem mentitis nominibus involutam ex oculis abſtulerunt. Et paulo poſt:

Illi autem, qui deſciverunt à Dei miniſterio, quia ſunt veritatis inimici, & prævaricatores, Dei, nomen ſibi, & cultum deorum vendicare conantur: non quod ullum honorem deſiderent (quis enim honor perditis eſt?) nec ut Deo noceant, cui noceri non poteſt, ſed ut hominibus: quos nituntur à cultura & notitia veræ majeſtatis avertere, ne immortalitatem adipiſci poſſint, quam ipſi ſua nequitia perdiderunt. Offundunt itaque tenebras, & veritatem caligine obducunt, ne Dominum, ne Patrem ſuum norint: & ut illiciant facile, in templis ſe occulunt, & ſacrificiis omnibus præſto adſunt, eduntque ſæpe prodigia, quibus obſtupefacti homines, fidem commodent ſimulachris divinitatis ac numinis. Et poſt: Itaque ſibi apud homines, qui eos neſciunt, authoritatem ac timorem pariunt. Hac verſutia, & his artibus, notitiam veri ac ſingularis Dei apud omnes gentes inveteraverunt. Suis enim vitiis perditi ſæviunt, & graſſantur, ut perdant. Idcirco etiam humanas hoſtias excogitaverunt, ipſi hoſtes humani generis, ut quam multas devorarent animas. Pluta ibidem.

Obſcanum diaboli ludibrium. De reg. Daniæ. l. XIV.

§ 6. Nec mirum, ait Saxo Grammaticus de Rugianis, ſi illorum numinum potentiam formidabant, à quibus ſtupra ſua ſæpenumero punita meminerant. Siquidem mares in ea urbe Karentina, cum fœminis in concubitum accitis, canum exemplo cohærere ſolebant: nec ab ipſis morando divelli poterant. Interdum utrique perticis è diverſo appenſi, inuſitato nexu ridiculum populo ſpectaculum prębuere. ea miraculi fœditate ſolennis ignobilibus ſtatuis cultus acceſſit: creditumque eſt, earum viribus effectum, quod dæmonum erat præſtigiis adumbratum: qui ſtatuis demolitis, Rugianorum templa & urbes deſtituerunt.

Sermon. 4. Simile quiddam apud Gregorium legitur lib. 29. Moralium, ſuper illud Job: Dividitur æſtus ſuper terram. Item apud Leonem pont. Ser. 8. Nativitat.

§ 7. Sed artificioſe nimis maligni hujus conatus varios deſcribentem audi Auguſtinum in Sermonibus communibus: Quid pravius, quid malignius, quidue adverſario noſtro nequius? qui poſuit in cælo bellum, in paradiſo fraudem, odium inter primos fratres, & in omni noſtro opere zizania ſeminavit. Nam in comeſtione poſuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignaviam, in converſatione invidiam, in gubernatione avaritiam, in correctione iram, in præſulatu ſive dominatione ſuperbiam. In corde poſuit cogitationes malas, in ore poſuit loquutiones falſas, in membris operationes iniquas: in vigilando movet ad prava opera, in dormiendo ad ſomnia turpia. Lætos movet ad diſſolutionem, triſtes autem ad

deſperatio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

deſperationem. Sed, ut brevius loquar, omnia mundi mala ſunt ipſius pravitate commiſſa.

Vnde tam admirandas res, & potiſſimum vaticinari poſſunt dæmones.

CAP. X.

Nec mirum eſt, varia & infinita ejus generis hos ſpiritus conari. Quum etenim tenuis ſint ſubſtantiæ, ſua tenuitate, ſubtilitate, celeritate incredibili, ſenſuum acrimonia, & lumine naturæ lucidiore, quibus omnibus terrenorum corporum inhabilitatem & ſenſuum tarditatem longe lateque præcellunt, multa Dei permiſſu, partim vere, partim præſtigioſe intelligunt, & poſſunt. *Vnde tam admiranda poſſunt dæmones.* Quibus acceſſit, teſte Auguſtino, diuturnioris temporis beneficio, quo eorum vita à primo ævo prorenditur, comparata inſignis rerum longe majorum experientia, quam hominibus ob brevitatem vitæ momentaneam poteſt evenire. *De ſpir. & ani. cap. 28.* Idcirco quædam admiranda faciunt: & quædam, potiſſimum ob Scripturæ ſanctæ & vaticiniorum cognitionem, prædicunt, vel etiam probabili conjectura conſequuntur: nonnunquam etiam, quæ ipſi facturi ſunt, prænunciant, quibus homines alliciunt, ineſcant, ſeducunt & defraudant.

§ 2. Quo nomine illis mirabilem prudentiam, acutum ingenium & tenacem memoriam tribuit Plato in Epinomide. Quapropter tradit Clemens, iſtos, quum ſint dæmoniaci ſpiritus, & multo citius ſcire aliqua, & multo perfectius: non enim tarditate corporis degravantur. *Recogn. IV.* Hinc addit: Et ideo, quæ medici longo tempore & labore plurimo aſſequuntur, hæc illi, tanquam ſpiritus, abſque mora ulla, & ſine difficultate cognoſcunt. Non ergo mirum eſt, ſi plus etiam aliquid, quam homines, ſciunt: ſed hoc metuendum eſt, quod ea, quæ ſciunt, non ad ſalutem, verum ad deceptionem proferunt animarum, ut per hæc eas cultum falſæ religionis edoceant. Hic Tertullianus ſic diſſerit: Omnis ſpiritus ales eſt, hoc angeli & dæmones, igitur momento ubique ſunt. Totus orbis illis locus unus eſt: quid ubique geratur, tam facile ſciunt, quam enunciant. velocitas divinitas creditur, quia ſubſtantia ignoratur. *In Apolog. adverſus gentes, cap. 22.* *Divinationes dæmonum unde.* Sic & authores interdum videri volunt eorum, quæ annunciant, & ſunt planè malorum nonnunquam, bonorum tamen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

men nunquam. Diſpoſitiones etiam Dei & nunc prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus reſonantibus carpunt. Ita & hinc ſumentes quaſdam temporum ſortes, divinitatem æmulantur, dum furantur divinationem.

§ 3. In oraculis autem quo ingenio ambiguitates temperent in eventus, ſciunt Crœſi, ſciunt Pyrrhi. Sic præſcivit diabolus ex
Daniel. 8. Eſajæ & Danielis oraculis (quorum uterque adoleſcentem Alexandrum expreſſe delineat) eum ipſum Alexandrum ſuperato Dario, potiturum Aſia univerſa, tranſlaturum Imperium à Babyloniis ad Græcos. Propterea Delphicam vatem conſulenti, & ab invita reſponſum extorquenti, tandem ipſa in hæc verba prorumpens, reſpondit: Invictus eris Alexander. Poſtea ad Perſas exercitum traducenti, prodigia offudit multa. In aditu Aſiæ, ſimulachrum Orphei ſudore maduit. Hinc Alexandro ad extremum cum Dario confligente, aquila è ſublimi ſupra ejus verticem ſeſe librare, & in adverſos hoſtes trajicere viſa eſt. Ludibria haud dubie dæmonii hæc erant, adornata ad prodigiorum & auguriorum, quibus tunc ſi debatur, obſervationes confirmandas. Darium è diverſo, ancipitibus ſomniis in falſam victoriæ ſpem erexit.

§ 4. Prænovit ex Eſajæ prophetiis, fore ut Tyrus deſtruatur à
Eſajæ 23. Macedonibus. Ita enim ille ait: Vlulate naves maris, quia vaſtata eſt domus, unde venire conſueverant. De terra Cethim revela-
Vide Joſephum. Jud. 1, 6. tum eſt eis. Terram vero Cethim Macedoniam eſſe, aſſerunt plerique & ab Homero ιωτείους Macedones vocatos. Quidam tamen per terram Cethim, Cyprios intelligunt. Inde quum fuſo fugatoque Dario, copias ad Tyrum admoviſſet Alexander, præmonuit quendam, qui civibus prænunciaret, Apollinem civitatem deſerturum eſſe: ut quum eventus reſponderet, idolorum exiſtimationem ſtabiliret.

§ 5. Ex iiſdem Eſaiæ & Danielis vaticiniis præſcivit, fore ut Aſſyriorum monarchia peſſum iret, & in poteſtatem redigeretur Medorum ac Perſarum: & quidem à Cyro, cujus nominatim Eſaias
Eſajæ 44. meminit. Unde conjectatus eſt, Crœſum etiam de regno Lydiæ periclitaturum eſſe. Quare & aliquanto ante τὸν πέμπτον ἀπόγονον Gygis, quod in Cyri tempora incidere eum proſpiciebat, amiſſurum regnum Lydiæ prædixit, conſultus ex oraculi Delphici ſede: & poſtea cum regnum adeptus eſſet Crœſus, ut opum ſuarum fiducia inſoleſcentem, ſuperbientem, & regnum Perſicum affectantem everteret,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

teret, χρησμῷ κιβδήλῳ victoriam in ſpeciem ipſi annuente, ad bellum Cyro inferendum perduxit: quo modo victus, captus & regno exutus, vitam in Perſia finivit.

§ 6. Prædictionis vero dæmoniacæ finem luculente oſtendit Imperatoris Valentis facinus. De quo literatum monumentis traditur, quod nova correptus inſania, dæmonem interrogarit, quis poſt ipſum Imperio eſſet potiturus. Dæmon oblique reſpondet, & literas Græcas oſtentat, θεοδ. ſignificans hoc fore initium nominis ejus, qui ſibi ſucceſſurus erat. Ita interimi omnes jubet Valens, quotquot in ſuæ nomenclaturæ principiis eaſdem ſortirentur literas, Theodori nimirum, Theodoti, parentes Theodoſii, ejus ſcilicet qui Imperium adeptus eſt poſtea, Theoduli: interque eos numeratur Theodoſiolus, vir nobilis Hiſpanus. Cæteri metu novi periculi nomina ſibi indunt alia. Socrates IV. 19. Sozomenus VI. 35. Paulus Diaconus XII. Joa. Zonaras tomo 3. Infinita ejuſcemodi in hiſtoriis obſervantur exempla.

§ 7. Sed ad poſteriora, nec obſcura, conuertamur: ubi prius ſingulare recenſque ſatanici vaticinii exemplum ſubdidero, ſcriptum à Magiſtro noſtro Joanne Henrici Colen Buſcoducenſi ad Magiſtrum noſtrum Hunæum Lovanienſem, 3. Martii, ann. 1574. Gueſorum Belgicorum nefandi & tyrannici conſilii finem noſtræ quidem civitatis juvenis novem annorum, Spiritu ſancto afflatus, ut fertur, prædicit. Metuimus tamen fraudem eſſe maligni ſpiritus, quod tamen nemo doctorum virorum deprehendere potuit. Clamat puer iſte, & poſtulat feruentes & aſſiduas preces: qui & ipſe tribus horis diei, extenſis orat brachiis. Prædixit mira hujus temporis, quæ omnia evenere, & ne in minimo quidem allucinatus eſt. Ait quoque, ſe audiviſſe ab angelo Gabriele finem harum tragœdiarum, ante dimidium æſtatis futurum: Regem quoque noſtrum, in has in feriores patrias venturum, & compoſiturum omnia feliciſſimis mediis. Prædixit quoque punctum temporis, quo Middelburgum fuit captum, & hujuſmodi alia infinita, quæ dictis ejus conſonant. Fui & ego indignus vocatus ad examinandum juvenem, & in ſtuporem & admirationem ſummam raptus, quando puer tam ſimplex & literarum imperitus tam expedite ad omnia interrogata, etiam abditiſſima, reſpondere potuerit. Et quia angelus ſatanæ transfigurat ſe, &c. petivi ab eo varia & multa: verum non ſolum non veretur & timet crucem Domini aut nomen Jeſu angelus: ſed &

preces juvenem docuit, quæ nihil aliud ſonant, quam, Jesu Nazarene pro nobis crucifixe, miſerere nobis: ſubveni miſeris peccatoribus, ut revertamur ad fidem. Hactenus ille.

Puer dæmoniacus. § 8. Puerum hunc à dæmone actum fuiſſe, qui in eo loqueretur, & ſua ederet vaticinia, contrarius docuit eventus. Nullus etenim inteſtinarum diſſenſionum Belgicarum exitus vel ea ſequenti æſtate, vel tertio poſt anno, quo hæc ſcriberem, cum nihil etiam rumoris adhuc de regis adventu ſpargeretur: quinimo ne quidem adhuc anno 1581. quo hæc recuderentur. Spiritus autem Dei ne in re minima quidem aberrare aut allucinari poteſt. Hîc facile innoteſcit ille Gabriel, qui & punctum temporis, quo Zelandiæ Middelburgum in deditionem veniret, annunciare per juvenis os potuit ob celeritatem incomprehenſibilem, quia ſpiritus eſt. Idem quoque ad illiuſmodi modum orandi puerum incitavit, ut ſuis vaticiniis falſis & impoſturis cautius fidem conciliaret. Hac ratione veritatem mendacio commiſcere perpetuo ſolet. Addam hoc, ne angelum quidem Dei futura ſcire, ut de ſe teſtatur. 4. Eſdræ 4. Quid præterierit, ſcio: quid autem futurum ſit, ignoro.

Chriſtum, & ad quid miſſus eſſet, prius norunt dæmones, quam Apoſtoli: & quare illum tentarit diabolus.

CAP. XI.

Perhibet ſacræ ſcripturæ authoritas, diabolum prius Christum penitius noviſſe, quam ipſi quibuſcum ille loqueretur, & familiariter degeret, Apoſtoli: ut etiam ante Christi mortem reſurrectionemque ſciverit, teſtatuſque fuerit invitus, ad quid veniſſet Christus: nimirum, quo cognitum faceret Satanam, ejuſque fraudes: illius actiones demoliretur, atque regnum everteret. Quapropter metu judicii divini æternarumque pœnarum contremiſcens, & tantùm non deficiens, in obſeſſo ante Christum procidente, magna exclamavit voce: Ah, quid rei nobis *Marc. 1.* tecum eſt, Jesu Nazarene? veniſti ad perdendum nos. Novi te *Luc. 4.* qui ſis, nempe ſanctus ille Dei. Et increpavit illum Jesus, dicens: Obmuteſce, & exi ab homine. & cum projeciſſet illum dæmon in medium, exiit ab illo, nihilque illi nocuit. Et poſt: Exibant & dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Tu es Christus ille filius Dei. Et increpans, non ſinebat ea loqui, quod ſcie-

ſciebant ipſum eſſe CHRISTUM. Hic Athanaſius: Dæmonis, inquit, ſermonem compeſcebat CHRISTUS, ne ſimul cum veritate, etiam ſuam iniquitatem promulgaret: ut nos etiam aſſuefaciat, ne talia curemus, etiamſi vera loqui videatur. Illud alias etiam pios poſtea latuiſſe, Sacratum literarum teſtimonio] docetur: ut alii eum Heliam, alii Joannem baptiſtam, alii Hieremiam, alii unum de prophetarum numero eſſe dicerent. Petro autem pronuncianti, Tu es CHRISTUS ille filius Dei viventis: reſpondit CHRISTUS, Beatus es Simon bar Jona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus qui in cœlis eſt. Id quod Petro à patre cœleſti hic revelatum aſſerit CHRISTUS, hoc ipſum & Satan novit, & palam teſtatus eſt, non rogatus. Hincq; ipſius ingenii acumen liquet, cujus ope res etiam abſtruſiſſimas, noſtriſque ſenſibus apprime alienas, noviſſe poteſt. *Matth. 16. Marc. 8. Luca 9. Joan. 6.*

§ 2. Huc facit illud puellæ Pythiæ, de Paulo & Barnaba clamitantis teſtimonium: Iſti homines ſervi Dei excelſiſſimi ſunt, qui annunciant vobis viam ſalutis. Atque id genus teſtimonia ab Aſtaroth & Berith idolis, & à dæmonio obſeſſis, de Bartholomæo apoſtolo, Thoma & aliis data legimus. Veritatem vero hic confitentur dæmones, non ut populum ad audiendam amplectendamque eorum doctrinam permoverent: ſed exhorreſcentes & reformidantes miniſterii Euangelici virtutem, & ſui condemnationem ac expulſionem ex obſeſſis: quæ hoſpitia ſi obtinuiſſent, ſtatim Apoſtolorum miniſteria ſeditione potuiſſent conturbare, aut inchoata poſt opprimere, novis rumoribus diſſeminatis per Pythiam vatem, obſeſſos & idola, quæ apud ſtultum vulgus magno habebantur loco. Addatur & illud mali ſpiritus reſponſum: Jeſum novi, & Paulum ſcio, vos autem qui eſtis? Item: Quid rei nobis tecum eſt, JESU fili Dei altiſſimi? Veniſti huc ad cruciandum nos ante tempus. Obſecro ne nos torqueas. *Actor. 16. Act. 19. Matth. 8.*

§ 3. Enimvero ſemen mulieris contriturum caput ſerpentis, prophetarum de CHRISTO naſcituro etiam in Bethlehem Judææ vaticinia: præfinitum hinc tempus, JESUM in divæ virginis utero, ſuperveniente Spiritu ſancto, & virtute Altiſſimi obumbrante conceptum, ex angeli Gabrielis annunciatione, admirandam ejus nativitatem, longinquum magorum ex Oriente iter, ut eum adorarent, ſciverat dæmon. Quapropter inter ſpem & metum, Herodis animum diris contra JESUM inflammavit facibus, ut inter infan- *Marci 6. Luc. 8. Geneſ. 3. Michea 5. Matth. 12. Luc. 1. 2. Eſaja 7.*

 tium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tium Bethleemiticorum bimulorum ætateque juniorum deplorandam cladem, Jesus ſimul internecione abſumeretur. Atqui ſalutifero magis Dei conſilio ſuos collabeſcere conatus, infringique, reipſa experitur diabolus.

§ 4. Ne quid tamen incredibili ejus audaciæ & faſtui incomparabili decederet, atque ut adoratione, peculiari Dei prærogativa honoraretur, vel Chriſtum certius tunc cognoſceret, ipſum in ſolitudine tentat: illique in præaltum montem adducto, omnia mundi regna, ac eorum gloriam oſtenſam ſe daturum, ſi ſe proſtratus adorauerit, auſu pluſquam ſacrilego pollicetur: quum divinam majeſtatem in hominum regnis atque imperiis ſolam dominari, eaque cui libet tradere conſtet. Porro Chriſtum jam certo cognitum, voluit etiam perditum: quare, ut eum proderet, in cor Judæ Simonis Iſcariotæ immiſit, in quem poſt offulam à Chriſto porrectam ingreſſus eſt. Tantum enim hujus ſolertiſſimi artificis contra Deum & genus humanum eſt odium, ut quicquid machinetur, ſit in Dei contemptum, & hominum detrimentum perniciemque, fraude & extremo dolo caute tectum.

A Chriſto vult adorari diabolus. Matt. 4. Marc. 1. Luc. 4. Daniel. 4.

Multa ſtudia Diaboli, & opera breviter comprehenſa.

CAP. XII.

Cæterum ut inſtituti mei ratio certius citiuſque innoteſcat, paucis, veluti faſciculo uno, quædam ex dæmonis actionibus & potentia colligam. Quum angelica ejus eſſentia non interierit, ſed male propriæ voluntatis affectu degenerarit, accreveritque tam diutino tempore eximia rerum obſervatio & uſus inſignis: magnæ illum eſſe conſtat virtutis, calliditatis incredibilis, ſapientiæ plus quam humanæ, perſpicacitatis acutiſſimæ, vigilantiæ ſummæ, artificii technas ſtruendi pernicioſiſſimas fuco ſpecioſiſſimo incomparabilis, maliciæ infinitæ, odii erga genus humanum ἀσπόνδου ϗ ἀνηκέστου: atque hoc nomine eum ſepenumero (permittente, vel ſaltem connivente Deo) admirandas facere res, & ſe in beſtias, ſtatuas, ſpecus, latebras, cavernas ingerere, in quercus Dodonæ Moloſſidis in Epiro, unde Dodonæum oraculum frequentatum eſt, inſinuare: apud Ægyptum ex Hercule, Apolline, Minerva, Diana, Marte, Jove, Api bove, Latona in urbe Buti, furioſis ſacerdotibus Apollinis in Colophone, Thebis in Bœotia, & in Lœbadia ex Trophonio, ex

Diaboli ſtudia & potentia.

Strabo Geog. lib. 16.

vacca

vacca Memphi, ex bove Mneo Heliopoli, ex crocodilis in Arſinoe, ex Amphiarao vate in Attica, reſponſa dare, humana voce, nutu, aliove geſtu, affictis ſubinde geſtibus furentium, nonnunquam ebriorum, alias trementium, aut ridicule geſticulantium: quandoque ſomniis, amphiboliis interdum, plerunque & ænigmatibus: quia ignorat Diabolus quouſque toleraturus ſit Deus, aut permiſſurus, quæ intendit & ſtruit.

§ 2. Et ſane Deum quibusdam ſagacioribus hominibus has ejus technas jam olim ſæpe detexiſſe, teſtis eſt Valerius Maximus, hiſce verbis: Nec me præterit de motu & voce deorum immortalium humanis oculis auribuſque percepta, quam ancipiti opinione æſtimatio verſetur: ſicut de tranſitu Junonis in urbem. Captis enim Veiis à Furio Camillo, unus militum ſimulachrum Junonis Monetæ fertur interrogaſſe, an Romam migrare vellet? Deamque reſpondiſſe, velle ſe. Quamvis unus vocem audiverat, omnes tamen ſibi perſuadebant, eandem ſe percepiſſe. Tradunt alii ſimulacrum annuiſſe tantum: alii unum hoc inter milites & vulgum ſparſiſſe. Quo factum eſt, ut non ſimulacrum, ſed ipſam cœlo Junonem petitam portare ſe credentes, Læti in ea parte Aventini montis, in qua nunc templum ejus cernimus, ut inquit Valerius, collocarent. Hic videmus & qua arte, & quam ob cauſam ludat in idolis illa Dei ſimia.

Lib. 1. cap. 8.

Livius.

§ 3. Cæterum alia religionis opinione legitur in divæ Irmgardis comitiſſæ vita, quomodo tertio Romæ peregrinata, D. Pauli templum fuerit ingreſſa, inveneritque crucifixi imaginem prorſus conformem ei, quæ in templo metropolitano D. Petro ſacro Coloniæ ante ſacrarium viſitur. Hic proſtrata orationique intenta audit vocem ex ore imaginis cruci affixæ, hunc in modum: Chara & electa filia Irmgardis, te oro ut mox ubi Coloniam redieris, in D. Petri templo crucifixum in altari ante ſacrarium, mihi admodum ſimile, ſalutes. Hæc poſito petegrinæ pileo, gratiiſque actis, ſe facturam recepit, ſi modo digna haberetur; ſimulque hoc ſimulacrum vidit à cruce detraxiſſe brachium dextrum, quo electæ ſuæ ſponſæ Irmgardi benedixit. Inde rurſus gratiis Deo dictis propter longum illud iter nec fruſtra nec temere factum, Coloniam reverſa eſt, & præfato loco provoluta ante crucem, ſic infit: Mihi ſingulare, idque haud leve mandatum Romæ à cruce & imagine in æde D. Paulo ſacra, tibi mire conformi datum eſt, quæ ſcilicet ſa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

lutari te plurimum voluit. Ad hæc è veſtigio Colonienſis crux caput inclinans, inquit: Gratias ago electa mea filia. Ex hoc rumore epiſcopus cum ſolenni pompa venerabile ſacramentum in hujus ſimulacri capite incluſit, quod repente etiam ſeipſum rurſus eo modo contraxit occluſitque, ut non fuiſſe divulſum videretur. Hîc multa contigiſſe miracula, & perpetuum ea ratione in lampade foveri lumen narratur. Hæc eadem comitiſſa inſignem pagum Suchtelen in Juliacenſi ducatu legavit D. Pantaleonis hæredibus Coloniæ, quare huic etiam in vicina ſylva erectum fuit ſacellum, quo religionis ergo Martis die poſt Paſchę ſolennia confluere ſolet ingens eorum multitudo, qui vel morbo vel alia calamitate premerentur.

§ 4. At quum ejuſmodi prodigia noſtro non videantur ſeculo, nec judicium arti medicæ permittatur, hîc Theologis non illibenter cedo: quemadmodum & in ſimilibus quæ in hanc rem nimis religioſe traduntur in Chronici Caſinenſis lib. 4. cap. 68. item in Schedelii ætate quarta: in Vincentii lib. 26. cap. 12. lib. 27. cap. 23. 84. 98. 99. 100. 101; lib. 29. cap. 6. 7. 8. 9. 10. multiſque locis aliis: uti & in continuatore Sigeberti, & ab Helmoldo in Chronici Sclavorum cap. 8. 43. 70. in Chronic. Saxoniæ: item lib. 1. vitæ Bernhardi, cap. 10: in Othonis Friſingenſis lib. 7. cap. 32. in Auſtria Cuſpiniani.

§ 5. Potuit adhæc Diabolus ad Jovis Hammonis oraculum inquirendum in extimo ſinu Libyæ, apud Garamantes, ultra Cyrenem, in ſolitudinibus vaſtis, torridis ac ſiccitate ſterilibus, Cambyſen Cyri & Alexandrum inſtigare: item Pythium Delphis præ cæteris, cultu, religione, fama, opibus & donariis celebratius reddere. Novit & vaticinari ex certis indiciis vel conjecturis, ſive rerum retroactarum obſervatione, ut hinc etiam cogitatus & ſenſa perv idiſſe quandoque credatur: quanquam interim fallat & fallatur, tenebras offundat, veritatem caligine obſcuret, atque etiam mentiatur. Nam rogatus dæmon, Porphyrio teſte, etiam quæ non novit, conſtanter affirmat: & quæ novit, ſi ſemel vere, decies illa falſo refert.

Diabolus quomodo vaticinetur.

§ 6. Poteſt quoque pleriſque locis in ſimulachris ſua exercere ludibria, ut ad ea ex longinquis regionibus confluant imprudentes, ea venerentur incauti, adorent, eorum opem implorent in rerum anguſtiis, in valetudine adverſa, & quacunque afflictone: quo à veri Dei cultu & ejuſdem filii invocatione ad ſuas impoſturas in inte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

interitum eos avocet. Sic Gallorum ruſticis hanc fuiſſe conſuetudinem ſcribit Severus Sulpitius, dæmonum ſimulachra candido tecta velamine, miſera per agros ſuos circumferre dementia. Nec Satanæ difficile eſt, animarum corporis mole exutarum figuram mentiri, circa monumenta verſari, in cœmiteriis oberrare, ſpectris perterrefacere hæredes aut alios, ut ad illicitos cultus, vetitam religionis ergo peregrinationem, juſtorum & parentalium præſcripta forma perſolutionem damnoſam, imperitos, minuſque Deo fidentes cogat. Viſum eſt & ſpectrum, quod à presbytero flagitaret abſolutionem, quia citra confeſſionem deceſſerat. Conatur itidem imbecilles fide præcipites agere, fortes vero diverſis modis ſemper impugnare, ſi qua ratione eos agere tranſverſos poſſet: item deſperantes, credulos, maleque ſanos pollicitationibus & gloria ditare, in ſpem felicium ſucceſſuum illectos perimere, aut triſtium eventuum metu injecto cruciare.

Lib. 1. in vita D. Martini.

Eraſ. lib. 21 epiſt. penult.

Mich. Pſell.

§ 7. Novit adhæc varias oſtentare formas, inania idola arte mira conformare, viſus organum turbare, oculos perſtringere, falſa pro veris ſingulari dexteritate ne agnoſcantur, proponere: quæ vere ſunt, ut non appareant, velare: & quæ revera non exiſtunt, ut eſſe appareant exhibere: ſe in mille ſpecies transformare, Proteumque agere: & ut canit Poëta,

Tum variæ illudunt ſpecies atque ora ferarum.
Fiet enim ſubito ſus horridus, atraque tygris,
Squammoſuſque draco, & fulva cervice leæna,
Aut acrem flammis ſonitum dabit:
Omnia transformans ſeſe in miracula rerum,
Ignemque horribilemque feram fluviumque liquentem.

Virg. 4. Georg.

§ 8. Conſuevit & hominum mentes multifariis phantaſmatum ludibriis vitiare, vigilantes perturbare, dormientes inſomniis terrere, peregrinantes à recto itinere ſeducere, errantes atque etiam alios quandoque ridere, alias terrore concutere, multa labyrinthis opinionum inextricabilibus implicare & innectere, tetriora mala plerunque boni ſpecie ſerere, & veritatis confeſſione in ſuam illicere naſſam, graviuſque fallere.

§ 9. Solet quoque lac vaccarum cohibere, & ne in butyrum coaleſcat impedire: vinum aliunde adferre, clauſtra reſerare: præterea ocyſſime res varias, velut panni lacinias, oſſa, ferramenta, clavos, acus, aciculas, fila, eorumque globulos, intortum capillitium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tium, ligna, idque genus portenta in vivorum extremas fauces, nec penitius, quo ore rejiciantur, ingerere: in mortuorum ventriculum & partes alias præſtigiis aptas, & poſt mortem ſectas ligna, cultros, & quæcunque vis alia, fallaciter arte doloſa inter ſecandum inſerere: nec ſolum talia oſtentare, ſed etiam partes vitales prius ex aſtantium oculis in ejuſmodi anatome auferre ac ſummovere, quam animadvertatur. Neque vero per alium, neque alia ratione in extorum nefanda obſervatione apud veteres olim ea procurata fuere miracula, ut Cæſari Dictatori exta ſine corde ſint inventa: Poſthumio vero conſuli, Catoni, Decemviris, Herennio, Lucilio Lupo immolantibus in plurimis victimis modo jecur, modo caput jecinoris defuerit.

Julius Obſequens de Prodigiis.

§ 10. Similiter ex parte poſtica & uteri collo novit implicatos crines, arenæ copiam, clavos ferreos, ligna, vitra confracta, ſtupam, lapides, oſſa, & ſimilia præſtigiis movere, offuſcata interim oculorum acie: inſecta auribus furtive immittere, quæ poſtea vel prodeant, vel evolent. Hæc à me viſa ſunt alata, ex auribus cujuſdam virginis Henricæ nomine, miſere à dæmonio exagitatæ, deſumpta. Proclive illi quoque eſt, ulcere corpus defœdare, pudenda meliceride vel ulcere ſanioſo inficere, evirationis perſuaſionem falſo inducere, corpora tota obſidere, eaque ſurſum ac deorſum diſtrahere, quando & quamdiu à Deo permittitur. Hujuſmodi violentam virginis prædictæ ſublationem in arce Caldenbroce apud Geldros, Deo juvante, alias intrepide reluctando impedire valui: à morſus tamen interim inflictu, quo manus meas mire impetebat, in horribili illa ſubvectione, anxie cavendum erat. Cur enim non tam meos promovere conatus in juvando, quam dæmoni permittere ſua ſtudia in lædendo, potuit Deus?

§ 11. Aſſuevit præterea varie corpora transferre, eorumque humores commovere, originem nervorum in cerebro turbare, quo atrociſſimis rariſſimiſque convulſionis ſpeciebus, jactu tractuque incredibili, & quaſi crepantibus ſonitu horrifico juncturarum compagibus, in admirationem, diffidentiam, ſiniſtram de aliis opinionem, ad mendacia, vetita auxilia & cædes, homines compellat. Ad hunc modum nervos & muſculos præter voluntatem inordinate crudeliterque convellere poteſt: plerunque τέτανον ciere, ut cervix una cum corpore immobilis maneat, & in neutram inflectatus partem, ſed juxta in utramque partem intendatur: ſubinde ἐμπρο-

σθότονον

θότονον vel tenſionem ad anteriora excitare valet, ut caput, cervix, reliquumque corpus, jugularibus venis mirum in modum circum collum diſtentis, contrahatur: quandoque ὀπισθότονον vel tenſionem ad poſteriora citare tam vehementem ſolet, ut caput in dorſum & ſcapulas graviter convellatur, cruribus interim contractis: item diverſas horribilium convulſionum facies, multifariam & inæqualiter in membris producere: nonnullis totum corpus, ceu articulis tormento luxatis divulſiſque enervare, aut palpitantium, trepidantiumve muſculorum ſpeciem inferre: quibuſdam os & oculos truculenter intorquere, ſeptum tranſverſum in homine ita conſtringere, ut ſpiratio vix difficulter duci queat, arteriis interim pulſantibus leviculum inferens impedimentum, ſed ventriculum ſingultibus frequentibus convellens. Interim hic præſtantiſſimos ſæpe medicos ludificat, qui ejuſcemodi morborum dira contuiti ſymptomata, imo larvas, ad naturales ea referentes cauſas, fruſtra curationem medicamentis tentant.

§ 12. At aquam etiam conjurationibus ſacratam ſe formidare impenſe, geſtibus & voce in corporibus quæ obſidione coercet regitque, ſimulat: quemadmodum ſe naribus extrahi, virtute radicis incluſæ annulo ex Solomonis, ut fertur, doctrina naribus admoto. *Joſeph. lib. 8. antiq. Judai. cap. 2.* Deinde multa obſervare aſſolet, artificioſeque imitari, ſeu vere ſeu falſo: plurima eorum quæ acta aut prodita ſunt, incredibili ſolertia ratiocinari & colligere: varia ex notis naturalibus argutiſſime elicere, penitiſſimeque eruere: diverſa in imperiorum & hominum privatorum negociis moliri, mira aſtutia contexere telam longam, variam nobiſque inextricabilem, qua inopinato inſperatoque implicantur & irretiuntur certe plurimi: tandem homines, beſtias, aerem conturbare, prodigia meteoris ſimilia in cœlo effingere, figuras confligentium exercituum exprimere, clangores tubarum, armorum ſtrepitus, ferientium ſe mutuo & ex ictibus collabentium ſonitus, voces eiulantium aut exultantium imitari, ſcelerate abuti natura rerum ad generis humani perniciem, callide exitioſas præſtigias phyſicis effectibus conformare, & multa in ordine cauſarum ſuo tenore progreſſuque agentium confundere, mala quanta poteſt calliditate attrahere & urgere, in cervices noſtras cogere & contorquere, bona abigere atque excludere: quinimo ea interdum ſuadere, ſed propter mala: ſuadere quoque mala ſub ſpecie bonorum: diſſuadere mala ut ducat ad peiora, tandem etiam cœlum terræ miſcere & involvere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Adverſus gentes ca. 22.

§ 13. Proinde in Apologetico ſcite teſtatum reliquit Tertullianus, inquiens: Dæmonum operatio, eſt hominis everſio. Sic Spiritalis malicia à primordio auſpicata eſt in hominis exitium. Itaque corporibus quidem & valetudines infligunt, & aliquos caſus acerbos: animæ vero repentinos & extraordinarios per vim exceſſus. Suppetit illis ad utramque ſubſtantiam hominis lædendam ſubtilitas & tenuitas ſua multum ſpiritualibus viribus, licet & inviſibiles & inſenſibiles in effectu potius quam in actu appareant: ſi poma, ſi fruges neſcio quod auræ latens vitium in flore præcipitat, in germine exanimat, in pubertate convulnerat: ſi cæca ratione tentatus aer, peſtilentes hauſtus ſuos effundit. eadem igitur obſcuritate contagionis, aſpiratio dæmonum & angelorum mentis quoque corruptelas agit furoribus & amentiis, fœdis ac ſævis libidinibus, cum erroribus variis: quorum iſte potiſſimus, quod eos ipſos captis & circumſcriptis hominum mentibus comedat, ut & ſibi pabula propria nidoris & ſanguinis procuret, ſimulachris imaginibus oblata: & quæ illi accuratior paſcua eſt, qua hominem è cogitatu veræ divinitatis avertat falſis præſtigiis: quas & ipſas qnomodo operetur, expediam. Omnis ſpiritus ales eſt. Reliqua Tertulliani verba ſupra recitantur Cap. 10.

Mentiendo defunctorum ſpiritus, quibus præſtigiis religioſos ludificare ſolet diabolus, oſtenditur præſcripta eorundem ſpirituum inquirendorum formula.

CAP. XIII.

Ut evidentius omnium oculis pateat, dæmonem quandoque etiam ordinis Eccleſiaſtici viris illudere, atque mortuorum ſæpe animas imitari, ex Tractatu Jacobi de Chuſa ordinis Carth. Theologiæ profeſſoris, de Apparitionibus quorundam ſpirituum, & quomodo inquiri & agnoſci debeant, ſi vere aut ficte appareant, ipſius verba fideliter hic adjungam, maxime quod myſterii loco præſcriptum hoc conſervari apud ejuſmodi profeſſionis homines non ignorem.

§ 2. Primo videtur expediens fieri jejunium trium dierum cum aliquibus miſſarum celebrationibus, & devotis orationibus, ſcilicet ſeptem Pſalmis pænitentialibus ſæpe repetitis. Quibus peractis, accerſendi ac vocandi ſunt quatuor aut quinque ſacerdotes devoti. Cre-

ti. Crederem hoc aptius fieri per devotos religioſos à ſecularibus actionibus exoccupatos, & mente in Deum elevatos, propter horror & terrorem propellendum: qui ad locum accedant, in quo ſpiritus ſe oſtendere conſuevit, cum humilitate cordis, & recta intentione, ceſſante omni ſuperſtitioſa inquiſitione: non tamen ſine certis ceremoniis, cum in collatione omnium ſacramentorum & in miſſis eccleſia utatur ceremoniis. Aſſumatur igitur candela in die Purificationis benedicta, accenſa, aqua benedicta & ſignum crucis, & ſi placet, thuribulum cum thure: in accedendo orent ſeptem Pſalmos ac Evangelium ſancti Joannis. Ingreſſi autem, locum aſpergant & thurificent. Non tamen dico de neceſſitate omnia fieri ſive requiri, ſed æſtimo ita expedire: quia non habeo de his fundamentum neceſſitatis ex Scriptura, ſed aliqua exempla ſanctorum ſuper his legi. Stola etiam ſancta non videtur eſſe inutilis. Ingreſſi igitur locum, flectentes genua, ut videtur, hanc humiliter per unum eorum dicant orationem ſequentem: Domine JESU Chriſte, omnium ſecretorum cognitor, qui ſemper tuis fidelibus & parvulis revelare ſalubria & utilia conſueviſti, quique in hoc loco ſpiritum quendam ſe oſtendere permiſiſti: humiliter obſecramus benigniſſimam tuam miſericordiam per paſſionem tuam, & precioſiſſimi ſanguinis tui pro peccatis noſtris effuſionem, ut digneris præcipere huic ſpiritui, ut ſine terrore & læſione noſtra & omnium hominum, ſe relevet, ſignificans famulis tuis, nobis vel aliis peccatoribus, quis ſit, & cur venerit, & quid deſiderium ſuum exiſtat, ut tum exinde honorari valeas: & ipſe, ſi poſſibile eſt conſolari, & fideles tui iam ſublevari, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Amen.

§ 3. Poſt hæc ad interrogatoria veniendum eſt, ut puto, ſic dicendum: Obſecramus per JESUM Chriſtum, tu ſpiritus ut dicas, quis ſis: & ſi eſt aliquis inter nos cui velis reſpondere, & ut nomines eum, aut per ſignum eum ſignifices. Eſt ne ille N. aut iſte N. & ſic de ſingulis, quotquot ſunt præſentes, nominando ſpecialiter: quia expertum eſt, quod non reſpondet cuilibet. Si autem aliquam vocem aut pulſum fecerit ad alicujus nominationem, illi committantur alia interrogatoria, ſcilicet, cujus hominis anima fuerit, & propter quid venerit, & quid deſideret? Si ſuffragia pro ſe fieri deſiderat: an in miſſis, an in eleemoſynis: aut quot miſſas, tres, ſex x. xx. xxx. &c. & per quos ſacerdotes, religioſos vel ſeculares? & ſi jejunia, quæ, quanta, & quot, & per quas perſonas? Si eleemo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſynas, quas & quot & quibus perſonis? aut in hoſpitalibus aut leproſoriis, aut aliis mendicantibus & pauperibus? & quod erit ſignum ſuæ perfectæ liberationis, & propter quas cauſas ſit deputatus pœnis purgatorii? quia beatus Gregorius ponit in Dialogo multa exempla, in quibus animæ dedefunctorum per ſe expreſſerunt viva voce cauſas purgationis. Nulla tamen ſuperflua, curioſa, inutilia, aut ſuperſtitioſa ſunt ab eo inveſtiganda, niſi ea per ſe proprio motu voluerit revelare. Et in diebus feſtivis & tempore ſobrio, puto ante prandiũ, convenientius hanc fieri inquiſitionem: aut forte ſi tempore noctis, magis Deo placuerit, ut fieri ſolet. Sed ſi forté nullum ſignum appareret illa hora, ex tunc differendum eſt ad aliud tempus, donec iterum ſe ſpiritus manifeſtet, relicta ibi aqua benedicta & cruce: quia Dei occulto judicio certis horis & perſonis, non omnibus ſe revelant. Nec timendum eſt, quod ſpiritus ille perſonam talem in corpore lædat, ſi eſt bonus ſpiritus: hoc non eſt expertum, ut credo, aliquando. nam jam expectat ſtatum merendi aut demerendi: nec peccare amplius poteſt, ſed eſt in medio ſtatu inter bonos & malos, certus de ſua prædeſtinatione: ſed adhuc in ſatisfactionis ſtatu, ſcilicet in pœnis ad tempus, &c. Quod ſi talis ſpiritus aliquem offenderet in corpore, jam ſuſpectus eſſet, quod non eſſet unus de bonis, ſed de reprobis, ſalvo judicio divino.

§ 4. Notandum ſecundum eundem doctorem: Non omnibus hominibus forté expedit indifferenter prædictis revelationibus & apparitionibus intereſſe, niſi valde fortiter complexionatis, qui non de facili terrentur: quia per experientiam puto ſcire, quod aliqui viſis iſtis aut locis pœnalibus, inciderunt in incurabilem infirmitatem. Oportet ergo diſpoſitos eſſe tam in corporis complexione, quam in animæ purgatione, qui de his inveſtigare volunt. Quia enim non eſt proportio inter animam viventem in corpore, & animam exutam à corpore; ideo ſemper terrore apparent hominibus viventibus: nec mirum, quia etiam ſancti angeli non niſi cum terrore magno etiam viris ſanctis apparuerunt, ſicut patet in pleriſque locis ſacratum Scripturarum.

Tum facilius falluntur homines tenebrarum umbris territi, & quod non ſatis dijudicent

§ 5. Secundo notandum de tempore apparitionis animarum, quo ad earum revelationem; credo, quod hoc pendeat ex divina voluntate, licet frequentius legamus noctis tempore tales factas, propter quietationem ſenſuum exteriorum, & curarum ſecularium ceſſationem, quando homo eſt magis capax ipſarum, ac magis diſpoſitus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

diſpoſitus. Reperiuntur etiam tempore diei ſe animæ revelaſſe ac oſtendiſſe. Quantum autem eſt ad ſe, ipſæ ſemper paratæ eſſent ſe oſtendere propter celeriorem liberationem.

quæ audiunt & non vident vel quæ videre videntur.

§ 6. Tertio notandum, quod diverſis apparent modis: non quidem ſemper apparent in corpore, aut in effigie corporali, ſicut dæmones leguntur in aſſumptis corporibus apparuiſſe, ut in vita S. Martini legitur: ſed inviſibiliter, ut ſolum ſonus, vox aut ſtrepitus percipiatur à viventibus, ſcilicet percuſſio, ſibilatio aut ſternutatio, gemitus aut luctus aut planctus; aut plauſio manuum, ut attentos reddant homines ad inquirendum & reſpondendum: unde creditur, quod in locis ſeparatis ab hominibus ſe non oſtendant, ſaltem iſta cauſa liberationis ſcilicet, qua ceſſante cauſa, ceſſat & effectus; licet in locis ſeorſum poſſunt puniri.

Quia ibi nullus fallendi locus.

Quomodo & qua ſubſtantiæ commoditate tam varia machinetur Diabolus, ex Pſello: interjecta hiſtoria de beſtiola ex militis dormientis ore egreſſa, & rurſus ingreſſa.

CAP. XIV.

ATQUI fuſiorem, ea quæ diximus, aliaque ſimilia agendi modum & rationem, Michaëli Pſello explicavit quidam Marcus, dæmonii cultor eximius, in Cherſoneſo Græciæ contermina vitam ſolitariam degens. Dæmones, ait, licet ſexu & propria lingua careant, corpus tamen illud aereum ſibi conceſſum, pro arbitrio velut nubes vento flante, in varias formas mutant, contrahuntque atque extendunt; quemadmodum lumbricis videtur accidere ob ſubſtantiam molliorem, ductuque facillimam: neque ſolum magnitudine diverſitas in eis accidit, verum etiam figuras coloreſque variant multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrunque eſt natura paratum, qua enim ratione eſt natura facile cedens, ſic in varias figurarum ſpecies transformatur: qua vero aereum eſt, diverſos aeris inſtar colores ſubit. Sed aer quidem extrinſecus coloratur; corpus vero dæmonis, juxta animi ſui affectus, ſpecies colorum mutat, velut & hominis: ſed longe melius, ut quod animæ ſit obedientius. Omnia tamen celeriter dilabuntur, ob corporis mobilitatem, tenuitatemque. Sic tanquam vir apparet & mox occurrit ut fœmina: leonis more fremit, ſaltat ut pardalis, latrat ut canis, atque ad utris vaſiſque formam ſe aliquando transfert.

Pſellus de dæmonibus. Marcus dæmonis cultor.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Lib Chronicorum 13.

§ 2. Lubet non inelegantem hoc loco hiſtoriam apte interponere. Refert Helinandus monachus, ſe audiviſſe ab Ebaudo patruo ſuo, qui à cubiculis erat Henrico, Remenſi archiepiſcopo, Ludovici Gallorum regis fratri: quod Henrico archiepiſcopo æſtate quadam in itinere ſomnum meridianum capiente, miles quidam inter cæteros aperto & hiante ore poſt prandium dormiret, è cujus ore viſa eſt ab aliis vigilantibus quædam alba beſtiola muſtelæ ſimilis exiiſſe, atque ad vicinum ibi rivulum procurriſſe. Cumque ſurſum deorſum in ripa rivuli anxia cucurriſſet, nec tranſeundi viam inveniret, quidam ex aſtantibus accedens, evaginatum gladium, rivulo anguſto, veluti pontem faciens, imponit. Beſtiola ilico rivulum ſuper gladium tranſgrediens, longius procurrit, & ſeſe ſubduxit. Paulo poſt redire viſa, cum iterum notum pontem quæreret, atque eo jam ſublato diſcurrens, tranſire non valeret, idem ille, qui antea, rurſum rivuli ripas, impoſito gladio conjungit atque abſcedit. Tum tranſit beſtiola, & ad dormientis adhuc patulum os rediens, videntibus omnibus ingreditur: ac ilico, qui dormierat expergiſcitur, rogatuſque, num quid in ſomno paſſus eſſet? reſpondit, ſe feſſum eſſe, & fatigatum, tanquam ex difficili & longo itinere: in quo bis, ſuper pontem ferreum, flumen tranſiviſſet. Unde ſocii collegerunt, eum, quæ ipſi viderant, vere ſomniaſſe.

Muſtelæ ſimilis beſtiola videtur ex militis dormientis ore egredi, rurſusque ingredi

§ 3. Mihi vero diaboli ludibrium eſſe videtur, qui, ut vigilantes ſocios falleret, aut animam hominis corpoream eſſe, ideoque interituram cum corpore, ipſis oſtenderet perſuaderetque, idolum hoc, exiens dormientis corpus, & ingrediens, oculis objecit. Reperimus, inquit etiam Plinius, inter exempla Hermotimi Clazomenii, animam relicto corpore errare ſolitam, vagamque è longinquo multa annunciare, quæ niſi à præſenti noſci non poſſent: corpore interim ſemianimi, donec cremato eo inimici, qui Cantaridæ vocabantur, remeanti animæ velut vaginam ademerint. Ariſtei etiam viſam evolantem ex ore in Proconneſo corvi effigie, magna quæ ſequitur fabuloſitate, &c.

Lib. 7. cap. 52.

§ 4. Simile quiddam de Guntiano rege legitur: neque id mirum eſt. Nam præter ſupradicta idem etiam Marcus, loco paulo ante citato, deinde refert. Spiritui, qui nobis ineſt, phantaſtico propinquant dæmones; utpote qui & ipſi ſpiritus ſint: verba perturbationum & voluptatum nobis inſinuant, non emittentes quidem vocem pulſatione quadam & ſonitu, ſed ſermones ſuos abſ-

que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

que ſonitu, immittentes. At quonam pacto inquam, reſpondet Pſellus, ſine voce ſermones nobis ingerere poſſunt? Quid mirum, ait Marcus, ſi modo illud animadvertas, quemadmodum videlicet, qui loquitur, ſi procul loquatur, vehementiore clamore eget: factus vero propinquior, in audientis aurem ſuſurrando ſubloquitur: qui, ſi poſſet cum ipſo animæ ſpiritu copulari, nullo ſono prorſus egeret: ſed ſermo ejus voluntate conceptus, nullo penitus ſono audienti illaberetnr.

§ 5. Et paulo poſt: Sicut aër præſente lumine colores & formas accipiens, traducit in illa, quæ naturaliter accipere poſſunt, ſicut apparet in ſpeculis, rebuſque quaſi ſpecularibus: ſic & dæmoniaca corpora, ſuſcipientia ab ea, quæ intus eſt eſſentia phantaſtica, figuras atque colores, & quaſcunque ipſi voluerunt formas, in ipſum animalem noſtrumque ſpiritum tranſmittunt, multa nobis negotia præbent, voluntates & conſilia ſuggerentes, formas ſubindicantes, ſuſcitantes memorias voluptatum, ſimulachra paſſionum frequenter concitantes vigilantibus atque dormientibus: Nonnunquam vero femina nobis & inguina titillantibus incitantes, inſanos & iniquos amores ſubjiciunt & ſubacuunt: præcipue autem, ſi humores calidos humidoſque ad id conducentes nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeam ſubinducentes, perturbant animas arte quadam, & ſophiſtica fraude. Hactenus Marcus, quem magnum Irenæus & Epiphanius, magicæque impoſturæ expertiſſimum vocant.

§ 6. Ille & de quodam genere ejus faſcini, quo in diſtributione doni ſuæ gratiæ uſus eſt, ita refert, quod ſolitus ſit ſpectatorum & auditorum ſuorum oculos perſtringere calice vino repleto, quod rubrum & purpureum ſubito apparere fecit, ut putaretur ſupernarum poteſtatum ſanguis in calicem deſtillaſſe, &c. Plures ejus illuſiones apud Irenæum lib. 1. cap. 9. & reliquis.

§ 7. Trithemius adhæc nullam figuram magis, quam hominis, dæmones ſibi coaptare docet. Cæterum, quando ad hanc non invenerint convenientem aëris materiam, apparentem formam ſibi eos inducere ait, prout contrarius vel humor vel vapor effingat, & ſic in forma conſpiciantur plerunque leonis, lupi, ſuis, aſini, hippocentauri, hominis cornuti, etiam caprinis pedibus, quales variis in locis quandoque apparuere: ſicut de Morpheo filio Somni fabulantur poëtæ. Cui enim melius illud Ovidii conveniat?

Excitat artificem ſimulatoremque figuræ *Morphea.*

Doce-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Docebitur hoc capitibus ſequentibus per exempla, cum vetera, tum recentia.

Exempla variæ formæ laruarum & actionum dæmoniacarum memorabilia.

CAP. XV.

MEMORABILIA variæ formæ laruarum & actionum dæmoniacarum exempla deſcribit C. Plinius junior, in hæc verba, & primum de Curtio Rufo. Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat. Inclinato die ſpaciabatur in porticum: offertur ei mulieris figura, humana grandior pulchriorque: perterrito, Africam ſe futurorum prænunciam dixit. iturum enim Romam, honoreſque geſturum, atque etiam cum ſummo imperio in eandem provinciam reverſurum, ibique moraturum. Facta ſunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, egredientique navem, eadem figura in littore occuriſſe narratur. Ipſe certe implicitus morbo, futura præteritis, adverſa ſecundis auguratus, ſpem ſalutis, nullo ſuorum deſperante, projecit.

Lib. 8. epiſt. ad Suram.

Dæmon mulieris forma Curtio Rufo apparet.

§ 2. Jam illud nonne & magis terribile, & non minus mirum eſt, quod exponam ut accepi? Erat Athenis ſpacioſa & capax domus, ſed infamis & peſtilens. In ea per ſilentium noctis ſonus ferri, &, ſi attenderes acrius, ſtrepitus vinculorum longius primo, deinde proxime reddebatur: mox apparebat ſenex idolon, macie & ſqualore confectus, promiſſa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat quatiebatque. Inde inhabitantibus triſtes diræque noctes per metum vigilabantur: vigiliam morbus, & creſcente formidine mos ſequebatur. Nam interdiu quoque, quanquam abſceſſerat imago, memoria imaginis oculis inhærebat, longioriſque cauſa timoris timor erat. Deſerta inde & damnata ſolitudine domus, totaque illi monſtro relicta. Præſcribebatur tamen, ſeu quis emere, ſeu quis conducere ignarus tanti mali vellet.

Sabellic. Exempl. x. 3.

Dæmonis idolo infamis domus Athenis.

§ 3. Venit Athenas philoſophus Athenodorus, legit titulum, auditoque precio, quia ſuſpecta vilitas, percunctatus, omnia docetur: ac nihilominus, imo tanto magis, conducit. Ubi cœpit adveſperaſcere, jubet ſterni ſibi in prima domus parte: poſcit pugillares, ſtilum, lumen, ſuos omnes in interiora dimittit: ipſe ad ſcribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita ſimula-

Athendori philoſophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus.

chra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

chra & inanes ſibi metus fingeret. Initio, quale ubique, ſilentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moveri. Ille non tollere oculos, non remittere ſtilum: ſed obfirmare animum, auribuſque prætendere. tum crebreſcere fragor, adventare etiam, ac jam ut in limine, jam ut intra limen audiri: reſpicit, videt agnoſcitque narratam ſibi effigiem: ſtabat, innuebatque digito, ſimilis vocanti. hic contra, ut paululum expectaret, manu ſignificat: rurſuſque ceris & ſtilo incumbit. Illa ſcribentis capiti catenis inſonabat: reſpicit rurſus idem, quod prius, innuentem; nec moratus, tollit lumen, & ſequitur. Ibat illa lento gradu, quaſi gravis vinculis: poſtquam deflexit in aream domus, repente dilapſa deſerit comitem: deſertus, herbas & folia concerpta ſignum loco ponit. Poſtero die adit magiſtratus: monet, ut illum locum effodi jubeant. Inveniuntur oſſa inſerta catenis & implicita, quæ corpus ævo terraque putrefactum, nuda & & exeſa reliquerat vinculis. Collecta publice ſepeliuntur, domus poſtea reconditis manibus caruit.

§ 4. Item, apud Actium M. Antonii fractis copiis, Caſſius Parmenſis, qui partes ejus ſecutus fuerat, Athenas confugit. Ubi concubia nocte, cum ſolicitudinibus & curis mente ſopita, in lectulo jaceret; exiſtimavit ad ſe venire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, ſquallidum barba, & capillitio demiſſo: interrogatumque quiſnam eſſet, reſpondiſſe, κακοδαίμονα. Perterritus deinde tam tetro viſu, & nomine horrendo, ſervo inclamavit: ſciſcitatuſque eſt, ſi quem talis habitus aut intrantem cubiculum aut exeuntem vidiſſent? quibus affirmantibus, neminem illuc acceſſiſſe. Iterum quieti & ſomno ſe dedit; atque eadem animo ejus obverſata eſt ſpecies. Itaque fugato ſomno, lumen intro ferri juſſit, pueroſque à ſe diſcedere vetuit. Inter hanc noctem & ſupplicium capitis, quo eum Cæſar affecit, parvulum admodum tempus acceſſit. Facile hujus mortem poterat diabolus prænoviſſe, ex Cæſaris in hanc rem apparatu & verbis. Deſcribit quoque Valerius, Julii ſimulachrum, quo poſt mortem C. Caſſio ſuo interfectori apparuerit.

Max. l. 1. c. 5. κακοδαίμων apparet Caſſio Parmenſi.

Li. 1. ca. 6.

§ 5. Dionyſius Syracuſanus brevi antea quam interimeretur, conſedit in ſua domo, cogitationibus moleſtis gravatus: tum illi apparuit imago illa deformis, habitus ſatanici, ſcopis domum verrens & expurgans. Unde ille uſque adeo extimuit, ut noctu ſolus in ædibus manere noluerit: ſed quoſdam amicos rogarit, qui cum ipſo pernoctarent.

Dionyſium Syracuſanum exterruit ſpectrum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Plutarch. in vita Cæſaris paulo aliter.

§ 6. M. Brutus, quum ex Aſia contra Octavianum & Antonium aliquid grave moliretur, contigit ut in ſuo cubiculo apud lumen conſideret, ardua meditatus & animo volutans: interim animadvertit aliquem ad ſe cubiculum ingredi. Apertis oculis circumſpiciebat, num quis ex familia vel miniſtris aliquid vellet: inopinato videt imaginem formidabilem & admirandam corporis tyrannici & agreſtis. Hic Brutus multo animoſior liberiorque Dionyſio, ſciſcitabatur, Num ſpiritus eſſet, vel aliquis deorum, & quid vellet? Cui occulto murmure reſpondet ſpiritus: Diabolus ſum, & ſpiritus malus; in Philippis denuo me videbis. Inquit Brutus ingenue, ut vir Romanus & magnanimus: Imo ſine metu te iterum videbo. Quum autem ex famulis ſtudioſe inquireret, num ingredi aut egredi aliquem obſervaſſent? reſpondebant, Non. Hinc perterritus Brutus, infelicem inſtituti ſui prælii ſucceſſum verebatur: quemadmodum evenit.

Contra diabolum magnanimitas M. Bruti.

Aug. Politian. Miſc. c. 58.

Monſtroſa ſpecie apparet diabolus.

§ 7. Quum bellum inter ſe Romani Albanique gererent, & utraque in procinctu jam ſtaret acies, extitit repente quidam monſtroſa ſpecie, pelle amictus furva, vociferans: Jubere Ditem patrem, deamque Proſerpinam, fieri ſacrum ſibi, priuſquam committeretur prælium. Quo viſo perterrefacti Romani, protinus aram ſub terra ædificarunt, & ſtatim, ſacrificio facto, pedum viginti aggere contexerunt, ut ea ab omnibus præterquam Romanis ignoraretur.

Julius Obſequens.

§ 8. M. Claudio Marcello & Lucio Valerio Flacco Coſſ. Romæ multis locis ſpecies togarum viſæ fuerunt, & appropinquantium oculos eludebant. Unde reſpondebant aruſpices, magiſtratuum & ſacerdotum interitum fore. Cajo Lęlio, Lucio Domitio Coſs. Feſulis ingens multitudo inter ſepulchra lugubri veſte, pallida facie interdiu gregatim ambulare viſa fuit, cum nil niſi ſpectra eſſent. Cajo Panſa & Hircio Coſs. Cæſari unam hoſtiam immolanti, duplicia exta apparuerunt. Tagen extiſpicinæ & aruſpicinæ auctorem Cicero tradit ex Hetruſcorum libris, cum terra araretur, & ſulcus altius actus eſſet, repente ex ſulco apparuiſſe pueri ſpecie, ſed ſenili prudentia; & eum, qui arabat, allocutum fuiſſe; & cum ejus aſpectu obſtupefactus bubulcus exclamaſſet, populum in eum Hetruriæ locum concurriſſe: puerum multa locutum, ſed nil niſi de nefandæ aruſpicinæ doctrina: quod omen populus excepit, & literis mandavit. Si verum hoc ſit, quis dubitet, ipſum Tagen dæmonem fuiſſe in forma pueri declamantem? aut, ut cum Lucano loquar,

Tages.

Lib. de Divinationibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

loquar, —— *Conditor artis Finxerit iſta Tages.*

§ 9. Quum magna eſſet Romæ exiſtimatio duorum ſenatorum Symmachi & Boetii, qui gener Symmachi fuit, eos Ticinum evocavit Theodoricus Gotthorum rex, & diu captivos tenuit, quia aliquibus ejus decretis fuerant adverſati, & forte quia impedierant, ne Arrianis eccleſiæ traderentur; & bona eorum publicavit, & tandem eos interfici juſſit. Hanc injuſtam crudelitatem hæc ſecuta eſt pœna. Non multo poſt eorum necem, cum cœnanti propoſitum fuiſſet in menſa grande caput piſcis, viſus eſt ſibi cernere caput Symmachi, horribili rictu & flammeis oculis minitantibus ipſi. Repente itaque conſternatus & tremens juſſit ſe in lectum collocari, & accito medico Elpidio, narravit amicis terribilem illam Symmachi ſpeciem conſpectam, & in deploratione ſceleris ſui paulo poſt extinctus eſt.

§ 10. In graviſſimo prælio Athenienſium & Perſarum ajunt ante aciem terribiles ſonitus eſſe auditos, & viſa ſpectra, quæ Athenienſes poſtea dixerunt fuiſſe ſpeciem Panos, qui terrorem tantum Perſis incuſſerit, ut fugerent. Inde Panici terrores poſtea dicti ſunt, ſubitæ conſternationes. *Panici terrores.*

§ 11. Saxones armatos, tradit Saxo, à Sclavis, horrenda forma, tanquam bono & optato omine, ſuperne in vertice montis viſo dæmone, fuiſſe interemptos: quia eo monſtro veluti divinitus dati ducis adventu firmati, ſumptis victoriæ auſpiciis, ex improviſo Saxones eoſdem prorſus occiderunt. *Lib. 4. Hiſt.*

§ 12. Alexander ab Alexandro ſcribit, quendam ſuum familiarem, non ambiguæ fidei hominem, amici funus curaſſe; &, cum inde Romam reverteretur, nocte adveniente in hoſpitium viæ proximum divertiſſe, & ibi ſe animo & corpore fatigatum quieti dediſſe. Cumque ſolus degeret, & adhuc vigilaret, ait repente amici nuper defuncti imaginem ſummo pallore & macie, ac eo ferme habitu oris, quali illum, cum ægrotaret, dimiſerat, ad ſe acceſſiſſe: quem quum fuiſſet intuitus, & præ timore nec animo nec mente ſatis conſtaret, quiſnam eſſet interrogavit. Ille autem cum nihil reſpondiſſet, exutis, ut videbatur, veſtibus, in eodem, cui ipſe incumbebat, lectulo ſe collocavit, ac prope acceſſit, quaſi eum amplexurus. Alter vero, cum fere jam metu exanimis videretur, ad lectuli ſpondam ſeceſſit, illumque propius accedentem abegit: qui ſe repulſam pati videns, alterum torvo & minus familiari vul- *Genial. dier. 1. 9.* *Spectrum mirum.*

 tu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tu aſpectat: reſumptiſque mox veſtibus è lectulo ſurrexit, & cinctus calceatuſque inde abiens, nunquam poſtea apparuit. Quo timore familiaris ille perculſus, gravi corripitur morbo, ut propemodum interierit. Addebat his, dum in lectulo cum illo luctaretur, ſe nudum illius pedem uſque adeo gelidum contrectaſſe, ut nulla glacies huic frigori potuerit comparari.

§ 13. Ad hæc, Gordianus amicus meus, ſpectatæ fidei homo, mihi retulit, quum Aretium cum familiari ſuo proficiſceretur, & ab itinere, ut fit, longe aberraſſent per difficilia & devia loca, ubi nihil viderent culti, ſed ſaltem nemora, ſaltus nivei & inacceſſi objicerentur oculis, & ipſa terreret ſolitudo, vergenteque ad occaſum ſole, labore feſſi conſediſſent; tandem hominis vocem procul audiri viſum eſt, quam ſequuti, in proximo faſtigio trium hominum conſpiciunt imagines immanes & formidabiles ultra humanum modum, nigris & demiſſis tunicis, in veſte lugubri funeſtaque, barba capilloque ſummiſſo, horribili facie. Qui quum voce geſtuque ad ſe ipſos advocarent, ac jam prope illexiſſent, ingente interim corporis mole, longe humana majores apparuerunt: atque alius ſpecie non abſimili nudus, mirificos edidit ſaltus, geſtuſque indecoros. Quo ſpectaculo conſternati fugam hi cepere; viamque arduam & præcipitem emenſi, vix ruſtici demum vile hoſpitium, ubi diverterent, invenere.

Tres viſi dæmones.

Genial. dier. c. 19.

§ 14. Idem Alexander ejuſdem argumenti hiſtorias deſcribit lib. 4. in hæc verba: Nuper amicus meus ſummus, ingenio & fide ſingulari, rem dictu admirabilem ſibi eveniſſe narravit, ejus veritatem multorum comprobans teſtimonio. Se videlicet, cum apud ſibi familiarem & conjunctiſſimum Neapoli diverteret, & nocte intempeſta hominis in via clamantis, opemque implorantis vocem audiſſet, accenſo lumine accurriſſe, & quid rei eſſet, inquiſiviſſe. Ibique dæmonem & dirum quoddam numen tetra & horribili ſpecie conſpexiſſe, quod juvenem vociferantem & reluctantem in via infeſtis manibus invadere nitebatur. Ad hunc prope accedentem miſer ille accurrit, veſtemque & manum, quam potuit tenaciſſime, apprehendit; multumque & diu fruſtra reluctatus, invocato numinis divini auxilio, vix tandem à dæmone ſe vindicat. Quum vero juvenem animo turbatum in domum recepiſſet, ut ab ipſo dimitteretur, aut pallium relinqueretur, nunquam potuit effici: tantus enim illum invaſerat horror, ut mente evicta ſui non eſſet compos,

De juvene parentibus immorigera, & ab illis execrato, inſigne exemplum.

pos,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

compos, quum illi perpetuo ob oculos verſari videretur illa ſpecies. Ubi tandem ad ſe rediiſſet, rem omnem, quo pacto habuerat, expoſuit. Fuerat autem ſceleratæ vitæ, contemptor Dei, & parentibus immorigerus: quos tunc objurgarat, contumeliaſque & intoleranda probra in eos congeſſerat, ut ab illis conſecratus diris execrationibus abierit.

§ 15. At ne cui hæc vana fictaque appareant, Thomas monachus homo minime malus, cujus fidem probitatemque in rebus non paucis expertus ſum, ſerio mihi retulit, quum in monaſterio & ſacris ædibus, ſitis in Lucanis montibus, cum pluribus altercatus fuiſſet, & poſt multa convicia rixaſque animo perturbato ſolus ſeceſſiſſet per nemora, ſe ſpeciem hominis vultu tetro, aſpectu deformi ſævoque, nigra barba, promiſſis tunicis, obviam habuiſſe. Qui rogatus, quid ſolus per devia oberraret loca? reſpondit, ſe equum, quo vehi ſolet, amiſiſſe, & ſua opinione in proximos excurriſſe campos. Cumque per ſinus invios equum una quæſitum pergerent, ad rivulum, in cujus alveo gurgites latebant formidabiles, devenerunt. Quare monachum calceos exuentem in faciliorem tranſitum, magnopere urgebat alter, ut in ipſius conſcenderet humeros, transferendus ab eo, qui major erat corpore. Ille acquieſcens, collumque amplexus alterius vada inquirentis, pedes ipſius non humana, ſed tetra & deformi ſpecie contuetur. Qua re animadverſa, terrore perculſus, divinam implorat opem: atque eveſtigio dæmonem & ſimulachrum illud dirum, audita invocatione divina, murmure querulo & turbine uſque adeo valido profugiſſe aſſeverat, ut imminentem quercum ingenti colliſerit impetu, & infractis ramis radicitus everterit. Se autem conſternatum & velut exanimem diu jacuiſſe: &, niſi prævidiſſet, diabolum in vortices & voragines fluvioli præaltas ipſum præcipitaturum fuiſſe, atque interempturum, perſuaſum habet.

Monacho dæmon apparet.

§ 16. Sed præ omnibus quæ audiverim aut viderim, res eſt admiratione digna, quam recenti memoria eveniſſe Romæ comperimus. Quum apud Gabios quidam infimæ ſortis & obſcuris natalibus adoleſcens, furioſus, corruptorum morum & facinoroſæ vitæ, parentem obiurgaſſet, conviciiſque proſcidiſſet, iis agitatus furiis dæmonem invocat, cui ſe devoverat; Romamque meditatur, ut gravius aliquod flagitium in patrem moliretur. In itinere dæmonem facie hominis truculenta, ſordida barba & capillo, veſteque obſoleta & ſqualida obviam habuit: qui comitatus, triſtitiæ & anxieta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tis cauſam ex juvene percunctatur. Hic, ſibi quid altercationis fuiſſe cum patre, & ſcelus aliquod jam animo conſtituiſſe, reſpondit. Cui dæmon, ſibi eandem obveniſſe ſortem ait, pergendumque ut ſuas ſimul ulciſcantur injurias. Cumque nocte appetente ad urbem perveniſſent, in proximo diverterunt hoſpitio, unaque incubuerunt. Juvenis vero ſomno oppreſſi jugulo manus injicit peſtilens ille comes: quod jam infregiſſet, niſi alter expergefactus Deo ſupplicaſſet. Unde furiam illam teterrimam tanta vi ſtridula & impetu cubiculum dicitur exeundo colliſiſſe, ut tigna & tectum diruerit, tegulaſque penitus perfegerit. Hoc ſpectaculo perterritum, & fere mortuum adoleſcentem vitioſitatis & anteactæ vitæ pœnituit: Qui alio afflatus ſpiritu peroſus ſcelera, boni exempli vitam procul à populari tumultu egit. Hæc Alexander.

A dæmonio exagitatus juvenis parentibus immorigerus, reſipiſcit.

§ 17. Mercurius Alexandriæ Abbas nocte præventus, ethnicum forte ſepulchrum ſubiit cippo ſubmoto, ut in eo ſomnum caperet. Ubi vocem audire imaginatus eſt ex iis oſſibus redditam, quibus dormiens incumbebat: Venirem, ſi poſſem: ſed premor pondere ſuper me cubantis. Tum ille: Exi, inquit, & abi, ſi potes: ego hic, te vel nolente, pernoctabo.

Aliæ Larvæ Dæmoniacæ.

CAP. XVI.

FACTAM olim Hectoris & Achillis fuiſſe mentionem in aula Imper. Maximiliani primi narratur. Qui ubi à quodam iſti conſiliario vehementius laudarentur tanquam viri robore & fortitudine præſtantes, ſe optare eorum effigies & magnitudinem contueri, ait Imperator. Erat iiſdem forte diebus in aula magus infamis, ſe id tuto præſtare poſſe jactans. Quo cognito, ab Imperatore accitur, ſuæque artis ſpecimen edere jubetur. Se id quidem facturum citra læſionem reſpondit, ſi modo tantiſper, dum hi viri apparerent, ſileretur. Fide taciturnitatis & præmii accepta, in circulo ingenti cum ſolio regio collocat Imperatorem magus, inde quędam ex libello ſubmurmurat; protinuſque oſtium eo modo pulſat Hector, ut univerſa contremiſceret domus: eoque aperto, ingreditur ſua panoplia inſtructus, longe ſplendentem in manu haſtam geſtans ferream, oculiſque flammeis terribilis. Statura ſuperabat quoſcunque grandes noſtri ſeculi viros. Poſtea ſimili corporis majeſtate appatuit Acchilles,

vultu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vultu torvo Hectorem intuitus, crebroque haſtam ferream, quaſi Hectorem invaſurus, vibrans Et quum delato Cęſari honore, ter hunc eundo & redeundo præteriiſſent, mox evanuere. Hos inſequutus eſt larvatus vates David, corona & magnificentia regia inſignitus, citharamque portans, atque erat hujus, quam priorum duorum, plauſibilior vultus. Hic quoque ſuo inceſſu ter Maximilianum in regia cathedra ſedentem citra ullius honoris delationem præteriit, indeque diſparuit. Rogatus ab Imperatore magus, cur honorem denegaſſet David? reſpondit, cuncta regna à Davidis regno vinci, & Chriſtum æterni Dei filium ex Davidis ſtemmate ortum eſſe.

§ 2. Tibicen quidam Hammelæ Brunſwicorum ad eliciendos glires conductus, ſequenti rependit facinore ingratitudinem, cum illi expacto non ſatisfieret. Anno ſiquidem MCC LXXXIV. die XXVI Junii, hunc tibicinem, Omnicolorem nuncupatum ob veſtis varietatem, centum & triginta pueri per plateam inde nomen, ut audies, ſortitam, non procul extra civitatem uſque ad Calvariæ locum ſub Koppen nuncupatum, ad viam communem Boream verſus ſitum, ſequuti periere, nec unquam poſtea apparuere. Hæc ita in annalibus conſcripta, Hammelæ in archivis religioſe cuſtodiuntur. Leguntur & in libris templi ſacris, atque in ejuſdem vitris picta conſpiciuntur: cujus rei oculatus equidem teſtis ſum. Vetuſtior præterea Magiſtratus in hiſtoriæ hujus confirmationem ſuis codicillis publicis inſcribere ſolet conjunctim, Anno Chriſti, &c. & exitus puerorum anno, &c. Obſervatur vero in hunc uſque diem ad perpetuam rei geſtæ memoriam, quod tympani ſonitus nunquam in eadem admittatur platea, per quam egreſſi pueri, ſi forte iſthinc aliqua educitur ſponſa, donec ex illa exierit: nec etiam choreæ in eadem ducuntur. Hinc & nomen conſequuta eſt platea, Burgeloſeſtraſſ Mane poſt ſeptimam horam contigiſſe hoc fertur, & fuiſſe in puerorum numero conſulis filiam jam plenis nubilem annis, quæ ſimul evanuit. Puer vero quidam nonnihil ſequutus, nec dum veſtitus, volens ſuas adferre veſtes, rediit domum: interea autem evanuere omnes in exigua fovea colliculi, quæ mihi oſtenſa eſt. En diabolum tibicinem ſanguinarium.

Omnicolor dæmon tibicen Hammelæ.

§ 3. Sunt item, qui referunt, epiſcopum quendam die in ſolitudine vidiſſe Benedictum VIII. pontificem 151. poſt mortem equo nigro inſidentem: eumque interrogaſſe, quid cauſæ eſſet, cur mortuus equo nigro veheretur? tum Benedictum hominem rogaſſe, ut pe-

Platina de vitis Pontif. Benedictus octavus pontifex equo nigro poſt mortem vectus.

ut pecunias,quas occultaverat (locum indicat) pauperibus ſuo nomine erogaret: quæ antea datæ fuerant eleemoſynarum nomine,nihil ei profuiſſe,quia ex rapinis partas conſtabat. Facit mandata epiſcopus:&ſtatim epiſcopatu ſe abdicat,monaſticam amplexus vitam.

Naucler. I. generat. 35. Benedictus nonus.

§ 4. Legitur etiam, pontificem Benedictum IX. anno 1056. à diabolo in ſylva jugulatum fuiſſe,viſumque poſtea ab eremita horribilem hirſutumque velut urſum capite aſinino. Rogatus metamorphoſeos hujus cauſam, reſpondit: ſe talem apparere, qualis vixiſſet.

Sev. Sulpitius in vita Martini lib. I. item in vita Clementis.

§ 5. In vitis patrum quoque, ut D. Martini, Antonii, Eulogii, atque aliorum, exempla extant non pauca. Inter alia legitur, monachum quendam ἀναχωρήτην,habuiſſe patrem non procul degentem qui filium inviſurus, ſecurim comportabat, qua in reditu ligna domum conferenda cæderet: quare dæmon in angeli ſpecie huic apparuit monacho, diabolum in patris forma cum ſecuri adventare,ut eum jugulet, nuncians, affirmanſque ſe ea cauſa prævenire admonitum eremitam, ut is Satanæ conatus præverteret, prius illum occidens, quam ab eo interficeretur. Itaque ratus patrem accedentem ſalutantemque eſſe diabolum,confeſtim illum interemit,& viciſſim monachum dæmon eveſtigio ſtrangulat. Fabula eſſe videtur: ſi tamen vera ſit hiſtoria,diabolum ſpiritum non alio convinci oportuiſſe gladio, quam ſpirituali, ignoravit monachus.

§ 6. Eadem fide ſcribitur D. Bernardo occurriſſe dæmonem,qui jactabat ſe verſiculos ſeptem in Pſalmis Davidicis ſcire,quos qui recitaſſet quotidie, non poſſet non in cœlum pervenire. Inſtabat Bernardus, ut indicaret, quinam eſſent. Quumque ille recuſaret, Nihil agis, inquit Bernardus, quandoquidem ſingulis diebus totum evolvam Pſalterium, in quo tui quoque ſeptem verſus inſint, neceſſe eſt. At dæmon veritus, ne tanti boni dediſſet occaſionem, maluit ſuos verſiculos indicare. Atque hoc tantum bonum, cui ſimile in Evangelio non legitur, cacodæmoni acceptum ferunt plerique.

Eraſ. l. 22. epiſt. penult.

§ 7. Addam non injucundum larvatarum animarum ſpectaculum. Quidam parochus ſub diem Paraſceves clam immiſit in cœmiterium vivos cancros, affixis ad latus cereolis ardentibus. Qui cum reperent inter ſepulchra,viſum eſt noctu terribile ſpectaculum, nec quiſquam auſus eſt accedere propius. Hinc rumor atrox. Conſternatis omnibus,parochus è ſuggeſtu docet populum,

has

has eſſe defunctorum animas, quæ Miſſis & eleemoſynis flagitarent à cruciatu liberari. Fucus ita proditus eſt,reperti ſunt tandem unus & alter cancer inter rudera facem extinctam geſtantes, quos parochus non recollegerat. Id genus ſimilia, & alia tum vetera tum recentia terriculamentorum ludibriorumque diabolicorum teſtimonia, poſſem recenſere multa: at quum ea infinita multifariaque ſint, & cuivis obvia, cognitaque, iis longiori enarratione immorari, ſupervacaneum exiſtimo: potiſſimum, quoniam multiplicem ejus argumenti hiſtoriam, commodiori occaſione ſequentes ſuppeditabunt libri.

§ 8. Non tamen erat prætereundum,huc obiter apparitionum & figmentorum ſatanicorum ingentia poſſe convehi plauſtra ex libro Conformitatum, ob conformitatem B. Franciſci cum vita Domini noſtri JESU Chriſti, ſic inſcripto à fratre Bartholomæo Piſano, approbatoque à fratre Heinrico ordinis fratrum Minorum generali miniſtro,anno 1389. 2. Auguſti, ac impreſſo Mediolani apud templum ſancti Satyri anno 1510. finitoque die 10 April. Hic Alcoranus Franciſcanorum alicubi nuncupatur. In eo legitur, dæmonem per mulierem Ravennatem nomine Zanteſem,confeſſum fuiſſe cuidam Iacobo presbytero Bononienſi, Franciſcum occupare Luciferi cathedram: eundem quoque Jeſu Chriſti eſſe vexilliferum,atque ea ratione Regi proximum, nec ullum eccleſiaſticum ordinem eſſe Chriſto viciniorem cœtu Franciſcanorum, &Franciſcum glorioſe latus Regis regum claudere: ſedere item ſupra omnes cœli ſanctos, excepta Dei matre, S. Joanne baptiſta,& Joanne Evangeliſta, & Apoſtolis.

Conformitatum liber.

Franciſcus Luciferi ſucceſſor, & Chriſti vexillifer.

§ 9. Mirum eſt cognoviſſe Satanam, Franciſcum in ejus ſucceſſiſſe locum, & illum in cœlis ſervari ordinem, quum à lapſu revocare eò gradum nequiverit. At id ipſum viſione obſervaſſe Rudolphum epiſcopum Erfurtenſem, factum eo nomine monachum gregis Franciſcani: duos item cives Venetos hoc vidiſſe ſcilicet,velut & fratrem Pacificum ecſtaſi in cœlos raptum, alibi in eodem veritatis opere narratur.

2. Pet. 2.

Viſionis author manifeſtus. Rudolphus epiſc. Erfurtenſis.

§ 10. Legenda item antiqua aſſeverat, monachum expuliſſe dæmonem,qui de Franciſci ſanctitate rogatus,reſpondit: nato Franciſco, mox metu tanto fuiſſe perculſum univerſum illud dæmonum collegium, tamque graves turbas motas, ut extremum adeſſe diem fuerint veriti. Quum vero hic ſe falſos viderent, inter ſeſe dicebant,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

puerum certe natum eſſe, qui averno graviter turbato, horrenda ipſos clade afficeret. Quare Beelzebub princeps eveſtigio in omnem terram ſuos ablegat inveſtigatum, ubinam locorum hic puer mundo apparuiſſet. Tandem intellexere, Franciſcum eſſe hunc, quem nimis coarctaturum Tartara, habuerunt perſuaſiſſimum. Quocirca, ut è medio tolleretur, infanti inſidiabantur: ſed fruſtra. Angelus enim Domini in peregrini forma venit ad Franciſci matrem, domuſque famulam, præmonitum, ut ob diaboli inſidias ſingularis haberetur pueri ratio. Quare dæmones indignanter dixere: Eſto, ſi Franciſcus tolli nequit, ejus tamen ordinem perſequemur, vexabimus & affligemus.

§ 11. Alibi adhæc in dicto volumine ſcribitur, Satanam ex obſeſſa fœmina faſſum eſſe, cum Chriſtus Deum patrem feſtinare videret ob populi peccata ad extremam mundi punitionem finemque, eum rogaſſe patrem, ut Franciſcum ſibi adjungeret, in portanda cruce manus auxiliatrices ſubminiſtraturum. Inde in Franciſco apparuere quinque vulnerum ſtigmata, à Chriſto illi, ut ſuo coadjutori & in omnibus ipſi ſimili impreſſa. Sed, ne ultra clepſydram in hac narratione morer, manum de tabula.

Monachos mentiti Dæmones à Georgio Sabino carmine depicti, Eleg. III. *Similes item à Melanchthone ejuſdem ſocero detecti.*

CAP. XVII.

Urbs antiqua jacet celebri contermina Rheno,
  Vangionum longe non ea diſtat humo:
Neſcio qui Nemetes hanc incoluiſſe feruntur,
  Sunt ubi Francorum buſta quaterna Ducum.
Cæſareis ſed es fuit illa cohortibus olim,
  Nomen ob id Graium Spira vocata tenet.
Hic humili modicis à ſtirpe cohortibus olim
  Exiguæ quidam navita puppis erat:
Qui calamo piſces linoque madente ſolebat
  Fallere, jam radios ſole tegente ſuos.
Is dum forte leves hamos ac retia tractat,
  Non procul à ripa lubrice Rhene tua:
Ecce per obſcuræ tenebroſa crepuſcula noctis,

Obtulit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Obtulit ignoti ſe nova forma viri.
Atro tectus erat monachum ſimulante cucullo,
Utque ſolent raſo vertice tonſus erat:
Nauta propinquanti, conſueto more ſalutans,
Ecquid agis ſeræ tempore noctis? ait.
Ille ſub hæc: Adſum longinquis miſſus ab oris
Nuncius, ipſe tua me rogo lintre vehas:
Ut cito tranſmiſſo contingam flumine ripam.
Dixerat. aſſumptum navita lintre tulit,
Jamque fere medios curſus nox atra tenebat,
Flexaque lenta pigri plauſtra Bootis erant:
Cum procul in viridi venientes margine ripæ,
Quinque cuculligeros rurſus adeſſe videt.
Exoptatque illis piſcator, ut ante, ſalutem,
Quoque velint media pergere nocte rogat.
E quibus unus ait: Nos magna pericula cogunt,
Obſcura tutas carpere nocte vias.
Omnibus inviſi ſumus, intentatque nefandam
Sacrificis nobis turba profana necem.
At te ſi quis amor tangit, ſi cura piorum,
Tranſvehe navigio corpora noſtra tuo:
Ut tumidas lati ſuperemus fluminis undas,
Neve moraturis impediamur aquis:
Sic optata tuis fortuna laboribus adſit,
In tua ſic multus retia piſcis eat.
Annuit, & remo propellens navita Cymbam,
Mox jubet adducta ſcandere puppe ratem.
Sed mihi quis, dixit, ſolvet mercede laborem?
Alter ad hæc: Nullas ſcis quod habemus opes:
Raraque percipimus diſcordi munera vulgo:
Non tamen ingratos nos habiturus eris:
Si nos in ſolido rurſus fortuna locabit,
Præmia pro tali digna labore feres.
Solverat extremo piſcator margine navem,
Jamque fere medias illa ſecabat aquas:
Sidereas removent ſubeuntia nubila ſtellas,
Præcipiti fertur puppis & icta noto:
Incipiunt nigris horreſcere fluctibus undæ,

Sævaque tempeſtas imbribus orta furit.
Ipſe repentino faſſus pallore timorem
Nauta, Quid hæc, inquit, vult nova cauſa mali?
Nulla tamen pluviæ venturæ ſigna notabam,
Sol ubi flagrantes æquore merſit equos:
Nulla lacus uſquam circumvolitabat hirundo,
Ulla nec eſt oculis ardea viſa meis:
Tum nec Luna nigro ſurgebat pallida vultu,
Clarus & occiduo lumine Phœbus erat.
Talia jactanti, diſturbant verba procellæ,
Impediuntque graves ora loquentis aquæ:
Pene procelloſi ſubverſaque turbinis ictu
Navis, & inſanis fluctibus hauſta fuit:
Ardua ſublatas tendens ad ſidera palmas,
A' ſuperis orans navita poſcit opem.
Quid facis? è monachis ait unus, &, improbe, dixit,
Deſine voce tua ſollicitare Deum.
Mox gravi tollens immanem pondere contum,
Nauta parum felix quo prius uſus erat:
Illius hoc humeros pulſataque terga fatigat,
Cæſus ad extremam dum fuit uſque necem.
Proditus eſt tandem perverſi dæmonis aſtus,
Detectuſque fuit fraude patente dolus.
Vana receſſerunt in inanes corpora ventos,
Manſit & ingratus nave relictus odor.
Mox quoque purgato fugerunt nubila cœlo,
Et rediit pulſis aura ſerena notis.
Territus hoc monſtro gelidum ſine ſanguine corpus
Tollit, & ad ripam navita puppe redit.
Iſthic in viridi procumbit languidus herba,
Donec ab Eoïs ſol fuit ortus aquis.
Mane ſub Oceanum pulſis Hyperione ſtellis
Ducitur à puero prætereunte domum:
Omnia commemorans præſentibus æger amicis,
Clauſit adhuc illo fata ſuprema die.
Poſtera quum croceis fulgens aurora quadrigis
Protulerat roſeas ore nitente genas.
Accidit & ſimilis diverſo tempore caſus;

Acta

Acta ſed eventu res meliore fuit.
Summa procul radiis feriente cacumina Phœbo,
Carpebat ſolus mane viator iter.
Qui Nemetum poſtquam digreſſus finibus eſſet,
Primus ubi poſitus diſtat ab urbe lapis:
Adventare nigro tectum velamine currum
Conſpicit, hic monachis currus onuſtus erat:
Ordine quem juncti ſeptem traxere jugales,
Quarta ſed ablato defuit axe rota:
Qui manu flexas auriga tenebat habenas,
Terribili naſo conſpiciendus erat.
Attonitus curru ſtat prætereunte viator,
Nec monachos illos, ſpectra ſed eſſe videt.
Evolat extemplo ſublatus ad æthera currus,
Miſtaque cum fumo flamma ſequuta fuit.
Triſtis & infauſtum belli mortalibus omen
Horrida per nubes arma dedere ſonum.
Ille ſtatim rediens, quæ viderat indicat urbi:
Eſt ea res certa cognita vera fide.
Hæc igitur vobis, alius quos ſuſtinet orbis,
Carminibus duxi ſignificanda meis.
Expoſiturus eram, ſi res interprete egeret,
Spectra quid infeſti dæmonis iſta velint.
Effera Germanos agitat diſcordia reges,
Proque cuculligeris impia bella parant.
Hæc ea tempeſtas, hic impar ordo rotarum,
Hæc & cum fumo lucida flamma fuit.
Sed Deus eſt nobis orandus ut arma quieſcant,
Ille precaturis mitia fata dabit.

§ 3. Narravit item alias doctiſſimus Melanchthon, ſe habuiſſe amitam: quæ ubi mortuo marito aſſideret foco triſtior, en domum ingrediuntur duo: quorum hic in mariti ſpecie, ſe maritum eſſe mulieris defunctum dicebat: alter longus Franciſcani monachi formam induerat. Hic maritus ad focum accedens, mœſtam ſalutat uxorem, eamque ſine metu eſſe jubet, aſſeritque ſe veniſſe, ut quædam ei mandaret. Hinc longum monachum tantiſper in hypocauſtum ſecedere vult. Inde ſermonem exorſus, ſacrificulos tandem conduci, qui miſſas recitent, maximopere orat, obſecrat &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

obteſtatur impenſe: atque diſceſſurus ſibi dexteram porrigi cupit. Perterrefactæ autem, exhorreſcentique, quum ſe nihil damni facturum promitteret, dexteram illa dat: Quæ, etiamſi non læderetur, tamen uſque adeo uri videbatur, ut ſemper manſerit nigra. Poſtea evocat Franciſcanum, & ſimul egreſſi, incunctanter evaneſcunt.

§ 4. Ejuſdem præterea relatu auditum eſt, Lutheri ædes acceſſiſſe monachum, fores vehementer pulſitantem. Cui quum famulus aperiret, ac ſciſcitaretur, quid vellet: num domi eſſet Lutherus, quærit monachus. Re cognita, Lutherus eum ingredi jubet, quod nullum multo tempore vidiſſet monachum. Ingreſſus hic, habere ſe quoſdam errores Papiſticos ait, quorum nomine libenter cum ipſo conferret: propoſuitque ſyllogiſmos, quibus haud difficulter à Luthero ſolutis, alios protulit explicatu minus faciles. Unde offenſus nonnihil Lutherus, in hæc prorupit verba: Multum mihi faceſſis negotii: aliud etenim, quod jam agerem, erat. ſimulque ſurgens, loci à monacho propoſiti explicationem oſtendit: atque in ejuſmodi collatione, manus monachi eſſe avium unguibus non diſſimiles animadvertens, inquit: Tune is es? auſculta, ſententia hæc adverſus te pronunciata eſt. & mox locum in Geneſi commonſtrat, Semen mulieris conteret caput ſerpentis. Inde ſubjungit, Nec cunctos tu deglutíes. Hoc dicto victus dæmon, indignabundus ſecumque murmurans abiit, eliſo crepitu non exiguo, cujus ſuffimen tetri odoris dies aliquot redolebat hypocauſtum.

Res naturales & artificiales quandoque judicari dæmoniacas.

CAP. XVIII.

Res naturales in magno mundo.

PLERAQUE oculis noſtris ſubinde obverſantur, quæ præter naturæ legem dæmonum ludibria & actiones cenſentur, licet ea certis de cauſis & rationibus haud obſcuris ipſa rerum parens natura produxerit: hujuſmodi eſt ignis ille fatuus, quem candelam ardentem etiam vocant. Qui exhalatio eſt ad infimam aëris regionem elevata, & ibi per antiperiſtaſin incenſa. dum enim aſcendit, à frigore regionis mediæ repellitur, & quaſi ſaliens apparet, loca decliviora petens. Unde etiam ad aquas noctu ducere ſequentem videtur: imo quandoque non ſine horrore vel ambulantes vel equitantes ſive navigantes aut præcedere aut inſequi apparet, diu-

Ignis fatuus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tius in aëre perdurans. Tale meteoron Plinius Caſtorem & Pollucem nominat.

§ 2. Ejuſmodi etiam exiſtit ignis lambens animantium crines & pilos, hominum item veſtes. Tali nimirum exhalatione per aërem diſperſa, colliſa ac inflammata dictis partibus adhærente. Atque ejuſmodi ignes non urentes & innoxii frequentius viſuntur in locis humidis, viſcoſis, putridis, paluſtribus & fumoſis: ut & in coquinis, convallibus, cœmiteriis, ſub patibulis, & ubicunque multa computruere cadavera, unde exurgunt fumi pingues, craſſi & viſcoſi, ſed minus calidi, quam ut in ſupremam aëris regionem ferantur: qui ita continue exeuntes incenduntur per colliſionem, ut dixi, ſicut ex duobus colliſis ſilicibus elicitur ignis. *Ignis lambens.*

§ 3. Stellam adhæc terræ nonnulli herbam nuncupant, quæ vulgo Lunaria dicitur, & folliculo rotundo ſemina includit: Is noctu apertus, uſqueadeo lunæ radios admittit, ut lucens videatur ſtella. Loci incolæ id videntes, tanquam ſpectrum maleficum fugiunt. Hac veneficia quidam parant. Hac dæmones irritant. Hac ſuum Mercurium fixum ſtabilemque reddunt Chymici. Lunariam Græcam nominat doctiſſimus Geſnerus. *Lunaria.*

§ 4. Soſigenes Alexandri præceptor, tertio volumine de Viſu, rationem afferre conatus eſt, quamobrem aliqua collucere in tenebris videantur. Flammulenta, inquit, hæc quadantenus naturam ætheris & quinti elementi participant. Ea cognatione fieri, ut admotum ſibi aërem, aut perſpicuum aliud, corpus illuminent. Quod autem id maximè noctibus faciant, rationem eſſe, quia tum majus lumen abſit. Alioquin evenire interdiu, ut exiguum eorum lumen quaſi exoleſcat & offundatur in magno. Noctu ergo cum refulgent, aërem proximum & circumfuſum leviter ſubluſtrant: non ita tamen ut alia item poſſint videri, ſed ut ſola ſe vendicent à tenebris. Atque hoc facit exilitas portionis ejus, è qua proficiſcitur manatque lumen. Nam & ipſe quoque ignis, quamvis ſplendorem ſuum latius & diffuſius mittat, adeo ut aſſerat etiam alia: tamen ſi remotior ſit, caligant oculi in cætera, ipſe ad conſpectum ſui vix ſufficit.

§ 5. Sic multa ſæpe pro miraculis habentur, & præter naturam rerũ accidere putantur in hominibus, quæ tamen & naturalia ſunt, & ſæpe fiunt. Ut quod Servio Flacco, Q. Calphurnio Coſſ. Romæ infans genitus fuerit poſteriore naturæ parte ſolidus: & alius Sergio Galba, M. Scauro Coſſ. Nurſiæ, qui, voce tamen miſſa, expiravit: & Feſu- *Res naturales μικροκόσμου*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

& Feſulis C. Perpenna, M. Perpenna Coſſ. ex ancilla. Nos enim in medicis noſtris obſervationibus raris neque novum hoc eſſe docuimus, ut puer naſcatur ſine foramine naturæ, quod excrementum aut humorem aut aliud tranſmittat, neque ratione naturali, neque remedio carere. Ut nec illud, quod fœmina mutetur in marem, quod infra lib. IV. cap. 24. pluribus explicabo: licet dæmoniacum eſſe forte putent plerique. Huc quoque facit lib. IV. 16.

§ 6. Quamplurima inſuper imperitioribus viſa miracula, manuum expedita agilitate & induſtria quotidie ab hiſtrionibus & joculatoribus fieri videmus, miramurque. Narrat Pomponatius, ſe Mantuæ & Patavii quendam ejus generis hominem Reatium nuncupatum vidiſſe, qui incredibilia operabatur, eaque dæmonum arte perfici, vulgo credebantur. Quare ab hæreticæ pravitatis inquiſitoribus ſubditus quæſtionibus, bona fide occulto oſtendit fraudulentas eſſe ſuas actiones, meraſque manuum agilitates, & à multis, ſecreta intelligentia colludentibus, peragi. Proinde dimiſſus, interimitur tandem à quodam, quem deceperat.

Lib. de Incant.

Miracula manuum dexteritate à circulatorib. edi videntur.

§ 7. Turca quidam paſſim per Italiæ urbes oberrans, inter cætera miranda, quæ videnda populo exhibebat, manuum dexteritate peracta opera, piſtillum ferreum prægrandem pugni illiſione, item ſola manuum contorſione infringere videbatur.

Turca circulator.

§ 8. Quidam circulatoriæ artis non imperitus, mihi alias faſſus eſt, in ejuſmodi miraculorum exhibitione fucum ab his joculatoribus foveri, quod prius idonea ad ejuſmodi ſpectaculum appararint organa: quæ manuum celeritate, dum ſpectatorum oculos ſermone vario in ſe defixos ſevocant deludúntque, multipliciter variant.

§ 9. Inſignem hujus factionis hominum impoſturam jocularem recenſet Julius Scaliger, uti & Matthiolus. In vinum radicis cujuſdam pulverem, cujus guſtatu fauces convelluntur, immiſcent: &, cui fucum facere volunt, jubent, ut in hoc vino intinctum digitum, quaſi prægustandi cauſa, ſugat: Tum ilico digitum in vino madidum in os inditum, ſibi mordicus non ſine dolore & clamore premit invitus. Interea petinde atque blanditiis mœrentem conſolatur circulator, temporum carpique arterias alio quopiam oblinit medicamento: deinde nummum in terram projectum ut tollat, hortatur. Ibi ille pronus, primum ſeſe nequit attollere: mox, unguinis vi amens factus, concidit: ſtatimque ejus more qui metuit ne mergatur in aqua, natat, ac vociferatur ſimul ſe fluctibus obrui. Ergo à cir-

Inſignis impoſtura circulatorum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

à circulatore erigitur: deinde quaſi ſe vindicaturus, primum maleficium obliquo & torvo vultu exprobrare, mox hominem aggredi videtur: poſtremo fugientem circulatorem perſequi, donec abſterſo tandem illiti medicamenti veneno, ad ſeſe redeat. Menti autem reſtitutus, quaſi qui evaſerit è mari naufragus, capillum veſtimentaque veluti vela torquere exprimereque, brachia tergere, & nares emungere conſpicitur. Hæc non ſunt fabulæ. Non enim multorum deſunt teſtimonia, qui viderunt, quique impoſturam ſuſpicantes, ſuis & amicorum famulis (quod Pragæ contigit) hæc fieri juſſerunt.

§ 10. Funambulorum præterea, ſive ſchœnobaton, greſſus æquilibres vel æquati ad libram, aut ponderibus utrinque librati, naturæ miracula augere ſolent. Fuit talis ſuperioribus annis per omnem Italiam ſatis notus, Venetianello cognominatus, eo quod & Venetus natus, & parvæ ſtaturæ eſſet. Is non ſolum in eo negocio tantæ dexteritatis & peritiæ fuit, ut modo ſacco inſutus, liberis tamen manibus, quibus æquilibrium dirigebat, modo unicuique pedi pelve rotundiſſima ſuppoſita, modo pilis magnitudinis ovi duriſſimis ac rotundiſſimis plantæ pedum ſubligatis, funi à palatii Bononienſis turri per medium forum ad cacumen domus alligato liberrime ingrederetur: ſed ejus etiam roboris ac firmitatis, ut poſſet oſſa craſſiſſima crurave boum in genu illiſa confringere: tres clavos ferreos, craſſos, ut digitus auricularis, manibus ſudario involutis contorquere ſimul velut igne maceratos; trabem longum viginti pedes & amplius, craſſum vero pedem unum, humeris impoſitum aliquandiu erectum ſine manuum ope geſtare, ex unaque ſcapula in alteram trajicere. Vidit & retulit hæc mihi filius meus Theodorus jureconſultus, omnium prædictorum oculatus cum aliis compluribus teſtis.

Funambuli. *Venetianello.*

In animalibus quædam artificialia quandoque videri dæmoniaca.

CAP. XIX.

QUID? in ipſis animalibus brutis quæ non miracula tum arte tum exercitatione ſagacitas humana excitat ac edit revera? In ſuburbio Memphis apud Ægyptios Beb Elloch nominato, cum ejuſmodi multa quotidie vulgo repræſententur, tum plerumque hiſtrionum quiſpiam, ubi nonnihil præſultaverit, ad aſinum con-

Miracula in brutis. *Joan. Leo in Afric. deſcript. lib. 8.*

verſus alta voce Sultanum magni operis ædificium meditari ait, proinde opus ei fore omnibus Alcairi (ſic enim nunc Memphis vocatur) aſinis ad calcem, lapides, & alia id genus deferenda. Tum aſinus repente in ſolum prolapſus, pedes in aërem attollit, ventrem turgefacit, atque oculos non ſecus claudit, quam ſi exanimis eſſet. Interim aſtantibus hiſtrio aſini caſum conqueritur, obnixe rogans ut ad alium emendum ſibi ſubſidium impertiant. Coacta viritim qua poteſt pecunia: Ne exiſtimetis, inquit, aſinum mortuum. Helluo enim paupertatis domini ſui conſcius, hoc de induſtria confingit, ut munuſculis illi collatis, pabulum ſibi emere queat. Deinde ad aſinum converſus, ut eveſtigio reſurgat, monet. At ille dum ſe non dimovet loco, frequenti fuſtuario cæditur. Quo nec excitato, fabulam repetit hiſtrio, & iterum ad plebem inquit. Scitote Sultanum edictum tuliſſe, ut cras populus omnis ſpectandi triumphi cauſa civitatem exeat, ac omnes fœminæ venuſtæ & nobiles pulcherrimis aſinis inequitent, iiſque viciſſim avenam & præſtantem aquam Nili præbeant. Vix hæc verba abſolvit hiſtrio, quin aſinus in pedes erectus, proſiliat fremens, ac ut lætabundus exiliens. Tum fabulam proſequens hiſtrio: Vici, inquit, noſtri Præfectus à me commodato petiit elegantem hunc meum aſinum pro deformi & vetula ſua uxore. Ad hæc verba aſinus veluti dolens, auriculas complicat, & altero pede claudicans luxatum ſe fingit. Tum hiſtrio: Tibi itaque arrident juvenculæ? Aſinus caput inclinans, annuere videtur. Age igitur, hic plurimæ ſunt juvenculæ, indica, quæ tibi præ cæteris placeat. Aſinus ſpectatorum coronam conſpiciens, fœminam honeſtiorem ſeligit, ad eam procedit, & capite contingit. Spectatores multo riſu & clamore: Heus, inquiunt, aſini mulier.

Aſini mira docilitas.

§ 2. Sunt & qui camelos ad certos modos ſaltare docent. Camelum juvenculum per ſemihoram in loco inſtar hypocauſti præparato, cujus pavimentum igne calefactum ſit, conſtituunt. Tum pulſante quodam foris tympano, camelus non ad ſonum, ſed ob ignem ſubjectum, quo pedibus offenditur, modo crus unum, modo alterum, veluti ſaltatores, erigit: Cui exercitio per annum vel menſes decem aſſuetus, in publicum deductus, audito tympano, temporis quo calorem ſub pedibus ſentiit reminiſcens, confeſtim ſaltat: ac ſupra idem pavimentum conſiſtere ſe exiſtimans, pedibus alternatim reductis ſaltare videtur: atque ex uſu naturam formans, id perpetuo obſervat.

Joan. Leo African. Hiſtor. lib. 9 Cameli ſaltatio.

§ 3. Ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 3. Mahometus, ex diſciplina præceptoris ſui Sergii monachi, columbam aſſuefecerat,ut in aure ſua paſceretur,quamSpiritum ſanctum impoſtor ſimulabat, & eam ſibi ſecreta Dei conſilia nunciare jactabat, quoties ob pabulum ad aures advolaret. Hoc impia plebs non animadvertebat, deluſa ſcilicet à dæmone, cujus intererat his fundamentis exædificari ſectam infandam. Columbam autem illam, quæ S. Athanaſii per urbem euntis aures prætervolabat, ſtatim hæretici & Arriani ſchiſmatici ſic accipiebant, ac ſi magus eſſet ſanctiſſimus Athanaſius, inſtinctu profecto ejuſdem artificis, quo ſuſpectam ejus doctrinam redderet. *Columba Mahometi.*

§ 4. Cæterum, ut gentem ſuam ventri ſomnoque deditam homo ſubdolus Mahometus porro magis falleret, taurum quendam nutrivit, qui pabulum ex ſolius Mahometi manibus capere conſuevit. Huic intra cornua librum impiiſſimum à ſe conſcriptum, Alcorani titulo, colligavit, & aſtante ſimplici plebe altiori voce in abdito quodam loco latentem evocavit. Cumque multa de legibus declamaſſet, erumpens ſubito taurus, multis ab eo proſtratis volumen per mediam plebem in manus Mahometi deponit, veluti cœlitus miſſum munus. Quod nebulo reverenter accipiens, quædam ex iis populo mox explanavit. Hoc commento ſe regem, Sergium prophetam fecit Columba enim literis aureis ſchedam ſic inſcriptam attulit in collo ſuo: Quicunque tauro jugum imponet, rex eſto. Sergio jugum adferente, Mahometus id tauro facile impoſuit: & ut rex à plebe divino munere datus ſalutatur. Ita Alcoranus ſacrum volumen eſſe creditur. Adeo hæc omnia divina putabantur. *Taurus Mahometicus.*

De diaboli machinationibus & earum fine paucæ Patrum ſententiæ, & quarundam index: ac quare dæmones hominibus adverſarios conſtituerit Deus.

CAP. XX.

Ut porro latius dæmonum innoteſcant ſtudia, citiuſque finiam, adhuc paucas huc ſpectantes, nec ad noſtram inſtitutionem inidoneas Patrum ſententias obiter annectere placuit.

§ 2. Amare, docet D. Clemens, immundos ſpiritus inhærere corporibus hominum, ut ipſorum miniſterio cupiditates ſuas expleant: & ad ea, quæ ipſi deſiderant, inclinantes animæ motus, *Li. 2. Recog. Cur hominum corporibus ſe immergere cupiant dæmones.*

 ſuis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſuis eos parêre libidinibus cogant, ut efficiantur ex integro vaſa dæmonum.

§ 3. Et lib. 4. Dæmones habere deſiderium immergendi ſe corporibus hominum, hæc cauſa eſt: Spiritus ſunt, habentes propoſitum converſum ad malitiam. Per cibos ergo & potus immoderatos ac libidinem, perurgent homines ad peccatum; eos tamen, qui peccandi propoſitum gerunt. Qui dum videntur naturæ neceſſaria velle complere, non tenentes modum per luxum, ingrediendi in ſemetipſos dæmonibus faciunt locum. Donec autem naturæ menſura ſervatur, & modus legitimus cuſtoditur, Dei clementia ingrediendi in homines facultatem eis non tribuit. Ubi vero aut mens ad impietatem declinaverit, aut corpus immoderatis cibis & potibus adimplebitur, tanquam voluntate & propoſito eorum, qui ſe ita negligunt, invitati, quaſi adverſum eos qui à Deo poſitam legem ſolverint, accipiunt poteſtatem.

Quomodo in corpora ingrediendi locus detur dæmonibus. Auguſt ſuper homil. 3.

§ 4. Et poſt: Dæmones quantum viderint fidem in homine creſcere, tantum ab eo refugiunt. Si tamen in aliqua infidelitatis parte reſederint, cum tempus invenient, cogitationes ſubjiciunt cordibus hominum: & illi neſcientes, unde hæc veniant, ſuggeſtionibus dæmonum, quaſi animæ ſuæ ſenſibus, credunt. Suggerunt ergo aliis, occaſione corporeæ neceſſitatis, delicias ſequi: aliorum iracundiam excuſant per abundantiam fellis; aliorum inſaniam nigri fellis vehementia colorant; ſed & ſtultitiam quorundam ob phlegmatis multitudinem extenuant. Quod etſi ita eſſet, tamen hæc ſingula moleſta eſſe corpori non poſſent, niſi ex ciborum potuumque redundantia. Qui cum juſto amplius ſumuntur, abundantia eorum, quam decoquere naturalis non ſufficit calor, crudeſcit in venenum quoddam. Idque in viſceribus veniſque omnibus ſentinæ in modum redundans, motus corporis inſanos reddit, & turpes.

§ 5. Cyprianus in ſerm. 2. de Zelo & livore: Circuit ille nos ſingulos, & tanquam hoſtis clauſos obſidens muros explorat & tentat, an ſit aliqua pars membrorum minus ſtabilis & minus fida, cujus aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, & faciles voluptates, ut viſu deſtruat caſtitatem. Aures per canoram muſicam tentat, ut ſonus dulciori auditu ſolvat & molliat Chriſtiani vigorem. Linguam ad convicium provocat, manus injuriis laceſſentibus ad petulantiam cædis inſtigat. Ut fraudatorem faciat

lucra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

lucra opponit injuſta ? Ut animam pecunia capiat, ingerit pernicioſa compendia; honores terrenos promittit, ut cœleſtes adimat: oſtendit falſa, ut vera ſubripiat. Et quum latenter non poteſt fallere, exerte & aperte minatur, terrorem turbidæ perſecutionis intentans, ad debellandos Dei ſervos inquietus ſemper, & ſemper infeſtus, in pace ſubdolus, in perſecutione violentus.

§ 6. Idem lib. I. epiſt. 8. Vitate linguam diaboli venenatam, qui ab initio mundi fallax ſemper & memdax, mentitur, ut fallat; blanditur, ut noceat: bona promittit, ut malum tribuat: vitam pollicetur, ut perimat. Lucent nunc quoque verba ejus, & venena manifeſta ſunt. Pacem pollicetur, ne perveniri poſſit ad pacem. Salutem promittit, ne, cui promittit, veniat ad ſalutem. Eccleſiam ſpondet, quum id agat, ut, qui illi credit, in totum ab Eccleſia pereat. In tract. de Idolorum vanitate, ubi de Romanorum diis & de dæmone Socratis quoque agitur, hæc leguntur: Spiritus inſinceri & vagi, qui poſtea quam terrenis vitiis immerſi ſunt, & à vigore cœleſti terreno contagio receſſerunt, non deſinunt perditi perdere, & depravati errorem pravitatis infundere.

§ 7. Docet Auguſtinus, De doct. Chriſt. II. 24. illos ſpiritus, qui decipere volunt, talia procurare cuique, qualibus irretitum eum per ſuſpiciones & conſenſiones ejus videant. Recte itaque Lactantius: Illicita, inquit, deſideria immittit dæmon, ut aliena contaminent, quibus habere propria ſine delicto licet. Objicit quippe oculis irritabiles formas, ſuggeritque fomenta, & vitiis pabulum ſubminiſtrat: tum intimis viſceribus ſtimulos omnes conturbat ac commovet, & naturalem illum incitat atque inflammat ardorem, donec irretitum hominem implicatumque decipiat.

§ 8. Eadem ſenſit & prodidit Athenagoras philoſophus Chriſtanus: ὅταν ὁ δαίμων ἀνδρὶ προσαίνῃ κακὰ, τὸν νοῦν ἔβλαψε πρῶτον; Si quando dæmon cuipiam comparet mala, mentem labefactat prius. Tatianus ſcriptum reliquit ad Gentes in Apologetico: δαίμονες εἰς πολλὴν κακίαν ἐξοκείλαντες, τὰς μεμυημένων παρ' ὑμῖν ψυχὰς διὰ ἀγνοιῶν καὶ φαντασιῶν ἐξηπατήκασι. Dæmones, ait, in multum ſcelus prolapſi, animas apud nos initiatorum per inſcitias & apparentias deceperunt.

§ 9. Proinde voluit Deus (authore Lactantio de Vero cultu VI. 4.) qui homines ad hanc militiam genuit, expeditos in acie ſtare: & intentis acriter animis, ad inviſibilis hoſtis inſidias vel apertos impetus vigilare: qui nos, ſicut periti & exercitati duces ſolent, va-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

riis captat artibus, pro cujuſque natura & moribus ſæviens. Aliis enim cupiditatem inſatiabilem immittit,ut opibus ſuis tanquam compedibus illigatos à via veritatis excutiat. Alios inflammat iræ ſtimulis, ut ad nocendum potius intentos à Dei contemplatione detorqueat. Alios immoderatis libidinibus immergit, ut voluptati & corpori ſervientes, ad virtutem reſpicere non poſſint. Aliis vero inſpirat invidiam, ut ſuis ipſi tormentis occupati, nihil aliud cogitent, niſi eorum, quos oderint, felicitatem. Alios inflammat ambitionibus. Ii ſunt, qui ad gerendos magiſtratus omnem vitæ ſuæ operam curamque convertunt, ut faſtos ſignent, & annis nomen imponant. Quorundam cupiditas tendit altius, non ut provincias temporali gladio regant, ſed ut infinita & perpetua poteſtate dominos ſe dici velint univerſi generis humani. Quos autem pios videt, inanibus implicat religionibus, ut impios faciat. Iis vero,qui ſapientiam quærunt, Philoſophiam in oculos impingit, ut ſpecie lucis excæcet, ne quis comprehendat aut teneat veritatem. Sic hominibus obſtruxit aditus omnes, & obſepſit omnes vias publicis latas erroribus: quos ut diſcutere poſſemus, ipſumque authorem malorum vincere,illuminavit nos Deus, & armavit vera cœleſtique virtute.

§ 10. Et in procemio de Opificio Dei: Ille colluctator & adverſarius noſter,ſcis quam ſit aſtutus,& idem ſæpe violentus. Is hæc omnia,quę illicere poſſunt,pro laqueis habet:& quidem tam ſubtilibus,ut oculos mentis effugiant,ne poſſint hominis proviſione vitari. Ejus cibus eſt ebrietas, inquit Hieronymus, luxuria, fornicatio, & univerſa vitia. Hæc blanda ſunt, & laſciva,& ſenſus voluptate demulcent, ſtatimque,ut apparuerint,ad uſum ſui provocant. Et apud Syneſium: Mortalium calamitates epulæ ſunt malorum dæmonum.

In epiſt. ad Damaſum.
Cibus diaboli.
Lib. 1. de providentia.
Lib. 2. cap. 15. de Orig. err.

§ 11. Eleganter iterum Lactantius: Hi ſpiritus, inquit, contaminati ac perditi per omnem terram vagantur,& ſolatium perditionis ſuæ perdendis hominibus operantur. Itaque omnia inſidiis, fraudibus, terroribus complent. Adhærent enim ſingulis hominibus, & omnes oſtiatim domos occupant, ac ſibi Geniorum nomen aſſumunt. Sic enim Latino ſermone dæmonas interpretantur. Hos in ſuis penetralibus conſecrant, hos quaſi terreſtres deos venerantur, & quaſi depulſores malorum,quæ ipſi faciunt & irrogant. Qui, quoniam ſpiritus ſunt tenues & incomprehenſibiles, inſinuant ſe corporibus hominum, & occulte in viſceribus operti valetudinem vitiant, morbos citant, ſomniis animos terrent, mentes furoribus

Genii.
Dæmones.

qua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quatiunt, ut homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere. Idem II. 17. & III. 29.

§ 12. Diaboli opera ſic explicat Alcimus in lib. de Peccato originali:

Sed quod vivaces portendit in abdita ſenſus,
Quodque futura videt, rerumque arcana reſignat,
Angelici fervens ſupereſt natura vigoris.
Horrendum dictu, ſigniſque notabile monſtrum.
Nam quicquid toto dirum committitur orbe,
Iſte docet, ſcelerumque manus ac tela gubernat.

§ 13. Cæterum, ne prolixiori ſententiarum catalogo, in explicandis dæmonum conatibus mire variis monſtroſiſque, delicatulo lectori nauſeam concitem, nec defuiſſe videar, quibus confirmatior ventriculus multiplicia ejuſmodi condimenta appetit & amplectitur, loca ſolummodo præcipua, ubi cumprimis eorum eſſentia, affectus, potentia, ſtudiorum perverſitas, fraudulentæ artes & inexplicabiles furiæ apud ſcriptores antiquos deteguntur, commonſtrabo, ut eorum quæſita lectione ſatiari queant, quibus fuerit lubitum. Erunt autem alia, quam hujus libri cap. 2. recenſentur.

§ 14. Epiphanius lib. 2. tomo 2. & libro 3. tomo 1. Fauſtinus libro 1. de Fide contra Artianos. Dionyſius de Divin. nomin. cap. 4. Athanaſius de Beatudine filii hominis. Ambroſ. Epiſt. x. 80. & 84. Auguſtinus de Civit. Dei lib. v. 9. VIII. 22. IX. 18. 20. X. 21. Quæſtionum veteris & novi Teſtamenti quæſt. II. 27. 98. In Joan. tract. 49. In Apocal. homil. 10. Item Geneſ. XI. 16. De conſenſ. Euangeliſt. III. 3. De ſpir. & an. cap. 17. 26. 28. ſymbolo ad Catechum. II. 1. Chromatius in cap. 5. Matth. Theophilactus in Matth. cap. 12. in Marci cap. 1. in Joan. cap. 10. in Luc. cap. 10. 13. 14. in epiſt. ad Coloſſ. cap. 2. Idem ad Philip. cap. 2. ad Theſſal. cap. 3. item ſuper Abacuc cap. 1. 2. in Nahum. cap. 2. Baſilius epiſt. 141. & in ſerm. de exhortatione ad baptiſmum. Greg. Nyſſenus orat. II. de pauperibus amandis. Leo ſerm. 6. in nativit. Dom. Theodoretus in dial. tertio Impatibili, & in II. cap. ad Corinth. epiſt. 2. Eucherius lib. 4. in libros Regum. Iſychius libro. 5. in 16. 18. capita Levitici. Chryſoſtomus homil. 53. in 28. cap. Geneſ. Item de Lazaro: in ſecundum cap. ad Epheſ. Cyrillus in Levit. lib. 3. & lib. 4. contra Julianum. Olympiodorus in Eccleſiaſten capite. 4. 7. 9. Caſſio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

7.9. Caſſiodorus in cap. 3. Cantic. Philaſtrius in Catal. hæreticorum. Maximus in homil. hyemali. Marcus heremita. Salonius in Eccleſiaſten. Syneſius lib. 1. de Providentia. Gregorius in 1. cap. Job. lib. 2. cap. 4. in 5. cap. Job. lib. 6. cap 16: in 10. cap. Job, lib. 9. cap. 25: in 19. cap. Job. lib. 14. cap. 18. in 30. cap. Job. lib. 20. cap. 22. in 37. cap. Job. lib. 27. cap. 17. in 39. cap. Job lib. 30. cap. 13. item lib. 31. cap. 17: & in 40. cap. Job. lib. 32. cap. 11. & lib. 33. cap. 8. Idem lib. 2. in 3. cap. 1. Reg. & lib. 4. in cap. 10. primi Reg. Item lib. 5. in 11. cap. 1. Reg. lib. 5. in 13. cap. 1. Reg. & lib. 5. in 14. cap. 1. Reg. item in Cantica Cant. in Ezechiel. lib. 1. homil. 2. 3 12. item in Euangelia hom. 11. 14. 23. 27. 39: in Pſalmos pœnitential. & libro. 2. indict. 10. epiſt. 22. lib. 4. indict. 13. epiſt. 38. & lib. 2. Moral. in Job, cap. 26. 40. 41. Rabanus in admonit. ad populum, quam Reghinario chorepiſcopo miſit, & lib. 3. in Eccleſiaſticum, cap. 1. & lib. 5. cap. 1. & lib. 6. in eundem, cap. 3. 9. lib. 8. in eundem, cap. 7. & lib. 9. cap. 1: lib. 4. de ſerm. propriet. cap. 10 Haymo ſuper 7. cap. Oſeæ: item ſuper cap. 3. Cantici Cantic. idem ſuper 17. Pſal. Idiota cap. 2. contemplation. de morte. Angelomus in 4. cap. lib. 1. Reg. Remigius in Pſal. 30. de duobus diaboli laqueis, quibus inſidiæ fiunt fidelibus, nimirum terrore & errore: & in Pſal. 71. Smaragd. in Euang. Luc. cap. 8. in Joan. cap. 14: in epiſt. Pauli ad Epheſ. cap. 4. Radulphus lib. 6. in Levit. & lib. 20. cap. 2. in eundem. Berno lib. de contemn. divinat. dæm. Anshelmus in Euangel. enarrat. & in 11. cap. 2. ad Corinth. Rupertus lib. 1. in Joan. cap. 1: lib. 6. in eundem, cap. 6 item lib. 9. & lib. 11. cap. 14. & lib. 12. cap. 16. in eundem: lib. 2. in Matth. cap. 2. lib. 7. cap. 8. & lib. 13. cap. 26. in eundem item lib. 5. in Apocalypſ. cap. 9: lib. 7. cap. 12. & lib. 11. cap. 20. in eandem. item lib. 2. in Zachar. cap. 5. & lib. 1. in Abacuc, cap. 1. Hildegardis lib. 2. viſione 1. 6. Bernardus ſerm. 17. & 32. ſuper Cantic. ſerm. de diverſis affect. animæ. Petrus Bleſenſis epiſt. 49. Lombardus lib. 2. diſt. 3. 8. Petrus Cluniacenſis lib. 1. de Miraculis, cap. 14. 17. & lib. 3. epiſtol. 24. Barth. Anglicus. lib. 2. de proprietatib. rer. cap. 20.

Machinationum diaboli finis.

§ 15. Miraculorum vero, machinationum, & apparitionum diaboli quis finis unquam, & velut ex profeſſo alius, quam erroris

furoriſve

furotiſve manifeſte impii, blaſphemi, & in Deum contumelioſi, aut ſceleris alicujus confirmatio præceptiove, aut approbatio vel porrectio?

§ 16. Hunc autem, Lactantio teſte, conſtituit homini Deus adverſarium, nequiſſimum & fallaciſſimum ſupiritum, cum quo in hac terreſtri vita ſine ulla ſecuritatis requie dimicaret. Nam ut victoria conſtare ſine certamine non poteſt: ſic nec virtus quidem ipſa ſine hoſte. Ita quoniam virtutem dedit homini, ſtatuit ei econtrario inimicum, ne virtus torpens naturam ſuam perderet. Noluit enim Deus hominem ad immortalem illam beatitudinem delicato itinere pervenire. *De opif. Dei, c. 19. 20* *Quare dæmonem hominibus adverſarium conſtituerit Deus.*

§ 17. Sic & Theophilactus: Quia certamen eſt vita noſtra, noluit Deus extra hanc vitam dæmones eſſe, ut certantes nobiſcum nos probatiores monſtrarent. Nam ſi non eſſent adverſarii, neque coronæ eſſent, uti ſubjicit in Luc. cap. 8. Similiter & Berno de divination. dæmon. contem. Neque diabolum removit à principatu mundi hujus: quia adhuc opus eſt opera ejus ad exercitia certaminum & victoriarum beatorum. Si enim dæmonibus auferatur libertas arbitrii, nullus ultra oppugnabit athletas Chriſti. Nullo enim oppugnante, nec certamen aliquod erit: & ſublato certamine, nullum erit præmium, nulla victoria. *In Marc. capite 5.*

Nomina diaboli, ipſius ſtudium prodentia, quibus nuncupatur in Sacris literis.

CAP. XXI.

SUA vero nomina apte ipſius ſtudium & fabricam prodentia, ſortitur diabolus tum alibi, tum maximè in ſacroſancta Scriptura: quæ hic recenſere lubet, ut, præter nomenclaturas ſupra recitatas copioſius, quibus Deum mentiebatur Satan, ejuſque ſibi honorem aſſumebat, denominationibus nunc his, qualis eſt affectu & opere, cognoſcatur plenius. Ipſa ſiquidem nominum diverſitas, diverſa illius vitia commonſtrat, cui nomina mille, mille nocendi artes. ne quis præter ordinem, novum hic dæmoniacorum nominum catalogum contexi arbitretur. *Behemoth. Job. 40.*

§ 2. Elephas ubi in Jobo deſcribitur, Behemoth vocatur, id eſt bruta, ut Græcis frequenter θήρα. Et quidem plurali numero, deſignatur ejus vaſtitas. Sub allegoria vero elephantis, Satanæ poten- *Dæmonum nomina, ipſorum ſtudia prodentia.*

 tia do-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tia docetur. Behemoth (reſpondens Dominus è turbine, ipſi Jobo inquit) fœnum comedat ritu bovis: hoc eſt, paleas igne comburendas. Ecce virtus ejus exiſtit in lumbis ejus, & robur illius in umbilico ventris ſui. Illecebris enim venereæ voluptatis, quæ circa lumbos & umbilicum præcipue ſentitur, frequenter impugnat. Oſſa ejus velut fiſtulæ æris, & cartilago ejus quaſi laminæ ferri. Ad duritiem diaboli iſta referuntur, quoniam à malicia, quam ſemel amplexus eſt, nequit dimoveri, ære & ferro obduratior. Quem arbuſta tegunt umbra ſua *Pſal. 9.* Hoc illud eſt, quod in Pſal. legitur de impio: Sedet in inſidiis in occultis, ut interficiat pauperem, dum attrahit eum.

Leviathan. § 3. De Leviathan idem fere aliis verbis prædicatur, quod de Behemoth: & vis naturæ dæmoniacæ exprimitur, ſupra modum potens atque verſuta: quæ utique cuncta humana ſubverteret, niſi divini arbitrii habenis coerceretur. Vide integrum Jobi caput 40. & 41. Sonat autem Leviathan, ſibi traditus, vel appoſitio: qui verbo Dei & rebus quibuſcunque addit: Eſajæ 27. Job. 3.

Aſmodæus. § 4. Aſmodæus, ſpiritus vel deus cæcitatis, deſtructor, diſſipator, aut delicti abundantia, vel peccatum abundans, ſive ignem menſurans: Tob. 3.

Mammona. § 5. Mammona, voce Syriaca, cupiditas pecuniæ aut divitiæ: Matth. 6. His ille imprudentium mentes implicat, ne Deo ſervire queant, cum mammonæ cæperint famulari.

Diabolus. § 6 Diabolus Græcis, calumniator. Matth. 4. Joan. 8. Apocal. 12. & alibi ſæpius.

Dæmon. § 7. Dæmon & Dæmonium, ſciens, callidus, & multarum rerum peritus. Matth. 4. 7. 8. 9. 12. 15. 17. Marc. 16. Jac. 2. ἀπὸ τοῦ δαίω, ſcio. Plato quoque in Cratylo arbitratur ex Heſiodi ſententia, dæmones quaſi δαΐμονας dici, hoc eſt, prudentes & ſcientes. Sic autem eos dici ob terrorem, vult Euſebius. Philo de mundo: ἀγγέλους vocat Moſes appoſito nomine, quos ἥρωας καὶ δαίμονας Græci appellant.

Cacodæmon. § 8. Cacodæmon, perverſe ſciens. Quoſcunque vetuſtas deorum cultu venerata eſt, omnes κακοδαίμονας fuiſſe, author eſt Porphyrius. Dicitur & malus dæmon: & dæmon βλαβερώτατος, id eſt, nocentiſſimus, in Sympoſio ſeptem ſapientum.

Satan. § 9. Satan, Hebræis à שטן adverſarius, qui obſiſtit atque obturbat: Job. 1. 2. Zachar. 3. item Satanas, Matth. 4. 12. 16. Marc. 1.

Marc 1. 3. 4. 8. Luc. 10. 11. 13. 22. Joan. 13. Apocal. 12. Baſil. in concione, Quod Deus non eſt autor malorum. Licet Moſes Barcepha Syrus à שט Sat, quod Syris & Chaldæis ſignificat recedere, deducat in lib. de Paradiſo parte 1. cap. 28.

§ 10. Abaddon Hebraice, perditor, aut perdens: Græce ἀ-πολλύων, Apoc. 9. *Abaddon.* ἀπολλύων.

§ 11. Deus hujus ſeculi, ſenſus incredulorum excæcans: 2. Corinth. 4. Uti in Pſalmo: Dii gentium dæmonia. ſic & Epheſ. 6. κοσμοκράτορας Paulus vocat impios hos ſpiritus. Deus dicitur: ut, Quorum deus venter eſt: quemadmodum Auguſtinus annotat adv. Fauſtin. xx1. 2. non enim ſimpliciter deus eſt, ſed illis deus exiſtit, qui Chriſto illum anteponunt, ut ait Cyrillus. Et hæc, ne duos cum Manichæis deos faciamus.

§ 12. Principatus, poteſtates, mundi domini, rectores tenebrarum hujus ſeculi, ſpirituales aſtutiæ in cœleſtibus, à Paulo inſcribuntur hi ſpiritus: Eph. 6.

§ 13. Legio, quia multi ſunt: Mar. 5. Luc. 8.

§ 14. Princeps, cui poteſtas eſt aëris, qui eſt ſpiritus nunc agens in filiis contumacibus: Epheſ. 2.

§ 15. Princeps hujus mundi: Joan. 8. 12. 14. 16. Habens mortis imperium: Heb. 2. Qui ſeducit totum terrarum orbem: Apoc. 12.

§ 16. Rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ: Job. 41.

§ 17. Celſitudo quæ tollitur adverſus cognitionem Dei: 2. Corinth. 10.

§ 18. Adverſarius noſter diabolus, qui ut leo rugiens obambulat, quem devoret inquirens. 1. Pet. 5.

§ 19. Homicida ab initio, qui in veritate non permanſit: mendax, & pater mendacii: Joan. 8. Author peccati: 1. Joan. 3.

§ 20. Spiritus, Act. 16. Spiritus Dei, propter miniſterium dicitur tanquam Dei carnifex: ſpiritus Dei malus, 1. Reg. 16. Spiritus nequam, malus, 1. Reg. 16. Act. 19. Peſſimus, Jud. 9. Spiritus mundi, 1. Corinth. 2. Spiritus ad vindictam creati, qui in furore ſuo confirmaverunt tormenta ſua, & in tempore conſummationis effundent virtutem: & furorem ejus, qui fecit illos, confundent, Eccleſ. 39. Spiritus, qui non confitetur Chriſtum in carne veniſſe, ſpiritus Antichriſti: 1. Joan. 4. Spiritus Ægypti, & vertiginis, qui fecit errare Ægyptum in omni opere ſuo, ſicut errat ebrius &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vomens: Eſajæ 19. Spiritus fornicationis, Oſeæ 4. Spiritus Pythius, vel divinationis: Levit. 20. Act. 15. Spiritus mendax. 3. Reg. 22. Spiritus immundus: Zach. 13. Matt. 10. 12. Marc: 3. 9. Luc. 6. 9. 11. Act. 5. Apocalyp. 16. Spiritus impoſtor: 1. Timoth. 4. Spiritus dæmoniorum: Apoc. 16. Spiritus mutus & ſurdus: Matth. 9: 12. Marc. 7. Spiritus iræ vel furoris, Job. 4. Pſalmo 17. Spiritus ſoporis: Eſajæ 29. Spiritus timoris: 2. Timoth. 1.

§ 21. Angelus nuncius & miniſter, Job. 4. 1. Corinth. 6. Roman. 8. 2. Pet. 2. Epiſtol. Jud. Angelus Domini: Pſal. 34. Ita vult Hieronymus, 1. Paral. 21. Angelus vel nuncius ſatanæ: 2. Corinth. 12. Angelus crudelis: Proverb. 17. Angelus abyſſi: Apoc. 9. Habens iram magnam: Apoc. 12.

§ 22. Accuſator ſanctorum fratrum, Apocalyp. 12. Loliorum ſeminator, Matth. 13. Marc. 4. Luc. 8. Tentator, ὁ πειράζων, Matth. 4. 13. 25. Luc 4. 8. Joan. 6. 8. 13. 1. Theſſ. 3. Ultor, Pſal. 8. Fortis, armatus, atrium tenens. Matth. 12. Marc. 3. Luc. 11. Hoſtis, Pſal. 8. Malus, Epheſ. 6. 1. Joh. 2. Malus ille, Matth. 13. Quoniam omnium ſcelerum princeps eſt & inventor, per excellentiam vocatur ὁ πονηρός. Inimicus, Luc. 10. Invidus, Sapient. 2. Meretrix Babylonica, beſtia habens ſeptem capita, &c. Apoc. 13. 14. 16. 17. 18. Abominatio deſolationis, Matth. 24. Dan. 9.

§ 23. Venator: illius aſtus, laqueus: timor nocturnus, ſagitta volans in die, peſtis in tenebris graſſans, exterminium meridianum, Pſal. 90.

§ 24. Volucres cœli, Matth. 13. quia ſemen verbi Dei, quod in duro ſolo & nullo compunctionis vomere proſciſſo cecidit, rapiunt protinus, & abſumunt. Aquila, Oſeæ cap. 8. Si exaltatus fueris ut aquila: Haymo. Aſpis & baſiliſcus illis dicitur, quos primo congreſſu ſuperat. Aſpis quippe morſu, baſiliſcus aſpectu ſtatim perimit, Pſal. 90. Leo, quia aperto marte nos invadit, ut dilaniet. Draco, quia occulte nobis inſidietur, viroſo afflatu perdens, Eſajæ 13. 34. Pſal. 90. Apoc. 16. 20. Viro autem juſto promittitur: Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Draco magnus, Apoc. 12. propter inſidiarum multitudinem. Draco rufus, Job. 41. propter homicidium. Serpens, ſcorpio: Geneſ. 3. Luc. 10. Mera enim venena

ſunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſunt, quicquid diabolus ſuadet. Unde tamen ſuos liberat Salvator, dicens: Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones. Serpens antiquus, Apoc. 12. propter occultas inſidias & ſeductionis diuturnitatem. Serpens tortuoſus, Eſajæ 27. *Luc. 10.*

§. 25. Ohlim, onocrotalus, ericius, ibis, corvus, ſtruthio, onocentaurus, ſatyrus, lamia, milvus, ululæ vel ziim Hebraice, Eſajæ 13. 34. Perdix, malleus, thaninim: Hieronymus in epiſtola ad Damaſum.

§ 26. Locuſtæ ſimiles equis in prælium paratis, quia feroces dæmones: & ſuper capita earum tanquam coronæ ſimiles auro, quia ſuperbi: facies earum velut facies hominum; & capilli ſicut capilli mulierum, quia utrique ſexui inſidiantur: & dentes quaſi leonum, quia quos vicerint, perimunt: loricas ſicut loricas ferreas habent, quia in malitia obduruerunt: aliis perſtrepunt, quia velociter omnia permeant: caudas ſcorpionum aculeatas gerunt, quia unus eorum finis eſt nocendi hominibus. Et habent ſuper ſe regem, angelum Abyſſi, cui nomen Hebraice Abaddon, Apocal. 9.

§ 27. Eodem modo & apud Eccleſiaſticos ſcriptores varia diabolo imponuntur nomina. Beſtiam intelligibilem appellat diabolum Iſychius, quæ capit homines cautelam & cuſtodiam ſuam negligentes: probatque teſtimonio Petri, Adverſarius veſter, &c. lib. 2. in 7. cap. Levit. Et libro 7. in cap. 26. Levit. Dæmones ſunt beſtiæ ex ſimili malicia, primum ſicut latentes, deinde ut venenum importabile & mortiferum habentes. Beſtia terræ, Gregor. VI. 16. in cap. 5. Job. Serpens Aſſyrius ille draco, omnem humanam libertatem ſervituti ſuæ ſubjecit: Andr. Hieroſolymitanus. Coluber antiquus, Rabanus lib. 5. in Eccleſiaſtic. cap. 1. Pardus, Rabanus lib. 6. in Eccleſiaſtic. cap. 9. Urſus, ob crudelitatem, Giſelbertus in lib. Altercat. cap. 19. Lupus ſpiritualis inimicus, Theophil. in Joan. cap. 10. Serpentem Luciferi, veneni productorem, ferocem belluam, leonem humanis carnibus viventem, ac baſiliſcum appellari in ſcriptura, ſcribit Euſeb de Demonſt. Euang. III. 5. Corvus, Beda III. 8. Apoſtata angelus, Rabanus de Serm. propriet. I. 5. In Eccleſiaſtic. VI. 3. Fur, adulter, Beda lib. 2. in Job. cap. 7. Lapis caliginis, idem lib. 2. cap. 1. Hypocrita & ſimulatus, idem III. 3. Umbra mortis, I. 12. Mors, Concilium Toletanum 12. cap. II. Deſertrices potentiæ, Greg. Nazianze-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

zianzenus. Sophiſta, maleficus, idem orat. 1. de Reconcil. monach. Senex, ſtultus rex, Salonius in Eccleſiaſten. Peccatum, Theodoretus in cap. 7. ad Rom. Jumentum iis, quos luxuria inflammat: avis iis, quos ſuperbia evehit: Greg. Moral. XIV.

Diaboli membra & expreſſæ imagines.

§ 28. Pleriſque tamen hiſce nominibus Satanæ quoque membra nuncupari poſſent: velut Joannis ſexto, Judas diabolus à Chriſto nominatur. Sunt & ejus figuræ imagineſque expreſſæ, Pharao, Antiochus rex Babylonis, Aſſur & omnes impii.

Nomina dæmonum ex actionis varietate apud Ethnicos: diſtincta quoque ex officiis apud Latinos: Dæmones familiares, Virunculi terrei & montani, Sibyllæ albæ, atque quorundam gentilitiorum & poëticorum dæmonum nomenclaturæ.

CAP. XXII.

De ſpiritib. quoque aliis Suidas in dictione ἔμπουσα.

Hecatæa.

Diverse ad hæc pro actionis varietate frequenter Ethnici dęmonio commutarunt nomina: ut quod variis formis aut ſpectris ſub meridiem, quando inferis parentatur, calamitoſis jubente Hecate obverſatur, ἔμπουσαν nominant: quemadmodum Ariſtophanis interpres docet. Nominis ratio eſt: quia uno incedat pede, ut Euſtachio placet: vel (ut aliis) quia alterum pedem habeat æneum. Id genus terriculamenta dicuntur quoque à Græcis Hecatæa, quod ab Hecate immittantur.

δείκελον.

κόβαλοι.

πάρεδροι.

§ 2. Δείκελον etiam vocant, quod terrorem incutiat repræſentatione vel imitatione. Erant & dæmones quidam Dionyſiaci, aſperi & immites. Sunt quos κοβάλους nuncuparunt, quaſi dicas ludificatores. Qui vero dæmon intervertere & elidere res bonas ac ſalutares, calamitates autem & incommoda tum inferre, tum, ſi impenderent, maturare, atque in capita noſtra cogere, & velut per præcepſagere, omninoque ad ſcelera & flagitia propellere, indeque in diſcrimina vitæ adducere, vel in ſubitum præcipitare exitium putabatur, ἀλιτήριον, προστρόπαιον, παλαμναῖον, & δαίμονα κυροῦντα τὰς ἀράς appellarunt antiqui. Qui ad vitæ tædium & diſpendium urgent dęmones, πάρεδροι, aſſeſſores illis vocantur. Diabolicam virtutem, cujuſmodi fuerat in Simone mago, paredrum dici, annotavit Euſebius: & ſic deinceps.

Terniſtratores.

§ 3. Terniſtratores dicuntur etiam dæmones, quod triplici calle ad

le ad animarum properent interitum : verbo nempe, cogitatione,& opere.

§ 4. Ex officiis quoque dæmones diſtinxêre Latini. Ut hi,qui regionum adminiſtrationi præſidere cenſentur, ante recitati Penates dicantur : qui pacatius ædes poſſident, Lares : aut,ſi quando exterreant, domoſque incurſionibus infeſtent, Larvæ. Qui autem nobis ſingulis deſignati ſunt, Genii mali. Item Manes, quos Græci Heroas indigitarunt: & iracundos occurſantibuſque infeſtos fuiſſe Menander ſignat. Hos Lemures Latini veteres appellare ſolent, Italis Folleti dicuntur, & Empedusæ.

Penates. Lares. Larvæ. Genii mali. Manes. Lemures. Folleti. Empedusæ.

§ 5. Sunt & ex Larum & Larvarum familia,qui vulgo noſtrati dicuntur Terrei virunculi: jam, detectis nonnihil manifeſtis dæmonum impoſturis,infrequentiores quam olim. Horum duplex genus. Sunt enim aliqui mites : merito Lares familiares nuncupandi. Qui in domibus concubia potiſſimum nocte verſantur, atque miniſtrorum munia peragere, auditui apparent, deſcendere ſcilicet è gradibus, oſtia aperire, ſtruere ignem, haurire aquam, cibum & quæcunque alia cuique domui conſueta apparare, quum prorſus nihil faciant. Horum plerique rerum quoque futurarum ex occultis indiciis præſcii, ea, quæ paulo poſt comperimus perfici, antea adminiſtrare audiuntur : ut etiam brevi adfore mercatores ſignis prænuncient, qui merces venales ſint ablaturi.

Terre virunculi.

§ 6. Id quod aliquoties in ædibus parentum Theodori & Agnetis (quorum Deus pro ineffabili ſua miſericordia meminerit in reſurrectione juſtorum) obſervavi puer, admodum territus, una cum fratribus Arnoldo & Matthia : ubi quum in tabulato ingens lupuli aſſervaretur copia, ſi quando venturi eſſent emptores, præcedenti nocte per gradus dejici eo modo audiebantur ſacci, quo veritatem ſubſequens oſtendebat dies. Omen id ut fauſtum, plauſu ſemper excipiebatur. Quum enim de rebus ſuis ſtatuunt mercatores, aliquo mercium cauſa profecturi, de iis antea loquuntur, ingredique ſe earum nomine iter fatentur. Quod intelligens diabolus, ſua his, ad quos contendunt mercatores ante oſtendit ludibria, quam illi adveniant. Tempus ſiquidem ſuppeditat locorum diſtantia. Ita & prænoviſſe & prænunciare videtur dæmon, quæ jam fieri cœpta ſunt.

§ 7. Alii tetrici ſunt, familiam quocunque modo vel turbantes, vel exterrentes. Hos dæmones etiam in ſubterranearum, ut Theo-

Tetrici familiares dæmones.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Theologis placet, ſubſtantiarum numero habitos, in quibuſdam verſari fodinis, tradit vir eruditiſſimus, ac metallicarum rerum in- *In lib. de Animant. ſubterraneis.* veſtigator acerrimus, Georgius Agricola: truculenti autem & aſpectu terribiles, plerunque metallicis infeſti atque inimici ſunt. Talis fuit Annæbergius ille, qui operarios duodecim amplius flatu *Annebergius dæmon.* interfecit, in ſpecu, qui Corona roſacea appellatur: eo nomine relictus, quantumvis argento dives eſſet. Flatum vero emittebat, ex rictu. Equi enim ſpecie habentis procerum collum, & truces ocu- *Snebergius dæmon.* los, dicitur viſus. Ejuſmodi etiam fuit Snebergius, nigro cucullo veſtitus, qui in fodina Georgiana operarium è ſolo ſublatum, in ſuperiori loco maximæ illius concavitatis quondam feracis argenti collocavit, non ſine corporis attritu. Quæſtuoſam admodum fodinam deſerere apud Turcas cogebatur Judæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente.

§ 8. Pſellus certe, cum ſex genera dæmonum definiat numero, hoc cœteris pejus eſſe dicit, quod ipſi amictui ſit craſſior materia. Quidam philoſophi hos & ſimiles dæmones, qui nocentes ſunt, & natura improbi, nominant brutos, & rationis expertes. At ſedatos *Cabali.* illos Germanorum alii, ut etiam Græci, Cobalos vocant: quod hominum ſunt imitatores. Nam quaſi lætitia geſtientes rident, & multa videntur facere, interim nihil plane efficientes.

Virunculi montani. § 9. Alii virunculos montanos nominant, ſtaturam ſignificantes, qua plerunque apparent: nempe nani, tres dodrantes longi. Videntur autem eſſe ſeneciones, & veſtiti more metallicorum: id eſt, vitteto induſio, & corio circum lumbos dependente induti. Hi damnum non ſolent dare metallicis, ſed in puteis & cuniculis oberrant: &, quum nihil agant, ſe tamen in omni laborum genere videntur exercere, quaſi modo fodiant venas, modo id, quod effoſſum eſt, in vaſa infundant, modo machinam verſent tractoriam. Quanquam vero interdum glareis operarios laceſſunt, rariſſime tamen eos lædunt. Nec lædunt unquam, niſi prius ipſi cachinno aut maledicto fuerint laceſſiti.

§ 10. Itaque non admodum ſunt abſimiles dæmonibus, tum his, qui raro hominibus apparent, quum quotidie partem laboris domi perficiant, & curent jumenta: quibus quod noſtri cauſa benigne faciant, generique hominum ſint, aut ſaltem videntur eſſe amici, *Guteli.* nomen impoſuerunt Germani (Gutelos ſiquidem appellant) tum

Trulliis

Trullis vocatis, quos ſexu tam mulieris quam viri ementito, cum apud alias nationes, tum maxime apud Sujonas in famulatu fuiſſe ferunt.

§ 11. Sed dæmones montani potiſſimum laborant in his ſpecubus, è quibus metalla jam effodiuntur, vel ea effodi poſſe ſpes eſt. Quocirca à laboribus non deterrentur metallici: ſed omen inde capientes, alacriori ſunt animo, & vehementius laborant, eoſque exoptant. *Dæmones montani.*

§ 12. Narrat Trithemius de quodam dæmone, qui familiaritate ſingulari hominum uſus egerit in diœceſi Hildeſiana, potiſſimum in epiſcopi aula, ubi culinæ miniſteria obibat. Ipſius verba referam, fides rei ſit penes lectorem. His temporibus ſpiritus quidam malignus in diœceſi Hildeſsheimenſi multo tempore multis viſibiliter apparuit in habitu ruſtico, pileo caput opertus, unde & vulgo Pileatum eum appellabant rurales, hoc eſt, ein Hedeckin, lingua Saxonica. Iſte ſpiritus Hutgin multa mirabilia fecit, & delectabatur eſſe cum hominibus, loquens, interrogans & reſpondens familiariter omnibus, aliquando viſibiliter, aliquando inviſibiliter apparens. Neminem læſit, non prius læſus: ſed injuriarum ſeu irriſionum memor, vicem irrogantibus ſibi contumeliam impendit. *Spiritus familiaris.* *Hedeckin. Hutgin.*

§ 13. Cum Burcardus comes de Luca per comitem Hermannum de Winſenburg fuiſſet interfectus, & comitatus ipſe Winſenburgenſis in direptionem videretur expoſitus, præfatus ſpiritus dormientem in lecto ſuo Bernhardum epiſcopum Hildesheimenſem accedens, eum excitavit, dicens: Conſurge, ô calve, exercitum convoca, quia comitatus de Winſenburg, propter homicidium vacuus & deſolatus, tuo facilè parebit imperio. Qui ſurgens, milites ſuos commonuit, comitatum invaſit & obtinuit, quem Eccleſiæ Hildesheimenſi de Imperatoris conſenſu in perpetuum conjunxit. Eundem quoque pontificem non rogatus idem ſpiritus ſæpe de multis periculis aviſare conſuevit.

§ 14. In curia ejuſdem præſulis frequens apparens, coquis miniſtrare plerunque ſatis diligenter conſuevit, crebroſque in culina cum ipſis miſcere ſermones. Unde, cum jam ex conſuetudine familiaris factus, à nemine timeretur, puerulus quidam in coquina ſerviens eum deſpicere, ſubſannare, & contumeliis afficere cœpit, & quoties potuiſſet, immunditias coquinæ in eum effudit. Qui cum ſæpe magiſtrum coquinæ rogaſſet, ut puerum ab injuriis ſuis compe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſceret, minitatus ſe tandem injurias ulturum, irridetur ab eo dicente: Tu ſpiritus es,& puerum times? Cui dæmonium reſpondit: Quia puerum tuum ad petitionem meam emendare contemnis,ego quantum illum timeam, poſt dies paucos tibi oſtendam. His dictis, ſpiritus abſceſſit iratus. Non multo poſt, cum die quodam poſt veſperam puer ſolus in coquina fatigatus dormiret, venit ſpiritus, & ſuffocatum in fruſta conſcidit, ollæque impoſitum ad ignem coquere cœpit. Quod magiſter coquinæ cum percepiſſet, ſpiritui maledicere cœpit. Qui exacerbatus, aſſaturam poſtero die pro epiſcopo & curialibus ad ignem in verubus poſitam, compreſſis deſuper bufonibus horrendis,veneno & ſanguine eorundem aſperſit. Rurſuſque contumeliis affectus, per pontem in foveam de alto illum præcipitavit. Supra muros civitatis & caſtelli vigilias nocturno tempore diligentiſſime peragens, omnes cuſtodes vigilare coegit.

§ 15. Vir quidam longe profecturus,cum uxorem haberet impudicam,quaſi per jocum dixit ad ſpiritum Hutgin: Bone ſocie,tibi commendo uxorem meam, donec revertar, vide cuſtodias eam. Cumque viro abſente cum adulterio mulier portionem ſuam poneret, & amatores multos ſucceſſive tentaret, ita ſe ſpiritus iſte inviſibiliter medium ſemper interpoſuit, projectiſque in terram de lectulo viris, nullum pervenire vel ad tactum ipſius fœminæ, taceo de commixtione illicita,permiſit. Sic mulier ſingulis noctibus & fere ſingulis toto tempore horis novos ſemper introduxit amatores. Quos tamen ſpiritus, mox ut eam contingere tentaſſent, procul in terram projecit. Tandem revertenti marito, & adhuc longe à domo exiſtenti,ſpiritus commiſſarius lætus occurrit,dicens: Gratus eſt mihi valde tuus adventus,quo liberer à tam inquieto labore,quem mihi impoſuiſti. Cui maritus: quis ergo tu es? Ego ſum,inquit, Hutgin, cui pridem abiturus,uxorem commiſiſti tuendã. Ecce cuſtodivi eam tibi, licet cum maximo & continuo labore, ab adulterio ſalvam. Sed oro te, ne illam mihi deinceps cuſtodiendam tradere velis. Malo enim totius Saxoniæ porcos, quam unam ipſam uxorem cuſtodire tuam, tantis me dolis circumvenire, tantis viis totque modis abuti ſuo corpore tentavit.

§ 16. Innumera quoque alia tam ſeria quam ridicula ſpiritus iſte miracula fecit, quæ omnia nec facile ſcribi poſſunt, nec, ſi ſcriberentur, multorum credulitatem invenirent. Idiotam quendam & ſimplicem hominem clericum ad ſynodum citatum, per annu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

lum factum ex foliis lauri, aliis quibuſdam additis, aliquanto tempore doctiſſimum reddidiſſe ferunt. Tandem à præfato epiſcopo Bernhardo per cenſuras Eccleſiaſticas eliminatus, de provincia recedere compulſus eſt. *Si credere fas eſt.*

§ 17. Familiares quoque referuntur dæmones, privatorum hominum ſe nutum obſervare ſimulantes. Tali conſiliario fretus legitur Socrates, quem Deum appellavit Apulejus: de quo peculiarem hujus vide librum, & Serm. 26. & 27. Maximi Tyrii philoſophi Platonici. Unde hoc conſequutus eſt, ut nihil ſuo juvante Deo vitæ finem veneno coactus ſit facere. Quemadmodum Q. Sertorius, qui cervam Dianæ, ut prædicabat, numine afflatam, conſultricem habuit, nullo ſuæ deæ monitu edoctus, domeſtica fraude periit. Eadem ratione Numam quoque Romanorum regem, nympham Ægeriam coluiſſe, conſuluiſſeque, memoriæ proditum eſt. *Dæmones familiares.*

§ 18. Pueri quoque incorrupti & violenter necati animam, adjuramentis ineffabilibus à ſe evocatam aſſiſtere ſibi, & per eam omne quod juberet fieri, jactabat Simon Samaræus. Erat autem familiaris illi diabolus: quem pueri animam eſſe prædicabat, ut divinitatem ſuam mentiretur cautius. *Clemens. Recogn. 1.*

§ 19. Benedicti III. pontificis Romani tempore, in urbe Moguntinenſi dæmonium quoddam, ſub cujuſdam ſacrifici pallio, dum aquam luſtralem ſpargeret, quaſi familiare eſſet, latitans, illum accuſabat, quod ea nocte cum procuratoris filia concubuiſſet: ut Sigebertus atque Vincentius tradunt.

§ 20. Huic numero accenſendi dæmones, qui hominibus pleriſque peculiaribus tanquam familiares, morituri alicujus notas vel gemitu vel ſtrepitu vel pulſatione in claudenda clavis theca futuri cadaveris, ſive etiam in commonſtrando pullato funeris adhuc ignoti, ſubſequuturi tamen comitatu, ſub ipſa meridie vel alias oſtentant.

§ 21. Ludibria inſuper quædam diaboli ad noſtræ ætatis crepundia, ante doctrinam Euangelii, è ſuperſtitionum tenebris minus evolutam repurgatamque, in Germaniæ noſtræ locis plurimis obſervabantur, familiaria adeo, ut publicæ Lemurum (Albas mulieres, & Sibyllas albas vernaculo ſermone appellabamus) choreæ hoc vel illo loco celebratæ narrarentur. Eratque hoc laruarum genus apprime infeſtum puerperis, & infantibus lactentibus, cunis adhuc inhærentibus. *Albæ mulieres. Sibylla alba.*

§ 22. Quod etſi olim erat frequentiſſimum, cum Satanæ præſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

giis nimium tribueretur, Chriſtoq; ejus ſupplantatori ac noſtro patrono unico ignavius adhęrerent animi, diabolo ludente, ridente, variiſque artibus, quibus ad ſe imperitam multitudinem illexerat, impium cultum ſtabiliente: tamen poſt puriorem ferventioremque Euangelii prædicationem mentibus hominum inſonantem, id uſque adeo evanuiſſe, eſt quod Deo gratias agamus ſummas, ut ne levia quidem ejus veſtigia videantur reliqua. Hoc dæmoniorum genus intellexiſſe apparet Hieronymum, ad Paulam ſuper obitu Bleſillæ in epiſtola ſic ſcribentem: Quid cauſæ eſt, ut ſæpe bimuli & trimuli, ac ubera materna lactantes, à dæmonio corrumpantur?

Deumus. § 23. Deumum nuncupatum cacodæmonem veneratur rex emporii Indiæ celeberrimi Calechut, confiſus illi factam à Deo poteſtatem judicandi orbis terrarum, & tribuendi unicuique pro benefactis videlicet & malefactis mercedem meritam. Ejus imaginem, ut monſtrum horrendum ingens, ſedentem capite redimito diademate, Romanorum pontificum modo, ſcribit Ludovicus Romanus patricius regem habere in ſacello ſuo. *Navigat. v. 2.* Hoc autem illi accedit, quod diadema ipſius ternis inſignitur cornibus. Deum vere maximum Tamerani appellant incolæ. *Tamerani.*

Agnan. § 24. Agnan vocatum dæmonem nunc hac, nunc alia forma videre Americos, ab eoque multum infeſtari, tradit frater Andreas Thevet Angouleſme, in obſervationibus ſuis in America cap. 35. & 36.

Grigri. § 25. Grigri dictum dæmonium apud eoſdem in Canada & Guinea, maxime vero in eorum ſylvis conſpicitur.

§ 26. Habent etiam ſuos dæmoniorum ſacerdotes aut vates, Pages vel Charoibes vocatos. Horum aliquis, poſtquam dies novem ab uxoribus abſtinuit, in novo quodam tuguriolo, importatis ad victum, ut regio fert, neceſſariis, mundo lecto à virgine annorum duodecim ſtrato, totus decumbit ſolus, ſemoto populo, invocans dæmonem quem Hovioulſira nuncupant, *Hovioulſira.* per horæ & amplius ſpacium, adhibitis ſuis ceremoniis. Facta deinde invocatione, dæmon tandem accedit, inſpirans quæ ſcire deſiderabat vates. Exauditur etiam aliquoties advenientis ſtrepitus & rugitus ab aſtante populo, qui tum acclamat: Præcamur, ut vera proferas, & denuncies prophetæ noſtro intus operienti. Paulo poſt rebus intus peractis prodit vates, ac à dæmone intellecta longe explicat.

§ 27. No-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§. 27. Nomina adhæc ridicula admodum, frequenter ſibi dant dæmones rogati. Sic cum in obſeſſis nomen alter alterius haud ita pridem Hammonæ coram paſtore inquireret, unus plumarum faſcem, vel plumifaſcem ſe nuncupari, alter planipedis ſibi nomen eſſe, tertius roſeam arborem ſe appellari reſpondit. Ita qui ſceleſtus & vaferas in Kentorpio cœnobio tragœdias tum movebat, Elſæ familiaris, Hornuar ſe vocari dixit. *Vide lib. 4. cap. 11.* *Plumifaſcus. Planipes. Roſea arbor.* *Hornuar.*

§ 28. Dæmones fictitii & poëtici, ut Matuta, Oceanus, Gallacia, Phorcis, Saturnus, Opis, Jupiter, Juno, memorantur à Platone in Timæo, à Marco in libro De univerſitate. *Dæmones poëtici.*

§ 29. Commenticiorum horum & futilium nominum, quorum nullus eſt finis, enarrationi diutius immorari tædet. Orandus ſedulo & ardenter Deus per filium, ut noſtros animos, nativum ſuum templum, ab illius maligni conſpurcatione & ſordibus expiare, clementerque conſervare dignetur. *2. Cor. 3. 5.*

Diſtinctio dæmonum ſecundum Theologos & philoſophos. Item bonorum & malorum dæmonum differentia.

CAP. XXIII.

SUNT etiam ex Theologorum ſchola, qui malos dæmones in novem diſtribuunt gradus, veluti ipſis novem angelorum ordinibus adverſantes. Quorum primi, ψευδόθεοι, hoc eſt, falſi dii dicuntur, qui aſſumpto divinæ majeſtatis nomine, pro diis coli volunt, ſacrificiiſque & adoratione honorari: ſicut Satan ille Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Hos ſupra latius recenſui. Secundo habentur loco ſpiritus mendaciorum. Cujuſmodi fuit ille, qui egreſſus eſt ſpiritus mendax in ore prophetarum Achab. Hoc dæmoniorum genus ſeſe oraculis immiſcet, & Pythiorum vatum divinationibus ac prædictionibus homines ludificat. Tertio ordine cenſentur iniquitatis vaſa, qui ſpiritus ſunt inventores malorum, omniumque artium pravarum. Qualis apud Platonem Theutus ille dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vaſa furoris, Eſajæ 13. Vaſa iræ, Jeremiæ 50. Vaſa mortis, David Pſal. 7. Quarto loco, ultores ſcelerum. Quinto præſtigiatores, qui miracula imitantur, & Magis infamibus maleficiſque inſerviunt, atque ita populum ſeducunt. Sextæ claſſi aſſignantur aëreæ poteſtates, ſe tonitruis, fulminibus & fulguribus miſcentes, corrumpentes aërem, peſtilen- *ψευδόθεοι.* *3. Reg. 22.* *Eccleſ. 39.* *Apoc. 13.*

 tias

tias & alia inducentes mala. Septimam manſionem tenent furiæ, ſeminatrices malorum, diſcordiarum, bellorum, & vaſtationum. Octavam, criminatores & exploratores. Poſtremam, tentatores & inſidiatores, qui ſingulis adeſſe hominibus creduntur, mali Genii idcirco nuncupati.

Apoc. 7. *Apoc. 9.* *Mali genii.*

Dæmonum varia apud diverſos diſtinctio.

§ 2. Nolo hic dæmones in igneos, aëreos, aqueos, terreos, ſubterraneos & lucifugos: in Joviales, Saturnios: in orientales, occidentales, meridionales, ſeptentrionales: in diurnos, nocturnos, meridianos: in ſylveſtres, montanos, campeſtres, domeſticos, cum Pſello & reliquis Magis ſecernere. Nec eorum itidem numerum & officia ſecundum duodecim ſigna zodiaci, juxta decurios cœli, quinarios, triplicitates, elementa, planetas, & reliquam Magorum, bonos interim dæmones prætexentium, commenticiam ſcenam recenſere: aut Marci cujuſdam imbibitas ex dæmonum inſtitutione opiniones, à Pſello recitatas & creditas, enarrare inquam nolo, hic doctrinæ ſacroſanctæ & religionis noſtræ (ut in exordio faſſus ſum) limitibus contentus.

Dæmonum differentia ſecundum philoſophos.

§ 3. Philoſophi, qui dæmones eſſe crediderunt, trifariam eos diviſerunt. Alii immortales, & omnes malos eſſe putant, ac imbecilles, ut Pſellus. Qui cum eſſet Chriſtianus, Chriſtianorum ſententiæ ſubſcripſit. Alii mortales, alioſque bonos, alios malos, potentes, ſed qui metu mortis ſibi proſpicerent. Tertia Platonicorum eſt diſcretio, qui eos immortales, potenteſque ac nobis familiares, partimque bonos, partim malos eſſe affirmant. Omnium adhæc philoſophorum is eſt conſenſus, naturales eſſe dæmones, quos Plato veneficiis, incantationibus, magicæ, γοητείᾳ, ſacerdotumque artibus & oraculis præficit.

Bonorum & malorum dæmonum diſtinctio.

§ 4. Porro clare, & Proclo apertius, bonos à malis dæmonibus diſtinguit Jamblichus de myſteriis. Dii, inquiens, angeli, dæmones boni non apparent phantaſtico modo, ſed proprio prorſus, & vero. At ſpiritus mali, phantaſtico, fallacique, ſimulant deorum præſentiam, dæmonumque bonorum. Idcirco cultorem ſuum jubent eſſe juſtum, ut ipſi videantur boni, ſicut & dii. Quoniam vero natura ſunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad injuſta conducunt. Hi ſunt omnino, qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia conſulunt atque peragunt. Dii autem bonique dæmones neque fallunt unquam, neque conferunt ad iniqua. Eſt inſuper malorum natura dæmonum ſibimet inconſtans, inſtabilis,

Clemens. Recog. IV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

lis,ſecumque diſſidens,alias alia ſuadens. Superiórum vero natura ſibi conſtat aſſidue, eundemque ſervat ſemper in actione tenorem. Dæmones malos arbitratus eſt bonos Plato interdum, & Porphyrius,& multi alii Platonicorum. nam Plato ſuam eam philoſophiam ab Ægyptiis, cæteriſque barbaris,Plutarcho judice, hauſerat.

§ 5. Amuſſis autem, qua interſtinguuntur ſpiritus, ita proponitur à Petro apud Clementem Recogn. III. Ille qui à malo eſt, ſigna, quæ facit, nulli proſunt: illa vero, quæ facit bonus, hominibus proſunt. Nam dic quæſo,quæ utilitas eſt,oſtendere ſtatuas ambulantes? latrare æreos aut lapideos canes, ſalire montes, volare per aërem, & alia his ſimilia, quæ dicitis feciſſe Simonem? Sed quæ à bono ſunt, ad hominum ſalutem deferuntur: ut ſunt illa, quæ fecit Dominus noſter,qui fecit cæcos videre, fecit ſurdos audire, debiles claudos erexit, languores & dæmones fugavit, mortuos fecit reſurgere, & alia his ſimilia,quæ etiam per me fieri videtis. Iſta ergo ſigna,quæ ad ſalutem hominum proſunt,& aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere nequit.

§ 6. A' divo Antonio, quemadmodum perhibere D. Athanaſium ſcribitur,hac ratione diſcernuntur. Sancti ſpiritus plauſibili & ſedato vultu apparent. Non enim contendunt, neque clamant,nec vox eorum auditur, quum occulto inſtinctu gaudium & fiduciam peccatoribus infundant. Dominus ſiquidem fons & origo lætitiæ cum iis eſt. Quare tum animus noſter minimè turbidus, ſed lenis placiduſque, lucis angelorum radiis illuſtratur: tum idem cœleſtium munerum ſtudio flagrans, cupit ab hoc corporis hoſpitio & mortali domicilio exonerari, feſtinatque cum iis, quos videt, ad æternum illud tabernaculum. Licet adhæc quis, pro humanæ fragilitatis ſorte, primi intuitus fulgore nonnihil terreatur: tamen tanta eorum eſt gratia, ut omnem repente tollant metum. Ita Gabriel quum Zachariæ in templo loqueretur; & angeli, quando divinum virginis partum paſtoribus nunciarent; ut & ii, qui circa Dominicum corpus excubias agerent, ſecuris videntium ſe mentibus oſtendentes, ne metuerent, imperabant.

§ 7. Malorum vero ſpirituum vultus truces, ſonitus horrendi, cogitatus ſordidi,plauſus geſtuſque diſſolutorum juvenum vel latronum, unde confeſtim animæ timor, & ſenſibus torpor incutitirur. Accedit & odium Chriſtianorum, monachorum mœror, tædium ſuorum, recordatio & metus mortis, cupido nequitiæ, laſſitudo virtutis, cordis hebetatio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 8. Si igitur poſt timorem horrore concepto ſucceſſerit gaudium, & ad Deum fiducia, atque ineffabilis charitas, auxilium præſto eſſe memineritis, quod animæ ſecuritas, præſentis divinæ majeſtatis indicium ſit. Sic namque & patriarcha Abraham Deum videns, gaviſus eſt: & Joannes præſentiam Mariæ ſentiens, quæ in ſacri ventris hoſpitio univerſitatis geſtaret parentem, exultavit præ gaudio in utero matris. Sin vero injectus timor duraverit, hoſtis eſt, qui apparet, qui non modo reficere nequit, quemadmodum Gabriel paventem virginem ſecuram eſſe jubet. Sed & pavorem duplicat, & uſque ad profundam impietatis foveam, ut nimirum ipſi genua flectant, mortales impellit. Proinde miſera gentilitas edicti divini ignara, falſo dæmones deos opinata eſt.

Joan. 8. Luc. 1. Luc. 1.

§ 9. Subjungam & hanc diſtinctionem, quod angeli nos ament ac tueantur, diabolus vero & nos & Deum odit: Gaudent illi de noſtro bono: de quo contriſtantur dæmones. Cavent illi, ne offendamur: hi offendunt; ut in Apocalypſi, in Tobiæ filio, & Jobo apparet. Nuncii item angeli inter Deum & homines, preceſque offerunt: diabolus autem hominum accuſator.

Luc. 15. Pſal. 90. Tob. 12.

§ 10. Cæterum, qui angelorum atque dæmonum diſtincta nomina, officia, loca & tempora penitius curioſiuſque intelligere volet, ea in Rabi Simonis Templorum volumine requirat, ac in ejuſdem libro Luminum, & in tractatu de Magnitudine ſtaturæ, in tractatu item Templorum Rabi Iſmaelis, tum etiam in omnibus ferè commentariis libri Formationis, &c.

Quod diabolus non omnia, & nihil ſine Dei conſenſu poteſt: & quare Deus illi multa permittit, conſtitutis limitibus.

CAP. XXIV.

Agendi limites diabolo conſtituuntur.

QUANQUAM Deum omnipotentem & miſericordem, ſuo conſilio, & noſtro merito, ut dæmon ſua ludibria & tyrannidem in cujuſcunque ordinis homines exerceat, quandoque permittere, ex præcedentibus ſit palam: non tamen indulget ei, connivetque ad omnia: nec infinitam, nulliſve aſtrictam limitibus licentiam concedit: alioqui uno momento à diabolo enecti interiremus omnes: ſed metas conſtituit, quouſque illius actiones tolerare velit (interea tamen nos clementiſſime alarum ſuarum umbraculo complexos cuſtodit, fovet & patrocinatur) quibus tam anguſtè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

guſte ſatanam coërcuit, ut citra ejus aſſenſum, ne in beſtias quidem aliquid poſſit, multo minus in homines. Exemplum habes Matthæi 8. ubi porcos ingredi nequivit, niſi ſingulari CHRISTI permiſſione.

Citra Dei aßenſum, ne tantillum quidem poteſt Satan.

§ 2. Nec unquam illi Deus in homines vel tantillum conceдit, niſi ut vel probentur, ſi boni ſunt: vel caſtigentur puniantur-que, ſi peccatores, præfixis terminis, ultra quos ferri non ſinitur. Ut infideles, ait Clemens, à fidelibus, & pii diſcernantur ab impiis, permiſſum eſt maligno uti his artibus, quibus ſingulorum erga verum parentem probentur affectus. Sic Deut. cap. 13. permiſſæ tentationis explicatur cauſa: Si ſurrexerit in medio tui propheta, aut qui ſomnium ſe vidiſſe dicat, & prædixerit ſignum aut portentum, & evenerit, quod loquutus eſt, & dixerit tibi, eamus, ſequamurque deos alienos quos ignoras, & ſerviemus eis: non audies verba Prophetæ illius, aut ſomniatoris: quia tentat vos Dominus Deus, ut palam fiat, an diligatis eum, an non.

Quare diabolo aliquid in homines permittitur. Auguſt. in Evang. Joan. tract. 7. item ſerm. 241. de Tempore. 20. de Trinit. III. 8. Recogn. Theodoretus quæſt. 12. in Deut & lib. 3. de Diis & angel.

§ 3. Pulchra Gregorii eſt ſententia: Satanæ voluntā ſemper iniqua eſt, ſed nunquam poteſtas injuſta: quia à ſemetipſo voluntatem habet, ſed à Domino poteſtatem. Quod enim ipſe facere, inique appetit, hoc Deus fieri non niſi juſte permittit. Formidari ergo non debet Satan, qui nihil niſi permiſſus valet. Similiter fere idem in 19. ca. Job. li. 14. cap. 18. & li. 2. Moral. in Job, cap. 16. & in 23. ca. Job. 16. ca. 18. & in 40. cap. Job, lib. 32. cap. 11. & dialog. lib. 3. Item Caſſianus aſſerit, poteſtatem nocendi non eſſe poſitam in arbitrio dæmonum, Collat. 7. cap. 21. Terminum vero hunc ſtatutum eſſe, author Clemens exiſtit, ut niſi quis prius fecerit dæmonum voluntatem, dæmones in eo non habeant poteſtatem.

Moral. 11. 6.

Recog. VIII.

§ 4. Permittit Deus, ut præſtigiis miracula quædam Moſis, adminiculo diaboli imitentur magi Ægyptii, virgaſque in dracones videantur vertere, flumina ſanguine tingere, ranas ex fluminibus evocare. At cyniphes ex terræ pulvere productos, vel muſcas domus Ægyptiorum ſolas infeſtantes, vel fœda hominum & pecorum ulcera, aut reliqua Moſis opera imitatione mentiri, minime conceditur, ut à ſolo Deo ea proficiſci cogerentur fateri.

Exod. 7. 8.

Exod. 8. 9. 10. 11.

§ 5. Annuebatur ſatanæ, ut regem Babyloniorum Nebucadnezar in furorem actum, & ab hominum uſu in ſolitudinem propulſum, forma miſere defœdata, duriſſime affligeret & exagitaret to-

Daniel. 4.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tum ſeptennium: ne autem animæ vim faceret, prohibebatur. Interea nec penitus illum rejicit Deus, nec pœnis obrutum deſerit: ſed exacto ſeptennio liberatum à furiis, regno reſtituit. Itidem illi Deus aſſenſit, ut in fortunas & corpus Jobi ſæviret: ne tamen animam illius fœderet, mandato cavit. Concedit ut ſeptem viros Saræ virginis vita privaret dæmon, propter effrenem in illam affectum, cujus illi erant indigni matrimonio. At in caſtum juvenem Tobiam, nihil illi licuit. Quum Joſue princeps ſacerdotum (per quem JESUS ſignificatur) coram Dei angelo conſiſteret, permiſſum eſt ſatanæ ad dextram ſtare, ut ei adverſaretur. Chriſtum ad hæc tentare permittitur, ſed uſque ad aras. Petrum expetivit ſatanas, ut cribraret ſicut triticum: nec illi conceſſum eſt.

Job. 1. *Tobiæ 3.* *Zach. 3.* *Matt. 4.* *Luc. 22.*

§ 6. Nec ullo modo admittendum ſentio, vel leviſſimum quiddam illum poſſe, cui ex ſacroſanctis literis vel probæ monetæ libris exemplum vel ἀναλογία non atteſtentur: quum huc maxime veteris & novi Teſtamenri monumenta, prophetarum concio, Chriſti adventus ſpectent, ut diabolus, ejus artes, conatus & potentia innoteſcant, nervus illius infringatur, opera diſſolvantur, regnumque peſſum eat.

1. Joan. 3.

§ 7. Quapropter ſi quid præter omnem fidem ad diaboli potentiam relatum audiatur, non confeſtim confugiendum eſt ad illud imperitorum axioma, diabolum videlicet Deo permittente hæc & illa indiſcriminatim poſſe. Conſiderandum ſiquidem, quis ea in re majeſtatis divinæ à rerum primordiis fuerit ordo & modus, num hunc contraveniat, quod accidiſſe narratur, quum nihil promiſcue aut citra ordinem condiderit univerſi ordinis cauſa, imo ipſus ordo. Unicuique enim rei ſuam eſſentiam, formam, proprietatem, vires & munus indidit, ut quodcunque conditum vel agere vel non agere debeat queatque ex inſito Naturæ (quæ nihil aliud eſt, quam ordinaria Dei poteſtas, cunctis rebus pro ſua cuique conditione indita) motu, & extra hanc inditam à principio potentiam, nihil id ipſum poſſit: neque aliud huic, quam quod ea ratione poteſt, à Deo conceditur: alioqui ſibi ipſi Deus adverſaretur; quod ab eo eſt perquam alienum.

Quid in diaboli permiſſa potentia conſiderandum.

Natura quid.

§ 8. Hujuſmodi ordinis conſtantiam jactis primum univerſitatis fundamentis animadvertimus in ſpiritibus, quomodo nimirum angeli puriores in locis & miniſteriis cœleſtibus verſarentur, Deum glorificantes, & quæ illis maxime uſui ſunt, qui ipſis puritatis ſincerita-

ceritatiſque ἀναλογίᾳ proximiores ſunt vel eſſe poſſunt, tum & aliis annunciantes adm iniſtranteſque, quemadmodum hujus libri cap. I. plenius explicui: ita & dæmones illis puritate, ob arbitrii captivitatem & ſuæ ſynceritatis primo inditæ depravationem, inferiores, ſpirituſque craſſiores inferiora ſortiti loca, puta aërem & eo demiſſiorem regionem, in iis vagantur, Dei nutum obſervantes, cujus ſunt miniſtri vel in probandis vel caſtigandis vel puniendis ex Dei voluntate hominibus, nec aliter. Hac ratione, quicquid agit, ut Dei miniſter operatur.

§ 9. Cæterum quando eoſdem falſis perſuaſionibus ad cujuſcunque mali perpetrationem excitare conatur, non ut Dei ſpiritus vel miniſter agit, ſed uti depravatus ſui arbitrii ſpiritus, quo ſuæ corruptionis conſortes efficere ſtudet; quos ex indiciis externis in hoc vel illud vitium pronos, induci facilius poſſe colligit. Ut itaque ſpiritus eſt impurus & tenebricoſus: ita ſe ſui ſimilibus adjungit inſinuatque. Tale ex abſtruſa Dei ordinatione & permiſſione opus eſt diaboli. Nec aliud unquam à mundi creatione ipſum potuiſſe, ex ſacris Bibliis & hiſtoriis veris intelligetur.

§ 10. Eodem modo & de hominis inſita primitus potentia ſentio. Ut autem clarius intelligatur, exemplo quid velim, oſtendam. Si à divina majeſtate mihi permittatur, ut per aëra cum avibus volem, aut per terræ viſcera cum lumbricis ſerpam, vel in aquis cum piſcibus degam: id certe nequirem, quia Dei ordinem ab origine conſtitutum, & inſitam mihi à Deo naturalem potentiam contraveniret, quum me hominem de limo terræ, & ex oſſibus, nervis, ligamentis, carne, venis, arteriis, ſanguine & ſpiritu compaginatum crearit, hujuſque compoſitionis virtute in terra degerem, eamque excolerem, & quicquid hanc ſpectaret, ſedulo curarem, ex eaque viverem: ſpiritu vero divinitus indito, cœleſtia mihi curę & ſtudio eſſent.

§ 11. Ita ab initio volucribus levioribus, ut in aëre volent altius, mandatum: ſucco autem terreſtri ſaburratis, in terram dimiſſius inclinent. Aquarum hoſpitium piſcibus commiſſum. Arboribus & plantis terræ ſuperficies præfixa eſt. Lumbricis & vermibus eam altius perſulcandi facta eſt poteſtas.

Non vero ut celeres paſcantur in æthere cervi,
Aut freta deſtituant nudos in littore piſces,
Sive pererratis amborum finibus exul,
Aut Ararim Parthus bibat, aut Germania Tigrim.

§ 12. Non minus ſpiritibus ſuæ potentiæ leges & limites præſcripti, ultra quos ne latum quidem pilum ferri queunt, etiamſi Deus conniveret, cunctaque permitteret. Nihil autem permittit, quod in ſuo ordine fieri nequit. Hic Dei omnipotentiæ nihil derogatur, ſed dæmonis impotentia oſtenditur. Ex omnipotentia porro divina non quicquid concludendum. In ſcholis dicunt, à poſſe ad eſſe non valere conſequutionem. Deus non agit contra verbum ſuum & ſeipſum. Probandum eſſet, hoc vel ipſum Deum velle.

§ 13. Ita ſancti Patres etiam de omnipotentia loquuntur. Tertullianus dicit contra Praxeam: Plane nihil Deo difficile ſenſi: quidvis de Deo confirmare poterimus, quaſi fecerit, quia facere potuerit. Non autem, quia omnia poteſt facere, ideo credendum eſt illum feciſſe: ſed an fecerit, inquirendum, &c. D. Ambroſius ſcribit ad Chromatium Epiſt. VI. 37. Quid ergo ei impoſſibile? non quod virtuti arduum, ſed quod naturæ ejus contrarium. Impoſſibile, inquit, eſt ei mentiri. Impoſſibile illud, non infirmitatis eſt, ſed virtutis & majeſtatis: quia veritas non recipit mendacium, nec Dei virtus levitatis errorem. D. Hieronymus ad Euſtochium De cuſtodia virginitatis, inquit: Audenter loquar, quum omnia poſſit Deus, ſuſcitare viginem non poteſt poſt ruinam. Auguſtinus De civ. Dei v. 10. Deus dicitur omnipotens faciendo quod vult, non, faciendo quod non vult. Item: Poteſtas Dei non minuitur, cum dicitur mori fallique non poſſe. Mox: Propterea quædam non poteſt, quia omnipotens eſt, &c. Theodoretus quoque dicit, non indefinite pronunciandum eſſe, Deo omnia eſſe poſſibilia. Nam qui hoc abſolute dixit, omnia & quæ bona ſunt, & quæ contraria, ſimul dixit.

§ 14. Non oportet Dei potentiam eſſe errorum latibulum. Diabolus ſibi multa aſſumit, quæ non poteſt. Creare ne muſcam quidem hic poteſt (hoc ſiquidem ſolius Dei munus eſt, qui cujuſcunque veræ eſſentiæ unicus fons eſt & origo) nec id officii ulla ſibi tribuere poteſt creatura, ſit vel angelus vel homo. Concubitum item exercere, eoque generare nequit dæmon. Deſunt enim ei organa & materia, illis animalibus ſolum ab initio mandata, quæ carnem, ſanguinem, ſpiritum & oſſa, quibus carent dæmones, habent, Vides quantam hic ruinam facit falſiſſima illa cunctipotentiæ diabolicæ perſuaſio.

§ 15. Imo à me aſſeritur, illum nihil omnino poſſe extra indi-

tam

tam ei à rerum origine vim, quæ ipſius eſſentiæ conſona eſt, & ei naturalis dicitur. Ex hujus potentia quicquid operari poteſt, Deo annuente, concedendum ei eſt: verum in eo exſequendo ſæpius etiam freno coercetur, ut, quod velit & poſſit, non efficiat. Ad vindictam quidem Dei miniſter eſt, exſequutor juſtitiæ ejus & tortor, in eo genere, quod naturali virtute valet, neque amplius. *Haymo in cap. 1. Habacuc.*

§ 16. Eadem ratione citra negotium convulſeris, vulgarem de Lamiarum viribus objectionem. Has nimirum rerum miracula humanas vires ſuperantia, diaboli adminiculo præſtare. Imo nec hæ extra connatam naturæ humanæ virtutem quicquam valent, etiamſi millies cooperetur dæmonium. At potius ob ſexum & ætatem ex corporis inidonei conſtitutione frigida, humida, craſſa & torpida, tenuis ſubſtantiæ dæmoniacæ opus impediunt, ut, ſi ille harum cooperationem requirat, in ſui operis exſequutione turbetur inhibeaturque. Multa ſiquidem huic ut ſpiritui ſunt naturæ ductu poſſibilia vel naturalia, quæ ob humanæ eſſentiæ craſſitiem & tarditatem, noſtræ naturæ metas longe lateque vincant.

§ 17. Si relucteris, urgeaſque ex ſpirituum communione miracula edi: &, quemadmodum ſe piis clariſque hominum ſpiritibus adjungunt angeli boni, tenues & puri, ut eorum preces in cœleſtibus apud Deum exſequantur; eodem modo dæmones, ut craſſiores ſpiritus impuris malevoliſque hominum ſpiritibus ſe conjungere, ut eorum vota & voluntatem perficiant: reſpondeo: Ut quidem hæc quadantenus permitto, non tamen ſequitur inde, naturalem hominis potentiam ita augeri, ut amplius vel aliter extra inſitam ab initio vim quid valeat: at ſolum à ſpiritu vitioſo ſpiritus & voluntas depravatur, ut, quod naturæ impetu queat, male & perverſe velit & exequatur: nec propterea quocunque plagarum & afflictionum genere quoſlibet ex illius precibus affici poſſe concedendum.

§ 18. Quod autem hujuſmodi homines maleferiati deſiderant, hoc præſtigiis vel in eorundem phantaſia vel in aëre exhibet præſtigiator, ut decipiantur, qui ex naturæ corruptela ſimili afficiuntur ſympathia. Sic utriuſque fieri poteſt voluntas, quatenus naturæ ordo permittit. Nec Deus ſumme bonus & juſtus aliter concedit, quam ut pravorum ſit communio tum in voto tum in actu; at limitate, ne pro arbitrio lædere queant. Bonorum verò libera eſt & voluntas & actio, qui nihil volunt, niſi in ſummo bono, hoc eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Deo, qui infinitus eſt, nec ullis circumſcribitur limitibus.

§ 19. Proinde, non quidvis concedere juſtiſſimum Deum aſſerendum eſt; ſed ea ſolum, quæ naturalis ordo divinitus conſtitutus poſtulat: In cujus notionem ſi ex ordinatis rerum principiis & ratione pervenire nequiveris, in veritatis libros mentis oculos converte, lucidoque radio contemplare, quid hactenus diabolo conceſſum ſit. In iis enim velut in terſiſſimo ſpeculo, totius harmoniæ & divinæ ordinationis ideam, evidentiſſime cernis. Ad quam ἀναλογίᾳ quadam facile referri poterit, quicquid in hujuſmodi meditatione tibi remoram objicit.

Quæ diabolo ſunt impoſſibilia: ubi multa maleficia illi hactenus falſo attributa recenſentur.

CAP. XXV.

Diabolo impoſſibilia.

PORRO quemadmodum mirificas Satanæ vires actioneſque præſtigioſas confeſſus ſum: ita quoque machinetur, fabricetur, architectetur, moliatur, formet, reformet, fingat, mutet quadrata rotundis, artem quamcunque jactet, oculos præſtringat: plurima tamen illi ἀμίμητα atque impoſſibilia proponam, conſtanter negans, illum aut illius angelos vel minimum corpus poſſe creare, ſive res ex nihilo condere, aut vere pro ſuo nutu tranſmutare, aut iis aliam induere formam, virtutem, vel proprietatem. Nequit corpus in ſalis petram revera immutare, quod uxori Loth contigit. Nec potuit virgas in dracones vere convertere, nec aquam in ſanguinem, nec gignere ranas, nec cyniphes vel pediculos ex pulvere producere, nec mare ſejungere, ut nudis tranſiretur pedibus, nec aquam amaram reddere ſimpliciter dulcem, neque eam ictu è petra elicere, quæ cuncta Moſes præſtitit. Non item res exiguas reddit ampliores, quod in ſeminibus & quibuſcunque creatis à Deo quotidie fieri videmus. Oleum quoque in vaſis viduæ vacuis auxit Heliſæus: & panibus quinque hordeaceis piſcibuſque duobus tot hominum millia cibavit Chriſtus, relictis duodecim fragmentorum cophinis. Nec ſua virtute poteſt aquam in vinum transformare, elephantiacos mundare, cæcis viſum, ſurdis auditum, claudis greſſus firmitatem reſtituere, aut ullum morbum vere ſanare, vel ſteriles fœminas fœcundas reddere. Nequit etiam diabolus cum ſuis membris, alicui vitam dare, aut extinctos ad vitam revocare: aut eorum

Gen. 19. Exod. 7. 8. 9. 10. Vide lib. 2. cap. 8. Exod. 14. 15. 17.

4. Reg. 4.

Joan. 6.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eorum animas in manu Dei exiſtentes, & in Domino obdormientes, è ſua quiete turbare: vel inſtitutum divinitus naturæ curſum impedire (quemadmodum Joſue Amorrhæos expugnante, & poſtea Ezechia convaleſcente, ac Domino JESU in cruce pendente, revera factum legimus) deſtruere aut mutare.

Sapient. 3. 1. Theſſ. 4. Joſua 10. Eſaja 28. Eccl. 46. Dionyſ. ad Polycar.

§ 2. Nec quoque penitus deſtructa redintegrare poteſt: non cœlo deducere lunam: nec quæ adhuc in herba ſunt, aut ſatas alio traducere meſſes: non honeſtos bonoſque homines diligere, non improbos odiſſe: non introſpicere ac integre pernoſcere ſenſus & cogitata hominum contra Platonem in Epinomide: non duras, aſperas & acutas materies, per ſolidas corporis partes illæſe, aut per ſtrictiores meatus magnitudini materierum certa proportione aut dimenſione ſecundum naturæ legem neutiquam reſpondentes, in ipſa corpora immittere: non ad ullum malum (in quod nocte diuque ipſe totus malus, malignaque voluntate quoſcunque peſſimos mortales vincens, ſponte propendet, nec vitiata natura aliter poteſt) ullius hominis imperio vel arte, vel ex fœdere compelli: non ſe in hominum corpora pro ſua voluntate, aut ad alicujus malitioſæ & maleferiatæ anus arbitrium imprecationemve inſinuare, nec ejuſdem edicto è corporibus egredi: non denique prævidere prius, quomodo fata mundi, imperiorum aut privatarum rerum diſpenſaturus ſit Deus, quam illa voce divina promulgantur declaranturque.

Auguſt. de Definit. Eccleſiaſtic. dogmatum.

§ 3. In Decretis legitur: Quiſquis credit poſſe fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriuſve immutari, aut in aliam ſpeciem vel ſimilitudinem transformari, quam ab ipſo omnium Creatore, pagano & infideli deterior eſt. Omnibus itaque publice annunciandum eſt, quod qui talia credit, & his ſimilia, fidem perdidit: & qui rectam fidem non habet, hic non eſt ejus, ſed illius in quem credit, id eſt diaboli. Nam de Domino noſtro ſcriptum eſt: Omnia per ipſum facta ſunt.

1 parte 26. q 5. epiſcopi. Joan. 1.

§ 4. Scribit Pſellus Platonicus & Chriſtianus, dæmonia ſæpe hominibus divitias polliceri, item gloriam, victoriam, amorem, cum tamen tradere ex ſe non poſſint: quippe quæ nullum imperium habeant. Sed viſu tandem quædam inania ſuis cultoribus afferunt, varia prorſus & inſtabilia, quæ tamen impii divina eſſe ſpectacula putant. Hinc multa, quæ tanquam vere geſta, hactenus diabolo & illius mancipiis attributa ſunt, ut fraudulenta aut præſtigioſa,

gioſa, vel non eo, quo apparuere, modo revera exiſtentia, collabaſcere oportet: quemadmodum luculentis porro demonſtrationibus, fuſius in ſequentibus docebitur libris.

Diabolum ignorare hominum cogitationes, ſententiis patrum oſtenditur.

CAP. XXVI.

Quum mire controverſum hactenus apud eximiæ etiam prudentiæ viros fuerit, num ſenſus hominum noſcat diabolus, licet hic ſacroſanctæ Scripturæ teſtimonia ſatis ſuperque meam ſtabiliant ſententiam, ubi Deus ſolus καρδιογνώστης, cordis cognitor & inſpector agnoſcitur, Act. cap. 1. 15. & Sapientiæ cap. 1. ſcrutans corda & renes, Apoc. cap. 2. tamen, ut præfractioribus nimis in ſatanicarum virium prærogativam inclinantibus ſatisfiat, corollarii vice, patrum quorundam ſcripta huc facientia adjicere volui, ut & hujus ſtationis præſidia in poſterum deſerant adverſarii.

Idem Rabanus lib. 4. de ſermo, properiet. cap. 10.

§ 2. Auguſt. de Eccleſiaſt. dogmat. cap. 81. Internas animæ cogitationes diabolum non videre, certi ſumus: ſed motibus eas corporis ab illo & affectionum indiciis colligi, experimento didicimus. Secreta autem cordis ſolus ille novit, ad quem dicitur: Tu ſolus noſti corda filiorum hominum.

§ 3. Anshelmus in caput 6. Matth. Dæmones non poſſunt cogitationes intelligere, niſi aliquibus ſignis indicantur. Ibidem in 15. cap. Sunt arguendi hac ſententia, qui cogitationes à diabolo immitti putant, & non ex propria voluntate naſci. Diabolus eſt adjutor, & incentor malarum cogitationum poteſt eſſe, non author: quia nec interiora, niſi per quoſdam habitus & geſtus exteriores, novit. Verbi gratia, ſi pulchram mulierem vos crebro inſpicere viderit, cor amoris jaculo vulneratum intelligit.

§ 4. Haymo ſuper Euangel. feriæ 4. poſt Oculi: Diabolus non eſt author malitiarum, ſed incentor potius. Incentor enim poteſt eſſe, non author Non enim poteſt interiora cordis noſtri rimari, ſed ex geſtibus intelligere quid cogitemus. Joannes Caſſianus Collat. 7. cap. 15. Nulli dubium eſt, quin poſſint ſpiritus immundi cogitationum noſtrarum attingere qualitates, ſed indiciis eas ſenſibilibus forinſecus colligentes, id eſt, aut ex noſtris diſpoſitionibus aut verbis & ſtudiis, in quæ propenſius conſpexerint nos inclinari. Cæterum illas, quæ necdum de internis animæ prodierunt, adire omnino non poſſunt.

DE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

DE MAGIS INFAMIBUS,

LIBER SECUNDUS.

DE
Quibus nominibus magi infames & venefici, in veteri Teſtamento ſignificentur.

CAP. I.

Quanquam mota interdum quæſtione, vel diſputatione inſtituta de Lamiarum actionibus, ſacræ mox objiciantur Scripturæ teſtimonia, in quibus magi vel malefici, ſive incantatoris aut venefici, vel etiam præſtigiatoris, ut alii interpretantur, nomen legitur, eoque denotari nuncupatas vulgo Lamias vel ſagas, mox indiſtinctius aſſeratur: comperio tamen, prodigioſos hos homines cum ſuis artibus, preſtigiis, illicitiſque divinationibus, varie à Rabinis & Hebræis interpretibus exponi, diverſis etiam nominibus reddi à noſtris Latinis: nec Hebraiſmo exacte vel Latinæ tranſlationi conſonare Græcam. Manifeſtum id erit, ſi onctextum Hebraicũ cum quacunque verſione non oſcitanter contuleris, Rabinorumque & interpretum judicia attentius obſervaveris omnibus his locis, ubicunque ulla horum portentorum fit mentio: velut Exod. cap. 7. 8. 9. 22. Levit. 19. 20. Deut. 18. Hierem. 27. Daniel. 2. 4. Reg. 21. 2. Paral. 33. & reliquis. Ob ejuſmodi diverſitatem interpretum, & diſſidia, prædictis in locis virum undequaque doctiſſimum, & linguarum peritiſſimum D. Andream Masium conſului, qui voces Hebraicas, rem magicam ſpectantes, at que hic uſurpatas numero ſeptem, his explicuit verbis.

§ 2. Primam, videlicet כשף Chaſaph, video conſtanter in vulgaribus Latinis Bibliis ita redditam, quaſi id maleficium ſignificet, quo à dæmone dementati homines, per malas artes pecudibus, ſegetibus, imo etiam ipſis hominibus nocent, aut ſaltem nocere ſe exiſtimant: à quibus facinoribus malefici vocantur, quos lex Moſis, *Chaſaphi.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

è vita ſublatos voluit, Exodi 22. hoc decreto, מכשפה לא תחיה: hoc eſt, Maleficam non patieris vivere. Nomen enim מכשפה Mechaſſepha, quo lex hic utitur, à כשף Chaſaph deflectitur: poſitumque eſt in Fœminino genere, ut ajunt interpretes: non quod viros impunes lex eſſe velit, ſed quia ille ſexus ob genuinam ſimplicitatē dæmonis inſidiis frequentius patet. Quare Græca tralatio, quam Septuaginta ſenioribus aſſcribimus, decretum illud liberius reddidit φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε: hoc eſt, Veneficos (ut Maſculino genere fœmininum comprehendam) non retinebitis in vita.

Mechaſſepha. Vide & poſt in epiſt. priore ad Brent.

§ 3. Animadverto autem prædictum vocabulum כשף Chaſaph, & quæ ab ipſo deducuntur: vix uſquam in prædicta tralatione Græca aliter exponi, quam ut veneficium ſignificent: hoc eſt, hiſce Græcis vocabulis, φαρμακὸς, φαρμακεὺς, φάρμακον, & quæ hujus ſunt inflexionis. Nam & vulgo etiam creduntur illi, quos vocamus maleficos, nefarias ſuas artes non ſine medicatis quibuſdam rebus exercere atque efficere: ut taceam authores tum Græcos, tum Latinos.

Joſephus Ant. Jud. IV. 8: intelligit eos, qui venenum uſurpant. Vide poſt VI. 21.

φαρμακὸς φαρμακεύς. φαρμακὶς unde Ariſtoph. φαρμακίδες θετταλαὶ.

§ 4. Abenezta autem apud Hebræos magni nominis ſcriptor, dicit vocem כשף Chaſaph proprie ad præſtigias ſpectare: hoc eſt, eas deluſiones, quibus res aliter atque ſe habent, noſtris oculis exhibentur. Quod ut ipſi concedamus, tametſi mihi ſane non videatur facile ex ſacra Scriptura id evinci poſſe: tamen Danielis ſecundo capite, ubi legimus, Nabugodonozerem inter alios ſomnii ſui interpretes adhibuiſſe etiam מכשפים Mechaſſephim: ſi præſtigiatores vertas, non video, quid illi ad explicandum ſomnium adferre ſua arte potuiſſent, quæ tota fallax & deluſoria eſt.

§ 5. Quare ejus loci interpres, Levi Gerſonis filius, ſummus in illa gente philoſophus, ait, Mechaſſephim eſſe eos, qui artem profitentur aſtrorum, genios cœlo deducendi, atque in characteres quoſdam certis horis ſiderumque curſibus fabrefactos concinnatoſque pelliciendi, & illectos in eorum hominum, quos velint, aut commodum aut incommodum incitandi, vel ad quævis etiam alia officia adigendi, veluti ad præſagia ſignificationeſque rerum abditarum. Malachiæ cap. 3. verſ. 5. mechaſſephim & memaphim, id eſt, malefici & adulteri, conjunguntur.

§ 6. Ego vero, ſi meum judicium etiam requiris, putarim illud vocabulum late patêre, atque ad quamvis magicam artem ſpectare: & in hac ſententia video etiam eſſe vulgus Hebræorum. Video

tamen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tamen Syros illa voce uti pro λειτουργεῖν, hoc eſt, rem divinam facere, aut ſacris operari, item precari ſuppliciter & magno ſtudio. Et quia Syri ſic illo themate utuntur, probabile eſt, olim Hebræos quoque illos priſtinos ſic uſurpaſſe. Sæpe enim fit, ut vocabulum aliquod in vicina conſervatum lingua inveniatur, quod è ſua periit. Sicut Ligures hodie lotum arborem aut fructum fabam Græcam vocant. Latini autem, quid ſit faba Græca, nunc ignorant.

§ 7. Secunda vox erat קסם Kaſam, ea videtur, etiam Hebræis authoribus, peculiariter ad futurarum rerum præſagia pertinere. *Kaſam.* Quare & in Græcis Bibliis ubique, quod ſciam, ſignificatione verbi μαντεύεσθαι, quod vaticinari ſignificat, redditur: veluti Deut. 18. Jerem. 27. & alibi. In Latinis vero Bibliis (loquor autem ſemper de vulgari tralatione) interdum vertitur ariolandi, interdum divinandi verbo: ut in iis locis, quos jam citavi. Eſt autem etiam ubi in bonam partem accipitur, pro eo qui ſubtilioris ingenii ſui perſpicacitate futura prævidere aut conjicere poteſt, & quod facto opus eſt, perſpicere. Sic enim utitur Jeſaias cap. 3. verſ. 2. cum inter alios, qui rempublicam conſervare apud Hieroſolymitanos poſſent, iſtos etiam enumerat. *μαντεύεσθαι.*

§ 8. Tertia עונן Onen, in Latinis Bibliis aliquando obſervare ſomnia, ut Deut. 18. & 2. Paralip. 33. aliquando augurari, ut Jer. 27. interdum etiam divinare, ut Micheæ 5. vertitur. In Græcis vero, nonnunquam οἰωνίζεσθαι, id eſt, augurari, ut Jer. 27. plerunque etiam ἀποφθέγγεσθαι, oracula edere, Micheæ 5. Veteres Hebræorum dicunt id verbum ad eos proprie pertinere, qui temporum momenta ſuperſticioſe obſervant, atque alia fauſta rebus gerendis, alia infauſta præſcribunt. *Onen.* *οἰωνίζεσθαι ἀποφθέγγεσθαι.*

§ 9. Quarta נחש Nahas, Deut. 18. & 2. Paralip. 33. Latine vertitur, obſervare auguria: Græce vero, ut ea, quæ proxime præceſſit, οἰωνίζεσθαι, vox eſt in Bibliis frequens. Hebræi dicunt, ad eas conjecturas accommodari proprie, quibus rerum præſentium futurarumque ſtatum nimis curioſa & ſane delira religione conjicimus ex fortuito quopiam eventu: velut ex dextro aut ſiniſtro avium volatu, aut animalis cujuſpiam occurſu, vel membri nutu, tinnituve aut lapſu, ſternutatione item, ſingultu, cantu, cribri motu: & quæ ſunt aliæ hujus generis mille ſuperſtitiones apud mulierculas in vaniſſimo uſu. *Nahas.*

§ 10. Quinta חבר Habar, Latine incantare, Græce ἐπᾴδειν tradu- *Habar. ἐπᾴδειν. ἐπῳδοὶ incantatores.*

traducitur. Utuntur Hebræi ea, quando arcana quædam verba à Magis muſſantur, quibus efficacia ineſſe mira putatur. Quale illud eſt Virgilii noſtri:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

§ 11. Et ego vidi, qui verbis ſiſterent feras, telique jactum expectare cogerent: & qui fœdum illud & domeſticum animal, quod Rattum dicimus, ſimulatſque conſpexiſſent, quovis loco quaſi attonitum aut ſtupidum ſubſiſtere, nec ſe loco movere compellerent (ſive id viſu ſolo, ſive incantatione effecerint) donec non ex inſidiis, ſed protenſá manu apprehenſum ſtrangularent. Quin & David ejuſcemodi miracula fieri per incantationes, ſatis videtur de aſpide ſurda ſignificare, cujus mentionem facit Pſal. 57. aut juxta Hebraicos codices, 58. Quo loco utitur verbo iſto חבר Habar: & ſimul etiam verbo לחש Lahas, quod idem ſignificat.

Lahas. Ob. § 12. Sexta vox אוב Ob, plerunque redditur in Latina tranſlatione Python, aut Pythonicus ſpiritus: ut Deut. 18. Eſa. 19. 1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi crebro. Interdum etiam, ſed ut mihi videtur, minus proprie, magus: ut 2. Paral. 33. In Græca autem fere ſemper ἐγγαστρίμυθος: niſi quod 4. Reg. 21. & 23. interpretetur θελητὴς, & neſcio an uſquam alibi. Significat vero vox אוב Ob, Hebræis utrem aut lagenam: unde & eos dæmonas, qui obſcuris vocibus, ex ſemotioribus corporis humani partibus, veluti ex axillis, aut fœminarum pudendis reſponſabant, quaſi ex utre aut laguncula, אוב Ob, aut plurali numero Oboth, ea gens vocavit. Græci vero appoſita voce appellarunt ἐγγαστριμύθους, aut ἐγγαστρίτας, eo quod ex ventribus hominum profarentur. Quam vocem Græcam imitati Latinorum quidam, non inepte ventriloquos dixere.

ἐγγαστρίμυθοι. ἐγγαστρίται.

Part. 2. cauſ. 26. q. 3.

§ 13. Accommodantur autem illa vocabula proprie ad ipſos malos ſpiritus: interdum tamen etiam ad ipſos homines, qui illos patiuntur. Ejus generis dæmonium nobilitavit olim apud Athenienſes quendam Euryclem magum, ut author eſt Ariſtophanes in Veſpis: ubi ait, ſe ſuppoſiticiis ſuis comœdiis multum commodi attuliſſe Reipub. Athenienſium, quas, Euryclis imitatus oraculum & morem, in aliorum poëtarum ventres ingreſſus, clam recitandas curarit. Ab illo Eurycle (ut doctiſſima commentaria Græca oſtendunt) vates ejus generis poſtea dicti ſunt εὐρυκλεῖτας, & ἐγγαστρίμυθοι, vel etiam ἐγγαστρίται. Puellam quoque cujus in Actis Apoſtolorum

Vide lib. 2. cap. 14.

cap. 16.

cap. 16. fit mentio, ventriloquam fuiſſe, author eſt D. Auguſtinus in eo libro, quem de doctrina Chriſtiana compoſuit. Sed de hoc ſatis. *Ventriloqua.*

§ 14. Poſtrema vox Hebræa erat ידעני Iidoni, quam ab Hebræo verbo ידע iada, quod ſcire atque cognoſcere ſignificat, deductam puto. *Iidoni.* Quanquam non ignorem, quas nugas Hebræi adferant de animali quodam terrigeno, humana forma, cui nomen Jadua fingunt, & cujus oſſe vaticinentur ii, qui Iidoniim vocentur. Eſt enim illa gens nimis quam ſtulta, in ejuſmodi anilibus deliriis & fingendis & credendis. Vocabulum Iidoni vertitur Latine aliquoties Divinus, ut Deuter. 18. Levit. 20. & fortaſſe alibi: non nunquam etiam ariolus, ut Levit. 19. item 4. Reg. 23. Eſaiæ 19. Grece vero interdum ἐπαοιδὸς ut 2. Paral. 33. Levit 19. & 20. Interdum autem γνώστης, quod illi, quam dixi, etymologiæ appoſitiſſimum eſt, ut 1. Reg. 28. 4. Reg. 21. & 23. Eſt autem ubi vertitur, ὁ ἀπὸ τῆς γῆς φωνῶν, qui è terra clamitet: ut Eſaiæ 8. & 19. Quod an ad oraculum è terra redditum ſpectet, an vero ad manes ſepulchris exciendos, quale 1. Reg. 28. narratur factum, non ſatis ſcio.

§ 15. Equidem putarim, vocabulum hoc Iidoni, omne dæmonum vaticinantium atque reſponſa dantium genus complecti: illoſque ab rerum omnium cognitione, quam profitentur, ſic eſſe appellatos. eam vero, quæ hanc proxime antecedit, dico אוב Ob, horum certam ſpeciem, ex ventribus ſcilicet, aut axillis, aut aliis ſecretioribus humani corporis partibus obſcura voce profantium ſignificare. Cujus rei vel id argumentum eſſe poteſt, quod in univerſis Bibliis hæ duæ poſteriores voces, vix altera ſine altera ſcriptæ uſquam habeantur. Certe ultima hæc Iidoni, nuſquam omnino, niſi mox poſt illam penultimam. Atque ita fiet, ut illarum ſeptem vocum, quas commemoravimus, priores quinque ad hominum ſuperſtitioſas vanitates, aut veneficia etiam, quibus vel res abditas cognoſcere, vel miracula efficere ſe poſſe putant, videantur ſpectare: duæ vero poſtremæ, ad ipſa malorum dæmonum, aut dæmoniacorum hominum (ut ſic dicam) oracula.

§ 16. Hic præcipua illa horum monſtrorum vox non erat prætermittenda, nimirum Hartummim. Sic eos dici ait Rabbi Levi, qui naturali modo mirabilia faciunt, aut facere cenſentur ab his, qui *Hartummim.* eorum dexteritatem minus diligenter obſervant. Aben Eſra interpretatur, qui ſecreta qualitatum rerum & naturæ cognoſcunt. At tales non fuiſſe, res ipſa docet, quum naturali potentia illi produci

 effectus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

effectus, quales Exod. 7. & 8. leguntur, nequiviſſent. Enimvero ſic fui ſlentmagi naturalium rerum periti, Deo grati, nihil in ejus contumeliam præfractè molientes. At Hartummim in Exodo, potius magi fuere infames: qui, ut diaboli mancipia, nihil non præſtigiis dæmoniacis conati ſunt, impiorum oculis rerum ſimulachra objicientes, ut Moſi & Aaroni legatis Dei, fides derogaretur: qua ratione præſtigiatores dicendi potius eſſent.

§ 17. Eſt autem aliarum nationum vocabulum, ab Hebræa lingua alienum & peregrinum, uſurpatum tamen ab Hebræis, velut Geneſ. 41. verſ. 8. & 24. item Exod. 7. v. 13. & 24. & cap. 8. verſ. 7. & 18. & cap. 9. verſ. 11. Adhæc Daniel. 1. verſ. 20. denique Daniel. 2. verſ. 2. D. Hieronymus in Gen. vertit Conjectores: in Exodo, Maleficos. Et ſane Exod. 7. verſ. 13. qui primo vocantur Hachamim, id eſt ſapientes, & Mechaſſephim, hoc eſt malefici, ut quidam volunt, mox dicuntur illi ipſi Hartummim Mezeraim, hoc eſt, incantatores Ægyptii: unde colligi poteſt, quales ſint Hartummim. Idem in Daniele interpretatur Hariolos. Rab. Iſaaci Nataris ſententia eſt, hoc nomine vocatos eſſe ab Hebræis quoſvis, qui intergentes ſingularem profitebantur ſapientiam, præſertim, quum ea ad ſuperſtitionem pertineret.

Magus illuſor, & Lamia deluſa, & veneficus eodem nomine Germanis dicuntur.

§. 18. Noſtris adhæc Germanis uno eodemque nomine Zauberer nuncupatur magus, ex profeſſo illuſor, & frequenter eruditus. Saga vel Lamia ob mentis imbecillitatem & corruptam phantaſiam à diabolo deluſa, & venenum ſtudio uſurpans veneficus. Hinc evenit, ut quando ſagarum fit mentio, vel veneficorum, mox Pharaonis præſtigiatores, longe à ſagarum & veneficorum actionibus alienos opponant, æquivoco Germanico falſi.

§ 19. Proinde omnes ſcriptores Germanicos, quotquot me hactenus in ea lingua legiſſe contigit, graviter in hoc argumenti genere impegiſſe, etiamſi ſpecioſos librorum foribus præfixerint titulos, atque ſacræ Scripturæ teſtimonia produxiſſe videantur, palam teſtari minime pudet: maxime, quod in aëre turbando morbiſque conciliandis nimium eos Lamiis tribuere, gladiumque ſtrictum & faſces inflammandos crudeliſſimis carnificibus ſine judicio, diſcretione, vel ulla commiſerationis nota imprudentius ſubminiſtrare videam.

§ 20. In ea opinionum varietate, ne tenebras offundat nominum confuſio, ad hoc noſtrum inſtitutum variis de cauſis libuit, Magum in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

gum infamem à Lamia & venefica ſejungere: ut clarius, exulceratiſſimo hoc noſtro ſeculo, & in hoc negotio, adhuc tam indocto, res innoteſcant (cui uſui voces ſervire oportet) & hi internoſcantur, de quibus mihi ſermo eſt: atque palam videatur, ubi ab aliorum male inolita opinione, rationis & ſacroſanctæ Scripturæ baſi innixus firmiſſime, non temere diſſentiam. licet his hominibus, ac eorum artibus, quædam eſſe communia non diffitear.

Quid magus infamis, γοητεία & θεουργία.

CAPUT. II.

MAGI itaque infamis nomen generalius erit, nec tam auguſtis conſtrictum cancellis: Lamiarum vero & veneficarum appellatio ſtrictioribus circumſcribetur limitibus. Magũ enim nuncupo, qui à dæmone vel ab aliis, aut è libris voluntarie edoctus, præſcripta aut barbarorum ignotorum aut cognitorum verborum formula recitata, ſubmurmurata, applicatave, vel characteribus quibuſcunque aut exorciſmis, diriſque execrationibus aut ceremoniis, ſolennibus ritibus, aut rebus pleriſque adjunctis, pro ſuo arbitrio, dæmonium in præſtigioſum, fallax, vel alioqui ludicrum miniſterium, illicite evocare conatur, ut aſcititia ſeſe vel conſpicua oſtendat imagine, vel aliter prodat, ad quæſitaque vel voec vel ſuſurro reſpondeat, vel picturis, vel notis, vel quocunque alio modo: vel qui aliud opus, ſimili ratione præter naturæ legem, perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos omnes comprehendo, qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic variis dicti nominibus, ſuperſtitioſe modoque vetito futura prædicunt.

Magus infamis.

Magiam Ægyptiorum inauſpicatam Calaſiris apud Heliodorum de Hiſtor. Æthiopica ex Ægypto προφῆτες, id eſt, magia antiſtes duplicem facit.

§ 2. Magorum artem omnem ac potentiam aſpirationibus dæmonum conſtare, perhibet Lactantius: à quibus invocati, viſus hominum præſtigiis obcæcantibus fallunt, ut non videant ea, quę ſunt, & videre ſe arbitrentur ea, quæ non ſunt. Sic Clementis & fratrum oculos effaſcinarat Simon magus, ut patris Fauſtiniani vultui facies videretur impreſſa Simonis: Petrum vero deludere poterat minime. Hoc vere incantare, faſcinare, effaſcinare dicitur: γοητεύειν Græcis, ἐπάδειν vel etiam βασκαίνειν, (quanquam duæ hæ voces minus generales exiſtant) qua dictione Paulus uſus eſt: O' inſenſati Galatæ, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε; quis vos incantavit, & oculis veluti præſtigio impoſuit, ut non crederetis veritati? De oculis deluſis Paulum intellexiſſe, teſtantur ſequentia.

Orig. error. II. 15.

Clem. lib. 1. Recog.

Incantare Faſcinare. γοητεύειν. ἐπάδειν. βασκαίνειν.

Gal. 3.

§ 3. Eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Præſtigium. Faſcinum. Magia infamis. ἐπῳδή. γοητεία. θεουργία. Auguſt. lib. 10 de Civitate Dei.

§ 3. Eſt autem plane præſtigii genus, ut id, quod ſit, non videas : tum quod non eſt, te videre putes : ita viſus intuentium præſtringitur. Faſcinum id, faſcinationem, incantationem, maleficium vel carmen appelles licet: Magiam voce Perſica, magicen, magiam infamem, magicam artem, immundorum ſpirituum commerciis inauſpicatam : Græce ἐπῳδὴν & ἐπαοιδὴν, quaſi dicas excantatricem : vel celebriori voce, γοητείαν, incantationibus & carminibus nefariæ curioſitatis arte compoſitis concinnatam, quam honeſtiore vocabulo etiam θεουργίαν vocare audent, licet quodam diſcerniculo : quaſi illius cultores, ut artibus illicitis deditos, putent damnandos: hujus vero patronos, laudabiles. quamvis utrique ſint ritibus dæmonum fallacibus obſtricti ſub angelorum nominibus.

τελεταί.

§ 4. Quandoquidem & Porphyrius quandam quaſi purgationem animæ per theurgiam, cunctanter tamen & pudibunda quodammodo diſputatione promittit : reditum autem ad Deum hac arte præſtari cuiquam, inficiatur omnino. Quibuſdam vero conſecrationibus theurgicis, quas τελετὰς nuncupant, idoneam fieri atque aptam ſuſceptionem ſpirituum & angelorum ad videndos deos (vel certius, meo quidem judicio, dæmones colludentes) arbitratur. Hanc & Auguſtinus rejicit.

μαγεία quorundam Græcorum. Athenæus ex Clidamo, lib. 9. 4. Reg. 21. 2. Paral. 33.

§ 5. At μαγείαν eſſe boni, ad bonum aliquod, dæmonis advocationem, Græci quidam fuco illito volunt: cujuſmodi fuerunt Tyanei Apollonii vaticinia. γοητείαν autem mortuos excitare: unde etiam ἀπὸ τῶν γόων, id eſt à luctibus, deducunt, qui ad ſepulchra edi noctu aſſueverunt, atque noxios dæmones in ſubſidium permovere & excire credebantur: & ob id illa aſpergine luſtralis aquæ & tædarum igne expiabantur, ne dæmones ea vel obſiderent, vel læderent. Hanc artem omnium placita legum exterminant execranturque. Hinc inter ſacrilega Manaſſis regis flagitia, quibus Deum irritavit, connumeratur, quod fuerit maleficus, magiam exercuerit, & Pythonem conſuluerit.

Magiæ origo, & qui primi ejus cultores : inſuper Magici libri patribus falsò inſcripti.

CAP. III.

Lactant. Euſebius.

Hujus artis originem ab angelis prævaricatoribus deducit apud Clementem Petrus lib. 4. Recog. referens, eos docuiſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cuiſſe homines, quod dæmones artibus quibuſdam obedire mortalibus, hoc eſt magicis invocationibus cogi poſſent: ac velut ex fornace quadam & officina maliciæ, totum mundum, ſubtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleverint. Ita introductum diluvium. Cham vero ſuperſtitis Noe filius, cuidam ex filiis ſuis, qui Meſraim appellabatur (à quo Ægyptiorum & Babyloniorum & Perſarum ducitur genus) male compertam magicæ artis tradidit diſciplinam. *Lactant. Euſebius.* *Non multo ſecus Beroſus ſcribit.*

§ 2. Hunc gentes, quæ tunc erant, Zoroaſtrem appellaverunt: admiratæ primum magicæ artis authorem, cujus nomine etiam libri ſuper hac plurimi habentur. Hic à dæmone, quem importunius fatigabat, igne ſuccenſus concrematur. Hujus cineres, tanquam fulminei ictus reliquias, colligentes hi, qui erant primo decepti, deferunt ad Perſas, ut ab eis tanquam divinus è cœlo lapſus ignis, perpetuis conſervaretur excubiis, atque ut cœleſtis Deus coleretur. Plura ibidem: & quomodo hinc templa ſint conſtructa, imagines erectæ, myſteria, ceremoniæ ac ſacrificia inſtituta, ut eo licentius peccarint homines, idola nec videre, nec audire, nec in aliquo moveri ſcientes.

§ 3. Sic Plinius, quoque in Perſide à Zoroaſtre (qui Perſa Oromaſi filius erat, quem aliqui filium Nohæ Cham putant) ortam magiam commemorat: fuſius ejus originem, quando & à quibus cœperit, & celebrata fuerit, enarrans. Juſtinus in ſua Epitome hunc Zoroaſtrem, qui magicam reperit artem, & de eadem centum millia verſuum ab Hermippo commentariis illuſtrata compoſuit, Bactrianorum regem fuiſſe ſcribit, qui (teſte Euſebio de Temporibus, & in x. de Præp. Euang.) plus 800. fere annis ante tempora Trojana fuit, quo etiam tempore Abraham & Ninus, quicum bella geſſit, vixerunt, cum ageretur annus ab orbe condito MM. CLXXXV. Moriens Aſſyriis prædixit, ſi cineres ſuos conſervarent, ipſorum regnum non periturum. Præceptorem in hac vanitate habuit Agonacen, quem aliquot annorum millibus ante Trojanum bellum fuiſſe celebrem, quidam ſentiunt ex Coſmographica ſupputatione, qua Trojam annis 4020. poſt mundi creationem captam numerant. *Beroſus. li. 30. ca. 1.* *Auguſt. de civit. Dei. XXI. 14.* *Volaterr. x. 4. Oroſ. I. 4. Phriſingenſ. 1.6. Suidas.* *Raviſius.*

§ 4. Methodius ſcribit, anno 340. Jared ſurrexiſſe viros malæ artis inventores, iniquos & omni nequitia plenos, ex filiis Cain, ut Jobeth & Tholuſcol filios Lamech, qui cæcus fuit, quorum do- *In ſuis revelationibus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

minatu diabolus eos convertit ad omne genus magicarum artium.

§ 5. Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitaſſe, vel potius propagaſſe, ut à patre diabolo haud dubie natam, ferunt alii.

§ 6. Horum veſtigia ſequuti ſunt Almadal, Alchindus & Hipocus ex Arabum turba, Apuſcorus, Zaratus & Cobares apud Medos, Marmaridius apud Babylonios, Zarmocenidas apud Aſſyrios, Abbaris item apud Hyperboreos, Theſphetion apud Æthiopes, Arnuphis apud Ægyptios, Julianus apud Chaldæos, vocatus Theurgus, filius Juliani philoſophi, qui lib. 4. de dæmonibus ſcripſit, ſub M. Antonino: Cambyſes & Zamares, Charondas, Dæmogorgon (aliis Damigeron) Eudoxus, Hermippus, Gobrias. Extiterunt & alii clariores antiſtites, ut Triſmegiſtus Mercurius, vel Hermes, qui tempore Moſis vixit apud Pharaonem, quem mare rubrum abſumpſit: Apollonius Tyaneus, Dardanus, Gog Græcus, & Germa Babylonicus.

§ 7. Recentiorem vero magiam (quam Cypriam dixere) ex Perſide invectam eſſe in Græciam, prodiderunt Græci, à quodam Hoſtane Perſa, qui Xerxem bellum Græciæ inferentem comitatus, ſemina artis portentoſæ undique ſparſit, infecto quocunque commeaverat mundo. Hunc ad rabiem, non aviditatem modo ſcientiæ ejus, Græcorum populos egiſſe, aſſerit Plinius. Inde Hoſtanes ſecundus, Alexandri Magni comes, artem hanc illuſtravit.

§ 8. In univerſum deinde orbem magiæ ſtudium eſt tranſlatum. Hanc & coluere Antiſthenes Athenienſis, diſcipulus Socratis, & Diogenis præceptor, author librorum de arte Magica: Onomacritus apud Athenienſes Muſæi ſocius, Athenis ab Hipparcho expulſus: Thraſyllus etiam ob hujus peritiam Tiberio Cæſari admodum gratus: Sempronius Rufus, natione Iberus, præſtigiorum nomine à Severo Imperatore in inſulam relegatus, deinde ab ejus filio Antonino revocatus: Cetieus quoque, Hermogenes, Philetes, Cyprianus qui D. Juſtinam virginem Aglaio amatori fruſtra conciliare niſus eſt: item Didius Julianus, & Antoninus Heliogabalus.

§ 9. Porphyrius à poſteriore gentilitate maxime cultus, & inter Platonicos, ob excellentiam, philoſophus cognominatus, ſed hoſtis ille Chriſti aſophos vel miſoſophos potius appellandus, cujus præceptor Plotinus Italicæ ſcholæ Platonicæ patronus, ut

Jambli-

Zamolxis Pythagoreus dicitur Straboni lib. 16. Magi. Contra Almadalem & Alchindum de effectu projectuque radiorum Joan. Fr. Picus lib. 7. cap. 5. & 6. ex profeſſo. Curt. lib. 6. Philoſtr. in vita Apollonii. Volaterr. Anthrop. XIII. 8. Dion Nicæus & Xiphilinus in vita Antonini Philoſophi. Suidas. Crinit. lib. 5. cap. 11. Fulgoſ. lib. 8. cap. 11. Philoſtr. in Apollonii vita. Volaterr. lib. 13. cap. 4. Adverſus Apollonii Tya magica, Picus. lib. 7. cap. 10. Contra Porphyrium & illius lib. de reſponſis. idem lib. 7. capite 4. Plin. XXX. 1. Volaterr. lib. 13.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Jamblichus Ægyptiacæ,& Proclus Aſiaticæ. Hic habitus omnium Platonis myſteriorum conſultiſſimus, cujus librum de Sacrificio & magia non minus graviter quam acerbe perſtringit Joa. Franc. Picus de Prænotione ſuperſtitioſa VII. 5. Hi ſimul operam dedere,ut cum ſtudio & labore inſanirent,philoſophi alioquin ſua laude digni. Amphionem quoque Thebanum & Orpheum magicis artibus valuiſſe, tradit Pauſanias. His adde Apulejum Medaurenſem non alia de cauſa fictum in aſinum fuiſſe commutatum, quam ob magicarum vanitatum peritiam. Item Artephium, qui in Compendio ſtudii Theologiæ affirmat, ſe peragraſſe omnes Orientis regiones exquirendæ ſapientiæ gratia, & ad Tantalum perveniſſe in aureo throno ſedentem, deque cœleſtibus, de natura, de moribus docentem, qui nihilominus ab Artephio ſit doctus.

cap. 3. Anthrop. Herodot. in Polyhymnia Dion. in Tiberio. Dion. & Xiphilin. in Antonino. Capitolinus. Spartianus. Volaterr. lib. 23. Anthro. Dion & Xiphil. in Antonino. Porphyrius. Plotinus. Iamblichus. Proclus. Joan. Pic. l. 2. c. 5. de Pran. divin.

§ 10. Illuſtrata hæc magia eſt,& fere abſoluta à Democrito Abderite, qui Dardani Ægyptiorum magi peritiſſimi libros de Magia conſcriptos, & in ejus monumento abditos eruit, atque juſtis commentariorum voluminibus ex diſciplina Apollonicæ Captidenis & Dardani Phœnicum explicavit. Ab illo Dardaniæ dicuntur artes. Unde Columella:

At ſi nulla valet medicina repellere morbum,
Dardaniæ veniunt artes. ——

Et Choaſtes apud Valerium Flaccum:
Maximus hos inter Stygia vovit arte Choaſtes.
Item: *Harcalo non pavidus fœtas mulcere leænas.*
Et apud eundem:
Nec non ſerpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuque graves ſopire chelydros,
Ac dubiam admoto ſobolem explorare ceraſte.

Syllius lib. 1.

§ 11. Eodem Dardani exemplo duodecim libros à ſe de hoc præſtigiarum genere concinnatos, in ſepulchro ſecum recondi voluit Numa Pompilius, rex & pontifex Rom. Extant & de hoc artificio Hermetis libri.

§ 12. Non hic erant prætermittendi præſtantiſſimi philoſophi, Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato, qui ad hanc artem diſcendam (Plinio authore) navigarunt, exiliis potius, quam peregrinationibus ſuſceptis. Hanc reverſi prædicarunt, hanc in arcanis habuerunt. Quin & Pythagoram, Platonemque,ob eam capeſſendam Memphiticos vates acceſſiſſe, & pene totam Syriam, Ægyp-

Lib. 10. cap. 1.

Plutarch. in vita Numa. Contra monſtroſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Pythagoræ facta ſcripſit Timon, Phliaſius.

tum, Judæam, & Chaldæorum ſcholas perluſtraſſe, compertum eſt. Enimvero hanc apud Chaldæos, religionem etiam in ſapientiam philoſophicam commutantes, Aſſyrios, Perſas, Arabes, Æthiopes & Indos plus ab initio cultam fuiſſe atque celebratam, quam apud ullas alias gentes, conſtat.

Ægyptii natura ſuperſtitioſi.

§ 13. Ægyptios adhæc, natura ſuperſtitioſos, ac in aniles fabulas & hiſtrionica commenta religionem vertentes, inprimis ea claruiſſe, quod potiſſimum apud eos dæmonum viguerit cultus: quibus nihil ſtudio majori fuit unquam, nihil prius, quam ut quibuſcunque poſſent modis, à vera Dei & naturæ contemplatione abreptos, tranſverſos homines ſuis illaquearent vaframentis. Ita Græci amantes & perquam ſtudioſi novarum & ingenioſarum inventionum, in Pyrronias diſputationes religionem transfuderunt: quemadmodum Romani dominationis natura cupidi, eam ad ſuos ſimiliter inflexerunt attemperaruntque affectus, & imperio conformatunt politico: qua ratione utrique dæmonum artibus manum quoque pronius dedere. Extitere & Choatræ populi, incantatores non vulgares, quorum lacus juxta Mæotim, Plinio teſte. Valer. Flaccus. Argonaut. VI.

Centoras & diros magico terrore Choatras.

Herod.

Neuri Scythiæ populi incantatores quoque habiti famoſi.

§ 14. At quanquam naturalem magiam pleroſque eorum autthorum coluiſſe objicietur, plurimum tamen eoſdem ſuperſtitionis impiæ infamiſque magiæ admiſcuiſſe comperitur: ut natura lis illa gœtiæ & theurgiæ illecebris confuſa, malorumque dæmonum impoſturis irretita, non ſatis ſecernatur: alias penitiſſima illa naturalium rerum abſtruſarum ſpeculatio & cognitio, vera nimirum philoſophia, ſanctiorque magia, à ſapientibus ſolenni plauſu excipienda, colendaque, à me hic non elevatur, cui etiam nulla ex parte quicquam derogatum volo.

Naturalis magia quid, & ejus commendatio.

§ 15. Rabini Hebræorum aſſerunt, antiquos patres ad Sanhedrim, hoc eſt, conſilium & judicium magnum admiſiſſe neminem, niſi magiæ peritum, & guarum ſeptuaginta linguarum. Adhæc quos Græci ſophos aut philoſophos, Chaldæi etiam magos vocant, ut in Danielem teſtatur D. Hieronymus: hos commendat veritatis hiſtoria, Matth. 2. Momentum enim, locumque nati filii Dei, ex prophetiis, quas in illo regno & Babylonico Iſraeliticæ captivitatis tempore ſparſerant, ſtellæ monitu agnoſcunt. Quam quidem

 ſtellam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſtellam non fortuito illuxiſſe, neque ex materia phyſica naturæ ductu inflammata exarſiſſe, verum divinitus accenſam, ut Chriſti nativitatem deſignaret, ipſoſque ad locum, in quo erat, deduceret, intelligunt.

§ 16. Superiorum vero infamia vel hinc magis eluceſcet, quod in Divinationibus Cicero ſcribit, in Perſis augurari magos, & divinare, congregarique in fano commentandi cauſa, atque inter ſe colloquendi. Et quod gravius multo eſt, in lib. de Sacrificio & Magia Proclus, dum hanc naturalium ſympathiam cognationemque, &, ſi voles, compaſſionem latiſſime demonſtrat, etiam numinum advocatione uti ſolitos magos, per hujuſmodi rerum conſenſum, tradit. Eos quoque multæ idololatriæ occaſionem dediſſe, fabricatos temere ſuperſtitionum & falſæ credulitatis plurima genera, teſtatur Laërtius. Ex quo artis liquet ignominia, quod numinis appellatione prætenta, ad dæmonum inclinans verſutias, impeditiſſimis & ipſa erroribus obretita, minus providos in interitum præcipites rapiat.

§ 17. Sed utinam poſterioribus Magis ea manſiſſet religio, quæ Magorum Perſarum erat, & Ægyptiorum ſacerdotum, & Druidum Gallorum! qui nefas eſſe arbitrabantur, ea magiæ ſacra literarum monumentis committere, ne vulgo innoteſcerent. Ita tandem fuiſſet ſperandum, illud prodigioſum diaboli artificium, atque generi humano exitioſum, prorſus interiturum. Quemadmodum & jam Theologis & Medicis quocunque moliminis genere conandum, ut artium hæc pernicioſiſſima, fraudibus plena, è religionis noſtræ ſacris quam longiſſime exulet, & è divinæ Medicinæ caſtris omnino procul exterminetur: quum utranque ſuis fucatis exorciſmis, barbaricarum vocum preculis, obſcurorum nominum recitatione, ſacroſancti eloquii abuſu, ligaturis, periaptis, carminibuſque ad ſalutis & vitæ hominum perniciem conſpurcarit. Sicuti apud Judæos ſecretiorem divinæ legis interpretationem, Cabala nuncupatam, identidem ab ea defœdatam viciatamque legimus: ut Cabaliſtica ejuſmodi magia, Chriſtum incomparabilia effeciſſe miracula, aſtruere non exhorreſcant perfidi Judæi. *Cabala à magia infami vitiata.*

§ 18. Et hodie adhuc titulis, quos præ foribus ſplendidos ſuſpendunt hi magi, ementitis circunferuntur libri ſub nominibus Adæ, Abelis, Enoch (quem diviniorem ante cæteros fuiſſe aſſeruit vetuſtas) item Abrahæ, Aaronis, Danielis ob ſomniorum explicatio- *Libri magici.* *Enoch.*

 nem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

nem, Solomonis (inſigni conjectura ita ex Joſepho augurantur ſacrilegi, indoctis auribus irrepentes) adhæc Zachariæ Babylonii, Pauli, Honorii, Cypriani, Thomæ, Hieronymi & Eboracenſis cujuſdam: ut ob ſpecioſa hæc nominum lenocinia magis arrideant, illiciantque & citius fidem ſortiantur.

Antiq. Jud VIII. 2. *Vide ſequenti li* 5. *cap* 22. *eam de Solomone opinionem ſcite dilutam.*

§ 19. Verum acrius intuenti, aperte ſe prodit horum furciferorum circulatorumque fallax præſtigium, & noſtro ævo jam pridem conficta ſeſe profitentur ipſa volumina. Joſeph quoque Iſraelis filio, ex peculiari Dei munere vaticinanti, ſomnia interpretanti, in fratrum miniſterium à providentia divina ſegregato, Chriſtique typum gerenti, eam aſpergit maculam Juſtinus, illum magicas noviſſe artes, eaſque ad Moſen & reliquos perveniſſe ſcribens. Idem de Moſe tradit Plinius, & Tacitus: quem etiam Ægyptium ſacerdotem dixêre non valde diligentes (teſte Capnione) quidam rerum ſcriptores, ut Strabo Coſmographiæ lib. XVI. Magum item & fallacem eum appellat Poſſidonius, & Lyſimachus, & Appollonius Molon, & plerique alii, ſimiliter Appion: quos mendacii, ignorantiæ & inſaniæ inſimulat Joſephus multis argumentis.

Juſtin. lib. 16.

Lib. 30. *cap.* I.

Lib. I. & 2. *contra Appionem.*

Magi profani.

§ 20. Eam labem in primitiva Eccleſia quoque multis Chriſtianis illeverunt gentes, qui tantum differebant à magis, quantum à tenebris lux, à mendacio veritas, ab ima vanitate, ſumma & ſincera pietas. Hos Origenes defendit. Nec ſane illud mirum, quum plures ab hæreticis & impoſtoribus libros ſub titulo Servatoris noſtri Jeſu fuiſſe editos, non ſolum Hieronymus in 13. Ezechielis commentario teſtis ſit: ſed & Auguſtinus in I. de conſ. Euangel. affirmet, fuiſte gentiles quoſdam temporibus ſuis, qui jactarent ſe vidiſſe & legiſſe libros aliquot Chriſti ad Petrum & Paulum, in quibus ſcripta eſſet ſumma totius attis magicæ, ex cujus peritia Chriſtus, dum viveret, tot tantaque miracula ediſiſſet: Quorum inſaniam quatuor argumentis eodem in loco breviter refellit.

Ex magis multi hæretici prodiere. I. *Timoth.* 3.

§ 21. Ex eo magorum collegio etiam ingens hæreticorum numerus in Eccleſiam irrepſit, qui ſicut Jannes & Jambres reſtiterunt Moſi, ſic & illi Apoſtolicæ veritati oblatrarunt. Horum princeps extitit Simon Samaritanus, qui Romæ ſub Claudio Cæſare propter hanc rem ſtatua donatus eſt, cum hac inſcriptione: SIMONI SANCTO DEO. Hic tandem velut in aëre volans, à dæmonibus vectus, Petro orante exaltatus dilabitur, miſereque interiit. Ejus blaſphemias prolixe recenſent Clemens in Itinerario, Irenæus, Egeſippus de Exc.

Simon Samarit. magus, hæreſium ſeminarium.

Abdias epiſcop. Bab. lib. I. *certam, Apoſtol.*

de Exc. Hieroſolymit. III. 2. Euſebius, Nicephorus Eccleſ. hiſt. II. 27. Ambroſius in Hexaemero, Fulgoſus VIII. II.

§ 22. Menander magus Simoni ſucceſſit, ipſe quoque genere Samarita: neque ſolum ejus expreſſit impietatem, ſed longe ſuperans, majoribus portentis efferebatur, ſeſe Servatorem dictitans ex olympo ad cœlum demiſſum, docebatque nullo pacto angelos ab hominibus vinci aut cogi poſſe, quam artis magicæ diſciplina & baptiſmo, ab eo traditis, ex quibus immortalitatē humano generi provenire aſſerebat. Quæ omnia ex libris Irenæi refert Euſebius III. 4.

§ 23. Ex illo Simone tanquam ex hæreſium ſeminario, pullularunt per multas ſucceſſiones, monſtroſi Ophitæ, turpes Gnoſtici, jactantes omnem intelligentiam ſibi datam non cœlitus, ſed à ſpiritu impoſtore & ventriloquo: impii Valentiniani, Cerdoniani, Marcioniſtæ, Montaniani, & multi alii hæretici, propter quæſtus & inanis gloriæ aucupium mentientes adverſus Deum, nec quicquam utilitatis aut beneficiorum conferentes hominibus: at decipientes, & in errorem perniciemque præcipitantes.

§ 24. Huc pertinet famoſiſſimi magi Cynopis hiſtoria, quicum Joanni Evangeliſtæ, juſſu Domitiani in Pathmo inſula, quæ eſt una ex Sporadibus, exulanti, controverſia erat. Exempla quoque leguntur apud Joſephum Antiq. Jud. xx. 6.

Qui magiam infamem poſtea coluere, & funeſtus quorundam interitus.

CAP. IIII.

SUPERIORUM magorum nugamenta itidem inſulſe ſequuti ſunt, Appion Grammaticus, Julianus apoſtata, Robertus Anglicus apud Helvetios miſere mortuus, Rogerius Bachon, Petrus Aponenſis Conciliator dictus, Albertus Teutonicus, Arnoldus de Villanova, Anſelmus Parmenſis, Picatrix Hiſpanus, vel author libri ad Alfonſum ſub Picatricis nomine, Cicchus Aſculus Florentinus, & plerique alii obſcurioris nominis ſcriptores, deplorati certe ingenii homines. Qui, quum ſe magiam tradere pollicentur, non niſi aut deliramenta quædam, nulla ratione ſubnixa, aut ſuperſtitiones, piis omnibus indignas congeſſerunt.

In Rogerium Bach. ſcribit Joan. Franc. Picus VII. 7. & contra Petr. Aponenſem ac Albertum IV. 9. & VII. 5. & 7. de Prænot. ſuperſt. velut & adverſus Indorum Brachmanum & Gymnoſophiſtarum Aethiopum magica. VII. 9.

§ 2. Quorum plures etiam in hac arte florentiſſimos, fama mulctatos, & quam miſerrime hoc mundo defunctos fuiſſe, ſe partim cognoviſſe, partim teſtantibus fideliſſimis hominibus audiviſſe, aſſerit exi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Lib. 2. de verbo mirif. eximium illud olim Germaniæ decus Joannnes Reuchlinus, linguarum periciſſimus. Quandoque enim ejuſmodi ſocietatis jure devinctos, vel ancipitibus falſiſve præſtigiis ad mentiendum permotos perdunt dæmones, & judicibus vinciendos, excarnificandos, enecandoſque produnt: vel ipſi tragico aliquo triſtique ſupplicio interemptos abripiunt. Solent tali quidem honore & remuneratione, tenebrarum poteſtates ſuam afficere clientelam.

§ 3. Ita Zoroaſtrem abſumpſerunt flammæ, ac Simonem magum altiſſimus caſus. *Zaroes & Arphaxat Magi fulguru ictu mortui.* Zaroes & Arphaxat magos in Perſidis civitatibus ludificantes homines, ipſa hora martyrii Simonis & Judæ apoſtolorum fulguris ictu exuſtos fuiſſe, tradit Abdias Bab. epiſcopus lib. 6. certam. Apoſtol. Sic & Cynopem magorum principem, *Cynope magus à fluctib. abſorptus.* Joanne euangeliſta orante, fluctus abſorpſiſſe legimus. L. Piſo primo Annalium auctor eſt, Tullum Hoſtilium regem, ex Numæ libris, eodem ſacrificio, quo Jovem cœlo devocare conaretur, quoniam parum rite quædam feciſſet, fulmine ictum. Amphiaraus Argivus vates & augur, cavere ſibi non potuit, quin primo die, quo *Statius in Thebaide.* Thebas veniret, hiatu terræ abſorberetur.

§ 4. Maxentius Imperator artibus magicis (quibus exercendis erat aptior, quam Imperio) deditus fuit, & mulieres prægnantes interdum ſecuit, aliquando infantum recens natorum viſcera inquiſivit. Quandoque arcanis quibuſdam rationibus dæmones accivit, eorumque reſponſis bellum, quod ſibi à Conſtantino & Lycinio parari ſenſerat, amoliri conatus eſt. At quod hic ſui conatus *Euſebius. IX. 9.* impii ſortitus eſt autoramentum? Victus aliquot à Conſtantino præliis, cum ſuis tandem in flumine merſus periit, ponte Milvio rupto, quem ſcaphis conjunctis, ut tranſire poſſet, ipſe fecerat, & in proprium appararat exitium. Chriſtiani dixere, interitum Maxentii ſimilem fuiſſe Pharaonis pœnæ.

§ 5. Scribit Olaus Magnus III. 4. de gent. Septent. quod *Methotin magus occiditur.* Methotin quidam arte magica inſignis, excellentem fictæ dignitatis, vel potius divinitatis opinionem ſibi aſſumens, ſimplicium animos præſtigioſæ artis fama ſeductos, ad præſtigioſa libamenta ſibi pendenda adduxerit. Hic, cum eſſet ſummus deorum pontifex, ſacrificia ceremoniaſque ita diſtinxit & ordinavit, ut diſcretus ſuperum cuique cultus & libatio obſervaretur, aſſerens deorum offenſas communibus ſacrificiis aut permixtis ceremoniis expiari non poſſe. Tandem ſceleribus ejus detectis, concurſu populi occiditur:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tur: occiſuſque peſtifera cadaveris ſui contagione plurimos perimens, tumulo extrahitur, ac palo infigitur, quemadmodum vanitatis ipſius meruerant præſtigiæ.

§ 6. Et ejuſdem libri cap. 18. hæc narrat: Colebatur etiam inter alia Aquilonis numina, magus quidam Hollerus nomine, non minori fraude, quam ſingulari ſuperſtitione, divinitatis opinionem & cultum ſibi in gente curioſa vendicans. Is, ſiquidem parem cum Othino amplitudinem in medio deorum aſſecutus, adeo armorum & præſtigiarum uſu clarus evaſit, ut ad trajicienda maria oſſe, quod diris carminibus obſignaviſſet, navigii loco uteretur: nec ſegnius eo, quam celerrimo velorum ventorumque uſu, præjecta aquarum impedimenta ſuperaret. Tandemque ut divinitas ejus oſtenderetur eſſe mortalis, ab æmulis ſuis truculentiſſima morte eſt interemptus.

Hollerus magus trucidatus.

§ 7. Præterea Oddonem, Danicum piratam maximum, tradit abſque carina altum pererraſſe mare, & hoſtilia ſæpe navigia concitatis carmine procellis evertiſſe, ac poſtremo peritiore hoſte circumventum, gurgite ſubmerſum eſſe, qui marinos vortices præſtigioſis carminibus olim calcare conſuevit.

Oddo magus ſubmergitur.

§ 8. Joannes Fauſtus ex Kundling oppidulo oriundus, Cracoviæ magiam, ubi olim docebatur palam, didicit, eamque paucis annis ante quadrageſimum ſupra ſeſquimilleſimum, cum multorum admiratione, mendaciis & fraude multifaria in diverſis Germaniæ locis exercuit. Inani jactantia & pollicitationibus nihil non potuit. Exemplo uno artem ea conditione Lectori oſtendam, ut ſe non imitaturum, mihi prius fidem faciat. Hic ſceleris ergo captus Batoburgi in Moſæ ripa ad Geldriæ fines, barone Hermanno abſente, mitius ab ejus ſacellano D. Joanne Dorſtenio tractabatur, quod huic viro bono, nec callido, plurium rerum cognitionem arteſque varias polliceretur. Hinc & tamdiu vinum, quo Fauſtus unice afficiebatur, prompſit ille, donec vas evacuaretur. Quod ubi Fauſtus intelligeret, atque Graviam ſibi abeundem eſſe, ut raderetur barba, diceret alter: vinum is, ſi adhuc curaret, artem denuo promittit ſingularem, qua citra novaculæ uſum, tolleretur barba. Conditione accepta, arſenico confricari eam citra ullam præparationis mentionem jubet. Adhibita illinitione, tanta ſucceſſit inflammatio, ut non modo pili, ſed & pellis cum carne exureretur. Cum ſtomacho idem ille mihi facinus hoc non ſemel re-

Fauſtus magus famoſus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cenſuit. Alius mihi non incognitus, barba nigra, reliqua facie ſubobſcura, & melancholiam atteſtante (ſpleneticus etenim erat) quum Fauſtum accederet, incunctanter hic ait: Profecto te ſororium meum eſſe exiſtimabam, pedibus tuis mox obſervatis, num longæ & incurvæ in iis prominerent ungulæ: ita hunc dæmoni aſſimilans, quem ad ſe ingredi arbitraretur, eundemque affinem appellare conſuevit. Hic tandem in pago ducatus Wirtenbergici inventus fuit juxta lectum mortuus inverſa facie, & domo præcedenti nocte media, quaſſata, ut fertur.

§ 9. Ludimoderator apud Goſlarienſes ex Fauſti magi, vel verius infauſti mali doctrina inſtructus, modum, quo carminibus in vitro coerceretur Satan, didicit. Ut itaque impediretur à nemine, die quodam in ſylvam abiit: ubi in magica execratione aberranti apparuit dæmon horrenda admodum forma, oculis flammeis, naribus ad cornu bubuli morem intortis, oblongis dentibus, aprinis non diſſimilibus, genis felem referentibus, & in univerſum terribilis. Hoc idolo terrefactus hic proſternitur, jacetque horas aliquot ſemimortuus. Tandem reſpiranti non nihil, atque ad civitatis portas progredienti, quidam familiares obvii, vultus mutati, palloriſque cauſam rogant. Hic tremens & velut furibundus obmutuit, domumque ductus horrendos edere ſonos, & prorſus inſanire cœpit. Anno tandem exacto fari denuo incipit, & ea ſpecie ſibi dæmonem apparuiſſe narrat. Cœnæ vero Dominicæ communionem ubi tum celebraſſet, tertio poſt die ſe Deo commendans, calamitoſæ huic vitæ valedixit.

§ 10. Quidam item magus in pago, vix ab Jhena oppido dimidium miliare, medicinam fecit: liteque inter hunc & vicinum fabrum lignarium orta, hic alterum conviciis acerbioribus irritavit. Poſt menſes aliquot periculoſo afficitur morbo faber, priuſque offenſæ veniam precatus, magi opem implorat: qui diſſimulata injuria, jubet ægrotum in potione uti radice, cui à Verre nomen eſt (ſic legitur) cum aliis venenatis herbis. Ea bibita tam atrocibus exercetur cruciatibus indies magis ac magis auctis, ut tandem cum morte vitam commutarit. Homicidii accuſatur magus à fabri conjuge & conſanguineis. Cauſa vero ad magiſtratum Jhenenſem delata, vinculis ille coercetur: & quæſtionibus ſubditus rem omnem confitetur; ac in primis, quod vindictæ ſtudio fabrum perdidiſſet. Subjungens, artem ſe edoctum fuiſſe à vetula non pro-

cul ab

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cul ab Hercinia ſylva degente. Item dæmonem ſibi ſemper præſto fuiſſe, commonefacientem inſpirantemque, quid conſilii tam abſentibus quam præſentibus præſtari oporteret. Quare palo affixus, Vulcano conſecratur.

§ 11. Alloquutum ſe plurimos aſſeverat Joa. Franc. Picus, qui vana ſpe futurorum deluſi ab apparente ſibi dæmone, per inita pacta vocato, uſqueadeo vexati fuerunt poſtremo, ut optime ſecum putarint actum, ne vitam amiſerint. Alium quoque intellexit ab ejuſdem ſociis adhuc vivis, à dæmone quinquaginta ferme abhinc annis vivum ablatum, nuſquam comparuiſſe, dum curioſo cuidam & male ſano principi Trojæ oppugnationem repræſentare, quaſi in ſcena, pollicitus eſſet, Achillemque & Hectorem introducere præliantes.

De Pranot. ſuperſt. IV. 9.

Magus vivus à diabolo ablatus.

§ 12. Comes item Matiſconenſis, magicæ factionis, hora prandii coram multis Baronibus & militibus abreptus fuiſſe à dæmonibus legitur, ac ter circum civitatem Matiſconenſem velociſſime vectus cunctis videntibus, atque ter miſerabiliter exclamaſſe, Succurrite cives, ſuccurrite: unde tota civitas fuit commota, atque ille factus perpetuus dæmonum comes, ut fuſius docet Hugo Cluniacenſis.

§ 13. Recenti adhuc memoria, Anno 1530, ſacerdoti in cryſtallo theſauros Noribergæ oſtenderat dæmon. Hos cum loco perfoſſo ante urbem quæreret ſacerdos, adhibito amico ſpectatore, & jam in ſpecu arcam vidiſſet, atque ad eam cubantem canem atrum, ingreſſus ſacerdos in ſpecum, opprimitur interficiturque, ruente cacumine, & ſpecum rurſus complente.

Sacerdoti in cryſtallo theſaurus oſtenditur à dæmone, & ab eodem opprimitur in ſpecu.

§ 14. Saltzburgi incantator jactabat, ſe omnes in vicinia ad miliare ſerpentes poſſe in unam perducere foveam, & interimere. Quod cum tentaret, tandem antiquus & ingens proſerpit ſerpens. Quem quum carmine in foveam compellere niteretur, ille exiliens, incantatorem velut cingulum amplectitur, trahitque in foveam, & enecat. Hæc magiæ hujus ſtipendia, hi ſimulatæ fructus amicitiæ, hæ ementitæ phialæ, annuli, carceres, ficti compedes, & veſana pernicioſaque ludibria.

A ſerpente magus enecatur.

§ 15. Recte igitur ac pie Petrus Lombardus ait: Dæmonum ſcientia & virtute exercentur artes magicæ, quibus tamen tam poteſtas quam ſcientia à Deo data eſt vel ad fallendum fallaces, ſicut Ægyptios: & etiam in ipſos magos data eſt, ut eorundem ſpirituum

Sententiarum. II. diſt. 7.

opratione viderentur admirandi, à quibus erant damnandi: vel ad monendum fideles, ne tale quid facere pro magno deſiderent: vel ad exercendum ſeu probandum juſtorum patientiam. Nec putandum eſt, dæmonibus hanc rerum viſibilium materiam ad nutum ſervire: ſed Deo potius, à quo hæc poteſtas datur.

De libris quibuſdam magicis.

CAP. V.

PRÆTEREA non eximios tantum viros, ſanctos patriarchas & Dei angelos tam ſceleratorum execrandorumque dogmatum jactant authores, hi magi: verum etiam libros à Raziele & Raphaele, Adæ & Tobiæ angelis, traditos oſtentare non erubeſcunt, ut hoc fuco ſuam pulchre adornent Empuſam. Hi vero libri, ut & ſuperiores, penitus introſpicienti præceptorum canonem, rituum modum, verborum conſuetudinem, characterum genus, barbarum conſtructionis ordinem, indoctam phraſim, ſententiarum vim, res inſulſas, manifeſte ſeſe produnt, & inſcriptiones eſſe adulterinas ſuppoſititiaſque, nec niſi ſummas impoſturas eos continere, ac non ita pridem ex unius conſpirationis volutabro cunctos noſtra ætate ſcaturiiſſe, minimeque Chaldæorum & Hebræorum linguam vetuſtatemque reſipere: nec duplicem Ægyptiorum characterem, unum in ſacris, alterum in profanis agnoſcere, commonſtrant. Interim tamen à pernicioſiſſimis abominationum architectis veræ ſapientiæ ignaris fabricatos eſſe ex gentilitiis quibuſdam obſervationibus, noſtræ religionis ceremoniis, veluti ex inſidiis, ut circumveniant citius, ſtudio immixtis inſertiſque multis ignotis nominibus & ſignaculis, ut ſtupori terrorique ſint rudioribus, ſimplicibus & incautis, mentis ſanæ dubitet nemo.

Cap. 3. Libri magici.

§ 2. Optimo jure his annumeretur abominabilis libellus nuper in lucem ab impio homine emiſſus, tributuſque Henr. Corn. Agrippæ, meo olim hoſpiti & præceptori honorando, ultra annos quadraginta jam mortuo, ut hinc falſo ejus manibus jam inſcribi ſperem, ſub titulo quarti libri de Occulta philoſophia, ſeu de ceremoniis magicis: qui inſuper clavus librorum trium de occulta philoſophia, omniumque magicarum operationum jactatur. Sed

Quartus liber de occulta philoſophia impius. Cardanus lib. 18. de ſubtil. alio titulo ejus libri meminit.

Parturiunt montes, generatur ridiculus mus:

meræ ſunt nugæ, & ſcopæ diſſolutæ, ut nihil ex eo certi conſtituere queas, etiamſi hujus vanitatis ſtudioſiſſimus ſingula, quo jubet author

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

thor ordine, induſtrie proſequaris, inchoeſque ex figura mundi, collectis literis ab ortu corporis planetæ ſecundum ſucceſſionem ſignorum per ſingulos gradus, atque ex ſingulis gradibus ab ipſo planeta aſpectis, facta projectione à gradu aſcendentis, ut ille proponit, & fuſius nugaciuſque docet.

§ 3. Idem dictum volo de tabulis, per quas malorum ſpirituum nomina extrahuntur: & de calculatione, quam Ægyptiis literis tradidiſſe Triſmegiſtus dicitur. qui etiam omnium primus extitiſſe fertur, qui de nominibus ſpirituum eliciendis tractarit. Fabrica quoque exquiſita in hoc libello ſubſequitur de characteribus bonorum & malorum ſpirituum: quos tamen ita effictos eſſe ad deceptionem, nec iis quicquam ineſſe virium, quilibet ſanæ indolis haud difficulter judicabit. Accedit & tabula, per quam figuræ quædam malorum ſpirituum familiares, & imagines inveniuntur, ſub quarum forma invocantibus occurrere & comparere illi ſolent: item formæ familiares ſpiritibus Saturni, Jovis, Martis, Solis, Veneris, Mercurii, Lunæ. Pentacula deſcribuntur quoque tanquam figura quædam ſacra, à malis eventibus nos præſervantia, & ad malorum dæmonum conſtrictionem & exterminationem adjuvantia: malos etiam ſpiritus allicientia, nobiſque conciliantia, quæ ex characteribus, picturis, nominibus bonorum ſpirituum varie componuntur, quibus abominabilis, imo blaſphemus ſacræ Scripturæ adhibetur abuſus.

§ 4. Inter reliquas preces, rogatur etiam malus ſpiritus ad cogendos homines, cujus nomen ſimiliter inſeritur. Fitque hoc, ſi ad malum tendit operatio, ut ad vindictam, pœnam vel deſtructionem. Præterea, ſi quis verſiculus in Pſalmis, vel aliqua parte literarum ſacrarum, deſiderio noſtro congruus habetur, ille orationibus immiſcetur: & poſt orationem ad Deum, quandoque oratio convertitur ad exequutorem illum, qui miniſter in præcedenti oratione optatur, ſive unus ſit, ſive plures: ſive angelus, vel ſtella, vel anima, vel ex Heroum numero aliquis.

§ 5. Subſequuntur & variæ conſecrationes rerum aliarum, tum libri, per quem malorum dæmonum miniſterio plurimum quidam utuntur, cui ſpiritus inſcripti proclivem obedientiam ſacro quodam ſuo juramento voverunt. Hic poſt conſecrationem conſervatur religioſe, ne extra inſtitutum aperiatur. Fumi certe & anicularum deliramenta.

§ 6. Idem ſentiendum de invocatione bonorum ſpirituum ibi deſcrip-

deſcripta, ubi poſt deliria multa, recitatur genibus flexis Pſalmus, Beati immaculati in via, cum divinis & angelicis nominibus: eoque finito ſurgit actor,& incipit ab Oriente in Occidentem continuo vortice intra conſecratum circulum circuire,donec vertigine correptus humi in circulo procumbat. Ubi quieſcens ſtatim in ec taſin rapitur, in qua is ſe prodit, qui cuncta anunciabit.

§ 7. Sic & oracula per inſomnia redduntur, ſi poſt alia ex præſcripto adminiſtrata, lectum ingrediatur actor cogitatu illi rei inhærente, quam cognoſcere deſiderat, eoque indo rmiat modo. Hiſce ſomniis haud dubie inſinuat ſe diabolus, quando res imaginationi cogitationique tam valide impreſſæ adhuc in organis imaginationi inſervientibus hærent.

§ 8. Quæ etiam in mali ſpiritus invocatione requirantur, eadem religione proſequitur. Ubi adhibentur quoque conſecratæ res, neceſſariæ tam ad defenſionem invocantis & ſociorum ejus, quam etiam ad vincula & conſtrictionem ſpirituum: quales ſunt ſacræ chartæ, laminæ, picturæ, pentacula, gladii, ſceptra, veſtes, ex materia & colore convenienti. Apponuntur & ſedilia pro ſpiritibus, qui quoque invocati ad potum & eſum invitantur.

§ 9. Inde peſtilentiſſimus ſubjungitur libellus, Heptameron inſcriptus, ſive elementa Magica Petri de Abano: quem, ut reliquos id genus omnes, inter lectionis rejectæ libros, Vulcano cum primis conſecrare decet. In eo circulus & ejus compoſitio deſcribitur, item nomina horarum & angelorũ eis pręſidentium, barbara nimis, quemadmodum & angelorum quatuor anni temporum nomenclaturæ: conſecrationes quoque & benedictiones circuli ac ſuffumigiorum, exorciſmus ignis cui ſuperponuntur fumigia, veſtis & pentaculum factum die & hora Mercurii, creſcente luna, in charta, membrana ſcilicet hœdi, ubi prius ſuper illo dicta fuerit miſſa Spiritus ſancti, & aſperſa baptiſmatis aqua.

Elementa Magica Petri de Abano.

Uſus miſſæ & aquæ baptiſmatis

§ 10. Succedit modus operationis, exorciſmus ſpirituum aëreorum impius, oratio ad Deum blaſphema, in quatuor mundi partibus recitanda in circulo, deinde viſiones & apparitiones virtute exorciſmi excitatæ, cum invocatione horrenda exorciſtæ: nomina item angelorum abſurda diei Dominici, & ejus conjuratio, ut & ſingulorum totius ſeptimanæ dierum.

§ 11. Occaſione hujus libri Agrippæ aſſcripti, ſilentio involvi diutius ob veritatis prærogativam non patiar, quod in diverſis ali-

Agrippa à columnia vindicatur.

quot

quot ſcriptoribus legerim, diabolum forma canis ad extremum Agrippæ halitum comitem ipſi fuiſſe, & poſtea neſcio quibus modis evanuiſſe. Satis equidem mirari hic nequeo, tantæ exiſtimationis viros tam inſulſe aliquando loqui, ſentire & ſcribere ex inaniſſimo vulgi rumore. Canem hunc nigrum mediocris ſtaturæ, Gallico nomine Monſieur [quod Dominum ſonat] nuncupatum, novi ego, ſi quis alius, familiariſſime, quem nimirum non raro, ubi Agrippam ſectarer, loro ex pilis concinnato alligatum duxi: at vere naturalis erat canis maſculus, cui alias fœmellam fere colore & reliqua corporis conſtitutione ſimilem, quam Gallice Madamoſelle [Dominam] appellabat, me præſente, adjunxit. *Jovius in Elog. & ex hoc Andreas Hondorff in libro Exemplorum German. & plerique alii.*

§ 12. Cauſam autem huic falſæ opinioni dediſſe opinor, partim quod canem hunc pueriliter nimis amaret [ut ſunt quorundam hominum mores] oſcularetur plerumque, aliquando & à latere hunc ſibi admoveret in menſa, quemadmodum & in eodem ſimul lecto ſub lodice noctu pateretur, ubi conjugem Mechlinienſem Bonnæ repudiaſſet anno triceſimo quinto ſupra ſeſquimilleſimum: velut & in muſæo, ubi inter ſupellectilem chartaceam, certe inſignem, perpetuus erat Agrippa, atque in ejus menſa Agrippæ & mihi in ſtudiis communi, inter utrunque ſemper jaceret hic canis. Partim adhæc, quod, licet in dicto hypocauſto inter chartas continuo deliteſceret meus herus, nec toto octiduo vix ſemel prodiret, quicquid tamen in diverſis regionibus ageretur, fere norat. Hoc alii imprudentiores, huic cani, ut dæmoni, dum adeſſem, acceptum ferebant. Sed revera à doctiſſimis quibuſque viris ad illum undequaque ſcribebatur quotidie. Anno ſupradicto Bonna Lugdunum profectus, capitur à rege Franciſco, quod liberius nonnihil in ipſius matrem alias ſcripſiſſet: ſed quorundam interceſſione liberatus, Gratianopoli in Delphinatu poſt aliquot menſes in Domino obdormiit. Tum ego Lutetiæ Pariſiorum agebam.

§ 13. In hoc catalogo recenſendus libellus Arbatel de magia veterum, inſcriptus, magicæ impietatis plenus, uti conſtat ex aphoriſmo 16. 17. 21. 24. 25. 27. & alibi, ſecus licet ſplendide polliceatur in fronte, nimirum Pneumaticam magiam veterum tum magorum populi Dei, tum magorum gentium, pro illuſtratione gloriæ & philanthropias Dei.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

De Joanne Trithemio, ejuſque libro Steganographia inſcripto.

CAP. VI.

STEGANOGRAPHIÆ Joannis Trithemii abbatis Spanheimenſis, in hæc verba meminit Carolus Bovillus: Ad Trithemium diverti, quem reperi magum, nulla philoſophiæ parte inſignem. Ejus Steganographiam evolvi velitatim nonnullorum capitum perlegens initia. Vix horas duas librum in manibus habui: abjeci enim eum illico, quod terrere cœperant me tantæ adjurationes, ac tam barbara atque inſolita ſpirituum (ne forte dicam dæmonum) nomina. Univerſa vero hujuſmodi nomina [quoad videre viſus ſum] ignotæ linguæ ſunt. Aut enim Arabica, aut Hebraica, aut Chaldaica, aut Græca: Latina pauca, aut ferme nulla. Innumeri autem ſunt characteres, quibus adjurationes ſingulæ notantur.

In epiſt. ad Germanum Ganajum Reg. conſiliar. Trithemius. Steganographia Trithemii.

§ 2. Quod in epiſtola ad Boſcium Trithemius ſcribit, verba eſſe plana, lucida, ſine omni literarum aut vocabulorum tranſpoſitione, ita ut omnes legant & intelligant: ſecretum tamen illius qualecunque erit, manere ignotum: hactenus vera loquutus ſit. Nam in tota hujuſmodi Steganographia paſſim ſanctiſſimas ac piiſſimas orationes inſerit, quæ ad amicum epiſtolarum loco mittantur: re autem vera lachrymæ ſunt crocodili. Id enim mihi facere videtur, quod D. Dionyſius in epiſtola ad Soſipatrum de Apollophane ſentit. Divinis adverſus Deum nefarie utitur, ac per mundanam inanemque ſapientiam, divinam ſapientiam evacuare molitur. Quod autem ſine adjutorio ſpirituum omnia pollicetur ſe facturum, recte (ut ait Daniel) in caput ſuum mendacia confingit: manetque puto angelus Dei bonus, ut ſecet eum medium, diſſolvatque fœdus iniquum, quod cum nocentibus angelis iniiſſe ac ſanxiſſe, palam ex ipſo opere declaratur.

Daniel. 13.

Ordo Steganographiæ.

§ 3. Porro, ſi rite memini, hunc ipſum in Steganographia illa ordinem ſervat. In primis ſpirituum ipſorum nomina digerit: hinc eorum adjurationes diſponit, ac ſingulorum characteres ſubſcribit: poſtremo figuras diſtinguit, è quibus pro adjurationibus ſingulis apta ſpirituum nomina, quoties neceſſitas ingruerit, depromere atque elicere liceat. Partitur autem in hujuſmodi figuris, ſpiritus ipſos in quatuor Imperatores, Duces, Comites & Servos. Imperatores vero totius orbis eſſe tantum duodecim, quotquot & venti à philoſophis eſſe traduntur. Ex his quoque quatuor deſignat præcipuos,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

duos, Orientis, Meridiei, & Occidentis & Septentrionis: quos, ut magnos, Imperatores appellat. Sub quolibet Imperatore ſtatuit Duces, puto trigenos aut quadrigenos. Sub Ducibus ſingulis rurſus Comites, majore numero: & Servos ſub Comitibus innumeros.

§ 4. Hoc igitur pacto, ad artis ſuæ effectum convertitur. Cum vult diſſito amico ſua aperire conſilia, (hæc enim vocat ſecreta) ſcribit epiſtolæ loco orationem quandam miræ ſanctitatis & devotionis fuco affectatam, eamque charactere cujuſpiam duodecim Imperatorum imprimit, & ad amicum, qui (ut ait) noverit artem, mittit. Exceptam igitur chartam aperit is amicus: & in calce epiſtolæ, characterem inprimis cujuſnam ſit Imperatoris, attendit. Si eſt Orientis princeps, verſus ad Orientem, literas in eam cœli plagam patentes expandit, requiritque confeſtim ex ſuis libris, quibus adjurationibus princeps ille cogatur, ut ſuorum quempiam ſubditorum ad ſe mittat. Elicit autem adjurationes duas, ac primam quidem ſuper patentes adhuc literas: ſpectanſque in auroram profert. Qua rite prolata, mittit ilico Imperator ille quendam ſuorum aut Ducum aut Comitum aut Servorum, qui protinus advolans, fit viro eminus viſibilis, velut nebula aut caligo in aëre pendula. Ubi deinde ſecundæ conjurationis verba explevit, ſpiritus ille propius accedit, cominuſque ad ejus aures expetita amici ſecreta propalat & nunciat.

§ 5. Sunt autem (quod ſentiam) adjurationes ipſæ haud continua oratio, ſed aggregatio quædam nominum ipſorum ſpirituum ad varium quendam magicæ artis modum ordinatorum, ſuntque hujuſmodi nomina (ut dixi) omnia ferme ignota, velut Arabica, &c. Memini item me in ipſius opere ita legiſſe: Hi autem ſpiritus pernicioſiſſimi ſunt, & nequam. Odio quam maxime habent lucem, tenebras diligunt. Forti adjuratione opus eſt, ut ad neceſſaria noſtra cogantur. Quod ſi in his adjurandis territus, pauxillum trepidaveris, aut in explenda adjuratione (ſive vocabuli omiſſione, ſive ſeriei immutatione) aberraveris, te ilico necabunt.

§ 6. Hos igitur tam in vindictam paratos, quis adeo erit mente captus, ut bonos clementeſque ſpiritus eſſe probet? Vidi in eo Opere adjurationes nonnullas, quas vocat potentes, quibus poſſit unuſquiſque, qui aſſidue cupit ſpirituum uti miniſterio, alligare apud ſe ſpiritum, ac cogere, ut in ejus domo maneat ſemper, eique in cunctis famuletur. Cæterum in ſemotiſſimo, ut ait, à turba loco is

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſpiritus locandus eſt, ne temere ad ſe ingredientes necet, &c. Satis ſuperque me feciſſe videor, ſi tibi hæc expoſui, quibus liquidius & viri, & artis, quam pollicetur, fuci, ne dicam mendacia, tibi pateſcant. Hactenus Bovillus.

§ 7. Quem tamen mendacii & impietatis accuſat Trithemius, ſe purgans in Præfatione libri Polygraphiæ ad Maximilianum Imperatorem. Librorum Steganographiæ partem ſcriptam cum figuris & ſpirituum nominibus apud Henr. Corn. Agrippam felicis memoriæ, ego ipſe olim legi, atque eo inſcio exſcripſi.

§ 8. Studio in argumentis famoſorum quorundam librorum deſcribendis longior fui, ut iis cognitis promptius de reliquis ejus farinæ blaſphemiis cenſeatur.

§ 9. Hic diſciplinæ & artis fons, origo & firmamenta, ac ſacrilegi negocii methodus: cujus tamen vi obedire manes, cogi numina, turbari ſidera, elementa ſervire, ejuſque inexpugnabili poteſtate & cæca numinum coactorum violentia, ſtupenda ſupra naturam ſe opera perficere, ſibi perſuadent, jactantque in ſinu ridentes, bis certe miſeri homines. quod vani teſtantur exitus, & poſt immenſa laborioſaque ſtudia fruſtrati eventus. Præſtigias oſtentant, non miracula: quæ non Dei aſſiſtentia, ſed permiſſione ob hominum incredulitatem, & dæmonum pactione ſortiuntur effectum.

Magiæ artes quædam.

§ 10. Hujus ſcholæ artes jactantur, ars Almadel, ars Notoria, ars Bulaphiæ, ars Artephii, ars Paulina, ars Revelationum, & ſimilia impietatis monſtra plura, neutiquam toleranda: quæ hoc ipſo ſunt magis exitialia, quo indoctis apparent diviniora.

Incantationum varii modi.

CAPUT. VII.

INCANTATIONUM vero diverſiadm odum omnibus ſeculis extiterunt modi, quorum unus alio crebrior, hoc vel illo tempore fuit, atque hiſce vel aliis locis celebrior. Huc refer univerſum illud præſtigiarũ genus & illuſionum, quibus malefici hi, qui ſe honeſtiori Magorũ nomine appellari malunt, phantaſmata phaſmataque edunt, multa miracula fraudulenter oſtentantes, plerunque Goeticis incantamentis, conjurationibus ineptis, illicitis gentilitiis ſacrificiis, imprecationibus, mentione divinorum nominum, recitatione verborum ſacrorum aut barbarorum, ſive adhibito quocunque murmure:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mure: nonnunquam plantis, animalibus, eorumque partibus, præter rem vel ſuperſtitioſe vel doloſe admotis: interdum etiam certis ſuffumigiis, luminibus, colliriis, περιάπτοις ſeu alligationibus & ſuſpenſionibus: inſuper metallis, aut arte fabrefactis corporibus, ſimulachris, imagunculis, annulis, ſigillis: characteribus hoc vel illo modo uſurpatis, quibus admirandas rebus imprimi vires commentantur: item ſpeculis, & ſimilibus hujus magicæ artis monſtris organiſque.

§ 2. Quibus licet interdum aliquid virtutis naturalis ineſſe poteſt, tamen ut plurimum ad eorum conſtructionem aut uſum adhibentur nefande vel ſacra Dei oracula, voces ſive ſententiæ, vel blaſphema vocum diabolicarum deblateratio. A quibus vim omnem manare propagarique in hæc media, ac ab iiſdem pendere confidunt, dæmonio interea colludente cooperanteque, imo rem omnem Dei permiſſu, ob magi impietatem & aſtantium incredulitatem expediente, quam eluſus incantator alioqui fruſtra machinaretur. Hoc equidem ad omnes horum hominum mirificas, naturaliſque potentiæ curſum & modum exuperantes actiones, ſemel hic dictum reſponſumque volo.

In actionibus illis magorum naturæ curſum ſuperantibus dæmon operatur, Dei permiſſu, ob magi impietatem, & aſtantium incredulitatem.

§ 3. Enimvero eouſque horum hominum animos ſatanicæ hujus profeſſionis œſtrum pervaſit, ut creditum ſit, id genus impoſturis dæmoniacis omnino perfici quæ requiruntur, aut naturis rerum vel novas indui vires, vel priores adimi, infirmari aut vegetari, ſive naturæ curſum mutari, fulmina cieri, tonitrua, ventos, pluvias inopinato concitari vel ſedari, ſerpentes feritate violentiaque exui, beſtias indomitas coërceri, ferrum rumpi, morbos infligi & curari, manes ac umbras evocari, & [ut Apulejus ait] animas agiles reverti, pigrumque mare colligari, & nova corpora creari. Nec portentoſas eas res enumerare hic lubet, quas cum Coraceſia, Callicia, Menaide, Conrinthade, Aproxi, à Pythagora celebratis herbarum nominibus, ad hoc certe aptis, ſi non excogitatis, ut ſono terreant: & cum Democriti Chirocineta, Agloaphotide, Marmaritide, Achemenide [qua in hoſtium aciem conjecta, trepidare agmen, & terga dare, ſcribit Plinius] Hippophanade, Adamantide, Cynocephalæa Appionis, ſimilibuſque terrificis plantarum monſtris, apud magos uſurpatis, & jam ſingulari Dei bonitate in hominum utilitatem memoriæ excuſſis, penituſque abolitis, quandoque prorſus ſublatas volet Deus.

Lib. XXIV. 17. & III. 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 4. Immenſus ſiquidem eſt harum fallacium actionum & rerum numerus, quas latere præſtat. Saltem incautos nimiſque credulos præmonuiſſe utile eſt, ne impie huc quoque attractis divinis nominibus, vel ſacræ Scripturæ verbis inique contortis fallantur, ſeducanturque, quemadmodum hactenus factum animadvertimus: ut hoc nomine, quo graviſſime delinquitur, ſe purgent excuſentque, quod nimirum nomina ſacroſancta invocent, verbumque Dei commiſceant in hoc opificio diabolico, ubi ſcelere horribili ſanctiſſimum Dei nomen profanatur, atque abuſu abominando Scriptura conſpurcatur divina.

§ 5. Et quanquam iniquis impiiſque his rationibus dæmones ſe accerſere, aut iis imperare poſſe, maleferiati hi homines glorioſius jactent, & ad horum illicita murmura nutumque illi obedire videantur, quaſi obſtricti compulſique: interim tamen ſuos hos dominos & imperatores, ſibi magis devinctos ſervileſque habent, ut quibuſcunque dæmonum ſpectris, larvis aut propoſitis imaginum dolis ſeu ludificantibus formis, fidem adhibere cogantur: unde tamen ipſis nunquam uſqueadeo multum commodi ſperandum, niſi quod ſibi hac ratione magis placeant, alioſque in admirationem pertrahant, tanquam rerum non vulgarium aut curioſarum periti. Interim ab his cogi ſe ſimulant dæmones: quanquam venire optent, teſte Porphyrio, ut ſuis deinde alios præſtigiis irretiant.

Lib. 1. de abditis rerum cauſ.

§ 6. Sic quendam ſe vidiſſe Joannes Fernelius ſcribit, vi verborum ſpectra varia in ſpeculum derivare, quæ illic, quæcunque imperaret, mox aut ſcripto aut veris imaginibus, ut ille ait, ita dilucide exprimerent, ut prompte & facile ab aſſidentibus omnia internoſcerentur: Audiebantur quidem verba ſacra, ſed obſcœnis nominibus ſpurce contaminata. cujuſmodi ſunt elementorum poteſtas, horrenda quædam & inaudita principum nomina, qui Orientis, Occidentis, Auſtri, Aquiloniſque regionibus imperent. Hæc ille.

§ 7. Etſi vero hujuſmodi formæ & literæ appareant, à præſtigiatore mendaciique parente noſtris oculis objectæ: non tamen non debent eſſe præſtigioſę, mendaceſque vel mendaciis involutæ, ut mercedem requiſitam dignamque curioſo hominum ſtudio reponat liberaliter, naturæ ſuæ immemor nunquam.

§ 8. Incantamentorum etiam peculiares modos apud Septentrionales obſervatos, his verbis deſcribit Olaus Magnus: Inter Bothnicos

ethnicos homines Septentrionis paſſim reperiebantur malefici ac magi, tanquam in proprio loco, qui per ſummam ludificandorum oculorum peritiam ſuos alienoſque vultus variis rerum imaginibus adumbrare noverant, fallacibuſque formis veros obſcurare conſpectus. Nec ſolum pugiles, verum etiam fœminæ & teneræ virgines pro voto ſuo larvas livido ſqualore terribiles, facieſque adulterino pallore diſtinctas, ab aëris teneritudine mutuari conſueverunt: & rurſus ablegato nubile inumbrationis vapore, prętentas ori tenebras ſudis perſpicuitate diſcutere. Tantamque vim carminibus eorum adfuiſſe conſtat, ut rem remotiſſime poſitam, & quantalibet nodorum conſertione perplexam, è longinquo ſoli ſibi conſpicuam ad contactum evocare poſſe viderentur. Taliburſque præſtigiis id ipſum hoc modo demonſtrant. *Hiſt. de gent. Septent. III. 19. Incantationum modi apud Septentrionales.* *Saxo Grammat. Hiſtor. Dan. VII. init.*

§ 9. Scire cupientes ſtatum amicorum aut inimicorum, longinquo terrarũ ſpacio, quingentorum vel mille miliarium inde diſtantium, Lapponem ſeu Finnonem hujus rei peritum, dato munere, lineæ ſcilicet veſtis aut arcus, rogant ut experiatur, ubinam fuerint & quid agant amici vel inimici. Quocirca conclave ingreditur, uno comite uxoreque contentus, ranam æneam aut ſerpentem malleo ſuper incudem præſcriptis ictibus concutit, carminumque murmure hinc inde revolvit: continuoque cadens in ecſtaſin rapitur, jacetque brevi tempore ut mortuus. Interea diligentiſſime à prædicto comite, ne quodvis vivens culex aut muſca, vel aliud animal eum contingat, cuſtoditur. Carminum namque potentia ſpiritus ejus malo dæmone ductore à longinquis ſigna (annulum vel cultellum) in teſtimonium expeditæ legationis ſeu commiſſionis reportat. Ilicoque reſurgens, eadem ſigna cum cæteris circumſtantiis conductori ſuo declarat.

§ 10. Idem de Ventis venalibus, I. III. 18. illud miraculum tradit: Solebant aliquando Finni inter alios gentilitatis errores, negotiatoribus in eorum littoribus, contraria ventorum tempeſtate impeditis, ventum venalem exhibere: mercedeque oblata tres nodos magicos, non Caſſioticos loro conſtrictos, eiſdem reddere: eo ſervato moderamine, ut ubi primum diſſolviſſent, ventos habere placidos: ubi alterum, vehementiores: at ubi tertium laxaſſent, ita ſævas tempeſtates ſe paſſuros, ut nec oculo extra proram in evitandis ſcopulis, nec pede in navi ad vela deprimenda, aut in puppi pro clavo dirigendo, integris viribus potirentur. His addit Olaus: Inſana *Venti venales.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſana certe ſunt documenta, quæ noſtra excogitavit credulitas, ut actius torqueremur. Utinam faceſſeret à mentibus hominum tale figmentum: quod eſſe falſum, & nullius momenti, etiam à majoribus eſt oſtenſum.

§ 11. Sed hæc gens Aquilonaris, arte hac poſt ſuſceptam Chriſtianæ religionis confeſſionem, legis inhibitione, nunqnam viſa eſt uti palam: nec alios eam, niſi cum vitæ diſcrimine, docuit. Multa alia ejuſmodi maleficorum opera enarrat Olaus impudenter ſatis, in ejuſdem libri capitibus diverſis, quæ profecto non ſemper fidem merentur: proinde in iis recenſendis brevior eſſe volui. Ventos tamen ita magis ſedari, teſtatur Herodotus quoque lib. 7. de præfectis Xerxis: quod ii triduana tempeſtate quadringentas naves amiſere, donec quarto die magi inciſiones faciendo, & veneficiis incantando, ventum Thetidi & Nereidibus ſacrificando, tempeſtatem compeſcuerunt: ſive eadem tempeſtas aliter ceſſarit. Sic & Epheſii notulis quibuſdam & vocibus magicis utentes, in omni negotio victores evadere putabantur.

Raviſius.

§ 12. Interjiciatur hic Apuleji commentum, cujus hæc ſunt verba: Athenis, proxime & ante Pœcilem porticum, iſto gemino obtutu circulatorem aſpexi equeſtrem, ſpatham præacutam mucrone infeſto devoraſſe: ac mox eundem invitamento exiguæ ſtipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viſcera condidiſſe, & ecce pone lanceæ ferrum, qua bacillum inverſi teli ad occipitium per inguen ſubit, puer in mollitiem decorus inſurgit, inque flexibus tortuoſis, enervam & exoſſam ſaltationem explicat, cum omnium, qui aderamus admiratione: diceres Dei medici baculo, quod ramulis ſemi amputatis nodoſum gerit, ſerpentem generoſum lubricis amplexibus inhærere.

Li. 1. de Aſino aureo.

§ 13. His adde varios incantationum ritus cultoris magicæ ſtultitiæ maximi Artephii, à Cardano enarratos: ut hinc non ſolum doloſos, ſed & mente captos eſſe ejuſmodi magos, quis jure cenſeat. Adhæc, à Græcorum pleriſque, literis proditum eſt, fuiſſe Paſetem quendam, inter magicæ vanitatis conſectatores primæ notæ, qui carminum potentia refertiſſimum repente convivium hoſpitibus diſcubituris præmonſtrare conſueverit: idque, cum libuit, mox evanuiſſe rurſus, ut nihil omnino apparatum videretur, diſcumbentibus omnibus fame & ſiti eluſis. Si quid precio comparaſſet, id agebat, ut erogati nummi in venditorum loculis apparerent, illis interim ludifi-

Ritus incantationum Artephii. De varietate XVI. 91. Paſetes ludificator magicus. Sic & Numa Pompilius, teſte Guidone Bitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ludificatis. Unde proverbium, Paſetis ſemiobulus.

§. 14. Simile quid paſſum eſſe Menippum Lycium machinatione ſponſæ, literarum monumentis traditum invenitur, in nuptiis: ubi aurea ſupellex & imaginarium argentum, velut fumus effluxere, adminiſtri & coqui ac reliqua familia increpata evanuit. Accium Navium Tarquinio Priſco rege & multis aliis præſentibus cotem novacula per incantamenta diviſiſſe, fertur.

Menippus Lycius deluſus à ſua ſponſa.

Philoſt. apud Volaterr. in vita Apollonii. Cic. I. de Divinat. Plin. ca. 6. de viris illuſtrib. Volaterr. Anthrop. XIII. 3.

§ 15. Tucciam virginem Veſtalem inceſti criminis ream Romæ, cum precatione certa aquam cribro hauſiſſe, anno, urbis 609, commemorat Plinius. Hujus & Tertullianus meminit in hæc verba: Quid ego de cæteris ingeniis, vel etiam viribus fallaciæ ſpiritalis ediſſeram? phantaſmata Caſtorum (qui ſcilicet toties Romæ victorias nunciarunt) & aquam cribro geſtatam, & navem cingulo promotam (à Claudia Veſtali) & barbam tactu irrufatam? ut & numina lapides crederentur, & Deus verus non crederetur.

Aqua cribro hauſta. Lib. 28. cap. 2. Val. Max. li. 8. cap. 1. In Apologet. adverſus gentes cap. 22.

§ 16. L. Domitio rure quondam revertenti, juvenes gemini auguſtiore forma ex occurſu imperaſſe traduntur, nunciaret Senatui ac populo victoriam, de qua incertum adhuc erat, atque in fidem veritatis adeo permulſiſſe malas, ut è nigro rutilum, ærique ſimilem capillum redderent: unde Ænobarborum cognomen. Suetonius. Habet etiam hoc hominum genus ſuos modos, quibus vinum vel butyrum & id genus alia, numerata prius pecunia, ex locis diſſitis, Satanæ opera adferri jubet. Tales aliquot inſignes noſtro ævo novit Germania.

Aenobarborum cognomen unde.

§ 17. Magos adhæc ipſos, quibuſcum dæmon colludit, non eſt mirum quandoque vel transferri ſubito, vel ita apparere: quum pleroſque dæmonum vexationibus obnoxios, vel eorum ludibriis deditos, tranſvehi nonnunquam alio ſciamus. Sic Pythagoram uno momemto & in Thuriis & in Metapontiis fuiſſe, Apollonium adhæc è Smyrna celerrime Epheſum verbo dicto translatum eſſe, ferunt hiſtoriæ. Tam autem verum eſt, eodem momento illud effectum fuiſſe, quam certa ea hiſtoria, qua traditur, Ambroſium eadem hora Mediolani fuiſſe & Turonis in Martini exequiis. Ejuſdem fidei erit, quod literarum monumentis commiſſum legitur de Joanne Teutonico Halberſtadii ſacerdote Metropolitano, mago inſigni, hunc nimirum artis ſuæ magicæ potentia, ipſa nocte Nativitatis Domini tribus locis celebraſſe miſſam, Halberſtadii unam, alteram Moguntiæ, tertiam Coloniæ, anno 1271.

Magi & dæmoniaci transferantur interdum.

§ 18. Præ-

§ 18. Præſtigiator quidam magicus Magdæburgi equulum in theatro frequenti per circulum tranſilientem oſtentabat certa ſtipe: in fabulæ exitu paucam ſe apud mortales collegiſſe pecuniam queſtus, ſe in cœlum conſcendere velle ait. Hinc in ſublimi ejecto fune, conſequitur in altum equulus: præſtigiator quaſi eum cauda retenturus, quoque aſcendit: cujus uxor maritum apprehendens aſſectatur, itidem ancilla, ut viderentur aſcenſu contiguo velut concatenati, ſimul aëra petere. Hæc dum populus ad ſtuporem ſpectaret, cuidam civi eo forte declinanti, quærentique quidnam rerum ibi ageretur? reſponſum eſt, circulatorem cum equulo in aëra conſcendere. Hic ſe ſtatim vidiſſe eum in vico ad diverſorium abeuntem aſſeveravit. Illuſos itaque ſe ubi animadverterent ſpectatores, diſceſſerunt. Porro univerſam ejuſmodi quavis arte comparatam dæmonum neceſſitudinem, cunctamque earum deluſionum rationem, peſtiferam fraudem eſſe, in extremum hominum exitium introductam, neminem inficiari decet.

Præſtigiator magicus in aëra cum equulo conſcendere videtur.

Magorum Pharaonis actiones præſtigioſæ.

CAPUT. VIII.

CÆTERUM ut omnium obtutui hæc magorum fabula & poteſtas, vel potius ludibria magis pateant, penitiuſque cognoſcantur, agite oculis non deluſis contemplemur, ſolertique indagine inveſtigemus magorum vel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam: ſic & illis ſatisfiet, qui, cum deceptarum menteque læſarum quarundam muliercularum fit mentio, confeſtim ad voluntarios Pharaonis magos confugiunt, quaſi eadem utrorumque ſit profeſſio: quam longe lateque differre ſentio.

Exod. 7. Veritas transformationis in opere Moſis.

§. 2. In manu Moſis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonem legati, virga revera in vivum, Dei verbo, transformatur draconem. Quo argumento ſe, à Deo cœli & terræ, & omnium, quæ in eis ſunt, conditore unico (cujus quippe ſolius eſt creare, & res vere tranſmutare) miſſum eſſe teſtatur. Quod autem idipſum à Pharaonis Magis, carminibus factum dicit Scriptura, rem altius introſpiciens, non eandem quæ à Moſe vere oſtenſa eſt, metamorphoſim intelliget: ſed ſaltem draconis præſtigioſam formam, obtutibus regiis offuſam apparuiſſe. Quare etiam mendax draconis magicæ vanitatis facies, in præſtigii revelationem, à vero Moſis dracone devorabatur: ut mendacium à veritate abſorbetur vinciturque.

Præſtigia magorum Pharaonis.

§ 3. Propte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 3. Propterea, Joſepho teſte, Moſes inquit: Jam declarabo manifeſte, non eſſe hæc præſtigias veritatis ſpecie parum cautis imponentes: ſed ipſiſſimam Dei virtutem, argumentum omnipotentis illius voluntatis apud incredulos futuram. & cum dicto virgam in terram mittit, jubens ut fiat draco. Quæ mox dicto parens, Ægyptiorum virgas, quæ draconum ſpecie reptabant, unam poſt aliam aggreſſa, omnes ad unam devoravit. Enimvero ſi verus extitit magorum draco, dæmonis ope ex virga ita transformatum eſſe oportuit. Ineptam autem prorſus eſſe, ut in vivam beſtiam tranſmutari queat, virgæ materiem, cuivis liquido conſtat. Quemadmodum creare etiam ex nihilo, vel rem in multo diſſimillimam, aut etiam contrariam pro ſuo arbitrio vere transfundere eſſentiam, penes diabolum eſt minime. *Autiq. Judaic. 11. 5.*

§ 4. Corpoream materiam non ſubjici potentiæ dæmonis, quantum ad tranſmutationem ipſius ad formam, confirmat Auguſtinus: Non eſt putandum, inquiens, iſtis trangreſſoribus angelis ad nutum ſervire hanc rerum viſibilium materiem, ſed ſoli Deo. Fatendum tamen, dæmones etiam celeritate incredibili, quibuſdam rebus emotis, ſerpentes, dracones, vel quid aliud earum loco ſubjicere poſſe. Magi ſigna videbantur potius facere, quam faciebant, ait Clemens. & Berno: Sæpe ipſe dæmon ludificat hominum mentes, ut videre videantur, quæ non ſunt, tanquam ea, quæ ſunt. Recte item Jamblichus de Myſteriis: Quæ faſcinati imaginamur, præter imaginamenta, nullam habent actionis & eſſentiæ veritatem. Ejuſmodi namque finis eſt magicæ artis, non facere ſimpliciter, ſed uſque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec vola (quod dicitur) nec veſtigium apparet. *Auguſt. 3. Trinit.* *Li. 3. Recog. De cont. divinat. dæmon*

§ 5. Eodem cenſendum modo de reliquis ſignis: quod nimirum Moſes elevans manum, virga ferierit fluminis aquam coram Pharaone & ſervis ejus, quæ tota mutata eſt in ſanguinem: mortuiſque piſcibus tantus extitit fœtor fluminis, ut Ægyptii de ejus aqua bibere non poſſent, totaque Ægyptus ſanguine redundaret. Idem ſuis incantationibus Ægyptiorum magi effecerunt, à quibus plerique omnes Ægyptii, idololatræ & idonea Satanæ organa pendebant: quorum oculis cujuſcunque coloris aut imaginis ſpectrum fraudulenter offerre, Dei permiſſu, dæmonio facile erat, ut cor illud Pharaonis (quod Deus præviderat fore, ut induraretur) juſto Dei judicio, majori occalleſceret duritie, meritamque tandem illeret pœnam. *Aqua in ſanguinem mutata.*

Q § 6. Ma-

§ 6. Magorum autem fuiſſe præſtigias facinus illud, vel hinc palam eſt, quod unicus ille Ægypti fluvius Nilus in ſanguinem converſus erat, ejuſque piſces computruerant opera Moſis ſervi Dei. Nec ulla præterea erat reliqua univerſæ Ægypti aqua non tincta: ut Ægyptii omnes undique circum flumen aquam effodere cogerentur, quam biberent. Unde proculdubio colligendum, magos tantummodo pauculę aquæ antea in vaſe conſervatæ, vel effoſſæ, rubicundam præſtigioſæ faciem oſtendiſſe ſuis carminibus vel faſcino, ut Scriptura teſtatur: hoc eſt, ludificante dæmonum operatione.

§ 7. Hi etenim agitatis ad hanc deluſionem commodis humoribus, ſpiritum opticum vel viſualem quibuſcunque imaginibus imbuere queunt: quemadmodum pleriſque melancholicis uſu venire obſervamus. Sic in hypochymatis vel ſuffuſionis oculorum initio ex humoris affluxu ad viſus organa veluti puſillos culices obverſari intelligimus, interdum quaſi lucentia quædam corpuſcula, plerunque veluti caliginoſa ſe oculis offerre, nonnullis tanquam lanarum filamenta & aranearum telas apparere, quibuſdam circa lucernas circulos videri. pleriſque item regio morbo laborantibus, propter ſuffuſam bilem omnia lutea & flaveſcentia ſeſe oſtendere apparet: atque hæc fiunt magis vel minus, hac vel illa forma, ſecundum humorum & ſpirituum viſoriorum conſtitutionem, quemadmodum naturæ peritis cognitum & perſpectum eſt.

Ranæ Ægyptiæ. § 8. Quid aliud dicendum de ranis ex Ægypti fluminibus eductis, quibus terra cooperta eſt, Aarone ex Dei mandato manu virgam in fluvios & lacus protendente? Magorum ranas ſolummodo

Exod. 8. fuiſſe eadem ratione mere imaginarias, hinc luce meridiana clarius evadit, quod tantam ranarum colluviem eos creare oportuiſſet, mu-

Geneſ. 1. nus Deo omnino peculiare, nec ulli unquam creaturæ, multo minus Satanæ ejuſve clientelæ conceſſum. Singularis hæc Dei ab ini-

Creare ſolius Dei eſt. tio fuit & manſit prærogativa, qua neminem dignatus eſt.

§ 9. Præterea ſi veras in terram ex aqua magi produxiſſent ranas, utique & reducere univerſum hoc ranarum genus eadem arte potuiſſent. Proclivius etenim multo fuit, viſas in nativum naturalemque ſuum locum, fluvium nimirum & lacus repellere, quam in domos, penetralia, cubicula, cubilia, furnos, cellas, loca hiſce animalibus aliena, imo adverſiſſima, primum eas non apparentes excire, ubi illis moriendum eſt: quum in aquis, ut deſignato his vivario, libere victitent: aut ſaltem vitam illis adimere, quibus donaſſe vide-

videbantur,facillimum fuiſſet. Vel quam ſortitos credemus magos nocendi aut perficiendi potentiam, ſi ne ranas quidem lædere, aut carminibus, quibus eductæ putabantur, tantum abigere valuerunt? Hoc uſque adeo nequiverunt, ut Pharao rex poſito priore ſupercilio,coactus fuerit ſuos adverſarios Aaronem & Moſem hortari, ut Deum pro depellendis à ſe ſuoque populo ranis deprecarentur. Quod etiam ita factum eſt, definitoque die ranæ ſunt exterminatæ a domibus: iiſque mortuis in cumulum coacervatis, fœtebat regio.

§ 10. Sic Pharaonem etiam invitum Domino Deo incomparabili honorem deferre oportuit: quemadmodum & ipſos magos, penes quos ea poteſtas minime fuit. Nam quum Deo non amplius præſtigias permittente, cyniphes vel pediculos, tum homines tum beſtias infeſtantes producere, Aaronem & Moſem imitati, nequicquam tentaſſent: coram Pharaone confeſſi ſunt, Digitus Dei eſt hic. quaſi dicerent: Digitus vel potentia Dei eſt, quæ vere progignit & condit ex pulvere,vel etiam nihilo,quicquid pro ſuo arbitratu vult, & quando illi placitum eſt. Id vero, quod à nobis effictum vidiſti, Satanæ digitus eſt, qui nihil unquam revera procreare, ſed phantaſticam ſolum rerum imaginem doloſe oſtentare poteſt. Quare nos ejus clientes, miniſtrorum ipſius omnipotentis Dei veritatem imitati ſumus,præſtigiis quibus te ac tuum populum hactenus illuſimus,Deo vero ob tuam incredulitatem & cordis duritiem connivente. At ceſſat jam illa permiſſionis hora,ut non amplius Satanæ ludibriis ſuperſit locus,ſed Dei viventis veritati teſtimoniũ perhibere cogamur.

§ 11. Ita Dei manum jam agnoſcunt, qui ei antea ſuis impoſturis derogarunt. Dei gloriam prædicant, qui eam ſuis fucis prius obſcurarunt. Nec poſtea vivum uſque adeo glorificaſſent Deum, niſi antea impediti, fruſtra ſuam tentaſſent artem. Nec Deo tam juſta puniendi contumaces occaſio fuiſſet reliqua, niſi prius ad præſtigias conniviſſet: deinde impediiſſet, quo ſe ſuamque potentiam notam faceret,oſtenderetque illam longe eſſe aliam,ac veluti ex diametro pugnantem cum ea, quam Ægyptii idololatræ & magi in veri Dei contemptum hactenus adeo venerati eſſent. Juſtinus Martyr in explicationibus quæſtionum Chriſtianis propoſitarum quæſt. 26. aſſerit, magorum Pharaonis miracula non fuiſſe vera, ſed ſpectantium faſcinatione oculorum opera dæmonum. Hos Ægyptios incantatores Jannem & Jambrem fuiſſe, Pharaonem vero hunc Cen- *1. Timot. 3.* chreem Ægyptium regem, ſcribit Fulgoſus VIII. c. II.

2. Theſſ. 2.

§ 12. Sed quid pluribus opus? cum ex eo quod Theſſalonicenſibus ſcribit D. Paulus de Antichriſto, permultos ab eo ſignis & prodigiis mendacibus ſeductum iri, haud obſcure colligatur, ea, quæ à magis oſtententur, eſſe ficta. Uti tamen eorum haud improbo interpretationem, qui mendacia dici contendunt, quod homines ad mendacia pelliciant, ut cauſa ex ſuo effectu aut nomen aut ἐπίθετον ſortiri ſolet: ita quoque concedant oportet, ut ψευδοῖς explicemus falſis, admittantque utranque explicationem, quam his verbis affirmat D. Auguſtinus: Mendacia dicuntur ſigna & prodigia, vel quia videbuntur & non erunt, vel quia homines ad mendacia deducent. Quin & Avitus Alcimus epiſcopus Viennenſis, qui claruit ſub Zenone & Anaſtaſio Impp. anno 490. eleganti carmine exprimit, quam tuemur ſententiam, lib. 2. de Peccato origin.

Legifer ut quondam vates ſub rege ſuperbo,
Dum nova monſtraret juſſi miracula ſigni,
Commovit livore magos, ut talia tentent,
Accumulentque ſuas cœlo fervente ruinas.
Illis ſuppeteret forſan ſi recta poteſtas,
Demere, non etiam feſtinent addere monſtra,
Aemula ſed ſignis tantum, non viribus æqua.

Æmula, inquit, ſignis, non æqua viribus.

In 2. parte. cauſ. 26. quæſtion. 5. epiſcopi.
Auguſt. de Civit. Dei.

§ 13. Non abs re hic etiam Decretorum teſtimonium accivero, in quibus hæc leguntur: Nec mirum de magorum præſtigiis, quorum in tantum prodière maleficiorum artes, ut etiam Moſi in illis ſignis reſiſterent, vertentes virgas in dracones, & aquam in ſanguinem. In gentilium etiam libris legitur, quod quædam maga Circe ſocios Vlyſſis mutaverit in beſtias: item de ſacrificio, quod Arcades de ſuo Lycæo immolabant, ex quo quicunque ſumerent, in beſtiarum formas converterentur. Sed hæc omnia magicis præſtigiis potius fingebantur, quam rerum veritate complerentur. Ut ergo ipſi errores ignorantibus manifeſti fiant, de eorum proprietate atque inventoribus juxta traditionem majorum patrum dicere congruum arbitramur. Magi ſunt, qui vulgo malefici ob faſcinorum magnitudinem nuncupantur. Hi ſunt, qui permiſſu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, &c. Hucuſque decreta.

Pythia

Pythia mulier in Endor, non Samuelem, ſed hujus imagine diaboli ſpectrum excitavit.

CAP. IX.

HINC ut ad mulierem in Endor maleficam, vel Pythonis ſpiritu imprægnatam, meo propoſito objiciendam, confugiatur, per me licet: quum nullum hic æque atque ſacræ Scripturæ teſtimonium admittam. Ea Samuelem excitaſſe legitur, è terra aſcen- *1. Sam. 28.* dentem, ſolito corporis habitu & veſtitu, ac futura in Dei manu adhuc poſita prædicentem. Eccleſiaſtici quoque author tradit, ipſius Samuelis hæc acta & vaticinia fuiſſe, quum ait: eum dormiviſſe, *Eccleſ. 46.* regi notum feciſſe finem vitæ ſuæ, & exaltaviſſe vocem ſuam è terra, & vaticinatum eſſe, delendam eſſe impietatem gentium.

§ 2. Etſi vero hiſtoriæ circumſtantiæ, & Jeſus Syrach aſſerere *A Pythia* videantur, ipſum apparuiſſe Samuelem: penitius tamen rem intuen- *fœmina non* ti oſtendam, non ipſum Samuelem, ſed illius imagine diaboli ſpe- *Samuel, ſed* *hujus ima-* ctrum, Pythiæ fœminæ libenter obſequutum, ut ludificaret, viſum *gine ſpe-* fuiſſe. *ctrum dia-* *boli excitur.*

§ 3. Primo diſerte ſeveroque edicto à mortuis quæri veritatem *A mortuis* vetuit divina vox, mulcta mortis conſtituta: nec per eos doceri *non quæ-* *renda ve-* vult vivos, nec ab iis aliquas expectare patefactiones. Non inve- *ritas.* niatur in te conſulens mortuos: qui hoc facit, eſt βδέλυγμα Deo *Levit. 19.* *20. Deut.* ſuo: hoc eſt, res talis, quam odit Deus, abominatur, & in æternam *18.* abjicit damnationem. Proinde nos ſuo verbo, in quo ſeſe & vo- βδέλυγ- luntatem ſuam expreſſe declaravit, inniti firmiſſime voluit Chriſtus, *μα.* inquiens: Moſen habent, & prophetas. *Luc. 16.*

§ 4. Adhæc, piorum animas maleficarum carminibus è deſignata à Deo ſede evocari, & in corpora inhumata compelli, vel falſiſſimum eſt: vel ne in ſinu quidem Abrahæ, loco beatis aſſigna- *Magorum* to, tutæ exiſtunt eorum animæ, in Domini manu conſervatæ. At *carminibus* Satanam nihil unquam ab hac morte in ſanctorum animas potuiſſe, *non obe-* *diunt beato-* nec bonos ſpiritus magicis artibus obedire: nec ſecretas ſemel à *rum ani-* corporibus & collocatas in definitis ſedibus animas, ſi revocentur, *mæ.* redire, ut Ethnicis perſuaſum erat, confeſſum eſt hactenus: ſed adſciticia ſe illarum imagine oſtentant dæmones. Quocirca non à mortuis ipſis, verum à dæmonibus illorum habitu veſtitis, νεκρομάντεις reſponſa accipiebant: quæ, ſi illi integris & expreſſis mortuorum corporibus cernerentur, νεκυομάντειαι: ſin vero tenues, nebulo- νεκρομαν- τεῖαι.

 ſas &

σκιομαντεῖαι. ſas & evanidas ſibi circumfunderent umbras, σκιομάντειαι nuncupabantur. Vere D. Chryſoſtomus ait: Non anima defuncti eſt, quæ dicit, Anima talis ego ſum: ſed dæmon, qui hæc, ut homines decipiat, ſic confingit. Ibidem: Animæ ſunt in loco certo, & expectant judicium, neque ſe inde poſſunt commovere.

§ 5. Antea quoque Samuel plus minus biennio mortuus fuerat: & ejus corpus ſi non omnino computruerat, tamen ita deformatum fuiſſe certum eſt; ut eximia illa ſpecie viva, qua antea innotuerat, & qua ſe nunc denuo fictus hic ſiſtit Samuel, apparere nequiverit. Neque etiam deorum magnificentiam referre potuiſſe cadaveroſum corpus, quilibet novit: quum tamen deos è terra aſcendere, ſe contueri affirmaret divinatrix. multo minus quivit loqui & vaticinari iſte Samuel.

§ 6. Quorſum etiam Samuelis piiſſimi vatis tamdiu ſepulti corpus, pallium conſuetum eodem momento, ex impiæ faſcinatricis mulierculæ imperio incorruptum aſſumpſiſſet, quod in ſepulchrum ſecum non aſſumpſit, nec eo amiciebatur mortuus? Hoc autem ſanctiſſimi viri ſpectrum oſtentare, facile fuiſſe illi, inficias ire nolo, 2. Cor. 11. qui ſe in lucis angelum transformat, cumprimis apud impium regem, tum perditam Satanæ ſervulam.

§ 7. Deinde cum ipſa hiſtoria paulo ante teſtetur, Deum contumaci & abjecto regi ipſum conſulenti, reſponſa dare noluiſſe, vel per viventes prophetas aut ſacerdotes, vel per ſomnia: multo minus per divinum vatem ex morte ſuſcitatum, quem nec vivum audire voluit Saul, vel per angelum è cœlis miſſum, reſpondit regi, quem in furore ſuo omnino repudiarat. Quo etiam nomine motus Saul, Pythiam divinatricem profeſſionis ergo, publico edicto juxta Dei voluntatem ex Iſraele exulantem, furtive vero latentem, iniqua ratione conſulere ſtatuit: quaſi indignabundi animi inſtitutum fuiſſet,

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta movebo.

Ideo non potuit non odiſſe & execrari hoc factum Deus, & juſto judicio deploratam illuſione dæmoniaca Saulis impietatem contra ſuum & ipſius præceptum, contra etiam conſcientiæ teſtimonium deſignatam punire, ut in præfracti Saulis mentem Satanæ faſcinum merito permiſerit. Nec novum aut inauditum hoc eſt, ubi quos pertinacis impietatis homines eſſe prævidet, præſcitque, magis ſolet excæcare, indurare, ſpiritui mendacii relinquere, & in reprobam

bam tradere mentem. Exemplo ſit Pharaonis invicta pertinacia, fides mendacibus ſpiritibus data, & extrema inde punitio. *Exod. 7. 8. 9. 10. 11. 14.*

§ 8. Quod porro hiſtoria commemorat, Samuelem ſenem pallium indutum indigne tuliſſe, quod è ſua quiete excitus eſſet, atque eum Sauli regi loquutum vaticinatumque fuiſſe: hinc non convincitur, verum extitiſſe Samuelem hoc ſpectrum. Quoniam diabolo, ſpiritui mille artifici, non ſit difficile quamcumque formam mentiri, quidvis fingere, ſimulare, & de futuris jam antea vaticinio patefactis prædicere: maxime vero, de quibus manifeſta præludia, & eventus minime dubii indicia in foribus fere videbantur. Nec ignoravit Satan, certiſſima eſſe, quæ Sauli vaticinatus fuerat vir Dei Samuel. Ideo à Samuele antea prædicta repetit, potuitque non temere conjecturam facere ex apparatu hoſtium magnifico & inſtructis copiis, item ex dictis, factis & circumſtantiis reliquis belli præſentis, quam ſortem in eo conflictu aſſequeretur Saul: potiſſimum cum ipſum à Deo abjectum, nec reſipiſcentem, & adverſus Dei mandatum poſtremo Pythiam vatem diaboli mancipium conſulentem, in ſua haberet poteſtate, atque pro ſuo impellere nutu, & præſentis prælii objicere poſſet exitio. Ideoque Saulem mortuum teſtatur Scriptura in tranſgreſſione ſua, qua prævaricatus erat contra Dominum: nempe contra Domini verbum, quod non cuſtodivit, & quod Pythonem conſuluit interrogando, neque requiſivit Dominum: ob hoc interfecit eum, tranſlato regno ad Davidem filium Iſai. *1. Par. 10.*

§ 9. Porro ſi Jeſu Syrach teſtimonium urgeatur, quanquam (Hieronymo teſte) illi ab Eccleſia non concedatur authoritas dogmata confirmandi Eccleſiaſtica, nec rerum earundem controverſias dirimendi: hæc tamen quoque addere libet, ne pia hujus libri doctrina elevari putetur, Jeſum Syrach ſolummodo ex primo Samuelis libro hiſtoriam proponere: quod factum eſt, ſimplici enarrare oratione, quemadmodum legitur, ut ad avitæ virtutis æmulationem poſteros invitaret, provocaretque: Samu lis item laudes ſuccincte recenſere: minime diſſerere voluiſſe, verane an ficta fuerit Samuelis apparitio. *Jeſu Syrach authoritas.*

§ 10. Inter Hebræorum autem Rabbinos quanquam pauci aliter ſentiant, tamen Pythonum opus eſſe, fere omnes cenſent: & nihil aliud præter præſtigias, vanitatem, mendacium & deceptionem. Samuelem intelligunt ſpiritum Pythonicum, qui induerat *Illuſionem fuiſſe Samuelis apparitionem, cenſent Hebræi.*

Samue-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Samuelis ſpeciem: item Samuelem viſum eſſe dicere Sauli. Mulier videbat Samuelem, neque tamen audiebat eum alloquentem Saulem: ſicuti nec Saul videbat Samuelem, hoc eſt, illuſionem illam diabolicam, quæ videbatur illi Samuel. Sunt inter eos, qui hæc omnia mulieris putant arte conficta, quæ ex certis conjecturis ſic deluſerit Saulem. Kimchi contra adverſarios ſic arguit: Si Deus ſuſcitavit Samuelem, ut futurum eventum indicaret Sauli: cur eventum illum non magis revelavit per ſomnia aut per prophetas, aut per ſacerdotum oracula, quam per maleficam mulierem? Saadia vero, & Ajas, quod ipſa mulier, cum præter ſolitum morem miranda videret, ſtupefacta, cœperit magna clamare voce, hanc veram fuiſſe viſionem, non quidem mulieris arte, ſed Dei virtute apparentem, falſo exiſtimarunt.

De vero Samuele non evocato à divinatrice, Patrum quorundam ſententiæ.

CAP. X.

CÆTERUM, ut huic noſtræ ſententiæ roboris aliquid accreſat, audi argutiſſimi ſanctioris Theologiæ cenſorem Auguſtinum, lib. Quæſtionum veteris & novi Taſtamenti: Indignum facinus æſtimo, inquit, ſi ſecundum verba hiſtoriæ commendetur aſſenſus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur vir & nativitate ſanctus, & vitæ operibus juſtus? aut, ſi non attractus eſt, conſenſit: quod utrumque de viro juſto credere abſurdum eſt. Si enim invitus adductus eſt, nullum ſuffragium habet juſtitia: ſi autem voluntarius, amiſit meritum ſpirituale, quod poſitus in carne quæſiverat: quod valde abſurdum eſt, quia hinc qui juſtus recedit, permanet juſtus. Porro autem hoc eſt præſtigium Satanæ, quo ut plurimos fallat, etiam in poteſtate ſe habere juſtos confingit.

Quæſt. 27. item part. 2. cauſ. 26. quæſt. 5. Nec mirum

§ 2. Quod Apoſtolus inter cætera ait: Ipſe Satanas transfigurat ſe in angelum lucis. Ut enim errorem faceret, in quo & ipſe gloriaretur, in habitu viri juſti & nomine ſe ſubornavit: ut nihil proficere ſpem, quam prædicabant Dei cultoribus, mentiretur, quando hinc exeuntes juſtos finxit in ſua eſſe poteſtate. Sed hoc quoſdam fallit, quod de morte Saul & filiorum ejus non ſit mentitus: quaſi magnum ſit diabolo, ante diem, occaſum corporis prævidere, quum ſigna ſoleant quædam apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio

2. Cor. 11.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſtectio amota videtur. quanto magis diabolus, quem angelica majeſtate ſublimem prophetica oracula fuiſſe teſtantur; de cujus magnitudine Apoſtolus ait: An ignoratis altitudinem Satanæ? Quid mirum ergo, ſi imminentem prope mortem potuit prævidere, cum hoc ſit, unde fallit, & ſe in Dei poteſtate vult ad orari?

§ 3. Nam tanta hebetudine demens effectus eſt Saul, ut ad Pythoniſſam confugeret. Depravatus enim cauſa peccati, ad hæc ſe contulit, quæ damnaverat. Sed ſi quis propter hiſtoriam, ut ea, quæ verbis expreſſa ſunt, putet non prætermittenda, ne ratio hiſtoriæ inanis ſit: recte faciet quidem, ſi tamen minime iſtud ad veri rapiat rationem, ſed ad viſum & intellectum. Saul namque reprobus factus, poterat bonum intellectum habere. Hiſtoricus enim mentem Saulis & habitum Samuelis deſcripſit, ea, quæ dicta & viſa ſunt, exprimens: prætermittens, ſi vera, an falſa ſint. Quid enim ait? Audiens in quo habitu eſſet excitatus, intellexit (inquit) hunc eſſe Samuelem. Quid intellexerit, retulit: & quia non bene intellexit, contra Scripturam alium adoravit quam Deum: & putans Samuelem, adoravit diabolum, ut fructum fallaciæ ſuæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quaſi Deus.

1. Reg. 28.

Idem ſcribit Rabanus ad Bonaſum abbat. in epiſt.

§ 4. Si enim vere illi Samuel apparuiſſet, non utique vir juſtus, permiſiſſet ſe adorari, qui prædicaverat Deum ſolum eſſe adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum peſtilentiæ, dignum ardore gehennæ, Cras mecum eris? His duobus titulis ſubtilitatem fallaciæ ſuæ prodit improvidus Satanas: quia & adorari ſe permiſit ſub habitu & nomine Samuelis, contra legem: & virum peccatis preſſum, quum magna diſtantia peccatorum & juſtorum ſit, cum Samuele juſtiſſimo futurum mentitus eſt. Verum poteſt videri, ſi de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat. Ad eum enim tranſmigravit, quem adoravit.

§ 5. Idem ad Simplicianum, ubi ultro citroque quæſtionem de excitato Samuele agitaſſet, tandem ait: Quanquam in hoc facto poteſt eſſe alius facilior intellectus, & expeditior exitus, non ut vere ſpiritum Samuelis excitatum à requie ſua credamus, ſed aliquod phantaſma & imaginariam illuſionem, diaboli machinationibus factam: quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia ſolent imagines rerum earum nominibus, quarum imagines ſunt, appellari. Quis enim, qui hominem pictum dubitet vocare

Li. 2. quæſt. 3. Eadem fere ad Dulcitium, quæſt. 6. & in libello de cura pro mortuis agenda.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

hominem? quandoquidem & ſingulorum quorumcunque picturam cum aſpicimus, propria quæque nomina incunctanter adhibemus: veluti cum intuentes tabulam aut parietem, dicimus, Ille Cicero eſt, ille Saluſtius, &c. quum aliud nihil ſint, quam pictæ imagines.

§ 6. Et paulo poſt: Si vero liquido conſtat, nominibus earum rerum, quarum imagines ſunt, eaſdem imagines appellari: non mirum eſt, quod Scriptura dicit Samuelem viſum, etiamſi forte imago Samuelis viſa apparuit, machinamento ejus, qui transfigurat ſe velut in angelum lucis, & miniſtros ſuos velut miniſtros juſtitiæ. Jam vero, ſi illud movet, quomodo à maligno ſpiritu Sauli vera prædicta ſint: poteſt & illud mirum videri, quomodo dæmones agnoverint Chriſtum, quem Judæi non agnoſcebant.

2. Cor. 11. — *Matth.* 8.

§ 7. Cum enim vult Deus etiam per infimos & infernos ſpiritus aliquem vera agnoſcere, temporalia duntaxat, atque ad iſtam mortalitatem pertinentia: facile eſt, & non incongruum, ut omnipotens & juſtus, ad eorum pœnam, quibus iſta prædicantur, ut malum, quod eis impendet, antequam veniat prænoſcendo patiantur, occulto apparatu myſteriorum ſuorum, etiam ſpiritibus talibus aliquid divinationis impertiat: ut quod audiunt ab angelis, prænuncient hominibus. Tantum autem audiunt, quantum omnium Dominus atque moderator vel jubet, vel ſinit. Unde etiam ſpiritus Pythonicus in Actibus Apoſtolorum atteſtatur Paulo apoſtolo, & euangeliſta eſſe conatur. Miſcent tamen iſti fallacias ſuas: & verum, quod noſſe potuerint, non docendi magis, quam decipiendi fine prænunciant. Et forte hoc eſt, quod quum illa imago Samuelis, Saulem prædiceret moriturum, dixit etiam ſecum futurum: quod utique falſum eſt, &c. Idem lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, capite 26. ait, Samuelem hunc fuiſſe imaginem ſacrilegio excitatam. Et autor libri de mirabilibus ſacræ Scripturæ, ſi is ſit Auguſtini, negat verum fuiſſe Samuelem, cap. 11.

Act. 16.

§ 8. In recitandis his Auguſtini ſententiis copioſior fui ſtudio, quod haud ita pridem monachum audierim, qui in publica concione ipſius Samuelis ſpiritum verè evocatum fuiſſe, ex Auguſtino defendere conatus ſit. Noſtro huic ſenſui calculum addit Tertullianus, in libro de Anima dicens, Diabolum illuſiſſe & mulieri & Sauli, & illius oculis, hujus vero auribus impoſuiſſe. Juſtinus Martyr in explic. quæſt. 52. dæmonem Samuelis habitu & figura apparuiſſe.

paruiſſe affirmat. Origenes in hiſtoria de Bileamo ait, Bonos ſpiritus non obtemperare carminibus magicis.

De necromantia, quid ſit, & qui ea uſi fuerint.

CAPUT. XI.

Νεκρομαντείαν vero, & νεκυομαντείαν, eam vocant, quæ ſacrificiis ſolenni ritu inſtitutis & peractis, atque diris execrationibus ab Orco manes educit, accitoſque de futuris ſciſcitatur: ita Samuelem mulier excitaſſe putatur in Endor. *νεκρομαντεία. νεκυομαντεία.*

§ 2. Hanc Æneam quoque exercuiſſe traditur, quum in Italiam veniſſet, occiſo Miſeno tubicine. Apud Lucanum quoque *Lib. 6.* Erichthonem maleficam Theſſalam, faſcinatricemque evocaſſe *Erichtho malefica.* mortuum narratur, qui belli Pharſalici eventum Sexto Pompejo denunciat. Dicitur & Apollonius Romæ verbis occulte pronunciatis, *Philoſtr. lib. 4. in Apollonii vita.* puellam nuptiarum die reſuſcitaſſe, cujus illum nobilem ſcriptorem Philoſtratum teſtem eſſe miror. Idem gloriatur ſe Achillis animam ab inferis evocaſſe, ut corporis ſui molem oſtentaret, & ad interrogata de geſtis in bello Trojano ipſi reſponderet: Non, *Horat. lib. 1. Ser. Sat. 8.* inquit, ſicut Vlyſſes terram effodiens, agnorum ſanguine manes Achillis eduxi: ſed omnes adhibui preces, quas placandis heroum animabus ſacerdotes Indorum dici jubent. Appion quoque Grammaticus memoriæ prodidit ſe umbram Homeri evocaſſe, ut ab eo percunctaretur, cujas eſſet, & quibus parentibus editus.

§ 3. Sed eadem eſt ratio, & mera dæmonii ludibria, ſi ea videbantur ita acta eſſe: iis enim mire erat expoſita antiquitas, Dei ignara. quemadmodum ea & ad herbarum facultates uſqueadeo fuit *Plinius. XXV. 2.* attonita, ut ad vitam revocari mortuos herba quapiam crediderit. Sic Xanthus hiſtoricus in primo lib. Hiſtoriarum ſcripſit, occiſum draconis catulum herba quapiam reſuſcitatum, quam magi Balim *Balis.* vocant. Eadem Thilonem, quem draco interfecerat, vitæ reſtitutum: & Juba rex Mauritaniæ, herba itidem in Arabia hominem vitæ redditum eſſe tradit. Hoc autem quum fieri nequeat, illos in lipothymiam vel animi deliquium illapſos, vel alioqui morbo prope victos, admota illa herba vires vel excitante, vel etiam naturæ reſpirantis virtute quaſi revixiſſe fuiſſe viſos, mea eſt ſententia.

§ 4. Nec vero ex Iſraelis cœtu hic ſolus deliquit Saul, nec etiam ſoli Ethnici dæmones mortuorum umbris involutos conſuluerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Quos, quum neſcirent Deum, minus mirum eſt varias exquirendæ voluntatis divinæ, placandorum numinum, & explorandorum futurorum rationes effinxiſſe. Sed & in reliquum Dei populum pervaſit furor ille, qui etiam uſque ad hoc noſtrum ſeculum in quibuſdam male ſanis perduravit ingeniis. Uſitatiſſimam etenim ſuperioribus annis fuiſſe conſuetudinem acciendorum & interrogandorum manium, norunt majores: & hac de re peculiaria & magna volumina fuiſſe conſarcinata, eademque in quibuſdam ſcholis palam propoſita, ſunt qui meminerunt. Nobis autem cura mandata incumbit, ut omnem conſociationem cum dæmoniis & eorum miniſtris execremur, ne eorum uſu polluamur, & oſcitantia vel ſecuritate eorum retibus implicemur incauti.

De divinationibus Magicis.

CAPUT. XII.

PORRO ritus, quibus commoveri ex imo animas, producique illi arbitrabantur, item variatum divinationum magicarum monſtroſas ſpecies, prodigioſoſque modos, Satanæ artificio in æternam hominum perniciem doloſe confictos, in hiſtoriis annotatos, & ab Ethnicis uſurpatos, erudite in doctiſſimis ſuis Commentariis, de Præcipuis divinationum generibus deſcribit multijugæ lectionis vir CASPAR PEUCERUS. Ubi licet plurima lectu digniſſima, atque huc facientia, comperies: nos tamen & alia non pauca nec obſervatione indigna ſequentibus capitibus proponemus.

§ 2. Et Incantatores quidem, ariolos, aruſpices, augures, pythoniſſas, geneſianos, ſaltores, ſortilegos diſcernit divus Auguſtinus libro de Natura dæmonum: id quod in Decretis annotatum etiam eſt 26. q. 3. & 4. c. igitur. Divini autem omnes dicuntur, *Divini.* quum vel inita cum dæmonibus manifeſta ſocietate vaticinantur, vel ſuperſtitioſis quibuſdam artibus, quæ ex occulto cum dæmonibus pacto ſcaturiunt, mancipati idem efficiunt. Vel ſit Divinatio, alicujus rei affirmatio, quæ neque ex cauſis, neque ex veriſimilibus ſignis eſt collecta. Ad ſpecies veniamus.

Λεκανομαντεία. § 3. Λεκανομαντείαν deſcribit Pſellus, & eam fuiſſe in uſu apud Aſſyrios ait: ſed & Chaldæis & Ægyptiis familiaris fuit. Ea etiamnum hodie utuntur Turcæ, licet non nihil diverſe. In pelvim aqua reple-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

repletam imponebantur aureæ & argenteæ laminæ, lapideſque pretioſi characteribus certis ſignati: & poſtquam conſueta eſſent prolata verba, quibus dæmon exciebatur, proponebatur quæſtio. Tum primo quidem ſonitus tenuis abſque voce audiebatur, qui ſignum erat ingredientis dæmonis: poſt aqua inundante, voces exiles ex ea emergebant, quibus ad quæſtionem reſpondebatur: aut opera data exiles admodum, ne mendacii coargui poſſet dæmonium in his quæ non noverat.

§ 4. Γαςρομαντεῖσα hoc à priore diſcrepabat, quod non voce, ſed picturis reſponſa expediebat. Collocabantur vaſa vitrea, rotunda, aquis conferta limpidiſſimis, & circum collocabantur accenſi cerei: cumque evocatio dæmonis ſecreto murmure finita, & quæſtio relata eſſet, adhibebatur puer impollutus, aut mulier prægnans, quæ vitra ſtudioſe accurateque intueretur, ac circumſpiceret, rogaretque, imperaret & flagitaret reſponſa. Ea tandem imaginibus aquæ impreſſis, & per vitra pellucida renitentibus, diabolus oſtendebat. γαςρο-μαντεία.

§ 5. Κατοπτρομαντεία, ex nitidis terſiſque divinat ſpeculis, in quibus propoſitarum rerum imagines effictæ, redditæve à diabolo fulgent. Ea uſus eſt Didius Julianus imperator: & pleraque Satanæ monitu prævidiſſe, quæ acciderunt, ſcribitur. κατοπτρο-μαντεία.

§ 6. Κρυςαλλομαντεία, ex cryſtallis fabrefactis atque expolitis, colludente in his diabolo (in pleriſque enim minuta ſpecie alias materiæ alterius conditus deliteſcit) depictas notas atque figuras eventuum ac rerum quæſitarum, quaſi vaticinans ſuis Magis renunciat. κρυςαλλο-μαντεία.

§ 7. Δακτυλομαντεία appellatur, quando ex annulis ad certos cœli poſitus fabrefactis, vel diabolico ritu conſecratis divinant malefici. At, qui vetitis his divinationum dæmoniacarum modis utuntur, nimis impune inter Chriſtiani nominis homines degunt quamplurimi. Ex ſimili officina nuper quidam annulum eadem religione ſacratum heroi obtulit viginti coronatis venum, ejus ſcilicet virtutis, ut felicem conſequeretur eventum in quocunque luſus genere, quamdiu hunc comportaret. Cujus rei ut faceret periculum, aſſumpto annulo luſit, & quidem fortuna annuente, benignaque. Quo ſucceſſu illectus coronatos numerat, reditque ad conſuetæ negociationis exercitium & luſum, ac perdidit duplo plus, quam antea lucrifecerat. Expertus itaque ſe deluſum, annulum infringi jubet. δακτυλο-μαντεία.

ὑδρομαντεία.

§ 8. ὑδρομαντεία varie uſurpabatur. Aqua implebatur cyathus, annuluſque filo ſuſpenſus ex digito librabatur in aquam: atque ſic conceptis verbis poſtulabatur rei quæſitæ declaratio, vel confirmatio. Si quod proponebatur, verum erat, annulus ſuo nutu, non impulſus, cyathum feriebat conſtitutis ictibus. Hanc exercuiſſe Numam Pompilium,& excitos in aquam deos conſuluiſſe tradunt. Extant & alii ejus modi.

ὀνυχομαντεία.

§ 9. ὀνυχομαντεία perficiebatur oleo & fuligine in unguem pueri alicujus impolluti illitis, ſolique obverſis. Confici enim ex mixtione olei, fuliginis & radiorum ſolarium ſimulachra rerum expetitarum, opinio erat: quæ tamen formabat mille artifex diabolus, ut ex hac mixtura in ungue reddi ac refulgere viderentur.

κοσκινομαντεία. ἀξινομαντεία.

§ 10. Κοσκινομαντεία, & ἀξινομαντεία, ad perſtringendos atque detegendos occultos ſcelerum authores,& res alias obſcuras manifeſtandas, Magi utuntur. Hanc ſecuri perficiunt rotundo palo infixa, aptataque ad normam, & cum præfatione, ordine enumeratis ſuſpectorum nominibus. Ad cujus vero mentionem ſecuris vel levi impulſu ſe circumagit aut nutat, eum culpæ reum peragunt. Sic apud Homerum produntur proci Penelopes,ſed adhibito lapide Gagate, & prunis impoſito.

§ 11. Illam adminiſtrant cribro forcipi impoſito, & forcipe binis tantum apprehenſo atque elevato digitis: itidemque adjuratione facta per ſex verba,nec ſibiipſiis nec aliis intellecta,dies, nues,jeſchet, benedœſet, donuina, enitemaus: deinde ſuſpectorum nominibus recitatis, quocunque nominato cibrum vel tremit, vel nutat, vel volutatur,eum reum ſtatuunt. at quam vere, teſtatur omnis dæmonum veritas. Potuit & ille, qui cribrum in forcipe ſuſtinebat digitis,illud pro ſuo arbitrio commovere.

κεφαλαιονομαντεία.

§ 12. Κεφαλαιονομαντεία, aſini capite ſuper prunas aſſato, neſcio quibus perficitur ritibus, olim Germanis familiaris.

Ceromantia

13. κηρομαντεία, cum ceræ liquefactæ, & in aquam diſtillantis figuræ obſervabantur, Turcis etiamnum in uſu.

ἀηρομαντ.

§ 14. ἀηρομαντεία ex aëris partibus ac motu ſumpta, celebratur ab Ariſtophane in Nubibus.

ἀλφιτομαντ. τυρομαντεία. ἰχθυομαντεία

§ 15. ἀλφιτομαντεία deſcribitur à Theocrito in Pharmaceutria: & ἀλδρομαντεία quoque,quę in frumento farinæ commiſto conſiderabatur. τυρομαντεία per caſeum fiebat: ἰχθυομαντεία vero per piſces, olim à Tyreſia & Polydamante celebrata & uſurpata.

§ 16. καπνο-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 16. καπνομαντεία ex fumo capiebatur incenſi ſeminis papaveris, aut ſeſami prunis injecti.

καπνομαντ.

§ 17. βοτανομαντεία per herbas inſtituebatur, veluti per ſalviæ folia : συκομαντεία, per folia fici : λιβανομαντεία, per thus.

βοτανομαντ.

Dion.

§ 18. Δαφνημαντεία per laurum. Nam ex ejus crematæ ſtrepitu futura colligebant : ex fragroſo quidem ſecunda, teſtibus Porphyrio, Euſtathio in Homerum, Tibullo. At laurus bona ſigna dedit: ex Tacito autem adverſa. Unde Propertius:

δαφνημαντ.

Iliad. 7.

Lib.2. Eleg

Lib.2. Eleg

Et tacet extincto laurus aduſta foco.

Antiphon, Philochorus, Artemon, Serapion Aſcalonites, & ex recentioribns Fulgentius Planciades affirmant, qui lauri frondes ſub pulvinari capiti ſuppoſitas habuerit, vera hunc ſomnia noctu viſurum. Hinc Claudianus inquit, ——*Venturi præſcia laurus.* Quapropter & Apollini deo fatidico ſacra fuit, & hinc Laurus Apollinea, Delphica, Fatidica dicta.

Tarrhaſ. in Claud. lib. 2 de rapt. Proſerp. Cælius Rodig. lib. 5.

§ 19. Ita fructus arboris cujuſdam apud Canibales invenitur, cucurbitæ minori non abſimilis, oblonga ſive ovali forma, quem maraka & tamaraka nuncupant. Hunc illi, pulpa exempta, granis milii, lapilliſve, aut re ſimili implent, variiſque plumarum generibus ſuperne exornant: deinde inferiori parte pertuſum bacillo adaptant, quem terræ infigunt. Hujuſmodi fructus binos aut ternos in ſingulis tuguriis ſervare magna cum reverentia apud eos moris eſt. Exiſtimant enim, quum hunc fructum manibus pertractant, crepitantemque ob milii grana injecta audiunt, cum ſuo ſe Toupan, id eſt, deo ſermones conferre, atque ab eo quædam reſponſa accipere, ſic à ſuis perſuaſi Paygi. Divinatorum genus hoc eſt, qui ſuffitu herbæ petun & quibuſdam obmurmurationibus, illorum tamaraka divinam facultatem tribuere perhibent.

Maraka. Tamaraka.

§ 20. τεφρομαντεία, cum cineri digito bacillove res, de qua divinandum eſt, inſcribitur: iſque ſub dio exponitur. quæ enim remanent literæ, non diſſipatæ ventis aut confuſæ cinere, ordine ſuo docere de re quæſita putantur.

τεφρομαντ.

De ſortilegiis

CAP. XIII.

Κληρομαντεία, Sortilegium. Quod genus duabus de cauſis hic explicare libet. Primo, quod non exoleverit adhuc, ut ſupe-

riora

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

riora pleraque divinationum genera, ſed & à vulgo & à prudentioribus etiamnum quandoque obſervetur, heu! nimis impie. Secundo, quod videam à nullo ſortilegiorum ſpecies diligenter inveſtigatas, ac diſtincte traditas.

Sortilegi. Li 4 Etym. & habetur 26. q 1. c. Sortilegi & 26. q. 4. c. Igitur genus

§ 2. Iſidorus autem Sortilegos eſſe ſcribit, qui ſub nomine fictæ religionis per quaſdam, quas Sanctorum ſeu Apoſtolorum vocant ſortes, divinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcunque ſcripturarum inſpectione futura promittunt. Superſtitionis genus, cui dæmon occulte ſæpe colludit. Hinc ſortes variæ, puncta figuræ jactatæ, taxillorum jactus, plumbeæ figuræ in aqua projectæ, in apertum librum repentinus oculorum intuitus, occurſus alicujus ſententiæ ex improviſo, & alia væſana indicia, quæ uno ſortium nomine comprehenduntur.

Sortes.

ἀστραγαλομαντ.

§ 3. Diverſas autem ſpecies, κληρομαντείας faciunt: ut ἀστραγαλομαντείαν, quæ per talorum jactus fit, & ex numero oblato ſumitur, cum de re numerata, veluti de numero maritorum, uxorum, liberorum, villarum, & aliarum rerum quæritur: aut cum numerus jactus comparatur elogio. Libri enim ejuſmodi elogiorum ſunt omnibus de rebus & negotiis: ex quibus cuilibet aſſignatus eſt ſuus & ſitus taxillorum, & numerus quomodocunque cadentium: qui, cui elogio reſpondere deprehenduntur, id vaticiniũ ac reſponſum ad quæſtionem propoſitam eſſe demonſtrant. Tales libros etiamnum cum figuris & numeris alearum excuſos, Galli plerunque animi cauſa habent.

§ 4. Orta prorſus fuit hæc divinationis ſuperſtitio à Pythagoreis, ut & ἀρυθμομαντεία. elementis illi literarum certos tribuebant numeros, numeris vim occulti futurique præſagam. Vide Archid. in c. accuſatus. §. ſane, de hæret. lib. 6. & in ſumma confeſſ. in tit. de ſortil. 2. & 3. quæſtionibus Hoſtien. & Ray. in ſumma, eodem tit. Et S. Thom. ſecunda 2. quæſt. 95. in tit. de ſuperſtit. verſ. ad quartum dicendum.

ὀνομαντ.

§ 5. ὀνομαντεία ſumitur ex cujuſcunque quærentis nomine, per elementa ſcilicet ejus, eorumque figuras.

ἀλκτρυομ.

§ 6. Huic quidem perſimilis eſt ἀλεκτρυομαντεία, ſed ridiculo mirabilique modo & invento exercetur. Locus enim circumſcriptus in circulum, diſtribuitur per partes vigintiquatuor æquales: in quarum unaquaque, litera Alphabeti ſcribitur, & unicuique literæ granum frumenti imponitur. Inde gallus ad hoc enutritus dimittitur: & obſervantur eæ literæ, quarum ille grana depaſcit. Valens imperator

erator cum mire perplexus ac anxius eſſet de Succeſſoris ſui nomine, gallus vatidicus & Alectriomanticus depavit grana impoſita iis literis Θ. Ε. Ο. Δ. quibus Theodoſius ſignificabatur. Vide quomodo colludat huic impiæ perſuaſioni dæmon.

§ 6. ὀρνιτείαν ſimilem Hiſtrionum Memphiticorum recenſet Joannes Leo, qui exiguas aviculas capſulæ in abaci formam conſtructæ annexas oſtentant, quæ roſtro ſortium chartulas tam dextri quam ſiniſtri ominis extrahunt. Qui ſortem ſuam ſcire cupit, obulum aviculæ objicit: quem roſtro excipiens, in capſulam defert: deinde progrediens, reſponſi chartulam eodem roſtro profert. Quomodo his quoque nugis dæmon colludat, ac utatur ad ſuperſtitionem animis inculcandam, facile colligitur ex dicto Leone, qui pejus quam in chartula ſorte accepta conſcriptum erat, accidiſſe ſibi poſtea conqueritur. ὀρνιτ Li. 8. deſcrip. Afric.

§ 7. Jam ad ςοιχειομαντείαν, quæ repentino in librum apertum oculorum intuitu, ex ſententiæ verſuſque ad quæſtionem facientis occurſu ſumitur, modo ad numerum jactarum alearum, modo ſine eo. Et quoniam poëmata pro vaticiniis, ut poetæ pro vatibus habebantur, in iis potiſſimum exercebatur. Hinc & in publicis cauſis Sybillina carmina ita obſervabantur, & inter privatos Græcos Homerica, Latinos vero Virgiliana. ςοιχειομαντ.

§ 8. Socrates audiens in carcere recitari Achilleum illud apud Homerum. 7. Iliados.

ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην:

prædicebat Æſchini ſe poſt triduum moriturum. Alexandro Severo obvenit hic Virgilii verſus,

Tu regere imperio populos Romane memento. Aneid. 6.

Poſt annos aliquot Imperium adeptus fuit Romanum Brutus: exquirens is ſucceſſum prælii Pharſalici, in hunc Patrocli verſum incidit, Valer. lib. 1. cap. 5. Iliad 16.

ἀλλά με μοῖρ' ὀλοὴ ϗ Λητοῦς ἔκτανεν υἱός.

Claudio Imperatori obvenit,

Tertia dum Latio regnantem viderit æſtas: Aeneid. lib. 6.

Nec ultra biennium imperavit. Eidem inquirenti de fratre occurrit verſus, qui & Gordiano juniori poſt, ex ſexto Æneidos,

Oſtendunt terris hunc tantum fata. ——

Decem & ſeptem diebus à ſuſcepto Imperio interfectus fuit.

§ 9. Opilius Macrinus, num ad Imperium perventurus eſſet,

 ſcire

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſcire deſiderans, in hos incidit Homeri verſus,

Iliad. 8.

ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,
σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει.

Sane ſenex ad imperium pervenit, nec diutius quatuordecim menſibus id retinuit, occiſus ab Heliogabalo. Adriano imperatori dubitanti de animo ac amore Trajani erga ſe, ſortes hæ Virgilianæ obvenêre ex ſexto Æneidos,

Quis procul ille autem ramis inſignis olivæ,
Sacra ferens? noſco crines, incanaque menta
Regis Romani. ——

Poſt adoptatus à Trajano, ſucceſſit ei in imperio Romano. Claudius ſecundus Aureliani imperatoris prædeceſſor, inquirens de poſteritate ſua, incidit in illud primi Æneidos libri:

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

Genus ejus per longam poſteritatem ſtetit.

Sortilegia.

§ 10. Et hæc fere ſunt & ſortium & ſortilegiorum genera. Quæ non ſolum, à ſortibus ex urna capiendis, aut aliunde legendis ita dicta mihi videntur, ſed etiam à lectione. Nam & verſus ſorte oblati legebantur, ut ſupra demonſtravimus: & ſortes etiam fuiſſe acceptas pro ſyngraphis, aut ſcriptura Oraculorum, reſponſorumve, conſtat ex Delphicis ſortibus. Valerius Maximus ſcribit, legatos ad Delphicum oraculum miſſos ob exundationem lacus Albani, retuliſſe ſortibus præcipi, ut aquam ejus lacus emiſſam per agros diffunderent. Et hinc ſortilegos dictos exiſtimarem, qui ſortes iſtas ex charta vel membrana vel cortice legiſſent. Horatius in arte Poëtica:

Lib. 1. cap. 6.

Sortilegi.

—— *Et divina futuri*
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.

§ 11. In his autem omnibus ſpeciebus dæmonem ſuas artes, ſuaſque præſtigias non omittere: ſed fere ſemper adhibere, vel inde conſtare poteſt, quod & impiis ritibus fiant, & non niſi ad credulitatem impiam hominibus inculcandam, idolomaniam ſtabiliendam, & crudelitatem exercendam:

Ovid. 13. Metamorph.

—— *Duræque jubent Agamemnona ſortes*
Immeritam ſævæ natam mactare Dianæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

De Pythonicis & γαϛριμαντείᾳ.

CAP. XIV.

QUanquam ſupra de Pythonicis nonnihil attigimus, quia tamen ibi nihil explicare voluimus aliud, quam nomina tantum, quibus Sacræ literæ magos appellant infames: hic Pythii vox accuratius nonnihil explicanda prius, ob frequentem ejus uſum, erit, quam longius progrediar.

§ 2. Apollinem vero Pythium quidam dicunt ob nocentiſſimum draconem πύθωνα, in infantia ejus jaculis interemptum. Unde ſpiritus ille, quo afflati futura prædicebant, Pytho vocari cœptus eſt. Aliis Pythium oraculum ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, id eſt, à ſciſcitando ſortitum nomen putatur, quod de futuris occultiſq; & ignotis conſulebatur. Ab oraculo autem oppidum, cui alioquin Delphorum nomen erat, πύθως: & Apollo, quem hominis ſpecie ex ſolido auro conflatum, in templo venerabantur, ac præſidere loco fingebant, Pythii nomen adeptus eſt. *Pytho unde, & Pythium oraculum.*

§ 3. Mulierem quæ cum habitu dæmonem excipiebat, atque ipſius incitatione Græce vaticinabatur, Pythiam ob eandem cauſam, & γαϛρίμαντιν vocabant, & πυθόμαντιν. Chryſoſtomus de Pythia vel Apollinis oraculo ita perhibet: Dicitur hæc Pythia fuiſſe fœmina, quæ ſuper tripode divaricatis cruribus malignum ſpiritum inferius immiſſum, parteſque genitales è quibus loqueretur ſubeuntem excipiens, furore repleretur, & crinibus ſparſis ſpumanſque ore debacchаretur, funderetque inſana oracula. *Pauſanias in Phocicis. Strabo lib. 9. Pythia mulier. γαϛρίμαντις. πυθόμαντις.*

§ 4. Methodius Hieronymi teſtimonio, adverſus Origenem librum condidit περὶ πυθωνίσσης, ut ait Sophronius. Nam tertio περὶ ἀρχῶν Origenes dæmonem Pythonicum quoſdam à tenella ætate poſſidere ſcribit. Divinando etiam magnum præſtabat quæſtum ſuis dominis puella illa in Actis Apoſtolorum, Pythonis ſpiritum habens. Videntur quoque hæ vates ſe prius aqua Cephiſi fluvii præterlabentis Delphos proluiſſe. Quo fit, ut Lucanus dicat, Fatidica Cephiſus aqua. Vel potius ex ea potaſſe, ut qui ex Gallo Phrygiæ flumine bibebant, ſtatim furebant. Unde Galli ſacerdotes Cybeles dicebantur, de quibus idem Poëta ſic: *Act. 16.*

—— Crinemque rotantes,
Sanguinei populis ulularunt triſtia Galli.

Semetipſos enim caſtrabant, & inter ſacrificandum furioſorum inſtar erant. πυθωνικοὶ & πύθωνες dicuntur Plutarcho, fatidico ſpiritu correpti.

§ 5. Nunc porro ipſum divinationis genus, quod γαστειμαντεία vocatur, conſiderabimus. Licet autem divinatio ſit ſpiritus in humano corpore concluſi, ratione tamen loci partiſque, ex qua profertur, diverſa eſt. In στερνομαντεία enim ſpiritus incluſi pectori, cujus os στέρνον nominatur, vel ſuggerebant, vel vinctis compreſſiſque linguis obſeſſorum, ipſi per os efferebant requiſita præſcitaque vaticinia. At γαστειμαντεία, vel γαστειμυθεία vaticinia profert ex ventre ſpiritibus turgido.

γαστειμαντεία. στερνομαντ. Sophocl. γαστειμυτ.

§ 6. Quare, qui hoc divinationis genere obſidentur, Ventriloquos ab Auguſtino, ab Ariſtophane ἐγγαστειμύτυς appellari diximus: nec aliter prolata fuiſſe vaticinia tum Pythonicorum, quorum in Sacris literis fit mentio, tum Pythiarum apud Delphos: licet alioquin ratione ſexus diſcrimen aliquod ſit, id, quod nondum animadverſum video. In mulieribus enim ſonus horum vaticiniorum ex genitalibus partibus edebatur & audiebatur. Nec enim alia via ex Pythiis Delphicis dæmon pronunciare ſolitus fuit, quam diductis feminibus per inguen.

Lib. 2. cap. 1.

4 Reg. 23. Act. 16.

ἐγγαστείται. mulieres quomodo vaticinentur.

§ 7. Quin & Tertullianus, auctor graviſſimus, affirmat ſe ventriloquas vidiſſe fœminas, è quarum pudendis vocula quædam, dum ſedebant, excitabatur, reſpondebatque ſciſcitantibus. Denique Cælius Ludovicus, patrum noſtrorum memoria fœminam ſe ventriloquam crebro vidiſſe Rhodii, Italiæ urbe & patria ſua, ſcribit: ex cujus pudendis vocem immundi ſpiritus pertenuem quidem, ſed tamen prorſus intelligibilem, ſæpe audierit de rebus præteritis aut præſentibus mirificam: at de futuris plerunque incertam, ſæpe etiam vanam & mendacem.

Antiq. lect. VIII. 10.

§ 8. At in viris hi ſpiritus impuri tanta turpitudine vaticiniorum ſuorum voces & ſonum edere non poſſunt: ſed per honeſtiorem corporis partem, os ſcilicet, eloqui coguntur, ut ſupra dictum eſt de Euricle ab Ariſtophane celebrato: cujus Veſpas cum anno Chriſti M. D. LX. Pariſiis Hadrianus Turnebus (tum Græcarum literarum, poſt Philoſophiæ & Eloquentiæ regius profeſſor) interpretaretur, audientibus meis filiis Theodoro jam juriſconſulto, & Henrico medico, palam teſtabatur olim ſe Lutetiæ vidiſſe perſimilem illi Ariſtophanis Euricli hominem aſtutum, Petrum Brabantium:

ἐγγαστείμυθοι viri quomodo vaticinentur.

tium:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tium: qui quoties volebat, toties ex ima parte corporis, ore quidem aperto, ſed labiis immotis loquebatur, & hac ſive arte, ſive exercitatione, ſive dæmonis impoſtura multis paſſim imponebat. *Petrus Brabantius, ventriloquus.*

§ 9. Nam cum Lutetiæ virginem quandam formoſam, ſed patre orbatam, deperiret, nec matrem ſuperſtitem inducere poſſet, ut eam ſibi deſponderet: tandem cum ultro citroque hac de re colloquuntur, vocem edit è corpore, qua demortuus mulierculæ maritus de pœnarum gravitate conqueri videbatur, quas ob uxoris diffidentiam in purgatorio perpeteretur, quod ea filiam à Brabantio toties expetitam, optimo viro denegaret. Quibus illa queſtubus exterrita, virique miſerta, petitioni nebulonis aſſenſit. Quem tamen non tam filiam, quam dotem ei à patre in teſtamento conſtitutam ambiiſſe, ſatis apparuit. Sex enim menſibus poſt, ubi puellæ bona decoxiſſet, uxore ſocruque relicta, Lugdunum aufugit. *Conficta mortui de Purgatorio querela.*

§ 10. Ibi mercatorem quendam ac trapezitam prædivitem obiiſſe intellexerat. Qui cum haberetur injuſtiſſimus, eo quod omnia per fas ac nefas in vita corraſiſſet, filium Cornutum, ejus unicum hæredem, in porticu pone cœmiterium obambulantem, adit: & eo ſe miſſum innuit, ut, quid opus facto eſſet, doceret. Cæterum dum ei de patris anima potius, ac fama, quam morte cogitandum eſſe dicit, vox inopinato inter loquendum, patrem referens, exauditur. Quam cum Brabantius ex ventre daret, ſe tamen expaveſcere mirum in modum ſimulabat. Monebatur autem hac voce filius, quem in ſtatum pater injuſtitia ſua decidiſſet: & quantis purgatorii cruciatibus tum ſui, tum ipſius cauſa exagitaretur, eo quod iniquorum eum bonorum hæredem reliquiſſet: quamque nullo modo liberari poſſet, niſi juſta à nato expiatione facta, & debitis, in eos eleemoſynis collatis, qui maxime tum temporis egebant: eos autem eſſe Chriſtianos à Turcis captos. proinde viro, quicum loqueretur, crederet: hunc ad redimendos eos Conſtantinopolim à piis hominibus ablegatum, ejuſque rei ergo divinitus ad eum miſſum. Cornutus, homo minime malus, etſi his auditis dolum haud animadverteret: quia tamen durum videbatur iſtud de pecunia verbum, ſe deliberaturum reſpondit, & Brabantium eo loci poſtridie redire jubet. Interea anxius, de loco ſubdubitabat, in quo vocem exaudierat, quod umbroſus eſſet, ac opacus, & hominum inſidiis Echoque aptus. Quare poſtero die *Alius ejuſdem dolus.*

eum in alium apertum, planum, nulliſque vepribus aut umbris impeditum locum deducit. Ubi nihilominus eadem inter loquendum repetebatur cantilena: hoc etiam addito, ut Brabantio ſtatim ſex Francorum millibus numeratis, tres in ſingulos dies Miſſas redimeret pro ſalute patris: alioquin nullam apud inferos fore redemptionem. Unde filius conſcientia ac religione obſtrictus, licet ægre, totidem tamen Brabantii fidei commiſit, omni legitimo accepti ſolutique teſtimonio neglecto. Pater ignibus ac Vulcani ictibus liberatus, in poſterum quievit, nec filium amplius interpellavit. Verum miſer Cornutus dimiſſo Brabantio, cum ſolito lætior eſſet, idque reliqui menſarii ſatis admirari non poſſent, mox ut ſciſcitantibus cauſam aperuit, adeo ſtatim irriſus fuit à cunctis, quod & nummis & cerebro emunctus & expurgatus eſſet, ut præ mœrore poſt aliquot dies mortuus, & patrem ad inquirendam ex eo rei veritatem inſecutus fuerit.

§ 11. Libro de Divinatione dæmonum contemnenda, profeſſorum ejuſmodi divinationum opiniones confutat erroreſq; convincit Berno, quemadmodum teſtatur epiſtola ad Meginfredum.

De ΓΥΡΟΜΑΝΤΕΊΑ, *Circulatoribus, & Theraphim.*

CAP. XV.

Reperitur Feſſæ in Africa circulatorum magorumque genus, quod Muhazzimin vocant. Hi omnium promptiſſime dæmonia dicuntur ejicere. Et quia illorum vaticinio nonnunquam ſuccedit eventus, dici non poteſt, quam ea res eorum exiſtimationem augeat: quem ejicere nequeunt, ſpiritum aëreum eſſe, aſſerunt. Modus autem adjurandi dæmonis hic fere eſt. Primo characteres circuloſque nonnullos in foculo aut alio quovis loco depingunt: deinde ſigna quædam in dæmoniaci manibus ac fronte deſcribunt, illumque miris modis fumigant: poſtea carmen componunt, ex dæmone ſciſcitantur, qua & quomodo huc intraverit, quis ſit, quod illi nomen: tandem, ut exeat, præcipiunt.

Muhazzimin. γεομαντ.

§ 2. Sunt & alterius generis, qui regula quadam Cabaliſtica (Zairagia appellant) operantur. Hæc autem multis continetur ſcriptis. Naturalis ſiquidem ſcientia putatur: neque alios Feſſæ reperias, qui majori cum fide magiſque indubitanter ad interrogata reſpondeant. Verum hæc ars difficillima eſt. Qui enim huic

Zairagia.

operam

operam dare vult, non minorem Aſtrologiæ, quam Cabaliſticæ cognitionem habeat neceſſe eſt. Joannes Leo Africanus teſtatur in deſcriptione Africæ, ſe vidiſſe quendam ejus artis peritum in unius figuræ deſcriptione integrum conſumpſiſſe diem, & figuras in hunc fere componi modum. *Lib. 3.*

§ 3. Primo circulos multos in majori circulo ducunt: in primo crucem formant, in cujus extremitatibus quatuor mundi plagas appingunt, Orientem Occidentem, Auſtrum & Aquilonem: in centro ubi lineæ concurrunt, utrumque notant polum: extra primum circulum, quatuor depingunt elementa: deinde circulum in quatuor ſecant partes, & ſequentem circulum in totidem: poſt hæc quamlibet partem in alias ſeptem ſecant quarum quamlibet characteribus majuſculis Arabicis inſigniunt, adeo ut quodlibet elementum vigintiocto habeat characteres. In ſequenti circulo ſeptem Planetas notant, in alio duodecim zodiaci ſigna, in ſequenti duodecim menſium Latina nomina, in alio vigintiocto lunæ domicilia, in alio trecentos ſexaginta quinque anni dies depingunt; extra hunc vero quatuor ventos cardinales annotant. Deinde unam tantum rei propoſitæ literam ſumunt, atque per omnia ante enumerata multiplicant, productumque characteris numerum quodammodo dividunt, atque pro characteris ratione loco aliquo collocant, utque elementum illud exigere videtur, in quo reperitur character ſive figura. *γεωμαντεία.*

§ 4. His omnibus ita peractis, figuram animadvertunt, quæ cum numero jam producto convenire videtur: cum quo eodem modo procedunt, veluti cum priore progreſſum, donec vigintiocto characteres habeant, ex quibus unam dictionem colligunt: ex dictione vero oratio conflatur, quæ ad rem ipſam in quæſtionem vocatam reſpondet. Ea porro oratio ſemper in carmen prioris ſpeciei cadit, quod Arabes Ethauil appellant, componiturque ex octo ſtipitibus, & chordis duodecim juxta Arabicæ linguæ metricam. Carmen igitur ex iis characteribus compoſitum, verum atque indubitatum rei propoſitæ præbet reſponſum (ut credunt) primo quid quæratur, deinde rei quæſitæ ſententiam. *Ethauil.*

§ 5. Hi autem raro errare dicuntur, quod Cabaliſticam admirandam reddit. Et quanquam naturalis habeatur, nihil tamen ſe vidiſſe affirmat Joan. Leo, quod non præter naturam potius ſit: & ita ſcribit porro. Memini me quondam in loco aperto collegii

regis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

regis Abulunam (quod Feſſæ viſitur) in area levigato marmore ſtrata inſignem vidiſſe figuræ deſcriptionem. Areæ quodlibet latus quinquaginta erat ulnarum: hujus duæ tertiæ partes iis occupabantur, quæ ad figuram pertinebant: tres vero deſcriptionem faciebant, quorum quilibet ſuum tantum curabat locum, duravitque ea deſcriptio per integrum diem.

Libri de hu artibus. § 6. Hujuſmodi quoque aliam Tuneti à quodam artis peritiſſimo deſcriptam vidi: cujus pater duo volumina commentationum in ejus artis Canones conſcripſerat, quos qui exacte ſciunt, ſummo habentur ab omnibus pretio. Ego ſolum tres, Tuneti unum, Feſſæ vero duos videre potui: duas quoque in ejus artis regulas, Explicationes, & Commentarium Margiani cujuſdam, ejus parentis quem olim Tuneti vidi, & aliud ab Ibn Chaldim hiſtoriographo conſcriptum. Artis regulæ cum Commentariis poſſunt quinquaginta aureis haberi Tuneti.

Feſſæ tria divinorum genera. § 7. Breviter, Feſſæ tria in univerſum ſunt fatidicorum & divinorum genera: primi, ut diximus, Geomanticis vel Gyromanticis utuntur figuris. Alii aquam catino vitreo infuſam olei guttula admixta, lucidam & tranſparentem reddunt, in qua tanquam in ſpeculo dæmones confertim ſe videre affirmant, qui exercitum numeroſum repræſentant: quorum nonnulli in itinere ſunt, alii rivum tranſmittunt, alii terreſtre prælium gerunt: quos quietos interrogant, dæmonibus nutu manum vel oculorum indicio reſpondentibus. ô temeraria credulitas! Vitreum vas pueris interdum vix octavum egreſſis annum in manuum dant, à quibus, num hunc vel illum dæmonem viderint, interrogant. Permulti eo dementiæ rediguntur, ut in his nugis magnam pecuniæ vim profundant.

§ 8. Tertium genus eſt mulierum veneficarum, quæ ſe cum dæmonibus habere familiaritatem affirmant: dæmones autem aut rubros, aut albos, aut nigros appellant.

Turcarum magica divinatio. § 9. Hodie adhuc in cœmiterio vel foro publico Conſtantinopoli divinandi artem profitentur, victum hinc quæritantes. Turcæ viri & mulieres cum primis Ægyptiæ, ab initio idololatræ. Hi in arena notatis figuris, vel ejectis colligatis aleis, & notarum numero collecto, in libro neſcio quid legentes ſubmurmurantesque vaticinantur: vel ceram cum oleo confundentes, donec refrixerit expectant, ex apparentibus deinde characteribus divinant. Non-

Supra capite 12.

nunquam

nunquam ex aqua, ſpeculo, vitro, & id genus ſimilibus organis præſagiunt, haud dubie ab impietatis & τῆς ἀπιστίας magiſtro ita inſtructi, ut eos longa annorum ſerie, quaſi ab uberibus maternis, virulentum ejuſmodi lac exuxiſſe, minime hæſitem.

§ 10. Sic de quodam divino, Diophanes nomine, refert Apulejus: Corinthi nunc apud nos paſſim Chaldæus quidam hoſpes, miris totam civitatem reſponſis turbulentat, & arcana fatorum ſtibibus emerendis edicit in vulgum, qui dies copulam nuptialem affirmet, qui fundamenta mœnium perpetuet, qui negotiatori commodus, qui viatori celebris, qui navigiis opportunus. Mihi denique proventum hujus peregrinationis inquirenti, multa reſpondit, & oppido mira, & ſatis varia. Sed hæc omnia falſa eſſe, teſtatur Sibylla Erythræa, ἐπεὶ πλάνη πάντα τάδ' ἐστὶν, ἅπερ ἄφρονες ἄνδρες ἐρευνῶσι κατ' ἦμαρ. *Lib. 2. de Aureo Aſino.* *Lactantius de Orig. err. 11.17.*

§ 11. Theraphim imagines futura annunciantes, ad hunc fiebant modum, teſte Elia Levita: Mactabant hominem primogenitum, cujus caput torquendo præſciſſum, poſtea ſale & aromatibus condiebatur; inde capiti ſubdebatur lamina aurea, cui nomen ſpiritus inſcriptum erat: coramque eo in pariete locato candelæ incendebantur, & adorabatur.

Magicorum vatum oraculis non eſſe credendum, nec eos eſſe adeundos.

CAPUT. XVI.

AT omnes hi prædictionum modi ἀναιτιολόγητοι dicti, qui nullas in natura cauſas habent, ſeveriſſime in Lege divina prohibentur, ubi diverſis appellantur vocibus: ut ſemper apud omnes gentes divinationum impoſturæ fuerunt variæ. Sic Deuteron. cap. 18. Non inveniatur in te divinus, qui divinando futura prædicit, neve aruſpex, hariolus, augur, præſtigiator, aſtrologus, Pythii conſultor, magus aut necromantis.

§ 2. Ubi per קסם quidam intelligunt ברדק experimentatorem, qui ſortilegio aut ſtipulatione inveſtigat, num utile ſit itineri ſe committere, aut opus aliquod inchoare. Plerique ſentiunt eſſe generale vocabulum ad omnium divinationum ſpecies. Per מעונן vero intelligitur is qui ex עבבים, id eſt, nubibus aut ex aſtris reſponſa dat, & dicit hunc aut illum diem cavendum in his vel illis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

electionibus, quæ tamen aſtrorum influentiis non ita ſubjiciuntur: puta, ſi uxorem duxeris, aut domus fundamenta jeceris ſub ejuſmodi aſpectu, erit inauſpicatiſſimum. Per מנחש intelligitur מביט בעוף פרח qui avium volatum intuetur, & garritum obſervat, ut auguretur: velut cum ex crocitante corvo mortem alicujus prædicit.

§ 3. Mirandum igitur magnopere, eouſque prudentiam hominibus eripi, ut audire, dicto parere, compelli, ligarique ſpiritum natura nobiliſſimum, malitia autem ob rebellionem nequiſſimum, propria virtute hominis, natura eo inferioris, & malignitate pene non imparis quandoque, arbitrentur: quaſi ſe homini præter naturam dedere voluerit is, qui Deo creatori, natura invitante, ſubjici recuſarit. Qui ergo naturæ fœdus violarit, hicne in uſum noſtrum ſervabit pactionem?

§ 4. Adde, mendacem mendaciique parentem, quæcunque vera ad falſitatem, & quæcunque bona ad malitiam intorquere. Quis niſi luxatæ mentis huic fidat, ut de futura veritate percunctetur, quam vel nullo modo ſciat, quia ejus naturæ eſt minime nota, vel deſuper non revelata: aut, ſi ſciat, malitioſo aſtu mendaciis involvat. quod ſi pure eam quandoque proferat, vel coactus id facit; vel, ſi ſponte atque libenter, malo tamen animo, peſſimoque fine propoſito. ut ſcilicet pernicioſius offendat in poſterum, & veritate qualicunque, quæ in rebus agendis parum emolumenti allatura ſit, prolata, demum ſub alia (quæ niſi integre pernoſcatur, ſit grave incommodum vel exitium paritura) atrocius lædat, & mendacium ipſum, ceu venenatam eſcam & exitialem hamum, cautius tegat Tartareus ille piſcator. Stultus itaque ille, qui hunc conſultum abit: at ſtultior multo, qui inde redit, niſi reſipiſcat.

§ 5. Interim non inficior, cum ille rerum naturas cognoſcat, multa ex cauſis naturalibus eum prius ſcire, quam ab humano intellectu percipiantur: & tanto exactius, quanto ejus ingenium eſt ſublimius: ea autem ignaris velut fur prænunciat, præſertim quorum in actu viderit initia: ut vaticinari & occulta rerum prænoviſſe credatur. Copioſe, docte, & pie in hanc rem, contra magicas prænotiones, diſputat libris novem de Prænot. maxime vero libro 7. Joannes Franciſcus Picus, philoſophus inſignis. Chryſoſtomus in Euangelium Joannis, Homil. 18. Prædictio, inquit, futurorum immortalis Dei duntaxat opus eſt. Quod ſi aliquando dæmo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

dæmones aliquid prædixerunt, ſtultum & incautum vulgus deceperunt. eorum namque vaticinia paſſim falſa deprehenduntur. Nonnihil in hanc rem quoque dictum eſt libro 1. capite decimo.

§ 6. Certa itaque permanet Origenis ſententia: Qui ad vana contendunt auguria atque veneficia, divinationes ac philacteria atque incantationes, horum greſſus conturbantur, horum opera impediuntur, ab ipſis Dei viſitatio recedit, ipſos ſancti angeli derelinquunt, & cum ipſis diabolus permanet, infatuans mentes eorum, obtundens corda illorum, abſtrahens à vero ſenſu eorum, &c. Addam & Petri Bleſenſis verba epiſt. 49. Mendacii pater veritatem exhibet umbratilem frequenter, donec infidelitatis filios ſecum præcipitet in gehennam. Sic ergo ſcientia Chriſtiani nil debet de futuris inquirere, ſed illius diſpoſitioni humiliter obedire, qui diſponit omnia ſuaviter, cujus conſiliarius nemo fuit, &c. Non labores noſcere tempora vel momenta, quæ poſuit pater in ſua poteſtate. Futurorum enim explorare notitiam auguriis aut aliis illicitis modis, diabolica tentatio eſt, & æternæ damnationis occaſio, &c. Frequenter evenit rerum prodigia certos exitus obtinere, eis tamen nulla fides adhibeatur: licet enim vera ſæpe pronuncient, ſæpius tamen & periculoſius mentiuntur. Nec te tamen moveat, quod quandoque ex diſpenſatione divina talia perſonæ commendabiles acceptaſſe leguntur. *Lib. 3. in Iob.*

§ 7. Adde & D. Antonii præclaram ſententiam: Ut concedamus pauliſper, ſi dæmones vera nunciarent, reſpondete mihi, quis fructus eſt noſſe venientia? Nunquid aut ſciens hæc, aliquando laudatus, aut punitus eſt neſciens? In hoc unuſquiſque ſibi præparat ſeu tormenta ſeu gloriam, ſi vel negligat ſcripturarum mandata, vel faciat. Nullus ob id noſtrum hanc arripuit vitam, ut habeat præſcientiam futurorum: ſed ut præceptis Domini obediens, amicus incipiat eſſe de ſervo. Curandum eſt, non præſcire, quæ veniunt, ſed implere, quæ juſſa ſunt.

§ 8. Quare Phavorinus apud Gellium deterrere volens & depellere adoleſcentes à genethliacis iſtis & quibuſdam aliis id genus, qui prodigioſis artibus futura omnia dicturos ſe pollicentur, & perſuadere eos nullo pacto adeundos eſſe conſulendoſve, hujuſmodi argumentis concludebat: Aut adverſa, inquit, eventura dicunt, aut proſpera. Si dicunt proſpera, & fallunt, miſer fies, fruſtra expectando: ſi adverſa dicunt, & mentiuntur, miſer fies, fruſtra *Lib. 14. cap. 1.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſtra timendo. Si vera reſpondent, eaque ſunt non proſpera, jam inde ex animo miſer fies, antequam è fato fias: ſi felicia promittunt, eaque eventura ſunt, tum plane duo erunt incommoda: & expectatio te ſpei ſuſpenſum fatigabit, & futurum gaudii fructum ſpes tibi jam defloraverit. Nullo igitur pacto utendum eſt iſtiuſmodi hominibus res futuras præſagientibus.

Atrox facinus Ioannis Galeacei in aſtrologum.

§ 9. Subjungam hic novum inauditæ crudelitatis exemplum, quo Joannes Galeaceus divinationes Aſtrologicamque vanitatem putavit eſſe refellendam. Aſtrologus, qui de eventu graviſſimarum rerum felici prędictione judicare conſueviſſet, cum Joannis Galeacei vultum intentis oculis, ut ajunt, acerrime contemplaretur: Cogita, inquit, de rebus tuis quam maturrime: nam diu inter homines agere, & hujus ſeculi lucis uſura frui non potes. Cui cum ille: Quid ita? Propterea, inquit, quod aſtra, quorum ego regiones & ſitus ipſo natali tuo die notavi, mortem tibi nondum juventutis limites egreſſo, non obſcure denunciare videantur. Cæterum Galeaceo captioſiſſimo interrogationis genere ſciſcitanti: Age vero tu, qui hæc natalitia prædicta, tanquam deum ſequeris, quam diu victurus es? Reſpondit Aſtrologus, Curriculum vivendi fatorum benignitate contigiſſe ſibi ſatis diuturnum. Verum, inquit ille, ne unquam poſthac bonitate & clementia fatorum ſtulte confiſus, majorem forte quam par eſt, de longinquitate vitæ ſpem capias, morieris eveſtigio, contraque opinionem tuam, nec te poterit conjurantium aſtrorum toto cœlo vis ulla, tam cæco judicio clariſſimorum hominum ſatis contumelioſe illudentem, ab exitio vindicare. ſimulque cum dicto hominem in vincula abripi & ſtrangulari juſſit.

§ 10. Porro exquiſitiorem artium harum diabolicarum enumerationem permitto illis, qui eas didicerunt, ac magiſtri doctoriſque ſui conſilio, ductu & opera, exercere perpetuo ſuo aliorumque exitio audent, quos in nefariorum ſuorum ſcelerum communionem perditiſſime adducunt. Dolendum autem hanc peſtem immaniter in totum Chriſtianum orbem proſerpere, graſſarique nimis: maxime ubi vox Euangelii obſcurius ſonat, & neſcio quibus gentilitiis, & dæmoniaco aſtu non dubie in hominum deceptionem excogitatis ſuperſtitionum ritibus divini cultus veritas conſpurcari videtur.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

De quorundam Sacrificorum & monachorum magica divinatione, medicationeque falſiſſima.

CAP. XVII.

SUUM adhæc locum in familia turgidorum Pythio ſpiritu, hic inveniunt Magorum albo inſcribendi merito, nec ulla ratione prætermittendi, plerique ſacrifici & monachi, ut indoctiſſimi, ita & incomparabilis impudentiæ, perditiſſimæque impietatis homines (viris piis, quos unice veneror, nihil detractum hic volo) qui medicinæ ſacræ, quam ne primis quidem labris eos guſtaſſe conſtat, cognitionem mentienres, facile cuivis vulgari (Conſulares, vel alicujus doctrinæ, judicii, exiſtimationiſve viros nominare pudet) de morbo ſciſcitanti, conſiliumque quærenti, è maleficio vel incantatione eſſe morbum progenitum, ore mendaci reſpondere perſuadereque non verentur.

§ 2. Pythii inſuper hi vates ſæpenumero incantatricem vel ſagam notoria ſua arte per indicia, ſi diis placet, indigitare nefarie audent: honeſtæ alicui, inculpatæ ac piæ matronæ hoc cauterium crebro inurentes, à quo illa nunquam, vel ejus ſoboles, ne in multam quidem poſteritatem, ſanari poterit. Enimvero non rerum ſuarum ſategiſſe ſe arbitrantur, quod morbum mendaciter commententur: niſi etiam inſontes calumniis opprimant, odiaque plus quam Vatiniana apud hoc credulum nimis hominum genus concitent, litibus integras vicinias perſonare faciant, amicitias divellant, ſanguinis neceſſitudine conſtrictum unionis vinculum diſſolvant, ad pugnas promoveant, carceres procurent, cædes tandem varie architectentur aut eorum qui inſontem denotatam hujus maleficii ficti effectricem vel vindicare, vel illi patrocinari ſtudent: aut etiam hujus fœminæ ab aliis cæſæ, ſive à magiſtratu male inſtituto punitæ. Horum vivum ſi me teſtem dixero, mentiar minime, etiamſi indignatione rumpantur ilia Codro, aut ejus ſectæ aſſeclis.

Sacrifici quidam inepti, maleficii morbum mentiuntur, & ejus reas ſtatuunt inſontes.

§ 3. Ita hos eccleſiaſticos ſcilicet! viros, eximia ſui inſtituti mancipia, religionis potiſſimum pallio, ſtrenuam ſibi navare operam & experitur & gloriatur heros illorum Beelzebub: qui ob pecuniæ aucupium, aut falſæ exiſtimationis cupidine prurientes, hoc modo ſuas aliorumque animas dæmonibus proſtituunt & devovent:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Medicina artium vetuſtiſſima. vent: medicinam artium ut vetuſtiſſimam, ita & utiliſſimam, maximeq; neceſſariam, ejuſmodi incantationum opinione in naturalibus morbis ad vitæ & ſalutis perniciem defœdantes. Extat falſiſſimum cujuſdam doctiſſimi viri in hujuſmodi impoſtoribus ſimilem ἑρμῆν ἰατρομόναχον epigramma Græcum:

> παμμιάρων ζήσας μονάχων μιαρώτατος ἑρμῆς,
> εἰς ἰατρῶν παῖδας αὐτομολῶν ἀπέβης.
> εὖγ' ἑρμᾶ ξυναῖς μίαν μοναχός τ' ἰατρός τε
> ἀσκήζεις τέχνην, δὶς νεκροπομπὸς ἐών.

Sed & Latinum ejuſdem aliud haud immerito iſtos ψυχαγώγυς appellat:

> *Vixiſti monachus monachorum dedecus Hermes,*
> *Nunc medicorum idem dedecus es medicus.*
> *Fallor? an, ut fueras monachus* ψυχέμπορος *olim,*
> *Idem Hermes medicus nunc* ψυχαγωγὸς *eris?*

Commentum cujuſdam paſtoris. § 4. Ex horum numero quidam nugaci Dialogo nuper Germanice (Latine etenim ob inſcitiam non potuit) typis effuſo ſcribit, mulieri cuidam ventrem in eam extumuiſſe molem, ut uterum gerere cenſeretur: & quum ante Bacchanalia ſe partum edituram ſperaret, eoque fruſtraretur, hanc ad ipſius opem confugiſſe: qui propinato pharmaco ſe expuliſſe duos nucleorum ceraſorum jam partim germinare inchoantium, partim ad digiti altitudinem natorum cantharos (quartas vulgus dictitat, ſex libris menſura propemodum æquivalentes) addito juramento aſſerit. Mendacii vero impudentia hinc cognoſcitur, quod nuſquam in alia cavitate huic excretioni idonea, quam inteſtinorum ſinu contineri potuerint nuclei. Si autem novem circiter menſes, à ceraſorum poſtremo natorum tempore in illis impacti, tumorem tantum excitarint jam egerminantes: quæ via quæſo interea temporis per inteſtina arctiſſime nucleorum mole infarcta, diſtentaque naturalibus patuit excrementis? Mirum, quod eidem commento non aſſuerit, fœminam hanc medicamenti oblati operatione, eadem opera nucleorum germen emittentium acervo agrum conſeviſſe: vel niſi eos expuliſſet, potuiſſe actis loco bene ſtercorato (cum venia id mihi dicere ob rei inſulſitatem liceat) radicibus, poſt paucos menſes læta gignere protrudereque in apertum aërem ceraſa.

§ 5. Idem ille in celebri apud Geldros oppido, ubi olim medicinam publico feci ſtipendio, in virginum arctius occluſarum cœnobio,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

nobio, uni valetudinis nonnihil afflictæ, maleficium eſſe, quo exerceretur, perſuaſit: nec id niſi miſſæ ſacrificio ſuper puellæ ventrem celebrato, tolli poſſe, addit. Quo permiſſo, peractoque, eam primum maleficio cœpiſſe exagitat, quum leviter antea naturali afficeretur malo, poſtea ſæpenumero monaſterii gubernatrix (quam Matrem appellant) nobilitate, ætate & probitate veneranda expoſtulavit. Suos interim, qui ipſum ob religionis forte nomen admirentur, habet ridiculus hic actor & ineptiarum ſcriptor, etiam officio paſtor: cujus, quamquam mihi intus & in cute noti, nomini parcit calamus, ob conſcientiam, quæ modeſtiam imperat, aliorumque vitia tegi vult. Quare & alios ſimilium maleficiorum reos, ejuſdem ordinis homines penitius mihi cognitos, prudens prætereo. Qui niſi reſipiſcant, quod ex animo illis optarim, timendum, ne de iis dixerit Ieſaias: Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.

Maleficium paſtoris cujuſdam ſacrilegum.

Ieſaiæ 27.

§ 6. Huc referendus ſacer ille magus, qui à dæmoniis edoctus, & ex tenebrarum officina proſerpens, tragicæ comediæ actum nuper exhibuit ad hunc modum. Qui Hambachi in ducatu Juliacenſi ſuam præſtat operam in cuniculis inſidiandis Petrus, ubi haud ita pridem anno 1563. in principio Auguſti, equum ſuſpenſo cervici cymbalo, paſcuis mandaſſet unde exili[?]rat: ille ratus equum furto abductum, adiit ſacrificum Pythium Gerardum nomine, vicarium in Blatſum, diœceſis Colonienſis: qui conſulto prius ſuo veritatis magiſtro, furem cum equo Rhenum Bonnæ trajeciſſe, ac in diverſorio proximo venditurum aſſeruit. Ipſe reſponſioni fide appoſita, incunctanter inſequitur, rogatque in Rheni trajectu, num talis equus ibi eſſet tranſvectus: quod factum eſſe intelligit, commonſtraturque equi ductus ab uno loco in alium. Tandem poſt dies aliquot continuo itinere pervenit Hacckenbergum in comitatu Senenſi, ubi virum offendit armatum, qui ipſius videbatur inſidere equo. Hunc adortus, de equo ſibi reſtituendo, quem ſuum eſſe aſſeverabat, ſtrenue agit, conſideratque qua parte non ſatis munita hunc confodere poſſet, ſi forte ad pugnam veniretur: in quem ſolum finem fabulam hanc machinatus fuerat mendax ille & ſanguinarius homicida ab initio. Poſt multam altercationem actor hic contrectat equi teſticulos, quos ſuo equo exemptos ſciebat, color alioqui & forma omnino reſpondebant. Ita hic culpam deprecatus, rem omnem ordine recenſet, domumque redit. In itinere

autem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

autem intellexit, mox poſt ejus abitionem equum inventum fuiſſe mortuum, altero pede poſteriore caſu trajecto per funem collo alligatum, unde ſolvi nequiverat: quæ mortis cauſa extitit. Sic innotuit hujus execrandi vatis & ſacrifici veritas, digno certe flagello punienda. Alter autem ſumptus & jacturam circiter dalerorum decem in eo itinere fecerat: hinc graviter adhuc malefico ſacerdoti coram me minitabatur.

In maleficium, & divos, inſcitiam ſuam & errores referunt indocti medici & chirurgi.

CAP. XVIII.

Nec interim aliorum quoque ineptorum hominum, medicinæ cognitionem impudenter doloſeque jactantium, unicum eſſe aſylum inficias eo, ut, quum morbi eſſentiam, multoque magis ejus curationem, ignorent, coganturque ex imperitia velut cæci de coloribus judicare, maleficium mox eſſe affirment. Hoc velamine ſuam doloſe tegunt in artis ſacræ operibus inſcitiam, elabunturque non ſecus quam indocta illa chirurgorum turba, confeſtim ad divos, velut Quirinum, Antonium, vel qualemcunque alium, refert gangrænam vel ſphacelum vel phagedænam, aut ulcera alia maligna ſive curatu contumacia: quæ tamen ab initio non uſque adeo fuerunt prava, quam paulatim illorum, ſolum ex quibuſdam unguentorum formulis incerta periculoſaque ἐμπειρίᾳ, medicantium ignorantia, in ejuſmodi maliciam degenerarunt. At calumniam, aut potius juſte in eos inſtituendam actionem, hoc maleficii nominis prætextu caute declinare ſtudent hi vere malefici.

§ 2. Cujuſmodi etiam exiſtunt plerique homines, qui nuper ignis chymici fumo inſoleſcentes, ex Theophraſti Paracelſi ſchola ſe ortos gloriantur: peculiaria arrogantiæ, φιλαυτίας, & inanis gloriæ mancipia: qui voce Stentorea, pollicitationibus & ſeſquipedalibus verbis nihil non poſſunt, in hoc pulchre ſuum imitati magiſtrum: ut memoriæ commendarint voces non ſani hominis ſpurciſſimas, quibus medicam artem veterem & ſacroſanctam inſectantur, calumniantur, rejiciunt, pedibuſque conterere ſatagunt, nova ementiti principia cum vocibus novis: quæ nec ipſi quidem intelligunt, nec rationibus defendent, contenti verborum inutilium, quibus ſua Paracelſus opplevit ſcripta, congerie & acervo. Hic ſe

Theophraſtus Paracelſus.

medi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

medicinæ monarcham, veræque artis inventorem jactat: talem illum quoque habent, colunt & venerantur ejus ſectatores.

§ 3. Hactenus itaque latuit illa artium utiliſſima, & cumprimis in conſervando genere humano, ſi quid aliud, neceſſaria. Nihil hic eſt quod ſingulorum à Deo creatorum vires à rerum primordiis cognoverit Adamus, nihil item quod à medicis corpus patris aromatibus condiri voluerit Joſephus, nihil quoque quod pro medicis leges promulgarit ex Dei juſſu Moſes. Vanum ſimiliter elogium Jeſu Syrach, quo medicos propter neceſſitatem ab Altiſſimo conditos, honore debito affici voluit: Ineptum adhæc, quod ſimilitudinem ab eo, quod in rerum natura non exiſtebat, ſumpſerit Chriſtus, docens, medico non opus eſſe bene habenti, ſed ægroto. Lucam quoque medicum, & quidem dilectum appellaſſe D. Paulum, teſtatur veritatis liber. *Gen. 2.* *Gen. 50.* *Exod. 21.* *Matth. 9.*

§ 4. Hi certe veterem coluere medicinam rationi innixam, uſuque confirmatam, quam etiamnum nos uſurpamus. Nihil hic de venturo in extremis diebus medicinæ Monarcha & inventore, Paracelſo Theophraſto. Neque hic chymiam haud levem medicinæ partem elevo, quam magnifacio, uti & omnes mecum veteris medicinæ cultores: eamque nunc mire exornari, eſt quod arti noſtræ gratuler: ejus quoque potentia contra quoſcunque morbos extrahi ſpiritus, & olea, pulveres & ſales confici ex ſulphure, vitriolo, antimonio, & id genus mineralibus reliquis, uti & metallicis, libenter agnoſco, ut qui illa penes me habeam, nec infeliciter utar. *Coloſſ. 4.*

§ 5. Ut vero inſtitutum proſequar, hujus ſcholæ, ut videri & dici voluit, anteſignanus, & fictæ nobilitatis oberro (cujus nomen interitu quam propalatione dignius) intra menſes tres ad nobilem accitus, in terra Juliacenſi iſchiade aliquandiu crudeliter excruciatum, cui ex præpoſtera curatione in tumorem attolli cœperat femur ſiniſtrum, intra menſem huic bonæ valetudinis reſtitutionem addixit: graviter in eum invectus medicum, qui ſub juncturis cauterium antea impreſſiſſet, quod tamen ab hoc Paracelſiſta denuo contra omnem rationem tempore & loco inconvenientiſſimo inuſtum eſt. Hic primum exhibito aliquot diebus pulvere ſudorifero, imbecillitatem corporis totius ægroto accivit.

§ 6. Elapſis diebus circiter tredecim, quum in deterius cuncta vergere animadverteret ęger, inquit: quid ſi jam primũ numerare men-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſis dies auſpicemur? reſpondit alter: Non: quandoquidem Coloniæ oleum in igne adhuc foveo, quo femori illito, prodibit, etiamſi in eo lateat dæmonium. Hinc oleum applicat, & alternis fere diebus cochlear propinat vini ſublimati in pulverem purgantem aliquandiu infuſi: cui ſuum quoque miſcuerat calcinatum, ut ille vocat. Ita factum eſt, ut quartanam febrem ſimplicem, duplicem & triplicem ægroto concitaverit brevi. En hujus artis poten. tiam: Probatum eſt.

§ 7. Interim in horrendum tumorem excreſcebat femur illud, nulla imminutione facta ex ardenti vino toties purgante: dextrum interea femur contabeſcebat ex diutini ulceris fluxione, quod ſponte proruperat. Cruciatus præterea intolerabiles lenibat quandoque, vigiliaſque perpetuas horis pauculis infringebat exhibitione pilularum ad formam ſtercoris muris apparatarum, unde & Stercus muris Paracelſi nuncupatur. Has cum vino Malvatico propinabat etiam in ipſa febre, quas multa cordis anguſtia conſequebatur.

§ 8. Hoc opiatum ſtercus ex Ducatorum veterum auro puriſſimo vi chymica extractum prædicabat: & quum hac ratione ægrotus ei ducatos Hiſpanicos & Roſeos nobiles, quos vocant, in ampliorem ejus ſtercoris confectionem numeraſſet: reverſus ille ex dicta hoſpitii ſui urbe, aurum illud non ſatis purum fuiſſe aſſerit, ut aliud adhuc accederet, ab hoc artifice naturalis alterius caloris quam chymici potentia decoquendum: id tamen, quod impurius judicabatur, ad nobilem non redibat. Hyperici adhæc, Fuga dæmonis nuncupati, floribus ſacculo inſutis, capitique ſubditis: item corallo cervici appenſo, circumligatoque ſupra utrumque carpum, maleficia arcere clam conabatur.

§ 9. Ultra menſes duos in curatione hac Paracelſiſtica perſeveratum eſt. Simulatque igitur extrema imminere videret, hic non medicus, ſed monarchæ Paracelſi ſectator primarius, domum revertitur, allaturus ex fumo chymico potentiora: rediturum autem ſe poſt biduum triduumve, pollicetur. Proinde quibus reveheretur equis, mittit æger: morbum prætexit curator, & paucis diebus poſt, ad ægrotum hunc nobilem, nuncium ablegat cum literis fidele ejus ſodalitium, quibus Paracelſiſtæ morbum depingit: quod nimirum voratis tribus vel quatuor granis pulveris, ab uno vomitu cum multa anguſtia poſtea evomuiſſet corium, carbones varios, arenam lapideam, ſetas porcinas in crucium figuram compoſitas,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

& id genus monſtra plura: & quod aliud nullum ipſe pharmacum admitteret, quam quod in ciſtula apud nobilem relicta conſervaretur, eamque ſe deſiderare. nec Paracelſiſtam ſecus credere ſubjungebatur, quam Lamiam, quæ ipſum hoc infeciſſet maleficio, ipſius quoque probata ſæpe medicamenta impediiſſe, ne ſuum ſortirentur effectum: calamitoſo adhæc morbo per incantamenta nobilem hunc mutilaſſe. Eas penes me habeo literas.

§ 10. Nam in extrema illa deſperatione, ne noſtram ægroto afflictiſſimo denegaremus operam, rogabar una cum illuſtriſſimi noſtri Principis chirurgo. Temere autem huic nihil polliceri voluimus: ſolum vero jam decem diebus admoliti manum, cataplaſmatibus anodynis ſuppurantibuſque cruciatuum intolerabilium lenimen induximus, ac pus promovimus eo ſtudio, ut ex femore ante dies quinque ſecto, pus album perfectiſſimum paulatim effluere ſiverimus: & poſtea ultra libras ejus decem ferme in olla reſervatas effluxiſſe non mentiar. Acceſſit etiam non nihil mutationis in quartanarum triade: non enim ea malorum hydra omnino ſuperari potuit, eo potiſſimum anni tempore hyberno in corpore uſque adeo corrupto, labefactatis viſceribus, & proſtratis ex dolorum immenſitate viribus, qui menſes aliquot continuo eum decubitu ſupino affixere lecto. Quare licet ægrotum hunc iri conſumptum nos judicaremus, à Deo tamen alii ſperabant gratiam & auxilium.

§ 11. En inſcitiæ pallium, carmina, incantamentum & maleficium. Naturales enim morbos pati nobilem ægrotum, experiebamur nimis. Nec pharmaca Paracelſiſtæ alio fuiſſe læſa maleficio, quam malefico igne chymico, & rei ignorantia, teſtabatur ipſe effectus. Pulveris enim ſudorifici uncia media quotidie bis ſumpta, ſudorem extorſit copioſum: vini ſublimati cum cathartico pulvere prius confuſi cochlear, alvum turbavit, movitque: ſtercus muris narcoticum ex opio nimirum apparatum, ſtuporem ſomnumque induxit: cauterii actualis ulceratum ſtigma, cum eſchara, adhuc apparuit: quorſum itaque hæc à ſuo opere carminibus præpedita fuêre?

§ 12. Si inſuper vera eſt epiſtolæ miſſæ narratio, Paracelſiſtarum oculos fuligine chymico obductos, facile ſuis quiſquiliis perſtringere valuit indefeſſus ille ab initio impoſtor. Figmentum vero fuiſſe in eum finem adornatum, ne palàm fieret fucus & inſcitia, cenſent cordatiores: Quinetiam intelligunt, ex puriſſimo auro &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

lapidibus precioſis vi ignis diſſolutis, eorum medicamenta non ſemper confici, id quod tamen impudenter ſatis jactant, ut millium exactione liberiori ægrotorum ciſtas exonerent. Interim nihil minus quam aurum vel gemmæ, medicamentis ineſt.

§ 13. Et quidem recte, quum nihil ad rem noſtram ſæpe faciant: ſed venena, aut venenata utplurimum ægrotis ingerunt: & ſi quæ ſalutaria per ſe noſcuntur, iis tale empyreuma ab ignis vehementia ſæpenumero imprimitur, ut pro benignis reddantur venenoſa, urentia & cauſtica. Quanquam ignis chymici potentia liquores, olea & pulveres apparari, quibus ſumma ineſt tenuitas & virtus admirabilis, non ſum neſcius. His nihil derogari, quinimo debitam attribui laudem volo. Mihi ſolum controverſia eſt cum iis, qui ſub hujus artis prætextu & ignorantia maleficium commentantur, falſoque ægrotis ejus rei fidem imprimunt.

§ 14. Memoriæ ferme exciderat, eundem noſtrum Paracelſiſtam magnifico Legum Doctori, venerando ſeni, in maligna tibiæ exulceratione conſuluiſſe, ut hydropiper aquæ Rheni, in fluminis adverſi medio exhauſtæ immerſum, parti affectæ applicaret, & paulo poſt aliud ſimiliter imponeret, atque dies aliquot in ea curandi methodo perſiſteret, ablataſque herbas inter tegulas lapideas curvas ſeponeret, vigilanti inſpectione obſervans, num eæ putreſcerent, contabeſcerentve: quemadmodum enim illæ ſiccarentur, eodem modo & tibiæ ulcus ſiccitatem conſequuturum addicebat. Quatuordecim diebus mutationem ulceris fore, ægroto pollicebatur, menſem integrum perſeveranti fruſtra. Magica certe medicatio, hoc medicorum genere digna.

Ad divos, morſus canis rabidi curationem, & epilepſiam, referunt inepti medici.

CAP. XIX.

Divis non eſt aſſcribenda morborum curatio.

HOc item albo dignabor eos, qui canis rabidi morſus curationem apud D. Hubertum Ardennatem, ex præſcripto emendicandam impie cenſent: & qui epilepſiam D. Ioanni, Cornelio, Valentino, aut Egidio conſecrant. Næ hos eorum, qui ad divinos aut Pythiam familiam confugiunt, pœnam non immerito ſubituros timendum eſt. Non inconvenienter hic adducam obiter, ſententiam ex ſenioris Hippocratis, vel alterius memorabilis viri (ut vult Gale-

Galenus) libello de Morbo ſacro aut Comitiali, quem Epilepſian Græci dicunt: in quo, quum prius, divini nihil amplius huic ineſſe malo quam aliis morbis, demonſtraſſet, ſic inquit: Qui primi hunc morbum ſacrum eſſe pronunciarunt, tales homines mihi fuiſſe videntur, quales etiam nunc ſunt magi & expiatores & circulatores, & quidam arrogantes, qui ſe vehementer pios eſſe ſimulant, & amplius quid ſcire. Hi itaque conſilii ac mentis inopiæ obvelantes ac prætexentes divinitatem, quum nihil haberent, quod exhibitum prodeſſet, ut ne manifeſta fieret ipſorum ignorantia, ſacram hanc eſſe affectionem pronunciarunt: & rationibus idoneis collectis, curationem conſtituerunt ſibiipſis ſecuram, expiamenta offerentes, & incantamenta, & à balneis abſtinere jubentes, & à cibis multis ac ineptis ad hominum ægrotorum eſum, &c.

§ 2. Deinde pallium nigrum non eſſe habendum præcepêre: niger enim color mortalis eſt. neque pedem ſupra pedem habendum eſſe, neque manum ſupra manum: hæc enim omnia curationis impedimenta eſſe. Omnia autem hæc divinitatis gratia apponunt, velut amplius quid ſcientes, & alios prætextus proferentes, quo, ſi ſanus æger evadat, ipſis gloria & dexteritas aſſcribatur: ſin moriatur, in tuto poſitæ ſint ipſorum excuſationes: habeantque prætextum, quod ipſi non ſint in cauſa, ſed dii. Neque enim medicamentum aliquod edendum aut bibendum exhibuerunt, ut ipſi in cauſa eſſe videri poſſint.

Contra verſutos medicos, & ſacrilegos magos, eximia Hippocratis ſententia.

§ 3. Et paulo pôſt: Talia itaque dicentes & excogitantes, amplius quid ſe ſcire ſimulant, & homines decipiunt, proponentes his luſtrationes ac purificantes, quum verba ipſorum magna ex parte ſe ad Deum & dæmonium extendant. Atqui mihi ſane non de pietate verba facere videntur, velut ipſi putant, ſed potius de impietate: & quod Dei non ſunt, pietaſque ac divinitas ipſorum impia eſt ac ſceleſta, velut ego docebo. Si enim & lunam abolere, & ſolem obſcurare, tempeſtatemque & ſerenitatem facere, pluvias item ac ſiccitates, & mare ſterile, itemque terram, & alia hujuſcemodi omnia, ſe ſcire profitentur, ſive ex ſacrorum myſteriis, ſive ex alia quadam profeſſione aut meditatione hanc potentiam jactent: qui talia ſtudio habent, impii ſane mihi eſſe videntur, & deos non eſſe putare: neque ſi ſint, aliquid poſſe, neque ullum aliquod extremum etiam malum prohibere. Quod quum faciant, quomodo non ipſis infeſti ſint? Si enim homo incantamentis ac

Qui ſe poteſtatem habere aëris jactant, impii ſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſacrificiis utens, & lunam abolebit, & ſolem obſcurabit, & tempeſtatem ac ſerenitatem faciet, non utique ego horum aliquid divinum eſſe putaverim, ſed humanum, ſi divinitatis potentia ab humana voluntate ſuperatur, & in ſervitutem redacta eſt.

§ 4. Fortaſſis autem hæc non hoc ſe modo habent: ſed homines victus indigi, multa & omnigena moliuntur & evariant, tum in alia omnia, tum in hunc morbum, in ſingulis affectionis ſpeciebus cauſam Deo aſſcribentes. Non enim ſemel, ſed ſæpius eorundem mentionem faciunt. Siquidem enim capras imitentur, & ſi balatum edant, & frendant, & ſi dextris partibus convellantur, Matrem deorum cauſam eſſe ajunt. Si vero acutiorem & concitatiorem ſonum emittant, equo aſſimilant, & Neptunum authorem eſſe dicunt. Sed, ſi aliquid ſtercoris etiam emittant, quod ſæpe quibuſdam contingit, præ morbo coactis, Hecates Enodiæ appellatio additur. Si autem tenuiorem & denſiorem vocem edant, velut aviculæ, Apollo Nomius, id eſt paſtor: ſi vero ſpumam ex ore remittant, ac pedibus calcitrent, Mars cauſam habet. Quicunque porro pavores noctu ingruunt, timoreſque ac deliria, & exultationes è lecto, terroreſque ac fugæ foras, Hecates inſidias eſſe dicunt, & heroum inſultus, expiamentiſque utuntur ac incantamentis, & ſceleſtiſſimum ac impiiſſimum (meo ſane judicio) faciunt numen.

Poſteri nimis religioſi, idolorum nomina cum noſtræ religionis divis commutarunt, quibus varias illas epilepſiæ ſpecies dedicaverunt.

§ 5. Expiant enim morbo correptos ſanguine, itemque aliis ſceleribus inquinatos aut injuſtos, aut ab hominibus intoxicatos, aut qui ſceleſtum aliquod facinus perpetrarunt: quos contraria his facere oportebat, ſacrificare nimirum ac precari, & ad templa progreſſos diis ſupplicare. Nunc vero horum quidem nihil faciunt: verum expiant, & alia expiamenta terra occultant, alia in mare projiciunt, alia ad montes deferunt, ubi nemo attingat, neque conculcet. Oportebat autem ea ad templa deferre, ac Deo contribuere, ſiquidem Deus eſt author. Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari, ſordidiſſimum ſcilicet à puriſſimo. Verum, etiamſi contingat ab aliquo inquinari, aut quid perpeti, cupierit utique à Deo purgari ac purificari magis quam inquinari.

Chriſtiana Hippocratis ſententia.

§ 6. Deus itaque eſt, qui maxima ac ſceleratiſſima peccata purgat & purificat, & liberatio noſtra exiſtit: ipſique terminos templorum ac delubrorum diis deſignamus, ut nullus, qui non purus ſit, eos tranſcendat: & ingreſſi reſpergimur, non velut, qui inquinemur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mur, ſed, ſi quod etiam prius ſcelus habemus, purificemur. Et de expiationibus quidem ſic ſe res habere mihi videtur. Hic vero morbus nulla re divinior reliquis mihi apparet: ſed naturam habet, quam etiam alii morbi, & cauſam unde ſinguli gignuntur. Naturam autem & cauſam ab eodem Deo fieri, à quo etiam alia omnia. Hactenus Hippocrates. cujus argumenta, ut noſtro inſtituto non inutilia, fuſius commemorare viſum fuit.

Magicas artes eſſe vanas comperit Nero, easque & earum ſectatores damnavit Moſes.

CAPUT. XX.

AT cum Plinio & Moſis edicto, telam enarrandis breviter fallacium magorum operibus contextam abſolvo. Tradit ille, *Lib. 30. cap. 2.* ætate ſua principem Neronem vanas falſiſſimaſque comperiſſe artes magicas. Quippe, inquit, non citharæ tragicique cantus libido illi major fuit, fortuna rerum humanarum ſumma geſtiente in profundis animi vitiis: primumque imperare diis concupivit, nec quicquam generoſius voluit. Nemo unquam ulli artium validius favit. Adhæc, non opes illi defuere, non vires, non diſcendi ingenium, aliaque non patiente mundo. Immenſum & indubitatum exemplum eſt falſæ artis, quam dereliquit Nero.

Magicas artes vanas eſſe comperit Nero.

§ 2. Magus ad eum Tiridates venerat, magos ſecum adduxerat, magicis etiam cœnis eum * initiaverat: non tamen, quum regnum ei daret, hanc ab eo artem accipere valuit. Proinde perſuaſum fuit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam veritatis umbras: ſed in iis veneficas pollere artes, non magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulo curioſior, quod nullum certæ veritatis ſignum argumentumve perſpexiſſet, eas ſuſtulit.

** alias invitaverat.*

§ 3. Eo etenim earum vanitas proſerpſerat, ut ſapientibus etiam ethnicis odio eſſent, & execrabiles. Interdicuntur quoque & damnantur earum aſſectatores ſeveriſſimo Dei mandato in Levitico, tum etiam Deuteronomio: Non inveniatur in te ducens filium aut filiam in ignem, divinans divinationem, obſervans dies, non divinans ex ſortibus, non incantans aut exercens præſtigias diabolicas: non conſulens Pythonem, non interrogans mortuos: quia abominatio eſt Domino omnis faciens hæc. Quod vero hi tole-

Levit. 19. 20. Deuter. 18.

toleratentur, audirenturque, Eſaias vaticinatur caſum & interitum Babylonis, cui & inprimis exitio fuit hujus teterrimæ artis ſtudium, quum ad ultimum à Cyro rege ſub Perſarum imperium redigeretur. Ita clamat divinus vates: Venient tibi duo hæc ſubito in die uno, ſterilitas & viduitas, propter multitudinem maleficorum tuorum, & propter duriciem incantatorum tuorum vehementem. Et ſubjicit: Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficorum tuorum, quibuſcum negocium tibi fuit ab adoleſcentia tua, ſi forte juvari poſſis ab eis. Merito itaque apud priſcos ſemper in quæſtione fuit, incantamenta valerentne aliqid, quum meræ ſint præſtigiæ.

Eſajæ 47.

DE LAMIIS, LIBER TERTIUS.

DE *Quid Lomia ſit.*

CAP. I.

NUNC ad Lamiæ hiſtoriam me confero, vulgo Strigæ, à Strige ave nocturna & infauſta, quam pulchre depingit Ovidius:

Sunt avidæ volucres, non quæ Phinæia menſis
Guttura fraudabant, ſed genus inde trahunt.
Grande caput, ſtantes oculi, roſtra apta rapinæ,
Canicies pennis, unguibus hamus ineſt.
Nocte volant, pueroſque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta ſuis.
Carpere dicuntur lactentia viſcera roſtris,
Et plenum poto ſanguine guttur habent.
Eſt illis Strigibus nomen: ſed nominis hujus
Cauſa, quod horrenda ſtridere nocte ſolent.
Sive igitur naſcuntur aves, ſeu carmine fiunt,
Næniaque in volucres falſa figurat anus.

λαμία Dion. Lamiæ cur dicta, indicat Duris Lybicorum lib. 2. Faſt. 6.

Fabuloſum hoc eſſe, ſcribit Plinius lib. 11. Strix.

§ 2. Plura ille de ſtrigibus & virga aurea, qua fugantur, quam albam

lbam eſſe dicit: & poſt, ex alba ſpina ſumi, adjecit:

Virgaque Janalis de ſpina ſumitur alba,
Qua lumen thalamis parva feneſtra dabit.
Poſt illud nec aves cunas violaſſe feruntur,
Et rediit puero, qui fuit ante, colos.

τρὶξ, ςείγλος, Heſychio. Leguntur & hi verſus apud Feſtum corrupti, hoc pacto:

Σύεινα πομπαῖον νυκτίνομα, ςείγγα τὰ λαὸν
ὄρνιν ἀνώνυμον ἐξελᾷ ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας. *id eſt:*
Syrnia noctivaga ableges, volucremque ſiniſtram,
Feralem ſtriga velivolis immitte carinis.

Infauſtam ſtrigem, puerperis maxime infeſtam, Hebræi לילית lilit dicunt, Eſaiæ 34. à ליל, quod nox eſt, quia nocte volat: unde & in quatuor cubiculi parietibus, in quo decumbit puerpera, ſcribunt חוצלילית, ſtulte putantes, tale dæmonis terriculamentum & injuriam ea ratione arceri poſſe. De hac lilit multi multa inſulſe nugantur. Naham Armenis dicitur Lamia. Volatica antiquitus nuncupabatur, teſte Feſto. *Lilit.* *Naham.* *Velatica.*

§ 3. Sagam adhæc vocant à ſatagendo plerique: nonnulli à ſagiendo: Aliam vero etymi occaſionem longius petitam in Saxonica doctiſſimi viri Joannis Becani comperies: ſed aliis placet, à ſagan voce Hebræa derivari, ſacerdotem ſeu vatem denotante. Alrumnam veteres Gothi dicebant, vel Hellerum, hoc eſt, ſecreto cum inferis & dæmonibus colloquentem: unde & herba mandragora hellerumna dicta eſt, quam & Germani Alrun appellant. Noſtratibus Hex & Zauberſche vel Zauberin nuncupatur ejuſmodi dementata mulier. Gallis Sorciere: Italis Jannara, incantatrice, ſtrea, ſtriga, maga, fattureja: Hiſpanis Bruxa. *Saga.* *Alrumna.* *Sorciere.* *Strea.* *Bruxa.*

§ 4. Hanc autem dico, quæ ob fœdus præſtigioſum aut imaginarium cum dæmone initum, qualiacunque mala vel cogitatione vel imprecatione vel intuitu vel re ludicra atque ad inſtitutum opus inepta deſignare putatur: velut aërem inſolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico concutere, damnoſa grandinis inſueti multitudine ferire, tempeſtates excitare, ſegetem in agro lætam alio transferre aut depopulari, morbos præter naturam hominibus beſtiiſque ciere & mederi, paucis horis longiſſime evagari, choreas cum dæmonibus ducere, epulari, ſuccubum agere, vel cum dæmonibus coire, ſeipſam & alios in beſtias commutare, & mille mon-

ſtroſa rerum ludibria oſtentare. ut hinc facile conſtet, quam longo intervallo à magis infamibus noſtra diſtet Lamia.

§ 5. Ad cujus longiorem deſcriptionem facient quorundam poëtarum (licet peculiare illud noſtrarum Lamiarum genus, quod ob opinionem maleficii hominibus & brutis in exitium eo, quo audietur modo, illati, noſtro ſeculo comburitur, eos non noviſſe exiſtimem) fabuloſi verſus, ex perverſæ opinionis officina deprompti. ut Virgilii libro 4. Æneidos, ubi Dido ad Annam ſororem ait:

Hinc mihi Maßilæ gentis monſtrata ſacerdos,
Hæc ſe carminibus promittit ſolvere mentes,
Quas velit, aſt aliis duras immittere curas,
Siſtere aquam fluviis, & flumina vertere retro,
Nocturnoſque ciet manes: mugire videbis
Sub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos.

§ 6. Et in damone, ſeu Pharmaceutria, Eclog. 8.

Carminibus Circe ſocios mutavit Vlyßis. Item:
Picus equum domitor, quem capta cupidine conjunx,
Aurea percußum virga, verſamque venenis
Fecit avem Circe, ſparſitque coloribus alas.

Eclog. 8. 7. Metamorph. Omnipotentiam quoque Circes maleficæ prædicat Homerus. Item:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

§ 7. Quibus non apud Ovidium gloriatur malefica?

Cum volui, ripis ipſis mirantibus, amnes
In fontes rediêre ſuos: concuſſaque ſiſto,
Stantia concutio cantu freta: nubila pello,
Nubilaque induco: ventos abigoque, vocoque:
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces:
Vivaque ſaxa, ſua convulſaque robora terra,
Et ſylvas moveo: jubeoque tremiſcere montes,
Et mugire ſolum, maneſque exire ſepulchris:
Te quoque Luna traho. —— Item de Medea legitur:
Verbaque ter dixit placidos facientia ſomnos,
Quæ mare turbatum, quæ flumina concita ſiſtunt.

Et paulo poſt:

Ter ſe convertit, ter ſumptis flumine crinem
Irroravit aquis, ternis & hiatibus ora
Solvit. Et de eadem:

Et miſe-

Et miſerum tenues in jecur urget acus. Item: *Epiſt. 4. 3.*
Carmine læſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam, *Amor eleg. 6.*
Deficiunt læſi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataque vitibus uva
Decidit, & nullo poma movente fluunt.
Horatius: *Quæ ſidera excantata voce Theſſala,* *Epod. 5.*
Lunamque cælo deripit.

§ 8. Et Tibullus de faſcinatrice: *Lib 1. eleg. 2.*
Hanc ego de cælo ducentem ſidera vidi,
Fluminis ac rapidi carmine vertit iter.
Hæc cantu finditque ſolum, maneſque ſepulchris
Elicit, & tepido devorat oſſa rogo.
Cum lubet, hæc triſti depellit lumina cælo:
Cum lubet, æſtivo convocat orbe nives.

Item de incantationis vi copioſe ſcribit Lucanus: *Lib. 6. de Bello civili.*
Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni,
Incantata perit. Paulo poſt:
Ceſſavere vices rerum, dilataque longa
Hæſit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus.

Et paulo ante:
Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus amor, flammiſque ſeveri
Illicitis arſere ignes. Item:
Gens inviſa dijs, maculandi callida cœli,
Quos genuit natura mali: qui ſidera mundi,
Juraque fixarum poſſunt pervertere rerum.
Nam nunc ſtare polos, & flumina mittere norunt,
Æthera ſub terras adigunt, monteſque revellunt.

§ 9. C. Manilius Aſtronomices ſuæ lib. 1.
——*Linguis dixere volucrum,*
Conſultare fibras, & rumpere vocibus angues,
Sollicitare umbras, imumque Acheronta movere,
In noctemque dies, in lucem vertere noctes,
Omnia conando docilis ſolertia vincit.

Apud Maronem adhæc ſacra inferis Magica ſe facturam ſimulans Dido, *Æneid. 4.*
Unum exuta pedem vinclis in veſte recincta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Teſtatur moritura deos:

videlicet è ritu & conſuetudine nocturnorum ſacrorum & maleficiorum: ut & apud Ovidium,

Metam. VII.

Egreditur tectis veſtes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infuſa capillos.

§ 10. Apud Horatium tamen malefica ſuccincta eſt,

1. Serm. Sat. 8. 5.

Vidi egomet nigra ſuccinctam vadere palla
Canidiam.——

Sine calceis tamen & capillo paſſo,
Pedibus, inquit, *nudis paſſoque capillo.*
Quod autem Horatius addit,

Serm. I. 8.

——*Scalpere terram*
Unguibus, & pullam divellere mordicus agnam
Cœperunt: —— eo facit, quod maleficæ ſolebant in ſcrobe ſacra facere diis inferis: ut apud Ovidium,

Metam. VII.

Haud procul egeſta ſcrobibus tellure duabus
Sacra facit.——

Quod quidem & ab Homero in Odyſſea cantatur.

§ 11. Nec eſt de nihilo à Marone dictum,

Æneid. IV

Falcibus & meſſæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ.——

Quandoquidem & æri vim medicatam ineſſe credebatur, ut ahenis potius falcibus à malefica ſecarentur herbæ, quam ferreis. Et ad lunæ lumen lectas herbas efficaciores maleficiis cenſebatur, quod lunam maleficiis præeſſe exiſtimaretur, & herbas ſua quadam ſpuma & ſaliva inficere. Lucanus:

Donec ſuppoſitas propior deſpumet in herbas.

§ 12. Ubi vero Lucanus agit de maga illa Theſſala manes evocante, maleficii materiem affingit:

Lib. 6. bell. civil.

Huc, quicquid fœtu genuit natura ſiniſtro,
Miſcetur: non ſpuma canum, quibus unda timori eſt:
Viſcera non lyncis, non duræ nodus hyænæ
Defuit, & cervi paſti ſerpente medulla:
Non puppim retinens Euro tendente rudentes
In mediis echeneis aquis, oculique draconum:

& reliqua. Huc faciunt Grugnæ Stryacis Caroſſę Macaronicorum libri 5. Carmen mire feſtivum eſt, ridiculumque Italicis dictionibus ſingulari lepore & artificio ubique immixtis.

§ 13. Quan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 13. Quanquam poetarum aſſertio, vel etiam contradictio, parum ponderis hic apud me obtinet: tamen ut curioſioribus ſatisfiat, libet paucis hæc tela obiter eodem retorquere arcu. Si quid Medea, hac arte cumprimis celebris, hic potuiſſet, minime prætermiſſura erat, à Jaſone vincta, cum clamaret: *Ovidius VII. Metamorph*

——Si poſſem, ſanior eſſem:
Sed trahit invitam nova vis. ——

Maleficiis Medeæ præponderabat Jaſonis forma. Sic Lucianus in ὄνῳ: τίς γὰρ ᾠδὴ δυνάται μαγεῦσαι τὸν ἔρωτα, ὄντα τῆς τέχνης κρεῖττον.

§ 14. Adhæc Cicrce Solis & Perſæ nymphæ filia, non procul à Cajeta Campaniæ urbe habitans, maga formoſiſſima, quæ quicquid vellet, poſſe repellere, allicere, ligare, impedire, evocare credebatur, ſuum nequivit remorari Vlyſſem: magiſque ſine arte Vlyſſi devincta eſt, quam Vlyſſem cum omnibus ſuis artibus vel vinxerit, vel deluſerit. Sic de Vlyſſe cecinit Ovidius: *de Remed. am. I.*

Nulla recantatas deponent pectora curas,
Nec fugiet vivo ſulphure victus amor.
Quid te Phaſiacæ juverunt gramina terræ,
Cum cuperes patria Colchi manere domo?
Quid tibi profuerint Circe Perſeidos herbæ,
Cum tibi Neritias abſtulit aura rates?
Omnia feciſti, ne callidus hoſpes abiret:
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia feciſti, ne te ferus ureret ignis:
Longus in invito pectore ſedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi vertere jura tui.
Diceris his etiam, cum jam diſcedere vellet,
Dulychium verbis detinuiſſe ducem:
Non ego, quod primum (memini) ſperare ſolebam,
Jam precor, ut conjunx tu meus eſſe velis:
Et tamen, ut conjunx eſſem tua, digna videbar:
Quod dea, quod magni filia Solis eram.
Ne properes, oro, ſpacium pro munere poſco:
Quid minus optari per mea vota poteſt?
Et freta mota vides, & debes illa timere:
Utilior velis poſtmodo ventus erit.
Quæ tibi cauſa fugæ? non hic nova Troja reſurgit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Non aliquis ſocios rurſus ad arma vocat.
Hic amor & pax eſt, in qua male vulneror una,
Totaque ſub regno terra futura tuo eſt.
Illa loquebatur, navem ſolvebat Vlyſſes,
Irrita cum velis verba tulere noti.
Ardet, & aſſuetas Circe decurrit ad artes,
Nec tamen eſt illis attenuatus amor.
Ergo quiſquis opem noſtra tibi poſcis ab arte,
Deme veneficiis carminibuſque fidem.

§ 16. Porro quod Virgilius in Damone dicat,
Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam:
Atque apud Horatium glorietur Canidia,
Polo deripere Lunam vocibus poſſum meis:
Et ſaga apud Ovidium jactet,
Metam. VII. *Te quoque Luna traho.* Hoc ſcite ab Hippocrate diluitur. *Libel. de Epilepſia.* Si enim, inquit, homo carminibus Lunam deducere cælo poſſet, tum certe Deus & mens divina, aſtrorum conditor & rector, hominum poteſtati, magorumque incantamentis (quod dicere nefas eſt) eſſet obnoxius. Sed hanc fovet ejuſmodi opinio cauſam.

§ 17. Aganice *al. Aglaonice.* ut Plutarchus refert, Hegetoris Theſſali filia, ſiderum in pleniluniis defectus perita, ac temporis gnara quo luna objectu terræ umbra obnubilaretur, quum hæc mulierculis credulis præſaga futuri prædiceret, præcantatione lunam ſubducere cœlo credebatur. *De præcept. connubior. Luna unde dicatur cælo deduci.* Tamen Pirithoum primum à cœlo detraxiſſe lunam, fingi à poetis, non ignoro. Hæc Propertius ita ridet: *Lib. I.*
At nos, deductæ quibus eſt fallacia lunæ,
Et labor in magicis ſacra piare focis:
En agedum dominæ mentem convertite noſtræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim vobis, & ſidera & amnes
Poſſe Cyrenæis ducere carminibus.
Quorundam poematum hujus argumenti explicationem, etiam circa Libri hujus finem comperies. *Cap. 39. 40.*

§ 18. At apud hæc poetarum commenta locum merentur infinitæ hiſtoriæ, fabulis fabuloſiores, XI libris Metamorph. ſive luſus aſini conſcriptæ à L. Apulejo Madavrenſi, philoſopho Platonico. Ex iis accipe duas, ut cum his conferantur, fidemque parem ſortiantur illa, quæ frequenter adhuc noſtro hoc ævo à male credulo ac de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ac dementato vulgo tanquam vera narrantur, licet ſint mendacia mera, quibus etiam facile ab aliis datur fides.

§ 19. Cauponam reginam hoc modo deſcribit: Saga eſt, & divinipotens, cœlum deponere, terram ſuſpendere, fontes durare, montes diluere, manes ſublimare, deos infirmare, ſidera extinguere, tartarum ipſum illuminare. Amatorem ſuum, quod in aliam temeraſſet, unico verbo mutavit in feram caſtorem: quod ea beſtia captivitati metuens, ſe ab inſequentibus repræciſione genitalium liberat: ut illi quoque ſimile, quod Venerem habuit in aliam, proveniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformavit in ranam: & nunc ſenex ille dolium innatans vini ſui, adventores priſtinos in fece ſubmiſſus, officioſis ronchis raucus appellat. Alium de foro quidem, quod adverſus eam loquutus eſſet, in arietem deformavit: & nunc aries ille cauſas agit. Eadem amatoris ſui uxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, jam in ſarcinam imprægnationis obſepto utero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnavit. Et, ut cuncti numerant, octo annorum onere miſella illa, velut elephantem paritura, diſtenditur. *Apuleji fabulæ l. 1. de Aſino aur.*

§ 20. Et lib. 2. de Pamphile, Miloni nuptui tradita, hæc ſcribit: Maga primi nominis, & omnis carminis ſepulchralis magiſtra creditur, quæ ſurculis & lapillis, & id genus frivolis inhalatis, omnem iſtam lucem mundi ſideralis, imis tartari & in vetuſtum chaos ſubmergere novit. Nam ſimul quenquam conſpexit ſpecioſæ formæ juvenem, venuſtate ejus ſumitur, & ilico in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & viles faſtidiens, in ſaxa & in pecua, & quodvis animal puncto reformat. Alios vero prorſus extinguit.

§ 21. Longioris moræ in iis recenſendis me pudet: quare figmentorum enarrationem obſignabo cum his Apuleji verbis lib. 1. Næ iſtud mendacium tam verum eſt, quam ſi quis velit dicere, magico ſuſurramine amnes agiles reverti, mare pigrum colligari, ventos inanimes expirare, Solem exhiberi, Lunam deſpumari, ſtellas evelli, diem tolli, noctem teneri.

Lamiarum Profeſſionis modus ineptus, nec cohærens.

CAP. II.

Profeſſionis Lamiarum modus ineptus, nec cohærens.

ATQUI, ut omnia Satanæ inſtituta minime cohærent, variaque & mendacia comperiuntur: ita & profeſſionis modus ineptus

ptus

Prima ſecundæ partis q 2. cap. 2 3.

ptus mancuſque eſt, ac diverſe à quolibet ejus factionis reo, quæſtionibuſque ſubjecto narratur. Exempla ſunt obvia in malleo maleficarum, libro ſic ſcripto, ubi legitur: Modus profitendi duplex eſt. Unus ſolennis, per ſimile, ad votum ſolenne: alius privatus, qui ſeorſum dæmoni quacunque hora fieri poteſt. Solennis inter eos fit, ubi Lamiæ in certam concionem ſtatuto die veniunt, dæmonem in aſſumpta effigie hominis vident: qui quum de ſervanda ſibi fide admonuerit, ſucceſſumque in rebus mundanis proſperum & vitæ longitudinem promiſerit, quæ præſentes ſunt, novitiam ſuſcipiendam ipſi commendant. Et dæmon, ſi in abneganda fide, cultu Chriſtianiſmi, & extenſa muliere (ſic enim beatiſſimam virginem Mariam nuncupant) & in ſacramentis nunquam venerandis invenerit novitiam ſeu diſcipulum proclivem, tunc dæmon manum extendit: ac viceverſa diſcipulus ſeu novitia ſtipulata manu, illa ſervaturum ſe pollicetur. Hinc dæmon ſubjungit, ea non ſufficere: ſed omagium deinde petit, continens, ut anima & corpore ſe in æternum illi dedat, & pro viribus alios quoſcunque utriuſque ſexus illi adjungere velit. Addit denique, ut certa unguenta ex oſſibus & membris puerorum, & præcipue renatorum fonte baptiſmatis, ſibi conficiat, per quæ omnia ſua inſtituta ipſius adminiculo explere poterit. Hunc modum nos inquiſitores (ſcribunt Mallei maleficarum authores) cognovimus in oppido Briſiaco Baſilienſis diœceſios, plene à ſaga juvencula informati.

Non manum, ſed ejus formam extendit, cum ſpiritus carnem & oſſa non habeat. fallax itaque eſt ſtipulatio nec ullius momenti.

§ 2. Deinde poſt legitur: Præfato inquiſitore mihi referente intellexi, in ducatu Lauſanenſi quoſdam magos coxiſſe & comediſſe proprios infantes. Modus autem diſcendi talem artem fuit, ut dixit: quod magi in certam veniant concionem, & opere eorum veriſimiliter dæmonem in aſcititia hominis ſpecie conſpiciant, cui diſcipulus neceſſario dat fidem de abnegando Chriſtianiſmo, de euchariſtia nunquam adoranda, & de calcando ſuper crucem, quando latenter poſſet. Fuit inſuper fama communis, Petro judice in Boltingen narrante, quod in terra Bernenſium tredecim infantes à Lamiis eſſent devorati: quamobrem etiam in tales parricidas ſatis duriter exarſerat publica juſtitia.

§ 3. Alius poſtea juvenis, tamen uxoratus, hunc refert ordinem: Oportet primo Dominico die, antequam aqua benedicta conſecratur, diſcipulum futurum cum magiſtris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde omagium præſtat magiſterulo, id eſt, parvo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

paruo magiſtro : ita enim dæmonem, nec aliter, vocant. Sequitur poſtremo : De utre bibit, ut audies : quo facto, ſtatim intrinſecus ſentit ſe imagines noſtræ artis concipere, & principalibus ritibus hujus ſectæ imbui, confirmarique. Quum aut modum, quo infantes comederent, à ſaga capta inquireret Petrus: hæc reſpondit, illum talem eſſe. Infantibus nondum baptizatis inſidiamur, vel etiam baptizatis, præſertim quando crucis ſigno & orationibus non muniuntur. Hos in cunabulis, vel ad parentum latera jacentes, ceremoniis noſtris occidimus : quos, poſtquam putantur oppreſſi eſſe, vel aliunde mortui, ex ſepulchro clam ſuffuramur, & in olla decoquimus, donec evulſis oſſibus, velut cera fere potabilis efficitur. De ſolidiore materia unguentum facimus, noſtris voluntatibus, artibus & tranſvectionibus commodum: de liquidiore vero humore, utrem implemus : ex quo quicunque biberit, additis ceremoniis paucis, eveſtigio noſtræ artis conſcius redditur, & magiſter. Hæc ille.

Unguentum terribile.

Potus tartareus.

Profeſſio Lamiarum diluitur, oſtenditurque fœdus eſſe præſtigioſum, ſtultum, & nullius ponderis.

CAP. III.

QUAM hæc non cohæreant, ſint abſona, indignaque quibus fides vel leviter adjungatur, quilibet, dummodo non omnino mentis velit eſſe inops, & præfracte concepta opinione præoccupatus, facile judicabit. Fœdus autem eſſe præſtigioſum, phantaſmate aut imaginatione, vel phantaſtico præſtringentis ſpiritus corpore fallaciter apparente : vel nervis opticis ſeu viſoriis indita ſubdole, quam Satan vult, ſpecie, commotis huc humoribus & ſpiritibus idoneis : vel ſibilo, ſuſurro aut murmure in organis auditus, vitiatæ formis imagini reſpondente, ſpiritus maligni arte excito conflatum ſtabilitumque, ac inde nullius eſſe ponderis, haud obſcure cognoſcitur : potiſſimum ſi diverſa contrahentium eſſentia, contractus forma, modus, & circumſtantiæ, perſpicaci mentis acie inſpiciantur, atque rationis fideique noſtræ æquilibrio exactius penſiculentur.

§ 2. Sic pleraſque omnes actiones Lamiæ hactenus attributas, quas ſuas eſſe, maleſana quoque fatetur, ex corrupta à præſtigiatore virtute imaginativa, non Lamiæ, ſed ipſius Satanæ exiſtere, palam fit. Huic etenim minime opus eſt alterius adminiculo in ſua po-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tentia oſtendenda, aut actionibus declarandis, qui nec ullius voluntate aut imperio cogitur quam Dei, & hujus miniſtrorum bonorum: malis non coactus, ſed ſponte & quidem libenter obſequitur, Deo permittente, maliciosus ille veterator, ſecus licet fingat, ſimuletque, teſte Porphyrio, ut ſuis præſtigiis nos magis irretiat. Non autem ſtrictè colligari pactum imaginarium, doloque malo mendaciter ab altera parte initum neceſſe eſt, quum à præſtringente ſpiritu apud ſtupentem, nec mentis compotem ſatis hominem, aliter fieri nequeat.

§ 3. Siquidem quod dæmon extenſa manu firmaque ſtipulatione lamiam recipiat, falſiſſimum eſſe neminem dubitare oportet, quum carnem & oſſa, quibus manus conſtat, non habeat ſpiritus, ipſa Veritate teſte. Tatianus adhæc contra Græcos ſcribit, dæmones omnes non carnea, ſed ſpirituali concretione conſtare, qualis eſt aëris & ignis: quæ corporum conſtitutio à ſolis illis perſpici poteſt, qui ſpiritu Dei muniuntur, non item à cæteris hominibus quos anima regit.

§ 4. Præterea doloſa hæc ſtipulatio, maximè in perniciosum finem conficta, ſine teſtibus aut vadibus contra Dei voluntatem, ſi tantum habebit momenti, ut nulla queat reſcindi ratione, & neceſſario ejus virtute alter alterius voluntatem ſequi, illiusque præcepto morem gerere compellatur: quur pactum illud prius in baptiſmo ex peculiari Dei voluntate & mandato, ſolennibus verbis verè ſancitum, & quidem interpoſitis fidejuſſoribus, tanquam prærogativâ non præponderabit? Alia profecto contractus eſt firmitas inter Deum veracem & ſanæ mentis homines. Quicquid ille ſtipulatur & in ſuo verbo addicit, hoc fideliter & indubitate præſtat, nec data manu præſtigioſa deludit, non ſaltat, nec convivatur, vel ſimilibus rebus ludicris quibuſcum paciſcitur, nequiter fallit dementatve, quemadmodum hic commentitio carnali corpore amaſius. Diſparitatem hic qui negaverit, neſcio quid veritatis idem ſit admiſſurus.

Fidem Chriſtianam abnegantes.

§ 5. Atqui fidem Chriſtianam hic abnegaſſe anum miſeram, objicies. Et nos, quotquot aliam ſalutis viam quærimus, quam Chriſtum Jeſum, ejus præcepta obſervantes, veſtigiiſque inſiſtentes, viva in ipſum fide per dilectionem operante, fidem abjicimus, *Gal. 5.* reipſa teſtari mente ſana, quod illa vel ætate ſtupida, vel ſexu inconſtans, vel impotentia mentis lubrica, vel animi morbo deſperans,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rans, aut imaginarie aut maligni arte deluſa feciſſe putatur. Aures Pauli verbis, quibus fidem Chriſtianam vere abnegantes, & doctrinis dæmoniorum adhærentes, non modo ſcite depingit, ſed & digito ſimul commonſtrat, pauliſper accommoda: Spiritus certo loquitur, quod in poſterioribus temporibus deſciſcent quidam à fide, attendentes ſpiritibus impoſtoribus, & doctrinis dæmoniorum, per ſimulationem falſiloquorum, cauterio notatam habentium conſcientiam, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abſtinere à cibis, quos Deus creavit ad veſcendum cum gratiarum actione fidelibus & iis qui cognoverunt veritatem. *1. Timot. 4.* *Doctrinis dæmoniorum adhærentes.*

§ 6. Item: Illud ſcito, inquit, quod in extremis diebus inſtabunt tempora periculoſa. Erunt enim homines ſui amantes, avari, faſtuoſi, ſuperbi, malefici, parentibus immorigeri, ingrati, impii, carentes affectu, neſcii fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potius quam amantes Dei: habentes formam pietatis, ſed qui vim ejus abnegarint. Et iſtos averſare: ex his enim ſunt qui ſubeunt in familias, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiſcentiis variis, ſemper diſcentes, nec unquam ad cognitionem veritatis venire valentes. Quemadmodum autem Jannes & Mambres reſiſtebant Moſi, ita & hi reſiſtunt veritati: homines mente corrupti, reprobi circa fidem. Sed non proficient amplius. Siquidem amentia eorum evidens erit omnibus, quemadmodum & illorum fuit. Hæc Paulus. *2. Timot. 3.* *Pietatis vim qui abnegarunt, circa fidem reprobi.* *Exod. 7.*

§ 7. Ad chriſma in fœderis contractu è fronte exemptum, quemadmodum pleriſque aliis perſuaſum, ſi confugias, licet vel unico verbo hic ſatisfacere poſſem: id tamen ne plus faceſſat negocii, tutius erit reſpondere: Si qua vis ſit chriſmatis, eam non in externa illinitione magis conſiſtere, quam in externa aquæ ſuperfuſione in ſacramento Baptiſmi, qui fide intercedente ſanctificatur, atque ita confirmatur, ut ſi poſtea centies aqua corpori infuſa abluatur, imo tota cutis abradatur, nihilominus ex charactere fide impreſſo permanet baptiſmi eſſentia: etiamſi ejus virtutem homo quandoque lapſu abneget, tamen ſi reſurgat, à peccatis ad vitæ emendationem pœnitudine converſus, eadem ſtabit baptiſmi ſemel adminiſtrati energia. *Chriſmatis vim, ſi quæ eſt, non poſſe externa exemptione tolli.*

§ 8. Ratio chriſmatis eraſi erit eadem apud reſipiſcentem, ſi ita voles: alioqui vel vulnere ſyncipiti inflicto, aut putrido ulcere ea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

in parte exorto, illud quoque interire ſequeretur: quanquam etiam non vere ſynciput in fœdere collidi crediderim, ſed imaginarie: quemadmodum reliqua multa hic contingere animadvertimus, quo credulum hoc maleſanorum hominum genus perſuaſione mala inducatur, ut ſe diaboli retibus jam inde implicitum uſque adeo, ſervumque credat, quaſi omnis reſipiſcentiæ via deinceps ſit præcluſa, quo hac ratione tandem extrema cogitet moliaturque: quamvis non magis huic, imo multo minus, ut vitiata phantaſia deluſo, quam quibuſvis aliis graviter peccantibus, converſionis locus erit præciſus. Petrus ſiquidem, antea brevi à Chriſto præmonitus, contra conſcientiæ teſtimonium ter Chriſtum, addito etiam juramento, negat: atqui agnito errore, lachrymiſque fuſis, in gratiam recipitur. De hoc, uti & impreſſo charactere, vide lib. 6. cap. 22. ubi plura de fœderis vanitate.

Matth. 26. Marc. 14. Luca. 22. Joan. 18.

Fœderis vani demonſtratio reliqua.

CAPUT. IV.

Ceremoniis non poſſe occidi pueros.

Infantes mortuos ex ſepulchris effodi, deluſorium eſt.

Adhæc, quod ullis ceremoniis pueros occidere quis poſſit, falſiſſimum eſt, meraque Satanæ ſuggeſtio, ac inanis credulitas. Item quod illos ex ſepulchris clam effodiant, nihil eſſe niſi diabolicam perſuaſionem ex imaginativa vi corrupta, aut alto ſomno vitiata, palam conſtabit, ſi monumenta inſpiciantur, unde eos extractos eſſe narrant: ibi etenim reconditi adhuc invenientur. Nec hæſitare volo, eodem modo in mentem illis inductam eſſe infantis decoctionem in olla confectam, donec exemptis oſſibus caro redderetur potabilis.

Potus ille Stygius imaginarius, ut & unguentum.

§ 2. Tam enim id exiſtit inhumanum, tetricum, crudele, & creditu difficile, ut ſi vel meis intuerer hoc oculis, citius hujus horribilis ſpectaculi faſcino eos mihi præſtrictos crediderim, quam nefandum hoc & pluſquam tragicum, omnemque exuperans fidem condimentum vere apparatum eſſe fatear. Sed eſto, quod ex Stygia palude proſerpant ejus unguenti artifices horrificæ ſtriges, quæ omnem humani ſenſus imaginem prorſus exuerint: cedo tamen, unde illi unguento ea virtus, ut ſi quis eo inungatur, fiat ſceleratarum voluntatum, execrabilium artium, & tranſvectionum incredibilium particeps? vel ſi eo ſedile aut lignum illinatur, mox alter huic innixus, per aëra feratur: quemadmodum ſagæ perſuaſum habent,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

bent, & Malleus maleficarum teſtatur? Non libet hic anxie de mortuæ, putridæque & virulentæ hujus carnis decoctæ temperamento & viribus diſceptare, ſiquidem in rerum natura eam ita paratam non inveniri, firmiter credo: idem de liquidioris materiæ in utre, ut dictum eſt, conſervatæ præparatione, potatione & virtute dictum volo.

§ 3. Interim negandum non eſt, miſeras has mulierculas ita formis virtuti phantaſticæ impreſſis, à dæmonio dementatas, non aliter ac ſi hæc ita vere fierent, ſcire: uti fere omnes illarum præter naturam actiones, imaginariæ ſaltem videntur: & propterea quæſtionibus adactæ, flammiſque propinquæ, ſua aperte conſitentur flagitia per ſomnum vel ſimulachrum illis ſolummodo cognita. Id ipſum confirmatur in Decretis, ad hunc modum: Quædam mulierculæ inſervientes ſatanæ, dæmonum illuſionibus ſeductæ, credunt ſe alia nefanda quoque agere, puta parvulos à lacte matris avellere, aſſare & comedere: domi per caminos ſeu feneſtras intrare, & habitantes variis modis inquietare: quæ omnia & conſimilia ſolum phantaſtice accidunt eis. Cum ea vero, quæ foſſula facta, & lotio infuſo, vel aqua, digitoque moto ſe tempeſtatem ciere arbitratur, colludit dæmon aërem turbans, ut illam, ſibi addictam in officio contineat.

In ſecunda parte, cauſ. 26. q. 5. Epiſcopi. Et Auguſtin. de ſpiritu & anima cap. 28. Vide & cap. 9. hujus lib. & cap. 11.

§ 4. Hujus ergo ex utre potionis tartareæ, ſed imaginariæ in fœdere uſus, ipſum quoque præſtigioſum eſſe, præter multam ejus diverſitatem apertius demonſtrat: lubetque hic cum Horatio dicere.

Ne quodcunque volet, poſcat ſibi fabula credi,
Neu pranſæ lamiæ vivum puerum extrahat alvo. 1. *Carm. ode* 36, 2.

Pacti item vanitatem id quoque docet, quod eo inito ceremonias quaſdam contra Eccleſiæ ſtatuta cogantur obſervare: quemadmodum diebus Dominicis jejunare, aut ſextis feriis (ut ajunt) carnibus veſci, aut crimina in confeſſione celare, vel tempore elevationis in terram ſpuere, vel ſub Miſſæ actione verba proferre inutilia, vel aliquid ſimile deſignare: ita Mallei referunt fabricatores.

§ 5. Hæc qualia & quanta ſint delicta, quilibet pius tenuiter modo Sacrarum literarum cognitione tinctus, intelligit. Etenim quum dies Dominicus ſit audiendo Dei verbo, orationibus & divino cultui cum primis conſecratus, his nemo fructuoſius vacarit, quam qui mentem à cibi nebulis ſerenam conſervarit. Eſt (inquit

Die Dominico utiliter jejunari.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Matth. 17. Chriſtus) aliquod dæmoniorum genus, quod non niſi orationibus & jejuniis ejicitur. Sobrios hinc nos eſſe jubet Petrus, & vigilantes ad orandum, quia adverſarius noſter diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem devoret. Item Paulus docet ſuos Corinthios: Ne fraudetis vos invicem, niſi ſi quid ex conſenſu pro tempore, ut vacetis jejunio & precationi. Ita jejunium & oratio fere conjunguntur, & quidem ordine optimo: ut quod apud Tertullianum legitur, jejunare die Dominico nefas exiſtimari, non immerito mirer: minuſque Melchiadis Papæ edictum videatur commendandum, quo ne die Dominico jejunaretur, cavit.

1. Pet. 4. 5.

1. Corint. 7.

Carnibus veſci diebus à pont. Rom. vetitis quando liceat.

§ 6. Quod vero carnibus veſci, urgente neceſſitate (ſi modo abſit offendiculum, contemptus & gula) liceat diebus à Pontifice Romano vetitis, alii defendunt ex his Chriſti verbis: Audite & intelligite: non quod ingreditur in os, impurat hominem: ſed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Item ex Paulo ad Coloſſ. 2. Ne quis vos judicet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti, aut novilunii, aut ſabbathorum, quæ ſunt umbra rerum futurarum, corpus autem Chriſti. Et poſt: Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quid quaſi viventes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne guſtaris, neque contrectaris: quæ omnia ipſo pereunt abuſu, juxta præcepta & doctrinas hominum, quæ verbotenus quidem ſpeciem habent ſapientiæ per ſuperſtitionem ac humilitatem animi, & læſionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis.

Matth. 15.

1. Timoth. 4.

§ 7. Ad Timotheum hic quoque ſcribit: Spiritus certo loquitur, quod in poſterioribus temporibus deſciſcent quidam à fide, attendentes ſpiritibus impoſtoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per ſimulationem falſiloquorum, cauterio notatam habentium conſcientiam, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abſtinere à cibis, quos Deus creavit ad ſumendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognoverunt veritatem: quod quicquid creavit Deus, bonum ſit, & nihil rejiciendum, ſi cum gratiarum actione ſumatur. Sanctificatur enim per ſermonem Dei, ac precationem. De his ſi commonefeceris fratres, bonus eris miniſter JESU Chriſti, enutritus in ſermonibus fidei, bonæque doctrinæ, quam uſque ſecutus es. Cæterum prophanas & aniles fabulas rejice. Hæc Paulus. Item: Omne quod in macello venditur, edite, nihil interrogantes propter conſcientiam. Domini ſiquidem eſt terra, & plenitudo ejus.

1. Corin. 10.

Pſal. 23.

§ 8. Ad-

§ 8. Adhæc, quod ex pacto certa celare crimina in confeſſione cogantur Lamiæ: quis amabo ſingula diſtincte enarrabit peccata, quum plerunque omnes noſtri cogitatus, verba & actiones ſint peccatorum labe conſpurcata? aut quonam divinæ voluntatis teſtimonio, exacta illa noſtrorum ſcelerum enarratione opus eſſe convincetur? Quo ordine ea recenſuit publicanus ille in templo, aut latro in cruce?

Celare crimina in confeſſione.

Luca 18. & 23.

§ 9. Tam quoque grave eſt delictum, in terram tempore elevationis ſpuere, quam ſputum in ore continere: & æqualem pœnam merentur verba inutilia tam ſine Miſſa, quam ſub ejus actione prolata. Huc adducatur, commiſſum in calcanda ſecreto cruce flagitium: item, quod die Dominico ante luſtralis aquæ conſecrationem templum ingrediantur: & mille alia anicularum deliramenta, eo huc adducta à dæmone, ut ſub religionis prætextu ſuperſtitionem impietatemque inveheret & ſtabiliret.

In terram ſpuere tempore elevationis. Verba inutilia ſub Miſſa proferre. Crucem calcare ſecreto. Ante luſtralis aquæ conſecrationem templum ingredi die Dominico.

§ 10. Hic præſtigioſi fœderis nervum palam cernit quilibet pius. Rectiſſime ergo Auguſtinus ait: Omnes artes hujuſmodi vel nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ, penitus ſunt repudiandæ. Et Origenes: Incantationes diaboli ſunt ſeductiones, dæmonum irriſiones, idololatriæ fex, animarum infatuatio, atque cordium ſcandalum. De illiuſmodi pacti nullitate nonnihil poſtea in Anacephal. libro. 6. cap. 25.

Lib. 1. de doct. Chriſt. & legitur 26. q 2. c. illud quod eſt. Lib. 3. in Job.

§ 11. Superioribus nugamentis ex Pſello accenſere libet de Euchetis & Gnoſticis, qui nefanda ſacrificia perpetrare dicuntur, ut dæmonia toto concipiant pectore. Conveniunt die quo paſſus eſt Salvator, veſpere ſtatutum in locum, una cum puellis ſibi notis: & poſt quædam ſacra extinctis luminibus, miſtim congrediuntur ſive cum ſorore, ſive cum filia, ſive cum qualibet. Nono rurſus menſe revertuntur, puellaſque accerſunt, & infantes jam natos ab his evellunt, perque totum corpus pueros circumcidunt, & circumfuſo ſanguine phialas implent, corpora cremant, cinerem cum ſanguine miſcent.

Eucheta & Gnoſtici. Vide Epiphanium de Hareſibus.

§ 12. Hoc condimento epulas & pocula condiunt, tum ſua inter ſe, tum aliorum clam quorumcunque poſſunt. Exiſtimant enim hoc ſacrificii & alimenti genere, tanquam maxime profano, characterem divinum nobis impreſſum, ac dæmonia procul arcentem, penitus aboleri, itaque dæmonia liberius ingredi. Gnoſticis

(ut Irenæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

(ut Irenæus atteſtatur, vir & Chriſtianus & eruditus) vocabulo à ſcientia ficto, præbuit incunabula Carpocrates. His enim præſtigias Simonis magi, non ut ille clam, ſed publice ac palam tradebat: & velut pro ſummis ac optimis ſtudiis laudem confeſſam & publicam de nefariis actibus, à deceptis auditoribus requirebat, & magicas tenebras in luce publica perorabat, de amatoriis duntaxat ſomniiſque immiſſis, ac dæmoniis paredris, aliiſq; ſimilibus fraudibus.

Carpocrates magiam ſceleſtam publice docuit.

§ 13. Huc ſpectat horrenda hiſtoria, quam de Fratricellis Neapolitanis Joannes Genadius ſcribit: Tempore Ludovici Bavari Imperatoris, in contemptum religionis Chriſtianæ fratres Neapolitani, diſſidentibus Papis, flagitioſam quandam, ſimul & turpiſſimam excogitabant ſectam. Enimvero convenientibus in antris lociſque abditis, quos in eam turpitudinem allexerant, viris & fœminis, ſacerdotes qui inter ipſos habebantur, ut crimen honeſtate prætexerent, divinas laudes Chriſtiano more præcinebant. Quibus intempeſta nocte peractis, ſacerdos pro concione quædam præfatus ad confirmandos in nefario errrore animos, in eo maxime erat occupatus, colendam eſſe ante omnia charitatem, quam eſſe omnium virtutum caput, ſacræ literæ teſtarentur, & hanc potiſſimum inter homines authore Deo conciliari poſſe, ſi Spiritu ſancto bini maſculus & fæmina venereo complexu jungerentur.

Sceleratiſſima fratrum Neapolit. ſecta.

§ 14. Cum igitur, quam quiſque oculis prænotarat, extinctis luminibus viciaſſet, tunc demum peracta ſacra cenſebantur. Ii enim in publica profeſſione docebant, non hoc eſſe Chriſti teſtamentum, Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: ſed τὸ, Creſcite & multiplicamini, & replete terram. Quo compreſſu ſi quæ concepiſſet, deportari ad ſe partum ſacerdotes jubebant, qui ſolenni more in loco ſacrificiis dicato convenientes, infantulum ſubjecto igne ad cineres uſque comburebant, quos urna exceptos ceu rem ſacram reponebant: cumque erat aliquis in collegio ſacerdotum cooptandus, illis cineribus in vino epotis initiabatur. Quod ſi pontificem eorum maximum mori contigiſſet, ut omnis abeſſet invidia, & res non humano, ſed divino conſilio agi videretur, hic erat in demortui locum, alterius ſubrogandi ſtatutus modus. Infantem illo flagitio conceptum ad locum ſceleribus deſtinatum juſſa mater haud invita deportabat, & ubi vulgo aſtante, ſacerdotes conſederant, tam diu per comprimentes manus in orbem tradebant, donec miſerrimus infans pernecaretur. Hæc geſta ſunt ſub Ægydio epiſcopo Romano, apud Neapolim.

Qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Qui homines dæmonum illuſionibus artibuſque magis ſunt expoſiti.

CAP. V.

HIc porro id hominum genus potiſſimum impetitur, quod tali eſt temperamento, vel à cauſis externis aut internis movetur, ut à dæmonis ſpectro appetitum, vel illius ſuggeſtione tentatum, ſe uti organum illius voluntati non ineptum, ex fucata inductione facile præſtet. Hujuſmodi ſunt melancholici, & ob jacturam vel qualemcunque aliam cauſam triſtes, teſte Chryſoſtomo, cujus hæc verba ſunt: Omni diabolica actione potentior ad nocendum eſt mœroris magnitudo: quia dæmon quoſcunque ſuperat, per mœrorem ſuperat. Sunt item Deo diffidentes, impii, illicite curioſi, perverſe in religione Chriſtiana inſtituti, invidi, impotentis odii, malicioſi, vetulæ vix mentis compotes, ſimileſque lubricæ fidei (qui enim facile credit, facile & recedit) vel inſignis maliciæ mulierculæ.

Apta ſatanæ organa.

Li. 3 de Providentia ad Stagirium monachum.

Ob mœrorem multos ſuperat dæmon.

Clemens li. 2. Recog.

Auguſt. lib. 2. de doctrina Chriſt. ca. 24.

§ 2. His ut inſtrumentis congruis inſidiatur quibuſcunque poteſt modis diabolus, ſuo tempore & loco: ſingulos, ut cujuſque animi ſtudia & affectus ex certis indiciis cognoverit, peculiari aliqua ratione adoritur, inſectatur, illicit, vel aſſumpta plauſibili forma, vel cogitatione imaginationeque varie agitata & corrupta, donec tandem ipſius propoſito conſentiant, ſe ipſius perſuaſioni dedant, quicquid in mentem ille ingerat credant, tanquam fœdere obligati, ab illius nutu pendentes, ipſi obtemperantes, vera omnia eſſe quæ ſuggerit rati, formas in imaginativa virtute vel phantaſtica ab eo ingeſtas revera ſubſtantialiter (ut ſic dicam) exiſtere confidentes ſanctiſſime.

§ 3. Nec aliter ſane queunt, quum illorum mentem ex primo aſſenſu imaginibus inanibus vitiarit, conſopitis vel concitatis in hoc opus corporis humoribus & ſpiritibus, ut hac ratione ad organa accommodata ſpecies aliquas inducat, perinde ac ſi extrinſecus eæ occurrerent vere, non ſolum dormientibus, verum & vigilantibus: atque hoc modo aliqua foris vel exiſtere vel fieri putentur, quæ tamen revera nec ſunt, nec fiunt, nec ſæpe in rerum natura exiſtunt. Ea eſt horum immundorum ſpirituum ſubtilitas incomprehenſibilis prope, & fraus infatigabilis, ſenſus hominum eludens. Sic & veterum Ægyptiorum ſenſus obſediſſe dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus.

Libro 5. Recog.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

De ſexus fœminei Credulitate ac fragilitate.

CAP. VI.

Sexus fœminei credulitas.

PLURIMUM vero hunc ſexum fæmineum, nimirum temperamenti ratione lubricum, credulum, malicioſum, impotentis animi, & ob ejus affectus, quibus difficulter imperat, melancholicum: cumprimis autem effœtas, ſtupidas, menteque titubantes vetulas inducit ſubdolus ille veterator. Quo nomine Evam convenientius ſuæ perſuaſioni organum, non Adam, in rerum primordiis, quum duo ſolum exiſterent homines, aggreſſus eſt: quam levi etiam diſputationis velitatione vicit. Hinc D. Petrus non injuria mulierem vocat infirmius vaſculum. Et Chryſoſtomus (ſi is eſt) in 2. parte Homiliarum in Matthæum: Sexus, ait, mulierum incautus & mollis eſt: incautus, quia non omnia quæ videt aut audit, cum ſapientia & ratione conſiderat: mollis autem, quia facile flectitur, vel de malo ad bonum, vel de bono ad malum.

Geneſ. 3. 1. Tim. 3.

2. cap 3.

Homil. 23. in prin.

§ 2 Idem in epiſtolam ad Corinth. 2. Homil. 23. dicit, mulierum proprium eſſe decipi. D. Hieronymus, aut (ut videtur) alius, in regula monacharum ad Euſtochium, cap. 16. Debilis eſt nimium ſexus quem geritis, ac fragilis, & mobilis, ſi ſuo relinquatur arbitrio. Sciti ſſime item: Mulierum genus, inquit Eleazarus apud Ariſteam, ſuorum affectuum ſequax, atque in lapſum proclive, propter imprudentiam, & ejus naturam imbecillem. Quintilianus imbecillam rem eſſe ait fœminam. Mentis quoque imbecillitatem illis tribuit Valerius Max. libro 9. Rer. mem. cap. 1. Cajus item pro Lucilla, apud Stobæum ſerm. 17. εὐάγωγον γὰρ ἐστιν, εἰς πίστιν, καὶ μάλιστα ὅταν τὸ ἀτυχεῖν προσῇ. quibus ſignificatur, mulierem ad credendum facilem eſſe, præſertim in calamitatibus. Scribit autem Fulgentius, credulitatem deceptionum eſſe matrem. Mulieres facile decipi, & deſperare citius quam viros, tradit Ariſtot. in prin. lib. 9. de Hiſtor. animalium, & Albertus in initio lib. 8. de Animal. cujus bonam partem ex nono Ariſtotelis mutuatus eſt.

Declamat. 338.

§ 3. Hinc non inepte mulier (ut Varro interpretatur, & repetit ipſe Lactantius, & D. Auguſtinus, ſi is eſt, ſermone de tempore 243.) à mollicie dicta eſſe videtur, immutata & detracta litera, quaſi mollier. Quod & ſcribit Gratianus in §. Sed illud. 32. q. 7. Ab Homero item mulieres peculiari epitheto θηλύτεραι vocantur, tanquam molles. Ad animum molliciem hanc trahit Gratianus: uti

Lib. 8. Iliad.

etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

etiam facit Gloſ. in cap. 1. de claud. deſpon. Fragiles adhæc eſſe mulieres, imbecilles, infirmas, & proinde deceptu faciles, teſtimonio ſunt leges, quæ ea ratione ſtatuerunt multa: ut ſcribitur in l. ſi mulier. C. ad Velleianum. & in l. ſi pater. C. de ſponſal. &. in l. prima. §. penult. C. de rei uxor. act. & in l. ult. C. de donat. ante nuptias. & in l. ſicut. ibi: ſexus fragilitas. C. de præſcript. 30. vel 40. annor. & in l. aſſiduis, poſt prin. C. qui potior. in pign. habean. & in l. quiſquis. §. ad filias. C. ad legem Jul. majeſt. & in §. 1. ad fin. Inſtit. qui alien. licet, & in capitul. ex parte abbatiſſæ. extra, de Privileg. & in capitul.

§ 4. Adam. 33. q. 5. & 24. quæſt. 5. Item l. 2. §. verba, in fin. in illis verbis, Infirmitas mulierum, & l. regula, ſtatim poſt prin. D. de Jur. & fa. igno. & l. cujus bonis. D. de cu. fur. & l. deferre, in prin. D. de jure fiſci. & l. 1. §. accuſationem, ibi: propter ſexus infirmitatem. D. ad S. C. Turpil. & l. 1. ibi, fœmineæ infirmitatis. C. quan. mulier. tut. offi. fung. pot. & l. quiſquis, nuper allegata. & l. nullus. C. de jur. fiſ. l. 10. & l. nullus ſolius. C. de decur ead. l. §. & his conſequens. verſic. unde volumus. in Auth. de æqual. dot. & tex. in d. § verba, ibi, propter ſexus imbecillitatem. & in l. Imperialis, in prin. C. de nupt. & in §. 1. poſt medium, in Auth. ut immobi. ante nupt. dona. in illis verbis, Mulier quippe mariti ſeductionibus facile decepta, &c. & annotavit Lucas Penna in l. ult. col. 3. C. de privil. ſchol. lib. 12. Hinc ſecundum veterum Græcorum inſtituta, provide admodum ex lege tutores & curatores mulieribus dari ſolitos legimus, ſine quorum arbitrio & authoritate nihil eis agere licebat, ut retulit Harpocrat. Martianus autem ſcribit, Minervam natam eſſe ſine matre, quoniam in fœminis prudentia non eſt. Illius leguntur verſus in hymno Palladis:

Hanc de patre ferunt ſine matris fœdere natam,
Provida conſilia quod neſcit curia matrum.

Quare Plato ſatis inciviliter dubitare videtur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animalium, an brutorum.

De Melancholicorum depravata imaginatione.

CAP. VII.

PORRO ne imaginativæ virtutis inſtrumenta in his mulierculis hoc modo vitiari, & oculorum aciem perſtringi, ut ante oſtendi, uſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

di, uſque adeo abſurdum videatur: animadverte melancholicorum cogitatus, voces, viſa & actiones: ac quam omnes ſenſus ex humore melancholico cerebrum occupante, mentemque immutante, in his ſæpe depraventur, intelliges. Horum ſiquidem alii ſe eſſe bruta animalia credunt, ipſorumque voces & geſtus imitantur. Nonnulli ſe vaſa fictilia factos eſſe putant: ob id occurrentibus, ne collidantur, cedunt. alii mortem timent, quam ſibi tamen conſciſcunt interdum. Plerique ſe criminis reos imaginantur, ut pavidi quemcunque viderint ad ſe ingredientem exhorreſcant, veriti ne manibus ipſis injectis captivi abducantur, & ad tribunalia ſupplicio afficiendi pertrahantur.

§ 2. Quidam ſenex nobilis, quandoque è ſede exiliens ſubito, ab hoſtibus ſe impeti credebat: quos arreptos, retro ſe in furnum confertim, ſua quidem opinione, intrudebat. Alius metuebat, ne Atlas, univerſum terrarum orbem ſuſtinens ſuis humeris, defatigaretur, & onus excuteret laſſus, cujus intolerabili ruina omnes opprimerentur. Item tres in Friſia non procul à Groninga eo correptos enthuſiaſmo intellexi, ut ſe Deum patrem, filium & ſpiritum ſanctum crederent, horreumque in quo ſubſiſtebant, eſſe Noë arcam, ad quam etiam multi ſimiliter fere affecti, ſalutis ergo confluebant. Qui ſe totius mundi monarcham & imperatorem eſſe, ac ad ſe ſolum id ſpectare nomen crederet, novi melancholicum Italum: alioqui bene habitum, eloquentem, nec alio morbo læſum: mire interim in ſuis Italicis rythmis de ſtatu Chriſtianiſmi, de religionis diſſidiis, de bellis in Gallia exortis & Belgio componendis, tanquam divinis effatis, ſibi placentem: paſſim vero ſuum titulum hiſce litteris evulgabat, R. R. D. D. M. M. id eſt, Rex regum, Dominus dominantium, Monarcha mundi.

§ 3. Athenæus lib. 12. refert de quodam Athenienſi, qui perſuaſum habebat, omnes naves in Piręæum appellentes eſſe ſuas, eaſque recenſebat, dimittebat ac deducebat: tanto autem appellentes gaudio excipiebat, ac ſi omnium rerum advectarum eſſet dominus: at ſi quid periſſet, non quærebat amplius: ſi perveniſſent incolumes, gaudebat: multa interim cum voluptate vitam agens, donec frater ejus Crito è Sicilia advectus, illum medico commiſit, cujus opera à morbo liberatus fuit. Cæterum ad ſe reverſus, ſe nunquam vixiſſe jucundius, dicere ſolet. Huc facit illud Horatii:

——*Fuit haud ignobilis Argis*,

Qui

Qui ſe credebat miros audire Tragœdos,
In vacuo lætus ſeſſor plauſorque theatro:
Cætera qui vitæ ſervaret munia, recto
More, bonus ſane vicinus, amabilis hoſpes,
Comis in uxorem, poſſet qui ignoſcere ſervis,
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ:
Poſſet qui rupem, & puteum vitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curiſque refectus
Expulit elleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad ſeſe: Pol me occidiſtis amici,
Non ſervaſtis, ait, cui ſic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.

§ 4. Scribit Paulus Grillandus, quendam Hiſpanum clericum & Decretorum doctorem anno ætatis ſuæ quadrageſimo quinto *De Sortil.* IX. 17. Romæ quarundam juvenum monialium amore captum, quas & forma venuſta ſæpius in monaſterio viſitans, verbiſque & muneribus abblandiens, uſque adeo deperiit, ut nocte dieque, tam ſomnians, quam vigil, nil aliud, niſi earundem amplexus concubituſque meditaretur corde, verbo, geſtis & ſignis: paulatim & eo venit amentiæ, quum clericus eſſet, ut ſe Eccleſiæ ſponſum, & moniales ejuſdem ſponſas eſſe palam aſſereret: hoc uſus argumento, quod dicerentur ſponſæ Chriſti, qui repræſentatur per Eccleſiam: hinc concludebat, ſponſum & ſponſas ſpirituales, hoc eſt, ſacerdotes & moniales, poſſe ſimul carnaliter congredi ſine peccato, & Deum ita præordinaſſe, ac ſe putare ſummum bonum in ejuſmodi congreſſu eſſe poſitum. Eadem inſuper juvenculis ſæpius prædicabat. Tandem quoque orationes & preces nefarias componebat, quibus apud Deum & alios inſtabat ſanctos, ut maximas vires in renibus poſſet conſequi, in lumbis vero talem calorem, ut abundanter & ſæpenumero ſuam poſſet explere libidinem: deinde ut D. Cecilia, Urſula, Magdalena & Clara ex dono ſpecialis gratiæ mentibus monialium iiſdem nominibus nuncupatarum infunderent, nullum fieri poſſe opus magis Deo meritorium, quam carnaliter commiſceri, creſcere & multiplicare, citra ullam perſonarum diſtinctionem, & voti caſtitatis læſionem, idque Deo placere magis quam holocauſtum ſive ſacrificium: ut item illarum corda inflammarent amore ardenti erga ſacerdotem eccleſiæ ſponſum, ne ejus vota carnalia maxima cum humilitate adimplere, mandatiſque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ut veri patris parêre gravarentur, &c. Hujuſcemodi orationibus conſcriptam ſchedulam quotidie ad mendicantium monachorum Eccleſiam deferebat, ubi ipſius quoque Miſſæ ſolennitati intererat, datoque Julio pro eleemoſyna ſchedulam ſacerdoti porrigebat, ut in Miſſæ celebratione, ſcilicet in Memento, preces illas Deo & ſanctis virginibus prædictis offerret, cum devotione orando Deum & ſanctas virgines, ut pia vota ipſius orantis exaudirent. Ita unum aut alterum monachum rudiorem ſimplicioremque decepit. Accuſatus inde & carceribus traditus, errore revocato & abjurato, veniam conſequutus eſt, & ut alias cautior eſſet, ex mandato pontificis ex urbe ad tempus relegatur.

§ 5. Vidi, qui cibum & potum pertinaciter averſaretur, condemnationem imaginatus. Sunt, quos tam miſere exercet plena ſcrupulis conſcientia, qui nodos in lævi ſcirpo quæritantes, culpam imaginantur, ubi nulla eſt: & divinæ miſericordiæ diffidentes, ſe orco deſtinatos, lamentatione ſedulo nocte diuque deplorant. Novi, qui ſe fratrem multis inde miliaribus degentem videre diceret. Item, qui ſuis auribus ſemper obſtrepere (maſculorum concubitor) quemcunque obvium, etiam conjunctiſſimum quereretur: atque hoc nomine ad me is ſcribebat diſerte, num quid conſilii à me adhiberi valeret: quum in auditus organo vitium eſſe alii exiſtimarent. Mens autem huic ſacrifico erat læſa: quemadmodum & illi, qui pollicebatur ſe Gabrielem aut Michaelem coacturum, ut ad ſe venirent, & illos de rebus magnis interrogatos reſponſum daturos. Sed cum ille rogaretur à Cardinale Tournone, ut id efficeret: reſpondebat, Se non poſſe, niſi præparato prius corpore multis jejuniis & orationibus, nec niſi pro rebus reipublicæ Chriſtianæ. Edidit hic librum de Phiala ſummi pontificis, & ejus partibus.

§ 6. Scio quoque, ubi ſulphur & picem redolere maritum occlamaret melancholiæ vitium patiens conjunx, & cibum oblatum piper reſipere judicaret: quæ quam alieniſſima eſſe à rei veritate, cognoſcebantur. Partes item pudibundas inflammatione putoreque ita vitiatas aſſerebat, ut gangrænam ſuborituram pertimeſceret, his interim locis ab omni vitio immunibus.

§ 7. Infinita alia huc coacervari poſſent exempla, ubi ſenſus omnes multifariam vitiatos cernas, ex unico illo humore, vel fuliginoſo atræ bilis vapore, mentis ſedem inficiente, unde phantaſtica illa procreari monſtra conſtat. Imaginatricem quoque interdum totam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tam ex aliis humoribus corrumpi, exolvique, docet Galenus de Sympt. differentiis, quemadmodum in catalepſi: plerumque autem vitiari, ut in delirio: eſt, cum deficit atque debilitatur, quod in lethargo contingit.

§ 8. Quare idem non licebit diabolo, tanquam artificioſo ſpiritui, ut Deo connivente, in ſenſuũ organa ſeſe inſinuet, & humores ſibi commodos vel vapores commoveat, vel aërem idoneũ conferat ad organa: maxime delectu habito ex temperamento, ętate, ſexu vel alia cauſa externa aut interna apta: unde novæ ſpecies in imaginativa vi conceptæ, plerunque etiam ſpiritui viſorio per nervum opticum communicentur, quo ſe vidiſſe vel deſignaſſe, mortis etiam periculo affirmare audeant deluſæ hæ fœminæ, quæ nunquam vel viſa, vel in rerum natura extiterunt? Levia ejus rei argumenta in hypochymate oculorum vitio apparent. Merito igitur Thomas frequenter allegat illud Auguſtini in lib. 83. q. Serpit hoc malum dæmonis per omnes aditus ſenſuales, dat ſe figuris, accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis, odoribus ſe ſubjicit, infundit ſe ſaporibus.

De phantaſia, & quomodo vitiatur.

CAP. VIII.

De Phantaſia ſic ſcribit Jamblichus: Phantaſia omnibus animæ viribus eſt adnata, omneſque figurat atque effingit ſimilitudines ſpecierum, & apparitiones, viſaque ſeu impreſſiones virium aliarum tranſmittit in alias: quæ quidem à ſenſu micant, in opinionem excitat: quæ vero ab intellectu, ſecundo loco offert opinioni, ſed in ſeipſa ab omnibus imagines ſuſcipit. Hæc utique omnes actiones animæ fingit & exprimit, atque externas accommodat intimis. *Phantaſia.*

§ 2. Hic Marſilius Ficinus Platonicus, in explicatione Priſciani Philoſophi Lydi, interpretantis librum Theophraſti de phantaſia & intellectu, cap. 2. ait: Imaginatio actiones rationis effingit ſub rerum ſenſibilium conditione, ac poteſt ultra ſenſuum actus latius phantaſmata promere. Superat ſenſum: quia enim nullo movente, imagines edit, imaginatio eſt tanquam Proteus vel chamæleon.

§ 3. Idem lib. 13. cap. 1. de Theologia Platonica: Phantaſiam, inquit, quatuor ſequuntur effectus: appetitus, voluptas, metus, dolor. Hi omnes, quando vehementiſſimi ſunt, ſubito corpus

proprium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Imaginationis vis.

proprium omnino, nunquam alienum afficiunt. Quid non fœtui adhuc matri unito, ſubita ſpirituum vibratione per nervos, quibus matrix cerebro conjuncta eſt, imprimit impregnatæ imaginatio? ut ſi imaginetur malum granatum, illius ſecum notas proferat fœtus: ſi leporem, infans editur labello ſupremo bifido ac diſſecto. Vehemens ſiquidem cogitatio, dum rerum ſpecies vehementer movet, atque identiden verſat formam, quam continua imaginatione revolvit, fœtui imprimit. Spiritus enim interni atque humorum affluentia, rei firmiter cogitatæ inducit figuram. Quum amaram potionem alicui offerri contueantur plerique, in ore mox amarorem ſentiunt, quem haud dubie vehementem movere imaginationem credendum eſt. Quibuſdam ejuſmodi cogitatione alvus cietur: nonnullis, quod mirabile eſt, ex alicujus rei aſpectu, vel fragoſæ etiam auditu (quod mihi quandoque uſuvenit) ſtupeſcere vel horrere videntur dentes.

Spectra non vident fortes. Imagines fortes gignunt timor & amor.

§ 4. Theodorus Byzantinus in ea eſt ſententia, viros fortes raro vel nunquam ſpectra videre: quod ipſi ob innatam conſtantiam hæc minime imaginentur. Nam ſolet timor, præ omnibus aliis affectibus, firmas in nobis gignere imagines: poſt amor. Scythæ, apud quos homines occidere ſacrificium eſt, cum fortes natura ſint ac inſtitutis, neque mortuos neque lemures vident: ſic nec latrones. Ejuſmodi autem ſimulachra frequentius obvia ſunt pueris, mulieribus, væcordibus, mollibus, atque ægrotis, qui propter imbecillitatem animi & corporis, aſſidua formidine vaniſque inſomniis quatiuntur.

§ 5. Ariſtoteles libro de Motibus animalium ſecundum communem commentationem, cap. 6. Alterant, ait, phantaſiæ & ſenſus, meditationes. Phantaſia vero & intelligentia habent rerum virtutem: aliquo enim modo ſpecies intellecta calidi & frigidi, aut delectabilis aut triſtis, talis exiſtit, qualis quidem & rerum unaquæque. Propter quod tremunt & timent intelligentes ſolum. Adde item, quod abſentibus ſenſibilibus, phantaſmata remanent, & imaginationes, teſte Ariſtot. 2. Anim. & inde ex motu locali formarum ſenſibilium remanentium in virtute phantaſtica, cum humoribus, in quibus ſunt ut in ſubjecto, apparent aliqua, quæ non ſunt. Sic in libro de Somno & vigilia idem inquit: Deſcendente plurimo ſanguine ad principium ſenſitivum, ſimul deſcendunt formæ in imaginatione conceptæ. Eſt enim imaginatio theſaurus quidam forma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

formarum per ſenſum acceptarum. Qua ratione poſſunt dæmones humores & ſpiritus movere interiorum exteriorumque ſenſuum, atque ita ad organa ſpecies aliquas inducere, quaſi extrinſecus dormientibus nobis, & vigilantibus vere occurrerent res ipſæ.

§ 6. Tradit præterea Ariſtoteles de Somnio, imagines, quæ apparent in ſomniis, ferri ad caput, & ſenſuum organa, ſicut nubium elevantur imagines, & diverſæ animalium facies repræſentantur in vapore aqueo vel terreo, qui à terra per ſolis calorem ad aëris medium effertur: ſic & ſomniorum imagines figuras capiunt diverſas, halitus elevatos conſequentes: unde vapor cholericus calidus & ſiccus flammam movere videtur: qui autem ſurgit halitus phlegmaticus, ex dulcedine, quando ad guſtus organum fluit, cognoſcitur, ſomniaque aquam ſpectantia gignit: ſed ex vapore melancholico nigro apparet quiddam horribile,& quaſi dæmonum imago: proinde huic velut materiæ ſuis ludibriis convenientiſſimæ, diabolus ſe non illibenter inſinuat. Quod autem ex cholera aduſta, quæ melancholia eſt accidentalis, aſcendit, ſentitur ut mordax, vulnerans, acre, fellea amaritudine imbutum. Sic etiam quod ex ſanguine puro evaporat, pulchrum apparet, & delectabile: cujuſmodi eſt roſarum aut florum aſpectus, choreæ, muſica, & quæcunque voluptaria cum vanitate conjuncta. Et ad hunc modum fit illuſio, ut pro qualitate imaginum, per ſomnum ex humorum halitu firmius invectarum, res ita viſæ credantur eſſe veræ. Phantaſtica autem illuſio, inquit Algerus, magicis congruit & diabolicis fraudibus: veritatis vero aſſertio divinis ſanctionibus. Hinc & Anshelmus aſſerit, Incantatores faſcinare & deludere homines, ut credant verum eſſe, quod falſum eſt.

De Eu-char 1. 7.
In cap. 3. ad Gal.

§ 7. Dæmones vero, nacti à Deo poteſtatem, ſpecies ejuſmodi formandi, & eas in animales ſpiritus imprimendi, talibus formis oſtendunt perſonas modo lætas, edendo, bibendo, ſaltando, canendo, Venerem exercendo: modo triſtes, quæ nihil non mali fabricent vel patiantur: modo humanas, modo beſtiales, modo opprimentes, modo volantes, & animæ ſenſus iis infigitur tanquam rebus ipſis. Hinc fit, quod homini aliquando videatur, ſe eſſe aſinum ſacco coopertum, plerunque aquilam volantem, nonnunquam cum Diana & ejus nymphis vel etiam alio muliercularum cœtu de loco ad locum transferri, ducere choreas, longius peregrinari, & quibuſcunque aliis intereſſe deliriis. Ideoque talia iis fre-

Aa quenter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quenter in ſomniis & nocte contingunt, interdiu non item, niſi melancholicis quibuſdam & inſanis: qui idem vigiles patiuntur, quod alii in ſomnis. Somnorinas ejuſmodi imagines appellat Varro, teſte Nonio. *Somnorinæ imagines.*

§ 8. Nec mirum videri debet, dæmonem potentia ſua naturali id valere, cum etiam homo inſomnis & ſanæ mentis pro ſuo arbitrio, quas velit in ſuis organis proponere producereque formas, atque in iis imaginatione conquieſcere, poſſit facile: quemadmodum ii omnes qui rerum expetitarum & abſentium deſiderio languent, experiuntur. Poteſt autem diabolus id facilius in conſentaneis ipſius fuco inſtrumentis, puta fœminis, aut animi morbo ſauciis: quos ejuſmodi ſimulachris, quibus delectari videntur, illudit, effaſcinatque. Et ſicut in ebriis, phreneticis & melancholicis uſus rationis vitiatur, humorum & vaporum cauſa: non minus diabolus, qui ſpiritus eſt, eos concitare, ſuiſque illuſionibus accommodare, & rationem corrumpere Deo connivente poteſt, ut formæ rerum non exiſtentium, tanquam res ipſæ apprehendantur, cogitatus vinciant, obverſentur defendanturque. Hinc Thomas etiam docet, diabolum efficere poſſe, quod imaginationi formæ aliquæ præſententur imaginariæ. *p. p. q. 70. ar. 2.*

§ 9. Adhæc, intellectum humanum poſſe juvari ab angelica intelligentia bona, ut aliquid cognoſcatur cujuſdam illuminationis ratione, teſtatur Dionyſius. Quum enim intelligere cenſeatur quiddam pati, poteſt illa ſpeciem quandam in intellectum imprimere, unde intelligendi actus elicitur. Diabolum autem idipſum poſſe virtute ſua naturali, quæ non eſt imminuta, perſuadendo, non illuminando, quemlibet fateri oportet: quo vero quis illuſtratur magis, eo in veri cognitione accreſcit uberius, magiſque provide ſibi ab impoſturis præcavet, quas ſolas ſuis perſuaſionibus meditatur dæmonium.

Quomodo phantaſiam hominum corrumpat, & vaticinari videatur diabolus, ſententiæ Auguſtini.

CAPUT. IX.

de Divinat. dæm. cap. 3. & 5. item de Spiritu & anima cap. 28.

Ut autem ſupradictis pondus accedat, Auguſtinum latius hic diſſerentem adducere placuit: qui dæmones ejuſmodi multa poſſe docet, duabus rebus veluti quadam prærogativa, ſenſus nimirum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rum acrimonia, & motus celeritate: ſicque hominum ſenſibus vel ingerere, vel prænunciare, quæ ipſi dæmones facturi ſunt, nec ita ab hominibus præ terreni ſenſus tarditate dignoſcantur diſcernanturve. Accipiunt enim, ait ille, poteſtatem, & morbos immittere, & ipſum aërem vitiando morbidum reddere, & perverſis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta ſuadere, de quorum moribus certi ſunt, quod ſint eis talia ſuadentibus conſenſuri. Suadent autem miris & inviſibilibus modis per illam ſubtilitatem ſuorum corporum, corpora hominum non ſentientium penetrando, ſeque cogitationibus eorum per quædam imaginaria viſa miſcendo, ſive vigilantium ſive dormientium. Aliquando vero non quæ ipſi faciunt, ſed quæ naturalibus ſignis futura prænoſcunt, quæ ſigna in hominum ſenſus venire non poſſunt, ante prædicunt, &c.

§ 2. Et poſt: Quid autem mirum, ſi quemadmodum medicus in corporis humani vel turbata vel modificata temperie, ſeu bonas ſeu malas prævidet valetudines: ſic dæmon, in aëris affectione atque ordinatione ſibi notas, nobis ignotas prævidet tempeſtates? Aliquando & hominum diſpoſitiones, non ſolum voce prolatas, verum etiam cogitatione conceptas, cum ſigna quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiſcunt, atque hinc etiam multa futura prænunciant, aliis videlicet mira, qui iſta diſpoſita non noverunt. Sicut enim apparet concitatior animi motus in vultu, ut ab hominibus quoque aliquid forinſecus agnoſcatur, quod interim ſecus agitur: ita non debet eſſe incredibile, ſi etiam leviores cogitationes dant aliqua ſigna per corpus, quæ obtuſo ſenſu hominum cognoſci non poſſunt, acuto autem dæmonum poſſunt.

§ 3. Adhæc lib. de Trinitate III. 2. docet, facile eſſe ſpiritibus nequiſſimis, per aëra corpora facere multa, quæ mirentur animæ terrenis corporibus aggravatæ etiam melioris affectus. Si enim corpora ipſa terrena nonnullis artibus & exercitationibus modificata, in ſpectaculis theatricis tanta miracula hominibus exhibent, ut hi, qui nunquam viderunt, talia narrata vix credant: quid magnum eſt diabolo & angelis ejus, de corporis elementis per aëra corpora facere, quæ caro miretur: aut etiam occultis inſpirationibus ad illudendos humanos ſenſus, phantaſmata imaginum machinari, quibus vigilantes dormienteſve decipiat, vel furentes exagitet?

§ 4. Quare ad Simplicianum ſcribit: Fallacia ſatanæ, atque imaginum ſimulandarum callida operatio, decipiendis humanis ſen- *Lib.2.quæſtion.3.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Lib. de Divin. dæmonum cap. 6. ſibus multiformis invigilat. Fallit autem ſtudio fallendi, & invida voluntate, qua hominum errore lætatur. Sed ne apud cultores ſuos pondus authoritatis amittat, id agit, ut interpretibus ſuis ſignorumque ſuorum conjectoribus culpa tribuatur, quando vel deceptus fuerit, vel mentitus.

Cap. 12. § 4. Vitiatam quoque phantaſiam pulchre depingit libro de Cura pro mortuis agenda, his verbis: Similia ſunt ſomniis nonnulla viſa vigilantium, qui turbatos habent ſenſus: ſicut phrenetici, vel quocunque furentes modo. Nam & ipſi loquuntur ſecum quaſi vere præſentibus loquantur, & tam abſentibus quam præſentibus quorum imagines cernunt ſive vivorum ſive mortuorum. Sed, quemadmodum hi, qui vivunt, ab eis ſe videri, & cum eis ſe loqui neſciunt (neque enim revera ipſi adſunt, aut ipſi ſermocinantur, ſed turbati ſenſibus homines talia viſa imaginari patiuntur) eodem modo & hi, qui ex hac vita migrarunt, ſic affectis hominibus videntur quaſi præſentes, cum ſint abſentes: & utrum eos aliquis imaginarie videat, omnino neſcientes. Huic rei ſimile eſt etiam illud, cum homines altius quam ſi dormirent, ſubtrahuntur corporis ſenſibus & occupantur talibus viſis. Ex his enim apparent imagines vivorum atque mortuorum: ſed cum fuerint ſenſibus redditi, quoſcunque mortuos vidiſſe ſe dixerint, vere cum eis fuiſſe creduntur: nec attendunt, qui hæc audiunt, ſimiliter ab eis abſentium atque neſcientium quorundam etiam imagines viſas eſſe virorum.

Cap. 28. 26. q. 5 epiſcopi ex concilio. Lamiarum noſtrarum confeſſionem phantaſticam eſſe, ex Auguſt. & Decret. conſtat. § 5. Huc facit, quod lib. de Spiritu & anima tradit Auguſtinus, & Decreta docent: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & ſeducunt. Unde quædam mulierculæ poſt Satanam converſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductę, credunt ſe & profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, vel cum Herodiade, vel Minerva, vel innumera mulierum multitudine equitare, vel earum juſſionibus obtemperare. Quapropter ſacerdotes Dei prædicare debent populo, ut noverit hæc falſa omnino: & non à divino, ſed maligno

2. Cor. 11. ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari. Ipſe namque ſatanas, qui transfigurat ſe in angelum lucis, quum mentem cujuſque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubjugarit, ilico transformat ſe in angelum lucis, in diverſarumque formarum ſpecies & ſimilitudines: & mentem, quam captivam tenet, in ſomnis deludens, per devia quæque deducit. Et quoniam ſolus hoc pati-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

patitur ſpiritus infidelis, nec in animo, ſed in corpore evenire opinatur. Quis enim in ſomnis & nocturnis viſionibus non extra ſeipſum deducitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam vigilando viderat? Idcirco nimis ſtultus & hebes eſt, qui hæc omnia, quæ in ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur: cum Ezechiel & alii prophetæ, Joannes etiam euangeliſta & Paulus in ſpiritu, non in corpore viſiones viderint. *Ezechiel. 3. 2. Corinth. 12.*

De phantaſtica transformatione hominum in beſtias.

CAPUT. X.

De phantaſticæ porro mutationis hominum in beſtias opinione, recentior eſt memoria noſtrorum fere temporum, quam ut inter obliterata poſſit neſciri. Refert enim Guilielmus Malmesberienſis monachus, in ſua hiſtoria, tempore Petri Damiani fuiſſe duas vetulas in via publica qua Romam itur, quales Auguſtinus appellat ſtabularias, id eſt, tranſeuntes ad hoſpitia pro mercede ſuſcipientes (nam ſtabulum proprie hoſpitium venale & publicum dicitur) quæ in uno commorantes tugurio, una quoque arte malefica imbutæ hoſpitem quandoque ſolum advenientem, in equum vel ſuem vel aſinum mutabant, & certo precio mercatoribus divendebant. *Vide l. 4. c. 22. & l. 6. c. 12. hujus Operis. Vincent. in Spe. natur. lib. 3. ca. 109. Fulgoſ. lib. 8. c. 11. Stabulum.*

Quodam die juvenem hiſtrionicis geſticulationibus victum exigentem, hoſpitio exceperunt, & in aſinum verterunt, multum eo lucrifacientes, qui geſtuum miraculo diſtineret tranſeuntes: nam ad nutus mandatum nutumque quocunque modo movebatur. Non enim illi intellectus perierat, ſed loquela. Ingentem inde quæſtum fecerant vetulæ. Quo cognito, vicinus care aſinum redimit. Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita eſt, ut cuſtodiretur, ne in aquam deſcenderet. Servatus diu ab aqua, & tandem incautiorem nactus cuſtodiam, in lacum proximum ſe conjecit: & ibi ſe aliquandiu volutans, propriæ reſtituitur formæ. Cumque ab eodem obvius ſciſcitaretur ejus cuſtos, num aſinum vidiſſet? ille ſe eſſe reſpondit. famulus ad herum retulit: herus ad Apoſtolicum Leonem, virum eo ſeculo ſanctiſſimum. Convictæ anus idem fatentur: dubitantem Papam confirmavit Petrus Damianus, vir eruditiſſimus, prolato exemplo de Simone mago, qui ſuam Fauſtiniano imaginem impreſſerat. At hæ & ſimiles nugæ eandem ſortiantur fidem, quam Apuleji & Luciani metamorphoſis meretur. Ex Vincentio hic *Mutati in aſinum juvenis figmentum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Lib. 18. Hiſt. adde: Pudicam fœminam, in quam amore veſano exarſerat Ægyptius quidam, à malefico in equam verſam, & à D. Machario Ægyptio heremita reſtitutam.

§ 2. Si qui vero obuagari in Livonia & locis finitimis videantur lupi noxii, quos Lamias putant, Garmanis Werwolff dicti, ii certe vel veri ſunt lupi, in ejuſmodi tragœdiam exagitati à dæmone, qui interim horum vagis erroribus & actionibus, delirorum λυκανθρώπων phantaſiæ organa imbuit, vitiatque, ut ii ſe eſſe excurſionum erronearum & actionum authores corrupta imaginatione arbitrentur fateanturque. Nec hoc quidem diabolo eſſe difficile, ex deſcripto λυκανθρωπίας morbo cuilibet conſtat, dum humores & ſpiritus in hæc ludibria idoneos commovet, potiſſimum quibus atræ bilis nebulæ cerebrum vitiare ſolent, cujuſmodi exiſtit fatuum monſtroſumque id genus hominum. Vel certe dæmones cenſendi ſunt ejuſcemodi lupi, qui eam aſſumpſere formam, ut male credulum hoc hominum genus magis irretirent ſuis vaframentis, inſontes gravarent, & ſanguinis innocentis reum redderent magiſtratum.

Werwolff.

Lib 4. c. 22. hujus operis.

§ 3. Interea ii qui ſe in lupos credunt transformatos, alto immerſi ſomno, diaboli ſtudio, alicubi jacere comperiuntur, quorum ſomnia iis confundit imaginibus, quas hominum oculis præſtigioſe in pueris vel inſectandis vel vorandis, ſive armento lædendo, aut longe lateque hinc inde vagando objicit veterator ille. Ut certe non leviter mirari oporteat, inveniri viros cordatos, qui deluſorum horum hominum confeſſioni tanquam veraci innixi, mortis ſententiam contra eos pronunciare non graventur. Sed uno ab illis verbo mihi reſponderi velim, utrum vere in lupos tranſmutari homines credant, necne. Nec concedere, nec vere tranſmutare creaturas diabolum poſſe, ſatis ſuperque demonſtratum eſt libro 1. cap. 24. & lib. 2. c. 8. & lib. 4. c. 20. ubi ex profeſſo penitiſſime excutitur hoc argumentum. Jam valeant hæ nugæ.

Sabellicus de Oſtentis 1 x. 8. Cap. 24.

§ 4. Nullum hic locum habet, quod de fœminis in mares verſis abſtruſo naturæ miraculo, Plinius, Sabellicus, Pontanus, & pleríque alii ſcriptores non obſcuri, qui libro ſequenti adducuntur, tradunt: quum hic ſolum de phantaſticis dæmonum illuſionibus agatur.

Quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Quomodo & quare à dæmonio demententur Lamiæ, ut credant fateanturque ſe feciſſe, quæ prorſus non potuere.

CAP. XI.

Cæterum vetulæ illæ, de quibus hic inſtituta eſt oratio, non abſurde ἐκστατικοῖς aſſimilari poſſent: qui velut rapti extra ſeſe, ſenſuque omni & motu privati, jacent exanimis ſimiles, & poſt ceu ex profundiſſimo expergefacti ſomno, aut à morte ad vitam revocati, redunt ad ſeſe, & miras fabulas, miraque commenta narrant. In hujuſmodi vero cogitationes ſe ingerens dæmon, earum ſeriem texit, hancque variat mira arte & ſcite, repetitis præteritis, annexis præſentibus, & aſperſis etiam quibuſdam admonitionibus de futuris, ne in ſuſpicionem anilium fabularum, aut temere cogitatarum ineptiarum veniant: inducta etiam perſuaſione, ut coram ſpectaſſe, quæ diabolus offudit, imaginentur, ita dementat eos, quos ad talia uſurpat miniſteria, ut ſui prorſus non ſint compotes: ſed velut καταδουλωθέντες, ea agitent mente, in eaque intueantur, quæ dæmon objicit: ex ſeſe nihil faciant, niſi quantũ aliquando permittitur, & id quidem non eſt à natura alienum, ſed utplurimum apparet rediculum. ἐκστατικοί.

§ 2. At homines, Auguſtino teſte, malarum rerum cupidi, occulto quodam judicio divino traduntur illudendi & decipiendi pro meritis voluntatum ſuarum, illudentibus atque decipientibus eos prævaricatoribus angelis, quibus iſta pars mundi infima ſecundum pulcherrimum ordinem rerum, divinæ providentiæ lege ſubjecta eſt. Idipſum docent Decreta his verbis: His portentis per diabolorum fallaciam illuditur curioſitas humana, quando id impudenter appetunt ſcire, quod nulla ratione competit eis inveſtigare. Hæc poteſtas immundis ſpiritibus ideo datur, ut pernicioſos ſibi aptent, hoc eſt, pravos homines ſeducant: illos ſcilicet, qui ſpernunt veritatem, & credunt mendacio, juxta Pauli ſententiam: Sanam doctrinam non ferent, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros, prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur onerati peccatis: ducentur variis deſideriis, ſemper diſcentes, nunquam ad ſcientiæ veritatem pervenientes.

Dæmonis ludibriis qui magis expoſiti.

In ſecunda parte, cauſ. 26. q. 5. Epiſcopi.

2. Tim. 4.

§ 3. Hos Paulus vocat filios contumaces, in quibus agit ſpiritus ille, cui poteſtas eſt aëris, eludens ſubtilitate & dolo inimitabili hæc ſua inſtrumenta, in ipſius inductiones propendentia: nimirum has mentis acie læſas, effaſcinatas, maleque feriatas mulierculas: *2. Tim. 3. Epheſ. 2.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quas ita dementat, ut quicquid illarum phantaſiæ ſuggerit, aut quodcunque etiam malum ab ipſo, vel etiam hominibus, Dei abſtruſa permiſſione perpetratum eſt, aut quæcunque ludibria præſtigiis conſpicienda illis oſtendit, ejus maleſuadi ſuggeſtione, à ſe deſignata (licet phantaſmate vel inſomniis ſolummodo nota) perperam credant bis miſeræ, quæſtionibus ſubjectæ confiteantur, à propria confeſſione mortis ſententiam audiant, diriſque tandem flammis devoveantur. Sic in ipſius verba juratis, animi & corporis oculorum aciem perſtringit cacodæmon, ſic ſibi addictos demeretur, hoc devotæ illi mentis autoramentum. Hinc pulchre Auguſtinus: Maligni, inquit, ſpiritus, quos iſti deos putant, etiam flagitia, quæ non admiſerint, de ſe dici volunt: dum tamen humanas mentes his opinionibus velut retibus inducant, & ad prædeſtinatum ſupplicium ſecum trahant.

De Civ. Dei De 11.10.

§ 4. Deluſionum ejuſmodi modus, & quid in iis dæmon valeat, & quid item nequeat, non inſcite deſcribitur in eo libro, cui Fortalitium fidei inſcriptio eſt, ubi ita legitur: Decima differentia dæmonum eſt eorum, qui decipiunt quaſdam vetulas, quæ Xurguminæ ſive Bruxæ nuncupantur. Sciendum ergo, eſſe quoſdam homines apoſtatas in fide, hæreticos & falſos, qui ſeipſos voluntarie offerunt diabolo: qui & eos recipit, traditque artes inanes, quibus videntur ducenta evagari miliaria, & quatuor aut quinque horarum ſpacio redire: item deſtruere creaturas, ſugentes eorum ſanguinem, atque alia perficere maleficia pro ſuo nutu ex dæmonis voluntate. At à Satana miſere decipiuntur, illuduntur que non ſolum hæ, ſed & qui eis fidem accommodant.

Lib 5. de Bello dæmonum.

§ 5. Veritas autem rei ſic habet. Quando peſſima hæc figmenta uſurpare ſtatuerint malæ mulieres, ſe verbis & unctionibus conſecrant dæmoni, qui eis ad opus ſuum utitur, & cujuſlibet earum phantaſiam regit, ducitque per loca ab ipſis deſiderata: corpora vero earum ſine ſenſu permanent, quæ umbra cooperit diabolus, ut nulli ſint conſpicua. Et cum in earum phantaſiis impleta eſſe, quæ voluerunt, obſervarit, umbra ſublata, propriis motibus illas permittit. A loco autem non fuerunt amotæ, ſed phantaſiæ idolum extitit, quale cacodæmon efformavit.

Phantaſiam Lamiarum quomodo regit dæmon.

Explicatio primi canonis ex Concilio Aquir. 2. part. cauſ. 26. q. 5. Volum. 10. Tract. de Lamiis. nu. 49.

§ 6. Ad illum enim errorem tollendum, quod corpore transferuntur, emanavit illud c. epiſcopi, quod ex diſtinctione ac recitatione ejus ita probat Joan. Franciſc. Ponzibius I. V. doctor: quia poſt-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

poſtquam fecit mentionem, quod illæ mulieres teſtarentur ſe inequitare beſtiis noctu, multaque terrarum ſpacia peragrare: dicatque plurimos hac opinione deceptos, exiſtimantes aliquid numinis ac divinitatis eſſe extra unum Deum: mandat, ut patet in verſ. quapropter, ea omnia reputari falſa, & non à divino ſpiritu, ſed à maligno talia phantaſmata mentibus hominum irrogari. Et reddens rationem in verſ. ſiquidem: quia ipſe Satan transfigurat ſe in angelum lucis. cum mentem cujuſque mulieris ceperit, & eam per infidelitatem ſibi ſubjugaverit, ilico ſe transformat in diverſarum ſpecies perſonarum, atque ſimilitudines: & mentem quam captivam tenet, inſomniis deludens, modo læta, modo triſtia, modo cognitas, modo incognitas perſonas oſtendens, per quæque devia deducit. *2 Corinth. 11.*

§ 7. Subjungit poſtea, quod hoc ſolus ſpiritus patitur: & quod infidelis hoc non in animo, ſed in corpore evenire opinatur. Et adducit exemplum de Ezechiele propheta, qui viſiones Domini in ſpiritu, non in corpore vidit: & quod Paulus non audet dicere, ſe raptum in corpore. Ergo conſtat, quod venit ad determinandum, non ſolum talia fieri à ſpiritu maligno, non divino: ſed etiam ea & illis ſimilia fieri in ſpiritu, non in corpore. Et propterea ſequitur, quod etiam in caſu noſtro, licet videantur hæ perſonæ dicere, ſe portari à dæmonibus ſub hircorum forma, & ſimiliter dicant ſe credere dominam in cathedra ſedentem, eſſe dæmonem transfiguratum: quod tamen debet dici, hæc & alia, quæ ſe facere confitentur, phantaſtice & in ſpiritu ſibi obvenire. Hæc Ponzibii concluſio: qualis etiam eſt Grillandi, eam exemplo probantis, quod in agro Sabino accidiſſe commemorabimus infra. *Lamias in ſpiritu equitare. Ezech. 40. 2 Cor. 12. Tract. de ſortileg. q. 7. num. 6.*

An & quomodo & quando corpora per aerem deferre diabolus poſſit.

CAP. XII.

NEC mirum eſt hoc dæmonis ſtudium, quo miſeras animas ludificari, deridere ac torquere conatur. Ita etenim vult imitari atque æmulari, velut ſimia, quæcunque Dei opera, per angelos bonos expleta: quemadmodum Abacuc prophetam coma capitis ex Judæa in Babylonem revera brevi momento tranſlatum legimus, & poſtquam ſuis Danielem placentis refeciſſet, in eundem locum reſtitutum. Nec vero phantaſtice tantum in hominum mentibus eum hæc *Diabolus ſimia Dei. Daniel. 14 An ſpiritus poſſint corpora transferre.*

 effice-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

efficere, ſicut dictum ac probatum eſt: ſed etiam vere corpora ſurripere, ac per aëra ferre, tum ipſius & angelorum naturalis facultas ac δύναμις, tum uſus & experientia teſtantur.

Matth. 4.

Thomas in 4. cap. Math verſ. diabolus autem.

Diabolus Chriſtum corporaliter tranſvexit.

Thomas d. gl. Albert. Magn ibid. Bonavent. 2. ſentent. lib. 2. diſtinct. 7.

§ 2. Ac primo quidem, quod Dominum noſtrum JESUM CHRISTUM in pinna templi conſtituiſſe legitur. Omnia enim tentationis illius opera corporaliter ac ſenſibus corporeis fuiſſe peracta, & diabolum ei tum in humana ſpecie apparuiſſe, eſt multorum Theologorum unanimis ſententia. Verum in hoc diſcrepant, an Chriſtus à dęmone fuerit delatus, & raptus: an vero deductus ſaltem, ut ipſe pedibus eo conſcenderit. Sed quoniam diabolicis hoc perſuaſionibus fieri oportuit, ut Chriſtus eum ſequeretur: ſecunda opinione rejecta, primam major Doctorum pars amplectitur. Dicit enim Euangeliſta, Statuit: non, adduxit, quemadmodum paulo ante, quod adduxiſſet eum in ſanctam civitatem. Proinde aſſeritur, quoad Chriſtum, eum corpore fuiſſe tranſlatum à Satana.

Dæmones, homines per aerem vehere poſſe.

Tract. qq. 1. part. q. 5. titul. de mirac & tit. de dæmon. q. 16, art. 10. in fin. Heb. 2. Rom. 9. 1. Cap. 24.

§ 3. Recte autem argumentatur Thomas, quod data poſſibilitate in uno, per conſequens datur in omnibus aliis, qui ſunt ejuſdem ponderis & magnitudinis. Chriſtus ergo cum per omnia nobis fuerit conformis, excepto peccato: hominibus idem evenire poſſe dæmonis inſultu, quid obſtat? Proinde dæmones nihil agere, nihil efficere, niſi quod κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, ac naturæ ſuæ proprietatem ſit, poſſe, jam ante Libro primo demonſtratum fuit.

Aug. lib. 3. de Trinit.

Dan. 14. Act. 8.

§ 4. Quicquid igitur agunt, non niſi volente quidem ac permittente Deo faciunt, ſed ſua tamen quadam naturæ facultate: ut in habitu & potentia ſæpe majora poſſint, quam ipſo actu, quem nos plerunque ſpectamus: nec ex eo reliquas eorum artes naturales expendimus, quas præſtare non aliam ob cauſam nequeunt, quam quod non permittantur. Etenim angelicæ naturæ ac ſpiritibus non eſt contrarium, ut corpora quo Deus permittit deferant. Satan autem ſpiritus adhuc eſt: nec ex lapſu ſpiritualem ejus eſſentiam interiiſſe, jam in principio oſtendimus. Atqui angelus per aërem detulit Abacuc: angelus Philippum ex itinere rapuit, ut inventus ſit in Azoto: cur idem ergo dæmonem præſtare non poſſe dicemus, ſi Deus permittat? ut omnes ſentiunt Doctores & Canoniſtæ.

Quomodo dæmon corpore tranſportet.

Tit. de dæmon. q. 16. art. 10.

§ 5. Quæritur tamen haud temere, corporene aſſumpto, an ſine corpore per ſe, corpus è loco naturali ſurſum (quod eſt contra motus corporei naturam) evehere poſſint dæmones? Et Thomas quidem eos corpora putat aſſumere, ut naturaliter ac vere, ſicut noſtrum aliquis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quis, hominem tranſportent: idque duplici ratione motuum oſten- *prima parte*
dere nititur. Ego vero reſpondeo, primum hoc ipſos eodem facere *Tract. qq.*
modo quo angeli: & cum D. Auguſtino, An vero, ſi hoc angeli fa- *Lib. de ci-*
ciunt, ut quælibet animalia terreſtria rapiant undelibet, conſtituant- *vit. 13.*
que ubi libet: aut eos ſine labore non poſſe, aut onera ſentire, cre- *cap. 18.*
dendum eſt? Quomodo omnia primogenita Ægypti, tantamque
hominum multitudinem unica nocte potuit angelus occidere, ut
non præ laſſitudine deſtiterit?

§ 6. Secundo reſpondeo ac quæro, quî corpus illud aſſum- *Sine corpo-*
ptum, quod hominem bajulat ac portat, ſine alio item corpore per *re an dæ-*
aërem feratur? Naturale enim ſit oportet. At ſic in infinitum quæ- *mon corpo-*
remus. Quare non eſt, quod dicatur, aut angelis aut dæmonibus *ra ferat.*
corpora aſſumenda ad delationem alicujus circumſcripti. Tertio,
quotidiana experientia teſtatur, eos corporibus ad hanc rem nec
egere, nec uti: quod ego vidi, & impedivi Dei auxilio, ſicut Li- *Cap. 12.*
bro primo narravi. Sunt alia multa exempla, quibus & homines à
dæmonibus è loco in locum, per juſta tamen ſpacia, deferri oſten-
ditur, & id ne aſſumpta quidem humana forma.

§ 7. Neque hinc abſurdi quid conſequitur, dæmonem ſcilicet *Non ſemper*
hac ratione multa contra magiſtratum ac principes, adeoque rerum *diabolum*
omnium ordinem effecturum: veluti captivos è carceribus eripere, *corpora per*
deliberationes ac arcana principum per homines ipſos manifeſtare, *aërem ferre*
& eos, qui in aliorum ſunt poteſtate ac ditione, quocunque jure, *poſſe.*
ſuis reſtituere: quemadmodum dicitur, quo tempore Franciſci pri-
mi regis Galliæ filii detinebantur obſides in Hiſpania, magum in
Galliam evocatum è Germania fuiſſe, qui tanta credebatur prædi- *Falſum,*
tus poteſtate, ut poſſet regios pueros per aëra reducere, theſauroſ- *arte magi-*
que inveſtigare & tranferre. *ca homines*
deferri per
aërem.

§ 8. Boccatius etiam refert fabellam de nobili Lombardo, qui *Decameron*
in univerſali expeditione Hieroſolymitana, ſe meritum ingens exi-
ſtimans obtenturum, militiæ nomen dederat, ad occupandam ter-
ram Sanctam: diſcedenſque conjugi ſuæ partem annuli ſignatorii
reliquerat, cum hoc pacto, ut ſi intra triennium ab ea die non redi-
ret, uxori liberum foret artha hac & ſymbolo neglecto, alteri mari-
to nubere. At ille, cum in Judæa militaret, captus, ac in Ægy-
ptum abductus, Sultano, (quem jam olim in Europa peregrinan-
tem, attamen ignotum, hoſpitio receperat pater ejus) propter pa-
rentis hoſpitalitatem, virique prudentiam ac dignitatem, mox adeo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

placuit, ut, probatis diutina familiaritate ejus moribus, tandem eum poſt ſe ſecundum omnibus rebus ſuis præfecerit. Interea cedente die, ac vertente triennio, poſtremum in extremam incidit triſtitiam. Cujus ubi cauſam Sultanus expiſcatus fuerat, magum advocavit, qui illum in lectulo precioſo conſopitum, & magna auri gemmarumque vi onuſtum, poſtrema trium annorum nocte Papiam in ſummum templum deferendum curavit. Ubi æditus eum mane conſpiciens, refugit: ac interea, dum aliis de ſpectro narraret Ægyptio, obviam eum habuit ad ædes uxoris properantem: ac, niſi tum rediſſet domum, ab alio ſponſo veſperi ducta fuiſſet conjunx.

§ 9. At illud de Galliæ Delphinibus non ſucceſſiſſe, quæſtores ærarii tam Caroli V. Imperatoris, quam Franciſci primi Galliæ regis norunt, & Helionoræ Caroli ſororis & Franciſci conjugis nuptiæ ſatis docuere. Hoc autem Boccatii figmentum eſt: ut & illud, quod ita referam, ut tradunt Galli, de S. Nicolao de Varenguille, quod duobus leucis diſtat à Nanceo: ſimile illi quod in Legenda S. Antonii de Hermogene legitur. In ergaſtulo detentus Lotharingus quidam Conſtantinopoli, tam robuſtus erat, ut Turcæ veriti, ne catenas ac vincula diſrumperet, torquem ejus collo ferreum applicarent, quinque digitorum craſſitudine latum, ac tres craſſum, ferreis catenis innexum. Huic cum in memoriam rediret ſanctus patriæ ſuæ Nicolaus, eum comprecatus, ut intercederet pro ſe apud Deum, ita conſopitur. Poſtero mane cum pagi æditus templum reſeraret, captivum hunc in vinculis dormientem ad fores offendit: ille vero è ſomno excitatus, in fano S. Nicolai, quem invocarat pridie, ſe eſſe agnovit. Re pervulgata, populus accurrit: & poſt aliquot Alleluja decantata à ſacrificis, quatuor accerſiri jubet fabros ferrarios, qui vinculis eum exonerarent. Quæ cum nulla viderentur humana vi poſſe diſſolvi, ecce in conſpectu omnium torques diſſiliit, & veluti Cerbero,

Tum ſtridor ferri, tractæque catenæ.

Libello de præcipuis Galliæ civitatibus & ſanctuariis. Ingens robur.

§ 10. Sed hæc & ejuſmodi conficta ſunt: & ut accidant, minime verendum eſt. Neque enim juſtiſſimus optimuſque Deus omnia permittit Satanæ, quæ vel is vellet, vel ſuæ naturæ ſubtilitate poſſet: ſed ea demum, quæ decrevit ipſe non ad ſuperſtitionem ſtabiliendam, ſed tum ſaltem, cum aut nos ad frugem revocare vult, aut impios punire. Videbimus hoc in caupone, qui propter furtum ac perjurium eveſtigio ſublatus à dæmone, nunquam poſtea viſus.

Quando corpora deferat dæmon, & an lamiarum. Lib. 1. c. 24. ſupra. Lib. 4. cap. 19.

viſus fuit. Quare nec in lamias noſtras, quibus ætas decrepita, phantaſia corrupta, & mens læſa, pœnæ loco ſunt, dæmonibus hæc violenta ludibria exercere Deus patitur: non enim dæmoni colludit.

§ 11. Cæterum quomodo ſine corporibus ſpiritus hi corpora per aërem geſtent, etſi nos tam exacte nequeamus intelligere, quam poſſumus noſtri motus tarditatem ac rationem: tamen haud admodum mirabimur, ſi conſideremus, quam facile anima noſtra carcerem ſuum & corpus hoc moveat, ut currat, ſaltet, aſcendat. Spiritus enim & liberior & levior eſt ſubſtantia, ducens originem ſuam ex ipſo lumine, quod aut ſupra omnia eſt elementa, aut ex ſummo certe elementorum: tum vero, ſi quæ ventorum ſæpe vi contingunt recolamus: veluti, vaccas ex Iberia cis Pyrenæos delatas. Ecnephias enim & Typho non niſi repentini ſunt flatus, quorum hic effert, ille defert, & illiſu ipſo repercuſſus correpta ſecum in cœlum refert, ſorbetque in excelſum. Ideo lapidibus pluit ſæpe, quod vento ſint rapti, & coctis lateribus. In ejuſmodi tamen attritu & colliſione nubium, dæmones tempeſtatibus ſe ingerere, fulmina & tonitrua exacuere, & illis adnitentibus culmina convellere, proſternere ſata, trucidare armenta, evertere arbores, ſimiliaque multa efficere, non diffiteor.

Qui ſine corpore aſſumpto, corpus per aerem ferre poßit dæmon.

Lib. 1. c. 1. ſupra.

Ecnephias. Typho. Plinius lib. 2. cap. 38. 54.

§ 12. Romæ in Aventino, in templo S. Sabinæ, quod olim fuit Dianæ fanum, ſaxum nigrum rotundum pendet ab uno aræ latere, quo monachi dicunt diabolum petiiſſe S. Dominicum, Deo ſupplicantem: non ipſum tamen læſiſſe, adeo tremuiſſe ei manus & brachia. Ejuſmodi ſaxea moles etiam Coloniæ in templo metropolitano viſitur, qua per ejus faſtigium injecta, trium regum (ut fertur) corpora ibi in ſummo honore conſervata atterere perdereque ſcilicet voluit diabolus: at ne ea læderentur, retrorſum ſaliiſſe perhibetur eadem fide, qua prius illud aſſeritur.

§ 13. Quemadmodum & illud Chronici Saxoniæ, trium ſcilicet regum oſſa, expugnato Mediolano, Reinholdum epiſcopum camelo impoſita miſiſſe Coloniam: ac camelo cum tanto theſauro in itinere perdito à cuſtodibus, hos orationibus & jejuniis tantum obtinuiſſe apud Deum ſuum, ut per aëra iterum camelus ille reverſus reliquo cœtui ſe adjungeret. O craſſum nimis & inauditum miraculum. At non levioris authoritatis myſterium in eodem traditur de colloquio Brunonis Hildeſiani epiſcopi & D. Virginis Mariæ in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

templo, dum ille octavam Nativitatis B. Mariæ aliquando ſolennem ageret. Cæterum ſupradictus ille mihi videtur eſſe modus, quo dæmonem res quaſque corporeas ſurſum deorſum agere poſſe exiſtimo, non tamen ſine Dei arbitrio ac nutu.

Corpus non niſi per juſta ſpacia ferri, nec eodem tempore diverſis in locis exiſtere poteſt.

CAP. XIII.

Locale loco ſuo convenire debet.

ATQUI mutare eſſentiam creaturæ, aut efficere, ut unum corpus per aliud ſine alterius vel utriuſque injuria transeat, aut majus corpus penetret per ſpacium improportionatum, ut ita dicam, loco; videlicet quod per foramina domorum exigua ingrediantur tales fœminæ: hæc per dæmones non magis fieri poſſunt, quam ut camelus tranſeat per foramen acus. Habetur hoc à CHRISTO ipſo pro ἀδυνάτῳ. Corpus enim, & quicquid loco circumſcribitur, hoc eſt, ut ita loquar, omne τοπικὸν ac locatum, debet eſſe ſuo loco proportionatum. Alioquin corporum penetratio admittenda eſſet: quod contra naturam & omne phyſicum principium eſt.

Matth. 19. Marc. 10. Luc. 18.

Corporum penetratio.

Ariſtot. 8. Phyſic.

§ 2. Nam quod ipſe CHRISTUS clauſis januis ad diſcipulos intravit, id nihil aliud ſonat, quam quod indicant præcedentia: Cum clauſæ eſſent januæ præ metu diſcipulorum, Chriſtus venit ad eos. Non autem, quod non reſeratæ vel apertæ fuerint. Cur enim non cederent præſentię corporis Chriſti, & ejus aperirentur clauderenturque virtute? Ita veteres omnes ſenſere. Nam ingreſſus, corporis ſui veritatem oſtendit & Thomæ, cui manus ſuas & latus: & reliquis, quibus pedes porrigens ait, Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet.

Joan. 20.

Luc 24.

§ 3. Vel, ſi hoc magis placet, licet in reſurrectione Chriſti veritas corporis manet, tamen proprietatibus etiam ſpiritus mirabiliter ornatur: quæ ſunt, eſſe inviſibilem, non moveri de loco in locum, juxta hujus ſeculi rationem, pertranſire per ſolida corpora nullo impedimento, nullave corporum ſolidorum læſione, & innumera id genus alia. Proinde quum Chriſtus poſt reſurrectionem habebat corpus ſpirituale, non neceſſe habuit januas aperire, & aërem incedendo dividere: ſed, qui erat inviſibiliter præſens, quum diſcipuli de ipſo colloquerentur, exhibuit ſe juxta majeſtatis

ſuæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſuæ potentiam ex improviſo viſibilem, & in medio diſcipulorum ſenſibiliter ſtantem. Ut & hujus admirandæ revelationis modus fuerit evidens argumentum, quod à mortuis reſurrexerit, & cœleſti fuerit gloria ornatus.

§ 4. Nihil igitur iſtorum quæ diximus, efficere poterit dæmon: multo minus, ut unum corpus uno momento diverſis in locis exiſtat. Cum enim omnia in menſura, numero & pondere diſpoſuerit Deus, ſingula ſuum habent & pondus, & menſuram, & numerum. Quod ἄτοπον, ἄμετρον & ἀχημάτιστον, ſine tempore & loco movetur, infinitum eſt: id vero non niſi unum eſt. Reliqua ergo, veluti ſpiritus & corpus, & tempore moventur, & loco. Spiritus etiam ſubſtantiæ ſunt, quæ à loco circumſcribuntur: ſicut & anima noſtra in loco eſt, quia alicubi præſens eſt: & localis, quia quod alicubi præſens eſt totum, alibi non eſt.

Corpus unum duobus in locis non eſt. Sapient. 11. Unus Deus ubique. Quæſt. ad Oroſ. q. 41. Auguſt. Auguſt. de Spir. & anima, cap. 18.

§ 5. Dicunt Jureconſulti: Qui ubique eſt, nullo in loco eſſe cenſetur. At non in eſt animæ linea, ſuperficies, punctum, ſicut corpori: finita tamen eſt. Ubique vero infinitum eſt. Finiti autem ad infinitum nulla eſt proportio. Quod ſi anima tam eſt circumſcripta, ut cum alicubi eſt tota, non poſſit eſſe alibi: quanto magis terrena corpora? Divus Auguſtinus etiam de Chriſto poſt reſurrectionem ita ſenſit, ut dicat: Quomodo diſcipulorum, cum eſſet in terra, contrectatus eſt manibus: ſic eorum, aſcendens in cœlum, deductus aſpectibus: & ita venturus eſt, hoc eſt, in eadem carnis forma & ſubſtantia, cui profecto immortalitatem dedit, naturam non abſtulit: ſecundum hanc formam non eſt putandus ubique diffuſus. Corpus enim non eſt, niſi quod per loci ſpatium aliqua longitudine, latitudine, altitudine, ita ſiſtitur, vel movetur, ut majore ſui parte majorem locum occupet, & breviore breviorem, minuſque ſit in parte quam in toto.

L filiusfam. §. ſecundum. de leg. 1. Ariſtot. 8. Phyſic. Epiſt. 146. ad Conſentium. Ad Dardan epiſt. 17. lib. 1. cap. 2. de Orig. animæ, ad Hieron. Quid corpus.

§ 6. His proculdubio de cauſis beatus Germanus exiſtimavit fieri non poſſe, ut mulieres nocte ſimul in caupona eſſent, & mariti lateribus accubarent. Legitur enim in ejus Vita, quod cum nocte quadam in diverſorio menſa iterum à cœna ſterneretur, admirans inquiſierit ab hoſpitibus, cui cœna pararetur? eique reſponſum fit, bonis illis viris ac fœminis, quæ nocte vagantur. Itaque ſanctus vigilare ſtatuit, & ecce multitudinem ad menſam, virorum ac mulierum venientem: quibus ille mandans, ne abirent, tota familia excitata quæſivit, num quem ex iis cognoſceret? His omnes vicinos ac vi-

In vita S. Germani. Lamias non eſſe domi ſimul & alibi.

cinas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cinas eſſe dicentibus, ſingulorum ædibus perſcrutatis, omnes in ſuis lectulis decumbentes invenit. Itaque ſtatim omnes adjuravit: qui ſe dæmones eſſe confeſſi ſunt. Sic & Simon magus eadem hora in conclavi cum Nerone, & foris cum populo loqui credebatur. Huc etiam pertinet, quod ſupra Capite ſeptimo ſecundi Libri, de præſtigiatore magico, Magdeburgi cum equulo in aëra conſcendere viſo, recenſuimus.

In S. Petri Vita.

Lamias non invehere eos morbos, quorum ſe fatentur effectrices eſſe: nec locum mereri in hiſtoriis, ſed inter fabulas, quæ hac de re leguntur, exemplis oſtenditur.

CAP. XIV.

Lib. 11. Hiſt. Scotor. lib. 15. cap. 80. de Variet. rerum. Hiſtoria mira de Duffo rege maleficio læſo, ſi vera eſſet.

ADMIRABILEM hujus argumenti hiſtoriam ex Hectore Boethio hiſtoriographo proponam, ab Hieronymo Cardano tamen refutatam: ut hinc de reliquis ejuſmodi enarrationibus eodem cenſeatur modo. ea ita habet: Duffus rex incidit in morbum, non tam gravem, quam cunctis vel eruditis medicis (Scotorum tunc vivendi modi, corporeæque conſtitutionis, quos nondum peregrini invaſerant morbi, habita ratione) cognitu difficilem. Siquidem ſine ullo ſigno bilis, pituitæ, alteriuſve peccantis humoris redundantiæ, vel ab humano temperamento lapſus, Duffum ſenſim afflixit. Noctu enim ſub perpetua vigilia decumbens, in ſudorem immenſum ſolvebatur: interdiu vix dolore, quo nocte laboraverat, levatus, quieti ſe dabat. Corpus lenta conficiebatur tabe, effœto ſimillimum. Hærebat cutis rigida, venas, nervos, & qua forma ac ſitu conſtituta eſſent oſſa humana, ſpectantibus oſtendens. Suavis ac uniformis ſpirituum à corde motus: quod tactu cordialis venæ, arteriæ deprehendere vitale humidum nihil temperie exceſſiſſe, demonſtravit. Vividus illi color, aurium oculorumque vigor integer aderat, & temperatus: frequentior cibi potuſque appetitus. Hæc ſanitatis ſigna in languente, multoque dolore afflicto, cum medici admirarentur, &, quæ ſuarum erant partium, egiſſent, nihilque inveniſſent, quo ſuperfluus noxiuſque ſudor coerceretur, aut quod ſomnum provocaret, ſed rex in horas magis magiſque ſudore & continua vigilia angeretur: verſi ad patientis conſolationem (nam eorum ſententia, huic ſoli locus ſupererat) precati ſunt, ut bene de ſalute ſperaret, nec ſibi deeſſet: fore, ut externorum medicami-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

dicaminum medicorumque, quos ipſi ocius acciret, ope, quod peregrinus & parum eis cognitus eſſet morbus, adventante vere, ſoleque (vitæ in animantibus aſſertore) ad nos redeunte, ſanitatem conſequeretur. Obortus eſt ſub id tempus incerto authore rumor popularibus ſuſurris, regem veneficarum mulierum arte dæmoniaca, & non naturali morbo tabeſcentem, per tam longa tempora corpore & viribus confici: eaſdemque apud Forres Moraviæ oppidum, magicam & ſortilegam artem in regis perniciem exercere. Horum fama ilico ut ad regis aures pervenit, ne auctus rumor, re propalata, faſcinatrices, ut ſupplicium evaderent, in fugam ageret: mittuntur in Moraviam, qui, an vera eſſent, quæ ferebantur, perquirerent. Miſſi nuncii, itineris cauſam diſſimulabant, & veluti ineundæ pacis gratia inter Duffum regem & conjuratos Moravos, Forres adiere: [a] noctuque in arcem admiſſi (ſteterat ea adhuc in regis fide) ob quam venerant cauſam, Donewaldo arcis præfecto, ut imperatum eis erat, exponunt, ejuſque fidem & auxilium ad negocium conficiendum implorant. Milites, qui in arcis erant præſidio, tenuit nonnihil hujuſmodi rei ſuſpicio. Nam ex proſtituta quadam (erat huic mater ſortilega & incantatrix) dum blandiuſcule eam tractaret amator, de regiæ valetudinis tempore, modo, perpetuitate, quibus Sortibus, quibus magicis carminibus uterentur Lamiæ, poſteaquam nonnihil audiverat, ſodalibus indicavit, & illi Donewaldo, Donewaldus autem regiis legatis: meretricemque tempeſtivam tanti facinoris nunciam (erat ea tum forte in arce) Donewaldus ad ſe accitam, quæſtionibus, quo ordine cuncta gerebantur, & in quibus ædibus, ubi fateri coëgerat, mittit intempeſta nocte milites ad rem omnem explorandam. Hi in ſortilegarum ædes foribus vi recluſis, irrumpentes, ſagarum unam [b] cereum ſimulachrum ad regis Duffi imaginem dæmoniaca arte (ut credere par erat) confectum, ligneo affixum veru ante ignem torrentem: alteram, carminibus recitatis liquorem quendam fundentem ſenſim ſupra ſtatuam invenerunt. Prehenſæ itaque ocius ſagæ, conjectæque in vincula, & tractæ ſimul cum ſimulachro in arcem, roga-

Rumoris hujus autor eſſe potuit Satan. Quorſum hac aliquis noviſſet, niſi dæmon locum deſignaſſet, ubi dementatas anus ad fi-cticium ejuſmodi opus permoviſſe ſe ſciverat.

a Sparſo dæmonis opera eo rumore, de Duffi valetudine apud Forres vitiata à Lamiis, mulierculas dementatas dein in ejuſmodi ludibriorum apparatum excitare potuit, ut Duffum & ſubditos in incredulitate confirmaret, eadem fœminarum procuraret, novaſque in Moravos faces mendaciis incenderet: ſi vera ſit hiſtoria, quod minime

 tæque

[...]redo. b Quomodo ſimulachrum cereum liquefactum potuit ad regis imaginem confectum eſſe dignoſci? Unde in [...]ſejunctiſſimo intervallo, vis toſtionis, liquoris infuſi, ſimulachri & carminum recitatorum, in Duffum reſultare [...]potuit? Quomodo item rex in ſudorem ſolvi quivit, & macie confici liqueſcente cera, quum cera igni admota fa[...]cile & brevi tempore deſluat, regem autem longo tempore morbo hoc contabuiſſe narretur? Quomodo etiam ex con[...]ſumpta cera mors ſubſequi? Ob præfractiores, in figmentum hæc annoto. Deluſus itidem fuit magiſter Joannes Le[...]rereti præſidens Sabaudus, qui ſe magicas componere imagines potuiſſe confeſſus eſt, quibus Philippum Sabaudiæ [...]ducem læderet.

tæque ad quid ſub noctem carmina recitantes, effigiem regis igni exponerent? reſponderunt, dum ſimulachrum igni adhibitum torreretur, Duffum regem in ſudorem ſolvi: carminibus vero recitatis, perpetua teneri vigilia, & ad liqueſcentem ceram macie confici: conſumptam autem ceram, regis mortem continuo ſubſequuturam: ita ſe malos dæmones docuiſſe; ad facinuſque exequendum, [c] mercede à Moravorum primoribus conductas fuiſſe. Perciti ira aſtantes ad anus verba, confracto ſimulachro, ut ſagas ſcelus gravi luentes ſupplicio, flamma conſumeret, extemplo curarunt. Ferunt, ſub tempus, quo hæc in Forreſſenſi arce ſunt acta, regem languore levatum, & nocte abſque ſudore quieviſſe: poſtridieque redeuntibus viribus, quæ erant humanæ facultatis, prompte egiſſe, perinde ac ſi nulla adverſa valetudine antea fuiſſet detentus: verum, [d] utut res ſe habuit, Duffus recreſcentibus viribus ſanitati brevi reſtitutus eſt.

§ 3. Poſt hujus hiſtoriæ, atque ejus argumenti aliarum enarrationem, in hunc ſcribit modum [e] Cardanus: Doceamus, an inter tot miraculorum commenta quicquam veri ſubſit. nam maximam eorum partem fabuloſam eſſe, atque confictam, vel ipſi, qui hæc conſtantiſſime aſtruunt, negare non audent. Quæ igitur Boëthius refert, condendæ hiſtoriæ haud jucundæ non ignavus author, alliciendi lectores cauſa conſcripſit: ut quos Scythica facta moreſque, tum regionis deſcriptio non delectarent, fabulæ ſaltem tædium minuerent. Neque id vitioſum hiſtorico: ſed ubi hiſtoria per ſe ſterilis eſt, licet eam jocis ac fabulis exornare. Quamobrem & jure ab his T. Livius abſtinuit: & Herodotus juſte damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur. Tum vero maxime accedit, quod hæc Boëthius ſcripta invenit, & factum ipſum extra hiſtoriam eſt. In ipſa autem hiſtoria enarranda, utpote moribus gentis, bellis, præliis, numero cæſorum, aut nominibus eorum, qui præliis interfuerunt, quive ſtrenue ſe geſſerunt, familiarum initiis, cauſis bellorum, temporum ratione, geſtis ac ſerie principum, quibus tanquam membris hiſtoria conſtat, fuit diligentiſſimus. Quinetiam in his, quæ ad hiſtoriam pertinent, nihil tam exiguum fuit (talia autem ſunt, regionis & urbium ſitus, magnitudo, oppida, inſulæ, nemora, montes, plantarum nova genera, animalia quadrupeda, aves, ſerpentes, piſces, ſoli fœcunditas, ventorum viciſſitudines, cæli clementia, ſtagna, paludes, diſtantiæ, cæteraque omnia, quæ rara ſunt, intelligendæ hiſtoriæ ac-

c Huc ſpectabat illa Sathanæ vox, ut novus facibus regem & Moravos inflammaret, prærterquam quod illæ mente deluſæ, morti ob falſam perſuaſionẽ objicerentur: ſi verum eſt quod ſcribitur. d Hic hiſtoriographum haſitare vides, an ſagarum opera, vel quomodocumque factum ſit, ut Duffus convaluerit. e De variet. rerum lib. 15. cap. 80. Superioris hiſtoriæ de Duffo refutatio.

triæ accommodata) quod neglexerit omiſeritve, aut ſecus, quam eſſet, enarraverit. In talibus vero exiſtimavit ornandam hiſtoriam, ſeu quod vera eſſe crederet, alioquin ſacris philoſophiæ haud initiatus.

§ 4. Quæ autem Berna & Pinnetus (quorum poſt, ubi de Incubo agitur, meminimus) & noſter ille ruſticus, vitrum, capillos clavoſque evomens, & ſonum confracti vitri in ventre, & horarum ictus in corde ſentiens, aut videre, aut audire ſibi perſuadebant, partim vera, partim falſa eſſe reor. nam vere aliquid videre, diuque in viſione perſeverare, ni aliquid ſit, quod videatur, abſurdum eſt. Vident tamen quædam, tum audiunt: atque cauſam horum in atram bilem rejicere oportet, quæ partim cibis & potibus, & aëre & mœrore, timoreque paupertatis, partim à cœli conſtitutionibus, partim ex conſuetudine aliorum delirantium contingit. Habebam ego olim amicum, cui contigit, ut in una harum vallium octodecim menſes commorari cogeretur. Ubi rediſſet ad me, multa de his incredibilia, quamvis philoſophiæ haud ignarus, enarrabat. admonui hominem, ne amplius talia proferret, ni pro fatuo haberi vellet, & vitæ periculum ſubire. Immiſcuit itaque ſe negociis arduis: commutataque victus ratione, dum aliorum conſuetudine fruitur, ad ſe rediit. Seminis quoque ac menſtrui ſanguinis retentio, pluribus cauſa eſt hujus morbi, aut ortus, aut incrementi.

Hiſtoria hujus ruſtici lib. 4. cap. 7. poſtea deſcribitur.

§ 5. In univerſum, tribus maxime hæc deceptio conſtat: atræ bilis imaginibus, conſtantia ipſorum, qui hac labe correpti ſunt, ac fraude judicum. Nam olim permiſſum erat, ut iidem accuſarent condemnarentque, ad quos damnatorum bona redibant. Unde ne hos miſeros adeo injuſte damnare viderentur, multa fabulæ addebant. Cæterum in illorum examine confeſſionibuſque nihil non inane aut falſum, aut inconſtans, aut nullius momenti reperiebatur, præter contemptam religionem. Quædam enim Chriſtum abnegabant, aliæ ſacrificium ipſum inter veſtes conſuebant, conſpuebant aliæ imagines divorum, atque alia ſimilia perpetrabant.

§ 6. Sublata primum in hos miſeros ac inſanos poteſtas fuit à ſapientiſſimo ſenatu Veneto: cum animadverteret eo progreſſam illorum luporum rapacitatem, ut omnino inſontes damnarent ſpe prædæ: neque contemptor divini cultus quærebatur, ſed divitiarum poſſeſſor. Inter hæc exorta eſt Lutheranorum ſecta: cumque in hac, quod per urbes propagaretur, non jam miſeri, ſed opulenti

Dominicani Opes aliorum, non religionē quærunt iniqui judices & inquiſitores.

deprehenderentur, omiſſa priorum cura, ad hos converſi ſunt. Sed nunc cum illis mitius agitur, ut omnia vel ſtultitiæ vel avaritiæ plena eſſe comperias. Hi ergo (ut ad propoſitum redam) quandoque ſibi videre quædam perſuadebant, atque audire: poſtmodum rem ipſam ex propria levitate augebant mendaciis, tum vero mutuis colloquiis (ut dici ſolet) è culice elephas exoriebatur. Nam & pleriſque hominibus quandoque aliqua inſolita videntur audiunturque: ſed ea contemnentes, ſanoque judicio abigentes negligunt.

§ 6. Hucuſque Cardanus: qui interdum contigiſſe quoque perhibet, ut aliquis, quem maleficio affectum voluerint hæ mulierculæ, naturali cauſa eodem tempore in morbum maleficio congruum inciderit: quo cognito, à maleficio prognatum eſſe credebatur, quoniam morbi natura & tempus conveniebant. Sic anui dementatæ falſa ſuggeſtione phantaſiam vitiat naturalis morbi, illiuſque exitus conſcius dęmon: & reliquos ob incredulitatem eo modo illudi permittit Deus. Quum vero cenſores à rerum naturalium cognitione eſſent alieni, minuſque in literis Sacris exercitati, in hiſtorias (quicquid id eſt) ex ſua opinione retulerunt: quod paulatim auctum exornatumque, materiem uberem huic ſtultitiæ præbuit.

§ 7. Quemadmodum vero hujuſcemodi narrationes à compluribus in hiſtorias relatæ ſunt, qui tum ob imperitiam rerum, tum per nimiam credulitatem quicquid aut vulgo dicitur vel jactatur, aut ab aliis traditur, non ſolum fieri poſſe, ſed etiam revera contigiſſe ſibi perſuadent ex ſuperiorum temporum exemplis: quæ cum fabularum ſint involucro tecta, fidem hiſtoriæ apud illos ſibi vendicant: ſic illa de Duffo mendacia, videntur & originem & auctoritatem ſumpſiſſe à poetarum narrationibus de Meleagri Oenei regis Ætoliæ filii interitu, ſtipite fatali combuſto. Cum enim grandis aper Ætoliam devaſtaret, Meleager ad eum occidendum convocavit proceres. Ex quibus Atalanta virgo cum aprum prima vulneraſſet, Meleager ejus amore captus, poſtquam aprum occidiſſet, ei caput apri dono dedit. Quod ægreferentes duo Meleagri avunculi, caput virgini volebant auferre: ſed Meleager illos occidit. Tum Althæa ſoror occiſorum, & mater Meleagri, ut necem fratrum vindicaret, fatalem ſtipitem igni imponens, Meleagrum pariter exuſſit. Nam Meleagro recens nato, Althæa mater vidit Parcas igni ſtipitem imponere, dicentes: O puer tam diu vives, quam diu hic ſtipes. Althæa

Ovid. lib. 8. Metamorph.

Stipes fatalis.

thæa ergo Parcis abeuntibus mox ſtipitem igni ſubtraxit, & diligenter cuſtodivit. Jam vero erga fratres pia, ſed erga filium impia, illum ſtipitem rurſus igni impoſuit: quo combuſto, Meleager etiam exuſtus eſt.

§ 8. In Annalium Flandricorum lib. 16. ſcribit Jacobus Meyerus: [1] Legi aliquid horrendum contigiſſe Atrebati anno quinquageſimo nono ſupra milleſimum quadringenteſimum. Complures ſcilicet fuiſſe inhumaniter igne crematos, qui nocte occultas coitiones habuere cum diabolo, unde [2] magnam accepere pecuniam. Viri primarii mulieresque complures indiciis crematorum deprehenſi. [3] quidam capti & ſæviſſimis tormentis admoti: [4] alii pecuniæ vi redempti: [5] nonnnulli ſolum verterunt: [6] quidam vero in pœnis adeo conſtantes fuere, ut nihil confiterentur. [7] Fuiſſe referunt quidam ex judicibus adeo deteſtabiles, ut quoſdam ſibi inimicos indicari curaverint tanquam conſcios, reis in tormentis ad hoc coactis. [8] Addunt in nocturnis illis conventibus ex omni ordine ſtatuque mortalium viros mulieresque interfuiſſe, & eos ibi diabolum in humanam effigiem transformatum adoraſſe, cujus tamen nunquam videbant faciem, in illius verba mandataque juraſſe: [9] convivio ab illo parato largiter epulatos, [10] inde extincto omni lumine quemque cum ſibi proxime oblata promiſcue concubuiſſe: ſine ope diabolica in ſua unde exierant, loca reſtitutos.

1. Hæc lecta & ſcripta, ut in hoc negotio diabolico multa alia, ex errore vel confeſſionis vel judicum vel vulgi.

2. Pecuniam diabolus polliceri vel falſa ingeſta opinione, vel apparenter ſolet, eaque pollicitatione ſuos ditare: ſed non exolvere, imo ejuſmodi ludibriis ludificari.

3. Vides judicum imperitiam, iniquitatem, ſævitiam & tormenta non ferenda.

4. Quod judicum avaritiam pecunia ſatiare maluerint, quam in innocentia excarnificari, & ad confeſſionem enormibus torturis compelli.

5. Ut evitarent ſanguinarias truculentiſſimorum judicum carnificumque manus, licet fœminæ innocentes revera exiſterent.

6. Diſtracti licet cruciatibus, divina tamen ope in innocentia conſtantes manſere.

7. Inde liquet, quæ flagitia in carceribus ſæpe extorqueantur, potiſſimum in hoc negotio obſcuro & dæmoniaco, atque à judici-

bus privatæ ultionis, rerumque alienarum nimis cupidis, quinimo inſatiabilibus harpyis.

8. Quod ex omni ordine ſtatuque mortalium, &c. ſcribat, meras fuiſſe præſtigias, nil niſi ludibria, vitiatam phantaſiam, mentem læſam, imo ſomnia mera, quilibet alicujus judicii, haud obſcure intelliget.

9. Somnorinum convivium, id quod hora matutina quum ſurgerent, & more ſolito poſt eſurirent, facile ſenſerunt.

10. Ubi nullum erat lumen, extingui minime potuit: proinde ſomnium eſt merum, uti & congreſſus ille promiſcuus, quum è ſuo lecto non fuiſſent moti: quare & ſine negocio, & dæmonis ope revera ſuis ſtationibus, quas non reliquerant, reſtituebantur, nihilque verius in tota ea narratione exiſtit. Hoc modo ſi reliquæ ejuſmodi hiſtoriæ excutiantur, concidet mendaciorum pallium.

Stulta lamiarum phantaſia, & hiſtoriarum ejus argumenti falſitas, ex Joannis Grammatici hiſtoria Danica demonſtratur. Subjungitur & aliud lepidum phantaſticæ mulieris exemplum.

CAPUT. XV.

STULTITIA hæc phantaſtica ut omnium oculis evidentiſſime pateat, ex Joanne Grammatico aſſcribam bona fide hiſtoriam, ab eo, ut veram, inter reliqua intextam: quam tamen mere mendacem, aut mendaciis egregie excultam (quod equidem cum docti alioqui viri venia dictum cupio) facile is judicabit, qui ad rationis trutinam revocarit, num grato, imo virulento epuli guſtu, rationis atque eloquentiæ ſummum munus, ac manuum feliciter conſerendarum donum conſequi quis poſſit. Ita ſcribit lib. 5. Hiſtoriæ Danicæ: Erant Ericus & Rollerus Regneri pugilis filii, patre eodem ſati, diverſaque editi matre. Matrem quippe Rolleri, eandemque Erici novercam, Cracam vocabant. Mittitur Rollerus à patre, cognoſcendi cauſa, quæ domi, interim dum abfuiſſent, eſſent acta. Is ut maternum fumare tugurium vidit, foris accedens, parvulumque foramen furtiva luminis applicatione trajiciens, introſpecta æde, animadvertit matrem in furni cacabo coctilia pulmenta verſantem. Suſpexit præterea tres colubras ſuperne tenui reſte depenſas, ex quarum ore profluа tabes guttatim humorem epulo miniſtrabat: duæ

Craca ſaga.

quippe

quippe colore piceæ erant, tertia ſquamis albida videbatur, reliquis modico eminentius penſa. Hęc nexũ in cauda geſtabat, quum cæteræ immiſſo ventri funiculo tenerentur.

§ 2. Ille, rem maleficio conſentaneam ratus, ſilentio, quod viderat, preſſit, ne matrem veneficii ream aſtruere putaretur. Ignorabat enim innocuam anguium extitiſſe naturam, neſcius quantum vigoris illo epulo pararetur. Supervenientes deinde Regnerus & Ericus, ut fumidam aſpexêre caſam, ingreſſi diſcubitum petivere. Quibus ad menſam ſitis, Craca privigno filioque una cibum capturis, catillum diſcoloris dapis admovit. Pars quippe picea, ſed croceis guttis interlita, pars albida videbatur: quippe pro varia ſerpentum ſpecie, geminus pultem color infecerat. Cujus quum ſolam uterque particulam delibaſſet, Ericus non ex colorum habitu, ſed interni vigoris effectu epulas æſtimans, nigrantem dapis partem, ſed ſucco potiore confectam, catino quam celerrime verſo ad ſe tranſtulit: albidamque ſibi admotam prius Rollero applicans, cœnam felicius geſſit. Et ne mutationis induſtria notaretur, Taliter, inquit, æſtuante freto puppim in proram referri ſolitam. Nec tenue viri ingenium fuit, induſtrii operis diſſimulationem à navigii conſuetudine mutuantis.

§ 3. Ericus itaque fauſta jam dape refectus, interna ipſius opera ad ſummum humanæ ſapientiæ pondus evaſit. Quippe epuli vigor ſupra quam credi poterat, omnium illi ſcientiarum copiam ingeneravit, ita ut etiam ferinarum pecudaliumque vocum interpretationem calleret. Neque enim ſolum humanarum rerum peritiſſimus erat, verum etiam ſenſuales brutorum ſonos ad certarum affectionum intelligentiam referebat. Præterea tam comis atque ornati eloquii erat, ut, quicquid diſſerere cuperet, continuo proverbiorum lepore poliret.

§ 4. At ubi ſuperveniens Craca concham tranſpoſitam, partemque pultis potiorem ab Erico comeſam cognovit, fortunam filio præparatam, privigno ceſſiſſe condoluit. Cui mox gemebunda ſupplicare cœpit, ne unquam ſua fratrem ope deficeret, quem ipſius mater tot novæ felicitatis opibus cumulaſſet: quippe ſapido unius epuli guſtu, rationis atque eloquentiæ ſummam, necnon gerendorum proſpere conflictuum gratiam aſſequutus videbatur. Adjecit quoque, Rollerum propemodum conſilii capacem, futurumque ut deſtinati ſibi obſonii prorſus expers non eſſet. Monuit quoque, ſi ſuprema

prema

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

prema neceſſitatis violentia poſtularet, nominis ſui nuncupatione remedium celerius eſſe quærendum: affirmans, ſe divina partim virtute ſubnixam, & quaſi conſortem cœlitum, inſitam numinis geſtare potentiam. Ericus ſe ad aſtandum fratri, natura pertrahi dixit: probroſum referens alitem, qui proprium polluat nidum. At Cracam magis propria moleſtabat in curia, quam fortuna filium gravaret adverſa. Artificem enim ingenio ſuo deludi, magnum olim ruboris incitamentum fuit. Hæc Saxo.

§ 5. Quod nulla creatura, multo minus virulenta anguium tabes extillatitia, gignat rationis & eloquentiæ ſummum donum, aut proſperitatem in bellis donet, ſed peculiaria illa Dei eſſe munera, tam eſt manifeſtum, ut bonarum horarum male impenſarum merito inſimulari debeam, ſi huic convellendæ hiſtoriæ diutius immorer. Præterea, ſi confectum hoc veneno ſum epulum ab Erico voratum illis pollebat viribus, quare in Rolleri filii uſum non denuo adornabatur cautius, maxime cum inſitam illam numinis potentiam ſecum geſtaret Craca? niſi mendaces hujus condimenti virtutes ſemel alicui edenti conſecratas, cum benedictione qua Iſaac filium ſuum Jacobum confertim extremo bearit, conferendas, ridicule quis urgeat. Mirandum interim ſummopere, tam manifeſta mendacia à præclaris illis ingeniis inter res vere geſtas deſcribi, citra præmonitionem commenti alicubi lecti vel auditi: ſic turior earum foret lectio.

§ 6. Porro ex Chronicis Angliæ hanc Rogeri hiſtoriam ſimilis fidei, uti & ſuperiores non paucæ fuerunt, hic annectere volui in gratiam cujuſdam Galli, qui ſe ficto nomine Leonem Suavium nuncupat, & in Compendio Paracelſicæ doctrinæ occaſionem me reprehendendi emendicans, forte quod nonnihil vere nimis de Paracelſi aſſeclis narrarim, inter alia admodum frivola objicit, quod hiſtoriarum authoritati fidem derogem. Cui hoc nomine juſta apologia ita ſatisfactum iri arbitror, ut non temere poſt hac prurientem calamum in me immerito ſit ſtricturus: quemadmodum & Gerardum Dorn Paracelſi diſcipulum irritavit, à quo digna defenſione, ut debuit, exceptus eſt.

§ 7. Hiſtoria hoc modo deſcribitur: In inſula quadam Deyſa fuit quædam puella, à cujus nomine inſula dicta eſt, quam licet miles quidam deperiret, in ejus tamen complexum non admittebatur, quamdiu viveret. Defunctam vero iniit, iis verbis ſubjunctis,

Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Quod cum viva mihi denegatum fuit, cum mortua perpetravi: moxque ingreſſus in cadaver Satan, inquit, En excitaſti in me filium, eumque prognatum tibi deferam. Poſt novem inde menſes filium abortiit, eumque ad militem pertulit hoc mandato: En quem excitatum à te filium, cujus abſciſſum caput tibi reſerva. Quandocunque enim hoſtem vincere, vel ſubſtantiam ejus corrumpere voles, capitis abſciſſi vultus diſco tegatur, reſpiciens hoſtem tuum vel illius bona, & eveſtigio interitum ſentient. Quum vero deſinere volueris, vultus detegatur, & ceſſabit calamitas. atque ita contigit.

§ 8. Multo poſt tempore miles ille uxorem duxit, quæ ſæpius ex eo ſciſcitari ſolet, qua arte aut ingenio ſine armis & auxilio ſuum vinceret hoſtem? hic rem aperire noluit, imperato uxori ſilentio: quæ tandem eo abſente arcam reſeravit, in ea ſe aliquid inventuram, quod huc faceret, ſperans: attonita autem ad abominandi hujus capitis aſpectum, confeſtim illud in Gulfo Sataliæ abjecit. Ejuſmodi hiſtoriarum patrocinium ſuſcipiat noſter Suavius, earundem fide prius inquiſita, & pondere exactius penſiculato, ac penes æquum Lectorem ſtet juſta cenſura.

§ 9. At fabularum perteſus, factum verum ſubnectam, non illepidum, nec à noſtro inſtituto plane alienum, effœtæ cujuſdam mulieris phantaſticæ. Phantaſticos enim quandoque à communi *Phantaſtici.* ſenſu devios appellat vulgus: & phantaſiam, intellectus vel ratio- *Phantaſia.* nis, vel cogitationis depravationem. Ea miſera in Waldſaſſia con- *Hiſtoria* ficiebat pharmaca, & vaticinabatur circa annum 1555. Quamob- *vera.* rem ab earum ditionum adminiſtro ad quæſtionem vocata, volens interrogata deludere, amentiam aliorum exprobrabat, qui eam ſectarentur. Cum vero tormentorum minis gravius premeretur, ſe inquit ex eorum eſſe numero, qui vagabundi Germanis dicuntur ſpiritus, & quotannis quater corpus quaſi exanime relinqui, ſpiritu interea longius evagante ad ſolennes cœtus, convivia & choreas, quibus quoque intereſſet Cæſar: atque ſibi codicillorum à Cæſarea majeſtate donatorum authoritate, licere medicari, futura prædicere, nec non ſpiritu evolante eos celebrare conventus. Juſſa eos oſtendere, protulit literas Latinas ſacræ initiationis N. ſacellani Cæſareæ majeſtatis, nunc epiſcopi, in expeditione verſus Saxoniam Egeræ perditas: item Agyrtæ cujuſdam ſchedas addidit, quibus ille ſua unguenta, & execrandi calculi artem, idque genus reliqua prædicabat.

§ 10. His teſtimoniis ſubnixa male feriata, ac à dæmone proculdubio deluſa (ſi ex animo hæc dixerit) anus, nihil non ſibi licere in propinandis pharmacis & divinationibus confidebat. Sed, ut deſiſteret reſipiſceretque ad monita, exilio puniebatur. Interim tamen ſibi reſtitui codicillos maximopere cupivit, ſine quibus nullum felicem ſucceſſum ex arte conſueta ſperari poſſe, perſuaſum fortaſſis habuit. Corpus autem ejus tanquam exanime viſum eſſe quum alii aſſererent, illi ignem admoveri, ſi denuo ita ſpectaretur, prudenter antea admonuerat Waldſaſſiæ olim adminiſtrator Dominus Henricus Wesius, LL. Doctor conſultiſſimus, nunc Cancellarius Cliviæ digniſſimus, qui hæc mihi ordine retulit. Legerat is fortaſſis in libro Conformitatum, de fratre Rodicofano apud focum dormiente, cujus manui dæmon ignitum carbonem admoverat: quem alter mox experrectus, ex diaboli manu eripuit, ut eo illum feriret, niſi evanuiſſet.

Fol. 64.

Aerem nullo modo à Lamiis turbari poſſe, & quomodo in hanc potentiæ ſuæ perſuaſionem à diabolo inducantur: item fruges non excantari.

Cap. XVI.

In aere concitando quomodo à dæmone illudantur Lamiæ.

Singulari inſuper ratione in aëre concitando illuduntur hæ aniculæ à diabolo, qui ſimulatque ex elementorum motu, & naturæ curſu, citius faciliuſque quam homines, mutationem aëris & tempeſtates fore prævidet: vel alicui infligendam ex abſtruſa Dei voluntate plagam, cujus ipſum ſpectat exequutio, intelligit: tunc harum mulierculàrum mentes agitat, variiſque imbuit imaginibus, & ſuggeſtione multiplici, quaſi ob invidiam in proximum, vel ob vindictam adverſus inimicum ſint aërem turbaturæ, tempeſtates excitaturæ, & provocaturæ grandines.

§ 2. Itaque eas inſtruit, ut quandoque ſilices poſt tergum, occidentem verſus projiciant: aliquando, ut arenam aquæ torrentis in aërem conjiciant: plerunque ſcopam in aqua intingant, cœlumque verſus ſpargant: vel foſſula facta, & lotio infuſo vel aqua digitum moveant: ſubinde in olla porcorum pilos bulliant, nonnunquam trabes vel ligna in ripa tranſverſe collocent, & alia id genus deliramenta efficiant: atque ut arctius eas Satan illaqueet, diem & horam ſibi dictis rationibus notas præfigit. Quum vero ſucceſ-

ſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſum hæ vident, nimirum quaſcunque deſideratas in aëre turbationes, magis confirmantur: quaſi eventus hic ſubſequatur ipſarum operationem, qua ne aquæ quidem ſtillam elicere poſſent.

§ 3. Nec ſanæ mentis hominem opinari decet, futili veſanatum muliercularum actioni obedire elementa, & ad harum nutum inſtitutam à Deo naturalium rerum ſeriem impediri vel inverti: quod haud dubie contingeret, ſi harum arbitrio tempeſtates, pluviæ, grandines & fulmina inſervirent, ut quandocunque & quomodo næ jubeant, ea inſequantur: ſic quoque divina potentia ab humana voluntate ſuperaretur, tanquam in ſervitutem redacta, ut pulchre docet Hippocrates. *In libel. de Epilepſ.*

§ 4. Recta itaque erit ſententia hæc Senecæ: Rudis ad hæc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil poſſe fieri tam eſt palam, ut hujus rei cauſa nullius philoſophi ſchola ſit adeunda. Si autem maligna imprecatione, aut certa verborum obmurmuratione, ſe aliquid non vulgare perpetrare poſſe, in animum introduxerint, cum Socrate dixerim, incantationes eſſe verba animas decipientia humanas aut ſecundum interpretationem, aut ſecundum timoris incuſſionem, aut ſecundum deſperationem: quæ ſane ne pili quidem facienda ſentio, quum nullum effectum revera naturaliter producere queant, nec ob id etiam ſanitatem in morbum commutare, quanquam iis ſe poſſe falſo arbitrentur vetulę. At ejuſcemodi morbi à diabolo, connivente Deo, ob horum hominum incredulitatem, maleque conceptam de ſagarum potentia opinionem, ſæpenumero accerſentur infliguntur que. *Incantationum verba nihil poſſe.*

§ 5. Idem dictum volo de frugibus, quæ nullo modo incantationum verbis aut imprecationibus lædi poſſunt, ſed à dæmone quidem, Deo concedente, vel veneficiis: multo minus eæ queunt alio traduci, aliam licet opinionem ex poetarum uberibus ſuxerint veteres, ad nos quoque derivatam. Hinc celebratur illa duodecim tabularum lex: *Agrum non poſſe à lamiis excantari, nec lædi, ſed à dæmone vel veneficis.*

QUI FRUGES EXCANTASSET, POENAS DATO: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS EXCANTANDO: NE INCANTANTO, NE AGRUM DEFRUGANTO. *Sub tit. de Injuriis, aliiſque delictis l. 9. al. tit. 11.*

§ 6. Vera autem carmina & veneficia quibus ſegetes pelliciuntur, atque in agrum transferuntur, docet C. Furius Creſinus: qui è ſervitute liberatus, cum in parvo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quam ex ampliſſimis vicinitas, in invidia *Plinius. XVIII. 6. C. Furii Creſini. carmina.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

erat magna, ceu fruges alienas pelliceret maleficiis. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in ſuffragium tribus oporteret ire, inſtrumentum ruſticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque (ut ait Piſo) bene curatam ac veſtitam, ferramenta egregie facta, graves ligones, vomeres ponderoſos, boves ſaturos. poſtea dixit: Maleficia mea Quirites hæc ſunt: nec poſſum vobis oſtendere, aut in forum adducere lucubrationes, vigiliaſque & ſudores. omnium ſententiis abſolutus itaque eſt.

Opes congerendi modus non magicus.

§ 7. Aliam, at non tam laudabilem fruges opeſque pelliciendi, haud tamen magico carmine rationem, ob facti raritatem hic obiter interſeram cujuſdam civis oppidi non ignobilis apud Ultraiſulanos, qui viro doctrina & virtute celeberrimo eam ipſe explicuit, ac ſe ipſa re ſucceſſu mire proſpero expertum adjunxit. Hic in cœlibatu perſtitit levibus primum divitiis dotatus, propria domi quadra victitans. Quolibet autem die ſabbathi, lactis ebutyrati, quantum in ſeptimanam integram pro alimento ſufficeret, vili redimebat ſtipe, idque intrito pane ſecalino totum octiduum prius ſinebat aceſcere, quam eo frueretur, ne recentioris deliciis affectus nimis, ejuſdem quoque nimium abſumeret. Illo oxygalactis condimento non modo famem, ſed & ſitim ſedabat, ſeque recreabat, quum & cibi & potus locum ſuppleret. Ubi tamen vel feſtiva temporis celebritate aut læto ſpiritu incitatus, liberalioribus epulis genium exhilarare, & perbelle cuticulam curare vellet, accedebat priori menſæ ſecunda ex ovo uno aut altero: in quem uſum & gallinam ſplendido pulmento, nimirum ſui ſtercoris alebat. Cæterum adverſus frigoris qualeſcunque injurias ſe quoque ſingulari dexteritate muniebat, geſtando ſcilicet in ſupremum tabulatum, deinde rurſus deportando, donec incaleſceret, quos paucos ligneos faſces ſemel coëmerat. Hac arte perpetuo

Algebat nudo clauſa culina foco:

Nec ullo opus illi erat lumine, præterquam cœleſti, ſolis quippe & lunæ: tempori ſiquidem inſervire, eique ſe conformare novit non minus quam hirundo, ciconia, aut ulla ſic latitans beſtia. Enimvero toto anni decurſu ſole decumbente, ſimul & ipſe decumbebat: eo item exoriente, ipſe quoque apparebat: at lunæ uſura erat rarior. Adhæc ſua lintea non minori frugalitate eluebat ſubinde, ſaponis loco gallinæ ſuæ ſtercore illito. Ejuſmodi providentiæ lucro ſine

ullis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

illis ſumptibus domum aluit ſuſtinuitque, & affectui ita ſatisfecit, ut quicquid ex ſuis facultatibus quotannis rediret, in redituum uſuram deponeretur: ſic tandem in divitem evaſit virum hic Euclio, ſi dives ſit dicendus, quem bona poſſident.

§ 8. Etſi hanc artem liberali detexerim animo, ne tamen imitari ſtudeat ullus, proteſtatione minime opus fore ſperare volo. Verum quid accidit? quod non minus pulchre quam vere Comicus cecinit, *Tenax requirit prodigum.* Vix enim halitum reddiderat extremum, quum circa funus, mutata rei domeſticæ forma, vario potus genere ita defunctum lugerent hæredes, ut etiam in eundem à calumniis ob avaritiæ incomparabilis dedecus non abſtinerent, ſeque alio modo inituros jactabant rationes: nec defuit eventus. Quicquid enim hoc tenacitatis ſtudio multis congeſtum fuit annis, id breviori tempore non tam laborioſe diſſipabatur prodigalius. Sed ad inſtitutum.

§ 9. Porro ex rationibus ſupradictis non immerito admirari ſummopere, graviterque ex animò dolere cogor, annis ſuperioribus apud ea Imperii, eique contigua loca, ubi clarius ſonare Euangelii vox creditur, vitiatam tempeſtate vineam, & disjectam, quæ adhuc in herba erat meſſem, non ad Dei vel probantis vel punientis manum, mentis oculos convertiſſe magiſtratus: ſed ea neglecta, ad delitas lubricæque mentis mulierculas numero plures reſpexiſſe, eaſque in ſqualidos carceres, dæmonum hoſpitia & diram carnificinam pertraxiſſe, ubi in excitatæ tempeſtatis & invectæ jacturæ confeſſionem adactæ, Vulcano ſolenniter conſecratæ ſunt.

§ 10. Mente autem deluſas fuiſſe à diabolo, qui earum phantaſiam ludibriis præſtigiiſque corrupit, ut ſe feciſſe, quæ non potuere, confeſſæ ſint (quemadmodum ſolent obſeſſi, melancholici, incubo preſſi, Lycaones, cynanthropi, dementati, fatui & pueri) dubium eſt minime. Non enim mulieris malitioſæ, aut alterius maligni hominis voluntati & potentiæ aërem vel elementa, ut pro illorum mandato noceant, ſubjeciſſe juſtum & multæ miſerationis Deum, ſatis demonſtratum eſt. Si diabolo poteſtas eſt aeris, hic Dei ſolius per- *Ephes. 2.*
miſſionem deſiderat expectatque, nocendi ſemper cupidiſſimus: ut hoc nomine abſurdum errorem eſſe, ingenue dicam, ſi quis mulieris vetulæ, amentis & maleficæ imperio ſubjici diabolum credat.

§ 11. Hæc quidem ita illi ſubjacet, ut cogitatione, ſermone & actu, illius ſæpe voluntati morem gerat: verum ipſe profecto hujus

nutui pro ſua libidine obſequi poteſt minime, etiamſi uterque idem expetat, cum Dei ſolius ſemper, & quandoque fidelium ejus miniſtrorum edicto obedire compellatur. In rebus corrumpendis aëris conturbati violentia, vel quocunque modo, unius Dei nutum & conſenſum præſtolatur ſpiritus procellarum, ubi ſuos vel explorare vel caſtigare inſtituit Deus: cujus miniſtri veri, in Chriſti nomine, dæmonium ſubinde pellere poterunt. Proinde hos, qui veritatis luce ac radiis ſibi oculos configi arbitrantur, in aliam decuit traducere ſententiam & magiſtratum & plebejos: & quum ſedulo gravique ſermone ab idololatriæ flagitio auditores revocare conentur, hanc quoque ejus nefandiſſimam ſpeciem explicare oportuit, qua Lamiis attribuitur id, quod ſolummodo ad Majeſtatem divinam pertinet, tempeſtates nimirum pro ſuo arbitrio ciere, & grandinem pollicere: item quando in rebus afflictis eouſque dejicitur animus, ut ſuperſtitem adhuc eſſe Deum, qui opem ferre queat, vix credatur.

§ 12. Si quæ fatentur dementatæ anus, præſtare valerent, vix in generis humani ſuſtentationem frumenta ſupereſſent: immo nihil in rerum natura incorruptum permaneret, nec quidem ipſe homo conſiſteret: proinde etiam non tanto opus eſſet apparatu in bellis, ubi nihil non inſtrumentorum & materierum peſtilentiſſimarum cum graviſſimis ſumptibus effingitur, quo hoſtis in perniciem cogi, ager funditus corrumpi, ſegetes prorſus diſſipari, vites radicitus evelli, aquæ penitus vitiari queant: ſolum hic ejuſmodi vetula, quam Lamiam dicunt, voto & opinione celerius, unico nutu non modo hæc efficiet, verum etiam copias ita affliget, urbeſque & regiones conquaſſabit, ut ſe felices fore ſint ſperaturi adverſarii, ſi in deditionem permittantur.

§ 13. Quid hic opus ſumptuoſis tormentis? quid pulveris illius diabolici mole? quid globorum & ſphærularum acervis? quid mixto in funeſtiorem perniciem lardo, vel quacunque alia peſte? quid igne in exurendis oppidis, arcibus & pagis? quid numeroſa illa manipulorum, & potius mancipiorum Satanæ caterva? quid equitum cataphractorum turba? Unica hæc noſtra Empuſa, ſola Lamia, omnipotentiam hic ſuam oſtendet: quæ etiam in Turcam erit ablegenda, ut à ſubſidii in perpetuum Chriſtianiſmi hoſtem colligendi onere Germania ſemel ſublevetur liberetúrque. In media profecto luce cæcutiiſſe videmur, qui amplam hanc occaſionem tam ſtupide neglexerimus. Sed dæmonis ope ſublimia hæc operari

noſtras

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

noſtras ſagas, nec illius auxilium à Chriſtianis admittendum eſſe, reſpondebitur.

§ 14. Hic viciſſim mihi explicari velim, cujus ope diſſidia ſeminentur propagenturque inter Chriſtianos: cujus inſtinctu & adminiculo hos, & cumprimis principes, adeo temere, frequenter ob rem nihili, faſtu vel inſolentia turgidos bella movere, urbes pacificas evertere, regiones vaſtare florentiſſimas, ſanguinem innocentem quam poſſunt affluentiſſime cum multa tyrannide effundere contingat: ubi violentiæ, ſtupri, adulterii, rapinæ, proditionis, latrocinii, & nefandiſſimorum quorumcunque ſcelerum tam in amicos, quam in eos, quos hoſtes vocant, quinimo dæmoniacæ colluviei & flagitiorum ſatanicorum frequentiſſima ſchola & aſylum ſecuriſſimum? Quis hic architectus, quis Imperator, quis dux & rector? Nonne cacodæmon? Si itaque exitioſis id genus monſtris quibuſcunque & diaboli organis in bellis locus eſt, quare ille denegabitur noſtris Lamiis: quæ non vulgari ratione, ſecundum horum hominum opinionem, omnia perdere, cœlum terræ miſcere, & hoſtem in ordinem redigere poterunt, etiam abſque ſanguinis effuſione, ſi ita voles: vel cum graviſſimis ejus cruciatibus, pro ſuo arbitrio & libidine, citra ullam hæſitationem, & ſine ſumptibus? Eam de Lamiarum potentia perſuaſionem ad nos à mendacibus poetis derivatam, in multorum etiam piorum animis tam tenaces adhuc egiſſe radices, ex animo frequenter lugeo. ad durum illud flagellum peccata noſtra mereri certum eſt.

§ 15. Quanquam vero, dæmonis inſtinctu dicta facinora perpetrare homines, objicietur: & vice verſa, diabolum ex pravorum hominum ſuggeſtione & voluntate quoque operari: hic reſpondeo, ea non conſequi neceſſario: & oportere diſtingui rerum ſubſtantias, unde actiones producuntur. Alia enim eſt proprietas dæmonis, Dei ſpiritus miniſtratorii: alia terreſtris hominis. Ille quidem ut ſpiritus, in hominem ſe inſinuare, eumque agitare poteſt, unde dæmoniacus, vel à dæmone obſeſſus dicitur homo: nequit tamen in dæmonem ſpiritum ſe viciſſim ingerere homo terreſtris, ut inde ſimiliter nomen mutuetur, opereturque.

§ 16. Graſſante crudeli bello inter reges Daniæ & Sueciæ anno 1563. ex caſtris Danicis ſcriptum eſt, Sueciæ regem inter ſuas copias circumducere quatuor vetulas Lamias, quæ carmine omnem Dano præpedirent victoriam, ut nullum poſſet hoſti facere damnum:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

num: & ſi qui à Sueciæ rege cingerentur obſidione, redderentur imbelles, atque in deditionem proni. Ac licet famæ huic prius nulla fuiſſet data fides, poſtea tamen unam ex his Lamiis captam fuiſſe à milite generoſi comitis à Schwartzenburch Gunthardi, ducis exercitus, quæ ea confiteretur, ſcripto addebatur: quemadmodum & circa vias in puteis & locis aquoſis limoſiſque inventa fuiſſe extracta longe fila, quibus ligneæ cruces multæ aliiq; characteres appendebant.

§ 17. Si vera eſt hiſtoria, graviter utrinque delictum eſt contra maniſeſtum Dei mandatum: à Suecis, quod vetitam opem accieLevit. 20. Deut. 18. tint: à Danis vero, quod ſibi à magicis illis præſtigiis & dæmonum ludibriis timuerint. Enimvero amentes illæ anus revera nihil hic potuere, quanquam ſecus fortaſſis erant perſuaſæ à mendaciorum architecto. Cæterum permittit ſæpenumero Deus juſto ſuo judicio, eos, qui diſſidia volunt, in reprobam tradi mentem, & ad foliorum arborum agitationem pertimeſcere exhorreſcereque.

§ 18. Ne autem inaudita talis in bellicarum deſperationum conatibus videatur machinatio, aſſcribere non gravabor, cujuſmodi flagitium ad extorquendos dæmoniacis fraudibus imbres è clauſis cælis non minus docte quam pie enarret Joannes Jovianus Pontanus lib. 5. belli, quod Ferdinandus Senior Rex Neapolitanus cum Joanne Andegavenſium duce geſſit. Hæc doctiſſimi viri ſunt verba: Et jam prima rubeſcebat aurora, quum hoſtes conſpicati aſcendentem militem, ſuperantemque montis ardua, relicto caſtello, tormentiſque, non expectato primorum aſcenſu, cum captivis per montes citato gradu Sueſſam ſe recipiunt. Rex territabundus, quanquam oppidanis excidium, direptionem cædemque minitabatur, irrito tamen incepto paucis poſt diebus inde abiit.

§ 19. Verum enim irritam obſidionem, utque incaſſum cederent conatus tanti, fuſus repente cœlo nimbus efficit, laborantibus ac pene enectis ſiti popularibus. Nam quod menſes aliquot nullos aër imbres dederat, & quod in ciſternis erat collectum aquarum, id omne exhauſtum cum eſſet, languentibus maxime agreſtibus, cunctis denique ob aquarum inopiam extrema metuentibus, nefarium ad ſacrum magicaque ad maleficia concurſum eſt: quod in ſummis miſeriis ultimaque aquarum penuria perditiſſimis à ſacerdotibus commentum eſſet, dum impie agendo, Dei ſimul iras & aëris turbationem ac tempeſtates exciunt.

§ 20. Inventi enim ex oppidanis atque obſeſſis ſunt, qui no-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ctnrnis in tenebris, deceptis caſtrorum vigiliis, per aſperrimas rupes furtim profecti ad littus, trahentes ſecum imaginem affixi ad crucem Chriſti, maledictis illam prius ac diro perſecuti carmine, poſt in mare execrabundi immerſerint, cœlo, mari, terriſque tempeſtatem imprecati. Quo etiam tempore ſacerdotes quidam mortalium omnium ſceleſtiſſimi, dum ſatisfacere profanis militum artibus ſtudent, ritum nefarium ſecuti, quo, ut dictum eſt, in hujuſmodi neceſſitatibus elici imbres putantur, aſino pro ædis foribus conſtituto, tanquam agenti animam cecinere funeſtum carmen. Poſt divina euchariſtia in illius os palatumque injecta, conclamatum aſinum funereis cantibus, vivum tandem ibidem pro templi foribus humavere.

§ 21. Hic vero vixdum perfecto ſacro obnubeſcere aër, ac mare agitari ventis cum cœpiſſet, dieſque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux omnino eriperetur, tonitru cœlum terræque horreſcerent, volitarent evulſæ ventis arbores, deſciſſaque fulminibus ſaxa complerent auras fragoribus, prorupit tanta è nimbis pluvia, imbreſque tam validi, ut non ciſternæ modo colligendis aquis ſatis non eſſent, ſed arentia ſaxa rupeſque exuſtæ ſolibus torrentes undequaque prolapſos diffunderent. Itaque rex, qui ſola in ſiti potiundi oppidi ſpem collocaverat, fruſtra ab ea habitus, ad Savonem vetera in caſtra rediit. Cæterum exiſtimare Deum iratum, beneficium pro ſcelere referre, neque pii eſt hominis, neque rerum naturæ callentis, atque perveſtigantis cauſas. Quo enim majores invaluere hyeme ſive æſtate æſtus, cœlique ac terræ ſiccitates, eo tempeſtates conſuevere poſt ſequi fœdiores, nimbique magis procelloſi. Adhæc, ſi quando naturales tempeſtatum turbines prævidet diabolus, tunc ad prædictarum blaſphemiarum ſtudia excitat, quos ejuſmodi impietatis cultores noverit.

§ 22. Bellicis porro motibus digreſſus nonnihil, ad tempeſtatem Germanicam, cujus paulo ante memini, revertor. Hic nec illud ſilentio erat ſepeliendum, quod quum ea in illis graſſaretur oris, eodem tempore varium procelloſarum earum nubium exortum defixis oculis ſe vidiſſe, & attentius obſervaſſe in diverſis, etiam longe diſſitis provinciis, nimirum ducatu Wirtembergenſi, Franconia, Bavaria, Saltzburgo, Vienna, mihi aſſeruerit vir nobilitate, prudentia, multijuga lectione & vario rerum uſu eximius, qui citatis equis die noctuque citra ullam cunctationem iiſdem diebus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

per eas feſtinantiſſime pervolabat ditiones ad Cæſarem, tractum tempeſtatis & damni illati ubique ſingulari conſiderans ſtudio: nec animadvertiſſe quicquam, quod ad Lamiarum opus potuerit contorqueri, ait.

§ 23. Cum ſtupenda ſe adhæc admiratione excepiſſe affirmavit, quod rediens ex hoſpitis relatu in itinere cognoverit, quaſdam fœminas apprehenſas, carceribuſque traditas eſſe, ob accitam tempeſtatem damnoſam, maxime apud eos, quos alia mentis oculi acie de diaboli potentia, & deluſarum ſagarum ludibriis cenſere decuit, quam facere vulgus ſolet, propter peculiare & indefeſſum Theologiæ purioris ſtudium, cui ſe hi mancipaſſe creduntur: unde non obſcure licuit elicere dilucidos ejuſmodi plagarum authores & cauſas.

§ 24. Exemplum in Jobo minime dubium proponitur. Punitionis quoque ſimilis minæ evidentiſſimæ in Prophetis leguntur, adverſus eos, quibus ad divinæ vocis monitionem aures obduruere. ut Aggæi 2: Percuſſi vos vento urente & aurigine, atque omnium manuum veſtrarum opera, & non fuit, qui ad me converteretur. Et cap. 1. Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras, dicit Dominus. Seminaſtis multum, & collegiſtis parum, &c. Et infra: Reſpexiſtis ad amplius, & factum eſt minus: & intuliſtis in domum, & ego exufflavi illud. Propter hoc, inquit, ſuper vos prohibiti ſunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum eſt, ne daret germen ſuum, &c. Item Joelis. 1. Diſſipata ſunt horrea, disjectæ apothecæ, confuſum eſt triticum, ingemuit animal, &c. Levit. 26. Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum vobis deſuper ferreum, & terram æneam, & conſumetur incaſſum labor veſter, &c. Si autem in præceptis meis ambulaveritis, dabo vobis pluvias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum. His & Joelis 2. rerum ubertas promittitur: Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo. & dicit: Ecce ego mittam vobis frumentum, vinum & oleum, & replebimini in eis, &c. Eccleſiaſt. 39. Bona bonis creata ſunt ab initio, ſic nequiſſimis bona & mala. Initium neceſſariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis & ferrum, ſal, lac & panis ſimilagineus, & mel & botrus uvæ, & oleum & veſtimentum. Hæc omnia ſanctis in bona, ſic & impiis & peccatoribus in mala convertentur. Sunt ſpiritus, qui ad vindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmaverunt tormenta ſua. Et in tempore conſummationis effundent virtutem,

Copioſe item Deuter. 28.

tutem, & furorem ejus, qui fecit illos, confundent. Ignis, grando, fames & mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt.

§ 25. Ex animo itaque præmonitos volo eos, qui in prædicto errore etiamnum conquieſcunt, nec in aëre turbando Dei manum citra hominum cooperationem agnoſcere volunt, invectaque inde damna hominum arbitrio imputant, ut reſipiſcant adhuc, ad quam vocem ſi eorum ut præfractorum occalluerit animus, in tam inextricabilem diaboli labyrinthum eos provolutum iri præſagio, unde nullum educere poterit Theſei filum, ſed ſolius miſerentis Dei filius: tam frequentes carnificinas architectabitur accumulabitque Dei & hominum hoſtis ut juratiſſimus, ita & ſanguinis innoxii cædiumque impiarum ſitientiſſimus Beelzebub. Nec dubito, quin oculis palam hæc proponet eventus: quod Deus pro ineffabili ſua bonitate clementer dignetur avertere. Falſus enim malo audiri vates: ſed me veſtigia terrent. Exempla novi complura: quid jam alii cum magno ſuo malo & reipublicæ detrimento experiantur, ipſi certiores erunt teſtes.

§ 26. Telam contexere longam & inexplicabilem in hominum ruinam exitiumque, mille artifici non erit difficile, potiſſimum apud quos ex voto ſuccedere inſtitutum videt, ubi nimirum ob peculiare ſuum ex Dei aſſenſu factum, in vitam inſontem porro ſæviri animadvertit: tum nervum conſequutus, alia ſimilia, vel etiam tetriora molitur, quibus in ſua naſſa arctius conſtringit, atque ex Charybdi in Scyllam propellit, quos ſuis ſtrophis pronas offerre aures comperit. Hic ſane ſæpius connivet Deus merito, ob invictam eorum incredulitatem, qui, licet aliter Sacrarum literarum lectione, maxime ex Jobo, inſtituti, non tam Dei juſti manum vel probantem vel caſtigantem agnoſcunt in ſegetum, vinearum & pecorum perditione, quam ſingularem ejus miſericordis benedictionem & gratiam in annonæ affluentia amplectuntur.

§ 27. Nec hic prætermittere oportuit, circiter id tempus, quo Germaniæ ſuperioris provincias illa tempeſtas calamitoſa afflixiſſet, me quoque pro rerum mearum ſorte haud levem paſſum jacturam ex grandinis, vel potius glaciei procella, in ditione Raveſteinenſi, non procul à Gravia. Ea ſegetes feliciter meſſas, & in agro per faſces quaternos conjunctim ad excitandum, ut apud nos moris eſt, diſpoſitas, ita disjecit ac excuſſit, ut omnino trituratas eas, & agrum denuo ſatum dixiſſes: unde nec eum conſerere in proxi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mum annum, ſed terram aratro ſolum evertere voluit villicus, ut quæ abunde nimis frumento ſaturata, & fœnori reddendo facta idonea fuerit. Ramos quoque ſimul ex arboribus quaſi ſecuri ſectos, per arva ſparſim disjectos fuiſſe ex ejus glaciei violentia vidi. Recto autem ductu, nec ſparſo, hic flavit ſpiritus, ut fere nihil aut parum infotunii utrinque ſenſerint proximi agri.

§ 28. Atqui Virgilio ethnico, circa meſſem non tam miraculoſa fuit viſa ejuſmodi turbatio aëris, Georg. I.

Sæpe ego, cum flavis meſſorem induceret arvis
Agricola, & fragili jam ſtringeret hordea culmo,
Omnia ventorum concurrere prælia vidi,
Quæ gravidam late ſegetem ab radicibus imis
Sublime expulſam eruerent, ita turbine nigro
Ferret hyems culmumque levem, ſtipulasque volantes.
Sæpe etiam immenſum cælo venit agmen aquarum,
Et fœdam glomerant tempeſtatem imbribus atris
Collectæ ex alto nubes, ruit arduus æther,
Et pluvia ingenti ſata læta boumque labores
Diluit, implentur foſſæ, & cava flumina creſcunt
Cum ſonitu; fervetque fretis ſpirantibus æquor.
Ipſe pater media nimborum in nocte coruſca
Fulmina molitur dextra, quo maxima motu
Terra tremit, fugêre feræ, & mortalia corda
Per gentes humilis ſtravit pavor. ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Dejicit, ingeminant Auſtri & denſiſſimus imber,
Nunc nemora ingenti vento, nunc littora plangunt.

§ 29. Hæc profecto ſyncere & ſingulari animi ſtudio ſibi propoſita meminerint, qui ad ſe admonitionem pertinere candidam arbitrabuntur. Si vero pleriſque indolis moroſæ hominibus recalcitrare, ac in me petulanter vel ſerio inſoleſcere lubeat, iis quidem per me licet, dummodo adverſus conſcientiæ & veritatis teſtimonium non laborent, & Dei gloria ac reipublicæ Chriſtianæ quies utilitaſque requiratur.

§ 30. Anſam vero hujus incredulitatis pronam admodum obtulerunt ruſtici, fiducia in Deum viva minus confirmati: qui multifariam hoc etiam tempore ſecundum eorum incredulitatem vexantur à Satana, ut alias lac ademptum, alias fœtum, alias ſegetes, alias

alias armentum etiam interemptum à Lamiis putent: & univerſam agriculturæ rationem non ad benedictionem Dei in vera fide, ſed ad meras anicularum voluntates referant. Adjiciam doctiſſimi viri JULII SCALIGERI verba ad Cardanum: Ais, ad maleficii efficaciam conferre maleficii conſtantiam. Putaſti cujuſpiam affectum agere in alium, quam in eum cujus affectus eſt? Neque verum eſt, ab homine homini noceri poſſe verbis. Nam quis illa eum verba docuit? Non homo alius. Nam quis illum? Non cæleſtis intelligentia. Quis enim eam facere audeat authorem faſcini? Ergo malus dæmon: non ut hominem faceret potentiorem, ſed ut ipſum deciperet credulitate, atque ſocium haberet tum impietatis, tum æterni exitii. Ipſe igitur agit dæmon: ſtultus ille ac vecors, putat ſuis ſeſe vocibus agere. *Li. 16. de Subtil. exer. 349.*

§ 31. Porro à contrario quis forte objiciet, pluviam cieri poſſe carminibus in perniciem à maleficis: quum ex jure ſcripto conſtet, aliquas in ſalutem pluviam provocare. nam lex 4. C. de mathemat. & mal. Conſtantini eſt, qua admittit eos, qui precibus, carminibus aut medicamentis pluviam impetrare valent, aut aliquid, quod ad hominum ſalutem ſpectat, &c. Bartolus ibi: Summa & mens legis eſt, mea opinione, ut ſi quis iſtis artibus ad utilitatem hominum utatur, permiſſæ ſint, ut ſcribit Joſephus de Solomone libro 8. cap. 2. quæ alioqui vetitæ per ſe ſunt, & maxime ſi in alicujus perniciem convertantur.

§ 32. Hic paucis, cum bona venia, reſpondeo: Chriſtianum Imperatorem credidiſſe aliquam in his eſſe vim, haud ſecus atque multi alii, & quidem plerique ἄθεοι ac poëtæ. Ex quo conſequitur, magnam hunc ea in re injuriam Deo feciſſe, qui non piis votis & culpæ deprecationibus ſupplicandum, ſed conteſtationibus impiis ac adjurationibus cogi Deum poſſe, ut hoc aut illud nobis donaret, arbitrabatur: quin & amplam diabolo aperuiſſe feneſtram, quum vero Deo relicto, per Satanæ aut miniſtros aut miniſteria quid ſe conſequuturum confideret. Cæterum, ut ſemel hoc caput finiam, quid poteſt in hac re & cauſa dici dilucidius eo, quod apud Hieremiam capite 14. legitur? Nunquid ſunt, inquit, in vanitatibus Gentium, qui pluere faciunt? & num cœli dabunt imbres? Annon tu es Jehova Deus noſter? Te igitur expectamus. tu enim feciſti omnia hæc.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

De naturalibus pharmacis ſomniferis, quibus interdum illuduntur Lamiæ, de earum item unguentis, & quibuſdam plantis ſoporiferis, mentemque impenſe turbantibus.

CAPUT. XVII.

Naturalibus uſæ pharmacis quandoque deluduntur à Satana Lamiæ.

INTERDUM Empuſæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quędam pharmaca, quibus ubi ſe inunxerint, confricuerintque, ita à fraudulento magiſtro inſtitutæ Lamiæ, per caminum mox ſe evolaturas, ac per aërem longe lateque evagaturas ad tripudia, dulciſſima ſympoſia, concubitus & gratiſſima rerum ſpectacula, confidunt: quæ tamen per inſomnia ipſis ingerit ille mille artifex, ubi ab inunctione ſomniferi omnino unguenti, in profundiſſimum lethargicumque ſomnum dilabuntur inſciæ. Hæc ne ſomnia videantur, libuit adducere, quid ſolertiſſimus occultarum cauſarum indagator Johannes Baptiſta Porta Neapolitanus lib. 2. Magiæ naturalis, ſive de miraculis rerum naturalium, ſcribit: Adeo dira, inquiens, cupido hominum mentes invaſit, ut, quæ natura mortalium commoditati elargita eſt, abutantur, ut multis horum ſimul coacervatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquam ipſæ ſuperſtitionis plurimum admiſcent, naturali tamen vi evenire patet intuenti. quæque ab eis acceperim referam.

Cap. 26.

Lamiarum unguenta.

§ 2. Puerorum pinguedinem aheneo vaſe decoquendo ex aqua capiunt, inſpiſſando quod ex elixatione ultimum noviſſimumque ſubſidet. inde condunt, continuoque inſerviunt uſui: cum hac immiſcent eleoſelinum, aconitum, frondes populneas & fuliginem. Vel aliter ſic: Sium, acorum vulgare, pentaphyllon, veſpertilionis ſanguinem, ſolanum ſomniferum, & oleum (etſi diverſa commiſcent, ab iis parum diſſidebunt) ſimul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando, ut rubeſcant, & revocetur calor, rarumque fiat, quod erat frigore concretum. Ut relaxetur caro, aperianturque pori, adipem adjungunt, vel oleum ipſius vicem ſubiens, ut ſuccorum vis intro deſcendat, & fiat potior vegetiorque, id eſſe in cauſa non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri videntur ad convivia, ſonos, tripudia, & formoſorum juvenum concubitus, quos maxime exoptant: tanta eſt imaginationis vis, impreſſionum habitus, ut fere cerebri pars ea, quæ memorativa dicitur, hujuſmodi ſit plena: cumque valde ſint ipſæ ad credendum naturæ pronitate faciles, ſic impreſſiones capeſſunt, ut ſpiritus immutentur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

entur, nil noctu diuque aliud cogitantes: & ad hoc adjuvantur, cum non veſcantur niſi betis, radicibus, caſtaneis & leguminibus.

§ 3. Dum hæc penſiculatius perquirendo operam navarem (ancipiti enim immorabar judicio) incidit mihi in manus vetula quędam (quas à ſtrigis avis nocturnæ ſimilitudine Striges vocant, quæque puerulorum ſanguinem è cunis abſorbent) ſponte pollicita brevis mihi temporis ſpacio allaturam reſponſa. *Hiſtoria memorabilis. Striges.* Jubet omnes foras egredi, qui mecum acciti erant teſtes: ſpoliiſque nudata, tota ſe unguento quodam valde perfricuit, nobis è portæ rimulis conſpicua: ſic ſoporiferorum vi ſuccorum cecidit, profundoque occubuit ſomno. Fores ipſi patefacimus, multum vapulat: tantaque vis ſoporis fuit, ut ſenſum eriperet. Ad locum foras redimus, jam medelæ vires fatiſcunt flacceſcuntque. A ſomno ſevocata, multa incipit fari deliria, ſe maria monteſque tranſmeaſſe, falſa depromens reſponſa. Negamus, inſtat: livorem oſtendimus, pertinaciter reſiſtit magis. Hactenus Joannes Baptiſta.

§ 4. Lamiarum quoque unguentum propemodum ſimile tradit Hieronymus Cardanus, poſt cujus inunctionem mirabilia videri apparet. Nam & de his, quæ non ſunt, & tamen videntur, ibi ſermo eſt. *De Subtil. li. 18. de admirabilibus.* Conſtat pinguedine puerorum, ut dicunt, ſucciſque apii, aconiti, pentaphylli, ſolani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc vident. Spectare autem videntur theatra, viridaria, cœnas, ornatus, veſtes, formoſos juvenes, reges, magiſtratus, imo res omnes quibus delectantur, quibus etiam ſe frui arbitrantur. cernunt item dæmones, corvos, carceres, ſolitudinem, tormenta. Hæc igitur ſunt violentorum inſomniorum cauſæ. Hinc etiam illas apio victitare ait, caſtaneis, fabis, cepis, caulibus, phaſeliſque, ſomnos turbulentos cientibus: ſic magis per ſomnum ferri videntur in diverſas regiones, atque ibi multifariam affici, prout uniuſcujuſque fuerit temperies, unguento adjuvante.

§ 5. Cui non abſimile ad inducendum profundum longumque ſomnum, adjungam hic oleum. *Somniferum admodum oleum.* Rec. ſemin. lolii, hyoſcyami, cicutæ, papaveris rubei & nigri, lactucæ, portulacæ, anā part. IV. baccarum ſolani ſomnifici part. I. ex his omnibus fiat oleum ſecundum artis legem, & pro qualibet uncia iſtius olei miſceatur ſcrup. I. opii Thebaici. Hinc ſumatur ſcrup. I. vel. I. s. & duorum dierum ſubſequetur ſomnus. Liquorem conciliantem mirifice ſomnum, ad guttam unam aut alteram exhibitum, lubens hic adderem:

rem:

rem : ſed præſtat non publicari. Suam quoque hic laudem meretur ſuccus ſingulari ratione ſuoque tempore ex hyoſcyami radicibus extractus.

§ 6. Ejuſmodi quædam ſimplicia, puta lolium, faba inverſa, opium, hyoſcyamus, cicuta, papaveris ſpecies, ſolanum furioſum ſomnificum, mandragora, nymphea, atque id genus reliqua, naturalium rerum peritis non omnino ignota inveniuntur, quibus intellectus vel aufertur vel turbatur: ut, qui iis utatur, loquendo, audiendo & reſpondendo amens videatur, vel in ſomnum altiſſimum ad dies etiam aliquot præcipitetur. At eorum uſum, & aquas, vina, pulveres, trochiſcos, olea, aliaſque formas hinc conficiendi modum, ſilentio involvere malui, ne iis abutendi anſam alicui ſubminiſtraſſe videar. Perpetuo juvandi, & non lædendi, animum mihi donavit omnis boni author benigniſſimus.

Simplicia ſenſus turbantia & auferentia.

§ 7. Adjiciam hic tamen ob cautionem hiſtorias duas non inutiles, de horum ſoporiferorum viribus. Mulier quædam ad rem attentior, optimeque nota, ſed quæ ſuum jam obiit diem, trituratores in multos conduxerat dies, curaratque ex lolio diligenter excreto (dourt nos vocamus) molito pinſitoque, admiſta ſecalis farina, panem apparari & coqui, ut eos minoribus ſumptibus aleret. Quo quum eſſent paſti, in quandam levem inciderunt amentiam: cum eſſent aliquandiu rotati vertigine, laſſi ad unum omnes in profundum longumque inciderunt ſomnum, ut pro labore, quem vetulæ præſtare oportuiſſet, ipſi continuo ſterterent: donec ea tandem poſt alterum aut tertium diem errore animadverſo, victus rationem mutaret.

Amentia & ſomnus gravis ex lolii uſu.

§ 8. Adhæc clariſſimus eruditione, multijugaque rerum obſervatione & uſu medicus, D. Reinerus Solenander, collega in eodem apud illuſtriſſimum noſtrum Principem miniſterio conjunctiſſimus, quum Lovanii anno quadrageſimonono ſub Hieremia Brachelio operam medicinæ daret, vidit puerum Servatii Saſſeni bibliopolæ mirandis ſymptomatibus correptum, ex eſu forte unius baccæ ſolani majoris (herbam Bella donna Itali vocant) quam caſu imprudens propter ætatem, ignaruſque rerum, ex horto D. Gemmæ Phryſii vicini ſui (qui tum eam plantam prægnantem alebat cum aliquot aliis exoticis herbis) legerat devoraratque, ceraſum vel uvam forſitan exiſtere arbitratus. Puer primum cœpit furioſe agere, nec ullum parentem interſtinguere, animo & corpore languere : vocatus

Solanum majus herba bella donna.

D. Bra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

D. Brachelius ad conſilium & curationem, tam ſubita ſymptomata gravia miratur: ſtatimque concepta ſuſpicione aſſumpti alicujus veneni maniaci, ſciſcitatur, ubinam puer fuerit, quid egerit? eum in D. Gemmæ horto luſiſſe narrant, viſumque verſari circa dictam plantam, ejuſque decerpere baccas. Sed priuſquam hoc innotuiſſet, incidit puer in ſomnum profundum, ut excitari nequiret, is durat ad horas vigintiquatuor. Tum puer ſponte evigilat, agnoſcens primum patrem, deinde alios, ſed ſtupidior: at paucis tum ex arte adhibitis remediis, probe reſtitutus eſt.

§ 9. Quod autem Gallo cuidam nobili, ex Narbonenſi provincia oriundo accidit, mirum magis eſt, eo quod & riſu ſimul & deploratione dignum videatur. Is ex itinere captus à Turcis, & in Thraciam abductus, dynaſtæ cuidam donabatur, & (ut opinor) Bellerbeco, qui cis Boſphorum Thracium per Macedoniam præfectus militum dicitur. Ab hoc ille non aſpere cœpit tractari more Barbaro, ſed perhumaniter, eo quod gynæceo deſtinatus eſſet ob formam ac ætatem. Itaque tandem die quodam cibi ac potionis tum varietate, tum copia fuit effectum, ut in ſomnum triduanum incideret. Quo finito, quum experrectus mingere vellet, exectos ſibi teſtes animadvertit: tum demum attonitus cognovit, quam diu dormiſſet, & cur tam laute ſemper ac affluenter tractaretur, atque ex quo ſibi genere tam alto correptus fuerat ſomno. Rediit tandem ad ſuos, & hanc attulit cauſam, cur nuptiis facile carere poſſet.

Dormienti teſtes execti.

Bellerbecus

§ 10. Albertus Magnus in Ægypto etiam naſci lapidem tradit, & Dioſcorides, qui Memphites nuncupatur, à Memphi, magnitudine calculi, pinguis & verſicolor: quo contrito, & cum aqua vinoque epoto, ſtupor omnium ſenſuum inducatur, ut nullum omnino dolorem ſentias. Unde refertur à Juriſconſultis, ubi de quæſtionibus agunt, ac tormentis.

Gemma ſtuporem inducens. In Lapidario Dioſc. v. 115. Plinius. XXXVII. 7. Vide lib. 5. ca. 12. poſt. Taris de put. tract. de Syndic. c. tortura. lo. 2.

De opio, heiran luc, gelotophyllide, ſolano furioſo, theangelide, & potu dementante laicum apud Bernates.

CAP. XVIII.

HIC obiter, ob raritatem, & rei quaſi miraculum, non erat prætermittendum, opii eſum Turcis, & multo magis Perſis, tam ſe familiarem ut nihil prope familiarius: quod eo vorato ſe validiores eſſe, minuſque belli pericula timere, perſuaſum habeant:

Opii frequens apud Turcas & Perſas uſus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quemadmodum in his regionibus, ebrios quoque intrepidius ſe quibuſcunque naufragiorum & diſcriminum fluctibus objicere, obſervamus. *Vide etiam Dioſc. l. v. 60.* Quocirca, ubi exercitum colligit Turca, opio univerſa ſpoliatur terra, licet quotannis id incredibili colligatur copia ex papavere albo leviter vulnerato, poſtquam capita protruſerit, unde lactis aliquot guttæ emanant, paulatim concreſcentes. Ejus ſemine apud Turcas non minus terra conſeritur, quam in his ditionibus tritico, præſertim Acharæ, Caracharæ, Spartadæ, Emetetindæ, & in aliis vicinis oppidis Paphlagoniæ, Cappadociæ, Ciliciæ.

§ 2. Vix Turcam invenias, qui opium non redimat: etiamſi unius aſpri numiſmatis valorem tantum poſſideat, ejus dimidium opio impendet, ſecum id tam toga quam bello collaturus. Quidam ejus eſui aſſuetus, ſemel drachmam mediam innoxie vorabat: poſtridie vero drachmam integram idem ille deglutiit, citra ullum aliud incommmodum, quam quod velut ebrius appareret. *Li. 3. c. 15. Obſervationum.* Bellonius, qui huic nunquam aſſueverat, eo ſumpto, nihil incommodi ſenſit, quam in ventriculi orificio calefactionem, levem cerebri turbationem, & ſomnum inquietiorem. Tritum Turcis in objicienda calumnia proverbium eſt, Opium comediſti: ac ſi alterius provinciæ homini exprobrares ebrietatem. Optimum habetur, amarum valde, guſtu calidum, ut os inflammet, ad modum pilorum leoninorum colore fulvum, odore moleſtum & grave. In extremo refrigerandi gradu id deſignari, cum inſigniter amaricet, inflammetque, mirum eſt. *Maſſchlach. Ophion.* Maſſchlach vulgares Turcæ nuncupant, ophion peritiores.

Heiran luc. § 3. In uſu quoque habent pulverem illis dictum Heiran luc: cujus circiter coclear quicunque ſumpſerit, nihil loquitur, at continuo ridet, admiranda ſe videre ratus: atque hinc ſuos inſtituit geſtus, ut ingentem omnibus ſpectatoribus riſum moveat: qui ubi ad mentem redierit, ſe his vel illis fuiſſe locis, & mira vidiſſe rerum ſpectacula, aſſerit. Rogati illi, pulverem cannabinum eſſe plerique reſponderunt: *Lib. 1. de aliment. Gelotophyllis.* qui, quamquam ex Galeni doctrina, largius paulo ſumptus caput feriat, vaporem ſurſum ob multam calefactionem mittens, citius tamen ex gelotophyllide parari ſuſpicarer, ſi Turcis fuerit cognita ea planta, in Bactris & circa Boryſthenem proveniens: quæ, ſi cum vino & myrrha bibatur, varias dicunt obverſari ſpecies: ridendique finem non fieri, niſi potis ex palmeo vino pineæ nucis nucleis, pipere & melle additis; vel eum ex ſolano ma-

nico

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

nico vel furíoſo confici, quis opinetur non abſurde, cujus radicem ad drachmæ unius pondus ex vino potam, excitare ſpecies vanas, imagineſque non injucundas, docet Dioſcorides: ſed duplicatum eum modum, ad tres uſque dies mentis alienationem afferre, addit.

Solani furioſi radix imagines vanas inducit. Lib. 4. cap. 69.

§ 4. Cæterum quum ad cannabim vires pulveris Heiran luc retulerint Turcæ, forte ſic ex planta conficitur, quæ Indis Bangue dicitur, cannabi haud abſimilis (teſte Garcia ab Horto Proregis Indiæ medico) niſi quod hujus ſemen cannabino minus eſt, nec ita candicans, ut illud: deinde hujus ſtolones lignoſi nullo fere cortice veſtiuntur, ſecus quam in cannabe. Ex foliis contuſis, interdum & ex ſemine ſuccus cogitur, mixtaque vel nuce moſchata, vel caryophyllis, aut ambaro & muſco exhibetur: unde in extaſin quodammodo rapiuntur, qui hauſerunt, atque omni ſollicitudine liberantur, nonnihil ridentes. Hinc magnus Sultanus Badur jactare ſolet, ſe, quando in ſomnis adire Luſitaniam vellet, Braſilium, Aſiam minorem, Arabiam & Perſiam, pauxillum Bangue ſolum ſumere

Bangue. Lib. 2. cap. 25. ſimpl. medic. Ind.

Cap. 24.

§ 5. Huc pertinet etiam Datura Indorum planta, quæ in Malavar naſcitur, flore in extremis ramis roriſmarini colore, qui velut & ſemen injicitur à furibus in cibos eorum, quos deprædari ſtudent: mente enim videntur alienari, qui ſumpſerunt, & in riſum ſolvi, magna cum libertate ſinentes auferri, quæ fures volunt: duratque illa mentis alienatio horis vigintiquatuor. Nec hic alienum, quod de Indorum Tabaco, Luſitanis Peto nuncupato, Gallis Nicotiana, Herba reginæ & Herba ſancta, ſcribit Nicolaus Monardes, Hiſpalenſis medicus. Non quoque omittendum, quod de Theangelide, in Libano Syriæ naſci ſolita, traditur, ea videlicet devorata præſagire homines. At mea quidem opinione, ea vorata dementari homines potuerunt: ut ipſe diabolus ſe in illos, ut jam apparata organa, inſinuans, futura vel ambigue vel mendaciter ſuo more prædixerit. Potamantim itidem ad Indum fluvium inveniri narratur, eaque pota lymphari homines obverſantibus miraculis.

Datura. Tabacum. Lib. de ſimpl. med. Indiæ occid. Theangelis. Potamantis.

§ 6. Similis cujuſdam potionis veneficio, laicum dementabant, velutque ſtupidum reddebant quatuor ordinis prædicatorum monachi Bernates, anno nono ſupra ſeſquimilleſimum, ut aquam cauſticam ſive ardentem abſque ſenſu tolerarit. Ea Chriſti quatuor vulnera pedibus, manibus & corpori ſe imprimere ſimularat larvata

Bernatium monachorũ tragædia venefica. Joan. Stumpff. XIII. 33. In Chron. Germ. Seb. Franci. Potus etiam dementantis

 Maria,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

& ſoporiſeri valde meminit Paulus Venet. de Reg. or. 1. 27.

Maria, adornatus ſcilicet in hanc tragœdiam monachus, qui antea clavum quoque per alteram laici manum tranſegerat, nihilque non in D. Virginis ſpecie perſuaſerat, ut illius ſimplicitate & amentia abuteretur, cum tribus ſuis fratribus religioſis figmenti conſciis, ad ſui inſtituti confirmationem. Quo nomine potionatus ille, altari quoque in D. Virginis ſacello imponebatur, ubi velut catalepſi correptus, in turbæ confluentis conſpectu, immobilis ad ſtuporem uſque genibus flexis perduravit: dum interea temporis Doct. Stephanus, fabulæ hujus actor, per canalem in Chriſti & D. Virginis ſimulachris proximis mutuum colloquium mentitur. Fraude tandem detecta, artificium confeſſi ſunt monachi quæſtionibus ſubjecti, exuſtique ejuſdem anni die poſtremo Maji. Hiſtoria ſane lectu digniſſima, ut hinc in reliquarum ejuſcemodi impoſturarum, ad animarum exitium, olim ab id genus hominibus conſtructarum, cognitionem promptius perveniatur. Similibus fortaſſis in ſuis corporibus quandoque utuntur noſtræ Lamiæ.

De incubi dæmoniaci illuſione, & incubo morbo naturali.

CAP. XIX.

Congreſſus dæmonis cum muliere imaginarius.

Incubus.

HINC jam incuborum ſuccuborumque larvas aggrediamur, quid in his veritatis foveatur, ſtudioſe & latius inveſtigantes: ut non modo è vulgarium, ſed & prudentium animis, ſemel hoc falſæ perſuaſionis ſimulachrum excutiatur. Quum itaque hujus hæreſis maleficio & præſtigiis deluſæ dementatæque anus, à dæmone ſe comprimi, incuboſque pati arbitrentur, hanc commixtionem, ut reliqua propemodum omnia, mere eſſe ex læſa mente imaginariam, vel ſolum qualicunque affrictu titillationem cieri, accedente rei imaginatione: nec vere congreſſum fieri, rationibus demonſtrabitur evidentiſſimis: ubi prius commonuero, noſtris medicis morbum quendam dici Incubum, ab incubando, quod pondus quoddam nobis dormientibus incumbere, & ſuper nos conſiſtere putamus, reſpirationem opprimens, & ob id vocem impediens: ita ut, ſi velimus clamare, non poſſimus, cum ſomniis horrendis & imaginationibus plurimis nos ab aliis invadi exiſtimantes. Fit fere noctu, & à ſomni initio: & quæcunque epileptici interdiu vigileſque patiuntur, hæc noctu & in ſomno ephialtici.

§ 2. Plinius modo ſuppreſſiones, modo noctis ludibria, modo

Fauno-

Faunorum in quiete ludibria nominavit. Arabes, inquit Avicenna, albedilon & alcratum, Averroes elgadum, Azaravius alcaibum; noſtri vulgo gravedinem dicunt, quaſi pondus equitando (ſic loquuntur) nos opprimeret: ſic noſtrates quoque dicunt ſua lingua, Die mar rydet uns. Epilepſiam eſſe quidam ſentiunt diminutam, quæ fit in ſomniis, de qua Ariſtoteles intellexit lib. de Somno & vigilia: ἐφιάλτης Græcis nuncupatur, id eſt, inſultor, quaſi aliquis inſiliat, vim inferens, & alterum conprimens, ut non poſſit moveri, donec liberetur ab invaſore. πνιγαλεὼν à ſuffocando Themiſoni dicitur.

ἐφιάλτης. πνιγαλεών. Incubus olim quoque dæmon putabatur.

§ 3. Quæ ſigna ab imminuto calore proveniunt: & quum ſpiritus animales exiſtentes in cerebro, ob vapores aſcendentes, à pituita & melancholia obtenebrantur, ita ut virtus opprimatur, & videatur aliquid grave ſibi inferri, quod tamen revera non fit. Contingit autem potiſſimum reſupino corpore jacente: plerunque ore ventriculi aut pituita craſſa lentaque, aut ciborum concoctu difficilium copia oppreſſo. Quum vero ſagæ ſint ob ſexum & ætatem utplurimum pituitoſæ, & ob animi affectus melancholicæ, cur non ſupine cubantes, hujuſmodi morbo erunt obnoxiæ; atque accedente illo ſenſu communi, ab immundi ſpiritus aſſidua ſuggeſtione vitiato, putabunt fatebunturque vere ſe paſſas eſſe, quod ſolum vel per ſomnum vel imaginatione intenſa innotuit.

Aetius libro 6. c. 12. ex Poſsidonio Noſtrates appellant Germanice, Die mar ryden, quaſi dicas, modium vel pondus ſupërequitare,

§ 4. Convenientem hic ex Jaſone Pratenſi hiſtoriam de otioſo quodam ſacrifico aſſcribendam duxi: ita narrat. Nuperrime ſacrificus quidam me convenit, Domine, inquit, niſi ſuccurras miſero & afflicto, actum eſt, & prorſus perii: tabes me habet. Viden quam ſim emaciatus, quam exanguis? vix tenui pelle contegor: ſucculentus eſſe ſoleo, ſpecioſulus, & bene habitus: nunc fœdum ſpectrum videor, hominiſque inanis imago. Quid, inquam, te cruciat, & quam affectus tui cauſam opinaris? Dicam, ait, intrepide, & valde admiraberis. Sub quamlibet ferme noctem ad me commeat muliercula mihi non ignota, & pectori meo illabitur, ipſa violenter comprimit, atque coarctat animæ meæ vias, ut ægre reſpirare queam: quin clamitare cupienti, vocis iter præcludit, ut, quanquam præ pavore nitor attollere, minime queam: nec manus ad propulſandam injuriam, nec pedes ad capeſſendam fugam expedire valeo: vinctum me & affixum tenet. Heus, inquam ſubridens, nihil admirandum prædicas (ex narratione incubum intelligebam) merum eſt phantaſma, merum ludibrium. Nec plura

De cerebri morb. c. 26. Incubum paſſus ſacrificus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

moratus: Phantaſma (inquit) ludibrium (inquit) profecto non eſt: ita me Deus amet, quæ hiſce oculis conſpicatus ſum, & quæ hiſce manibus exercui, enarro. Equidem vigilans, mentiſque compos, eam video coram, & invadentem accipio, conorque obluctari: ſed præ languore, metu, anguſtia & impacta, vi nihil efficio. Hac de re horſum vorſum amens curſitavi, unumquemlibet percunctans, poſſetne ſuccurrere miſerabiliter pereunti. Minoritam conſului, quem callidum veteratorem dicunt, ab hoc præſentaneam opem ſperabam: ſed ſpe mea fruſtratus ſum plane, nullam is ſalutem attulit: tantum monebat, Deum optimum maximum, quem jam pridem præcibus fatigaram, ſtrenue orandum, ut dignaretur infeſtam vexationem avertere. Adii vetulam quandam, pro fama populari, ſagam atque verſutam hæc ajebat, qui ſub crepuſculum diei ſtatim ab excreto lotio matulam obturarem dextra caligula, & fore, ut eo ipſo die malefica me inviſeret. Id etſi vanum videbatur, nec parum me ab experimento abſterreret religio, victus tamen impotentia & diuturni laboris tædio, tentavi. Et, per Jovem, accidit vaticinium. Veniens in domum meam, veſicæ cruciatum querebatur: nec potui ab illa aut preculis ſupplex, aut contentione minax impetrare, ne ſub noctem ad me terrifica commearet: ſed implacabilis veterem morem aſſervat, ſemelque conſtituit me fœdo angore conficere. Hominem hunc vix quivi ulla ratione ab inſania revocare: ſed à ſecundo tertio ve congreſſu hilarior factus, morbum agnoſcere cœpit, & ſanationis ſpem fiduciamque concipere. Jam ad congreſſum imaginarium.

Hymenis membranæ, qua omnes muniuntur virgines, ratione commonſtrari certiſſime, dæmonum cum mulieribus concubitum eſſe vanum, mereque imaginarium.

CAP. XX.

Concubitus dæmoniaci vanitas. Virgo religioſa apud Hollandos ob incubum præcipue exuſta.

PRIMUM hujus congreſſus vanitas, fucuſque, apertiſſimis atque adeo oculatis teſtimoniis, ac argumento irrefutabili convincentur, ſi virgo hoc depravatæ imaginationis faſcino agitata, ludibriaque ejuſmodi perpeſſa, quæ à dæmonis initu corrupta creditur (qualem apud Hollandos religioſam, ex propria peractæ cum dæmone hujus ſpurcitiei confeſſione flammis adjudicatam ſcio) ab obſtetrice perita, vel alia non indocta, femina inſpiciatur, contrectetur que:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

turque: eam enim adhuc virginitatis zona, hymene nimirum munitam eſſe (ſi alioqui à viri concubitu fuerit libera) comperietur. Ea ſiquidem omnes virgines ab initio dotatas, obvinctaſque à condito- *Hymene dotatæ ſunt omnes virgines.* re Deo fuiſſe, contra multorum ſecus contendentium ſententiam oſtendere volui.

§ 2. Primumque generale Moſis ex Dei voluntate conſilium, de indiciis virginitatis indubitate cognoſcendis, ſi de virgine matrimonio tradita, in læſæ antea pudicitiæ ſuſpicionem maritus venerit, proponam explicaboque. Id tale eſt: Si duxerit vir uxorem, ac- *Deut. 22.* ceſſeritque ad eam, & odiſſe eam cœperit, quæſieritque divortii occaſiones, nomen peſſimum ei objiciens, & dixerit: Uxorem hanc duxi, & ingreſſus ad eam, non inveni virginem, vel virginitatis ſigna: tollent eam pater & mater ejus, & proferent ſigna virginitatis puellæ ad ſeniores civitatis, qui ſunt in porta, dicetque pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen peſſimum, ut dicat, Non inveni tuam filiam virginem: & ecce hæc ſunt ſigna virginitatis filiæ meæ. Expandent veſtimentum coram ſenioribus civitatis, apprehendentque ſenes urbis illius virum, &c. Quod ſi verum eſt verbum illud, & ſigna virginitatis in puella non fuerint inventa, ducent puellam ad oſtium domus patris ſui, obruentque eam cives illius civitatis lapidibus, ut moriatur. Ad hujus loci explicationem, &, ut medicis in omnibus puellis hymena non agnoſcentibus ſatisfiat, ac meum interim proſequar inſtitutum, breviter de eo quædam hic dicam.

§ 3. In virgineis locellis, vel κλπῳ γυναικείῳ inhæret latetque hæc tunica, caſtitatis conſervatrix, qua primo inſultu diſrupta, venarum uteri orificia hic intexta, deſinentiaque, ſanguinem fundunt, menſtruum vulgo, licet improprie, appellatum. Unde nuptis virginibus, prima concubitus nocte, ex hujus membranæ violenter ruptæ venulis ſanguis promanat: cujus lituris, ut virginitatis vel virgina- *Virginitatis ſigna. Moſis locus explicatur.* lium notis, teſtibuſque, tincta, quibus teguntur vel incumbunt lineamina, coram magiſtratu, ſuſpicacibus, conjugeſque violatæ antea pudoris zonæ falſo inſimulantibus maritis expandi oſtendique jubet Moſes.

§ 4. Apud Hiſpanos quoque admodum vulgare eſt ſponſis, eas ſolutæ virginitatis lituras ſanguineas in linteo à primo concubitu obſervare. Apud hos etiam filias pro virginibus aliquoties divendere ſolent quædam lucri cupidæ nimis matres, hymena inviolatum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tum, ejuſque rupti manantem ſanguinem alia materie ficta imitatæ.

§ 5. Adhæc, præterquam quod in virgine quadam certiſſime etiam tegumentum illud ſolidiſſimum deprehenderim, idipſum quoque à pudiciſſimis, mihique familiaribus matronis, quæ in ſeipſis hoc pudicitiæ munimentum prima admiſſione obſervarunt, pudica collatione cognovi: quæ & omnes virgines eo donatas eſſe, ex fœminis itidem aliis, quibuſcum familiariter & occulte hac de re contuliſſent, ſe intellexiſſe, uno quoque aſſeruerunt ore.

Hymen membrana alias craſſior, alias validior, ut ſectione opus ſit, alias fragilior.

§ 6. Membrana interim alias craſſiore firmioreque, quaſdam tenuiore fragilioreque hic obſeptas eſſe, minime dubium eſt. Pleriſque etiam laſcivo quopiam attritu eam divelli, lacerarive, aut putreſcere quoque ex humorum affluxu, & ex morbo perrumpi conſtat. Exemplo id teſtatum facile fecerim. Verum non eſt noſtri inſtituti, inutilem hujus argumenti contexere telam. Satis ſit indicaſſe, imo apertas oſtendiſſe rationes, quibus ſuccuborum incuborumque falſitas detegitur: item Moſis locum nonnihil explicuiſſe: & medicis negantibus membranam hanc in omnibus virginibus, anſam ſubminiſtraſſe, eam oculatius obſervandi: cujus quidem vitiatæ prius nomine, uxorem ſecreto arguiſſe olim maritum non immerito memini.

§ 7. Si quis jam exiguo illo hymenis foramine illuſus, diabolum ut multiformem, Venereæ rei ludibria poſſe cum virgine exercere urgeat: huic reſponſum volo, ut me doceat, quomodo eo virginitatis munimento inviolato, poſſet ex ejuſmodi congreſſus partu progignere uterus materierum uſque adeo grandium, durarum, inæqualium, aſperarum acutarumque monſtra, qualia Magdelenam quandam Conſtantiæ captam ex tali concubitu peperiſſe, paulo poſt oſtendetur. Enimvero ſi à portentoſarum harum rerum procreatione puella, à partium uteri peritis introſpiceretur contrectareturque, ut artis eſt, fraudem illuſione primum phantaſiæ in Veneris opere ingeſta factam: deinde ut imaginarius ille congreſſus judicaretur verus, dolores partus à ſpiritu cieri, atque rerum abſurdarum inſenſilium mortuarumque congeriem velut illius coitionis fœtum oſtentari à milleartifice, evidenter conſtaret.

Cap. 32.

Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Quod filii Dei ad filias hominum ingreſſi ſint, locus hic Moſis explicatur: quo magis congreſſus diabolici vanitas eluceſcit.

CAP. XXI.

SI quis jam præfractior, ad illam Moſis ſententiam mihi obtrudendam confugiat, Quod filii Dei ad filias hominum ingreſſi ſunt, atque hæ genuerint potentes & celebres viros: & hinc cum multis alioqui doctis viris inferre ſtudeat, dæmones poſſe mulierum concubitu frui, atque generare: huic Auguſtini Steuchi Eugubini, Epiſcopi Kiſami, verba hæc, quibus errorem hunc ſolide refellit, opponam. Illud, inquit, rejiciendum, ſeparandumque à natura dæmonum vera, & pene inter fabuloſos dæmones cenſendum, quod non modo è noſtris quidam, ſed etiam prophanæ philoſophiæ profeſſores plerique ſibi perſuaſerunt, de filiis illis Dei, qui dicuntur apud Moſem filias hominum vidiſſe, accenſoſque in earum cupiditate, ex eis filios genuiſſe: qui quum dicantur Hebraice Nephilim, ab Hebræis neſcio quibus, & noſtris, quinetiam externe philoſophis, dæmones crediti ſunt, qui partem divinam atque humanam miſtam habuerint. Fueruntque multi, filios illos Dei angelos ſuſpicati: è quibus, cum multis Hebræis, Joſephus in ſua de Antiquit. Judaic. hiſtoria: quem tamen Zonaras hiſtoricus excuſat, quaſi angelos ille appellarit filios Seth, ut Deo placentes, & angelorum vitam æmulantes. Fuerunt & alii in ea opinione, ut Lactantius.

Gen. 6. — *Li. 6. c. 32. de Perenn. Philoſoph.* — *Geneſ. 6.* — *Nephilim.* — *Li. 1. cap. 3.*

§ 2. Videturque antiquiſſimus error è libris Moſis non recte intellectis hauſtus. Siquidem perhibet Plutarchus, Pythagoram, Xenocraten, Platonem, Chryſippum, ſuperiores Theologos ſequentes crediſſe, dæmones fuiſſe hominibus quidem robuſtiores, viribuſque longe præcellentes, divinitatem (inquit) habentes neque ſynceram neque puram, ſed cum animæ natura & ſenſu corporeo conjunctam, voluptatis & laboris capacem. Hoc etiam credidit Athenagoras philoſophus Chriſtianus, Juſtinus item idem philoſophus, & Tertullianus, omnes ambiguitate vocabuli ducti: arbitrantique, filios Dei, angelos, puroſque Deos, genitos ex eis: alii dæmones, alii heroas vocantes, ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, amore illo, quo illi filii Dei in fœminas exarſiſſent, filioſque eximiæ virtutis & audaciæ genuiſſent, quod in Cratylo etiam retulit Plato. & Athenagoras in legatione ſcribit.

Inſtit divin. 1 1. 1 5. — *Heroes unde dicti.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 3. Similis quoque conditio fuit angelorum. Etenim cum omnes eſſent liberæ voluntatis, alii in ea, qua creati à Deo fuiſſent, conditione permanſerunt; alii naturam ſuam & conditionem violaverunt. Is ergo dæmon materiæ, & formarum, quæ ſunt in ea, imperator extitit, & cæteri, qui ex his circa primum æthera verſantur. Scitis autem nihil abſque teſtimonio nos prædicare, cum nitamur dictis Prophetarum. Illi igitur à carne victi, & in concupiſcentiam prolapſi: is autem neglector, & pravus circa rerum ſibi creditarum curam eſt inventus. Ex his vero, qui in virgines exarſerunt, nati ſunt hi, qui Gigantes ſunt appellati. Itaque angeli lapſi de cælo, circa aërem & terram, prohibiti deinceps cœlum repetere, verſantur: animi quoque Gigantum circum mundum: hæc ille. Tertullianus quoque eadem ſenſit.

§ 4. Quæ quidam doctiores melioreſque Theologi, quibus filiorum Dei notior fuit appellatio, nunquam dixiſſent: non Hieronymus, non Auguſtinus, non Gregorius Nazianzenus, non prudentiſſimus Chryſoſtomus. Nec difficile eſt erroris fontem agnoſcere: nec durum probare, ſolitas Sacras literas filios Dei nuncupare dilectos illi, illumque colentes. Ut de Iſraële: Ex Ægypto vocavi filium meum. Et in Exodo: Filius meus Iſrael. In Pſalmo quoque clara exiſtit differentia, cum homines ſunt filii Dei & cum non ſunt: Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi omnes: vos autem ſicut homines moriemini. Ecce eoſdem filios Dei & homines appellat: ſed filios Dei, quia creati ab illo, factique velut Dii, futurique, ſi Deum coluerint: homines autem, quia in terrenam fragilitatem dilapſi, Regis cœleſtis imagine denigrata. Tales erant illi eluvionis tempore filii Dei, bona progenies ex Seth, quæ commiſta cum filiabus hominum, ſcilicet corruptiſſimis fœminis, quæ ſicut uxor Adam, deincepſque ferme omnes, ſic maritos ſuos corruperunt: unde corruptiores filii nati, origo mali, ſanguinis pii cum impio commiſtio: propterea nati bellicoſi, ſuperbi, contumelioſi. Hæc ſunt veriora, à natura non abhorrentia: cum illa non abſint à fabulis Poëtarum.

Filii Dei qui? Oſea 11. Num. 24. Matth. 2. Pſal. 81.

Filii Dei.

§ 5. Nec natura fieri poteſt, nec aſſentitur philoſophia, ſpiritus corpore nudatos, amore fœminarum capi, aut ex eis generare potuiſſe. Habent enim fontem ſuum, & inferiores ortus, cupiditates: ſi deſit cauſa, deſit effectus. Ubi non ſunt membra genitalia, non eſt amor coëundi. Ubi non eſt cibus & potus, non eſt ſperma. Ubi non fuit quærenda ſucceſſio & propagatio, non adhibuit natura cupidita-

Cur dæmon coire nequit

Spiritus carnem & oſſa non habet. Luc. 24.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

piditatem generandi. Sicut ſpiritus nudi ſitire aut eſurire non poſſunt: ſic Veneris libidine nequeunt inflammari. Abſurdum quoque, duo eſſe genera dæmonum: tum ipſos angelos lapſos in concupiſcentiam, tum animas Gigantum. Fuerunt enim Gigantes homines, nec ex hominibus faciendi ſunt dæmones: nec caſus eorum fuit, quod exarſerint in amorem. Erunt igitur fabuloſi dæmones, tam quos libido rapuiſſet, quam generati ex eis. Tales erunt, quales Hector, Achilles, Æneas, Hercules, ex hominibus & Diis nati, apud Poëtas. Hæc Auguſtinus Steuchus.

§ 6. A cujus ſententia rationibus ac veritate comprobata, quamvis Lactantius ἐν ὑποθέσει diſcrepet, in univerſali tamen de gentilium diis, θέσει non diſcedit. Sic enim argumentatur: Quid eſt autem tam remotum à Deo, quam id opus, quod ipſe ad propagandam ſobolem mortalibus tribuit, & quod ſine ſubſtantia corporali nullum poteſt eſſe? Dii ergo ſi ſunt immmortales & æterni, quid opus eſt altero ſexu? nimirum ut generentur. Ipſa progenie quid opus eſt? cum ſucceſſione non egeant, qui futuri ſunt ſemper. Poterat hic argumentum Lucretii addere, quod ego validiſſimum exiſtimo: *Inſtit. divin. 1. 8. Deos ac dæmones non coire.* *Lib. 1.*

——Si numina naſci
Credimus, haud quenquam fas eſt cœpiſſe Deorum,

Sequitur apud Lactantium: Ut habeat vel miniſtros, vel in quos ipſe poſſit dominari. Quid igitur opus eſt ſexu fœmineo, quum Deus, qui eſt omnipotens, ut vocatur, ſine uſu & opera fœminæ poſſit filios procreare? Nam ſi quibuſdam minutis animalibus id præſtitit, ut ſibi è foliis natos, è ſuavibus herbis ore legant: cur exiſtimet aliquis, ipſum Deum, niſi ex permiſtione ſexus alterius, non poſſe generare? Illos igitur quos imperiti & inſipientes tanquam Deos & nuncupant & adorant, nemo eſt tam inconſideratus, qui non intelligat fuiſſe mortales.

§ 7. At Kimchi hic dicit: Omni rei, quam Scriptura vult magnificare, ſubjicitur nomen אל ſicut & in Propheta legimus לאלהים עיר גדולה civitas magna Deo, id eſt, civitas magnificentiſſima. Aben Ezra intelligit per filios Dei, homines Deum agnoſcentes. Chryſoſtomus hunc locum explicans, docere videtur, quod non ſolum abſurdum eſt, ſed etiam impoſſibile, ut improbi angeli cum fœminis coitum exerceant, ſic inquiens: Dementia plenum eſt dicere angelos dejectos è cœlo, ut cum mulieribus rem *Homil 22. in Geneſ.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

habeant, & quod incorporea illa natura corporibus copuletur. Neque enim poſſibile eſt, incorpoream naturam illam habere unquam concupiſcentiam. Et paulo poſt: Valde inſanus eſſet, qui comprobaret talia verba dementiæ plena, quod incorporea & ſpiritualis natura, corporis complexum ferat.

§ 8. Cornelius Agrippa in eo libro, quem adverſus Lamiarum inquiſitores inſcriptum emiſit, hanc Chryſoſtomi ſententiam detorquet in illos, qui maleficas mulieres, quod ſe rem Veneream cum dæmonibus peregiſſe, faſſæ ſint, inſectantur & puniunt. Quam quidem rem ipſe, & certe merito, irridet ceu fabuloſam, & à ſomniis ac imaginationibus delirantium anicularum enatam: quæ quum ſæpe dormientes per ſomnia decipiantur, & interdum quoque vigilantes ex vehementis libidinis imaginatione illudantur, tamen arbitrantur ea vere ſibi contigiſſe, quæ ſola imaginatione ſunt peracta. Sunt inter veteres & alii Chryſoſtomo aſtipulati, inter quos præcipuus Joannes Caſſianus Chryſoſtomi diſcipulus, in cujus lib. 2. Collat. cap. 8. hæc leguntur: Nullo modo credendum eſt, ſpirituales naturas coire cum fœminis naturaliter poſſe: quoniam ſi hoc aliquando ſecundum literam fieri potuiſſet, quomodo nunc quoque vel frequenter, vel raro idipſum evenire non contingeret, & abſque ſemine vel coitu viri aliquos naſci? ſimiliter de mulieribus conceptum dæmonum cerneremus.

§ 9. Conſimilem habet vim id, quod Philoſtrius Brixienſis Epiſcopus cap. 108. ſui Catalogi adverſus hæreſes in hunc modum refert. Alia eſt hæreſis, quæ de gigantibus aſſerit, quod angeli ſe miſcuerint cum fœminis ante diluvium, & inde natos eſſe gigantes. Sed ſi quis putaverit angelos ita peccaſſe transformatos in carne, & in ea remanſiſſe, aut ita factos carnales crediderit, is violenta ratione decernit hiſtoriam: ſicuti & paganorum & poëtarum mendacia aſſerunt, Deos Deaſque transformatas nefanda conjugia commiſiſſe. Quod ſi factum eſt aliquando, & nunc fieri, non erit ambiguum: quod autem non factum eſt aliquando, nec modo fieri manifeſtum eſt. Neque ab his abhorrent, quæ Cyrillus Alexandriæ Epiſcopus in eandem fere ſententiam diſſeruit lib. 2. Allegoriarum in Pentateuchum. His accedit authoritas Concilii Ancyrani, deteſtantis inſanam opinionem quarundam veneficarum mulierum, aſſerentium ſe noctu per longa terrarum ſpacia ab improbis ſpiritibus deduci, ubi cum dæmonibus indulgent variis

Sermone 1.

Ca. 26. q. 5.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

variis voluptatibus, epulis & libidinibus, &c.

Semideos, ut alios mortales, fuiſſe natos: nec hominem, nec perfectum animal abſque coitu & ſemine maris ac fœminæ, naſci aut concipi.

CAPUT. XXII.

Ex ſuperioribus apparet, quam abſurda ſit ac prorſus indigna Chriſtiano, Fulgentii ſententia, qui, quos Scriptura Nephilim, & Hebræorum theologia Iſſim appellat, eos & Heroas, & Semideos, & Deos Senones dictos ait, aut quia ob meriti paupertatem cœlo digni non cenſeantur, nec terreni tamen putentur propter gratiæ venerationem, cujuſmodi olim Priapus, Hippo, Vertumnus: aut quia divinis virtutibus, & in humanum genus beneficiis in hac vita præcellentes, poſt exutum hunc mortalem hominem in Deorum beatorum choros tranſlati ſunt. iiſdem, quibus olim in hac vita beneficiis ac virtutibus, mortalibus perpetuo providentes: aut quia arcano ſuperum ſemine procreati ſunt, quos ex Deorum ſive dæmonum commixtione cum hominibus genitos putant, ideoque mediam quandam naturam ſortitos, ut qui nec angeli nec homines ſint.

Nephilim. Iſſim. Semidei quales crediti. Senones.

§ 2. Etenim non apud Chriſtianos, ſed apud Ethnicos numina quædam tantum ſunt terreſtria, quædam cœleſtia tantum, quædam media, quæ Apulejus animalia ingenio rationabilia, & animo paſſiva, corpore aërea, tempore æterna dicit. Antiquitas autem Medioxumos appellavit, quod velut interceſſores Deos minores, hominum autem natura majores eſſe, & divina quædam munera nobis tanquam μεσῖται conferre viderentur: ut Æſculapius, Pollux, Caſtor, Liber, Quirinus, Atlas, & alii, quos Auguſtinus Steuchus nominavit. Herculem Servius communem Deum utriuſque naturæ dicit, medium inter divinitatem & humanitatem. Ex Jove enim & Alcmena natus fingitur, quæ uxor erat Amphitryonis. Hinc cum per Herculem juratur, Mediusfidius jurari ſolet, quaſi medius filius.

Medioxumi Dii.

Hercules. Aeneid. 8. Alcmena.

§ 3. Ut autem ex homine Deum naſci, nec divinitatis nec humanitatis patitur ratio, ſive ex fœmina & viro ſimul, ſive ex virgine tantum, quemadmodum Sibylla Erythræa dicit,

—οὐ δυνατ᾽ ἀνδρὸς
ἐκ μηρῶν, μήτρας τε, θεὸς τετυπωμένος εἶναι:

Deus ex homine non poteſt naſci. Feſtus verb. Med. Medius fidius.

Nullum animal niſi ex utroque ſexu.

ſic etiam neque homo neque perfectum animal, niſi ex maris ac fœminæ congreſſu, vel concipi vel naſci poteſt. Repugnaret enim hoc non ſolum ipſi veritati, ac ſacroſanctæ religioni noſtræ, verum etiam univerſæ rerum naturæ. Nam profecto in hominibus cæteriſque animantibus diverſitas ſexus & coitio & generatio nullam habent aliam rationem, niſi ut omnia genera viventium, quando ſunt conditione mortalitatis obitura, mutua poſſint ſucceſſione ſervari.

Dial. de Repub. 10.

L. 1 ff. ſolut matr Juſtin. in Nov. de nupt.

§ 4. Quod ſi abſque coitu ſexus utriuſque, vel quo alio modo fieri poſſet, iniquiſſimas atque ridiculas tuliſſet Plato leges, qui cœlibatum è ſua repub. non ſolum exterminavit: ſed iis etiam, qui non nuberent, mulctas pœnaſque conſtituit. Atque hæc eſt unica naturalis nuptiarum & ratio & cauſa, Jureconſulti prudenter inſpiciunt. Ariſtoteles quidem & Theophraſtus animalia bifariam generari recte dixere, alia ſcilicet ex coitu, alia ex terra & putredine. At illa perfecta ſunt, hæc autem imperfecta, de quibus hic non loquimur. Etenim Deus in principio perfecta omnia condidit, & hominem quidem & reliqua in ſpeciem ſuam, hoc eſt, maſculum & fœmellam, nullo genere excepto, nec aquatili, nec volatili, nec terreſtri. Nam in univerſali κατακλυσμῷ mundi, licet ipſe poſtea ſua virtute denuo quælibet creare potuiſſet, Noæ tamen ita mandat: Ex omni jumento mundo tolles ſeptem & ſeptem, maſculum & fœmellam ejus: de jumento vero immundo duo, maſculum & fœmellam ejus. De volucre quoque cœli ſeptem & ſeptem, maſculum & fœmellam, ad vivificandum ſemen ſuper faciem univerſæ terræ.

Animalia perfecta & imperfecta Geneſ. 1. Auguſt. lib. 21. Sententiarum, Sent. 7. Gen. 7.

Animalia nulla ex ſe concipere.

Bernicla, anſer Scotiæ.

§ 5. Quare Æneas Sylvius fabuloſum eſſe putat, anſeres in Scotia vicina ex arboris fructibus in aquam decidentibus naſci, ut tradit Saxo Grammaticus: licet Guilielmus Turnerus Anglus ſcribat, hoc anſerum genus Berniclam dictum (cujus vel nidum vel ovum nemo vidit) ſine parentum opera gigni ſponte, quum ſcilicet ad certum tempus malus navis in mari computruit aut tabulæ aut antennæ abiegnæ, inde in principio velut fungos erumpere, in quibus temporis progreſſu manifeſtæ avium figuræ cernerentur: deinde pluma veſtitæ, poſtremo vivæ & volantes: atque id aſſeri, præter commune omnium gentium littoralium, Angliæ, Hyberniæ, & Scotiæ teſtimonium, à Gyraldo, qui multo fœlicius, quam pro ſuo tempore Hyberniæ hiſtoriam concripſerit. At idem ille non ſatis tutum eſſe vulgo fidem aſtrui, & Gyraldo ob rei raritatem non credendum ſubjingit. Quare is ipſe, qui Anglus natione, & medicus

pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

profeſſione erat, Theologum Anglum conſuluit, qui verum eſſe, quod de hujus avis prodigioſa generatione dicitur, affirmavit. Verum in rerum naturalium cognitione potius docto medico ipſi Turnero, quam Theologo fidem præſtandam exiſtimarem.

§ 6. Huc pertinet quod de volucre Ephemero tradit Ariſtoteles lib. 5. de Hiſt. anim. Hyppanis fluvius apud Cimmerium Boſphorum ſub ſolſtitio, defert veluti folliculos acinis majores, è quibus quadrupedes volucres erumpunt. Quod genus animalis in poſtmeridianum uſque diei tempus vivit & volat: mox deſcendente ſole marceſcit & languet: deinde occidente, moritur, vita non ultra unum diem protracta: unde Ephemerum, id eſt diarium appellatum eſt.

Ephemerus avis.

§ 7. At prodigioſæ hæ narrationes non ſemper fidem merentur. Quemadmodum nec id, quod Ovidius tradit, Channem piſcem ex ſeipſa concipere: & quod Archelaus de leporibus, utramque vim ſingulis ineſſe, ac ſine mare æque gignere: quodque Ariſtoteles & Alexandri milites ſunt commenti, generationem murium lambendo conſtare, non coitu. Hyænam quoque parere ſine mare, vulgus credit, Ariſtoteles negat. Idem de vulturum fœmellis traditum eſt. Oves ex terra naſci ſcribit Sigiſmundus Baro, &c. in Moſchoviæ, & Scythiæ hiſtoria. Superat autem omnia hæc mendacia quod dicit Plinius, in Luſitania circa Ulyſſiponem oppidum, & Tagum amnem, equas Favonio flante obverſas, animalem concipere ſpiritum indeque partum fieri, & gigni pernicioſſimum. ita, ſed triennium vitæ non excedere:

Tlin. lib 32. cap. 7. lib. 8. cap. 55. lib. 10. cap. 65.

Plin. lib. 1. cap. 30. Origines in prin. cont. Fauſtum

Plin lib. 8. cap. 42.

Ore omnes verſæ in Zephyrum ſtant rupibus altis,
Exceptantque leves auras, & ſæpe ſine ullis
Conjugiis vento gravidæ. ——

Virg. 3. Geor.

Atque hæc de animalibus brutis.

§ 8. Quæ ſi ratio ipſa reſpuit, ac ſacra Scriptura refellit, quanto minus in homine concedenda? Concideret enim ſummum noſtræ fidei fundamentum, abſtruſiſſimumque incarnationis Chriſti myſterium: &, quod Supra naturam operante Spiritu Dei fuit effectum, id natura ſibi vendicaret. Sola enim Maria virgo & ante partum & poſt partum, Chriſtum hominem & Deum ſine viro & concepit & peperit, ut ſupra demonſtratum eſt: nec ulli unquam hoc aut tributum fuit aut tribuetur mulieri: ne forte potentia & voluntas divina prætendatur, cum hæc mendacia paſſim tradi videmus: veluti Platonem ex virgine, Apollinis phantaſmate oppreſſa na-

Nemo præter Chriſtum ex virgine natus ſine viriſe mine. Eſaiæ 7.

Auguſt. cont. Jud. cap. 9.

Plato.

Alrunæ. ſanatum: & Gothicas, quas Alrunas vocant, & ſpecie & ingenio ſpectabiles fœminas, olim Filuniri ſive Idanthreſi Gothorum Regis caſtra egreſſas, ac per Aſiaticæ Scythiæ ſolitudines oberrantes, à *Hunni.* Faunis & dæmonibus compreſſas, ac inde procreatos Hunnos fuiſſe. Se amore captos eſſe mentiuntur dæmones, ut amentes viciſſim fœminas in officio arctius conſtringant, ardenter animarum perditionem depereuntes.

§ 9. Quod autem non ex mare, ſed ex ſemetipſis concipiunt mulieres, ea eſt caro informis, inanima, quam molam nos vocamus. Ideo non animatur, quia non eſt ex duobus: licet quoque neminem *Molæ mulierum.* vidiſſe unquam mulierem ſine viro vel molam vel ejuſmodi quippiam concepiſſe, aſſerat Galenus lib. 14. de uſu part. Falſiſſime igitur Simon magus ex virgine ſe natum jactabat, ut Deum ſe mentiretur. Falſiſſime Merlinus, dæmonis & virginis filius habitus, ut infra dicemus. Falſiſſime Servius Tullus Laris familiaris filius creditus, & reliqui omnes ſemidei, de quibus diximus. Nam & ipſi mortales fuerunt, & patres eorum viri, & matres fœminæ.

Plin. lib. 7. cap. 15. & lib. 10. cap. 64.

Plin. lib. 37. cap. 37.

Commentum de Martini Lutheri ortu dæmoniaco.

CAPUT. XXIII.

In æſtate anni ſexageſimiquinti ſupra ſeſquimilleſimum, Epiſcopus in celeberrimo famoſi oppidi collegio, ad elevandam Martini Lutheri doctrinam, in concione publica hanc de ejus ortu enarravit hiſtoriam, quam certe lepidam atque hoc loco dignam negligi minime oportuit, ut videntes videant, & intelligentes intelligant. Diabolus in forma mercatoris & artificis gemmarii Wittembergam venit, ubi apud civem hoſpitio excipi cupit, quod merces ſuas precioſas communibus hoſpitiis credere minus auderet, pro beneficio interim juſtam pollicitus remunerationem. Cæterum ubi hoſpitis filiam in amplexus muneribus, blanditiis, aliiſque voluptatis irritamentis pellexiſſet, ejus tandem concubitu fretus, brevi evanuit, nec poſtea apparuit uſquam. Puellæ indies magis ac magis uterus intumuit. Quæ enixura tam horrenda raraque edebat indicia, ut fœtum non legitime conceptum eſſe, argumentis minime obſcuris præſumeretur.

§ 2. Puer adoleſcens tantum pauco tempore in ſcholis promovit, ut ſuos coætaneos & commilitones facile vinceret, vitæ tamen ratione ſimulata. Inde ex patris inſtinctu factus monachus,

chus, vim religioſæ virgini (quemadmodum ab eruditis viris, iiſdemque non paucis fertur) intulit abjecta cuculla. Romam vero profectus, ut conditionem ſortiretur feliciorem, nec ex animo res cederet, incidiſſetque in ſanctiſſ. patris Papæ & Cardinalium inclementiam, conſilio inito cum ſuo patre, ut ob denegatas preces ſe ulciſceretur, ab eo conſulitur (quod imperitam plebem ſeductu facilem intelligeret) ut commentariolo orationem explicaret Dominicam, quam cunctos ſimul Chriſtianos noviſſe oportet, ut ea ratione ſui inſtituti voto potiretur.

§ 3. Explicationem autem hanc tanto artificio & faſtu contexuit, ut non modo vulgaribus, ſed & eruditis pleriſque, donec fucum animadverterent, commendaretur. Tragicus hic Urſus plebejorum hominum erga ſe ſtudia videns, longius indies graſſari cœpit, tam ore, quam calamo contra Romanæ ſedis indulgentias, & quædam ejuſdem inſtituta alia, donec redargueretur, pudefieret & convinceretur: nimiſque longum foret enarrare ſingula: ſapienti ſat dictum, A doctis omnibus hic Urſus nuncupatur. Nomen ejus, quem digito commonſtramus, plus ſatis intelligitur. Indignum etenim, ut ille in verbi Domini cathedra nuncupetur. In ſumma, fons eſt & origo univerſæ hæreſeos, in cujus extirpationem Concilium hoc ſanctum tam diu incœptum, & agitatum: nunc tandem cum utilitate non exigua abſolutum eſſe, merito acceptum Deo ferimus.

§ 4. Hiſtoria catholica de ſtatu religionis noſtri temporis Gallice conſcripta, authore S. Fontaino Theologiæ Doctore, tradit quoque probabilem eſſe opinionem, literarum monumentis propagatam: Margaritam videlicet Lutheri matrem ex diaboli coitu concepiſſe, qui aliquoties ante cum ea fuiſſet congreſſus, quam Joanni Luder matrimonii fœdere jungeretur.

§ 5. Lutheri profecto Doctrinam aliis veritatis machinis impugnare & convellere oporteret, non ejuſmodi figmentis, alioqui vulgus intelliget. Siquidem craſſum nimis hoc commentum eſt de tali dæmonis concubitu, quum ex deſcripta ejus vita omnibus conſtet, natum fuiſſe anno 1483. die 10. Novembris, nocte poſt horam undecimam, Iſlebiæ ſub imperio Comitum Mansfeldenſium, ex patre minime obſcuro Joanne Luthero, viro Patricio, & hujus pudica conjuge Margarita matre: atque Martini nomen ei impoſitum, quod dies proximus, quo per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

baptiſmum Eccleſiæ initiaretur infans, Martino ſacer eſſet.

Cur ex Diis ac virginibus homines naſci confictum ſit, & qua ratione ſpiritus ac Dii cum mulieribus coeant, hiſtoriis aliquot docetur.

CAP. XXIV.

Cur ſine viri coitu, multi nati fingantur.

CONFICTA autem & excogitata fuerunt illa ab hominibus & antiquitus, & noſtro ſeculo, vel per adulationem, ad Principum ac potentum familias illuſtrandas ac evehendas: vel per pudorem, ad obſcuritatem generis aut natalium turpitudinem tegendam: vel per timorem, ad ſtupra mulierum aut edulteria celanda: ſicut & felicibus ex veteri proverbio, ſunt trimeſtres partus, & ut Suetonii verbis utar, patrem Claudii Cæſaris Druſum, olim Droſnum, mox Neronem prænomine, Livia, quum Auguſto gravida nupſiſſet, intra menſem tertium peperit, fuitque ſuſpicio ex vitrico per adulterii conſuetudinem procreatum. Statim certe vulgatus eſt verſus, τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία. Vel etiam conficta fuerunt hæc per artem, ad libidinem quorundam explendam, qui plerunque ſunt aut laſcivi juvenes, aut ocioſi ſacerdotes, & forma & varietate mulierum templa frequentantium capti. Jovem hoc pacto Danaæ miſiſſe ajunt quondam in gremium imbrem aureum. Et Chærea conſimilem jam olim luſiſſe ſe luſum ait, Deum ſeſe in hominem convertiſſe, atque per alienas tegulas veniſſe clanculum per impluvium, fucum factum mulieri. At quem Deum? qui templa cœli ſumma ſonitu concutit. Ego homuncio id non facerem?

In vita Claudii Cæſaris. *Imber aureus Jovis.* *Terent. in Hecyra.*

Joſephus Ant. Jud. XVIII. 4. *Paulina probitas.*

§ 2. Patebit hoc optime ex hac elegantiſſima Joſephi hiſtoria. Circa Chriſti tempora etiam Romæ, in ſacris Iſidis, ſumma turpitudo deprehenſa eſt. Erat Romæ Paulina, mulier non minus probitate morum, quam natalium claritate illuſtris, adhæc opulenta & formoſa, ut quæ eſſet in ipſo ætatis flore, ſed inprimis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino, viro tali conjuge digniſſimo. Hujus amore captus eſt Decius Mundus, juvenis non obſcurus in equeſtri ordine: & quia major erat fœmina, quam quæ corrumpi poſſet muneribus, eo magis accendebatur amantis inſania, ita ut offerret ei pro unica nocte ducenta drachmarum millia. Ac

D. Mundi amoris impotentia. *Amoris vis ac pretium.*

ne ſic

ne ſic quidem valens eam flectere, non ferens amoris impotentiam, decrevit morbum ſimul & vitam finire inedia. Hoc ejus propoſitum non fefellit Iden, libertam Mundi paternam, variis inſtructam, ſed non probatis artibus: quæ indigne ferens obſtinationem juvenis, blanda oratione conventum animare conata eſt, ſpem ei faciens, effecturam ſe, ut potiatur Paulinæ complexibus. Cumque ille preces ejus libenter acciperet, ait ſibi opus quinquaginta tantum drachmatum millibus ad expugnandam mulieris pudicitiam. Ita refocillato juvene, & accepta, quantam petierat, pecunia, novam doli viam ingreſſa eſt, videns Paulinam non capi pecuniis. Sciens porro, eam vehementer addictam Iſidis cultui, tale quiddam comminiſcitur. Conventis aliquot ex ejus ſacerdotibus, accepta fide ſilentii, & quod efficaciſſimum eſt, oſtentato præmio, in præſens x x v millibus, & alteris totidem poſt navatam operam, indicat eis amorem juvenis, rogans, ut omnibus modis adniterentur eum reddere voti compotem. Illi auri cupidine tacti, benigne ſunt polliciti: quorum natu maximus propere ſe ad Paulinam contulit: & admiſſus impetratoque abſque arbitris colloquio, venire ſe ait miſſum ab Anubide, capto ipſius forma, & jubente, ut ad ſe veniat. Illa libenti animo accepit nuncium: moxque jactabat ſe apud familiariter notas mulieres, quod dignata ſit amore Anubidis: marito quoque indicat, condictam ſibi cœnam & cubile Anubidis. Id eo facilius conceſſum eſt, quod cognita & probata eſſet viro conjugis pudicitia. Itaque in templum proficiſcitur, & poſt cœnam inſtante ſomni tempore incluſa per ſacerdotem, tenebris conciliantibus in latentem ibi Mundum incidit, totamque eam noctem obſecuta eſt juveni, Deo ſe gratificari exiſtimans. Eo deinde abeunte, priuſquam ſacerdotes doli conſcii ſurgerent, Paulina mane ad maritum reverſa, congreſſum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoque magnificis verbis exaggerat. Illis nec credere libebat, rei naturam conſiderantibus: nec mirari tamen non poterant, ob inſignem mulieris pudicitiam. Die deinde poſt rem patratam tertia, Mundus adamatæ forte fortuna obvius: O factum bene Paulina, inquit, quod & ducenta illa millia mihi ſervaſti, quæ potuiſti tuis facultatibus addere, & morem nihilominus meæ voluntati geſſiſti. Nihil enim mea refert, quod Mundum contempſiſti, quandoquidem prætextu Anubidis optata voluntate expletus

Falſa religionis uſus.

Sacerdotes Iſidis lenones.

Juvenis pro Deo coit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſum: atque his dictis abiit. At mulier tum primo deprehenſo flagitio, veſtem ſibi lacerat: & re tota ad maritum delata, obſecrat ne tam inſigne ludibrium impunitum ſinat. Maritus porro Imperatori totum ſignificat. Tiberius, poſtquam accuratiſſima inquiſitione didicit omnia, ſacrificos illos impoſtores in crucem egit: unaque Iden, inventricem hujus ſceleris, cujus præcipua opera fuit in corrumpenda mulieris pudicitia: dirutoque templo, ſtatuam Iſidis juſſit mergi in Tiberim. Mundum autem mitiore pœna exilii caſtigaſſe contentus eſt, crimen ejus in Cupidinis impotentiam referens.

Lenocinii pœna.

Eccl. hiſt. XI. 25.

Deorum libidines per ſacerdotes exercentur.

§ 3. Euſebius non minus notabile refert Saturni adulterium. Sacerdos Saturni, Tyrannus nomine, quaſi ex reſponſo numinis, adorantibus in templo nobilibus quibuſque & primariis viris, quorum ſibi matronæ ad libidinem placuiſſent, dicebat, Saturnum præcepiſſe, ut uxor ſua pernoctaret in templo. Tum is, qui audierat, gaudens quod uxor ſua dignatione numinis vocaretur, exornatam comptius, inſuper & donariis onuſtam, ne vacua ſcilicet repudiaretur, conjugem mittebat ad templum. In conſpectu omnium concluſa intrinſecus matrona. Tyrannus clauſis januis, & traditis clavibus, diſcedebat. Deinde facto ſilentio per occultos meatus & ſubterraneos aditus, intra ipſum Saturni ſimulachrum patulis irrepebat cavernis. Erat autem ſimulachrum illud à tergo exeſum, & parieti diligenter annexum. Ardentibuſque intra ædem luminibus, intentæ ſupplicantique mulieri vocem ſubito per ſimulachrum æris concavi proferebat, ita ut pavore & gaudio infelix mulier trepidaret, quod dignam ſe tanti numinis putaret alloquio. Poſteaquam vero, quæ libitum fuerat, vel ad conſternationem majorem, vel ad libidinis incitamentum diſſeruiſſet numen impurum, arte quadam linteolis obductis, repente lumina extinguebantur univerſa. Tum deſcendens, obſtupefactæ & conſternatæ mulierculæ adulterii fucum prophanis commentationibus inferebat. Hæc cum per omnes miſerorum matronas multo jam tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis fœminam horruiſſe facinus, & attentius deſignantem cognoviſſe vocem Tyranni, ac domum regreſſam viro de fraude ſceleris indicaſſe. Ille de injuria conjugis, immo potius ſua, ardentius inflammatus, inſcriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo convicto atque confeſſo, cæciſque fraudibus revelatis,

Fucus ſacerdotum in adulteriis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

latis, pudor omnis & dedecus Paganorum pervaſerat domos, adulteris matribus, inceſtis patribus, liberis ſpuriis deprehenſis.

§ 4. Hinc exiſtimare poſſumus, ac dignoſcere, quomodo matrona Romana fuerit à Marte compreſſa. Cujuſmodi multa Valerius Max. & alii hiſtorici referunt. Fuit hæc fraus ſemper uſitata ſacrificis, ut hac de cauſa ſimulachra deorum, ipſosque deos & comedere, & bibere, & coire fingerent. Nota eſt hiſtoria apud Danielem, de ſacerdotibus Bel ſeptuaginta, qui, cum ea, quæ Belo proponerentur, tam conſtanter eum ipſum conſumere affirmarent, ut ſanctum Dei Prophetam in diſcrimen vitæ adducerent, oſtium fani Regem obſignare patientes: eos tamen ſub menſa occultum aditum habuiſſe, ac per eum cum uxoribus & liberis ad Dei pateras exhauriendas patinaſque evacuandas veniſſe, ex veſtigiis ille ſumma prudentia deprehendit, Regique demonſtravit. Quæ ſagacitas quam noſtris etiam temporibus utilis, atque adeo neceſſaria eſſet, Aureliana Necromantia docet, & Chriſti divæque virginis apud Bernates colloquium monachorum arte confictum, de quo ſupra dictum eſt.

Sacerdotes ſemper pro Deo ſuo comedunt & coeunt.
Daniel. 14.
Vide lib. 5. ca. 15. infra. Lib. 3. cap. 18.

De mutua maleficarum commixtione.

CAPUT. XXV.

Quia ſuperiori Capite ſatis deteximus illos Deos, qui formoſiſſimas quaſque matronas ſub religionis ſpecie in complexus ſuos ſibi depoſcebant olim: videamus jam, quinam ſint dæmones, à quibus maleficæ ſubagitari ſe vulgo jactant. Quod etſi poſſem exemplis noſtri temporis, noſtrarumque partium, etiam in virginibus ſanctiſſimæ, noſtra opinione, pudicitiæ demonſtrare: tamen quod odioſa ſint, iis prætermiſſis, unum ab exteris ſumemus, quo nihil eſſe poteſt ad vanitatem falſitatemque dæmoniaci coitus probandam accommodatius, nihil illuſtrius.

§ 2. Joannes Leo Africanus teſtatur, in Africa Feſſæ maleficas eſſe, quæ videri volunt habere ſummam cum dæmonibus familiaritatem: dæmones autem vel rubros vel albos vel nigros appellant: atque ubi alicujus fatum eloqui volunt, certis odoribus ſemetipſas ſuffiunt & affirmant eum tum ſe recipere dæmonem, quem accerſerunt: inde mutata voce dæmonem in ſe loqui fingunt. Tum, qui rei alicujus explorandæ gratia venerunt, jam magna cum reverentia ſciſcitantur ex illis, & tandem numerato dæmoni precio

Li. 3. deſcrip. Afric.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

diſcedunt. Verum, qui ſanioris ſunt judicii, mulieres has Sahacat, quod Latinis Fricatrices ſonat, recte appellant, quod damnando more ſoleant Venerem inter ſe exercere: dicerem honeſtius, ſi poſſem. Si quando formoſæ mulieres eas adeant, maleficæ earum amore non ſecus atque adoleſcentes puellarum accenduntur, & in dæmonis ſpecie rogant, ut concubitum pro mercede patiantur. Ita fit, ut dum ſe dæmoniorum dictis paruiſſe putant, rem cum maleficis habuerint.

§ 3. Neque deſunt, quæ ejus rei voluptate allectæ, maleficarum conſortium ambiant, & morbum fingentes, unam earum ad ſe vocent, vel miſerum eo mittant maritum: quæ re intellecta, mulierem à dæmone quodam vexatam affirmat, eamque ob cauſam nullo modo liberari poſſe, niſi ſe illarum adjunxerit numero. His verbis miſer ille tandem victus non modo permittit id, ſed & maleficarum ordini ſumptuoſum parat convivium: quo abſoluto, ad tympanorum ſtrepitum mirum in modum ſaltare ſolent, deinde uxorem Diis ventiſque committere. Reperiuntur tamen, qui vel minimo negocio fuſtibus hunc dæmonem ejiciunt. Alii dæmonio ſe obſeſſos fingentes, non alio modo maleficas illas decipiunt, quam quo illorum uxores ſunt deceptæ. Sic ars eluditur arte. At vide quanta interim miſero diabolo fiat injuria tam facto quam dicto, dum & id illi criminis imponunt, quod non committit: & eam voluptatem ipſæ ſentiunt ſolæ, cujus illum participem eſſe prædicant.

De vanitate Seminis per ſuccubum & incubum tranſlati.

CAP. XXI.

De eodem dæmone ſuccubo & incubo abſurdum quorundam Theologorum argumentum.

PECULIARE vero dæmonis prius cum viro, deinde cum muliere congreſſus figmentum commentantur nimis imprudenter, ac argumentantur abſurde admodum plerique Theologi (ut Mallei maleficarum architecti, Henricus Inſtitoris & Jacobus Sprenger ordinis Prædicatorum, ſacræ paginæ doctores & hæreticæ peſtis inquiſitores, ejuſdem item ordinis Petrus de Palude, atque Martinus de Arles Theologiæ Profeſſor, ac hujus farinæ alii) eundem ſcilicet dæmonem viri ſcelerati prius ſuccubum, effici mulieri deinde incubum: ſemenque viro antea ademptum, mulieris inde ſinui in ipſo actu inſtillari, atque hinc fœtum concipi, progignique.

Volum. 10. tract. de ſortil. 7. quæſt. num. 13.

§ 2. Quem tamen Grillandus ait non dicendum filium dæmonis, ſed

nis ſed ejus, cujus erat ſperma: itaque affirmare communiter Theologos, S. Thomam in tract. qq. 1. parte, tit. de miraculis. q. 8. verſ. ad primum. (In Auguſtino vero, quem citat, nihil ejuſmodi repeti.) Proinde, dum ad choreas tranſlatæ ſunt uxores, Satanam alium dæmonem in forma ſuccubi marito ſubſternere, qui adeo bene ſe accommodet coire volenti, ut etiam callidiſſimum quemque falleret: ut ait Thomas d. titul. q. 5. Næ id ridiculum nimis videtur, quam quod multis debeat confutari argumentis.

§ 3. Hoc ſolummodo dicam: illam ſeminis ex ſanguine & ſpiritu humano temperiem generationi aptam in ordinatis à Deo locellis, extra propria conceptacula, qualicunque præcipue tranſlatione corrumpi & interire: propterea quod ſpiritus ac calor ille cordis totiuſque corporis nec adſit, nec quantitate & qualitate juſta ſit in eo temperatus. Quamvis eam temperiem à dæmone conſervari poſſe nugetur Thomas, tum propter motus celeritatem, tum fomenta adhibendo, quibus illa defenditur. Si enim hoc fieri poſſet, quam fœcunda monſtrorum mater tam longo tempore extitiſſet humanum genus, ſemine ex feris vel beſtiis permutato, tranſlatoque ab incubo dæmone, & mulieris ſinui infuſo? En horribilem conſequentiam.

§ 4. Hinc vides, quam omnino non ſit credendum Alberti ſcholiaſtæ, qui quaſi per ſomnum ſic ſcribit: Si ſemen emiſſum ad terram, poneretur ad matricem, poſſibile eſſet, quod conciperet: & ſæpius contingere, quod in balneo, ubi vir ſperma emittit, muliere præſente, ipſa tanquam in coitu concipiat, quia matrix eſt maxime attractiva, & ſemen adhuc vigens, nec exhalatione impotens, atque ideo fœtum produci poſſe, idque experientia comprobatum eſſe. Nam ſi ſemen ſuper ſalviam effunderet felis, atque ſalviam hanc aliquis comederet, tum ex illo ſemine generarentur in viri ventre feles, per vomitum expellendi. Abſurdiora hæc ſunt, & mendaciora, quam ut longiori refutatione indigeant.

Lib. de Format. hom. ca. 1. de Gener. embryi.

§ 5. Idem ſit reſponſum fœminæ habitanti in vicinia Averrois, qui ſcribit eam jurejurando confirmaſſe, quod infantem conceperit ſemine profuſo à laſciviente maſtupratore, & in balneo attracto: quemadmodum & Hebræi nugantur eodem modo natum Benzyram virum doctiſſimum & ſapientiſſimum ex filia Hieremiæ prophetæ. Ejuſdem erit fidei & illud ancillæ Reginæ Tanaquilis Ocriſiæ,

Lib. Collectorum.

quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Livius li.1. Plin.li.36. cap.37. Servius Tullus Laris fil. & ſcorti. Plinius x. 33. Falſa de perdicibus.

quæ Tarquinio Priſco regnante, jactabat ſibi repente in foco comparuiſſe genitale è cinere maſculini ſexus, ſeque inſidentem ibi conſurrexiſſe gravidam, & ita Servium Tullum natum, qui regno ſucceſſit. Ejuſdem profecto vanitatis illud Plinii de perdicibus, licet ab Ariſtotele videatur tranſcripſiſſe, ex lib. 5. de hiſt. anim. cap. 5. Neque in animali alio par opus libidinis. Si contra mares ſteterint fœminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem exerta lingua per id tempus æſtuant, concipiuntque ſupervolantium afflatu, ſæpe voce tantum audita maſculi.

De ſylvanis, faunis, & Satyris.

CAP. XXVII.

De Civit. Dei, xv.23. Lib.1. quæſtionum ſuper Geneſim, qu. 3.

Nec dubium eſt, alios mihi Auguſtinum hic de incubis dæmonibus objecturos, ita ſcribentem: Quoniam creberrima fama eſt, multique ſe expertos, vel ab eis, qui experti eſſent (de quorum fide dubitandum non eſt) audiſſe confirmant, Sylvanos & Faunos, quos vulgo Incubos vocant, improbos ſæpe extitiſſe mulieribus, & earum appetiſſe ac peregiſſe concubitum: & quoſdam dæmones, quos Galli Duſios nuncupant, hanc aſſidue immunditiam & ſentire & efficere, plures taleſque aſſeverant, ut hoc negare impudentiæ videatur: non hic temere aliquid audeo definire, utrum aliqui ſpiritus, elemento aëreo corporati (nam hoc elementum etiam cum agitatur flabello, ſenſu corporis tactuque ſentitur) poſſint etiam pati hanc libidinem, ut quo modo poſſunt, ſentientibus fœminis miſceantur.

§ 2. Hæc parum aut nihil facere contra nos, intelliget is, qui cum noſtris rationibus ſupra adductis, exactius ſingula diſcuſſerit expenderitque. Quæ inſuper rumore acceperit ille, duntaxat recenſet, nec certi aliquid ſtatuere audet. Et ſi demus, ſpiritus aliquos elemento aëreo corporatos eſſe: minime tamen hinc ſequetur, ab aëreo corpore, cum eo, quod contemperata quatuor elementorum permixtione conſiſtit, naturalem, vel ſimilem ei, qui inter paria, terrena magis contemperatione imbuta contingit corpora, exerceri congreſſum. Aërem tales ſpiritus adferunt, aërem agitant, aërem verberant. In ejuſmodi actu præter alia commoda organa, requiritur caro & ſanguis, quibus ſpiritus carent. Reliqua itaque erunt ludibria à dæmone objecta, confirmataque vitioſa mulieris dementatæ phantaſia. Quare præponderet hic ratio, & veritatis robur.

§ 3. De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 3. De Satyris illis ſalacibus, qui etiam obtruduntur, & ean-em cum Sylvanis & Faunis rationem habent, an quoque veri fue-nt dæmones, quid in Atticis ſcripſerit Pauſanias, breviter adjiciam. quidem, ait, de Satyris quinam ſint, ut aliquid certius, quam ab liis traditum ſit, cognoſcerem, ſingula ex multis ſum percunctatus. uphemus Cartandem, vir non ignobilis, hæc mihi recenſuit: ſe, um in Italiam navigaret, ventorum impetu in extremas Oceani ras delatum: ibi multas eſſe inſulas deſertas, quæ ab hominibus greſtibus incoluntur: ad illas inſulas appellere nautas noluiſſe, uoniam antea in eas appulſi, à quibus tenerentur incolis, non i-norarent: ſed tunc etiam præter eorum voluntatem tempeſtate eo dactos. Inſulas à nautis Satyrides appellari. Incolas ruffos eſſe, & audas non multo equinis minores, infra clunes habere. Hos, ubi rimum hoſpites ſenſiſſent, eveſtigio nulla edita voce ad navim cu-urriſſe: ac mulieribus, quæ in navi erant, manus injeciſſe. Nautas ero paveſactos, mulierem barbaram in inſulam expoſuiſſe: in quam atyri irruentes, non tantum eam, quæ natura viris expoſita eſt par-em, ſed aliam quamlibet petulantiſſime appetiviſſe. *Satyrides inſulæ. Satyri.*

§ 4. De ſatyro quoque animali hæc ſcribit Ant. Sabellicus: Ex thenis Sylla per Theſſaliam & Macedoniam ad mare deſcendit, nille & ducentis navibus ex Dyrrachio Brunduſium tranſmiſſurus. roxima eſt Dyrrachio Apollonia, & circa hanc Nympheum. Sacer bi locus virenti colle ac pratis, quæ fontes multifariam irrigant. Hic ſub id tempus, quo Sylla eo cum exercitu venerat, Satyrum, a-nimal humano ore, atque ea forma, qua pingitur, ſomno preſſum, tque ita captum, locorum accolæ ad Syllam vinctum perduxe-unt. Ibi haud una voce interrogatus, quis eſſet, multiſque varia-um linguarum peritis ad hoc ipſum adhibitis, tantum vociferatus licitur: voxque aſpera ex eo profecta, inter balatum & hinnitum nedia. Sylla religione tactus, datis comitibus, qui eum in ſolitu-linem deducerent, miſſum fieri imperavit. *Satyrus. Lib. 3. Ennead. 6.*

§ 5. Animalia etiam fuiſſe, quæ Satyri dicerentur, ſcribit Hie-onymus in vita Pauli primi heremitæ: eoſque locutos eſſe, & ratio-nis officia peregiſſe. Refert quoque, Satyrum quempiam Anto-nium quondam allocutum fuiſſe, & gentilium errorem in ſe colen-dis animalibus damnaſſe: affirmatque unum vivum olim produ-ctum in publicum, & mox ad Conſtantinum principem deſtinatum. His addit tamen, diabolo facillimum eſſe Satyri imaginem & no-

men aſſumere. Apud Strabonem inde legimus de Satyris, Silenis, Bacchis & Tityris, quos, inquit, dæmonas quoſdam deorumque miniſtros Cytretas nuncupant.

Incubi illuſionem infeſtare quandoque probas etiam matronas, cum ridiculo exemplo adulterini congreſſus dæmoniaci.

CAP. XXVIII.

Tract. de Superſtit. *Illuſio incubi aliis quoque mulieribus probis accidit.*

NEc ſolum, inquit Martinus de Arles Theologus, apud maleficas, ſed & circa alias probas mulieres accidit hæc incubi illuſio. Nam ex ſacerdotis cujuſdam relatu accepi, hoc tempore ipſi in confeſſione revelatum fuiſſe à quadam proba muliere nupta, cui ſæpe in ſomnis videbatur, ſe revera ſuper jumenta equitare per campos cum aliis: atque ita evagando ſuper aquam, coire hominem cum ea, & intenſam in actu ſe perſentire voluptatem: & hoc ſæpe ei accidiſſe phantaſtice, illuſione dæmonis, manifeſtum eſt.

§ 2. Unde Auguſtinus ſuper Geneſ. Illa enim, quæ accidiſſe, ut quidam recordarentur, in quorundam animalium corporibus aut falſa facta narrarentur, aut illuſionibus dæmonum, hoc in eorum animis factum eſt. Si enim contigit, ut quis in ſomnis fallaci memoria recordaretur, ſe aliquid fuiſſe, quod non fuit, aut feciſſe, quod non egit: quid mirum eſt, ſi quodam juſto Dei occultoque judicio ſinantur dæmones in cordibus hominum tale aliquid poſſe? Hæc ille.

Adulterini congreſſus illuſio diabolica.

§ 3. Deluſorii exemplum adulterii his accedat, apprime ridiculum. Mercatoris cujuſdam uxor circiter ſex vel ſeptem milaria à Wittemberga, Sileſiam verſus, abſente negotiationis cauſa marito, peculiarem ſolet admittere concubinum. Contigit itaque marito peregre agente, amaſium noctu redire: & poſt curatam cuticulam venereamque peractam velitationem, ut videbatur, hora matutina ſpecie picæ aſſumpta momento, concubinum inſidere promptuario, ac concubinæ his verbis valedicere: Hic tuus fuit amaſius. dictoque citius evanuiſſe, nec rediiſſe unquam. Quanquam Wittembergæ ab Eccleſiaſte id acceperit inſignis doctrinæ vir JOANNES LITHODIUS, medicus excellentiſſimus, ac collega mihi ſingulari neceſſitudine conjunctus: mihi tamen nugæ ſunt.

Joannes Lithodius medicus.

In collat. patrum.

§ 4. Nullo ergo modo rite credendum eſſe, dixit Caſſianus, ſpiri-

ſpirituales naturas cum fœminis carnaliter coire poſſe. Nam ſi hoc aliquando poſſet fieri, quomodo nunc vel nunquam vel raro videremus, aliquos ex eorum concubitu de mulieribus abſque virili ſemine naſci: cum præſertim conſtet, eas libidinum ſordibus delectari admodum, quas proculdubio in ſemetipſas potius, quam cum hominibus exercere mallent, ſi illud ullo modo effici poſſet? Nec item immerito doctiſſimo philoſopho & medico Julio Scaligero libet cum ſtomacho excipere, quæ de dæmonum coitu Pſellus effutiit. Quare cum Jamblicho concludamus: Quæ faſcinati imaginamur, præter imaginamenta nullam habent actionis & eſſentiæ veritatem.

Li. 16. de Subtilitat. Card. Exer. 355. Lib. de Myſteriis.

Commixtionis diabolicæ figmentum comprobantes hiſtorias omnes eſſe fabuloſas.

CAPUT. XXIX.

HINC conſtat cunctas quorumcunque hiſtoricorum enarrationes, commixtionis ejuſmodi phantaſticæ & diabolicæ figmentum comprobantes, ut fabuloſas, ab omni veritate excidiſſe, optimoque jure peſſum Ire: & vel ab aliis primum fuiſſe chartis illitas, vel ex aliorum relatu à facile credulis deinde falſo tranſcriptas, & ad poſteritatem traductas: quarum aliquas, ne ſilentio eas ſepeliiſſe ſtudio videar, hoc loco dignabor.

Incubum dæmonem approbantes hiſtoriæ omnes fabuloſæ.

§ 2. Hanc deſcribit fabulam Boëthius hiſtoricus. In Marrea regione, uti ex iis, qui fœdiſſimam rem conſpexerant, accepimus, puella natalibus altis, forma conſpicua, complurium nobilium averſata connubium, in infandam cum cacodæmone incidit conſuetudinem. Quæ, cum uterum ferret, parentum rigore coacta edere ſtupratorem; adoleſcentem mira pulchritudine frequentius ſecum noctu, interdiu nonnunquam conveniſſe: unde veniſſet, quove inde abiiſſet, neſcire ſe reſpondit. Parentes, etſi filiæ parum crederent, accuratius rem advertentes, conſilio, quis eſſet, qui puellæ expugnaſſet pudicitiam, explorandi, cognito tertio poſt die, indice ancilla, ſtupratorem adeſſe, reſeratis foribus, accenſoque tædarum ingenti numero, cubiculum ingreſſi, horrendum monſtrum, figura ſupra humanam fidem terribili, in filiæ amplexibus ſunt conſpicati. Cucurrêre ocius complures ad fœdum acciti ſpectaculum. Inter eos ſacerdos probatæ vitæ, nec ſacræ diſciplinæ ignarus, cæteris aut trepide abeuntibus, aut pavore

Lib. 8. hiſtor. Scot.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

illiſis terræ, quum Johannis Euangelii initium recitare orſus, ad eum locum, Verbum caro factum eſt, perduxiſſet, malus dæmon horrendo ſublato clamore, cubiculi tectum ſecum aſportans, omni ſupellectili incenſa abiit. Fœmina periculo ſervata, poſt triduum enixa eſt monſtrum undequaque fœdum aſpectu, quale nuſquam antea, ut ferunt, inter noſtrates viſum: quod obſtetrices, ne in familiæ dedecus ſervaretur, extructa ingenti pyra, citiſſime exuſſerunt.

Pſyches velitatio venerea cum Cupidine. *Li. 5. de Aſin. aur.*

§ 3. Huic ſimile admodum eſt, quod de Venerea Pſyches velitatione, cum formoſo deo Cupidine, qui aliis venenatus ſerpens, & ſæviſſima beſtia dicebatur, ſcribit Apulejus. Quare etiam eandem veritatis opinionem jure meretur.

Lib 8. hiſt. Scot.

§ 4. Ejuſdem fidei hiſtoriam quoque aliam recitat idem Boëthius. Anno Chriſtianæ ſalutis ſexto ſupra octogeſimum, milleſimum & quadringenteſimum, navigantibus è Porthea æſtuario negotiationis cauſa in Flandriam, tanta ventorum oborta eſt vis, ut velis, malo, armamentiſque ruptis, & navi fœde inter tumentes undas jactata, certiſſimam mortem cuncti expectarent. Navicularius tantam tamque inſolitam aëris inclementiam eo tempore demiratus (ſuberat enim ſolſtitium æſtivum) quum id, non ſideri, ſed malorum dæmonum, qui hominibus ſemper ſunt infeſti, inſidiis magnis, tribueret clamoribus: reddita eſt vox ex ima navi mulieris ſe miſere incuſantis, quod incubo humana ſub effigie, qui cum per multos ante actos annos habuiſſet conſuetudinem, jam tum fuiſſet commixta, & ab eo ſubacta: mari ergo celerius ſe tradendam, ut ipſa pereunte, quæ tanti mali imminentis cauſam præſtitiſſet, cæteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lachrymantem fœminam, jubente naviculario, ſacerdos, ejus atque cæterorum ſaluti conſulendi cauſa, crimen jam palam fatentem, horrentem ſcelus vehementer alto pectore ſuſpiriis indicibus, pœnitentemque facti, pie eſt hortatus, ne ſibi deeſſet, cui certo cognoſceret numinis favorem adeſſe, crimina lachrymis ac animi pœnitudine deleri: tantam miſerentis Dei clementiam eſſe erga mortales, ut altius vel in malorum profundum lapſos, reſipiſcentes nonnunquam ad majorem longe, quam unquam antea habuiſſent gratiam, recipiat. Media pii ſacerdotis adhortatione, quum multis ſuſpiriis afflicta mulier admiſſum facinus deploraret, cunctis viſa eſt atra nubes è navis ſentina proſiliiſſe, ingentique ſono, flamma, fu-

Si verum hoc ſit, potuit illa incubum in ſomno pati imaginarium: & ut cautius omnes illuderentur, eam poſt à dæmone fuiſſe excitatam nubeculam, cum ſono & fœtore certum eſt. Hoc item dæmoni ſtudio fuit, ut illa innocens in mare præcipitaretur.

ma, fumo atque fœtore ſeſe dejeciſſe in mare. Sedatum eſt inde cœlum, pacatumque mare, & negotiatores cum navi cunctis ſuis rebus ſalvis in optatum portum abiêre.

De Merlino, cygno naviculam aurea trahente catena, cygnea turri Clivenſi, phantaſtica conjuge, & reliquis ſatanici concubitus exemplis.

CAP XXX.

IDEM Boëthius, conſtantem fuiſſe famam inquit, Merlinum ex incubi & nobilis Britannici ſanguinis fœminæ concubitu genitum eſſe. Hinc quilibet palam videt, quantum hiſce miraculis apud hiſtoriographos fidei debeatur. Ut autem rerum mendacium collatione clarius eluceat veritas, ridicula illius ſuperſtitioſæ ætatis commenta de Merlino, velut de cygno quoque, illinere ex Vincentio non pigebit.

§ 2. Ab eo narratur, Vortigernum regem conſilio capto, quid ad ſui tuitionem facere deberet, juſſiſſe acciri artifices, qui turrim fortiſſimam extruerent. Sed cum eorum opera tellus abſorberet, ſuaſum eſt regi, ut hominem ſine patre inquireret, cujus ſanguine lapides & cementum conſpergerentur, quaſi eo modo ſtabile redderetur cementum. Inventus igitur adoleſcens Merlinus nomine, qui cum matre adducitur coram rege, quæ illum ex ſpiritu in hominis ſpecie conceptum eſſe fatetur. Merlinus hic multa obſcura revelavit, & futura prædixit. Aperuit enim, ſub fundamento eſſe lacum: ſub lacu duos latere dracones, quorum unus rubeus populum Britonum, alter vero albus Saxonum deſignaret: & uter eorum in conflictu alterum ſuperaret, vaticinatus eſt: atque Aurelium Ambroſium, devicto Hengiſto, & combuſto Vortigerno, regnaturum. Ex Rachele item matre adhuc virgine ſe natum fuiſſe jactabat mendaciter Simon magus, ut Deum ſe mentiretur.

Hiſt. XXI. 30. — *Merlini hiſtoria vel fabula.* — *Clem. lib. 1. Recog.*

§ 3. Ex Helinando inſuper Vincentius hæc refert: In Colonienſi diœceſi famoſum & immane palatium Rheni fluminis ſupereminet, Juvamen nuncupatum: ubi pluribus olim congregatis principibus, inopinato advenit navicula, quam collo alligatam cygnus argentea trahebat catena. Inde miles novus & incognitus omnibus exiliit, cygnuſque navem reduxit. Poſtea uxorem duxit miles, liberoſque procreavit. Tandem in eodem palatio, reſidens, & cygnum inſpiciens adventantem cum eadem

Lib. 3. cap. 27. — *Juvamen.* — *Cygnus naviculam argentea trahens catena.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

navicula & catena, ſtatim in navem ſe recepit, nec viſus eſt amplius: progenies autem ejus in hunc uſque diem perſiſtit.

Cygnea turris Cliveñſis.

Obſcura clariſſ. familiarum initia.

§ 4. Hoc exemplo, ſpirituum quoque fieri cum fœminis congreſſum, defenditur: & ex eo figmento in arce Cliveñſi) ubi & altiſſima turris vetuſta conſpicitur, Cygnea nuncupata, in cujus faſtigio cygni ſimulachrum volvitur) antiquiſſimis tapetis intexto, originis illuſtriſſimorum Ducum Cliveñſium vetuſtatem deducunt: quemadmodum potentiſſimorum regnorum & clariſſimarum familiarum initia ejuſmodi adornari lenociniis ſolent, ut divini aliquid iis ineſſe, citius perſuaderetur. At commentum ipſum arguit vera ortus hujus illuſtriſſimæ domus hiſtoria.

Cap. 26.

§ 5. Ex Gaufrido Antiſiodoro ejuſdem fidei miraculum, lib. 3. idem ille Vincentius ſcribit, narrans decanum quendam ſacerdotum, cum ſorore Ducis Burgundiæ, Regi Siciliæ Rogerio deſponſata, aliquandiu in eo regno inhabitaſſe, qui ſe rem ibi comperiſſe admirabilem certiſſime affirmaret: Juvenem videlicet quendam ſtrenuum, & natandi peritum, circa noctis crepuſculum lucente luna in mari balneaſſe, & mulierem poſt ſe natantem crinibus apprehendiſſe, tanquam ex ſociis aliquem, qui eum mergere vellet. Quam alloquens, ne verbum quidem extorquere potuit: quare opertam pallio, domum duxit, & tandem in uxorem ſolenniter accepit. Increpatus aliquando à ſocio, quod phantaſma amplexus fuiſſet, expaveſcens, gladio extracto conjugi minitabatur, ſe filium, quem ex ea ſuſceperat interfecturum, niſi ipſa loqueretur, ſuamque fateretur originem. Quæ, Væ, inquit, miſero tibi, utilem perdis uxorem, dum me effari cogis. Tecum manſiſſem: ac in rem tuam eſſet, ſi injunctum mihi ſilentium permiſiſſes. Nunc autem me poſthac non videbis: & eveſtigio evanuit. Puer autem adolevit, & marinum cœpit frequentare balneum. Tandem die quodam coram multis puerum in eiſdem fluctibus occurrentem rapuit phantaſtica illa mulier.

In tract. de Lamiis & Pythonicis.

§ 6. Ulricus Molitor LL. Doctor, puerum hunc dæmonem fuiſſe in pueri forma apparentem, & matrem ſuccubam, dæmonium ſcilicet, arbitratur: militem item incubum, & Merlinum ex matre deluſa dæmonis artificio ſuppoſititium. At mihi fabulæ erunt, quibus bonas horas male nimis ſeculo illo cæco impenderunt plerique, chartuliſque phantaſmata pro rebus geſtis ad poſteritatem tranſtulere.

§ 7. De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 7. De dæmone item ſuccuba, gratiſſimæ omnium formæ adoleſcentem infeſtante, memorabilem quoque ex Boëthio hiſtoriam poſtea comperies. Hieronymus adhæc in Vitis patrum narrat, monachum quendam à dæmone in mulieris venuſtiſſimæ forma, ad obſcœnos invitatum fuiſſe amplexus: qui ſua inclinans membra, effectus eſt ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Atque, ubi jam carnalem conaretur inire amplexum, illa teterrimæ vocis ululatum emittens, umbra, ut erat, tenuis & phantaſma inter manus amplectentis elabitur, ipſumq; miſerum cum fœdiſſima irriſione deſerit.

§ 8. Magdalenam civis cujuſdam famulam, ſcribit Jacobus Ruffus, noſtra memoria Conſtantiæ fuiſſe compreſſam à dæmonio, eique tandem per pœnitentiam valedixiſſe ex inſtitutione miniſtrorum Eccleſiæ: ac poſtea tantos in utero ſenſiſſe cruciatus, ut in ſingulas fere horas infantem ſe crederet enixuram: inde clavos ferreos, ligna, vitra confracta, crines, ſtuppam, lapides, oſſa, ferrum, & hujuſmodi innumera, ex matrice excreviſſe. *De Concept. homin. v. 6.*

§ 9. Mea autem eſt ſententia, Magdalenæ phantaſiam fuiſſe Venereæ commixtionis opinione à diabolo illuſam: deinde ab eodem excitatos illos dolores, ut certius illum cum ea congreſſum fuiſſe crederetur, quod tamen falſum erat. Ut deinde conceptam augeret opinionem, ſubjecit ſub dole res illas prodigioſas, quas in matrice non fuiſſe (quemadmodum ea etiam, quæ ore rejiciuntur, in imo corpore non fuere) non eſt, quod hic pluribus comprobem: quum eadem ſit ratio. Nam quum omne ſemen ſuum ſimile procreet, quomodo ex ſemine in ea coitione fuſo, tales potuerunt generari materies? Sed abſurdiora ſunt hæc, quam ut fuſiorem requirant confutationem: ſequenti quoque Libro abunde id docebitur. Enimvero, ſi in utero hæſiſſent, proculdubio hic non modo læſus, ſed inſigniter dilaceratus fuiſſet, quum eſſent materies duræ, aſperæ, inæquales, acutæ, & quidem copioſæ. Illa quoque inſpecta, modo virum non admiſiſſet, hymen certiſſime apparuiſſet inviolatus.

Deluſionis venereæ diaboli hiſtoriæ, & cauſa longioris tractationis hujus argumenti.

CAP. XXXI.

DELUSIONIS hujus & fallaciæ diabolicæ duo adhuc exempla adjiciam, ex illuſtri Philoſopho Franciſco Mirandula.

Agnovi,

Agnovi, inquit, virum nomine Benedictum Bernam, ætatis annorum ſeptuagintaquinque; eundemque ſacerdotem ex his, quos preſbyteros vocant, qui annis plus quam quadraginta cum dæmone familiari ſub forma fœminę illi aſſociato concumbebat, in forum deducebat, alloquebatur, adeo ut aſtantes, qui nihil videbant, eum pro fatuo haberent. Vocabat autem illam Hermelinam, quaſi mulier eſſet.

Hermelina dæmon, amaſia ſacerdotis.

§ 2. Alium quoque Pinnetum, ait, nomine novi, qui ad octoginta & amplius annos pervenerat, cum dæmone alio, qui muliebri forma ei videbatur, vocabatque eum Florinæ nomine, plus quadraginta annis venereas voluptates exercuiſſe. Sed is, dum hæc ſcriberem, vivebat: alter pœnas jam dederat, confeſſus arcana ſe in ſacrificio non protuliſſe, conſecratum vero munus mulierculis ad veneficia præbuiſſe, pueris ſanguinem exuxiſſe, atque alia ejuſmodi gravia ſcelera: tormentorum tamen vi, ne jocum fuiſſe credas.

Pinneti amaſia, Florina dæmon.

§ 3. Atque hæc aliaque plura (illis recitatis ait Cardanus) ſi vellem adjicere, abſurda, viroque tam gravi profecto indigna ſunt, ac vana, & ab omni ratione aliena. Primumque ex ipſius exemplis illum confutare licet. Nam juvenculæ illæ vel vera videbantur corpora, cum non eſſent, quod non ſolum ſenſibus & naturali rationi repugnat, ſed etiam Servatoris authoritati. Si enim non ſolum viſus, ſed etiam tactus hoc modo decipi poteſt, Chriſti dictum nihil concludit adverſus Thomam. Sin autem corpus fictum illis videbatur: quod atrocius poterat eſſe tormentum, quam velut damnatum à Mezentio, cum mortuo concumbere? Horret animus, mens ſtupet, ubi talia cogitat.

De variet. 15. 18.

§ 4. Sed vir alioqui non imprudens, & nimium quorundam Platonicorum figmentis addictus, monachorum mendacia, vulgi famam, muliercularum nænias fabellaſque aureo aſino dignas, ſanctis philoſophiæ ſermonibus immiſcuit. Eo igitur factum eſt, ut delectare potius Lectores atque allicere, quam ſerio tractare quicquam viſus ſit. Sed & beatus Auguſtinus à tam abſurdis narrationibus ſi abſtinuiſſet, licet forſan pauciores habiturus lectores, gravioris tamen viri opinionem aſſequutus fuiſſet apud eruditos. Si ea fuit ſeculi labes, ut plurimi, velut nunc de regno, ſic grandioribus mendaciis decertarent: quæ ille vir ſanctus pro veris accipiens, ac quaſi æmulatione gentilium figmentorum, libris ſuis inſeruit. Itaque illi tantum fidei habeo, quantum ſe oculis vidiſſe teſtatus eſt: in aliis, minime. Jam enim conſtat unicuique, majorem talium narratio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rationum partem fabuloſam eſſe. Sed unde tanta incrementa tam abſurdis deliramentis, jam pene dictum eſt. Avaritia ipſorum, quibus inquiſitio talium, juſque eas puniendi permiſſum eſt: vanitas ac ſtultitia delinquentium, novitatis deſiderium, & ignorantia cauſarum eventuumque naturalium. Hæc Cardanus.

§ 5. Meo tamen judicio Benedictus ſacerdos & Pinnetus à diabolo illuſi fuerunt, qui mentem utriuſque ita vitiarit, in illorum phantaſiam illapſus, quam imagine charæ mulieris imbuit perpetua: qua illi valde delectati, facilius in errorem induci potuere. Nam & D. Auguſtinus ſcribit, quendam tacita animi intentione, cujuſdam fœminæ imaginem expendiſſe, ut rem ſibi cum ea vigilans habere videretur.

§ 6. Riſu ſane excipiendum, quod in hanc rem quidam, me præſente, coram potentiſſimo, eodemque prudentiſſimo Principe narrabat, famulum ſcilicet diluculo nuper rus conceſſiſſe, ut equos mature domum è campis reduceret: atque in agro quandam ejuſdem pagi fœminam maleficii inſimulatam inveniſſe, ſupino decubitu proſtratam, cui incubuiſſet dæmon. Ad hæc, dæmonii formam rogante Principe, reſpondit alter: Canis nigri. Hic ludibria ejuſmodi, præſtigias & vulgi opinionem falſe irridens Princeps: Ignorabam diabolum cani nigro ſimilem eſſe, ait: alio profecto mentis acumine, quam vulgares cenſere ſolent. Nec dubito, mulierem illam tunc temporis etiamnum in lecto decubuiſſe, & idolum hoc ruſtico à Satana fuiſſe objectum ad ſiniſtræ de ea conceptæ opinionis confirmationem.

§ 7. Uberior equidem fui ſtudio, in fœdiſſimo ludibrioſæ hujus commixtionis negotio, ut cum omnis illa ſagarum turba ſe ea vitiari confiteatur, & unaquæque ſuum certo indigitet nomine amaſium, ſi huic congreſſui nihil ineſſe veritatis obtinuero, promptius univerſa illa phantaſmatum dæmoniacorum machina collabatur, veritas elucescat clarius, diaboli regnum eat peſſum altius, & unio in populo Chriſtiano citius renaſcatur, inviolatiuſque conſervetur.

Cauſa longioris tractationis de ludibrioſo diaboli concubitu.

De mulieris dæmoniacæ partu Lamiæ imputato, hiſtoria admirabilis.

CAP. XXXII.

Ob argumenti communionem, hiſtoriam, certe ut raram, ita & admirandam de commentitio partu à dæmone adornato, hic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſubjungam, ut inde ſimilia diaboli ludibria penitius innoteſcant, fidemque ſortiatur ipſa veritas.

Antonius Succuetus.

§ 2. Antonius Sucquetus, eques auratus, per totam Flandriam notiſſimus, & in aula Brabantica celebris Concilii ibi privati Conſiliarius, præter tres filios legitimos ſuperſtites, unum reliquit nothum, qui Brugis duxerat uxorem. Hæc paulo poſt nuptiales faces, à malo genio cœpit vexari miſere, ita ut, ubicunque locorum eſſet, etiam corona honeſtarum matronarum cincta, è cœtu eriperetur, perque cubicula aut cœnacula, ubi erat, protraheretur, ac ſæpenumero conjiceretur modo in hunc angulum, modo in alterum, etiam reluctantibus, omnique vi illam retinere conantibus, qui huic aderant. Id tamen accidit ſine magna admodum læſione corporis. Perſuaſum omnibus erat, hoc malefica arte fieri à pellice illi invidente maritum, cujus amore devincta tenebatur: erat enim juvenis, forma non ineleganti. Verum dum variis multiſque modis ita à maligno agitatur ſpiritu, cœpit geſtare uterum: at nihilo minus aut levius vexabatur. Tandem advenit tempus, quo illi partus anguſtiæ obreperent, & una tantum adeſſet: Qua ablegata, ut obſtetricem acciret, & alias, quæ in hoc officii genere operam præſtare poſſent, viſa huic intrare pellex illa, de qua modo facta eſt mentio, quæ ei obſtetricis officium præbuit. Verum parturiens præ anguſtia in mentis concidit deliquium. Ubi vero ad ſe rediit, liberatam ſe ſenſit ab onere. At puer nuſquam apparebat, mirantibus id omnibus ſupra modum. Accidit autem poſtridie, ut, dum è ſomno puerpera expergiſceretur, reperiret infantem juxta ſe in lecto, faſciis involutum: cui & ubera ſemel atque iterum præbuit. Atqui non ita multo poſt, rurſus illa dormiente, à latere infans abripitur, nec poſtea inventus eſt. Ajebant neſcio quas ſchedas cum magicis notis in oſtii ſera repertas. Hæc mihi retulit ſororius, vir profecto ut nobilitate, doctrina & pietate clariſſimus, ſic & fide digniſſimus, qui Antonio affinitate junctus, ea à puerperæ marito illius fratre, ac conjuge fratris, aliiſque, qui non raro adfuerant, audivit.

§ 3. Cæterum, ne in hoc actu tam artificioſe inſtructo velut attonitus, κωφὸν πρόσωπον agere videar, ſuccincte, quid hic ſentiam, adjicere volui. Quod matrona hæc à dæmonio obſeſſa, maleficium ſe à pellice inſonte pati crederet, accrevit vexatio primum ex abſtruſa Dei voluntate permiſſa, machinatuſque fuit diabolus gra-

viora

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ciora imprægnationis ludibria, uterum illius ſpiritu expandens, it in falſa maleficii credulitate ipſam alioſque arctius poſtea, opi- ione fœtus à pellice obſtetricante ſurrepti devinciret, & quaſi eam pellicem carnifici offerret, impietatis, ſententiæ injuſtæ, ſan- uiniſque innocentis ſitientiſſimus. Propterea eos tandem partus olores movere cœpit eo tempore opportuno, quo una ſolum deſſet fœmina: ut ea ablegata, liberius apertiuſque in forma pel- cis, à cujus tanquam maleficæ conſpectu matrona hæc exhor- uit, obſtetricis munia obire videretur. Poſt lypothymiam itaque, el animi defectum à Satana (ut dolus non animadverteretur, gnorareturque non procreatum fuiſſe infantem) fraudulenter ex- itatum, à ſuo opere, quo antea ventrem inflavit, dæmon deſtitit, onciditque tumor. Quum vero puer natus eſſe, ſed à pellice blatus crederetur, poſtridie in alto ſomno, vel infantis reportati aſciis involuti, & à matre lactati ſimulachrum ſuave exhibuit mil- eartifex ille: aut vigili nonnihilque ex aſſidua dæmonis illuſione c agitatione adhuc ſtupenti, imaginarium ſive ſurreptum alicubi antillo tempore puerum obtulit, qui & ejuſdem opera momen- o evanuit, vel veræ matri reſtitutus fuit. Fabula in eum finem diabolo fuit inſtituta, ut incredulitatis impiæque opinionis flu- tibus objiceret matronam, ejuſdemque ancipitis fidei conſor- es: & ut de pellicis corio luderetur, & caute in ſententiam ſan- uinariam, eamque iniquam induceretur magiſtratus. Tanta rte variam peſtilentemque novit contexere telam ſubdolus ille extor.

Lamias ſolum doctorem habere vitiatam phantaſiam, & ridiculas eſſe res quibus lædere creduntur.

CAP. XXXVI.

CÆTERUM, ut tandem hunc fabulæ actum finire occipiam, quemadmodum hæ Lamiæ nec longiori peregrinatione, la- ore aut ſtudio, corruptæ mentis doctrinam cum Magis ſcele- atis conquirunt: ita nec ullos habent libros, quorum adminicu- o in ſua profeſſione inſtituuntur promoventurve: nullas etiam ræſcriptas conjurationum formulas, quas ſequuntur: nullum dhæc annulo incarceratum, aut cryſtalli ſoliditate obſe- tum dæmonem, in ſuum miniſterium, velut plerique

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Lamiarum doctor, corrupta phantaſia.

Magi, circumferunt: corruptam variis imaginibus ab immundo ſpiritu ingeſtis, phantaſiam ſolummodo doctorem venerantur & colunt: cui utplurimum propenſius confiſæ, miſere decipiuntur, ac in perniciem ruunt. Nec quidem præter vulgarem morem quicquam peculiare ob indolis craſſitiem & ſpirituum inhabilitatem valent: ſecus autem diabolus poteſt ob tenuitatem, ſubtilitatem, & longum rerum uſum. Et, ſi ſuſtinuero, nuſquam dictarum nobis Lamiarum mentionem in univerſis fieri Bibliis ſacris, non fortaſſis facile convincar. Neque etiam deluſorum horum monſtrorum ſanationem reſtitutionemque prætermiſiſſet Dei filius in terris, ſi eo tempore dira hæc ſæviiſſet peſtis.

Ridicula res, quibus ſine contactu ſe lædere poſſe exiſtimant veſanæ fœminæ.

§ 2. Quod vero hæ maleficium, aut, ſi mavis, veneficium etiam ſine contactu inferre poſſe credantur, cum aliquo ejus excremento, cui nocere debet maleficium, cujuſmodi eſt urina, ſtercus, ſanguis, capillorum & unguium præſegmina, atque hæc generaliter includi membris canis, ſimilibus aliquo modo his, quorum in homine ſunt partes aut excrementa, claudique oſſe mortui hominis, ac in illius nomine ſepeliri, alia quidem in veſtibulo, alia in viis crucis formam habentibus, alia in torrentibus: cum bona venia mei olim heri & præceptoris venerandi Agrippæ, hæc mere inania eſſe, adeoque ridicula, cum Cardano libere aſſero, atque Satanæ inſtinctu in uſum vocari: quaſi aliquid hic poſſent res prorſus inefficaces frivolæque.

Agrippa herus & præceptor Wieri.
Lib. 18. de Subtil.

§ 3. Hoc autem fit, quo à ſe deſignatum id, quod apparet malum, à dæmone conſtructum, vel alias Dei occulta voluntate, aut naturæ vitio natum, credant non ſanæ fœminæ: potiſſimum, quum eas nova imbui virtute, ex inepta vel blaſphema aliqua admurmuratione, aut imprecatione maligna, falſa opinentur perſuaſione. Sic nuper Hammonæ judex quidam Heſſus, narrabat ſe quæſiviſſe è quadam celebri & famoſa ſaga (quam tum in vinculis coërcebat, poſtea autem Vulcano conſecratam) qua ratione quis Lamiarum maleficia evitare poſſet? Quiſque reſpondit illa ſerio, detrita & vetuſtate multoque uſu conſumpta calciamenta cuſtodiat: quaſi vero eorum opera inferri vel etiam arceri maleficia valeant. Cui mens ita ſtupet, ut has non ſentiat nugas?

Res viles aut pharmaca in locis ſemotis ſepulta non poſſe nocere.

§ 4. Quod etiam res viles, aut noxia pharmaca alicubi recondita, ex intervallo tranſcenſa aut præterita, noxam inducere vel ex disjunctiſſimo etiam ſpacio, ceu nervo emiſſa excuſſaque violenter ferri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ferri in eos, quos petunt, nonnulli arbitrentur, etiam inſignes & docti viri, non mihi ſit veriſimile. Si enim congenita veneni virtute ejuſmodi infertur virulentia, eam quoſcunque vel traſcendentes, vel prætereuntes ferire neceſſe eſt, quum delectus ſit expers materia venenoſa. Secus autem experientia & res ipſa docet. Proinde ſi ſolummodo quibus male volunt illæ vetulæ, leduntur: non veneni halitu continget noxa, ſed maleficii ratione. Id porro nihil eatenus poſſe, jam demonſtravi. Si tamen nocumentum hinc ſubſequi videatur, certum eſt ab ipſo Satana, ex Dei aſſenſu, ob hominis lædendi incredulitatem, vel etiam, ut hic probetur cum Jobo, idipſum excitari. Ille eſt, qui excæcat, mutilatque. Interim deliræ huic anui, quæ materiam venenoſam vel qualemcunque aliam ſepeliit, id, ut dixi, quod ab ipſo perpetratum eſt, vel alias contingit, ita in mentem firmiter ſuggerit, perſuadetque dæmon, ut à ſe factum eſſe illa credat aſſeratque.

§ 5. Cæterum ea diaboli ludibria utplurimum vim ſuam ſortiri, ut dixi, ob impiam hominum credulitatem, qua in ejuſmodi potentiam dæmonis conſentiunt, certum eſt. Enimvero, ſi ſerpens ſub oſtii limine repoſitus fœcunditatem amoliri potuit, ut in Maleficarum malleo legitur: cur in illis regionibus, ubi ſerpentum numerus domos pervagatur, non omnes ſteriléſcunt fœminæ? Si quoque olla in fundo putei arcis recondita, ad congreſſum reddere potuit impotentem quendam Comitem, ut ibidem narratur: cur non omnes, ex communi puteo aquam uſurpantes, elanguere? At organa generationi deſtinata prępediit dæmon (id quod varie ratione naturali poteſt) donec ollam ex inſtitutione mulieris dæmoniacæ concremaſſet male credulus Comes, tumque deſtitit ille dæmon libenter, quo in falſam de vetula opinionem Comitem reliquoſque pertraheret.

Epheſ. 2.

Prima 2. partis, q. 1. ca. 1. 6. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. ubi varia in hanc rem leguntur exempla, multa item ſuperſtitioſa & impia per totum ſparſa librum.

Diaboli deluſiones quomodo inveſtigandæ.

§ 6. Sic quoque in felium (ſi vera ſit hiſtoria) ſpecie in operarium inſilire potuit dæmon, atque eodem tempore in operarii forma verberare matronas, ut inſontes tanquam maleficii reæ, hinc tandem cum judicum periculo & animarum pernicie, ad ſupplicium raperentur. Nec ſcopa aquæ intincta à muliere, & in aëre ſparſa, pluviam accit: ſed dæmon, ut ſupra dixi, ex præcognita aëris conſtitutione colludens, ut illam his ludibriis dementatam, in officio arctius detineat. Eadem ratione ſunt reliquæ ejus artes, doloſæque actiones, & inſtituta in Malleo atque alibi ſparſim enarrata, exactius diſcutienda.

Pluviam non poteſt excitare Lamia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Quæ connata ſunt, non debent ad poteſtatem Lamiarum referri.

CAPUT. XXXIV.

Quæ occulte quibuſdam connata ſunt, non debent ad poteſtatem Lamiarum delectu habitam referri.

SI quædam forte in Africa ſunt voce & lingua effaſcinantium familiæ (ut tradunt Iſigonus, Memphodorus & Solinus) quæ ſi impenſius pulchras caſu laudaverint arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu cultuque opimos, emoriantur repente: iis ingenitam hanc eſſe proprietatem oportet, cujus cauſam poſtea addit Plinius. Hinc apud Italos, Hetruſcos potiſſimum, multis ſeculis inolitum, adhuc perdurat hodie proverbium, ut, ſi quando hominem impenſius laudantem aliquem audiant, ſtatim objiciant, Di gratia non gli diate mal d'ochio: hoc eſt, precor, ne oculi malum ei concilies, vel ne viſu lædas. Inde & apud nos inolevit conſuetudo (quod Ariſtoteles probl. xx. 34. teſtatur) ut aliquid laudaturi præfemur, ne verba noſtra nobis obſint, ut Deus id conſervet.

§ 2. Si item ejuſdem generis forte exiſtunt in Triballis & Illyriis, ut Iſigonus adjicit, Macedoniæ vicinis, interimantque, quos diutius intueantur, iratis potiſſimum oculis, in quibus ſingulis pupillas (authore etiam Cicerone) habeant binas, & hoc malum ſentiant puberes: aut, ſi quoque inveniantur fortaſſis ejuſdem ſortis fœminæ in Scythia, quæ vocantur Bythiæ, teſte Apollonide: vel in Ponto genus Thibiorum, ſicut & multi alii ejuſdem naturæ, authore Philarcho, qui eorum notas etiam prodit, in oculo ſcilicet altero geminam pupillam, in altero equi effigiem: nec eoſdem poſſe mergi, ne veſte quidem degravatos: ſive quoque haud diſſimile iis genus Pharmacum in Æthiopia comperiatur, ut refert Damon, quorum ſudor tabem contactis corporibus afferat. Horum cauſam privatim reddit Plinius, naturam in quorundam toto corpore, in aliorum oculis venena genuiſſe, ne quid uſquam mali exiſteret, quod in homine non eſſet.

Gellius IX. 4.

VII. 2.

§ 3. Atqui hæc rara, & quaſi miraculo privatis quibuſdam irrogata ingenitaque (quemadmodum & quibuſdam contigit animalibus) nullum hic habent locum? Quippe non pro delectu & arbitrio ex fœderis cum dæmone initi virtute acquiſita, quæ hic agitatur quæſtio. Idem de Pſyllis Africæ populis Naſamonibus conterminis, & Marſis Italiæ populis (quos à Circes filio Marſo ortos ferunt) è

Gellius XVI. II.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

runt) è vulgi opinione, gratia ſancti Pauli celebribus, dictum volo. Silius lib. 8.

——ac Marſica pubes,
Et cellare manu, & chelydris cantare ſoporem,
Vipereumque herbis hebetare & carmine dentem, &c.

§ 4. Huc accenſeantur effaſcinatrices gentes Paletheoborum, Pontum incolentes, quas Plutarchus & Pilarchus narrant, non puſionibus modo, quorum habitus ſit imbecillis, ſed adultis etiam, qui ſolido concretiorique conſtant corpore, peſtilentes eſſe, & intuitu ſoloque halitu in tabem reſolvere, morboſque perimentes accire, non ſolum his, qui continuo adſunt, verum & hoſpitibus, & qui ab earum commercio alieniſſimi ſunt. Adjiciantur & Telchines Rhodi populi, qui omnia aſpectu ſuo in pejus commutaſſe leguntur. Peregrina hic quoque erit, naturalis rubentium & lipporum oculorum contagio. Nec enim ullum reperiri in humani corporis fabrica organum, quod tanta ſpirituum copia ſcateat, & ex quo eorum fulgor, unde ſpectantis oculus contagione inficitur, uſque adeo emicet, ut de oculi pupilla, notum eſt. Quin Auguſtus Cæſar tam lucidos traditur habuiſſe oculos, ut in quos paulo attentius eos defixiſſet, hos velut ad ſolis fulgorem oculis connnivere cogeret. Author quoque Suetonius eſt, Tiberium Cæſarem expergefactum, etiam in tenebris, ut felem, vidiſſe. Scribit adhæc Gellius, in ultima terra, cui Albaniæ nomen eſt, incolas in pueritia caneſcere, & noctu acutius quam interdiu cernere, fulgore ſcilicet teneram viſus aciem obtundente.

De faſcino per oculos. Plutarchus Symp. 5. Gell. lib. 9. cap. 4.

IX. 4.

§ 5. Nec eſt, quod hic confugiatur ad Plutarchi ἀποῤῥοίας, id eſt, vaporum defluxus, eorumque potentiam, qua ignis inſtar proxima quæque depaſcant, diſpergantque. Nec ingenita naphtæ vis, vaporem & ſcintillas alliciendi: aut nativa proprietas occulta Charadrii aviculæ, galguli Latinis dicti, regio morbo laborantibus primum conſpectæ, croceos bilis vapores attrahendi, huc adducenda. Connata enim ea ſunt. At, de quibus hic rei verſatur cardo, ea delectu & voluntate habere creduntur. Interim putido ſuo quandoque halitu vetulas tenellam inficere ætatem inter contrectandum, non inficior. Quod tamen & quilibet alius haud difficulter fecerit, cui ex faucibus tanto fœtore exhalat putrilaginis virus, tenueſque ſubit & inficit ſpiritus.

Charadrii virtus. Heliodorus in hiſtor. Æthiop. lib. 3. Plutarch. Sympoſ. 5. 12. cap. 7. Suidas in dictione χαράδριος. Ælian. lib. 17. cap. 13. Galgulus.

Qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Qui proprie dicendi venefici, & memorabilia veneficiorum exempla.

CAPUT. XXXV.

ATQUI jam ad Veneficos, vel, ſi liceret, Venenificos progrediamur, quos Græci φαρμάκους, φαρμακοποιοὺς, φαρμακεῖς, item φαρμακίδας, & φαρμακευτρίας fœminas, pernicioſiſſimæ artis (quam Magiam veneficam, ſi voles, appellare licitum eſt) conſcias, dicunt. Hos pharmacis vel venenis, ex quacunque materie, ſive ex metallorum, ſive ex ſtirpium, ſive ex animantium vel excrementorum genere, vel ex corporibus mixtis, propinatis, illicitis, aut alicubi reconditis ut halitu feriant, periculoſos ciere morbos cum atrociſſimis ſymptomatibus conſtat. Unde ſcilicet alii in corporis extenuationem viriumque imbecillitatem inducuntur, quibuſdam junctuturarum compages diſſolvuntur, cæteri varie cruciatibus excarnificantur. Nonnullos vero diuturna torqueri ægritudine: pleriſque præcipitanter, quaſi vitæ filo mox rupto, interdum & cum intolerabilibus doloribus vitam, præſcindi videas. Quandoque tamen veneficorum nomine & alios maleficos comprehendi vulgo, non ignoro.

Enneadis IV. 4.

§ 2. Horrenda ſunt, quæ de Veneficis ſcribit Antonius Sabellicus in hæc verba. Infamis inde annus ſequutus, M. Claudio Marcello & T. Valerio Flacco (ſive Potito, ut alii ſcripſerunt) Conſulibus, quum multi ex primoribus patrum ſimili morbo & eventu mortui eſſent: ancilla quædam ad Q. Fabium Maximum Ædilem Curulem venit, cauſamque ejus cladis prodituram ſe profeſſa eſt, ſi fides ſibi daretur, quod id indicium apud dominos haud futurum eſſet ſibi noxæ. Fabius re ad Conſules delata, à Conſulibus ad Senatum, fide, conſenſu ordinis, indici data, patefactum eſt muliebri fraude eam cladem accidere: multas eſſe, quæ in virorum perniciem coquerent venena: ac, ſi ſecum eant, fore ut multæ veneficio occupatæ deprehenderentur. Miſſi, qui ancillam ſequerentur. Hi quaſdam medicamenta coquentes, apud alias recondita inveniunt. Quibus in forum delatis, vigintique numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehenſum, publice accerſitis, & in his Cornelia & Servilia patriciæ gentis. Quæ, quum ſalubria eſſe contenderent, à confutante indice bibere juſſæ, ſpacio ad colloquendum ſumpto, inter ſe loquutæ, id haurire ſtatuunt:

Veneficia horrenda.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſtatuunt : medicamento in conſpectu populi epoto, ad unam interiêre. Inde ad centum ſeptuaginta ejuſdem ſceleris convictæ, capitali ſunt ſupplicio affectæ. Atrocitas rei, quia ad eam diem in nullam de veneficio unquam fuerat inquiſitum, prodigii eſt loco habita: velut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari contigiſſet. *Val. Max. II. 26.* *In nullam antea de veneficio inquiſitum.*

§ 3. Venefica fuit Creſcentii illius ſeditioſi Romani, eoque nomine ab Ottone tertio vili jumento facie inverſa impoſiti, & per urbem circumvecti, tandemque ad portam ſuſpenſi uxor. Quam quum ſapientia & virtute præſtantiſſimus alioqui Imperator deperiiſſet, illa, quod Ottone reditum in Germaniam apparante, ſe conjugii ſpe videret excidiſſe, chirothecis veneno infectis, eum necavit, anno milleſimo primo, 5. Calend. Februarii.

§ 4. Veneno item lento ſublatus eſt Joannes Cimiſces Orientis Imperator à Baſilio quodam eunucho, cui ſe potentiam derogaturum fuerat interminatus. Veneno adhæc ab uxore Zoe procaciſſimæ & intemperantiſſimæ libidinis fœmina, quum Paphlagonem quendam Michaelem deperiret, extinctus Romanus Argyrus Imperator Orientis, qui priorem antea reliquerat conjugem.

§ 5. Veneficium quoque fuit, quod Caſali, in urbe Salaſſiæ regionis Italiæ contigit circiter annum Domini milleſimum quingenteſimum trigeſimum ſextum. Conjuraverunt viri ac fœminæ, quadraginta fere numero, inter quos & carnifex erat: ut, quum peſtis antea ſæviiſſet, & jam cœpiſſet miteſcere, unguentum conficerent, quo illitis portarum vectibus, inficerentur, qui vectes tractarent: Appararant & pulverem, quem veſtibus clam inſpergentes, noxam inferebant. Latuit aliquandiu dolus, ſublatique multi à conjunctis ſanguine vel affinitate: data etiam veneficis, ut ferebatur, pecunia hæreditatis ergo. Sed quum cujuſdam Neci nomine fratrem atque unicum filium enecaſſent, vixque alii, quam domini ipſi domuum, aut filii perirent: ſimulque animadvertiſſent Androgynam ſe in domos inſinuare, atque eos maxime interire, quorum ædes ingrederetur: deprehenſa conjuratione, omnes exquiſitiſſimis tormentis interempti ſunt. Faſſi etiam, quod in celebri cujuſdam Divi pompa ſubſelliis perunctis, univerſos trucidare cives decreviſſent: paratáſque in hunc uſum fuiſſe ſupra viginti ollas.

§ 6. Idē poſtea Genevæ tentarunt nonnulli, qui & pœnas dederūnt. Alios etiā Mediolani vectes inunxiſſe conſtat: ſed queſtionibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſubjecti, quum nihil confiterentur, nec quiſquam obiiſſet, dimiſſi ſunt. Baſſianus Landus ſcribit, Patavii monachum quendam cum aliis pleriſque identidem conſpiraſſe, qui peſtis tempore infecta linteamina in domos occulte conjiciebant, ut in multos derivaretur contagio: ſumptum quoque ab his eſt ſupplicium.

§ 7. In nobili familia de Petrinis Bononiæ, duo erant fratres, quorum alter maritus cum numeroſa prole in eiſdem ædibus commorabatur matri viduæ: alter vero junior, ſpe conſequendæ hæreditatis univerſæ, totam familiam è medio tollere ſtatuit, conjecto in vini dolium arſenico. Ex cujus uſu cum gravibus torquerentur ſymptomatibus, convocabantur medici celeberrimi, Matthæus Curtius, Joannes Maria Bettus, & Hiſpanus Philippaldus. Qui in veneni ſuſpicionem mox venerunt, quod iiſdem cruciatibus vicinos quoque exagitari, qui forte domum ingreſſi, vinum illud hauſerant, intellexiſſent. Eorum itaque conſilio vas infringitur, vinoque effuſo invenitur arſenicum. Hinc curationem aggreſſi medici, omnes reſtituerunt, excepta matre vetula debili, & puero infirmo. Fuga ſibi conſuluit veneficus, atque ita veneficii author innotuit. Facinus hoc contigit anno melleſimo quingenteſimo triceſimo octavo, in Auguſto.

§ 8. Socrui adhæc gener quidam veneficus cantharides, extractæ caſſiæ mixtas, obtulit bononiæ. Quam veſicæ cruciamentis tam atrociter afflictam, ut etiam ſanguinem largum ex veſica excreverit, felici ſucceſſu curavit D. Helidæus Paduanus Forolivienſis, clariſſimus & in artis operibus exercitatiſſimus medicus: quemadmodum recenſuit D. Joannes Echtius, medicus Colonienſis ornatiſſimus, illius olim diſcipulus, qui tunc temporis ipſum ſectabatur, & ſuperiori quoque curationi interfuit.

Helidæus Paduanus Forolivienſis medicus.

§ 9. Huic quoque narrarat D. Giſbertus Horſtius, medicus experientiſſimus, Romæ quendam hydropicum diu decubuiſſe, cujus uxor tandem ſumptuum pertæſa, veneno illum tollere decreverat. Quare bufonis in olla uſti pulverem ægroto propinat, unde ille copioſum reddit lotium. Hinc denuo eundem pulverem exhibet, ut citius illi ærumnoſam ſumptuoſamque vitam cum præcipite commutaret morte. Qui multo uberiore exonerata per veſicam ſaburra aquea, convaluit præter conjugis expectationem. Nam bufo etiam diſciſſus, & renibus impoſitus, hydropicorum aquas per meatum urinarium expellit. Eandem ipſe Giſbertus alias ſenſit ca-

Bufo ſciſſus renibus impoſitus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſit calamitatem ab iis, à quibus minime decuit.

§ 10. Extat Auſonii ſuper hac re quam lepidum epigramma:

Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum:
Miſcuit argenti letalia pondera vivi,
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hæc ſi quis, faciunt diſcreta venenum,
Antidotum ſumet, qui ſociata bibet.
Ergo inter ſeſe dum noxia pocula certant,
Ceſſit letalis noxa ſalutiferæ.
Protinus & vacuos alvi petiere receſſus,
Lubrica dejectis qua via nota cibis.
Quam pia cura deûm, prodeſt crudelior uxor,
Et quum fata volunt, bina venena juvant.

§ 11. Quam ſane hic locum quoque ſuum meretur illud Naſonis 1. Metamorph.

—— Non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero, fratrum quoque gratia rara eſt.
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti;
Lucida terribiles miſcent aconita novercæ;
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

§ 12. Venefica item erat Joanna puella, quæ anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quarto, in Novembri, nobili & piæ matronæ Annæ à Virmont, dominæ in Well, optime de ea meritæ, bis clandeſtine arſenicum propinavit. Ego ad morbi, ex prioris veneni aſſumptione, curationem accerſitus, poſt alia feliciter adminiſtrata, jus caponis ſimplex ab ægrota ſorberi volui. Cui denuo, ut è medio (vellem nollem) tolleretur domina, arſenicum largius ſeorſum infuderat Joanna, quæ illi à cubiculis erat. Eo autem non ſatis juri immixto, guſtu & viſu maxime, ob ejus copiam, ab ægrota & me deprehenſum eſt venenum. Necdum enim in animos antea irrepſerat oblati arſenici ſuſpicio, ſed venenatum aliquid ipſis ab ea comeſtis adhæſiſſe opinabamur. Inde, num deſtinatum gliribus perimendis pulverem alicubi occluſiſſet ægrota, ſciſcitabar: qui cum altero collatus, certiores nos redderet. Nec defuit ſucceſſus. Hoc etenim modo innotuit venenum dominæ denuo exhibitum: ſed prius à me & puero, veneficii adornati tum adhuc ignaris, guſtatum in juſculo. Concitato autem utrinque mox vomitu, &

Venenum propinatum Annæ à Virmnot. dominæ in Wello.

iis, quæ veneni vim infringerent oblatis, additoque antidoto, nullæ veneni manſerunt reliquiæ. Veneficium confeſſa puella, morti adjudicabatur: aliorum tamen interceſſione ob ætatem juvenilem, qua vix decimum quintum attigerat annum, vitæ beneficio rurſus donata, carceri perpetuo mancipabatur. Unde, poſt menſes paucos effractis cancellis, eam liberarunt milites. Ut quilibet hoc doctus exemplo, provide magis ſuis conſuleret rebus, flagitium hoc quam breviſſime commemorare libuit.

§ 13. Vidi & vetulam, quæ ob zelotypiam arſenicum marito inſonti cum oluſculo propinarat, unde hic cum acerbiſſimis interiit cruciamentis: illa autem undis publico immergebatur ſupplicio.

§ 14. Nuper improbam uxorem marito aliquot vicibus argentum vivum dediſſe devorandum, eumque id ſine ullo nocumento per alvum egeſſiſſe, narrat Georgius Agricola: mulierem vero in maleficio manifeſto deprehenſam, pœnas legibus dediſſe.

Lib. 8. de Natura foſſil.

§ 15. Exactis item his annis, quum mulier venefica Tremoniæ aliàs exhibuiſſet marito argentum vivum, ut eum perderet, nec ex voto negotium ſucceſſiſſet: tandem die quodam feſto, cum campanis daretur ſolenniter ſignum abſoluti Miſſæ ſacrificii, illa præcurrit ad ædes Dorpiorum, mercatorum ibi celebrium, ubi ab emente majorem ſolito argenti vivi quantitatem, quæſivit mercatoris famulus, in quem finem id compararet? reſpondet, ſe in medicamento quodam ad enecandos rattos & mures eo uti. Cum primum domum venit, omne illud argentum infudit oluſculo conciſo coctoque, quod marito apponebat: is animadvertens nondum diſſolutum nec ſatis permixtum Mercurium, aſſumpto olere in forum excurrit ad Conſules, qui tum (ut apud eos moris eſt) poſt celebratam Miſſam ante curiam moras trahebant, forte, ut fit, de republica conferentes: veneficii accuſat uxorem, oſtendens pharmacum edulio mixtum. Quo autem mortis genere comprehenſa illa perierit, non ſatis novi.

Memoranda hiſtoria de Venefico famulo carnificis, ejuſdemq; malefica conjuge, quæ trium virorum capita palam ferire voluit.

CAP. XXXVI.

Fœmina trium virorum voluit detruncare capita.

Hoc catalogo dignabor mulierem famoſam Mechteldim nomine, malitia non inferiorem quacunque venefica, ob raritatem inauditam facinoris, in Septembri anni ſexageſimi ſecundi ſupra milleſimum quingenteſimum, recenter inſtituti ad hunc modum in oppi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

in oppido circa Moſam ad Brabantiæ limites ſito, Gravia nuncupato, loco mihi natalitio. Ut ex quinq; captivis tres eodem die ſupplicio ob ſua flagitia efficerentur, accitur ex proxima civitate Geldrorum Neomagio carnifex, qui ſperans eos ex magiſtratus decreto ſuſpendendos, ſubſequitur: mutata autem ſententia, ſimulatque capita eſſe ferienda intelligeret, de imbecillitate ſua apud ſatrapam Steinhuſium conqueſtus eſt, ante annum contracta ex veneno ipſi clam propinato à ſuo famulo, ut in heri ſui miniſterium poſſet ſurrogari. quæ ſolet eſſe in dignitatibus & præclaris officiis invidia. Ne vero diutius procraſtinaretur ſupplicium, ſe ſtatim miſſurum ad conjugem pollicetur, quæ ſuum collegam Arnhemia vocaret, in ſententiæ latæ exequutionem, cum eo enim ſe contraxiſſe de opera mutua, & communi lucro, aſſeverabat: quemadmodum plerunque fit, ut inter fideles artifices æquale redeat ex pacto emolumentum. Conſenſit præfectus, mittiturque Neomagium ad tortoris uxorem, ut eveſtigio accerſeretur Arnhemia publicus ejuſdem officii adminiſter. Illa lucri cupida, aliud ſtatuit animo, mariti ſcilicet defectum ſuis ſupplere viribus. Quare gladium ejuſmodi poſtremo actui tragico deſtinatum, pro marito à conſule impetrat, cultrorumque fabro dextrorſum exacuendum mox defert: ipſa etenim ſiniſtra erat. Inde hora veſpertina ſibi capillitium clam ſecari jubet, & ſummo mane veſtes viri induta, præter thoracem ſtudio relictum, ut in laxiore induſio minus obſervarentur mammæ: deinde impoſito capiti pileo plumis ornato, latoque illo gladio accincta, incunctanter Graviam properat. Quam ſatrapa videns imberbem, Arnhemienſemque ratus eſſe lictorem, rogabat, num in ea juvenili ætate trium ſimul truncare capita auderet? Hoc ſibi committi debere, nec jam primum in illud ſe prodituram theatrum, quum eandem ſæpius experta eſſet aleam, reſpondit, arreptis ſimul reſtibus quibus captivos vinciret. Ita iis tandem productis, ut mox gladio feriendas ſubmitterent cervices, ſeorſum à conjuge & fratre Steinhuſius præfectus admonetur, lictorem videri fœminam. Hic cum univerſo comitatu ad ſtuporem uſque conſternatus, re mox cognita ex carnificis famulo, quem exacto juramento ad veritatis confeſſionem adegerat, reos cuſtodiæ reddi jubet: &, niſi clam hoc fœminei ſexus monſtrum opera ſatrapæ ſe ſubduxiſſet, ne vel ab hominum turba in aquas proximas

Venenum carnifici à famulo propinatum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

detruderetur, vel alioqui ab aliis oppidi malitioſis fœminis trucidaretur colis, verendum erat. Reverſa autem Neomagium, riſu apud multos celebratur, velut tanto facinore nobilitata: maritoque mortuo, eam duxit uxorem carnifex Arnhemienſis, defuncti apud Neomagos ſucceſſor. Sic utplurimum, ob functionum communem uſum inter collegas matrimonia contrahi celebrariq; ſolent, ne in alienas, familias transferātur nobilia ejuſmodi officia, nec degeneret ſoboles.

De philtris, Hippomanes, & reliquis amatoriis quiſquiliis.

CAP. XXXVII.

Huc quoque pertinet amatorium poculum aut pharmacum, Græcis φίλτρον nuncupatum, ſenſus vitians, iiſque varias ſpecies & amores concitans furioſos. Ejus meminit Juvenalis: *Philtrum.*

Hic magicos affert cantus, hic Theſſala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti. *Satyr.6.*

Eodē referantur & Lælii verſus in Apologia 1. ab Apulejo adducti:

Philtra omnia undique eruunt,
Antiphates illud quæritur,
Throchiſculi, ungues, teniæ,
Radiculæ, herbæ, ſurculi,
Aureæ ilices, bichorditæ,
Hinnientium dulcedines.

§ 2. In hoc item veneficii genere locum habet Hippomanes, caruncula haud parum famoſa, caricæ magnitudine, ſpecie orbiculata, latiuſcula, colore nigro, quæ in fronte naſcentis pulli equini apparet, quam edito ſtatim partu mater lambendo abſtergendoque devorat: &, ſi præripiatur, animum à fœtu penitus averſum habet, nec eum ad ubera admittit. Ob hoc maximam eſſe vim ejus ad amorem concitandum ferunt, quando in pulverem verſa, cum amantis ſanguine propinatur in poculis. Hinc equis innaſci amoris veneficium, ait Plinius. Ejus mentionem fecere Ariſtoteles, Solinus, Columella, & cæteri. Item Virgilius: *Hippomanes.*

Ariſtotel. de Natur. an. VI. 18. 22. & VIII. 42. Columella VI. 27. Aeneid. IV.

——*Crines effuſa ſacerdos,*
Ter centum tonat ore deos, Herebumque, Chaoſque,
Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ:
Sparſerat & latices ſimulatos fontis Averni,
Falcibus & meſſæ ad Lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.
Quæritur & naſcentis equi de fronte revulſus,
Et matri præreptus amor.

§ 3. Dicunt & eodem nomine virus illud lentum, quod ex equarum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tum, libidinis œſtro ſtimulatarum, pudendis defluit. Id à Virgilio ita deſcribitur:

Hinc demum hippomanes vero quod nomine dicunt 3. Georg.
Paſtores, lentum diſtillat ab inguine virus:
Hippomanes, quod ſæpe malæ legêre novercæ,
Miſcentes herbas, & non innoxia verba.

Et apud Tibullum:

Et quod, ubi indomitis gregibus venus afflat amores, Eleg. II. 4.
Hippomanes cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

Propertius lib. 4. in lenam quandam:

Conſuluit ſtriges noſtro de ſanguine, & in me
Hippomanes fœtæ ſemina legit equæ.

Et Ovidius Eleg. 1. 8. adverſus aliam lenam:

Seu bene quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid valeat virus amantis equæ.

Novit Juvenalis quoque:

Hippomanes, carmenque loquor, coctumque venenum
Privigno datum.

§ 4. Nomen veneno inditum ἱππόμανες, quod effreni equinæ cupidini ſimiles hominibus amoris accendat faces. Hinc, Pauſania & Æliano authoribus, tantam in eo novit vim Olympię Phormis Arcas, quod illo æri mixto & effuſo, equam poſuerit, abſciſſa cauda: huic Hippomanes incluſerat, fabrica non tam accurata, ut ea falſitate tantopere ad hujus conſpectum furiis excitari oportuerit equos: quos tamen ita alliciebat, tantaque agitabat inſania, ut diſruptis frenis in ipſam violentius, quam in vivam, inſilirent equam. Neque quod ungulæ inhærentes æreæ ſtatuæ lubrico eliderentur lapſu, idcirco ceſſabat appetitio, imo ardentius multo in his ante ore adhinniebant: neque prius ab æneo potuere depelli ſimulachro, quam flagris & equiſonum violentia abſtraherentur. Eſt & Hippomanes, ut docet Theocritus, φυτὸν ἵππων, id eſt, planta ſive herba, qua guſtata equi in furias aguntur: unde & nomen.

§ 5. Inter amatoria adhæc venena connumerantur, in extrema lupi cauda pilus, ejuſque virga, remora piſciculus, felis cerebrum, & lacertæ, ſtellio cui ſtincus nomen. Item os de rana viridi, in formicarum acervo exeſa. Siniſtri etenim oſſis contactu amorem, dextri vero diſſidium excitari tradunt. Vel, ut alii referunt, à formicis obeſa ranæ oſſa conjice in aquam, quorum aliqua aquæ innatant,

Amatoria venena. *Plinius.* VIII. 22.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

natant, quædam ſubſident: hæc ligata in albo ſindone, & ſuſpenſa, amorem conciliant, illis contacto homini odium paritur. Aliud experimentum ſimile ex hirundinum pullis. Accipiuntur ii unius fœturæ aut nidi, qui in olla conditi, in terra ſepeliuntur, ut ſuffocati fame pereant. Poſt ex effoſſis, qui hiante roſtro mortui inveniuntur, amori: qui occluſo, concitando ſerviunt odio. Utero hyænæ ſiniſtro lacerto quoque religato, ſi quis mulierem inſpiciat, uſui hic eſſe etiam perhibetur. Componuntur ea quoque interdum ex excrementis, aut animalibus è putredine genitis, aut ex connata nobis materie, quæ tamen, ut illicita merito mentem potius turbant, mutantque, quam ad amandum cogant. Sic menſtrui mulierum, præſertim bilioſarum & rixoſarum, potus, adeo bibentes effaſcinare inficereque, ut lunaticos & amentes efficiat, creditur. Habentur & alia philtra, à mortuorum veſtibus, candelis, acubus, & iis univerſim, quæ funerum gratia parantur, ſumpta.

§ 6. Quæ eo libentius, quod nugarum plus, quam veritatis habeant, nomino. Quemadmodum nativa illa venena, nimiſque efficacia ſilentio hic ſepelire malui, doctioribus medicis ex ſexto Dioſcoridis de materia medica, & reliquis item Græcorum & Arabum, tum etiam quorundam recentiorum libris, atque uſu quotidiano nimis cognita

Quod amatoria Pocula, Hippomanes, & quæcunque id genus alia, citius furorem inducant, quam amorem concilient.

CAPUT. XXXVIII.

PORRO philtra, Hippomanes, & quæcunque id genus alia, in amore vere conciliando parum aut nihil valere, ſed furorem citius concitare, multorum non ignobilium virorum eſt ſententia. Ovidius in lib. de Medicamine faciei:

Sic potius nos tanget amor, quam fortibus herbis,
Quas maga terribili ſubſecat arte manus.
Nec vos graminibus, nec miſto credite ſucco,
Nec tentate nocens virus amantis equæ.
Nec mediæ Marſis finduntur cantibus angues,
Nec redit in fontes unda ſupina ſuos.

Item in II. de Arte amandi:

Fallitur, Æmonias ſi quis decurrit ad artes,

Datque,

Datque, quod à teneri fronte revellit equi.
Non facient, ut vivat amor Medeides herbæ,
Miſtaque cum magicis merſa venena ſonis.

Id poſtea exemplis Medeæ & Circes comprobat:

Phaſias Æſonidem, Circe tenuiſſet Vlyſſem,
Si modo ſervari carmine poſſet amor.
Nec data profuerint pallentia philtra puellis:
Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

§ 2. Hinc Euſebius Cæſarienſis ſcribit, Lucretium poëtam amatorio poculo in tantum furorem verſum, ut ſe tandem propria manu interemerit. Sunt qui arbitrantur, uxorem illius hujuſmodi obtuliſſe poculum, & eam Lucillam vocatam, ex Hieronymi teſtimonio in Rufinum, cujus hæc ſunt verba: Livia virum ſuum interfecit, quem nimis odit: Lucilla ſuum quem nimis amavit. Illa ſponte miſcuit aconitum: Lucilla decepta, furorem propinavit pro amoris poculo. De illo quoque extat illud Politiani in Nutrice:

Lucretius amatorio poculo interemptus.

Livia & Lucilla veneficæ.

Hic, qui philtra bibit, nimioque inſanus amore,
Mox ferro occubuit, ſic mentem amiſerat omnem.

§ 3. Quid Stephano equiti Neapolitano acciderit, eſt profecto admirabile. Hic, quum poculo amatorio inſaniſſet, teneretque oppida & nonnulla regia officia ab Alphonſo Arragonum Rege tradita, fuerunt, qui ab Alphonſo illa bona poſtularent, abſurdum eſſe dicentes, à demente hujuſmodi bona poſſideri. Quibus Rex reſpondit: Sibi inhumaniſſimum videri, iis ſe etiam ſubſtantiam auferre, quibus ſors mentem & cerebrum abſtuliſſet. Innuere autem videtur, calamitatem non eſſe calamitati adjungendam.

Panormit. li. 4. de Geſt. Alphonſi.

§ 4. Tradiderunt item literarum monumentis Cornelius Nepos & Plutarchus, Lucium Lucullum Imperatorem amatorio quoque poculo à Calliſthene propinato, primum mente læſum fuiſſe, deinde interemptum. Meminit & Plinius xxv. 3. circa finem. Narrat quoque Joſephus & Suetonius, C. Caligulam à Cæſonia uxore potionatum, amatorio quidem medicamento, ſed quod in furorem verterit. Quod commemorans Satyricus poëta, id poculum ex Hippomanes apparatum fuiſſe ait.

Calliſthenes venefi us. *L. Lucullus Imperator amatorio poculo interemptus. Antiq. Jud. XI. C. Caligula potionatus ab uxore.*

——Si non
Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit.——

Cæſonia venefica.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 5. Sed de hippomanes quod creditur, aſſerit quoque Ariſtoteles de Natur. animal. VIII. 24. figmenta eſſe mulierculaꝛum & profeſſorum carminis incantatorii. Scribit adhæc 2. Magn. moral. Mulierem quandam viro cuipiam poculum porrexiſſe amatorium, ex quo is ſubito decidit mortuus. Mortem etiam ſæpe accelerare ejuſmodi philtra, tradit Hippol. Marſilius in d. l. ejuſdem. §. adjectio. D. de ſica. ubi eſt & tex. loquens de amatorio veneno, ſicuti & de amatorio poculo, in l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœnis. Extinctus & philtro Fridericus Auſtriacus Imperator anno triceſimo ſupra milleſimum trecenteſimum, decimatertia Januarii.

§ 6. Et quanquam Conſtantinus Imperatorum Chriſtianorum primus, arte magica conciliari amorem ſenſiſſe videatur, in l. ab eo edita, C. de malefi. l. eorum. in illis verbis, Aut pudicos amicos magicis artibus ad libidinem deflexiſſe deteguntur: & Accurſius in authent. quo. opor. epi. & clari. §. hoc autem, in verb. propter quædam. & Albericus in rubr. de hæret. colum. 3. tamen D. Epiphanius Palæſtinus Eleutheropolites lib. 1. adverſus hæreſes, tomo 2. in 30. ſect. tradit, vaniſſimas eſſe ejuſmodi amatorias incantationes, quibus ſcilicet fœminarum caſtitas impetitur, ubi nomen Chriſti & ſignaculum crucis contra opponitur: quod non contemnenda hiſtoria confirmat.

Amatoria incantationes vaniſſimæ.

§ 7. Quin & illa Siciliæ conſtitutio, cujus initium eſt, Pocula amatoria, frivolum reputat & fabuloſum poſſe hujuſmodi pocula amorem extorquere. Hiſtoriam de virgine Deo dicata, atque magica arte à juvene ad amorem ſollicitata, à D. Hieronymo conſcriptam in vita D. Hilarionis, lege libro 5. capite 13. Ubi paucis meam videbis adjectam ſententiam. Hinc manifeſtum eſt, quas Irenæus ſcribit mulieres ex Marci hæreſi reverſas ad Eccleſiam, fuiſſe confeſſas, ſe à Marco ita circumventas, ut in eum vehementer exarſerint, non potu amatorio attractas fuiſſe: ſed ejus doctrina, præſtigiis & illuſionibus potius, aut forte ipſius forma, ut fieri ſolet illectas.

In Mal. malefic. part. 1. quæſt. 7.

§ 8. Novimus, inquit Henricus Inſtitoris & Jacobus Sprenger Theologiæ Doctores, vetulam tres ordine Abbates, ut publica omnium fratrum in eo monaſterio etiam in hodiernũ diem eſt opinio, non ſolum philtris incantaſſe; ſed & interemiſſe, & quartum jam ſimili modo dementaſſe. Nec eam pudet fateri palam, ſe feciſſe & facere,

Tres ordine Abbates amatorio poculo interempti.

facere, eoſque à ſuo amore deſiſtere nequiviſſe, quod tantum de ipſius ſtercoribus comediſſent: ſimulque quantitatem extenſo brachio commonſtrat. Fatemur autem, quia nobis non erat in eam inquirendi ulciſcendique facta poteſtas, illam adhuc ſuperſtitem eſſe. Hæc illi.

§ 9. Stercora vero fuiſſe ſpurcitiem veneream, quam, velut cœno immerſi, toties erant experti in exercitata laſcivienteque vetula meretricula monachi, ut ab ejus illecebris ineſcati, quaſi faſcino vel certius maleficio detenti, deſiſtere & ad mentem redire nequiverint, mea profecto eſt ſententia: hoc amatorium poculum, hæc brachii inſtar vorata vetuli ſcorti ſtercora. Judiciumque eſto penes ejuſdem conditionis viros, qui etiamnum quotidie ſimili maleficio illecti, in eadem palæſtra ſtrenuos exantlare labores ſatagunt

§ 10. Virgilius quoque circa finem Pharmaceutriæ, teſtatur magica carmina nihil huc facere, cum ſcribit:

——His ego Daphnim
Aggrediar, nihil ille Deos, nil carmina curat.

Ubi Servius id etiam annotavit. Propertius item libro 2. Eleg. 1. hujus eſt ſententiæ, cum inquit:

Seu mihi ſint tangenda novercæ pocula Phædræ,
Pocula privigno non nocitura ſuo.

Nam loquitur de poculis amatoriis, quibus Phædra Hippolytum privignum in amorem illicere tentavit: at nihil ea profuêre. Recte itaque admonet Ovidius ſecundo de Arte amandi, hoc artis magicæ genus cavendum eſſe:

Sit procul omne nefas: ut ameris, amabilis eſto.

Et lib. 1. de Remed. amoris:

Viderit Æmoniæ ſi quis mala pabula terræ,
Et magicas artes poſſe juvare putat. *In præcep. connubial. cap. 24.*

§ 11. Non inconvenientem huic loco hiſtoriam ſubjungere placuit ex Plutarcho. Amabat Philippus Macedonum Rex puellam quandam plebejam: facileque utriuſque fortuna longe diſſimilis, eam Regi obſequentem fecerat. Quod cum reſciſſet Olympias ejus uxor, id ægre admodum tulit, præſertim quod ferebatur ea puella amatoriis philtris ſibi Philippum conciliaſſe. Ideoque irata, juſſit clam domo extractam ad ſe puellam duci, eo quidem animo, ut carcere aliquo clauſam, aut in longinquas regiones trans mare re-

legatam, male haberet. Productam vero ante ſe cum ſpecioſam, venuſtam, ingenioſam, elegantem, & omnibus modis ac numeris amabilem vidiſſet, χαιρέτωσαν, εἶπεν ὀλυμπιὰς, αἱ διαβολαί. σὺ γὰρ ἐν σεαυτῇ φάρμακα ἔχεις. Valeant, inquit Olympias, calumniæ: tu enim in teipſa veneficiorum vim habes, nec jam puellæ amplius, aut marito ſuo irata fuit. Huc facit illud Menandri apud Stobæum Florilegum cap. 65. ἔνεσ' ἀληθὲς φίλτρον εὐγνώμων τρόπος, τούτῳ κατακρατεῖν ἀνδρὸς εἴωθεν γυνή. Ineſt verum philtrum, benigni mores, quo vincere virum ſolet mulier.

Philtra vera.

§ 12. Et profecto hæc ſunt vera amoris veneficia. Nam ſi quæ conjuges philtris aliis & amatoriis poculis utuntur, eas abominamur ac faſtidimus. Quemadmodum & Plutarchus aſſerit in eo libello, quem de Tuenda valetudine ſcripſit: ut non diſſimili ratione conſequens ſit, uxores contra viros, qui haſce res uſurpant, deteſtari. Et, ut idem Plutarchus ſcribit in Admonitionibus connubialibus, ſicut piſcatio, quæ fit medicamentis, cito quidem & facile piſcem capit, ſed eum labefactat, & menſæ minime idoneum reddit: ſic, qui amatoriis artibus carminibuſque conjuges voluptatis cauſa ſubigere conantur, cum attonitis dementibuſque & labefactatis vitam agunt. Neque enim Circem, ut ſubdit, ab ea potionati quicquam juverunt, nec ipſa ulla in re illis abutebatur, cum ſuum aſinorúmque formam accepiſſent: Vlyſſem vero mente præditum, & prudenter cum ipſa verſantem, incredibili amore proſequuta eſt. Hæc ille.

§ 13. Exploſis itaque philtris & magicis vanitatibus, amorem uxorum mutuo in eas amore, in alias vero fœminas caſtimonia & quibuſcunque aliis honeſtis piiſque ſtudiis comparare nitamur. Sic lex connubialis decimaquarta doctiſſimi clariſſimique juriſconſulti Andreæ Tiraquelli manebit inviolata: Carminibus, poculis, aliiſque id genus philtris magicis, quibus creditur amor conciliari, vir & uxor penitus abſtinento. Sed mutuo inter ſe affectu, aliiſque honeſtis rationibus amorem provocanto, conſervanto, augento. Quod multa ſit philtri & magici furoris communio, nec argumentum ingratum, hic me paulo fuiſſe prolixiorem, agnoſco libenter.

De Legibus connubial.

Ant-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Animantia quomodò lædant venefici.

CAP. XXXIX.

Veneficia perimunt animantia.

ANIMANTIA adhæc, pharmacis pabulo injectis, aut alicubi ſparſis ut deguſtentur, vel halitu attrahantur, lædunt perimuntque venefici. Idem vel affrictu vel applicatione præſtari poſſe, ut minime nego: ita meminiſſe oportet, quoſdam ſtudio lupi ſtercus clam in præſepibus condere, quod olfactu animadvertentia pecora, voracemque hoſtem verita, ob quandam antipathiam, miro exagitantur furore: ut maleficio ea torqueri, firmiſſime credant ignari, apud veneficii hujus artifices conſilium inquirentes. Eadem ratione dicunt, caudam lupi in boum vel equorum præſepi ſuſpenſam, eos ab eſu exterrere. Metu etenim ob odorem perculſi, obliviſcuntur cibi eſurientes: quemadmodum hominibus quoque in magnis timoribus uſuvenire experimur.

§ 2. In ducatu Wirtenbergico non procul à Tubinga, carnifex veneficii non ignarus, anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quarto in pecoribus ſuæ artis ſpecimen edidit. Enimvero quum ex pacto huic cederent morticinorum animalium coria, atque alia, quæ hinc uſui eſſe poſſent, hic boves, oves & porcos in paſcua ex more deductos, veneno clam perimit, ut inde frequenti nimis pellium numero, ſevi item & pinguedinis infinitis fere talentis Auguſtæ Vindelicorum & Argentinæ venum expoſitis diſtractiſque, dives brevi evaſerit. Proinde & ſuſpicione oborta, veneficii accuſatur, quæſtionibuſque ipſi familiaribus ſubditus, rem univerſam confitetur. Dat & pœnas forcipibus ignitis diſtractus in principio Auguſti.

§ 3. Huc ii quoque pertinent, qui pugiunculis jumentum certis locis confodiunt, retracta prius ſeorſum cute: ut, ubi ea relapſa vulnus impreſſum tegitur, lateret dolus, atque ea ratione mortuum periiſſe maleficio, judicaretur. Varium itaque eſt Veneficii genus, quo pecus interit: eſtque diverſitati induſtriè attendendum, ne rei loco pendat ſupplicium inſons.

§ 4. Fuſius naturalia proſequi venena, non eſt noſtri inſtituti: cum huc ſolum ſpectet orationis filum, ut detegantur actiones & morbi præter naturæ legem percellentes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

DE IIS, QUI LAMIARUM MALEFICIO AFFECTI PUTANTUR,

LIBER QUARTUS.

Quotquot vulgo Lamiarum maleficio cruciari exiſtimantur, & quorum ita læſorum ſacra meminêre Biblia, omnes à diabolo vel exerceri, vel obſeſſos eſſe.

CAP. I.

Maleficio affecti qui. MALEFICIO affecti dicuntur, qui variis & inſolitis plerunque modis, præter naturam, Dei aſſenſione, à dæmone in ſuis corporibus exercentur, ſive homines ſunt, ſive jumenta: quum ille ea alias vel ſubit, vel etiam non intro ſubit, ſed utiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, vel hiſce venas ductuſque naturales obſtruit, vel inſtrumentorum ſtructuram luxat, vel ſpiritus cerebri turbat, multifariiſque imbuit formis, quos interdum quoque excitat, ut in iis hominibus virtus animalis ſe exerat potentius, quam in ſanis: ſive venenata materia, ſive halitu intus aut foris conſpurcat, defœdatque, ac id genus reliqua, quibus ex cauſis morbi progignuntur innumeri, graves & admirandi.

§ 2. Nec interim hominum ſubſtantia & facultates ab hujus ſubtilis artificioſique hoſtis maleficio immunes liberæque permanent. *Job. 1. Job maleficio affectus.* Exemplum luce meridiana clarius in Jobo cernimus, cujus, diaboli ſtudio, primum quinquaginta boum juga & quingentæ aſinæ abripiuntur, puerique cæduntur: ſecundo, ovium ſeptem millia cum pueris igne cœlitus demiſſo conſumuntur: tertio, camelorum tria abducuntur millia, & famuli occumbunt: quarto, domus, ob procellas impetuóſiſſimas à Satana excitatas, ab imis ſedibus convulſæ ruina opprimitur omnis ſoboles. Ubi nec harum calamitatum acervo *Job. 2.* Jobum à Dei cultu tranſverſum agere poſſet, quin adhuc nomen Domini ille conſtantius glorificaret: demum, conſentiente

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ꝛiente Deo, eum ulcere peſſimo à planta pedis uſque ad verticem ꝑercutit, deformatque tam fœde direque Satanas, ut ille in ſterquilinio ſedens miſerabiliter, ſaniem teſta abraderet, adeo atroci excruciatus dolore, quo etiam mortem illi precaretur conjunx, nec ab amicis eum viſitantibus agnoſceretur. Quid aliud de eo, quam ipſum maleficio affectum fuiſſe, & incantatum in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicet? Quæ hic interceſſit dæmonis cooperatia malefica, quæ perverſa Lamiæ malevolentia, quod execrabile veneficæ pharmacum? Quibuſcunque malis rebus perficiendis ſatis per ſe potens eſt, & voluntate promptiſſimus diabolus, ſi divinæ majeſtatis tantummodo accedat permiſſio: cujus nutui morem gerere, velit, nolit, cogitur.

§. 3. Nabuchodonezarem Regem Babyloniorum furore percitum, & in deſerta ab hominum conſuetudine pulſum, fœno veſcentem more bovis, figura vitiata, capillis ejus in aquilarum ſimilitudinem creſcentibus, & unguibus ejus quaſi avium, mente adhæc turbata, acerbiſſime exagitat totum ſeptennium diabolus.

Maleficio læſus Nabuchodonezar. Dan. 9.

§ 4. Satanæ maleficio multis cruciabatur temporibus dæmoniacus in regione Gadarenorum: è monumentis, ſuo quippe domicilio egreſſus, nudus, ac ſupra modum ſævus, adeo ut per illam viam tranſire poſſet nemo: neque enim catenis eum ligare poterat quiſquam, propterea, quod cum ſæpe compedibus conſtringeretur, & catenis vinciretur, iis ab illo diſcerptis, comminutiſque, a dæmonio in deſerto agebatur. Vociferabatur autem: Quid rei nobis tecum eſt JESU, fili Dei? Veniſti huc ad cruciandum nos ante tempus. Dæmones vero rogabant, ne imperaret, ut in abyſſum abirent, ſed eos in porcorum procul in monte paſcentium gregem demigrare, permitteret. Chriſto hic annuente, egreſſi in porcorum gregem abierunt, eumque præcipitem impetu egerunt in mare, ut ſuffocatus interierit. Hic & porci ferme bis mille dæmonum maleficio agitati, in ſuam ruunt perniciem.

Dæmoniacus apud Gadarenos maleficio correptus. Matth. 8. Marc. 5. Luc. 8.

§. 5 Nonne & ille, quem ſpiritus immundus diſcerpens, projiciensque in medium, qui & Chriſti juſſu exiit, nihilque nocuit, inter maleficio correptos ſuum ſortietur locum?

Marc. 1. Luca 4.

§. 6. Huc referatur lunaticus, qui à puero ſpiritum habebat mutum, quo ubi agitaretur, lacerabatur ſpumans, ac dentibus ſtridens atque areſcens: quem frequenter etiam in ignem conjecit ſpiritus, & in aquas, ut eum perderet: neque à Chriſti diſcipulis, ob

Matth. 17. Marc. 9. Luca 9. Maleficio læſus lunaticus.

corum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eorum incredulitatem, expelli potuit: puerum vero tandem ad Chriſtum accedentem, continuo diſcerpebat, ut in terram prolapſus volveretur ſpumans: uſque adeo à ſpiritu exeunte Chriſti juſſu, iterum dilaniatus, ut mortuus à multis haberetur: donec manu illius arrepta, à Jeſu erigeretur.

Luca 13. § 7. Nonne paria cum noſtris, qui maleficium pati creduntur, ſenſit mulier quæ infirmitatis ſpiritum habuit, à Satana alligata octo & decem annis, atque ita contracta, ut omnino caput erigere non poſſet, vinculo iſto à Chriſto ſabbati die ſoluta? Habeat & is hic locum, cui lingua erat ligata à dæmone, ut loqui nequiret, Matth. 9. item, qui cæcus & mutus à diabolo factus fuerat, Matth. 12.

§ 8. Quis niſi animi plane præfracti, inficias ire audebit, ſi hi, quos recenſui, nunc temporis ſpectarentur, uno ſane ore acclamaturos pleroſque omnes, hos perverſæ alicujus vetulæ artificio ita præter naturam varie exagitatos eſſe, miſere dementatos, contractos, lancinatos, diſtractoſque? Atqui cujus arte, dira hac calamitate illos opprimi teſtatur Scriptura? Dæmonis. Cujus cooperatione, aut imperio? Nullius, ſed tantummodo propriæ dæmonum voluntatis malitia, & Dei permiſſione ex arcano ipſius conſilio, ut illi vel probarentur, vel caſtigarentur, emendarenturve. Nec uſquam in vaſto veteris & novi Teſtamenti volumine exemplum, ubi in affligendis corporibus alicujus Lamiæ operam uſurparit, aut etiam requiſierit Satan, comperies: nihil illic tamen prætermiſſum eſſe, quod hujus potentiam, actiones fraudeſque oſtendere queat, fatendum eſt.

§ 9. Neque etiam alicujus opera indiget veterator ille, abunde ſuo marte potens ludificare homines, eorum mentis & oculorum aciem perſtringere, morbis præter naturam cruciare, ulceribus ferire, aërem multifariam turbare. Per ſe maleficia operari diabolum, in Malleo legitur, nec in his indigere mulieris malitioſæ conſenſu. Sed & ſagæ perditionem quærit: unde & ipſam cooperari aliquo modo cogit. Permiſſu tantum illi opus eſt, teſte Gregorio, cui voluntas ſemper mala. Interim tamen à ſe deſignari ejuſmodi flagitia, alioſque ſevere torqueri, & in rebus externis fœlicem impediri ſucceſſum, & quæcunque alia diaboli miracula perfici, habent perſuaſiſſimum, confitenturque deluſæ quædam aniculæ.

Secunda Partis quæſt. 2. cap. 7.

§ 10. Eas jam dixi, diverſis de cauſis, à dæmone ita obſidione vallatas, earum mentem tam graviter faſcino læſam, cerebrum co-

gitatuum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

gitatuum imaginationumque organum tam raris fraudulentiſque phantaſmatibus & formis ob incredulitatem implicitum, confirmatumque (quemadmodum in gravibus ſomnis, atque etiam melancholicis uſuvenire quotidie, oſtendi) ut aliud neſciant, torturiſque ſubjectæ fateantur ſua eſſe facinora, quæ ipſarum ſaltem ſunt phantaſia, revera autem Satanæ, Deo huc connivente. Sic aliquem crebro à ſe læſorum recenſent numerum, quorum alios occæcatos, alios mutilatos, nonnullos hoc vel illo modo à ſe excarnificatos, falſa opinione dicunt. Quo nomine non tam maleficæ, quam maleficio affectæ effaſcinatæque appellari merentur. *Lamiæ maleficio affectæ.*

§ I I. Quotquot vero tam crudeliter & multifariam, quibuſcunque etiam convulſionum generibus, morbis prodigioſis, vomitu & dejectione, præter naturam torqueri, hunc vel alium imitari ſonum, vocem edere, certos mendaciter notare, denominare atque accuſare homines, uti atrocis ſpectaculi architectos, obſervamus: cunctos à dęmone maligno mendacique citra alterius cooperationem agi, vexarique (niſi quandoq; venenum vel propinatum vel applicatum acceſſiſſe intelligatur) ingenue fateor, atque adeo ſanctiſſime aſtruo.

De rebus monſtroſis ore rejectis, quas non fuiſſe in corpore, multis oſtenditur argumentis.

CAPUT II.

HUC ſpectat rerum monſtroſarum per os rejectio, qua præſtigiator ille quorundam ſenſus ita præſtringit, ut eas ex corporis meditullio eductas eſſe, dubitare nollent. Sunt autem panni lanei rudioris laciniæ utplurimum, item clavi ferrei juſtæ interdum magnitudinis, eorumque fragmenta, fibulæ ferreæ & æreæ, acus, aciculæ, eæque complures numero, quandoque colligatæ, vel panno inſertæ, fili involucra. Hæc à me viſa ſunt. Nonnunquam & oſſa evomuntur, ſubligacula, atque reliqua id genus longe abſurdiora monſtra: ſæpius magnitudine œſophagi etiam, quoad fieri poſſit, in homine vivo tenſi, diſtractique naturalem diductionem exuperantia, quibus nec alius ab ore introrſum laxior patet meatus. Quo vel unico irrefutabili argumento facile convicero, ea dæmonis ſubtilitate velocitateque imperceptibili, ori ingeſta, noſtris adhæc oculis vel celeritate ejus victis, vel faſcino deluſis, vel interjecto corpore aëreo aut aliter motis eo intus vel foris vel utrinque humoribus aut ſpiritu caligantibus. Sic nos fallaci ſuo *Materies ore rejectas non omnes fuiſſe in corpore.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

machinamento multiformiter exercet ille milleartifex.

§ 2. Quum Neomagi quidam arroganter in Paſchæ feriis deglutiret ovum gallinaceum integrum, quod naturalem œſophagi expanſionem ſuperaret, illud in eo coarctatum, reſidere nequivit, unde quoque compreſſa arteria mox ſuffocabatur.

§ 3. Si porro inſtes urgeaſque, ea, non ex ore ſolum, ſed penitius è corpore rejecta eſſe: dic quæſo, quo loco antea in corpore hæſerint aut delituerint; cum nullus ſit corpori reliquo cum ore meatus communis, excepto œſophago, præter arteriam aſperam, cujus caput larynx ex tribus componitur cartilaginibus. Ejus orificium, dum reſpiramus, dilatatur: cum devoramus, conprimitur utplurimum, nonnunquam exacte, ob quod ligamentis membranoſis nervoſiſque coarctatur. Ea arteria ſolummodo ſpiritum purum & impurum, recrementitiumve efflatu inſpiratuque tranſmittit: aut humidum quiddam, puta ſanguinem, pituitam, ſaniem, aut pus tuſſi expectoratum: nihilque gravius hanc, niſi cum vitæ naufragio, etiamſi exigua admodum materies dura hàc caſu aberret, tolerare, manifeſtum eſt.

Arteria aſpera. Larinx.

§ 4. Enimvero quam graves laterum dolores, cum ſicca quadam tuſſicula triennio cum mortis periculo prius excitarit, quam ex pectore tuſſi propelleretur avellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Benivenius. Recitat quoque Alexander Trallianus exemplum de quodam, qui longo tempore tuſſi vexatus, non potuit, ne valde tuſſiret, liberari, quouſque calculum expuiſſet levem, durum & renitentem: & niſi conſilio uſus fuiſſet, illum ſimiliter iis, qui tabe laborarent, moriturum cenſebat. Idipſum cuidam civi Duiſburgenſi accidiſſe memini. Habet adhuc meus collega lapillum fabæ magnitudine, anno 1553 à ſe exemptum in hoſpitali Piſano, ex ſiniſtris pulmonibus cujuſdam adoleſcentis phthiſi demortui: qui jam diu tuſſi vexatus, prope annos tres incœperat tabe marceſcere, qua tandem interiit. Lapillus eſt inæqualis, aſper, non admodum gravis, palleſcens, atque ovalis. Hac itaque ratione ſtrictius hoc vas, durum cartilaginoſumque ab illa multa, ampla, ſolida, varieque conformata ſubſtantia liberum eſſe oportere conſtat.

Lapillus tuſſi rejectus. De Abd. cap. 24. iv. 16.

§ 5. Hinc per οἰσοφάγον, cibo potuiq; deſtinatam viam, atq; alterum oris interiorẽ meatũ, è ventriculo illa rerum miracula vomitari, ſi imis corporis partibus antea inhæſerint, neceſſario ſequetur. Eum autem ſtrictiorem deinde & omnino nervoſum exiſtere, cumprimis

Oeſophagus.

vero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vero ejus extremitatem, nimirum ventriculi orificium, ideoque exa- *Orificium*
ctiſſimo tactus ſenſu præditum eſſe, ac levi flatu aut halitu putrido *ventriculi*
facile affici, humore etiam acri vel acido graviter pungi, ſæviſſima- *nervoſum.*
que cieri mala, norunt medici. Pleroſque enim ex flatibus in ven- *& valde*
triculo generatis, ex pituitoſis, aut alioqui vitioſis humoribus, aut *ſenſile.*
ex cibis in vapores ab imbecilli calore reſolutis, graviſſimis videas
torqueri doloribus: alios ex coacervatis crudis ſuccis, vel etiam
vitioſis aut acribus in ventriculi ore, in ſyncopem aut præceps animi *Ventriculi*
deliquium concidere. *dolores.*

§ 6. Quoſdam etiam ex alimentorum pravitate, aut malignorum humorum qualicunque copia, ut à bile admodum corrupta, aut à pituita ſalſa acri, excruciat cholera morbus. In quo vomitibus & dejectionibus tanto plerunque impetu bilioſa excernuntur, ut cum humoribus, multis quoque exhauſtis ſpiritibus, vires affatim proſternantur, ſitiant ægrotantes, ac ſudent, tremor cordis ſyncopeque ſuccedant, interdum & mors acerbiſſima. *Cholera morbus.*

§ 7. His exactiore lance penſiculatis, collataque graviſſimorum morborum, ſymptomatumque exitialium cauſa materiali, cum ingentis, duriſſimæ atque adeo acutiſſimæ materiei, velut ferreæ, æneæ, ligneæ, oſſeæ præſtigioſa vomitione, tum etiam expulſione rei ligneæ laneæq; ventriculo & ejus ſenſili apprime orificio ita noxiæ, ut ſuffocationem plerunque quis vereatur, ſi in faucium partes exquiſiti admodum ſenſus vel pilus impegerit, nedum acicula aut acus (quas etiam cum periculoſa vitæ lucta vel diſpendio ignoranter ſubinde deglutiri cernimus:) uno profecto conſenſu, adeoque ore uno, ob rationis veritatiſq; robur, hic aſſerendum atque proclamandum erit, dictam rerum ore egeſtarum congeriem, à præſtigiatore ſubtili celerique dæmonio in os ſolum & fauces imas, nec ulterius impelli, penitiuſq; impingi, quaſi ſtrangulationem minitantem: acie oculorum noſtrorum interim eluſa, vel ſpiritu optico turbato, vel ejus radiis obſcuratis, ne prodantur præſtigiæ. Sic ſimpliciores exiguæque fidei homines expeditius in ſuam illicit naſſam veterator. Aliqui vero affecti ita, ab aliis inſontibus, & ſe magis forte piis, ipſique Chriſto fidelioribus, ejuſmodi ſibi irrogatam injuriam, malumque inflictum, mendaci Satanæ ſuggeſtione, immo ipſius factitia voce ebuccinant: id quod meis coram accepi auribus.

§ 8. Adde, quod ſæpenumero nihil doloris in ſtomacho, ante

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

acutæ, pungentis, radentiſque hujus ſubſtantiæ rudioris expuitionem violentam ſenſerint. Quum fieri nequeat, quin in ea hujuſmodi rerum copia, una tranſverſe acta, facile alicubi inhæreat, quæ ſuos pariat continuos poſtea cruciatus. Quemadmodum de muliere quadam, quæ acum æneam deglutierat, tradit Benivenius. Unde primum nihil ſenſit incommodi. Inde cœpit eam circa ventriculum urgere dolor ſatis acutus. Quo dum indies magis magiſque affligeretur, plures conſuluit medicos, nihil de acu vorata, quæ memoriæ penitus exciderat, referens. Variæ fuerunt hinc inde ſententiæ. Alii enim ab acriore humore, alii à vento inter ſtomachi tunicas recluſo, cæteri vero ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Sicque annis jam decem ex una acu, urgente dolore acerbo, miſerrimam illa trahebat vitam: donec acus perforato ventriculo ſe prodidit, prodiitque. Se acum & vidiſſe, & mulierem curaſſe, addit Benivenius.

De abditū morb. cauſis cap. 20.

Ex acu deglutita noxa.

§ 9. Quid ego in hujuſmodi caſu haud ita pridem viderim, obſervaverim, fecerimque, paucis ſubjungam in illorum gratiam, qui me operæprecium præſtitiſſe judicabunt. Mulier quædam honeſta, nomine Helwicha, infantem curatura Duſſeldorpii in Martio anni ſexageſimiquarti ſupra ſeſquimilleſimum, aciculas ore retentas duas, unam magnam, alteram minorem, forte quum pueri caſum vereretur, deglutiit: hærebantque eæ aliquot horis palmam latam ſub larynge cum dolore pungente & multis anguſtiis. Ad quam tandem accerſitus, ut nihil cibi aut potus prius offerretur mandans, quam incurvo forcipe ſubtili, quem ſine mora adferri jubebam, num retrahi poſſent tentaſſem. Vix dum me digreſſo, ſorbitiuncula propinatur, qua in gulæ partes inferiores paululum ſupra ventriculi orificium illæ deprimuntur. Ubi novo cruciatu exorto, doloreque pungitivo, revocatus, juſſi cereviſiam cum butyro & pane ſecalino, noſtratibus conſueto, craſſiuſque inciſo, exhiberi ſatis copioſe, atque eam decubitu erecto dormire: nox etenim erat. Sic aciculas ad ventriculi ſinum impelli potuiſſe arbitratus ſum: nec enim ita infixas vomitu has partes contrahente, altiuſque eo niſu impingente, reddi tuto per fauces potuiſſe ſciebam. Hoc modo hora tertia matutina panis illius pondere ad ventriculum depreſſæ ſunt. Inde eam ſecundo die alvi juſculis pinguibus, cereviſiaque butyrata. Decubitus tum imperabatur in dextram, ventre libero, pulvinaribus ſuppoſitis fœmori & brachio, ut minus impedite ex

ven-

ventriculo per pilorum ad inteſtina deſcenderent acus. Ante veſperam quum ſurgeret, eam corpus velut in æquilibrio conſervare, nec hinc inde inflectere, ne inæquali motu alicubi in inteſtinorum anfractu figerentur aciculæ, ſed ut erecta citra ullam corporis inflexionem moderate inambularet volui, quo cum excrementis convenientius in inteſtina magna ſiderent acus. Deinde fæces, quas primum exoneraret, ſtudioſe in vaſe conſervari juſſa, eas poſtero mane reddidit, iiſdemque in aqua diſſolutis, apparuerunt aciculæ: altera vero longa nonnihil erat incurvata. Ac licet ab his jam ſecura eſſet, tamen graviter adhuc paucos dies ægrotare videbatur, vel ex concepto metu, vel alia de cauſa: brevi tamen reſtituta. Jam ad inſtitutum.

§ 10. Ad cujus aſſertionem quoque facit, quod, tametſi mox vel paulo longius à cibo ſubſequatur vomitus hic ludibrioſus, nihil tamen cibi vel chyli appareat mixtum: quod à me diligenti inſpectione obſervatum eſt. Adhæc eveſtigio ab ejuſmodi dura, acuta, multiformique re expulſa, qua omnino ventriculum & œſophagum lancinari, radique, ſi profundius, quam ex oris cavo rejiceretur, oportuit, innoxie quaſi in iis locis illæſi comedunt. Hoc à me non ſemel circiter annum quadrageſimum octavum ſupra milleſimum quingenteſimum, apud Geldrorum Arnhemiam, ubi tum ſtipendio publico medicabar, viſum eſt: quo hominum hiſce modis à dæmonio exercitorum adducebantur plauſtra, quorum ventriculum (in quo eas res portentoſas ſupradictas reſediſſe neceſſe eſt, ſi ex imis corporis partibus, quod omnium prope erat judicium, expellebantur) quum ante & poſt vomitionem ſumma diligentia vigilantique ſtudio in multorum conſpectu contrectarem, valideque ſurſum ac deorſum pugno, palma & digitis vario torquerem modo, ut, ſi quid grandioris, aſperæ, acutæque materiæ in illo contineretur ſinu, non amplius poſſet latêre, ſed reniſu in duriorem ultro citroque impellentem manus meæ, hinc etiam ſuam læſionem ſenſuræ, contrectationem ſe detegeret: vel nauſea, ob non levem certe ejuſmodi palpitationem, violenter concita rejiceretur: nihil prorſus tamen animadverſum eſt unquam eo momento evomi, nec ullam à contentis putatis injuriam ſenſit ventriculus. Quod omnino fieri nequiviſſet, ſi altius, quam ex ſinuoſo oris hiatu proſiliiſſet, objecta oculis noſtris ex ore materia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Hiſtoria memorabilis de puella dæmoniaca, quæ à Lamiis cruciari dicebatur, ubi de crucis ſigno nonnihil agitur.

CAPUT. III.

Hiſtoria admirabilis de puella dæmoniaca. PUELLA vero, ſedecim plus minus annos nata, ea ratione à me habita contrectataque, poſt alicujus moræ intercapedinem facie obſervabatur à patre, & altero, qui his ejus moribus aſſueverant, vomiturire. Cujus os cum mox vigilanter & defixis oculis intueri ſtuderem, eodem inſpectionis momento inſtratam linguæ panni lanei rudioris nigri laciniam video: in quam digitis incunctanter injectis, appendices prodigioſarum rerum dictarum ex oris parte altiori, quo eas in ventriculo antea non latitaſſe oſtenderem (id quod paulo ante ibidem latius perſuadere conatus fueram) emulgere volui. Frequenter enim ſic propulſam antea fuiſſe varie congeſtam ſimul materiem, narrabat parens: oſtenſis quoque veritatis documentis, utpote panno rudi nigro, cui aliquot acus & aciculæ infixæ, filoque convolutæ adhærebant, item clavorum ferreorum vetuſtorum fragmentis. At quod meis objectum dixi oculis, attriti panni nigri laciniosum rudimentum, vix ſputo irrigatum erat hora etiam tertia pomeridiana, poſt ſolitum quoque prandium: quo tempore illud crudo cibo vel chylo oblitum eſſe oportuit, ſi reddidiſſet ventriculus. Ut autem aliquam opinionem, qua ex ſtomacho id projectum eſſe induceremur, relinqueret Satanas, Quam amarum hoc eſt, inquit mox poſt ablationem puella, voce à natura prorſus aliena, puerili & ſublallante, à dæmone haud dubie eliſa, teſte Auguſtino: qui ejus lingua diabolum uti affirmat, cujus corpus intraverit. *Lib. Quæſtionum. quæſt. 31.*

§ 2. Atrox vero paulo ante ſpectaculum, mereque tragicum, aliquandiu durans in hac puella ediderat tortor ille, quo puellæ os, ut prorſus obmutiret, arctiſſime conſtringi, manus atrociter convelli, oculos torve intorqueri, corpus denique totum horrendo certe cruciatu exagitari contuebamur: nec citra crucis conſignationem, manus aut os aperiri poſſe, aſſerebat pater cum ſuo comite: à me autem, qualicunque in Deum fiducia contra doloſam diaboli hypocriſin, abſque illius ſigni impreſſione tandem diducebantur, reſtituebanturque.

§ 3. Non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 3. Non quod cruci quicquam derogatum velim: ſermo enim crucis potentia Dei eſt iis, qui ſalutem conſequuntur. Hæc autem non in ſigno, ſed in CHRISTI crucifixi imitatione conſiſtit, ut nimirum ipſius veſtigiis inſiſtentes, nos ipſos abnegemus, & crucem noſtram tollamus quotidie, & ſequamur illum. Judæi ſignum quærunt: ſed Paulus prædicat Chriſtum cruci affixum. Per hunc nos corroborantem omnia poſſumus. In hujus nomine expulerunt dæmonia Apoſtoli. Non crucis ſignum timet diabolus, ſed ipſam crucem, vel cruciatum aut punitionem. Proinde Chriſto oblatrat: Veniſti ad cruciandum nos ante tempus? Et ſi quid picturis aut ſtatuariis credendum eſt, nuſquam cruci Chriſti latronum cruces affingi videmus, quarum ſiniſtræ non terribilis inſideat dæmon.

1. Cor. 1. Sermo crucis, potentia Dei. 1. Pet. 2. Matth. 16. Marc. 8. Lucæ 9. 1. Corinth. 1. Philip. 4. Non *crucis ſignum, ſed ipſam crucem timet dæmon. Matth. 8.*

§ 4. Nec interim ignoro, Arabes philoſophos crucem cœleſtium fortitudinem dicere, quod eorum fortitudo per rectitudinem angulorum & radiorum reſultaret: & ſtellæ maxime fortes eſſent, quando in figura cœli quatuor obtinerent cardines. Ruffinus quoque in Sacra hiſtoria narrat, crucem ab Ægyptiis ſacerdotibus inter Sacras literas relatam, cujus vis portendebat ſalutis ſpem hominibus, credentibus CHRISTO Salvatori noſtro. Hieronymus Demetriadem hortatur, ut crebro ſignaculo crucis frontem muniat, ne locum in ea exterminator Ægypti inveniat. Et ad Euſtochium, de Cuſtodia virginitatis: Ad omnem, inquit, actum, ad omnem inceſſum, manus pingat crucem. Idem Tertullianus dixerat: Ad omnem progreſſum atque promotum, ad omnem aditum & exitum; ad veſtitum & calceatum, ad lavacra, ad menſas, ad limina & cubilia, ad ſedilia, quæcunque nos converſatio exercet, frontem ſignaculo terimus. Harum & aliarum hujuſmodi diſciplinarum, ſi legem expoſtulas Scripturarum, nulla legis traditio tibi prætenditur: auctrix conſuetudo, confirmatrix, & fidei obſervatrix.

De Corona militis.

§ 5. Crucis etiam ſigno dolos dæmonum propelli, docet Athanaſius. Factum quoque per Marcellum Epiſcopum Apameiæ, crucis ſignaculum in aqua cum fide aſpergenda, ad dæmonis ex Jovis templo comburendo expulſionem, qui aquæ virtutem non tulit, commemorat hiſtoria Eccleſiaſtica Tripart. Signum jure ſuggillet nemo: ſed ejus abuſus

De Humanitat. verbi. De hac re quadam in vita D. Juſtinæ. Lib. 9. cap. 34.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

abuſus omnino accuſandus eſt, maxime ſi, qui crucifixo & vivæ in eum fidei debetur honor, ad crucem referatur. Sed ad incœptam hiſtoriam redeamus.

§ 6. Ubi deinde curationem mali puellæ dictæ promitterem, illius puerilis vocis ſono, ſibi nihil rei velle mecum eſſe, & me aſtutum eſſe, atque, En quam callidos habet oculos, reſpondit. Percunctante præterea me, num hujus calamitatis authorem cognoſceret? eadem laſciviente pueriliter voce reſpondens, honeſtam (meo quidem judicio) matronam eodem tempore in cuſtodia detentam ob incantationis peractæ ſuſpicionem inſimulat. Quæ tamen poſtea manumiſſa, domum avehebatur libere, una cum matre & duabus aliis mulierculis, propter maleficii crimen illis falſo intentatum, jam integrum menſem captis.

§ 7. Illud quoq; hic ſilentio minime prætereundem cenſui, puellam hanc, illas panni lacinias, fila, aciculas, acus vel clavos ore nunquam rejeciſſe, quam quum à dolore qualicunque, ob incredulitatem (quod à cauſa naturali ex abſtruſa Dei voluntate dolor ortus, minus agnoſceretur, ſed imputaretur maleficæ, ac ad illicita confugeretur conſilia) prius Amersfortum, proximum illius habitationi oppidũ, ad ſacrificum vel templi cuſtodem (ni fallor memoria) itum eſſet, qui aquam (conſecratam opinabantur) numiſmatis Snapphani precio divẽdebat, qua propinata prodigioſus hic ciebatur vomitus.

Unde diabolo illudendi nervus accreſcit.

§ 8. Ad hæc ſiquidem ludibria maxime Deus connivere ſolet frequenter, ubi ab ipſo & naturalibus mediis, in hominum uſum divinitus ordinatis, contra manifeſtum Dei mandatum, fide Chriſtiana poſtpoſita ad Satanam curritur, vel ejus angelos: quales hi cenſentur, qui hujuſmodi aquam vel ex baptiſterio ſublatam, vel aliter impie luſtratam, aut cereæ paſchalis thus, aut ejuſdem religionis nomine ſacratas res alias, auſu vetito nefarioque, in conceptæ de maleficio opinionis iniquæ, diaboli inſtinctu, confirmationem, lubricæ fidei hominibus offerunt.

Deut 18. Levit. 19. 20.

Ob hiſtoriæ ſuperioris connexum, obiter hujus puellæ, & reliquorum ſecuta ſanatio poſt benedictionis formulam recitatam à fœminis eo nomine captis conjungitur.

CAP. IV.

PORRO fœminis, quarum paulo ante memini, incarceratis, ac in concilium productis, cum à Senatu Cæſareo imperaretur, ut ho-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ut hominibus plurifariam excruciatis, ob maleficii ſuſpicionem formula benedicerent præſcripta, nimirum, Benedico tibi in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, in tuis bonis, ſanguine & armento: eæque imperata facerent, eveſtigio ſanabantur ægroti. Benedicebatur autem quilibet ab ea, quam ſui tormenti genitricem, vel dæmonis aut ejus miniſtri accuſatoris Pythii, cuſtodia quoque coërciti ſuggeſtione putaret. Ne Lectorem interrupta hiſtoriæ ſeries remoretur turbetque, ea hic paucis proſequar, quæ alioqui ad ſequentis Libri argumentum pertinent.

Formula benedictionis vulgo in maleficii curatione uſurpata.

§ 2. Hic ſanciebatur ille omnium ore tritus canon: Quæ ligavit, eandem quoque ſolvere neceſſe eſt. Quæ vero hujus ſententiæ ſit abſurditas, hoc colliges modo. Si Lamia eſt, ſuam habere cum cacodæmone communionem & fœdus, ejuſque ope alios variè crudelibus colligare torturis (quæ vulgi eſt opinio) eoſdem quoque pro ſuo arbitrio, ab eo ſuo & Satanæ opere, cruciatibus ſcilicet, ſolvere, ipſius dæmonis ope, qua antea ligaverat, exiſtimatur. Serva autem eſt & mancipium illius, cui ſe pacto & ſtipulatione obſtrinxiſſe creditur: ut hanc ſane nihil divinis poſſe verbis peculiariter efficere, certius fidas. Quibus recitatis ſi aliquid virium erit donandum, per fideles Eccleſiæ miniſtros, piæque monetæ homines ea pronunciata, citius ſuum ex Dei nutu ſortientur effectum, quam per eas, quæ Dei ſocietati ex profeſſo renunciaſſe, bellumque velut hoſtes indixiſſe judicantur. Quinimo, quicquid diabolus ligat, id Chriſtus, ejus Apoſtoli ac miniſtri ſolverunt, imo ipſum à ſuo opere deturbarunt. Peculiare hoc Chriſti fuit miniſterium, cujus nomine apparuit. Nec etiam ob qualemcunque incredulitatem, Satanæ vexationem inhibere, ipſumque fugare potuerunt diſcipuli: quod graviter illis à Chriſto exprobratur. Quid ergo in ejuſmodi dæmonum vexatione & obſidio valebunt Lamiæ, Beelzebub (ut creditur) obſtrictæ?

Quæ ligavit, eandem non ſolvere neceſſariò.

§ 3. Noſtri Canones, ratio & uſus docent, Contrariorum eſſe medicinam. Chriſtus cum à dæmonio vexatum cæcum & mutum ſanaſſet, atque à ſcribis & phariſæis, Beelzebub principis dæmoniorum præſidio dæmones expellere diceretur, eos confutans ait: Quomodo poteſt Satanas ſatanam ejicere? Et, ſi regnum adverſus ſeſe diviſum fuerit, non poteſt ſtare regnum illud: &, ſi domus contra ſeipſam diviſa fuerit, non poteſt ſtare domus illa: &, ſi Satanas inſurrexerit adverſus ſemetipſum,

Matth. 12. Marc. 3. Luc. 11. In nomine dæmonis nihil boni fit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ac diviſus eſt, non poteſt ſtare, ſed finem habet. Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit.

Ab impio ſuam non vult Deus prædicari gloriam. Pſal. 49.

§ 4. Nec etiam ab impio ſuam gloriam, quæ in ſanandis in ipſius nomine hominibus elucet, velle prædicari Deum, his divinus vates docet verbis. Impio autem dicit Deus, Quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Quum odio habeas diſciplinam, & verba mea poſt te abjicias. Os tuum addixiſti malo, & lingua tua dolum concinnat. Hinc palam eſt, ejuſmodi curatione, eas incantationis aut maleficii reas eſſe non poſſe convinci, & ſuperiorem canonem enervem exiſtere.

§ 5. Eleganter hic dixit Origenes: Magi neſciunt benedicere, quia dæmones neſciunt benefacere. Quod autem ſanentur, non alia profecto fit ratione, quam, quum hæc corpora Dei permiſſu, ob incredulitatem exercuerit diabolus, in hac ut afflictos & aſtantes, & quibus inuſitatum id malum innotuit, tum demum magiſtratum, confirmaret, non coacte, ſed ultro ac ſuapte ſponte cedit: licet ſe compelli ſimulet, quo magis fallat, illaqueetque: atque indubitatius eo modo credatur, illas mulierculas benedictionis verba recitantes, quanquam innocentes, eſſe tamen ſagas: & alios fide vacillantes, ſpirranteſque vindictam ſuis technis irretiat: ac ſententiæ inconſideratæ reum magiſtratum, in carnificinam inſontium fœminarum, & punitionem, voraceſque flammas invitet. Ita enim ſuarum rerum pro viribus ſatagit, ut ab initio in veritate non ſtetit: quicquid loquitur & agit, mendacium eſt, vel falſitatis fermento conſperſum: quum optima agere & loqui videtur, homicidia ſtruit, & mendacia architectatur, ut animas illaqueet & perdat, homicida à rerum primordiis. Deſtitit itaque in his ægrotis à læſione, quam ipſe intulit.

De materie varia ac dura, Pauli Grillandi ſententia.

CAP. V.

Tractatuum volumine 10. de Sortilegiis.

HUC quum faciat ſingulare D. Pauli Grillandi, juriſconſulti clariſſimi, judicium, id aſſcribendum duxi. Alias vidi, ait, ſæpenumero, quod maleficio infecti, ubi liberationis remedium uſurparunt, frequenter ex ore evomerent, vel per ſeceſſum exonerarent acus, capillos, ferramenta, clavos, plumas, ſulphur, lapides, & res demum tales, quas maleficio læſum vorare potuiſſe, erat impoſſibile: non ſolum integras, ſed nec fractas, nec minute in fruſta

conciſas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

conciſas. Unde quid mirandum videtur. Sed dic, ut quidam cenſuerunt, Satanam ad majorem hominum deceptionem facere dictas apparere ſpecies extraneas in reſolutione facturæ, ut res miranda magis videatur: quandoquidem inſpiciuntur & conſiderantur ea eſſe talis naturæ, formæ & qualitatis, ut impoſſibile fuerit, talia potuiſſe ingredi in corpus maleficio læſi per aliquam partem naturaliter: ſed in rei veritate non ſunt ſpecies naturales. Et quod verum ſit, hinc apparet, quia illa ejiciuntur per vomitum vel ſeceſſum: atque ita inter materias illas liquidas apparent à principio, cum primum è corpore emittuntur. At ſi ſervaveris illas materies biduum aut triduum, aut dies quinque, quemadmodum ego aliàs ſtudioſe ſervari feci, videbis omnia ea liquefacta penitus, & ipſarum formas periiſſe totas. Quod ſi naturalia eſſent, profecto in ſua priori ſive primæva forma remanerent, nec poſſent per aliquos liquores aut humiditates corrumpi, maxime ferrum & lapides, propter eorum naturalem duritiem: ut manifeſtum eſt omnibus. *Dura materies vomitu ejecta liqueſcit.*

§ 2. Quidam alii dixerunt, dæmones, ut res miranda videatur, tunc temporis, quando maleficio affectus irritatur ad vomitum, vel ad ventris opus, velociſſime & inviſibiliter afferre ibi ſpecies illas ſive materias, de quibus ſupra, veras & naturales, quas aliunde acceptas eo attulerant.

§ 3. Sed nota, licet dæmon potentia ſua naturali hoc quidem poſſet, & tam dextro modo illas inſerere in vomitu & ſtercore maleficio agitati, ut nullus hominum adverteret: prior tamen opinio magis mihi placet, eſſe ſcilicet apparentes ſpecies ſub illis formis non naturales. Et, quod hoc verum ſit, apparet ex ratione prædicta: quia communiter non durant ſub illa forma, ſed brevi tempore in illos reſolvuntur liquores, cum quibus mixtæ prodierant: uti ego frequenter vidi, & manibus propriis contrectavi, quæ à principio, ut dixi, apparebant veræ & naturales, & retinebant in ſe neſcio quid duri: tamen brevi tempore, ut dictum eſt, reſolvebantur & peribant. Hæc Grillandus. Acuum quoque, oſſium, capillorum, & id genus reliquorum rejectionem per os, technas eſſe, ſentit Cardanus. *de Variet. XV. 80.*

§ 4. Alteram Grillandi ſententiam magis probabilem ſentio: nec enim quilibet humor in tantam concreſcere poteſt duritiem, quale eſt ferrum aut æs: nec ſiccam conſtituere materiem, cujuſmodi pannum laneum aut lineum experimur: nec viceverſa in li-

quorem reſolvi queunt ſubſtantiæ tales duræ & ſiccæ. Quod poſt dies paucos humorem ſolum dicat conſpectum, aliarum rerum formis perditis, id equidem admitto: ſed humor is eſt, qui antea ſimul cum reliquis duris aridiſque quiſquiliis fuit rejectus. Has autem interea temporis à dæmone, qui in hoc ludibrium illas advexit, orique inſervit, rurſus fuiſſe ſublatas, non eſt, quod ullus dubitet. Nec etiam panni rudioris laciniam ex puellæ ore à me extractam, in humorem poſtea ſolutam memini.

Supra cap. 3.

Hiſtoriæ dæmoniacorum, qui à Lamiis affligi credebantur.

CAP. VI.

De Abditis morb. cauſis cap. 8. Maleficio læſa mulier clavos & acus vomit.

Accidisse ſuis temporibus novum & admirandum morbi genus, tradit Antonius Benivenius. Mulier ſextum decimum agens annum, ab ima ventris parte dolore exorto convellebatur manibus. Cumque in horrendum clamorem erumperet, intumeſcebat ilico totus venter, adeo ut uterum crederes geſtaſſe octo menſes: & voce exhauſta, ubi per totum cubile hinc inde rejectans ſeſe, & plantas interdum cervici connectens reſiliebat in pedes, iterum procidens ac exiliens, iſthuc ipſum identidem factitabat, quoad paulatim ad ſe reverſa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egiſſet, penitus ignorabat. Nos vero ejuſmodi morbi cauſas inquirentes, arbitrati ſumus hoc malum ex matricis ſuffocatione, & vaporibus malis ſurſum elatis, ac ſubinde cor & cerebrum ferientibus, provenire. Sed quum medicamentis nihil promoveretur, ea ferocior facta, ac torvis oculis circumſpiciens, tandem prorupit in vomitum, quo longiores & recurvos clavos, æneaſque acus, una cum cera & capillis conglomeratis rejecit: & noviſſime ex jentaculo fruſtum tantæ magnitudinis, quale integrum nullius deglutiiſſent fauces. Cumque idipſum ſæpius etiam vidente me factitaſſet, teneri eam arbitratus ſum ſpiritu malo: qui dum hæc ageret, ſpectantium oculos perſtringeret. Quare eccleſiaſticis medicis commendata, manifeſtioribus deinde ſignis & argumentis rem comprobavit. Nam & nos eam vaticinantem audivimus, & ea præterea agentem vidimus, quæ omnem morbi vim ſupergreſſa, humanum etiam captum excederent. Hucuſq; Benivenius.

§ 2. Hæc omnia certe in corpore non fuêre, ſed diaboli oculos ſpectatorum effaſcinantis, ne hujus materiæ in os impulſio animadverte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

verteretur, præſtigiis & celeritate in os ſolum illata ſunt, & tanquam vomitu mox ejecta. Id œſophagi huic materiei imparis anguſtia, illæſus poſt vomitum ventriculus, & ante vomitum, ut ſupra dictum eſt, ventriculi robur teſtantur: quæ profecto minime erant expectanda ex acie, & duriſſimæ ſubſtantiæ inæqualitate. Si ea eructavit ventriculus, quando uſque adeo inſenſibiliter ingeſta ſunt, aut unde tam innoxie revomuntur, potiſſimum ore ventriculi ita ſenſili, ut vel pauco humore acri extreme affligatur?

§ 3. Meinero Clatſio, nobili in arce Bontebroeck, ſita in ducatu Juliacenſi, famulus erat Guilielmus nomine. Hic ante annos quatuordecim à dæmonio exagitatus, primum habebatur ægrotus, ſibique ex diaboli inſtinctu confeſſionarium expetivit paſtorem in Gerad Bartholomæum Panen, qui ſuam in curando maleficio locare ſolet operam: quare etiam in dæmoniacæ fabulæ ſcenam requiſitus, non omnino κωφὸν πρόσωπον agere potuit. Huic dæmoniaco cum ad faciei etiam livorem intumeſceret guttur, eumque ſuffocatum iri timeretur, ad orationem confugit Judith Clatſii conjunx, pia matrona, cum reliqua familia. Inde præter reliquas quiſquilias ex Guilielmi ore extrahitur anterius opilionis ſubligaculum, ſilices, eorumque fragmenta, filorum ſphærulæ, puellarum capillitium, acus, lacinia panni ſubditicii ex pueri veſte, pavonis penna, quam ante octiduum ex pavonis cauda Guilielmus adhuc ſanus evulſerat. Rogatus mali hujus cauſam, reſpondit, circa Camphuſium obviam ſe habuiſſe ignotam mulierem, quæ in faciem illi inſpiraſſet: atque hinc, quicquid id eſſet calamitatis, invectum eſſe. Reſtitutus vero, negavit hoc ita accidiſſe: ſed à dæmone inductum ſe fuiſſe, ut hæc diceret, confeſſus eſt: addens, eas prodigioſas materies non in ſuo fuiſſe corpore: ſed cum una ſpectaretur, alteram continuo à diabolo faucibus fuiſſe ingeſtam. Aliàs nummoſos ſibi loculos à dæmone donatos lætabatur, eoſque in lecti ſtramine repoſitos eſſe. Quæſiti vero, inanes ſunt inventi.

Hic forte mulier agebat falſo maleficii ſuſpecta, cui iis technis notam hanc gravius inurere conatus eſt diabolus, ut manibus injectis illa ad ſupplicium raperetur.

§ 4 Non abſimile eſt, quod in Franciſci vita legitur, cum is ejuſque ſocius turgidos invenirent loculos, Franciſcus vero dæmonis præſtigias, tentationeſque animadverteret, eoſque propter ea averſaretur, pecuniam exemptam pauperibus dari voluit ejus comes: eoque loculos conſenſu Franciſci arripiente, in manibus ſerpens apparuit, mox evaneſcens. Poſtea viſum eſt muſculus animalculum ex ore dicti Guilielmi excurrere. Quare eveſtigio

Fol. 24.

 ſub

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſub lectum ſe dejecit, quæſtus muſculum fuga ſibi excidiſſe: lectum vero repetens, ſe reperiſſe narravit. Sæpius inde vim ſibi inferre velle videbatur, fugamque aliquoties adornare: quapropter, quum ſemel in porcino ſterquilinio inventus, extractuſque arctiori coerceretur cuſtodia, tam firmiter ejus occludebantur oculi, ut nulla vi horum cilia poſſent diduci diſtrahive.

In illius vitam non eſt diabolo permiſſa poteſtas.

§ 5. Accedens tandem maxima natu filia Clatſii Gertrudis, jam annum agens undecimum, hortatur eum, ut apud Deum viſus reſtitutionem exoraret. Ut autem pro ipſo puella oraret, eandem ille rogat. Quæ Deum implorans, illius oculos inde cum magna omnium admiratione aperit. Sæpius adhæc illum diabolus admonuit, ne heram multa de Deo effutientem, vel alios audiret: à quo ſemel mortuo, quemadmodum frequenter in publicis audiviſſet concionibus, nequiret juvari. Cum etiam hic alias ancillam culinariam impudentius attrectaret, atque ſuo hinc nomine nuncupatus redargueretur: horrenda raucaque voce reſpondit, ſe non Guilielmum, ſed Beelzebub nominari. Putaſne ergo nos te verituras? ait hera: cui enim nos fidimus, te infinitis ſuperat modis.

Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Pſal. 8.

§ 6. Quapropter Clatſius zelo impulſus, undecimum Lucæ caput (ubi ejecti virtute Chriſti dæmonis muti, & Beelzebub principis dæmoniorum fit mentio) præſente familia, attente legit, ac in Chriſti nomine Satanam cedere juſſit. Tandem energumenus hic velut in animi deliquium lapſus, ſedate tota nocte jacuit ad horam uſque matutinam: qua recreatus juſculo, ad parentes avehebatur ſanus prius, actis hero heræque gratiis, imprecatus quoque illis Dei remunerationem ob paſſam jacturam. In itinere autem loco plano evertebantur bigæ, nihilque poſtea dæmoniacæ vexationis ſenſit unquam. Duxit interim uxorem, prolemque ſuſtulit, & adhuc ſupereſt, ac veſcitur aura ætherea.

Ejuſdem argumenti hiſtoriæ.

CAP. VII.

QUÆSTORIS filius Morſæ adverſa nonnihil afflictus valetudine, eam credidit inductam à muliercula, cui herbarum plenum corbem in porcorum paſturam attuliſſet: quod gratiis actis ipſius preſſiſſet humerum. Unde territus eo tempore puer, cœpit paulatim, etiam animo dejecto, pejus habere. Hinc trica fœminei capillitii nigri & cinerei ſicca, citra alterius materiæ admixtionem, excerni viſa eſt. Tandem admiranda magis, puta ſetas porco-

porcorum, pelli etiamnum inhærentes, ita ſiccas alvo deponebat, ut papyro conſervarentur: interdum ſimilia cum excrementis dejiciebat. His ludibriis circiter medium fatigabatur annum: quæ dein pedetentim, ut cœperunt, evanuêre. Nec dubium eſt, ea ob parentum & adoleſcentis incredulitatem fuiſſe permiſſa: quod quum hic ſecundum naturæ ordinem nonnihil morbo gravari conſpiceretur, eum non in naturæ vitium, aut Dei voluntatem, ſed in mulierculæ impreſſionem retulerunt. Eam itaque deluſionem diabolo, quibus explicatum eſt modis, permiſit Deus, donec fortaſſis reſipuêre.

§ 2. Novi item cujuſdam viri conſularis conjugem, cujus alvus ſæpenumero arenam reddere videbatur, diabolo colludente, conniventeque Deo: quod ægrota ad illicita maleficorum divinorumque auxilia confugiſſet, contra divinæ Majeſtatis edictum, impias horum hominum actiones comprobans. Cui certam polliceri opem cum Dei gratia, ſi imperata faceret, audebam. Morbum ſiquidem, quo afficiebatur, ex naturali cauſa ortum eſſe judicabam: at arenę dejectione, quod incredula ad vetitum declinaſſet conſilium, eam à Satana ludificari, dictabat animus. Frequenter etenim hoc uſuvenire videmus, ut quum à naturali quis infirmetur cauſa, Deique (qui naturalium rerum uſum docuit, atq; eum nos affectare & inquirere voluit) potentiæ diffiſus, voluntatique immorigerus, ad dæmonii clientelam conſulturus cum Saule accurrat voluntarie, in reprobum tradatur ſenſum, ludicriſque maligni objiciatur illudendus.

Arenæ per alvum mulieris reddita. Deut. 18. Levit. 19. 20.

§ 3. Dordraci ad inſigne D. Ewaldi, duas haud ita pridem habebat filias Joannes Theodori, quarum altera in quibuſcunque ſuis domeſticis actionibus atramentum evomere videbatur, ſine ullo invaletudinis ſenſu, altera vero canum latratus invita imitabatur. Ad rei prodigioſæ conſpectum aliquoties clam accitus eximiæ pietatis vir ex ipſius petitione, ſemper ad ejuſdem adventum, quicquid id erat ludibrii dæmoniaci, deſiit, ut nec unquam ille videret vel audiret. Novit illas optime conjunx mea altera, Henrica Holtia, mire diabolicis præſtigiis ex viva fide inimica.

§ 4. Commemorat Cardanus, probum quendam ruſticum & amicum, qui facilius decipi poterat, quam decipere, ſic ipſi narraſſe, quod morbo incognito plures laborarit annos: quo tempore excantationibus ſæpius vitrum, clavos, & capillos evomuiſſet: & quanquam demum reſtitutus fuiſſet, tamen in eum diem, quo hæc referret; ſentire ſe in ventre aſſeverabat maximam vitri confracti congeriem,

De Variet. rerum lib. 16. Vide lib. 3 ca. 14. ſupra.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

riem,ſomnumque non levem,quaſi quis ſaccum vitri fragmentis plenum concuteret, à quo non parum vexaretur. Tum vero ſingulis octodecim noctibus ſeptima hora,etiamſi horarum numerum non obſervaret, totidem ictus annis octodecim, quibus jam ſanatus fuerat, in corde maxima cum moleſtia perferre. Quis in eo organo, diaboli ludibriis ob ſimplicitatem apto, non videt dæmonis actus, præſtigias & vexationes priores & poſteriores?

Ruſticus horarum ictus in corde ſentiens.

De pueris dæmoniacis

CAP. XIII.

AMSTERDAMO, quod Hollandiæ emporium eſt maritimum, ejuſmodi hiſtoria ſcripta eſt ampliſſimo viro D. Hadriano Nicolai, apud Geldros Cancellario,decimo octavo Martii anni ſexageſimi ſexti ſupra ſeſquimilleſimum. Elapſis octo aut decem ſeptimanis cœperunt in hac civitate horrendo modo torqueri pueri circiter triginta, veluti mania aut furore ſubito correpti, & in terram proſtrati, cum intermiſſione tamen,durabatque hic cruciatus horam integram vel dimidiam. Inde ſurgentes, nullius prorſus meminêre tormenti aut rerum tum actarum, verum ſe ſolummodo dormiiſſe putabant. Conſulti ibi medici ob morbum creditum naturalem, nihil effecêre. Poſtea, ob maleficii ſuſpicionem, ad ejuſdem curatores itum eſt, qui ſuis deprecationibus variiſque aliis ejus amoliendi rationibus tandundem promovêre. Tandem quod à dæmonio obſideri crederentur, ab exorciſtis non paucis rogatum eſt conſilium, quod ignoranter multa ingenii captum & ætatem ſuperantia effarentur pueri. Illi primum ſuo more legerunt, conjurarunt, & reliquam ſuam armaturam adverſus dæmonum inſultum uſurparunt; verum nullo ſucceſſu. Dum lectiones adhiberentur, acus plurimas vomitu rejecêre pueri, aciculas quoque, digitalia, panni lacinias, ollarum fruſtra, vitra, crines & id genus alia: nulla autem hinc ſubſequuta eſt integra curatio. Recurrit etenim hoc malum aliquoties, exhorreſcentibus interim iis, qui aſtant, ob rei incredibile ſpectaculum. Aliorum relatu vera hæc eſſe ſcio.

§ 2. Hic paucis meam ſubjicere ſententiam placuit, nimirum quod ad legitima non confugeretur conſilia, Deum permiſiſſe diabolo perſtringere aſtantium oculos hujuſcemodi materiebus ore projectis, quæ in corpore neutiquam fuêre, nec per arctas

puerorum

puerorum fauces, nec anguſtum œſophagi meatum aut intro ferri aut foris propelli à dæmone potuêre. Qui tamen horrendum hoc ſpectaculum oculis omnium objecit in tam celebri loco, ut maleficii & incantationis non modo ſuſpicionem inveheret & augeret, ſed magis inſontes mulieres ejuſdem reas ſtatueret, propterea ignis holocauſto poſtea abſumendas: ne innoxii ſanguinis fuſio negligeretur, atque ut maleficii credulitas impia altiores in animis mortalium radices ageret, & rumor hic ex loci celebritate longius latiuſque diſſeminaretur. Sic non temere, ſed cum multo fœnore ſibi hujuſcemodi tragœdiæ finem aliquem decernit veterator ille.

§ 3. Permittit vero Deus frequenter tale crucis exercitium, ut probetur fidei noſtræ firmitas. Interim, ne inſontibus pueris nocumentum aliquod à dæmone accederet, ſedulo cavit. Sic & anno quinquageſimo quinto ſupra ſeſquimilleſimum, Romæ in orphanotrophio puellæ circiter ſeptuaginta, ſimul una nocte factæ ſunt dæmoniacæ: unde ne quidem una poſt biennium fuit reſtituta. Cæterum genuinam mali ejuſcemodi fugandi rationem circiter Quinti libri finem comperies.

Cardan. libro 14. cap. 76. de Variet. rer.

De quodam, cui vivo exectus clavus, & poſt mortem cultri, lignum, ferramenta.

CAPUT IX.

CÆTERUM illud, quod à Chriſti nativitate, anno milleſimo quingenteſimo triceſimonono, in quodam Eichſtetenſis epiſcopatus pago Fugenſtal, accidiſſe perhibet multijugæ lectionis vir JOANNES LANGIUS, illuſtriſſimorum Principum Palatinorum Rheni medicus doctiſſimus, omnem ſuperaret fidem, niſi oculati ſpectatæ fidei teſtes adhuc ſupereſſent. In hoc pago Ulricus Neuſeſſer agricola, cum crudelibus dolorum tormentis circa alterum hypochondrium conficeretur, ſubito clavum ferreum ſub illæſa cute manu apprehendit, quem chirurgus, illic balneator, novacula exciderat. Nec tamen ceſſarunt dolores, ſed indies magis incrudeſcebant. Quapropter, cum nec aliud doloris remedium fore miſer, quam mortem, ſuſpicaretur, arrepto cultello, ſibi guttur abſcidit. Itaque dum tertio die ad ſepulchrum mortuus efferretur, aderant tum Eucharius Roſenbader ex Weiſſenburg, Noricorum oppido, ac Joannes ab Ertenſtet balneator, qui aſtante magna hominum frequentia, demortui agricolæ ventriculum inciderunt, in quo lignum

Libro 1. Epiſt. 38.

Clavus ferreus ſub illæſa cute latens & exciſus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Lignum & cultri in ventriculo inventi. teres & oblongum quatuor ex chalybe cultros, partim acutos, partim inſtar ſerræ dentatos, ac duo ferramenta aſpera repererunt, quorum ſingula ſpithamæ longitudinem excedebant: aderat & capillorum inſtar globi involucrum. Sed quid potiſſimum hic admiraberis? an, quomodo tot & tanta ferramenta in ventriculi cavitate contineri potuerint? an, qua arte ſint ingeſta? Certe non alia, quam dæmonis aſtu & dolo. Hæc Langius.

§ 2. Ulrico etiamnum ſuperſtite non ea in ventriculo hæſiſſe, ut nec clavum ſub illæſa cute in carne ante ſectionē vere impactum fuiſſe, auſim dicere. Enimvero illis locis ex mala intemperie, aut humorum actium affluxu, vel flatuum copia, hujuſmodi poterat proveniſſe dolor, qualem in iliaco & colico affectu experimur. Conſtanti autem opinione ſiniſtra de maleficio jam fortaſſis ægrotus, vel aſtantes, vel utrique ducebantur, dæmonis, vel illius clientelæ, magis veriti voluntatem malignam, permiſſaſque vires, quam Dei patrocinio & incomparabili potentiæ fiſi. Diabolo itaque traditi ſunt illudendi, ut in carnis, antea nonnihil duræ & tenſæ vel à materia, vel flatu, vel dæmonis aſtu ita apparentis, ſectione clavum, & in aperiendo ſtomacho reliqua hæc rerum monſtra ingeſſerit, perſtrictis ſecantium oculis; quo id, in cujus finem hanc inſtituerat tragœdiam, nempe incredulitatem, ſtabiliret. Ubi ſcilicet in rebus adverſis, Deo relicto, ejuſq; mediis ex gratia donatis ab eo, qui languoribus noſtris vere mederi poteſt, perfidi; Satanam nimium in corpus hominis, Dei ſcilicet creaturæ, ad ipſius ſimilitudinem formatæ, poſſe concedimus, extra ejus poteſtatem in mutanda rerum natura, aut materia aliqua duriori & acuta, certam meatuum, per quos inferri oporteret, proportionem exuperante, illęſe & inſenſibiliter penitius ingerenda, impellendave. Oeſophagum enim & fauces vel quamcunque aliam partem latius diducere & extendere nequit dęmon, quocunque ſuo artificio, quam ex prima creatione ferant: quemadmodum aliàs fuſius oſtendi. Si vero clavum ferreum ante ſectionem in parte latuiſſe affecta urgeas, quando tam inſenſibiliter cedo impreſſus fuit, citra cutis vel carnis læſionem? quur etiam execto clavo cruciatum, ut putabatur, excitante, non deſiit in altero hypochondrio dolor? Sublata enim cauſa tollitur effectus. Qui canon phyſicis eſt celebratiſſimus. Et, quæ poſt mortem ſectione in ventriculo inventa fuêre, ea inter ſecandum, citra controverſiam, à dæmone erant invecta. At diſſidii ſeminarium hoc modo à diabolo ſpargitur, ubi eo nomine alios

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ne alios maleficii irrogati reos confeſtim incuſamus: quos adminiculo dæmonis illud machinatos eſſe, quanquam inſontes revera exiſtant, credere malumus.

Religioſæ virgines dæmoniacæ, quæ Lamiarum maleficio exagitari credebantur.

CAP. X.

ADMIRABILIS & horrifica fuit vexatio quarundam monialium, occluſarum Werteti in comitatu Hornenſi, exercitarumque à dæmoniis. Initia autem ejuſmodi dediſſe pauperculam fœminam narrant, quæ in quadrageſima ſalis libras tres (quartam vulgus noſtras vocat) mutuo à virginibus acceperat, fereque duplum circa Paſchæ ſolennitatem reſtituit. Hinc in dormitorio inveniebantur ſphærulæ candidæ velut incruſtata ſaccharo ſemina, at guſtu ſalſæ. Quæ tamen non edebantur: nec, quomodo perveniſſent eo, ſciebatur. Poſtea eodem in loco obſervabatur inceſſus ei ingemiſcentis, velut hominis ægroti. Audiebatur item quandoque vox, pleraſque virgines ut ſurgerent, & ad ignem ſecum accederent, ſe ægrotam eſſe, commonefaciens. Ubi porro ſurrexiſſent, morbidam ſororem inviſuræ, nihil inveniebant. Si quando etiam quæ in arreptam matulam mejere tentarent, ea violenter erepta, lotio conſpurcabant lectum. Aliquoties pedibus è lecto ad paſſus aliquot ſubtrahebantur, plantis pedum uſque adeo ſubinde titillatis, ut præ nimio riſu morituras ſe timerent. Tortura erat multiformis, aliarum carnis particulis evulſis: quarundam in adverſam partem prorſus intortis tibiis, brachiis & facie: aliquibus ſupra hominis caput evectis, & viciſſim dejectis.

Dæmoniacarum virginum Werteti occluſarum hiſtoria horrenda.

§. 2. Quædam ſic excarnificatæ, licet ad dies quinquaginta duos nihil præter raparum jus citra panem ſorpſiſſent: attamen atri liquoris, velut atramenti ſcriptorii multa vomitu rejiciebatur copia: quæ tam ferebatur amara & acris, ut etiam pelliculam ex ore abraderet: nec ullum effingi conditum, quo afficerentur, poterat. Cum ægrotas tunc ſedatas lætaſque, recreaturi circiter tredecim numero amici ſimul monaſterium aliàs ingrederentur, illæ è menſa deorſum citra vocem & intellectum dilabebantur: nonnullæ inverſis tibiis & brachiis tanquam mortuæ jacebant. Una in altum ſuſtollebatur, &, quanquam manibus injectis obluctarentur aſſiſtentes, tamen ſupra eorum caput abripiebatur: eoque denuo præcipitabatur modo,

ut haberetur mortua. Poſtea ad ſe tanquam è ſomno rediens, è noſodochio in monaſterium progrediebatur illæſa. Nonnullę incedebant tibiarum extremitatibus innixæ, velut ἄποδες, citra pedum uſum, qui videbantur trahi tanquam ligamentis nimium laxatis, in ſacculo penduli. Arbores quoque conſcendebant ut feles, ab iiſque proſerpebant, nulla corporis immutatione.

Margareta comitiſſa Burenſis pia.

§ 3. Contigit item, ut cœnobii præfectæ (quam matrem vocant) in ejuſdem ambitu colloquenti cum generoſa & inſignis pietatis domina Margareta comitiſſa Burenſi (cujus in juſtorum reſurrectione meminerit miſericordiarum pater) ex femore erueretur caro: illaque præ dolore exclamante, & in lectum depoſita, vulnus partim livebat, partim nigricabat: ſed curabatur.

§. 4. Accidit quoque, cum duæ ex hoc numero virgines ſimul conſiderent ridentes & exhilaratæ, mutuoque colloquerentur de fele nigra in dormitorio corbi incluſa à matrona, quam in oppido commorantem nominabant: collatione clam obſervata à tertia virgine ſana, corbis ab hac & præfecta cum duabus aut tribus virginibus inquireretur aperireturque, unde felis exiliens aufugit. Ea hinc notata mulier, tanquam maleficii rea in carceres conjiciebatur cum ſeptem deinde aliis, inter quas ſenior numerabatur matrona. Cui vicini & pauperes teſtimonium, eam fuiſſe uſque adeo miſericordem & in egenos profuſam, ut ipſa etiam indiguerit, perhibebant. Hæc eadem quæſtionibus à tortore ſubjecta, nullis unquam tormentis ad ſceleris confeſſionem adigi potuit. Tandem ubi ex more victum offerret Burchgravius, ſe infirmiorem eſſe, quam ut cibum admitteret, ait: at ſe potum ſolummodo deſiderare: quo à Burchgravio mox ſubminiſtrato, ipſius veſtem illa apprehendens, ejuſque innixa femori expirabat. Alia quoque rerum miracula hic viſa ſunt: duravitque ea carnificina ad annos tres manifeſta, quam poſtea celarunt.

§ 5. Eas vero virgines Satanam obſediſſe, dubitandum minime: qui ludificandi occaſionem ſibi commode porrectam ratus ex ſale à muliercula reddito, credulis virginibus maleficii opinionem injicere, & inſonti fœminę inſanabile inurere cauteriū ſtuduit. Quapropter formam ſparſit granorum quaſi ſaccharo obductorum, ut ad eorum guſtationem pellicerentur virgines: ſalſedinem autem indidit, ut ſuſpicionem de ea, quę ſalem reſtituerat, citius ingereret. Nec defuit eventus. Conceſſit porro Deus eam divexandi poteſtatem, ut vel tentarentur virgines, vel caſtigarentur, vel ob earum incredulitatem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

litatem. Lubricæ fidei notæ fuerunt, quod non ad Dei voluntatem, ſed in fœminas cruciatuum cauſas retulerint. Hinc quoq; ſatanicum illud duarum virginum concilium ab aſtuto fuit inſtitutum diabolo, qui mendaces earum rexit voces, ut innocenti matronæ maleficii ſtigma imprimeretur, carcereſque, tormenta & cædes promoverentur. Si quoque felis fuerit vera, eam dæmonium haud dubie eo invexit. Atqui, ut, dæmonem aſſumpto felis ſimulachro, fuiſſe credam, potius inducor. Vides etiam conſtitutos illi præciſe ledendi limites, ut ex alta illa evectione & præcipiti dejectione, etiamſi una mortua videretur, nihil tamen læſionis ſenſerit: ſed velut è ſomno experrecta, abierit.

§ 6. Non abſimile fuit, quod virginibus Brigittæ ſtrictis legibus inauguratis, in cœnobio, non procul à Xanctis diſſito, olim uſuvenit. Quæ miris quoque modis divexabantur, pleriſque exilientibus, nonnunquam balatum voceſque elidentibus horrendas: urgebantur & interdum ex deſignatis in templo ſedibus, capitis velamine quandoque abrepto: fauces his etiam, ne cibum admitterent, nonnunquam præcludebantur. Perſtitit varia & dira ea calamitas in pleriſque ad decennium. Tragœdiæ cauſa imputabatur virgini, juvenis amore aliquando ſauciæ, quem ea affinitate non dignarentur hujus puellæ parentes. Idcirco huic in extremo mœrore poſitæ, dæmon, accita juvenis illius effigie, ſe objicit, eam in votum illud monaſticum cogens: quæ dicto audiens, ſe cancellis conſtringi patitur. Incluſa, velut furore percita, omnibus horrendum plurifariam exhibuit ſpectaculum: quod quidem malum velut contagio in multas proſerpſit virgines: quæ ob propriam illius confeſſionem, ipſam univerſæ ejuſmodi miſeriæ genitricem fuiſſe, certo crediderunt. Ex ea deinde capta, alioque evecta, prolem bis ſuſtulit carceris cuſtos: ac tandem manumiſſam, à maleficii opinione inculpatam vixiſſe arbitror. Deluſio fuit mere diabolica, qua illa decepta, ſe ea feciſſe confiteretur, quæ peculiaria ipſius Satanæ erant opera. At, in quem finem ea fuerunt à Deo permiſſa, ſequenti intelligetur libro: ubi omnibus imitanda harum virginum proponetur curatio.

Brigittæ ſacræ virgines dæmoniacæ.

Ex obſeſſa loquebatur diabolus: ſic opus diaboli, ſuum eſſe confitebatur.

§ 7. Moniales in Heſſimonte Neomagi, dæmonium aliquot annos infeſtaſſe audio, quod dormitorium noctu velut cum turbine ingreſſum, teſtudine citharaque tam videbatur ludere ſuaviter, ut ad choreas temere induci potuiſſent virgines. Inde canis inſtar in unius N. lectum inſiliebat, in quam muti peccati, quod vocant, cadebat

Moniales Neomagi à diabolo infeſtatæ.

 ſuſpicio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſuſpicio. Similia multa & longe graviora in eodem accidere cœnobio, vivente patre Paulo: quæ, ut ab illis celantur, ita à me aperiri minime decuit.

§ 8. Novi aliud item non ignobile collegium in Colonienſis provinciȩ limitib. ubi ante annos octo dȩmon canis forma interdiu procurrens, conſcendenſq; ſub interiori religioſarum virginũ indumento, ſpurcȩ velitationis indicia exteriore veſtiũ motu oſtendere videbatur. Idem Hensbergi accidit in ducatu Juliacenſi, ſub feliũ ſpecie.

Vexatio diabolica in monaſterio Kentorpio, relata ad Lamias: de lacte glutinoſo, & lac è juncis non emulgeri.

CAP. XI.

Huc pertinent nobilium aliarumque virginum in cœnobio Kentorpio prope veterem Marcam, in Marchiæ comitatu juxta Hammonem incluſarum, monſtroſæ omnifariæque convulſiones, à dæmonibus excitatæ, deſcriptæque Lib. 1. Cap. 1. 2. Fœdiſſimum vero illæ halitum ore ſpirabant in ipſo, & paulo poſt ipſum paroxyſmum: qui alias ſemel interdiu, aliquando ſæpius invadebat, aliquoties in horas aliquot multas protrahebatur. In acceſſione mali quædam convulſæ, intelligentes erant, audiebant, aſtantes etiam internoſcere ſe pleræq; poſtea affirmabant. Nam in acceſſione propter ſpiritualium partium & linguæ convulſiones, loqui minus poterant. Iſtȩ non æque ferociter torquebantur: neq; uno modo, ſed aliæ aliis mitius. Sed hoc commune prope omnibus erat, ut cum ex iis una agitaretur, cêterȩ quoq; in ſejunctis etiam cubiculis correptæ, ſolum tumultuantis ſtrepitũ audientes, ſimili miſerrimo modo vexarentur.

§ 2. Ut porro calamitatis hujus origo & incrementum, dehinc tragicus fabulæ actus extremus, quem ſolum in dutiſſimo hoc ſpectaculo affectavit veteratorius ille homicida, innoteſcant, cautiuſque aliàs malicioſis diaboli conatibus, in raris illis horrendiſque vexationibus, obviam eatur, quæ ex ore unius ſenioris & cordatæ virginis, huic cœtui conſecratæ & omnium primum tam duriter afflictæ, exceperim diligenti inquiſitione, paucis bona fide narrabo.

§ 3. Hæc, Anna Lemgou dicta, quum primum ex ſiniſtro doleret hypochondrio, epilepſiaque correpta putaretur, ad monaſterium Nonhertich, inprimis religionis ergo ablegabatur, ubi ex D. Cornelii calvaria bibit: unde eam melius habuiſſe, falſo dicebatur à monialibus. Poſtea ubi hæc gravius cœpiſſet exagitari, aliæque item

puellæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

puellæ, ad ariolum itum eſt. Is opinionem ingeſſit, omnes ab Elſa Kamenſi coctrice maleficio læſas eſſe. Hinc nervum ſortitus diabolus, non ſolum eas multifariis convulſionum generibus torquere incipit; ſed incitare quoque, ut ſe mutuo & alios morderent cæderentque: ſubvehere item & dejicere citra noxam, ut ſicut plumæ ſibi viderentur; unde etiam non ſuæ poteſtatis ſe eſſe ſentirent. Si autem à percuſſione vel quacunque alia violentia inhiberentur, cor afficiebatur graviter. At ſuæ libertati relictæ, etiamſi ſeipſas lædere, concutere aut mordere putarent, nihil inde ſentiebant mali: at in proprium ſævire corpus, neceſſarium eſſe imaginabantur.

§ 4. Si quando Anna in paroxyſmo loqueretur, fiebat id quaſi altero inſpirante & expirante: ipſa interim ſeipſam, dum loqueretur, intelligebat; ſed finito ſermone penitus menti exciderant prolata verba: verum ſi ab aliis illi repeterentur, tum quidem ſe dixiſſe meminerat, ſed pudore ſuffuſa tacuiſſe maluiſſet. Quandocunq; etiam orationi ſe dederet, eam cum attentione proſequi, aut movere huc linguam minime valuit, à maligno turbata. At ſi preculas ſuas horarias, quas vocant, ſine mente obmurmuraret, tantum abeſt, ut tum præpediretur, quo etiam inde levius habere recrearique videretur. Nequivit inſuper ulli rei vel bonæ vel malæ ſerio attendere, tanquam mente ſtupida, ſine ſenſu, diſcretione & judicio. Si etiam pius aliquis ſuoque Deo ex animo devotus, eam alloqueretur, tum quaſi à diabolo puniri videbatur. Sin vero huic aliæ loquerentur fœminæ de rebus ſuis ludicris, mire iis afficiebatur, levabaturque.

§ 5. Hæc deinde quum exorciſaretur, incredibilem ſanguinis copiam videbatur fundere per os, unde nihil mali tunc temporis ſenſit. Omnibus vero illis virginibus ita à dæmonio affectis, is erat cum dolore inæqualiter ſerpente ſenſus ſub pedum plantis, quaſi aqua illas calida combuſſiſſet. Quanquam etiam varie torquerentur, cunctis tamen æque vigebat appetitus & nutritio. Ex junioribus mentis impotibus frequenter & multũ loquebatur dæmon: quibus ſe etiam forma nigra objiciebat in ſpecie felis nigræ, vel Elſæ Kamenſis, aut ejus matris vel fratris, ut ab iis omnes tam crudeliter exerceri, crederetur perperam. Ubi poſtremo Anna firmiter animo conſtituiſſet, non redire in monaſterium, quo parentũ ductu ceſſerat, ſed ſuo Deo extra illud ſaniori judicio pie inſervire, deſiit calamitas: ſi vero ſolummodo à collegii præfecta ad eam epiſtola mitteretur, toto horrebat corpore, quaſi relapſura. Poſtea autem viro nupſit citra ullum ejuſmodi noxæ ſenſum.

§ 6. Affir-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 6. Affirmabat adhæc, Elſam Kamenſem eodem morbo, velut epileptico, quo aliæ, excruciatam fuiſſe, loquutamque ſimiliter ſine ſenſu. Quapropter eam ſibi ipſi hoc malum conſciviſſe, ne aliis maleficium invexiſſe putaretur, dicebant moniales. Hinc omnes à dæmonibus afflictæ, ſua tormenta nec Dei voluntati ſubjiciebant, nec diabolo imputabant: ſed ad Elſæ Kamenſis, in cœnobio coctricis, maleficas artes uno ore & conſenſu ex arioli indicio referebant. Quæ quidem capta, tragicum hoc ſpectaculum à ſe editum fuiſſe fatebatur primum venenata mixtione: moritura autem, nihil unquam virulenti à ſe alicui propinatum fuiſſe: ſed quicquid eſſet mali, ſe mente & mala imprecatione effeciſſe confeſſa eſt. Num vero hoc ita fieri potuerit, paulo poſt explicabitur.

Vide lib. 6. cap. 10.

Dæmoniaci cives Hammonenſes.

§ 7. Ab ejus & matris exuſtione tanquam ſuæ poteſtatis jam nervum adeptus Satanas, oppidi proximi civibus non paucis vario cruciamentorum genere inſultat. E quorum numero quinque, ubi eccleſiaſtes in ſuum acciviſſet cubiculum, ex Sacris literis eos adverſus Satanæ ludibria inſtructurus muniturusque: atque hi Decem præcepta, Symbolum Apoſtolorum, & orationem Dominicam recitaſſent, hinc alter alterius nomen inquirit, mutuoque ludicrum nimis indicat, primo Libro inter fictitia dæmonum nomina expreſſum: atque unus eccleſiaſten irridens, in hæc erumpit verba: Quid nunc facturi ſumus? expellere nos conatur paſtor? Reſpondit alter: Se velle in hirco nigro equitare ad quandam mulierem, non ita ſejuncte habitantem, quam etiam nominabat, ſe gratum illi fore hoſpitem jactans: ut maleficæ artis nomine redderet illam ſuſpectiorem. Identidem ſe facturum alter quoque narrabat, ac eodem vectore profecturum ad aliam fœminam, nomine deſignatam in eundem finem. Ac uterque ſedi inſidens tanquam fatuus, continuo vocis indiciis ad dictas equitando videbatur ferri mulierculas, quum interim ne à loco quidem dimoveretur. Tertius adhęc quaſi in globum convolutus contractuſque, ad clauſum cubiculi abripiebatur oſtium, per quod, inopinato apertum, è gradibus decidit illæſus. In pago Howel appellato, circa Hammonem, multi quoque inde videbantur energumeni. Nec procul hinc in alia civitate ſimiliter diris torqueri modis à dæmone interea cœperunt oppidani. Quare aliquæ fuerunt vinculis traditæ mulieres, at plures accuſatæ, quemadmodum in negocio ejuſmodi diabolico fieri aſſolet.

Cap. 22.

Lac glutinoſum.

§ 8. Circa idem tempus lac tenacibus filamentis ductile, diſſo-

luti

luti glutini more, ex Comitatu Marcenſi, ad Cancellarium Clivenſem, ex accuſatione cujuſdan ineptæ mulieris allatum eſt, quæ lacti eam fuiſſe redditam formam incantamentis à vicinia ſua aſſeveravit: quum ignitum titionem ollæ, in qua lac coquebatur, ſubditum hæc abſtuliſſet, quo domi ignem foveret. Naturæ autem vitium, hic ſagis tribuitur. Rei enim veritas ſic eluceſcet. In lacte tres ſunt ſubſtantiæ commixtæ, nimirum butyrum, caſeus & ſerum. Si jam lac vetuſtate nonnihil ſubaceſcere incipiat, quod æſtate citius, hyeme tardius evenire ſolet, & tum coquatur; mox caſeus cum butyro coit concreſcitque, ut ad ductilis collæ modum etiam longiſſime deduci extendique poſſit: &, ſi circumdiſtenſa circumvolvatur expandaturve ligna, at tantam pervenit ſiccitatem, ut fragile reddatur, atque in pulverem redigi queat.

§ 9. Quod inſuper Lamias è juncis lac emulgere feratur (ut hoc obiter in hac lactis mentione addam) horum ſubſtantia levis, rara, fereque exucca, id ſane non admittit, adverſatur ratio & ipſiſſima veritas. Qui ergo fit? Si ullum juncos trahenti lac appareat, hoc profecto à dæmone eo transfertur, præſtigiarum fuco lamiæ oculis obducto, ut ſua emulctione lac è juncis extractum credat, quod tamen deluſorium eſt, nec rei veræ hiſtoria. Idem dictum volo, ſi ex alia inepta materia lac provocari aſſeratur. Si lacte deſtitui præter naturam, comperiantur vaccæ, eiſdem lactis receptacula & canales impedire poteſt dæmon non aliter aut minus, quam dixi congreſſum in hominibus poſſe inhiberi naturalem. *E juncis lac non emulgeri.*

De virginibus in Monaſterio Nazareth Coloniæ à dæmone exagitatis, & alibi.

CAP. XII.

HAUD diſſimilia Coloniæ paſſæ ſunt virgines religioſæ in Nazareth monaſterio occluſæ. Quibus hoc tamen acceſſit, quod licet annis aliquot antea varie & multifariam à diabolo vexarentur, torquerentur, convellerenturque: tamen anno ſexageſimo quarto ſupra ſeſquimilleſimum, præter aliud ſpectaculum horribili modo frequenter editum, proſternebantur ſæpenumero deorſum, infima corporis parte ſuccuſſata ad eum modum, qui veneri ſolet aſcribi, oculis interim clauſis. Qui poſtea cum pudore aperiebantur, quum velut à multo labore reſpirarent. *Virgines religioſæ in collegio Nazareth Coloniæ à diabolo vexatæ.*

§ 2. Anſam autem huic malo dederat quædam Gertrudis, anno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ætatis ſuæ decimoquarto monaſterio incluſa, quæ ludibria hæc ſæpius diſſoluto cachinno patiebatur in lecto, licet amaſiū ſingulis noctibus fere congredientem ſtola conſecrata abigere conaretur: quā velitationem quum altera virgo in ſecundo decumbens lecto (hoc nomine adjuncta ſociæ, ut tutior eſſet ab amaſii inſultu) audire videretur, tota exhorruit, ac tandem quoque diaboli hoſpitiū facta, miris convulſionū generibus diſtrahebatur, in paroxyſmo quandoque cęcutiens: ac licet mente appareret conſtare, varia tamen inconſtanter nimis, & quæ deſperationem ſpectarent, proferebat. Itidem & aliæ multæ. Ita peſtis hæc velut contagio proſerpſit, maxime quum primum ad legitima non confugeretur conſilia. Dictam vero amaſiam ſuo proco horrendas ſcripſiſſe literas, poſtea inventas, in inquiſitione à me in eodem collegio facta, Anno 1565. 25. Maji, præſentibus nobilitate & prudentia clariſſimo viro, D. Constantino à Lyskerken, conſule digniſſimo, D. Joanne Altena, decano olim Clivenſi. D. Joanne Echtio, medicinæ doctore ornatiſſimo, & filio meo Henrico philoſophiæ & medicinæ, doctore, cognovi: eas autem ab illa ut energumena, nec mentis compote fuiſſe exaratas, non eſt, quod ullus dubitet.

Conſtantinus à Lyſkerken.

§ 3. Dum hanc carnificinam adhuc exerceret diabolus, harum virginum quædam peſte correptæ, interea dum ea laborarent, nihil diabolicæ vexationis ſenſere, ex Dei ſolius benignitate ſingulari, qui torquendi in hoc ſeculo limites præfigit ſatanæ, ultra quos ferri nequit.

§ 4. Porro calamitatis initia ſubminiſtraſſe videntur juvenes laſcivi, qui per conjunctum ſphæriſterium contracta amicitia cum una aut altera, clam in monaſterium conſcenderunt, libidinemque explerunt. Quibus poſtea excluſis, quum re ipſa amplius frui eæ nequirent, ejuſdem imagine mentem vitiavit, taliumque motionum ignominioſum ſpectaculum, aſtantium oculis objecit Milleartifex. At quo convenienti Chriſtianoque conſilio huic tragœdiæ obviam iri poſſit, peculiaribus literis eo miſſis fuſe explicui.

Puella à dæmone vexata.

§ 5. Huic albo accenſeatur virgo ſacra Judith nomine, quam haud ita pridem Buſciducis in collegio juxta ædem D. Joanni Baptiſtæ dicatam, vidi crudeliſſimis intorqueri à Satana convulſionibus: ejuſque fauces, ne cibum admitterent, comprimi: linguam item inhiberi quandoque, ne proloqui poſſet: voces interim reddi & ridiculas & horrendas audivi.

§ 6. Acce-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 6. Accedat & cognita mihi puella, virgini nobili in cœnobio famulans, cui fidem dederat ruſticus, qui deinde ad aliam animum adjecit. Quare cognita, mœrore turbari illa cœpit: ablegataque medium circiter milliare à monaſterio, in eximii juvenis forma obvium habet dæmonem, qui ſe familiari colloquio in ejus inſinuans amicitiam, omnia ruſtici amati ſecreta huic detegit, cunctoſque cum altera puella habitos ſermones enarrat, ut ad reſtim illam illiceret cogeretque: &, cum ad anguſtum perveniſſent ponticulum, ille aſſumpto oleo, quod ea manibus gerebat, ut minus impedite tranſiret, eam juvit: invitavitque tandem, ut ad notum comitaretur locum. Quonam eo ſequerer (reſpondit illa) ubi paludoſæ tantummodo ſunt aquæ? Hinc ipſe evanuit, illaque perterrita in animi incidit deliquium: quare juſſu dominæ, mihi familiaris, bigis in cœnobium reducebatur. Ubi velut mente turbata, multifariam ſenſu diſtrahebatur, querebaturque ſe etiamnum miſere ab illo dæmone vexari, ipſumque aliquando per feneſtram vel alio velle abripere. Nulla certe alia hujus maleficii extitit cauſa, quam meditabundus animi mœror, ob amoris impotentiam: quam illudendi perdendique occaſionem præpropere arripuit Satanas. At puella ruſtico eodem poſtea marito freta, belle valuit.

Admirabilis hiſtoria de puella, cujus è latere culter exectus fuit.

CAPUT. XIII.

HIc minime prætermiſſum oportuit id, quod accidit in pago Levenſteet ſub Duce Brunſvicenſi ubi ſorori commorabatur puella nomine Margarita, Henningi Achils filia, annum agens viceſimum. Quę anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimoſecundo, altero die Julii, nimirum divæ Virginis viſitationi ſacro, ſororis calceos abſterſura, ejus cultrum (duo autem erant in vagina conjuncti ejuſdem formæ, capulis æreis inciſis ornati) extrahit, ſeque in humiliorem ſedem demittit propterea, quod viribus diuturna febri conſumptis imbecillior adhuc eſſet.

§ 2. Præter opinionem domum ingreditur vetula, num puellam febris etiamnum fatigaret, rogans, & quomodo ſeſe ex morbo haberet? Reſponſum illi ut fuit à puella, rurſum extra ædes nullo verbo facto egreditur. Calceis mundatis cultrum in ſinu deponit: qui quum poſtea ſtudioſe ab illa quæreretur, nec repertus eſſet, metu perculſa, dum ſingula veſtigando diligenter & ſollicite perluſtrat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſtrat, horribili ſpecie canem nigrum ſub menſa ventri incubantem animadvertit: eo abacto ſperabat fore, ut amiſſus culter detectus, ad priſtinum dominum rediret. Unde indignabundus ille, cum fremitu dentes oſtentavit, ſimulq; ſe cum ſaltu trans oſtiū in fugam conjecit.

§ 3. Mox puellæ videbatur à capite verſus dorſum defluere quiddam tanquam humoris frigidi, cui etiam accedit animi deliquium, perduratque ea velut mortua ſine ſenſu ad diem tertium: quo tandem refici cœpit. Summo autem ſtudio rogata, quinam hoc malum invaſiſſet? reſpondet, ſe certo certius ſcire, cultrum illum, è ſororis vagina à ſe extractum, in ſui corporis latere ſiniſtro defixum hærere: eo enim in loco ſe dolorem perſentiſcere.

§ 4. Cui licet contradicerent parentes & alii, quod eam melancholia agitari, vel diuturni morbi, jejunii, aut alterius rei moleſtæ fortuito caſu obviæ ratione nonnihil delirare arbitrarentur: perſtitit tamen uſqueadeo in ſuis querelis, lachrymis aſſiduis & inſomniis, ut mente caperetur, nec cibum diebus duobus ſæpenumero admitteret, quanquam blande invitaretur, vel ſerio miniſque urgeretur. Sua tamen habuit plerumque intervalla & intermiſſiones, ut etiam quiete decumberet, licet non tam diu, ob dolorem continuum, quo ita exercebatur, ut toto corpore incurvatam baculo inniti oportuerit.

§ 5. Auxit & hoc ejus animi dolorem, ſolatiumque minuit, quod quum illa in corpore cultrum defigi certiſſime crederet, alii tam conſtanter contravenirent, proponerentque ἀδυνατείαν, & phantaſiam corruptam eſſe judicarent, præſertim quum nullum quidem veſtigium indiciumve appareret, præter quotidianos ejus luctus, qui jam circiter tres perduraran menſes. Hinc prominere occipit in ſiniſtro latere ſupra lienem intra infimas duas coſtas ſpurias vomica, ovi fere gallinacei magnitudine, & lunæ inſtar: cujus incremento aut deceſſu, vel intumuit, vel reſedit.

§ 6. Tum inquit illa: Hactenus fidem mihi denegaſtis, quod in meo corpore hæreat cultellus: at ubi viſitationis Mariæ ſolennitas denuo apparuerit, eum in corpore figi, manifeſtiſſime intelligetis videbitiſque. Sic triceſimo Junii erupit ex ulcere tanta copia puris, ut tumor nonnihil ſeſe remiſerit, & inde cuſpis velut cultri apparuerit: quā puella arripere cupiens, præpeditur à parentibus, qui chirurgum ducis Henrici ex arce Wolffenbuttel eo nomine accerſunt.

Puella dæmoniaca.

§ 7. Hic quarto Julii accedens, parochum rogat, ut prius puellam alloqueretur, ſolaretur, Dei verbo inſtitueret, atque ipſius reſponſo

ſponſo vigilanter attenderet, quod eam à dæmonio quandoque exagitari pleriſque omnibus videretur: & ſimul cum reſponſo illa ſubjungit, ſe libenter curationis hujus modum admiſſuram, etiamſi ſciret ſibi moriendum eſſe. Tum eodem die, Dominico ſcilicet, cultelli cuſpidem ſub coſtis prominere videns chirurgus, eum cum ſuis inſtrumentis attrahit, qui alteri conformis erat. verũ circa ferri acuti medietatẽ nonnihil abſumptus erat. Chirurgi opera hinc ulcus coaluit. Sic habet hiſtoria germanice de hoc prodigioſo opere evulgata. *Cultellus extrahitur.*

Admirandi hujus ſpectaculi explicatio.

CAP. XIIII.

QUUM admirabile hoc ſpectaculum citra ullas diaboli præſtigias vere editum fuiſſe, nec ullas admittere gloſſas aut explicationem, clamet una voce quilibet, meam hic ſimplici interpretatione ſententiam interponere non gravabor: cultrumque non fuiſſe in corpore, ſed dæmonis præſtigias & ludibria omnium oculis fuiſſe offuſa, puellamque à dæmonio obſeſſam, quoad fieri poteſt, breviter oſtendere cum Dei beneficio, ad ejus gloriam, ac dæmonis ejuſque ſequacis turbæ deluſæ contemptum, adnitar: quanquam voce Stentorea multos occlamaturos minime ignorem.

§ 2. Primum obſervari debuit, ſimplicem puellam longa exercitam fuiſſe febre, quam ex ejus diuturnitate, quartanam fuiſſe colligio, natam ex graviſſimi aterrimique humoris melancholici, qui in corpore putruit, copia. Qui ſæpenumero etiam lienem obſtruit, in eoque tumorem, duritiem & apoſtema gignit, eaque occaſione talem ſobolem quartana febris etiam non raro poſt ſe relinquit. Hoc jacto fundamento, nimirum ſexu fœmineo, ætate juvenili, & diuturni morbi tædio, reliquum ſuum opus vigilanti indefeſſoque ſtudio ſuperſtruit & fabricatur dæmon. *Dæmonis adminicula in hoc actu præſtigioſo.* *Sexus. Ætas. Morbus longus.*

§ 3. In fœminis facilius multo, quam in viris, ætate matura & bona valetudine fidem conſequitur. Hic in opificii ſubſidium, humorem ſuis actionibus convenientiſſimum, quippe melancholicum, à quo puellæ cerebrum & corpus tantum abeſt ut expurgata forent, quo etiam eo ſumme adhuc gravarentur, aſſumpſit. Enimvero, quanto affectu in hunc ut ſuccum ἀναλογικῶς ſibi ſuiſque actionibus peculiarem ſe immergere ſolet, ejuſque adminiculo admirabilia inducere phantaſmata & imaginationes raras, ſuperiori libro ea demonſtratione oſtendi, ut repetitione minime opus eſſe judicem. *Humor melancholicus diabolo convenientiſſimus.* *Cap. 7. 8.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Solitudo. § 4. Ut porro inſtitutum tragœdiæ actum proſequeretur dæmon, ſolitudinis anſam arripuit exorſus mane ſemotis aliis, qui fortaſſis fide viva ejus conatus impediiſſent. Primumque vetulæ faciem induit, quæ de puellæ valetudine ſciſcitaretur, ut, quum eam poſtea cultri in corpore ſepulti opinione dementaſſet, in ſuſpicionem proclivius ipſa induceretur de lamia, quæ carmine id effeciſſet. Hoc etenim inprimis ſanguinario veteratori ſtudio eſt, ut lites moveat, cædeſque ſtruat, maxime inſontium; & falſam perſuaſionem adverſus verum Dei cultum inducat imprimatque. Ut quoque altius animo poſtea infigeretur, cultrum ex ſinu in latus à vetula lamia (cui cum diabolo communio eſt) tranſlatum eſſe, in canis nigerrimi forma apparuit, quem menti nonnihil reſtituta dæmonem fuiſſe ſentiret. Hinc in obſeſſionis initio eam aggreſſus dæmon, ſenſum velut catarrhi, vel humoris frigidi à capite ad tergum diſtillantis inducit, ut poſt redditam mentem, eo momento cultrum hoc frigoris ſenſu in corpus ſibi infectum eſſe crederet

Vetulæ idolum.

Canis nigerrimi ſpecies.

§ 5. Inde mox ingreſſus, ſenſuum organa ita turbavit, ut ad tertium diem velut mortua haberetur. Interea tam valida perſuaſione de cultro in latere defixo, imbutam phantaſiam confirmat, ut ſecus in animum inducere illa nequiverit, quam ita vere rem geſtam eſſe. Antea enim norat veteratorius ille medicus, ex diuturna febre reliquias maligni ſucci ea in parte collectas eſſe, quæ putredini erant obnoxiæ, & ulcus excitaturæ: vel quas ille, ut ſpiritus, ad putrefactionem promovere, eoq; protrudere: vel quod etiam humorem frigidũ ad hujuſmodi collectionem aptũ, à capite accerſere quiverit.

§ 6. Talem abſceſſum, inter abdominis muſculos ſiniſtros, ex deſtillatione poſt longam febrem genitum, vidi in Electore Colonienſi archiepiſcopo, D. Antonio, felicis memoriæ, cujus in juſtorum reſurrectione ex gratia meminerit miſericordiarum pater unicus.

Antonius archiepiſcopus Colonienſis.

§ 7. Cæterum, ulcus in eum finem fabricatus eſt in loco & humore convenienti, ut cultri cuſpidem eo aperto oſtenderet, & exectionis occaſionem ſubminiſtraret. Sic objecta cuſpidis forma, vel vera cultri allati cuſpide, interim reliqua ejus parte craſſo aëre tecta, puellæ, parentum aſtantium & chirurgi oculos perſtrinxit. Quod facile, vel aëris vel infecti ſpiritus viſorii adminiculo, poteſt. Hac ratione cultellum ex ſterquiliniis alicubi, ubi rubiginem contraxit, eductum, ſupra ulcus depoſuit Satan: ibique cuſpidem oſtendit, reliquam cultelli portionem præſtigiis velat. Hunc nonnihil à diabolo re-

Culter in corpore non fuit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

lo retentum, ut trahi videretur, chirurgus inſtrumentis attrahit: ſed non è corpore, ubi hæſit neutiquam, verum ex ejus ſuperficie. Ibi enim adumbratus delituit, tantillo tempore dum cuſpis conſpicitur, & chirurgus trahit, antea minime.

§ 8. Nec mirum id videri oportuit, quum à circulatoribus & agyrtis quotidie talia fieri cernas, cum vel per maxillas, vel per brachia, citra ſanguinis effuſionem & pugiones & graphia trajiciunt: vel cum feram ori labiiſque affigunt, vel globulum in os injiciunt, & ſtercus educunt: ſic mille alia rerum miracula oculis objiciunt, quibus tamen nihil ineſt præter fucum & dolum.

§ 9. Si nondum tibi ſatisfactum hac interpretatione putabis, & cultrum è corpore eductum eſſe contendas, cedo, quî & per quos meatus injectus hic fuit? Immiſſum enim prius oportuit, quod alicunde extrahitur. A capite dorſum verſus, & ad latus inſeri à dæmone citra manifeſtam læſionem, quemadmodum humorem ſtillare per poros obſervamus, nequaquam potuit. Per os non alio, quam ad gulam, ſtomachum, inteſtina & anum apta materia deferri poteſt, minime vero culter. Quem licet quoque per os invectum eſſe concederem, non tamen ad eam lateris partem perferri potuit, niſi diſſecto prius à latere ventriculo, peritonæoque, cum graviſſimo vitæ naufragio. Ab ano viciſſim non alius patet meatus, quam ad inteſtinorum involucra, ſtomachum, gulam, fauces & os. Hic denuo via huic cultello circumquaque præcluditur.

§ 10. Si per carnem exteriorem inſertum eſſe, voles, ubi dolor, effuſus ſanguis, vulnus, vel leviſſimum ejus veſtigium, aut cicatrix? Hic autem à verſutiſſimo ſpiritu id neglectum fuit, quod cuſpidem ſurſum in vulneris ore oſtenderit, quum potius capuli formam certiori cautela exhibere oportuerit, ſi cuſpide deorſum inſertus fuiſſet culter: quæ in corpore non niſi cum lethali multarum partium inciſione inverti potuit: Niſi primo ab infima ventris parte ſurſum innoxie protenſum eſſe, ſtulte dixeris, quum eo loco nihil unquam doloris ſenſerit: eas vero interiores partes omnino fuiſſe illæſas, docet brevis curatio abſceſſus, quam impedire noluit: prorſuſque à ſuo opere, obſeſſione, afflictione, divexatione & cruciatu deſtitit diabolus, quia inſtitutæ ſuę tragœdię finem jam ſe conſequutum videret. Quum nimirum in eam ſententiam omnes perduxiſſet, ut cultrũ ex latere exciſum eſſe certo crederent. Sic diabolo major tribuebatur potentia, quam debuit: perverſa de lamiarum virtute opinio accrevit;

crevit ; ac in Dei patrocinio , Chriſtique poteſtate minus fiduciæ collocatum eſt: maxime in illis ditionibus, ubi ex præſtigiarum diabolicarũ indiciis per fas & nefas carnificinæ exerceri non deſinunt.

§ 11. Si forte objiciatur, ferrum ita in carne fuiſſe exeſum : reſpondeo, dæmonem cultrum è puellæ ſinu exemptum, in terram vel in liquorem ſalſum inſeruiſſe , aut alibi ea dexteritate repoſuiſſe, ut in medio ferrum exederetur toto anno, quo abſoluto fabulæ cataſtrophen addere ſtatuerat. Conſideretur quoque locus ferri exeſus, qui digitos fere duos latos à cuſpide diſtat, & tanta quoque exeſionis deorſum eſt magnitudo. Quum vero cuſpide in carne, ac ulceris maligna putredine hæſerit, quî ſit, quod cuſpis ab acri pure illæſa, & reliqua pars ferri, quæ in ventris vacuo hæſerit, fuerit eroſa?

§ 12. Vel ſi voles, ferrum cum parte abſumpta in carne defixum fuiſſe: reſpondeo , id fieri nequiviſſe , niſi ſecundum longitudinem deorſum cultellus in muſculis hæſiſſet. Quod ſi factum defendas, ego viciſſim hac ratione nego , quod manu ſitus ille potuiſſet extrinſecus contrectari, quinimo viſu dijudicari. Adhæc, ferrum totum carni inſertum ſimul & fere æqualiter ab acri humore arrodi debuit. Quum vero in medio ſaltem acies exeſa fuerit, alibi quam in corpore exeſionem fuiſſe factam ſequitur : & diaboli illuſione operatione que tranſlatum cultrum, & in ſterquilinium , aut alium liquorem ſalſum, aut acrem, aut putrem immiſſũ eouſq; ut materia rodens aciei medietatem ſolummodo attigerit. Haud dubie cautius hunc fucum inſtituiſſet, ſi has ejus actiones ea ſolertia excuſſum iri prævidiſſet.

§ 13. Quod inſuper in rei veræ geſtæ aſſertionem obtrudatur, eam baculo innixam perquam curva inclinatione ingredi oportuiſſe: hinc quilibet rerum naturalium peritus luculenter intelligit, cultrum in corpore non hæſiſſe, qui ex qualicunque inclinatione vel deorſum vel antorſum, vel verſus utrumque latus graves cruciatus excitaſſet, vulneraſſetque: nec alia corporis conſtitutione, quam erecta, habuiſſet mitius puella.

§ 14. Si adhuc urgeas hiſtoriæ veritatem , quæſo , ubinam toto anno illa cultri longitudo deliteſcere, aut firmiter hærere valuit? Si in ſiniſtri lateris muſculis : hoc tactui & oculis , ut dixi, apparuiſſet. Nec in liene recondi tanto tempore, tamque innoxie potuit, multo minus extra muſculos introrſum in ventris cavitate: ſic enim in imas partes concidiſſet, cum multo vitæ diſcrimine. Hæc ſiquidem fuit cultri longitudo & forma: * * *

§ 15. Cæte-

§ 15. Cæterum puellam à dæmonio obſeſſam fuiſſe, non eſt, quod ullus ambigat: quemadmodum plerique, etiam peritiores, coram atteſtati ſunt. Argumento eſſe debent multa ejus verba & actiones. Quod ſæpius mente caperetur, cibum & potũ ad dies aliquot rejiceret: amici cum ea blande, ſerio, & minis agerent, nec tamẽ promoverẽt. Quod ipſa itidem vaticinaretur, prædiceretque tribus menſibus, palam fore in viſitationis Mariæ feſto, cultellum in corpore figi. Quis certũ hunc diem norat, indicaratve? Naturali profecto ratione ab ea imperita puella ſtupidaque præſciri poterat minime. Has ergo voces haud dubie ex ea edidit diabolus, qui circa illum diem abſceſſum perruptum iri judicarat, & commodam eam amplexus anſam, ſuas ſimul præſtigias objicere ſtatuerat. Erupit autem ſanies tricesimo Junii, quo cuſpidem prius oſtendit præſtigiator: inde viſitationis feriæ agebantur ſecundo Julii, & quarto cultrum extraxit chirurgus. Sic in exacta ſua ratiocinatione fallitur quoque mendax ſæpe vates.

In diei prædicti certitudine fallitur diabolus.

Ridiculus modus res duras in corpus ingerendi.

CAP. XV.

PORRO modum quendam ineptum futilemque, quo ejuſmodi materies duræ in corpus ope diaboli à Lamiis ingeruntur, deſcribit Doctor quidam in libello Germanico, qui Jacobi domini in Lichtenberg nomine, prædicatur circumferturque. Ejuſdem inſuper fuiſſe ſententiæ, à me non niſi lucidiſſimis rationibus exploſæ, Theophraſtum Paracelſum, non eſt, quod ęgre ferant plerique religioſi nimis ejus admiratores. Hanc item rationem fuiſſe amplexum Ludovicum Millichium, virum alioqui pium & eruditum, in lib. Germanico, Magicus dæmon inſcripto, miror. Ab his aſſeritur, corporis poros à diabolo extendi, per eoſque inſeri ſtramen, ſetas porcinas, aſſulas, corium, præſægmina, fila, piſcium & fruticum ſpinas, & quaſcunque materies acutas; deinde poros occludi, ut, quandocunque volet architectus, reconditæ res rurſus extrahi queant. Subjungit doctor ille has ſimilitudines: Quemadmodum, ubi quis ſub aqua lapidem recondit, nec eo ibi relicto manuque retracta, quomodo eo devenerit lapis, ſcitur: ſic quoq; naturali ratione vaginę poros abſq; lęſione penetrat, ferrumque liquefacit fulminis radius. Non diſſimili modo in hiſce deluſionibus fit, quę magis noxia ſtigmata vulneraq; inferunt. Hæc ejus verba.

§ 2. Rationes has admodum eſſe jejunas, quilibet rerum naturalium cognitione leviter tinctus, intelliget haud difficulter. Siquidem poros illos natura ex prima creatione ſtrictiſſimos, à dæmone eouſq;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

diſtrahi innoxie poſſe,ut ſtramina,coria vel cultros tranſmitterent: deinde conciderent,emitterentq; ſuo tempore ad Satanę arbitriũ libidinemq; conſervatã tot diebus vel menſibus ſubſtantiã,prorſus ἀδύνατον eſſe, nec ullo modo fieri poſſe, quilibet ſanus mecum fateri debet.

§ 3. Pori enim corporis à conditore tam anguſte ab initio conſtricti ſunt, ut præter tenuiſſimum liquorem, velut ſudorem vel vaporem, craſſius aut ſolidius nihil tranſmittant: quemadmodum etiam in duris craſſiſque lapidibus, maxime coctilibus, & lignis obſervamus: quorum pori quidem liquorem tranſmittunt, at nihil durum aut ſolidum ſine inciſione fractioneve. Talia quidem phantaſia facile imaginatur; at in actum non item deducuntur.

Similitudo abſona.

§ 4. Similitudo, de lapide in aquam manu demiſſo, profecto multum abſona exiſtit: ridiculumque eſt, conferre hominis corpus ſolidum compactumque, cum humida, tenui & fluitante aqua, omnium capaci, quæ naves, & quodcunque voles, natura admittit. Sic nec igneus ille ſubtiliſſimus radius vaginæ poros pervadens, quicquã habet ſimilitudinis cum craſſa & dura re, quam in corpus humanum per poros illæſe intrudi contendunt adverſarii. Niſi demonſtrationis vanitatem quilibet palam cerneret, in confutando prolixiorem me oſtenderẽ: probationes vero non diſſimiles ſparſim in illo Doctoris libello ſunt obviæ.

In corporibus reperiuntur quædam naturaliter, quæ ad maleficia quandoque referuntur.

CAPUT XVI.

Varia apoſtematum contenta, apud Galenum 11. ad Glauc. & 14. Met. & Celſum v. 6.

INTERIM naturali etiam ratione in ſteatomatum & atheromatum, aliorumque apoſtematum ſinibus, carne exeſa, ex viſcoſis & putridis humoribus ac fibris calore coquente exiccatis, materias lapidibus, tophis, arenis, urceolorum teſtis, lignis, carbonibus, capillis & amurcæ ſimiles naſci, incantationibus ab imperitis aſſcriptas, ſcimus ex Galeno, Cornelio Celſo, & obſervatione quotidiana. In ſteatomate lapis avellanę magnitudine nuper genitus, anguloſus, rotundus, ſpadiceus. Curavit alias noſter collega in Lucenſium Burgo matronam provectioris ætatis, uxorem Hieronymi Lucheſini patricii Lucenſis, ab abſceſſũ, quem diu ſuſtinuerat ſupra claviculam ſiniſtram? Ex eo aliquot dies aperto extraxit, præter craſſioris puris multam copiam, quiddam tenax ac lentum; quod, cum non facile poſſet divelli, eluebatur diligenter: elotum tam ſimile erat hapſo lini madentis, ut vix perſuaderetur ęgrotę & aſtantibus, excrementũ eſſe toto genere prę̨ter naturam ex viſcida materia, calore & mali diuturnitate concretum?

tum. Omnes ſiquidem maleficium eſſe, arbitrari penitus maluiſſent.

§ 2. Nonne in morbo articulari pleriſque à pituita cruda, reſiccata, craſſo terreſtrique humore indiſſolubiliter impacto, reſolutis partibus tenuioribus, tophos, Græcis πώρυς, velut calcem, in juncturis enaſci videmus? Quam etiam exemptam materiem, paulatim excipit alia? In cerebro repertus lapis magnitudine & forma mori? In tonſillarum faucium abſceſſu, calculus gypſeus ſimillimus tophis, qui intra digitorum articulos chyragra affectis increſcere ſolent: Sub lingua lapillus arefactæ & excorticatæ lauri baccæ ſimilitudinem habens, lore ſpadiceus & juſtæ gravitatis.

Tophi in juncturis.

Ioan. Kentmannus de Calcul. in homin. natis.

§ 3. In Imperatoris Maximiliani ſecundi corde ſecto inventi ſunt tres lapilli quantitate piſorum; unus interim major altero, colore rubigineo: frequenter vero cordis palpitatione gravi afficiebatur, dum viveret. In pulmone calculi plures aſperi tribulorum modo ad ſiliquarum magnitudinem latuere, aliquando & faba majuſcula non minores, lati, tuberoſi, cinerei, ſubduri. Qui poſt longam frequentemque tuſſim ex thorace violenter calculum expectorarunt, ſupra recenſuimus. In panniculo item epar cingente, lapilli aliquo numero inventi ſunt lethales, & grandes, ex ipſo epate exciſi. In jecoris ſubſtantia concreti lapides, etiam ad magnitudinem dimidiati fere ovi columbini, unus totus anguloſus, colore livido, ex phlegmate & humore melancholico coagulatus: alius in eodem amygdalæ nucis magnitudine viſus. In venis partis cavæ hepatis, priuſquam in communem illum caudicem portæ deſinunt, inventi lapilli eas obſtruentes diſtendenteſque, foris nigri, intus flav, in hydropico: cujus & meatus, ex fellis folliculo in inteſtinum deſinens, lapide ejuſmodi infartus erat.

Ant. Benivenius de Abdit. cap. 3. 18. 24. 94. Calculi ex thorace expulſi, inventi etiam in epate, fellis folliculo, matrice, & reliq.

§ 4. In veſica fellis ſimul conſpecti, in uno viginti duo, quaſi ſublutei, magnitudine diſſimili, quorum minimi piſis minutis, maximi fabis exiguis reſponderunt, omnes quinque, ſeptem, octo, aut plurium erant angulorum. Hinc & alius porraceo colore, quantitate unius articuli digiti fuit exciſus. Alius durus hæmatiti lapidi non diſſimilis, in cyſti fellis Georgii Bohemi regis viſus. Minoris formę ſuperioris apparuerunt plures in eodem folliculo Chriſtiani regis Daniæ. Major in ea veſicula repertus fuit in Friderico tertio, duce Saxoniæ, cognomine Prudente, forma quadrangulari, articuli magnitudine, colore ferè praſſino. In hoc bilis receptaculo niſi in alio centum & viginti tres, quorum unus inſtar medii ovi gallinacei grandiuſculus, latior quam rotundior, digitum craſſus, multiſque tuberculis aſper, ut tophus

phus levis & luteus. Quinimo ſenex quidam decrepitus ad iram mirè proclivis, poſt obitum ſine felle & folliculo inventus eſt: in hujus autem loco ingens apparuit calculus. Fuerunt &, qui, poſt diuturnum icterum oborto alvi profluvio, innumeros calculos inſtar piſi aut hordei granorum, per anum emiſerunt. Conſpiciuntur etiam ſæpe in bubulo felle lapides, magnæ juglandis quantitate, rufo colore. Ex inteſtinis varii quandoque excernuntur; repertus & ovi quantitate. Ex uteri acetabulis duos memini exciſos.

§ 5. Obſervavit Monteſpeſſuli anno 1572. filius meus Galenus Medicinę Doctor, in cadavere puellę cujuſdam hydropicę, quam ſecuit, duos ſpithamæ longitudinis vermes, quorum unus meatum veſiculæ bilis duodeno inſertum occupabat, alter in ipſummet hepar (ex defectu credo alimenti) progreſſus, gibbum jecoris obſidebat, capite ambientem viſcus illud membranam attingente. Idemmet vidit Patavii nobilem Germanum, qui ab exercitio plures tuſſiendo rejiciebat calculos inſtar piſi, molles adhuc & friabiles.

§ 6. Aperta mulier in ſcholis medicorum Lutetiæ, lapidem habens in utero, in cranio anteriore, & quæ ſine liene inventa eſt. De tophaceis calculis in utero natis, vide Aëtium lib. 16. cap. 100. At ab eadem cauſa in his partibus, qua in renibus vel veſica, generari potuerunt, ea coctionis ſpecie, quam ὄπτησιν dicunt, nimirum ab humore craſſo, viſcido, terreo, & calore igneo: quandoque vero & naturali, ſed non analogo materiæ, humorem hunc adaſſante, cogente, & in lapidem indurante, qui interdum variæ & admirabilis invenitur formæ, potiſſimum quum & vaſorum accedat aptitudo.

Loc. affect. VI. 9. Pili & animalcula cum urinis excreta.

§ 7. Galenus ſe pilos mejendo excretos vidiſſe narrat, & cum ex colore, tum ex mole crediidiſſe dicentibus eos ex craſſa lentaque materia, quam calor calefecit exſiccavitque, in venis conſiſtere, & ſe longitudinis ipſorum cauſſam ignorare. In lotiis quoque eorum, qui lue venerea infecti ſunt, multoties innatare videntur minuta animalcula formicis affinia, aut iis præſertim, qui æſtivis menſibus in aqua cœleſti volutari conſpiciuntur.

Anatom. II. 22. Calculi mulierum.

§ 8. Tradit Alexander Benedictus, mulieres calculis minus affici in veſica, pręterquam calculis ſetarum, veluti quibuſdam capillamentis, qui non ſine diro cruciatu innaſcuntur ex mucoſa materia. Additque, aliquibus quædam in veſica concreſcere, quæ nihilo à conchiliis ſpecie differunt. Simile quiddam ſe vidiſſe in nobili quadam domina adhuc ſuperſtite, indicavit excellentiſſimus medicus Joannes Ewichius,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

chius, quæ cum longo tempore renum calculo afflicta fuiſſet (nulla enim quantumvis eruditorum medicorum ope juvari potuit:) poſt aliquot annos, primum quidem aliquandiu lanam tenuem, nonnunquam involutam, interdum fila longa, alba, duplicata, inſtar eorum, quibus utuntur veſtiarii, & quod fidem ſuperat ſæpe cum nodo, ac ſi ad uſum conſuendi aptata fuiſſent, per urinam excrevit.

§ 9. Deinde vero, quæ res etiam aliquantulum temporis duravit, arctius compactam, velut ochra commixtam non tam lanam, quam membranam lanoſam, quali integunt ſeſe illi vermiculi, qui ex Seribus inſulis, ad nos adferuntur, cum lotio reddidit. Poſtremo non raro, præter reliqua, pilos longitudine unius digiti, partim utrinque albos, in medio nigros: partim contra principio nigros, cætera albos: præterea acutos in una parte tanquã extremitate, obtuſiores in altera quaſi profunditate ac radice (etſi radice carere oportuit) fortiuſculos, durabiles. Atque ejuſmodi materiæ tantum non miraculoſæ ipſa ſecum plenam portavit arculam, & pluribus videndam exhibuit, ejuſque partem Ewichio donavit. Sed mea ſententia, ſi res has monſtroſas in renibus vel veſica non genuerit natura, mejenti ægrotæ dubio procul eas ſubjeciſſe dæmonem, ob incredulitatem, certum eſt; maxime, ſi illi ſuſpicio fuerit ingeſta de maleficio.

§ 10. Cum Piſis experientiſſimum medicum & chirurgum D. Gabrielem Fallopium præceptorem ſectaretur collega noſter, ſimulque acceſſiſſent quendam mercatorum internuncium natione Lucensẽ, cujus uxor valetudinaria, colicis ſubinde doloribus laborabat, tum vero iiſdem torquebatur graviſſimè: poſt alterum aut tertium curationis diem, à multis remediis ex arte adhibitis, tandem præter omnium expectationem dejecit pilam, vel tophum potius non admodum gravem, magnitudine majorem paulo columbæ ovo, à cujus rejectione paulatim deſiit dolor, priſtinaque rediit valetudo. Hæc reliquis demirantibus affirmabat Fallopius, idem alias nobiliſſimo medico Friſimelicæ doloribus colicis vexato, & cuidam tertio accidiſſe. Hanc vero pilam, quæ pepererit materia, eadem aperta vel fracta certius dijudicari potuiſſet. Illud autem naturæ genimen haud difficulter prodet præcedentis ſequentiſq; narrationis qualiſcunque explicatio.

§ 11. Pilas item magnas nigras, inſtar pugni, æqualiter orbiculatas, ſine ſutura, pilis parvis mollibus arctiſſime infartas, ex boum juniorum ſanorum lanienæ deſtinatorum, ventriculo & inteſtinis exemptas, aliquot annis penes me habui. Incantatione ingeſtas has, exclamarent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

multi:genitatũ tamen harum pilarũ cauſam inveſtigare naturalé libet.

Pila in bovis ventriculo unde nata.

§ 12. Vituli adhuc lacte viventes materno, ſi quando alimonia deſtituti, vel alioqui petulca ætate inſoleſcentes, ad parentem vel aliam accurrunt vaccam, ejus ſuras vel quemcunque contigerint ore locum hirtum, maxime poſteriorum coxarum, tam exugunt avide, ut etiam depilem reddant. pilique valido crebroque ſuctu in ventriculum attracti, & frequenti motu ſaltuque laſcivo paulatim conglomerati, plerunque lacte vel chylo obvolvuntur, aut pituitoſo ſucco lento: Qui temporis ſucceſſu tenacior redditus, membranæ induit faciem: quemadmodum ſubſtantia limoſa albida ſtatim à ſectione viſa eſt primum obducta hæc pilarum pellicula. Quæ deinde exiccata pedetentim, corio tincto etiã nigricie aſſimilabatur, qua una in parte cultro nonnihil exciſa, ejuſmodi uniformes pili molles (quales in illis dictis pecorum locis inveniri cernimus) admodũ compacti apparuerunt.

§ 13. Citius huic ſententiæ aſtipulabuntur fidemque habebunt, quicunque veterinariæ rei aſſuevêre, & jumentorum educationem attentius obſervarunt. Ita nihil omnino rationi dèrogatũ volo, ſi quando ea in rerum miraculis vel manifeſto adeſſe, aut occulte foveri videatur. Verum quæ præter naturæ ordinem & rationis cognitæ modum à mille artifice Satana, dolo & præſtigiis, ut non credentes in ſuam illiciat naſſam, nemine vere, licet quidem phantaſtice cooperante, effinguntur, & incantamenta putantur (quorum nomine frequenter incuſantur puniunturque innocentes) propono, quo veritas à mendacio ſecreta cognoſcatur, & dæmonis ludibria penitius nota negligantur, atque ſanguini innoxio poſthac parcatur: æquiorique ſententia accuſatores, peculiaria diaboli mancipia (divinos alii vocant, mihi vero erunt malefici) converſa male inolitæ conſuetudinis fori forma exibilentur.

§ 14. Servat quoq; alius apud ſe ejuſmodi pilam levem admodũ, ovi magni quantitate, ſed orbicularem, Piſis extractam ex colo inteſtino juvencæ bubulæ. Hæc pomo citrio vel aurantio tam erat ſimilis, ut, ſi eo fuiſſet colore (erat autem nigro) viſu ſolo diſcerni non potuiſſet. Arbitrabantur quidam tum, ex integro aurantio deglutito eam ita in ventre induruiſſe. Sed arbitrarium hoc & ridiculum? Cultro autem vix ægre cortice una in parte inciſo & detracto, inventa fuit tomenti nigrioris congeries, & ſuffarcinata, vel potius tota concreta ex pilis. Hujus pilæ meminiſſe videtur Plinius in hæc verba: Et in juvencarum ſecundo ventre pile rotunditate nigricans tophus reperitur, nullo pon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

lo pondere: ſingulare (ut putant) remedium ægre parientibus, ſi tellurem non attigerit. Inepte autem tophũ appellat, ſi de noſtra loquatur pila. Ille ſiquidem inter lapides numeratur foraminulentos: hæc vero pila ex pilis compacta, nihil habet vel lapideum, vel arenoſum, vel foraminulentum: ſed eſt circumquaque ſpiſſiſſima & ſolidiſſima.

§ 15. Nec minus admirabile Ariſtomenis Meſſenii cor, quod Athenienſes, ob eximiam calliditatem exectum, pilis refertum invenerunt, cum eum aliquoties captum, & aſtutia elapſum cepiſſent. *Val. Max. cap. 8.*

§ 16. In Majo anni milleſimi quingenteſimi ſexageſimi ſecundi, mulier juvenis N. Coloniæ propę ædem D. Antonio ſacram, puellum ad ſextum menſem lactans, enixa eſt animal fibroſum ad erucę magnę longitudinem, dum reptando ſeſe extenderet ductaretque, unguiculis prominentibus, dorſo glabro, ventre albicante, capite corneo nigroque, oculis gagatæ lapidi ſimilibus, ore hiulco lampetræ modo aërem inſpirante. Sub initium cervicis tres viſebantur aculei, aut verius unci utrinque aſperi, quibus quæcunque vellet, amplectebatur, ſeſeque attollebat. Prodiit vero abſque humore, aut humidi alicujus miſtura ex locis muliebribus ante ſeptimam matutinam, dum forte calceum prona indueret. Vixit autem hoc animal in tertium diem lacte nutritum. Mortuum à chirurgo inciditur, præſente D. Bernhardo Cronenburgio medico excellentiſſimo, qui ad hujus miraculi inſpectionem vocarat D. Joannem Echtium & Hubertum Fabrum medicos, mihique poſtea ab caſus raritatem communicavit.

§ 17. Anno 1549. commemorantur in Ungaria circa Thayſæ flumen inventi homines, in quorum corporibus abſolutæ lutræ & lacertæ eſſent inventę. Num veriſimile videatur, aliorum eſto judicium licet non ignorem, vermes prodigioſos ex cauſa naturali quandoque in hominum ſinibus ingigni. De qua etiam puella ſuſpicio ſpargeretur falſa, ſerpentem ſtomacho inhærere, cruciamenta excitare, & ſubinde ad fauces conſcendere, hæc ſub mea fuit cura, belleque jam habet. *Lutra & lacerta in corporibus inventa.*

§ 18. Contigit & ante annos quinque, ut retulerunt fide digni, in inſula prope Maſecum, ruſticum quendam poſt continuum ventris dolorem, & ſumptam aliquando adverſus id mali theriacam, vermem excreviſſe octo pedum longitudine, & digiti unius, quaſi cornuto ore, non admodum diſſimili anatis roſtro. Sæpius item viſuntur variæ formæ lumbrici ore rejici. *Vermis longitudine octo pedum.*

§ 19. Rerum adhæc miracula alia huc facientia Alexander deſcribit lib. 3. Anatom. in hæc verba: Acies ſcalpelli fracta, dum ve- *Cap. 9. Aciem ſcalpelli*

nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

chalybeam per venas tortuoſas aſcendiſſe, non mihi fit veriſimile.

nam imprudens chirurgus cuidam incaute ſecaret, meatus penetravit diverſos, poſtque aurem conſtitit, ubi continuis fere punctionibus ſentiebatur: qua moleſtia ſæpe à nobis levari voluit.

Cuſpis ferrea in thorace relicta, quæ juxta alvum poſt biennium excidit.

§ 20. Supra fidem eſt, quod ipſi cum in Creta eſſemus, vidimus. Ruſticus in quodam tumultu ſeditioſo, ſagitta circa dorſum impacta vulneratus fuit: evulſa ſagitta, ferrum in thorace relinquebatur, at vulnus, perquiſita fruſtra cuſpide ferrea, chirurgus ſanavit. At poſt biennium per inferna ea excidit: quæ miraculi gratia, barbatæ figuræ duorum digitorum latitudinis oſtentabatur. Secundum enim diaphragma prius mucrone penetravit, ubi pars carnoſior eſt: deinde ſecundũ inteſtina delapſa, juxta alvũ ſenſim podicem ſecuit, viamq; ſibi ad exitum fecit ſemiexeſa: qua de re magna medicorum fuit concertatio.

§ 21. Idem Anat. 11. Qui venarum meſentericarum orificia inter inteſtina ampliora putant in vivente, quæ in cadavere diliteſcant, longe decipiuntur: arbitrantur enim, ciborum fruſta per eaſdem fibras tenuiſſimas attrahi poſſe: putantque, virginem ætate noſtra Venetiis, dum hæc conderemus, quę crinalem acum quatuor digitorum longitudine, quam inter dentes dormitura continebat, incauteq; in ſomno deglutierat, per urinam poſt menſes decem maximis emiſiſſe cruciatibus: quoniam in veſica collectis viſcoſis humoribus, lapis circum acum coaluerat, gallinacei ovi magnitudine: & à venis meſentericis acum prius hauſtam fuiſſe contendunt.

Acus deglutita, cum lotio excreta.

§ 22. Obiter hic adjiciam, acus illius per urinam redditæ exemplum, plurimos diſſectionis ignaros commoviſſe, qui eam per venas meſaraicas à ſtomacho ad jecur, ac per venam majorem ad renum anguſtias, inde ad veſicam penetraſſe, falſo arbitrantur, ora fibrarum in viventibus patentiora eſſe ad acum ſuſcipiendam putantes. Acus enim ſua acie paulatim, multoque tempore, per inteſtina penetravit (ſiquidem viam ſibi facit, quod à natura propellitur) hinc per veſicam, qua parte carnoſa eſt, inde per urinarium meatum excerni potuit. Ad eundem cenſeatur modum, de ſagittæ ferrea cuſpide, quæ biennium naturæ ductu commodas ſecuit partes: quod & aliis mirabilibus facile comprobavero exemplis.

A dæmoniacis ſæpe falli medicos doctiſſimos.

CAPUT. XVII.

Puella à dæmone obſeſſa.

HUJUSMODI porro dęmonis actionibus ſępius vel peritiſſimos, & in artis operibus exercitatiſſimos circumveniri medicos deprehendimus. Exemplum erit memorabile, quod haud ita pridem, cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cum melancholia puellam viginti annorum affici, judicaret clariſſimus medicus, noctesque ea inſomnes circiter undecim tranſegiſſet, hic ex arte pilulas de cynogloſſa ſomnum conciliaturas offerret: quarum una devorata, digito alterum ægrota occludens oculum: Vide, inquit, quam nunc dormiam. Mox, à dæmone eam obſidione ſubjugatam, nec perperam, aſſerit medicus: à quo ſe irrideri animadvertit. Cum vero hinc hominum cogitatus dæmonium perſpicere arbitraretur, quod nulli, ſe eas ad ſomnum exhibiturum pilulas, aperuiſſet (id quod tamen Satanæ puellam obſidenti innotuiſſe, docuit ironica illa, de ſomno ex pilula exigua deglutita genito, objectio) inquam ego: Medicum ad obſeſſæ curationem accitum fuiſſe noverat dęmon: quare omni ejus inſtituto, curandi hanc modo, & medicamentorum pręparatione vigilanter obſervata, ut ſpiritus eſt, eas ſomno provocando deſtinatas fuiſſe pilululas, ex ratione naturali prompte intellexit: quo nomine captata occaſione, medicum illudere ridereque, illi non fuit difficile. Nec hominum cogitationes noviſſe dæmonem, tradit quoque Auguſtinus.

Medicus irridetur à dæmoniaca.

Cogitationes hominum ignorat dæmon.

§ 2. In ea etiam puella, horrenda convulſionum attrocium facies, crepitantibus quoque juncturarum compagibus, aliquando conſpiciebatur. Ad aquæ luſtralis aſperſionem mire etiam videbatur exhorreſcere. Hunc fucum quum alias detegere conaretur Melanchthon, dæmoniacum acceſſit, quem luſtralis aquæ aſperſione mirandum in modum exerceri exagitarique intellexerat, aquam vero ſimplicem ſub pallio clam contulit. Injecta itaque à quodam luſtrali aqua, ſuos cruciatus confeſtim mire oſtendit dęmonium. Hinc ex ſua pura aqua eundē aſperſit Melanchthon, cujus injectione non minus affici videbatur energumenus. Proinde is ſe diabolum fefelliſſe aliquando narrare ſolet, qui antea ipſius actiones, & cujus eſſet animi, minus obſervarat.

De diffinit. eccleſ. dogmat.

§ 3. Recenſet Langius hiſtoriam de quadam muliere, quæ, cum Bononiæ rei medicæ operam ille navaret, circa pudenda ulcere ſanioſo, meliceride ſcilicet, laborabat: ſimulatq; vero ſpem conſolidationis maxime læto chirurgo oſtentaret, tum repente novus ἰχώρ, humor melli ſimillimus ubertim erumpebat, donec dæmon, quo obſidebatur, deprecationibus divinis expelleretur: tum eadem nocte, nullo relicto cicatricis veſtigio, ulcus ſua ſponte conſolidabatur.

Epiſt. medic. I. 38.

§ 4. In hac muliere, quam obſidione conſtrinxerat dæmon, ſua ipſum oſtentaſſe ludibria, & ulceris illius ſpeciem, certum eſt: atque allato illitoque humore melli ſimillimo, chirurgi oculos faſcino deluſiſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſiſſe, ut hic ex ulcere ἰχῶρα promanaſſe crediderit: quem à dæmone invectum fuiſſe in ulceris conſolidati veſtigium, vel in ulcus phantaſticum, ipſa momento peracta, dæmonii ſeceſſu, teſtatur curatio.

De abditis rerum cauſis li. 2.
A mali eſu quidam factus dæmoniacus.

§ 5. Narrat præterea inſignis philoſophus & medicus Joannes Fernelius, quod, quum non ita dudum quidam per æſtus, nocte vehementer ſitiret, è ſomno ſurgens, potu non invento, obvium malum forte prehendit: id mandens, fauces ſibi quaſi manu præcludi ſtrangularique ſenſit: ſimulque à ſubeunte dæmone jam obſeſſus, viſus eſt in tenebris videre, ſe à prægrandi nigerrimoque cane vorari: quę poſtea, reſtitutus integræ menti, ordine recenſuit. Hunc non pauci, ex pulſu, ex calore & ſcabritie linguæ febricitare, ex vigiliis & mentis perturbatione, ſimpliciter delirare judicabant. Alios ejuſdem ordinis viros doctiſſimos novi, qui eas ſymptomatum larvas conſpicati, aliorumque relatui fidentes, venenum morbi cauſam eſſe cenſuerint, fruſtraque propinarent antidota, & cauteria imprimerent.

Equeſtris ordinis quidam dæmoniacus.

§ 6. Tradit adhæc Fernelius, juvenem alium equeſtris familiæ, paucis ante annis, corporis concuſſione, & quaſi convulſione, ex temporum intervallis laboraſſe, qua nunc ſolum ſiniſtrum brachium, nunc dextrum, interdum etiam digitum unicum, aliàs crus alterum, aliàs utrumque, aliàs corporis truncum tanta celeritate exagitaret, ut vix à miniſtris quatuor, decumbens cohiberetur. Caput autem inconcuſſum jacebat, lingua & locutio libera, mens ſana, omneſque ſenſus integri, vel in convulſionis ferocia. Decies ut minimum quotidie corripiebatur: in intervallis ſanus, ſed labore confractus. Vera epilepſia judicari poterat, ſi mentis ſenſuumque læſio acceſſiſſet.

§ 7. Peritiſſimi quique adhibiti medici, convulſionem epilepſiæ finitimam, à maligno venenatoque vapore, ſpinæ dorſi impacto, cenſuerunt: è quo vapor in eos nervos emanaret, qui à ſpina in artus quoquoverſum, non autem in cerebrum diſſeminantur. Hæc credita cauſa ut ſummoveretur, clyſteres imperantur frequentes, purgationes generis omnis & validæ, cucurbitulæ infiguntur nervorum initiis, fotus, unctiones, emplaſtra primum, quæ diſcuterent, dein, quæ roborarent, venenatamq; malignitatē obtererent. His parū proficientibus, ſudores proliciuntur balneis, ęſtuariis, & Guajacinę ebeni decocto. Quę nihilo magis profuerunt, quoniam omnes longe aberamus à cognitione veri.

§ 8. Nam menſe tertio primum deprehenſus dęmon quidam, totius mali author, voce inſuetiſq; verbis ac ſententiis, tum Latinis, tum Græcis (quanquam ignarus linguę Gręcę laborans eſſet) ſe prodens.

Is mul-

Is multa medicorum ſecreta detegebat, ridens, quod eos magno periculo circumveniſſet, quodque irritis pharmacis corpus hoc pene jugulaſſent. Quoties laborantem pater inviſebat, is procul à conſpectu inclamabat, Appellentem hunc arcere, & ab ingreſſione propulſare, aut torquem è cervice detrahite: ex hoc enim, ut Gallorum torquatis equitibus in more eſt, divi Michaelis imago propendebat.

D. Michaelis imaginem ſe formidare ſimulat dæmonium.

§ 9. Ad hanc Fernelii narrationem, velut parentheſi interjecta, reſpondeo: hunc dæmonem ſe Michaelis imaginem uſqueadeo vereri ſimulaſſe, ut aſtantes falleret evidentius. Quaſi vero hic ullius exhorreſcat ſimulachrum, qui ne quidem ipſum Chriſtum, expreſſam Dei imaginem timuit, quem aggredi, aſſumere atque tentare auſus eſt: Paulum, vas electionis, colaphis cædere: Jobum juſtum affligere: Evam in innocentia conſtitutam, vafro afflatu fallere.

Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. 2 Cor. 12. Job. 1. 2. Gen. 3.

§ 10. Interrogatus hic (proſequitur ita Fernelius) quis eſſet, aut quo modo, & qua hæc poteſtate moliretur? dixit, multa intus eſſe domicilia, in quibus ſe recondit, & in quiete ad alios commigrare: ſe in hoc corpus injectum à quodam cujus nomen nõ efferret: à pedibus ingreſſũ in Regia, & à pedibus egreſſurũ, cũ pręſtitutus dies adventarit.

Confutatio illius, quod ſe in corpus à quodam injectum proxime dixerit diabolus, idque prorſus à nemine fieri poſſe: inefficaces item eſſe imprecationes malitioſas: & de parentum imprecationibus

CAP. XVIII.

Se in corpus injectum à quodam (mea quidem ſententia) mendacii parens fingit, libenterque fatetur, non coacte: licet ceremoniis & execrationibus ſe compelli ſimulet, ut alios ludat, à Deo avocet, ſiniſtram de innocente opinionem injiciat, atque authorem injecti dæmonis, mox hunc, de quo illis volitet ſuſpicio, perverſe opinentur: ita rerum ſuarum ſategiſſe arbitratur, ſi hac quoque ratione hominum divellat animos, cædeſque ſtruat, ſceleratus generis humani hoſtis.

Dæmones nemo alicui imprecando poteſt immittere.

§ 2. Enimvero ut ne dæmoni quidem licitum eſt, corpora aut hominum aut beſtiarum ingredi, pro ſua libidine aut arbitrio: ſic nulli vetulæ, nulli obſtetrici (quæ corrupta multorum eſt opinio) nec ulli homini, quantumvis maligno, aut ſcelerato diaboli mancipio, conceſſum eſt, corporibus dæmonas imprecando immittere. Aliàs Satanæ potentiã uxuperaret hominis virtus maligna, ſi homo pro corrupta ſua voluntate hîc poſſet, quod dęmoni denegatum ſcimus: quum hunc nihil omnino aut intus aut extra poſſe, citra peculiarem Dei aſſenſum, ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

S. literarum traditione manifeſtũ ſit: quo ſuffragante, in procinctu ſtat ſpiritus ille nequã, opinione celerius, corpus ingrediens; vel collidens.

§ 3. Hæc unica eſt ejus voluntas, ſpes & expectatio. Dei nutum obſervat, & calculum expetit, non vero malicioſam ullius hominis imprecationem. Quæ ſi tantillum haberet momenti, vix homo in rerum natura ſupereſſet, qui non vel dæmonum myriadibus infarciretur, vel ab iis auferretur, vel peſte tolleretur, vel lue Gallica, aut Jobis ulceribus fœdiſſimis conſpurcatus lugeret: Ita domos, compita, vicos & urbes, his diris & imprecationibus perſonare ubilibet audias, ut nec parentes liberis, nec liberi parentibus parcant, imo ſeipſos levi de cauſa pleriq; devoveant horribiliter, ſitq; ejuſmodi execrabilis ſalutatio conjugi à marito plerunq; etiã hora matutina expectanda, & e diverſo.

Malum imprecandi conſuetudo vulgaris.

§ 4. Sæpenumero ira perciti nonnulli, uſque adeo his aſſueſcunt votis, ut in habitum ea degenerent: & pro decoro tandem habeatur, atque orationis lenocinio, ſi in familiari colloquio, vel amica ſalutatione, vel riſu jucundo, horrendæ ejuſmodi concrepent voces: quas tamen nullum ſortiri effectum in alium, palam cernimus. Tantum illæ maledici hominis, olim rationem reddituri, niſi pœnitudine convertatur, diræ lædunt animam.

§ 5. Atqui potius, ſi quid imprecationes valere quis urgeat, omnibus erit indubitate ęterna ſalus expectanda: cum nemo ſit, cui non aliquis ſalutem precetur perpetuam: quæ precatio ex Dei voluntate fit, quemadmodum ex Satanæ impulſu illa maligna. Si quandoque ex malitioſa parentum in filios imprecatione, ſiniſter aliquis eventus ſit viſus, nihil contra nos facit, ob peculiarem ingenitamque parentum cum filiis ſympathiam, cujus nomine, exemplum quandoque horrendum, proponere ſolet Deus.

§ 6. Sic haud ita pridem circa initium anni 1575. quidam non obſcuri nominis, Regi Hiſpaniarum apud Geldros militans, quum è familia nobili honeſtam duxiſſet conjugem [quam & durius tractabat] intelligeretque tandem ipſam uterum ferre, indignanter, velut ſiniſtre precatus, ait ille: Tu infernalem geſtas dæmonem, quem gladio confodiam. Non longe poſt filiolum genuit dimidia corporis inferioris parte bene formata, verum ſuperior pars lituris rubris & nigris fœda apparuit, oculis in fronte locatis, ore rotundo, nigro, tetro, ut ſatyrus, auribus longis velut canis venatorius, in vertice duo cornua nonnihil intorta, quæ manibus contrectata reddebantur ſanguinea. Non immerito itaque Plato, nihil parentis imprecatione filiis cenſet periculoſius.

Imprecatio parentum exemplum horrendum.

Lib. 7. de Leg.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſius. Contra vero accidit piis: quemadmodum in Jacobo, Iſaaco, ejuſque liberis, item Tobia & ejus filio apparuit. *Gen. 27. 49. Tobiæ 5.*

Dæmoniacarum imprecationum punitarum exempla.

CAP. XIX.

SPECTACULA interim non vulgaria ſubinde oculis noſtris à Deo proponuntur, ut iis territi, inveteratam male imprecandi, vel etiam temere jurandi, & ſæpe falſo, conſuetudinem declinaremus. Sic fertur, militem pedeſtrem ante paucos annos iter per Marchiam feciſſe: ac nummoſos loculos cuidam ſuæ hoſpitæ, apud quam decubuit ægrotus, cuſtodiendos tradidiſſe. Poſt dies paucos reſtitutus, pecuniam repoſcit ab hoſpita, quæ jam cum marito eam eſſe retinendam ſtatuerat. Se itaque eam habere negat, injuriarum alterum accuſans. Iratus pedes, hoſpitam viciſſim infidelitatis inſimulat. Quo audito, conjugem purgat hoſpes, peditemque ex ædibus deturbat. Hic rei indignitate permotus, extractum enſem in oſtium infligit inconſiderate. Vim ſuæ domui fieri ab hoc homine, proclamat hoſpes. Quare à magiſtratu in carcerem conjicitur: agitaturque ſententia, ob illatam vim, illum gladio feriendum. Jam extremus dies judicialis præ foribus erat, ipſique captivo moriendum eſſe, in carcere nunciat dæmon: at, ſi ſe ipſi dedere vellet, ut nihil ſit periculi, ſe facturum pollicetur. In innocentia ſe mori malle, reſpondet captivus, quam ea ratione liberari. Propoſita denuo periculi immenſitate, ubi ſe aërem verberare, & nihil proficere animadvertit dæmon, gratis ſuam illi defert operam, qua apud adverſarios vindicaretur: conſulitque, Quando judicio ſiſtêris, tuam in negocio forenſi prætendes inſcitiam, præſertim in dicendo: ea propter tibi patronum, quem advocatum dicunt, concedi orabis: atque me non procul ſtante pileo cyaneo plumis inſignito, poſtulabis cauſæ defenſorem. Annuit captivus, ac proſtridie in judicium productus, cognita magiſtratus accuſatione & inſtituto, rogat ſibi in extrema illa neceſſitate permitti patronum: qui conceditur. Multa diſputat hic doctor Juris verſutiſſimus, & argute defendit, falſo accuſatum eſſe & condemnari peditem: hoſpitem enim illi pecunia ſpoliato vim intuliſſe, oſtendit: rem omnem ordine, quo geſta eſt, & ubi ſepoſita conſervaretur pecunia, aperiens. Hoſpite vero audacius inficiante, & ſe diabolo devovente, imprecanteque aliquoties, ut ab eo ſuſtolleretur, ſi pecuniam haberet: deſtitit tandem à defenſione cauſæ LL. doctor pileolo cyaneo ornatus, ac hoſpitem abreptum per forum in aërem avehit, ut ubi manſerit, nemo cognoverit unquam. *A diabolo aufertur hoſpes ob imprecationem malitioſam.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 2. Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo, in Megalopolicis finibus, non procul à Wildſtadia, in Pentecoſtes feriis, plebem cerevisiæ poculis indulſiſſe ſcribitur: cui mulier intererat, quæ ſæpenumero diabolum ſuis immiſcebat juramentis, qui ſpectantibus omnibus, eam per oſtium in aërem altius ſuſtulit: reliqui perterriti inſequuntur viſum, quo veheretur fœmina, cernuntque eam extra pagum in aëre aliquandiu pendulam, inde redditam in agro præcipitem comperetunt mortuam.

Teſtes carmine non adimi, & concubitus impotentiam etiam à dæmone modo naturali invehi.

CAP. XX.

ILLORUM inſuper ſenſus à dæmone obtundi, & oculorum aciem perſtringi cenſeo, qui carmine ſibi teſticulas totave pudenda auferri exiſtimant: quibus quum aliquandiu orbati videantur, in integrum poſtea reſtituuntur. Hic Satanæ potentia & arte, nervi teſtium pudendorumque ad ſuam convelli originem queunt. Sic & plerunque in deploratis morbis videmus fieri, malæque notæ argumentum dicit eſſe Hippocrates. Teſticuli pudendaque retracta, vehementes dolores atque lethale periculum ſignificant. Intermoritur enim facultas vitalis, & nervi verſus originem retrahuntur.

Teſtes carmine non adimi.

Progn. II. 10.

§ 2. In dæmonis vero operibus minime illud vitæ naufragium hic pertimeſcendum: nec naturalis ea perpetuo ſubeſt cauſa: ille etenim ad tempus faſcino objecto deludit, vel doloſa nervorum retractione fallit. Ita fit, quod poſtea, ubi ad vetita conſilia ſic affectos adegerit, impietatiſque reos effecerit, libenter ab opere deſiſtat, coactus minime: licet ſe compelli ſimulet, ut ſuperſtitionis ſtudia confirmet, alioſque iiſdem arctius irretiat. Si enim hæc membra vere adempta fuêre, quando hoc factum eſt, & quibus mediis? num citra ſanguinis effuſionem, partium læſionem & vulnerationem, omni adempto ſenſu id fieri potuit, & vel momento ſanari?

§ 3. Et ſi hoc quoque, licet ἀδώνατον, demus: unde quæſo contigit, reſtitutio, ſi prorſus ea à corpore avulſa, & proinde alimento & vitali fomite deſtituta, tanto tempore mortua, putredinique obnoxia fuêre? Num Satanæ eſt, & angelorum ejus, nova creare: aut, ablatis omnino partibus vitali virtute deſtitutis, redintegrare pro ſuo arbitrio vitam, ac veluti colla eas agglutinare, aut ſua potentia genuino affigere loco: quemadmodũ à Chriſto aurem Malchi, à Petro abſciſſam, indubitanter credimus reſtitutam? Minime gentium. Antea auditum

Luca 22.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eſt, nihil plane dæmonem poſſe condere: explicatumque, quid illi ἀμίμητον, vel inimitabile.

§ 4. Cæterum vere, non profecto imaginarie auferebantur teſtes, anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio in Junio, cuidã monacho Hermanno Wolfratgen Everfeldenſi, cuſtodi templi in monaſterio Cruciferorum Duſſeldorpii. Hic, ubi ſocietatis actioniſque Venereæ cum muliere nupta inſimularetur à monachis, qui ea quoque frui dicebantur, & hinc ſententiam ex actione adverſus ſe inſtituenda coram Generali, velut carnificinam graviter timeret, morbum fingit, nimirum rupturam in umbilico. Quocirca accitur M. Engelbertus Holter Everfeldenſis, illuſtriſſimi noſtri Principis chirurgus, malum hoc curaturus. Huic, detecto figmento, animi morbum inſinuat Hermannus, meditaturque quibus rationibus collegarum manus pœnamque evitare poſſit. Hinc convenitur, ut Priori à chirurgo perſuaderetur, rupturam illam non poſſe reſtitui, niſi ægrotus apud ſe Everfeldi aliquamdiu decumberet. Interea vero temporis uterque illi teſtis clam execaretur: atque hac cautela ſe in juventute fuiſſe caſtratum, & propterea impotentem, falſoque accuſari, quandocunque eo nomine, judicio coram Generali ſiſteretur, convincere poſſet monachus. Inducitur Prior ab Engelberto, ut ſecum ille tranſigat de mercede duodecim modiorum vulgarium ſecalis, poſt umbilici rupti (ut Priori perſuaſum fuerat) curationem ſolvenda. Inde Hermanno bene valenti utrumque teſtem illæſum clam domi eximit Engelbertus, ſolviturque ex pacto ſecale. Facinus hoc non ſemel cum jactantia narrari à chirurgo audivi, ſed flagello certe dignum. Excuſſa tandem quoque cuculla poſt annos aliquot, duxit adhuc uxorem hic monachus, cui illa aliquamdiu poſt renunciavit valedixitque.

Teſtes monacho ſano volentique execti.

§ 5. Sic quidam, nomine Joannes ab Eſſen, ab illuſtriſſimo Clivenſi duce, numerata certa pecunia, caſtrandi jumenta & pecora in Marchię comitatu poteſtatem pro ſe ſolo impetrarat. Hic ubi quendã familiarius conjunctiuſque ſua frui filia animadverteret, ira incitatus, eam manu injecta eveſtigio in cubiculum abripit, violenterque uterum eidem, quemadmodum pecori ſolet, execat, conceptionique porro inidoneam ſanat. Hujus facinoris ergo centenorum aliquot dalerorum mulcta à Principe punitur, nec quidem immerito.

§ 6. Alia profecto ratione uſus eſt Methodius, ſi Zonaras fidem meretur tomo tertio Annalium. Qui de ſtupro accuſatus, purgat ſeſe monſtratis virilibus exiccatis. Interrogatus autem de cauſa, narrat ſe,

quum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quum Romæ fuiſſet, nimio Veneris æſtu concitatum, oraſſe Petrum & Paulum, ut ſibi, ne de caſtitate periclitaretur, ſuccurrerent: ac noctu eos comparuiſſe, & attrectatis pudendis, omnem libidinis appetentiam ſuſtuliſſe.

Impotentia concubitus quomodo effici poteſt.

§ 7. Adhæc, quod incantamentis quidam vinciri putentur, ut concubitus omnino impotentes, quaſi evitati, reddantur: hoc naturali occaſione variis de cauſis uſuvenire poteſt, vitiatis impeditiſve vel natura, vel ex accidente congreſſus organis, quæ etiam propinato pharmaco labefactari queunt. Unde legem de frigidis & maleficiatis, & ad libidinis uſum ineptis, tulerunt Theologi. Propterea non ſemper erit incantationi imputandum illud vitium, nec ſtatim ſuſpicione aggravandus inſons. A dæmone tamen, ut quidem genituræ inſtrumenta poſſe concubitui inidonea reddi, fateor: ita quoque ſpurciſſimæ anus maligna voluntate & inſulſa imprecatione id effici poſſe, conſtanter nego: quanquam illa, iniqua à dæmone perſuaſione inducta, ſecus aliquando credat.

Decretal. Greg. 9. tit. 15.

§ 8. Eodem authore, aliàs cum certa fœmina congreſſus, ſæpe eidem homini permitti, relictis ejus organis liberis, poteſt: alias cum altera viciſſim, præpeditis venereæ actionis inſtrumentis, inhiberi, ubi nullo alterius adminiculo illi opus eſt. Sic in Italia, & cumprimis Romæ, viros ſe quoque impotentes reddere arbitrantur nobiliſſima ac eadem putidiſſima ſcorta, ſi anterius ſubligaculi ligamen furtive alicui ſubtractum colligent: eo etiam reddito, ab ea impotentia ſe rurſus eundem liberare autumant. Idem de lupi virga in alicujus nomine ligata vel ſoluta creditur. Si quis item malevolus, cubiculi in quo ſponſus cum ſua ſponſa decumbit, oſtium ſolum pulſet, inclametque infigens januæ cultrum, ac ſponſus reſpondet, deinde abrupta, cultri cuſpide, atque in ligno relicta, is qui adornat maleficium, diſcedat tacitus, ſponſum ea nocte nihil poſſe in re venerea, fertur. At nugæ ſunt.

§ 9. Quidam narrat, quendam conterraneum ſuum, virum nobilem, juraſſe ligatum ſe fuiſſe, ne cum mulieribus congrederetur: ac reſtitutum dexteritate quadam, qua hic alterius perſuaſionem confirmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de fœminarum informanda ſpecioſitate fecerat: legenſque locum, ubi eo modo ligati corpus totum inungi jubet corvino felle, mixto cum ſeſamelæo, & ita juvari? Hoc audito, confiſus ille Libri verbis, id fecit, citoque augmentato libidinis æſtu reſtitutus eſt. Quemadmodum impia credulitate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tate quis læditur: ſic & levari eadem, credibile eſt, uſuque obſervatur.

§ 10. De ludicro incuborum & ſuccuborum cum hominibus congreſſu, prolixe ſuperiori Libro, ubi ſagarum diſcutiuntur ponderanturque actus, egiſſe mihi videor.

De ligaturis variis.

CAPUT XXI.

HIC leviter velut in Catalogum reducantur, multiplicis ligationis deliria: quemadmodum ligatio in amorem vel in odium, in ægritudines & ſanitates, & ſimilia: item ligatio furum & latronum, ne in aliquo loco furari poſſint: ligatio mercatorum, ut in deſignato loco emere vel vendere nequeant: ligatio exercitus, qui limites aliquos tranſgredi prohibeatur: ligatio navium, ne ulla vi ventorum, etiam infinitis velis vento obverſis, portum egredi valeant: item ligatio molendini, ne ullo impetu volvi queat: ligatio ciſternæ vel fontis, qua aquæ extractio inhibetur: ligatio agri, ne progerminet: ligatio alicujus loci, ne quid in eo poſſit extrui: ligatio ignis, ut in certo loco accendi nequeat, nec aliquid combuſtibile, admoto etiam igne vehementiſſimo ardeat: item ligatio fulgurum & tempeſtatum, ne noceant: ligatio canum, qua vetatur latratus: ligatio avium & feratum, qua volatus & fuga præpediuntur: atque id genus reliqua, fidem profecto exuperantia, quæ partim ficta ſunt: partim, ſi even;us ejuſmodi ſpectentur, non impiis imputandi hi erunt ligationibus, ſed ad cauſas naturales, impiam credulitatem, dæmonis colluſionem, vel ad occultam Dei voluntatem referendi. Quomodo autem ſanguis, ne fluat, ligetur, & morbi, modo non diſſimili, coerceantur, vide libro ſequenti cap. 8. *Legitaturæ variæ.*

§ 2. Cum alias in Gallicano Lucenſium, ſub Apennino verſaretur cum amico noſter collega, de via audiebantur acclamationes ruſtici, vulpem voce perſequentis: ubi illi ſuſpicerent, ecce, ad montis latus aſcendit ociſſime vulpes, gallina præpingui onerata. Ibi collegæ noſtri comes, Quid, inquit, auferam illi prædam? Ac mox verſo non admodum prægrandi lapide, forte in via obvio, vulpem firmat, quæ depoſito onere ſubſtitit. Accurrit ille, fugienteque vulpe, prædam aufert. Deinde ſola lapidis verſione ſe id effeciſſe narrat, quem ablata præda ſemper ponderoſiorem eſſe oporteret: videbatur tamen in ipſa lapidis everſione aliquot immurmurare verba. Cum redirent in Gallicanum, ruſticus, cui erepta erat gallina, eam repetit: alter reddere recuſat. Vocatur inde in jus, & ablatæ gallinæ accuſatur: qui id quidem non inficiatur, ſed ſe eam optimo ſortitum eſſe jure, quippe è vulpis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

faucibus ereptam,defendit. Tandem ventilata aliquandiu cauſa, ſententiam pronunciat judex, ut gallinam ſimul coquerent, eaque unanimes cum aliquot bonis amicis fruerentur.

§ 3. Joannes Sohetius Eburo lepidi ingenii medicus, quum alias diſputaretur de ligationibus, narrabat ſe aliquoties obſervaſſe à matre, quando ſub intempeſtam noctem non redirent ad præſepia boves, nec errabunda jumenta invenirentur, matrem tum arreptam ſecurim obviam vel quodvis aliud ferramentum, projeciſſe per feneſtras, addendo, Ecce pignus pro his aut illis: nam hac ratione, illa à lupis aut id genus feris illæſa ſupereſſe credebat. Quibus annumeretur conſcripta ab Olao hiſtoria magi Gilberti nomine, apud Oſtrogothos, ut immobilis maneret, ligati in ſpecu à præceptore Catillo, cui ille inſultare ſolet.

Lib. 3. hiſt. Sept. c. 20. Ligatus in ſpecu Gilbertus.

§ 4. Habent & Turcæ ſuum modum, quo invitos retrahunt. Nomen ſervi in ſchedula ſcriptum ſuſpenditur in tabernaculo vel domicilio ſervi: deinde diris verbis & imprecationibus illius caput impetunt: hinc vi dæmoniaca, putat fugitivus ſibi in itinere vel leones vel dracones occurrere, vel mare vel flumina contra ſe exundare, vel cum tenebris nigreſcere,iiſque terriculamentis repulſus, ad herum redit. Sic Baal Zephon idolum, obſervabat retinebatque ſervas ex Ægypto profugas.

§ 5. Porro variatum ejuſmodi ligationum opinio, perficitur per maleficia, collyria, unguenta, potiones ſeu philtra, certas deſignatas materies: per alligationes, ſuſpenſiones: per fortes item imaginationes, & animi exceſſus: per imagines, characteres, annulos, lumina, ſonos, numeros: per imprecationes, invocationes, conjurationes, ſacrificia, conſecrationes, vota, nomina, verba, perque varia obſervationum & ſuperſtitionum deliramenta.

§ 6. His autem nugis commiſcere ſolent, ſi quæ ex Sacris literis inſtituto accommodari poſſint: quemadmodum in ſerpentum adjuratione, maledictionem ſerpentis in paradiſo terreſtri commemorant: item ſerpentis erectionem in deſerto, apte admodum, ſi diis placet: inſuper verſum illum, Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, &c. Superſtitio etiam hic plurimum valet,tranſlato ritu aliquo Sacramentali ad id, quod vincire vel impedire ſtatuunt. Se quoque ligari ſimulant dæmones: at certe non aliis vinculis, quam quæ ipſi tradiderunt, mendaciis ſcilicet, ſacrilegiis, adeoque vanis atque obſcœnis rebus, ut eas referre pudor ſit. At Hildegardis ſententia hoc finiam caput: In effica-

Gen. 3. Num. 21. Pſal. 20.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

In efficacia ligaturæ alligata eſt perverſitas nequitiæ diaboli, ut à zelo furoris Dei non mereatur ſolvi, quia nunquam illum recta cogitantem vidit: ſic neque eum aſpiciunt, qui Deum fideliter timent. *Lib. 2. Viſione 1.*

Homines ullius rei potentia in beſtias transformari nequire. Explicatio fabularum de Vlyſſis & Diomedis ſociis, atq; Arcadibus tranſmutatis.

CAPUT. XXII.

PLEROSQUE etiam ſagarum maleficio in beſtias converti, voluit credula ſuperſtitioſaque vetuſtas. Sic quoque Demarchum commemorat Plinius, deguſtatis pueri immolati in ſacrificio extis, in lupum ſe convertiſſe (merito vorax dicatur lupus, qui hominis exta vorat) & Circe poculo ſocios Vlyſſis in illo errore diuturno fertur mutaſſe in feras, ut eſt apud Virgilium: *In beſtias non transformari homines maleficio.*

Quos hominum ex facie dea ſæva potentibus herbis *7. Aeneid.*
Induerat Circe in vultus & terga ferarum. Item Ecloga 8.
Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena,
Ipſa dedit Mœris: naſcuntur plurima Ponto.
His ergo ſæpe lupum fieri, & ſe condere ſylvis
Mœrim, ſæpe animas imis excire ſepulchris,
Atque ſatas alio vidi traducere meſſes.

§ 2. Huc facit Boëtii carmen: *Conſol. phil. lib. IV.*

Vela Naricii ducis,
Et vagas pelago rates,
Eurus appulit inſulæ:
Pulchra qua reſidens dea,
Solis edita ſemine,
Miſcet hoſpitibus novis
Tecta carmine pocula.
Quos ut in varios modos
Vertit herbipotens manus,
Hanc apri facies tegit,
Ille Marmaricus leo
Dente creſcit & unguibus:
Hic lupis nuper additus,
Flere dum parat, ululat:
Ille tigris ut Indica,
Tecta mitis obambulat.
Sed licet variis malis
Numen Arcadis alitis,
Obſitum miſerans ducem
Peſte ſolverit hoſpitis:
Jam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant.
Jam ſues Cerealia
Glande pabula verterant,
Et nihil manet integrum
Voce & corpore perditis.
Sola mens ſtabilis, ſuper
Monſtra, quæ patitur, gemit.
O' levem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ valeant, licet
Corda vertere non valent.
Intus eſt hominum vigor
Arte conditus abdita.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Hæc venena potentius
Detrahunt hominem ſibi,
Dira quæ penitus meant,
Nec nocentia corpori,
Mentis vulnere ſæviunt.

In dialog. de Aſino.

§ 3. Hiſce figmentis, & Apuleji in Aſinum verſi fabulæ, aſcribatur Luciani metamorphoſis: qui in Theſſaliam profectus, ut magicas artes diſceret, in hoſpitium forte divertit, ubi mulier ſe unguento illinens, in corvum mutabatur. Lucianus eodem linimento ſe volens inungere, in aliud errore incidit, quo unctus vertitur in aſinum. Inductus autem in theatrum variis conſperſum herbis, ex ancillæ inſtitutione per roſarum eſum reſtituitur.

De Civ. Dei lib. 18. cap. 18.

§ 4. Herbis & venenis non ſunt vires attribuendæ, quæ nec ad manifeſtas qualitates, nec ad totam illarum ſubſtantiam ref runtur. His vero rationibus, homines ab illis non transformari in beſtias, notum eſt: carminibus itaque eam imprimi illis efficaciam, ſequitur. Auguſtini hic audiatur ſententia: Si dixerimus, ea non eſſe credenda, inquit, non deſunt etiam nunc, qui ejuſmodi quædam vel certiſſima audiſſe, vel etiam expertos ſe eſſe aſſeverent. Nam & nos cum eſſemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, ubi mulieres ſtabularias his malis artibus imbutas, in caſeo dare ſolere dicebant, quibus vellent ſeu poſſent viatoribus, unde in jumenta ilico verterentur, & neceſſaria quæque portarent, poſtque perfuncta opera, iterum ad ſe redirent: nec tamen in eis mentem fieri beſtialem, ſed rationalem humanamque ſervari: ſicut Apulejus in libris, quos Aurei aſini titulo inſcripſit, ſibi ipſi accidiſſe, ut veneno accepto, humano animo permanente, aſinus fieret, aut indicavit, aut finxit. Hæc vel falſa ſunt: vel tam inuſitata, ut merito non credantur.

Libro 3. & 4. ubi ſe à Fotide maga in aſinum verſum, & quid tum egerit, deſcribit. At meræ ſunt nugæ, ut etiam, quæ in reliquis illis leguntur libris. Cap. 26.

§ 5. Et libro de ſpiritu & anima: Dicit humana opinio, quod quadam arte mulierum & poteſtate dæmonum, homines converti poſſint in lupos & jumenta, & quæque neceſſaria portare, & poſt peracta opera iterum ad ſe redire, nec fieri in eis mentem beſtialem, ſed rationalem humanamque ſervari. Hoc ſic intelligendum eſt, quoniam dæmones naturas non creant: ſed tale aliquid facere poſſunt, ut videantur eſſe, quod non ſunt.

Libro 18. cap. 18. & libro de Spiritu & anima, cap. 28.

§ 6. Deinde, proximo etiam capite de Civitate Dei citato, ſubjungit: Non itaque ſolum animum, ſed nec corpus quidem, ulla ratione crediderim, dæmonum arte vel poteſtate, in membra vel lineamenta beſtialia, veraciter poſſe converti: ſed phantaſticum hominis (quod etiam cogitando, ſive etiam ſomniando per rerum innumerabilium ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

nera variatur, & quum corpus non ſit, corporum tamen ſimiles mira celeritate formas capit, ſopitis aut oppreſſis corporeis hominis ſenſibus) ad aliorum ſenſum, neſcio quo ineffabili modo, figura corporea poſſe perduci, ita ut corpora ipſa hominum alicubi jaceant, viventia quidem, ſed multo gravius atque vehementius, quam ſomno, ſuis ſenſibus obſeratis. Phantaſticum autem illud veluti corporatum, in alicujus animalis effigie, appareat ſenſibus alienis, taliſque etiam ſibi homo eſſe videatur, ſicut talis ſibi videri poſſet in ſomnis, & portare onera: quæ onera, ſi vera ſunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim vera onerum corpora, partim jumentorum falſa cernentibus.

§ 7. Nam quidam, nomine Præſtantius, patri ſuo contigiſſe indicabat, ut venenum illud per caſeum in domo ſua ſumeret, & jaceret in lecto ſuo quaſi dormiens, qui tamen nullo modo poterat excitari. Poſt aliquot autem dies eum velut evigilaſſe dicebat, & quaſi ſomnia narraſſe, quæ paſſus eſt: caballum ſe ſcilicet factum, annonam inter alia jumenta bajulaſſe militibus, quæ dicitur Retica, quoniam ad Retia deportabatur: quod ita, ut narravit, factum fuiſſe compertum eſt, quæ tamen ei ſomnia ſua videbantur.

Præſtantii pater in longo altoque ſomno ſe equum putabat factum.

§ 8. Indicavit & alius, ſe domi ſuæ, per noctem, antequam requieſceret, vidiſſe venientem ad ſe quendam philoſophũ ſibi notiſſimum, ſibique expoſuiſſe nonnulla Platonica, quæ antea rogatus exponere noluiſſet. Et quum ab eodem philoſopho quæſitum fuiſſet, cur in domo ejus fecerit, quod in domo ſua petenti negaverat? Non feci, inquit, ſed me feciſſe ſomniavi. Ac per hoc alteri, per imaginem phantaſtica, m exhibitum eſt vigilanti, quod alter vidit in ſomnis. Hæc ad nos non quibuſcunque, qualibus credere putaremus indignum, ſed eis referentibus pervenerunt, quos nobis non exiſtimaremus fuiſſe mentitos.

§ 9. Proinde quod homines dicuntur, mandatumque eſt literis, à diis, vel potius à dæmonibus, Arcades in lupos ſolere converti, & quod carminibus Circe ſocios mutavit Vlyſſis, ſecundum iſtum modum mihi videtur fieri potuiſſe, quem dixi, ſi tamen factum eſt. Diomedeas autem volucres, quandoquidem genus earum, per ſucceſſionem propaginis durare perhibetur, non mutatis hominibus factas, ſed ſubtractis credo fuiſſe ſuppoſitas: ſicut cerva pro Iphigenia regis Agamemnonis filia. Neque enim dæmonibus, judicio Dei permiſſis, hujuſmodi præſtigiæ difficiles eſſe poſſunt. Sed quia illa virgo poſtea

viva reperta eſt, ſuppoſitam pro illa cervam fuiſſe, facile cognitum eſt. Socii vero Diomedis, quia nuſquam ſubito comparuerunt, & poſtea nullo loco apparuerunt, perdentibus eos ultoribus angelis malis: & pro eis, aves occulte ex aliis locis, ubi eſt hoc genus avium, ad ea loca perductę ſunt, ac repente ſuppoſitę, ideo creduntur eſſe converſi.

§ 10. Quod autem Diomedis in templum aquam roſtris afferunt & aſpergunt, & quod blandiuntur Græcigenis, atque alienigenas perſequuntur, mirandum non eſt fieri dæmonum inſtinctu, quorum intereſt, id eſt, ad quos perſuadere pertinet, deum factum eſſe Diomedem, ad decipiendos homines, ut falſos deos, cum veri Dei injuria, multos colant: & hominibus mortuis, qui nec, quum viverent, vere vixerunt, templis, altaribus, ſacrificiis, ſacerdotibus (quæ omnia quum recta ſunt, non niſi uni Deo vivo & vero debentur) inſerviant. Hactenus Auguſtinus.

§ 11. Niſi vero altius dormientem Præſtantii patrem obſervaſſent, ipſe omnino ratus fuiſſet & narraſſet ea revera à ſe geſta fuiſſe, quæ tantummodo per ſomnum cognoverat, atque ita veritatis opinionem apud multos ſortitus fuiſſet rumor falſus. Sed mera ſunt ſomnia & phantaſmata: cui opinioni ſuffragatur D. Thomas, in quæſtione de Miraculis. Pagano quoque & infideli deteriorem eſſe, indicant Decreta, qui credit poſſe fieri, aliquam creaturam, aut in melius deteriusve transmutari, aut in aliam ſpeciem vel ſimilitudinem transformari, quam ab ipſo omnium Creatore.

2. Parte 20. q. 5. epiſc.

§ 12. Socios porro Vlyſſis in beſtias verſos, & Diomedis comites in aves, atque Arcades ſtagnum quoddam tranſgreſſos in lupos commutatos, fabuloſa eſſe, & poëtarum commenta, multi credunt cum Plinio: qui ſcribit, homines in lupos verti, rurſumque ſibi reſtitui, fabuloſum eſſe, confidenter exiſtimari debere, aut credere omnia, quæ fabuloſa tot ſeculis credimus. Inde ſubjungit: Mirum eſt, quo procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens eſt mendacium, ut teſte careat. Hinc illud de Diomedis ſociis ideo confictum à poëtis tradit, quoniam aves Diomedeæ, à Juba cataractæ dictæ, in ſolo totius orbis loco videntur in inſula, ubi tumulus & delubrum Diomedis extant, contra Apuliæ oram, fulicarum ſimiles. Et quoniam advenas barbaros clangore infeſtant, Græcis tantum adulantur, miro diſcrimine, velut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemque eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt, atque purificant: unde origo fabulæ, Diomedis ſocios in earum effigies mutatos.

VIII.22.

X. 44. *De Diomedis & Vlyſſis ſociis, atque Arcadibus in aves & feras converſis, fabularum explicatio.*

Sunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Sunt, qui ea ad mores referant: nimirum quod Arcades luporum more vivebant, ut homines voraces & immanes, crudis veſcentes carnibus, & forte humanis. Idem de mutatione ſociorum Vlyſſis, jumentis aſſimilatorum, ob pravitatem morum, intelligi poteſt: quemadmodum quoque de Nabuchodonezare Babylonis rege converſo legitur. Sic & quum Diomedes ex patria pulſus in Italiam venit, atque ejus ſocii in aves converſi dicantur, eos piratas factos, & paulatim interfectos eſſe, ſignificatum fuit. *Dan. 4.*

§ 13. Cæterum de Circes potentia & ejuſmodi transformatione ita obiter Xenophon, de factis & dictis Socratis: Socrates tam parce cibo utebatur, ut jucunde comederet, atque ad illum ita paratus ibat, ut pro epulis eſſet ipſi cupiditas comedendi. Potus vero omnis erat illi gratus, propterea quod nunquam bibebat, niſi ſitiret. Si quando autem in convivium convocatus voluiſſet ire, à quo difficillimum plurimis cavere eſt, præterquam deceat ſaturari, facillime ipſe ab illo cavebat. Qui vero hoc facere nequibant, his conſulebat abſtinere ab illis, quæ perſuadent, non fameſcendo comedere, neque ſitiendo bibere: hæc enim eſſe ajebat, quæ ventribus capitibus atque animis noceant. Arbitrari autem, jocando dicebat, idcirco ſues homines effici à Circe, quoniam multis talibus illos nutriebat: Vlyſſem vero partim Mercurii conſilio, partim abſtinentia ſua, ſuem factum non fuiſſe. Hujuſcemodi de his, ſerio ſimul ac joco dicebat.

De ΛΥΚΑΝΘΡΩΠΙΑ *Morbo, quo ſe in lupos converti credunt homines.*

CAP. XXIII.

LITERARUM monumentis tradit Guilielmus Brabantinus in ſua hiſtoria, virum prudentem diaboli arte eo perductum fuiſſe, ut aliquibus anni temporibus non ſecus ſciverit, quam ſe rapacem eſſe lupum, qui per loca ſylveſtria & ſpecus oberraret, ac maxime pueros perſequeretur, & eum ſæpe velut amentem per nemora vagari inventum fuiſſe: qui tandem Dei gratia ad mentem rediit. *Vide lib. 3. cap. 10. lib. 6. cap. 12. hujus operis.*

§ 2. Adhæc patavii lupus ſibi videbatur agricola, anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo: multoſq; in agris inſiliit, trucidavitque. Tandem non ſine multa difficultate captus, confidenter aſſeveravit ſe verum eſſe lupum, diſcrimen ſolum exiſtere in pelle cum pilis inverſa. Quapropter quidam omnem exuti humanitatem, vereque lupi truces voraceſque, tibias & ejus brachia gladio feriunt amputantque, veritatem rei exploraturi: cognita vero hominis innocentia, eum chirurgis tradunt curandũ, ſed poſt dies non multos expiravit. *Job. Fincel. lib. 2. miracul.*

§ 3. Hos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Chatrab. Avicen. lib. 1. 3. ſen. 1. tract. 4. c. 21. Tipula. λυκανθρωπία. Paul. Ægin. Eta. III. 16. Ætius VI. 11.

§ 3. Hos ea melancholiæ ſpecie exagitatos fuiſſe, dubium eſt minime, quæ Arabibus chatrab dicitur, derivato nomine à beſtiola, quæ irrequieto motu ſuper aquas, modo huc, modo illuc, abſque ordine vagatur. Latini, ut quidam volunt, tipulam id inſectum vocant, in paluſtribus locis frequens: λυκανθρωπίαν, id eſt, hominis in lupum converſionem vocant Græci: quidam melancholiam quoque lupinam appellant ex Marcello, item inſaniam lupinam: plerique λυκάονα, alii κυνανθρωπίαν. Eo malo correpti, ex atræ bilis fuligine ſe in lupos, vel etiam canes credunt mutatos. Quapropter domo egrediuntur, potiſſimum noctu, in cunctis lupos imitati, aut canes.

Melancholia lupina. Inſania lupina. λυκάων. κυνανθρωπία.

§ 4. Hi pallent, oculique iis ſunt concavi & ſicci: craſſe imbecilliterque vident, linguam habent ſicciſſimam, valde ſitiunt, os ſaliva caret. Tibiæ his ſunt ita ulceratæ, ut curari nequeant, propter frequentes offenſiones, & canum morſiones. Curantur hi ſanguinis miſſione uſque ad animi deliquium, victu boni ſucci, balneis dulcibus, ſero lactis, hiera ex colocynthide, Ruffi, aut Archigenis, aut Juſti, theriaca, & reliquis melancholiæ utilibus. Caput his ante acceſſionem irrigatur ſoporiferis, nares opio inunguntur: quandoque & ſomniferum medicamentum propinari oportet.

Lib. 1. Metamorph.

§ 5. Hoc naturæ vitium & humanæ mentis alienationem, fabulæ apud Ovidium ſubminiſtraſſe occaſionem veriſimile eſt, de Lycaone Arcadiæ rege, quem à Jove in lupum ob ſua ſcelera mutatū finxit. Interim atrę bilis morbi, lycanthropię dicti, adjungit notas, quemadmodum ridicula poëtarū commenta naturales, ſępe ſolent habere cauſas:

Territus ipſe fugit, nactuſque ſilentia ruris,
Exululat, fruſtraque loqui conatur, &c.

Avic. li. 3. ſen. 1. Tract. 4. cap. 29. Sigebertus in Chron.

Pleroſque etiam atra bile vitiatos, ſe leones eſſe, vel dæmones, vel aves, imaginari, annotavit Avicenna. Neuri adhæc Scythiæ populi ejus erant perſuaſionis, quod ſe in lupos verterent, ut vult Herodotus: ſic & Bajanus filius Simeonis, qui Bulgaribus imperabat, arte magica efficere credebatur, ut, quoties vellet, lupus vel quælibet fera videretur fieri.

Part. 2. cauſ. 26. q. 5. epiſc.

§ 6. Plinius & Edovardus ſcribunt, cerebrum urſi devoratum ingignere imaginationes, quaſi in urſum quis tranſmutatus ſit. Id noſtro hoc ſeculo cuidam Hiſpano nobili oblatum fuiſſe edendum traditur, qui per deſerta & montes vagabatur, ſe in urſum eſſe converſum phantaſia vitiata ratus. Atqui dæmonem aut ullam creaturam, nihil poſſe condere, vel revera immutare, rationibus, & ex Decretis abunde de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

de demonſtratum eſt: & evidentiſſime conſtat ex eorum, qui hæc fuerunt paſſi ludibria, confeſſione, quam lib. 6. cap. 11. deſcriptam, qualicunque explicatione ſum interpretatus.

De naturali ſexus humani mutatione.

CAP. XXIV.

CÆTERUM, quæ mihi fortaſſis hic obtrudere conabuntur alii naturæ miracula, ipſe referam. Plinius: Ex fœminis, inquit, mutari in mares, non eſt fabuloſum. Invenimus in Annalibus, Licinio Craſſo, C. Caſſio Longino Coſſ. Caſini puerum factũ ex virgine, ſub parentibus, juſſuque haruſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit, viſum à ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſcuſæ fuiſſet, nupſiſſe etiam, mox barbam virilitatemque proveniſſe uxoremque duxiſſe. Ejuſdem ſortis & Smyrnæ puerum à ſe viſum: ſubditque, Ipſe in Africa vidi mutatum marem nuptiarum die L. Coſſitium civem Tiſdritanum. Livius lib. 4. ſecund. bell. Punic. tradit, Q. Fabio Maximo & M. Claudio Marcello Coſſ. virum ex muliere Spoleti factum. Hippocrates autem ſcribit, Phaethuſæ cuipiam Pythei uxori corpus virile, & in univerſum hirſutum & piloſum fuiſſe redditum, barbamque eam emiſiſſe, vocem item aſperam fuiſſe effectam: quod ipſũ etiã Namyſiæ Gorgyppi uxori in Thaſo eveniſſe, ſubjungit.

Naturæ miracula in ſexus immutatione. Lib. 7. cap. 4. Gellius lib. 9. cap. 4.

VI. Epidem. VIII. 45.

§ 2. Ut autẽ huic naturæ miraculo firmior detur fides, quid ætate noſtra contigerit Neapoli, regnante Ferdinando primo, audi, Ludovicus Guarna Salernitanus civis quinque habuit filias, quarum natu majoribus duabus, alteri Franciſcæ, alteri Carolæ nomen erat: quibus, poſtea quam ad quintum-decimũ pervenerunt annum, in marium morem virilia erupêre membra, mutatoq; habitu pro maribus habiti ſunt, Franciſcus & Carolus nuncupati. Item Ebuli ſub eodem rege, puellæ, quæ jam quatuor annos viro promiſſa ſponſæ nomen habuerat, qua nocte primum viro tradita cum eo concubuit, genitalia membra prodierunt, domumque reverſa, in judicio dotem repoſcit, in virorum numero poſtea habita.

Fulgoſ. lib. 1. cap. 6.

§ 3. Præterea amatus Luſitanus conſcribit hiſtoriam ejuſdem argumenti, his verbis: in oppido Eſguerra, novem leucis à Conymbrica, nobili apud Luſitanos civitate, puella quædam genere nobilis erat, cui nomen (ſi recte memini) Maria Pacheca: quæ cum ad ætatem perveniſſet, in qua mulieres primũ menſtrua emittere ſolent, vice menſium, priapum uſque ad id tempus intus latitantem extra ejecit. Et ſic ex fœmina factus eſt maſculus: & virili toga indutus, ac ſacra aqua

Centur. 2. conſult. curat. 39.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

reſperſus, Manuel fuit vocatus. Qui ad Indos perveniens, & dives ac clarus factus, poſtea ad ſuos rediit, & uxorem duxit. Sed an liberos genuerit, non ſatis compertum habeo. Conſcii tamen ſumus, imberbem, hunc ſemper manſiſſe. Hactenus ille.

§ 4. Quæ eo à me adducuntur ſtudio, ut probem, non ſolum hanc ſexus permutationem & veriſſimam eſſe, & naturalium rationum baſi inniti: ſed etiam fœminas ſolum tranſire in maſculos, ſaltem adverſus inanem Auſonii aſſertionem, qui duorum exemplorum auctoritate, etiam tueri conatus eſt converſionis hujus oppoſitionem. Verum ubi cauſſa incredibilis iſtius effectus fuerit cognita & perſpecta, illico conſequutionis neceſſitas alterius falſitatem deteget.

§ 5. Quæ ut inveſtigatione acquiratur, duo ponenda ſunt fundamenta, demonſtrationi naturæ prorſus convenientia. Primum eſt, poſt animantis productionem, virtutem conformatricem non eſſe otioſam: alterum, particulæ alicujus prærogativo jure dotatas mulieres; hujus præſentia ſubminiſtrabit generationi materiam, illius conſeſſio efficientis actionem. Quæ ſi vera ſunt, ut profecto ſunt, oportebit circa pudendum muliebre latitare aliquod membrum, priapi figuræ perſimile: quia ex Phyſicæ ſpeculationis certitudine conſtat, operationem naturæ non exerceri in ſubjecto quolibet, ſed idoneo & prædiſpoſito: quemadmodum etiam vis conformatrix, animante jam edito in lucem, non procreat de novo partes ob materiæ convenientis & reliquarũ occcaſionũ defectum, ſed imperfectas adimplere facile poteſt.

§ 6. Proinde his ita conſtitutis, ſciendum eſt, ejuſmodi particulam reperiri in κόλπῳ γυναικείῳ, quæ cunctis mentulæ virilis conditionibus prorſus reſpondet, adeo ut prædita ſit ligamentis, nervis, venis, arteriis, muſculis, præputio, glande, ne quid omnino deſideretur. Ejus exquiſita obſervatio hactenus fere fuit neglecta, ob pinguedinis velamen, à recentioribus: at ab Avicenna deſcribitur ſub nomine Albathara, vel Albandar: & à Ruffo Epheſio κλειτορὶς vocatur, unde obſcœnum verbum κλειτορίζειν, vel κλειτωρίζειν derivatur: nec non Nympha, Myrton, ὑπόδερμὶς. Atque exigua hæc caruncula, paulatim molis augmentatione exurgit tandem in priapum, omnibus ſuis numeris abſolutum.

Lib. 3. fen. 21. Tract. 4. cap. 23. Albathara. Albandar. Klitorus. Nympha. Myritn,

§ 7. Quod contingit præcipue aut menſtruæ expurgationis initio, aut connubii tempore: quoniam in eo, Naturæ impetus incrementum molitur: in hoc vero, propter primi coitus vehementiam, effringuntur particulæ iſtius carceres, quibus exonerata virtus formativa dein elaborat, in promptiori expulſione. Ita etiam fit, quod tunc corpus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

& hirſutius evadat propter menſium ſuppreſſionem, & robuſtius ob ſexus virilis ſucceſſionem. Hoc autem membro quum ſaltem mulier dotetur (unde omnes fœminæ licet actu tales ſint, potentia tamen maſculos nominarim) neceſſario elicitur, hunc mutationis ordinem progredi tantum à ſexu fœmineo ad maſculum, non è converſo: quia natura ſemper addit, nunquam demit: ſemper expellit, nunquam reprimit: ſemper movetur verſus dignius, nunquam indignius. Itaque Auſonio vanitatis crimen adſtringo, quod Beneventi puerum quempiam repente virginem factum refert:

Nec ſatis antiquum, quod Campano in Benevento.
Vnus epheborum virgo repente fuit.

§ 8. Poëtas ejuſcemodi fabulas excogitaſſe, vel inde liquet, quod fingunt Tireſiam vatem Thebanum, cujus ſupra meminimus, cum coeuntes angues baculo percuſſiſſet, mutatum in fœminam fuiſſe, poſtque annos undecim, iterum cæſis à ſe anguibus, virilem naturam recepiſſe. Horum item miraculorum meminêre Sabellicus & Pontanus. *Sabell. lib 9. cap. 8 de Oſtentis.* Sed quod abſtruſa naturę operatione contigit, atq; in ea metamorphoſi, & quidem ſolius ſexus, continuo perdurat, nullum hic meretur locum, ubi tantummodo de fictis momentaneiſque dæmonum formis & præſtigiis, quoad fieri poteſt, explicandis agitur.

Quod pleriq; putantur dæmoniaci, qui melancholia agitantur, & è diverſo.

CAP. XXV.

De melancholicorum imaginatione depravata, & ſubſequentibus eorum interdum deliris ridiculiſque actionibus: nonnunquam etiam gravibus, ſeriis, horrendiſque operibus, ſupra lib. 3. cap. 7. ſatis multa dixi, ut repetitione minus opus ſit. Hinc tales vel fatui vel à dæmonibus obſeſſi ſæpe judicantur, quemadmodum quoque energumeni viciſſim melancholici interdum dicuntur. Exquiſitum itaque deſideratur hic judicium, ut inter utroſq; diſcernatur affectus: qui plerunque etiam complicantur. Humori etenim melancholico, uti materiæ ſuis ludibriis conſentaneæ, diabolus ſe, ut antea memini, inſinuat libentiſſime: propterea & perquam apposite, melancholiam eſſe diaboli balneum, dixit D. Hieronymus. Non tamen à dæmoniis cuncti exercentur melancholici: at contra fere fit, ut omnes dęmoniaci ob acerbos cruciatus affectuſque graves, reddantur melancholici. *Balneum diaboli, melancholia.*

§ 2. Mulier quædam Budericiæ, ſingulis annis ejuſmodi melancholia, vel potius mania agitabatur, ut ſeptimanas aliquot multas noctu circa ſepulchra in cœmiteriis degeret: excurreret etiam ſubinde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

in plateas, effringens hujus januas, & illius feneſtras perrumpens, interdiu aufugeret ad loca ſecretiora & ſylveſtria. Et quia is paroxyſmus maxime incideret circa diem feſtum Paſchæ, hoc eſt, tempus vernum, huic morbo ex humorum motu aptum: credebatur tum temporis à vulgo illam à ſpiritu exagitari maligno. Vide item hiſtoriam dæmoniacæ, quæ melancholia infeſtari putabatur, ſupra cap. 17.

Ficti obſidii diabolici hiſtoriæ memorabiles duæ: alterum autem ad incantamenta relatum.

CAP. XXVI.

Obſidii dæmoniaci figmentum.

In hac eorum, qui à dæmonum maleficio exagitantur, hiſtorica ſerie, non extra inſtitutum fuerit, recenſuiſſe naturale, rarumque tamen, diabolicæ obſidionis figmentum, à me olim Neomagi apud Geldros viſum, in quodam mendico, nomine Juſto. Hic, ut juſta occaſione pecuniam emendicaret largiorem, ante templi fores decubuit, dæmonii in ſe dominium ſimulans. Nam perpetua inquietudine exiliebat concidebatque jacenti venter: interdum & fugam minacem, inſultum violentum, & torvam faciei inverſioné fingebat. Cuſtodes latus utrinque claudebant, ejus conjunx & ſcortum: quæ proſilienti renixæ, ferramentis appoſitis eum coërcendum mentiebantur: interea oratione mendicorum rhetorica oppidò inſtructæ, ſtrenuam navabant operam, ut eleemoſynam à populo die, Dominico mane hunc adeunte locum, elicerent uberiorem.

Mendicus Juſtus fictè dæmoniacus.

§ 2. Tandem in doloſi machinamenti opinionem venit magiſtratus. Adhibiti lictores, qui à cœmiterio diſcedenti, ſub prandio, quo tempore ab hominum frequentia hic tutus eſt locus, manus injicerent. Nam hic ejuſmodi apprehendiſſe hominem, erat religio, nefaſque ducebatur, ob profanationem loci ſcil. ſacri. Poſtremo tamen, cognito latrocinio quater perpetrato, abreptus, in vinculis artem confeſſus eſt, qua ventrem, ut pro ſuo nutu exundaret ſubito, relabereturque continuo vortice, coegiſſet. Prius obice altius podici indito, & multo butyro ſimul devorato, quo antea obliniebantur præmuniebanturque ventriculus & inteſtina adverſus vim hydrargyri deleteriam, argentum vivum deglutiebat, quod ſuo pondere ex ventriculo per pylorū in inteſtina ferebatur, ubi ob peſſulum oſtio obditum, præciſa erat exitus via.

Hydrargyrum valde humidum & tenuium partium.

§ 3. Quare, quum vehementer id humidum ſit, & tenuium valde partium, ac cognata mobilitate inquietiſſimum, quanquam à calore naturali excitatum, non tamen ob inteſtinorum butyro inunctorum anfractus evaporare (etiamſi ea fuiſſet caloris vehementia) potuit. Hinc ciebatur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ciebatur valida illa ventris perturbatio, & jactus inæqualis, quam augebat vehemens & voluntaria ventris ſuccuſſatio, illæſis interim ob præſumptum butyri antidotum partibus interioribus. Stipe autem collecta, & arbitris ſemotis, inquietum dæmonem, captivum quippe Mercurium, extracto peſſulo liberabat. Hunc tragœdum decimo poſt editum hoc ſpectaculum die, propter latrocinium, Germanica punitione imponi rotæ vidi: ex qua horis duabus poſt deſcendit, eodem tamen repoſitus die, ſtrangulatuſque.

§ 4. Ad hunc numerum referatur impoſtura, vere commenticiis ligaturis aſcribenda, cujuſdam Joannis Patris nomine, Germanis Hans Vatter, nati in pago Mellinge, medium miliarę diſſito à Duringorum Wymaria. Hic profeſſione bubulcus, triennium per celebres aliquot Germaniæ civitates vagatus eſt, ſimulans ſe ipſis D. Joannis feriis, hora matutina, quum boum curam gereret, à Nicolao Gottel, poſtea ob ſua flagitia Wymariæ exuſto, incantatum, pane aſſumpto cyaneo ex ſextuplici ſanguine confecto, nimirum infantis nondum baptiſmo initiati, & ab eo occiſi, ſerpentis, bufonis, echini, vulpis ac lupi, ut duodecim annis atrociter à diabolo divexaretur. Hoc Nicolaum in carceribus confeſſum fuiſſe aſſeverabat.

Joannis Patris commenta. Ligatura ficta.

§ 5. Hinc dæmonem excruciaſſe ipſum multifariam ait, ac tam ſtricte momento colligare manus ſæpe in tergo, vinculis ex pilis equinis & ſericeis laciniis intortis, ut niſi mox eorum inciſione laxarentur, ſanguinis ſubſequeretur eruptio. Coarctabatur enim ſingulari artificio ligaturę nodus inexplicabilis. Ac antea præ angore ſanguinē è ſiniſtra aure atque ore frequenter effluere querebatur. Et inter reliqua, ſemel Mansfeldia in aëre evectum ſe, & valido vento Halam ultra muros tranſlatum, ibique catenis argenteis colligatum fuiſſe narrabat. Item Bornæ, ubi in turre incluſus fuerat, ut nonnihil à diaboli torturis leniretur, atque ab ejus laqueis tutus conſervaretur, per foramen anguſtum craſſi fornicis à diabolo perrupti, ſe induſio ſolummodo tectum, à dæmone extractum fuiſſe, atque in vaſtam traductum ſolitudinem: ſed quomodo, ſe neſcire: atque ibi tres noctes ſine ulla cibatione humana peregiſſe.

§ 6. Addidit quoque, ſe catenis ferreis crebro à dæmone conſtrictum fuiſſe circum corpus, pedes, & collum: ac ſemel ita in patibulo ad hoc ſpectaculum à Satana ex ingentibus lignis conſtructo, in quodam horreo alligatum fuiſſe. Admiranda quoque phantaſmata, apparitiones & ſpectra annexuit, nec omnia enarrare brevibus ſe poſſe inquit:

quit: ſed cuncta ordine, velut ſeriem hiſtoricam, conſcripta eſſe, tandemq; per typographiam lucem viſura, ut mundo innoteſceret, quanta crudelitate plurifariam à dæmonio excrucietur dilanieturque. Nec prætermiſit ſuum in orando, concionibus ſacris audiendis, & communicatione Sacramenti corporis & ſanguinis Domini ſingulis quatuor ſeptimanis, ſtudium zelumque. Ad reſipiſcentiam quoque ut populum hortaretur, ſe impelli affirmabat.

§ 7. Poſt diutinam hujus tragœdiæ oſtentationem, Norimbergam tandem venit, ubi iiſdem uſus technis, à prudenti & circumſpecto Senatu obſervari cum vigilanti ſagacitate induſtriaque, ſemotis cuſtodibus ſolitis, jubebatur: & licet primùm abitionem urgeret, deſperationem deinde ſimularet, & neſcio quæ non comminiſceretur ad artis ſuæ fucum: eo tamen ad extremum redactus eſt, ut ſe nunquam à diabolo ligatum fuiſſe, ſed ſibi ipſi laqueos à ſe paratos, celeriter ſemotis arbitris injeciſſe, ubi item eorum materiem ſuffuratus fuiſſet, fateretur. Vinciendi etiam ſpecimen oſtendebat libere: & ſuctu ſanguinem ex gingivis extractum fuiſſe narrabat, quem quoque manu quàm ociſſime in aurem ſeorſum inſtillabat.

§ 8. Reliqua item enarrata miracula, mera fuiſſe mendacia faſſus eſt, univerſamque huc ſpectaſſe fabulam, ut inde rem faceret. Quapropter ob facilem, nec extortam confeſſionem, ſententiam mitigavit, reumque publico palo in ſpectaculum & irriſionem, ad horæ dimidium alligatum, exilio punivit ampliſſimus eximiæ prudentiæ, judicii, virtutis atque authoritatis ordo Senatorius, 9. Maii, anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo. Id vero diabolicæ vexationis per incantamenta figmentum, tanquam rem veram, alius antea epiſtola typis excuſa præmature evulgavit, tecto dolo falſus.

Magiſtratus Norimbergenſis prudentia ſumma.

§ 9. Ejuſmodi certe dexteritate varia ſæpenumero nimis imponitur hominibus. Sic Eunus Syrus fanatico furore ſimulato ſervos, quaſi Numinum imperio, ad bellum concitavit, idque ut divinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam ſulphure & igne ſtipaverat, leviter inſpirans, flammam inter verba fundebat, quo miraculo ſexaginta amplius millium hominum coëgit exercitum, oppida vaſtavit, & Romanorum prætorum caſtra vicit.

Ejuſdem ſimulatæ obſeſſionis juvantibus ſacrificis hiſtoriæ.

CAPUT. XXVII.

Puella Werlenſis epileptica, putatur dæmoniaca.

EODEM anno, nimirum ſexageſimo-ſecundo, in Martio, Duſſeldorpium venit puella quædam Werlenſis, circiter annos viginti nata, bene

benehabita,ſed vultu torva. Hæc,ut mendicandi ſolennior eſſet occaſio, literis munita teſtantibus,eam à dæmonio obſeſſam,ad D. Hubertum Ardennatem profectionẽ inſtituerat,ut ibi à Satanæ jugo ſolveretur. Cum patruo & conductitio homine comitẽ etiam habebat monachum, annum prope trigeſimum agentem. In collo,tanquam amuletũ contra diaboli ſcilicet impetum, dependebat ſtola eccleſiaſtica. Ab eximiæ pietatis & doctrinæ viris ornatiſſimis, eccleſiaſte ſuo, & medicis collegis meis conjunctiſſimis (qui bona fide rem omnem mihi expoſuerunt, tum enim aberam) quicquid id eſſet negocii, ſolertiſſime inquiri voluit Princeps noſter illuſtriſſimus, quibuſvis impoſturis non tam faciles, ob non vulgares ingenii dotes, offerens aures. Quantum itaque ex ægrotæ & aliorum relatu conjicere illi poterant, epileptica putabatur. At monachum comitari, quod ob eccleſiaſtici viri præſentiam, minus à dæmonio impeteretur, dicebat: tandemque eo adacta eſt, ut illum in eodem ſecum decumbere noctu lecto fateretur, non autem à ſuis exuviis prorſus nudatum, ſed qui induſio adhuc tectus eſſet. Quum vero hora quadam matutina è ſomno excita, patruum atque alterum cuſtodem veſtitos in lecto ſecum conquieviſſe obſervaret (fortaſſis veſpere præcedenti, potu adeo conſopita, ut minorem horum concubitorum habuerit rationem) ſe alias eos pedibus è lecto expulſuram minitabatur, ſi redirent: at nullam patiebatur repulſam monachus. Rogota etiam, quomodo aliæ monachi lupæ aut concubinæ (quas duas illum Werlæ reliquiſſe non negabat) ipſius peregrinationem ferrent? Ægerrime, reſpondit. Monacho quoque jactanti, ſe tribus verbis horribile in ea poſſe ſpectaculum excitare, quum à collegis meis permitteretur, ut quicquid ad hanc rem valeret, oſtendere non gravaretur, nihil omnino potuit.

§ 2. Maubuſæ in Hannoniæ finibus hujuſmodi contigit facinus, mihi narratum à viro, cui fidere quis poſſit, & qui modo mihi affinitate junctus eſt, doctus & pius, totiuſque actus ſpectator. Nam tum forte diverſabatur apud urbis illius præpoſitum, ſuum conſanguineum, quẽ ſalutandi gratia convenerat. Ibi ſubſiſtens præ foribus, vidit undique populum confluere, & velut agmine facto ad templum concurrere. Rogabat, quid rei eſſet? Tum illi quidam, Obſeſſum à dæmone quendam ajebat ibi exorciſari. Quod ut videret, acceſſit. Ingreſſus templum, vidit ſacrificum quendam peragentem ſacrum, & dæmoniacum altari proximum, qui aſpectu horridulo & turbato ſedebat tacitu. Hunc ſacrificus ille per finitimas undique regiones circumduxerat, ſubindre

Obſeſſionis diabolicæ commentum punitum.

ſubinde exorciſmis tentans dæmonium ejicere. Is dum pronunciatu-
Marci 16. rus Euangelium, ſe in illud latus, ubi erat dæmoniacus, contuliſſet, & ad Euangelii locum perveniſſet, Dæmonia ejicient, linguis loquentur novis: tum dæmoniacus, quaſi horum ſermonum impatiens, ſeſe concutere, agitare, & altum clamare incœpit. Perlecto Euangelio ſubticuit, donec finita miſſa, ſacrificus illum ſuis aggrederetur exorciſmis, qui quidem & ridiculi fuerunt, & ſtolidi ac inepti. Subinde inculcabat illud, Maledicte diabole, dic maledicte diabole. At dæmoniacus ad pauca reſpondebat. Tandem exorciſta: Dic, inquit, maledicte diabole, quidnam eſt omnium tibi inimiciſſimum, maximeque contrarium? Subticuit aliquandiu, ac tergiverſabatur dæmoniacus. Exorciſta vero acriter urgebat atque inſtabat: tandem dæmoniacus veluti victus, clamat, Aqua luſtralis. Tum eâ aquâ crateram argenteam implevit exorciſta, ac ori dæmoniaci admotam coëgit illum exhaurire: qui torquere ſe, & ſic grunnire plane cœpit, ut porci ſolent, dum cultrum jugulo infigit lanio: ac paulo poſt, totus intumuit, gutture potiſſimum, ita ut ſupra naturam id contingere quivis dixiſſet. Hinc exorciſta veluti præſentiſſimum alexiterium ad expellendum dæmonem, illius gutturi applicuit D. Gundulæ reliquias, theca argentea reconditas. Tum ille agitare ſeſe, & intorquere, ſicque clamare cœpit, ut Stentora illum dixiſſes vincere, vel quantum Gradivus Homerus: ut inquit ille. Deinde quaſi victus, ad interrogata reſpondebat omnia: verum, quæ ſciſcitabatur exorciſta, talia erant, ut vel ad aliquorum contumeliam, vel vindictam producta viderentur: certe ſtolida erant, indigna, minimeque ferenda. Altero die denuo ſubjectus eſt exorciſmis dæmoniacus: ſed, ut acceſſit hic meus affinis, ilico deſtitit exorciſta. Audierat (ni fallor) hunc cum præfecto, & neſcio quo alio prudente, è ſene habuiſſe ſermonem de hoc dæmoniaco & in hanc incidiſſe illos ſuſpicionem, ut omnia iſta ficte agi & fraudulenter crederent. Unde huic obviam veniens ait, idque Latine, quo videlicet perſpecta eſſet illius eruditio, & Latini ſermonis lepor: ait inquã, Ipſe eſt extra: hominẽ à dæmone liberatũ innuens. Poſtridie urbem reliquit. Non ita multo poſt detecta re, palam fuiſſe impoſturas, patuit: quare tandem uterque meritas ob tantũ flagitium dedit pœnas.

Ejuſdem argumenti elegans hiſtoria.

Hiſtoria feſtiva figmenti fœmellæ dæmoniacæ.

CAPUT XXVIII.

ALIUD diabolicæ obſeſſionis & exorciſmi figmentum legitur in libello Gallico ante triennium Pariſiis edito, inſcriptoque Narratio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rationes mundi fortuitæ,narratione 32. In pago cuidam arci proximo inter Delphinatus & Sabaudiæ montes, qui à rudiori plebe incolitur, ſacrificus magis bigis agendis quam parochiæ adminiſtrandæ aptus, in paſtorem eligitur, quod lectionis ſcientia tantummodo reliquos præcellere ruſticos videretur. Et quum ex recepto more nihil fére in pagis illis citra paſtoris cognitionem perficiatur, hic pedetentim apud omnes illius pagi fœminas factus eſt compater. Quibus quum ea occaſione uteretur familiariter, una tamen Liſetta nomine, à curatore magis habebatur in deliciis.

§ 2. Hujus maritus, qui in bello Gallico victum fodiendo aliàs quæritaſſet, & jam ad eaſdem decreviſſet redire operas, cœpit nonnihil angi ob nimiam parochi cum uxore familiaritatem, eique omnium ſacrificorum conſuetudine interdixit. Mœrore itaque offuſus paſtor bonus, aliud captat ex tempore conſilium: mittitque ſecreto anum maleficam, cum ſua commatre, quam vocant, conſulturam, quibus modis ad conſuetam amoris velitationem reverti tuto poſſent. In ejuſmodi comœdiæ actu exercitata apprime vetula, Liſettæ aures hoc blando demulcet affatu: Mea filia, te animi admodum eſſe anxiam comperio: eiſdemque doloribus conficitur tuus compater, propterea quod legitimum ſuum amorem præpediri videat. Compatior & ego quidem, quod juvencula eandem olim ſim experta aleam, & duram perpeſſa ſortem: nihilominus rebus afflictis remedium inventu facile, ſi prudentiam quis provide adhibeat. Audereſne fingere te à dæmonio obſeſſam? Helas! mea mater, reſpondet juvencula, perſonam hanc non inſcite induerem, ſi ea ratione profici poſſe ſpes affulgeret: quandoquidem in mentem redit, vicinam noſtram, me puero, ſimili vulnere ſauciam, quotieſcunque cum aliis puellis illi obviam eram, belle & artificioſe cruciamentum hoc ſimulaſſe.

§ 3. A' ſortilega hac deinde accuratius inſtructa Liſetta, ante templum audita miſſa intorquere oculos, contrahere manus, ſpuma defœdare os, & lupi ejulatum edere incipit. Accurrens mox vulgus ſtolidum, præcipiti & novo hoc malo attonitum, eam à dæmonio agitari cenſuit. Miſer maritus non ita procul ob zelotypiam ſedulo eam obſervans, haud leviter turbatus, illam domum reducit, ubi conſolatum vicini confluunt. Sic ille ob gravem torturam, qua oppreſſam inopinato arbitrabatur conjugem, ſuſpicionis non immerito conceptæ oblitus, recta ad parochi ædes, velut mentis impos, properat oratum, ut ſuis exorciſmis tam malicioſum ex uxore ſpiritum exturbare dignaretur.

 § 4. Domi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 4. Dominus Mauricius, quanta poterat dexteritate ſeſe continens, mire exclamat, lugetque inſperatum hujus ægræ infortunium, inquiens: Ha ha ha, mi compater, moroſitas in uxorem nimia, & ſuſpicio ob cauſam non ſatis juſtam, probum maritum certe decet minime: ſiquidem eo nomine, in ſenſus communis errorem, quandoque etiam dilabuntur matronæ inculpatiſſimæ. Inde arrepta ſtola atque organis conjurationi idoneis, ægrotam libere adit, atque poſt ſuffragia infinita occulto murmure deblaterata, interrogat ſpiritum, quiſnam eſſet? Liſetta probe inſtituta à vetula, voce rauca ſubmiſſaque reſpondet: Ego patris hujus juvenculæ ſpiritus ſum, ut hanc pœnitentiam decem annis, ex uno corpore in aliud tranſgreſſus, agerem, condemnatus. Maritus præſens ubi intellexit ſoceri eſſe ſpiritum, non ſine lachrymis in has eveſtigio erumpit preces: Mi pater, per Deum te oro, ut exeas, nec amplius torqueas miſellam filiam. Reſpondet ſpiritus: Hinc equidem egrediar, ſed in te commutato hoſpitio rurſus commigrabo, ubi deſignatum pœnitentiæ tempus abſolvam. Sabaudus hic horribili ea ſententia territus, uſqueadeo exhorruit, ut incunctanter ſtola parochi arrepta cinxerit collum, exclamans: Mi compater, mi amice, aliquemne modum noſti, quo gravis illa ſententia mutari queat, per preces, jejunia, eleemoſynas, vel alia pietatis officia?

§ 5. Tum Liſetta videns ex voto ſuccedere inſtitutum & fucum, voce ait fictitia: Amice pauperior es, quam ut, qualia conveniunt evitandæ huic pœnitentiæ bona conferre valeas: ſed horum loco quadraginta inviſere templa, & in quolibet orationes fundere attentas oportet, quibus apud Deum offenſarum remiſſionem impetres: alioqui ordinationem cœleſtem evaſurus neutiquam. Hæc pœnitentia marito ea ratione imperabatur à Liſetta, ut propter templorum diſtantiam in ea peregrinatione, temporis ſatis furori ſpiritus extinguendo donaretur. Ut autem voti compos minus impedite redderetur, ſpiritus voce fictitia ſermonem proſequitur, cum homine expoſtulans, quod iniqua ſuſpicione ſuum aggravârit compatrem, virum ſcilicet ſanctum, cujus preces quoque Deo apprime forent gratæ: eo nomine uxoris curam huic compatri eſſe commendandam, interea dum religionis ergo peregre illum agere oporteret, ſtudioſe hortatus eſt. Miſer hic Joannes, à purgatorii pœnis ſe facile abſolutum ratus, in genua ante parochum provolvitur, ut ignoſcat, obſecrans. Remiſſione haud gravatim exorata, ne deterius quid illi contingeret, religioſam ilico exequitur peregrinationem. Interim commiſſæ ſibi Liſettæ, qua potuit vigi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vigilantia, fidelem nocte dieque prꝑſtitit operam D. Mauricius, ut profligato hoc ſpiritu, alter ejus loco ſucceſſerit, cujus paulatim in vivi infantis imaginem adoleſcentis, patrem ſe eſſe poſt abſolutum pœnitentiæ tempus, credebat maritus vere cuculus.

§ 6. Ridicula hęc capita finiam experimento hic non inidoneo, inſulſo tamen, epileptici, lunatici & dæmoniaci, ex Joanne Anglico deſumpto: Dicatur in aure hominis affecti: Recede dæmon, vel exi, quia Effimolei tibi præcipiunt. Si ſit dæmoniacus, redditur mox ſimilis mortuo ad horam fere: eumque ubi ſurrexerit, de quacunque re interrogaveris, tibi reſpondebit. Sin vero, hoc audito nomine, non ceciderit, ipſum epilepticum eſſe ſcito. In multis etenim non diſſimiles ſunt epilepticus, & lunaticus, & dæmoniacus.

De iis, qui veneficium patiuntur.

CAPUT. XXIX.

CÆTERUM, ſi qui veneno oblato, vel illito, vel ejus vapore attracto, à veneficis infecti ſunt, judicium eſto penes medicos. Qui hic inter venena (quorum vis cęca & deliteſcens vario ſymptomatum cruciatu fatigat) & inter morbos ex illis natos (quę non tantum manifeſtis qualitatibus, ſed totius etiam ſubſtantiæ diſſidio, vitæ noſtræ primordia demoliri conſtat) atque inter morbos alios vulgares, raros, occultos, naturales tamen, ſecundum peculiares quorumcunque notas, diſcernent. Siquidem venenati, pro pharmaci hauſti vel applicati, qualitatibus apertis, vel occulta totius ſubſtantiæ proprietate, multifariam afficiuntur: ut ſtomachi, alvi, inteſtinorum, jecoris, renum & veſicæ cruciatibus graviter exerceantur, ut ſingultiant, erodantur, contremiſcant, refrigerentur, obmuteſcant, convellantur, pulſus difficilis fiat, veternus premat, vertigo obverſetur, caligent ſenſus, ſanguis erumpat: ut item ſtrangulentur, ſiti aut febre conflictentur, ægre lotium reddant, torminibus vexentur, nauſea premantur, crebro vomant, frequens animi deliquium ex nimia cordis anguſtia ſentiant, dyſenteria flacceſcant, rubeſcant, tabe putreant, livore ſuggillentur, palleſcant, deſipiant, ſtertant, viribus deficiant. Imo ex tarantulæ morſu alii perpetuo rident, alii plorant, alii clamitant, alii dormiunt, alii vigiliis afficiuntur, pleroſq; vomitationes torquent, nonnulli ſaltant, ſunt qui ſudant, alii tremebundi fiunt, quidam pavoribus infeſtantur: alii alia patiuntur incommoda, & phreneticis, lymphaticis ac maniacis aſſimilantur: & mirum, quod auditis continuo muſicis inſtrumentis tripudiantes, donec veneni vis inſenſibili-

Veneficio infecti.

Dioſcor. li. 6. in Proœmio.

Tarantulæ morſus ſymptomata & curatio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ter per cutis meatus & per ſudorem diſcutiatur, liberentur.

§ 2. Venena autem, eorumque tam generalia quam privata indicia, præter reliquos, non minus diligenter & exacte, quam etiam docte, deſcripſit Dioſcorides: nec ſegnem in eo opere explicando exornandoque præſtitit operam, ſolertiſſimus ſimplicium inveſtigator Matthiolus. Inter ea vero, quæ intro aſſumuntur, multo præſentius ac atrocius, quam quæ foris adhibentur, offendunt. Nam quæcunque contactu lædunt, hebetiora, minuſque efficacia ſunt: neque in ſolo ſpiritu vel in aëre, verum in humore quodam promovente, vires ſortiuntur.

Li. 6. de Materia med.

Venena intra aſſumpta. Contactu lædentia.

§ 3. Porro quod halitu ferit venenum, omnium præſentiſſimum & efficaciſſimum eſt, nec humoris nec craſſioris materiæ tanquam vehiculi indigum, ut in nos agat commigretque. Enimvero tenuiſſimum quum ſit, ſpiritu attractum, ociſſime per pulmones in cor, viſcus vitæ primarium, & in arterias propagatur, in univerſum denique corpus prorepens: primumque ſpiritus, deinde humores, poſtremo ipſam partium ſubſtantiam vitiat. Morbi, teſte Hippocrate, qui à corpore membrorum validiſſimo proficiſcuntur, graviſſimi ſunt: atque ſi, ubi cœperunt, permanſerint, neceſſe eſt validiſſimo membrorum laborante, totum corpus affici. Interim meminiſſe oportet, ex putredine longius graſſata, vel alia abditiore ex cauſa, virus etiam in nobis provenire gignique poſſe. Hanc quæſtionem veteres diſputaſſe, docet Galenus: rationibuſque apertiſſimis collegiſſe, eoſdem affectus fieri & à lethalis veneni hauſtu, & à corruptione, quæ à corpore ſcaturire poteſt.

Halitu ferientia.

2. de Nat. hum.

De Loc. affect. 6.

§ 4. Huc pertinent eorum notæ, quos φαρμακεία læſit: ubi ſcilicet philtra ad amorē ciendū porriguntur, eſu haurienda, vel potu. Sic in vita Marci Antonii Plutarchus de eodē refert, quod magicis carminibus & amatoriis poculis devincta mens, amiſſa libertate propria, in Cleopatræ vultu hærebat infixa, longe redeundi quam vincendi cupidior.

Pecudes Quandoque venenis tolli, ſed utplurium peſte.

CAP. XXX.

VENENO adhæc propinato, vel ita collocato, ut halitu lædat, jumenta pernicioſe affligi quandoque, inficiatur nemo: ſed ea numeroſa, ſæpius ad internecionem, graviſſima proſterni peſte his peculiari, homines non infeſtante, item præcipitibus aliis morbis in ſuo quæque genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim pleriſque pecoribus propriis, ſubito tolli, ab optimis agriculturæ & veterinariæ artis vel mulomedicinæ ſcriptoribus tam veteribus quam recentioribus.

Pecudum venenatio. Teſtes animantium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tioribus memoriæ proditum eſt: qui tamen morbi à vulgaris ingenii hominibus, ne alios nominem, maleficia frequenter creduntur.

§ 2. Sæpenumero id contuemur, & ſuperioribus annis contigiſſe meminimus, ut ſolos jugularit boves peſtilentia quædam. Irrepit etiam, quæ ſues, & quæ oves, alia quæ gallinas interimat. Pecudes feraſque tollentem pulchre deſcribit Virgilius:

Hic quondam morbo cœli miſeranda coorta eſt 3. Georg.
Tempeſtas, totoque autumni incanduit æſtu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitque lacus, infecit pabula tabo.

Diſcrimen verò paulo antè expreſſerat:

Quàm multæ pecorum peſtes, nec ſingula morbi
Corpora corripiunt.

§ 3. Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo, medicinam faciente in Lucenſium balneis collega meo, narrabat Franciſcus de Pergula, ejus loci Lucenſium nomine vicarius, ibi circa pagum Menabiam, ſupra balnea, in fine Maji, morbum quendam invaſiſſe pecora tam peſtilentem, ut ſtatim correpta, tumeſcentia conciderent mortua: ruſticos vero, cum id animadvertiſſent, quædam ſubito affecta, è veſtigio mactaſſe: in quibus id erat obſervatum, ut, ſi horum infectorum ſanguis nudum contingeret hominis corpus, anthraces procrearet, qui (quod mirum videbatur) non patefacti, erant innoxii: aperti autem, & confeſtim cauterio non notati, latiſſime ſerpebant, & aliquibus mortis erant cauſa. Caro pecorum recens læſorum & mactatorum cocta comeſtaque, nihil inferebat incommodi: at jus carnis, lethale potanti deprehenſum eſt.

§ 4. Therionarca in Cappadocia & Myſia naſcente, omnes feras torpeſcere, quibus fuerit admota, nec niſi hyęnæ urinæ aſperſu recreari, tradidêre veteres.

§ 5. Peſtem etiam pecorum, quemadmodum & frugum ſterilitatem, interdum à divina voluntate ob populi flagitia provenire, obſervatu neceſſe eſt. Sic ob Pharaonis duritiem peſtis graſſatur in pecus, ulcera in homines & jumenta, grando item in univerſa Ægypto. Et Ioëlis 1: Diſſipata ſunt horrea, disjectæ apothecæ, confuſum eſt triticum, ingemuit animal, mugierunt greges armenti, quia non ſunt paſcua eis, ſed & greges pecorum diſperierunt Et Aggæi 1: Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras, dicit Dominus. Seminaſtis multum, & collegiſtis parum: comediſtis, & non eſtis ſaturati: bibiſtis, & non

Peſtis pecorum & frugum ſterilitas accidit ſæpe ob noſtra peccata.
Exod. 7.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eſtis inebriati. Et infra: Reſpexiſtis ad amplius, & ecce factum eſt minus: & intuliſtis in domum, & ego exufflavi illud. Propter hoc, inquit, ſuper vos prohibiti ſunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum eſt, ne daret germen ſuum: & vocavi ſiccitatem ſuper terram, &
Deut. 32. ſuper montes, triticum, vinum, oleum, & quæcunque progignit humus, & ſuper homines, jumenta, & omnem manuum veſtrarum laborem. Et cap. 2: Percuſſi vos vento urente, & aurigine, atque omnia manuum veſtrarum opera, & non fuit, qui ad me converteretur. Item Levit. 26: Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum vobis deſuper ferreum, & terram æneam, & conſumetur incaſſum labor veſter, immittamque in vos beſtiam agri, quæ orbos vos faciet, atque exterminabit pecora veſtra, & imminuet vos. Si autem in præceptis meis ambulaveritis, dabo vobis pluvias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum. Porro reſipiſcentibus viciſſim hæc ubertatis fit promiſſio, Ioëlis 2: Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo, & dicit: Ecce ego mittam vobis frumentum, vinum & oleum, & replebimini in eis: & non dabo vos ultra opprobrium in gentibus.

§ 6. Eam vero rerum ſuarum jacturam impatienter quidam tolerantes, non cum Iobo eam Deo acceptum ferunt: verum ad divinos & ariolos, ſacrificos, diabolicarum actionum patronos, quaſi à Lamia, Satanæ adminiculo, ad eam devenerint ſtragem jumenta, confluunt. Qui inde ementitis votis, & quacunque poſſunt fallaci perſuaſione, hos damno & incredulitate bis miſeros homines, in malitioſæ opinionis ſemel conceptæ præjudicio obfirmant: adhibita etiam non ſolum ſuperſtitioſa, ſed & impia curatione, quam Libro ſequenti explicabo. Ubi quoque oſtendetur, quod ſtercore lupi in præſepibus poſito, jumentorum maleficium aliquando fingitur. At quo modo in anima-
Cap. 16. lium ventriculis ex pilis, juſtæ quantitatis pilæ increverint, paulo ante dictum eſt.

Matth. 8. *Marci* 5. *Lucæ* 8. *In vita Hilarionis eremitæ.*

§ 7. Gadarenorum porci, Satanæ maleficio adacti, in mare præcipites lati perierunt: ut Scriptura docet. Docuiſſe quoque ſenem Hilarionem, tradit Hieronymus, diabolum hominum cauſſa etiam jumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, ut non ſolum ipſos, ſed & ea quæ ipſorum eſſent, cuperet interire: atque hujus rei propoſuiſſe exemplum, quod antequam beatum Iobum tentare permitteretur, omnem ejus ſubſtantiam interfecerit.

CURA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

CVRATIO EORVM, QVI LAMIARVM MALEFICIO AFFICI, VEL DÆMONIS OBSIDIONE SVBIGI CREDVNTVR.

LIBER QVINTVS.

Vbi eadem opera, ob argumenti communionem, curationes à maleficio diabolico non alienæ interſeruntur: & ligaturarum, characterum, annulorum, periaptorum & effigierum tam in ſanando, quam in lædendo, ſive clauſtris aperiendis, ſive furibus inveſtigandis & ſimilibus, vanitas oſtenditur.

De curatione præſervante ab hoc mali genere.

CAPUT. I.

CVRATIONIS ratio hic partim erit προφυλακτική, exoptatiſſima medicationis pars, ut à faſcino & incantationũ ludibriis quis præſervetur: partim etiam μεθοδική, ut ii, quos jam maleficio colliſos credimus, rite legitimoque reſtituantur ordine. Atque erit illa aliquomodo communis, ex Sacrarum literarum fontibus deprompta: non autem magica vel ſuperſtitioſa, tantopere à multis deſiderata excultaque.

§ 2. Quum vero, quicquid hactenus rerum monſtroſarum in hanc relatum eſt hiſtoriam, diaboli ſint artes, opera, ludificationes, larvæ & ſpectra: contra hunc nos circumquaque validis aggeribus, præſidiiſq; infallibilibus cõmuniri eſt operæprecium. Atqui ſpiritus quum ſit, ſpirituali accingamur armatura: quam ex divina Pauli exhortatione cognoſcere, atq; univerſis complecti nervis decet, qui ita hortatur: Quod ſupereſt, fratres mei, ſitis fortes per Dominum, perq; potentiam roboris illius. Induite totam Dei armaturam, ut adverſus diaboli aſſultus conſiſtere poſſitis. Quoniam non eſt nobis lucta adverſus ſanguinẽ & carnẽ, ſed adverſus principatus, adverſus poteſtates, adverſus mundi dominos, rectores tenebrarum ſeculi hujus, adverſus ſpirituales aſtutias in cœleſtibus. Quapropter aſſumite univerſam Dei armaturam, ut poſſitis reſiſtere in die malo, & omnibus peractis ſtare. State igitur, lumbis circumcinctis baltheo per veritatem, & induti thorace juſtitiæ, & calceati pedibus, ut parati ſitis ad Euangelium pacis: ſuper omnia aſſumpto ſcuto fidei, quo poſſitis omnia jacula mali illius ignita extinguere: galeamq; ſalutis

Curatio adverſus diaboli conatus præſervans.

Epheſ. 6.

1 Theſſal. 5. Armatura Dei.

Gladius ſpiritus. ſalutis accipite,& gladium ſpiritus, qui eſt verbum Dei, in omni deprecatione & obſecratione, orantes in omni tempore, in ſpiritu, & ad hoc ipſum vigilantes cum omni ſedulitate. Petrus item fideliter admonet: *1. Pet. 5.* Sobrii eſtote, vigilate, quoniam adverſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem devoret. Cui reſiſtite ſolidi in *Epheſ. 2.* fide, ſcientes eaſdem afflictiones veſtræ, quæ in mundo eſt, fraternitati conſummari. Hic enim agit in incredulis.

§ 3. Hic & ſaluberrima Tertulliani exhortatio ſuum habebit locum, qui nos velut Jobum, fortiſſimum Dei athletam, adverſus tentationum inſultus pugnare voluit: item ſerico veſtiri probitatis, purpura pudicitiæ, chlamyde patientiæ. In animum quoque inducendum ſuadet cuncta, quæ dæmon ad noſtræ integritatis everſionem machinatur, in gloriam conſtantis caſura: & ejus machinamenta in hunc finem à Deo permiſſa eſſe, ut, qua conſtantia perferre adverſa velimus, experiatur: quemadmodum apud Hieremiam prophetam quoque legimus: Dominus exercituum juſti probator eſt.

§ 4. D. Maximus in lib. de Charitate, dæmones nos infringere interficereque jubet: atque illud haud dubie perfici, quando cum præceptorum Dei obſervatione affectus in nobis efferveſcentes vincimus: hoc vero, quum prorſus affectibus carentes, illis univerſam calumniandi occaſionem præſcindimus, cum propheta dicentes: Vade homicida, Dominus mecum eſt, bellator fortis: tu cades, & delеberis apud me in æternum.

§ 5. Olympiodorus cap. 10. in Eccleſiaſticæ hiſtoriæ interpretatione, omnes ſenſuum aditus occludendos cenſet ſic, ut neque per oculorum illecebras, neque per aurium pruriginem, neque per nocentis linguæ petulantiam dæmon admittatur: hoc enim ſignaculum contra dæmones abſolutiſſimum habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediendum armis monent: precatione quidem pura, quæ in cœlum ſubvehat affectus: & ſcientia vera, quæ ſalutaribus opinionibus communiat intellectum, & ſuggerat quid ſit orandum, ut ardenter oremus non hæſitantes.

§ 6. D. Antonius ita ſuos confrates adverſus dæmonum inſultus munit: Magna, inquiens, dilectiſſimi adverſum dæmones arma ſunt, vita ſincera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimeſcit Satanas recte viventium vigilias, orationes, jejunia, manſuetudinem, voluntariam paupertatem, vanæ gloriæ contemptum, humilitatem, miſericordiam, iræ dominatum, & præcipue purum erga Chriſtum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Chriſtum amorem. Novit teterrimus Coluber ex præcepto Domini, ſub juſtorum ſe jacere veſtigiis, qui ait: Ecce dedi vobis poteſtatem calcare ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici. Hic porro præclara longaque oratione contra quaſcunque dæmonum præſtigias vexationeſque ſuos inſtruit.

§ 7. Recte Hermes Triſmegiſtus tradit, unam & ſolam cuſtodiam hominum à dæmonum aſtu, eſſe pietatem. Pium enim hominem nec dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum vera fides mirabilia adverſus diabolum ejuſque potentiam in credentibus operatur: ſic & falſa credulitas, Deo permittente, eventus cooperante diabolo inauſpicatos interdum gignit, vel potius demeretur. Cum Davide ergo confidenter dicamus: Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo. *Lactant. de Orig. err. l. 2. ca. 16.* *Pſal. 117.*

§ 8. Omnium itaque primum, tanquam rei caput, deſideratur, ut in vera doctrina & genuino Dei cultu inſtituti, nos totos reſignemus, tradamuſque ipſius voluntati, fide viva & ſpe indubitata, nos illi curæ eſſe, ſub ipſius patrocinio & tutela ſecuros degere, ipſius primum gratia progenitos eſſe, ſingularique nos conſectante miſericordia ſervari, vere confiſos, Chriſtum in hoc nobis natum, & filium nobis datum, qui peccata noſtra ſuper humeros ſuos in ligno pertulit: & per potentiam Patris, à morte ſuſcitatus, mortem vicit & Satanæ imperium demolitus eſt, ut hic jam inde irrito conatu ſuas nobis machinetur inſidias, ſi ſepulti una cum Chriſto per baptiſmum in mortem, & peccatis mortui, in novitate vitæ ambulemus, juſticiæque vivamus. Si etenim Chriſto inſiti, in illum atque Patrem ejus credimus, illius mandata obſervamus, veſtigiis inſiſtimus, abnegato dæmone, omnibuſque ejus conſiliis, univerſa denique impietate, opera ſpiritus ſectantes, fructuſque fidei edentes, in charitate non ficta erga Deum & proximum, id manſuetudine, benignitate, lenitate, temperantia, continentia, caſtitate, ſenſuum cohibitione, conſtanti cujuſcunque adverſitatis, jacturæ & injuriæ tolerantia, vitæ demum innocentia, puris manibus extenſis orationi aſſiduæ intenti, peccati inquinamentum ut veneni pernicioſſimi perditiſſimique halitum, internecionis periculo repente nos objicientem, declinantes: maleficorum profecto minas haud difficulter cavebimus, vel negligemus, vel tolerabimus. *Eſaja 9.* *Joan. 3.* *1. Pet. 2.* *Rom. 6.* *1. Pet. 2.* *Galat. 5.*

§ 9. Si vero quis peccaverit, inquit Joannes, advocatum habemus apud Patrem, JESUM CHRISTUM juſtum. Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam *1. Joan. 2.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

pro totius mundi. Et per hoc ſcimus, quoniam cognovimus eum, ſi juſſa illius obſervamus. Qui dicit, Novi eum: & præcepta ejus non ſervat, mendax eſt, & veritas in eo non eſt. Qui vero ſervat ſermonem ejus, vere in hoc charitas Dei perfecta eſt. Per hoc ſcimus, quod in ipſo ſimus. Qui dicit ſe in eo manere, debet ſicut ille ambulavit, & ipſe ambulare. Qui committit peccatum, ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli. In hoc manifeſtati ſunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis, qui non facit juſticiam, non eſt ex Deo: & qui non diligit fratrem ſuum. Hinc Paulus, in Chriſto Jesu neque circumciſionem, neque præputium valere aſſerit: ſed fidem, quæ per dilectionem operatur. Cujus fidei loco novam creaturam, ſequenti capite ad Galatas, locat: & obſervationem mandatorum Dei, ad Corinthios, ſupponit.

1. Joan. 3. *Galat. 5. 6.* *2. Corinth. 7*

§ 10. Unde ſatis liquet, de qua hic fide loquar: quam amplecti, cuique firmiter inſiſtere oporteat. Non ſimplicem formulæ fidei præſcriptæ enarrationem propono, quam & facile pronunciaret diabolus: non etiam ore jactatam ab iis, quorum cor à Chriſto procul eſt, quæ conſopita, mortua, ſteriliſque deliteſcit, nuſquam ſe prodens, velut infœcunda arbor exſcindenda, ignique mandanda: ſed hanc urgeo, quæ totum innovat hominem, virtute viva ſe in Chriſti membris exerens, fructificans, efficax potentia Dei ad ſalutem habenti, ſacra ſalvationis noſtræ anchora, prora & puppis, petra contra quamcunque Satanæ tempeſtatem impetumque immobilis. In qua quicquid ſuperſtruitur, inviolatum perdurat. Imo adverſus quam ne quidem inferi portæ prævalent.

Matth. 3. *Vera fides.* *Matth. 16.*

§ 11. Auguſtini hic audiatur conſilium: De iſta tota dæmonum ludificatione, ait, nos quid dicamus, qui hæc legent, fortaſſis expectant: quid Chriſtiani agere debeant, quando inter idola gentium miracula fieri aſſeruntur. Et quid dicemus, niſi de medio Babylonis eſſe fugiendum? Quod præceptum Propheticum ita ſpiritualiter intelligitur, ut de hujus ſeculi civitate, quæ profecto & angelorum & hominum ſocietas impiorum eſt, fidei paſſibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum vivum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hæc ima poteſtatem dæmonum majorem videmus, tanto tenacius mediatori eſt inhærendum, per quem de imis ad ſumma conſcendimus. Item de utilitate credendi cap. 22. Vera pietate homines Dei, aëream poteſtatem inimicam contrariamque pietati, exorcizando ejiciunt, non placando: omnes tentationes adverſitateſque ejus vincunt orando,

De Civ. Dei XVIII. 18. *Hier. 51.*

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

non ipſam, ſed ſuum Deum adverſus ipſam. Non enim aliquem vincit aut ſubjugat, niſi ſocietate peccati. In ejus ergo nomine vincitur, qui hominem aſſumpſit, egitque ſine peccato, ut in ipſo ſacerdote ac ſacrificio fieret remiſſio peccatorum, id eſt, per mediatorẽ Dei & hominum, hominem Chriſtum Jeſum, per quem facta peccatorum purgatione reconciliamur Deo.

§ 12. Cyprianus ad Fortunatum, de exhortatione martyrii: Adverſarius, inquit, vetus eſt, & hoſtis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorum plene complentur, ex quo hominem diabolus impugnat: omnia jam genera tentandi, & artes atque inſidias dejiciendi, uſu ipſo vetuſtatis edidicit. Si imparatum Chriſti militem invenerit, ſi rudem, ſi non ſollicitũ ac toto corde vigilantẽ, circumvenit neſcium, fallit incautum, decipit imperitũ. Si quis vero Dominica prçcepta cuſtodiens, & fortiter Chriſto adhærens, contra eum ſteterit, vincatur neceſſe eſt: quia Chriſtus, quem confitetur, invictus eſt.

§ 13. Docet & Ansbertus pie admodum, quomodo ſit adverſus *Lib. 5.* diabolum pugnandum: Si quærimus, quæ ſunt arma Eccleſiæ, quod *cap. 11.* prælium contra beſtiam, invenimus fidem & innocentiam. *Apocalyp.* Gladio enim bis acuto, id eſt, duobus teſtamentis, & duobus charitatis præceptis, contra lupos agni utuntur: dumque falſa audiunt, vera prædicant: dum tormenta excipiunt, fidem proferunt. Hinc proinde victores exiſtunt, etiam cum moriuntur. Item Bernhardus: Vis non terreri à tam *Sermon.* terrifico monſtro, vis ſecurus poſt mortem ambulare ſuper aſpidem *13. in* iſtam? Cave, ne interim poſt eam ambules, cave ne imiteris, & non *Pſalm.* erit, quod paveas in futuro. *Qui habitat. & Sermon. de S.*

§ 14. Huic fundamento firmiter inſiſtentes, tantum abeſt, ut ulla *Andrea.* unquam ratione, Satanæ artibus ſive aſtutiis à vera in Deum viventem fiducia dimoveri poſſint, ut etiam variis ac multiplicibus illius conatibus & inſultibus impetiri, exercitati, ac velut aurum in fornace examinati, indies ſeipſis ſanctiores juſtioreſque evadant. Quare dæmonibus imbecillitatem in eos, quos divina non deſtituiſſet gratia, exprobrare ſolet D. Antonius, in aſſiduis ſuis adverſus illos luctis: & eos expaveſcere vere credentes, aſſerit Petrus apud Clementem. Item *Dæmones* juſtiſſimo Dei judicio, in hujuſmodi cogitationum vanitate languen- *expaveſcunt verè* tibus, labores & afflictiones pro remedio conferri, idem Clemens tra- *credentes.* dit; poſtea ſubjiciens: Dæmonem, niſi quis voluntatibus ejus ſe ſpon- *Lib. 4. Recog.* te ſubdiderit, poteſtatem adverſus hominem non habere, ut vincat ſcilicet. Vitæ igitur emendatione, & attenta aſſiduaque oratione ad

Matth. 15. Chriſtum confugiendum eſt, exemplo Chananeæ mulieris. Hæc, Chryſoſtomo authore, non ivit ad divinos, non quęſivit ligaturas, non defectionis reas mulieres: ſed omnia reliquit tentamenta diabolica, & venit ad Jeſum. Si enim volumus Deum ſententiam mutare ſuam, noſtram in meliorem mutemus vitam. Rite hic hortatur Jeſus Sirach: *Cap.* 17. Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Revertere ad Dominum, & avertere ab injuſticia tua, & nimis odito execrationem, & cognoſce juſticias & judicia Dei, & ſta in ſorte propoſitionis & orationis altiſſimi Dei. Non demoreris in errore impiorum. Nec minus pie quam prudenter, in tribulatione inimicorum conſulit Joſaphat rex Juda: *2. Paral.* Cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te Deus.

§ 15. Hic ſuum habeat locum Pſalmus Davidis 90. Qui habitat in adjutorio Altiſſimi, in protectione Dei cœli commorabitur. Dicet Domino, Suſceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, ſperabo in eum. Quoniam ipſe me liberabit de laqueo venantium, & à verbo aſpero. Scapulis ſuis obumbrabit tibi, & ſub pennis ejus ſperabis. Scuto circundabit te veritas ejus, non timebis à timore nocturno, à ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris ab incurſu & dæmonio meridiano, &c.

§ 16. Saluberrimum inſuper adverſus dæmonum machinamenta conſilium, in conſcripta hac præſervationis lege, ſubjungam ex Chryſoſtomo his verbis: *Homil.* 11. *in cap.* 2. *Geneſ.* Hæc noſtra ſalus eſt, hæ ſpirituales divitiæ, hæc ſecuritas, ſi ſic noſipſos quotidie munimus, & per lectionem & per auditum & per ſpirituale verbum. Poterimus enim ſic etiam ipſi invicti fieri, & maligni dæmonis technas eludere, cœleſtiaque regna aſſequi, gratia & miſericordia Domini noſtri Jesu Chriſti. Item: *Homil.* 21. *de Ornatu mulierum.* Sicut ſine calceamentis vel veſtimentis veſtrûm nemo in forum deſcendere vellet, ita ſine Dei verbo nunquam in forum prodeas. Sed quum es januæ veſtibula tranſgreſſurus, hoc prius loquere verbum: Abrenuncio tibi Satana, & conjungor tibi Chriſte. Ne unquam abſque hac voce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc verbo & crucem in fronte imprime: ſic enim non tantum homo obvius, verum nec ipſe diabolus te quicquam lædere poterit, cum his te cernens armis ubique apparentem. Et hæc teipſum jam hinc doce, ut cum ſignum ceperis, ſis miles paratus, & contra diabolum trophæum erigens, juſticiæ coronam capias, quam nos aſſequi contingat gratia & beni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

& benignitate Domini noſtri JESU CHRISTI, per quem & cum quo Patri gloria, ſimul & Spiritui ſancto poteſtas & honor, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

Quomodo ab eccleſiarum paſtoribus in maleficio curando ſeducatur populus.

CAP. II.

AD hujus fundamenti jacti perpendiculum, ſi recto filo ſuperſtruerent eccleſiarum paſtores, obſtructis quibuſcunque adulterinæ doctrinæ impietatiſque feneſtris, ſaluberrima præcautione ſubditis proſpectum conſultumque foret contra dæmonis artes, præſtigias & ludibria: quibus non uſqueadeo temere illaquearentur incauti, quēadmodum quotidie cum animarum jactura uſuvenire cernimus, non modo paſtorum (quorum intererat, munuſque poſtulabat præcavere) negligentia: ſed eorum inſtinctu, conſilio, perverſa doctrina, fallacique operatione, qua imperitum vulgus in rebus afflictis, morbis ſubitis, longis, cognitis, incognitis, ex cauſa naturali vel præter naturam, mox ad inquiſitionem illicitæ opis illectant. Imo eam ſæpenumero iidem promiſſa certa ſalute oſtentare, venalemque proſtituere non erubeſcunt: homines plane inepti, rudes & indocti, ſacræ medicinæ (quam ne à limine quidem ſalutarunt) cognitionem nefande mentientes (de iis ſaltem hic loquor, non de viris bonis, pietatiſque nomine ſpectatis) ut vel hac ſuſpenſa hedera, veluti ſpecioſo pallio, actiones ſuas tegant fraudulentas: potiſſimum quum profeſſione ſint viri ſcilicet eccleſiaſtici, ſacerdotes vel monachi, de quibus, ut gregis exemplaribus doctoribuſque, in ſiniſtram tantummodo impegiſſe ſuſpicionem nefas ducitur.

Quidam paſtores eccleſiarum magi.

§ 2. Sed fortaſſis hanc artis quaſi per manus traditæ prærogativam, jure ſibi vendicant hæreditario hi magi: quod Ægyptiorum ſacerdotes (à quibus Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato magiam didicerunt) quo quiſque remedio ſanitati reſtitutus eſſet, id ſimul conſcriptum, Memphis in Hephæſtio, Vulcani & Iſidis ſacrario, deponebant: quemadmodum & Græcorum ſacerdotes magiæ antiſtites, ſuas obſervationes in adytis templorum Apollinis & Æſculapii in Pergamo etiam repoſitas cuſtodiebant, quas velut Æſculapii oraculo edocti ſacerdotes, ægrotis communicabant, à quibus ſumma cum fiducia eæ acceptari ſolent.

Galen. lib. 5. de Comp med. ſec. gen. & li. 6. Epidem. Herod. lib. 2.

§ 3, Sancta extat in horum impudentiam, eximii Hippocratis, quanquam religione ethnici, ſententia: qua non argute tantum, ſed

De Morbo ſacro. Vide lib. 2. cap. 19. ſupra. & pie hos redarguit, & impietatis inſimulat: Qui, inquiens, luſtrationibus & magicis incantamentis morborum affectiones depellere ſe jactant, hi victus indigi, verba eorum ad dæmonium referunt, ut quiddam ſe amplius ſcire vulgo oſtentent, & homines decipiant. Expiant enim morbo correptos, ſanguine & ſceleribus inquinatos, injuſtos & intoxicatos, ac expiamenta alia ſub terram defodiunt, alia in mare projiciunt: alia ad montes deſertos, ne quis ea contrectet, aſportant. At Deus, ait, qui maxima & ſceleratiſſima peccata purgat, noſtra eſt liberatio.

Pontifices Romani plerique infames magi. § 4. Nec eo impudentiæ illos arbitror dilapſuros in liberioris incantationum uſus defenſionem, ut mihi obtrudere audeant, pleroſque Romanos pontifices magiam infamem edoctos, eam quæſtuoſe voluptuarieque exercuiſſe: cujuſmodi erat Sylveſter ſecundus, qui (teſte Platina & Nauclero) eo artificio pontificatum adeptus eſt: quemadmodum & anno 1032, Benedictus nonus, ante Theophylactus dictus, poſtea ob maleficia Maledictus nuncupatus: item Joannes viceſimus & Joannes viceſimus-primus (authore Bennone cardinale) qui Laurentio, Joanne Gratiano & Hildebrando, cardinalibus, incantamentorum conſciis, ut & Malfitano & Gerardo Brazuto familiariter uſi traduntur. Nam à Sylveſtro ſecundo ad Gregorium ſeptimum, magum eximium (qui, ut Benno refert, quando volebat, manicas diſcutiebat ſuas, unde ignis in ſcintillarum modum diſſiliit, iis miraculis velut ſanctitatis ſigno ſimplicium oculos ludificans) omnes pontifices fuiſſe incantatores, ſcribitur in eorum Vitis. Ubi ejus farinæ exempla execrabilia, quibus mulieres in amorem pellicerent, dæmonum ſacrificiis in ſylvis & montibus dediti, leguntur. Quæ ſilentio ſepelire malui, ne hominum, in eo dignitatis faſtigio collocatorum flagitia veneficiaque commemoraſſe, in reprehenſionem rapiatur. Licet etiam pauci tales fortaſſis extitere, quemadmodum & inter epiſcopos Albertus Bremenſis, Guilelmus Roſchildenſis, Vulſtavus Vigornienſis: majorem tamen numerum à malis artibus fuiſſe liberum nulli in dubium venit.

§ 5. Non eſt itaque quod hoc pallio ſe tegant, aut aliud prætexant hi noſtri recentiores malefici. Hoc tamen deplorandũ, quod nuſquã ullum genus hominum comperies tam iniquum impunitumque, atque horum pleroſque, qui ubi in aliqua calamitate corporis vel animę, rebus perditis, vel quacunque alia adverſitate, in conſilium à ſimplicio-
1. Pet. 4. ribus vocantur, neutiquam eos admonent, hæc à Deo vel immitti, vel permitti,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

permitti, ut tanquam in igne probentur: & propterea ad Deum unicum afflictorum patronum confugiendum, ac divina & à Deo in noſtrum uſum juſto ordine inſtituta auxilia rite inquirenda: verum impietatis incredulitatiſque viam ſternunt, ore impudentiſſimo ac mendaciſſimo, ad maleficium vel incantationem, vicinæ alicujus matronę quicquid id eſt mali referentes, fictaſque quaſdam notas, quibus mali genitrix dignoſcatur, inſinuantes, næ ſacrilegi perditionis authores. Odii certe pluſquam Vatiniani ſeminatium hoc, frequenter inter proximos quoſque uti peſtilentiſſimum, ita & durantiſſimum, ut non modo integræ viciniæ admodum antea pacatæ, hac arte gravibus conturbentur diſſidiis, cædibuſque divexentur, ſed & pagorum atq; urbium avita ſocietate unitarum compages diſrumpantur, ac inuſta familiis calumniarum ſtigmata, in longam propagentur poſteritatem. Ejus ſectæ novi ſacrificum, qui (deſignatum numerum exprimere propemodum pudet) trecentas ſagas in oppido minus amplo aut populoſo, ubi jam dego, quod forte ingrediebatur ille, alias ipſi incognitum, commorari, mendaciter fingere non erubuit.

§ 6. Quemadmodum ea ratione Satanæ regnum accreſcit confirmaturque: ita Chriſto ſumma fit contumelia injuriaque, ac ejus Eccleſiæ immedicabilia infliguntur vulnera ab illis, quorum ſtudio ex profeſſo ſanari eam ſauciam luxatamque magis decuit. De ejus familiæ hominibus manifeſto Paulus, veluti digito commonſtrans, ſuo vaticinatur Timotheo in hæc verba: Spiritus certo loquitur, quod in poſte- *1. Tim. 4.*
rioribus temporibus deſciſſent quidam à fide, attendentes ſpiritibus impoſtoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per ſimulationem falſiloquorum, cauterio notatam habentium conſcientiam, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abſtinere à cibis, quos Deus creavit ad ſumendum cum gratiarum actione fidelibus, &c. Rectiſſime igitur à Baſilio ſcribitur: Qui incantatorem audit, illumque obſervat, quacunque preſſus eſt neceſſitate, tametſi verbo dicat in Deum ſe fidere, te tamen ipſa ex futilibus vaniſque rebus auxilium ſibi aſciſcit. Nam juſto verum auxilium Deus eſt. Auguſtinus: Qui ſine Salvatore ſalutem vult habere, & ſine vera ſapientia æſtimat ſe prudentem fieri poſſe, non ſanus, ſed æger; non prudens, ſed ſtultus, in ægritudine laborabit, & in cæcitate noxia ſtultus & demens permanebit. Ac proinde omnis inquiſitio, & omnis curatio, quæ à magicis expetitur artibus, mors potius eſt dicenda, quam vita. Paulus per Dei ſpiritum ita loquitur: Digni ſunt morte, non ſolum, qui mala faciunt, verum etiam

qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

qui mala facientibus conſentiunt. Ejuſdem igitur impietatis reus eſt, & eiſdem pœnis obnoxius apud Deum, & qui artem exercet magicam, & qui ex ea remedium petit.

§ 7. Ejuſcemodi hominum genus profecto impurum impiumque videtur notari in epiſtola, quæ legitur à Beelzebub prælatis & rectoribus Eccleſiarũ tanſmiſſa, in authore vetere libelli de tribulationibus & ſignis ruinæ Eccleſiæ, ubi duos præfixit tractatus, in quorum parte ſecunda cap. 11. circa finem hæc invenitur epiſtola: Beelzebub princeps dæmoniorum & dux tenebrarum cum ſatellitibus ſuis, omneſque Tartareæ poteſtates, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, præpoſitis, presbyteris, cæteriſque Eccleſiarum rectoribus, ſuis chariſſimis amicis, nunc & in ævum Tartareas ſalutes, & inviolatæ ſocietatis fœdera quæ diſſolvi non poſſint inæternum. Magna fiducia nobis eſt in amicitia veſtra, amici chariſſimi, multum de vobis gratulamur, quia ſentitis optime nobiſcum, & quæ noſtra ſunt, diligenter quæritis & procuratis, ubique tuendo atque fovendo quicquid ad jus noſtrum pertinere cognoſcitis. Sciatis ergo, Univerſitati noſtræ vos multum eſſe acceptos, multaque gratiarum actione ſtudia veſtra proſequimur, eo quod infinitæ multitudines animarum per miniſterium veſtrum, vitæ exemplum, atque negligentiam faciendi in populis opus Dei, à via veritatis abductæ & relictæ, quotidie nobis captivæ adducuntur: unde & regni noſtri potentia magnifice roboratur. Perſeverate ergo tanquam fideles & intimi noſtri in amicitia noſtra per opus, quod cœpiſtis ac tenetis: quia profecto parati ſumus pro his omnibus rependere vobis retributionem condignam & mercedem congruam in inferioribus inferni. Valete, & ſalus noſtra ſit vobiſcum in æternum.

Epiſtola Beelzebub.

Quibus rebus in dæmoniaci mali curatione decipiant Magi eccleſiaſtici.

Cap. III.

Sacrilegi hujus ſeculi magi.

PRÆTER mendacem illam perſuaſionem, qua vulgo nimis credulo hi malefici imponunt, ut ſe aliquid ſcire præter doctorum hominum cognitionem in hoc inſcitiæ theatro illi ἀναλφάβητοι, imperiti & impii venditent, ſuis hinc inde emendicatis blaſphemis exorciſmis, ſe mendaciorum unicum authorem in ſpeculo vel urnæ aqua, incantationis conſcii imaginem præ ſe ferentem cogere, qui rei veritatem tanquam irrefutabilis teſtis detegat, profitentur. Nec minus blaſphemiarum, multifariis crucibus ſæpenumero ſcelerata manu conſignatis ornatarum, inter miſerorum hominum curationem effundere audent, mente reprobi, cum Janne Jambre olim pœnas daturi, niſi maturè reſipiſcant.

§ 2. Hic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 2. Hic ſuam ſortitur vim aqua, extra primam Dei conſecrationem benedicta, vel ſæpius inſperſa, vel propinata: ſal item exorciſmo expiatus, cereæ Paſchalis eadem vi conſecratæ particula, vel ejuſdem thus, candelarum in die Purificationis contra pavidum (ſi diis placet) dæmonem luſtratarum incenſus: ramorum & frondium in die Palmarum ſacratorum, item herbarum in feriis D. Joannis Baptiſtæ ante ædes ſuſpenſarum, vel in ſolennitate aſſumptionis D. Virginis in templo aſpergine luſtralis aquæ, ſolenni ex more, virtute ex alto adverſus Satanæ potentiã majore, quam in prima Dei creatione indutarum ſuffumigia, & neſcio, quæ non ejuſdem religionis oſtenta, quibus in admirationem imprudentes illiciant, ſtuporemque incutiant.

§ 3. Scribit in hanc ſententiam Martinus de Arles, Theologiæ profeſſor: Multi ejus ſunt ſententiæ, ut quando campanæ ipſo die D. Joannis, vel pridie D. Agathæ pulſantur, non ſolum profligare Lemures, ſed & Lamias, ne hinc inde vehi queant, aut etiam nocere, credant. Idem in eodem tractatu: Quod præſtigioſi & pythones & necromantici ſunt iſti, ad quos quotidie populus ſtultus & inſipiens concurrit, ut futura cognoſcat, vel perdita reſtituantur: quibus fiunt, ut vulgo fertur, dæmonum apparitiones in vitris vel annulis, ubi veniunt invocati ad vocata prædicenda, vel ablata manifeſtanda: &, ut dicitur, iſti arioli ſemper miſcere conantur ſacra inter ſuas ſuperſtitiones: ut, qui ad eos concurrunt, ſimplices hi atteſtantur. Nam & infelices ipſi eodem die, quo ſimilia nefanda perpetrare non verentur, ſacrificium euchariſtiæ celebrare infeliciter audent. *Tract. de ſuperſtit. num. 8. 9. & 14.*

§ 4. Quod Magiſter Joannes Nider in ſuo præceptorio oſtendit, dicens: Malefici inſtrumenta ſuæ malitiæ per Eccleſiæ ſacramenta, vel per alia divina contingi volunt: ut filum trahendo per chriſma ſanctum, imaginem terream ſub pala altaris ad tempus ponendo, & ſimilia faciendo. Nam euchariſtiæ ſacramento (ut fertur) utuntur in ſuis maleficiis, & plurima talia committunt, immiſcentes res ſanctas ſuis ſuperſtitionibus. Sed ex inſtinctu dæmonis iſta fiunt triplici de cauſa, ut recitat idem doctor. Primo, ut non ſolum homines talium occaſione perfidi fiant, ſed etiam ſacrilegi, divina quantum in eis eſt contaminando, ut magis creatorem ſuum offendant, & intimius animas proprias contaminent, & plures in peccata ruere faciant. Secundo, ut Deus graviter ab hominibus offenſus, ſecundum beati Auguſtini ſententiam, dæmoni majorem poteſtatem in hominibus malis tribuat: cui Deus concedit iratus, quod denegaret propitius. Tertio, ut ſic ſub

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſpecie boni apparentis, plures ſimplices facilius decipiant, qui tacta divinis rebus & orationibus à Deo putant aliquid numinis obtinuiſſe, ubi ſolum graviora erant commiſſa peccata. Hæc ille. In aliis autem ſuperſtitionibus, quæ fiunt ab iſtis ruralibus, etſi dæmones non expreſſe invocentur, interſerunt tamen ſe actibus & ſuperſtitionibus, ut hominum decipiantur mentes. Hactenus theologus ille.

§ 5. Et 2. q. 8: Epiſcopi à diabolo captivi tenentur, qui relicto Creatore, à diabolo auxilium quærunt. Et poſt: Attende, ubi maleficium occulto Dei judicio permittitur, non ad magos & necromanticos & ſortilegos eſt recurrendum, pro ſolutione & remedio, ut hac noſtra tempeſtate, ad quoſdam nefandos ſacerdotes, paſſim iſti vulgares concurrere non verentur: ſed ad Deum, per humilem confeſſionem & devotam orationem: ut habetur 33. q. 1. cap. ult. Nec facienda mala, ut eveniant bona. Plura ibidem. Idem poſtea: Quare autem ad prædictos necromanticos ſacrilegos & divinos nullus debet concurrere. Ultra hæc enim quod peccant mortaliter, & participes efficiuntur culpæ & damnationis ipſorum, ratio eſt: quia ipſi, etſi Deo permittente, aliquando vera dicunt: eorum tamen teſtimonio non eſt utendum, quia ſæpius fallunt & mentiuntur. Patet, quoniam in ſpiritu veritatis, falſitas non eſt: in ſpiritu autem mendacii, plurimæ quoque ſunt veritates, ut unica latente falſitate decipiat, ut dicit Gerſon de Probatione ſpirituum: Hac ratione, inquiens, prohibuerunt à teſtimonio veritatis, quam fatebantur, Chriſtus dæmoniacos, & Paulus Pythoniſſam.

Actor. 16. *In ſermone de auguriis.* § 6. Hic Auguſtinus: Fratres, ait, noſtis me ſupplicaſſe frequentius, ut conſuetudines paganorum & maleficorum minime ſervare deberetis, &c. ergo apud Deum me abſolvo, dum iterum atque iterum admoneo & conteſtor, ut nullus ex vobis divinatores aut ſortilegos requirat, nec eos de qualibet re, aut cauſa, aut infirmitate interroget. Nam qui ad hos conſultum accedunt, eos fidem abnegare, probant Theologi ex Auguſtino, 27. q. 7. non obſervabitis. Ubi enumeratis multis ſuperſtitionibus ſic concludit: Qui hanc & quaſcunque obſervationes, aut facta, aut auguria obſervat, aut attendit, aut conſentit obſervantibus, aut talibus credit, aut ad domum eorum vadit, aut in domum ſuam introducit, aut interrogat, ſciat ſe fidem Chriſtianam aut baptiſmum prævaricaſſe: & ut paganum & apoſtatam & Dei inimicum, iram Dei in æternum graviter incurrere: niſi Eccleſiaſtica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Sacræ ſcripturæ & nominum Dei abuſus execrabilis, in curationibus morborum magicis, & quibuſdam aliis actibus.

CAPUT. IIII.

HUC, ut ἐμπῦσα ſuis fucata coloribus, multorum demereatur animos, atque in ſui amorem emendicato lenocinio, alios caute illiciat, verba Scripturæ ſacræ pura, vel inſtituto immixta, item Dei nomina, velint nolint, contorquentur. Verum quam convenienter, judicent illi, qui penitius myſticum Dei verbum, ejus eſſentiam ac vivam vim intelligunt. Sed hunc verbi Dei abuſum prorſus deteſtabilem, & hanc ſacratiſſimi Dei nominis profanationem, ſcelus horribile dicendam eſſe merito, fateamur neceſſe eſt.

§ 2. Nec profecto mendacium auditur impudentius, atque in Deum contumelioſius, quam ex prolata Scripturæ ſententia, aut nomine Dei, pronunciato contra deſignatum à Deo Scripturæ ordinem, & ſacratiſſimi nominis uſum, & rebus quibuſcunque vel ludicris vel ſeriis, aut contra morbos, novam exilire vim effectricem, qua id obtineamus, quod propoſuimus. Cujuſmodi hæc ſacroſancta, de Chriſti oſſibus à Judæis non confringendis, exiſtit prophetia: Os non comminuetis ex eo. *Exod. 12. Joan. 19.* Si quis hæc verba proferens, dentes contingat, dum Miſſa peragitur, dentium dolorem ſedari credunt. *Contra dentium dolorem.* Alius ante febris acceſſionem manus cum ægroto lavat, ſecreto ad febris ſanationem Pſalmum illum enarrans, Exaltabo te Deus meus rex. *Adverſus febrem. Pſal. 144.* Eſt, qui laborantis prehenſa manu dicat: Æque facilis tibi febris hæc ſit, atque Mariæ virgini, Chriſti partus. Contra eandem: Recipe tres panes Miſſales: in uno ſcribe, Qualis eſt Pater, talis eſt vita: in altero, Qualis eſt Filius, talis eſt ſanctus: in tertio, Qualis eſt Spiritus, tale eſt remedium. Hæ tres hoſtiæ ſic inſcriptæ, dandæ ſunt febricitanti, ut eas ſingulis trium continuorum dierum veſperis devoret: ſed ea conditione, ne iis devoratis quicquam cibi aut potus eodem die ſumat. Jubetur quoque ſingulis veſperis quindecies recitare orationem Dominicam, & toties ſalutationem Angelicam, ad gloriam & laudem ſanctæ & individuæ Trinitatis. Aliud adverſus eandem: Duc ægrotum, feria ſexta ante ſolis ortum verſus Orientem, qui expanſis ad ſolem manibus ſtabit, deinde hæc verba dicito: Hodie dies illa eſt, qua Dominus Deus ad crucem acceſſit: ſed ſicut crux nunquam amplius ad eum veniet, ita nunquam amplius veniat ad te tam æſtus quam frigus: In nomine Pa † tris, & Fi † lii, & Spiritus † ſancti. Deinde recitato novies ternas orationes Dominicas, & ternas ſalutationes Angelicas.

gelicas. Hæc ut efficacia ſint, non uno die, ſed tribus continuis diebus perficienda ſunt.

Cardanus de Subt. lib. 18 Ad ſanguinem ſiſtendum. Vide & cap. 8. proxim.

§ 3. Sunt qui ad ſanguinem reſtringendum accipiunt, aquæ frigidæ cyathum, cui inſtillant profluentis ſanguinis guttas tres, & inter unamquamque legunt orationem Dominicam, & Angelicam ſalutationem. Hinc patienti propinant, rogando, Quis te juvabit? Reſpondetur: Sancta Maria. Tum ſubditur: Sancta Maria hunc fluentem ſanguinem firma. Inſcribunt alii laborantis fronti ſanguine effuſo, Conſummatum eſt. Sunt, qui in ſanguine ſiſtendo hæc recitant: Sanguis mane in te, ſicut fecit Chriſtus in ſe: Sanguis mane in tua vena, ſicut Chriſtus in ſua pœna: Sanguis mane fixus, ſicut Chriſtus quando fuit crucifixus. Ter repete. Item: † In ſanguine Adæ orra eſt mors: † in ſanguine Chriſti redempta eſt mors: † in eodem ſanguine Chriſti præcipio tibi † ô ſanguis, ut fluxum tuum cohibeas. Aliud: De latere ejus exivit ſanguis & aqua. Item, ex quacunque corporis parte profluentem ſanguinem cohibere nituntur his verbis: Chriſtus natus eſt in Bethlehem, & paſſus in Hieruſalem, ſanguis illi turbatus eſt: dico tibi per Dei virtutem, & omnium ſanctorum auxilium, ut conſiſtas, quemadmodum Jordanus, in quo ſanctus Joannes Dominum noſtrum Jesum Chriſtum baptizabat, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Tene innominatum digitum in vulnere, & fac cum eo tres cruces ſuper vulnus, dic quinquies Pater noſter & Ave Maria, & ſemel Symbolum, in ſanctorum quinque vulnerum honorem.

Joan. 19.

De Subtil. exerc. 112.

§ 4. Hic inſignis philoſophus Julius Scaliger ad Cardanum ſcribit: Declaraſti, præcantantis fidem magnopere conferre ad efficaciam præcantationis, in tuis Antilogiis: exire à faſcinatricis animo facultatem, atque aërem immutare, cujus corruptione, veneficæ ſpei finem illa conſequatur. Quod ſi verba tua ſanguinem ſiſtunt ex inciſa vena profluentem, nulla cum eorum robore magnetis potentia comparari mereatur. Haud minor, prope dixerim, impietas in alia ratione.

§ 5. Ut à quibuſcunque malis & peſte, conſervarentur Hiſpani atque Itali, dum in Belgis bellum faciunt, anno ſupra milleſimum ſexageſimo octavo, hac forma & verbis, ex authoritate Pontificis Romani, ſe tutos fore, eorum quidam gloriabantur: † Crucem pro nobis ſubiit: † & ſtans in illa ſitiit Jesus, ſacratis manibus, clavis ferreis & pedibus perfoſſis, Jesus Jesus Jesus: Domine libera nos ab hoc malo & ab hac peſte. Inde ter recitatur Pater noſter, & ter Ave Maria. Iiſdem vexilla & arma neſcio quibus ceremoniis & exorciſmis

eodem

eodem anno palam in templo adverſus hoſtes conſecrabantur: ſed cujus ſucceſſus prærogativa, quandoque hiſtoriarum hujus belli veritatem teſtaturam, non dubito. Vexillum primarium Margaritæ, quæ diabolum viciſſe fertur, nomem ſortitum eſſe audio. Equo item Vice-regis in ſacello ſuum fuiſſe locum, ubi celebraretur Miſſa. Continebat & dux exercitus vexillum in manu, quamdiu ſollennibus ritibus idipſum, uti campanæ ſolent, baptizaretur. Ornabat & hunc actum effigies D. Virginis Mariæ cum filiolo in eodem volans, & duæ complicatæ manus ad ſtipulantium morem.

§ 6. Narrat Benivenius, ariolum duobus digitis vulneri militis ſuperpoſitis, & carminibus neſcio quibus inſuſurratis, telum in dextram partem immiſſum, oſſique ſiniſtræ ſcapulæ infixum, redire ex oſſe juſſiſſe. Unde, ſcribit, etſi abſque ægroti noxa, non tamen ſine utriuſque animæ diſpendio miles curatus eſt. Facile fuit dæmoni, ad magi murmur colludenti, telum extrahere, ut magis alios ſuis fraudulentis perniciosiſque actionibus ſibi devinciret. Gratis autem hujus myſterii donum à me accipe. En, dicito tribus vicibus, flexis genibus: Oremus præceptis ſalutaribus moniti, & cum Pater noſter & Ave Maria, cum ſigno † miles Hebræus impietate motus percuſſit Dominum Jeſum Chriſtum. † Domine Jeſu Chriſte, precor te † per illud ferrum † per illam haſtam † per illum ſanguinem † & per illã aquam, ut foras extrahas illud ferrũ † in nomine Patris † & Filii † & Spiritus ſancti, Amen †. *Ad teli extractionem.*

§ 7. Vidi haud ita pridem apud magnæ authoritatis virum nobilem, librum conſcriptum execrabilem, flammis digniſſimum, plenum exorciſmis, frequenti crucis conſignatione, & ex ſancta Scriptura formulis in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti finitis, contra equorum non modo morbos quoſlibet, ſed & quæcunque eorum impedimenta: ut, ſi vel calceus equo ferreus in itinere excidiſſet, ſtatim precatione ejuſmodi recitata, illæſus ungula, ad ſtabulum progredi crederetur, etiam longiſſime diſſitum.

§ 8. Contra vermes equum infeſtantes, tribus diebus ante ſolis ortum, quę ſequuntur, dicito & facito, ſuper equo: In nomine Pa † tris, & Fi † lii, & Spiritus † ſancti, exorciſo te vermem per Deum Pa † trem, & Fi † lium, & Spiritum † ſanctum, ut nec carnem, nec ſanguinem, nec oſſa hujus equi edas aut bibas, & ut fias tanta patientia, quantus fuit ſanctus Job, ac tanta bonitate, quantus fuit ſanctus Joannes, quum baptizaret Dominum noſtrum in Jordane, in nomine Pa † tris, & Fi † lii, & Spiritus † ſancti. Recita deinde ter orationem Dominicam *Contra equorum vermes.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

& ſalutationem Angelicam, in dextram equi aurem, ad gloriam ſanctæ Trinitatis: Dom † inus, Fil † ius, Spi † ritus, Ma † ria.

O curas hominum, ô quantum eſt in rebus inane!

Ne vinum invertatur. *Pſal. 33.* § 9. Ut vinum eo anno non pervertatur, vaſi inſcribit Aphricanus: Guſtate & videte, quod bonus eſt Dominus.

Serpentum conjuratio. § 10. Hac impietatis formula ſerpentes quoque conjurantur. † Adjuro te ſerpens hac hora, per quinque ſacra vulnera, ut hoc loco conſiſtas, nec movearis, tam certo, quam Deum ex virgine pura natum eſſe conſtat. † Exorcizo te ſerpens in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti. † Impero tibi ſerpens per dominam noſtram Divam Mariam, ut mihi obſequaris, quemadmodum cera igni, & ignis aquæ, ut nec mihi, nec ulli Chriſtiano noceas, tam certo, quam Deus ex immaculata virgine natus eſt. † Proinde te elevo † in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Eli laſſ eiter eli laſſ eitter eli laſſ eitter. Te vermem ad me accedere oportet, quemadmodum ad Judæos Deus noſter acceſſit: te vermem à me diſcedere oportet, velut à Judæis diſceſſit Deus noſter.

§ 11. Interim ſcelera hæc, & blaſphemiæ exterminandæ, ſuos habent & admiratores, & cultores: & à quibus impune exercentur, novi. Atqui vix hæc merentur, ut Cabaliſtarum commentis aſſimilentur, qui decem Dei veri nominibus, & angelorum, quorum in ſacris Bibliis ſit mentio, ea quæ magnifice pollicentur (quemadmodum & illi nefandæ impietatis patroni, diabolo operante, & Deo ob præfractam eorum incredulitatem connivente, plerunque conficiunt) peragere ſe aſſeverant. Horum Cabala ligaturis & nefariis magiæ nugis ſcatet fœtetque: de quibus etiam librum conſcripſit Coſta ben Luca apud Hebræos.

Li. 8. Recogn. § 12. Vere hic Clemens ait: Uſque ad hoc res denique acceſſit, ut, cum verbo Dei fugentur dæmones, per quod eſſe providentiam declaratur, invenerit ars magica ad infidelitatẽ confirmandam, quomodo etiam hoc ex contrariis imitetur. Sic ſerpentum venena mitigare carminibus inventum, & verbo ac poteſtati Dei contrarias inducere ſanitates. Angelis quoque Dei contraria reperit magica ars miniſteria, animarum ſuſcitationes, contra hæc & figmenta dæmonũ ponens.

Serpentes à Nigritis faſcinari ſcribit Aloyſius Cadamuſtus in Navig. cap. 28.

Homil. 21. de Mulier. ornatu. § 13. Chryſoſtomus ad ſeductos ligaturis & incantamentis ob immixtum Dei nomen: Non ligaturas (inquit) tantum, ſed etiam excantamenta tibi conducis, vetulas ebrias & titubantes domum ducens. Nec confunderis, nec erubeſcis, poſt tantam ad hæc trepidans

diſcipli-

diſciplinam: &, quod gravius eſt errore, quando hæc admonemus & diſſuademus, putantes ſe excuſari, dicunt: Chriſtianam eſſe hanc mulierem excantantem, nihilque aliud loqui quam Dei nomen. Propterea enim magis eam odi & averſare, quod Dei nomine ad contumeliam utitur, dum ſe dicens eſſe Chriſtianam, gentilium opera facit: etenim & dæmones Dei nomen fatebantur, ſed tamen erant dæmones, Chriſtoque ita loquebantur: Novimus te, quoniam es ſanctus Dei: & tamen ipſos increpavit, & ejecit. Propterea obnixe oro, ut vos ab hac fallacia pueros conſervetis; & tanquam baculum, Dei verbum habeatis. Condemnat item eos, qui in ægritudinibus ſuorum infantiũ, relicto Chriſti auxilio, & medicæ artis remediis, confugiunt ad faſcini curatrices mulierculas futiles, adverſus quas ſic docet: Chriſtus ejicitur, & inducitur temulenta & nugatrix anus, myſterium crucis conculcatur, & ſeductio diaboli tripudiat. Quid vero & alia ridicula commemorem? cinerem, ſalem, fuliginem, & rurſus vetulam in medium productam? revera ridiculum & dedecus. Et oculus quiſque, inquit, puerum faſcinavit. Quouſque Sathanica iſta? quomodo non ridebunt nos Græci, quando illis dicimus, magnam eſſe crucis virtutem, quum videant nos iſtis egere, quæ ipſi derident? Nonne Deus medicos dedit, & pharmaca?

Luca 4.

Homil. 8. epiſt. ad Coloſ.

Magici modi furis inveſtigandi, lædendæ ſagæ, & maleficii amoliendi cum blaſphemo divini nominis & ſacræ Scripturæ abuſu.

CAP. V.

Inveſtigandi furis modus dæmoniacus.

NON alienum ab hoc argumento modum inveſtigandi furis interſeram, quem ſic experiendum quidam præſcribunt. Converſus ad Orientem, in cryſtallo crucem facito cum oleo olivæ: & ſub cruce ſcribatur, Sancta Helena. Inde puer caſtus, ex legitimo thoro natus, annorum decem vel circiter, capiat manu dextra cryſtallum. A cujus tergo tu genibus flexis provolutus, ter ſumma cum veneratione hanc recitabis orationem: Deprecor te domina ſancta Helena, mater regis Conſtantini, quæ crucem Domini noſtri JESU CHRISTI inveniſti, per illam ſanctiſſimam devotionem & inventionem crucis, & per illam ſanctiſſimam crucem, per illud gaudium, quod habuiſti, quando illam ſanctiſſimam crucem inveniſti, & per illam dilectionem, quam erga filium tuum regem Conſtantinum habuiſti, & per illa ſumma bona, quibus frueris perpetuo, ut commonſtres in hoc cryſtallo quicquid peto & ſcire cupio, Amen. Et cum angelum in cryſtallo videbit puer, rogabis quæcunque volueris, & reſpondebit angelus. Hoc autem facies

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

De Rer. XVI. 91.

cies in ſolis ortu, cum jam emerſerit, & aër ſerenus claruſque extiterit.

§ 2. Irridere ejuſmodi commenta (inquit Cardanus) ſemper conſueveram, quanquam hoc ipſum experimentum à multis probaretur, haberetur que ſecreti loco. Verum contigit, ut puer quidam contubernalis ac ſciolus affirmaret, ſe vidiſſe in phialæ collo furem, de quo interrogabatur, qui in imum deſcendiſſet, nec amplius apparuiſſe, idemque alios duos ſpectaſſe: in adventu item ipſius, quaſi fulgur illuxiſſe, ac manum capiti imaginem admoviſſe, capitiumque ante retraxiſſe. Erat autem phiala vitrea, nitidaque, aqua ſacrata plena, in linteo expiato collocata. Linteum vero erat inſtratum ſcamno, tres candelæ cereæ accenſæ & luſtratæ: ſuper os phialæ. duo olivę folia transverſe in crucis formam impoſita. Perbrevis accedebat conjuratio: Angele ſancte, angele candide, per tuam ſanctitatem, meamque virginitatem, oſtende mihi furem. Et hæc ſuper os phialæ obmurmurant: prius vero precationem Dominicam, & ſalutationem Angelicam, ſinguli genibus flexis proferunt ter, ac ſingulis vicibus ungue pollicis crucem ſuper phiala ſignant. Soli aſtant in obſcuro. Videbant integrum hominem, pallium habentem, capite prono, calvum, aſcendentem deſcendentemque in phialæ collo, non aliter quam ſolent atomi in ſole. Viſus eſt autem ferme ad octavam horæ partem. Totum hoc ſpectaculum ad tres horas perduravit: nihilominus, ut author rei ait, fur non eſt deprehenſus, neque inventi calices duo argentei, qui perierant. Referunt, eum qui ſuſtulit, ſi rite hæc peragantur, aliquid pati, dum peraguntur. Hæc dum ille narraret, experiundi talia inceſſit cupido, adfuitque occaſio.

§ 3. Mulier quædam contubernalis, deſiderio videndi quædam capta, advocat aliam mulierem admodum ejuſcemodi rerum peritam: adornant ſacrificium, tres puellæ (ut referebant ipſæ) viderunt multa: ego tunc temporis aberam. Denuo mulierem advoco, paratur ſacrificium: folia olivæ non intererant, nulla precatio Dominica, nulla ſalutatio Angelica, ſed tentoriolum ſolum undique concluſum aditur. Adeſt & ipſa fœmina, quæ non ſolum videbat, ſed & puellæ: non in phialæ collo, ſed in cono illo, qui ſuper ejus fundo conſiſtit: non in aqua, ſed vitro: non perfectas imagines, ſed quaſi partem ſolum ſuperiorem: non magnas effigies, ſed non minores minimi digiti ungue: non deſcendentes è ſuperiore parte, ſed ex imo quaſi coni vacuo aſcendentes, videre ſe referebant puellæ, puerque ille de quo jam antea dictum eſt, qui & fratrem tunc in Hiſpaniis degentem con-

ſpicere

ſpicere ſe aſſerebat, puellæ alios ſibi cognatos: mira res, ſeu fabula. Cum ab initio filium magæ cernerent (is erat puer & monachus) illiuſque aſpectu delectarentur, rogabant eam, ut dimitteret: negavit ſe facturam, quod interim ipſius filius torqueretur.

§ 4. Referebat aliquando Joſephus Niger, harum rerum maxime peritus, dæmonem pueris ſe ſub forma Chriſti oſtendiſſe, petiiſſeque, ut adoraretur: quod cum polliceretur quidam ſe facturum, ea conditione, ſi dæmon ejus cogitationes aperiret: inde iratus hic evanuit. Spectabant præterea in phialæ collo quid rubens, quod quaſi in extrema erat aquæ ſuperficie (nam phialæ aqua, tantum ad collum uſq;, aut paulo altius conſurgebat) hoc ſaga angelum, cum navicula textoria in manu, eſſe dicebat: puellæ illius faciem in vacuo ſe videre ajebant, tanquam puerulî: puer, ſolum brachium cum navicula. Hic, ut referebant, perpetuo circumfertur ac videtur: nam reliquæ imagines ſtatim abeunt. Unde anus illa imperare videbatur, ut pueris ludi magiſtri, unamque imaginem ſtatim poſt aliam evocare. Cumque ipſa aliis commonſtraret, ſciſcitatus ſum, quo modo ipſa, quæ jam filios quinque pepererat, ſpectaret, quæ ego non viderem? ſe facturam reſpondit, ut conſpicerem: verum opus eſſe feſto D. Joannis Baptiſtæ, aut Natalis Domini, ait.

§ 5. Jam in foribus erat id feſtum, accedo media nocte, docet arcana: ea erant ſex verba, quæ multiplici ſenſu explicari poterant, ſed [meo judicio] in Chriſti contemptum potius maximum, quam gloriam. Velut, Jeſus tranſit, ſignificare poteſt, quod moriatur, quod tranſeat per viam, & quod finem habeat. Qui ſenſus videtur verior eſſe, cum ſubjiciat, Ego ſum: deinde, Angele ſancte, & reliqua. Deprehendi meras eſſe fabulas, nec quicquam illam ſcire præter nugas. Cum enim bullas in aquæ margine excitaſſet, neſcio qua arte; ut margaritæ mihi viderentur, volebat. Forſitan conſtanti illa ſua intrepidaque opinione puerulos, alioqui faciles, in ſuam trahit ſententiam: atque ita ſe videre fatentur, quæ minime vident. Etenim puellas, de quibus dixi, tandem eo adegi, ut nihil ſe vidiſſe faterentur: cum multæ, ne videantur corruptæ, ſe videre ſimulent. Hucuſque Cardanus.

§ 6. Ut in hoc actu blaſphemus nominis Dei & Sacrarum literarum abuſus evidentius innoteſcat, exempla prodendi furis vel ſagæ, ex ſacrifici libro clam à me ſubtracta, annectam. Accede fluentem aquam: inde collectos tot numero lapillos, quot ſunt de quibus furtum commiſſum ſuſpicaris, domum confer, & igneſcant. Hinc ſub li- *Ut fur deprehendatur.*

mine ſepeliantur, per quod ingredi conſueverunt homines, & triduum relinquantur: Poſtea ante ſolis ortũ eximantur: deinde ſcutella cum aqua imponatur circulo, tranſverſa obliquaque mixtim cruce inſignito, cui inſcriptum eſt, Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat. Scutella adhæc cruce ſignata, & formula conjurationis per Chriſti paſſionem, mortem & reſurrectionem adhibita (quam propter impie curioſos celo) in aquam ſinguli lapilli in cujuſque ſuſpecti nomine conjiciantur: & ubi ad rei lapillum fuerit ventum, tum calculus tanquam ignitum ferrum, fervorem concitat. Ut inſontem gravet, fraudetque, ejuſmodi fingere ebulitionem, diabolo non eſt difficile.

Quomodo furi oculus excutiatur. § 7. Ex oculo excuſſo ſic fur cognoſcetur. Primum leguntur ſeptem Pſalmi, cum Letania: deinde formidabilis ſubſequitur oratio ad Deum Patrem & Chriſtum, item exorciſmus in furem: hinc in medio ad oculi ſimilitudinem veſtigio figuræ circularis nominibus barbaris notatæ, figitur clavus æneus triangularis, conditionibus certis conſecratus, incutiturque malleo cypreſſino, & dicitur: Juſtus es Domine, & juſta judicia tua. Tum fur ex clamore prodetur. *Pſal. 118.*

Impius modus lædendi furis, ſagæ & inimici. § 8. Si furem, ſagam, inimicum ſecus lædere voles, & malum tolli: ante ſolis exortum, die ſabbathi, ramum avellanæ anniculum abſcindes, ſic dicens: Ego te ramum hujus æſtatis reſeco, in illius nomine, quem cædere aut mutilare inſtitui. Inde in menſa ſternatur tegumentum, additis his verbis: † In nomine Patris † & Filii † & Spiritus ſancti †. Ter hæc & ſequentia recitentur, & in cute, droch, myrroch, eſenaroth † betu † baroch † aſſ † maaroth. poſtea dic: Sancta trinitas puni hunc, qui id mali deſignarit, atque hoc aufer per magnam juſticiam tuam, † eſon elion † emaris ales ege: in tegumentum incute. Blaſphemiam vides.

Vt res furto ſublata reſtituatur, anathema magicum.

Cap. VI.

Anathema hoc S. Adalberti magicum potius ob divini nominis & ſacræ Scripturę abuſum, quam Chriſtianum, hic ea adjicio ratione, ut occulta ejuſmodi actionum pleriſque religioſis hominibus uſitatarum impietas oculis omnium magis eluceat. Cautionem tamen lucri inde fraudulenter eliciendi nomine adhibent, ut nemo ſcilicet præſumat anathematizare anathema hujus ſancti ſine licentia prælatorum ſancti Adalberti & Diœceſani loci, ſub pœna anathematis prædicti, &c. ut ipſi loquuntur. Illud autem tale eſt: *Anathema S. Adalberti magicum.*

§ 2. Ex authoritate Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritus ſancti,

ſancti, & ſanctæ Mariæ virginis matris Domini noſtri JESU Chriſti, & ſanctorum angelorum & archangelorum, & ſancti Michaëlis, & ſancti Joannis Baptiſtæ, & ex vice beati Petri apoſtoli & aliorum apoſtolorum, & ſancti Stephani & omnium martyrum, ſancti Sylveſtri & ſancti Adalberti & omnium Confeſſorum, & ſanctæ Alegundis & ſanctarum virginum & omnium ſanctorum, qui ſunt in cœlo & in terra, quibus data eſt poteſtas ligandi atque ſolvendi: excommunicamus, damnamus, maledicimus vinculo anathematis, & à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ ſegregamus illos fures, ſacrilegos, ſeu raptores, operarios, conſiliarios, coadjutores, coadjutrices, qui hoc furtum ſive malum perpetraverunt, ſive ſibi inde aliquid uſurpaverunt: ſit pars eorum cum Dathan & Abiran, quos terra propter eorum peccata & ſuperbiam deglutivit: ſit etiam pars illorum cum Juda traditore, qui Dominum pretio vendidit, Amen: & cum Pontio Pilato, & cum eis, qui dixerunt Domino Deo, recede à nobis, viarum tuarum ſcientiam volumus: fiant filii eorum orphani: ſint maledicti in civitate, maledicti in agro, in campo, maledicti in ſylva: ſint maledicti in domibus, in horreis, in lectulis, in cubiculis: maledicti in curia, in via, villa: maledicti in curia, in via, villa: maledicti in caſtro, mal. in flumine, mal. in eccleſia, in cœmiterio, in tribunalibus judicii: mal. in foro, in bello, morando, loquendo: mal. tacendo, maled. manducando, vigilando, dormiendo, bibendo: mal. palpando, mal. ſedendo, jacendo: maled. ſtando, mal. in otio, in omni tempore: mal. in toto corpore, in tota anima, & in quinque ſenſibus corporis: mal. in omni loco: mal. fructus ventris eorum; mal. fructus terræ eorum; mal. ſint omnia, quæ eorum ſunt: maledictum caput eorum, ora, nares, naſus, labia eorum, fauces eorum, dentes eorum, oculi, pupillæ eorum, cerebrum, palatum, linguæ eorum, guttura, pectora, corda, venter, jecur, viſcera omnia, ſtomachus: mal. ſplen, umbilicus, veſica: mal. crura, tibia: mal. pedes, pedicæ eorum: mal. colla, mal. ſcapulæ, maled. dorſa eorum, mal. brachia, mal. cubitus, mal. manus eorum, digitus: mal. ungues in manibus & in pedibus: mal. coſta, genitura, genua: mal. caro eorum; mal. oſſa eorum, mal. ſanguis eorum; mal. pelles corporis eorum; mal. ſit medulla in oſſibus eorum; maled. ſit ſuperior pars à capite uſque ad plantas eorum: quicquid intereſt, totum maledicatur, ſcilicet quinque ſenſus ſui, viſus, auditus, guſtus, odoratus & tactus. Et maledicatur in ſancta cruce, & in Chriſti paſſione, & cum quinque vulneribus Chriſti, & cum effuſione ſanguinis Chriſti, & cum lacte

Anatomia hominis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

virginis Mariæ. Adjuro te Lucifer cum omnibus ſatellitibus tuis, *a* cum Patre & Filio & Spiritu ſancto, & cum humanitate & nativitate Chriſti, & cum virtute omnium ſanctorum, *b* ut nullam habeas requiem, diebus neque noctibus, donec perducas eos ad interitum, ſive mergantur in fluminibus, ſive ſuſpendantur, vel devorentur à beſtiis, ſive comburantur, ſive interficiantur ab inimicis, & odio habeantur ab omnibus viventibus. Et ſicut Dominus beato Petro apoſtolo & e-

Verè indignus. jus ſucceſſoribus, *c* quorum vices tenemus, & nobis, quamvis indignis, poteſtatem contulit, ut, quodcunque ligaremus in terris, ligaretur & in cælis: & quodcunque ſolveremus in terris, ſolveretur & in cœlis: ſic illis, ſi emendare noluerint, cœlum claudimus, & terram ad ſepeliendum negamus, ſed ſepeliantur in paſcuis aſinorum. Inſuper, ſit terra maledicta, in qua ſit ſepultura eorũ, pereant in futuro judicio, converſationem cum Chriſtianis non habeant, neque corpus Domini, quum in mortis articulo ſunt, ſuſcipiant: fiant tanquam pulvis ante faciem venti: & ſicut Lucifer abjectus eſt de cœlo, & ſicut Adam & Eva de Paradiſo expulſi ſunt, ſic expellantur de quotidiana luce. Item

Matth. 25. conſociati ſint cum illis, quibus Dominus dicit in die judicii: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus: ubi vermis non morietur, nec ignis extinguetur. Et ſicut candela de manibus meis ejecta extinguitur, ſic opera eorum & animæ eorum in fœtore barathri extinguentur, niſi reddant, quod furati ſunt, intra certum terminum. Amen dicant omnes. Poſtea cantabitur, Media vita in morte ſumus, &c.

a Præter univerſam hujus impietatis farraginem, en quam convenienter hic conjungatur, Lucifer ejuſque ſatellitium cum Patre, Filio

2 Cor. 6. & Spiritu ſancto, &c. Quam profecto hic exclamare lubet, Quæ communio Chriſto cum Belial?

b Hinc conſtat (ſi quid valent imprecationes) theologicum anathema, mortalibus quæcunque infortunia, morbos & inquietem ciere, non Lamias, quæ utplurimum nec legere, nec ejuſmodi conjurationum portenta ob extremam fere ætatem, fœmineum ſexum, & nimis gravem ingenii ſtuporem fingere, multo minus uſurpare norunt.

c Tam impium hoc eſſe anathema ſentio, ut publici edicti anathe-

Matth. 16. mate, ejus etiam nomen exulare deceret. Dabo tibi claves regni cœlorum, Petro prædixit Chriſtus, doctrinam ſcilicet cœleſtem, cujus potentia, quicquid ligaret, ligatum foret, &c. Non blaſphemorum ejuſmodi anathematum fulmina conceſſit, multo minus mandavit.

§. 3. Alii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 3. Alii quidam viri Eccleſiaſticis eodem fere modo,hoc eſt,tanquam magico incantamento uſi ſunt Pſalmo 108. ſecundum vulgarem diſtributionem, certa perſuaſione ducti, contra quemcunque ardua hæc & dura pronunciaſſent ſolum verba, illum protinus vel interiturum, vel, ut longiſſime, annum ſupervivere non poſſe. Verum alio prorſus ſpectat hic Pſalmus, querelis, lachrymis, & ſuſpiriis potiſſimum adverſus ejuſmodi ſcribas & phariſæos plenus, cujus & genuinam ſententiam ſine negocio capies, ſi eum perſonæ Chriſti applicueris,graviter expoſtulantis de Juda proditore,& Judæorum ſanguinem innocentis ſitientium crudelitate. Ipſa Davidis verba aſſcribo, ut quantam vim ſæpe patiatur ſacratiſſimus ille ſermo, nemo non intelligat.

§ 4. Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & os doloſi ſuper me apertum eſt. Loquuti ſunt adverſus me lingua doloſa, & ſermonibus odii circumdederunt me,& expugnaverunt me gratis. Pro eo ut diligerent, detrahebant mihi,ego autem orabam. Et poſuerunt adverſum me mala, pro bonis,& odium, pro dilectione mea. Conſtitue ſuper eum peccatorem,& diabolus ſtet à dextris ejus. Cum judicatur, exeat condemnatus, & oratio ejus fiat in peccatum. Fiant *Ioan. 17.*
dies ejus pauci, & epiſcopatum ejus accipiat alter. Fiant filii ejus or- *Act. 1.*
phani, & uxor ejus vidua. Nutantes transferantur filii ejus, & mendicent,& ejiciantur de habitationibus ſuis. Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam ejus, & diripiant alieni labores ejus. Non ſit illi adjutor, nec ſit, qui miſereatur pupillis ejus. Fiant nati ejus in interitum, in generatione una deleatur nomen ejus. In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conſpectu Domini,& peccatum matris ejus non deleatur. Fiant contra Dominum ſemper, & diſpereat de terra memoria eorum,pro eo, quod non eſt recordatus facere miſericordiam. Et perſequutus eſt hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare. Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Et induit maledictionem, ſicut veſtimentum,& intravit, ſicut aqua in interiora ejus,& ſicut oleum in oſſibus ejus. Fiat ei ſicut veſtimentum, quo operitur, & ſicut zona, qua ſemper præcingitur. Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum, & qui loquuntur mala adverſus animam meam. Et tu Domine Domine, fac mecum propter nomen tuum, quia ſuavis eſt miſericordia tua. Libera me, quia egenus & pauper ego ſum, & cor meum conturbatum eſt intra me.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Sicut umbra, quum declinat, ablatus ſum, & excuſſus ſum ſicut locuſtæ. Genua mea infirmata ſunt à jejunio, & caro mea immutata eſt propter oleum. Et ego factus ſum opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita ſua. Adjuva me Domine Deus meus, ſalvum me fac ſecundum miſericordiam tuam. Et ſciant, quia manus tua hæc, & tu Domine feciſti eam. Maledicent illi, & tu benedices: qui inſurgunt in me, confundantur, ſervus autem tuus lætabitur. Induantur, qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur ſicut diploide, confuſione ſua. Confitebor Domino nimis in ore meo, & in medio multorum laudabo eum. Qui aſtitit à dextris pauperis, ut ſalvam faceret à perſequentibus animam meam.

§ 5. Adverſus univerſam nimiſque inolitam pluribus in locis apud religioſos, anathematis conſueti impietatem, hoc ſacrum divini Chryſoſtomi conſilium ex ſermone de Anathemate, cunctis amplectendum propono: Ea propter vos oro, inquit, ne vobis verba hæc mente excidant. Dogmata impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro ſalute ipſorum orandum.

De ſacrilego, itemq; genuino verbi Dei uſu & impio ſanandi maleficii modo.

CAP. VII.

Porro, quodnam ſacrilegium gravius exiſtimaveris, quam omni propriæ ſalutis memoria pertinaciter excuſſa, tam ſcelerate venerabili Dei nomine abuti, & ſacroſancto ejus verbo vim inferre, & rapere intorquereque ad dæmonii præſtigias in Dei contumeliam tegendas, quod ex arcano Patris æterni ſinu humani generis amore, unicus Dei Filius Christus Jesus deprompſit, promulgavitque miſerorum & perditorum hominum cauſa: ut hi, cum eſſent lapſu primorum parentum à Deo ſeparati, omnique gratia excidiſſent, ex hoc ſe in gratiam repoſitos diſcerent, haberentque certa & expreſſa divinæ erga ſe voluntatis teſtimonia, quibus ſe in veris animorum conſternationibus, & ancipitibus diſtractorum ſenſuum fluctibus erigerent & erudirent? ut prolixius docet Peucerus iu ſuo de Divinationibus commentario.

Verbi Dei genuinus uſus.

§ 2. De genuino ſacræ Scripturæ uſu ſic Timotheo ſcribit Paulus: Omnis Scriptura divinitius inſpirata, eſt utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad inſtitutionem, quæ eſt in juſticia, ut integer ſit Dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Item Romanis: Euangelium eſt potentia Dei, ad ſalutem omni credenti. Ad

2 Tim. 3. *Rom. 1.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ri. Ad Hebræos 4. Vivus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrantior quovis gladio utrinque incidente, ac pertingens uſque ad diviſionem animæ & ſpiritus, compagumque & medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis. Ad hos uſus, nimirum ad renovandam hominum corruptam naturam, traditum eſt Dei verbum. Hoc præſtat fide apprehenſum in cordibus credentium, cooperante Spiritu ſancto, qui per verbum efficax eſt: Non, ut mentitur diabolus, à ſceleratis & impiis ipſius miniſtris ore ſolum prolatum, alias exerit vires, quam quo deſtinatum ab initio fuit.

§ 3. Cumque pronunciet Dei lex: Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum: non enim inſontem habebit Deus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui in vanum: certiſſimum eſt, & irrefragabiliter verum, eos omnes, qui ejuſmodi incantationum Scripturæ ſanctæ fuco velatarum ritibus & modis utuntur, atrociſſimas manere pœnas. Quare, ſi quis effectus ſub horum verborum pallio, vel vere vel faſcino videatur conſequi, dæmonis eſſe opus ne dubites. Nihil aut accedit, aut decedit virtuti verborum, ab impiis his hominibus pronunciatorum. Confirmat hæc Auguſtinus, dicens: Verum eſt, fratres chariſſimi, quia permittit hoc Deus diabolo, ad probandum Chriſtianum: ut cum interdum per illa ſacrilegia, aliqua remedia, in illa infirmitate percipere, & aliquid verum potuerint agnoſcere, facilius diabolo credant. Sed qui totam religionem Chriſtianam deſiderat cuſtodire, oportet ut hæc omnia tota animi virtute contemnat.

Deut. 5.

Sermon. 241. de Tempore.

§ 4. Memorandum fallacis curationis maleficii dæmoniaci, cum certa benedictionis formula exemplum, ob hiſtoriæ continuatum tenorem, ſuperiori Libro conſcriptum invenies. Cui obiter adjiciatur alter modus ſuperſtitione priorem vincens, atque ex ſacrifici libro exſcriptus, ut hinc de reliquis ejuſmodi ſanationibus præjudicium concipiatur. Accipe tres olei violacei menſuras: & conſiſtens contra ſolem, ante ejus ortum, exprime nomen hominis læſi, & matris ejus, & angelos gloriæ, qui ſtant in gradu ſexto, ſeptem diebus, ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus ſub ſole, & oleo univerſa inungatur caro: Hinc coram ſole fide ſuffumigetur myrrha, olibano, & præcipuis aromatibus. Deinde iſtos honoris angelos inſcribe in argenti lamina, quæ cum aromatum incenſo ſuffita, in collo ſuſpendetur. Viceſima die menſis hoc fiet cum ſucceſſu, ut maleficio affectus curetur.

Cap. 4.

Sacrilegus curationis maleficii modus.

Magicæ

Magicæ & ſuperſtitioſæ morborum curationes, adhibitis quandoque carminibus, plerunque verbis ignotis: & quod tota verborum virtus ab harmonia cæleſti non pendeat.

CAP. VIII.

HUc pertinent ſuperſtitionum & verborum ignotorum, quibus utrum bene aut male preceris ignoras, monſtra: haud dubie à malis inventa hominibus, & pro libidine excogitata, quæ cum Dei contumelia, in ſacroſanctæ noſtræ medicinæ conſpurcationem calumniamque furtim irrepſere. Cujuſmodi hi uſurpantur rhythmi contra epileſiam:

Curationes magicæ ſuperſtitioſæ & impiæ.

Caſpar fert myrrham, thus Melchior, Balthaſar aurum:
Hæc tria, qui ſecum portabit nomina regum,
Solvitur à morbo Chriſti pietate caduco.

§ 2. Item, arrepta ægroti manu, in auribus immurmuretur: Adjuro te per Solem & Lunam, & hodiernum Euangelium à Deo traditum D. Huberto, Egidio, Cornelio & Joanni, ut ſurgas, nec in terram relabaris, in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti, Amen.

Ad ſtrumas.

§ 3. Ita antiquitas credebat, verbaſcum cum ſua radice tuſum, vino aſperſum, folioque involutum, & in cinere calefactum, ſtrumiſque impoſitum, eas abigere, ſi hoc feciſſet virgo jejuna jejuno, & manu tangens ſupino dixiſſet: Negat Apollo peſtem poſſe creſcere, quam nuda virgo reſtinguat. Atque ter hic deſpuendum putabat.

Ad ſanguinu fluxum. Vide cap. 4. ante.

§ 4. Adhæc, ut ſanguinis fluxus inhibeatur, in uſu eſt: In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Chunrat cara ſarire confirma conſana imaholite. Item: Sepa † ſepaga † ſepagoga † ſta ſanguis, Conſummatũ, in nomine Patris † podendi †. & Filii † pandera † & Spiritus ſancti † pandorica † pax tecum, Amen. Addam, quod carmine apud Homerum, ſauciato Vlyſſi ſiſtere ſanguinem potuit Autolyci filius. Serpentina perviam portata fugere ſerpentes, buſones, lacertas, & quicquid venenoſi in via fuerit, creditur. Quod hac ratione quoque experiuntur: fit in terra circulus trina circuitione, iis verbis, In nomine Patris an † & Filii elion † & Spiritus ſancti tedion † Pater noſter. Hinc ter dicitur: Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem, trina circuitione. Tunc in circulo, quicquid id fuerit, alligatũ apparet. Quã hic non immerito exclamare lubet: Quæ communio luci cum tenebris, aut quæ concordia Chriſto cum Belial?

Plin. lib. 28. cap. 2. Contra ſerpentes.

1. Corint 6.

§ 5. Theophraſto iſchiadicos ſanat carmen: Catoni luxata membra cantio hæc, Danata, daries, dardaries, aſtararies, & reliqua. Eſt, qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

qui contra arthritidem, manu ſua arbuſculam juniorem inſerit, precu-
lis ſimul fuſis eodem in loco: tamque diu morbum exulare credit,
quam illa vivis radicibus germinet: ubi vero interierit, recurrere ma-
lum: ſed tum ad hujus amuleti repetitionem redeundum. Si duo ma-
leficio læſi, mutuo ſe graviter proſequantur odio, in pane miſſali hæc
inſcribantur verba: Abrac amon filon. & offeratur utrique edendus
panis: hinc perpetuus utriuſque ſubſequetur amor.

§ 6. Contra canis rabidi morſum, pani inſcribitur: Irioni khiriori
eſſera khuder fere. inde voratur. Vel hoc ſcriptum in papiro, aut pane,
homini ſive cani in os inſeritur: O rex gloriæ Jeſu Chriſte, veni cum
pace in nomine Patris † max in nomine Filii † max in nomine Spiri-
tus ſancti † prax Caſpar prax Melchior Balthaſar † prax † max † Deus
ymax †. Non infimæ ſortis nobilem cognovi, ſimili curationis ratione
celebrem, qui pomi particulæ inſcribit, Hax pax max Deus adimax,
atque edendam illam venenato à cane rabido porrigit. Voces autem
corruptæ ſunt ex ignoratione linguæ Latinæ & literarum, ubi forte is
nobilis in ſchedula Germanica comperit ad ejuſmodi curationem has
valere voces, hoc † po † mo † Deus adjuvet †, cum crucibus inter-
ſtinctas, uti fere in ſimilibus ſuperſtitionum myſteriis fit, cruces ex affi-
nitate, x literam eſſe ratus, hax pax max Deus adimax, legit, & in po-
mo exaravit. A ſingulis autem medium ſtuferum Brabanticum poſtu-
lare eum audio. Qua pecunia congeſta, ſacellum prope arcem ſuam
extruxit, miſſis aliquot ea impietatis mercede redemptis cohoneſta-
tum, uti fertur. Ut vero huic myſterio ponderis aliquid accederet, ad
maximum natu ex ſobole, velut jure hęreditario, propagari eam cura-
tionis efficaciam, nec ad alios poſſe derivari, temere credulis perſua-
detur. Similibus diabolicarum vocum portentis contra dentium do-
lorem utuntur, Galbes galbat galdes galdat. Ridiculũ quoq; hoc ſcri-
ptũ appenditur: Strigiles falceſq; dentatę, dentium dolorem perſanate.

Canis rabidi curatio magica.

§ 7. Adverſus febrem quotidianam, pomi tribus particulis ſeor-
ſum inſcribitur, uni, Increatus pater: alteri, Immenſus pater: tertiæ,
Æternus pater: eaſdem jejunus tribus diebus edat. Si minus ſucceſſe-
rit, in pane miſſali ſcribitur: O febrem omni laude colendam: in alte-
ro, O languorem ſanitati & gaudiis aſcribendum: in tertio, Pax †
max † fax †. eundem ægrotus vorat jejunus. Si nec hic modus juve-
rit, denuo in pane dicto toties pingatur: Pater pax † adonay † filius
vita † ſabaoth † Spiritus ſanctus † tetragrammaton †. quem tribus die-
bus, ut ſupra, mane abſumat. Quidam ad febrem omnis generis inter-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mittentem, virgas duas parallelas verborum vi mediis partibus committit, ipſoque contactu vincit crucis effigie, quam collo ſubnectit. Sic quidem multos levat, ſed qui fere gravius recidant. Contra febres, thoraci lignum rotundum applicant Turcæ, deinde illud alio ſimili ligno percutiunt, neſcio quid ſubmurmurantes. In collo ſchedulam contra eaſdem ſuſpendebant quidam ſuperſtitioſi monachi, jubentes ſingulis acceſſionibus quaſdam effundere preces, & poſt tertiam acceſſionem bene ſperare. Quis non animadvertit fucum?

§ 8. Inprimis plurimum valet confidentia, nec in principio conſilium quæritur: deinde in acutis, jam morbo adulto, vix fieri poteſt, quin poſt tot paroxyſmos mutetur morbus. Si Dei aut dæmonis virtute ob ſcriptum evenit ſanitas, cur non eveſtigio ea ſequitur? Exaratas item has voces, Gibel got gabet, roſtro pulli imponunt: inde ſtilo præacuto huic caput recta in medio pertundunt, pulluſque exilit ac vivit, maxime in æſtate. Ea autem deliteſcit cauſa, quod pulli caput cerebrumque oſſe utrinque dividitur: inter quod in medio diſtinctum, ſtilus, qua facile poteſt, penetrat: nec quicquam, illæſo cerebro, vitæ decedit. Verbis porro eam ineſſe vim exiſtimat vulgus, earum rerum imperitum. Atqui ab illis, ſi virtus ea promanat, cur transfixo hœdi ſive hominis aut canis capite, non idem contingit? His adde illud Conſtantini, in piſcium captura: Jao Sabaoth. Carminibus adhęc, equos apud Nigritas ſtrenuiores & in bello tutiores reddi, docet Aloyſius Cadamuſtus. Jure itaque optimo Galenus, quanquam ethnicus, Chariachirum & Bamachium deriſit: ipſiſque Dioſcoridem prætulit, qui non imprecationibus & verbis ſuperſtitioſis, velut illi, tradiderit medicinam.

In navigat. cap. 32. Li 6. Simpl.

§ 9. Nec profecto hic in noſtratium mulierculatum gratiam prætermitti oportuit, erucarum è braſſicis abigendarum amuletum, in Ducatu Montenſi rhytmis Germanicis uſurpatum in hanc ſententiam: Vobis dilectis erucis, tam conveniat hic autumnalis eſus, quam Mariæ placuerit, ubi bibebatur edebaturque, nec Chriſti mentio erat, in Dei nomine, Amen. Ibidem obſervatum, Si virga ex vicinia domus adulteri vel ſcabini probi collecta, in horto incutiantur braſſicę, erucis oppletæ, evaneſcunt, potiſſimum ſi recta vel tranſverſe ingrediatur percuſſor: ſi vero circumeat, in braſſicis permanent erucæ.

Nullæ voces cum imaginibus cœli conveniunt.

§ 10. Illud porro omnem ſuperat ſtultitiam, quod quaſdam voces cum imaginibus quibuſdam cœli convenire, plerique autument: & verba quæpiam cum ſolennitate prolata, mutare ſenſus hominum & bru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

& brutorum: hinc in ſpeculo conſecrato videri imagines, hinc moveri fœminas in amorem, hinc mutari elementa, terram varie affici, ignem ab uſtione ceſſare, morbos curari. O' delirium incomparabile! Quænam vis hæc quæſo, unde derivata, ubi recepta? Si etenim pendet ab harmonia cœleſti tota verborum virtus, ut Alchindus contendit: cur non ipſa per ſeſe operari id poteſt, cum ſit cauſa ſuperior? Dicet fortaſſe, cœlum media & proxima cauſa, hoc eſt, verbis agere.

Fuſe de iis contra Alchindum diſputat. Joan. Franc. Picus libro 7. cap. 6. de Prænot. ſuperſtitioſa adverſus magiam.

§ 11. At hoc doceat, in ſonone, aut in voce, an in verbis exterioribus operandi vis recipiatur. Prior enim natura ſonus quam vox, & vox quam verba: hæc enim ex illa, illa vero ex alio conficiuntur, cum verba vocem & ſonum includant, & in definitione vocis contineatur ſonus. Sine voce ſonus eſſe poteſt, quia natura prior: pari ratione ſine verbis vox: ſine voce autem & ſono verba non ſunt. Si igitur vis in ſono recipitur, & qua ſonus movet elementa, omni ſono etiam inanimatorum corporum poterit ea virtus communicari: quare nec voce, nec verbis opus erit. Si autem in voce, cum ea pleriſque etiam animantibus, præterquam homini, competat, idipſum poterit à brutis etiam fieri. Si vero in humanis verbis tantum recipi dixeris, rogo, unde accipiatur vis, in primane ſyllaba, aut mediis, an ultima? Si in ſyllaba, jam non in verbis, ea vero mox perit. Eadem in aliis erit ratio. Quare colligitur, nullo modo verbis ineſſe hanc poſſe virtutem cœlitus operantem.

§ 12. Ut hic mihi proclivius deferantur calculi à piis collecti, ſacratiſſima Chryſoſtomi authoritate monſtroſa hæc capita truncabo finiamque. Verba, ait, ſacerdotis ore proferuntur, Dei autem virtute conſecrantur & gratia: & magici ſuſurri ſi quid habent efficaciæ, id occultæ virtutis habent à certa fiducia in diabolum. Nulla vero ineſt iis verbis efficacia: ſed qui iis fidunt, hos ob impiam confidentiã ſæpe illudi à Satana ſinit juſtiſſimus Deus. Hic & in ſequentibus proxime capitibus, ad Leonis Suavii characteriſtica ſatis reſponſũ eſſe arbitror.

De magica ſanatione per periapta, characteres, effigies, annulos vel ſigilla.

CAPUT. IX.

Periaptorum vanitas.

HIC periapta tum magica, tum ex Sacris maxime literis furtim tracta, ſuum habent locum, quibus contra dæmonum ſtudia, incantationes & maleficia, homines quoq; dementantur. Quemadmodum, cum primum Euangelii Joannis caput, minutiſſimis literis in ſchedula pictum, & Miſſæ recitatione conſecratum, collo alligatur, mirum contra incantamenta & diaboli machinationes creditur eſſe amule-

tum. At ſi chartula hæc alicujus habebitur efficaciæ, prærogativam certe ſingularem adverſus Satanæ molimina obtinebunt illi, qui ſacramScripturam ex profeſſo in manibus vel manicis continuo circumferunt. Sed ea niſi animis ſit irradicata noſtris, ubi velut à fomite vitali in actum excitetur, mortua permanet litera, etiamſi millies ſuſpendatur, alligetur, portetur, affricetur, obmurmuretur, inſcribatur, ſigillis aut annulis imprimatur, bibatur, edatur, vel etiam voretur.

Verbum Dei non mortua eſt litera, ſed ſpiritus & vita. Joan. 6.

§ 2. Confirmat hæc Chryſoſtomus: Quidam, inquiens, ſacerdotes aliquam Euangelii partem ſcriptam circum collum portant. Sed dic ſacerdos inſipiens, nonne quotidie Euangelium in Eccleſia legitur & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus poſita Euangelia nihil proſunt, quomodo poſſunt circa collum ſuſpenſa ſervare? Deinde ubi eſt virtus Euangelii? in figuris literarum, an in intellectu ſenſuum? Si in figuris, bene circa collum ſuſpendis: ſi in intellectu, ergo melius in corde poſita proſunt, quam circa collum ſuſpenſa.

Homil. 43. in cap. Matth. 23.

§ 3. Ejuſdem eſt ſententia: Quando in gravem lapſo morbum, aliqui incantamentis ſuccurrendum eſſe conſulunt, alii rebus collo alligandis, alii aliter: & tu conſtanti animo, quicquid id eſt, ob Dei timorem ſuſtines, patique fortiter malis, quam eorum aliquid ſectari. Hoc te martyri facit proximum. Hac ratione docet Athanaſius quoque, dæmones plurimum formidare verba Pſal. 68, ſi quis ea attente ex animo oret. Exurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus, & fugiant à facie ejus, qui odiunt eum. Sicut propellitur fumus, tu propelles eos: & ſicut liqueſcit cera à facie ignis, ſic pereant impii à facie Dei, & reliqua. Hac etiam oratione Satanam abegiſſe D. Antonium in acerbiſſimo illo certamine adverſus dæmonum turbas, teſtatur idem. Alias & illud Pſalmiſtæ occinebat: Si conſiſtant adverſum me caſtra, non timebit cor meum.

In Lib. de Variis quæſt.

In Vita D. Antonii.

§ 4. Periapta, Agnus Dei, nuncupata conſecrat Romanus Pontifex adverſus noxios dæmones, quaſcunque eorundem machinationes: quod palam eſt ex 1. de Ceremoniis Romanæ Eccleſiæ, ſect. 7. cap. 3. de conſecrat. Agnus Dei. Ubi poſt ejuſmodi conſecrationē hęc ſubduntur. Legimus Urbanum quintum Pontificem maximum miſiſſe ad Imperatorem Græcorum, tres Agnus Dei, cum verſibus infraſcriptis:

Balſamus & munda cera cum chriſmatis unda
Conficiunt Agnum, quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum per myſtica ſanctificatum,
Fulgura deſurſum depellit, & omne malignum

Peccatum

Peccatum frangit, ut Chriſti ſanguis & angit,
Prægnans ſervatur, ſimul & partus liberatur,
Dona refert dignis, virtutem deſtruet ignis,
Portatus mundè de fluctibus eripit undæ.

§ 5. Minus inſuper momenti habebunt manu efficti characteres, effigies, annuli vel ſigilla, hac illave figura delineata, ſculptave, vel imaginibus ad certos cœli poſitus hoc momento, & illo loco inſignita. Atqui ut nulla aſtrorum vis in ea, quæ manibus conficiuntur, opera imprimitur: ita, etiamſi infinitæ divinis notis, nominibus, aut Scripturæ ſanctæ verbis ornentur, ſubſtantiis nihil ex figuris quibuſcunque, veræ virtutis vel accedit vel decedit: quibus ſingulis mirandas peculiareſque vires certarum actionum effectrices ab initio Deus indidit. Nec enim jam nova ibi inſtituitur qualitatum mixtura: non materiæ, ex prima ordinatione, convenienti qualitatum temperamento indutæ, nova & eſſentialis forma infunditur: ſed corpori antea conformato, ſua materia & forma, quibus exiſtit, conſervantur, ſuaque adornato temperie, arte duntaxat nova affingitur ſpecies: ad quam nihil ſidera, nihil eo tempore exiſtentes in aëre qualitates conferunt. *Characterum, effigierum, annulorum & ſigillorum nugæ.*

§ 6. Immo, ut ſemel dicam quod res eſt, univerſam hanc commentitiarum ſpecierum congeriem, vanam eſſe, & inefficacem, non pudet libere profiteri: etiamſi hic mihi offundent Thebit philoſophum, & magiæ antiſtitem, annulos conficiendi modum docentem, quibus animum exhilarari, hoſtes, cacodæmones & morbos arceri, miraculaque edi mentiuntur. Cujuſmodi annulorum commenta Eudemum philoſophum quoque fabricatum eſſe tradunt. Objicient & Albertum ſui ſemper ſimilem, & horum annulorum ſigillorumque à veritate ſæpenumero divaricantem fabrum. Accedet quoque Marſilius Ficinus, doctiſſimus alioqui philoſophus, & plerique alii. Nec Gygis Lydorum regis annulus menti excidat, ut magica annulorum cathena ornatius prodeat Lamia, Menippi Lycii ſponſa. Cujus digito, ne comitiali morbo correpta cadat, à philoſopho redarguta, annulus applicetur argenteus, hoc modo intus notatus: † habi † haber hebr †. atque hinc breviola, quæ vocant, contra febres à quodam nebulone quæſtore ficta, offerantur: *Plato lib. 2. de Rep. Lib. 2. Mineral. Tract. cap. 1. & 3. Marſilium Ficinum hoc nomine notat Jo. Fr. Picus. VII. 6. Philoſtr. lib. 3.* *Breviola contra febres.*

Ananiſapta ferit mortem, quæ lædere quærit.
Eſt mala mors capta, dum dicitur ananiſapta.
Ananiſapta Dei, jam miſerere mei.

§ 7. Per nuptialem vero annulum ſponſus mingat, ut ab impotentia

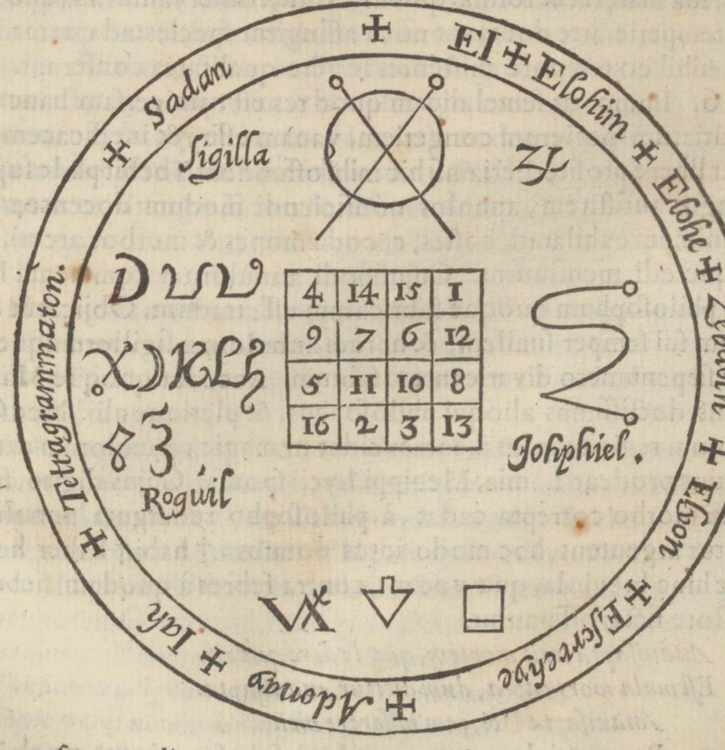
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

potentia veneris & faſcino ſolvatur, authore Nicolao & Guilielmo Varignana medicis, & Petro Argelate chirurgo. Si amorem quis diſſolvi velit, in amantis calceo ſtercus amatæ collocetur, odorque perceptus amorem infringet. Cauſam ejus virtutis, profecto nimis manifeſtam, non eſt quod ad occultam proprietatem torqueas.

Magica curatio maleficii.

CAP. X.

VANISSIMUM curandi maleficii myſterium, ex ineptorum deluſorumque hominũ archivis erutum, piis cordatiſque ea ratione hic aperio, ut videant intelligantque, quantum ſit in rebus inane, ubi ſigilla, characteres, numeros, voces & conjurationem penitius conſideraverint, ſed ad populum phaleras. Ejuſmodi commentis dementare & fallere hactenus voluêre maleferiati homines. Hora & die Jovis, Jove potente & dominante, accipitur lamina Jovialis, & inſculpitur ſequens tabula,

Luna creſcente, dicendo: O tu Jupiter planetarum major, fortuna dulcis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

dulcis & mitis, ô damaſſes, mahadis, Camas, Jadas, Dichidos, Offididus, Canores, conjuro te per eum qui te creavit, ordinavit & poſuit, ubi ſuæ placuit voluntati, ut ſis mihi in hoc opere adjutor, quò virtute iſtius laminæ omnia maleficia ſolvantur, geſtanti conferat lucrum, gratiam & amorem, pacem & concordiam hominum, Oomitetoro Zedelay Troppines Zozin Agare Bitelbault, Vitelvault Yton, per eum, qui venturus eſt judicare vivos & mortuos, & ſeculum per ignem, Amen. His ter dictis, ſuffumigatur lamina maſtiche, olibano & ligno aloes, & cuſtoditur in panno ſerico citrini coloris, vel portatur. Cum per hanc quis operari volet & maleficia ſolvere, lamina hęc in igne ponitur, dicendo: O vos ſpiritus Jovis, amoris & dilectionis, me facite amabilem & complacabilem ad placendum omnibus, yeſeraye date poteſtatem, ut ſicut hæc lamina calefit igne, ita etiam, &c. inde extrahitur Lamina, & in vino extinguitur, dicendo: Sicut hæc lamina extinguitur in vino, ita extinguatur omne maleficium, &c. ubi hoc guſtaverit & biberit, Joth, he, vau, het, fiat fiat fiat amen. Apertius ſingula explicare nolui, ob curioſos ejuſmodi impietatum imitatores, quibus omnem errorum viam præcludere malui. Galeno noſtro hîc fidem demus, dicenti: Subſtantia eſt, quæ ſuſpenditur, non voces barbaræ, ut quidam præſtigiatorum facere aſſolent. *De ſimpl. fac. x.*

De characteribus, imaginibus, figuris, exorciſmis, rebuſque illicitis, quibus theſaurus inquiritur, clauſtra aperiuntur, capillitio ſuſpenduntur maleficæ, objiciunturque reliqua diaboli ludibria.

CAP. XI.

THESAURUM porro ſic inquirunt hi magi. Virga avellanæ tribus ſignata crucibus conjuratur, non modo ſuperſtitioſe, ſed & impie ac blaſpheme. Adduntur characteres cum barbaris nominibus, & in fodiendo leguntur Pſalmi, de Profundis: miſſa, Miſereatur noſtri: Requiem, Pater noſter, Ave Maria, & Ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo, Amen. A' porta inferi, Credo videre, &c. Expectate Dominum, Requiem æternam, cum oratione certa. Et, ſi fodiendi tempus neglexeris, à diabolo tollitur theſaurus. *Magicus theſaurum inquirendi modus.*

§ 2. Ut clauſtra aperiantur, in particula cereæ baptiſmo deſignatæ flores volubilis imprimuntur, liganturque in anteriore induſii parte: ac ubi reſerare voles, ter inflabis, diceſque hæc verba: Arato hoc partiko hoc maratarikin, tuo nomine aperio hoc clauſtrum, quod infringere cogor, quemadmodum inferna confringis, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Amen. *Diabolica clauſtrorum apertio.*

§ 3. Æthio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Plin. lib. 24. cap 4. § 3. Æthiopidis etiam herbæ tactu clauſa omnia aperiri, quibuſdam ſimul admurmuratis cantilenis, traditur. Eodem referendum, quod cuidam ad laqueum damnato Venetiis, omnes patefactæ fuerint fores, disjectis ſeris, una tantum admota herba, ſignaculis quibuſdam decantata. At, ſi vis ea ineſt herbis, quorſum admurmurantur cantilenæ, aut adhibentur ſignacula? Vel, ſi virtutem hanc obtineant cantilenæ & ſignacula, cur advocantur herbæ? Si ſimul conjuncta hanc efficaciam ſortiri dicas, meram eſſe ſuperſtitionem, contra objicio. Rerum alioqui naturalium miraculis ut nihil derogatum volo, ita ejuſmodi cantiunculis & ſignaculis nil penitus retribuendum eſſe, ingenue affirmo. Quum autem herbæ illæ non operentur, niſi cantionibus & ſignaculis applicatis, conſequens eſt, iis etiam nihil ejuſdem virtutis adeſſe. Si effectum ſubſequi reſpondes: contingit is profecto dæmonis opera hic colludentis, ratione cantilenæ vel ſignaculi, ut ejuſmodi ludibriis incautos alliget ſtrictius, cautiuſque fallat, nec ullo modo juvet. *Lib. 24. cap. 2.* Dicam hic cum Plinio, non ſatius fuiſſet Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quam machinis clauſtra per tot annos quærere? Quid & tam gravibus ſe onerant ſumptibus, noſtri Chriſtiani principes, in effringendis oppidorum portis, tanto ponderoſorum globorum infernalis pulveris potentia excuſſorum numero? quum etiam apud Acherontem inveſtigare erubeſcerent neutiquam, ſi quid hic in talem uſum poſſe acquiri judicarent?

§ 4. Pro defenſione, figura cum creta in terra notatur, & miræ affinguntur nugæ, recitanturque Pſalmi, & Orationes, nec non Miſſæ actus adhibetur, & in arbore clavus figitur ferreus.

§ 5. Ut mille hominibus vel equis cinctus quis appareat, anniculus ſalicis ramus, unico inflictu abſciſſus uſurpatur cum exorciſmo, barbarorum nominum recitatione, & characteribus abſurdis.

Imagines damnoſæ. § 6. Damnum alicui inferre ſe credunt hi male ſani, ſi imaginem conficiant in ejus nomine, quem læſum cupiunt, ex cera virginea nova, ſub cujus axilla dextra hirundinis cor locetur, & hepar ſub ſiniſtra. Item, collo appenditur filo novo effigies, quæ acu nova in membro lædendo figitur, recitatione verborum, quæ ob curioſos ſtudiò prætermittenda cenſui. Ea ex ære quandoque apparatur, cujus membra ad diriorem deformationem invertuntur, ut pes manus loco formetur, & pedis viciſſim locum ſubeat manus, facieſque invertatur. Ad atrocius malum ſimilis imago adornatur in hominis forma, in cujus capite nomen certum ſcribitur, & in coſtis ea nomina, Aliſ cafeil zaza hit mel

meltat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

meltat leviatan leutatace: ea in ſepulchro defoditur. In eundem uſum, ut ipſi vocant, in Martis dominio, parantur duæ imagines, una cerea, altera ex hominis mortui terra: & ferrum, quo homo necatus fuit, traditur alteri imagini, ut alterius necandi ſimulachri caput transfigat. In utraque duo inſcribuntur nomina, & characteres ſeorſum peculiares: & certo altera reconditur loco.

§ 7. In mulieris amore conciliando, conficitur in hora Veneris imago, ex cera virginea in amatæ nomine: cui character imprimitur, & circa ignem calefit: & inter agendum, cujuſdam angeli memoria in mentem repat. Non abſimile monſtrum fingitur, ut quis tibi in omnibus obſequatur.

§ 8. Ut tandem capillitio ſuſpendatur noſtra hæc malefica, & hujus nugatorii actus ſcena tragicum ſortiatur exitum, apparatur effigies ex terra capitis mortui hominis, in alterius nomine baptiſanda, cui nomen cum charactere inſcribitur: hinc oſſe putido ſuffitur, & inverſo ordine leguntur Pſalmi, Domine Dominus noſter, Dominus illuminatio mea, Domine exaudi orationem meam, Deus laudem meam ne tacueris, &c. Deinde duobus diverſe locis ea ſepelitur. *Imago, ut capillu ſuſpendatur malefica.*

§ 9. Ut periaptorum, characterum, figurarum, annulorum, imaginum, reliquorumque id genus prodigiorum vanitas ubique explodenda, omnium obtutui lucidiſſime pateat, formulas has ſacrifico ſurreptas ſupprimere nolui, quo de cæteris ejuſmodi hominum ludibriis facilius pronunciaretur ſententia: quibus ſi vel veritatis momentum ineſſe levi ſolum cogitatu ſuſpicatus fuiſſem, eas hauddubie eveſtigio, cui debentur, conſecratas excepiſſet Vulcanus.

Quibus verbis ſtupor ac taciturnitas in tormentis & quæſtionibus induci & ſolvi creditur.

CAP. XII.

INVENIUNTUR, qui, cum ſcelus aliquod capitale admiſerint, vel antequam ſubjiciantur quæſtioni, vel interea dum torquentur, quorundam aut ſcriptura, aut prolatione verborum conſequi ſibi videntur, ut & tacere poſſint, & nihil omnino ſentire. Id quod tam firmiter ſibi perſuaſum habent, ut fuerint, qui hac fiducia ultro ſe tum carceri, tum quæſtioni obtulerint. A diabolo enim, cujus intereſt ſcelera non puniri, ſed indies accumulari, confirmantur in malo, nec ſolum organis vocis obſtructis impediuntur, ne loqui poſſint, verum gravi etiam ſomno opprimuntur, ut nec audiant interrogata, nec tormenta ſentiant. Interim tamen his illi penduli verbis ac verſibus, ſane perquā ἀπάθειαν utuntur: *Quomodo tormenta quidam non ſentiant.* *Verba ſtuporem & taciturnitatem inducentia.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Imparibus meritis tria pendet corpora ramis,
Diſmas & Geſtas in media eſt divina poteſtas:
Diſmas damnatur, Geſtas ad aſtra levatur.

Pſal. 44. Sunt, qui verba Prophetæ eructent: Eructavit cor meum verbum bonum, veritatem nunquam dicam regi. Alii autem hac prece ſe muniunt: Quemadmodum lac beatæ glorioſæ Mariæ virginis, fuit dulce & ſuave Domino noſtro JESU Chriſto, ita hæc tortura ſive chorda ſit dulcis & ſuavis brachiis & membris meis. Alii vero ſaltem hæc proferunt: JESUS autem tranſiens, per medium illorum ibat. Os autem non comminuetis ex eo. *Luca* 4. *Joan.* 19.

§ 2. Et tamen contrarium videmus eventum. Licet enim αἰσθητήριον ita dæmon occupet, ut nihil ſentiant: oſſa tamen illis comminuuntur & confringuntur. Qua etiam ratione probari poſſet, eorum verborum nullam eſſe vim: quin ridicula potius eſſe, quam credibilia, quæ jam propoſuimus. Enimvero nec diabolo quidem eſſe permiſſum, ut efficiat aliquid ejuſmodi, interea dum iis ut ſuperſtitioſe utuntur flagitioſi, propter duas mihi cauſas videtur. Primo, quod, cum omnis poteſtas à Deo ſit, diabolus nec ipſi, nec legitimis ipſius actionibus poſſit reſiſtere, ut nocentes publicæ eripiat juſtitiæ: ſicut docet D. Auguſtinus, & Thomas Aquinas. Secundo, quod impunitas ſcelerum Deo non placeat, & malefaciendi licentia minime permittatur: alioquin inſtitutus ordo & juſtitia Dei ſibi invicem repugnarent.

Diabolus cur non ſemper linguam & ſenſus impediat.
Rom. 13. *De civit. Dei lib.* 10. *Thom. q.* 5. *primæ partis tract. qq. tit. de miracul. de Senten. excomm. c. ut famæ. l. ita vulnerat* 9. *D. ad l. Aq. Tractat. de quæſt. & tort. q.* 4. *num* 14.
Tormenta nil curans fur.

§ 3. Sed tamen hominum impietate ſic merente, ſæpius hæc acciſſe fateor. Teſtatur enim clariſſimus Juriſconſultus Paulus Grillandus, ſe bis id & vidiſſe, & in facto competiſſe, his verbis, Primo Piſis, dum eſſem aſſeſſor magnifici Domini Capitanei illius civitatis: deinde Romæ, dum eſſem auditor criminalium cauſarum reverendiſſ. domini Auditoris Cameræ, ubi quidam fur ſagaciſſimus, & duplicis militiæ reus, contra quem erant examinati quindecim teſtes, ſuper diverſis indiciis magni furti 137 ducatorum aureorum, habens notitiam, quod curia præfati Domini Auditoris procedebat contra ipſum, antequam perſonaliter compareret, accepit nonnulla ſortilegia contra torturam: quibus expertis iterum atque iterum videns, quod ſufficiebant ad parangonem, quadam die, dum ego eſſem in ædibus turris novæ, ad examinandum quoſdam alios reos, ille ſponte veniens acceſſit ad me, & ſe conſtituit in carceribus ipſis, dicens, quod ultro venerat ad purgandum indicia, & notam infamiæ ſibi illatæ. Contra quem tamen neceſſe fuit devenire ad torturam, tot indiciis contra ipſum laborantibus.

In qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

In qua dum erat elevatus, dormiebat capite clivo, ac ſi jaceret in lecto, abſque ulla penitus lamentatione, aut clamore: & ad tractus chordæ erat tanquam ſtatua marmorea. Qui, dum elevabatur à principio, dicebat quædam verba ſubmiſſa voce, deinde ſilebat ut dormiens. Statim ego ſuſpicatus fui, ne geſtaret aliquod ſortilegium ſive facturam maleficam penes ſe, aut ex illis verbis captaret aliquod ſuffragium. Perquiſivi igitur quam diligenter per omnes partes corporis ſui, demumque reperi in capite, ſub ſcuffia ſcilicet inter crines, quandam parvam ſchedulam hæc verba continentem, videlicet: † JESUS autem tranſiens † per medium illorum ibat † os non comminuetis ex eo † cum crucibus ita ſignatis. Quam illico abſtuli ab eo. Qui licet illa ſic ablata ſatis conquereretur, nihilominus iterum poſitus ad torturam, & elevatus iterum, illud idem ſicut ante faciebat, & in principio ipſius elevationis nonnulla verba ſubmiſſa voce dicebat, quæ percipere nunquam potui, nec quicquam confeſſus eſt. Demum mutatis tormentis, ſub tormento taxilli ſubjectus fuit, & ſimiliter ſpernendo dolores, nihil unquam confeſſus eſt: ſed in ſua negativa ſemper audacius convaluit, adeo quod neceſſe mihi fuit eo inſtante, ab inquiſitione eundem abſolvere. Similis caſus occurrit Hippolyto de Marſiliis, dum erat officialis ducis Mediolani.

Nihil ſentiens doloris.

Hippolyt. de Marſil. in l. repeti. col. 4. ff. de quæſt. Aliud exemplum.

§ 4. Iterum ait Grillandus: Necdum eſt annus elapſus, quod audivi alium Romæ poſitum ad torturam, & repetitis vicibus graviter cruciatum, qui verba de lacte Mariæ virginis ſubmiſſa voce proferebat, & nullum dolorem pati, ſed cuncta ſpernere videbatur: & dormiebat ſicut alius in tortura: ac quanquam à tribus judicibus, pręſente procuratore fiſcali, examinatus eſſet, nulla tamen unquam ab eo confeſſio extorqueri potuit, licet correus & criminis ſocius id fateretur expreſſe, & illum in ſocium nominaret: cujus proceſſum vidi, illumque cognovi.

Exemplum mulieris.

§ 5. Aliud exemplum, quod ſimiliter in facto accidit mihi Romæ, cujuſdam maleficæ mulieris, quæ antequam elevaretur in tortura, verba quædam ſubmiſſa voce dicebat: deinde elevata ſilebat penitus velut mortua, & nigrior apparebat in vultu carbone extincto, oculos extra caput valde tremendos, more illorum qui ſtrangulantur, emittens, & nihil penitus loquebatur neque boni neque mali. Ultima autẽ hęc hiſtoriola minime noſtro obſtat inſtituto. Nam ſi ex lamiis noſtris illa fuit malefica, quid mirum, ſi diabolus linguam ei fauceſque pręcluſerit? ne ſcilicet illa ſuam innocentiã probaret, & dęmonis ludibria detegeret.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Carnificis pertinacia.

§ 6. Superioribus vero exemplis ſimile nuper habuimus Antwerpiæ, in carnifice ejus urbis Gelenio, natione Gallo: quem cum innumera, eaque notiora flagitia commiſiſſe nemo non ſciret, adigi tamen nullo tormentorum genere, quamvis immani, potuit, ut ea confiteretur, in tantam ſtatim ἀκινησίαν ac ſenſuum pene omnium alienationem incidebat. De qua cum prudentiſſimus Senatus Medicos ordinarios conſuluiſſet, ejuſmodi ſtuporem non niſi pharmacis quibuſdam ſomniferis induci poſſe deprehendit: cujuſmodi ſupra, Libro tertio capite decimo-ſeptimo, deſcripſimus. Vel etiam alia ratione eam torturæ tolerantiam, ut immenſos nimirum ille cruciatus perferret, Deus permittere potuit, vel quo iiſdem ad reſipiſcentiam tandem cogeretur, vel ut reprobus acerbiores dignaſque extremè pœnas lueret. Siquidem gladio tandem cæſus eſt, citra ullum pœnitentis animi indicium ebrius, qui multis retro annis, ſe hominum utriuſque ſexus innumerorum ſanguine inebriarat, quos multifario ſupplicii genere ob fidei confeſſionem, vita ſpoliarat.

Tractat. de quæſt. & torr. q. 4. num. 16.

An verbis diſſolvatur taciturnitas & ſtupor.

Pſal. 44. & 118. Pſal. 50. Pſal. 7. Pſal. 9.

§ 7. Nonnulli tamen, ait Grillandus, dixerunt, quod adverſus iſtas conjurationes & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædam, quæ diverſis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quod omnes ligaturæ & maleficia hujuſmodi diſſolvuntur, & reus graviſſima tormenta & cruciatus patitur in corpore: & inter alia ſolent dicere verba illa prophetæ: Eructavit cor meum verbum bonum, dicam cuncta opera mea regi: &, Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem: &, Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes, qui loquuntur mendacium: &, Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna ſubvertetur. Ex quibus verbis, precibus & exorciſmis, dicant maleficia ipſa reſolvi, & reum mirabiliter cruciari. Vide Paridem de Puteo, in Tractatu de Syndicatu, c. tortura. lo. 3. fol. 113. & Sylveſtr. Prior in Tract. de Strig. demonſt. mirand. lib. 4. cap. 5. Super quibus tamen cogita, ait ille, quia de virtute ipſorum remediorum poſſem quicquam certi atteſtari, ex quo illa nunquam expertus fui, nec per alium experiri hactenus vidi.

§. 8. Ego vero, licet & D. Grillandus, & mille alii oculis id vidiſſent ſuis, tamen virtute verborum, ſive prolatorum, ſive pictorum, ſive ſculptorum, fieri poſſe nunquam credam. Enimvero fur ille etiam ſchedula ſpoliatus, nihil adhuc, crudelius licet diſtractus, confitebatur: nec ſubmurmurata verba inſenſilem habitum inducere, ſatis ſuperque à me oſtenſum eſt. Quare vel ſomnifica re aſſumpta, aut à diabolo,

bolo, quicum antea pepigiſſe animo tales, eiq; ſe devoviſſe, & etiam traditos eſſe neceſſe eſt, inſenſibilitate illata id fieri ſentio, quum dæmoniacos complures Libro quarto à me enarratos, variiſque cruciatibus à diabolo exercitos, nihil eorum ſenſiſſe, ſed poſtea velut è ſomno ſurrexiſſe, commonſtraverim. Statuendum itaque, ſi quid tale eveniat, id dæmonis arti potius tribuendum eſſe, qui ut ſpiritus, cerebri humores turbat, ſoporem movet, nervorum originem obſtruit, ſenſum tollit & ſtuporem inducit, chartulis vel verbis in eum finem admiſſis, ut eorum apparatui quippiam ineſſe virium conſideretur, atque interea reliquus Satanæ dolus lateret. Cap. 10. 11. 12.

§ 9. Idem dictum volo ad torturam vetulæ Brugenſis, quæ tum habitu, tum victu, tum inceſſu, tum moribus, tum fucata ſanctimoniæ ſpecie ab omnibus obſervabatur, habebatur in precio & plurimi fiebat, veluti vera Chriſti apoſtola, quod multarum matronarum liberos quaſi miraculoſe curaret, gibbos liberaret, crura tibiaſque ilico reſtitueret, idque non arte, aut externo medicamine adhibito: verum qualiſcunque pietatis aliquo exercitio adjuncto, nempe ut uno, duobus, aut tribus diebus jejunarent, panis ſolius & aquæ uſu: vel ter legerent orationem Dominicam, aut inviſerent Mariam Ardenburgenſem, aut S. Arnoldum Audenburgenſem, aut S. Jacobum, aut S. Hubertum Ardennatem: vel ut miſſam unam aut alteram religioſe audirent, aut aliquot preculas perſolverent ægri. Hiſce rebus ex præſcripto rite expletis, ab incommodis poſtea liberabantur ægri, propter confidentiæ inſignis de mulierculæ potentia conceptæ prærogativam. Exigebat etenim prius, ut, ſe poſſe, firmiter crederetur. Atqui extorta tandem doli confeſſione, licet aliquandiu torturæ & quæſtiones fruſtra fuiſſent adhibitæ, exilio à prudenti Senatu puniebatur. Hiſtoriam integram leges in Rerum criminalium praxi cap. 37. de quæſtione ſive tortura, Jodoci Damhouderii Brugenſis.

§ 10. Quidam Jacobus nomine, mihi non ignotus & familiaris, torturæ ex magiſtratus decreto ſubjiciendus anno MDLXXIIX, ſe ad inſenſibilitatem premunire volens, prius opium vorat, ſed juſtæ quantitatis ignarus, cum multa præcordiorum anguſtia, ſopore tandem oppreſſus gravi, expirat. Schedulam apud ipſum mortuum inventam, & propria illius manu ſcriptam, qua opii drachmas tres ſibi è pharmacopolio adferri juſſerat, vidi, legi, & characterem agnovi: quod certe dolenter refero.

§ 11. Inſenſibilitatem doloris & cruciatuum quoque inducere,

 teſte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

teſte Aarone & Hermete, lapidem Memphitem à civitate Memphis dictum, ſi tritus & aquæ mixtus propinetur ei, qui quæſtionibus erit ſubjiciendus, aſſerere Albertum Magnum eadem fide, qua plura alia, hic prætermitti non oportuit. Vide & circa finem capitis 16. lib. 3. & cap. 7. lib. 6. ſequentis.

Figurato nullam ineſſe vim ratione figuræ.

CAP. XIII.

Hinc liquet, quantum fidei ſit adhibendum fuco dæmoniaco, ab Hieronymo in vita D. Hilarionis eremitæ deſcripto. Ejuſdem, inquit Ille, Gazenſis emporii oppido, virginem Dei vicinus juvenis deperibat: qui, cum frequenter tactu, jocis, nutibus, ſibilis, & cæteris hujuſmodi, quæ ſolent morituræ virginitatis eſſe principia, nihil profeciſſet, perrexit Memphim, ut confeſſo vulnere ſuo, magicis artibus rediret armatus ad virginem. Igitur poſt annum doctus ab Æſculapii vatibus, non remediantis animas, ſed perdentis, venit præſumptum animo ſtuprum geſtiens: & ſubter limen domus puellę, tormenta quædam verborum, & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprii lamina, defodit. Illico inſanire virgo, & amictu capitis abjecto, rotare crinem, ſtridere dentibus, inclamare nomen adoleſcentis. Magnitudo quippe amoris eam in furorem verterat. Perducta ergo à parentibus ad monaſterium, ſeni traditur, ululante ſtatim & cõfitente dæmone: Vim ſuſtinui, invitus ſum abductus: quam bene Memphis ſomniis homines deludebam? O cruces, ô tormenta, quæ patior. Exire me cogis, & ligatus ſubter limen teneor. Non exeo, niſi me adoleſcens, qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina ſtrictus teneris. Dic, quare auſus es ingredi puellam Dei? Ut ſervarem, inquit, eam virginem. Tu ſervares, proditor caſtitatis? Cur non potius in eum, qui te mittebat, es ingreſſus? Ut quid, reſpondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum, amoris dæmonem? Noluit autem ſanctus, antequam purgaret virginem vel adoleſcentem, ſigna jubere perquiri, ne aut ſolitis incantationibus receſſiſſe dæmon videretur, aut ipſe ſermoni ejus accommodaſſe fidem: aſſerens fallaces eſſe dæmones, & ad ſimulandum eſſe callidos. Magis autem, reddita ſanitate, increpuit virginem; Cur feciſſet talia, per quæ dæmon intrare potuiſſet? Hucuſque Hieronymus.

Dæmonis mendacium, ut illis quiſquiliis ſe detineri perſuaderetur aliis.

§ 2. Sed puellam magis obſediſſe amorem mentiens dæmonium, quam amorem, mea eſt ſententia. Nec verborum aut figurarum in lamina inciſ arum potentia id contigit: ſed quod diabolo occaſionem ſubmini-

ſubminiſtraſſet, quemadmodum exprobrat Hilario, eam exercendi facta illi fuit poteſtas. Qui ad ejuſmodi magicas curationes in morbis confugiunt, ſevere redarguuntur à Baſilio in explicat. Pſal. 45. Parvus, inquit, filius incidit in morbum, tu mox incantatorem requiris, vel ſupervacaneos varioſque characteres vel figuras aut literas puerorum innocentium collo ſuſpendis, &c.

§ 3, D. Thomas quoque credit, annulos, vel quicquid eſt figurarum ex arte, nihil operari ratione illius figuræ: neque ex illa figura majorem vim recipere à corporibus cœleſtibus, quam non ſic figuratum: quoniam, quæ ex arte fiunt, non ſequuntur materiam, neque formam. Identidem & de verbis prolatis ſentit: quoniam verba nihil immutant, niſi auditum. Veriſſime ergo, imagines ex ære, plumbo, auro, cera alba, rubra, vel alia materia baptiſatas vel adjuratas, conſecratas, imo potius execratas, per magorum artes & ſub certis diebus, virtutes obtinere mirabiles, in ejuſmodi artium libris recitatas, errorem eſſe ſcribit Martinus de Arles theologus. *In libell. de Occultis naturæ operib.* *Figurato nulla ineſt vis ratione figuræ.* *Lib. de Superſtit.*

§ 4. Et Porphyrii opinionem de talibus conſtruendis imaginibus, fuiſſe falſam, comprobat D. Thomas Auguſtini teſtimonio, libro 10. de Civitate Dei. Verum quidem eſt, res naturales, formas ſuas & virtutes conſequi ex corporibus cœleſtibus: ſed imagines artificiales nullam ab arte virtutem imbibere, aut aliam eſſequi vim queunt, niſi quam ratione materiæ obtinent. Figura autem, non eſt alterandi vel actionis principium. Ideo nec alîus virtutis cauſam habet aurum ejus imaginis, quam aliud alterius figuræ aurum. Atqui ſi alium conſequi effectum appareat, fit is dæmonum operatione, homines ludificantium, ſecundum Auguſtinum. Tales itaque imagines aſtronomicæ vim adipiſcuntur per dæmonem. Cujus ſignum eſt, quod illis imaginibus quoſdam imprimi characteres oportet, cum naturali virtute eæ operentur nihil. In hoc tamen à magicis ſimulachris diſcrepant aſtrologica, quod in magicorum compoſitione fiunt expreſſæ quædam dæmonum invocationes, unde ejuſmodi effigies ad expreſſa pertinent pacta cum dæmonibus inita. At in aſtronomicarum factura, tacitum exiſtit cum dæmonibus fœdus, per quoſdam characteres & figuras ab ipſis dæmonibus inventas, ad quorum characterum impreſſionem, facientibus ſuffragantur dæmones. Hactenus ille. *Thomas Aq. in libro contra gentes, de Fato. de Operib. naturæ occultis, & præcipuè in 2. parte Summæ theologicæ.*

§ 5. Scitè igitur à Cardano, philoſopho & medico, ſcribitur: Licet ſigillis vim non levem tribuant, ut Solis, ad magiſtratus honores & gratiam cum principibus, Jovis, ad divitias & amicos, Veneris, ad volupta- *Lib. 18. de Subtil.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

luptates, Martis, ad audaciam, Mercurii, ad ſolertiam, Saturni, ad laborum patientiam, Lunæ, ad populi favorem: non ignoro lapides prodeſſe, figuram autem nihil. Idem, ubi magicæ ſtultitiæ maximi in ea arte Artephii placita enarravit, ac non ſolum doloſos, ſed etiam mente captos fuiſſe magos monſtrarit: prodigioſos inde planetarum characteres, item annulos terrificis planetarum notis inſignitos, & ſigilla monſtroſis eorum formis munita delineat, mox ſubjungens: Hi ſunt characteres doloſa mente excogitati, quorum virtutem nullam eſſe certum eſt. Nam quid his characteribus cum planetis ipſis rotundis commune eſt? At ne nomina putes aut Arabica aut Chaldæa, aut Hebræa aut Græca. Quod ſi etiam eſſent, quid plus eis ineſſet virtutis quam Latinis? Igitur figmenta mera eſſe oportet, nulliuſque virtutis: quam ſi contendas obtinere, non niſi dæmonum pacto fieri poteſt. Quis etenim talia invenire valuit, niſi dæmonum perſuaſionibus? At jam dæmones nihil docere conſtat. Dicent, autem, formas eſſe in Nona ſphæra, quæ in India videntur. Ita ſiquidem malus ille Aponenſis finxit. Sed concedatur: quis vero poſtmodum docuit, hunc characterem Solis eſſe, illum Saturni? Hinc clare liquet, delirantium hominum hæc pura fuiſſe commenta. Plura inde magorum deliramenta ordine ex Artephio ibidem recitantur.

Lib. 16. ca. 90. de Varietate. Similia apud Agrippam de Occul. philoſ. I. 33. & III. 29. 30. 31.

§ 6. Si contendant magi, ſe rebus naturalibus uti, characteribus, figuris, herbis & verbis, publica alioqui dæmonum commercia abominati: hinc refellentur, quum ſit apud Ariſtotelem & omnes naturales philoſophos compertiſſimum, activas virtutes non poſſe figuris ineſſe, uti nec literis vel quibuſcunque characteribus, cum nihil aliud ſint, quam compoſitio & ordo, excogitatus ab artifice ſeu pingente ſeu fingente: præterea & materiales imagines ultra ſuam ſpeciem & formam operari non poſſe, teſtatiſſimum eſt, multo minus admirabiles ſupra naturæ legem producere effectus. Signa vero ſi dicantur, ea quum divinitus inſtituta non ſint, quin potius rejecta, & à natura abhorrentia, reſtat, ut plus quam ſuperſtitioſa ſint, & à dæmone inventa, vel palam fabricante, vel clam in male credulorum phantaſiam ſuggerente. Somnia item ſunt, quod figuras & characteres in elementali materia impreſſos parere radios fingat Alchindus Arabs, quibus motiones in rebus aliis excitentur, quum illi quatenus ex arte fiunt, nullo modo cauſarum ſuperiorum influxus commoveant.

§ 7. His adde Porphyrii deliramenta, quibus figuras à diis maximopere amari, eoſque in ſacrata imagine contineri imaginatur: contra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

contra Ariſtotelem, atque etiam Theologos, qui characterum, herbarum, aut etiam verborum vi, ſeparatas mentes ſupra hominem in aliqua materia coerceri poſſe negabunt. Si quem characterum juvabit varietas, ſi quid dignitati vel vetuſtati eorum tribuendum quis contendat, in μικροκόσμῳ hominis lineamenta, notas & multiformem characterem collimet, adeoque ipſum cœlum, terram, & omnia quæ in eis ſunt, vigilanti inſpectione conſideret, inveniet profecto, quod contemplatu & admiratione ſit digniſſimum. Quapropter otioſa, patrocinante veritate, prodigioſorum hujuſmodi figmentorum permanebit fabrica.

§ 8. Porro ſacra verba ea pollere virtute, ſi denuo eo confugiatur, ut notatis ſolis literarum figuris tam mirabiles progignantur effectus, comminiſci, certe impium eſt. Euangelii efficacia, non in exaratis characteribus, huic figuræ vel illi annulo, ſigillo aut imagini applicatis, verum in virtute myſtica, ad ſalutem credenti, conſiſtit. Verbum Euangelii in corde juxta viam ſatum, auditum, & non intellectum, rapit malus ille: auditum autem, protinuſque cum gaudio exceptum, radicem, ut in petra ſatum, non habens, continuo evaneſcit: auditum item, & cura hujus ſeculi ſuffocatum, ut ſemen inter ſpinas injectum, infœcundum manet, inefficaxque: ſed auditum & intellectum, firmaque fide apprehenſum, efficax eſt, hominemque in novam commutat creaturam, & mentes conſolatur afflictas, adverſus dæmonis inſultus communiens, ardentique invocatione in Chriſti nomine inflammans, exorante quæcunque petuntur: non autem hoc præſtat chartis illitum verbum, aut cuicunque materiæ impreſſum inſculptumve, vel collo alligatum, ſive ſuperliminari impoſitum, aut ſubtus limen in terra ſepultum. Tantum enim abeſt, ut intuitu pictarum aut inciſarum inſculptarumve Scripturæ ſacræ vocum aut ſententiarum, quacunque ſint expreſſæ forma, terreatur, fugetur aut vinciatur diabolus, ut etiam ipſe eandem probe calleat, nec allegare erubeſcat, quo fallat cautius: quemadmodum cum Chriſtum tentatione impeteret, feciſſe legitur. Bona autem conſcientia, viva fide, ex vera Dei agnitione & Spiritus ſancti inſpiratione prognata, atque verbi Dei potentia proſternitur ille, profligaturque. Hinc ligaturas omnes & remedia, quæ medicorum condemnat ſchola, jure optimo quoque Auguſtinus rejicit.

Rom. 1.
1. Cor. 4.
Matth. 13.
Marc. 4.
Luc. 4. 8.

Matth. 4.
Marc. 1.
Luc. 4.
Pſal. 90.

Lib. 2. de doct. Chriſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Formula curandi maleficii ſuperſtitioſa. Item alter modus futilis pellendi dæmonis.

CAP. XIV.

Jo. Echtius medicus.

NON inconvenientem curandi maleficii modum mere ſuperſtitioſum, quanquam myſterii loco habitum, hic aſſcribam, ut evidentius quorundam hominum eluceat impia credulitas. Hunc inſignis doctrinæ, integritatis atque uſus vir D. Joannes Echtius, ἰατρὸς πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, pro ſuo candore, communicavit: quod eum non approbaret, ſed riſui una mecum exponendum arbitraretur: à matre autem ægrotæ nactus erat, quæ ſtudioſe religioſeque omnibus obſervatis, filiam curatam, ſi diis placet, affirmabat. Hiſtoria, cui annectitur curatio, ſic habet: Clariſſimi juriſconſulti N. filia, annos nata circiter tredecim, monialis (quam vocant) monaſterii non procul à Suſato ſiti, maleficio laborare credebatur. Nam venter tumidior erat, ut hydropicam quis judicaſſet: & cum lotio calculos excernere videbatur, qui vera erant fragmenta lateritia inæqualia, magnitudinis avellanæ nucis, & minora, præcedente ſummo dolore. Adhæc, alterum crus habebat luxatum. Quocirca, quum extrema metuerent moniales, & puellæ parentes, ea Coloniam deferebatur, accerſebanturque duo celeberrimi ejus urbis medici, D. Joannes Echtius, & Hubertus Faber. Qui, re ad exactam artis trutinam vocata penſiculataque, dæmonis opus foveri judicarunt.

Superſtitioſa dæmoniacæ virginis curatio.

§ 2. Ad puellæ itaque curationem adhibebatur quidam ariolus vetulus, nomine Abrahamus, qui hanc ſanandi formulam parentibus præſcripſit. Omnium primo ſacra adminiſtretur ſynaxis. Deinde potionis ſequentis cyathus parvus plenus, vel vitreus, matutina hora & veſpertina puellæ maleficio affectæ propinabitur. Recipe Rhabarbari electi drach. I. radices enulæ, artemiſiam rubram vulgo dictam, centaurium minus, mentam aquaticam. Hæc ſimul, præter artemiſiam, in olla nova indentur, & in honore ſanctorum trium nominum ebullient in vino albo: artemiſia autem in aquæ pinta, quam hic vocamus, unciarum duodecim pondere æquivalente decoquetur. Item pauperi alicui homini pio commendabitur recitatio orationis Dominicæ & ſalutationis Angelicæ, quinquies ſeparatim repetenda: prima, in nomine puellæ maleficio læſæ, quod Chriſtus in hortum duceretur: ſecunda, quod Chriſtus aquam & ſanguinem ſudarit: tertia, quod CHRISTUS JESUS condemnabatur, quarta, quod JESUS citra culpam in crucem conjiciebatur: quinta, ob Chriſti paſſionem, quod in cruce expiraret,

Rhabarbarum quidem bilem vacuat, ſed quorſum hoc cum reliquis plantis pellendo dæmonio conferret?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

piraret, ut ſagam convertere, & illatum malum amoliri dignetur JESUS. Præſcripto modo hominem ſimplicem in genua provolutum, attentione ſumma orare oportet: deinde octo diebus continuis Miſſam audire ægrotam, & conſiſtere, ubi recitatur Euangelium: atque in cibo & potu aquam luſtralem, ſalemque expiatum miſcere.

§ 3. Alia quædam puella exagitata aliquandiu à dæmonio, ejus inſpiratione ita liberabatur, ut itinere ſatis longo & recto ſingulis fere paſſibus in genua procumberet Marcodurum uſque, nuſquam è via communi trita deflectens, etiamſi fovea, aquæ, lutum vel excrementa eſſent obvia, in iis quoque genibus devolvi oportuit. At in ara ſacra D. Annæ (ad quam frequentiſſimus ibi religionis ergo concurſus) miſſa celebrata, liberationis indicium iri oſtenſum pollicebatur dæmon. Proinde circa puellam ſub miſſæ actione ſe conſpexiſſe umbram candidam, ait ſacrificus: quam quoque puella ſe obſervaſſe, tanquam certiſſimam liberationis notam, aſſeruit. En dæmonis fucum, quo εἰδωλομανίαν ſtabiliat. *Obſeſſa curatio futilis.*

§ 4. Domum à lemuribus turbatam, Theophraſti Paracelſi aſſeclæ vindicant liberantque, ſuſpenſis in quatuor domus angulis membranis virgineis, quas vocant, quibus inſcriptum eſt: Omnis ſpiritus laudet Dominum: vel, Moſen habent & prophetas: vel, Exurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus. Si eodem modo ſuæ artis ſtatuunt principia, quo hanc commentati ſunt curationem, dæmoneſque fugare conantur, non eſt, quod veterem medicinam, everſum iri metuamus. Abſurde enim prima hæc ſacri Vatis ſententia in chartulis ſuſpenſa, ad dæmones exturbandos uſurpatur. Nam omnis ſpiritus, hoc eſt, quicquid ſpiritu & vita fruitur, laudet Dominum: non autem ab impio, multo minus à diabolo, laudem ſuam celebrari vult Deus. Quomodo etiam inſtituto reſpondeant illa verba Abrahæ, diviti epuloni reddita, Moſen habent & prophetas, ipſi judicent. Si tertiam urgeant ſententiam, ad Caput nonum hujus Libri, de Periaptorum virtute, eos relego. *Paracelſiſtica dæmonum profligatio. Pſal. 150. Luca 16. Pſal. 64.*

Maleficæ curationes chirurgi.

CAP. XV.

AD inſignis malitiæ chirurgum, qui multos annos toleratur apud Geldros, quandoque etiam Coloniæ, anno ſupra ſeſquimilleſimum ſexageſimo ſeptimo in æſtate, apud impeditioris linguæ nobilem in ducatu Montenſi, quem quoque fefellit, promotum, quum forte poculis ibidem indulgeret, acceſſit ejuſdem nobilis miniſter, proximæ *Chirurgus ſceleratus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

arcis præfectus, nomine Elbertus, calantica ægrotorum more tectus ut medica ejus opera, ſic perſuaſus, uteretur. Hic mox vittam linream ex capite abjici jubet medicaſter, atque ut ſecum cyathos exhauriat hortatur ægrum. Quod quum hic averſaretur, ſibique à medicis, vino ut parce uteretur, imperatum aſſereret: reſpondit iſte, ſibi alias occultiores eſſe curandi rationes, quas neſcirent reliqui medici. Id ideo tentatum, ut à bene poto, nec ſatis ob id prudente, liberaliorem curationis ſuæ mercedem paciſceretur, ejuſque dimidium, quod ei moris eſt, ante auferret. Hinc ſeorſum cum ægroto ſecedit, morbi magnitudinem proponit, cauſamque eſſe maleficium, in univerſam deinde ejus familiam atque pecora proſerpturum ſæviſſime, niſi obviam iretur, perfrictiſſima fronte mendaciter imperito homini perſuadet. Tandem ubi de ampla curationis mercede tranſactum eſſet, diligenter porro induſtrieque inquirit, num quem domi inter familiam aleret, cui fidi queat? reſpondit ægrotus, ſe famulum & filiam habere. Impoſtor, quot annorum eſſet filia, rogat: ait pater, Viginti: inquit impoſtor: Satis eſt, hæc erit noſtro inſtituto & actionibus non inidonea. Inde jubet utrunque parentem ad filiæ pedes procidere ſuppliciter, & obnixe orare, ut in cunctis medico obſequeretur, dictoque audientem ſe exhiberet, alioqui non rite conſuli poſſe patris valetudini: cujus uterque cupientiſſimus ad filiæ genua provolvitur, ſupplexque ex nebulonis iſtius præſcripto obſecrat & obteſtatur. Tum mandat, ut pilum tam ſuum quam uxoris, item filiæ, necnon omnium, quos domi aleret, hominum, ut & brutorum, abſciſſum, filiæ traderet, ſibi in arcem, ubi ægrotus degeret, certa atque conſtituta hora deferendum. Hac fabulæ epitheſi induſtrie ad hunc modum inſtituta, ad reliquos actus progreditur. Nam quum illa ad præſcriptam horam, dicto obediens, ut patris ſanitati conſuleret, adveniſſet, in conclave ſeorſum ducitur: ubi longa ſimulanter habita occulta oratione, librum, qui in menſa erat, aperit, duoſque cultros decuſſatim tranſverſos in eo ponit, multo cum murmure, diris item conjurationibus, fictis his illiſque characteribus: tandem & circulum in terra ducit, in quem & alterum cultrum à ſe adjurationibus execratum, à puella configi jubet: tum interpoſitis aliquot non intellectis ſuſurroque prolatis verbis, alterum cultrum, ut ante factum erat, defigendum tradit: deinde puellæ metu conſternatæ offulam quandam offert edendam, illique refraganti eam perfrigidam (ſic enim illa narravit poſtea) in os inſerit: qua accepta, ita perturbari viſa eſt, ſive metu ſeu alia occaſione, ut ſibi non
ſatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſatis conſtaret. Hinc pectus nudari juſſit, ſicque mammillis diu popiſmo ſeu palpo tractatis, ſupinam inclinari detecto ventre voluit. Qua in re ubi puella pudica ſe difficilem præberet, atque hic Tragicus comœdus patris exitium certiſſime ſubſequuturum, ipſamque in idem & gravius malum lapſuram, niſi morem gereret, minitaretur, neceſſarioque hic mutuam carnis contrectationem requiri perſuaderet, in ſinum prolapſus, pudoris mox zonam ſolvit, caſtitatiſque munimentum perrupit. Altero die eodem curationis modo obſervato, ſecundum fabulæ actum ſimul cum juvencula abſolvit. Tentavit idem & tertio, ſed ſolum bis ipſum ſuam ſatiaſſe libidinem, illa faſſa eſt poſtea. Interea & medicamenta ægroto exhibuit ſingulis diebus tam crudelia, ut præſentem hic præ nimio cruciatu timeret mortem, ob idque lecto affigeretur continuo, quum ante inceptam curationem, quaſi nihil incommodi pateretur, obambularet. Nec quidem immerito, quod mercurium præcipitatum huic fuiſſe propinatum, à prudentioribus & forte actionum medicaſtri conſciis judicaretur. In iis ſuis tormentis & carnificina hunc quandoque ſuppliciter, licet venire detrectantem, advocat, lenimenque torturæ quærit: tandem & dilectiſſimam filiam rogat, quid ipſa animadverteret conſilii, & quem ſperaret ſucceſſum ex curationis modo. Quam ubi pudore ſuffuſam, ac in lachrymas pronam, vix quicquam reſpondere obſervaret, doloris cauſam extorquet. Illa rem omnem ordine patri explicat, & cataſtrophe dolum detegit, ſe etiam menſtruam fluxionem ex eo congreſſu paſſam fuiſſe queritur, hymenis venarum ejuſmodi inſultu ruptarum imperita. Ex lamentabili patris relatu hæc ad me pervenere. O verum maleficium! ô facinus horrendum, flagitium & ſcelus morte etiam crudeliſſima expiandum! Nec alio à me teterrimum hoc factum promulgari quis arbitretur, quam ut in ſimilibus caſibus, alieno damno quilibet cautior, non tam faciles aures & obvias manus præbeat cuicunque, ſanitatem tanta impudentia arrogantiaque pollicitanti, & mercede iniqua ſtipulanti. Interim actor hic ſuos habet, qui ipſum mirentur, prædicent, promoveantque, etſi quoque lippis & tonſoribus innotuerit, eum licet provectioris ætatis, alteram duxiſſe uxorem, ſuperſtite etiamnum priore. Sed in eam mentis caliginem dilabi, proh dolor, hos, qui alio iniquius commiſſi gladii poteſtatem torquent, eſt quod gemitibus aſſiduis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quum peccatorum noſtrorum amplitudo ſic mereatur, conqueramur.

§ 2. Cuidam nobili extreme decumbenti, contra febrem adhibuiſſe eundem chirurgum ſequentem curationem, mihi referebatur, quum ad eundem deploratum poſtea accerſerer. Tres ille radiculæ partes huic obtulerat, ſingulas ſemel mordendas, ad primam inquiens, Utinam Chriſtus non eſſet natus: ad alteram, Utinam mortem non obiiſſet: ad tertiam, Utinam non ſurrexiſſet. Deinde illis collo appenſis, jubet eum bono eſſe animo, ſi illæ perirent: qui enim eas tolleret, hunc ſimul febrem ablaturum pollicebatur. Sic non multo poſt, empyemate, meo quidem judicio, interiit.

§ 3. Uſurpatus & is modus, Jeſus Chriſtus † qui natus eſt, liberet te N. ab hac infirmitate †: Jeſus Chriſtus, qui mortuus eſt † liberet te N. ab hac infirmitate †: Jeſus Chriſtus, qui reſurrexit † liberet te N. ab hac infirmitate. Inde quinquies oratio Dominica & Salutatio Angelica recitentur quotidie.

§ 4. Ejuſdem ordinis fuit is medicaſter, qui apud Xantos Cliviæ, cuidam juveni ex tympanite tumeſcenti, nuper perſuaſit, ſeniorē viperam cum duobus rubris colli circulis, & duas juniores in ventre exundante foveri ex maleficio: & quum exactius obſervaretur, dum hunc curat, ne à vehementibus purgationibus, ſimul excrementis viperas mortuas miſcere fraudulenter poſſet, tandem ægrotum partus dolores paſſurum fingit, ac proinde ſe oportere partibus pudibundis occulte manus admoliri: cui reſpondet mater ægroti, admonita prius, ſuis manibus ſe effecturam, quicquid in eam rem deſideraretur. Sic deſiit impoſtor, & poſt dies quatuordecim moritur æger, qui à quodam chirurgo eam ob cauſam ſecabatur, ut cunctis hujus nebulonis innoteſceret dolus, quemadmodum & contigit: hinc incunctanter alio avolavit funeſta hæc & infauſta ſtrix.

Dæmones non aliter ſanare morbos, quam à læſione ab illis invecta ceſſando.

CAP. XVI.

Fortalitium fidei lib. 5. de Bello dæmonum.

Si jam objiciatur felix curationum harum magicarum ſucceſſus: reſpondeo, In vita ſancti Bartholomæi legi, dæmonem curaſſe morbos: atque hoc feciſſe non ſanando, ſed à læſione, quam ipſe invexit, ceſſando, ut tradit Abdias epiſcopus Babyloniæ, libro octavo Certamin. apoſtol. in hæc verba: In idolo Aſtaroth apud Indos dæmon erat, qui ſe curare languidos, & cæcos, quos ipſe lædebat, illuminare fateretur. Erant enim ſine Deo vero homines illi: & neceſſe erat, ut à Deo falſo ludificarentur, qui ejuſmodi arte illudit, verum Deum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Deum non agnoſcentes. His concitat dolores, morbos, damna, pericula, datque reſponſa, ut ipſi ſacrificent: & quum à ſe invecta removet, tanquam ab ipſo ſanentur, exiſtimant omnes, nimirum ſtolidi: ille autem non ſanando ſubvenit, ſed à læſione ceſſando. Itaque cum lædere deſinit, curaſſe putatur. Et poſt: Ipſe diabolus arte reddit homines ægrotos, iiſque ſuadet venerari idola: & ut ſibi eorum animas devinciat, ab eorum vexatione deſiſtit, ubi lapidi aut metallo dixerint, Tu es Deus meus.

§ 2. Et poſt ex Bartholomæi mandato fatetur dæmon, primo carnem hominum à ſe lædi, verum in animas nullam ſibi conceſſam eſſe poteſtatem, niſi ſacrificaverint. Deinde ſubdit: At ubi pro corporis ſui ſalute nobis ſacra fecerint, ab afflictione deſinimus, quod tum in illorum animabus dominari inchoamus. Cum itaque à læſione quieſcimus, eos curare videmur, & velut dii colimur, dæmones interim exiſtentes. Pulchre id à Tertulliano etiam docetur his verbis: Habent de incolatu aëris, & de vicinia ſiderum, & de commercio nubium, cœleſtes ſapere paraturas, ut & pluvias, quas jam ſentiunt, repromittant dæmones, benefici plane & circa curas valetudinum: lædunt enim primo, dehinc remedia præcipiunt ad miraculum nova, ſive contraria, poſtquam deſinunt lædere, & curaſſe creduntur. *In Apolog. cap. 22.*

§ 3. Adjungam quod in hanc ſententiam Tatianus Aſſyrius, Iuſtini diſcipulus, qui claruit circiter annum centeſimum ſeptuageſimum, contra Græcos diſſerat: Nullus affectus, inquiens, per occultam alterius rei diſſenſionem tollitur, nec ægrotus aliquis curatur amuletis, ut pelliculis appenſis. Dæmonum iſtæ aggreſſiones ſunt: & qui ægrotat, vel amat, vel odit, vel appetit ultionem, iſtos ſibi auxiliatores aſciſcunt. Utuntur autem dæmones hoc artificii modo. Quemadmodum figuræ literarum, & verſus, qui inde conſcribuntur, non per ſe poſſunt indicare, quod ſcribitur: ſed hæc ſibi cogitationum ſuarum ſigna homines conſtituerunt, ex certa ipſorum conjunctione, ita ut ordo literarum definitus eſt, rem intelligentes: ſic etiam variæ radices, & nervorum & oſſium adhibitio, non ſua natura aliquid efficiunt, ſed tanquam elementaris inſtitutio ſunt improbitatis dæmonum, qui ad quid ſingula valere debeant, præſcripſerunt. Ubi vero ab hominibus uſurpari viderint miniſterium vel curationem ipſorum, ſuperveniunt, & eos ad ſervitutem redigunt. Et poſt; Non ſanant dæmones, ſed dolo capiunt homines.

§ 4. Et recte Juſtinus ille maxima dignus admiratione, dæmones

latro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

latronibus ſimiles eſſe docuit. Siquidem ut illi viros aliquos capere ſolent, deinde pacta mercede familiaribus eos reſtituere: ſic etiam, qui à vobis exiſtimantur dii, quorundam hominum membris ſe inſinuantes, deinde per ſomnum ſuam in illis gloriam fabricantes, in publicum prodire jubent: & in conſpectu omnium, poſtquam deſideratis ex mundo rebus ſe expleverunt, ab ægris avolant, & morbum ſuo dolo productum obliterantes, priſtinæ valetudini homines reddunt. Teſtatur & D. Hieronymus, licet virtute magica poſſunt aliqua fieri miracula, ut illa, quæ pertinent ad curioſitatem tantum, & vanitatem (Sicut Simon magus fingebat ſtatuas ambulare, loqui, ridere, & ſimilia) ea tamen, quæ ſunt ſalubria, ut exiſtunt curatio languidorum, illuminatio cæcorum, & hujuſmodi, non poſſe artibus magicis ſive à dæmonibus effici.

§ 5. Eleganter breviterque hoc dæmonis ſtudium ac medelam expreſſit Cyprianus De idolorum vanitate, ubi poſt longam de Auguriis & Aruſpiciis diſputationem ſubjungit: Hi ſpiritus maligni afflatu ſuo vatum pectora inſpirant, extorum fibras animant, avium volatus gubernant, ſortes regunt, oracula efficiunt: falſa veris ſemper involvunt. Nam & fallunt & falluntur, vitam turbant, ſomnos inquietant, irrepentes etiam corporibus occulta mentis terrent, membra diſtorquent, valetudinem frangunt, morbos laceſſunt, ut ad cultum ſui cogant. Et mox: Hæc eſt de illis medela cum ipſorum ceſſat injuria. Nec aliud his ſtudium eſt, quam à Deo homines avocare, & ad ſuperſtitionem ſui ab intellectu veræ religionis avertere: & quum ipſi ſint pœnales, quærere ſibi ad pœnam comites, quos ad crimen ſuum fecerunt errore participes.

§ 6. Hinc Auguſtinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant fideles ſacerdotes populos ſuos, ut noverint, magicas artes incantationeſque, quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedii poſſe conferre, non animalibus languentibus claudicantibuſve, vel etiam moribundis quicquam mederi: ſed hæc ſunt laqueus & inſidiæ antiqui hoſtis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur, & ſi quis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur. Idem fere in libro de Civitate Dei legitur: & 26. q. 2. qui ſine. ubi mortem potius eſſe dicendam ejuſmodi curationem, quam vitam, docetur. Idem: Valent dæmones affligere, quoſcunque Deus propter peccatum, eorum tyrannidi ſubjecit. Iſychius lib. 6. comment. in cap. 19. Levit. Peſſimum eſt magis adhærere, quia dæmonum

monum inimicorum nobis & peſtilentium nomina dicunt. Qui etſi ad breve tempus, ut in errorem mittant, videntur operari aliquid quod ad corporalem ſanitatem vile & parvum, quale etiam imperiti medici operari poſſunt: veruntamen nec hoc ut boni, neque ut bene volentes hominibus operantur, ſed in ſervitutem illos redigere, & à Deo ſeparare cupientes.

§ 7. Ad curationum harum dæmoniacarum cognitionem facit, quod Sabellicus ſcribit: Talis, inquiens, Circenſium ludorum fuit pompa, quos tum inſtaurari contigit, quod quidam è plebe homo T. Latinus, ſive Tyberius Atinius, ut alii ſcribunt, à Jove erat monitus, ut conſulibus nunciaret, non placuiſſe ſibi proximorum Circenſium præſultorem: inſtare urbi periculum ingens, niſi darent operam, ut ſibi ludi ex integro fierent. Id ille imperium quum forte detrectaſſet, veritus ne, ſi fidem non feciſſet, pro ludibrio abiret in ora hominum: ita accidit, ut paucis diebus, quibus ſpecies illa fuerat homini noctu oblata, filium nulla evidentiore morbi cauſa amiſerit. At tum iterum ſimili oraculo interrogatus, an ſatis magnam haberet ſpreti numinis mercedem? Cæterum, quum rem adhuc in occulto haberet, ſubita eſt corporis debilitate afflictus. Tum demum propinquorum conſilio uſus, lectica primo in forum ad conſules, mox per illos in curiam delatus, ubi, quæ per quietem fuerat juſſus dicere, ordine expoſuit. Miraculo accidiſſe ajunt, ut in pedes erectus, domum incolumis abierit. Sed malorum dæmonum aliquis Atinio in ſomnis affuit, qui futurum intelligens, ut paucis diebus ille filium amitteret, ipſeque aliquanto brevius gravi eſſet morbo defuncturus: ubi ſcilicet à ſe affligi deſiiſſet, hanc fallendi anſam nactus, ut Romanum pop. in majores adhuc tenebras conjiceret, ridiculum illud ludorum ſchema oculis cæcæ multitudinis offudit. *Ennead. 2. lib. 9.*

Fictam eſſe dæmonum Sanationem, & eam quandoque à Deo permitti ob imprudentium credulitatem, admodum ſæpe efficacem.

CAP. XVII.

ITAQUE liquet, fictam ſaltem ſimulatamque curationem quandoque exhibere dæmonem, à cruciamento, cujus ipſe author extitit, deſiſtendo libenter, cujus rei admiratione faciles hominum mentes illaqueet, ſibique infidelitate ſubjuget ſpiritus in diffidentiæ filiis efficax: hoc unum cum primis annitens, ut hi, quos defraudarit, eum divino cultu & honore dignentur. Vel Deũ, ob contumacem hominum *Epheſ. 2.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

incredulitatem, plerunque aliqua permittere credimus, ut videntes non videant, & audientes non audiant, nec intelligant. Vel quo modo ex confidentia in medicum, medicamentis plus accreſcere interdum virium conſpicimus: ſic ex fide ſuperſtitioſe adhibita ejuſmodi incantationum verbis, quanquam ex Scriptura frequenter furto ſatiſque inconcinne ſubtractis, aliquid ſingularis energiæ accedere, non temere quis credat. Quod nec Galenum latuit, illum plures curare, affirmantem, in quem plures confidunt. Tantum habet ponderis, intenſa ſanationis imaginatio. Quare Pomponatius dicere non veretur, in ſanatione acquiſita ex veneratione oſſium Divis aſcriptorum, ſi eſſent oſſa canis, & tanta & talis de eis haberetur imaginatio, non minus ſubſequeretur ſanitas. Multa ſiquidem corpora veneratione dignamur ſæpe in terris, quorum animæ patiuntur in inferno, authore Auguſtino.

1. Prognoſt. 2. Lib. de Incantament. cap. 12.

Imaginatio intenſa ſanationis efficax.

§ 2. Ex majorum hiſtoriis recentique patrum noſtrorum memoria, repetunt plerique exempla, aſſeruntque non paucos ad ſola vota ſanctis, neſcio qua credulitate & religione facta, aut ex cantactu contuituve oſſium (non dicam thecarum) quæ de quorundam cadaveribus collecta ac reſervata ferebantur, recuperaſſe amiſſam virium integritatem, ſanitatis reſtitutione εἰδωλομανίαν ſtabiliente, univerſi cultus impii authore unico diabolo. Imo inde natam pervaſiſſe in animos hominum opinionem, auctamque ætate & roboratam inveteraſſe ajunt: ut plus valere, longeque validius obortas corpori ægritudines evellere atque extirpare, ſola vota ſtatuis delata, quam remedia cenſerentur. Eam inoleviſſe conſuetudinem addunt, ut, ſi quid adverſi accideret, non divina deſiderarentur auxilia, ſed in ſubſidium illi invocarentur ſancti, quos talibus præſidere ac dominari malis perſuaſum erat: neglectum ea ratione fuiſſe Deum, contemptuique & pro nihilo habitam medicorum operam, preces quoque Deo ad cœleſtium mandatorum præſcriptum deferendas, directas fuiſſe ad ſanctos, aut ad ſtatuas: vim item medicatricem, divinitus remediis in natura ordinatis inditam, votis fuiſſe tributam.

Conſtantis credulitatis potentia.

§ 3. Quantum autem valeat conſtans credulitas apud vulgus, prope innotuit. Credulitatem requirit ſuperſtitio, quemadmodum fidem vera religio. Tantum poteſt obfirmata credulitas, ut etiam miracula operari credatur in opinionibus & actionibus falſis. Quilibet enim in ſua religione, etiam falſa, modo firmiſſime credat veram, ſpiritum ſuum ea ipſa credulitatis ratione elevat, donec aſſimiletur ſpiritibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tibus illis, qui ejuſdem religionis duces ſunt & principes: eaque videatur operari, quæ natura & ratio non diſcernunt. Hæſitatio vero & diffidentia, inſtitutum opus non modo in ſuperſtitione, ſed etiam in vera religione infirmant: & effectum quæſitum, licet multo uſu confirmatum, enervant. Quomodo autem ſuperſtitio imitetur religionem, exempla oſtendunt, inquit Agrippa: videlicet, quando excommunicantur vermes & locuſtæ, ne frugibus noceant: quando baptizantur campanæ & imagines, & ejuſmodi plura. Sed quia priſci illi magi, & qui ejus artis authores apud veteres extiterunt, fuerunt Chaldæi, Ægyptii, Aſſyrii, Perſæ & Arabes, quorum religio omnis perverſa erat, & idolorum cultu inquinata: cavendum nobis ſummopere eſt, ne permittamus illorum errores ſupra noſtræ religionis Chriſtianæ puram veritatem dominari. Blaſphemum enim hoc eſſet, & βδέλυγμα.

De Occult. Philoſoph. libro 3. cap. 4.

Hiſtoriis non illepidis oſtenditur, quantum in magicis curationibus valeat temeraria credulitas.

CAP XVIII.

CÆTERUM quid temeraria illa valeat credulitas, exemplis oſtendam ridiculis: & prius non illepidum, à viro Eccleſiaſtico, non infimi nominis Theologo, accepi. Narrabat is, ad mulierculam quandam oculorum lippitudine aliquandiu laborantem, caſu nebulonem divertiſſe, qui ſanationem oculorum certiſſimam pollicitus, ſuſpenſa in ipſius collo ſchedula, tam cavit ſtricte, ne ea auferretur aut aperiretur aut legeretur, ut nihil hinc prorſus expectandum juvamenti aſſeruerit, ſi aliquo hîc modo delinqueretur. Mulier in multam erectam ſpem confidens, à lachrymis ſe quoque continuit, quibus antea oculorum accreſcebat vitium: atque hac ratione paulatim convaluit. Demum ob adeptam ſanitatem ſchedula negligenter habita decidit: ejuſque cui hactenus unice fidebat, animadverſa dein jactura, redeunt lachrymæ, malumque recrudeſcit. Schedulæ interim ab alio inventæ, reſeratæ & lectæ, inſcripta Germanico idiomate hæc ajebat fuiſſe verba: *Der Teuffel cratze dir die augen auſſ, vnd ſcheiſſe dir in die löcher.* Quod ſi verbum verbo reddatur, ſonat: Diabolus eruat tibi oculos, ac eorum foramina ſuo ſtercore impleat. Si horum aliqua fuiſſet virtus verborum, evulſi periiſſent oculi, cavitatibus dæmonis excrementis rurſus infartis. Non omnino abſimile, Plinio referente, videtur illud Marci Servilii Noviani principis civitatis, qui in metu lippitudinis, priuſquam eam ipſam nominaret, aliuſve ei prædiceret, chartam duabus Græcis literis P & A inſcriptam, circumligatam lino, ſubnectebat collo.

Idem ferè legitur in Libro Germanico de ludicris & ſeriis. cap. 427.

Schedula ridicula collo appenſa.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Chartula inanis collo ſubnexa.

§ 2. Sic cuidam puellæ terrificio furore interdum à dæmonio agitatæ, chartulam corio tectam, antea quidem in altari Miſſæ recitatione ſacratam ſcilicet, ſuſpendit eccleſiaſticæ profeſſionis vir, ſanationem pollicitus: ea tamen cautione adhibita, ut in officio & rei fiducia retineretur puella: ſi ſchedula neglectui habita periret, eam ad priſtinum relapſuram. Idcirco de cuſtodienda vigilanter chartula, ſingularis omnibus incumbebat cura & ſtudium. Tandem conjunx mea Judith ad villicum noſtrum divertit, è quo ubi miſerabilem puellæ caſum cognoviſſet, illam continuo voluit accerſiri. Atque hic illa ſtudioſe pieque admonita ab uxore, ac rectius inſtituta, ut nimirum fiducia in Deum afflictorum patronum concepta, dæmonis negligat ludibria, ſacrilegumque ſacrifici conſiliũ contemnat, eam menſa apparata cibo quoque refici jubet, ſimulque à collo periapton aufert. Quare perculſi territique procul fugiunt ſpectatores, relicta cum puella in domo conjuge ſola, una cum Sophia filia, veriti, ne ob ſuæ anchoræ ſacræ jacturam, cui hucuſque nixa puella minus angebatur, tanquam in portu ſubſiſtens, mox exiliret furore percita, inſultuque violento aſſiſtentes ſuo impeteret more. Interea admonitioni acquieſcens, appoſito fruitur victu, citra ullam animi turbati notam, hilaris: ac, ne unquam amplius tranſverſam à viva in Deum fiducia ſe avocari ſineret, erudita, optime inde, noſtra quidem ſententia, habuit. Corio autem conciſo, implicata aliquoties chartula inerat ſublutea, plana, ſine characteribus: quam confeſtim Vulcano conſecravit, præſente puella, uxor.

§ 3. Huc accedat & aliud de obſeſſo quodam exemplum. Is, dum per ſacrificum mire φίλαυτον, pleriſque conjurationibus & exorciſmorum fulminibus impeteretur adeo, ut jamjam prorſus videretur abigendus dæmon: eoque cunctante, ſupra verticem energumeni tandem adhibita fuiſſet particula S. Crucis, in theca ſive loculo contectæ, ut vulgus opinabatur: ſic demum inſudantem vehementer exorciſtam affatur dæmon: Tametſi non neſciam vanam atque impiam eſſe veſtram de vero crucis ligno, in quo pependit Chriſtus, confidentiam, quum revera fragmentum ſit è patibulo ſectum, nihilominus pertinax iſta opinio veſtra ac confirmata omnium fides facit, ut affectibus veſtris obſequens, nunc hinc cedam, deſeramq; hoc hoſpitium.

§ 4. Fallacem, captioſam & periculoſam hujuſmodi eſſe ſanationem, nemo non videt. Ludit ſepenumero ſub rerum harum ludicrarum ſpeciẽ diabolus: & hoc exequitur, quod machinatores illi

malefici

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

malefici perſequuntur, ut videlicet omnis vis ab ejuſcemodi figmento proficiſci credatur. Recte itaque Rabi Moſes ille Ægyptius, mendaces & ſtultos eſſe affirmat, qui ſoli figuræ, ſoli ſcripturæ, ſolis lineamentis, ſolis denique vocibus aëre fracto natis, tantam miraculorum vim & poteſtatem tribuant. Nec temere Antoninum Caracallam imperatorem eos condemnare ſtatuiſſe, tradit Ælius Spartianus, qui contra tertianas & quartanas febres periapta geſtarent: quæ quoque à Luciano lepide irridentur. *Perplexor. 1. 70.*

§ 5. Similes quoque curationum modos, ut ſuperſtitioſos, rejicit Auguſtinus his verbis: Superſtitioſum eſt, quicquid inſtitutum eſt ab hominibus ad facienda & colenda idola, pertinens vel ad colendam, ſicut Deum, creaturam, partemve ullam creaturæ: vel ad conſultationes, vel pacta quædam ſignificationum cum dæmonibus placita atque fœderata: qualia ſunt molimina magicarum artium, quæ quidem commemorare potius, quam docere ſolent poëtæ. Ex quo genere ſunt, ſed quaſi licentiore vanitate, aruſpicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſive in præcantationibus, ſive in quibuſdam notis, quas characteres vocant, ſive in quibuſdam rebus ſuſpendendis aut ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & angelorum malorum exorta. Unde hæc cuncta vitanda ſunt Chriſtiano, & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Item Serm. de Temp. 215. Etſi adhuc videritis aliquos aut ad fontes, aut ad arbores vota reddere, ſortilegos etiam & divinos vel præcantatores inquirere, phylacteria etiam diabolica & characteres, aut herbas vel ſuccos ſibi aut ſuis appendere, duriſſime tanta eorum peccata increpantes dicite: quia, quicunque fecerit hoc malum, perdit Baptiſmi ſacramentum. Identidem Serm. 241. de Tempore. *In Dial. philoſoph. de Doctrin. Chriſt. 11. 20. & 27. q. 2. c. illud.*

§ 6. Hic negligi minime oportuit induſium illud, neceſſitatis nuncupatum, Germanis *Nothembd*, tantopere à proavis celebratum, quo induebantur, ut in bellis à quocunque telorum vel ſphærularum bombardicarum ictu & armorum injuriis liberi perdurarent, & quodvis aliud corporis incommodum declinarent ſecuri. Eo quoque uſæ ſunt parturientes, ut citius tutiuſque fœtum deponerent. Hinc nomen ſortitum eſt, quod in neceſſitate uſurparetur, & ſuum præſtaret auxilium. Hoc autem ſolenni modo adornabatur. In una eademque nocte feriarum Natalis Chriſti, filum ex lino in nomine diaboli à junioribus *Induſium neceſſitatis. Nothembd.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

notæ caſtitatis puellis neri texique, & induſium conſui debuit. In pectore vero duo aſſuebantur capita, in quorum dextro longa propendebat barba, & velut galea erat impoſita: ſiniſtrum autem horridum & corona ornatum, regis illius magni Beelzebub fuiſſe diceres: latus utriuſque muniebatur cruce. Longitudine à collo medium hominem contegit induſium cum manicis. Id apud eximiæ nobilitatis virum vidi, cui à patruo milite ſtrenuo ceſſerat, qui eo muniri ſolet, plurimum huic fiſus: quemadmodum plerique etiam Cæſares, aliique principes & magnifici conſuevêre. Hæc autem plus quam ſuperſtitioſa, Sathanæ doctrinam craſſe nimis redolent.

Quod eximii medici alligationibus, characteribus, carminibuſque uſi ſint: & de Homerica medicatione, ac Veſpaſiani miraculo.

CAP. XIX.

Lib.10. ca.1. circa finem. l.9. ca.4. & li. 11. in fine. lib.11. cap.9. Hunc eon omine taxat Joannes Gerſon. Annulorum, alligationum, characterum, & carminum uſus apud medicos. Homerica medicatio. Cap. 4.

Interim excellentiſſimos quoſdam medicos, qui non parum fidei his appoſuêre nugis, hic graviter impegiſſe non ignoro. Ex horum numero eſt, doctiſſimus alioqui, Alexander Trallianus, qui Herculis erecti leonem ſuffocantis, & in lapide medico inſculpti imaginem annulo aureo incluſam & geſtatam, colicis mederi affirmat: ſic & calculoſis, podagricis & febricitantibus conſuluit non ſolum alligationum, ſed & characterum & carminis uſum. Galenum quoque ab iis, quæ evidenter apparent, perſuaſum temporis proceſſu, adducit, vim iis ineſſe ſentientem (in tractatu de Homerica medicatione) quam tamen antea negaverat. Inſcriptionis autem ea extitit cauſa, quod Homerus ſuppreſſum verbis ſanguinem, & myſteriis ſanatos morbos tradiderit. Nec Aëtium, hærentes in gula & tonſillis ſpinas & oſſicula carmine ſuperſtitioſo excantare, puduit. Telum carmine ex thorace retractum, ſupra ex Benivenio commemoravi. Marcellus etiam paſſim inculcat carmina: his quoque uſus eſt Octavianus in Euporiſtis, Item Q. Serenus, qui verbum, Abracadabra, chartæ figura à ſe tradita inſcriptum, appenſumque ex collo, à febribus, maximeque ab hemitritæo liberare docet. Gordonius itidem, & plerique alii ſuperſtitionibus addictiores medici recentiores, licet primarii, carmina habuêre familiaria, ut etiam ad ſanguinis profluvia, ad comitiales acceſſiones, ad partus difficultatem, ad febres intermittentes & erraticas, ad lumbricos, vulnera, fiſtulas, luxationes, hernias, & neſcio ad quæ non, haud pauca invenerint.

Libro 2. method. cap. 11. de Homerica med.

§ 2. Quorum experientiam (inquit Augerius Ferrerius) cum ob oculos poſitam, & tot illuſtrium virorum authoritate confirmatam vide-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

videris, quid facies? Nam iis, quæ ſenſibus expoſita ſunt, contravenire, ſani hominis non eſt: doctorũ vero experimenta infirmare, temerarium. Tu vero, dices, qui hæc inculcas, quid ſentis? Dicam libere. Neque enim ſuperſtitioſus homo ſum, neque fabularum amans, ſed veritatis ſtudioſus: in quam cum toto animo ac ſtudio omni incumberem, prodigioſas quoque has curationes attingere volui, ne qua parte in artis operibus deficerem. Deprehendi itaque, curationis hujus eventum non è characteribus, non ex carmine promanare: ſed tanta eſt vis animi noſtri, ut, ſi quid honeſti ſibi perſuaſerit, atque in ea perſuaſione firmiter perſeverarit, idipſum, quod concepit, agat, & potenter operetur: modo alterius, in quem agit, animum non habeat repugnantem, neque diffidentem. Nam, ſi etiam fidentem & coadjuvantem hubuerit, citius, quod intenditur, perficietur: ſi neque fidentem neque diffidentem, nihilominus vis animi agentis operabitur. Id in dentium doloribus, in quibus frequentiſſima hæc eſt medicatio, aperte videre licet. Nam præcantator ita movet non reluctantis ægroti animum, ut dolor illo ſubmurmurante, vel cum characteribus agente, ſenſim extinguatur. Quod miraculo non caret. At, ſi forte æger diffidat, aut plane ridiculum exiſtimet remedium, aut circunſtantes habeat, qui fidem elevent, & remedium coram illo contemnant, præcantanti nulla vis erit, quia perſuaſioni ſuæ repugnantem habet alterius animum.

§ 3. Hic illud interſeram, quod cuidam puellæ nobili dolorem dentis à nobili viro carmine lenitum meminerim. Sed illam redargutam ob impium curationis modum admiſſum, facti pœnituit: quare recurrit dolor, qui tamen poſtea evanuit ſponte. Qui vero citra fidem ac perſuaſionem ad incantandum acceſſerit, operam ſuam ludet: niſi forte tam ſtupidum alterius nanciſcatur animum, qui ſimulatione ſe decipi non ſentiat. Non ſunt ergo carmina, non ſunt characteres, qui talia poſſunt: ſed vis animi confidentis, & cum patiente concordis: ut doctiſſime à Poëta dictum ſit:

Nos habitat, non tartara, ſed nec ſidera cœli:
Spiritus, in nobis qui viget, illa facit.

§ 4. Verum confidentia illa ac firma perſuaſio comparatur indoctis animis per opinionem, quam de characteribus & ſacris verbis conceperunt. Doctis & rerum intelligentiam habentibus, nihil opus eſt externis: ſed cognita vi animi, per eam miracula edere poſſunt, qualia de Apollonio refert Philoſtratus, cum ab externis mundaniſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

que negociis in animi ſeceſſum ſe recepiſſet. Indoctus ergo animus, hoc eſt, ſuæ poteſtatis & naturæ inſcius, per externa illa confirmatus, morbos curare poterit. Doctus vero, & ſibi conſtans, ſolo verbo ſanabit: aut, ut ſimul indoctum animum afficiat, externa quoque aſſumet, non ſolum, quæ vulgo prolata dicuntur, verum etiam alia quoque à ſe inventa, vel quæcunque illi ad manum aut in mentem prompte venerint. Hactenus ille.

§ 5. Hanc autem Ferrerii ſententiam, ejuſmodi nimirum effectus ex conſtanti & firma operantis perſuaſione conſequi, modo patientis animus non reluctetur, erudite confutat ornatiſſimus vir D. Thomas Eraſtus in parte prima diſputat. de nova Paracelſi medicina.

§ 6. Ut porro intelligatur manifeſtius, in illis, quæ præter naturæ ordinem adhibentur, curationibus, dæmonium ſæpe operari & colludere in hominum exitium, verba Antonii Sabellici hic adferam. Mirum, inquit, quantum præſtigiorum, ipſius principis & aliorum oculis offuderunt mali dæmones, per id tempus, quo Veſpaſianus Alexandriæ fuerit. Nam & Baſilides libertus, qui aberat, viſus eſt illi ſacrificanti miniſtrare, ut regum nomen futuro imperio omen fecerit: & mox paulo illum pro tribunali ſedentem, duo è plebe viri adierunt, opem ſibi orantes à Serapide demonſtratam: hic oculis captus, ille debili crure, per quietem ſe monitos dicere, fore ut cæco dies illuceſceret, ſi ipſius oculos ſputo Veſpaſianus inunxiſſet: alterque firmior fieret, ſi calce contingeretur. Quum vix fides rei eſſet, nec res ullo modo ſucceſſura crederetur, ne experiri quidem à principio Veſpaſianus auſus eſt. Cæterum amicis hortantibus, utrunque pro concione tentavit: nec defuit eventus. Verebatur ſcilicet dæmon ille, quem ſub Serapidis nomine colebat Ægyptus, errorum mater, ne piorum eccleſia recens ibi conſtituta, ex vetuſto illo ipſum exturbaret domicilio: præviditque futurum, ut duo ægri, uterque ſua defuncturus eſſet clade: impulitque proinde ambos, ut à Veſpaſiano opem implorarent, ut, quum eventus ſecutus eſſet, ejus favore, qui erat rerum potiturus, oraculi majeſtas augeretur, nec ex ipſo Imperii faſtigio ad veræ lucis fulgorem animum intenderet.

Ennead. 9. lib. 3.

Veſpaſiani miraculum.

§ 7. Finiam hæc capita ſententia hac memorabili, quæ 2. Decret. legitur: Semper diabolus ſub velaminibus latens, prodit ſe, dum ea confingit, quæ hærent perſonis, per quas fallere nititur. Si autem quilibet opponit & dicit: Quomodo eveniunt illa, quæ illi divini prædicunt futura: aut quomodo poſſunt ægris præbere medelam, aut

Cap. 26. q. 5. epiſcopi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſanis immittere ægritudinem, ſi aliquid propriæ virtutis aut poteſtatis non habeant? hoc à nobis accipiat reſponſum. Quod ideo quiſquam non debet eis credere, quia aliquando eveniunt, quæ prædicunt, aut ſanare videntur languidos, aut lædere ſanos: quia hoc permiſſu Dei fit, ut ipſi, qui hæc audiunt vel vident, probentur, & appareat, qua fide ſint vel devotione erga Deum, ſicut in Deuteronomio legitur Moſes ex divino verbo Dei populo præcepiſſe: non eſſe credendum prophetæ aut ſomniatori, etiamſi evenerit ſignum atque portentum, quod loquutus eſt, ſi à vero Dei cultu is abducat.

Deut. 13.

De ligaturis, periaptis, & amuletis phyſicis. Item dæmones nullis plantis aut terrena materia allici aut fugari.

CAP. XX.

NULLAM tamen hic fidem ligaturis, periaptis & amuletis phyſicis ſubtractam volo. Pleræque enim ſubſtantiæ in earum generatione ſpecificæ aut individualis (ut ſic dicam) conſtitutionis ratione, cœlitus aliqua imbuuntur virtute, quæ ingenita & occulta antipathia aliarum quarundam actiones inhibeat & liget: unde phyſicæ ligaturæ origo & nomen. Ita adamantis & allii præſentia, magnetis operationes, ne ferrum trahat, impedit: oleum, à palearum attractu vim ſuccino adimit ligatque. Oenothora (authore Crateva) collo alligata vel jugo ſuſpenſa, prius vino aſperſa, omnium animalium feritates domat.

Ligatura phyſica.

§ 2. Periapta adhæc & amuleta vere phyſica, ratione quoque fulciri naturali, & ab eorum ſubſtantia vapores quoſdam velut ἀτμοὺς defluere, quidam contendunt medici: qui ſpiratione occulte attracti, morbi cauſam virtute ſua alterare, corpuſque reficere poſſunt. Hac ratione radicem pæoniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore contra epilepſiæ minas ſuſpendimus: ſtercus item lupi & inteſtinum, doloris colici cruciatibus afflicto alligamus, non (ut opinatur Pamphilus medicus) ob incantationis virtutem, ſed cauſam naturalem (ut dixi) occultam, vel ſpiritus ſcilicet harmoniacos, ut Paracelſi ſectatores ſentiunt. Quocirca Galenus eorum experientia doctus, periaptis ſic confidere oportere admonet, ut ſubſtantia illorum, & non incantationis magorum verba, auxilietur.

De periaptis & amuletis phyſicis, vide Theodorum Priſcianum medicum ad Euſebium lib poſtremo.

Galen. lib. 6 & 10. de Simpl.

Lib. 10. Simp.

§ 3. Eandem ſuſtinuit ſententiam Theophraſtus: Potius, inquiens, abſurda illa putentur, quæ alligata & veneficiorum adverſantia vocantur, & tum corporibus tum domibus unice opitulari creduntur. Quæ commenta hominum plane eſſe videntur, qui ſuas artes magnificare celebrareque cuperent. Unde nullam contra malignos ſpiritus

Lib. 9. de Hiſtor. plant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Moly. Hypericon. Fuga dæmonum. Luporum capita.

antipathiam ineſſe moly vel hypericoni ſentio, etiamſi Fuga dæmonum à ſuperſtitioſe credulis nuncupetur: nec alia facultate quam cœleſtium gratiarum, noxios malorum dæmonum vapores à nobis arcere putetur. Luporum item capitibus, januis in eundem finem affixis, tribuo nihil. Vix enim ſcio, an uſquam laxior his ſpiritibus feneſtra aperiatur, quam ubi portarum cuſtodiam his capitibus demandatam conſpicimus. Dictas vero herbas in ædibus ſuſpenſas, ab hominibus & pecore maleficia arcere & fugare, quemadmodum cnebiſii cardui (quem Cuus appellant Ægyptii) viribus dæmonem in colloquium allici, graviſſimi pronunciant authores: quibus tamen, extra veritatis metam non eſt affectu danda fides, quum iis multo citius imponi à ſimulatis dæmonum artibus potuit, quam illis, qui Chriſtum induti, penitius Satanæ ludibria cognorunt.

Cnebiſius carduus, Cuus. Dioſc. lib. 3. cap. 37. Plin. lib. 28. cap. 10. Dioſc. lib. 3. cap. 15. Proclus de Magia & ſacrif. Graviter hic oppugnat Jo. Franc. Picus lib. 7. c. 5. de Prænot ſuperſtit. adverſus magiam. Auguſt. de Civitat. Dei Euſeb. lib. 5. cap. 1. 8. & lib. 8. cap. 6. Plin. li. 30. cap. 1. Plutarch. de Abol. or. 1. Part. q. 115. ar. 5. ad. 3.

§ 4. Quare etiam rerum & vaticiniorum diabolicorum labyrinthis, præclariſſima illa veterum ingenia implicita magis, irretitaque fuiſſe perhibent hiſtoriæ: quæ Chriſti adventu, multorum teſtimonio, prorſus deſiêre & obmutuêre. Spiritus ſunt dæmones, qui, ut nullis alliciuntur plantis vel terrena ſubſtantia, ita nec fugantur: etiamſi plerunque apud ſuos cultores, ſe aliquarum rerum potentia invitari, allici, trahi, cogi, vel etiam abigi, ut impia credulitate eos ſibi magis obſtringant, fraudulenter ſimulent. Hic D. Thomas docet (allegans Auguſtinum 21. de Civitate Dei) dæmones allici per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum, non ut animalia cibis, ſed ut ſpiritus ſignis, ſi modo hæc eis exhibentur in ſignum divini honoris, cujus ipſi ſunt cupidi. His ergo rebus utitur maleficus inſtinctu dæmonis, per pactum invocationis expreſſe vel tacite, vel ad infamandum creaturas Dei, quæ de ſe bonæ ſunt: vel ad majorem credulitatem & deceptionem fidei animarum hominum perditorum, qui his & aliis utuntur ad invocationem. Non igitur utitur maleficus, immo verius dæmon, hujuſmodi, tanquam rebus efficacioribus ad tale maleficium, ſed tanquam ſignis pacti illius inter ſe & ipſum maleficum, quem jam ut ſuum cultorem poſſidet tanquam hæreticum, & à fide alienum. Hæc ille. Poſſe tamen quædam corpora, velut melancholica vel cholerica, non tam graviter à dæmonio exagitata, quibuſdam adhibitis rebus vel harmoniis nonnihil immutari, & ab afflictione levari, inficias ire nolo: quo modo Saulem muſica per auditum demulcente quietiorem redditum legimus.

1. Reg. 16.

Quibus

Quibus materiis dæmones & maleficia arceri credebat antiquitas, & eccleſia Romana.

CAP XXI.

IN ejuſmodi religione ſuum habere locum credebatur ſulphur, ad expiandum ſuffitu malos dæmones: quo in purificationibus ſacerdotes uti ſolitos, velut & aſphalto aut ablutione aquæ marinæ, ſcribit Proclus: quoniam purificat ſulphur ob odoris acumen, aqua vero marina propter igneam portionem. Hinc Ovidius de Medea: *Sulphur. Aſphaltum. Aqua marina. Dæmones expiantia.*

Terque ſenem flamma, ter aqua, ter ſulphure luſtrat.

§ 2. Expiare & pentaphyllon herba putabatur, proinde in hanc rem uſurpant eam ſacerdotes antiqui: quemadmodum & olivæ ramos, quæ tantæ eſſe puritatis dicitur, ut ferant olivam à meretrice plantatam, vel infructuoſam perpetuo manere, vel omnino exareſcere. Simili modo expiationi conferre arbitrantur thus, myrrham, verbenam, valerianam, phu Arabibus dictam, palmam Chriſti portatam, antirrhinon, vel radicem bryoniæ ſiccam, ac radicis ariſtolochiæ ſiccæ ſuffitum, item benedictam, & caryophyllatam, ſcillam quoque in limine domus ſuſpenſam. *Pentaphyllon. Oliva. Quæ faſcinum & maleficium auferre creduntur.*

§ 3. Tantum gloriæ tradiderunt quidam herbæ vetonicæ, ut domus, in qua ſata ſit, exiſtimetur tuta à piaculis omnibus. Holitha herba in Moravia naſci fertur rara, quæ ſpiritus malignos pellat. *Vetonica. Holitha.*

§. 4. Similiter fel canis nigri ſuffitum, vel ejuſdem ſanguis linitus per omnes parietes, maxime præſtare dicitur tam ad expiandum dæmones malos, quam maleficia, ubicunque fuerint. Sunt & alia antiquis contra faſcinationes commendata, velut palmatum lignum in pomo oſſeum dente limatum, radix ſatyrii Orchis cognominati, fœminæ ſcilicet, quæ diſtinguitur internodiis & ramoſiore frutice. Rutam faſcini amuletum eſſe, tradit Ariſtoteles. Alyſſum in domo ſuſpenſum, ſalutare amuletum exiſtere contra hominum quadrupedumque faſcinationes. Item rhamni tertii ramum valvis feneſtriſve impoſitum, veneficia omnia depellere, tradit Dioſcorides. Contra hæc quoque valere cynocephaliam, docet Appion Grammaticus. Baccharem herbam beneolentem, Virgilii teſtimonio freti, contra faſcinum ſingulari pollere virtute putant: in Bucol. *Probl. xx. 34. III. 89. Plin. xxx. 2.*

Bacchare frontem.

Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Reſiſtere & faſcino, frontis hyænæ corium dicitur.

§ 5. Huc etiam multi lapides, tum ex aliis, tum ex Alberto, ut *Lapides maleficium tollentes.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mendacibus diaboli nundinis accedat authoritatis pondus, conferri queunt. Jaſpidem empuſis & aliis idolis adverſari, refert Dionyſius. Sardium à veneficiis maleficiiſque geſtantem aſſerere, uti & chryſolithum & carchedonium dæmones pellere fertur. Adamantem quoque adverſus incantamenta valere creditur. Corallum rubrum collo infantium appenſum aut armillis inſertum, in brachioque geſtatum, vel etiam in domo retentum, prærogativam habere ajunt contra faſcinum. Lyncurius lapis præſtigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis viſum perſtringere, geſtantem inviſibilem reddere: lipparis ſuffitus omnes beſtias evocare, ſynochitides umbras inferorum educere, anachitides divorum imagines apparere facere: enectis ſomniantibus ſuppoſitus oracula reddere putatur.

Oleum ex gagate. Libro 3. de Antidotis. Ova luſtralia.

§ 6. Oleum adhæc ex gagate ſacratum, dæmoniacis conferre, ſuperſtitioſe docet Meſue. Dicuntur & pennæ upupæ ſuffitæ, phantaſmata fugare. Ovum quoque in luſtrationibus acciri ſolet: hinc ova luſtralia dicta ſunt. Unde Ovidius:

Adveniat, quæ luſtret anus lectumque locumque,
Deferat & tremula ſulphur & ova manu.

Ligatos curantia.

Lib. de incantatione, aſſerente Galeno.

§ 7. Ligatum adhæc ſanare creditur picus avis comeſta: ſuffumigium ex dente hominis mortui: ſi item corpus totum inungatur ex felle corvino & oleo ſeſamino, ex Cleopatra: vel ſi argentum vivum, in calamo vel avellanæ nucleo vacuo cum cera occluſum, ſub pulvinari maleficio læſi collocetur, aut ſub limine oſtii, per quod is in domum vel cubiculum ingreditur.

§ 8. Narrat & Euſebius Serapin, qui Græcis Pluto dicitur, apud Ægyptios ſymbola dediſſe, quibus dæmones expellerentur: docuiſſe etiam ſupplices, quomodo aſſumptis brutorum figuris inſidientur hominibus dæmones: quibus maxime obnoxii fiant, qui cibis ſubinde diſtendantur lautioribus.

§ 9. In ſinum deſpuere, adverſus faſcinationes, veteribus quoque in uſu fuiſſe legitur. Sic apud Theocritum:

Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Ovidius:

Deſpuat in molles tam ſibi quiſque ſinus.

Lib. 1. cap. 5. Memorab. Contra tempeſtates.

§ 10. Vehementiore adhæc ſtrepitu, & maleolentium graminum fumo diſſolvi & ſedari aëreorum dæmoniorum inſultum, creditum eſt. Idcirco, ait Gaudentius Merula, tanquam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nunc Italæ mulieres tempeſtatibus imminentibus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

bus, diri odoris pabula ſub dio comburunt: ſacerdotes autem more Thracum (qui tempeſtate imminente, armati cum ſtrictis enſibus & crotalis, horribilique clamore in nubes fremebant) ad obſtrepera cymbala, quæ campanæ dicuntur, convolant: magis confidentes in boatibus illis apud Deum inanibus, quam orationibus & jejuniis. De ſuis conterraneis fere quid ſimile ſcribit Olaus Gothus, qui concitato in nubibus fragore, ſagittas ex arcubus in aëra excutientes, oſtendebantſe opem ferre diis ſuis velle, quos tunc ab aliis oppugnari putabant. Nec ea temeraria ſuperſtitione contenti, inuſitati ponderis malleos, quos Joviales vocabant, ingenti ære complexos, magnaque religione cultos, ad eum uſum habebant, ut per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & per uſitatam rerũ ſimilitudinem, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantique ſonitus vim fabrilium ſpecie imitantes, deorum ſuorum bellis ſic adeſſe, admodum religioſum exiſtimarent. Durabat is Jovialium malleorum uſus uſque ad annum à Chriſto nato 1130. Eoſdem malleos Joviales pagana ſuperſtitione Sueones colere, tradit Gothica hiſtoria lib. 18. cap. 16.

de Gent. Sept. III. 8.

Mallei Joviales.

§ 11. Apud noſtros quoque proavos, non ſana parochorum doctrina inolevit longa annorum ſerie perſuaſio, artemiſiam in feriis D. Joanni Baptiſtæ ſacris ante domos ſuſpenſam, item alios frutices & plantas, atque etiam candelas faceſque, deſignatis quibuſdam diebus celebrioribus aqua luſtrali rigatas, vel neſcio quo modo expiatas, & quando uſus poſtulat incenſas, contra tempeſtates, fulmina, tonitrua, & adverſus diaboli poteſtatem, opera, & quæcunque maleficia, velut prærogativa quadam valere. Hoc ipſum tradit & Martinus de Arles. Quinimo adverſus illa etiam, agminatim eveſtigio ad omnium campanarum violentum continuumque tractum atque pulſum, ut præſentiſſimum auxilium & anchoram ſacram, concurritur.

In tract. de ſuperſtit. numero 9.

§ 12. Hic noſtri in primis confugient ad ſuffimentum prunæ, cui cor piſcis & jecur impoſitum erat à Tobia: ex cujus odore, in ſuperiora Ægypti fugiſſe dæmonium legitur, ubi angelus illud ligavit. At non tam ſuffumigio fugatum hoc reſpondeo, quam Tobiæ junioris caſtitate, & attenta ipſius, ejuſque conjugis ad Deum miſericordem oratione, ex angeli inſtitutione.

Tobiæ 8.

Tobiæ 6.

§ 13. At veritati minime oportet præſcribere vetuſtatis obſervantiam. Fides eſt, ſpiritualis exiſtens, quæ dæmonem exterminat: verbum item Dei, ſpiritu efficax. Vetuſta hujus rei teſtimonia & exempla, in veritatis libris ſacroſanctis quam plurima atque irrefutabilia leguntur.

Matth. 4. Marc. 1. Luca 4.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 14. Sua adhæc religionis obſervatione, in Apennino Italiæ intra Bononiam & Piſas, exorta tempeſtate mulieres foras procurrunt, eam elevatis manibus conſignantes caſeo in die aſcenſionis Domini preſſo, decuſſatimque ſignato, crucis figura impreſſo fune, atque ita ſe fore illæſas arbitrantur. Eodem in Apennino ovum in Aſcenſionis feſto excluſum adſervant, ſummoque illigant tecto, atque hoc modo iſtas ædes à tempeſtatis injuria tutas fore exiſtimant. Alii ſtrata menſa in medio cubiculi, imponunt inter duas cereas ardentes cerauniam lapidem [*ein donnerbeitel*] is tum ſudat, quod ipſis videtur miraculum: cum tamen non minus natura id fiat, quam vitrearum feneſtrarum ſudatio, aut tum temporis, aut in hypocauſto calente.

§ 15. In hanc inſuper rem varie quibuſcunque ſubſtantiis applicantur exorciſmi, quibus & herbæ ita conſecrantur, ut ſint utentibus eis ſanitas animæ & corporis: fitque precatio, ut ex omnibus hominibus pecoribuſque, quæ inde guſtaverunt, putredo & cuncta diaboli phantaſmata expellantur, &c. Ex agendis & obſequialibus hæc nota.

Ex pontifi-cali. In Agenda veteri. Aqua lu-ſtralis.

§ 16. Huc pertinet, aqua in uſum innumerum ab omnipotente creatore condita, quæ novas ſcilicet vires induerit iis verbis, Exorciſo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Jesu Christi filii ejus Domini noſtri, & in virtute Spiritus ſancti, ut fias aqua exorciſata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & ipſum inimicum eradicare & explantare valeas cum angelis ſuis apoſtaticis. Alexander I. Romanus pontifex author fuit, ut hujuſmodi luſtralis aqua conſecraretur ad dæmones pellendos, & ut in templo domique conſervaretur. Regino item lib. I. de diſcipl. Ecclеſ. cap. 210. ideo benedici aquæ aſſerit, ut ea aſperſi ſanctificentur. Ea quoque domos, agros, vineas, pecora eorumque pabula, cibos item & potus, quibus homines veſcuntur, aſpergenda eſſe, ex cap. 5. Nannetenſis concilii probat: ſed in Græcorum eccleſia, hæc aqua condemnatur ut ſuperſtitioſa.

Sal exorci-ſatus.

§ 17. Habet item virtutem ſuam peculiarem ſal. Eo quoque Elizæus ex Dei mandato inſalubrem aquam Hierichuntis reddidit ſalubrem. Jam autem abſque eo exorciſmis redditur ſanctior præſtantiorque contra Satanam, hoc modo: Exorciſo te creatura ſalis per Deum † vivum, per Deum † verum, per Deum † ſanctum, per Deum, qui te per Elizæum prophetam in aquam mitti juſſit, ut ſanaretur ſterilitas aquæ, ut efficiaris ſal exorciſatus in ſalutem credentium, ut ſis omnibus te ſumentibus ſanitas mentis & corporis: & effugiat atque

diſcedat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

diſcedat ab eo loco, qui te aſperſus fuerit, omnis phantaſia & nequitia vel verſutia diabolicæ fraudis, omniſque ſpiritus immundus adjuratus, &c. Alexand. I. in epiſt. Decretal. I. Idem textu, ext. in c. aquam ſale conſperſam, de Conſecr. diſtinct. 3.

§ 18. Huc referatur & nobile illud balſamum virtutis variæ, præter inſignem ejus odorem: quo ut reges & ſacerdotes Levitici inungerentur, in veræ electionis confirmationem conſtituit in ſua politia Moſes, donec hominem indueret æternus Rex & ſacerdos JESUS Chriſtus. In eccleſia autem Romana gravibus exorciſmis & trina expiatione, ad crucis modum facta, luſtratur, noviesque cum multo murmure genu ter flexo ſalutatur, Ave ſanctum oleum, ter Ave ſanctum chriſma, ter Ave ſanctum balſamum: atque hujus ope & præſtantia non ſolum creditur exturbari dæmonium, ſed ejus loco ſubſtitui Spiritum ſanctum. Nihil autem hic minus adhiberi, quam verum balſamum, pium lectorem volui admonitum.

Balſamum. In veteri Agenda.

Nulla radice dæmonem extrahi, contra Joſephum, & de radice Baaras nuncupata.

CAP. XXII.

CÆTERUM, quod Joſephus gloriatur, ſe præſente Veſpaſiano Imperatore, vidiſſe quendam de gente Hebraica Eleazarum, naribus cujuſdam à dæmone obſeſſi, annulum, cujus ſignaculo radix à Salomone reperta, erat ſubdita, applicuiſſe, & dæmonem è naribus odorantis extraxiſſe: qui cum in terram repente concidiſſet, Eleazarum conjurationis Salomonis cantico dæmonium proſcripſiſſe: hic certe fatendum eſt, Joſephum Judæum, ut & Veſpaſianum ethnicum, atque Eleazarum Hebræum, diaboli præſtigiis illuſos fuiſſe, qui ſe radicis Salomoni aſſcriptæ potentia attrahi ſimulabat: cum non coacte, ſed ſponte, Dei aſſenſu, ceſſerit [ſimulat enim ſe cogi, ut alios cautius dementet] quo plus fidei annulo, vel figmento radicis, materiæ dæmoni exturbando ineptæ, adhiberetur, nec ad Deum, unicum Satanæ propulſorem, legitimo confugeretur ordine.

Antiq. Jud. VIII. 2. Crinitus IX. 5. Annulo incluſæ radicis dæmonem extrahentis hiſtoria.

Supra cap. 20.

§ 2. Proinde ut fabulæ exitus, conſimili initiis commento abſolveretur, nimirum decoro tegeretur pallio actus hic per ſe impius: nec in doli quæſtionem vocaretur, ponduſque acquireret, Salomoni ars aſſcribitur, cujus exiſtimatione quaſcunque ſuas ſtabiliret ſanciretque fraudes diabolus. At hunc divinum veræ ſapientiæ Antiſtitem, atque à ſuperſtitioſa dæmonum magia alienum fuiſſe conſtat: & ſecundum ſacras Hebræorum hiſtorias, diſputare ſolitum de arboribus & herbis,

à cedro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

à cedro Libani uſque ad hyſopum: item de jumentis, volucribus, reptilibus & piſcibus. Quæ omnia rerum ſolum naturalium cognitionem, vel, ſi mavis, naturalem magiam præ ſe ferunt: niſi forte idololatriæ poſtea in uxorum gratiam, eum curioſas annexuiſſe artes, quis obſtinatius ſuſpicari velit.

De bell. Jud. lib. 7. cap. 35. § 3. Fortaſſis radix illa fuerit, quam idem Joſephus alio deſcribit loco, cujus hiſtoriam, ut dæmonis figmenta & impoſturæ magis elucescant, non pigebit adjungere. Vallis, inquit, qua Macherus Judææ civitas à parte Septentrionali cingitur, quidam locus Baaras appellatur: *Baaras radix.* ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem aſſimilis eſt colore, circa veſperam vero veluti jubare fulgurans accedentibus, eamque evellere cupientibus facilis non eſt: ſed tam diu refugit, nec prius manet, quam ſi quis urinam muliebrem vel menſtruum ſanguinem ſuper eam fuderit: quin etiam tunc, ſi quis eam tetigerit, mors certa eſt, niſi forte illam ipſam radicem ferat de manu pendentem. Capitur autem alio quoque modo ſine periculo, qui talis eſt. Totam eam circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra ſit conditum: deinde ab ea canem religant: illoque ſequi eum à quo religatus eſt cupiente, radix quidem facile evellitur, canis vero continuo moritur, tanquam ejus vice, à quo herba tollenda erat, traditus: nullus eam poſtea accipientibus metus eſt. Tantis autem periculis propter unam vim capi eam, operæpretium eſt. Nam quæ vocantur dæmonia, peſſimorum hominum ſpiritus, vivis immerſa, eoſque necantia quibus ſubventum non fuerit, hæc cito, etiamſi tantummodo admoveatur ægrotantibus, abigit. Hucuſque Joſephus. At minus fidei dabitur radici, ſi ejus colligendæ modus ſereniore mentis oculo perſpiciatur. Spiritum quoque terreſtris materiæ potentia nec propelli, nec invitari, ſupra oſtenſum eſt.

Cynoſpaſtus. Aglaophotis. § 4. Eadem prope ſcribit Ælianus XXIV. 27. de Cynoſpaſto herba magica, quæ alio nomine Aglaophotis dicitur, & eadem cum Baaras putatur. Hæc per diem inter cæteras herbas [à quibus ne minimum quidem differt] deliteſcit, nec ullo modo agnoſcitur, nocte vero ſtellæ inſtar lucens, & igneo ſplendore coruſcans, facile in conſpectum venit. Itaque ſigno ad radices ejus defixo diſcedunt, abſque eo, neque colorem ejus interdiu, neque ſpeciem cognituri. Nocte jam exacta adventant, & herbam ex ſigno agnoſcunt: evellere vero, aut circumfodere tantum cavent. Primum enim, qui ejus naturæ imperitus, eam attigit, periiſſe ferunt. Canem igitur juvenem adducunt,

diei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

diei ſpatio famelicum, & funiculum validum arctiſſime ad inferiorem herbæ ſtipitem vinctum cani etiam alligant, & carnes aſſas multas ei objiciunt, quam longiſſime interim poſſunt recedentes. Canis nidore motus, impetu ad carnes fertur, & herbam radicitus eruit: Cujus radices ſi ſol viderit, canis mox expirat, & ſecretis quibuſdam ceremoniis, utpote in ipſorum gratiam extinctus, ſepelitur. Plinius l.4.c.17.inter magicas herbas a Democrito proditas Aglaophotin commemorat (quæ ex admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen) in marmoribus Arabiæ naſcentem Perſico latere: qua de cauſa & Marmaritin vocari: ac magos utique ea uti, cum velint deos evocare, ait. *Marmaritis.*

§ 5. At mirum videri non debet, ejuſmodi nugas & ineptiſſimas ſuperſtitiones, impiiſſimaſque ceremonias in antiquiſſimorum auctorum libris ſubinde reſperſas reperiri. Fuerunt ſiquidem non pauca, illorum ſeculis, multa vanitate ad oſtentationem, uti Plinius vere teſtatur, ab Ægyptiis & aliis præſtigiatoribus efficta, quorum ſectatorem olim quendam Andream medicum, præſtigiaturas ac mendacia in materiam medicam invexiſſe, aſſerit Galenus, præcipitq; ab hujus lectione, ea de cauſa, & aliorum itidem mendacium, prorſus cavendum.

§ 6. Tale fere commentum quoque narratur de homunculo illo factitio, ex mandragoræ, arundinum, bryoniæ, aliarumque plantarum radicibus concinnato. Sculpunt enim impoſtores in his adhuc virentibus, tam virorum quam mulierum formas, infixis hordei & milii granis, iis in locis, ubi pilos enaſci volunt. Deinde facta ſcrobe, tam diu tenui arena obruunt, quouſque grana illa radices emittant. Id quod viginti dierum ſpacio ad ſummum fieri dicunt. Demum eas eruunt, & adnatas è granis radices acutiſſimo cultello ſcindunt, aptantque, ita ut capillos, barbam, & cæteros corporis pilos referant. Vulgo autem ignaro & ſimplicibus perſuadetur, has radices humanam effigiem repræſentantes, effodi haud quaquam poſſe, niſi cum magno vitæ periculo: cane qui effodiat, radicibus alligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes: quod audita voce periclitentur, pereantque foſſores: idque certum eſt. Mirum quantum virium huic facticio homuncioni, quaſi ex urina furis ſuſpenſi enato ſub patibulo, ex vulgi perſuaſione tribuatur contra tempeſtates, & neſcio quas non calamitates. Meræ autem ſunt nugæ. *Homunculus ex radice mandragoræ.*

Graviſſimus exorciſtarum vulgarium ſacrificulorum abuſus.

CAP. XXIII.

ADHÆC, ad eorum, qui maleficio affecti creduntur, vel à Satana obſidione preſſi, curationem inepti, temerarii & audaculi homines,

mines, profeſſione Eccleſiaſtici, ſed vitæ ſpurcitia nimis mūdani (quales in hoc miniſterium & ſcenam poſtulat fabulæ actor) accurrūt ſuis præſcriptis exorciſmis & formula certarum ceremoniarum obſervata, ut morbum ſolvant, pellantque dæmonium: quod interdum horum diris & dejerationibus cedit volens & colludens, ut impietatem corroboret. Næ incantatoribus jure optimo hi accenſendi erunt exorciſtæ. Hîc ut quaſdam eorum obſervationes brevibus enarrem, unde (veluti ex ungue leonem) reliqua metiaris: poſt confeſſionem illius, qui cōjurationibus expiabitur, per ſingulos domus angulos, in lectiſterniis & culcitris, vel ſub limine oſtii, diligenti indagatione quæritur, num aliqua maleficii materies poſſit inveniri, mox exurenda.

ἐξορκισταί. Superſtitioſa maleficio afflicti curatio. Exorciſmorum abuſus.

§ 2. Ab Apoſtolis ſane vel primitiva Eccleſia, id promanavit minime. Si enim à diaboli malefico actu, exorciſmis integre quis curetur: quorſum eæ quiſquiliæ in angulis reconditæ, vel terra obrutæ, corpus nullo modo contingentes, aut halitu ferientes oberunt? Inde candelam benedictam continet manu genibus flexis maleficio læſus, qui aqua etiam aſpergitur luſtrali, & collum ſtola cingitur: ac præter orationes recitantur Litaniæ vulgares, addendo ad ſanctorum invocationem, Ora pro eo, vel Orate, & Propitius eſto, Libera eum Domine. Et orationum loco adhibentur exorciſmi. Qui quoque ut minimum ter in ſeptimana continuantur: ut multiplicatis interceſſionibus, gratia obtineatur ſanitatis.

2. Secundæ partis q. 2. ca. 6. Matth. 11. Ioa. 14. 16. Matth. 6.

§ 3. Hanc formam præſcribunt Mallei maleficarum authores Theologi, contra evidentem Chriſti doctrinam: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Ego ſum via veritas & vita. Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, item: Orantes ne ſitis multiloqui, ſicut ethnici: putant enim fore, ut ob multiloquium ſuum exaudiantur. Ne igitur efficiamini iſtis ſimiles. Novit enim pater veſter, quibus vobis opus ſit, priuſquam oratis ab illo. De ceremoniarum lenociniis nihil aliud dicam, quam ea quidem pietatis præbere ſpeciem: ſed quoniam inania rerum exiſtunt ſimulachra, non arcent impiorum ſpirituum aſſultum: at majoris impietatis quandoque ſunt occaſiones. Lucerna pedibus meis, inquit regius Vates, verbum tuum, & lumen ſemitis meis. Ea lux in tenebrarum poteſtatibus abigendis efficax mire: illam hæ longe averſantur & odiunt. Nec aquæ luſtralis aſperginem formidat, qui Chriſtum ipſum tentare veritus non fuerit. Ab illis autem maximopere ſibi cavet, qui ſtolas in agni ſanguine ablutas induti apparent.

Ceremoniæ inania rerum ſimulachra.

Pſ. 118.

Apocal. 7

§ 4. Præterea extra ordinem exorciſta procedere poteſt per orationes; & ſi legere novit Scripturam (ſic illi Theologi loquuntur:

Fuſius item hæc in tracta-

unde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

unde exorciſtam quandoque non noviſſe legere, multo minus intelligere, quæ legit, manifeſtum eſt) legat Evangelia quatuor prima Evangeliſtarum: item Evangelium, Miſſus eſt angelus: & paſſionem Domini: quæ omnia magnam habent virtutem ad expulſionem operum diaboli. Item, Evangelium ſancti Joannis, In principio erat verbum, ſcribatur, & ad collum ſuſpendatur, & ſic gratia ſanitatis expectetur. Hæc eorum ſunt verba. Hic plura Scripturæ teſtimoniis convelli poſſent: quemadmodum, ſi exorciſta quandoque non intelligat quæ legit, ſolumque lingua loquatur, quomodo vere pronunciabitur Amen? vide Paulum 1. Corinth. 14. ſed brevis eſſe laboro. *tu de modo exorcizandi maleficiatum Avenjoni excuſo, vide paulo poſt.*

§ 5. Officium adhæc ſuper energumenis, item conjuratio malignorum ſpirituum in hominum corporibus exiſtentium, prout fit in ſancto Petro Rom. (ſic ſcribitur) prius Romæ excuſa ſunt, poſtea Avenjoni anno MDXV. ubi inter orationes varias, & exorciſmos etiam inſulſos, ejuſmodi interſeritur oratio, quæ anatomen corporis humani Chriſto proponit, qui alioqui neſciret, quam ejus partem eſſet ſanaturus. Ea ita habet: Obſecro te Domine JESU Chriſte, ut extra has omnes languores ab omnibus membris hujus hominis, à capite, à capillis, à cerebro, à fronte, ab oculis, ab auribus, à naribus, ab ore, à lingua, à dentibus, à faucibus, à gutture, à collo, à Dorſo, à pectore, ab uberibus, à corde, à ſtomacho, à lateribus, à carne, à ſanguine, ab oſſibus, à tibiis, à pedibus, à digitis, à planta, à medulla, à nervis, à cute, & ab omni compagine mēbrorum ejus, &c. *Anatoma hominis.*

§ 6. Joannes Anglicus epileptici, lunatici, ſive dæmoniaci curationem ex Conſtantino, Gualterio, Bernhardo, Gilberto, collegiſſe ſe aſſerit: ut ſcilicet ægrotus cum parentibus poſt trium dierum jejunium, accedat ad eccleſiam die Veneris, in jejunio quatuor temporum, audiatque miſſam de die, & ſimiliter die ſabbathi & Dominico ſequentibus. Ubi ſacerdos bonus religioſus legat ſuper caput patientis Evangelium, quod legitur in Septembre & tempore vindemiarum poſt feſtum Sanctæ crucis in diebus quatuor temporum, ſcilicet, Hoc genus dæmonii non ejicitur, niſi jejunio & oratione: deinde ſcribat illud idem devote, & portet in collo, & curatur.

§ 7. Commode hic Auguſtinum in Joannis Evangelium me adducturum videor, qui ita habet: Fingunt ſpiritus mali umbras quaſdam honoris ſibimetipſis, ut ſic decipiant eos, qui ſequuntur Chriſtum: uſq; adeo, fratres mei, ut illi qui ſeducunt per ligaturas, per precationes, per machinamenta inimici, ſuis præcantationibus miſceant nomen Chriſti: quia non poſſunt ſeducere Chriſtianos, ut dent venenum, addunt mellis aliquantum: ut per id, quod dulce eſt, lateat id, *Tract. 7.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Quare Chriſti nomen precationibus & exorciſmis immiſcent ſeductores.

quod amarum eſt, & bibatur ad perniciem, uſque adeo, ut ego noverim aliquo tempore illius Palleati ſacerdotem ſolere dicere: Et ipſe Palleatus Chriſtianus eſt. Ut quid hoc, fratres, niſi quia aliter non poſſunt ſeduci Chriſtiani? Ne quæratis ergò alibi Chriſtum, quam ubi ſe voluit prædicari Chriſtus. Et quomodo voluit prædicari, ſic illum tenete, ſic in cordibus veſtris ſcribite. Murus eſt adverſus omnes impetus, & adverſus omnes inſidias inimici. Nolite timere: nec tentat ille, niſi permiſſus fuerit, aut miſſus. Mittitur tanquam malus, à poteſtate dominante. Permittitur, quando aliquid petit: & hoc, fratres, non fit, niſi ut probentur juſti, puniantur injuſti. Quid ergo times? Ambula in Domino Deo tuo: certus eſto, quod te non vult pati, non pateris: quod te permiſerit pati, flagellum corrigentis eſt, non pœna damnantis. Ad hæreditatem ſupernam erudimur, & flagellari dedignamur? Hæc Auguſtinus.

§ 8. Audiatur & vera aurea Joannis Salisberienſis ſententia Lib. II. Policrat. c. 27. Hæc eſt fraudulentia malignorum ſpirituum, ut quod ultro faciunt & dictant hominibus faciendum, operoſe diſſimulent, ut hoc facere videantur inviti. Simulant ſe coactos, & quaſi exorciſmorum virtute extractos fingunt: & quo minus caveantur, exorciſmos quaſi in nomine Domini aut in fide Trinitatis, aut incarnationis & paſſionis virtute conceptos compunùnt, eoſdemque hominibus tradunt, exercentibus eos obtemperant, donec eos ſecum crimine ſacrilegii & pœna damnationis involvant. Transfigurant enim ſe interdum in angelos lucis, honeſta ſola præcipiunt, illicita prohibent, munditiam conſectantur, utilitatibus provident, ut quaſi boni & propitii familiarius admittantur, audiantur benignius, amentur arctius, facilius exaudiantur: habitum quoque induunt venerabilium perſonarum, ut eis major & promptior reverentia impendatur.

Verbis inſtituto conſonis opus eſt in eliminando ſatana.

§ 9. Quomodo autem ad exturbandum dæmonem, vel opera ejus evertenda, valebit illa ſuperior Evangeliorum recitatio, cum non ſint inſtituto huic, intellectu conſona? & ubi dæmonia ejicerent Chriſtus ejuſque diſcipuli, & viri poſtea ſancti, verbis huic negotio aptis conſignatiſq; loquebantur, & reſpondebant (ut fertur) ad formam. Si etenim in verborum inconvenientium pronunciatione ſimplici virtus conſiſtit deſiderata, non minus, imo majus præſtiterunt quidam è circumeuntibus Judæis exorciſtis, qui tentaverunt ſuper eos, qui habebant ſpiritus malos, invocare nomen Domini Jesu, dicentes: Adjuramus vos per Jeſum, quem Paulus prædicat. Erant vero quidam filii Scevæ Judæi, principis ſacerdotum, ſeptem, qui hoc faciebant. At reſpondens ſpiritus malus, dixit: Ieſum novi, & Paulum ſcio, vos autem

Act. 19.

qui

Fortsetzung s. nach pag. 1000!

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

qui eſtis? Et inſiliens in eos homo, in quo erat dæmonium malum, & dominatus eis, invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis ſimul & Græcis, qui habitabant Epheſi, & timor incidit ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Iesu. Multi vero ex iis, qui curioſas exercuerant artes, comportatos libros exuſſerunt coram omnibus: & ſupputatis illorum preciis, pecuniæ quinquaginta millia repererunt.

Hiſtoriæ memorabiles quorundam exorciſtarum.

CAP. XXIV.

RARAM, ſed memorandam hiſtoriam cujuſdam exorciſtæ, ex eorum numero, qui ad ſe ſolum ſpectare exorciſmis dæmones expellendi officium, perſuaſum habent, negligere decuit minime. Quidam paſtoris munere fungens in pago Durweiſs, circa Eſweiler, puellam nomine Helenam diaboli obſidione preſſam in Loen pago, prope Aldenhovium ſito, in Iuliæ ducatu, ſuis execrationibus ſe liberare velle, elato ſupercilio promittebat, convocatis ad hujus miraculi ſpectaculum ſolenne aliquot eccleſiaſticis vicinis: quorum unus, paſtor nimirum in Biecht Ioannes Windelius, qui actioni interfuit, rem omnem mihi recenſuit ordine, atque ex mea petitione ſcripſit.

§ 2. Exorciſtæ huic, aliquamdiu ſuis dejerationibus fruſtra ſudanti in exturbando dæmone, hic tandem ait, ſe manſurum propterea, quod circa vitrum loco illi illuſtrando, ut fieri ſolet, applicatum verſarentur multi ejus collegæ, à quibus confirmaretur. Miſer ille paſtor mendaciorum authori confiſus, ad eos per vitrum expellendos, quod hic ſcilicet commonſtrarat, eveſtigio convertitur: atque ſe operam ludere videns, indignabundus tandem in hæc erupit verba Latina, quæ non intellecturum dæmonem, fortaſſis ſperabat: Si ullam habes poteſtatem tranſmigrandi in Chriſtianum ſanguinem, tranſmigra ex illa in me. Cui incunctanter Latine, & quidem juridice reſpondit diabolus: Quem pleno jure in poſtremo die poſſidebo, quid opus eſt illum tentare? Poſtea dæmonis teſtimonium de Miſſa cognoſcere cupiens Ioannes Sartorius parochus in Leon, materna lingua rogabat dæmonium, quare puella mox ad ſonum campanæ, indicantem miſſæ actionem celebrandam, ſemper ab eo cogeretur ad templum: num Miſſa tam eſſet bona, aut mala? Ad hanc quæſtionem ſe jam non reſpondere, deliberaturum tamen, inquit. Actus hic celebratus anno 1559. circiter 17. Auguſti. *Exorciſtæ Latine reſpondet dæmon.*

§ 3. Si exorciſta ille aſſueviſſet lectioni vitæ Franciſci, non difficilem dæmonis fugandi modum inveniſſet. Cum enim Franciſcus in eo pel- *In lib. Conform. Fol. 84. Iuniperus*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Chriſti nauta. eo pellendo quandoque ſe aërem verberare intelligeret, Iuniperum Chriſti nautam ſe miſſurum minitabatur: quo nomine audito, fugam ſine ulla mora arripiebat diabolus.

Fol. 154. 155. § 4. In eadem narrationum obſcurarum hiſtoria legitur, Franciſcanum ſuis exorciſmis diabolum compuliſſe ad veritatis confeſſionem, quater alta voce repetitam de virtute indulgentiarum ad D. Virginem, uti dicunt, pro pœna & culpa, tam efficacium, ut quidvis in eccleſia remitteretur, etiamſi univerſi mundi homines quis trucidaſſet. *Indulgentiarum ad D. Virginem potentia.* Querebatur item, earum potentia omnes ſubtrahi animas, quarum antea poteſtatem obtinuerat: & proh dolor non paucas ex purgatorio evolantes animas ſummam indulgentiarum energiam mire prædicare: mulierem quoque ea ratione à ſe obſideri, ut maxima earum vis innoteſceret. Fatebatur inſuper rogatus, earum contemptori conſultius eſſe, ut aſinum cauda traheret Ravenna Mediolanum.

§ 5. Monachus dæmonem expulſurus, cum numeroſa & ſolenni *Michea 6.* ſupplicatione, quam Proceſſionem vocant, ad obſeſſum venit. Quare huic cœtui illudens Satan, Latine ait: Popule mi, quid feci tibi?

§ 6. Anno adhæc milleſimo quingenteſimo ſexageſimo tertio, quũ apud Veſaliam inferiorem noverca privignam annorum circiter duodecim. Gerardam nomine, tam premeret duriter verbis verberibus *Veſalienſis exorciſta.* & fame, ut in morbum illaberetur caducum: dæmonium ex ea pellere conatus eſt exorciſmis, & pixide cum pane miſſali gulæ admota, monachus quidam Winandus, ex Dominicanorum cœtu: qui & vaccæ exorciſmos applicuit, ſtolæque Miſſalis portionem in paſcuis juſſit fodi, ubi paſcebatur vacca. Demirandum ſane, tam impune ejuſmodi dæmonum mancipia tolerari à magiſtratu, ægerrime etiam hoſpitium concedente piis quibuſdam, vel certe pio zelo dnctis, ſi propoſitæ confeſſionis formulæ ſubſcribere graventur. Qua in re, velut & id genus reliquis, moderationem & judicium præferre decet conſulis in venerando illo ordine clariſſimi, D. THEODORI GRONII, ob non vulgarem doctrinam, pietatem, prudentiam ac humanitatem, ſua laude multa citra controverſiam digniſſimi.

§ 7. Qui ſuis adjurationibus diabolo bellum Coloniæ facit, pater eſt collegii Converſarum, nomine Godhardus ab Hagen. Simon Molitor ex Haſſia, ſive non procul à Moguntia oriundus, exorciſta bis cæcus & corpore & mente, quum diris exorciſmis, & neſcio quibus ſuis fraudulentis modis pellendi dæmonis artem apud Weſtphalos & ditiones vicinas annos aliquot exercuiſſet, tandem Oſnaburgi (ubi degerat jam triennium, ſed admonitus, magiſtratus eum abigere decreverat) cum uxore ob ſurreptam ſibi pecuniam lites movet, quæ

die

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

die IX. Februarii MDLXIV. Hora veſpertina in ſublimius tabulatum eum vocans, ut ſimul pecuniam perditam inquirerent, inde eum præcipitem per tabulati valvas dedit: moxque inſequuta, caput & brachium ſiniſtrum ſecuri amputat, ac in ignem conjicit, ſic porro reliquas corporis partes flammis abſumptura. Strepitum & nidorem gravem animadvertunt vicini, in ædes irruunt, & tragici ſpectaculi furias contuentur. A magiſtratu in carcerem abripitur fœmina hæc, & diſtracta prius ignitis forcipibus, rotæ imponitur 12. Februarii. Attende juſtis Dei judiciis, pie Lector.

§ 8. Conjuratio Magdeburgi familiaris cuidam mulieri Catharinæ nomine adverſus maritum militem, ſi quando ipſa vapulet: aſſeritque hac ratione ſecuram à verberibus ſe eſſe, quorum alioqui frequēti impreſſione tantum non peſſum iviſſet. A nobili fœmina ſe edoctam fuiſſe fatebatur anno 1573. in Auguſto, quum illac in Pruſſiam, comitatu ſolenni illuſtriſſimam Duciſſam Mariam Leonoram deduceremus. Germanica exorciſmi verba ita ſonant Latinè: Conjuro tuam inſolentiam, ut cor tibi infringatur, nec os tuum loquatur, & brachium mutiletur: ſic me juvet Deus Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, Amen. Extrema verba ter reiterantur. En inſignem impietatem.

De exorciſmo & miſſa ad gehennam condemnante.

CAP. XXV.

OBITER hic inſerendum occurrit, apud Theologos quoſdam arcanam eſſe Exorciſmi formam, ſed execrabilem, quam vocant Condemnationem ad gehennam. Hanc uſurpant, quando anima corporeo ſcilicet veſtita aſpectu, per ſolitarias ædes noctu vagatur, & habitatoribus moleſta eſt ejulatibus altiſque ſuſpiriis, ex tormentis, quæ in Purgatorio miſere ſuffert, ob facultates male quæſitas aut patrata facinora, aut miniſteria non rite adminiſtrata, aut quacunque alia de cauſa, nec vel Miſſis vel exorciſmis communibus aliiſve imprecationibus poteſt abigi, vel ad quietem cogi: tunc, inquam, exorciſta, adhibitis prius ceremoniis, tumulum demortui corporis, quod hæc anima repræſentabat, conculcat pede, prolatis his verbis, Vade ad gehennam: ac illico parens dicto ad inferos delabitur iſta anima, in perpetuum condemnata. Inde nihil amplius animadvertitur nocturni terroris: raro tamen nec libenter ad hoc venitur remedium, quum habeatur periculoſum, niſi aliis irritis. Non ignotus Confluentiæ civis eſt, quē monachi ſunt hortati, ut in ejuſmodi exorciſmum, ſuum dare votum non gravaretur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Miſſa ad gehennam deturbans. Seinck-miſſa.

§ 2. Huc facit & Miſſa in gehennam deturbans, noſtratibus Theologis *Seinckmiſſ.* nuncupata: cujus celebratione, uti decreto irrevocabili ad tartara incunctanter demergitur irrequietus ſpiritus. De hac exemplum memorabile mihi nimis cognitum enarrare non pigebit, ſi forte uſui quandoque in ſimilium caſuum dignotione eſſe poſſit. Circiter annum 1548. in civitate comitatus Montenſis apud generoſam dominam in Wiſſ, in cubiculo quodam (vbi & ego lecto fruebar eodem, ſiquando vocabar, ſtipendiarius nimirum huic matronæ medicus) vir quidam eccleſiaſticus mihi non ignotus, dignitatem poſtea conſequutus, quum dormiret, & per effractum vitri orbiculum noctu felis inſiliens exilienſque, eundem è ſomno excitaſſet inquietumque reddidiſſet, hic apud generoſam Dominam, nimis ad tales ſuggeſtiones facilem, hora matutina ſuas effundit querelas, ſe ſcilicet in cubiculo illo, inauſpicato tota nocte à vagabundo ſpiritu terriculamentis inſomnem redditum, & velut acerbum ſibi impreſſum tormentum. Quid multis? Illa attonita pavidaque, quæ ejuſcemodi muliercularum eſt conditio, conſilium mox rogat. Seinckmiſſa ad gehennam præcipitante opus fore, ſtatim reſpondet alter. Placet conſilium. Conditione accepta, ad Collegium ſuum ille redit.

§ 3. Poſt ſeptimanas paucas ſe Dominæ rurſus ſiſtit, ſolutione Seinckmiſſæ importunius iniquiuſque poſtulata: ſe quidem nihil petere, ſubjungens: ſed miſeris illis ſacrificis, qui frequenti talium Miſſarum celebratione non ignavam præſtitiſſent operam, indeque victum quæritarent, non prorogandam ſolutionem Mercedem illa quærit: octodecim, ſi recte memini, equites aureos Geldrienſes inde deberi, aſſerit hic Eccleſiaſticus. Illa quum Doesburgi apud Geldros eſſet, & tunc temporis pecunia careret, à Patre ſocietatis Fratrum vicino, petit mutuo pecuniam, altero inſcio: qui eadem accepta, oſtium domus aperiens, prædam ablaturus, Patrem illum forte obvium, quippe ad prandium à Domina vocatum, impudenter ita ſalutat alloquiturque extenſa manu, qua pecuniam oſtentabat: Pater, hoc mihi ceſſit, quid tu es conſequutus? Eveſtigio hic infert: Quum pecuniam illam poſtremo viderem, mea erat. Sic cũ Seinckmiſſæ precio ſe ſurripit presbyter ille, Plutonis ſpiritum uſuram uſque adeo liberalem refudiſſe ob operam præſtitam, in ſinu ridens: mire autem celebris ob pecuniæ aucupium. Credulitatem hanc & paſſam fraudem poſtea Dominæ aliquando coram exprobraſſe me recordor.

Celebris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Celebris exorciſmi ſpiritus Aurelianenſis hiſtoria.

CAP. XXVI.

FICTI exorciſmi hiſtoriam aliam ſane lectu digniſſimam hic ſubjungere placuit, ut aliæ ejusgeneris actiones ex ἀναλογίᾳ penitius dijudicentur. Eſt autem ea, ut mihi notiſſima, ita & certiſſima. Nam eo fere tempore Lutetia Aureliam veni, ubi cognomine meo Latino, nimirum Piſcinario, notior, Natalis Ramardi medici regis Franciſci & reginæ Navarræ, filios duos, Natalem apud ſanctum Lazarum in ſuburbiis Priorem, & Joannem, item Joannem Vernetum nepotem, inſtituendos ſuſcepi: quos etiam poſt paucos menſes Pariſios reduxi. Hic tum familiariter utebar multis non obſcuri nominis viris, potiſſimum medicis, Gerardo Fabro Cadurcano, Vitale Beſumbæo, Joachimo quodam ex Provincia oriundo, Michaële Villanovano, & reliquis. Ibi tunc temporis quoque cum Joanne Sturmio multijugæ eruditionis viro, ſimul degebat doctiſſimus ille Joannes Sleidanus, qui inſtitutam tragœdiæ narrationem ea fide & ordine explicat, ut à me nihil debeat immutari.

Wierus. Piſcinarius. Natalis Ramardus.

§ 2. Anno MDXXXIV. Prætoris uxor Aureliæ teſtamento caverat, ut ſine pompa ſepeliretur, atque ſtrepitu. Quum enim è vita quis exceſſit in Galliis, præcones funebres ad hoc conducti per urbi loca frequentiora circumeunt, & cymbalis excitato ſono multitudinem convocant, deinde nomen ejus, qui diſceſſit, atque titulos edunt: & hortati populum, ut pro mortuo Deum precentur, quando ſit & ubi ſepeliendus, pronunciant. Cum autem funus defertur, adhiberi ſolent plerumque monachi mendicantes, & multa præferuntur luminaria. Certatim iſta fiunt, & æmulatione quadam: & quo magnificentior eſt apparatus, eo major eſt populi concurſus & admiratio. Sed ea, quam dixi fœmina nihil eorum ſibi fieri voluit Maritus ergo, qui conjugis memoriam diligeret, morem ei geſſit: & Franciſcanis, quorum in templo ſepulta fuit juxta patrem & avum, muneris loco dabat ſex tantum aureos, quum illi ſperaſſent multo majorem prædam. Et cum deinde ſylvam cæderet atq; divenderet, petentibus illis ligna dari ſibi gratis, denegabat. Tulerunt hoc valde graviter: & cum antea minus illum probarent; ulciſcendi rationem hanc excogitabant, ut dicerent, ipſius uxorem in ſempiternum eſſe damnatam. Architecti erant hujus tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatenſis, ambo Theologi doctores: & ille quidem erat exorciſta, totumque ſuum apparatum in ejuſmodi rebus adhiberi ſolitum, habebat in promptu. Rem vero ſic adminiſtrant.

De Aurelianenſi ſpiritu hiſtoria memorabilis.

§ 3. Novitium quendam adoleſcentem ſupra teſtudinem templi collocant: is intempeſta nocte, cum ad demurmurandas preces illi more conſueto venirent, magnum excitat ſtrepitum. Adhibentur adjurationes & exorciſmi: ſed nihil ille proloquitur. Juſſus edere ſignum, quo declararet, num ſit mutus ſpiritus, denuo tumultuatur & perſtrepit: id erat loco ſigni. Eo jacto fundamento, cives aliquot, & celebres quidem, ac ipſorum ſtudioſos adeunt: narrant ſibi triſte quiddam accidiſſe domi, neque tamen, quid rei ſit, exponunt: ſed rogant, ne graventur adeſſe nocturnis precibus. Cum hi veniſſent, & precationum eſſet factum initium, ille de ſuperiori loco turbam excitat. Rogatus, quid vellet, & quis eſſet, ſignificat non ſibi licere loqui: jubetur ergo per ſigna reſpondere ad interrogata Foramen autem erat factum per quod admotis auribus exorciſtæ vocem haurire poterat, & intelligere: deinde tabulam habebat ad manum, quam interrogatus feriebat, ſic ut infra poſſet exaudiri.

Hi monachi nimis legiſſe videntur in hoc interrogandi modo, Tractatum Iacobi de Chuſa ordinis Chartuſ. S. Theologiæ profeſſoris.

§ 4. Primum itaque rogatus, num ex eorum ſit numero, qui ibi ſint ſepulti: poſtea multis ordine recitatis nominatim, quorum ibi erant corpora condita, venitur tandem ad uxorem Prætoris: ibi dato ſigno, ſe ſpiritum ejus eſſe demonſtrat. An ſit damnatus, & quonam ſuo merito ſeu delicto? num propter avaritiam, aut libidinem, aut ſuperbiam, aut non præſtitam charitatem, an vero propter nuper natam hæreſim & Lutheraniſmum? Deinde, quid ſibi velit illo ſtrepitu & inquietudine? num ut corpus loco ſacro ſepultum effodiatur, alioque tranſportetur? Ad hæc omnia ſic, ut juſſus erat, per ſigna reſpondet, quibus aliquid vel affirmabat vel negabat, prout bis aut ter tabulam feriret. Cum autem & damnationis ſuæ cauſam eſſe Lutheranam hæreſim, & effodiendum eſſe corpus ſignificaret: monachi petunt à civibus, quos adhibuerant, ut iis quæ coram vidiſſent, dent teſtimonium: & actis, quæ jam erant confecta ſuperioribus diebus, ſubſcriberent.

§ 5. Hi, re deliberata, ne Prætorem offenderent, aut moleſtiam ſibi crearent, id facere recuſant. Illi nihilominus panem azymum, quem vocant hoſtiam & corpus Domini, cum reliquiis omnibus divorum alio transferunt, & Miſſas ibi ſuas peragunt: quod lege pontificia fieri ſolet, quum locus aliquis propter infamiam & profanationem eſt expiandus. Nam certa quædam ejus rei capita ſunt, ipſorum comprehenſa libris. Epiſcopi autem vicarius judex, Officialem vocant, ea re cognita, ut propius omnia cognoſceret, venit eo, comitatus honeſtis aliquod viris, & exorciſmos fieri ſe præſente jubet: ac

deligi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

deligi nonnullos petit, qui ſupra teſtudinem aſcendant, & videant num ſpectrum aliquod appareat. Ibi Stephanus Atrebatenſis admodum repugnat, & valde dehortatus, ne fieret, ajebat non eſſe turbandum ſpiritum: & quanquam is quem dixi, vicarius multum inſtabat ut adjurationes fierent, tamen impetrare nihil potuit. Interea Prætor, ubi reliquos judices urbanos, quid fieri vellet, docuiſſet: ad Regem profectus, rem omnem commemorat. Et quia ſuis privilegiis ac immunitatibus freti, judicium monachi declinabant, Rex è ſenatu Pariſino deligit, qui de cauſa cognoſcant: iiſque plenam poteſtatem attribuit. Facit idem Cancellarius Antonius Pratenſis, Cardinalis & legatus per Galliam pontificius.

§ 6. Itaque quum nullam haberent exceptionem rei, traducti Lutetiam, coacti ſunt reſpondere: ſed nulla potuit ab eis exprimi confeſſio. Poſitæ ſingulis erant cuſtodiæ ſeparatim, & novitius quidem tenebatur in ædibus Fumæi ſenatoris, & ſæpe ſollicitatus nihil voluit fateri, metuens ne poſt interficeretur ab illis, ob inuſtam ordini maculam, & factam ignominiam. Sed quum judices & impunitatem ei promitterent, & fore dicerent, ut in ipſorum poteſtatem minime rediret, totam actionem ordine recenſet: & adductus ad illos, idem adfirmat. Illi, quanquam erant convicti: & in ipſo prope maleficio deprehenſi, recuſabant tamen judices, ac privilegia ſua jactabant: Verum id fruſtra fuit, & de communi conſilio lata ſententia damnati ſunt, ut Aureliam reducti, & in carcerem conditi, publice deinde producerentur ad primarium templum, & ad eum urbis locum ubi ſupplicia ſumuntur de maleficis, atque ibi ſuum ſcelus ipſi profiterentur. Poſtea in proverbium abiiſse memini, ubi figmentum aliquod narraretur, *C'eſt l'eſprit d'Orleans*. Id ſonat, Spiritus eſt Aurelianenſis, dici ſolitum. *Spiritus Aurelianenſis.*

Gallicæ ſuperiori ſimiles hiſtoriæ, Helvetica, Italica, Scotica, Belgica: Item diabolum eſſe exorciſtam.

CAP. XXVII.

QUUM autem Georgius Buchananus, noſter certe Maro, non modo hoc ipſum, ſed etiam alia ſimilia ſat nota, quæ Bernæ & Senis contigere in ſuo Franciſcano attingat & vero ſingularem de tentata infeliciter Purgatorii reſtauratione à fratre Langio in Scotia ſua, ita erudite, ut omnia ſua, contexat, eam deſcriptionem hic minime prætereundam eſse puto. Queritur ergo apud eum frater Eubulus ordinis Minorum:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Illa tamen patribus ſeges olim uberrima noſtris,
Fingere nocturnos lemures, Maneſque vagantes
Luſtrali compeſcere aqua, magiciſque ſuſurris,
Frigida nunc tota eſt: poſtquam naſuta juventus
Pectora craſſorum male credula ridet avorum:
Nec credit niſi quæ ſcriptura teſte probaris:
Conjurata licet magnis Sorbona ſigillis
Figmenta affirmet. Verum melioribus annis
Hæc thalami clauſas frangebat machina portas,
Hæc teſtamenti tabulas mutabat, & ibat
Vir peregre Romam, aut Solymam, dum tædia mœchum
Iam ſibi permiſſi caperent lecti: aſt ubi dives
Umbra oblita ſui paucas in funera Miſſas
Legarat, potiuſque ſuis bona linquere natis
Duceret excedens, quam noſtros ungere caules,
Non impune nefas ſoliti id perferre Priores.
Is dolor arma dedit generoſis fratribus undam
Ad Ligeris, quâ dives agri, quâ dives Iacchi
Oſtentat longe formoſa Aurelia turres.
Et niſi cauta parum pietas in fraude paranda,
Inter tot vigiles Argos deprenſa fuiſſet,
Partus honor noſtræ foret & dignatio ſectæ.
Sæpe quidem nobis facimus mala multa: velut cum
Alter in alterius damnum ſeſe ordinis armat:
Berna novum ſibi Franciſcum jam finxerat, & jam
Stigmata clara pedum & manuum confixera patebant:
Ni vicina dolens augeſcere commoda livor,
Ficta renudaſſet magno ludibria riſu,
Nec damno leviore. Italæ ſapientia major
Illa ora, quæ Senenſis tacite Catharinæ
Vulnera diſſimulans penſat mendacia quæſtu,
Barbaricumque ad ſeſe his artibus attrahit aurum.
Sed tamen hoc ævo temere miracula fingi
Noluerim, niſi monticolas inter craſſoſque
Paſtores: nec paſtores jam ſpernere tutum eſt,
Quando etiam in ſolas migrat ſapientia ſylvas.
Quis rigidos Scotos gelidi ſub vertice cœli
Aut animum, aut aures, oculoſve habuiſſe putaſſet?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Et tamen ille catus vetularum Langius auceps
Cùm teter locus errori, & nox cæca faveret,
Non potuit celare piæ ludibria fraudis.
Campus erat latè incultus, non floribus horti
Arrident, non meſſe agri, non frondibus arbos,
Vix ſterilis ſiccis veſtitur arena myricis:
Et pecorum rara in ſolis veſtigia terris:
Vicini deſerta vocant. ibi ſaxea ſubter
Antra tegunt nigras Vulcania ſemina cautes:
Sulphureis paſſim concepta incendia venis
Fumiferam volvunt nebulam, piceoque vapore
Semper anhelat humus, cæciſque incluſa cavernis
Flamma furens, dum luctando penetrare ſub auras
Conatur, totis paſſim ſpiracula campis
Findit, & ingenti tellurem pandit hiatu.
Teter odor, triſtiſque habitus, facieſque locorum:
Illic ſæpe animas torqueri Langius, illic
Sæpe queri, & longas in fletum ducere voces
Audiit, aut voluit credi audiviſſe frequenter,
Et vitulabundos Cacodæmonas, & per arenas
Caudarum longos ſinuatim ducere tractus.
Sæpe etiam infernæ (quoties jejunus adibat
Antra) ſibi viſus nidorem haurire culinæ.
His ubi jam vulgi ſtolidas rumoribus aures
Imbuerat, parat Exorciſmum: circulus ingens
Ducitur, hunc intra ſpacio breviore minores:
In medio ſtabat palus, juxtaque catinus
Plenus aquæ, ſed cui ciner emque ſalemque ſacerdos
Addiderat multo cum murmure, nec ſine anhelis
Flatibus. Hoc poſtquam ſcena eſt inſtructa paratu,
Langius ipſe pater ſacro venerandus amictu,
Circum omnem irrorat ſetoſi aſpergine ſceptri,
Verbaque præcipiti contortuplicata rotatu
Convolvens, cœlum ac terras adjurat, & undas,
Et tremefacta imis Acherontia regna cavernis.
Et jam nox aderat ſecreti conſcia ſacri,
Iamque è vicinis populus convenerat agris,
Matres atque viri, pueri innuptæque puellæ,

Scire avidi quò tanta cadant promiſſa, niſi ille
Conſcia ſecreti formidans lumina & aures
Eſſe procul magna juſſiſſet voce profanos:
Quive ſacerdoti non illa luce disertè
Cuncta ſuſurraſſet tacituram crimina in aurem.
Laica ne trepidi fugiant commercia manes,
Néve inhians prædæ vel jejunus Cacodæmon
Involet, & laceret ſceleratorum unguibus artus.
Ducitur ad palum velut hoſtia Ruſticus ipſe,
Ficta quidem gnarus cuncta, at formidine tanta
Attonitus, quàm ſi Stygia egreſſurus ab alvo
Aſpiciat nudas mandentem Cerberon umbras:
Sive animo timor à puero conceptus, aniles
Fabellæ haud modicus pueris plorantibus horror:
Sive locus ſumo, & cæca caligine opacus,
Et velut infernæ terrebat imago culinæ.
Cætera ſubmoto clam cuncta peracta popello:
Sed tamen audiri gemitus, voceſque minantis
Dæmonibus, mixtæque preces, nulloque rogante
Interdum reſponſa dari: nunc tollere vultus
In cœlum, nunc figere humi, nunc plangere pectus
Langius, & ſacra templum conſpergere lympha,
Donec avis lucis prænuncia ſpectra moneret
Cedere, & in veterem ſe denuò condere nidum.
Tum templo egreſſi, dicenda tacenda referre
Langius, umbrarum pœnas, flammæ rapidam vim
Luſtralis, quot carnifices Cacodæmones ollas
Admoveant, verubus quot figant, fluctibus umbras
Quot merſent gelidis, quot Miſſis cuique levetur
Pœna, velut civis Stygio vixiſſet Averno,
Ordine cuncta recenſebat, neque credula deerat
Turba homini: purgatricis rediviva favillæ
Gloria creſcebat multum indignante Luthero:
Et creviſſet adhuc, niſi vel formidine captus,
Vel pretio victus, vel vino ruſticus ille
Anormis comes, Exorciſmi proditor eheu,
Cuncta revelaſſet taciti mendacia ſacri.
Ex illo fluere, & retrò ſublapſa referri

Spes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Spes prædæ, & nimium vivacis gloria veri
Creſcere. Quapropter moneo dehinc fingite parcè
Somnia, nocturnos lemures, miracula, ni fors
Aut apud extremos fieri dicantur Iberos,
Americóſve, aut Æthiopas, calidóve ſub axe,
Et caput ignotis ubi Nilus condit arenis,
Unde aderit nemo, qui teſtis dicta refutet.
Forſitan externos ſolertia fugerit hoſtes
Callida, ſed peſtem natam intra viſcera, & ipſis
Hærentem venis hominum vix ulla cavebit
Cura: niſi noſtros vis provida numinis olim
Reſpexiſſet avos, jam dudum Funiger ordo
Proditus à propriis miſerè periiſſet alumnis.

§ 2. Non omnino abſimile eſt, quod ab Eraſmo narratur. *Lib. 22. epiſtolar. penult. epiſt.* Convivebat cuidam parocho neptis mulier bene nummata. In hujus cubiculum profunda nocte ſolet irrepere lineo involucro umbram mentiens. Emittebat voces ambiguas, ſperans fore ut mulier accerſeret exorciſtam, aut ipſa loqueretur. Verùm illa nimis maſculo animo clàm rogavit cognatum quendam, ut unam noctem ſecum eſſet in cubiculo. Ille verò fuſte armatus pro exorciſmis, & probè potus, quò minus expaveſceret, occulitur in lecto. Ad eſt ſpectrum ſolito more, neſcio quid triſte mugiens. Excitatur exorciſta, proſilit nondum ſobrius, aggreditur. Ibi ſpectrum voce geſtuque deterrere parat. At ebrius ille, Si tu es diabolus, ego ſum mater illius: & correptum impoſtorem fuſte dolat, occiſurus, ni mutata voce clamaſſet: Parce, non ſum anima, ſed ſum dominus Joannes. Ad vocem agnitam mulier exilit è lecto, pugnamque dirimit, &c.

§ 3. Huc referenda eſt & alia hiſtoria, noſtrum hoc argumentum ſpectans, noſtratibus ſatis cognita. Chirurgus illuſtriſſimi ducis Cliviæ, &c. Joannis patris Guiljelmi, nomine Everhardus, quum vetulam in oppido Clivia haberet conjugem, & ancillam venuſta forma juvenem, hujus in amplexus pervenit: ut autem majori cautela in actu hujus comœdiæ perſeverari poſſit, à ſpectro exagitari ſe miſerè, queritur famula, quod aliquando ab Everhardo erat abigendum. Hoc luſu tempore longo variè agitato, cœpit vulgus ſiniſtri nonnihil ſuſpicari de hoc ſpectro: Quapropter ad Eccleſiaſten abit Everhardus expoſtulatum de injuria

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

perverſæ opinionis ſibi facta, cupitque apud populum in publica concione purgari, & ſpectrum defendi: quod & factum eſt. Tandem ex amicorum conſilio ancilla rogat ſpiritum, quonam pacto ab hujuſmodi tormentis liberari poſſit. Reſpondiſſe ait illa, ſingulis ſeptimanis bidui jejunium cum ſolo pane & aqua obſervandum eſſe, quod & à ſe religiosè fieri, apud heram ſuam ſimulabat: deinde & hoc ſubjunxiſſe ſpiritum, religionis ergò cum duobus comitibus Aquiſgranum eſſe peregrinandum. Hæc dicto parens, in toto hoc itinere ſpiritum ubique læta facie aperuiſſe craticia quæcunque oſtia obvia, arriſiſſe quoque ipſi in lecto: atque peregrinatione abſoluta, incurvatione & terno nutu indicium gratitudinis oſtendiſſe, aſſeruit, myſticè tamen. Enimverò Everhardus erat ſpiritus ille, qui omne miniſterium præſtitit: ex quo etiam tenellum fœminini generis ſpiritum, filiolam nimirum, dum peregrinationem mentitur, peperit, pallidiſſimam ſemper facie, ut ſpiritus appareret, quo nomine & ab omnibus appellabatur. Quum autem eodem tempore in Gallias duceretur exercitus, Everhardus compoſitis huc ſuis negociis, relicta uxore, cum illa ſua amaſia copiis iis ſe adjungit, ſimulque in Gallias contendit, ubi uterque periiſſe creditur, quod nunquam ad ſuos redierit.

§ 4. De aliis ſacerdotibus, ſimulatum dæmonem exorciſmis fallaciter expellentibus, item de ſimili dæmoniaca muliere ſanata, vide capita 27. & 28. Libri quarti. At hoc hominum genus
Matt. 27. prærogativam hæreditariam haud dubiè hic prætendet: Adjurabat enim Chriſtum quoque per Deum viventem princeps ſacerdotum.

§ 5. Exorciſmi modum novit quoque diabolus, eoque adori-
Marc. 5. ri Chriſtum ipſum audet: Adjuro te, dicens, per Deum, ne me tor-
Matth. 8. queas. Sed ſua potentia dæmoni uni vel pluribus imperavit Chri-
Marc. 5. Luca 8. ſtus: Exi, Abite: & eveſtigiò ad obedientiam ſunt redacti.

§ 6. Ut rectè Euſebius ille Cæſarienſis in Panegyrico dixerit: Communis quidem omnium Servator rebelles poteſtates, quæ circum hunc qui terris imminet aërem pervolantes, humanis animis inſinuabant ſeſe, inviſibili ac divina poteſtate, velut feras agreſtes,
Act. 16. ſuarum ovium ceu paſtor bonus, procul fugavit. In ipſius nomine egredi dæmones juſſerunt pauciſſimis verbis Apoſtoli, & illius diſcipuli, totius naturæ dominium, & imperium omnis abſtruſæ virtutis in cœlo & in terra, & ſpiritum omnipotentiæ ore ſuo gerentes.

§ 7. Ex-

§ 7. Exploſis itaque exterminatiſque noſtris divinis, ariolis, magnorum occultis antiſtitibus, & quibuſcunque aliis ſuperſtitionum collegis vulgaribuſque exorciſtis: Abjiciamus Ægyptiacas diſciplinas, feralia carminum arcana, vanos furores, execrandas artes, & philtra vim factura diis, & Colchicos ſuccos, & dæmoniacas factiones: Plutonica denique volumina, & umbrarum libros, Stygiaſque conjurationes, atque Acheronteos ritus membrana chartave contentos, Pyriphlegethonti, hoc eſt, igni focoque (ut Capnion inquit) tradamus, & fidamus Deo: ac in CHRISTO Dei filio, per quem vivimus, movemur & ſumus, ſinceriter ſimpliciterque ſpem omnem fixam habeamus. Quare & genuivam maleficii curationem jam proponamus.

Curandi Maleficii methodus certiſſima.

CAP. XXVIII.

NObis hic longè alia, quàm inolita jam dudum conſuetudine acceperimus, in profligando ſatana, ejuſque ſanandis maleficiis, ratio ineunda videtur, doctrinæ Chriſti & Apoſtolorum conformior. Omnium vero primum, ubi malum aliquod præter naturæ ordinem in aliquo ſe prodit, ad eum ex Dei ordinatione confugiendum eſt, qui profeſſione, doctrina atque artis uſu celebris, morbos, eorum differentias, ſigna & cauſas penitius dignoſcat: nimirum ad doctum exercitatumque bonæ conſcientiæ medicum. Enimvero tam rara ſæpenumero & gravia in morbis ſuboriuntur ſymptomata, quæ licet naturæ impetu exoriantur, tamen ad maleficium mox referunt rerum imperiti atque exiguæ fidei homines: quemadmodum in diverſis convulſionum ſpeciebus, melancholia, epilepſia, uteri ſuffocatione, putreſcente ſemine, & multifariis venenorum effectibus frequenter apparet. *Eccl.* 38.

§ 2. At inter hos affectus & accidentia diſcernens prudens & circumſpectus medicus, ubi ea penſicularit exacta trutina, adhibito etiam ad diligentem cauſarum naturalium indagationem juſto, quoad fieri poteſt, perpendiculo, ubi naturæ limites malum exuperare egredique, ac Satanæ, qui ſpiritus eſt, motus actioneſque animadvertit, in ſpiritualem medicum, Eccleſiaſtem nempe, aut Eccleſiæ miniſtrum inculpatum, ſanæ doctrinæ, tenentem myſterium fidei cum pura conſcientia, vitæ innocentia notum, non turpiter lu- *Curandi maleficii methodus certa.* *1. Tim.* 3. *Tit.* 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cri cupidum, non vinolentum, cui etiam bonum à piis perhibeatur teſtimonium, curationis onus transferet. Interim meminiſſe operæ precium eſt, multa non ex maleficio evenientia, ſed ex occulta naturæ occaſione, medicos quandoque latêre. Ut enim rebus in eſt ſecreta juvandi proprietas, ita & nocendi: quam tamen non perpetuò agnoſcit medicus.

§ 3. Tantum tamen operæ à medico hic accedet, ſi fortè æger natura, vel ex morbo, aut aliunde humore melancholico (cui, uti aptæ ſuis operationibus materiæ non illibenter ſe inſinuare ſolet dæmonium) aut alio ſucco maligno gravari videatur, ut hic prius blandè expurgetur medicamento.

§ 4. Tradit enim Pomponatius, priſcos exorciſtas, quos præcantatores vocant, ante conjurationem, obſeſſorum corpora ab atra bile expurgaſſe. Morbis ſiquidem geminis utplurimùm hi infeſtantur corporis nempe, ex melancholico ſucco genitis: & animi, ut amentia, mœrore, timore, vitæ odio, & deſperatione, quibus nocte diuque ejuſmodi homines macerat juratus humani generis hoſtis, & veluti lugubribus tentationibus ita vellicat, ut quaſi aquila apud inferos Titii jecur arrodere videatur. Obſeſſos expulſo eo humore, non amplius mirabilia facere, experimento ſe vidiſſe, in expoſitione illius problematis dicit Conciliator. Uxorem quoque cujuſdam ſutoris à dæmonio agitatam, variaque ſonantem idiomata, eo modo perfectè curavit Galgarandus medicus, Mantuæ celeberrimus.

§ 5. Puella quædam in Burgo melancholica, ſe Virgilii ſpiritu obſeſſam eſſe fatebatur, diu conjurata: quod creditum eſt facilius, quia puella ſimplex, admodum pia, & quæ ſemper domi latuerat, Hetruſca, affectaret exprimeretque Mantuanum, hoc eſt, Longobardicum idioma, ut ſubinde Latinum aliquid ſonaret. Cum nihil proficerent conjuratores, medicus ex arte adhibitis melanogogis primùm, & deinde aliis roborantibus, illam optimè per Dei gratiam reſtituit. Exonerato itaque corpore, promptius in reliquam ſanationis obſervantiam, velut à naturali jam impedimento levatus, ab Eccleſiæ miniſtro inducetur δαιμονοφόρητος.

§ 6. Ille tum de obſeſſi vel maleficio læſi vita & moribus, item de ejus in religione Chriſtiana, inſtitutione, & in præcipuis fidei noſtræ capitibus, & qua fuerit, vel etiamnum ſit in Deum confidentia,

dentia, vigilanter inquiret. Qua de re ubi penitius fuerit inſtructus, proclivior, & propemodum ſtrata erit reſtitutionis via. Etenim ſatanæ in corruptorum morum, ſpurcæ vitæ, itemque diffidentiæ filiis efficaciam & illuſionis potentiam permittit Deus, *Epheſ.2.* quorum ſenſus excæcavit Deus hujus ſeculi, ne illuceſcat illis lu- *2.Theſſ.2.* men Euangelii gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei. Affectuum *2.Cor.4.* quædam requiritur ἀναλογία, ut ſit, quod dici ſolet, mali corvi malum ovum.

§ 7. Ubi ergo vigilanti inquiſitione & artificioſa conjectura, affectus cauſam aliquatenus cognoverit Eccleſiæ miniſter, conveniens huic medicamentum applicet: ut ſi æger fuerit antea diſſolutior, ex ſacræ Scripturæ libris admoneatur, corripiatur, exemplis avocetur, & ad emendationem invitetur, tandem reſipiſcentia in ordinem redigatur. Apud præfractæ indolis hominem inſtandum, urgendumque tempeſtivè & intempeſtivè: item redarguendus hic, & juſto Dei judicio in contumaces, ſubinde terrendus. Puſillanimis, & diffidentia dejectus, in ſpem certam & fiduciam indubitatam de ineffabili Dei bonitate & miſericordia incomprehenſibili erigendus, & undequaque confirmandus erit: in quam ſententiam plena conſolationis teſtimonia extant quamplurima, quæ ſuo loco & tempore adducentur. Si quoque perverſa doctrina aut fanaticis opinionibus, vel ſuperſtitionum ludibriis quoſdam tranſversè raptos eſſe, velut anſa eo modo dæmoni ſubminiſtrata, comperiatur: Zizania hæc erunt eruncanda, atque ſalubriora doctrinæ purioris ſubſtituta ſemina cum omni vigilantia ſedulò inſerenda. Nec cognitione recitationis Dominicæ Orationis & Symboli Apoſtolici ſecundum literam, contentum eſſe oportet (tantum etiam poſſet quivis malicioſus) verùm illud vivum Dei verbum ita in animis implantetur, ut apprehenſum efficaciter, ſentiatur potentia eſſe Dei ad ſalutem omni credenti, contra quoſcunque dæ- *Rom. 1.* monum conatus: ut item vivifica fide invocare Deum verum, æternum, omnipotentem, & multæ miſerationis parentem, in nomine Filii pro noſtris peccatis mortui, & ad noſtram juſtificationem per gloriam Patris, abſorpta morte, victo ſatana, debellato inferno, *Rom.6.8.* potenter exuſcitati, iiſdem valeant.

Quomodo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Quomodo Dæmonis Maleficio affecti, de ejus præſtigiis & imbecillitate deinde erunt inſtituendi.

CAP. XXIX.

Diaboli infirmitas, qui nihil poteſt niſi permiſſus. 1. Pet. 3.

DE diaboli item operibus & præſtigiis erudiantur, & quàm enervatus imbecilliſque ſit, ut nihil etiam poſſit, niſi Dei permiſſu: nec Deum quæcunque permittere, ſed in re conceſſa illi limites, ultra quos ferri nequit, præfigi: quinimò Chriſtum profectum in cœlum, ſedere ad dexteram Dei, ſubjectis ſibi angelis, poteſtatibus & virtutibus: Cui ſi tanta fuit ſubjugandi potentia, multo magis ſatanam ſubegit coërcuitque, ut nihil omnino valeat, niſi peculiariter illi concedatur. Quod itaque clementer in nobis permittit Deus, non poteſt eſſe malum. Illi enim cura eſt de nobis: Qui
2. Pet. 5. cùm omnis gratiæ ſit Deus, nos ad æternam ſuam gloriam per JESUM CHRISTUM vocatos, jam parum per afflictos inſtaurabit, fulciet, roborabit atque ſtabiliet.
1. Pet. 3. Quis eſt qui nobis noceat, ſi boni æmulatores fuerimus? Quicquid enim fideli irrogatur, id
Rom. 8. illi bono commodoque cedit, juxta illud Pauli: Diligentibus
Matth. 6. Deum omnia cooperantur in bonum. Precationem ergo perpetuam eſſe decet, quò fiat voluntas cœleſtis Patris in nobis. Quidquid patimur, teſte Hieronymo, noſtris peccatis meremur. Non habent
Lib. 2. cap. 4. dæmones, inquit D. Joan. Damaſc. virtutes adverſus aliquem, niſi à Deo diſpenſatè concedatur: ſicuti in Jobo, & in porcis.
Iob. 1. Matth. 8. Permiſſione verò Dei facta, & fortitudinem habent, & tranſmutantur & transfigurantur in quamcunque volunt figuram ſecundum ima-
In Dialog. lib. 3. ginem, id eſt phantaſiam. Item Gregorius: Abſque omnipotentis Dei conceſſione nullam habet poteſtatem contra hominem malignus ſpiritus: qui etiam in porcos tranſire non potuit, niſi per-
Super Matth. lib. 1. miſſus. Rectè quoque Chryſoſtomus: Homines non quantum vult, tentat diabolus: quoniam quantum ad ſe, nunquam ceſſaret à tentatione. Neque enim habet alium actum: non enim manducat, nec dormit, nec aliud operatur, niſi ut tentet, fallat & ſubvertat.

§ 2. Non magis itaque timendam diaboli poteſtatem, quàm Deum impedientem, docet Ambroſius ſuper Lucam. Spiritus enim mali, etiam Dei vocantur ſpiritus, quòd ejus captivi ſint: nec attingere, caſtigare, tentare quicquam auſi, niſi à Deo concedatur. Jobo ne pilum quidem lædere potuit ſatanas, niſi impetrata permiſſione,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

miſſione, eaque limitata. Quocirca non eſt formidandus diabolus: ſed Deus, qui urſum hunc catenis alligavit captum, ut nihil omnino abſquè ejus ſingulari nutu valeat. Hinc Chriſtianus quæcunque adverſiſſima à Dei digito excipiet, qui omnia in ſua continet manu.

§ 3. Nec Chriſtiani nomen merentur, qui malignæ alicui mulieri aut diabolo imputant malum invectum, ad Dei voluntatem id minus referentes. Jobus affligitur à dæmone, at à Dei manu accipit dicens: Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut illi placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum perpetuò. Non cædentis virgæ rationem ille habet, ſed volentis patris. Virga punit filium: at non eam feciſſe hic dicit, niſi mente nondum conſtet: ſed patrem, qui virgam in manu habet eaque utitur. Sine ejus voluntate, ne pilus quidem capiti excidit, quin omnes pili numerati ſunt: ipſe virgam uſurpat, quàm graviter, & quàm multum, & ubi velit. *Iob.1.2.* *Matt.10.*

Quomodo ad tolerantiam invictam erunt excitandi dæmonum maleficio læſi.

CAP. XXX.

Qualiſcunque afflictio patienter ferenda.

PRopterea æquo patientique ferendum nobis erit animo, quicquid afflictionum acciderit carni, ſive id lege naturæ, ſive ſupra naturam contingat. Idem quoque faciundum, ſi animum immenſus invadat dolor, angor, mœror, triſticia, tentatio. Ob oculos velut ſpeculum ſemper revocetur exemplum ſanctiſſimi illius Jobi, qui tot exercitatus modis, & tentarum calamitatum ac miſeriarum mole preſſus, Deum laudibus extulit (quamquam malorum interim ponderi impar, in verba animi parum patientis erupiſſe videatur) ac licet nullius malæ occaſionis ſibi conſcius eſſet, non dæmonem accuſat tamen, nec ab illo aut ullo homine tantas ſibi inflictas ærumnas queritur: ſed ex Dei æquiſſimi voluntate ſibi iſta accidiſſe agnoſcit: ut cum uxor ei exprobraret, Ubi nunc tuus eſt Deus, cui confiſus es? non animum abjecit, ſed reſpondit: Ut fatua loqueris. Si bona à Deo acceperimus, quare mala non tolerabimus patienter? Sic nos quoque in afflictione noſtra, ad Deum oculos mentemque dirigere decet, & juſtiſſimæ ejus voluntati nos noſtraque placidè ſummittere: quandoquidem ille nihil *Iob. 2.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vult, niſi quod optimum, quanquam nobis interdum ſecus videatur. Quos diligit, caſtigat: nec peccatoris vult mortem: ſed ut convertatur & vivat.

Prov. 2. Hebr. 12. Ezech. 18

Cur diaboli & angelorum ejus miniſterio utatur Deus. Auguſt. ſerm. 24. de Temp.

§ 2. Suorum famulorum, ut diaboli vel cujuſvis alterius, miniſterio utitur, quò nos ob noſtra ſcelera aut incredulitatem puniat, & hoc modo ad rectam converſionis viam reducat: vel etiam ſic tentat nos Dominus Deus noſter, quemadmodum Deuter. 13. legitur, ut palàm fiat, utrum diligamus eum, an non, in totocorde & in tota anima noſtra.

Iacobi 1.

§ 3. Pro ſummo gaudio itaque ducite fratres (inquit D. Jacobus) quoties in tentationes incideritis varias: illud ſcientes, quòd exploratio fidei parit patientiam. Cæterùm patientia opus perfectum habeat, ut ſitis perfecti & integri, nullaque in parte imminuti. Beatum item prædicat virum, qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam promiſit Dominus his, à quibus fuerit dilectus. Hinc admonet D. Petrus: Chariſſimi, ne miremini, dum per ignem exploramini, quæ res ad experimentum veſtri fit: perinde quaſi novum aliquid vobis obtingat: imò in hoc quòd conſortes eſtis afflictionum Chriſti, gaudete, ut in revelatione quoque gloriæ ejuſdem gaudeatis exultantes. Timotheum quoque hortatur Paulus, ut afflictiones ferat tanquam bonus miles Jesu Chriſti. Non enim quis coronatur, niſi legitimè certaverit. Exemplum accipite, fratres mei (monet Iacobus) afflictionis & patientiæ, prophetas, qui loquuti ſunt in nomine Domini: Ecce beatos dicimus eos qui ſuſtinent. Tolerantiam audiſtis Iobi, & finem Domini vidiſtis, quòd valde miſericors ſit Dominus, ac commiſerans, qui pios è tentatione novit eripere, Petro teſte. Iobum totum (excepta illius anima, quam illæſam permanere voluit Dominus) etiam in ſuis ſubſtantiis & ſobole duriſſimè, Deo annuente, afflixit ſatan: Verùm poſt inviolatam illius patientiam, cum multa ejus uſura, cuncta illi uberrimè repoſuit Deus: Cujus jam non eſt decurtata manus, id ipſum poteſt, & infinitis partibus majora.

1. Petr. 4. 2. Timot. 2. Iacobi 5. 2. Petr. 2. Iob. 1. 2. Iob. 42.

§ 4. Quorſum ergo alicujus hominis, aut etiam ipſius dæmonis, nos terrebit violentia aut malignitas? cur ab horum jaculis uſque adeò expaveſcimus? quæ ſi in nos vibrentur figanturque, non tamen ad internecionem transfigent, ſi conſtanti fide reverberemus, retorqueamuſque. Reſiſtendum diabolo, & fugiet à nobis:

Iacob. 4. Epheſ. 4.

nec

nec illi locus eſt dandus: ſed Chriſti verbo pellendus, Abi ſatana. Fidelis eſt Deus, qui non ſinit nos tentari ultra id quod poſſumus: *2.Cor.10.* imò faciet unà cum tentatione exitum, quò ſufferre queamus. Novit ille, quibus nobis opus ſit, priuſquam petamus. *Matth. 4.* Ne exhorreſcamus, hortatur David, à timore nocturno, tentatione ſcilicet occulta: *Pſal.91.* nec à ſagitta volante in die, tentatione quippe manifeſta: nec à negocio perambulante in tenebris, nempe à ſpectris in tenebris verſantibus: nec ab incurſu & dæmonio meridiano, quod Paulo nuncupatur angelus lucis, in quem ſe transfigurat diabolus. *2.Cor.12.*

§ 5. Ad tolerantiam præterea invictam contra dæmonum inſultus, & conſtantem in Deum fiduciam, ita afflicti ſedulò excitandi ſunt patrum quoque exemplis: *Tolerantia.* velut Antonii Ægyptiaci, quem in tumulo latitantem tam graviter lacerarunt dæmones, ut tanquam mortuum ad hoſpitium reportarit illum miniſter: *Antonii Ægyptii lucta cum dæmonib.* ubi nonnihil reſpirans & quaſi reviviſcens, clam aliis ad tumulum ſe referri jubet: ibique ex priorum vulnerum dolore proſtratus, cum ex animi fortitudine ad conflictum dæmones provocaſſet, nec illi cunctarentur, aſſumptiſque variarum beſtiarum & ſerpentum formis, Antonium dentibus, cornibus, unguibuſque impeterent, & denuò lancinarent, ſubitò lucis quidam radius dæmones & tenebras fugavit. ſtatimque ſanatus Antonius, Chriſtum præſentem eſſe intellexit, dicens: Ubi eras Ieſu bone, ubi eras? quare à principio non adfuiſti, ut vulnera curares mea? Et vox ad eum facta: Antoni, inquit, hic eram: ſed diſtuli ob tuum certamen, quod prius obſervare libuit: jam autem, quoniam ſtrenum te pugilem præſtiteris, in toto orbe celebre tuum erit nomen. Hæc in vita S. Antonii ab Athanaſio deſcripta, & è Græco per Evagrium Presbyterum tranſlata: ubi lucta cum diabolo varia mireque acerba, & inſignis divini viri patientia conſtantiaque legitur.

§ 6. Nullus certè, quod ſciam, animoſior fuit Hilarione (qui Antonio fuit contemporaneus, ſed junior) fortiuſque neglexit dæmonum fraudes, *Anton. Sabell. lib. 10. Exempl. cap. 13.* quippe qui in ſolitudine ſæpe infantium voces intempeſta nocte ſe audire exiſtimavit, nunc balatus ovium, nunc mugitus boum, planctus mulierum, leonum rugitus, ſtrepitum armorum, variarumque portenta vocum. Cæterùm auſus aliquando totum phaſma explorare, Dominicæ crucis ſigno ad lunæ lumen tugurio egreditur, & ſollicitè circumſpiciens, ecce currum directis in ſe equis euntem conſpicatus eſt: hic Chriſti Nazareni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

nomine invocato, in veſtigio manſit, expectans rei eventum. tum verò terrifica illa bigarum ſpecies ſubito terræ hiatu in conſpectu abſorpta eſt. Atqui licet à dæmone excruciaretur mirè, oratione tamen vincebat: à qua ubi aliàs paululum quieviſſet, ſatan ferianti inſidiatus, repentè ejus dorſo inſiliit calcibus latera quatiens, cervicem flagro: Eia, inquit, dormitas? mox cachinno deſuper increpitans: Hordeum jámne, ait, an paleas feſſo tuo aſino offeres? Nam ſuam carnem nonnihil obſtreperam, aliquando ſic affatus fuerat: Ego te aſine non hordeo, ſed palea paſcam, faximque ne poſthac recalcitres.

In lib. Conf. Fol. 42. § 7. Hic vides Franciſcum non ſatis noviſſe hominis pii vires in toleranda quavis afflictione dæmonis. Legitur enim in ejus vita, fratrem Egidium interrogaſſe Franciſcum his verbis: An diabolus ſic ſit terribilis, quòd homo per unum Pater noſter non poſſet ſuſtinere? ipſum reſpondiſſe, Quod nullus poſſit ſuſtinere diabolum per medium Pater noſter, quin ſtatim moretur. Huc referatur Cypriani ſermo de Bono patientiæ, ubi & impatientiæ exempla proponuntur: item ſermo quartus Chryſoſtomi.

Communium precum in maleficio efficacia.

Cap. XXXI.

Communes preces. UT inſuper maleficio læſorum fidem adaugeat, vulneráque, tortore dæmone ejus juſſu fugato, ſanare dignetur miſericordiarum pater, communibus ad eum ex animi penetralibus fuſis confidenter precibus erunt juvandi. Id ab authore e-
Hebr. 13. piſtolæ ad Hebræos diſertè mandatur: Memores eſtote vinctorum, tanquam unà cum illis vincti: eorum qui affliguntur, velut ipſi quoque verſantes in corpore. Orate pro vobis invicem, ut ſani ſitis: piè
Iacobi 5. monet D. Iacobus. Multum enim valet deprecatio juſti efficax. He-
3. Reg. 17 lias homo erat ſimiliter obnoxius afflictionibus ut nos: & precatus eſt ne plueret, & non pluit ſuper terram annos tres, & menſes ſex: & rurſum oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra produxit fructum ſuum. Item: Infirmatur quis inter vos? accerſat ſeniores Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & obſecratio fidei ſalvum reddet laborantem, & eriget eum Dominus: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.

§. 2. Hinc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 2. Hinc orationum fidei publicè & ſeorſim à Chriſti fidelibus ad rem præſentem accommodatarum reſpondentiumque energia, liquidò conſtat. Ne Petri fides deficeret ſatanæ inſultu, qui expetiverat ut eum velut triticum cribraret, Chriſti oratione intercedente impetratum eſt. Contra diaboli aſtutias ut vigilent cum omni dulitate & deprecatione pro omnibus ſanctis, Epheſios ſtudioſè exhortatur Paulus. Admonet item Timotheum, ut ante omnia fiant deprecationes, obſecrationes, interpellationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. Fidem quoque Chriſti operâ ſibi augeri orant Apoſtoli. Per Moſis orationem ad Dominum, ſoror illius Maria liberatur à lepra. Sic patris oratione, Chriſto genua flectentis, dicentiſque, Domine miſerere filii mei, quoniam lunaticus eſt, & miſerè affligitur, &c. Increpatur dæmonium puerque ſanatur. Se autem credere teſtabatur hic vir in ſuis precibus, & orabat Chriſtum, ut ipſius incredulitati ſuccurreret. Mulier quoque Græca, Syrophœniſſa genere, ad pedes Chriſti provoluta, rogabat eum, ut dæmonium à quo filia miſerè cruciabatur, exturbaret: & ob ejus interpellationem, exonerabatur filia. Multum confidebat Iudith in oratione fratrum, quando dixit: Orate ut firmum faciat propoſitum meum Deus, &c. Nihil aliud fiat, niſi oratio pro me ad Dominum Deum noſtrum. Petrus & Joannes orant pro Samaritanis, ut acciperent Spiritum ſanctum. Siquis inter nos affligitur, orare jubet D. Jacobus.

Luca 22. Epheſ. 6. 1. Tim. 2. Num. 12. Matt. 17. Marc 9. Luca 9. Matt. 15. Marc. 7. Iudith. 8. Actor. 8. Iacob 5.

§ 3. Chryſoſtomus de incomprehenſibili Dei natura, homilia 3. teſtatur, obſeſſos in templum adductos à diacono tempore publici congreſſus, quum cœna Dominica peragi ſoleret, juſſoſque caput inclinare, & ſic pro ipſis oraſſe populum. Homines, inquit, à dæmone agitati, tanquam vinculis quibuſdam retenti adducebantur, ut populo univerſaque civitate præſente, communes pro his fierent ſupplicationes, ut omnes jugi concordia Dominum communem orarent pro his, & quòd miſeretur, magno clamore contenderent.

§ 4. Recitat inſuper Proſper Aquitanicus, in locum publici congreſſus ad altare, dum cœnæ Dominicæ inſtituta actio celebraretur, adductam puellam, & plebem pro ea ad Dominum oraſſe, ac de cœna participem factam quoque, & ſic liberatam. Idem libro 6. de Prædictionibus & promiſſionibus tradit, ſuo tempore Carthagini puellam quandam Chriſtianam, quum in balneis quod-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

dam Veneris ſimulachrum minus pudicè intuita eſſet, ſéque eidem aſſimilaſſet, mox à diabolo obſeſſam fuiſſe, qui gutturis meatus occuparit, ut circiter dies ſeptuaginta noctéſque totidem fermè, nec cibum nec potum trajicere potuerit. Parentes quum nullam levationem animadverterent, puellam ad Eccleſiæ miniſtrum adducunt, eique rem ut acta erat, bona fide exponunt. Unum hoc puella confeſſam addidit, Noctis medio videri ſibi avem quandam adeſſe,& neſcio quid ori ingerere. Tandem in templum deducitur, fiunt preces: & cum ei cœna Domini porrigeretur, quam ægrè accepit, cacodæmone nimirum reluctante, liberata eſt.

§ 5. Narrat Theodorus Lector lib. 2. Epiſcopum Chriſtianorum in Perſia juſſum eſſe, à rege dæmones profligare: qui collectis piis preces fecit, & adjuratione eos abegit. Ioannem monachum quendam in Ægypto dæmones ſola expuliſſe precatione, tradit Sozom. lib. 6. cap. 28. Cœtus monachorum, inter quos Macarius & Iſidorus, Lucii ſcelere ſub Valente, in inſulam exiguam, ubi nulli erant Chriſtiani, relegati, filiam ibi ſacerdotis dæmone correptam & humi præcipitatam, conjunctis precibus liberant, patrique ſanam reſtituunt. Marcellus Apameenſis Epiſcopus, deſtructurus ſub Theodoſii imperio fanum Iovis Apameæ, atrum dæmonis ſpectrum, vim ignis ſuppoſiti coërcens, ſic repulit. Iuſſit aquam adferri in vaſculo: qua ſuppoſita ſacro altari, ipſe in faciem humi proſtratus, Domino ſupplicavit, ne ulterius progredi dæmonis tyrannidem ſineret. Finita oratione, figura crucis aquam conſignavit, atque flammæ diaconum juſſit inſpergere: quo facto, dæmon aufugit.

Theodoret. l. 4. c. 21.

Theodoret. l. 5. c. 21.

§ 6. Auguſtinus etiam commemorat, virum quendam tribunitium Heſperium, in Fuſalenſi territorio Africæ fundum habuiſſe, qui fuit infeſtatus à malignis ſpiritibus, ita ut animalia & ſervos graviter afflixerint. Domeſtica igitur hac calamitate coactus, acceſſit Dominus fundi ad Eccleſiæ miniſtros, rogavitque ut aliquis ibi preces facere dignaretur. Abiit igitur quidam eò, oravitque ardenter & ſeriò, imò etiam ibi cœnam Domini diſtribuit: & protinus illa dæmonum vexatio ceſſavit. Ambroſius: Bonum ſcutum eſt oratio, ut quo omnia ignita ſpicula adverſarii repelluntur.

Lib. 22. de Civitat. Dei, c. 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Iejunii in operibus diaboli vincendi energia.

CAP. XXXII.

INdicantur etiam jejunia, ſi fortè caro, nimia ſui indulgentia protervie︎ns, locum dæmoni dederit: ut hoc reſtricta freno, in ordinem redeat. Quare Porphyrius tradit, jejunium & caſtitatem maximè laudari, non quia iis placatior inprimis efficiatur Deus: ſed ut retroagantur qui ſanguine & immundicia gaudentes, quo perfrui poſſint his, utentium corpora invadunt. Eſt enim aliquod dæmoniorum genus, quod non niſi orationibus & jejuniis ejicitur, Chriſto authore, incredulitatis, propter quam illud expellere nequiverunt, diſcipulos redarguente. Eleachim quoque ſacerdos Domini magnus, ſic omnem Iſraëlem alloquitur: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces veſtras, ſi manentes permanſeritis in jejuniis & orationibus in conſpectu Domini. Et Raphaël Tobiam docet, bonam eſſe orationem cum jejunio.

Iejunia. *Matt.* 27. *Marc.* 9. *Lucæ* 9. *Iud.* 4. *Tob.* 12.

§. 2. Hiſtoriam in hanc rem mirè commodam narrat Hector Boethius, in Gareothæ ſcilicet regionis vico quodam, quatuordecim vix paſſuum milibus ab Aberdonia diſſito, eximiæ formæ adoleſcentem coram Aberdonenſi antiſtite queſtum eſſe palàm, ſeſe à dæmone ſuccuba (ut dicunt) gratiſſima omnium quas vidiſſet forma, multos jam menſes infeſtari, eandemque occluſis foribus noctu ad ſe ingredi, & blanditiis in ſuos compellere amplexus: dubia luce eam penè ſine ſtrepitu abire, nec ullo ſe modo, cum plurifariam tentaſſet, à tanta tamque turpi veſania liberari. Iubet continuò circumſpectus & pius Epiſcopus, adoleſcentem aliò ſe conferre: & ut ſecundum Chriſtianam religionem magis laudatis jejuniis & orationibus ſolito attentius accommodaret animam: hinc fore arbitrabatur, ut piis operibus intento victus cacodæmon tandem terga daret. Nec felix defuit ſucceſſus ſalubri conſilio: quod adoleſcens religioſè exequutus, paucos poſt dies omnino ab illis vindicatur ludibriis. Sic incubum dæmonem non amplius infeſtaſſe Navetis mulierem, poſt confeſſionem & ſacram communionem, quæ jejunia & preces comitari ſolent, legitur in vita D. Bernhardi.

Lib. 8. *hiſtor. Scot.*

§ 3. Hic jejunii, uti theriacæ præſentiſſimæ, vires & encomium, oculis omnium ſemper opponendum hoc ſeculo diſſolutiſſimo exulceratiſſimóque, ac animi & corporis morbis dæmonumque inſultui

Iejunii virtus & encomiū. ſultui apprimè obnoxio, ex Athanaſio & Cypriano adducam: Iejunium morbos ſanat, diſtillationes exiccat, dæmones fugat, malaſque cogitationes expellit, & mentem nitidiorem reddit, & cor purgatius, & corpus ſalubrius, & ad thronum Dei hominem ſiſtit. Et pòſt: Quiſquis igitur ab immundo ſpiritu vexatur, certum habere debet, hoc pharmaco, jejunio inquam, ſtatim ſpiritus malos afflictos abſcedere, vim jejunii metuentes. Valde enim dæmones oblectantur crapula, & ocio corporis. Cyprianus de Iejunio & tentationibus Chriſti: Iejunium, inquit, ſi diſcretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ ſpoliat & exarmat. Iejunium extra ordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus vagos diſtringit & ligat. Iejunium ſi humilitate ornetur, ſervos Dei contemptores mundi efficit. Iejunium carnes azymas mundat & ſolidat, & putredines quæ ex adipe prodeunt, conſumit & ſiccat. Iejunium Scripturarum deliciis paſcitur, contemplatione reficitur, gratia ſtabilitur, cœleſti pane nutritur. Danieli interpretatio ſomniorum revelatur jejunio, & tres pueri de Babylonio illæſi egrediuntur incendio. Moſes in monte quadraginta diebus jejunus cum Domino perſeverans, & Dei familiaritatem, colloquium, & legis miniſterium promeretur. Helias quoque eodem dierum numero abſtinens, in eremo converſatur. Et pòſt: Efficax eſt oratio præcedente jejunio, & ſacris ſtudiis antecedentibus non patitur poſtulatio devota repulſam. Origenes in cap. 7. Matthæi, ubi Chriſtus dicit, Apoſtolos propter incredulitatem nequiviſſe ejicere dæmonium: Si aliquando nos oportuerit circa curationem tale quid patientium permanere, non adjuremus neque interrogemus, neque talia loquamur, quaſi audienti ſpiritui immundo: ſed permanetes in orationibus & jejuniis, impetremus patienti ſalutem à Deo, & abigemus jejuniis & orationibus ſpiritus malignos. De jejunii potentia inſignes duo ſermones Baſilii Magni, item unus Chryſoſtomi 18.

Eleëmoſynarum virtus.

CAP. XXXIII.

Eleëmoſyna. ACcedat adhæc, pro facultatum ratione, carum communicatio, & in pauperes erogatio, oblatioque: quem odorem bonæ fragrantiæ, hoſtiam acceptam gratamque Deo, appellat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Paulus ad Philipp. qui Romanos etiam impenſè adhortatur ad tolerantiam in afflictione, & precationi ut inſtarent, neceſſitatibuſque ſanctorum communicarent. *Philip.4. Rom. 12.*

§ 2. Cornelius item centurio ex cohorte Italica, religioſus ac timens Deum, præſtans eleëmoſynas plebi multas, deprecanſque Deum ſemper, quam audivit ab angelo vocem? Corneli, orationes tuæ & eleëmoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam coram Deo. Et Raphael angelus ad Tobiam: Bona eſt, ait, eleëmoſyna magis quàm theſauros auri recondere: quoniam eleëmoſyna à morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit invenire miſericordiam & vitam æternam. Item Tobias pater ad filium, ante mortem: Ex ſubſtantia tua fac eleëmoſynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum penes te fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude. Præmium enim bonum tibi theſaurizas in die neceſſitatis: quoniam eleëmoſyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram ſummo Deo eleëmoſyna, omnibus facientibus eam. Apud Lucam ipſa veritas loquitur: Date eleëmoſynam, & ecce munda ſunt vobis omnia. Nabuchodonozori Babylonis regi ſua ſit Daniel, ut eleëmoſynis redimeret animam. Apud Eccleſiaſticum legitur: Ut aqua ignem ardentem extinguit, ita peccatum expiat eleëmoſyna: cujus Dominus gratiam redditurus, memor erit in poſterum, ut author tempore caſus ſui adminiculum inveniat. Nam eleëmoſyna viri, quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſervabit, & poſtea reſurget & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipſorum. Ergo conclude eleëmoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Hic locum habebit Cypriani ſermo de Eleëmoſyna, item Chryſoſtomi homil. 32. 33. 34. 35. 36. 37. *Actor.10. Tobiæ 12. Tobiæ 4. Lucæ 11. Dan.4. Eccleſ. 3. Eccleſ. 17 & 29.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Cum multifariam afflictis quàm variè agi debet, & imitanda diverſæ ſanationis exempla.

Cap. XXXIV.

Apud ægrum lucida ſuarum exacerbationum habentem intervalla, horum plurima, cum judicio à prudente Eccleſiæ miniſtro proponi poſſunt. Apud hunc verò qui continuò torquetur, mente læſus, orationes (ut dixi) communes, & fidelium interceſſiones neceſſitati præſenti conſono ſenſu applicatæ, jejunia & egenorum ſublevatio, ſuum habebunt pondus.

Ubi plures maleficio læſi ſimul uno in loco ſunt, quid faciundum.

§ 2. Cæterùm ſi uno in loco maleficiis collidantur numero plures (quemadmodum in monaſteriis, potiſſimum virginum, velut organorum ſatanæ ludibriis magis accommodatorum, frequenter uſu venire cernimus) ante omnia huc cura propendeat, ut ſeparentur, & una quælibet ad parentes vel ſanguine aut affinitate proximos avehatur, quo ſingulæ ſeorſim commodius fideliuſque inſtitui & ſanari queant. Reſtitutionis autem habeatur pro cujuſque neceſſitate delectus, ne uno (quod ajunt) calopodio (quorundam ineptorum, mendacium, impoſtorum, ſuperſtitionis impietatiſque antiſtitum more) quis calceare conetur omnes, & diſſolutis præſcriptorum verborum minus convenientium formulis, commenticiiſque quibuſdam ritibus & ſubſtantiis ad rem minimè facientibus, profligare pergat dæmonem, in iis ridentem illudentemque, & fugam plerumque ſimulantem egregiè, quaſi compulſum, licet ultrò cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius involvat, ſi vetitis eum mediis fugatum credamus: hac ratione è corporibus cedit ſæpenumerò, & quidem libenter, ut animas minus impeditè poſſideat, eiſque dominetur. Quæ verò virgines arctius occluſæ cohibentur, nec egredi permittuntur, quod equidem in ejuſmodi caſu comprobare nequeo: vel quæ in deſignato eo loco clementem Dei manum, patriſque virgam, cum vera ſui abnegatione fortiter tolerare cum Iobo in animum induxerint, mutuam hic præſtent in ſuorum cruciatuum intervallis operam, ſe mutuò conſolantes, moduimque præſcriptum, quoad fieri poteſt, obſervantes:

Iuniores ad tale ſpectaculum non admittendæ.

§ 3. Nec ad hujuſmodi ſpectaculum admittantur juniores, ne territæ tormentorum raritate & vehementia, quid mali contrahant, cùm eis avidè admodum inſidietur diabolus.

§ 4. Cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 4. Cum aliàs ad piam puellam in cœnobio obſeratam literas dediſſem, quibus virginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à dæmonio exercitarum (quarum ſuperiori memini Libro, c. 10.) hiſtorias mihi cupiebam deſcribi, ea in hanc ferè ſententiam reſpondit: Duas adhuc ex illis ſupereſſe octogenarias prope modum, à quibus ſæpius audiviſſet, ne magno quidem ſe velle gravi illa caruiſſe calamitate, ex Dei voluntate nata, quòd inde peculiare gratiæ divinæ donum & illuminationem ſe conſequutas ſenſiſſent: nec ſecus earum teſtari vitam. Quid Antonio nocuit, ſeveros in ſuis cervicibus tuliſſe magiſtros? cui eos ad Dei nutum perpeſſo in majus ceſſit lucrum & gloriam. Scribebat quoque, miſſos eo tempore fuiſſe undecunque viros doctos, qui terrificorum eorum ſymptomatum larvas contuiti, eas penitiſſimè ſcrutarentur, amolirenturque: ſed quo in ejuſmodi conſiliis confidentius perſtitêre, eo malum recruduit gravius, ut tandem Dei opus eſſe ſingulare faterentur: à cujus manu cum id exciperent, & ſe toto corde ſub potenti ejus brachio ſubmitterent, ſemet integrè abnegantes, humilitatemque uſque adeò amplexæ, quo etiam cunctis ſuis affectibus reſtiterint, eoſque vicerint: & breviter, ad divini verbi normam toto animo vitam conformarint, tunc paulatim evanuerunt univerſæ illæ diræ. Piam epiſtolæ illius virginis partem juſtis de cauſis inſerere volui, quòd id conſilium meo inſtituto prorſus reſponderet: & ne ejuſmodi virgines uſqueadeò à piorum numero alienas eſſe, quis temerè in animum inducat, etiamſi adhuc multa in iis deſiderari non diffitear, quæ inſcia & non ſana informatione prætermittuntur.

Memoranda hiſtoria cruciatarum monialium apud Maris arborem prope Xanctos.

§ 5. Porrò monaſterium id ingreſſus, coràm cum altera contuli vetula, quæ id mali decem ſuſtinuerat annos, eo nomine gratias Deo agens quàm maximas: ac ſi ætas admitteret, ſe libenter denuò iiſdem velle calamitatum fluctibus objici aſſerebat. Hortata autem me eſt maximopere, ut ſi in conſilium ad ita afflictas accerſerer, ne exorciſmos admitterem unquam. Quædam in eo tormentorum theatro conſtituta, à fratre virgis ex quorundam conſilio excarnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie conſulitur, quaſi dæmonem profligent virgæ, & non potius eo modo ille carnificinam procuret. Ea rei indignatione & pudore illa perculſa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit. Rogata verò cantionis cauſam, reſpondit: eo quòd de ſalute ſua æterna minimè

Vera abnegationis exemplum. hæſitaret. Altera quoque jam diu à dæmonio excruciata, & morti proxima, ſe totam attenta oratione Deo offerebat, ut ſecum pro ſuo arbitrio quicquid vellet, in tempore & in æternum ageret, dummodo ipſius glorificaretur nomen, obſecrans: rogabatque reliquas virgines, ut poſt ejus mortem non ex more, Miſerere mei Deus, canerent: ſed, Gloria patri. Memorabile abnegationis veræ exemplum.

§ 6. Singularem inſuper, & ſuo loco imitandam aliquando curationis eorum quos vexat diabolus, rationem, ex ſequenti colliges hiſtoria. *Curandi dæmoniaci exemplum inſigne.* Philippus Weſſelich Colonienſis, monachus abbatiæ Knechtenſtein, integer & ſimplex, à ſpiritu referente abbatem macilentum, ante multos annos mortuum, exagitabatur miſerè & multifariam, circa annum quinquageſimum ſupra milleſimum quingenteſimum: interdum avehebatur ſub tectum, alias per ligna tranſverſa conjunctiora ſupra campanam intrudebatur, plerunque per murum transferebatur inopinatò, inventus quandoque eſt corpore ſuper piſcinam projecto, capite autem in terram reclinante. Tandem ſe prodit ſpiritus, diutinæ & multiplicis vexationis cauſam explicans: ſe nimirum eſſe illum abbatem Matthiam Durenſem, tot annis ſepultum: ac eo torqueri, quòd ſuſpenſam D. Virginis effigiem exquiſitè depingi curarit: nec ſatis fuiſſe factum pictoris Noveſiani laboribus & impenſis, qui inde jacturam ſenſerit, ac ſibi ipſi vim fecerit. Verum id fuit. Subnectebat hinc ſolutionis modum, cujus nomine hanc exorſus erat fabulam diabolus: expiari ſcilicet hoc delictum non poſſe, aut ulla ſe liberari ratione, niſi religionis ergò Treveris & Aquiſgrani peregrinaretur hic Philippus (quem ob ſimplicitatem accommodatum ſuis ludibriis organum ratus eſt diabolus) & tres Miſſæ, de trinitate ſcilicet, de domina, de tempore, in ejus aſſertionem recitarentur. Ut hîc ſpiritus voto ſatisfieret, conſuluerunt Theologi Colonienſes: & capitulariter (ut illorum more loquar) id reliqui poſtulabant quoque monachi à ſuo ſuperſtite etiamnum abbate D. Gerardo Strailgen Morſenſi.

§ 7. At hic ſaniori inſtitutione atque acri increpatione in aliam potius ſententiam Philippum exiſtimavit traducendum, ut videlicet fide viva omnis miſerationis Deo patri, & Chriſto aſſertori noſtro unico confiſus, dæmonis impoſturas animo negligeret forti: redeuntique ſpiritui objiceret, ſe non eſſe ſui juris, verùm ſub

ſub aliorum degere imperio, propterea nec poſſe ob rerum penuriam à ſe obediri ejus votis. Quo facto, ſpiritus reſpondit: Dic Suppriori. De eo enim confirmandi ſui inſtituti ſpem conceperat. Quare Abbas, ubi dæmonem perſeverare, nec monachum illius illuſionibus ſatis confidenter reſiſtere animadvertit, ipſum denuò rectius inſtituit, ſtudioſè hortatus ut reſipiſceret, nec tam pronas offerret ſatanæ technis aures: ſi verò manes, uti hactenus, audire pergeret, ſe illum flagris, & quidem capitulariter cæſurum, ſeveriſſimè minitatus eſt. Hinc irritos ſuos ſpiritus videns conatus ob abbatis conſtantiam, & animum Philippi magis erectum fiducia in Deum adverſus fraudulenta exitialiaque dæmonii ſtudia, nunquam rediit, alioque migravit. Hanc curandi methodum, in eo fraudum diabolicarum genere, quandoque in uſum revocandam arbitrarer.

Fictæ obſeſſionis curationes certæ probatæque.

CAP. XXXV.

MUliercula Bartholomæa nomine, quum in pago Well, præter morem ſub Miſſæ actione hymnus ille qui incipit, Gloria in excelſis Deo, Germanica lingua caneretur, mox velut dæmonio correpta, in extaſin conjici videbatur, cum maxima hominum perturbatione, in eo tormento perdurans, donec abſolveretur cantio. Quum ad hunc actum aliquandiu conniveretur, nec tamen deſineret fœmella, tandem à pagi domina, Anna à Virmont, in arcem vocatur: quæ humaniter & amicè cauſam rogat, cur ſub ea cantilena ſe ita vinci ſineret, quum eadem eſſent verba Germanica quæ Latina, abſque mutatione? eique hymnum Germanicum prælegit, & verba interpretatur, quibus nihil abſonum, nihil impium, aut quod ullam offenſionis daret cauſam, ineſſet. Jubet itaque eam forti eſſe animo, ſe jam eundem hymnum Germanicè cantaturam in cubiculo, præmonens: & ſi illa dejici ſe pateretur, adhibituram ſe remedium, quod pellendo ejuſcemodi dæmonio eſſe cum primis uſui didiciſſet, minitabatur. Ita mox in cantionis initio, muliercula loco prius obſervato, quo ſe proſternere vellet, in terram provolvitur. Cui incunctanter, veſtitu prius levato, domina prudens & cordata matrona, ſimul cum filia, virgas imprimit acres, eo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quo decuit ſtudio: illa interim retracta manibus veſte, earum conabatur arcere titillationem.

Aphor. 6. § 2. Extremis enim morbis, teſte Hippocrate, extrema exquiſitè remedia optima ſunt. Hoc propinatum pharmacum, contra hujuſmodi dæmonis inſultum exiſtere antidotum incomparabile, atque ſe à doctis viris didiciſse, mulierculæ denuò perſuadet domina, hortaturque eam confidentiori eſse animo, nervum dæmonii hoc medicamento jam eſse haud dubiè infractum: eamque ſimul concinere jubet. Sic dulci modulamine ſimul repetitur cantilena, finiturque ſine ullo commotionis indicio. Hoc comœdiæ actu à famulis ante oſtium obſervato, fœminam illi egreſſam arripiunt, unaque hymnum alta voce canunt: & conſilium hoc fuiſſe exturbando huic ſatanæ ut certiſſimum, ita & ſaluberrimum compertum eſt. Oportet autem habere delectum in uſurpanda hac theriaca. Non enim omnium oculis uno medendum eſt collyrio: ſolum ejus generis dæmonio profligando præſentiſſimum citra ullam moram aut hæſitationem erit alexipharmacum, quod hominem invadit exercetque pro ipſius energumeni voluntate, arbitrio & libidine.

§ 3. Se ea ratione fuiſſe ſanatam, à domina in arcem Wel revocata Barthalomæa, coram me confeſſa eſt. Hic qualemcunque ſortitus fuit effectum Canon 60. de his qui ſe ſimulant dæmoniacos, qui ita habet: Eos qui ſe dæmone correptos eſſe ſimulant, & morum improbitate eorum figuram & habitum ſimulatè præ ſe ferunt, viſum eſt omnimodo puniri, & ejuſmodi afflictionibus & laboribus eos ſubjici oportere, quibus hi qui à dæmone verè correpti ſunt, ut à dæmonis operatione liberentur, verè ſubjiciuntur.

§ 4. Se vidiſſe Romæ quendam nomine Julium, narrat Rondeletius, qui catalepſi putabatur corripi, quoties illa Paſſionis verba audiret, Conſummatum eſt. Voluit autem probare, num verè *Ioan. 19.* corriperetur, an fingeret. Quum itaque ſimul eſſent apud Alexandrum linguæ Hebraicæ profeſſorem, & hujus uxor fortè in alterius gratiam recitaret duo illa verba, ſtatim ſacrificus hic extaſi videbatur affligi: eoque viſo, alter baculum adferri juſſit, quo morbum profligaret: proinde ſine mora ad ſe rediit. Auxit ſuſpicionem, quòd quum eo malo afficeretur, prius undiquaque ſpectaret, ubi ſuum tutò reponeret caput. Auditum poſtea eſt, illum ob hanc ſimulationem miſſum fuiſſe à Venetis in exilium cum quadam meretrice, quæ ſimili morbo ſe prehendi ſimulabat.

§ 5. Porrò

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 5. Porrò figmentum non erat, ſed catalepſis, à ſanguine melancholico cerebri ſubſtantiam occupante, quam patiebatur puella in quodam pago non procul à Nemauſo in Simeneis montibus. Hæc erat annorum vigintiquinque, nupta cuidam juveni quem parum amabat: vixitque tantùm dies octo cum eo, ubi hoc morbo ob animi ægritudinem corriperetur. Quam ob cauſam in parentum ædes rediit, in quibus tamdiu à malo illæſa permanebat, quàm mariti oblivio duraret: recrudeſcebat verò, quum de marito cogitaret, vel illius mentionem audiret: aut etiam quando ad illam inſciam maritus fortè veniret, priuſquam eum vel videret vel audiret. Quod ſi in via aquæ hydriam geſtaret, eam quandoque deponeb at, aliquot horas in eodem loco ſedens vel decumbens, oculis & ore apertis, ſine ſenſu & motu, niſi quod ventris & coſtarum infernarum muſculi multum moverentur. *Catalepſis à melancholico ſanguine.*

In concubitus maleficio quid faciundum.

CAP. XXXVI.

DE naturalis congreſſus, ſatanæ opera præpediti, curatione ita ſcribit Igmarus Remenſis archiepiſcopus: Si per ſortiarias atque maleficas artes occulto, ſed nunquam Dei injuſto judicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non ſequitur: hortandi ſunt quibus iſta eveniunt, ut corde contrito & ſpiritu humilitatis, Deo & ſacerdoti purè confiteantur, &c. *In cap. Si per ſort. 33. qu. 1.*

§ 2. In controverſia, ubi maritus ad congreſſum ineptus eſſe ex maleficio accuſaretur, in foro Conſtantienſi decretum fuiſſe ſcribit Ulricus Molitor, ut primùm à medicis ille, quem leges dicunt maleficiatum vel frigidum, inſpiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foveretur cauſa: deinde ut triennium adhuc uxor cum marito conviveret, qui ſuas interea temporis experiretur vires: utque eleëmoſynas liberalius erogarent, & jejuniis vacarent, quo matrimonii inſtitutor Deus ejuſmodi malum amoliri dignaretur. Decretum ſanè ad imitationem revocandum. Huc accerſantur etiam, quæ in legitima maleficii curatione hactenus propoſui. *Decretum in concubitus maleficio. In tract. de lamiis & Pythonicis.*

§ 3. Novi & characteres in charta virginea ſcriptos, & adverſus id mali, velut arcanum ſummum celebratos, ſuper quos ſepties legitur Pſalmus, Eripe me de inimicis meis: ligaturque *Pſ. 142.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

turque charta ad viri coxam. At myſterium hoc apud Acheronta ſepultum malo.

§ 4. Cæterùm ridiculam admodum, nimiſque religioſam curationem pleriſque bona fide ne prodant, in aurem exemplo inſinuare volui. Mulier Katharina Loe nomine, cujus mihi nota ſoboles, viro nupta, hunc in initio comperit impotentem. Quare à vario temerè quæſito conſilio, hæc in ara D. Antonio ſacra Everfeldi in ducatu Montenſi ubi degebat, ceream membri virilis effigiem religionis ergò, ut à ſuo malo levaretur maritus, ſuſpendit offertque. Sacrificus rei ignarus canone ad altare demiſſis oculis recitato, ut fieri ſolet, ſuſpicit, priapumque illum cereum inopinato intuitus, Tollatur dæmonium illud, acerbè inquit.

Exorciſmi quando, & quomodo & à quibus adhibendi.

CAP. XXXVII.

Quando adhibendi exorciſmi, & quomodo. Qualem oportet eſſe exorciſtam. Epheſ.6. In concilio Carthaginenſi 4. 23 diſt.c. exorciſta. cap.7.de Conſec diſt. 5.ca.omne die ubi de energumenis id eſt, obſeſſis agitur, quibus manus imponebāt exorciſtæ. Iuxta c.79 Synodi Aquiſgran ſub Ludovico Pio, neque in Eccleſia, neque in domibus licebat iis exorcizare, qui non erant ab Epiſcopo ordinati. Matth.17. Marci 9. Lucæ 9. Ioan.14. Matth.21. Marci 11. Lucæ 10.

PORro ſi dictis rationibus nondum cedit inflicta calamitas, opuſque ſatanæ perdurat, eum increpare licet ex Chriſti doctrina Marci 16. quod credentes per ejus nomen dæmonia ſint ejecturi. Ea propter Apoloſtorum & primitivæ purioris Eccleſiæ exemplo, per Chriſti nomen expellat miniſter, vero ductus zelo, conſcientiæ bonæ teſtimonio fretus, habens peculiare illud Spiritus ſancti donum, ejiciendi nimirum dæmonia: gladio ſpiritus, quippe Dei verbo accinctus, atque divina panoplia circumquaque munitus, aſſumpto ſuper omnia fidei ſcuto, quo omnia jacula mali illius ignita queat extinguere (qualem armaturam in hujus Libri initio ex Paulo propoſui) ne cum diſcipulis Chriſti dæmonium fugare nequeuntibus à Chriſto audiat: O natio incredulā & diſtorta, quouſque tandem ero vobiſcum? quouſque patiar vos? firmiter hinc infallibili nitatur promiſſioni: Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado. Et: Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per filium. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Scribit item Lucas, ſeptuaginta reverſos ad Chriſtum cum gaudio diſcipulos, dicentes: Domine, etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis per nomen tuum. Ait autem illis: Videbam

ſatanam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Ita in Chriſti nomine flectuntur genua cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Nec aliud nomen ſub cœlo datum eſt hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri. Solo hoc Patris æterni verbo creata ſunt cœlum & terra, & quicquid in eis conſiſtit. Ejus nutu in præcipitium ruit illa immenſa angelorum caterva. Ad Chriſti adventum imperiumque horruerunt & profugerunt, quotquot arctiſſimo vinculo in ſua cuſtodia miſeros mortales conſtrinxerant diaboli. In hoc nomine credentes diſcipuli, dæmonia exturbarunt. Pythonis ſpiritum in Macedonia, ex puella dæmoniaca ejecit Paulus his verbis: Præcipio tibi in nomine Jesu Chriſti, exire ab ea. Et exiit eadem hora. Sic à Petro juſſi ſunt dæmones egredi, qui vel unicum diem ſibi indulgeri, ut in ſubjugatis permanerent corporibus, rogabant: teſte Clemente.

Philip. 2. Actor. 4. Geneſ. 1. Ioan. 1. Matth. 8. 9. 12. 17. Marci 15. 9. Lucæ 4. 8. 9. 11. 13. Actor. 16 Abdi l. 1. hiſtor. Apoſtol. Lib. 4. Recog.

§ 2. Apud Hieronymum presbyterum in vita Hilarionis Palæſtini eremitæ, legitur de quodam Conſtantii Imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto, quem à teneris unguiculis dæmon obſederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponenſque tam Syra quàm Græca lingua (quas tamen nuſquam didicerat dæmoniacus) multiplicem obſidionis cauſam, ei reſpondit vir ſanctus: Non curo quomodo intraveris, ſed ut exeas in nomine Domini noſtri Jesu Chriſti impero. In hoc nomine Simon Apoſtolus ſimulachrum Solis comminuit: Et Judas Lunæ, dæmonibus inde viſibiliter Æthiopum forma expulſis. Dæmonem ex Solis idolo fugavit D. Thomas: draconem ſub mortis ſtatua in Scythia exeuntem profligavit Philippus Apoſtolus: ſeptem dæmones ſimilitudine canum inter monumenta commorantes ſecus viam, prætereunteſque graviter lædentes, abegit D. Andreas. Sic in Capitolio draconem clauſiſſe Sylveſtrem, & Philippum Leviathan fugaſſe, traditur.

Abdias Epiſcop. Babyl. libr. 6. Hiſtor. Apoſt. item l. 9. 10. 13.

§ 3. Joannes Evangeliſta ſuperato veneno, dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadragintanonem annos commoratum, his verbis loco expulit: Interdico tibi in nomine Jesu Chriſti Nazareni, ne ultrà hic habites. Et confeſtim deceſſit Epheſo. Quocirca juſſu Domitiani in Pathmon inſulam exul deportabatur vir ſanctiſſimus. Hic cum Cynops magorum princeps in Phara

Ioannis Euangeliſtæ in fugando dæmone contra magũ Cynopem miracula.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

oppido contra Joannis doctrinam,& edita in Chriſti nomine miracula, ex falſa ſacerdotum Apollinis in Joannem criminatione,maleficiis populum dementaret avocaretque, mortuos etiam ſe excire jactabat: quorum facie aſſumpta etiam dæmones apparuerunt,è mari emerſi. Tandem Joanni ait Cynops: Veni ſodes ad portum, ut aſpicias potentiam meam, & amplius admiraberis. Igitur Ioannes cum univerſa multitudine rediit, præcipiens illis tribus dæmonibus, qui ſub imagine hominum nuper reſurgentium comitabantur, ne diſcederent. Concuſſis itaque manibus, & terribili maris ſonitu peracto, Cynops ſe, ut antea, demiſit in mare, atque ſic ex oculis hominum evanuit: qui clamare non ceſſabant, laudando dicentes: Magnus es Cynops, & nemo præter te.

Cynops magus ſubmergitur oratione D. Ioannis.

§ 2. Ioannes interim orabat Dominum, ut inter vivos ultra nequaquam connumeraretur magus ille. Tum repentè vehemens eſt pelagi murmur auditum: & procellis ingruentibus ei loco, ubi ſe præcipitavit, nuſquam apparuit. Et dæmones qui ſub humana figura ſtabant, quaſi jampridem reſuſcitati à mortuis, adjurabantur ab Apoſtolo Dei, dicente: In nomine crucifixi IESU Chriſti ex hac inſula exite,nunquam redituri,& ſtatim ab univerſorum oculis diſparuerunt, fruſtra expectantium Cynopem, ſi fortè ex freto reſurgeret.

Sozomen. libro 4. cap. 16.

§ 3. Arſatius inſignis confeſſor ſub Licinio, vidit aliquando dæmoniacum quendam gladio ſtricto per forum diſcurrere, & obvium quenque terrere ac fugare. Huic itaque obviam ſeſe offerens Arſatius, Chriſtum nominavit, ac verbo dæmonium expulit,obſeſſumque liberavit. Verbo adhæc dæmones fugavit Paphnutius,teſte Ruffino lib.1. cap. 4. Sic apparet, quantum verè Chriſtianis magiſtri nomen profuerit, & imitatio juverit.

Adolphi Clarebachi efficax oratio.

§ 4. Anno 1529. in turrem terriculamentis à multis annis inquietiſſimam Coloniæ Gallinaceam portam nuncupatam, religionis cauſa deductus eſt pius & doctus vir Adolphus Clarebach, ut die noctuque acerbius torqueretur. At lemuribus prima nocte ad ingenium conſueto more redeuntibus, turbaſque & terrores citantibus, ad ardentes ille converſus orationes, eoſdem ita vicit exturbavitque, ut talium umbrarum poſtea eo in loco fuerit obſervatum nihil, quum ille etiam inde eductus conſtanti Chriſtianæ fidei confeſſione vitam finiiſſet, corpore flammis abſumpto. Tantarum eſt virium contra diaboli machinamenta fervens pii hominis ad Deum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Deum oratio. Scripſerat autem diſtichon in dealbato turris pariete, digito denigrato carbonis puluere & aqua mixtis (quòd atramentum & papyrus illi fuiſſent in carcere denegata) in hanc ferè ſententiam: Ubi Emanuel, nullus terriculamentis ſatanicis relinquitur locus.

§ 5. Hæc eſt conjuratio, hic vehemens fortiſque exorciſmus, hic modus fugandi dæmonis certus, hæc brevis formula, hi ſunt characteres, quibus invocatur omnipotentia rebus ſupra communem vitæ rationem agendis: hæc doctrina vera, hoc fundamentum ſolidum: hic philoſophorum lapis, longè quidem exuperans eum, de quo Alchimici hallucinati contendunt: imò lapis angularis, in quo omnis ſtructura firmiter coagmentatur. Hæc ſunt divina teſtimonia, hæc ſacrorum noſtrorum monumenta, hæc veri ſacerdotis memoralia, hæc puriſſima ſigna, hæ noſtræ in exturbandis dæmonibus ceremoniæ, paucis contentæ, facili uſu, vili apparatu. Hæc ars cœlo ſublimior, tartaro profundior, libera periculis, umbrarum hoſtis, contemptris larvarum, ſimulachrorum peroſa, nec thuris nec meri indiga, univerſis manibus, lemuribus, larvis imperitans, omnia buſta, omnia ſepulchra & ſpecies mortuorum contemnens, & inania terriculamenta, & noctium occurſacula, & inferorum commeacula (ut Capnion inquit) exporrecta fronte fugans, fatum & naturam vincens, & quicquid unquam ritè optamus, ſi modus à magiſtro traditus obſervetur, indeſinenter perficiens, & indeficienter adimplens. *Eſaia 28. Epheſ. 2.*

§ 6. Verbo languores univerſos ſanavit, & dæmones expulit Chriſtus. Si ergo ſecurè operari voles, neceſſariò illud Pauli conſilium ob oculos pone: Quodcunque facitis in verbo & in opere, ut omne id in nomine Domini noſtri JESU CHRISTI faciatis. Hoc eſt ſalutiferum medicamentum: quin ipſa panacæa, vel potius hæc ſalus noſtra & medela. Rectè hinc Nazianzenus in Defenſorio ait, Dæmones adhuc contremiſcere, quando Chriſti nomen invocatur. Contra hunc nullæ ligaturarum præſtigiæ, nulla maleficiorum oſtenta, nec ulla dæmonii opera, momentum quidem perdurant, quin dicto citius evaneſcunt. *Matth. 8. Coloſſen. 2.*

§ 7. Proinde à Lactantio quàm veriſſimè dictum eſt: Dæmones juſtos, id eſt, veri Dei cultores metuere: cujus nomine adjurati, de corporibus excedunt: quorum verbis verberati, non modò ſe dæmones eſſe confitentur, ſed etiam ſua nomina edunt. Quia nec Deo, per *Lib. 2. cap. 16. de Orig. erroris. Idem apud Clem. lib. 9. Recog.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

per quem adjurantur: nec juſtis, quorum voce torquentur, mentiri poſſunt. Itaque maximis ſæpe ululatibus editis verberari ſe ac ardere, & jam jamque exire proclamant. In hoc ordine curationis, Scripturæ ſacræ fundamento innixæ, nullam erroris ſuſpicionem, nihil idololatriæ, nullam blaſphemiæ opinionem foveri, luce meridiana clarius contuemur.

Dæmonia ejiciendi modus Eccleſiæ veteris.

CAP. XXXVIII.

CÆterùm ne quis hoc noſtrum conſilium velut ab uſitata noſtrorum hominum Eccleſiaſticorum ratione alienum calumnietur, & explodendum decernat, bona fide hic beati Clementis verba ſubjungam, quibus pellendi ſatanæ formam in Eccleſia veteri & puriore familiarem, noſtroque præſcripto conformem, pulchrè deſcribit lib. 8. capite 32. de Conſtit. S. Apoſt. Iacobus Alphæi: Exorciſta non ordinatur: ſpontaneæ enim benevolentiæ eſt hoc certamen, & gratiæ Dei per Chriſtum superventione Spiritus ſancti. Nam qui accipit chariſma curationum, per revelationem à Deo declaratur, quum pateat omnibus gratia, quæ eſt in ipſo. Et libro eodem, capite 7. Poſtquam exiverunt Catechumeni, dicat diaconus: Orate energumeni, hoc eſt, vexati ab immundis ſpiritibus: intentè omnes pro ipſis orate, ut benignus Deus per Chriſtum increpet immundos & nequam ſpiritus, & eripiat ſervos ſuos ab imperio inimici, qui increpavit legionem dæmonum, & principem malorum diabolum, ipſe nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta ſua à vexatione ipſius, & purget ea quæ ingenti ſapientia condidit. Etiam attentè oremus, Salva & excita illos Deus in virtute tua. Inclinate vos Energumeni, ut benedictionem accipiatis. Et Epiſcopus oret dicens: Qui fortem armatum ligaſti, & omnia vaſa ejus diripuiſti: qui dediſti nobis poteſtatem ambulandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici: qui homicidam ſerpentem ligatum tradidiſti nobis, tanquam paſſerem puerulis, quem cuncta pavent & horrent à facie virtutis tuæ: qui eum dejeciſti, ſicut fulgur è cœlo in terram, non lapſu locali, ſed ab honore in ignominiam, ob voluntariam nequitiam: cujus aſpectus ſiccat abyſſos, &

Energumeni.

Cap. 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

& minæ liquefaciunt montes, & veritas Domini manet in æternum: quem laudant infantes, & lactentes benedicunt: quem celebrant & adorant angeli: qui aſpicit ſuper terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant: qui minatur mari, & ſiccat illud, & omnia flumina deſerta facit: cujus nubes pulvis pedum ejus: qui ambulat ſuper mare ſicut pavimentum: unigenite Deus magni patris fili, increpa ſpiritus nequam, & libera opera manuum tuarum ab alieni ſpiritus vexatione: quoniam tibi gloria, honor & adoratio, & per te tuo patri in ſancto Spiritu in ſecula, Amen.

Iob. 8. *Pſ. 103.* *Nahum. 1* *Iob. 9.*

§ 2. Conſentit his Auguſtinus, de utilitate credendi, cap. 22. Vera pietate homines Dei aëream poteſtatem inimicam contrariamque pietati, exorcizando ejiciunt, non placando: omnes tentationes adverſitateſque vincunt orando, non ipſam, ſed ſuum Deum adverſus ipſam. Non enim aliquem vincit aut ſubjugat, niſi ſocietate peccati. In ejus ergo nomine vincitur, qui hominem aſſumpſit, egitque ſine peccato, ut in ipſo ſacerdote atque ſacrificio fieret remiſſio peccatorum, id eſt, per mediatorem Dei & hominum, hominem Chriſtum IESUM, per quem facta peccatorum purgatione reconciliamur Deo.

Iudicium Philippi melanthonis de dæmoniacis, ex Epiſtolarum libris.

CAP. XXXIX.

ETſi ſunt interdum phyſicæ cauſæ furorum ſeu παραφρονιμώνης ſeu μανίας: tamen certiſſimum eſt, diabolos in aliquorum hominum corda ingredi, & efficere furores & cruciatus in eis, vel cum phyſicis cauſis vel ſine eis: quia manifeſtum eſt, tales homines interdum etiam ſine phyſicis remediis liberari. Et ſæpe hæc diabolica ſpectacula ſunt prodigia & ſignificationes rerum futurarum.

§ 2. Ante annos duodecim mulier erat in Saxonia, quæ nullas literas didicerat: tamen quum agitaretur à diabolo, poſt cruciatus loquebatur Græcè & Latinè de futuro bello Saxonico: Erit magna anguſtia in terra, & ira in populo, ἔσαι ἀνάγκη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ.

§ 3. Ante annos ſedecim erat in Marchia puella, cui rapienti pilos à veſtibus, vertebantur illi pili in nummos Marchicos, quos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

devorabat puella longo fragore dentium. Et figuræ illæ nummorum interdum ex manibus ejus ſubitò extortæ, erant veri nummi, qui adhuc à nonnullis ſervantur: ac ſubinde magnos cruciatus ſentiebat puella: ſed à toto illo morbo liberata eſt poſt aliquot menſes, & adhuc vivit ſana. Sunt autem crebræ piorum precationes pro ea factæ, & conſultò omiſſæ ſunt aliæ ceremoniæ.

§ 4. In Italia audio fuiſſe mulierem, quæ etiam nullas didicerat literas: quæ quum agitaretur à diabolo, interrogata, quis verſus Virgilii ſit optimus? reſpondit:

Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere Divos.

§ 5. De illis miſeris virginibus, quas Romæ cruciari audio, eas à diabolis torqueri judico, & ſignificantur pœnæ Italiæ & aliarum gentium. Nec verò dubito vera piorum precatione tolli id malum, & expelli diabolos poſſe. Rectè etiam facient, ſiqui homines non Epicurei, ſed verè invocantes filium Dei Dominum noſtrum JESUM Chriſtum, ſeriò præcipiant diabolis, ut ab illis miſeris diſcedant: & de venturo judicio filii Dei, in quo malicia diabolorum oſtendetur, palàm univerſæ eccleſiæ dicent, & de pœnis diabolorum. Sed hæc fieri oportet ſeriò, & omittendæ ſunt ceremoniæ τῆς ἀρτολατρείας & luſtralis aquæ & falſarum invocationum Cornelii & ſimilium. Scio plura exempla, in quibus profuiſſe piorum precationem certum eſt.

Ineptus maleficii beſtiarum curandi modus vulgaris, tempeſtatis item ſedatio impia.

CAP. XL.

Cujus verò Scripturæ teſtimonio, aut quo exemplo fulciatur vulgaris illa & aliquandiu malè inolita maleficii per quemcunque ineptum, & quandoque bis cæcum, curandi, & dæmonis eliminandi ratio, me profectò latet. Nam præter inutilem ceremoniarum congeriem, exorciſmos ii homines adhibent diros, ne dicam blaſphemos: Stentorea adhæc vociferatione, profuſorumque verborum turbine, violenter abigere dæmonem velle videntur, Euangelia à propoſito diſſona, Symbolum Apoſtolorum, Orationem Dominicam, ſalutationem Angelicam, & neſcio quæ alia, iterum atque iterum repetentes. Quorſum hæc ad ſatanæ expulſionem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

nem conferent;ubi mandatum, ubi exemplum, apud Chriſtum, Apoſtolos, vel ejus diſcipulos, ſive etiam primitivæ Eccleſiæ miniſtros? Rei propoſitæ non reſpondet verborum intellectus. Chriſtus, ejuſque imitatores in fugando diabolo convenientibus ſunt uſi verbis. Illam autem verborum recitationem cum inſtituta actione minimè cohærere, nemo non videt.

§ 2. At abominabile ſuum ſacrilegium ponderent illi, qui eum modum nedum uſurpare audent, verùm etiam beſtiis & inanimatis rebus, præter ſubnaſcentis Eccleſiæ ſincerioris exemplum, execrandas conjurationes & frequentem tremendi nominis Dei nuncupationem ſolenniter applicare, item ſignum crucis cum oratione Dominica & ſalutatione Angelica ter vel ſæpius repetita (ſic Mallei referunt authores) vaccæ conſecrare non verentur. Hos ut minimum in ſecundi Præcepti tranſgreſſione haud leviter delinquere, ne quid gravius addam, ſentiunt alii.

Beſtiis & rebus inanimatis conjurationes ſuperſtitioſæ applicantur.
2 ſecunda part. quæſt. 2. cap. 7.

§ 3. Deſcribit præterea Jacobus de Chuſa Chartuſianus, quomodo ſal, panis & aqua exorciſmis conſecrantur, & quomodo panem cum aqua guſtari oporteat novem diebus continuè, quibus etiam recitabuntur tria Pater noſter & Ave Maria in honore ſanctæ Trinitatis, & ſancti Huberti, &c. adverſus quemcunque morbum tam hominum quàm pecudum, item inſultum ſatanæ, & morſum canis rabidi. At bonas horas hunc nimis malè collocaſſe ſentio. Alibi ejuſmodi ſale aſperguntur, & thure conjurato ſuffiuntur homines & beſtiæ, & recitantur Letaniæ.

§ 4. Conſilium item contra maleficas, ne animalia, &c. ab eiſdem inficiantur, ſic deſcribitur: Recipe tempore Paſchali de candela Paſchali benedicta videlicet, ſtillas vel particulas à ſuperiori parte collectas, ubi ardebat, & fac de illa cera candelam parvam: & tunc in die Dominica ſurge manè, & accende ceram, & accipe lumen illud, ut ſtillæ aut particulæ cadant ſuper cornua & aures illius animalis, In nomine P. & F. & duplex S.S. & combure illud animal modicum cum lumine illo benedicto infra cornua aut aures, &c. & quicquid reſiduum fuerit de cera aut candela, affige ad modum crucis circa ſtabulum ſupra januam aut ſub janua, ubi animalia ſolent intrare & exire: tunc illo anno animalia tua non inficientur à maleficis.

§ 5. Benedictionem inſuper hanc pecorum, quibus abſtrahitur per incubos lac, &c. ut hic ſcribitur, ita docet libellus. Recipe ramos

mos palmarum, & fac crucem, deinde ſcribantur hæc nomina, Tetragramaton Adonai, Otheos, Jeſus, Maria, Joannes: & ponantur in modum crucis ſuper crucem præfatam, & tegantur hæc de cera conſecrata in vigilia Paſchæ: aut ſcribantur prædicta nomina in cera benedicta ad modum crucis poſita ſuper lignum crucis de ramis palmarum proſternatis ante crucem in die Palmarum, & tunc ſuper hoc ponatur in modum crucis parum de corporali & ſtola benedicta: & illud ſui aut involvi debet panno lineo, imponendo modicum de abrotano & foliis palmarum, & iſtud ponatur in vaſculo, trans quod colari debet lac extractum à beſtiis: & debet beſtia ſumere novem vicibus de aqua conſecrata ſeu benedicta: & debent in quibus lac funditur, aſpergi cum aqua benedicta, ut ſuprà, &c. Item, Iſtud etiam valet contra omnia maleficia, ſive ſint in braxatura & cultura, tinctoribus & hominibus, beſtiis: & ſic de aliis, ut infrà. Item, Præſcripta nomina contra maleficia ſcribi debent in cera benedicta, ut prædictum eſt, & ponatur in cerviſia recenti antequam aſcendat, & incipit laborare ad caput, &c.

§ 6. † Iesus Nazarenus † rex Iudæorum † Non percuties eos qui ſignati ſunt hoc ſigno thau T. Iſtud præſcriptum valet pro hominibus & pecoribus, qui ſunt per Pythonicam infecti, & debet dari in ferculis aut potibus eorum, videlicet in chartula ſcripta, ut ſuprà. Hactenus ille.

§ 7. Idem adhæc hominum genus in foramen cornu vaccini terebra impreſſum, contra incantamentum quandoque intrudere ſolet mixturam ex cereæ Paſchalis, & ejuſdem thuris ac ſtolæ momento.

§ 8. Huc accedat lactis vaccini reſtitutio per conſecrationis modum in frequenti uſu habitum apud ancillam Theodori Lopers, vicarii in noſodochio Kreveldienſi, tres alentis vaccas: quæ ubi domum reverſæ, non ſatis lactis pro more redderent, ancilla Chriſtina nomine, vaccas in mille diabolorum nomine egredi, atque ſuum repetere lac jubebat: inde ad cujuſdam mulierculæ ob maleficium ſuſpectæ ædes progredi, conſiſtereque aliquamdiu cum valido & frequenti boatu illæ videbantur: deinde ad ſtabulum regreſſæ, lac refundere ſolitum dicebantur. Nugæ ſunt, & mera ludibria.

Ridicula conſecratio.

Grandinis & tempe-

§ 9. Contra grandines verò & tempeſtates, ultra crucis ſignum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

gnum, lapilli tres ex grandine in ignem ſub invocatione ſanctiſſimæ Trinitatis conjiciuntur, oratio Dominica cum Angelica ſalutatione bis aut ter recitatur: Adjungitur Evangelium Ioannis. In principio erat verbum: atque ſignum crucis undique contra tempeſtatem antè & retrò, & ex omni parte terræ ſubinfertur. Demum quum in fine ter repetierit exorciſta, Verbum caro factum eſt: & toties annexuerit, Per Euangelica dicta fugiat tempeſtas iſta: ſubitò tempeſtas, ſi eam maleficium excitarit, ceſſabit. Hæc veriſſima experimenta, nec ſuſpecta judicanda, dicunt Theologi illi. Qui ſanè illud ipſum vitium committere videntur, quod in aliis emendare cupiunt: &, ut ille canit poëta Satyricus.

ſtatis ex maleficio natæ ſedatio ſuperſtitioſa. Ab Auguſtino interdicitur, & letur 26. quæſt. 7. non obſervetis.

Dum ſtulti vitant vitia, in contraria currunt.

§ 10. Quantum enim deeſt ejuſmodi conjuratoribus, ut non verè exprimant rationem præſtigiatorum & incantatorum? Et tamen iſta & ſimilia non in levibus ſolùm experiuntur rebus, ſed etiam in benedictis Dei creaturis, imò in myſteriis & inſtitutis Chriſti perfidè abutuntur. Sed abſurdiora hæc ſunt, quàm ut longiori confutatione indigeant. In ſecundum Decalogi præceptum hic quoque haud dubiè impingitur, quanquam ſecus ab illis doceatur.

§ 11. Atqui ſi in nomine Dei & Chriſti pronunciato preces & exorciſmos finiri, & exoptatum finem interdum conſequi objiciant, Chriſti veracis quæſo viciſſim verba audiant: Multi dicent mihi in illo die, Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & tuo nomine dæmonia ejecimus, & tuo nomine multas virtutes præſtitimus? Ac tum confitebor illis: Nunquam novi vos. Diſcedite à me qui operamini iniquitatem. Impiorum itaque exorciſmi virtute non cedit diabolus, ſed ſponte: ut impietatem confirmet, & erroribus alios immergat altius.

Matth. 7.

§ 12. Rectè itaque D. Thomas de potentia Dei, quæſt. 6. art. 10. in ſolutione 3. argumenti, ait: Si Salomon fecit exorciſmos eo tempore, quando erat in ſtatu ſalutis, potuit eſſe in illis exorciſmis vis cogendi dæmones ex virtute divina. Si autem tempore illo fecit, qui idola adoravit, ut intelligatur eum per magicas feciſſe artes, non fuit in illis exorciſmis vis dæmones compellendi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Si jumenta præter naturam quid pati videantur, item contra venena, quid faciundum.

CAP. XLI.

SI verò præter naturam quid pati jumenta credantur (quod tamen cognitu difficilimum, cum ſæpe in paſcuis venena vel depaſcantur, vel ſpiritus attractu illiciant) primùm omnium his pharmacum contra venena vel ſimilia vitia offerri poteſt, & reliqua adminiſtrari, quæ ex naturali conjectura & arte (quam doctè copioſeque tradit Vegetius de arte veterinaria vel mulomedicina libris quatuor, item Columella, Cæſar Conſtantinus, & plerique alii veteres & recentiores) uſui fore arbitrabimur, ſucceſſum toleranter expectantes. Quæ ſi minus juverint, ſed morte armentum abripiatur: velut ſpeculum, mentis oculis opponenda erit Iobi patientia: & quicquid id eſt calamitatis ac damni, Deo ſic volenti (qui dedit & abſtulit, idque ſicut illi placitum eſt, ita facit) ferendum erit acceptum: nec ad ariolos aut divinos, aut Pythonis ſpiritu turgidos, contra evidens Dei mandatum, impiè confugiendum. Hi namque imitatione ſacrilega comprobare videntur M. Catonis idololatriam, qui in agro luſtrando certis utitur ceremoniis, ſolennibus ſacrificiis, verbis atque votis Telluri dicatis, ut inſuetas alat arbores: ipſis etiam arboribus exoratis ut tranſmigrent, & in alieno ſolo accreſcant: rapis quoque obſecratis dum ſeruntur, ut ſibi & familiæ viciniſque benignè conferant: precibus Marti fuſis, ut ager pecoraque ſerventur.

Columell. de re Ruſt. l.6. & 7. Cæſar Conſt. lib. 17.18. 19. Iob.1.

De re ruſt cap. 141.

§ 2. Suffimentum autem animantium morbis prohibendis utile, legitur apud Vegetium, qui licet id quoque, luſtrare animalia, faſcinum tollere, dæmones fugare, & grandines inhibere, ab aliis malè perſuaſus ſcribit: tamen odore ſuo, cauſa quippe naturali, tam hominum quàm animalium morbis reſiſtere, & aërem defecare addit. Ita habet:

De Arte vete. lib. 1 cap. 20.

§ 3. Recip. ſulphuris vivi ℔. ii. bituminis Iudaici ℔. i. opopanacis, achanti, galbani, caſtorei, irios crudi, an. ℥ vi. ſalis Ammoniaci ℥ ii. ſalis Cappadoces, cornu cervini, lapidis gagatis maſculi, lapidis gagatis feminæ, an. ℥ iii. lapidis hæmatitis, lapidis ſideritis, lapidis argeritis, an. ℥ i. equuleas, id eſt, caballiones marinos, caudas marinas, ungues marinos, an. num. 7. uvæ marinæ ℥ iii. medul-

medullæ cervinæ, cedrei, picis liquidæ, an. ℔. iii. oſſa ſepiæ num. 7. auri ʒ. s, ballucæ ſiliquam. Hæc univerſa commiſceantur, & ſuccendantur. Sed ſi memoratos lapides aut invenire nequiveris, aut enormitate precii ab emptione ceſſaveris, reliqua efficaciter proſunt.

§ 4. Interea tamen ſtudioſè inquirendum, num aliquid monſtri alatur, aut fucus alicubi foveatur: quemadmodum à quodam latomo apud Batavos factum memini, qui ſtabula ingreſſus, lupi ſtercus clàm in præſepibus abſcondebat: cujus odore, ut voracis ſui hoſtis præſentia, ob antipathiam, veluti malefico actu, territæ pecudes, ultrò citroque exultare, & inſolito concitari furore videbantur, unde turbati ruſtici incantamentum eſſe conjicerent. Quocirca ad fabulæ actorem, velut è ſpecula hæc obſervantem, atque ſanandi maleficii nomine celebrem concurrebatur: qui tecta faſcini materia, lupi nimirum excremento, occultè ablata, ocyus malum amoliebatur. Sublata enim cauſa, tollitur effectus. Sic rem qualemcunque ex hac profeſſione faciebat: à viris tamen bonis admonebatur, ut maturè ejuſmodi falſitati renunciaret, ne merita falſarium conſequeretur punitio. *Pecora doloſo maleficio acta.*

§ 5. Porrò contra quæcunque venena, oblata philtra aut cupidinis pocula, medicorum imploranda erit opera: ut poſtquam perſpicaci indagine ex relatu, circumſtantiis & ſymptomatibus obortis, ſi non in veneni eſſentiæ abſolutam cognitionem, ſaltem ad ejus qualemcunque conjecturam illi pervenerint quàm ocyſsimè (in mora enim hic ſæpe periculum exiſtit) tum pro ejus qualitate deleteria & vehementia, quàm poterunt artificioſa & exacta methodo admoliti eveſtigiò manum, alexiteria, & quæ ars dictabit, ordine adminiſtrent. Venena, eorumque aſſumptorum vel aliàs inficientium indicia, ſimul & propria antidota, medicorum novit ſchola: nec ea hic explicare, noſtri eſt inſtituti. Si verò ita affectos, ad temerarios alterius ſcholæ homines aberrare contingat, mortis aleam profectò haud raròo, etiamſi peſtifera veneni vis ſit lenta, virulentia pedetentim accreſcente, tandemque cordia vitalem fomitem feriente, experiuntur infelices. *Contra veneficium quid faciundum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

DE MAGORVM INFAMIUM, LAMIARUM ET VENEFICORUM POENIS.

LIBER SEXTUS.

Quod magis infamibus variis diverſa ſit irroganda pœna.

CAP. I.

QUOD meam hic ſententiam à vulgari, & jam multis annis inveterata opinione diſſonam, velut appendicem, quinque ſuperioribus Libris annectam: non mihi profeſſione medico, verti debet vitio, quaſi vocationis meæ ſepes tranſiliam. Veritatem enim in profundo abſtruſam inveſtigare licet cuilibet, nec illi vetuſtatis authoritatem præponderare oportet ullam. Negotium verò illud dæmoniacum tam inextricabilibus cum ſit involutum labyrinthis, ut non facilè quis hinc ſe explicet, etiamſi ducem habeat emunctarum narium Theſeum: inde ſi aliquis pro ingenii modulo veritatem elicere ſtudeat, non is reprehenſione coercendus: at potius juvandus, ſuamque merebitur laudem, ſi vel bonæ operæ momentum præſtiterit.

§ 2. Quare autem non concedetur medico, rerum abſconditarum ex profeſſo indagatori, qui huic ſcholæ aliquamdiu navarit operam (quàm verò felicem, erit penes alios judicium) in forum prodire, & ſuam proponere opinionem, citra eorum quorum intereſſe agnoſco, præjudicium? Iuriſperito viciſſim, aut cuivis alii, nedum non invidebimus medici, ſed eum cum fœnore honorem libenter etiam deferemus, ſi in re apud nos magis placitis aut longi uſus obſervantiæ, quàm rationum firmitati nixa, vel alioqui controverſa, ingenuè ſuam interponere volet ſententiam: à nobis certè obviis amplectendam ulnis, ſi inveri cognitionem aliquo ducat modo: rejiciendam autem, ſi à ratione comperiatur aliena.

§ 3. Cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 3. Cum bona itaque Juriſconſultorum venia dicam, magos infames varios quum ſuprà multo diſcrimine à ſagis & veneficis meritò diſtinxerim, non eadem debet his ſimul confusè & indifferenter ſtatui pœna. Quotquot enim magorum nomine dignatus ſum, ii non ignoranter, aut coactè, ſed ſtudiò ſedulaque vigilantia, factis etiam gravibus impenſis, interdum & peregrinationibus huc inſtitutis, curioſas has inquirunt artes & blaſphemiarum plauſtra, libros videlicet execrabiles magno frequenter ære redimunt, è quibus ſatanicæ ſcientiæ myſteria, ſi diis placet, exugant diaboli mancipia & nutricii. Tales poſt non vulgarem, ſed eximiam ſuo doctori primario præſtitam operam, merita donantur ut ſtrenui diſcipuli laurea, qua is ſuos cohoneſtare ſolet, quos ſibi & animo & corpore mancipatos, in præcipitium rapit: niſi ex Dei gratia, conſcientiæ aculeo pungente adacti, ſatanæ nuncium remittant, ac maturè reſipiſcant. *Magis omnibus non eadem debet infligi pœna.*

§ 4. Ejuſmodi magos olim capitali ſupplicio mulctavit Moſes. Fuiſſe item poſtea punitos, ex Petri verbis apud Clementem liquet. Iſte, fratres, (inquit) quem oſtendo vobis, paulo antè venit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians, quomodo ipſam ſceleris ſui officinam projecerit in profundum, non quaſi pœnitentia ductus, ſed metuens ne deprehenſus publicis legibus ſubjaceret. Propterea etiam in Judææ Antiochiam fugit territus, putans ſe à Cæſare quæri ad pœnam. *Levit. 20. Deut. 18. Lib. 3. Recog. Abdi. l. 2. hiſt. Apoſt. Lib. 10. Recog. Lib. 9. cap. 15.*

§ 5. Tradit quoque Caſſiodorus, Athalarici regis Gotthorum eſſe ſententiam: Maleficos, vel eos qui ab eorum nefariis artibus aliquid crediderint expetendum, legum ſeveritate puniri oportere. Quia impium eſt circa eos eſſe remiſſos, quos cœleſtis pietas non patitur impunitos. Huc referatur Auguſtinus, qui ex Ciceronis ſententia dicit, in XII. Tabulis, antiquiſſimis Romanorum legibus conſcriptum eſſe: Ei qui has artes exercuerit, ſupplicium ſit. Magus & veneficus hic intelligitur, non illuſa vetula, cunctarum expers artium. Illorum artem exterminat reſpublicæ omnes bene conſtitutæ. *Lib. 8. cap. 19. de Civit. Dei.*

§ 6. Sunt interim plerique magi non ita extremè cum aliorum jactura, flagitio ſcelereque exorbitantes, qui pro ſuo nutu ex occulta quadam, quam ex voluntatis & ſtudiorum conſenſu cum dæmonibus contraxerunt, ſocietate, recitata ſuperſtitioſæ vel impiæ conjurationis formula, vel ſubmurmuratis ſecretò inſulſis vocibus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cujuſcunque formæ requiſitæ imaginem aut ſpectrum, præſtricto oculorum acumine, in urna vel ſpeculo vel aëre aut alibi oſtentant. Nihil autem verè in rei eſſentia, non phantaſticum vel imagina-

Exod. 7. 8

rium, hac ratione præſtare hi queunt: quemadmodum omnes Pharaonis magi, ejuſdem cum his hominibus profeſſionis & potentiæ,

Magorum alios non valde lædentium pœna.

nihil præter rerum præſtigioſam exhibuêre faciem. Hoc magorum genus non perinde aliis noxium, ut repudiata dæmonum communione ad mentem redeat pœnitens, & admonendum & compellendum eſt. Idem in republica ritè compoſita circumforaneis illis præſtigiatoribus & joculatoriis ἀγύρταις meritò accidat, ne ea impunitate, curioſarum rerum ſtudioſæ plebis loculis cautè in poſterum inſidientur.

§ 7. Quicunque verò diris execrationibus, exorciſmis, precationibus, blaſphemo nominis divini contra ſecundum Præceptum abuſu, barbaris vocibus authorem prodentibus, quemcunque effectum præter naturæ ordinem, adverſus verbi divini inſtitutam à Deo rationem extorquere, in rebus ſeriis vel ludicris ſatagunt: ii ut curioſarum artium ad propriam perniciem cultores, ſaniori doctrina primùm inſtituti, ſtricta lege coërcendi ſunt, & ad reſipiſcentiam cogendi. Quòd ſi præfracti perſeverent, arbitraria eſto mulcta, qua conſtringantur, ne tandem in legem contra blaſphe-

Levit. 24.

mos à Moſe latam deliquiſſe judicentur.

Magorum religioſorum mulcta.

§ 8. Cæterùm magorum plurimi profeſſione ſunt religioſi, quos vocant. Qui occultam mentiti artem, maleficii dignotionem curationemq́ue jactare non verentur. Nam ſi morbo aliquo contumaci, imperitæ plebi ignoto, nec vulgari quis conflictetur, atque eorum fictæ confiſus ſcientiæ, conſilium quærat, maleficium eſſe vel incantationem perſuadent morbum ex naturali cauſa ortum, mediciſq; doctioribus non obſcurum: additis etiam indiciis, quibus velut digito commonſtratur innocens ſæpe femina. Morbum hac ratione comminiſcuntur, & invincibilem calumniam inſonti impingunt, illuſores utroque nomine non modò inter pernicioſiſſimas iniqui quæſtus ἀρπῆυς, adulterinæ monetæ (quòd pietatis prætextu alios ineſcent, & dæmonio devoveant, offerantq́ue) architectos & falſarios reputandi, verùm etiam illis qui libellos ſpargunt famoſos annumerandi, & velut civilis, ne dicam publicæ tranquillitatis turbatores cenſendi, ſi hoc controverſiarum & atrociſſimorum odiorum, quibus miſerrimè conflictantur intonantque vici-

niæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

niæ, pagi & urbes, feraciſſimum ſeminarium, ad juſtam trutinetur bilancem. Suos tamen hi inveniunt patronos, ob religionis fortè titulum. Hos enim qui tangit Chriſtos, Dei configere pupillam clamatur. Hoc grande nefas, & morte piandum. Interim tamen, ut minimum, ab hoc inſtituto coërcendi ſunt, à bonorum fruitione ſuſpendendi, vel etiam exilio puniendi: at pro ſceleris enormitate, iis quorum intereſt, ne ſutor (quod dici ſolet) ultra crepidam, pœnam decernendi, augendi vel immutandi poteſtatem relinquo. *Zach.2.*

§ 9. In horum magorum albo cenſendi ſuo quodam jure, quotquot contra divini verbi majeſtatem & genuinum uſum, in medicinæ, omnium artium & ſacratiſſimæ & utiliſſimæ, non tolerandum deſpectum, contra quoſcunque tum hominum tum beſtiarum morbos, ſalem conjurationibus verbiſque ſacris huc contortis execratum, & aquam eadem potentia expiatam propinant. Huc accedunt qui exorciſmis veræ virtutis exortibus, aut inconditis incongruiſque verbis, ſacro aliquo nomine, vel divinæ Scripturæ vocibus, ſcitè fucatis ut dolus lateat, teſte Auguſtino: vel ſacris aut alioqui horriſonis ſine intellectu dictionibus recitatis aut ſcriptis, & collo ſuſpenſis, aut alicubi alligatis utuntur. Superſtitionis limites hos tranſiliiſſe fatendum eſt, & propterea redarguendi acriter refrenandique, ne in immane idololatriæ ſcelus & ſacrilegium utrique, & actores, & qui admittunt, incurrentes, illius olim diras ſubire ſe pœnas, ſerò querantur. *Magicorum medicorum punitio.*

Quam pœnam arioli, & qui in annulo vel vitro captivum circumferunt dæmonem, mereantur, & quod magici libri ſint exurendi.

CAP. II.

PLerique inſuper magi Pythonis ſpiritu inflati, artem divinandi profitentur: & res perditas quis ſuffuratus fuerit, aut ubi eæ reconditæ ſint, & alia abdita, vel etiam ancipitia, ſe manifeſtare poſſe jactant. Quum autem hi vel φιλαυτίας fumo inducti, ut aliquo habeantur ſaltem numero, ſibi artem vendicant occultam, & ſcientiam quam ignorant: vel propria compulſi malicia, ut fraudent: ſive avaritiæ illecti ſtudio, ut quæſtum fraudulenter faciant, *Divini & arioli ut Reipublicæ turbatores & falſarii habendi.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ciant, etiamſi interdum per ſatanæ cooperationem nihil aut parum noverint, glorientur nihilominus de divinandi cognitione, ſive etiam aliquibus exorciſmis, execrationibus, votis & ceremoniis, quod pollicentur, peragant: utrique mendaciis & mendaciorum authori, velut teſti certiſſimo innixi confiſique, non ita impunè tolerari debent. Furti enim aut alterius ſceleris notam inurunt iis qui hîc ut innocentiſſimi agnoſcuntur, ita & illæſi nominis inter vicinos antea ſemper vixerunt pacificè: at hoc notati cauterio præter meritum, calumniam in poſteritatem multam ſuſtinent, ut hac ratione gravi ſimultate & odio divellantur conturbenturque numeroſæ familiæ, & celebres viciniæ antea continuò pacatiſſimæ: diſcordiæ itaque hujus exitialis & calumniarum execrandarum authores, non alio habendos eſſe loco, quàm ſeditioſos Reipublicæ turbatores & falſarios, equidem ſentio. Quibus, ut minimum, cum primis ſilentium à magiſtratu imponi decet: deinde arbitrariam pro delicti qualitate, pecuniæ irrogari mulctam: ac niſi à maleficio deſiſtant, exilio puniri: quemadmodum in quodam ariolo Joachimo, ab ornatiſſimo Senatus Cæſarei ordine apud Geldros, olim prudenter factum memini.

Levit. 10.

Pœna divina, magis & veneficis à Moſe conſtituta.

§. 2. Enimverò pœnam à Moſe, ex Dei voluntate ſub lege veteri, ejus farinæ hominibus conſtitutam, illis non imprecor. Ea ita ſonat: Vir & mulier, in quibus Pytho vel divinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos, ſanguis eorum ſit ſuper eos, vel capitali pœna digni ſunt. Item: Anima quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra illam, & excindam eam de medio populi mei. Et Deut. 18. Non inveniatur divinus qui divinando futura prædicit, nec mathematicus, nec veneficus, nec maleficus, nec incantator, nec conſulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis ſciſcitans. Abominatur enim Dominus quicunque iſta facit, & ob iſtas abominationes excindit eos Deus tuus ante

2. *Reg.* 1. te. Sic interiit Ochoſias rex Iſraël, quia infirmus ſpretò Deo vero, & legitimis mediis, miſit ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron. Qua propter à populo Iſraëlitico illos publico

1. *Reg.* 28 edicto deſignata pœna exulare voluit rex Saul, qui magos & ariolos abſtulit de terra, atque interfecit eos qui Pythones habebant in ventre. Nec pœnas idem ille evaſit debitas, quòd hujus familiæ mu-

liæ mulierculam in Endor conſuluerit. Contra Manaſſem quoque, & Iſraëlitas, Deus mirè excanduit: graviterque puniti fuêre, quòd divinos ſuſtinuerint, 2. Regum 17. & 21. horum etiam meminit Eſaias cap. 19. & 44.

Eorum qui in annulo vel vitro dæmonem captivū circunferunt, pœna.

§ 3. Suus hic locus quoque debetur iis, qui, ut ipſis ipſorumque voluntati obediat, & ad nutum reſpondeat, miſerum circunferunt dæmonem, in deditionem extremè ſuffitibus & ceremoniis adactum, & jam annulo ab aurifabro ſanè ſubtili artificioſoque incarceratum: item qui eundem oſtentant in duro, nec fragili ſcilicet cryſtallo, aut vitro (mirum eſt, id à diaboli, ex tartaris continuò ardentibus evolantis, calore non colliqueſcere) tam ſtrictè & irremiſsè concatenatum, ut ſuis ſolùm nunc dominis, velut ſervus captivus & mancipium, ſuam divinando, aut res abſtruſas detegendo, ſtrenuè præſtaret operam. Sic ipſe naturalis poſtulat ordo reciprocus, uti dominus ſervi dominus, ita & ſervus domini ſervus. Hi quum animæ ſuæ conſulant malè, & aliis imponant, impietatiſque inquinamentum affricent, minimè tolerandi ſunt.

Adrianus Marius Nicolai Geldriæ cancellarius.

§ 4. Præclarum juſtæ pœnæ, imitationeque digniſſimum exemplum ante paucos annos in hujus profeſſionis hominem, Jacobum Jodoci de Roſa nomine, Cortricenſem, Arnhemiæ apud Geldros propoſuerunt, promulgaruntque Cæſaris authoritate eximii viri Senatorii: ejus ordinis clavum vigilanter gubernante ampliſſimo doctrina, exiſtimatione & prudentia viro D. Adriano Mario Nicolai, cancellario mihi multis nominibus obſervando. Annulum ille circungeſtabat, in quo exorciſmis colligatum putabat dæmonem, quem etiam ſingulis quinque diebus, ut minimum, alloqui, & de rebus novis aliiſque conſulere, ut ipſe ait, oportuit: libros quoque maleficas artes conjurationeſque impias continentes habuit, qua occaſione non modò hominum & beſtiarum morbos ex maleficio ortos ab aliis diſcernere, ſed & curare voluit. Quapropter poſt ſuos carceres, heros ille publico loco ante ædes Senatorias circa forum ſolenniter ſpectatorum corona cinctus, malleo ſimulatum captivi dæmonis carcerem, annulum videlicet, poſti impoſitum, ſententia ritè lata aperire, atque omnino perfringere cogebatur, eoque modo captum libertate donare: niſi fortè violento mallei impulſu contritum dæmonem credat is, qui annuli ſolido munimento illum conſtringi poſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ratus fuerit. Acceſſit quoque, ut libros in ignem idem ille conjiceret: aſtaretque tantiſper, donec flammæ eos abſumpſiſſent. Exilio inſuper puniebatur, poſt exolutas hujus actionis cauſa factas impenſas. Actum Arnhemiæ, 14. Julii, Anno 1548. Eadem ratione erunt cryſtallus, vitra, & reliqua nefario uſui conſecrata organa, ſententia ſolenni condemnanda, & palàm infringenda. Horum artificibus & patronis pro delicti magnitudine, ex æquioris magiſtratus arbitrio irrogabitur pœna.

Annulus, cryſtallus, vitra, & reliqua nefario uſui conſecrata, ſolenniter infringenda.

§ 5. Porrò de curioſarum harum artium, vel potius præſtigiorum libris quid decerni debeat, ne quidem in quæſtionem vocandum: quum non modò Romanorum exemplo, qui licet Ethnici eſſent, tamen Mathematicos & incantatores Senatuſconſulto ex Italia pelli, & eorum libros concremari voluerunt, aboleri illos oportet. Verùm etiam quòd memorabile & poſteris omnibus ſine controverſia imitandum hic exemplum legamus in Apoſtolorum Actis, ubi Pauli Apoſtoli prædicatione Epheſi comburuntur cuncti eò comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium precio æſtimati. Hermogenes item magus librorum magicorum copiam magnam offert Jacobo Apoſtolo, qui exurebantur. Eos qui magiam admirati fuerant, volumina combuſſiſſe, tradit Athanaſius de Humanitate verbi. Imperatores item Honorius & Theodoſius conſtituerunt, ejuſmodi libros ſub epiſcoporum oculis conſumi flammis debere. Similes quoque congeſtos tenebrarum libros uti damnabiles, improbatæ lectionis vocavit, prorſuſque corrumpi voluit Ulpianus Juriſconſultus, l. cæteræ. §. 1. ff. familiæ hercisc.

Magorum libri palàm exurendi.

Act. 19.

Abdias lib. 4. hiſt. Apoſt.

§ 6. Huc univerſum illud divinatorum dæmoniacorum theatrum, ſecundo Libro inter infames magos relatum, accenſeatur. Ob necromantiam accuſatus eſt L. Apulejus à Sycionio Æmiliano, coram Claudio Maximo Africæ proconſule: &, ut quidam volunt, damnatus: licet plerique ſecus arbitrentur. Carolus VII. Galliæ rex Egidium regni Mariſchalcum ſuſpendit ob magiam. De pœna maleficorum apud Perſas, & Gyge, Plutarchus in Artaxerxe.

Aug. de Civ. Dei l. 8. c. 19.

Fulgoſ. lib. 9. c. 3.

Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Quid leges & decreta de magis & ariolis, eoſdemque conſulentibus ſtatuant.

CAP. III.

QUid deinde leges & decreta de tota illa magorum colluvie propoſita ſtatuant, ſubjiciendum duxi: potiſſimùm verò, quod ab iis quoque objicitur, qui Lamias in tempeſtate cienda & grandine provocando aliquid poſſe contendunt, illud eſt L. multi. C. de maleficis & mathematicis: Multi magicis artibus uſi elementa turbare, vitam inſontium labefactare, non dubitant, & * manibus accitis audent ventilare, ut quiſque ſuos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini ſunt) feralis peſtis abſumat. Data Non. Decemb. Conſtantino Aug. IX. & Juliano II. conſulibus: quorum ille Conſtantinus ſecundus dictus, hic non multo pòſt Cæſar factus, & tandem Apoſtata cognominatus. Lamias autem noſtras, ut indoctas, vetulas & deliras, artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa movere aut vitiare, quemadmodum nec ullum hominem, nec dæmones cogere ut aliis noceant, poſſe, ſatis ſuperque demonſtratum eſt. Quocirca eas decretum hoc minimè concernit. Si quæ ſunt, quæ vitæ hominum inſidiantur, eique vim faciunt, veneno id fieri oportet: proinde etiam veneficæ tales dicuntur, & ſunt: eæ ex hoc edicto puniantur.

** Alias manos excitos.*

Vide l. 3. cap. 16.

§ 2. Item lib. 9. Codicis, Imperator Conſtant. A. ad Maximum: Nullus aruſpex, nullus ſacerdos (id eſt, vetitæ magiæ doctor) nullus eorum qui huic ritui aſſolent miniſtrare, ad limen alterius accedat, nec ob alteram cauſam: ſed hujuſmodi hominum amicitia, quamvis vetus, repellatur, concremando illo aruſpice qui ad domum alienam acceſſerit: & illo in inſulam deportando poſt ademptionem bonorum, qui eum advocaverit ſuaſionibus vel præmiis. Idem Imp. ad populum: Nemo aruſpicem conſulat, aut mathematicum, nemo ariolum: augurum & vatum prava confeſſio conticeſcat, Chaldæi ac magi, & cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur: ſileat omnibus perpetuò divinandi curioſitas. Idem Imper. Conſtant. A. &c. ad Thaurum præfectum prætorio: Etſi

Contra divinos, magos, ſacrilegos, & veneficos latæ Imperatorum leges.

Chaldæi, magi & maleſic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

excepta tormentis ſunt corpora honoribus præditorum, pręter illa videlicet crimina quę legibus demonſtrantur: etſi homines magi, in quacunque ſint parte terrarum, humani generis inimici credendi ſunt: quoniam tamen qui in comitatu noſtro ſunt, ipſam propemodum pulſant majeſtatem, ſi quis magus, vel magicis certaminibus aſſuetus, qui maleficus vulgi conſuetudine nuncupatur, aut aruſpex, aut ariolus, aut certè augur vel mathematicus, aut narrandis ſomniis occultans artem aliquam divinandi, aut certè aliquid horum ſimile exercens in comitatu meo vel Cęſaris fuerit deprehenſus: pręſidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta non fugiat. Si vero convictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnaverit pernegando, ſit eculeo traditus, ungulíſque ſulcantibus latera perferat pœnas proprio dignas facinore.

§ 3. Nullus debet conſulere divinatorem, & quilibet à divinando debet ceſſare: & contrà faciens punitur, h. d. ſecundum Salicet.

§ 4. Nullus debet conſulere incantatorem de his quæ futura ſunt, nec Chaldęos, nec maleficos: & qui contrà fecerit, ultore gladio capitali pœnę ſubjacebit. Vivianus.

§ 5. Qui dęmones invocant, vel imagines cereas incantant, puniuntur, h. d. Salicet.

§ 6. Facientes incantationes ad finem mali, ſunt puniendi: de Jure vero Canonico, etiamſi faciant ad finem boni. 26. quæſt. 2. cap. illos. & c. Ex trurum extra de ſortilegis. & c. fin. d. tt. ubi Gloſſa. Bart. Salicet.

§ 7. Ulpianus in l. item apud Labeonem. §. ſi quis. ff. de Injur. dicit teneri conſtitutionibus principum eos, qui aliquam illicitam divinationem pollicentur, juxta l. nemo habet. C. de Mathemat.

§ 8. Divinatio divinorumque conſulta in Toletano ſynodo, & in epiſtolis Decretalibus condemnantur. Gregor. 3. cap. 12. ſuorum Decretorum. 26. q. 5. c. ſi quis Si quis ariolos, aruſpices, vel incantatores obſervaverit, aut phylacteriis uſus fuerit, anathema ſit. Gloſſ. Phylacteria dicuntur hic chartę, in quibus continentur incantationes. Idem & hab. 26. q. 5. contra: Contra idolorum cultores vel aruſpices atque ſortilegos fraternitatem tuam paſtorali vehementius hortamur invigilari cuſtodio: quòd ſi emendare ſe à talibus nolle repereris, ſi ſervi ſunt, verberibus volumus caſtigari: ſi verò liberi, incluſione digni, diſtrictamque ſunt in pœnam dirigendi.

In Pannormia ſeu Decreto D. Ivonis Carnothēſis Epiſcopi, lib. 8. tit. de divinationibus & incantationibus, cap. 61. Phylacteria.

§ 9. Auguſtinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant

neant fideles ſacerdotes populos ſuos ut noverint, magicas artes incantationeſque quibuſlibet infirmitatibus hominum nihil remedii poſſe conferre, &c. Et ſiquis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur.

§ 10. Item ex concilio Ancyritano, can. 34. Qui divinationes expetunt, & morem gentilium ſubſequuntur, vel in domos ſuas hujuſmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte magica aut expiandi cauſa, ſub regula quinquennii jaceant ſecundum gradus pœnitentiæ diffinitos. Gloſſ. Secundum legem iſti concremantur: ſed ille in cujus domo hæc fiunt, poſt publicationem bonorum in exilium mittitur: ut C. de malefic. lib. nullus. In hac Synodo etiam generali decreto damnatur incantandi ars & ſortilegium, ut à diabolo inventum & pernicioſum, & jubentur Eccleſiarum adminiſtri, id genus mali ex Eccleſiis eradicare penitus. Damnari adhæc præcipitur illa maleficarum opinio, qua mulieres dæmonum illuſionibus ſeductæ, putarent ſeſe noctu cum Diana equitare in beſtiis quibuſdam, & multa terrarum ſpacia pervolitare: quum tamen nihil earum rerum verè fiat, & tantùm prꝭſtigiis diabolorum decipiantur. *26.q.5. ca. Qui divinationes.*

§ 11. Item ex Concilio Martini papæ: Si quis paganorum conſuetudinem ſequens, divinos aut ſortilegos in domum ſuam introduxerit, quaſi ut malum foras mittant, aut maleficia inveniant, vel luſtrationes paganorum faciant, quinque annis pœnitentiam agant.

§ 12. Item ex Concilio Laodicenſi, can. 36. Non oportet ſacris officiis deditos vel clericos, magos aut incantatores exiſtere, aut facere phylacteria, quę animarum ſuarum vincula probantur: hos autem qui talibus rebus utuntur, projici ab Eccleſia juſſimus. *Contra noſtros incantatores Eccleſiaſticos. 26. q.5. cap. non oportet.*

§ 13. Item ex Concilio Toletano 4. cap. 30. Si quis Epiſcopus, aut presbyter, vel diaconus vel quilibet de ordinibus clericorum, haruſpices, aut incantatores, aut hariolos, aut certè augures vel ſortilegos, vel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum ſimilia exercentes, conſuluiſſe fuerit deprehenſus, ab honore dignitatis ſuę ſuſpenſus, monaſterii curam excipiat: ibique pœnitentię perpetuę deditus, ſcelus admiſſum ſacrilegii ſolvat. *26.q.5.c. Si quis Epiſcop.*

§ 14. Gregorius Hadriano notario: Pervenit ad nos, quòd quoſdam incantatores atque ſortilegos fueris inſequutus: & omnino nobis ſolicitudinem zelumque tuum gratum fuiſſe cognoſcas.

ſcas. Studii enim tui ſit, ſolicitè quærere: & quoſcunque hujuſmo- Chriſti inimicos inveneris, diſtricta ultione corrigere.

§ 15. Item ex concilio Aurelianenſi: Si quis clericus, monachus, vel ſecularis, divinationes vel auguria crediderit obſervanda, vel ſortes quas mentiuntur eſſe ſanctorum, quibuſcunque putaverint intimandas, cum his qui cum eis crediderint, ab Eccleſiæ communione pellantur.

§ 16. Item ex concilio Carthagin. cap. 89. Auguriis & incantationibus ſervientem, ſimiliter Judaicis ſuperſtitionibus vel feriis inhærentem, à conventu Eccleſiæ ſeparandum præcipimus.

§ 17. Ex concilio Acquirenſi, p. 2. cauſ. 26. q. 5. epiſcopi: Epiſcopi eorumque miniſtri omnibus modis elaborare ſtudeant, ut perniciosam & à Zabulo inventam, ſortilegam & magicam artem ex parochiis ſuis penitus eradicent: & ſi aliquem virum aut mulierem hujuſcemodi ſceleris ſectatorem inveniunt, turpiter dehone-
Tit. 3. ſtatum de parochiis ſuis dejiciant. Ait enim Apoſtolus: Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correctionem devita, ſciens quòd ſubverſus eſt, & is etiam qui ejuſmodi eſt. Subverſi ſunt, & à diabolo captivi tenentur, qui relicto creatore ſuo, diaboli ſuffragia quærunt: & ideo à tali peſte debet mundari ſancta Eccleſia.

§ 18. Canon 61. de ſortilegis damnandis: Qui ſe vatibus tradiderunt, vel iis qui Centuriones dicuntur, aut iis ſimilibus, ut ab illis diſcant, ſi quid ſibi revelari velint, ſecundum ea quæ prius à patribus ſunt ſancita, Canoni qui eſt de ſexennio ſubjiciantur. Eidem pœnæ ſubjicere oportet eos, qui urſas aut ſimiles beſtias ad luſum & perniciem ſimpliciorum circumferunt: & eos qui fortunam, fatum, genealogiam, aut ſimilium verborum turbam ad nugas deceptorias obloquuntur: eoſque qui nubes fugare dicuntur, & imprecatores & amuletarios & vates. In his autem perſeverantes, nec mutantes ſententiam, nec fugientes hæc pernicioſa & ethnica inſtituta, omnino dejiciendos ab Eccleſia definimus, ſicuti
2. Cor. 6. ſacri Canones dicunt. Nam quæ luci cum tenebris communio? aut quæ concordia Chriſti & Belial?

§ 19. Ex Concilio Agathenſi, cap. 3. Perquirendum eſt, ſi aliqua fœmina ſit, quæ per quædam maleficia & incantationes mentes hominum immutare ſe poſſe dicat: item, ut de odio in amorem, vel de amore in odium convertat, ut bona hominum aut damnet

aut

aut ſurripiat: & ſi aliqua eſt, quæ dicat cum dæmonum turba in ſimilitudinem mulieris transformatam, certis noctibus equitare ſuper quaſdam beſtias, & in eorum conſortio annumeratam eſſe, talis omnimodo ſcopis correcta, ex parochia ejiciatur.

§ 20. Hic nulla in legibus aut decretis, Lamiarum à nobis deſcriptarum, aut attributorum iiſdem ſcelerum fit mentio: quare nec eorundem pœnis ſubjici illas oportet.

§ 21. Quamcumque item divinatoriam artem condemnat lex Mahumetica, aſſeritque Deum ſolum arcana & futura noſſe: quare à Mahumetanis Inquiſitoribus nonnunquam apprehenduntur, conjiciunturque in vincula illius diſciplinæ ſequaces.

§ 22. Subjungam hic Iſychii ſententiam lib. 2. comment. in 7. cap. Levit. Quicunque omina & divinationes & purgationes, vel dies & tempora cuſtodiunt, multò autem magis magi & venefici, abominabiles ſunt apud Deum. Et lib. 6. comm. in 20. cap. Levit. Non qualecunque peccatum eſſe, declinare ad magos vel veneficos, prædiximus, in utroque enim à Deo receditur, ſive ſenſibiles Pythonicos & veneficos, ſive intelligibiles dicas, id eſt, eos qui nomine Chriſti falſa prophetant deceptores & adulatores, qui veneficis ſermonibus auditus multorum corrumpunt, ut à veritate quidem auditus avertant, ad fabulas & errorem convertuntur. Item: Pythonicum eſſe vel divinum ſive incantatorem, nimiæ iniquitatis eſt. Qui enim talis eſt, & ipſe corruptus eſt, & alios in ſua iniquitate corrumpit. Cyprianus lib. de Duplici martyrio: Qui magicis artibus untuntur, tacitè Chriſtum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus.

De magorum infamium & divinorum pœnis edicta Imperialia Germanica.

CAP. IV.

DEcreta adhæc contra magos infames & divinos promulgata inter ſtatuta Imperii Germanica de Actionibus criminalibus & torturis, hoc loco adjungam, paucis meam ſubjecturus explicationem.

§ 2. Artic. 17. Ex indiciis magi infamis vel cujuſcunque alius divinatoriæ artis, nullus carceri tradetur, aut quæſtionibus ſubjicietur; magus autem ille & accuſator pœnas propterea dabit. Si

quoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quoque judex ex ejuſmodi accuſatione magi proceſſerit, is puniti hominis impenſas, cruciatus, injuriam & jacturam præſtare rependereque tenebitur.

§ 3. Artic. 35. Si quis aliquem docere artem magicam voluerit, ſive eadem alicui fuerit minitatus, & incommodum ſequatur: vel idem incantatoribus aut incantatricibus familiariter uſus fuerit: vel ſuſpectas ejuſcemodi res, modos aut verba incantationes ſpectantia uſurpaverit: atque idem ille talis magi nomen ſuſtinuerit, indicia hęc videntur rationi ſatis conſentanea ſufficientiaque, ut quęſtionibus ſubdatur.

§ 4. Via autem qua jam proceditur, multò eſt alia, dum ſolùm ex malicioſa accuſatione, vel falſa aut imperita ſuſpicione ineptę rudiſque plebis, vetulę à diabolo deluſę & obſeſſę, quinimò maleficio à dęmonio læſæ in terribiles latronum ſpeluncas, & cacodæmonum antra à pręfectis conjiciuntur, & mox crudelibus tortoribus excarnificãdę traduntur, excogitatis multifariis ineffabilium tormentorum modis tyrannide non toleranda. Nam velint nolint, ſint & innocentiſſimę, non tamen à cruenta hac carnificina prius deſiſtitur, quàm delictum illę confiteantur. Sic fit, ut temporis momento ſemel inter ſanguinarios ejuſmodi homines in innocentia ſemel Deo ſuam offerre malint animam inter flammas, quàm tragicorum truciumque tyrannorum phalarides & equùleos continuo ſuſtinere. Si vero torturarum acerbitate victę inter carnificum manus expirent, vel ſpiritu vitali viribuſque eouſque fuerint tormentis inter umbras exhauſtæ, ut in lucem productæ, mox exoluantur, animamque reddant, eho cum jubilo exclamatur, eas nimirum ſibi vim feciſſe (quod & ex cruciatuum vehementia & carcerum ſquallore fieri poſſet) aut dęmonem iis collum infregiſſe.

Notantur iniqui judices, nec ullo modo æquus magiſtratus.

§ 5. Sed ubi tandem is apparuerit, quem nihil latet, ſcrutator cordium & renum, ipſius abſtruſiſſimę etiam veritatis cognitor & judex, veſtri actus palàm fient, ô vos præfracti tyranni, ô judices ſanguinarii, hominem exuti, & cæcitate ab omni miſericordia procul remoti: ad ipſius extremi judicis tribunal juſtiſſimum vos provoco, qui inter vos & me decernet, ubi ſepulta & conculcata veritas reſurget, vobiſque in faciem reſiſtet, latrociniorum ultionem exactura. Tum palàm fiet veſtra Evangelicæ veritatis cognitio, quam tantopere quidam veſtrûm eructant: tum

expe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

experiemini quanti apud vos verum Dei verbum fuerit: tum remetietur vobis eadem menſura, qua emenſi eſtis. Exemplis manifeſtiſſimis mihi paſſim in Imperio Romano, ubi hoc promulgatum edictum, obviis, hæc demonſtravero haud difficulter: ſed unico jam deſinam, reliqua præter ea quæ ſparſim in toto hoc Opere leguntur, mundo tempore ſuo oſtenſurus, niſi ab ea incredibili & pluſquam Turcica tyrannide ceſſetur.

§ 6. Comes quidam mihi non ignotus, intra biennium ob maleficii ſuſpicionem mulierculas duas torturis diſtractas exuſſit, quarum altera cruciatuum acerbitate, priuſquam in lucem producta eſſet, expiravit. Ex unius confeſſione, quæ nobile virum ſuo maleficio ad inſaniam adactum fuiſſe ſubſidio cujuſdam puellæ nobili matronæ famulantis, præ tormentorum magnitudine fatebatur, hæc eadem puella in carcerem quoque incunctanter abripitur cum viro quodam, atque ea crudelitate excarnificatur uterque à tortore, ut ipſe quæſtor à Comite ad me miſſus, quòd priorum fœminarum exuſtarum confeſſionem petiiſſem, ſuo ore mihi faſſus ſit, ſe nihil æquè mirari, quàm quòd incredibilem cruciatuum ſævitiam ſuſtinere quiverit. Experimento adhæc in puella hac tentatum fuerat, num aquæ injecta ſupernataret: quod & accidit, ut etiam hac nota pronunciaretur Lamia. Falſitatem hoc unico argumento oſtendi, quòd nobilis nullo maleficio læſus deprehenderetur, ſed à dæmone obſeſſus: quapropter quum ſacrificus quidam & monachus in eo abigendo fruſtra laboraſſent, noſtrum fuit requiſitum conſilium. Oravi inſuper Comitem per ejus quæſtorem & literas ea cauſa ſcriptas, ut in domus meæ miniſterium ob innocentiæ ejus certitudinem deſtinaretur puella dimiſſa. Poſt menſes verò multos ea cum viro à tanta carnificina ſoluta eſt. Antea tamen etiam in Comitis familiam, & (niſi memoria fallar) in fratrem ejus nothum graſſatus fuerat ſuis ludibriis præſtigiiſque cacodæmon. Affigitur & jam lecto ipſe Comes menſes plures mutilus in ætate nondum decreſcente.

§ 7. Nunc ad articulum 42. Conſtitut. Imperial. Si quis maleficii ſe reum ſtatuat, inquiretur cauſa & circumſtantiæ (ut prædictum eſt) quibus videlicet organis, quomodo & quando, quibus verbis & quali operatione id perpetratum ſit. Si confeſſioni addat, à ſe aliquid ſepultum eſſe vel conſervatum, incantationi perficiendæ idoneum, hoc ut inveniatur, curandum erit: ſi au-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tem verbis aut alio opere deſignatum id intelligatur, ſimiliter attendendum erit, num malefica ſint, aut eò ſpectent: quærendum adhæc, à quo incantamenta edoctus ſit, & quomodo huc devenerit: an in aliis quoque ejuſmodi maleficio uſus fuerit, & in quo, & quod conſequutum inde fuerit incommodum.

§ 8. Cum primis hic jubetur, ut prius inveſtigatione prudenti inquiratur, qua materia, quibus modis, quo loco & tempore maleficium ſit commiſſum: an veneficium ſit vel ars & ludibrium diabolicum: an etiam in rerum natura exiſtat, & perfici queat: an quoque talibus organis aut mediis: an hæc etiam rei propoſitæ conveniant: quapropter ab iis rogandum conſilium, qui ſubſtantias earundemque vires penitius intelligunt: quid adhæc detrimenti harum ope invexêre, vel inferre potuerunt, quum eæ utplurimum res nihili & inefficaces, imò quiſquiliæ comperiantur, ut poſtea Capite ſeptimo & octavo fuſius docebitur.

§ 9. Artic. 98. Si quis per incantamenta alicui damnum fecerit, punitor hic mortis ſupplicio, & quidem flammis.

§ 10. Qui verò incantamentis citra alicujus jacturam uſus fuerit, pœnas luet pro delicti magnitudine: atque ea in re conſilium inquiret judex, quemadmodum de eo quærendo ſuprà ſcriptum eſt.

§ 11. Hic in dubium venire omnino non debet, quin incantamentorum vi hic aliquis jacturam ſenſerit: quod ſi factum ſit, veneficium fuiſſe neceſſe eſt, alioqui non: quum intuitu, verbis, imprecatione, aut inepta quavis materia ſub oſtii veſtibulo aut alibi abſtruſa, nulla induci poſſit læſio, quemadmodum in his Libris multifariam demonſtratur.

Magis reſipiſcentibus proponitur Sylveſtris ſecundi papæ hiſtoria.

Cap. V.

Sylveſt. 2. magi hiſtoria, ejuſque reſipiſcentia.

RESipiſcentibus autem, pontificis Romani 81. Sylveſtris ſecundi famoſum exemplum ex Platina, Nauclero, Petro Præmonſtratenſi, Bennone cardinale, Chronico fratris Martini ordinis Prædicatorum, & aliis, proponere volui. Hic Gilbertus antea vocatus, natione Gallus, malis artibus (ut ajunt) Pontificatum adeptus eſt. Adoleſcens enim, in Floriacenſi cœnobio diœceſis

ceſis Aurelianæ inauguratus fuit monachus: relictoque monaſterio, diabolum ſecutus, cui ſe totum mancipaverat, Hiſpalim civitatem Hiſpaniæ bonarum artium cauſa profectus eſt, ubi ſe philoſopho Saraceno magiæ perito inſinuat. Apud magum verò hoſpitem viderat librum necromanticum, quem ille clàm ſurreptum cupiit. Cum autem religioſius cautiuſque cuſtodiretur, per hoſpitis filiam, cum qua illi domeſtica interceſſerat familiaritas, tandem ſecretò ademptum ut perlegeret, impetravit Gilbertus: qui eo bona fide accepto, meditatur abitionem, periculum tamen ex furto ſibi metuens. Gilbertus igitur ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulſus, largitione primò quidem archiepiſcopatum Remenſem, inde Ravennatem nactus: pontificatum poſtremo, anno 1000. (ut tradit Petrus Præmonſtratenſis: ut alii vero, anno *997*) majore conatu, adjuvante diabolo conſecutus eſt: ea tamen lege, ut poſt mortem totus illius eſſet, cujus fraudibus ad illud dignitatis faſtigium conſcendiſſet. Quanquam interim artes magicas in Papatu diſſimularet, caput tamen æneum in abdito conſervabat loco, à quo reſponſa accepit, ſi quando à ſpiritu maligno quicquam poſtularet. Demum cum Gilbertus regnandi cupidus, diabolum ſciſcitaretur, quamdiu in pontificatu victurus eſſet? reſpondit humani generis hoſtis ambiguè, ut ſolet: Si non attigeris Hieruſalem, diu vives. Dum itaque Pontificatus ſui anno quarto, menſe uno, die decimo in baſilica ſanctæ crucis in Hieruſalem Romæ ſacrificaret, gravi ſtatim correptus febre, fato ſe moriturum cognovit ex dæmonum ſtrepitu (teſte Petro Præmonſtratenſi) qui penſum ſibi ſolvendum exiſtimarunt.

§ 2. At pœnitentia ductus Pontifex, & ſcelus magici erroris ſui coram populo faſſus deplorat: omneſque primo poſthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene ſancteque vivendum adhortatus eſt: deinde unumquemque rogavit, ut poſt mortem truncum corporis ſui laceri & disjecti, quemadmodum merebatur, bigæ ſuperimponerent, eoque loci ſepelirent, quo ſponte ab equis vectum foret. Inter ipſas vero mortis anguſtias ſupplicat (inquit Benno) ſibi manus & linguam abſcindi, per quas Deum blaſphemaſſet, dæmonibus ſacrificans. Ferunt igitur Dei nutu & providentia (ut ait Platina) equos ipſos ſpontè ad Lateranenſem perveniſſe baſilicam, eoque in loco ſepultum ejus fuiſſe corpus: ut ſcelerati ſciant, apud Deum veniæ locum ſibi relictum eſſe, ſi in vita ali-

quando pœnituerint. Cæterum ab hujus funeris tempore circa annum 1001. ſepulchrum hoc colliſione oſſium & ſudore emiſſo, ſemper Pontificum mortem prædixiſſe fertur: teſte Mario Marco Fryſchio Latibano in Catalogo prodigiorum.

Reſipiſcentis & Remiſſionem conſequutæ maleficæ Magdalenæ Cruciæ, vel à Cruce, Hiſpanæ, hiſtoria admirabilis.

Cap. VI.

Accidit circa annum Domini 1545. in urbe Corduba Bethicæ Hiſpaniæ provinciæ, res non minus ſtupore quàm admiratione digna. Puella obſcuris orta parentibus, quum vix quintum ageret annum, à parentibus aut illis qui ejuſdem curam gerebant, monacharum contubernio adjungebatur, pietatis ne, an paupertatis cauſa, incertum. In tantula ætate & peccati adhuc neſcia (quæ abſtruſa ſunt Dei judicia) puellam aggreſſum eſſe dæmonem ſpecie humana teterrimi Æthiopis traditur. Quæ licet primo intuitu non nihil abhorreſceret, tamen blanditiis & pollicitationibus earum, quibus illam ætatem affici noverat veterator ille, eam tandem in familiare colloquium pellexit induxitque, cautione ſemper ſtrictè injuncta, ne hujuſmodi ſocietatem proderet meticuloſa adhuc. Apparuit autem toto hoc tempore præcox in puella ingenium ac Indoles rara, quæ cæteris virginibus atque etiam provectioris ætatis monialibus mirè commendaretur. Hoc etenim cumprimis malo genio fuiſse ſtudio videtur, ut juvenculam, qua univerſæ Hiſpaniæ illudere voluit, ſuo inſtituto idoneam conſequeretur, quam ad religionis & ſanctimoniæ ſpeciem ita conformaret, ut ea ratione quæ ad fallendos mortales unica ſemper eſt habita, voti demum compos redderetur. Hinc ad annum ætatis duodecimum ferè progreſsa, de conjugio ſollicitatur à dæmonio, ſe facturum promittente, ut per triginta vel neſcio quod annos amplius, ea ſanctitatis exiſtimatione per univerſam frueretur Hiſpaniam, qua omnes facilè vel ſuperaret, vel certè æquaret, qui eo laudis genere unquam fuère celeberrimi. Ab illiuſmodi contractus opinione, ſi quandoque Magdalena voluptariis ludibriis in cellula indulgeret, alter dæmon hujus ſponſi famulus, interea temporis in veræ Magdalenæ forma ejuſdem vi-

Magdalena de Cruce malefica.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ces geſſiſſe in choro, clauſtro, templo, in omnibus demum conventualibus (quos vocant) congreſſibus magno pietatis ſtudio, ſcribitur: Magdalenæ item denunciaſſe, ubi ab Eccleſiaſtico ſervitio liber eſſet, quicquid rerum in orbe terrarum tractaretur: quod quum ipſa iis apud quos in ſummo erat precio, ſignificaret, eximiæ ſanctitatis de ſe exiſtimationem mirè augebat, vatiſque ſibi nomen comparabat. Qua ratione præter ætatis morem in Abbatiſsam tandem communi fraterculorum & monachorum ſuffragio electa eſt. Vulgatiſsimum hoc eſt, quoties moniales conſuetis ſuis diebus communicabant, ſacrificium ex numeratis panis orbiculis, unum ſemper deſideraſſe, qui talium ſcilicet angelorum miniſterio ad Magdalenam in ter moniales in choro conſiſtentem, clàm perferebatur, & quem ore acceptum circumſtantibus in miraculi teſtimonium illa oſtendebat. Fertur ad hæc, quòd quum inter miſsæ celebrationem Magdalena non procul abeſset, interpoſito tamen pariete, hic ad hoſtiæ miſsalis elevationem dehiſceret, conſpectaque eadem ſacrata cibaretur. Haud minus notum habetur, quoties in aliqua ſolenni feria ſacra, hæc abbatiſsa à monialibus eſset ducenda, ipſam inſigni atque prodigioſo quopiam miraculo, edito in omnium aſtantium conſpectu, nunc è ſolo elatam ad tres aut amplius cubitos in altum, nunc ferentem parvuli Jesu recens nati idolum nudum, ad lachrymoſas ſuas preces (lachrymis etenim valebat multum) creſcente ad imos uſque talos capillitio, quod mox ad juſtam priſtinamque formam rurſus contraheretur, cum nudo idolo coopertam: atque id genus aliis præſtigiis diem feſtum actionemque ipſam reddidiſse ſanctiorem. Quanquam verò eam ſummæ pietatis famam ad tot annos duraturam, in contractus initio Magdalenæ promiſiſset millearti fex, id tamen inutilibus factum miraculis. Neque enim ulli mortalium ægrotanti contuliſse ſanitatem, auditum unquam.

§ 2. Interim à pontificibus, Cæſare & Hiſpaniarum proceribus accipiebat literas, qui ſe quoque & ſua negocia ardua ſanctiſſimis ipſius precibus commendabant, quinimò de rebus etiam graviſſimis eam velut divam aut fatidicam quandam Oldam conſulebant: quemadmodum & poſtea detecto iniquitatis myſterio, docuerunt literæ ſummorum Chriſtiani orbis magnatum, in *Hujus meminit quoque Hieronymus Benzo Mediolanenſis in hiſtoria novi orbis.*

ipſius repertæ ſcrinio. Erant ad hæc fœminæ non ignobiles, quæ prolem recens natam non aliis involvebant faſciis, quàm prius ſacris Magdalenæ Cruciæ manibus contrectatis conſecratiſque. Neque levi hic ſibi applauſu placebat univerſus ille monialium ordo, quicquid illud ſanctitatis erat, ſanctiſſimæ ſuæ Regulæ acceptum ferens. Interea in tanto inſignium doctorumque hominum cœtu, qui eas dæmonum impoſturas agnoſceret, fuit nemo: tam denſæ fuerunt tenebræ, tanta hominum caligo & cæcitas. Tandem tamen pro ineffabili ſua bonitate ſceleratam hanc hypocriſin & ſatanicam fraudem manifeſtatam voluit ipſe unicus veritatis Parens. Annis itaque ad minus tringinta in dæmoniaca illa familiaritate exactis (duodecim verò monialibus præfuerat) Magdalenam anteactæ vitæ cœpit pœnitere. Quocirca diabolicas deteſtata artes & nefandam ſocietatem, Viſitatoribus Ordinis quos vocant, qui circa id tempus fortè aderant, præter omnium opinionem, ſcelus illud inſigne ultrò fatetur. Sunt autem Hiſpani non malæ fidei & inſigniter docti, qui mihi narrarunt, Magdalenam animadvertiſſe conventuales ſuas fraudem ſuſpicari, & ea cauſa ſe accuſandam, ac propterea ſcelus ſpontè faſſam fuiſſe: cumprimis quòd apud Hiſpanos moris ſit, ſi quis crimen ultrò confiteatur, ejuſdem remiſſionem conſequi reum.

§ 3. Mirari ac ſtupeſcere tum omnes rei novitate, viſumque negocium exactiſſima inquiſitione dignum. Ea ut commodius & legitimo adminiſtraretur ordine, in eodem monaſterio in carcerem includi jubetur Magdalena. Inquiritur demum: illa fatetur ſingula: interim à ſuis artibus non deſiſtit Æthiopicus ille dæmon. Enimverò quum ipſa detineretur captiva, carceres foris obſervantibus vigilanter miniſtris, dum acta illius examinantur, monialibus hora noctis duodecima ad matutinas preces, quas vocant, chorum ex more ingreſſis, en Magdalenæ ſpectrum, quo illa aſſolet loco, in primaria quippe chori ſede, conſpicitur flexis genibus oranti ſimile, aliaſque moniales ad conſuetas preces & conciones expectans, quarum nulla fuit quin ipſam eſſe Magdalenam crederet. Putabatur verò ea libertate communes obſervandi preces & conventus, à Viſitatoribus donata eſſe ob inſignem quam præ ſe ferebat reſipiſcentiam. Sic nocturnis his orationibus ſolum præfuit ſpectrum: quibus finitis, ad ſuam quælibet monacha rediit cellulam, auſa minimè Magdalenam alloqui ob priſtinæ exiſti-

mationis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mationis honorem. Inſequenti autem die, quum ipſam adhuc carcere coërceri intellexiſſent moniales, proxima nocte in choro conſpectam, Viſitatoribus indicant: qui inquiſitione penitius facta, ipſam è carcere non fuiſſe egreſſam compererunt. Actio in illam inſtituta, ac juris proceſſus tandem miſſus Romam, & ob ſpontaneam maleficii confeſſionem, veniam & plenariam abſolutionem conſequuta fuit Magdalena malefica. De qua tetriora quædam habet hiſtoria, à me ſtudio omiſſa, quòd ſolùm inſigni magiſtratus tanti exemplo, veniam reſipiſcentibus deberi, nec diris flammis tam atrociter abſumendos, oſtendere voluerim.

Figmentum miſerabilis finis cujuſdam maleficæ mulieris.

CAP. VII.

TRiſtiorem maleficæ Anglicanæ finem deſcribit ex Guillerino Vincentius, licet figmentum eſſe credam: tamen ut miſceantur ſeria jocis. Lectorem juvabit fabula, vel hiſtoria fabulæ non abſimilis. Mulier, inquit, eodem tempore apud Berheliam Angliæ villam, malefica & divinatrix, cum quodam die convivaretur, cornicula quam in deliciis habebat, vocalius ſolito neſcio quid cornicata eſt. Quo audito, dominæ cultellus de manu excidit, ſimul & vultus expalluit: eaque diutiſſimè ingemiſcens, in hæc prorumpit tandem verba: Hodie ad ultimum ſulcum pervenit aratrum meum, hodie incommodum grande & audiam & patiar. Adhuc ea loquente, advenit nuncius, eodem die ejus filium & totam familiam ſubita interiiſſe morte narrans. Ea re intellecta, continuò ſaucia dolore decubuit: juſſitque acciri ſuperſtites liberos, monachum & monacham, quibus cum gemitu ait: Ego miſerabili meo quodam fato dæmoniacis artibus hactenus operam navavi, vitiorum omnium ſentina, & illecebrarum magiſtra, ſpe tantùm veſtræ religioni innixa, quum à me ipſa deſperarem. Nunc itaque, quandoquidem me dæmones habituram exactores pœnæ ſcio, quos habui ſcelerum ſuaſores, per materna vos rogo viſcera, ut mea tentetis levare tormenta: erit enim de animæ perditione ſententia irrevocabilis. Corpus ergo meum, in corio cervino inſutum includite in theca lapidea, operculum deinde ferro plumboque conſtringite, & lapidem ipſum tribus magnis circundate catenis. Si tribus noctibus ita ſecurè jacuero, quarto die me ſepelietis, quan-

In Spec. hiſt. l. 26. cap. 26.

Malefica & divinatrici quid à morte acciderit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tis, quanquam terram corpus non admiſſuram ob mea maleficia verear. Cantentur pro me Pſalmi quinquaginta noctibus, & Miſſæ celebrentur totidem diebus. Matris voluntatem exequuntur liberi, at nihil promoverunt. Primis enim duabus noctibus, cum clericorum chori Pſalmos canerent circa corpus, dæmones oſtium templi immenſo obice clauſum, levi negotio confringentes, duas extremas thecæ funeralis diruperunt catenas, media autem operoſior permanſit illæſa. Tertia nocte circa gallicinium, ſtrepitu eorum qui oſtio appropinquabant, totius monaſterii fundamenta videbantur ſuccuti. Unus autem cæteris vultu terribilior, & ſtatura celſior, januas majori virtute colliſas in fruſta dejecit, arrogantiuſque funus petit: inclamatoque mortuæ nomine, ut ſurgeret imperavit. Ea mox reſpondente. Nequeo ob vincula: Solvêris, inquit, & malo tuo. Statimque catenam, quæ reliquorum ferociam eluſerat, nullo conamine veluti ſtupam infregit, thecæque funeralis operculum pede detruſit, & apprehenſa manu palàm omnibus eam ad templi fores protraxit, ubi in procinctu ſtabat equus niger ſuperbè hinniens, undiquaque prominentibus uncis ferreis: quibus impoſita miſera, ab intuentium oculis cum univerſo comitatu evanuit. Suppetias tamen orantis clamores miſerabiles per quatuor ferè audiebantur miliaria.

Lamias hæreticis non eſſe annumerandas: item de cuſtodiæ & carceris diſcrimine.

CAP. VIII.

QUoniam verò Lamiæ, quas ita nuncupant, ſunt ſexu mulierculæ, utplurimùm vetulæ, natura melancholicæ, mentis impotes, animum temerè deſpondentes, exiguæ in Deum fiduciæ, iis velut idoneis organis libentius ſe diabolus adjungit, ac promptius inſinuat, ut earum mentes variis conturbet formis: quarum ludibriis effaſcinatæ, ſe feciſſe exiſtimant, faſenturque id quod ab ipſis fuit alieniſſimum. Enimverò ſi perſpicaciori mentis acie rem omnem ad normam exigas eorum quæ à dæmone & agi poſſunt, & aguntur, ac quæ ab hominibus, illius opera ac inſtrumentis propoſitis perfici creduntur: à dæmonio, quicquid id eſt, deſignatum eſſe comperies. Vix itaque inducor, ut eas in hæreticorum numero collocare audeam: quum hoc

Quomodo Lamiæ deluſæ dæmonis opera putent eſſe ſua.

Hæreticus quis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

hoc nomen nemo, niſi ſemel atque iterum admonitus, & tamen fanaticis imbutus opinionibus, conſtanter & pręfractè perduret, mereatur. Error in mente non facit hæreticum, ſed voluntatis pertinacia. Quare hæ mente prorſus à ſatana corruptæ, & falſis imaginationibus diſtractę, ſi nihil aliud ipſo actu in alium commiſerint, erunt examinandæ, & rectius in pręcipuis noſtrę fidei Chriſtianę capitibus inſtituendę, ut quod in ſuæ hujus religionis inchoatæ primordiis ſpoponderint, diabolo renunciantes, atque ejus tamen clandeſtino fraudulentoque inductu (quod primę parenti Evę quoque contigiſſe ſcimus) poſtea declinarint incautæ, id jam reſipiſcentes, ex ſalubriori inſtitutione præſtare per Dei gratiam, omnibus ſuis viribus ſatagant. Quid hic dæmonio minus poterit, ſuaſione contraria fidelis JESU Chriſti miniſter? qui ovem ſatanæ ſuggeſtione perditam requiret, atque ad ovile Chriſti reducet. Facilè verò, facto attentè periculo in ipſo articulorum Fidei examine, ſi fortè alicubi aberrarit malè perſuaſa, eluceſcet: & num ſaniori doctrinæ pertinacius reluctetur melius docta, mereaturque hæreſeos notam: an converſa, & à ſeductionis vitiatæque mentis veterno excitata, in Eccleſiæ membrum denuò recipi, & pro ſe orari ex toto pectore cupiat, obſecretque.

Tit. 3.

Poſtea cap. 21.

§ 3. Propterea non tam proclives eſſe decet Chriſtianos, ut fide & mente propter ſexum ac ætatem imbecilles vetulas, ex ſiniſtra alicujus malevoli opinione, ſugillationeque, intetros illos, ſqualidos, hominum cuſtodię non deſignandos carceres, horrida cacodæmonum captos torquentium domicilia, præcipites agant, atque crudeliſſimo cuivis tortori immaniter excruciandas quovis etiam atrociſſimo tormentorum genere, velut in Phalaridis tauro concluſas, in carnificinam, humanitatis profecto affectum omnem exuti tradant: quemadmodum multis in locis non tam prudenter quàm ſeverè fieri conſtat.

§ 4. Præter exorbitantium cruciatuum dolores iniquè inflictos, animadvertendum etiam, inter carcerem & cuſtodiam multum diſcriminis conſtitui à Juriſperitorum ſchola: quæ, eorum qui poſtea plectentur vita, cuſtodiam neutiquam vult eſſe pœnam: quam à carcere horrido diram irrogari etiam inſontibus ſenſerunt, qui præter meritum quandoque in illum fuère detruſi. Verùm ut ęquitatis commiſerationiſque ratio labefactata negligitur,

Diſcrimen cuſtodiæ & carceris.

Cod lib. 9. de cuſtodia reorum, l. 1.

 contem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

contemniturque: ſic & cuſtodiæ nomen cum uſu apud pleroſque propemodum evanuit. Ita fit, ut ſolitudine diutina, carcerum ſqualore, caligine tetra, variiſque dæmonum ſpectris exhorreſcentes miſellæ Dei creaturæ, antea nonnihil diaboli aſſidua ſuggeſtione, faſcino & deluſione, mentis ſenſu luxatæ, & jam denuò torturis. Variis excarnificatæ, dum quæſtionibus atrociter ſubjiciuntur, cum morte ſemel momento acerbiſſimam ejuſmodi vitam commutare malint, quæcunque propoſita flagitia libenter confeſſæ, quàm ferocius in eaſdem putidiſſimorum carcerum ſpeluncas & equuleos præcipites retrudi.

§ 5. Hoc modo factum eſt, quòd haud ita pridem aniculam tormentis eò adegerint, ut jam Vulcano litanda, fateretur ſe hyemis proximæ anni ſexageſimiquinti ſupra ſeſquimilleſimum, aſperitatem incredibilem, frigus extremum, & durantiſſimam glaciem genuiſſe. Nec deſuêre viri graves, qui veris veriora hæc crederent, quum in univerſa rerum natura nihil extet inſulſius, quemadmodum ad me ſcripſit D. Antonius Hovæus, vir doctrina, pietate, atque exiſtimatione ampliſſimus, abbas Echternacenſis.

§ 6. Ad truculentæ hujus tragœdiæ actus egregiè perficiendos, ne quid interim deſideretur, utplurimùm accerſuntur ſanguinarii ſpiculatores, qui flagitiorum inauditorum, & ſæpe in rerum natura non exiſtentium confeſſionem potionibus eliciant: quæ profectò non ex aliis poſſunt apparari ſubſtantiis, quàm quæ vel inebrient, vel dementent. Ab iis itaque, quibus mens ejuſcemodi potionum vi læſa eſt, quomodo veritatem, cui in re criminali fidendum, inquiſieris?

Experimenta in dignoſcendis Lamiis fallaciſſima.

Cap. IX.

At eheu tanquam ad ſacram anchoram in Lamiis citra hæſitationem cognoſcendis, & velut digito commonſtrandis, ad aquas confugitur, ubi manibus pedibuſque colligatis, vel pollice manus dextræ, magno digito ſiniſtri pedis, & viciſſim pollice ſiniſtræ, digito magno dextri pedis tranſversè vinculo aſtrictis, lamias maleficii reas, aquæ injectas nunquam ſubmergi, at ſupernatare, velut certum experimentum, nec fallax indicium eſſe, apud magiſtratum & carnifices in pleriſque ditionibus obſervatur. Næ illud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

illud nimis eſt ridiculum, mirumque, huic inſulſæ perſuaſioni ullum hominem, vel leviter rationis ſenſu præditum, fidei tantillum apponere. Quandoquidem maleficium ſi quod eſt, cumprimis è mente emergit, dum cum diabolo confœderatas Lamias, Deo renunciaſſe, creditur.

§ 2. Quid hic cauſæ comminiſceris, quo minus in aquis ſubſidere, quàm aliæ, debeant? Natationis ſiquidem cauſas, uti levitatem, raritatem, ſpiritus ſuſtinentis concluſionem, corporis vivi habilitatem, idque genus reliquas naturales occaſiones, non magis ineſſe his corporibus, etiam ſontibus, ut quidem fateor: ita aſſerere audeo, ſi quid ejuſmodi præter naturæ ordinem vidiatur, id fieri ſuffulciente feminas, de quibus etiam falſa eſt ſuſpicio, diabolo, ne ſubmergantur (connivente Deo ob incredulitatem magiſtratus, fallax hoc experimentum admittentis) quo in ſententiam iniquam judicem tandem inducat hac fraude impoſtor ille, ab initio ſanguinarius. Corpus nullo pacto immutat, ut rarius leviuſve & natationi convenientius reddatur, fidei abnegatio, voluntas mala, vel corrupta phantaſia. Hic profectò credi magis oportet naturali rationi, quàm ementitæ experientiæ, ſtultæ & ineptæ, nulli etiam nixæ rationis baſi, & obſervatæ ſæpenumerò falſæ, propterea quoque à diabolo inventæ, & ab homine Chriſtiano profligandæ. Mulierem quoque rariore carne præditam, & teneriorem eſſe, quàm virum, docet Hippocrates.

Natationis cauſæ.

§ 3. Tradit verò Philarchus, in Ponto genus Thibiorum eſſe, & multos alios, quorum notas in altero oculo duplicem pupillam, in altero equi effigiem aſſignat: nec eoſdem poſſe mergi, ne quidem veſte degravatos. Id ſi verum eſt, connatum eſſe oportet.

Lib. 1. De Morbis muliebr. in initio.

Tinius Lib. 7. cap. 2.

§ 4. Similis temeritatis & ſuperſtitioſæ dæmoniacæque falſitatis experimentum eſt, quod in malleo legitur: Die Dominico ſotularia juvenum axungia ſeu pinguedine porci, ut moris eſt pro reſtauratione fieri, perungunt: & ſicubi eccleſiam intrant, tamdiu maleficæ eccleſiam egredi nequibunt, donec exploratores aut exeant, aut illis exeundi licentiam expreſſè concedant. Nec abſimile erit, quod in hanc dignotionem pleriſque in locis obſervatur admodum impiè, ubi ex terra quam ter ſpata primùm in ſepultura injiciunt paſtores, portiuncula Miſſæ ſacrificio ſcilicet ſanctificata, calcando templi limini ſupponitur: nec ſagam, ſi in templo ſit, tum poſſe egredi putatur. Item aſſulas ſume ligni quercini, in quo

2. Secundæ partis, quæſt. 2. in initio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

aliquis ſit ſuſpenſus, vel ſe ſtrangularit: inſpergantur illæ aqua luſtrali, collocenturque in templi ingreſſu: nec egredi ea poterit, niſi aſſulas ſummo veris.

§ 5. In libello Conjurationum Romæ & Avenjoni impreſſo ſic legitur: Ad corrigendum & notificandum maleficam, accipe mulctram novam, & formulam caſealem novam, & ſtaneam novam, & mulge de omnibus vaccis, quas habes, tantum lactis, quòd poſſis formare vel facere unum caſeum in nomine illius maleficæ, & forma per prædicta vaſa unum caſeum: & cum factus eſt caſeus, perfora cum armilla acuta totum caſeum: & per hoc denudabitur ipſa malefica in facie, &c. Conſidera item maleficam in fronte illius, quia diabolus abradit eam cum ungula poſt conſenſum ad delendam ſacram unctionem baptiſmatis, ita ut ſtigma in fronte gerat: id quod tamen ſemper, quantum poteſt, cum peplo velare nititur. An hoc verè ita contingat, vide lib. 3. cap. 3.

§ 6. Præterea regulus apum à Lamiis devoratus, creditur has, ne delictum in tormentis fateantur, confirmare. At eadem hic eſt ratio, quæ in aliis, ſuperſtitioſa nimirum credulitas. Contrà, Achemenidon plantam colore electri ſine folio naſci in Tardiſtylis Indiæ, meminit Democritus, cujus radice in paſtillos digeſta, in diemque ex vino pota, noxii per cruciatus nocte confiteantur omnia per vanas numinum imaginationes. Experimentis illiuſmodi haud abſimile, quòd olim in Norvegia & aliis multis in locis, cum quæſtio ageretur de homicidio aut adulterio, candens ferrum ſuſpecto in manum dabatur: quæ ſi illæſa maneret, abſolvebatur ſuſpectus: at ſi lædebatur, uti reus condemnabatur. Huc pertinet exploratio, quæ alicubi fiebat per ferventem & bullientem aquam. Innocens ſine ulla noxa manum in aquam immittere credebatur, nocens verò læſionem ſentire. De utraque exploratione, nimirum, per candens ferrum & ferventem aquam, cenſendum profectò neutram eſſe approbandam.

§ 7, Duo etenim non levia hic concurrunt peccata, temeraria ſcilicet Dei tentatio, & ordinis divini perverſio. Hinc rectè in Decreto dicitur c. 2. quæſt. 4. cap. Conſuluiſti: Nam ferri candentis vel aquæ ferventis examinatione confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri non cenſent canones. Et quod ſanctorum patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinventione præſumendum non eſt. Spontanea enim confeſſione, vel teſtium approbatione pu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ne, publicata delicta ſunt punienda: occulta verò & incognita, illi ſunt relinquenda, qui ſolus novit corda filiorum hominum.

§ 8. Finiam porrò hoc argumentum pulvere Suſati loco arcani habito, & tanquam infallibili experientia comprobato, communicatoque cuidam, qui aſſiduè torturis ex officio præerat, qui & me prius conſuluit in exploranda ejus virtute, ne in exhibendo læderet, quàm alicui propinaret. Conficitur autem ex ſeminis hyperici (fugam dæmonum vocant) olibani, & ſeminis cardibenedicti, uniuſcujuſque drachma una, quæ eſt unciæ pars octava. Simul cum aliquo liquore ante torturam offertur. Ad cujuſvis flagitii confeſſionem hoc aſſumpto incitari impellique reum, putatur, quòd nimirum dæmonem confeſſionem criminis impedientem, hyperici, ut arbitror, uſu fugari credatur. Vide & Caput 11. libri hujus noſtri Quinti.

Quæ in maleficii perpetrati inquiſitione ſunt facienda, & confeſſioni ſoli non eſſe ſtandum.

CAP. X.

Regulam autem hanc minimè fallacem à quæſtionibus obſervare decuit, ut de ſingulis illis flagitiis jam confeſſis, accuratè cum judicio inquiratur, quas alios paſſos dicunt, fatenturque ærumnas & calamitates à ſe illatas lamiæ, num ita ſe habeant, vel in rerum ſint natura: & ſi comperiatur quoſdam ita læſos, vel morbos aut damnum perpeſſos eſſe, ut jam ab aliis hæc confeſſis, deſignata hujuſmodi mala putentur: inde quibus mediis, materiebus aut organis perpetrata ſint, penitius inveſtigetur: & num illa media, materies aut inſtrumenta iſtiuſmodi effectibus producendis ſint apta, conſonaque. Ubi naturalium rerum & virtutum cognitione celebrium medicorum judicia in conſilium accerſantur, quemadmodum in aliis quoque caſibus eos ſpectantibus fieri volunt leges.

§ 2. Ut enim non eſt alicujus melancholici, aut mente vitiati ſtandum confeſſioni: ita etiam ex illarum confeſſione non eſt infligenda temerè punitio, niſi ex certis circumſtantiis, & demonſtrationibus evidentibus, indubitatum conſtet veneficium vel venenatio, pharmaco videlicet propinato aut illito; aut eo *Confeſſioni mente læſi non eſt ſtandum.*

 loci,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

loci, unde halitu certò ferire potuit, depoſito.

In actione criminali oportet probationes luce meridiana eſſe clariores.

§ 3. Oportet ſiquidem probationes luce meridiana eſſe clariores, maximè in actione quam vocant criminali, quæ Juriſconſultorum laudabilis eſt ſententia. Nam in hoc maleficii negotio, multa turbulente, vel ex ſiniſtra opinione aut ſuſpicione, vel malitiosè ex maligno affectu, vel ob morborum difficultatem, aut rerum jacturam, ex incredulitate, quòd non ſatis Dei juſtæ voluntati ex animo ſe totos quidem tradant, ſubjiciantque, dicuntur. Multa inſuper confusè de aliis ſparguntur, confeſſione item illuſarum à dæmone vetularum ſanciuntur, diabolo frigidam hic ſuffundente, & machinationis clavum fideliter dirigente: ut ſi quis aurem applicet facilè, accuſationem & confeſſionem ratas exiſtimans, ita ſe tandem deluſum ſentiet, quo tanquam in labyrintho inexplicabili involutus, nunquam ſit exitum inventurus, ſi ad legum normam & juris rigorem cuncta ex auditis exequi ſtatuat.

§ 4. Ea ſatanæ ars eſt, res uſqueadeò tricis ſubtiliſſimis implicare, confundereque, ut nec ulla Theſei ſagacitate extricari, nec Oedipi prudentia explicari queant. Sic vel in principiis omnino ſubſtitiſſe, & intra metas ſe continuiſſe, aut maturè retrogreſſum eſſe præſtare, ne diabolo ab initio homicidæ, ob aperta mendacia aut veritatem dolo falſitateque vitiatam, aperiatur feneſtra, per quam ſe in actiones noſtras inſinuet, ipſa re & uſus obſervatione comperi. Nec omnem longius graſſandi occaſionem ſatanæ præcidendi, compendioſior unquam erit via: alioqui mendaciorum, calumniarum falſarum, veritatis momento interdum mixto ut dolus lateat, criminationum atque accuſationum nullus videbitur modus aut finis.

§ 5. Proinde hic ſuum habere nervum ſententiam verè auream Juris pontificii optarim, 30. quæſt. 5. cap. Nec illud: & ſunt verba Victoris ad Theophilum: Incerta nullatenus judicemus, quouſque veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Quamvis enim vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ manifeſtis indiciis comprobantur, niſi quæ manifeſto judicio convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur, &c.

De Variet. lib. 15. c. 80.

§ 6. Huc Cardani ſententiam adduxiſſe juvabit. Conſtat has ſæpe meritò plecti, inquit, quòd ſint maleficæ, aut etiam ob impietatem: cæterùm plerunque ſtultæ ſolùm ſunt, nec confeſſio integra,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tegra, nec judicium, velut de latronibus ac furibus, reliquiſque ſceleratis hominibus, ad mortis pœnam trahi poſset. Sed omnia plena vanitatibus, mendaciis, repugnantia, inconſtantiaque. Nam illud quod dicitur, convenire & conteſtari abſentes, omnino falſum eſt: nec niſi de die congregationis conveniunt, cùm vulgata ſit quænam ſit.

§ 7. Id verò argumentum ſi rectè & diligenter examinetur, oſtendit hanc artem eſse prorſus falſam, & illas non verè in unum coire: nam una centum aut etiam plures detegere poſset, cùm illarum muliercularum opinione tot interſint. Verùm non niſi fama agnitas, aut viſu, accuſant, quas non ex ludo (ſic enim viſionem illam vocant) ſed ex auditu & colloquiis agnoſcunt: utrum verò vigilantes, an dormientes, certum eſt quòd in utroque tempore. Eadem autem vident atque audiunt, ob fixam contemplationem, fidemque illius rei: velut Raſis enarrat de illo qui ſe gallum ob ſtultitiam exiſtimabat, ſtatis horis gallorum more ad canendum ſurgens annis pluribus. Hæc autem opinio ac viſio mutuis inter ſe colloquiis multum confirmatur. Neque adeò frequenter ad hunc abeunt ludum. Quædam enim vix ter in anno accedere ſibi videntur, nec quidem volentes: quamvis & hoc perſæpe contingere putetur, maximè unguentorum auxilio. Hæc ille.

Trium muliercularum ob maleficii opinionem exuſtarum confeſſiones proponuntur, penitiuſque excutiuntur.

CAP. XI.

PОrrò ut exemplis lucidior evadat res per ſe obſcura, tenebriſque involuta, duarum muliercularum in civitate Imperiali paucis abhinc annis captarum, exuſtarumque confeſſiones, à me requiſitas, Conſuliſque aſſenſu ex codicillis judicialibus communicatas, hic proponere volui, quibus ſubjunxi tertiam.

§ 2. Primùm una quidem fatetur, ſe à Deo omnipotente deſciviſſe, & diabolo maleficio adhæſiſſe, ac amaſium ſuum appellari Bernardum: deinde effeciſſe ſingulis vicibus pomo, ut matrona quædam N. ſexies partum ediderit mortuum. Confitetur item, ſe cujuſdam viri N. filiam, cereviſiæ hauſtu per maleficium enecaſſe: iden- *Prima muliercula uti Lamia confeſſio.*

ſe: iden-

ſe : identidem & N. uxorem ita jam lecto tanquam ex morbo affixam, maleficio læſiſſe. Propter hanc confeſſionem, tradendam igni miſellam decrevit magiſtratus : & quidem non immeritò, ſi verè compertum fuiſſet, illa ſcelera ab ea fuiſſe deſignata.

Confeſſionis refutatio.

§ 3. Amabo autem tribus excutiatur confeſſio verbis. Quòd à Deo deſciviſſe ſe fateatur, & dæmonio adhæſiſſe, id in foro civili non erit criminale. Quotuſquiſque etenim noſtrûm eſt, qui idipſum non facit? Siquidem omnis qui facit peccatum, ſervus eſt (docente Chriſto) peccati. Qui committit peccatum, ex diabolo eſt, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc manifeſti ſunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non facit juſticiam, non eſt ex Deo: & qui non diligit fratrem ſuum. Qui non eſt mecum, ait Chriſtus, contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit. Sed admoniti reſipiſcere poſſumus, & pœnitentiæ locus eſt. Quid ergo vetat, quo minus & illa redarguta, rectiuſque inſtituta, ad ſui cognitionem valuiſſet reduci? Sortiatur hic locum apud libri Conformitatum patronos, ubi legitur, uxorem ambiiſſe quendam monachum, ac ut eam adduceret, diabolum oraſſe, ſe illius fore pollicitum, tradito chirographo propria manu, & ſanguine conſignato. Poſtea pœnitudine ductus, animi morbum fratribus fidis explicuit, qui Miſſarum plurium turba dæmonio ſchedulam excuſſerunt.

Ioan, 8. 1. Ioan. 3. Ex diabolo eſt, qui peccatum committit. Matt. 12. Lucæ 11.

Concubitus cum dæmone imaginarius, L. 3. c. 19. & poſtea.

§ 4. Quòd ſe concubitum dæmonis Bernardi paſſam dixerit, phantaſticum & imaginarium prorſus fuiſſe, ex ſuperioribus liquet: ubi ex profeſſo diluitur illud phantaſma, ut minus fidei vel hoc ſaltem nomine confeſſioni ejus fuerit adhibendum, quæ ex mente hallucinante, erronea quoque cenſenda eſt. Quis alius rogo huic proco Bernardi nomen indidit, quàm ipſus ſibi: id corrupto auditus ſenſui vel vi imaginativæ ingerens, ut edito nomine inter Chriſtianos uſurpato, in majorem confidentiam, mente titubantem mulierculam illiceret, ſibique devinciret? nec ob hanc ſatanæ illuſionem, mentiſque mulierculæ læſionem, mortis pœna irrogari debuit.

§ 5. Nec pomo interimi potuit fœtus, niſi acceſſerit venenum, quod ſolertius indagandum erat : quemadmodum quoque, num ea fuiſset illius veneni efficacia fœtui enecando peculiaris, ut matri hinc nihil aliud inferri potuerit incommodi: & unicum illud venenum ſemel tãtummodò exhibitum toties diverſis annis fœtum excu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

excuteret : nec ſolùm invalidæ ejus confeſſioni ſtandum erat. Quod etenim ex Dei voluntate & arcano conſilio contingit, vel diabolo divinitùs permittitur, id vitiato feminæ cerebro dæmon ſæpe ingerit, quaſi ab illa deſignatum ſit : cujus tamen ſceleris illam planè inſontem eſſe comperiet is, qui ſingula ad rationis perpendiculum non ſomnolenter expenderit. Idipſum de filia N. cereviſiæ hauſtu ſublata per maleficium, dicendum eſt. Quid enim cereviſiæ immiſſum fuerat, quod interimendi vim deleteriam obtineret, adhibitis in conſilium medicis, in earum rerum cognitione inſignibus, vigilantius erat inveſtigandum. Nec minori ſtudio inquirendum, quibus organis aut mediis conjugi N. morbum conſciviſſet. Nec vulgatæ & odioſæ carminis aut maleficii voci pronas adeo offerre decuit aures. Enimvero ubi ſola incantatione infortunium quodcunque à ſe procreatum narrant amentes & inconſtantes hæ vetulæ, perverſo dæmonis inſtinctu id fieri, eaſque falſum contra ſemet dicere teſtimonium, & à vera morbi ejuſcemodi invectione tam eſſe liberas, quàm quemvis alium, dejerare non vererer. Unde cujus ſe criminis reos faciant, qui tam inconſideratè immaturas effundunt interdum ſententias, ipſi viderint.

§ 6. Jam alterius quoque eodem in loco igni adjudicatæ confeſſionem editam audiamus, leviq́ue inveſtigatione excutiamus. *Alterius exuſtæ confeſſio.* Confitetur hæc, quum ante ſexennium ferè, hora quadam matutina, præ animi deſperatione, de vi ſibi inferenda cogitaret, ad ſe acceſſiſſe virum quendam proceræ ſtaturæ, & formæ non invenuſtæ, pallio nigro, & reliquo ejuſdem coloris veſtitu ornatum. Hic ejus dolorem ſolatus, inter alia juſſit eam non abjecto, ſed confidenti eſſe animo, ſuum pollicitus patrocinium, ſeq́ue ſemper illi res neceſsarias & pecuniam abundè proſpecturum, ſi modo viciſſim ipſius conſilio & voluntati ſe devoveret : inde & magnum auri cumulum illi oſtentabat hic vir. Ea vero in ipſius aſsenſit conſilium, abnegans Deum omnipotentem, Mariam matrem Jesu Chriſti, & omnes ſanctos. Hinc chriſma ei ex fronte exemit, atque ſe perpetuum fore concubinum ſpopondit, nomen ſibi eſse Alexander, inquiens. Fatetur adhæc, concubinum quater domi ſuæ in lecto opus venereum ſecum perfeciſse : jtem, ſe cuidam cereviſiæ coctori N. felicem rerum fortunam carmine ſubtraxiſſe, reſinæ vulgaris pauxillo, vaſi mancipato huic coctioni, ſubdi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

to: item, ſe vectoris N. conjugem valetudine bona per incantamenta privaſſe, quòd alicujus rei donationem ipſi denegaſset: & puerum N. maleficio morbidum reddidiſse ac mutilaſse.

Confutatio confeſſionis. § 7. Punienda certè flagitia, ſi vera ſunt. Atqui vides eam non ſanæ mentis mulierculam ad reſtim propemodum veniſse, atque contractum iniiſse vel imaginarium, vel nullius certè momenti, ut tertio Libro ampliſſimè oſtendi, cum amaſio phantaſtico, qui ea imaginaria veſtitus forma apparuit, quum ſolum ſpiritus eſset veſtium & coloris expers: ſpeciem auri præſtigioſè hic protulit, qua illam deluſit, non aurum: quemadmodum quoque concubitu eam exercuit ludibrioſo. Chriſma præterea eximere ſimulabat, cujus virtus qualis qualis ſit, ſi in externa duntaxat applicatione conſiſtit, vel conſimili exemptione perit, jam dudum aqua, qua frons & reliqua toties mundatur facies, eam omnino abſterſiſset. Baptiſmi autem vis ſecus nos docet, eam minimè in carnis ablutione conſiſtere, ut ſordes abluantur: ſed ut bona apud Deum conſcientia bene reſpondeat. Fuſiorem omnium refutationem Libro 3. cap. 3. 4. & reliquis invenies. *1. Pet. 3.*

§ 8. Non plus habebit ponderis, hujus mulierculæ in fraudulento contractu abnegatio: quin ſi admonita, fideliuſque inſtituta, eas diaboli cognoviſset artes, reſipiſcens, erroremque confeſsa, in Eccleſiæ ſinum rurſus debuerit admitti. Petrus à Chriſto præmonitus, ipſum ter, ſana mente & corpore, contra animi teſtimonium, abnegavit, etiam præſtito juramento: quem tamen clementiæ ſuæ oculis Chriſtus uſque eò non eſt dedignatus, ut ipſum etiam Eccleſiæ caput conſtituerit. Quid frequentius impunitiuſque (apud Italos maximè, ſi quid illis ex voto minus cedat, præſertim in illicito aleæ luſu) quam blaſphemis horrendiſque vocibus, pollice etiam inter indicem & digitum medium tenſo, ac facie cœlum verſus erecta, Deum & Chriſtum, in eorum deſpectū, abnegare? *Matt. 16. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18.*

§ 9. Num inſuper reſinæ modicum, vaſi ſuppoſitum, habeat eam poteſtatem vitiandi cereviſiam, in quæſtionem exactiorem vocari oportuit. Aliam etenim corruptæ cereviſiæ cauſam neceſſario fuiſſe aſſerent, qui rerum naturalium fontes vera ratione ſcrutantur & intelligunt. Nec ſanitate fraudari potuit vectoris uxor, nec puer mutilari per carmen, niſi acceſserit venenatio, cujus hic nulla ſit mentio.

§ 10. Tertia ita habet. Apud Hollandos in oppidis maritimis, Rotero-

Roterodamo & Scheidamo, ex piſcium captura maximè vivitur. Horum incolæ quum haleces piſcaturi enavigaſſent, & piſcium copia onuſtas reducerent naves Roterodami, retia lapidibus onerata Scheidami retraxerunt. Quod inſperatum infortunium maleficio confeſtim imputabatur. Quocirca mulieri injicitur manus, quæ incunctanter fatetur maleficis ſuis artibus id accidiſſe, & ſe per vitri foramen (quod oſtendebat ejus magnitudinis, ægrè ut digitum tranſmitteret) dum piſcibus illi inſidiarentur, tranſvolaſſe, & in mytuli teſta (moſſelſcolp noſtraribus dicitur) ſe mari commiſiſſe, illudque trajeciſſe uſque ad halecum ſtationem, & ibi incantamentis haleces fugaſſe, & earum loco ſubjeciſse lapides. Lata hinc potiſſimùm ſententia, flammis illa devoranda traditur. *Tertia confeſſio ridicula.*

§ 11. In hac confeſſione expendendum erat, num in rerum natura ſit, operante diabolo quomodocunque pro ſuo arbitrio & viribus, per arctiſſimam vitri rimam, ne digiti quidem capacem, adultum transferri poſse hominem, non ex ſolo ſpiritu flabilem, aut ex ſubſtantia ductili liquabilive concretum: ſed ex ſolidis oſſibus, tenacibus cartilaginibus, ſiccis tendonibus, ligamentis, nervis, membraniſque præter muſculoſam carnem, compactum: qui ſi etiam in flatus reſolvi potuiſset, eorum tamen ſimul perrumpente vi illud vitrum infringi debuit. Ad rationis item normam oportuit vocari, quomodo in mytuli teſtula provectæ ætatis fœmina cum tanto lapidum acervo, fretum potuerit ſulcare varium turbulentumque. Sed nec trajectu hoc in teſtula opus fuit ei, quæ mox per vitri anguſtiſſimum foramen perniciſſimè volarit. Tam verò omnis hæc confeſſio eſt inſulſa, futilis, diſsona, abſurda & mendax, ut mulierculam hanc vel deliraſse, vel melancholia fuiſſe agitatam, vel alioqui depravata phantaſia ductam, vel à dæmone obſeſsam, qui vel hujus linguam rexerit, vel ex ea vocem ediderit, quilibet non omnino mentis impos dijudicaſse valuerit. *Ejus refutatio.*

§ 12. Gloſsas comminiſcantur quaſcunque volent ejuſcemodi judices, ſententiam ita ſanguinariam ritè pronunciari poſse in re vel incognita, ſive extra rationem & rerum naturam poſita, nullis unquam convincent rationibus. Quare autem non citius proniuſque credam, ex Dei permiſsu propter hominum incredulitatem, ut ii punirentur, aut etiam probarentur, ſi adſint, fideles, diabolum qui potuit, eos invexiſse lapides ut deciperet, quod illi peculiare eſt: quàm admittam, mulierculam, quæ omnino non potuit,

 ea per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ea perpetraſſe? Si cum dæmonis ſubſidio, illam feciſſe occlamatur, & id quidem conſtanter nego: ſi etenim diabolus vel millies hoc vellet & conaretur, per exiguam rimam poſſet neutiquam transferre mulierem: quod tamen accidiſſe, illa confeſſa eſt. Si hoc merum eſſe delirium, nugas & mendacium obtinuero, mi patres conſcripti, quæ reliquis ejus farinæ næniis debebitur fides?

§ 13. Eodem modo infinitæ poſſent recenſeri confeſſionum formulæ ex publicis magiſtratuum diplomatibus, quas ſi penitius expenderis, ἀδυνατίαν vel impoſſibilitatem (ſi ita loqui liceat,) inconſtantiam, vanitatem, mendacia veritate fucata tectaque, varietatem, labyrinthum, imò fabulas comperies.

Alia confeſſio explicata: & verbis aut imprecatione neminem poſſe lædi: item Lamias eſſe amentes.

CAP. XII.

Integram hiſtoriam lege lib. 4. cap. 11.

Haud ita pridem quædam invinculis detenta, ſe plurimas virgines religioſas in cœnobio variis tetani cruciamentis exercuiſſe, indita oleribus mixtura ex aſpide, bufone & ſanguine menſtruo ſimul confuſis, fatebatur. Hic omnium primum diligenter inquirendum erat, num ex horum venenorum commixtione, ejuſmodi reſultent effectus, vel morbi, vel ſymptomata. Tandem illa publico judicio flammis tradenda, in hoc extremè perſtitit conſtanter, illam calamitatem à ſe atque matre ægrotis illis virginibus irrogatam quidem, mortemque perpeti velle: hoc autem ſe palàm confiteri, ne tantillum unquam à ſe illis per os illatum fuiſſe. Quo igitur modo diram hanc induxiſſet ſortem, rogata: ſe mente & imprecatione eam invexiſſe faſſa eſt. Quibus verò mediis tolli poſſit illatum malum, deinde interrogata, reſpondit: Matre & me prius è medio ſublatis.

Mente & imprecatione infortunium aut dæmonem alteri non poſſe invehi, demonſtratum eſt Lib. 4. cap. 18.

§ 2. Unicum hoc dæmonis ab initio homicidæ ſtudium eſt & machinatio, ut quàm plurimus fundatur ſanguis. Utraque enim exuſta, nondum deſiit horrendum ſpectaculum: ſed à priore ſacrifico ſecundus demum exorciſta acceſſit cæcus, qui ex omnium fermè ægrotarum corporibus dæmonia fugam ſimulantia abegiſſe putabatur, à quibus tam atrociter antea fuerant quibuſvis convulſio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

convulſionum ſpeciebus excruciatæ: necdum propterea remiſit hæc peſtis, at longius hinc in proxima proſerpſit oppida. Hic poſt muliercularum exuſtionem, ſe produnt morborum authores: num verò illæ virginum corporibus dæmones cogitatu imprecationéve immittere valuerint Libro quarto deciſum eſt. Ejuſmodi hominum impotentiam penitius noverat Imperator Fridericus primus, Barbaroſsa nuncupatus, in cujus exercitum contra Mediolanenſes ductum, hi mercatorem Arabem ablegarunt, qui Fridericum veneno tolleret: qua re cognita, Arabem cepit Imperator, puniitque. Ac licet Arabs magus graviter Friderico minitaretur, ſe illum verbis enecare, niſi dimitteretur, velle: nullo tamen modo commovebatur Imperator, verbis tantam non ineſse vim ſciens, propterea & acerbas alter dedit pœnas. Verè itaque videtur dicere Ariſtoteles, incantamenta eſse muliercularum figmenta.

Lib. 8. de Hiſtor. animal. cap. 24.

§ 3. Cardani verbis & hiſtoriæ ſuus hic erit locus, qui de Lamiis ſic ſcribit: Sunt deformes, pallidæ & ſub obſcuræ, atram bilem ipſo intuitu præ ſe ferentes. Sunt taciturnæ, amenteſque: ac parum ab his quæ dæmonio teneri creduntur, differunt: fixæ in ſuis opinionibus, atque adeò firmæ, ut ſi ſolùm ad illarum verba reſpicias, quàm intrepidè, qua conſtantia ea referunt, quæ neque unquam fuerunt, neque eſse poſsunt, tamen vera illa eſse exiſtimes. Unde nil mirum ab his moribus, iis qui philoſophiæ expertes ſunt, egregiè imponi. Laborare autem eas atræ bilis morbo, tum victus ratio, tum aëris qualitas, tum forma atque effigies ipſa vultus & corporis, tum verba ipſa ſtulticiæ, & (ut ita dicere liceat) impoſſibilitatis plena, ipſeque torvus in dicendo aſpectus, tum caſus quidam qui Philippi vicecomitis Mediolani principis ætate contigit, declarant.

De Varietate l. 16. Lamiæ melancholicæ, amentes, à dæmoniacis parum differentes, opinionum tenaces.

§ 4. Res vero ita geſta eſt, ut pater meus retulit. Damnatus erat profanæ hujus artis villicus quidam nomine Bernardus: alioqui vir ſimplex & frugi, ob idque domino percharus. Sed quia nec minis nec perſuaſionibus adduci poterat, ut pœnitere vellet, ad ignis pœnam poſcebatur à judicibus. Dominus, cujus pigebat, quique principi gratus erat, obtinuit, ut fidejuſſione data, quanquam illis reluctantibus, liceret hominem apud ſe viginti diebus habere. Cœpit ergo illum alere non ut medicus, ſed ut ruſticum nobilis amicus. Quatuor ova recentia manè, totidem

Quinam à judicibus igni devotus ob maleficium, reſipiſcit ab amentia meliori victu.

 veſperi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

veſperi, tum vinum dulce atque jucundum ſuppetebat, carnes quoque & jura pinguia. Poſtmodum ubi vidit hominem ex longo veterno reſipiſcere, hortatus eſt, ut omiſſis falſis atque abſurdis periculoſiſque perſuaſionibus, Eccleſiæ adhærere vellet. Sed paucis opus fuit, reſipuit: optimuſque Chriſtianus factus, uſque ad mortem abſque aliorum querela perſeveravit: quem atrocitas judicum immeritò crudeli ſupplicio affeciſſet.

Confeſſio eorum qui ſe in lupos fuiſſe tranſmutatos crediderunt.

CAP. XIII.

HOc loco ſubjungam eorum confeſſionem, qui ſe in lupos aliquoties fuiſſe converſos, arbitrati ſunt: quam in hoc meo inſtituto ſæpius objecêre viri alioqui cordati & magnæ exiſtimationis, eamqne velut ex Tripode prolatam cum ſumma religione & ſingulari fiducia, tanquam veracem obſervant, quibus fortè coràm à me non eſſe factum ſatis videbitur. Ut itaque illis, & quibuſcunque aliis, mentis oculi nitidius contra ejuſmodi præſtigias abſtergantur, nec uſqueadeò temerè illudi ſe, oculiſque nebulas offundi ſinant, neque velut cæcæ talpæ, in ſordibus à dęmone obtruſis perdurent, ſed ab oculorum pupilla nubeculas, quinimò & ungues permittant ſanari à medico, qui pręſens hoc collyrium gratis offert cuicunque lucidos & à pręſtringente ſpiritu liberos oculos cupienti: hiſtoriam hanc raram vagamque, nec minus admirabilem, ex Sabaudia finitimiſque ditionibus in Flandriam, Brabantiam, Geldriam & regiones alias tranſlatam, atque à me in qualemcunque ordinem breviter ea fide ex Gallico ſcripto contractam, ut jure nihil quod alicujus eſt momenti, deſiderari debeat: deinde excuſſam, & velut veritatis lapide Lydio exploratam, proponere volui.

§ 2. Ad quęſtiones M. Joannis Bom, doctoris Theologię, Prioris Prædicatorum in Poligni, & generalis inquiſitoris fidei, ordinati in diœceſi Beſanconenſi, confeſſio Petri Bourgoti, nuncupati Magni Petri, & Michaëlis Verdung, captorum ob maleficii hęreſin, variis diebus in Decembre extorta, Anno 1521. ſed maximè coram multis & ſpectabilibus teſtibus repetita poſtremo ejuſdem menſis die.

§ 3. Confeſsus eſt Petrus, ante annos circiter novendecim, ipſo die

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

die nundinarum Polignenſium tam validam procelloſamque defluxiſſe pluviam, ut non ſolùm nundinæ diſturbarentur, ſed & armenta quibus ille cuſtodiendis tunc præerat, ita disjicerent, ut ubi requiri, poſſent, planè ignoraretur. Quum igitur cum reliquis agricolis pecudes variè quæſitum collectumque abiret, & ſolus alicubi aberraret, tres equites nigros, atrumque indutos veſtitum habuit obvios, quorum poſtremus rogabat: Amice, quo abis? videris eſse turbatior. Verum eſt, reſpondit Petrus. Id autem evenit ob pecora ex ſævo tempeſtuoſoque nymbo diſſipata, & perdita: & cum nullam ea recuperandi rationem videam, animum equidem prorſus deſpondeo. Bono hunc animo eſse juſſit eques ille, pollicitus, ſi modo fidem ipſi daret, magiſtrum ſe donaturum, à quo inſtitueretur, ne in poſterum ipſius armentum à lupo vel quavis alia beſtia impeteretur, aut ullum ſentiret damnum, aut etiam ullum periret pecus: ut item ipſum redderet confidentiorem, perditas reperturum pecudes addicebat, nec deſideratum iri ullas: pecuniam adhæc ſe daturum ſpopondit. Conditionem hic acceptat, ſe in eundem locum poſt quatuor aut quinque dies reverſurum promittens. Hinc cum villicorum comitatu indagatum pergit, armentumque quærendum inveſtigat, & poſt quatriduum eòdem ad equitem mox agnitum redit. Quærit ille, num operam ſuam ipſi locare decreviſset Petrus? quo viciſſim interrogante, quiſnam eſset? reſpondit: Servus ſum magni inferorum diaboli: ſed ne metuas. Tum ea lege ſuam dæmoni operam addixit Petrus, ſi promiſſis ille in conſervando pecore & beneficiis conferendis ſtaret. Inde Deo, D. Virgini Marię, omnibus ſanctis & paradiſi incolis, baptiſmo & chriſmati renunciare jubetur: quo facto, illi exoſculandam manum porrigit ſiniſtram, nigram, velut mortuam, frigidamque. Hinc in genua provolutus alter, aperto capite honorem ſatanę defert, eum appellans dominum. Ne quoque fidei ſymbolum recitaret, inhibebatur. Perſtitit itaque in diaboli miniſterio circiter biennium, non prius templum ingrediens, quàm in fine Miſsę, vel ſaltem poſt aquę luſtralis conſecrationem, qua illum noluit aſpergi: ſic quoque mandarat ipſius pręceptor, cujus etiam nomen tum adhuc latuit, ſed poſtea ſe Moyſet appellari ſignificavit.

Spiritus carnem & oſſa non habet. Luca 24.

§ 4. 1. Interim non erudiebatur Petrus, quomodo jumentum tutari poſset: ſed hoc officium conſervandi pecoris ſolùm præſtare videbatur diabolus, ſi quando conſpicerentur lupi, qui cum nihil in-

hil injuriæ inferebant. 2. Pòſt verò paſcendi pecoris cura exonerata, facilè diabolum neglexit, frequentans templa, fideique confeſſionem recitans, annos circiter octo vel novem: donec à Michaële Verdung denuo in ſui magiſtri obedientiam dicto in loco excitatus, ea aſsenſerit conditione, ſi pecuniam ex promiſso ſuppeditaret præceptor.

§ 5. 3. Ita ſimul in partibus Chaſtel charlon veſpere quodam convenitur in nemore, ubi ab aliis ignotis choreas duci concurrique viſum eſt. Cernebat autem Petrus in cujuſlibet manu candelam viridem, flammam cyaneam ſubobſcuram evomentem.

§ 6. Aliàs illi à Michaële proponebatur, ſi modo fidem adhiberet, effecturum ſe, ut quantacunque vellet levitate procurreret. Conſenſit Petrus, modò ſervarentur promiſſa, pecuniaque donaretur: alioqui ſe fraudem vereri ait. Pecuniam ſe curaturum abundè, pollicetur Michaël. 4. Qui exutum Petrum nudum linimento inungit, quod ſecum ferebat, unde hic ſe mox in lupum verè mutatum autumabat, & quatuor ſuos pedes lupinos ac pilos intuitus exhorruit: ſed tam celeriter, quàm venti flatus provolat, ſe concurriſſe aſſeruit: nec id fieri potuiſſe, niſi vehentis ipſum magiſtri opera, qui continuo in ejuſmodi excurſionum volatu aderat: quamvis eum non prius videret, quàm humanæ reſtitutus formæ. Michaël itidem inunctus, unà tam pernici ferebatur curſu, quàm optaret, celeritate etiam viſum prævertens. 5. Ubi eam fuiſſent paſſi metamorphoſin horam unam aut alteram, rurſum à Michaële illiti, opinione citius in priſtinam rediêre figuram. 6. Unguentum utrique donabatur à magiſtris, Guillemin ſcilicet Michaëlis magiſtro, & Moyſet Petri.

§ 7. 12. Ubi de ſua laſſitudine poſt ejuſmodi curſum, ut ſe difficulter quandoque erigeret apud magiſtrum quereretur Petrus: nihil id eſse, reſpondit ille, & mox curatum iri.

§ 8. Contigit quoque Petrum ex Michaëlis inſtitutione inungi, & converſum in lupum, ſex vel ſeptem annorum puerum maſculum dentibus comprehenſum occidere: quem tamen ob clamorem & ejulatum relinquere coactus, ad ſuas veſtes confugit, ubi ſe herbis ex Michaëlis doctrina fricans, in humanam revertebatur faciem. Simile quiddam Michaëlem cum ipſo aliàs tentaſse fatebatur, & quodam die in luporum imagine enecaſse fœminam piſa colligentem: ſuperveniſse autem dominum

de Chuſnee,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

de Chuſnee, cui etiam nocere volentes, aliquoties inſultabant fruſtra.

§ 9. 7. Confeſsus item eſt uterque, ſe in ea lycanthropia trucidaſse puellam circiter annos quatuor natam, eamque totam devoraſse, excepto brachio: ac Michaëlis palato placuiſse carnem, licet parum comediſset: non tamen ad Petri identidem vorantis ſtomachum ita feciſſe. Quandam item puellam ſe jugulaſse, ejuſdemque exuxiſse ſanguinem, & collum voraſse, faſſi ſunt: ſimiliter tertiam perdidiſse, ejuſque orificium ventriculi commediſſe ob famelicas Petri fauces. Aliàs etiam ſe ait in horto puellam interemiſse octo vel novem annorum, cui dentibus collum infregerat Petrus. 8. Quòd rogatæ ibi eleëmoſynæ repulſam aliquando fuiſset paſſus: & hoc perpetrato facinore, eveſtigio eleëmoſynam in Dei honorem ibidem oraſse. 9. Hic inſuper confeſsus eſt, ſe capram jugulaſse prope agrum magiſtri Petri Bongre: eam ſcilicet momordiſse, & guttur ſecuiſse cultro.

§ 10. 10. Michaël in lupum transfigurabatur veſtitus, Petrus vero exutus. 13. Qui etiam ſe ignorare quo pili devenirent, quando deſineret eſse lupus, retulit.

§ 11. 11. Lupas etiam ſe iniiſse, & cum tanta voluptate quaſi cum uxoribus congreſſi eſsent, confeſſioni addidêre.

§ 12. 6. Aliquando tranſmutationis tempus deſignatum, opinione & voto brevius erat.

§ 13. 14. Confeſſioni tandem ſubjunxerunt, pulverem quoque coloris velut cinere ſibi traditum fuiſse, quo confricatum brachium ſiniſtrum, & manus, quodcunque animal contingerent, interiret.

§ 14. 15. Hos autem interrogatos, diversè in eodem facto, & controversè nonnunquã reſpondiſse, operæprecium eſt meminiſse.

Confeſſio ſigillatim explicata, & confutata.

CAP. XIV.

IAm convellendæ hujus confeſſionis uſque adeo hactenus celebratæ, periculum pro virium noſtrarum imbecillitate facere aggrediamur.

§ 2. In hoc rei cardo vertitur, num tota illa confeſſio ſit vera. Spero autem me, ſuffragante ope divina, oſtenſurum manifeſtè, eam in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

præcipuis capitibus veritati claræ adverſari: & proinde non modo erroneam, ſed & falſam prorſus exiſtere, imagineſque rerum per inſomnia tantum cognitarum, vel præſtigioſe oculis objectarum, pro ipſis rebus proponi: ſic ei nullum deberi locum in concilio ſano, ſed exibilari potius oportere, ut veternoſi vel cataleptici fabulam, libere fatebor.

Confeßio erronea.

§ 3. Primum de factæ mutua manu ſtipulationis vanitate, nihil dicam: nec anxie contendam de promiſſa toties pecunia, & nunquam ſoluta: & nec de cuſtodiendi illæſé pecoris arte ex pacto non tradita: cum tamen fœdus fuerit initium illis legibus, ut pecuniam ſubminiſtraret, & armenti à beſtiis defendendi artem doceret dæmon. Illam ut non habet niſi imaginariam, ſic nec hanc tradere ita potuit aut voluit, quum luporum ſimulachris, quæ pro ſuo arbitratu offendere quivit. Petrum ſolummodo territum circumvenire, & in officio continere, ſagacius conaretur: à quibus tamen, licet rebus nihili, evanidis, nec ullam relinquentibus noxam, ille dæmonii ſtudio & induſtria pecudes ſervatas eſſe conſideret.

Cap. III.

§ 4. Quanquam etiam de fidei abnegatione & fœdere ficulneo, in tertio hujus Operis libro, ubi ſagarum hiſtoriam deſcribo, copioſius diſſeruerim: id tamen adhuc leviter hoc loco aſpergere placuit, 2. fœderis compedes tam omnino fuiſſe invalidos & exigui momenti, ut quum Petrus à ſua paſcendi pecoris functione deſiſteret, contractumque dæmoniacum negligeret, octo aut novem continuis fere annis in veteri religione pie vixerit, unde citius deluſi phantaſticique hominis ſtultam fuiſſe perſuaſionem dixerim. Dum enim paſtorem ageret, & in campis ſolitudinibusque ſeorſim verſaretur, ubi diabolo promptior erat præſtigiis illudendi occaſio, ejuſmodi exercebatur idolis, non adeo renunciationis ratione, quam ſolitudinis. Proinde & luporum ſpecies quandoque evocabat dæmon, quæ nihil damni faciebant, quod nec poterant, ut nudæ rerum formæ: vel ſi veros demus extitiſſe lupos, illos eo & egiſſe & abegiſſe ſatanam credibile eſt, fabula in eum finem ab eo inſtituta, ut deliris ſuis inductionibus ſibi Petrum arctius devinciret. Quod poſtea cum hic non amplius ea frequentaret loca, relicto paſtoris munere, non ita potuit commode.

Iob. Fincel. lib. 2. Mirac.

§ 5. Sic anno 1542. apparuit Conſtantinopoli luporum ingens turba, incolis uſque adeo infeſta noxiaque, ut inviti domos egrederen-

derentur. Turca itaque prius muros civitatis præſidio munitis, poſtridie cum magno comitatu equeſtri pedeſtrique urbem circuivit, tandemque lupos circiter centum quinquaginta ad muri ejus angulum offendit: qui incunctanter impetiti, per murum eveſtigio ſimul tranſilire videbantur, nec ullus poſtea in urbe aut vicinia apparuit.

§ 6. 3. Chorearum item & candelarum ludicras effigies à dæmone fabricatas fuiſſe, & ſolum ficte oculis apparuiſſe, vel in ſomno tantum fuiſſe cognitas, ex Auguſtino, Decretis, atque ipſis rationum fontibus, Libro tertio, & alibi ſatis ſuperque demonſtravi: ubi quoque univerſam illam λυκανθρωπίας fabulam, mera extitiſſe ſomnia oſtenditur. *Lib.3. c.9.10. lib.4. c.22.23.*

§ 7. Cæterum admirari ſatis nequeo, ullum mortalium ſaltem leviter mentis ſenſu tinctum inveniri, qui eo dementiæ ſit dilapſus, ut hominem ad Dei imaginem & ſimilitudinem creatum, conformatumque ex corpore, anima & ſpiritu, Dei & Spiritus ſancti templum, rationis hoſpitium, cupidum ſcientiarum organum, ſublimem, erectum, & ad cœli quaſi cognationis domiciliique priſtini conſpectum, excitatum, imo μικρόκοσμον, cui Deus omnia ſubjecit, oves, boves, campi pecora, volucres cœli, & piſces maris, eaque propter ſolum hominem condidit: hunc inquam, in lupum, beſtiam irrationabilem, peſtilentiſſimum animalium gurgitem voraginemque, ſive in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia vel virtute manifeſta, occulta aut ſpecifica, vere tranſmutari credat. Ordinis enim divini providentia non admittit, occlamant Sacræ literæ, contradicunt decreta, ipſa rerum natura atque ratio minime patiuntur. *Homo. Geneſ.1. 1 Theſſ.5. 1 Cor.3.6 Lactant. l.2.c.12. Inſt.div. & de opificio Dei vel formatione hominis cap.28. Seneca ad Lucilium epiſt.77. Cic. de leg. & 1. Offic. Ariſtot. 1 Metaph. & lib.2. Phyſic. Pſal.8. Chryſoſt. ſuper Matth.*

§ 8. Si itaque obtinuero, illam metamorphoſin non revera fuiſſe factam, quod etiam nemo mentis ſanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam eſſe confeſſionem, atque hac in parte falſam: quam fidem quæſo merebuntur reliqua, quæ confeſſi ſunt, flagitia & homicidia? quæ in ea transformatione & larva lupina ſolum fuiſſe deſignata, nec aliter eo modo fieri potuiſſe, jam in confeſſum venit. At mera profecto ſunt deliria, & pluſquam nugæ, immo inſania. Do- lendum ſane, prudentium virorum oculos hactenus tam denſa caligine fuiſſe obductos, ut ſibi vel fidei momentum in his ludibriis extorqueri permiſerint. Sed ea fuit ſuperioris potiſſimum ſeculi labes & cæcitas, quo pro libi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

dine cum hominibus craſsè nimis, ridiculè & nocentiſſimè colluſit veterator ille.

§ 8. Utinam animo cujuſlibet hoc obſtricti faſcino, etiamnum
Marci 7. ex immenſa Dei miſericordia inſonet dulciſſima illa vox Ephphata, ut quemadmodum ea ex Chriſti ore potenter prolata, ſurdo aures aperiebat, veritati inde convertendas: & linguæ vinculum ſolvebatur, qua porrò veritatem prædicaret: ita & ex hac gratia luminis divini radius effulgeat, quo offuſis tam impotenter a diabolo tenebris, ſemel tandem cœleſti luce diſcuſſis, profligatiſque, in clariſſimæ veritatis conſpectum & cognitionem citra præſtigiarum impedimentum recta perveniri poſſit. Ne vero quis à me eludi objectiones criminetur, paucis reliquum hujus fabulæ commentum excutiam.

§ 9. 4. Linimentum quo ungebantur lupum induturi, haud dubiè ſomniferum erat: quale etiam Libro III. capite XVII. deſcripſi: quod ſuam ſortiebatur vim, cum nudis partibus corporis illiniretur, illicereturque à nativo calore in actum: inde ſomno oppreſſis alto, ſimulachra converſionis eorum in lupos vagabundos, aliis inſilientes, puellas jugulantes voranteſque, cum lupis item coeuntes, & quæcunque id genus alia idola ingerebat milleartifex: hinc & pernix ea ſubſequebatur velocitas, qualis imaginatione, cogitatu vel ſomno haud difficulter perficitur. Ubi deinde poſt horam, vel longius, unguenti ſoporiferi virtus elangueſceret, periretque, tunc velut ex gravi veterno expergefacti, ſe homines eſse videbant, qui antea fuerant. Simile quid leges apud Auguſtinum de Præſtantii patre, libro hujus Operis quarto, capite viceſimoſecundo & viceſimo tertio: ubi ex profeſſo argumentum id fuſius agitatur, explicaturque, λυκανθρωπία etiam morbus deſcribitur.

§ 10. 5 Aliud autem linimentum, quo in hominem redituri ſe inungebant, vel phantaſticum fuit, & in ſomno uſurpari viſum, vel contra unguenti ſomniferi nocumenta facere potuit, vel etiam nihil efficere, ut eo tantùm ſuos clientes illuſerit dæmon, quaſi id peculiare quippiam in ea metamorphoſi valeret.

§ 11. Quòd etiam citius quandoque in hominum formam redirent, quàm tempus erat conſtitutum, id evenit, quòd minus linimenti ſoporiferi illitum fuiſset, vel id ipſum non ſatis penetraſset: ac propterea celerius vis fatiſceret, ſomniumq; redderetur brevius.

§ 12. 7. Quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 12. 7. Quomodo inſuper hæc cohærent, quòd ſe horam unam aut alteram, vel eo amplius in lupos converſos, in fine puellam cum oſſibus devoraſse faſſi ſunt, & mox hominum conditioni reſtitutos fuiſse? in quo ſinu amabo, aut ventre, ipſis tam ſubito in homines reverſis delituêre illa puellæ caro & oſsa? Adhæc, ſi integram puellam dempto brachio deglutierint, quomodo ſe parum comediſse, eidem confeſſionis articulo adjungunt? Superviziſse præterea eas adhuc, quas à ſe jugulatas fatebantur, compertum forſitan fuiſset, ſi vigilanter fuiſset inquiſitum: vel ſi quæ mortem oppetiiſsent, eam citra controverſiam quacunque alia occaſione naturali accidiſse, fuiſset deprehenſum. 8. Deinde quomodo in Dei honorem eleëmoſynam orare potuit diaboli mancipium, ſuo hero, Dei juratiſſimo hoſti ex fœdere obligatum. Si item verè in lupum converſus erat. 9. Petrus, quarum rogo manuum ope in reſecanda capræ gula uſus fuit?

§ 13. 10. Licet quoque Michaël veſtitus loca veneno ſomnifero in actiones perducendo commoda, ut temporum & manuum arterias, illinire valuerit, non minus quàm Petrus nudus: quomodo in ſuis veſtibus oberrare, homines mordicus apprehendere, morſuque trucidare potuit ut verus lupus?

§ 14. 11. Porro de venerei congreſsus cum lupa voluptate, hoc tantùm ſubjiciam, eam imagines ſomnorinas illa in ſomni profundioris ex linimento ſomnifico illuſione admodum temerè ciere: quemadmodum etiam quotidie uſuvenire in ſanis obſervamus, quibus ex ejuſmodi idolis voluptas tanta pro objecta in ſomno ſpecie delectabili gignitur, ut cum multa titillatione ſeminis ſubſequatur quandoque effuſio. Infinitis partibus citius faciliuſque in his hominibus id evenire poteſt, quorum phantaſiam proclivem ſervilemque, quibuſcunque vult imaginibus, imbuit ſoporis ſpiritus. *Eſaia 24.*

§ 15. 12. Ad fatigationem à metamorphoſi relictam, quæ memoriæ propemodum exciderat, reſpondeo, ab eo facilè intelligi, quam laſſitudinem pariat gravis & inquietus ſomnus, maximè pharmaco violenter cum teterrimis inſomniis impreſsus, qui incubum in ſolo invadentem ſomno novit. Eo detentos difficilis comitatur motus, torpidus in ſomno ſenſus, ſuffocationis imaginatio, & velut ingruentis alicujus detentio: vox etiam ſupprimitur, aut incerta indiſcretaque editur: plerique tam inanibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

afficiuntur imaginibus, ut ſe opprimentes audire credant. Laſſos certe reddit tanta facultatis animalis exagitatio.

§ 16. 13. Lavarum rurſus ſomnorinarum vanitatem amplius oſtendit, quod ubi pili poſt humanæ formæ reſtitutionem manſerint, ſe dixerit ignorare Petrus.

§ 17. 14. Num quoque pulverem illum dæmon vere exhibuerit, vel acceptus ille tantæ etiam fuerit virtutis, dubium eſt: quum illos eo fuiſſe uſos, non poſſet convinci. In ea etenim lycanthropia nullum animal præter capram ſe morſu & cultro jugulaſse confeſsus fuit Petrus, nec alius interempti meminit. Deinde ſi tantæ erat venenoſitatis pulvis, ut ſi vel manus eo confricta, quandocunque animal etiam pelle craſsa denſaque, & pilis longis compactiſque communitum ſolo tactu enecaret, quomodo à tam effera pharmaci præſentiſſimi malicia tuti eſse potuerunt hi dementati viri, affrictionem pulveris in brachio ſiniſtro, arteria & manu, unde ad cor proxime celerrimeque penetrare valuit, tam innoxie tolerantes?

18. 15. His ad extremum adde, auditam in confeſſione Gallica fuiſse inconſtantiam controverſiamque, ut quod aliquando hic affirmabat, negaret alter.

§ 19. Si ejuſmodi æquilibrio expenderentur ſingulæ confeſſiones, tormentis crudeliſſimis frequenter extortæ, vel etiam, ſi voles, ſponte à captivis editæ, graviorem profecto indies tyrannidis ſuæ jacturam ſentiret funeſtiſſimus ille homicida: Chriſti autem, qui veritas & vita eſt, gloria plurimum accreſceret: ſuam item functionem ex Dei voluntate providentius obiret magiſtratus: in meliorem quoque uſum converterentur ligneorum faſcium acervi, quibus inſontes crebro exuruntur, & parceretur ſumptibus in carnificum mercede ſolvenda inique faciendis.

Exempla muliercularum innocenter ob maleficii opinionem punitarum.

Cap. XV.

Adde his, celebre apud noſtrates exiſtere, prætorem quemdam ex arioli indicio, deluſas id genus mulierculas comprehendiſſe quam plurimas, eaſque incendio puniviſſe: tandem ariolum vel Pythium hunc vatem, cui hactenus ille fidem appoſuerat, prætori ſeorſum pollicitum, adhuc unam maleficii ream ſe indicaturum, niſi iniq; ferret. Prætore haud difficulter annuente, ejus uxo-

Prætoris uxor falſo maleficii accuſata.

uxorem quoque inſimulat index : ac ne quid hac in re hæſitaret, palàm ſe id demonſtraturum addicit: horamque præfigit, qua eam reliquarum ſagarum conventui & choreis intereſſe, ſuis ipſe maritus teſtaretur oculis. Conſentit prætor, qui ſtatuta hora quoſdam amicos & conſanguineos in eadem menſa ſecum & cum conjuge cœnare voluit, ſuppreſſa interim convocatæ ſocietatis cauſa. Hinc deſignata ab ariolo hora, è menſa ſurgit, jubetque omnes ſimul cum uxore permanere : nec prius loco dimoveri, quàm ipſe rediret. Deductus porrò ab ariolo quò is voluit, lamiarum cœtum, choreas, & neſcio quas alias voluptatum illecebras, quibus ipſius intererat conjunx, reliquarum delicias ſectata, non obſcurè videbatur ſpectare. Mox domum reverſus, amicos vocatos eo quo reliquerat ordine, unà cum ſua uxore, lætos menſæ aſſidere comperit. Et cum ſtudiosè, num ſtationem deſeriſset conjunx, percunctaretur : eam iidem affixam fuiſse loco in ipſius abſentia, uno ab omnibus affirmabatur ore. Itaque rem omnem aperuit prætor, ob inflictam innocentibus pœnam ſerò pœnitudine ductus: & ſi rectè memini, Pythium accuſatorem morte mulctabat.

§ 2. Sic in arce Mindenſis ditionis Raed nuncupata, de quibuſdam fœminis ob maleficium, paucis abhinc annis extremum fuit ſumptum ſupplicium, ex accuſatione mulieris Margaritæ Mindenſis nomine, quæ aliàs incarcerata fuerat in caſtro Huisberch, circa Viſurgim ſito. Eadem poſtea in oram & civitatem Verdenſem vocata, quandam denuò accuſavit ea lege, ut niſi illa vinculis tradita maleficium confiteretur, ſe ream fore voverit: nec certè felix defuit ſucceſsus. Nam altera conſtanter in carcere flagitium negante, & ex graviſſimis fortè tormentis eodem in loco expirante, attrahi in vincula jubetur accuſatrix, quæ furibunda tanquam venenum & ignem evomens, tortorem & quoſcunque alios exterruit, abegitque : donec quidam rationum præfectus, cui penitius innotuerant ejus technæ, manus injiceret, alioſque ad eam apprehendendam excitaret. Sic illa tandem quæſtionibus ſubjecta, crimen quod alteri confidenter inficianti impegerat, ipſa luit. Hanc etenim falſa criminatione detuliſse alteram in carcere defunctam, atque alias antea flammis abſumptas, conſtanti ſpargebatur rumore.

Maleficæ accuſatricis falſæ pœna.

§ 3. Noſtra memoria Marcoduri, ubi hortorum olera ex grandine diſſipata forent, illæſis proximi horti cujuſdam vetulæ plantis, qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tis, qui ſæpius eſſe ſolet tempeſtatum tractus, vetula maleficii accuſata in carcerem pertrahitur: deinde maxima tyrannide diriſſimis ſubjecta torturis, ad nullius criminis confeſſionem impelli potuit: ſed penes ſe non eſſe, tempeſtatem ciere vel aërem conturbare, Deique ſolius id opus eſſe, valde dixit prudenter. Quapropter per trabem ſuſpenſam, & oneroſis ponderibus utrinque penſilibus diſtractam, jamque animam agentem, relicturus in illis cruciamentis præſes, carnificem ut ſecum ſimul abiret potatum hortatur: vetulam, ubi redirent, alia faſſuram inquiens. Tum illa miſerabiliter excarnificata, ut prius accerſeretur confeſſionarius, quam ille pocula ſequeretur, præſidem ſuppliciter orat: qui irridens diſſeſſit. Poſtea autem reverſus, eam ita adhuc ſuſpenſam offendit mortuam, mentitus eam ſibi manus interea dum abeſſet intuliſſe. Nec multo poſt tempore tyrannus hic in ejuſmodi incidit maniam, ut ipſe lacerandis veſtibus, & excrementis faciei ſuæ illinendis, vim ſibi faceret.

Iniqui judicis pœna.

§ 4. Nec ita procul hinc in alio oppidulo, ubi ulla carnificina ad ſceleris alicujus confeſſionem adigi nequiret capta ob maleficii opinionem muliercula, hanc blandis adoritur verbis ſacrificulus, ut ſe non amplius torturis ita diſtrahi ſineret hortatus: at leviter ſolummodo confiteretur delictum, inde ſe eam aqua luſtrali à maleficiis expiatam, & velut ſartam tectam Deo reſtituere velle promittebat. Hæc ita à ſacerdote inducta, circumventaque blanditiis, ſe forte quædam hujuſmodi mala deſignaſſe faſſa eſt, ea ratione quemadmodum perſuaſerat ſacrificus, ſe ſperans evaſuram. Ob ejuſmodi confeſſionem fallaciter & doloſe eblanditam, ut Vulcano ea litaretur, lata fuit ſententia. Qua præter expectationem audita, Videte quomodo me interficiatis, præmonuit ſurdos miſera fœmina.

Confeſſio fallaciter eblandita.

§ 5. Prope Elten pagum, miliare medium ab Embrica, in ducatu Clivenſi diſſitum, circa viam regiam loco ericeo ante annos circiter quadraginta duos, dæmonium viatores miris variiſque exercebat modis, cædens, ab equis dejiciens, vehicula ſubvertens: nec aliud unquam videbatur, quam manus effigies. Eckerken huic nomen indebatur. Vicini increduli, nec ſatis hoc dæmonii ludibrium exercitiumque dignoſcentes, ad Lamiæ maleficium referunt id facinus: quare manus mulieri Sibyllæ Duiſcops nomine, ſervitutis jure Comiti Montenſi mancipatæ injicitur: eaque

Eckerken.

Sibylla Duiſcops.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eaque tandem exuſta, deſiit vexatio. Non aut id evenit ea cauſa, quod illa præſtigioſi actus fuerit rea: licet quoque ob crudelem carnificinam, vel etiam incredulitatem à dæmonio illuſione in facti confeſſionem induci potuerit: verum ab ejuſmodi divexatione à diabolo ſolum invecta, hic deſtitit ultro, & quidem libenter, ut homines altius incredulitatis barathro immergeret, & reos ſanguinariæ ſententiæ redderet, quam cum primis in inſontibus avide appetit, ut ab initio homicida. Si etenim induſtrie obſervatum, inquiſitumque ſolerter fuiſſet eiſdem horis, quibus manus imagine hoc cerneretur ludibrium, Sibylla domi dormiens utplurimum, vel aliud agens fuiſſet proculdubio deprehenſa. Si confeſſionem urgeas: eam fuiſſe à lictore extortam, vel à vitiatæ phantaſiæ muliercula editam, reſpondeo. Quo autem modo illa à diabolo corrumpatur, toties dictum eſt, ut crebræ repetitionis tædeat.

§ 6. Septem viri judices cujuſdam civitatis ad Moſellam eodem tempore, quo mulierem glutinoſi ductiliſque lactis nomine captam, à me examinatam inſontemque pronunciatam, & poſtea à Reverendiſſimo dimiſſam, ſubjicere examini vellent, communi decreto aliam jubent etiam adduci civem maleficii ſuſpectam à multis annis, nulla habita ratione hydropis, qua tantum non agonizaret tantopere, ut paucos ante dies animam, quam Deo reddere cupiebat, conſuetis in Eccleſia Romana ſacris & ceremoniis expiarit. Quid fit? Aſportatur in ſedili, & ad aream arcis, en magnitudine morbi eveſtigio oppreſſa, expirat. Nihilominus perſeverat plebejorum judicum tyrannis: denegatur ſepultura in communi cœmiterio, quæ tandem adhuc ex gratia conceditur. Hinc fit, ut juſtus Deus etiam quandoque magiſtratus ſiniſtras ſententias & inanem plebejorum credulitatem, plerunque & tyrannidem ulciſci velit: quemadmodum circiter idem tempus, nimirum 9 Septemb. anni 1574. non longe ab hoc oppido prope Linſam accidit, ubi ex iis qui holocauſti Lamiarum inſpectione afficiebantur, mox circiter quadraginta navigio in Rheno ſubmerſi ſunt in reditu.

Tlebejorum judicum ſiniſtra decreta.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

In accuſatione ob maleficium, ſingularis quorundam principum prudentia.

CAP. XVI.

Guiljelmi ducis Cliviæ, etc. prudentia.

PORRO ut ejuſcemodi Syrtes & perpetua animarum naufragia providentius declinentur, memoria & imitatione digniſſimam ſententiam, quam haud ita pridem circa quadrageſimam anni 1563. pronunciavit illuſtriſſimus Princeps noſter D. Guiljelmus dux Cliviæ, Juliæ, &c. cunctorum oculis velut ſpeculum proponere volui. Agricola quidam ex Marchiæ comitatu, armento numeroſo locuples, cujus vaccæ ſolito minus lactis aliquantiſper reddidiſſent, ad ariolum confugit, capturus conſilium: qui protinus ſe Lamiam ejus jacturæ genitricem oſtenſurum pollicetur. Hinc ad villici hujus ædes comitatus, filiam ex priori ejus conjuge adhuc virginem apprehendit, huic lactis maleficio imminuti crimen impingens. Hæc mox à dæmone illuſa, male perſuaſa & inducta, verum eſſe fatetur: ſed ſe non ſatis eſſe maleficii peritam ſubjungit, ſimul fœminas ſedecim accuſans, quas ea in arte abſolute doctas eſſe affirmavit. Illuſtriſſimo principi hæc ilico ſignificantur à ſatrapa, qui eas omnes carceribus incunctanter mancipari oportere conſuluit. Ne tamen alicui hic manus injiceret, graviter inhibuit Princeps: ſtricte etiam mandans, ut quocunque modo aut inſidiis in vincula pertraheretur ariolus ille. Puellam vero ab eccleſiæ miniſtro acciri voluit ejus Celſ. Et in præcipuis fidei Chriſtianæ articulis examinari, deinde ab hac dæmonis illuſione doctrina ſaniori ad mentem reduci: eamque cautiorem ea ratione à ſatanæ ſtrophis redditam, fidejuſſoribus conſtitutis, ſi modo eos conſequi poſſet (ut magis in officio contineretur) ſin minus, tum propria fide interpoſita, cum bona gratia dimitti. Alias autem matronas, hoc falſæ criminationis cauterio à corruptæ mentis virgine inuſtas, ulla omnino re gravari minime permiſſum eſt. Ac prudentiſſimo hoc conſilio deſiit hic fabulę actus, & lac vaccarum qua ſolet copia fluxit. Utinam hoc ſalubri exemplo moniti alii, principiis harum tragœdiarum quibuſcunque legitimis piiſque rationibus irent obviam deliberatiores: non profecto in re, ubi parum certi poſſet ſtatui, velut

In Imperial. conſtit. de action. criminal. artic. 21.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

velut in extricabili labyrintho implicati, ex ſimplici errore in mille ita prolaberentur cauti minus, unde tandem nullus videtur evadendi aut finiendi modus. Ejuſmodi telæ genus ſolerter contexere novit, conſuevitque veteratorius ille textor.

§ 2. Sed maximopere dolendum eſt, in iis qui principibus ſunt à conſiliis, vel magiſtratum gerunt, aut rempublicam gubernant, deſiderari quandoque maturam deliberationem, diſcretionem, & abſolutam rerum intelligentiam: unde fit, ut præcipites nimis plerunque ferantur ad ſanguinis effuſionem tum in hoc negocio dæmoniaco, tum in cauſis quibuſdam aliis non ita diffinitis. Quanta autem conſiliorum maturitate ac providentia contra has dæmoniorum artes, ſine innocentium carnificina, cuncta adminiſtrentur in ampliſſimo regno electoris Palatini D. Friderici, principis (quod citra palpum dictum volo) ſapientiæ inſignis, memorandæ pietatis, & modeſtiæ incomparabilis, præterquam quod res ipſa non obſcure docet, & teſtantur inſignia edicta jam promulgata: accedit id quoque in primis, quod D. Chriſtophorus Probus, Ll. Doctor conſultiſſimus, & cancellarius vigilantiſſimus, nuper in proximo Bingæ deſignato conventu principum electorum Rheni, ubi hujus mei operis forte incideret mentio, palam diſerte ac prudenter ſuam de harum offuciarum & dæmoniacæ tragœdię controverſia ſententiam explicuerit.

Palatini electoris Friderici pruden-tia.

Chriſto-phorus Probus cancella-rius Pa-latini.

§ 3. Optimo jure in hunc referendus erit catalogum generoſus & illuſtris Comes à Niuwenar D. Hermannus, vir profecto linguarum peritiſſimus, doctrinæ multijugæ, memorię fideliſſimę, & ingenii rari: qui haud ita pridem induſtrie admodum Lamiam, quæcunque flagitia fatuo huic hominum generi aſſueta, ſed imaginarie ſolum nota confeſſam, exilio puniit, quod hujus mulierculę vicinos hoc incredulitatis faſcino adhuc detentos, eam minime toleraturos videret. Confeſſionem mihi ab ejus clementia communicatam ipſe legi.

Comes Niuvvenarius Herman-nus.

§ 4. Suam quoque hic laudem meretur generoſus comes Monтenſis Guiljelmus, qui quum haud ita pridem in vinculis detineret vetulam octogenariam ob in cantamentorum ſuſpicionem, ad illam ingreſſus, ſtudioſe ſingula perquiro, licet mendaciis eam onerari, naribus minime obſtructis odorarem. Quum vero objectum eſſet, filium matri captæ, curruique ut aveheretur, inſidenti globum terreum, cujus potentia ſe à vinculis liberaret, porrexiſſe:

Guiljel-mus co-mes Mon-tenſis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eundem quoque matrem promiſſi admonuiſſe: quod ſiniſtré etiam torquebant accuſatores, quaſi effecturam ſe, ne ea ratione finem vitæ faceret, pollicita fuiſſet mater. Hos articulos tam acriter apud Comitem urgebant alii, ut niſi validiore rationis nervo, atque adeo ipſa rei veritate ſerio reſtitiſſem, eam flammæ poſt dies non multos devoraſſent. Inter colloquendum in animi deliquium quandoque incidere videbatur: Quare à me ejus os aperiebatur, contrectabantur & manus, & arteriæ motus penſiculabatur: inſpiciebam item linguam: donabam poſtremo pecuniolam, quod vulgo feratur, Lamias virus ſuum ejaculari poſſe in eum, à quo beneficium fuerint conſequutæ.

§ 5. Cæterum hujuſmodi reſponſo objectionem priorem ſcitiſſime diluit, à filio ſcilicet non globum terreum, ſed in eam formam involuta lintea matri fuiſſe ſuppeditata, quibus exulceratas graviter tibias curaret, eaſque mihi oſtendit tantopere defœdatas crudelitate tormentorum alias ob eandem ſuſpicionem in carnificina toleratorum, quum oleum quippe fervidum in tibias, ut extorqueretur falſa confeſſio, infunderetur. En accuſationis impudentiam, qua calamitatis hujus extremæ facies deformatur. Hujus etiam mater ea ratione inter tortoris manus antea interiiſſe perhibebatur.

§ 6. Alteram partem, quod nimirum pollicitationis recordaretur mater, ita explicuit, quod filiis ſuis in aſſidua illa vulgi ſugillatione ob maleficii famam, addixiſſet, ſi forte ad ſupplicium eapropter abriperetur, ſe mortis ſuæ authorem ad æquiſſimum Chriſti judicis juſti tribunal provocaturam, ut triceſimo die à ſuo interitu ſe ibidem ſiſteret, ſententiæ latæ rationem redditurus. Si itaque effectus conſequeretur, argumentum fore non obſcurum innocentiæ, filioſque matrem extra culpam eſſe intellecturos, quum inſontium preces exaudiat Deus juſtitiæ vindex unicus, qui ad fictas alioqui orationes obſurdeſcit. Proinde Comes à me admonitus, & rectius in eo deluſionum diabolicarum genere inſtitutus, pauperculam cauſa prius vigilanter diſcuſſa dimiſit. Nec præter-

Adolphus comes à Naſſau.

mittendus hic ejus levir inſignis, Dominus Adolphus, comes à Naſſau, qui ſtudii multum impendit apud Danos in bello contra Suecum anno 1564, ut ab his præſtigiis heroum oculos vindicaret.

Sententia pia.

§ 7. Pia & laudabilis omnibus ſeculis ſententia, ſuum apud hos principes & ampliſſimos viros pondus & locum habet: Conſultius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tius nimirum eſſe decem nocentes dimittere, quam inſontem unum punire.

De ſeductis errore, & hæreticis non interficiendis, ſententiæ, Patrum.

CAP. XVII.

CUm vero horum plurimos mente corruptos eſſe, errore-que à ſatana ſeductos, jam ſatis demonſtratum ſit, citius hæreticorum pœnam, quam voraces merentur flammas: qui rectius inſtituti, ſi convertantur, corporali punitione minimè afficiendi ſunt: quod ſummorum patrum ſententiis probare conabor.

§ 2. Auguſtinus ad Donatum, pro conſulem Africæ: Ex occaſione, inquit, terribilium judicum ac legum, ne æterni judicii pœnas incidant, corrigi inimicos cupimus, non necari: nec diſciplinam circa eos negligi volumus, nec ſuppliciis quibus digni ſunt exerceri. Sic ergo eorum peccata compeſce, ut ſint quos pœniteat peccaviſſe. Quæſumus igitur, ut cum Eccleſiæ cauſas audis, quamlibet nefariis injuriis appetitam vel afflictam eſſe cognoveris, poteſtatem occidendi te habere obliviſcaris, & petitionem noſtram non obliviſcaris. Non tibi vile ſit, neque contemptile, fili honorabiliter dilectiſſime, quòd vos rogamus, ne occidantur, pro quibus Dominum rogamus, ut corrigantur. *Epiſt. 127 De ſeductis errore, & hæreticis non enecandis ſententia Patrum.*

§ 3. Idem ad Marcellinum: Pœna illorum, quamvis de tantis ſceleribus confeſſorum, rogo te, ut præter ſupplicium mortis ſit, & propter conſcientiam noſtram, & propter catholicam manſuetudinem commendandam. Ad eundem Epiſt. 159. Imple judex Chriſtiane, pii patris officium: ſic ſuccenſe iniquitati, ut conſulere humanitati memineris. Nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciſcendi libidinem, ſed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipſa inquiſitione ſervaſti: quando tantorum ſcelerum confeſſionem non extendente, eculeo, non ſulcantibus ungulis, non urentibus flãmis, ſed virgarum verberibus eruiſti. Et contra epiſtolam Fundamenti cap. 1. Dominus per ſervos ſuos regna ſubvertit erroris: ipſos vero homines, in quantum homines ſunt, emendandos eſſe potius quàm perdendos jubet. Nec eſt quod de converſione fratris in hæreſim pro *Epiſt. 158.*

lapſi deſperemus. Niſi enim qui ejuſmodi eſt, per gratiam Domini poſſet converti, prorſus inanis eſſet Jacobi admonitio. Sciebat hoc Auguſtinus, ideoque ſe totum convertendis hæreticis mancipabat, atque id juxta Apoſtoli monita cum magna lenitate ac manſuetudine ſpiritus, nec abſque pii laboris fructu.

§ 4. Sic enim in Epiſt. 48. ad Vincentium ſcribit: De multorum jam correctione gaudemus, qui tam veraciter unitatem catholicam tenent atque defendunt, & à priſtino errore ſe liberatos eſſe lætantur, ut eos cum magna gratulatione miremur. Cum primis autem Chriſtianum magiſtratum hæc decet moderatio, ut à ſævitia & crudelitate abſtineat. Omnino citra diſſimulationem me inter eos eſſe fateor, quibus admodum diſpilicet, quod ubi interficiendi ſunt errores, interficiuntur homines. Nullis bonis, inquit idem noſter Auguſtinus, in catholica Eccleſia hoc placet, ſi uſque ad mortem in quenquam, licet hæreticum, ſæviatur.

§ 5. Et libro primo contra literas Petiliani, cap. 29. Diligite homines, interficite errores, ſine ſævitia pro veritate certate. Iterum contra epiſtolam Fundamenti: illi in vos ſæviant, qui neſciunt cum quo labore verum inveniatur, & quam difficile caveantur errores. Illi in vos ſæviant, qui neſciunt quam rarum & arduum ſit carnalia phantaſmata piæ mentis ſerenitate ſuperare. Illi in vos ſæviant, qui neſciunt cum quanta difficultate ſanetur oculus interioris hominis, ut poſſit intueri ſolem ſuum: non iſtum quem colitis cœleſti corpore oculis carneis & hominum & pecorem fulgentem atque radiantem: ſed illum de quo ſcriptum eſt per prophetam, Ortus eſt mihi juſticiæ ſol: & de quo dictum eſt in Evangelio, Erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Illi in vos ſæviant, qui neſciunt quibus ſuſpiriis & gemitibus fiat, ut ex qualicunque parte poſſit intelligi Deus. Poſtremo in vos illi ſæviant, qui nullo tali errore decepti ſunt, quali vos deceptos vident: & cætera. Ergo ſævire in hæreticos, etiam admodum deteſtabiles, quales erant Manichęi, quibus Auguſtinus ita ſcribit, non videtur eſſe piorum hominum, qui ſciunt quanto cum labore verum inveniatur, & quam errores difficulter caveantur, quibuſque ſuſpiriis & gemitibus fiat ut ex qualicunque parte poſſit intelligi Deus.

§ 6. Ex libro Quæſtionum Evangelii ſecundum Matth. cap. 13.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Hinc eſt quod ſervi dicunt: Vis imus, & colligimus ea? Quibus Veritas ipſa reſpondet: Non ita hominem conſtitutum eſſe in hac vita, ut certus eſſe poſſit, qualis quiſque futurus ſit poſtea, cujus in præſentia cernit errorem: vel etiam quid error ejus conferat ad profectum bonorum: non eſſet tales auferendos de hac vita, ne cum malos conatur interficere, bonos interficiat, quod forte futuri ſunt: aut bonis obſit, quibus & inviti forte utiles ſunt: ſed tunc opportune fieri, cum jam in fine non reſtat vel tempus computandæ vitæ, vel proficiendi ad veritatem, ex occaſione atque paratione alieni erroris. Ibidem quæſt. 11. Nec tamen conſequens, ut omnis hæreticus vel ſchiſmaticus corporaliter ab Eccleſia ſeparetur. Multos enim tales portat Eccleſia, quia non ita defendunt falſitatem ſententiæ ſuæ, ut intentam multitudinem faciant: quod ſi fecerint, tunc pellantur. Idem de Vera religione, cap. 8. Utamur igitur etiam hæreticis, non ut eorum approbemus errores, ſed ut catholicam diſciplinam adverſus eorum inſidias aſſerentes, vigilantiores & cautiores ſimus, etiamſi eos ad ſalutem revocare non poſſimus. Idem, & habetur 24. q. 3. dixit: Dixit Apoſtolus, Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correctionem devita, quia ſubverſus eſt hujuſmodi, & peccat in ſemetipſo damnatus. Sed qui ſententiam ſuam, quamvis falſam atque perverſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia ſuæ præſumptionis pepererint, ſed à ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperunt: quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi. *Marc. 4.* *Luc. 13.*

§ 7. Chryſoſtomus homilia quadrageſima ſeptima, in caput Matthæi 13. Vis igitur ab euntes colligimus ea? Dominus autem prohibet, ne forte ſimul cum zizaniis herbam etiam tritici evellant: quod dicebat, ut bella & effuſionem ſanguinis prohiberet. Nam ſi trucidarentur hæretici, abſque fœdere pacis atque induciis bellum orbi inferretur. Duabus igitur rationibus prohibuit: altera, quia frumentis parum noceret: altera, quia niſi ſanarentur, extrema ſupplicia non evaderent. Quare ſi puniri eos vultis, & frumentis nequaquam officere, opportunitas temporis congrua expectanda vobis eſt. Quid autem eſt, quod eradicabitis ſimul cum ipſis etiam frumenta? Certe aut, quia ſi arma capietis, inquit, neceſſe eſt cum hæreticos trucidatis, multos ſanctorum ſimul

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mul interimere: aut quia ab ipſis zizaniis multa commutata, in frumenti conditionem ſe ipſa converterent. Si ergo prævenientes evellatis, ea frumenta deperibunt, quæ à commutatis zizaniis provenirent. Non prohibet autem conciliabula hæreticorum diſſipare, ora obſtruere, libertatem loquendi concidere: verum interficere & trucidare.

Hæreticorum conciliabula diſſipari poſſunt.

§ 8. Ex Homilia octava, in caput Geneſeos 2. Hæretici ſimili modo adfecti ſunt, ſicut hi qui morbo laborant, & corporalibus oculis cæcutiunt. Illi ob oculorum ſuorum infirmitatem ſolis luci adverſantur, & ob adverſam corporis valetudinem etiam optimos ſaluberrimoſque cibos aſpernantur: ita & hi anima ægrotantes, & mentis oculis capti, ad lumen veritatis reſpicere non poſſunt. Idcirco noſtro fungentes munere, manus eis porrigamus, magna eis manſuetudine loquamur. Nam & beatus Paulus ita nos admonuit, dicens: Ut in manſuetudine erudiantur adverſarii, ſi fortè det eis Deus pœnitentiam in agnitionem veritatis, & emergant è laqueo diaboli, capti ab ipſo in illius voluntatem.

2. Tim. 2.

§ 9. Vides quomodo verbis declaravit, quod quaſi ebrietate obruti ſint? Et iterum: Capti, inquit, à diabolo, quaſi laqueis irretiti ſunt. Unde & nobis gemina opus eſt manſuetudine & longanimitate, ut poſſimus eos eripere & educere ex laqueis diaboli. Dicamus igitur eis: Emergite & reſipiſcite pauliſper, aſpicite lumen juſtitiæ, &c. Idem in ſermone de anathemate: Dogmata impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathematixare oportet: hominibus autem parcendum, & pro ſalute ipſorum orandum.

§ 10. Athanaſius ad Antiochenſes tomo XII. Omnes qui vobiſcum pacificè agere volunt, in primis autem illos qui in veteris eccleſiæ communione fuerunt, deinde qui ab Arrianis redierunt, elicite ad vos, eoſq́; ut patres aſſumite, & ut magiſtri & tutores recipite, coaptantes vos interim dilecto noſtro Paulino, ejuſque ſociis: nihilq́; amplius ab illis exigatis, quam ut execrentur Arrianorum hæreſim, confiteanturque ſanctorum patrum in Nicæa fidem.

§ 11. Severus Sulpitius quoque D. Martinum noluiſſe hæreticos puniri, ſcribit in ejus vita, Libro III. his verbis: Maximus Imperator pridie ex epiſcoporum ſententia decreverat, tribunos ſumma poteſtate armatos ad Hiſpanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehenſis vitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin ſanctorum etiam maximam turbam tempeſtas iſta depopulatura

pulatura

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

pulatura eſſet. Sed Martino illa præcipua erat cura, ne tribuni cum jure gladiorum ad Hiſpanias mitterentur. Pia enim erat ſollicitudo ipſi, ut non ſolùm Chriſtianos, qui ſub illa occaſione erant vexandi, ſed ipſos etiam hæreticos liberaret.

Quomodo cum hæreticis agendum, ſententia Eraſmi.

CAP. XVIII.

IN Apologia adverſus articulos aliquot per monachos quoſdam in Hiſpaniis, exhibitos, hæc ſcribit Eraſmus ad Alfonſum Mauricum archiepiſcopum Hiſpalenſem, titulo quarto ſic à monachis diſtincto, contra ſanctam Hęreticorum inquiſitionem. In Paraphraſi Matth. 13: Servi qui volunt ante tempus colligere zizaniam, ſunt qui Pſeudapoſtolos & hęreſiarchas gladiis ac mortibus exiſtimant è medio tollendos, cum paterfamilias nolit eos extingui, ſed tolerari, ſi fortè reſipiſcant, & è zizaniis vertantur in triticum. Quod ſi non reſipiſcant, ſerventur ſuo judici, cui pœnas dabunt aliquando. Hęc ille.

§ 2. Ad hunc articulum abundè reſponſum arbitror in ſupputationibus ad Bedę propoſitionem 32. reſpondi & Latomo, qui nonnullis viſus eſt obliquè me ſuggillare, ut ſupervacaneum ſit hic eadem repetere. Quoties mecum reputo, quàm execranda res ſit hęreſis & ſchiſma, non poſſum damnare legis licet durum cauterium: rurſus ubi conſidero qua manſuetudine Chriſtus plantarit, aluerit, provexerit, ſtabilieritque ſuam Eccleſiam multis ſeculis, vix reperio quomodo tuear exemplum quod hodie videmus in nonnullis, qui opiniones ſcholaſticas ilico pertrahunt ad carceres & incendium: veluti nunc exuri videmus ſacerdotes, qui puellam qui cum habent conſuetudinem, malunt appellare uxorem, quàm concubinam. Equidem talibus mederi ſoleo, non patrocinari: nec in hoc hæc mihi dicuntur, quòd tales velim eſſe impunitos: tantùm illud admiror, quomodo tanta ſe veritas conveniat cum eccleſiaſtica manſuetudine.

§ 3. Non eſt meum probare aut improbare principum mundanorum lege: habent ſuum jus, habent ſua conſilia, habent ſuum judicem, cui redditurì ſunt rationem. Mea paraphraſis Evangelicæ parabolæ ſenſum explanat: qui ſi verus eſt, ſi Chriſto dignus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſi probatis orthodoxis interpretibus placuit, ſi multis ſeculis uſu eccleſiæ comprobatus eſt, cur reprehenditur? aut ſi reprehendendus eſt, cur non pariter in jus vocentur & illi? Uſque ad ætatem Auguſtini, hoc eſt plus quàm quadringentis poſt Chriſtum natum annis, nuſquam legimus orthodoxos imploraſſe Cæſaris præſidium adverſus hæreticos, quum id frequentiſſimè factum eſſet ab ipſis hæreticis. Nunquam tamen hoc exemplum imitari viſum eſt orthodoxis, donec Donatiſtarum & Circumcellionum huc perpelleret pervicax & inſanabilis inſania, nimium diu tolerata. Nam præter ſchiſma, quo non aliud exitiabilius ſi proceſſiſset, agitabant, vulnerabant, injecta in oculos calce aceto temperata exoculabant orthodoxos, alios occidentes, alios ad homicidium metu mortis adigentes. Nec mitiores erant in ſe ipſos quàm in alios, ultrò ſibi vel gladio: vel ſi gladiorum non eſſet copia, præcipitio necem accerſentes. Quid multis? tanta erat rabies, ut nec ab ethnicis principibus tolerari debuerint: nec à Chriſtianis, etiamſi nulla fuiſſet hæreſis, aut ſchiſmatis crimen. Per hos quum nulli liceret eſſe quietum, nec ullus eſſet inſaniendi modus aut finis, tandem inter epiſcopos agitatum de implorando Cæſaris præſidio adverſus Donatiſtarum intolerabilem improbitatem.

§ 4. Manſuetioribus, inter quos fuit D. Auguſtinus, non placuit imploratio prophanæ poteſtatis ad negotium Eccleſiaſticum, exiſtimantibus non decere epiſcopos aliis armis uti, quam verbo Dei, precibus: & ſi malum foret inſanabile, anathemate, hoc eſt, ſeparatione à communione. Hoc erat tum extremum eccleſiæ ſupplicium: & ſicut apud Juriſconſultos, civilis mors dicitur exilium: ita apud Apoſtolos & horum ſucceſsores, pœna capitis erat, ab eccleſiæ conſortio ſubmoviſse. Ad hanc ſententiam non ſolùm invitabant exempla Chriſti, apoſtolorum & martyrum: verùm etiam metus propellebat, conſiderantes fore periculum, ut ſi ageretur terroribus, pro hæreticis fictos haberent Chriſtianos, majore Chriſtiani gregis pernicie. Verùm ubi viciſset aliorum ſententia, reſque bene ceſsiſset multis hac ſeveritate correctis, qui vel inviti manſerant in ea factione, vel ambigui, vel errore modo ſeducti, fortiter probavit Auguſtinus, quod prius improbaverat.

Anathema.

§ 5. Sed tamen adverſus tam furioſos latrones ac ſicarios verius

rius quàm hæreticos, lex meo judicio nimium mitis lata eſt, quæ primùm nec corpus cujuſquam attingeret, nec quenquam facultatibus excuteret: ſed tantùm eccleſiarum hæreticarum facultates ad orthodoxorum eccleſias transferret: ad quas qui tranſire vellet, & iis quas prius habuerat, & iis quas inveniebat, uti frui poſſet, tanta manſuetudine, ut nec clericis & epiſcopis reſipiſcentibus ſuus honos adimeretur, tandem & mulcta cæteris indicta non admodum gravi: qui quum eſſent pauci, nollent reſipiſcere. Et adeo nihil tentatum eſt de occidendis tam immanibus belluis, ut quum prius edictum Macedonii (ni fallor) præſidis ſic ambiguis verbis eſſet propoſitum, ut hæreticis videretur minari necem, ni reſipiſcerent, Auguſtinus illum diligenter admonuerit, ne quenquam interficeret, quum hoc jus ex conſtitutionibus Cæſareis haberet, laudetq; quod edicto poſteriore verborum ambiguitatem explicuiſſet. Idem admonet præter alios Dulcicium tribunum, ne quem capite plectat.

§ 6. Ex his ſatis liquet, quantum illorum animus abhorruerit ab hac confiſcationum, carcerum, ſuppliciorum, incendiorum ſævitia, quæ nunc quibuſdam & nimium & ſola placet, præſertim ex eorum numero, qui perfectionem Chriſtianæ pietatis profitentur, quorum omne ſtudium eſſe decebat mederi potius quàm interimere, & legum ſinceritatem ſua interceſſione mitigare. Nunc etiam ultra principum edictum ſævitur ab iſtis clementiæ magiſtris. Cæſaris edictum habet, Legitimè convictis: quàm hoc interdum fiat legitimè, mea nihil refert: tamen multis incognitum non eſt. Nam hoc hominum genus ferè nullis legibus paret, nec eccleſiaſticis nec prophanis: ſed quicquid volunt, ſanctum eſt.

§ 7. Mihi nulla placuit unquam hæreſis, nec ulli unquam favi, faveo, fauturuſve ſum hæretico, niſi ſpe medicandi, ne quis me ſuſpicetur hæc mea cauſa dicere. Nullum abſtractum ab eccleſiæ caulis adjunxi mihi: ſed ipſe conſtantiſſimè perſiſtens in eccleſiæ conſortio, nonnullos ad illius ſocietatem revocavi. Tantùm loquor de quorundam ſævitia, quos oportebat eſſe mitiſſimos, etiamſi principes terrerent gladio, ſi qui epiſcopi pro ſua autoritate poteſtatem ad improborum terrorem exererent. Nunc contra fit, ut illorum ſævitiæ monarcharum ac præſulum autoritas cogatur frenum imponere. Eoque hujus negotii principatus ſummis eccleſiæ proceribus delegari ſolet, ne iſtis liceat, quicquid libet. Quid autem quorundam ſeditioſis apud populum vociferationibus, ſævi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tiaque profectum ſit, res ipſa loquitur. Fortaſſis è longinqua regione nonnunquam ſcribunt principi quod volunt: ille reſcribit, Si ſic habet res, ſumatur ſupplicium.

§ 8. Hoc reſcripto non liberantur, ſed onerantur illorum conſcientiæ. Præterea cum judex laicus pronunciat ex illorum relatione, non ex cognitione cauſæ, totum judicii pondus in ipſos recidit. Jam mihi confer epiſcopos eccleſiæ proceres cum monachis, confer ſicarios Donatiſtas cum his qui fortè dixerunt monachorum ordines non eſſe neceſſarios eccleſiæ, aut in concionibus Chriſti ſpiritum invocari decentius, quam virginem matrem, aut ſe dubitare, an horum temporum confeſſio ſit inſtituta ab ipſo Chriſto, & an ſacerdotum cœlibatus ſit juris divini: confer lenitatem Cæſareæ conſtitutionis vix impetratæ à Theodoſio, & confer atrocitatem ſuppliciorum, quibus nunc agitur cum idiotis, etiam in qualemcunque inductis errorem, deſiderabis planè in nonnullis exemplum eccleſiaſticæ manſuetudinis. Sed poſtea, inquiunt, lex non ſine cauſa lata eſt ſeverior. Non damno cauterium, tantùm doleo tam aſperum remedium Chriſtianorum peccata meruiſſe: & parricidarum ſuppliciis indoleſco, tamen hunc dolorem publicæ tranquillitatis reſpectu conſolor.

§ 9. Eodem modo ſum affectus erga illos, qui quoniam ſanari non poſſunt, neceſſariò tolluntur, ne plures trahant in luem. Quicquid agit legum fortaſsè neceſſaria ſe veritas, certè ſacerdotum & monachorum eſt ſtudere ſanandis potius, quam extinguendis. Principum conſtitutiones nunqnam improbavi, quanquam & ipſos oportet legum rigorem ad Chriſtianæ moderationis lenitatem, quatenus licet, deflectere.

§ 10. Multum enim intereſſe debet inter principem ethnicum & Chriſtianum: rurſum plurimum intereſt inter prophanum principem & eccleſiaſticum. Poſtremo nonnihil intereſt inter præſulem autoritate publica præditum, & monachum aut theologum, quorum eſt cum omni manſuetudine docere. Quale eſt autem, olim nullis theologiæ ſcholis inſtitutis, ſolo Dei verbo feliciter pugnatum eſſe cum hæreticis: nunc cum orbis celebribus Academiis ſit plenus, articulis & faſciculis rem tantùm geri? Quid autem reprehendi poteſt in Paraphraſi, niſi quod non meminerit de Conſtitutione monarcharum poſterioribus annis inventa? id non licuit, eo quod

Articulis & faſciculis agitur contra eos qui dicuntur hæretici, à monachis.

quod illic Evangeliſtam facio loquentem, qui conſtitutionem illam non noverat: niſi debui ſic illum inducere loquentem: Uſque ad annos octingentos Chriſtus neminem hæreticum vult occidi, ſed poſt illud tempus exorietur alia lex, ut exurantur. Inepte nimirum imaginantur, ſermonem hunc à me dici his temporibus, cum dicatur ab Evangeliſta priſcis eccleſiæ temporibus. Neque Chriſtus illic agit de gladio principum, cum eccleſia tot à Chriſto paſſo ſeculis egerit ſub principibus ethnicis: ſed de ſtudio loquitur Apoſtolico cum manſuetudine pertrahendi omnes ad ſalutem, exemplo ſummi paſtoris, qui venerat non ad perdendas animas, ſed ad ſervandas.

§ 11. Ita fit, ut hæc mea interpretatio non officiat principum conſtitutioni. Nam illa docet manſuetudinem evangelicam, non adimit principi jus gladii: illa præſcribit quid illi congrueret tempori, non quid in fine ſeculorum exactura eſſet hominum improbitas. Nonnullæ principum leges ad terrorem eduntur verius quàm ad exemplum. Atque ut profani judicis eſt eximere gladium interdum, quo unius interitu ſervet multos: ita quoties error, aut caſus, aut ætas excuſat crimen, & ſpes eſt correctionis, debet meminiſſe Chriſtianæ clementiæ. Quin & illud inſpiciendum, an monarchæ jus habeant, ob quodvis delictum, capitis pœnam indicere. Tum illud etiam videndum, an principes voluerint ob quemvis errorem, qui videri poteſt hæreticus, hominem tradi flammis. Etenim ſi certus eſt error, nihil hic opus eſt theologis, cum tantùm ſit cognitio facti: ſi dubius eſt, non eſt cujuſvis theologi, ſed Romanæ ſedis potiſſimùm, de Articulis fidei dubiis judicare. Multo durius eſt ob articulos non ſolum dubios & controverſos, verum etiam leviculos hominem flammis tradere. Sed multo duriſſimum ob titulos, quos ipſi ſuo arbitrio confingunt ſubinde novos, hoc eſt contra doctores ſcholaſticos, hoc eſt ſuſpectum, hoc ſcandalodes, hoc contra laudabilem conſuetudinem, hoc malè ſonans ut jacet, hoc impertinenter dictum, & hujuſmodi innumeros, ut nihil ſit, quod non aliqua pateat calumniæ, ſi malevolus acceſſerit animus: & interim tamen diſputant, an eccleſia poſſit condere novum articulum fidei, quum iſti quoties commodum eſt, gignant eos in ipſa cognitione, nonnunquam & poſt editam ſententiam,

Proceſſus in fidei negotio. § 12. Res agitur per relatores, deputatos, ac judices monachos, nec ſincere, nec legitima juris forma, pronunciant in carcere tres priores, monachis duobus teſtibus, & apparatur rogus. Hæc neſcit princeps, cujus lex prætexitur, privato quorundam odio ſerviens, cum in publicam utilitatem ſit edita. Hæc quoniam fieri compertum eſt, admonendi erant principes: quæ tamen admonitio nec hæreticos veros & inſanabiles ſublevare, nec ſinceros inquiſitores gravare debet. Conſtitutio quæ in Cod. libro primo. tit. de Hæreticis Manichæis & Samaritanis, fertur octava, ſolos libros & chartas jubet exuri: doctores tantum capite plecti, diſcipulis decem librarum auri mulcta dicitur: eos vero qui non ſolum audiunt illos, verum etiam contemptis principum legibus, libros illorum apud ſe ſervant, manifeſtum hæreſeos favorem præſeferentes, in exilium deportari jubet. *Quos concernat conſtitutio Imperat.* Nec hæc tantum conſtitutio ferit quoslibet hæreticos, ſed nominatim Manichæos, Apollinariſtas, & Samaritanos, qui manifeſtam docebant blaſphemiam.

§ 13. Hujuſmodi fere ſunt quæ præcedunt eodem titulo, quæ jubent inquiſitionem etiam uſque ad capitis pœnam extendi: ſed exprimunt certas hæreſes. Similiter eodem libro, titulo de ſummo Trinitate, &c. *Arriani.* Arianos exprimit. At hi ſpoliabant Dei filium, & multo magis Spiritum Sanctum veritate divinæ naturæ. *Apollinariſtæ.* Quemadmodum Apollinariſtæ verum hominem negebant, detrahentes illi meliorem hominis portionem, nimirum animam humanam: *Donatiani.* Donatiani furioſi latrones erant, non ſolum peſtilentiſſimi ſchiſmatici. Non hic agebatur, an hæc confeſſio ſit inſtituta à Chriſto, an conſtitutio hominis pura obliget ad crimen, an ſymbolum ſit fruſtulatim editum ab Apoſtolis, an Apoſtoli calluerint linguam Græcam: ſed de Majeſtate Chriſti, deque ſumma Chriſtianitatis.

§ 14. Jam per Pontificum conſtitutiones, quæ ſunt in Decretalibus libro 5. titulo de Hæreticis, & in ſexto eodem numero ac titulo, convicti, & in errore perſiſtentes, aut in hæreſim abjuratam relapſi, tantum jubentur tradi curiæ ſeculari: quanquam hic Gloſſematographi de ſuo adjecerunt, Aut comburantur: quando Pelagianus aut Jovinianus ex Cæſarum edictis dicta eſt mulcta. Nunc ad ignem pertrahitur, qui dubitet, an Romanus pontifex jus habeat in purgatorium. Et olim in ſynodo epiſcoporum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rum hæretici citati reddebant ſuæ doctrinę rationem: convictis libera erat optio, utrum mallent ipſi in ſuum dogma pronunciare anathema, an ſimul cum dogmate feriri anathemate: hoc eſt, à communione ſeparari. Nam hæc tum erat pœna eccleſię graviſſima. Berengario, qui non de confeſſionis origine, neque de purgatorio poſtulatus erat, ſed de veritate corporis Chriſti, ne tum quidem vis eſt adhibita, cum ſemel dimiſſus in eundem errorem eſſet relapſus. Nunc interdum monachi vanum ſpargunt rumorem, mox veluti ſuſpectum pertrahunt in carcerem: ibi diſputant ſuo more, notantur articuli, & parantur faſciculi.

§ 15. Linum fumigans non extinxit Chriſtus, nec arundinem quaſſatum confregit. Oviculum ab initio perſequutus eſt lupus, illa autem ſemper tolerantia vicit. *Eſaia 42.*

Cenſura inſignium Iuriſconſultorum de Lamiis, quæ pœnitentes, pœnas evitant corporales: nec in criminalibus ſoli ſtandum eſſe confeſſioni.

CAP. XIX.

AT in ſagarum patrocinium annectam cenſuram eximii Juriſconſulti pauli Grillandi de Sortileg. 10. volumine Tractatuum, quęſt. 7. fol.44. pag.235. Nota, ait, unum valde ſingulare, quod iſtorum apoſtatarum duę ſunt ſpecies. Una eſt, quę ſimpliciter retrocedit à fide, & ſequitur cultum & obedientiam dęmonis: altera eſt, quę poſtquam Chriſti fidem abnegando reliquit, & dejecit ex corde ſuo, iterum ſe baptizat expreſſe in nomine diaboli, & aliud nomen ſibi ſuperimponit. Licet utraque ſpecies ſit damnata: prior tamen, ſi peccatum ſuum revocat, admittitur ad pœnitentiam, & evitat pœnas corporales: ſicut hęretici. ut l. Manichęos. C. de hęreticis. Indentidem theologi authores Mallei, in tertię partis initio, quęſtione 35. his verbis docent: Ex corde vero apoſtatę ſi nolunt reſilire, ut hęretici impœnitentes, tradentur curię ſeculari. Si autem velint, recipiuntur prout hęretici pœnitentes. Juxta c. ad abolendam. §. pœnitenti. de hęreticis lib. 6. Concordat Raymun. tit. de apoſtolica. c. revertentes. Ubi dicit: Quod revertentes ab apoſtaſiæ per-

Lamia pœnitentes evitant pœnas corporales.

perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam revertentes ab hæreſi ſunt recipiendi: & hic ſumitur unum pro alio.

§ 2. Et in 2. parte Decretorum, cauſ. 26. quæſt. 5. epiſcopi: Ex præmiſſis authoritatibus colligitur, quòd arioli, aruſpices, incantatores & ſortilegi, atque cæteri hujuſmodi ſectatores ab Eccleſia ſunt eliminandi: & niſi reſipuerint, perpetuò excommunicandi. Sed quòd in ultimo Acquirenſi ca. Ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, ſed in ſpiritu fieri dicuntur, Auguſtinus in libro de Civitate Dei idem videtur aſſerere, ita dicens: Quæ magorum præſtigiis fiunt, non vera, ſed phantaſtica eſſe probantur. Quare criminali actioni hic nullus erit locus.

Et Iſido. c 9. lib 8. Etym. 26. q. 5. cap. nec mirum.

§ 3. Si urgeatur hic denuò propria earum confeſſio: cum D. Joanne Franciſco Ponzivibio Placentino, Tractat. volum. x. de Lamiis, reſpondere audeo: Cum tales perſonæ ſint illuſæ, ut dictum eſt, ergo debere dici, earum confeſſionem etiam eſſe erroneam, nec admittendam. l. error. & l. cum poſt. C. de Juris & fact. ignor. No. in l. de ætate. §. fin. ff. de Interroga. action. Confeſſio enim debet continere verum & poſſibile: ut per gl. Bald. & alios in l. 1. C. de confeſſ. per gloſſ. in c. fi. de confeſſ. in 6. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fin. Sed iſta reſpuunt jus & naturam: ergo non ſequitur: Iſtæ mulieres ſic confitentur, ergo ſic eſt. Nam confeſſio longè diſtat ab actu (vel actus poſſibilitate) & quicquid eſt contra naturam, deficit in ſuis principiis, ergo naturaliter eſt impoſſibile.

In criminalibus non eſt ſtandum ſoli confeſſioni.

Ex ſola confeſſione non judicatur, niſi in hæreſi.

§ 4. Præterea in criminalibus regulariter non ſtatur ſoli confeſſioni rei, ut per Bald. & Ang. in l. 1. C. de confeſſ. & dicam infrà in 2. no. Nec obſtat, quod dicit Bald. in d. l. ſi quis non dicam rapere: quia ejus dictum procedit in hæreſi, in quantum perficitur ſola mente & cogitatione: quo caſu bene, ut inquit ipſe: quia cogitatio mentis, quam ſolus Deus novit, non poteſt aliter probari, quàm per confeſſionem: ideo ſtatur ſoli confeſſioni. Sed confeſſio, de qua in caſu noſtro, continet actum ab extra, & minus poſſibilem de jure & natura, ac etiam minus veriſimilem: & ideo poteſt dici, quod licet, quoad ea quæ credunt, ſit ſtandum confeſſioni earum, quoad punitionem: quia talis credulitas pendet ab animo & voluntate: non tamen quo ad hoc, ut quia ſic ſit, vel ſic fiat, ſicut aſſerunt. Hactenus ille. Nec eſt quod hic lex Cornelia de ſicariis & veneficis mihi obtrudatur, quæ ſuum

paulo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

paulo pòſt ſortietur locum, ubi de veneficorum pœnis agetur.

Præclara eximii juriſconſulti Alciati ſententia, & ex Grillando hiſtoria de Lamiarum innocentia.

CAP. XX.

NArrat item D. And. Alciatus, hæreticæ pravitatis (ut vocant) inquiſitorem in ſub alpinis vallibus, adverſus hæreticas mulieres, quas veteres Lamias, nos Striges vocamus, inquiſiviſſe, & ſupra centum flammis conſumpſiſſe: quotidieque ceu nova holocauſta, alias ſuper alias Vulcano obtuliſſe, è quibus non paucæ helleboro potius quàm igne purgandæ videbantur: donec ruſtici arreptis armis vim illam inhiberent, & negotium ad epiſcopi judicium deferrent. Et poſt: Et quamvis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, aſſeverarent eo potiſſimum tempore, quo illæ in ludo & choreis ſub Tellina arbore fuiſſe dicebantur, ſe exploratum habere, in lecto potius ſecum fuiſſe: tamen reſpondebatur, non illas, ſed cacodæmonem potius, uxoris forma aſſumpta marito illuſiſſe.

Lib. 8. Tarergon juris, capite 22.

§ 2. Atqui ego replicabam: Cur non potius cacodæmonem cum ſuis dæmonibus, illam verò cum marito fuiſſe, præſumis? Cur verum corpus in ficto luſu, phantaſticum in vero lecto comminiſceris? Quid hic opus eſt uſque adeo augere miracula, & non tam Theologum quàm τορυτόλογομ agere, ſævioremque partem in pœnis eligere? Conſtabat ex illis actis, ſemel in eo ludicro per quandam mulierculam nomine JESU appellato, omnem illum apparatum, omnes ſaltatrices cum amaſiis ſuis repentè evanuiſse: quî fieri id potuit, ſi vera fuiſsent corpora, & non phantaſmata, & Tantali horti? quod apud Philoſtratum libro quarto, etiam Apollonius Tyaneus cenſuit: & apud Plutarchum in Bruti vita C. Caſſius.

§ 3. Nam & medici maximos effectus corruptæ menti, imaginariæque ludificationi tribuunt: unde Ephialtici, afflati, ſuperſtitioſi, incubitati, amore furentes, imaginoſi, Lycaones, Cynanthropi, qui tamen medicamentis curantur: videnturque hæc eſse quæ Plinius & alii veteres Faunorum ludibria appellant, pœoniaque herba emendari cenſuerunt: ut etiam harum pleraſque cu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rari poſſe ſit veriſimile, niſi quod pauperes & fœmellæ omnes ſunt, quibus talis facultas non ſuppetit.

§ 4. Ego certè magis juri Pontificio, communique noſtratium doctorum interpretationi hac in quæſtione, quam Theologis iſtis tribuerim, maximè in re à ſynodo deciſa in concilio Anquirenſ. cap. 1. ubi talia phantaſmata mentibus à maligno ſpiritu irrogari ait. Et rurſus: Infidelis, inquit, non in animo, ſed in corpore evenire opinatur: quis enim in ſomniis & nocturnis imaginibus non extra ſeipſum deducitur? Quæ etiam videtur fuiſſe Auguſtini ſententia libro 18. de Civitate Dei, cap. 18. ubi: Verum, inquit, corpus nulla arte dæmonum converti poteſt, ſed phantaſticum: quod etiam cogitando ſive ſomniando per rerum innumerabilia genera variatur: & cum corpus non ſit, corporum tamen formam capit, ſopitis aut oppreſſis corporeis ſenſibus, ita ut vera corpora alibi jaceant, ſenſibus obſeratis. Nec refert quòd ibi Herodiadi aut Dianæ honor exhibetur. Hactenus Alciatus.

§ 5. Paulus Grillandus de Sortil. 10. volum. Tract. Quidam maritus ex oppido agri Sabinenſis habebat uxorem maleficam ſive ſtrigam, ut vulgo dicunt. De crimine autem ſolùm erat ſuſpicio, non certa notitia. Nam cum aliquoties à marito rogaretur, num ejus eſſet profeſſionis, negabat conſtanter. Creſcente porrò rumore, & viris fide dignis apud maritum ejus flagitii uxorem inſimulantibus, quòd ea familiariter uteretur aliis mulieribus hujus criminis ratione cognitis, cum quibus etiam ſe turpibus miſcere ſceleribus, & nocturnos agere cœtus videbatur: decrevit maritus ipſam in ejuſmodi operibus obſervare & apprehendere: & cœpit pluribus noctibus diligenter & attentè invigilare: noctéſque circiter duodecim egerat inſomnes, attendens ſtudioſè, num illa aliquo ad dæmonum luſum vel aliud maleficium noctu evagaretur, num & penes ſe in lecto permaneret nocte tota, quando lectum conſcendiſſet: nihilque unquam fraudis comperit, ſed manibus illam ſemper in lecto contrectavit. Cum vero poſt dies paucos una cum quibuſdam aliis de eodem crimine accuſatis in carcerem conjiceretur, ſubdereturque quæſtionibus, confeſſa eſt demum, ſe tali interfuiſſe luſui una cum aliis mulierculis incarceratis, flagitiique hujus reis, tali die, undecimo menſis, &c. tali nocte, hora tali, &c. Idem fatebantur & aliæ. Maritus vero in conjugis patrocinium aſſerebat præſtito juramento graviſ-

ſimo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſimo, eam illa nocte deſignata, & maximè illa hora, ſecum decubuiſſe in eodem lecto: & ſe eam tum ſtudioſè non ſemel tantùm tetigiſſe, ſed pluries, ac cum ea locutum fuiſſe.

Pœna, Qua Lamias afficere ſolent Bononienſes.

CAP. XXI.

SOlent Bononiæ maleficos utriuſque ſexus, quorum damnatæ incantationes generi humano, vel vitæ beſtiarum minus nocuiſſent (quos muliebri in ſexu lingua vulgari le ſtrige Itali appellant) nudos ad umbilicum uſque veteri ex palatio educere, aſino impoſitos inverſo corpore, ita ut ligatis manibus caudam aſini, quem lento ductu præibat lictoris miniſter, retinerent. Capiti imponebatur mitra chartacea, in qua terrifici cacodæmones, qui forcipibus ſuis ignes infernales moverent, depicti erant. Interea dum ſolenni hoc progreſſu circumducuntur, à lictore comitante virgis egregiè in pectore & dorſo ceduntur. Cum verò è foro publico perventum eſſet in cœmiterium ædis Dominicanæ celebris ſepulturâ gentis Germanicæ, deponebantur ex aſino, & à carnifice in conclave quoddam ſuperum deducebantur, cujus pergula firmata cancellis ferreis, iiſque raris, cœmiterium verſus ſpectaret: quæ deſtinata pœnæ hæreticorum à monachis monaſterii illius, inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, perhibetur. Hinc capite galeato ſedi curuli, quæ rotis quatuor ferebatur, impoſiti, ter in pergulam prominentem detrudebantur, ubi & per horæ quadrantem conſiſtebant. Interim à ſpectante foris turba, ridente, clamanteque lapidibus impetebantur: fruſtra tamen ferè, ob interpoſitos cancellos ferreos. Tandem vinculis ſoluti, & pro delicti qualitate puniti, ablegabantur in exilium.

§ 2. Infinitis certè modis præferri decet hanc moderationem magiſtratus Bononienſis, quæ nonnihil adhuc vetuſtatis Italicæ prudentiam ſapere videtur, præ aliorum quorundam tyrannide, qui ad igneum illud holocauſtum præcipites nimis feruntur: eoque non minus affici, quam innocentis ſanguinis effuſi ſumo dæmones, videntur:

O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Mulieres minus Puniendas eſſe viris.

CAP. XXII.

DIci ſolet, mulieres in eodem delicti genere minus peccare, minuſque puniendas eſse viris, cæteris tamen per omnia paribus: nempe ob imbecillitatem animi, mentis & ingenii. l. ſacrilegii pœnam, in prin. D. ad legem Jul. pecul. & l. ſi adulterium. §. ſtuprum, & §. fratres, & §. inceſtam. D. ad legem Jul. de adul. & c. ſicut dignum, in prin. extra de homicid. & c. indignantur. 32. q. 6. ubi ſcribitur: tanto gravius viros puniri oportere, quanto magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas. Et facit text. in l. quiſquis. §. ad filias. C. ad leg. Jul. maje. ibi: Mitior enim circa eas debet eſse ſententia, quas pro infirmitate ſexus, &c. Et quod voluit Bald. in l. quicunque. col. 3. verſic. Sed pone ſtatuto. Et verſic. & in ſumma. C. de ſer. fug. In quam ſententiam apud Saxonem hiſtoriæ Danicę libro 6. Ericus vir quidam multę prudentię contendit, muliebribus erratis ſępius ignoſcendum eſse, nec pœnam infligendam, niſi correctio culpam corrigere non potuiſset. Et illud Æneæ apud Virgil. lib. 2. Æneidos:

—— Nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna eſt.

§ 2. Plinius libro 8. Natur. hiſt. ſcribit, leonem, ubi ſęvit, in viros plus quàm in fœminas fremere: veluti natura eum docuerit, mulieres mitius quàm viros, eſse tractandas. Ariſtotel. lib. Problemat. 2. 9. cap. 11. Cur, ait, mulierem interficere iniquius ſit, quàm virum, quanquam naturæ ratione mas fœmina præſtantior eſt? an quia mulier imbecillior eſt, minuſque proinde injuriam facere poteſt? etenim eniti adverſus id quod longè infirmius eſt, nihil virile, imò ſtolidum atque iniquiſſimum eſt. Hæc ille, quę tam ad animum quàm ad corpus referri poſſunt.

§ 3. Tradit Vopiſcus, Aurelianum Imperatorem, cùm Zenobia ad pœnam vocaretur à militibus, quod ſibi imperium uſurpaſset, illam vita donaſse: quod indignum exiſtimaret, mulierem interimere. In quam ſententiam Euripides in Hecuba, ὡς ἀποκτείνειν φθόνος γυναῖκας: Quam invidioſum interficere fœminas? Quandoquidem, ut idem in Hercule furente ſcribit, mulieres quodammodo ſunt maſculis miſerabiliores:

ϖ

τὸ θῆλυ γὰρ πᾶς μᾶλλον οἰκτρὸν ἀρσένων.

Cui aſtipulatur Bald. conſil. 96. factum tale eſt: Carolus lib. 2. Quod mulier miſerabilior eſt viro. Nunc porro filium orationis eo ducatur, ut quo punitionis modo in hoc hominum genere caſtigando utendum cenſeam, intelligatur.

Quomodo lamiæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli noxiæ, ſint reducendæ, & quæ eis ſtatuenda pœna: nec omnem voluntatem eſſe puniendam.

CAP. XXIII.

QUæ ergo Lamiæ errore & phantaſia deluſæ, & ſatanæ perverſa inſtitutione ſeductæ cognoſcantur: nec alicui ab iis malum revera, at ſolum imaginatione illatum eſſe, certo ſciatur: ſaniori doctrina informandæ erunt, ut repudiatis dæmonii ludibriis, Chriſto ſacramentum rurſus præſtent, atque ut luxata ex corporis compage membra, debita ligatura reſtituantur pœnitentes. Quantopere hic fidelem myſteriorum Dei diſpenſatorem eniti deceret, ut ad Chriſti ovile reduceretur ovis perdita, nemo non novit. *Supra cap. 6.*

§ 2. Suum quoque hic habebunt locum publicæ & communes preces ex animo fuſæ. Admodum pie hic D. Iacobus admonet: Fratres, ſi quis inter vos erraverit à veritate, & converterit quis eum, ſciat quæ qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſalvam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Nec hæreſis ſolum in errore, quod quis dæmoniorum doctrinæ adhæret, figitur: ſed in ſui confidentia quoque, concepto faſtu & præfracta pertinacia, ubi nulla admittitur admonitio: errorem etenim ſeductionemque mentis confeſſus hæreticus, ſemper remiſſionem veniamque ex Patrum conſenſu & Chriſtiana manſuetudine meretur. Nam, teſte Seneca, quem pœnitet peccaſſe, pene eſt innocens. Et apud Eccleſiaſticum legitur: Pœnitentibus dedit viam juſticiæ. *Iacob 5.* *In Thyeſte.* *Eccl. 17.*

§ 3. Ejuſmodi itaque male à dæmonio perſuaſæ, & reſipiſcenti fœminæ, rectiuſque jam in Chriſtianæ fidei ſanctiſſima baſi confirmatæ, pecuniarum quoque (ſi ejus res ferant) mulcta in pauperum ſubſidium imponi poteſt, & quæcunque alia arbitraria, non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tamen vitæ pœna, pro dilicti ratione & magnitudine. Vel ſi injungere voles mulctam ejuſmodi fœminæ irrogatam à Romanis pontificibus in taxa ſacræ pœnitentiariæ, ut ipſi vocant, per me licet. Ibi legitur: Mulierem incantatricem, poſtquam ſuperſtitiones abjuravit, in quolibet ſupradictorum caſuum taxari, Turon.6. duc.2. Si etiam ex uſu ob reipublicæ tranquillitatem conſervandam videbitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec vitæ innocentia vere ſe converſam eſſe, & fidelem, perſiſtereque comprobet, ac deinde libertate hoſpitii priſtina rurſus donetur, non contrajerim. Ejuſmodi eſto pœna temeritatis, quod dæmoniacæ ſuggeſtioni & ludibriis non ſatis conſtanter reſtiteret, imo etiam conſenſerit fatua.

Non omnis voluntas punienda. Vide & poſt in epiſt. priori ad Brent.

§ 4. Quod ſi quis contentioſe voluntatem ſeverius puniendam defendat, is primum diſtinguat inter voluntatem hominis ſani perfectam, quæ in actum vere dirigi cœperit: & inter vitiatæ mentis ſenſum, vel (ſi voles) corruptam amentis voluntatem: cui ſuo opere, quaſi alterius eſſet, colludit diabolus, nec alius inſulſe volentem ſubſequitur effectus. Tale voluntatis vitium impingi etiam poſſit melancholicis, fatuis & pueris, qui facile inducuntur, ut vel hæc vel alia ſe deſignaſſe mala falſo imaginentur fateanturque: qui tamen à Deo renes & corda ſcrutante, non æquæ plecti permittuntur, ac alii mentis compotes: multo certe minus ab hominibus id fieri oportuit. De iis quid ſentiam, qui elementa commoviſſe, aërem turbaſſe, grandinem acciviſſe calamitoſum in frumenti & vinearum perniciem, & rerum aliarum ſtragem, creduntur, Lib.3 c. 16. explicui: ubi argumentum ea de re proſequi, ut continuum filium, ad certiorem intelligentiam malui, quam eo divulſo Lectorem ſuſpendere.

Apoc.2. Lucæ 12.

Adverſus caput præcedens objectionum quarundam productarum confutatio.

CAP. XXIV.

Exod.22.

HIc Moſis edictum graviter contra me urgetur, Exod.22. At φαρμακοὺς οὐκ ἐπιβιώσετε, alias περιβιώσετε, legis hujus voluntatem explicuerunt ſeptuaginta ſeniores, Veneficos non patieris vivere, aut ſi mavis, veneficas (genere fœminino) ut volunt Hebræorum interpretes, quæ nimirum pharmacis malis, hoc eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eſt, venenis interimunt. Nec aliæ profecto hic intelligi debent, quam quas Moſes & ea novit ætas. Lamias autem vulgo dictas, & à me deſcriptas, ne quidem Chriſti temporibus apparuiſſe, multo minus Moſis, inde colligi poteſt, quod nulla earum vel ab ipſis læſorum mentio fiat in Sacris literis, quum tamen Chriſtus eo in mundum venerit, ut diaboli conatus & opera manifeſtaret ac perderet. Quorum vero incantatorum meminit Scriptura, magi infames ſunt, ſuis notis antea à nobis depicti. Quapropter illud Moſis decretum ad hujus Libri cap. ſequens 23. de veneficarum pœnis referendum putavi. Cum vero inveniantur, quibus ejuſmodi explicatione legis nondum ſatisfactum ſit, qui & omnibus contendunt nervis, ut ſub ea noſtras conſtringere queant Lamias, illis ſic quoque reſponſum volo, decretum nullum promulgari contra id, quod rerum natura, ut dixi, nondum agnovit.

Exod 7. Levit. 19. 20. Deut. 18. Eſa. 8. 29. 47. Pſal. 57. 2 Paral. 33. Eccl. 12.

§ 2. Adhæc non decet, ut translationis ſeptuaginta interpretum fidem temere mihi ſinam eripi elevarique, qui ſine dubio peritiſſimi fuere vernaculi patriique ſui idiomatis Hebraici, tum & linguæ Græcæ: quos ſenos ex ſingulis tribubus ſingulari religione delectos, Spiritus Sancti proculdubio inſpiratione & ductu, Eleazarus Pontifex Alexandriam Ptolemæo Philadelpho miſit, ut Moſis legem extremo ſtudio & indubitata fide in Græcam commutarent linguam. Quod opus pium ſanctumque divini numinis auxilio feliciter abſolutum, & à patribus tam longo tempore religioſe habitum, non oportet inſolenter in dubium vocare, erroriſque nota conſpurcare, cumprimis ob interpretum numeroſam multitudinem & unanimem conſenſum: Quibus profecto & ſanctior debetur fides, quam Eliæ Livitæ, aut quibuſdam recentioribus. Hic ſi in conceptæ ſemel opinionis defenſionem de voce φάρμακοὺς contendere quis pergat, nomen φαρμακοῦ, quando in malam accipitur partem, fere apud Dioſcoridem, Galenum & totam Græcorum antiquitatem ſumi pro veneno, aut medicamento venenoſo: & qui ejuſmodi medicamentis nocere ſtudent, φαρμακόνεις vel φαρμακοὺς vocari meminerit. At hic parentheſin admittat benevolus Lector brevem, qua leviter adverſario reſpondeam, à quo mox Dioſcorides, velit nolit cap. de Zhamno obtruditur: Fertur, ramos ejus, ſi pro foribus aut feneſtris ponatur, ἀποκρούειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουργείας. Quod adverſarius vertit, Maleficia pharmacorum ſeu incantamentorum pellere.

70. interpret.

Hieron. præfat. ſecunda in Paralip.

Philo. Iud. de vita Moſis.

Tertull. adverſus gentes apolog.

φάρμακον.

3. Cur

§ 3. Cur huic verſioni citius credam, non video, & non potius, Malitiam venenorum aut rerum venenatarum, halitus ſcilicet malignos expirantium, quemadmodum aër quoque in peſte infectus agnoſcitur. Alioqui quorſum opus fuit conjungere πανουργίας, quum per ſolam vocem φάρμακα potuiſſet exprimi, ſi incantamenta ſonet? Veneficia interpretantur alii. Vim ſiccantem & refrigerantem (quæ aëris putredini & infectioni reſiſtit) illi Galenus tribuit. Nec contra nos facit, quod ex ſexto lib. Galeni de Simpl. pharmac. facult. adducitur de voce Pharmaco: quemadmodum nec omnino liquet ex Galeni verbis, quod non candide objicitur, ubi lib. 2. κατὰ τόπους, de Archigenis amuletis loquitur, ad capitis dolorem ea ſe relicturum, ut nullam medicam rationem habentia, ait: Verum quæ ab ipſo juxta medicam rationem ſunt tradita, ſelecta tantum relaturum juxta ipſius dictionem, quomodo hactenus de pharmacis facere conſuevit. Hæc Galeni verba, ubi prorſus ſejungit Pharmaca, hoc eſt medicamenta naturalia, ab aliis medicam rationem non habentibus, quæ à Galeno Pharmaca illis locis appellari non comperio: ſed medicinas naturales prope ſemper & fere citra numerum in illis libris ipſe Pharmaca nuncupat.

Lib. 8. Simplic.

§ 4. Nec profecto ſatis intelligo, quorſum Galeni ſententia ex initio libri 10. de Simplic. adverſus me torqueatur, ubi ſe baſiliſcorum aut elephantorum & equorum Nileorum, neque alterius cujuſquam, cujus ipſe periculum non fecerit, mentionem ſe facere nolle aſſerit: nec etiam velle meminiſſe poculorum amatoriorum, ἀγωγίμων, ὀνειροπομπῶν & μισήθρων, etiamſi abunde illa expertus eſſet, ſicuti nec lethalium medicamentorum, aut, ut ipſi vocant, παθοποιῶν. Nam illa ſane ridicula ſunt, conſtringere ac vincire alios, ut in judicio nihil eloqui poſſint, aut gravidæ abortum afferre, aut ut ne unquam concipiat efficere, & quæcunque ejus ſunt generis. Sane horum pleraque, vel antequam facias periculum, ſcire licet eſſe impoſſibilia: quędam vero poſſibilia, cętera vitæ hominum noxia. Itaque ego per deos admiror, qua cogitatione, quove conſilio ad ea ſcribenda quidam acceſſerint. Hactenus Galenus.

§ 5. Hic vox φάρμακον ab interpretibus & medicis affectu minus præ occupatis non ſecus intelligitur, quam pro medicamento. Quod item Hippocrates libro de Morbo ſacro in auxilium accerſatur,

ſatur, fit potius calumniæ exaggerandæ cauſa, quàm veritatis defendendæ, velut & aliis locis. Siquidem φαρμαγμένους ὑπ' ἀνθρώπων vocare videtur incantatos ſeu incantatione læſos, cum ibi de curationibus magicis agat: ita ſcribit adverſarius. Verius autem à Cornario verti intoxicatos apparet, hoc eſt, veneno ab hominibus læſos. Nec ibi de curationibus magicis ſecus agitur, quàm quod in naturalibus morbis, cujuſmodi eſt epilepſia, magicas adhiberi curationes graviter incuſet. Sed ad noſtrum inſtitutum. φάρμακα Jeſabelis veneficia vertit D. Hieronymus, II. Reg. 9.

§ 6. Quod in hanc ſententiam libentius inclinem, facit quoq; Flavius Joſephus, ex regio & ſacerdotali ſanguine ortus, Mathathiæ ſacerdotis filius, natione Hebræus, patria Hieroſolymitanus, genere ſacerdos: qui decimumquartum agens annum, eam conſecutus eſt laudem ob intellectus & eruditionis famam, ut de penitiori legum ſenſu à Pontificibus & Eccleſiæ Hieroſolymitanæ primoribus conſuleretur. Nec modo patriarum linguarum nemini ſuæ gentis ſecundus, ſed & externæ literaturæ, nimirum Græcæ ſtudio vel cum Philone conferendus. Proinde & à D. Hieronymo Græcus Livius appellatur, à recentioribus vero Judæis Joſeph Berengarion. Eundem Hieronymus in Catalogo Eccleſiaſticorum ſcriptorum digna cum laude recenſuit. Hic cum animadvertiſſet ſolos quinque libros Moyſi apud Græcos extare, opera Ptolomæi regis Ægypti tranſlatos, ut dixi, decrevit Epaphroditi viri doctiſſimi adhortationibus incitatus, univerſam veteris Teſtamenti hiſtoriam Græcis auribus tradere: quod & effecit, conſcriptis primum Hebraica lingua, deinde & Græca, De antiquitatibus libris viginti, in quibus ſervatis ſimul & ſanctarum Scripturarum veritate, & hiſtoriæ legibus, quandam veluti paraphraſim in omnes fermè veteris Teſtamenti libros accommodavit.

Ioſephus.

In vita Ioſephi.

§ 7. Hic cum ſeptuaginta ſenioribus quoque convenit, nudè & ſimpliciter Moſis mentem, & presbyterorum φαρμακοὺς his explicans, Antiquit. Judaic. lib. 4. cap. 8. φάρμακον μήτε θανάσιμον, μήτε τῶν εἰς ἄλλας βλάβας πεποιημένον ἰσραηλιτῶν, ἐχέτω μηδὲ εἷς, ἐὰν δὲ κεκτημένος φωραθείη τεθνάτω, τοῦτο πάσχων ὃ διέθηκεν ἐκείνους καθ' οὓς τὸ φάρμακον ἦν παρεσκευασμένον: id eſt, venenum neque letale, neque in alios noxios uſus præparatum, Iſraëlitarum aliquis habeat: quod ſi habere deprehenſus ſit, morte mulctetur, & patiatur id, quod facturus erat illis, adverſus quos

Lex Cornel ff. lib. 46. tit. 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Lex Cornel. ff. lib. 46, tit. 8. quos venenum paraverat. Idem fere ſonat lex Cornelia de ſicariis & veneficis: Qui venenum malum necandi hominis cauſa fecerit, vel vendiderit vel habuerit, plectitur. Nec ullam legem de veneno prohibito, aut veneficis puniendis inter reliqua Moſis edicta comperies, quam eo loco apud Joſephum, qui cum aliis decretis Moſis Exodi 21. & 22. promulgatis conformis eſt. Adhæc voces illas, magos infames, ariolos & divinos ſpectantes, quæ Exodi 7. 8. 9. Levit. 19. Deuter. 18. atque aliis locis leguntur, diſtinctæque à nobis ſunt cap. 1. lib. 2. ab iis qui crudelius citra ullam commiſerationis notam, Lamias excarnificari volunt, minimè confundi oporteret.

§ 8. Urgetur præterea ſub homicidii lege comprehendenda eſſe veneficia, ut & alias occiſionis ſpecies. Hîc affectus ſeponi optarim, inſpicique Exodi caput, 21. Ubi Moſes primum de feriendo qui hominem occiderit, ſententiam pronunciat generalem: inde ad ſpecies progreditur, ut qui ſervum interemerit virga, mortis ſupplicio mulctetur, ſic & qui mulierem uterum gerentem inter lites internecioni dederit: & poſt capite ſequenti, qui veneno vel exhibito, vel artibus maleficis, aut quomodocunque apparato occidit ſive occidere ſtatuit, aut aliter nocumentum dare vel morbum invehere conatus fuit, puniatur. Proinde etiam hos qui venena uſurpant, non ſemper homicidæ nomen mereri conſtat. Sunt & aliæ homicidii ſpecies explicatæ Deuter. 19. Nec locum hic habet, quod de talionis lege opponitur. Prolixius tamen ad hoc argumentum reſpondetur in libello noſtro peculiari de Lamiis.

§ 9. Si inſuper vetus Teſtamentum ad novum applicare velimus, comperiemus in Apocalypſeos Joannis cap. 9. ubi Homicidia tanquam generalis vox cædis prius ponitur, mox φαρμακεία ſubjungi, hoc eſt, maleficia quæ per venena fiunt: idem inde vocabulum uſurpatur & cap. 18. 21. 22. Item D. Paulus veneficia & cædes ſeparat cap. 5. ad Galatas, ubi inter carnis opera recenſentur
Φαρμακεία. φαρμακεία & φόνοι. Hic φαρμακεία traduxerunt noſtrates Zeuberey, in quo ab Italis vincuntur, qui auvelena mento converterunt rectius. Si Paulus aliud maleficii genus intellexiſſet, alia voce potuiſſet uti,
βασκαίνειν. aut repetere verbum βασκαίνεσθαι & βασκαίνειν, quod faſcinari & faſcinare deſignat: quo ſignificato Theocritus, Dioſcorides & veteres utuntur, quinimò & ipſe Paulus in eadem epiſt. cap. 3. O amentes Galatæ, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε, quis vos faſcinavit, ut non obediatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

obediatis veritati? ubi Germani rectè tranſtulerunt, **wer hatt euch bezaubert?**

§ 10. Non interim ignoro, mechaſſepha, & mechaſſephim, *Mechaſſepha. Mechaſſephim.* uti & φάρμακον & φαρμακείαν quandoque liberius uſurpari, & ad magicas extendi artes, quemadmodum ex cap. 1. libri hujus noſtri ſecundi liquet: at non ad alias, quam eo novêre ſecula. Lamiarum autem à me deſcriptarum conatus ab actibus illorum magorum, quorum Moſes & ſacroſancta meminit Scriptura, penitus ſunt diverſi. Nihil hîc firmi ex hiſtoriis veris illo ævo conſcriptis, ad rem attuleris. Quæ poſtea de illis poëtæ ſcripſerunt, vaniſſima utplurimum ſunt commenta, & meræ fabulæ, vel potius mendacia.

——Pictoribus atque Poëtis *Horat. de arte Poëticâ.*
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.

Teſtimonio ſunt Virgilius 4. Æneid. & in Pharmaceutria, Ovid. 7. Metamorph. Horat. Epod. 5. Tibull. libro 1. Eleg. 2. item & alii, quos videre licet ſupra lib. III. c. 1. quemadmodum & legem duodecim tabularum de incantatis frugibus confutatam cap. 16. Per mechaſtephim Exodi 7. v. 13. deſignari præſtigiatores, ipſa res docet, quæ carminibus vel nefariis artibus apud *Vide l. II. cap. 8.* Ægyptios familiaribus, quædam incredulorum oculis apparenter objiciebant, quæ revera non erant. Id vero nequaquam noſtræ poſſent Lamiæ, cum etiam maximè velint: ad experimentum provoco. Reliquis locis (legitur enim ea verbi poſitio in ſacris Bibliis tredecim omnino locis) nimirum in Exod. cap. 22. verſ. 17. in Deuter. c. 18. v. 10. in 1. Reg. c. 9. v. 22. in Paralipom. c. 33. v. 6. in Iſaia c. 47. v. 9. & v. 12. in Jeremia c. 27. v. 8. in Daniele c. 2. v. 2. in Michea c. 5. v. 12. in Nahum. c. 3. v. 4. bis, denique in Malachia c. 3. v. 5. à D. Hieronymo converſa ea vox Malefici vel Maleficia, pro verbi inflexione ſcilicet: magos infames eorumque actus intelligo. De loco Exodi cap. 22. controverſia eſt. *2. Reg. 9. Maleficia Ieſabelis.* Veneficia Jeſabelis reddidit ille ſecundo Regum, Maleficia alii: cum tamen magicas artes nuſquam legatur illa exercuiſſe, ſed cædibus in prophetas ſæviiſſe, Nabothum inſontem *1. Reg. 18.22. Apoc. 2.* ob denegatam ſui agri venditionem obrui lapidibus juſſiſſe, Achabum maritum Iſraëlitarum regem ad idolorum, cultum perduxiſſe, quæ ſimulachris immolabantur comediſſe, artibuſque fuiſſe uſam fornicariis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 11. Hinc dilucidè vides, mechaſſephim ad diverſa in Bibliis uſurpari flagitia. Adhæc cæteris locis ſupra citatis utplurimum cum conjectoribus & ſomniorum interpretibus atque auguribus, & hoc genus hominibus annumerari, unde quandam actionum communionem licet colligere, deprehendes. Omnes vero tales divinationum vetitarum modos ignorant noſtræ Lamiæ. Quo circa ſi vocem illam ſpectare nolles veneficos, ad magos quos dixi inauſpicatos, & quidem ſecundum leges puniendos, ſi hoc malis, referre per me licet. Similiter in diſtinctius licentiuſque Germanis nomen Zeuberer torquetur, ad quod exhorreſcit, faſceſque apparat ferè quilibet, citra exactam circumſtantiarum totius cauſæ inquiſitionem, multo minus notionem.

Magicæ artes capitales. § 12. Atqui eo adhuc confugitur, quod ſcilicet Magicæ artes ſint capitales: & quia ſub illarum complexu contineantur Lamiarum conatus, eas pari ſupplicio afficiendas. Antecedens à me non negatur, quinimò in libris meis conſtantiſſimè defenditur: verum applicatam conſequutionem nequaquam admitto: magnum ſiquidem diſcrimen eſt inter Magos & Lamias, uti ſupra explicui. *Diſcrimē inter magos & Lamias.* Adhæc Magi à ſeipſis initium diſcendi artem vetitam habent, conquiſitis præceptoribus & libris, ac ad eam impelluntur propriæ naturæ curioſa inclinatione: Lamiæ vero extrinſecus: ſiquidem non petunt inſtrui, nec præceptorem habent aut quærunt: ſed quomodo illis diabolus ſe inſinuet, uti organis ſuæ deluſioni aptis, ſupra ſatis monſtratum eſt.

§ 13. Tandem, quod adverſarii adferunt, ſcelera ad mores pertinentia, quæcunque Moſes capitalia fecit, ultimo quoque ſupplicio hodie à magiſtratu puniri debere: quanquam iſthæc quæſtio non verſetur circa punctum noſtræ controverſiæ, tamen non tam facilè mihi, ut credam, perſuaderi poteſt. *Deut. 19. 22, Exod. 22.* Nam apud Moſen falſum teſtimonium mortis vindicta eluitur: ſponſa, ſi non comperiatur virgo, lapidatur: is qui furem interdiu in ædes irrumpentem occiderit, morte punitur: & multa inveniuntur ejuſdem ſeveritatis exempla, quæ tamen nunc temporis mitigantur. *Ioan. 8.* Quare etiam cum ſcribæ & phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam juxta Moſis edictum, lapidibus obruere vellent, quodnam ex Chriſti ſervatoris noſtri ore decretum audiebatur? Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam jaciat lapidem. Ita eam non ſolum in foro Moſaico defendit, ſed ſua etiam

beavit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

beavit miſericordia, commiſerationis documentum relinquens. Alias de his fuſius.

§ 14. Alterum adverſæ partis argumentum, cui cumprimis nititur, eſt, quod fœdus Lamiæ cum ſatana ineant, verumque Deum abjurent. Hoc licet ſupra lib, 3. cap. 3. & 4. ſatis ſit confutatum: ut tamen nonnihil præterea addam, quæro unde hoc, quod pactum cum dæmone conflarint, tibi conſtet? Profecto hoc mihi donabis, quod nec videris, nec à fide dignis qui viderint, habeas. Ergo ex propria ſtupidarum deluſarumque anicularum confeſſione. At quæ fatentur, vel faciunt coactæ, vel ſponte: ſi coactæ, confeſſio eſt mutila & nullius ponderis, quia cruciatibus torturæ intolerabilibus expreſſa. Quid autem periculoſius, quam in diabolicis negotiis ſine maleficii patrati teſtibus, pendere ſaltem ex confeſſione anus dementatæ, per vim extorta? Sileres haud dubie, ſi vidiſſes oleum illarum tibiis infundi fervens, candelis ardentibus torreri axillas, & infinita ſummæ barbariei & immanitatis tormenta in decrepitas exerceri vetulas, ſicuti nos in inſontibus, partim etiam dimiſſis ob innocentiam ex noſtro patrocinio, ſpectavimus.

Fœdus cum ſatana initum eſt imaginarium.

Confeſſio Lamiarum erronea.

§ 15. Si ſponte, aut impoſſibilia ſunt, quæ fatentur, uti grandines provocaſſe, per aërem volaſſe, in beſtias ſe fuiſſe transmutatas, cum dæmonibus venereos expleviſſe actus, & id genus ſimilia: aut fatentur quæ factu ſunt poſſibilia, ut venenum exhibuiſſe alicui, ſed tamen non eſt factum: aut fatentur quę facta ſunt, & vere acciderunt, ſicuti eo in loco aliquem morbo correptum, infantem interiiſſe, ſegetes aut vineas tempeſtatibus damnum perpeſſas.

§ 16. Confeſſio primi generis non poteſt puniri, quia verſatur circa ἀδύνατον, & propterea omnino eſt erronea: legitima enim debet continere verum & poſſibile. Secunda multo minus: quia caret effectu, tertia manca eſt: quoniam diabolus ex eventu rei ſtatim inculcat miſerarum muliercularum phantaſiæ, ipſas feciſſe, quod naturaliter factum, aut ipſemet fecit. Et hęc eſt rupes, ad quam ſua offendunt capita plerique nimis præcipites & ſanguinarii judices, ut animadvertere nequeant dæmonis Dialecticum ſophiſma, non cauſæ pro cauſa, ut cum barbaris balbutiam. Profecto hoc ſatis evincit illarum phantaſiam vana perſuaſione imbutam, quod ſponte & voluntarie agnoſcant ſæpe fœdus &

Supra l. 6 c. 8. 12. 27.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mirabilia quæ faciunt: ſi etenim ſaperent, non tam prompte aliquando faterentur, quum de earum vita agatur. Neque etiam verum eſt quod objicitur, Lamias ſummo ſtudio ſcelera ſua tegere ſemper, tantaque conſtantia negare facta, ut ne quæſtionibus quidem ſubditæ confiteantur, quantiſper tormenta ferre poſſunt.

§ 17. Contrarium ego ſæpius deprehendi, quum citra quæſtionum rigorem ultro fateantur à ſe facta, quæ nec facta fuere, imo ne quidem natura rerum paſſa fuiſſet, propterea & impoſſibilia. Vnde mihi non inanis ſuſpicio movetur, adverſarios vel res ignotas proponere, vel quorum admodum tenuem habent experientiam. Si nanque ipſarum ſenſus non forent effaſcinati, certè talis non conſequeretur confeſſio: At multo magis ipſum ſupprimerent facinus, nec de illo gloriarentur. Quod autem tam atrocia ſæpius ſuſtinent fortiter tormenta, fit quod ejuſmodi flagitiorum confeſſio expoſtuletur, quæ in illarum phantaſiam nunquam pervenere. Sed antequam hinc abeamus, proprio adverſarium gladio confodere conabor, ut agnoſcat fœdus eſſe imaginarium & præſtigioſum. Fatentur ſe per aërem volare, in bruta transformari, tempeſtates excitare, morbos immiſiſſe imprecatione. Et hæc quidem omnia affirmare videntur tanta cum ſenſuum integritate, ut vix poſſis de iis dubitare.

§ 18. Attamen & ego demonſtravi, & tu mecum fateris, omnia illa eſſe vana & commentitia, diabolicíſque tincta figmentis. Si illa vana, cur reliqua quæ fatentur, debent eſſe vera, nempe apoſtaſia à Deo, fœdus cum diabolo, homicidia, & id genus ſcelera, tum & deliria? Poſteriora enim ſi fatentur ſenſibus integris, cur in fatendis prioribus ſenſus erunt corrupti? aut ſi in prioribus confitendis vitiata erravit phantaſia, quid eſt quod minus in poſterioribus etiam aberraverit? Cuncta ſiquidem hæc dicunt agnoſcuntque in una hora conjunctim, ſeparatim eadem conſtantia, iiſdem moribus. Quid hic philoſophum decipiat, non ignoro. Illa omnia videt fieri non poſſe, & propterea mecum falſa & inania pronunciat: hæc autem quia fieri poſſunt, & ipſæ Striges fatentur fieri, putat hic etiam facta: annon animadvertit novam diaboli fallaciam, quod ex poſſibili concludere velit impoſſibile? Aſt non opus eſt multis ad refellendum, noſti à poſſe ad eſſe non procedere argumentum: decebat in defenſionibus poſteriora cohærere cum antecedentibus.

§ 19. Ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 19. Ad aliud procedamus argumentum. Cum ad ſupplicium pertrahantur Lamiæ, aut in fœdere diabolico perſeverant, non implorata Dei miſericordia: tunc diſerte dico, non eſſe mox occidendas, alioquin non ſolum corporis, ſed etiam animæ interfectores erunt judices. Aut à Deo veniam poſcunt, nec alicujus vitæ nocuerunt: tum multo magis dignæ commiſeratione & arbitraria pœna. Omnes autem fere Striges, antequam exuruntur, invocant æternum Deum, ipſiuſque implorant miſericordiam, & ſæpe numero etiam teſtem ſuæ innocentiæ appellant, ſanguinariis præſidibus ad cœleſte tribunal citatis.

§ 20. Jam rogo, cum ſe juxta veſtrum decretum ſatanæ manciparint, unde ulla reſipiſcentia: non à diabolo: aſtutior enim eſt, quam ut ſecum pugnet: ergo à Deo. Si itaque Deus agnoſcit & recipit animam, cur tu Prætor uſque adeo inclementer agis, cum nulli injuriam fecerint, ut corpus repudies, maxime cum in tuo non deliquerit foro, & tibi nullum in divino judicio relinquatur tribunal? quin ex me audi ſapientiſſimum Theologi recentioris conſilium, cujus nomen ob quorundam moroſitatem, prætereo. Is ſtudioſum quendam, qui variis deſperationis ex paupertate inſidiis adactus, animam ſuam ſcienter tradidiſſet ſatanæ ad præſcriptum diem ab eo poſſidendam, deduxit in templum, & cum piis aliquot viris pro ipſo Deum oravit, ſanavitque afflicti hominis animam. Ita etiam, ſi noſtræ vetulæ à vera fide defeciſſent, non oportuit eas in illa defectione enecari, ſed ſanis admonitionibus, ut dixi, in viam reduci: at in carceribus Deum æternum profitentur & invocant, & multo magis in agone. Non diu eſt, quod quædam animam ſuam Deo commendabat juſto judici & miſericordi, quia ſe putabat ſubmerſum iri, cum in Rhenum præcipitaretur juxta plebejum falſumque experimentum, num Lamia eſſet. Si enim ſupernatet, nec ſubſidat, illam criminis ream, τεκμήριον creditur eſſe. Verum ſupra cap. 9. experientiæ vanitatem demonſtravi.

§ 21. Præterea, nec eſt ad hoc connivendum, ut quis difficiliora loca prætergrediatur, & circa faciliora nonnihil velitare conetur. Quare te velim ſiſtere, donec paulo limatius expendamus D. Petri exemplum, non ſolum abnegantis, ſed etiam licet mox præmoniti, Chriſtum Dominum ſuum præſentem abjurantis. Non etenim Petrum infirmitate lapſum dicere ſufficit. Ecquæ illa eſt

Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18. Petri abnegatio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eſt infirmitas? non carnis (ut ſic opinari liceat) imo ex ejus nimia vaſtitate & potentia peccamus: ergo ſpiritus. Sic & Lamias noſtras excuſabo. At ut Petri transgreſſionem non prorſus fuiſse leviorem intelligas, elargieris mihi peccata eſse inæqualia, unum altero majus. Suppoſita jam una eademque ſpecie, primum rogo, annon illud gravius, quod homo excelſus & illuminatus committit, quam quod vulgaris & infimus peccator? Enimvero quo altius quis aſcendit, eo decliviorem & periculoſiorem patitur ex caſu ruinam, quam is paſsurus ſit, qui pauciores abſolvit gradus. Secundo quæro, annon ille magis ſuum abneget principem, quo ipſi vicinior eſt, & ornatus ab eo tum ſpectabiliori dignitate, tum pluribus beneficiis? Annon abominabilius, ſi legatus deficiat à ſuo Imperatore, quam ſi in defectionis crimen impegerit gregarius aliquis miles? Tertio ſciſcitor, an reliquis paribus paſtor non delinquat inexcuſabilius tum ob repræſentationem ſublimioris perſonæ, tum ob ſcandalum, quam aliquis ex grege? Quarto, annon peccatum eo cenſebitur indignius, quo plures & vehementiores conſpirant illecebræ, quam ubi minores? Quinto, annon turpior ſit nota peccati in eo qui haud ita dudum antea præmonitus, non tamen ſibi à delinquendo cavet? Poſtremo, annon ad ſimplicem ancillarum ac miniſtrorum interrogationem ter negare cum juramento herum, ſit peccatum majus, quam ſi quis flexuoſis ſatanæ perſuaſionibus excæcatus, ſimile committat? Ejuſmodi propoſitionibus te ſubſcripturum arbitror: concludas ergo ipſus. At nemo iſta à me adducta exiſtimet ad D. Petri Apoſtoli exaggerandam abnegationem, ſed ad caſtigandum eos qui propriis viribus tantum aſſcribunt, & non divinæ ſoli gratię, quo minus in ſingulas horas, imo momenta nomen Chriſti abjuremus: deinde etiam, quod ſicuti Petrus ſuę pœnitentiæ interventu conſequutus eſt graviſſimi lapſus ſui, abnegationiſque veniam & miſericordiam, ita & Lamiæ & nos omnes mortales à Deo remiſſionem delictorum impetrare queamus, quamvis ſemel atque iterum defecerimus.

Peccata inæqualia.

Character.

§ 22. Character, de quo non parum clamitatur, difficulter oſtendetur à dæmone impreſſus. Quod ſi ſagæ fateantur, ad mendaciorum è deluſa mente ortorum cumulum erit referendum, vel oſtendant: nunquam enim in examine confeſſas ſcio, quibus equidem adfui. At cedo, quid mali extremo ſupplicio digni ex cha-

racteris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

racteris impreſſione convincere potes? Id quod citra aliorum injuriam impreſſum eſt, abſque aliorum læſione rurſus eximi poteſt. At abnegationem fidei eo confirmatam dicis. Quæſo unde fidei renunciatæ perſuaſio? Ex diabolinæ inſtinctu? Proclive conſilium adeſt: ſaniori rurſus, & Chriſtiana inſtitutione adducatur ſaga, ut repudii libello ſatanæ miſſo, veram & orthodoxam amplectatur religionem, ac in matris Eccleſiæ gremium ſupplicem ſe inſinuet demittatque: hinc & exempto characteris dæmoniaci, ſi appareat, veſtigio, ejuſque loco crucis vel Tau ſigno, aut cruciformi cauterio firmius infixo, ſi ita videbitur, publicam agere & oſtendere jubeatur pœnitentiam, injuncta & arbitraria pro delicti qualitate, ut dixi, mulcta. Hæc eo modo ſanitati integræ reſtituta aſſumatur, & pro ea continuo oretur, nec uſque adeo temerè flammis crudeliter objiciatur devoranda, ſi nullo inſigni flagitio, aut damno dato alios læſerit, unde illiuſmodi exitum ſit merita. Nec ſemper contractus inter Deum & homines ſancitus, & poſtea violatus, ſi in alterius detrimentum non tranſierit, mox in foro civili erit criminalis. Omnis etenim qui peccatum committit, ex diabolo eſt, ut D. Joannes ait, & propterea à pacto cum divina majeſtate inito deſciſcit. *1. cap. 1.*

§ 23. Cæterum phantaſiam in illis corruptam eſſe, tam multis argumentis, item ex Auguſtino & Decretis atque aliis, ad nauſeam uſque demonſtratum eſt lib. III. cap. 8. 9. 10. 11. 14. 15. 16. 22. 26. 27. 30. 34. Et paſſim per reliquos libros, ut in media luce cæcutire malit, quam nudam amplecti veritatem, qui contradicit.

§ 24. Ne quid hinc ad Lamiarum carnificinam requiratur, eaſdem & idololatrarum pœnæ ſubjiciendas eſſe, conquiſitis hinc inde neſcio quibus documentis, objicitur. Tales autem eſſe, nemo mihi facilè perſuaſerit. Nullum ſiquidem idololatram agnoſco, quam qui aliud ſibi in animo præſumat certa fiducia, unde ſuam ſperet confidatque ſalutem, quam à Deo: quemadmodum infinita idola tum apud Ethnicos, tum Chriſtianos paſſim ſunt obvia, quibus relicto Deo vero fiditur. Item, ſi quis pecuniæ, aut alicui creaturæ tam firmiter animo agglutinetur, ut Dei omnipotentis patrocinio neglectim habito, aut contempto, inde idolum vel numen ſuum efficiat. Lamiæ vero ex diabolo nihil ſalutis quærunt, aut credunt: ſolum ab illo, phan-

Lamiæ non ſunt idololatræ.

Idololatra.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

lo, phantaſtici ſpiritus organis vitiatis deluduntur, ut admiranda vel mala, vel ludicra efficere ejus operâ ſe opinentur, quæ vel rerum natura non patitur, ſive ad quæ perficienda ipſæ etiam inidoneæ ſunt, quamvis conſtanter fateantur illa ſe feciſſe, ita à diabolo infatuatæ. Si idololatria ſit dicenda ejuſmodi deluſio, non ſatis equidem intelligo. Sin vero inſtes, ſagas eſſe idololatras, & tales mortis pœna afficiendos: quomodo eos cedo, qui mente ſana ad aurum, argentum, ſaxa, ligna, & ad neſcio quæ ſimulachra, reſque vetitas & abominandas, neceſſitatis tempore confluunt, ſalutem & temporalem & æternam quæritantes, credenteſque, à tam acerbo vindicaveris ſupplicio?

Apoſtata.

§ 25. Ut inſuper criminali actioni hîc pondus accedat, apoſtaſias crimen in ſubſidium accitur. Ea autem nemini merito impingitur, quàm qui ab agnitæ veritatis myſterio ſenſu integro deſcivit, mordicuſque aſſumptam impietatem pro ipſa veritate non modo tutatur, ſed & hanc præfracte oppugnat. Noſtræ autem inſipientes nullique noxiæ Lamiæ, quas mitius clementiuſque tractandas ratus ſum, tantum abeſt ut impietatem defendere conentur, quo etiam reſipiſcere, & publicam agere pœnitentiam velint, admonitæ, rectius inſtitutæ, & ab errore revocatæ. Nec talibus ſinum præcludit Eccleſia, quam potiſſimum etiam ſpectat defenſionis cenſura.

Huc facit Petri exemplum paulo ante propoſitum.

§ 26. Homicidii præterea inſimulantur noſtræ Lamiæ. Fateor, ſi homicidii convincuntur, interficiendas juxta legem Moſaicam & jus commune. Atqui agnoſcis eas exhibere res innoxias: ergo cum illæ ne hilum prorſus noceant, multo minus periment: non igitur criminis reæ ſunt. Proinde nec hac ratione de iis capitis ſupplicium ſumi debet. Si dixeris, in eis necandi eſſe animum & voluntatem, quamvis non reſpondeat ſucceſſus: etſi hic reſponſum abunde putarim in fine proximi capitis, tamen hoc tibi adhuc objiciam, voluntatis delictum à Deo puniri, non, niſi in actum cœperit dirigi, à magiſtratu, cui exteriora ſaltem commiſſa ſunt: alioquin quotidie eorum qui necem aliorum deſiderarunt & voluerunt, ad carnificinam traherentur aliquot myriades.

Lamiæ non ſunt homicidæ.

§ 27. Inde etiam defenditur, dæmones cum Lamiis revera carnalem explere libidinem, & inter fœdos amplexus in familiari colloquio eas interrogare dæmones quæ volunt, & reſponſa

quærere.

quærere. Hoc etſi ſatis ſuperque ſit confutatum ſupra, ut non tam vanam illarum confeſſionem, quam ſtultam adverſariorum credulitatem mirer: denuò tamen tribus hîc reſpondeo verbis, diabolum ſpiritum, nec carnem, nec oſſa habere, quæ ad hoc opus perficiendum deſiderantur: organa deſunt, nimirum penis teſticulique: & materia, ſemen ſcilicet, ex ſanguine & idoneo ſpiritu genitum. Scitè hoc ipſum D. Auguſtinus comprobat, dæmonem nihil poſſe, quod per inſtrumenta naturalia effici nequeat. Hunc actum ludibrioſum eſſe demonſtravi, qui tamen à quibuſdam verè & realiter peractus eſſe contenditur, quemadmodum & choreæ, comeſſationes cum dæmonibus, & neſcio quæ rerum ludibria, copiosè multis documentis tertio libro confutata: quapropter & ea repetere, quæ in rerum natura non ſunt, longioremque diſputationis telam contexere, profectò piget. Nihilominus illius quod imaginatione vel in ſomno contingit, ut ſcelus exaggeretur, & ſupplicii crudelitas aggravetur, collatio fit cum enormi flagitio verè perpetrato: nimirum, quòd ſi is qui cum jumento concubuerit, morte ſit plectendus ex Moſis decreto, quanto acerbiori pœna erit tollendus, qui opus illud carnale cum diabolo exercuerit? à minori ſcilicet ad majus producto argumento. Ego autem illud inverterim juſtius, videlicet à crimine imaginario, vel per ſomnum ex dæmonis artificio ſubdolè impreſſo, ad fœdiſſimam ſpurcitiem indubitatè peractam, æquiſſimo judicio ſeveriter puniendam. Nec minus abſurdum eſt, quòd inter fœdos amplexus (qui revera nulli ſunt) in familiari colloquio dæmones rogent quæ volunt, & reſponſa quærant lamiæ, id quod adverſarius inter cætera urget. At meræ ſunt imaginationes, quibus veri nihil ineſt. Quòd etiam ſæpenumero dæmon in ſpecie canis, hirci, aliuſve bruti animalis, ſive ſpeciem eorum aſſumpſerit tantùm, ſive revera invaluerit & obſederit, ad Lamias accedere, à pleriſque feratur, inter veras Luciani narrationes recenſeatur. Abſurdis relationibus actiones criminales exaggerare, decet minimè prudentes, ſed potius demonſtrationibus ſole meridiano clarioribus uti.

Luc. 24.

Imaginarius diaboli concubitus.

Exod. 22.

§ 28. Cum adhæc in lupos linimenti virtute, vel ſi voles, diabolica arte momento ſe revera mutatas, & alia inunctione denuò in homines transformatas conſtantiſſimè fateantur edentu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

læ anus, qua fronte aut impudentia quis realem metamorphoſin defenderit? Si docuero, profundum ſomnum unguenti potentia inductum, & à diabolo ſomnorina ejuſmodi ſimulachra interim impreſſa, quomodo phantaſiam hîc illæſam eſſe quis pertinaciter reclamat? Similia à me confutata paſſim in his libris obvia, ſi hoc ſit inſanire, quid ſapere ſit non ſatis capio. Quorſum ea quæ natura non patitur, nunquam fuêre, vel eſſe poſſunt, temerè admittam?

Alios non ſeducere Lamias. § 29. Nec certè prætermittenda ſilentio illa oppoſitio, quod alios ſeducant Lamiæ. Cum phantaſia ſint deluſæ, quomodo alios ſeducere queunt? niſi phantaſmata ſibi falſo à dæmone impreſſa pro veris actionibus, tanquam res geſtas narrare, appelles ſeducere: quod etiamſi fit, eſſe quam rariſſimum, nemo dubitet: ſecus licet fateantur, quemadmodum & multa alia, quæ per ſomnia ſolum ipſis apparuêre, & tamen pro veris defendunt. Quotquot vero hoc faſcino ſunt divexatæ, nullum univerſæ hujus deluſionis agnoſcunt alium magiſtrum quam dæmonem, ſuis illis technis deludentem. Quantum adhæc virium in ſeducendo illis ſit tribuendum, atteſtantur & iners ſexus & ſtupida ætas. Si etiam apud illas quæ ſeducere & ſeduci dicuntur, diligenti attendatur animadverſione eorum quæ in hanc rem fatentur, tam inſulſa intelliges, varia nec cohærentia, ut utraſque in ea inſtitutione fuiſſe deliras, nec mentis compotes, & à dæmone agitatas obſeſſaſque, imò ipſum ſatanam in eiſdem locutum, facilè agnoſcas, ſi veritatis æquilibrium ſpectes ſolum, ſepoſitis affectibus, perverſæ opinionis jamdudum imbibitæ præjudicio obfirmatis. At lamias, in fœderis contractu pollicitas eſſe, quod in hanc ſocietatem alios quoque traducere ſatagent, dices. Nimis profectò multis diverſiſque ſupra docui teſtimoniis, pactionem illam eſſe phantaſticam, & varia ſimul in ea agitari tum de vetularum volatu, tum de coitione dæmoniaca, tum de transformatione mox dicta, tum de reliquis ad nauſeam non repetendis, quæ ipſe velis nolis, falſa & imaginaria eſſe fateberis.

§ 30. Mirum eſt quoque hic ad actus criminales agglutinari, quòd vetitas monſtroſaſque ediſcant artes Lamiæ: cum nullas certò norint. Sunt etenim indoctæ, vetulæ, deliræ, mentiſque nimis quam ſtupidæ: unde & à ſatana citius deluſæ, quibuſdam apparitionibus, umbris, præſtigiis & inanibus imaginationibus fiſæ, velut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

velut bis pueri ſenes, quæcunque ludibria pro veris amplectuntur. Eo autem pertinacius hoc urgetur argumentum, ut cautius noſtræ Striges poſsent illaqueari damnarique decreto promulgato, L. multi. C. de maleficis & mathematicis. Verum hoc illas non concernere, oſtendi tum alibi tum in epiſtola priori ad Brentium. Qui vero artes curioſas magicaſque exercuere, magi fuerunt prophani, qui & libros habebant, flammis poſtea traditos jure, ex Pauli doctrina, Actor.19. Quoſcunque hujus factionis homines condemnat Moſes, & lex Imperatoria. *Supra l.VI.c.38. In libro Apolog. Supra l.VI.c.2.*

§ 31. Huc item pertinet, aliquem occidi poſse diris imprecationibus, infandis carminibus, dæmonum invocationibus, & exorciſmis, non citra rationes multas me fortiter pernegare: quemadmodum & ſtupidas noſtras Lamias nunquam iis frivole inutiliterque uti, ſed magos quos deſcripſi infames, ipſoſque divinatores iiſdem eſſe celebres famoſoſque citra magiſtratus caſtigationem, etiamſi alios in perverſas ducant opiniones, lites accumulent, & cædes ſtruant, viciſſim aſseveranter concedo.

§ 32. Præter hæc, qui Lamiarum phalarides diriter conſtruere ſatagunt, ſpiritus immundos quoque ab illis in alia corpora immitti contendunt: quod fieri omnino non poſſe, lib.IV.cap.18. ſatis convictum arbitror.

§ 33. De rebus incantatis, quod etiam objicitur, libere dictum volo, eas nullum dare damnum, niſi naturali virtute venena ſint, nec quicquam operari extra vim in rerum primordiis à Deo inditam. *Res incantata.*

§ 34. Ut crimine adhæc magis onerentur ſagæ, ſubnectitur, dæmones ſæpe non cogitaturos, quæ incitati & exorati à Lamiis tentant, & Deo permittente perficiunt. Quaſi vero illi non propria malitia ineffabili continuo advigilent, nocte diuque nos circumeuntes, velut rugientes leones, quærenteſque quibus noceant, & quos devorent. Sed & non modo quæ infatuatæ anus deſiderant forte, nequeunt illi: Verum etiam multa quæ ipſi velint, naturali impotentia, vel inhabilitate, non poſsunt, veluti res novas creare, vel creatas vere immutare, aut cum hominibus concumbere, & id genus reliqua: & quæ quidem poſſunt, non ſemper permittuntur. Quinimo ipſe ſubtiliſſimus ſpiritus ſtupidarum muliercularum phantaſiæ ingerit, ab ipſis non ſe excitatum talia effeciſse, ſed illas ipſas perpetraſse, quæ vel ipſe præſtitit, vel *Vide ſupra lib.I. cap.25.*

 aliunde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

aliunde acciderunt: unde pati eas, & non agere, dicendum eſſet. Nec ſane credendum, juſtiſſimum & miſericordiſſimum Deum aliquid ex maleſanæ anus phantaſia, aut voluntate (ſi ita voles) conceſſurum, & non juſto ſuo judicio, & decreto in æternæ conſilio trinitatis pronunciato. Quocirca calamitatum ſatanicarum authores eſſe ſtriges noſtras, vel inſtrumenta, nondum eſt convictum. Neque hic locum habet: Non innocens eſt, qui jubente alio interficit hominem.

Lamias pati, & non agere.

§ 35. Hic ad objectiones quaſdam, ut obviæ fuerunt, obiter nonnihil dictum: quid deſiderabitur, ſuis locis paſsim per hos libros dilutum comperies, veluti & quod in redarguendis hujus argumenti vanis Paracelſi & Joannis Campani opinionibus requiretur.

§ 36. Si quos adhuc immodeſtius adverſus me ſuas eructare calumnias lubeat, ad æqui Lectoris cenſuram provoco.

§ 37. Quod maleficas mulieres non magis pœna dignas me exiſtimare dicatur, quam ex melancholico, vel alio quodam morbo deſipientes, fit mihi injuria, & à calumnia me liberabit præcedentis capitis initium, ubi de illis loquor, quæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli fuerunt noxiæ, quomodo ſint reducendæ, & quæ eis ſtatuenda pœna. De his quæ aliis damnum dediſſe comperiuntur, ut pro criminis qualitate & magnitudine ex legum decreto ſupplicium ſumeretur, perpetuo mea fuit ſententia. Si quis interim ſanguinis inſontis ſitientior omnes nervos vireſque in hoc extendat, quibuſcunque conquiſitis rationibus, ut citra ullum commiſerationis momentum noſtras Lamias à dæmone illuſas, phantaſia vitiatas, nec ulli noxias, æque ex Moſis & Imperatoris edictis non modo puniri debere, ſed & diriter torqueri perdique, contentioſius urgere pergat, & magiſtratui in hoc negotio nimis ſæpe inhumano falces flammaſque ſubminiſtrare mordicus velit, is ut in ſuo abundet ſenſu, ſitimque expleat, per me ſane licet: quorſum multa contentione opus eſt?

§ 38. Sufficit mihi ingenue ſententiam propoſuiſſe meam, qua à conſueta punitionis atrocitate, quæ citra juſtam veritatis inquiſitionem, & exactam circumſtantiarum trutinam, hactenus indiſcriminatim exercita nimis, aliquam commonſtrare viam conatus fui: teſtis ille quem nihil latet. Si operæpretium fuerit præſtitum, cum judicio admittant prudentiores & pii: Sin minus, bene volenti

volenti ignoſcant. Medicum me eſſe agnoſco, non cauſarum forenſium judicem. Proinde neque hic, quin à me plerique diſſentiant, recuſare aut poſſum, aut volo. Verum à diſceptationibus & continuis litigiis naturæ ductu abhorreo, quæ illis qui iiſdem afficiuntur, relinquo libera. Si qui itaque ejuſmodi altercationibus delectati, adverſus me quicquam adhuc olim molientur, reſponſi nihil ſe poſthac à me expectaturos ſciant, ne ex meo ſilentio victoriæ trophæa ſibi polliceantur.

Diluitur ſententia Georgii Pictorii, qua Lamias ille crudeli morte puniendas eſſe, defendit.

CAP. XXV.

ARgumenta, quibus Georgius Pictorius medicus, in libello de Sublunaribus dæmonibus, defendit, Lamias inclementer vel igne vel alio quovis tormento eſſe tollendas, ſparſim in his noſtris libris tam ſolide confutata eſſe arbitror, ut ſupervacaneum certe judicem, illi vel paucis reſpondere, vel plura his adjicere. Enimvero earum phantaſiam à dæmone vitiatam eſse, ut neminem niſi opinione læſerint, ſatis ſuperque demonſtratum eſt. Quemadmodum etiam manifeſte oſtendi, dæmonem, uti ſpiritum, oſſibus, carne & halituoſo humore, quæ in actum venereum requiruntur, carentem, cum fœmina congredi neutiquam poſse.

Organa actus venerei ubi deſunt, deſideratur effectus.

§ 2. Quod tamen Pictorius hic negat, & ſe Auguſtini & Conciliatoris ſententiæ præferre ait cujuſdam Marci teſtimonium, qui inſignis ſatanæ cultor, in Cherſonneſo vitam egit ſolitariam Michaëli Pſello familiaris: atque dæmones genitalia habere, & fœcundos eſse ſemine, docuerit: Quod hi ſalaces iſtis deformoſiſſimis pecoribus (ſic Lamias appellat) generandi ſtudio in locellos infundunt, & proles excitant, ſed noſtris diſſimiles, & nanos ferme ſimias referentes. Unde hæc Marcus noviſse potuit, niſi quod, dum familiariter dæmonum conſortio uteretur, in ea forma ab ipſo deſcripta, oculos illius deluſerint, & præſtigiis umbram pro re objecerint, aut ejus phantaſiam, ut & Lamiarum, hujuſmodi ſuggeſtione vitiarint? Debuit adhæc, ut philoſophus, conſideraſse, omne ſemen generare ſuum ſimile. Quorſum ergo nani ex dæmonum,

num, qui ſpiritus ſunt, ſemine gignentur? quæ eorum ſimilitudo? in quibus conveniunt? in quantitate ne, aut in ſubſtantia? ſimiaſne itidem referunt in generando dæmones, in formam norunt mentiri quamcunque, etiam angelorum lucis? Si procreandi his potentiam tribuere voles, malos gignent genios vel ſpiritus. Analogiam etenim rerum hic ſtatuere oportet. Accedit quoque immortalitas, qua ratione à creationis primordiis in tam numeroſam excreverint ſobolem ad hoc uſque ſeculum, ut nihil præter has larvas noſtris ſedulo obverſari oculis, nec uſquam hominem ab harum infinitis myriadibus ſecurum fore, non mirum ſit. Hanc ſententiam qui convellere volet, rationes adducat, quibus, ut nugis his, imo apertiſſimis mendaciis credam compellar. Demiror ſane, doctum virum hic ſibi illudi, ſenſuſque perſtringi ſinere.

§ 3. Aliam inſuper punitionis occaſionem nimis frivolam adjungit, quod harum Erynnarum numerus in tam immenſum excreſceret pelagus, ut ab earum incantationibus tutus degeret nemo, niſi comburerentur. Imo nuſquam ab harum læſione ſecurius vivitur, quam ubi hæc victima locum habet nullum, nec eæ igni mandantur: nimirum ubi diaboli dolus, artes & præſtigiæ, quibus nocte diuque in ſuam illicere naſſam homines incredulos, vel modicæ fidei ſatagit, innotuere: ubi in cunctis afflictionibus Deus omnipotens, juſtus & miſericors cognoſcitur imploraturque: ubi ad Chriſtum unicum diaboli ſupplantatorem, ejuſdemque regni ſtrenuum everſorum confugitur: ubi ordinata à Deo media non negliguntur: ubi quod ſolius divinæ majeſtatis eſt, ſatanæ aut malevolæ animi non attribuitur.

§ 4. Ad Ludovici Milichii cenſuram de Lamiarum pœnis, uti quoque ad Jacobi domini in Lichtenburch judicium, abunde toto hoc Libro reſponſum eſse exiſtimavi, ut frequentiori repetitione minimè opus eſse ſentiam.

Veneficarum pœnæ.

Cap. XXVI.

Veneficarum pœna.

Non alio torquenda erit lex Cornelia, quam in veneficas. Quæcunque enim fœminæ morbos, ſive mortem, aut jacturam, alicujus veneni potentia cuiquam induxerunt, Vene-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Veneficarum nomen & punitionem merentur: atque his pro criminis qualitate pœnam vel aggravant, vel moderantur leges. Quemadmodum ſi quæ philtro vel amatorio poculo apud præcos, amaſios, aut alios, amorem extorquere contendunt, eoſque interim vel dementant, vel morbis excruciant, non tamen vita orbant: iis noxæ magnitudinem & voluntatis ſtudium, pœnæ gravitatem vel moderationem præſcribere juſtum eſt. Quod de quocunque illato rerum diſpendio dictum ſemel volo.

§ 2. Lex Cornelia de ſicariis & veneficis ſic habet: Qui venenum malum necandi hominis cauſa fecerit, vel vendiderit, vel habuerit, plectitur. Ejuſdem legis pœna afficitur, qui in publicum mala medicamenta vendiderit, vel hominis necandi cauſa habuerit. Et ex Senatuſconſulto relegari ea eſt juſſa, quæ non quidem malo animo, ſed malo exemplo, medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea quæ conceperat deceſſit. Alio Senatuſconſulto effectum eſt, ut pigmentarii temerè cicutam, ſalamandram, aconitum, pityocampas, mandragoram, cantharidas, aut quid luſtramenti cauſa dantes, pœna teneantur ejuſdem legis. Ante Q. Fabium Maximum ædilem Curulem in nullam de veneficio fuiſſe inquiſitum, ſupra oſtendi libro. III. cap. III. ubi & veneficarum pœnæ exemplum. *Lex Cornelia, ff. lib. 46. tit. 8.*

§ 3. Porro fœminas ab initio ad veneficium fuiſſe procliviores viris, graviſſimi teſtantur authores. Refert Diodorus libro quinto de Antiquorum geſtis, Hecatem fœminam omnium primùm aconitum inveniſſe, & ad venena mortifera conficienda ſummum ſtudium operamque impendiſſe. Quin apud Romanos fœminæ veneficiis primùm uſæ ſunt, ut teſtantur Livius libro 8. & Valerius lib. 2. tit. de Inſtitutis antiquis: & nonnihil D. Auguſtinus libro de Civitate Dei 3. cap. 17. Plinius autem lib. 25. cap. 2. ſcribit, ſcientiam fœminarum in veneficiis prævalere. Quid enim (ut ſubdit) non replevêre fabulis Colchis Medea, aliæque? in primiſque Italica Circe, diis etiam aſſcripta, quemadmodum & Thracia apud Thraces, quorum regioni & nomen dedit? *Fœminæ ab initio ad veneficium procliviores.* *Valer. l. 2. cap. 16.*

§ 4. Sed & præter iſtas, apud Horatium nunquam non videbis magas & veneficas mulieres memoratas: Gratidiam, quam & Canidiam appellat, Saganamque & Vejam Neapolitanas, Foliam Ariminenſem, & alias: viros autem neutiquam. Quin & apud alios ſcriptores, plures etiam alias reperies: Mycalen ſcilicet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Ovid. in epiſt. Sapphus.

cet, Erichthonen, Dypſadem, Eriphiam, Guthrunem, Gygen illam Paryſatis matris Cyri famulam, Martinam quandam Cornelio Tacito memoratam lib. 2. Annalium, & Locuſtam apud eundem, ad finem propemodum lib. 12. & alias ferè infinitas. Vetus eſt proverbium de mulierum veneficiis, θεσσαλικὴ γυνὴ, id eſt, Theſſala mulier, Suidæ memoratum, quo ſcilicet utimur in veneficas mulieres: quoniam ea gens, & præſertim fœminæ, præ cæteris hoc nomine ſunt notatæ. Quintilianus libro 5. Orator. inſtit. tit. de Argumentis: Latrocinium, inquit, facilius in viro, veneficium in fœmina credam.

§ 5. In Perſide veneficos plecti, ut in amplo lapide caput impingerent, rurſuſque alio ſuperinducto lapide illud effringerent, fertur. Quid autem hic ſtatui debeat de iis, qui venena in hominum vel pecorum perniciem appararint, ſive mares ſive fœminæ ſint, prudentis Magiſtratus æquitati & judicio relinquendum cenſui: ne ſibi extra profeſſionis meæ limites quicquam præjudicari queratur ille, cujus ordinationem à Deo eſſe teſtantur literæ Sacræ. Sententiam tamen incomparabilis prudentiæ Athenienſium Areopagitarum raram, conſilioque certè maturo pronunciatam adverſus veneficam, tanquam judicii deliberati diſcretique exemplum, colophonis loco ex Aulo Gellio ſubjungere volui: cujus hæc ſunt verba.

Lib. 12. cap. 7. Val. Publium.

§ 6. Ad Cn. Dolabellam, pro conſulari imperio provinciam Aſiam obtinentem, deducta mulier Smyrnæa eſt. Eadem mulier virum & filium, eodem tempore, venenis clam datis, vita interfecerat. Atque id feciſſe confitebatur: dicebatque ſe habuiſſe faciendi cauſam, quoniam ille idem maritus & filius, alterum filium mulieris ex viro priore genitum, adoleſcentem optimum & innocentiſſimum, inſidiis exceptum occidiſſent. Idque ita factum eſſe, controverſia non erat. Dolabella retulit ad conſilium. Nemo quiſquam ex conſilio ſententiam ferre in cauſa tam ancipiti audebat, quod & confeſſum veneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impunitum videbatur: & digna tamen pœna in homines ſceleratos vindicatum fuiſſet. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad judices graviores exercitatioreſque rejecit. Areopagitæ cognita cauſa, accuſatorem mulieris, & ipſam quæ accuſabatur, centeſimo anno adeſſe juſſerunt. Sic neque abſolutum mulieris veneficium eſt, quod per leges non licuit: neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

que nocens damnata punitaque eſt, quæ digna venia fuit. Ex Valer. Max. libro VIII. cap. 23. ſcripta hæc hiſtoria.

Iuridica anacephalæoſis de Lamiis.

CAP. XXVII.

IAm tandem Lamias earum rerum omnium quæ illis aſſcribuntur paſſim, nec naturali ratione, nec in facto cauſas eſſe, comprobatum ſatis arbitror. Nam ſi quid ejuſmodi hæ efficiunt, utique poſſunt etiam. Actus enim præſupponit potentiam. Si vero poſſe concludere volumus, definiendum omnino prius eſt quo modo, quaque ratione poſſint. At neque per ſe, neque per incantationes, neque per dæmonem, neque dæmones per ipſas ea præſtare queunt.

Lamiæ non poſſunt, quod creduntur facere.

§ 2. Per ſe quidem ipſas non poſſe, triplici ratione demonſtravimus. Quæ enim ad omnem actionem, ſive ſimplex illa ſit, ſive certo fine fiat, requiruntur, agentis nimirum facultas, aptitudo patientis & ſubjecti, conveniens & poſſibilis applicatio, tribus his planè carent. Nam quod ad ipſas ſpectat, mortales ſunt: quorum omnis facultas cum ex analogia conſonantiaque corporis & animi pendeat, hoc quidem nihil niſi intelligere & velle: illo verò tantum poſſunt, quantum terrenorum ſenſuum termini patiuntur. Itaque nec ad ſuperiora ſua potentia pertingunt; nec quicquam omnino poſſunt operari, quod ſenſibus non reſpondeat.

Per ſe non poſſunt.

Agentis facultas.

§ 3. Sicut enim diximus, ad efficiendum aliquid, vel ad effectum producendum in aliquid, neceſſaria prorſus eſt virtus ac potentia cauſæ efficientis, haud ſecus atque πρός τι. Quantum etiam attinet ad id in quod agere creduntur, hac ipſa ratione fieri non poteſt ut terram concutiant, nubes diſſolvant, grandines provocent, ventos cieant, imbres inducant, fulmina evocent, tonitrua eliciant. Nullus enim vel noſter eſſe poteſt actus vel alterius agentis, niſi in patiente apto, beneque diſpoſito. Non eſt autem ea aut univerſitatis ratio, aut elementorum conditio, ut homines in ea vel agere poſſint, vel ea ratione poſſint qua lamiæ creduntur, ut ſuperioribus libris latius explicuimus. Per incantationes igitur multo minus hæc conſequentur. Nec vero

Subjecti ineptitudo.

L ſi adrogator. D. de adopt. l. juriſperitos §. cum oriundus. D. de excuſ. tut. l pupill. D. de tut. & cur. Alex. Conſ. 128. vol. 1. l. in omnib. 2. D. de oblig. et. act. l 1. C. de har: inſtit. l. ſi ego 1. D. ſi cert. petat c. 2. §. hoc autem qui feud. dare poſſ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vero cauſato, ut loquimur, plus virtutis ineſſe poteſt, quam ab influxu beneficioque ſuæ cauſæ proficiſcitur.

§ 4. Incantationum carminumque cauſæ ſunt lamiæ, & ii qui iis utuntur, quemadmodum verborum omnium, quorum quis ſit effectus, Ariſtoteles in ſecundo de Anima ſubtiliſſimè docet. Lamias autem hæc augendi nullam habere vim, nullam facultatem, jam oſtendimus. Ergo nec incantationes talium effectuum ſunt cauſa, nec Lamiarum potentiæ ſuffragatur illa regula: Quicquid eſt cauſa cauſæ, etiam eſt ejus cauſa quod cauſatum dicitur. Etenim licet priora duo quæ in omni actione requiruntur, non deeſſent, tertium tamen hic deficere videmus. Incantationes enim non eſſe medium aptum inter homines & corpora cœleſtia, aliis in locis docuimus. Itaque vel hoc ipſo totum negotium non ſolùm impediretur, ſed nec inſtitui poſſet. Medium enim inhabile & inconveniens, impedit ut extrema vel conjungantur, vel in agendo quid conſentiant. Niſi fortè cum Platonicis conſtituamus, mundum hunc eſſe quoddam animal quod etiam ſentiat, & aures oculoſque habeat: cumque Pythagora, cantibus eum delectari & moveri.

L. etſi amicis. D. ad l. Iul de adult. Doct.

L. fin D. de flu. l. qui ſella. §. fin. D. de ſent. ru ſt. Macrob. in Som. Scip.

§ 5. Sed nec per diabolum eas hæc præſtare oſtendimus. Nam ut concedam etiam, quod aut diabolum incantationibus ſuis poſſint cogere, aut diabolus hæc ſponte faciat, cum invocatur ab illis: tamen nec ad id agendum compellere, nec illud per ipſum poſsunt efficere, quod in ejus poteſtate non eſt. Licet enim ipſe & omnia quæ commemoravimus, & multa alia poſſit, quæ nobis miracula modo ſunt, modo videntur eſse: non tamen ea præſtare poteſt, quæ vel ipſe, vel homo vellet: nec eo momento, quo vel ipſe cuperet, vel clientes optarent & juberent: ſed ea quæ vult ſummus Deus, & tum demum cum illi placuerit. Itaque, ſi quando poſt incantationes id quod volunt conſequatur, quia non ex libito, imperioque dæmonis aut illarum procedit, ſed ex voluntate jubentis aut permittentis Dei, quæ nullius aut ſpiritus aut hominis non ſolum in poteſtate, ſed etiam in ſcientia eſt: fortui tum (ſi ita voles) id & hominibus & dæmonibus eſse oportet. Quare nec magis eorum cauſa ſunt, quam omnium rerum quæ non à nobis fiunt, ſed fortuito nobis licet optantibus accidunt. Nec denique diabolicæ naturæ vis objectionem illam nobis ſubminiſtrat, idem eſse ſive per ſe, ſive

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

per dæmonem ea quæ ipſis attribuuntur, faciant Lamiæ: nec differre, utrum effectum producant, aut cauſam immediate præbeant.

§ 6. Poſtremum eſt, quod dici poſſet, dæmonem per anus haſce quæcunque ſupra diximus operari, ut miſeræ Lamiæ cauſæ ſint inſtrumentales. Quaſi vero milleartifex earum egeat opera? Sed ut hoc non ſit, quis non videt inepta prorſus ad cœlum, aërem, nubes ac ventos commovendos edentulas anus eſſe organa? Ne igitur illos nequam ſpiritus tantæ putemus & inſipientiæ & inertiæ eſſe, ut has adeant: & naturam eo recidiſſe, ut per eas moveatur. Ad agendum enim aliquid, inſtrumenti convenientia requiritur, & habilitas. Quanquam etiam, ſi Lamiæ dæmonum ad ea quæ Deus Opt. Max. iis permittit efficienda, neceſſaria eſſent, aptaque organa, quam inde pœnam mererentur miſeræ? Primum enim hoc eas pati videremus: Ergo minime facere. Simul enim hæc non concurrunt. Tum etiam certum eſt, ex cauſa inſtrumentali actiones non cenſeri, nec finem eorum quæ fiunt, ab organo dependere. Argumento l. qui mihi donatum. D. de donat. Finis autem in maleficiis tantummodo punitur. l. divus. D. ad l. Cornel. de ſicar. Atque his propemodum rationibus fuſius explicatis, firmiſſimiſque argumentis ſtabilitis, per naturam rerum, teſtem veritatis optimam, fieri non poſſe declaravimus, ut quicquam eorum quæ dicta ſunt, Lamiæ vere poſſint. Quod primum eſt argumentum, eas quoque nihil ejuſmodi facere.

l. is damnum. D de reg. jur. l. §. dejeciſſe. D. de vi & vi arm. l, nihil intereſt. D. ad l. Cornel. de ſicar.

Inſtrumenti habilitas.

l. §. cæterum. D. de Acq. poſſ. l. Vranius. D. de fidejuſſ. l. teſtium. C. de teſt. Bald. 7. col.

§ 7. Secundum erat ex facto petitum, quod optimum veritatis fundamentum eſt: quia veritas eſt certæ rei notitia, habita maxime per viſum. Uſu autem ipſo deprehendimus, hos effectus falſiſſime Lamiis tribui. Non ſolum enim illæ calamitates, quarum cauſæ dicuntur eſſe, durant, atquo adeo redeunt, poſtquam jam è medio ſublatæ, in cineres redactæ ſunt: ſed ibi quoque tam crebræ tamque vehementes quandoque ſunt, ubi lamiarum nec potentia nec nomen cognita ſunt. Effectus autem non debet aſcribi cauſæ, qua remota, idem nihilominus contingit. l. conditionibus pupillus, in pr. D. de condict. & dem. argumento l. antep. D. ex quibus cauſis major. Ceſſante enim cauſa, neceſſario quoque ceſſat effectus. Cum ergo ex facto habeamus, lamias neque per ſe neque per alium hæc efficere: ſed alium abſque illis, hoc eſt vel Deum ἀμέσως, vel diabolum, ſummi & omnipotentis Dei permiſſu: profecto nec æquum eſt, ut aut ex facto alieno onerentur, aut ibi

Experientia docet, lamias id non facere, quod iis imponitur. gl. in Auth. de miſtr. cautel. in prin. l. adigere. 9. quamvis. D. de jur. patron. c. cum ceſſante, ext. de appell. l. in cauſa. D. de procur.

l. crimen paternum. D. de pœn.

pœna ſit, ubi noxa non eſt. l. ſancimus. C. de pœn. Satis eſt ut unuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubjiciatur. Cum vero natura ſit impoſſibile, ut non modo lamiæ, ſed & reliqui homines ejuſmodi rerum cauſæ ſint efficientes: noſtrum ſane non eſt, in præjudicium alterius id eſſe poſſibile defendere. Neq; vero de jure quid eſt poſſibile, quod natura ſit impoſſibile. l. 1. gl. l. filius D. de condit. inſtit.

l. multum. C ſi quis alteri vel ſibi.

Nil niſi poßibile punitur.

§ 8. Et nihil eſt certius, quam defectum potentiæ non ſolum actum, ſed etiam actus præſumptionem impedire. Quam etiam ob rem non quæ quis aut voluiſſe dicitur, aut potuiſſe probatur, attendunt judices: ſed ea quæ quis commiſiſſe & feciſſe demonſtratur, quæque per naturam rerum tam in poteſtatem quæ voluntatem hominis cadunt. Quod adeo verum eſt, ut etſi quis vel ſponte vel aliter confiteretur delictum, quod aut ſimpliciter committere non potuit, aut certis de cauſis naturaliter commiſiſſe non videtur: tamen ex eo puniri nequeat. Confeſſionem enim & verum poſſibile continere debere, ſupra docuimus. l. inde Neratius. D. ad l. Aquil. c. fin. de confeſſ. in 6. & ibi gl. l. 1. C. de confeſſ. ibi Bal. Et Angelus conſ. 116. vol. 4. refert, mulierem quandam confeſſam, ſe marito venenum propinaſſe, ex eoque illum interiiſſe, ex tali confeſſione condemnari non debere: quia judicio medicorum non erant lethalia pharmaca, quæ ſe dediſſe confitebatur.

§ 9. Anno quoque 1563, viderunt filii mei Patavii puerum rapientem in foro poma ab invita muliere, leviter virga in dorſo percuſſum, ſtatim concidiſſe mortuum. Non tamen veriſimile erat, ex eo mortuum. Difficillimum namque medicis videbatur. Impoſſibilium autem & valde difficilium idem propemodum eſt in jure judicium. l. apud Julianum. § conſtat. D. de leg. 1. Quod etiam ad lamiarum ſpectat patrocinium. Ut enim fieri poſſe per eas concedamus, quæ poſſe creduntur: quid tamen iis ipſis homini eſſe poſſet difficilius? Vix igitur etiam vero ſunt ſimilia. At quod veriſimile non eſt, attendi non debet. c. quia veriſimile. De Præſumpt. l. fin. in prin. D. quod metus cauſa.

Cauſæ finales calamitatum quæ Lamiis imputantur. c. cætero. de homicid. gl. 1. & Panor.

§ 10. Adhæc cum de cauſa calamitatum earum, quas lamiis impingimus, certo non conſtet, hoc unum miſeras etiam excuſaret, quod multiplices ac variæ earum poſſint eſſe occaſiones & cauſæ. Effectus enim qui multiplici ex cauſa colligi poteſt, juſtiori ſemper aſſcribitur. c. eſtote, de reg. Jur. in antiq. Nec in dubio delictum omnino præſumitur. l. 1. C. ad l. Cornel. de ſicar. Jam vero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vero cum & de remota conſtet, & de propinqua, quæ proprié cauſæ appellatione continetur, non ſolum innocentes affligerentur reſpectu nocentis, quo nihil eſt periculoſius (l. fin. inſr. C. de his qui latr. l. prægnantis. D. de pœn.) ſed ipſi quoque Deo ſummam injuriam inferremus, ſi manum ejus non agnoſceremus: hoc eſt, ſi quæ nobis vel ad pœnam, vel ad probationem, vel admonitionem immittit, ea vel ab alio quam ipſo, vel ob alias cauſas quæ legitimas, vel per alia media quam quibus à mundi primordiis uſus fuit, proficiſci, & nobis imponi crederemus. *Injuria Deo quomodo fit.*

§ 11. Non obſtat igitur l. eorum, nec l. multi. C. de maleficis & mathematicis. Nec earum auctoribus Divo Conſtantino Conſtantioque fit injuria, licet alioquin legum emendationem ſummè vitandam eſſe non negemus, l. præcipimus. infr. C. de appellat. Nam ceſſante ratione legis, ceſſat lex. l. quod dictum. D. de pact. l. adigere. §. quamvis. D. de Jur. patron. Ratio enim eſt anima legis. l. cum ratio. D. de bon. damn. c. ratio nulla. infr. ext. de præbend. Ex ratione lex omnis interpretationem accipit. l. cum pater. §. dulciſſimis. D. de leg. 2. Doctores ibi. In l. multi, dicitur, multos artibus magicis elementa turbare, vitam inſontium labefactare, manes accire poſſe. In l. eorum, dicitur, maleficos, morbos, imbres, grandines, ventos & removere poſſe, & avertere: nec eos eſſe puniendos, qui incantationibus utuntur ad finem boni, ſed eos qui ad finem mali. Bart. & Salyc. in ſum. Atqui jam & ratione, & experientia, & auctoritate probatum eſt, nihil iſtorum vere per homines fieri. Correcta ergo ratione legis, correcta mihi videtur lex. gl. ord. in l. 1. in verb. Providentia. D. de legit. tut. & in l. qua ratione. §. literæ. verb. Directam. D. de acq. rer. dom. Rationes autem non leves, quod tempeſtates & aërem commovere non poſſint Lamiæ, Libro 3. cap. 16. adduximus. *Bart. Conſ. 6.* *Ratio anima legis.* *Leges de maleficis an locum habeant.*

§ 12. Experientiam ſupra attigimus, nec certiorem habere poſſumus, quam è Libro quarto, quem ex meris prope compoſuimus exemplis eorum qui cum vel dæmoniacis, vel naturalibus morbis ac vitiis laborarent, maleficio tamen Lamiarum affecti credebantur. Sed & illa clariſſima eſt, quod quæ poſſe videntur inducere & accire, nulla vi removere poſſint, atque abigere: quemadmodum etiam nec magi infames quidem valuere, id quod ſupra in Pharaonis magis notavimus, qui nec ranas nec cyniphes pellere, nec cavere ſibi potuerunt, quin ulceribus affecti, ſuarum *Lib. 2. c. 8.* *Exod. 9.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

artium vanitatem detegerent. Ut enim facere videtur, qui cum poſſit, non prohibet, l. adigere, in prin. D. de Jur. patr. ubi gl. ita non facere, qui cum velit, non poteſt. Per ſpiritum Dei non poterant. Quod ſi per ipſos ſtetiſſet quo minus abigerent, potuiſſe non inficiaremur. Idem hoc eſt, aliquem poſſe, vel ſtare per ipſum quo minus poſſit.

l. ſi bona fidei. D. de nox.

§ 13. Reſtat autoritas, quam habemus maximam ex concilio Ancyrenſi, 26. q. 2. c. Epiſcopi. Nec minorem à ſanctis Patribus eorumque canonibus. 26. quæſt. 2. c. illos. c. ex tuarum. c. fin. ext. de Sort. ubi Gloſſæ, & Doctores: qui omnes expreſſe teſtantur, hæreticum eſſe, qui credat hujuſmodi per magos ac ſortilegos fieri poſſe. 26. quæſt. 4. c. igitur. & c. accuſatur. § plane. de hæritic. in. 6. quia tribuit creaturæ, quod uni ſolique Deo convenit. 26. quæſt. 2. c. qui ſine Salvatore. Joan. And. in rub. ext. de Sort. & c. 1. eod. Panor. Andr. Sic. in conſ. 55. Oldr. in conſ. 210. Quæ cum ita ſint, legum illarum verba non eo ſunt torquenda, quaſi Chriſtianus Imperator, vel ipſe crediderit, vel alios credere voluerit, ejuſmodi ſive miracula ſive calamitates ab hominibus per malas magicaſve artes edi ac perfici: ſed ita potius accipienda, quaſi deſumpta & ſcripta ex opinione vulgi, & ſecundum communem loquendi formam: quam quidem obſervant & retinent plerumque legum latores. Id quod ex l. nullus. eod. tit. aliiſque ll. optime patet. Etenim leges legibus conciliare modis omnibus debemus. l. uni. C. de in off. dot. Quanquam ſi authoritatem ſpectemus, quis eſt qui ambigat, in hoc negotio juri divino ſummam tribuendam & fidem & reverentiam? In cauſis enim definiendis, iis præſertim quæ ſpectant ad animum, ejuſmodi noſtra eſt, dicta Patrum & Canonum, legibus ſunt præferenda. Panor. in. c. ſuper illa. de ſecundis nuptiis. neque leges ipſæ dedignantur ſacros Canones imitari. Auth. ut cleric. apud proprium epiſc. in fine.

Leges hæ ex opinione vulgi ſcriptæ.

§ 14. Cæterum adverſus ea quæ diximus pro defenſione duarum iſtarum ll. inſtabunt fortaſſis & Molitor & alii, licet Lamias nihil eorum quæ dictæ ll. exprimunt, aut poſſe aut efficere concedatur, cupere tamen & velle afficere: Eadem autem ſeveritate voluntatem ſceleris, qua exitum, eſſe puniendum. l. quiſquis, in prin. D. ad l. Jul. majeſt. l. ſi quis non dicam. C. de epiſc. & cleric. Illud vero primum exceptione clariſſima poſſem elidere, quod nullam aliam ob cauſam miſeras & inſontes anus vel capi vel plecti fateantur

Voluntas Lamiarum.

tur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tur oportet, quam quod ejuſmodi quid vel feciſſe vel procuraſſe credantur: alioquin proprio ſe jugularent gladio. Nec enim aliter legitimè non modo condemnari, ſed etiam torqueri poſſent. Secundo reſpondeo, illam juris regulam, In maleficiis voluntatem ſpectari, non eventum, l. divus. D. ad l. Corn. de ſicar. præterquam quod varias habeat limitationes, hic quoque non adduci poſſe. Eſt enim voluntas illa, potentia facto proxima: & maleficium nihil aliud, quàm malum hominis factum. At facit, qui facere poteſt: & id facit demum, quod fieri per ipſum poteſt. Unde nihil aliud illa definitio denotat, quàm paria eſſe, delinquere, vel delictum attentare. Dictis ll. l. is qui cum telo. C. de ſicariis.

§ 15. Lamias vero noſtras hæc non poſſe, ſæpe multumque demonſtravimus. Itaque nec facere quid ejuſcemodi (defectus enim potentiæ impedit actum) nec velle cenſendum eſt. Neque vero quis id velle videtur, quod non poteſt. l. Lucius. §. Impp. D. ad municip. l. ſi tibi. §. unius. D. de opt. leg. c. cum à nobis. de ſentent. excom. Quæ igitur horum facinorum voluntas in Lamias cadit, ſi modo voluntas judicanda ſit, non niſi vana eſſe poteſt & debet. Inanis enim eſt voluntas, niſi facultas adſit, & potentia. l. nolle adire, in prin. D. de Acq. hær. & ibi notat. Alex. l. pater Severinam, in prin. D. de cond. & demonſt. Nihilque eſt aliud quam vel puerilis animi perſuaſio, vel fallax opinio, vel ſimplex deſtinatio, quæ in viventium actionibus ſola nihil efficit. l. ſi nondum. C. de furt. Vel cogitatio tantum, qua cum nihil ſit liberius, ejus nemo pœnam patitur. l. cogitationis, D. de pœnis. c. cogitationis. diſtin. 1. de pœnit. l. ſi fugitivus. l. ſæpe, in fin. de verb. ſig. d. l. inficiando, in prin. de furt. Propoſitum enim in mente retentum, nihil operatur aut in publicum, aut in privatum alicujus detrimentum. Ideo cogitatio flagitiorum quorumlibet impunita manet, quæ quis & aggredi & perficere poteſt. Bald. in l. non ideo minus. C. de accuſat. cum ſuis terminis contenta eſt. c. cogitatio non meretur, diſtin. 1. de pœnit. Quanto magis earum rerum quæ & naturaliter impoſſibiles ſunt, & in nullius hominis poteſtatem cadere poſſunt?

d. l. multum. C. ſi quis alt. verſib.

Voluntas, deſtinatio, cogitatio maleficii.

§ 16. Enimvero hujuſmodi cogitationes ac deſideria non hominis ſani, ſed amentis revera ſunt. Sanæ mentis voluntas, rei poſſibilis eſt voluntas. In ea paria ſunt, nolle, & non poſſe. lib. 111.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

C. de hær. inſtit.l.1. §. uſus. D. de procur. Amens autem & ratione caret, & voluntate. Itaque nec dolus in eo præſumi, nec culpa quidem ei qui ſuæ mentis non eſt, imputari poteſt. l. ſed etſi. §. 1. D. ad l. Aqu. Lamiis autem noſtris tum ætatem decrepitam, tum ex miſeria deſperationem, tum phantaſiæ vitium, tum pharmaca furorem inducentia, tum dæmonem ita penitus omnem eripere mentem docuimus, ut quæ nec fecêre, nec potuêre, feciſſe tamen ſe confiteantur, ſeque ipſas in apertam præcipitent ſua ſponte mortem. Quod nemo ſanus, quantumvis fortis, unquam fecerit: quia voluntas ejus talis eſt, qualis eſſe debet. Eſt autem omnium terribilium maximè terribile mors. l. ultimum. D. de pœnis. Furioſorum illud eſt, amentium, ac infantium; His nullum omnino delictum imputatur. l. infans. D. ad l. Corn. de ſic. Non ſi committant quod perduellionis & majeſtatis rei. l. famoſi. D. ad l. Jul. majeſtatis. Cur ita? quia judicio carent: hoc eſt, ea voluntate quæ in maleficiis ſpectatur & punitur. l. qui injuriæ. l. fin. l. verum eſt. D. de furt. Quam etiam ob cauſam ut maximè Lamiæ noſtræ poſſint quæ facere creduntur, & faciant quæ poſſe dicuntur: nihilo tamen magis puniri poſſent, quam illi: quia non minus illa voluntate carent malefaciendi, quæ pœnam meretur in maleficiis tantùm, dictis ll. l. ſi ſervus, §. etſi puerum. D. ad l. Aquil. l. ſi quis teſtamentum, in fin. D. de furt. Hic enim locum haberet illa regula.

Lamiæ confitentes ea quæ ſibi imponuntur, amentes ſunt.

Bald. in l. 1. col. 5. C. de ſacr. eccleſ. Ariſtot. in Ethic.

§ 17. Veruntamen, quoniam initium cujuſque rei ſpectandum eſt, l. Pomponius. D. de neg. geſt. & cauſa: nodus hic alter injicietur, originem ſcilicet & cauſam hujus ſive vitiatæ voluntatis, ſive amentiæ attendi. Nam etſi neceſſitatis eſſe videatur, tamen ab initio voluntatis fuit. Deo etenim relicto, cum diabolo contraxêre, eumque ſecutæ ſunt lamiæ, deviantes à tramite Catholicæ religionis: quod non ſolùm hæreticum eſt, l. 2. in fin. C. de hæret. & Manich. ſed apoſtaticum etiam, l. 3. in princ. C. de apoſtat. Denique delictis ſemper obligatio naturalis ineſt ex tacito conſenſu delinquentis: quia delinquendo, ipſo facto ſequenti pœnæ conſentire, ad eamque ſe obligare videtur. gl. in l. 1. §. fin. D. de poſtul. & in l. ſi ſervus. D. qui not. inf. l. Impp. D. de jure fiſ. verſ. Tu huic pœnæ te ſubdidiſti. Et ſanè nulla poteſt miſellis alia imputari culpa, nullaque juſtior earum puniendarum cauſa vel à Grillando vel à Molitore vel ab aliis Jureconſultis aſſignatur.

§ 18. At-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 18. Atqui rationibus innumeris oſtendere poſſem, contractum ac fœdus hoc nullum eſſe: itaque nihil in alterutram partem operari poſſe, nihilque huc facere regulam, uniuſcujuſque contractus initium ſpectandum eſſe, & cauſam. l. ſi procuratorem, in prin. ff. mandati. l. 1. §. non ſolum. depoſ. l. ſi tamen. ad Maced. Ac primo quidem ratione perſonarum: quia inter quos nulla eſt communio, inter eos quoque nullum poteſt eſſe jus, nullus naturaliter contractus. Ratione rerum: quia quæ dari fierive nec de jure nec naturaliter poſſunt, eorum nulla penitus eſt obligatio. Ratione conditionis adjectæ ſtipulationi, pactove: quia nec in ſtipulantium eſt poteſtate, nec ita in caſu poſita ut natura ſit poſſibilis. Ratione formæ: quia non ea fit quæ dat eſſe rei, cujuſque omiſſio vitiat actum. Ratione diſſenſus: quia ſemper & de alio & aliter ſentit dæmon, quam homo. Poſtremo non niſi imaginarium eſt univerſum negotium. Quæ autem in ſpiritu tantum fiunt, eorum per teſtes veros ac certos, hoc eſt oculatos, non poteſt haberi veritas. Itaque fœderis hujuſmodi notitiam per experientiam, & ex facto conſequi nequimus. Eorum enim quæ non apparent, quæve non ſunt, nulla qualitas eſt. l. ejus qui in provincia, j. D. ſi cert. pet. l. fin. D. pro ſoc. Cæterum quoniam non id ſolum Libro tertio ſatis declaratum eſt: ſed etiam ipſas aniculas, quæ plerunque lamiæ dicuntur, dolo circumventas, vi coactas, metu compulſas, errore inductas, ignorantia deceptas in hanc credulitatis temeritatem incidiſſe: profecto nec hoc objici miſeris poterit, quod in contractibus attenditur, quæ ab initio ſunt voluntatis, ex poſt facto fiunt neceſſitatis. l. ſicut. C. de act. & oblig. nec illud quod in hæreſi, delictum hoc ſola voluntate, & in mente committi. c. excommunicamus. §. credentes. de hæret. Bald. in l. ſi quis non dicam. C. de epiſcop. & cler. & alii doctores. Nam ubi nullus eſt contractus, ibi nec contractus initium: ubi vero dolus, vis, metus, error, ignorantia, ibi neque voluntas, ut dixi ſupra, neque conſenſus eſſe poteſt: quare nec hæreſeos, nec alterius delicti, quod à ſolo animo pendet, ſuſpicio, aut pœna.

Fœdus inter dæmonem & lamias nullum.

L. non ſolum, de act. & oblig.

L. cum hi. §. ſi prætor. D. de tranſ.

L. 1. de har. inſtit. l. 4. § ſi. de act. empt. l. fin de coll. bon.

L. in commodato. §. ſicut. D. commodati. l. ſi quis argentum. §. cum empt. C. de don.

§ 19. Sunt enim ea omnia voluntati conſenſuique contraria: in primis dolus ac vis. l. & eleganter. D. de dolo. l. in cauſæ. §. 1. de minor. l. 4. de reg. Iur. l. 1. quod metus cauſa. ibi: Propter neceſſitatem contrariam voluntati. Labeo enim dolum eſſe definit, calliditatem,

Lamiæ nihil voluntate, ſed omnia coactæ & deceptæ faciunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tem, fallaciam, machinationem ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum. l. 1. §. 1. D. de dolo. Quid autem ad hæc tria gravius efficaciuſque lamiis ſimplicibus accidere poteſt, quam dæmonis tentatio? cui lib. Primo docuimus nec voluntatem deeſſe, ut totum orbem terrarum ſeducat: neque diligentiam, quia alium actum non habet: neque technas arteſque quibus circumvenire, fallere, decipere non modo fœminam, ſed conſtantiſſimum prudentiſſimumque quemque hominum poteſt. 3. Sent. diſtin. 19. quæſt. 3. num. 22. 23. verba S. Bonaventuræ. His illum noſtris mulierculis imponere, mentemque earum capere, tum Canones docent, tum liber tertius: partim intrinſecus, cum mala pro bonis, bona pro malis proponit, ſuadetque miris & inviſibilibus (ut D. Auguſtinus ait) modis, per illam ſubſtantiam ſuorum corporum, miſerrimarum corpora non ſentientium penetrando, ſeque cogitationibus earum miſcendo: partim vero extrinſecus, cum per imaginum ſimulandarum callidam operationem, ut idem inquit, ſe coram illis in angelum lucis transformat, & Deum mentitur. Quare quomodo ſæpe homo hominem dolo inducit ad aliquid inſtituendum, quod alioquin ne cogitaret quidem: ita mirum non eſt, inquit Grillandus, ut mulier ex ſe pudica, dæmonum tentationibus ad eam quam alioquin odit, delabatur impudicitiam. Illecebras enim omnes & intus ſuggerunt, & foris oſtentant, ut in Libro primo demonſtravimus.

Apoc. 12. 1. Pet. 5. Chryſoſt. ſuper Matth. lib. 1. Geneſ. 3. 26. q. 5. epiſc. De lamiis Lib. de divin. dæm. 3. & 5. De Spirit. & anima c. 28. 36. q. 4 c. ſciendum. Ad Simplic. lib. 2. q. 3. d. c. epiſcopi. 2. Cor. 11. Tract. de ſortileg. q. 5. n. 5.

§ 20. Veniamus ad vim, quæ majoris rei impetus eſt, qui repelli non poteſt. lib. 11. D. quod metus cauſa. Quid autem dæmonis impetu violentius? quo cum repentinos & extraordinarios animæ infligat exceſſus, ut inquit Tertullianus, primum mentem harum muliercularum ita ſubjugat, captivamque ducit, teſte concilio Ancyrano, & D. Auguſtino, ut credant ei quod nec eſt, nec eſſe poteſt. Deinde corpus univerſum ita obſidet, ut contra corporis naturam moveatur: denique linguam earum ſic occupat, ut non niſi quando vult ipſe, nec aliud quam quod ipſi placet, eloqui poſſint. Suppetit illis, ait Tertullianus, ad utramque ſubſtantiam hominis lædendam ſubtilitas & tenuitas ſua multum ſpiritualibus viribus, quas vel eo magis attendere debemus in hac quæſtione, quod & inviſibiles & inſenſibiles in effectu potius quam in actu appareant, eodem teſte in Apologet. cont. gent. cap. 22. Proinde neque culpa ſua, neque volentibus hæc accidunt,

d. q. 26. De civit. Dei lib. 11 cap. 10.

dunt, quæ vel in mente, vel ope corporis, vel in lingua committuntur. Primum enim, cui volenti fit vis ac injuria? deinde quis vi reſiſtere poteſt? l. ex conducto. §. 1. V. Servius. D. lati. Denique qua cuſtodia conſequi poſſet hominum quiſquam, ne damnum injuria dari poſſit? l. ſed de damno. d. tit. l. ſi ea de act. empti. *l. 1. §. filii. de injuriis. l. cum donationis. C. de tranſact.*

§ 21. Tertium erat metus: qui quid aliud eſt, quam inſtantis vel futuri periculi cauſa, mentis trepidatio? l. 1. D. quod metus. At ſupra docuimus, ea omnia quorum metus merito & in homine conſtantiſſimo cadat, l. 6. d. tit. pericula, cruciatum corporis, mortem & violentam & naturalem, l. interpoſitam. de tranſact. Partim revera miſeris aniculis dæmonem intentare ac minari, partim ipſis etiam captis ac circumſcriptis earum mentibus, ut ait Tertullianus, tanto errore objicere ac inferre, ut cum eorum omnium ſibi poteſtatem eſſe fingat, eas facile quidvis videri facere ac pati cogat. Nam & præſentia mala quibus premuntur ac exercentur, paupertatem, odea hominum, calamitates, vel ſe mentitur immiſiſſe, vel etiam Deo permittente immittit, vel ita deluſis earum ſenſibus imprimit, ut licet nihil eorum patiantur, tamen quaſi perpetiantur doleant, ut aut amolitionem eorum oſtenttans, aut ſucceſſuum meliorum ſpem injiciens, fidem ac obſequium miſellis extorqueat. Hic eſt certe illatus timor. l. metum autem. d. tt. Enimvero quoſcunque ſuperat dæmon, per mœrorem ſuperat, teſte Chryſoſtomo lib. 3. de Provident. Timor autem, & triſtitia quædam eſt. Omnes enim ex malo æque timemus, ſi immineat, ut affuturum: & dolemus, ſi præſens jam ſit, & lædat. Nam quod lædit, naturæ contrarium, ac voluntati eſt. Quicquid autem fit occaſione alicujus involuntarii, involuntarium & eſt & dicitur l. qui levandæ. D. ad. l. Rhod. Hoc eſt, propter quod credulitatis temeritatem in lamiis perfectæ voluntati nequimus imputare. *Metus.* *7. Ethic. Ariſtot.*

§ 22. Reſtat error & ignorantia. Clarum autem eſt, errantis nullam eſſe voluntatem, & ignorantis nullum conſenſum. l. ſi per errorem. de juriſd. omnium jud. l. ſed hoc. D. de publ. & rect. Quin & hunc invito ſimilem eſſe, l. qui poteſt. §. 1. de reg. jur. & furioſo, l. ſi à furioſo. D. ſi cert. pet. cui parcitur in omnibus, ut dictum eſt ſupra. In lamiis autem noſtris, error mentis ac cæcitas voluntatis primum à morbo pendet naturæ, cujus factum æquo animo ferendum eſt, l. in ſumma. §. apud. de aqua plu. arc. Melancholi- *Error.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cholicis enim morbis tam graviter omnes plerunque vexari, nos
Cap.5.6. Lib.6. cap.18. Libro tertio, & Alciatus ſupra ſingulari capite, docuimus, ut nec apprehendere, nec dijudicare quicquam recte poſſint, multo minus eligere, quodque electionem conſequitur velle, quod omnino liberum denotat arbitrium. l. fideicommiſſa. §. quanquam. de leg.3. Tanto majus mentis vitium eſt quod patiuntur, quam amoris furor: quo tamen nihil eſſe vehementius, dicitur in Aut. quibus mod. eff. leg. §. illud quoque: minuſque puniendum.

Ignorantia facti proprii in lamiis. § 23. Secundo, in tantam mentis alienationem incidunt diaboli ludibriis, quibus diximus & mentem earum capi, ut neſciant quid agant, & oculos perſtringi, ut ſcilicet videant credantque quod non eſt. Adeo facti quoque non alieni modo, verum etiam ſui, quod mirum eſt, probabili certaque laborant ignorantia, quo magis divini juris ignorantiam in iis præſumendam excuſandam cenſeo. Nam ſi corruptum ſenſum omnibus animantibus communem habent, ſi depravatam phantaſiam & apprehenſionem, ſi diaboli tum internis tum exteris fit ludificationibus, ut idipſum quod & agunt, & velle videntur, neſciant: qui vel intelligent, quale ſit id ipſum, in quo conſentiunt: vel dijudicare poterunt, faciendum ſit, an ſecus? Adhæc ut nec morbus vitiatæ rationis, nec tantæ fraudes quantas adhibet dæmon interveniant: fit quandoque per neglectam divini juris ac ſermonis tum promulgationem, tum interpretationem, eorumque culpam ad quos eæ pertinent, ut in hanc credulitatis temeritatem incidant: nonnunquam ætatis infirmitate: ſemper autem ſexus tum imprudentia, tum imbecillitate: cui propter
Cap.5.6. Lib.6. cap.20. eas cauſas quas Libro tertio retuli, ſpecialiter indulgeri & ſaveri, ſupra ſingulari capite docuimus, præterquam quod generaliter deceptis ſubveniatur, l. & primo. § verba. ad Vell. & impotentib. l. non enim. D. ex quib. cauſ. major.

§ 24. Nunc igitur ſatis arbitror conſtare, in animum harum muliercularum delictum omnino, quod in ſola mente conſiſtit, ac voluntate, nulla ratione cadere poſſe: Nec eandem earum in fide rationem eſſe, quam aut hæreticorum, aut apoſtatarum. Hæreticum enim ſchiſma facere, & pertinaciam voluntatis, ſupra docuimus: apoſtatam vero ſpontanea ac voluntaria animi malitia reddit.

§ 25. Quæcunque vero jam ſummatim diximus, eo recidunt omnia, ut quod Grillandus & Molitor Lamias animo committere, & voluntate facere volunt, potius in mente pati, quam facere, videa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

videamus. Nihil enim agit in ſeipſum. l. ille à quo. §. tempeſtivum. D. ad Trebell. Nihil autem magis differt inter ſe, quam agens & patiens. l. Uranius. D. de fidejuſſ. argumento l. prætor. de tut. & cur. Quare commiſeratione potius quam pœna enormi dignæ ſunt, omnique potius auxilio, quod dolum, vim, metum paſſis, furioſis, deceptis, ignorantibus, impotentibus aut ipſo jure competit, aut ratione ſuadente tribuitur. Neque vero pœna pœnæ poteſt eſſe, nec afflictionem afflicto addere debemus. l. navis onuſtæ. §. cum autem. D. ad l. Rhodiam. c. ex parte. de cler. ægrotan. §. quod ſi vis fluminis. Inſtit. de rer. diviſ. & 7. q. 1. c. cum percuſſio.

Lamiæ commiſeratione dignæ, non pœna.

Eccleſ. 4.

§ 26. Atque hæc ſane naturalis eſt ratio, cur neque furioſi, neque phrenetici puniendi ſint ex aliquo delicto, quod ſatis ſuo furore torqueantur, & ſua calamitate puniantur. l. divus. D. de offic. præſ. l. pœna. §. ſane. D. ad l. Pomp. de parric. Itaque fati ut illos, ſic & noſtras, infœlicitas excuſat. Animo enim illi ac rationis vi deſtituti ſunt, nec fere ullum habent aut ſanæ mentis aut perfectæ voluntatis conſenſum, ut ſatis eſt ſuperque dictum. l. 2. C. de contrah. empt. Atqui neque delictum ſine conſenſu poteſt committi, ac propoſito. l. 1. ff. ſi quadrupes paup. fec. dic. neque injuria inferri ſine animo injuriandi. l. illud. §. ſane. D. de injur. Ergo nullo modo ex delicto vel Canones eos irregularitate puniunt. Clem. un. de homicid. neque leges ſuis pœnis. l. infans. ff. ad l. Corn. de ſicar. Nullo modo ob parricidium commiſſum culeo inſuuntur. d. l. pœna. §. fin. Nullo modo inferunt injuriam, ſed etiam patiuntur. d. §. ſane. Nullo modo tenentur Aquilia, ob damnum datum. l. ſed etſi quemcunque. §. igitur injuriam. ff. ad l. Aquil. Nullo modo eorum factis leges vel præmium vel pœnam proponunt: ſed pro talibus habent, ac ſi fortuita ſint, in quibus nullius ſpectari poſſit hominis vel deliberatio, vel actio, vel conſcientia, l. fin. in fin. ff. de adminiſt. tutor. At & noſtras, de quibus agimus, animo (ſine quo delinqui, uſucapi, poſſideri nequit) item mente, voluntate, ratione, conſenſu, deliberatione, βουλήσει, conſilio carere, jam ad nauſeam oſtendimus.

§ 27. Quid igitur gravius delinquunt, quam furioſi, quam phrenetici, quam dormientes, qui illis æquiparantur? c. majores. §. ſi. ext. de bap. Neque profecto abſimiles ſunt noſtrarum muliercularum actiones, ſeu potius paſſiones, illis dormientium, quas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Bart. in l. ut vim. ff. de juſt. & jur. recenſet, & Cardin. Zabar. in d. Clem. un. de iis qui de nocte ſurg. hom. commiſ. Et tamen ille legum Coryphæus, talia commiſſa recte excuſat, tanquam ea hominis peracta operatione, quæ ſenſu, quæ voluntate careat. Dd. l. pœna. ff. ad l. Pomp. de parr. non ſecus atque à furioſis ac inſipidis patrata. l. fluminum. §. vitium. ff. de dam, infect. l. qui occidit. ff. ad l. Aquil. Cur ergo noſtræ, quarum ſimilis eſt ratio, magis peccent illis qui dicuntur non peccare? gl. in c. teſtamentum. 6. diſt. Quid magis illarum urgetur confeſſio, quam furioſorum, quibus calamitate non pares, ſed ſuperiores ſunt? cum tamen illorum confeſſio nulla ſit: uti probavimus ex l. in negotiis. D. de reg. jur. l. 2. §. furioſus. D. de jur. codicil. c. fin. ext. de ſucceſſionibus ab inteſtato.

Auguſtinus lib. 11 de Pecc. mort. & remiſſ. c. 33. Iob 23.

§ 28. Niſi forte replicent, eas pro meritis voluntatum divino judicio tradi illudendas ac decipiendas, illudentibus ac decipientibus eas prævaricatoribus angelis, ut ait D. Auguſtinus lib. 11. de Doct. Chriſt. c. 23. Atqui fateor, divinam juſtitiam generaliter hominis meritum præſupponere, diverſo tamen effectu: Quia ſanctis afflictiones, poſt peccatorum remiſſionem, certamina ſunt, & exercitationes, ut probentur: reprobis, ſine remiſſione ſupplicia, pœnæque iniquitatis. Itaque non ſolum improbi & in corpore & in anima affliguntur, ſed etiam boni, quos Deus diligit: nec ex virga Dei flagellantis aliquem, præſumendum ſtatim eſt facinus aliquod ejus, quod etiam ab hominibus puniri debeat.

Magiſtratus in quæ animadvertat;

§ 29. Nam ea ratione dæmoniacos quoſque majori pœna eſſe aggravandos à magiſtratu diceremus. Sed illa ſibi relinquenda eſſe, vel uno hoc innuit Deus, quod ipſe puniat, ac exerceat eos. Quod enim à magiſtratu puniri vult, id ipſe viciſſim illi detegit & relinquit, cujus opera ſunt miſericordia & judicium. Etenim cum tribus tantum modis peccare poſſimus, quorum Primus complectitur omnem interiorem motum ac conceptum in intelligentia vel affectibus, etiamſi voluntas non conſentiat: Secundus tum incidit, quoties voluntas cum motibus & affectibus conſentit: Tertius, quoties re exequi conamur, quod cogitamus & volumus: magiſtratus non ulterius procedit ad animum aut voluntatem puniendam, quam ſi emerſerit & conſtet.

Quæ Deus ſibi reſervarit puniendа.

§ 30. Deus autem in illa ſecretiora, inque animum ipſum ac cogitationem hominis animadvertit. Ea enim ſolus Deus cognoſcit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſcit. In Clement. exivi. §. quamvis. de verb. ſignif. Scrutator enim cordium ac renum eſt: & tota intelligentia, tota anima, toto corde vult à nobis diligi. Nos vero animum probamus verbi factive præſumptione, nec alia habemus animi indicia. l. 15. qui. §. divus. C. de tut. & cur. dat. l. Labeo. C. de ſup. leg. l. reprehendenda. C. de inſtitutionibus & ſubſtitutionibus. Neque judex vel voluntatem vel maleficium punire poteſt, niſi conſideret prius, & habeat factum quod animo metitur. Alber. in l. aut facta, verſ. qualitate. de pœn. Breviter, non niſi externa inter homines puniuntur: Per ea interna probantur. l. fin. infra. C. de ſicar. & paſſim Dd.

§ 31. Sed illud etiam omittendum non eſt, etiamſi vim hanc & metum ex præcedenti delicto patiantur: nec tamen facere poſſe quod pati miſeras videmus: nec ex eo quod non voluntate faciunt, & animi judicio, ſed ex ipſo præcedenti delicto puniendas eſſe. l. nec timorem. D. quod metus cauſa. Quin cum dæmon etiam nihil ejuſmodi recte poſſit inferre ſicut magiſtratus, l. 111. d. titul. verſ. ſuccurrendum illis eſſe potius, ex eo videtur. Nam & contra dæmonis dolos officium ſacerdotum ſancti Patres in Concilio Ancyrano requiſivêre, ut probent ea omnia eſſe falſa, quæ miſeris perſuadet: tum etiam ſingulorum Chriſtianorum, ut commonefaciant ſe invicem de tanti hoſtis fraudibus & potentia ac profunditatibus, ut vocantur in Apoc. cap. 2. Contra vim autem habemus in primis panopliam Chriſtianam, quam ſupra deſcripſimus Lib. v. cap. 1. 28. dein vero preces & obſecrationes tum publicas, quibus Deus moveri ſe confirmat, tum privatas. Multum enim valet oratio juſti, & oratio humilis penetrat cœlos. Contra morbum, medicorum opera adhibetur, qui poſtquam unxerunt afflictas, hoc eſt, poſtquam adhibuerunt ea quæ oportet, commendant eas Deo, ſicut præcipit D. Auguſtinus. Oratio fidei ſalvabit infirmum, hoc eſt S. Jacobi conſilium. Contra metum diligens ad tolerantiam & conſtantiam admonitio, ut reſiſtamus diabolo juvabit: quemadmodum Libro v. cap. 20. præſcripſimus. Contra errorem prædicandus ſermo, inſtandum tempeſtive, intempeſtive, arguendum cum omni lenitate & doctrina. Semper autem orandus eſt Deus, ut ipſe intellectum earum muliercularum aperiat, cum proficiſcuntur in Emaus: hoc eſt, cum in hos errores animi judiciique delabuntur. Contra ignorantiam

Quomodo lamiæ ſint reſtituendæ: 26. q. 5. cap. epiſcopi.

Coloſſ. 3. Epheſ. 6.

1. Tim. 2. Matt. 18. Iacobi 5. Eccleſ. 35 Vide ſupra lib. 5. cap. 32.

De Nat. & grat. cap. 26. Iacobi 5. Iacobi 4. 1. Tim. 5.

Auguſtinus in Ioan.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tiam autem, magiſtratus officium poſtulandum, ut paſtorum ſomnolentiam excutiat: ut quo tales oves & debiliores ſunt, & incautæ magis propter ætatem deliram, & ſexum fœmineum: hoc diligentius ac melius iis caveant à lupis, eaſque inſtruant de inſidiis eorum. Hac demum ratione in integrum reſtituendæ ſunt.

Iacobi 1.

§ 32. Etſi quoque nec aſſidua ſpiritualium aſtutiarum tentatio, nec tanti adverſarii inevitabilis impetus, nec tam juſtus metus, nec tantum corporis mentiſque vitium miſeras omni voluntatis culpa liberaret, licet vel hæreſi vel apoſtaſia laborare concederem: unica tamen aut ætatis infirmitas, aut ſexus ſimplicitas, vel id ipſum præſtaret illis, vel pœnam certè mitigaret. Sic enim & crimen quodlibet attenditur, & animus delinquentis in quolibet crimine, ut expendatur an ignorantia quadam, imperitia, vel ſimplicitate, an vero dolo, malitia, pertinaciaque delinquat: ut iis perſpectis, officio judicis pœnæ temperentur. l. reſpiciendum. l. aut facta. D. de pœn. l. quid ergo. de his qui not. infam. Dd. in l. 1. §. divus. l. in lege Cornelia, D. ad legem Corneliam de ſicariis. l. penult. D. ad legem Pompejam de parr. Quarum autem fœminarum cauſam agimus, ſecundum plerunque ſenectutis gradum, & eam attigêre partem, quæ decrepita dicitur & eſt. l. 111. §. ignoſcitur. D. ad Sylon. & c. ult. diſtin. 80. &c.

Epheſ. 6. Sexus, & ætas lamiarum.

§ 33. Quæ & ipſa morbus eſt, ut Menander ait, & fere ſemper cum animi delirio & judicii lapſu naturaliter conjuncta eſt. Itaque removetur à republica gerenda, honoratur tamen. tit. C. qui ſe ætat. excuſ. l. majores: l. ſemper, in princ. de jur. immun. l. non tamen, in princ. de mun. & hon. & in criminibus pœnæ relaxationem & veniam meretur, ut quos premit, eos & culpæ ſuſpicione liberet. d. §. ignoſcitur. & tormentis eximat. Bart. in d. l. & in l. de minore, in princ. de quæſt. Angel. in tractatu Malefic. gl. fama publica. verſ. quæro quæ Hippol. in l. edictum. 3. col. de quæſt. Anus autem noſtræ non modo tum delirant, cum viri, hoc eſt, in ſecundo ac extremo ſenectutis gradu: ſed etiam quia mulieres ſunt, magis repueraſcunt: vel certe non minus in primo, quàm viri in ſecundo & ultimo. Primum igitur vix eſt, ut crimen in mente ac voluntate magis committant, quam pueri, quique judicio animi deſtituti ſunt. Deinde verò, ut tantum favoris ac excuſationis, ætatis lapſus non præſtet: propter eum tamen nec torqueri debent, ut nunc fit: nec ea pœna affici, qua peſſimus quilibet mulctatur.

§ 34. Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 34. Quod etiam ad ſexum pertinet, cujus, ut Libro III. dixímus, tanta eſt tum ſimplicitas tum lubricitas, ut in eodem gravius peccet vir quàm mulier. l. in multis. de ſtat. hom. 32. q. 6. c. indignantur. & c. ſeq. c. forus. de verb. ſig. Itaque leniorem etiam meretur pœnam: ut in adulteriis, vir ut ſacrilegus punitur. l. quamvis adulterii. C. ad l. Jul. de adult. Fœmina caſtigata vel mulieribus incarceranda datur, vel in monaſterium condemnatur ad biennium. ext. de teſtam. c. Rainutius. & Auth. ſed hodie. quæ eſt C. de offic. civil. jud. & Nov. ut nulli judic. §. adulteram vero. §. neceſſarium. Aut. ſed novo jure. quæ eſt l. quamvis. C. ad l. Jul. de adulter. ſed & in crimine majeſtatis: ſubvenitur enim ſimplicitati & ignorantiæ. l. 3. de jur. & fact. ignor. l. juris ignorantia. C. qui admitti. Dd. & Bartolus in l. ſi quos id quod de juriſdict. omnium judic. latiſſimè docent, quomodo propter ætatem & ſexum muliebrem doli præſumptio ceſſet, etiamſi in jure civili errent. Alex. conſ. 103. vol. 1. Cepol. conſ. 21. col. 6. & conſ. 24. Bald. in l. error. C. de jur. fact. ignor. *Sexus cap. 6.*

§ 35. Nec obſtat hiſce favoribus ætatis ac ſexus, primum quod longè gravius ſit æternam quam temporalem offendere majeſtatem, l. hi qui ſanctam. C. de hæred. Aut. garazos. c. ubicunque. de pœn. Secundo, quod eam ob cauſam nulla ſexus aut ætatis habeatur ratio in hæreſi. Dd. in l. quiſquis. C. ad l. Jul. majeſt. Canoniſtæ in c. vergentis. de hær. in antiq. & in c. tum ſecundum leges. eod. tit. lib. 6. Tertio, quod in crimine maleficiorum ac ſortilegiorum ſpecialiter excipiantur. l. etſi excepta. C. de malef. & math. quia in iis omnes ſine exceptione torqueri, notat. Hippol. in l. edictum. 3. col. de quæſt.

§ 26. Nam ut à poſteriori incipiam, magis ac veneficis hic advocatus non ſum: ſed deluſis lamiis, quas multum tum à magis infamibus, tum à veneficis diſtare declaravi Libro III. Ad alterum primo reſpondeo, quod illi textus ſpecialem prærogativam ſexus & ætatis limitant tantum, quoad torturam, ut & in crimine læſæ majeſtatis, l. quiſquis. C. ad l. Jul. majeſt. non etiam cauſam criminum. Semper enim hoc manet, qui judicio animi caret, eum male facere non poſſe. Secundo reſpondeo, ſatis magnum inter lamias & hæreticas eſſe diſcrimen, quod ſingulari capite demonſtravimus.

§ 37. Demum cum Oldrado dico, quod etiam in his quæ for- *Lib. 6. c. 8*

 maliter, *Conſil. 110.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

maliter, ac ſecundum leges canoneſque non ſunt hæretica, licet hæreſim ſapiant, detrahendum ſit ob eam quam diximus mulierum ſimplicitatem & lubricitatem. l. 1. C. de jur. & fact. ignor. l. ult. §. fin. de jur. delib. l. pen. de his quæ ſibi aſcrib. Et hoc, etiamſi in articulo fidei errent, ut idiotæ ac ruſtici. Sufficit enim iis, ut loquuntur, implicita fides, & ne pertinacia contumaciaque quadam errorem ſuum defendant. Bald. in l. error. C. de jur. & fact. ign. Atque hac etiam ratione prima cadit objectio. Quanquam ut gravius eſſe non inficior, in majeſtatem divinam delinquere: ſic illud quoque ſciendum eſt, & facilius & citius homines in hoc delictum incidere.

§ 38. Incomprehenſibilis eſt enim, & longe à noſtris remota ſenſibus, illa æterna, infinita ac ſpiritualis majeſtas ac voluntas. Quare qui in terrenis negociis lyncei ſumus, in ſpiritualibus & iis quæ ad Deum ſpectant, talpæ ſtatim efficimur: non ſecus atque ii qui cum ſumma ſe putent oculorum acie præditos, quando in terris ea quæ ſenſu percipi poſſunt, acerrime contuentur: ſi ſolem aſpicere velint, omnem illam aciem, extremam eſſe præ tanto fulgore ſentiunt caliginem. Duabus igitur de cauſis facilior hominum in ſpiritualibus eſt lapſus: primum, ob divinorum naturam omni cogitatione humana ſuperiorem: deinde, propter noſtræ tum intelligentiæ cæcitatem, tum voluntatis depravationem. Quare ſi quis hac in parte delinquat & erret, mitior eſſe debet pœna, ac juſtior venia: & id quidem eo magis, ſi mulier, magiſque, ſi decrepita muliercula cadat.

Determinatio Pariſiis facta per almam facultatem Theologicam, Anno Domini 1398. ſuper quibuſdam ſuperſtitionibus noviter exortis.

UNiverſis orthodoxæ fidei zelatoribus Cancellarius eccleſiæ Pariſienſis, & facultas Theologiæ in alma univerſitate Pariſienſi, matre noſtra, cum integro divini cultus honore ſpem habere in Domino, ac in vanitates & inſanias falſas non reſpicere. Ex antiquis latebris emergẽs noviter errorum fœda colluvio, recogitare commonuit: quod plerunq; veritas catholica apud ſtudioſos in Sacris literis apertiſſima eſt, quæ cæteros latet: nimirum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rum cum hoc proprium habeat omnis ars, manifeſtam eſſe exercitatis in ea, ſic ut ex eis conſurgat illa maxima, Cuilibet in ſua arte perito credendum eſt. Hinc eſt Horatianum illud, quod Hieronymus ad Paulinum ſcribens aſſumit: Quod medicorum eſt, promittunt medici, tractant fabrilia fabri.

§ 2. Accedit adhæc in Sacris literis aliud ſpeciale, quod nec experientia & ſenſu conſtant ut aliæ artes, nec poſſunt ab oculis circumvolutis nube vitiorum facile deprehendi. Excæcavit enim eos malicia eorum. Ait ſiquidem Apoſtolus, quod propter avaritiam multi erraverunt à fide. Propterea non irrationabiliter idolorum ſervitus ab eodem nominatur: Alii propter ingratitudinem, qui cum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, in omnem idololatriæ impietatem (ſicut idem commemorat) corruerunt. Porro Solomonem ad idola, Didonem ad magicas artes pertraxit dira Cupido. Alios poſtremo miſera timiditas tota ex craſtino pendens in obſervationes ſuperſtitioſiſſimas impiaſque depulit: Quemadmodum apud Lucanum de filio Pompeii Magni, & apud hiſtoricos de plurimis notum eſt.

§ 3. Ita fit, ut recedens peccator à Deo, declinet in vanitates & inſanias falſas, & ad eum qui pater eſt mendacii, tandem impudenter palamque apoſtatando, ſe convertat. Sic Saul à Domino derelictus, Pythoniſſam, cui prius adverſabatur, conſuluit. Sic Ochozias Deo Iſraël ſpreto miſit ad conſulendum deum Accaron. Sic denique eos omnes qui fide vel opere abſque Deo vero ſunt, ut à deo falſo ludificentur, neceſſe eſt. Hanc igitur nefariam, peſtiferam, mortiferamque inſaniarum falſarum cum ſuis hæreſibus abominationem plus ſolito noſtra ætate cernentes invaluiſſe, ne forſan Chriſtianiſſimum regnum, quod olim monſtro caruit, & Deo protegente carebit, inficere valeat tam horrendæ impietatis & pernicioſiſſimæ contagionis monſtrum, cupientes totis conatibus obviare, memores inſuper noſtræ profeſſionis, proque legis zelo ſuccenſi, paucos ad hanc rem articulos damnationis cauterio, ne deinceps fallant incogniti, notare decrevimus, rememorantes inter cætera enumerata dictum illud ſapientiſſimi doctoris Auguſtini de Superſtitioſis obſervationibus: Quod qui talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut ſuis domibus introducunt aut interrogant, ſciant ſe fidem Chriſtia-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

nam & babtiſmum prævaricaſſe: & paganum & apoſtatam, id eſt, retro abeuntem, & Dei inimicum, & iram Dei graviter incurriſſe, niſi eccleſ. pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur. Hæc ille.

§ 4. Neque tamen intentio noſtra eſt, in aliquo derogare quibuſcunque licitis & veris traditionibus, ſcientiis, & artibus: ſed inſanos errores atque ſacrilegos inſipientium & ferales ritus, pro quanto fidem Orthodoxam & religionem Chriſtianam lædunt, contaminant, inficiunt, radicitus, quantum fas nobis eſt, extirpare ſatagimus, & honorem ſuum ſincerum relinquere veritati.

§ 5. Eſt autem primus Articulus, quod per artes magicas & maleficia, & invocationes nefarias quærere familiaritates & amicitias & auxilia dæmonum, non ſit idololatria: Error. Quoniam demon adverſarius, pertinax & implacabilis Dei & hominis judicatur: nec eſt honoris vel dominii cujuſcunque divini vere ſeu participative vel aptitudinaliter ſuſceptivus, ut aliæ creaturæ rationales non damnatæ: nec in ſigno ad placitum inſtituto, ut ſunt imagines & templa, Deus in ipſis adoratur.

2. Quod dare vel offerre vel promittere dæmonibus qualemcunque rem, ut adimpleant deſiderium hominis, aut in honorem eorum aliquid oſculari vel portare, non ſit idololatria: Error.

3. Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum vel expreſſum, non ſit idololatria, vel ſpecies idololatriæ, vel apoſtaſiæ: Error. Et intendimus eſſe pactum implicitum in omni obſervatione ſuperſtitioſa: cujus effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter expectari.

4. Quod conari per artes magicas dæmones in lapidibus, annulis, ſpeculis, aut imaginibus nomine eorum conſecratis, vel potius execratis, cogere & arctare, vel eas velle vivificare, non ſit idololatria: Error.

5. Quod licitum eſt uti magicis artibus vel aliis quibuſcunque ſuperſtitionibus à Deo & Eccleſia prohibitis pro quocunque bono fine: Error. Quia ſecundum Apoſtolum, Non ſunt facienda mala, ut eveniant bona.

6. Quod licitum ſit aut etiam permittendum, maleficia maleficiis repellere: Error.

7. Quod aliquis cum aliquo poſſit depenſare in quocunque caſu, ut talibus licite utatur: Error.

8. Quod artes magicæ & ſimiles ſuperſtitiones, & earum obſerva-

ſervationes ſint ab Eccleſia irrationabiliter prohibitæ: Error.

9. Quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones ſuis invocationibus obedire: Error.

10. Quod thurificationes & ſuffumigationes, quæ fiunt in talium artium & maleficiorum exercitio, ſint ad honorem Dei, & ei placeant: Error & blaſphemia, quoniam Deus alias non puniret vel prohiberet.

11. Quod talibus & taliter uti non eſt ſacrificare ſeu immolare dæmonibus, & ex conſequenti damnabiliter idololatrare: Error.

12. Quod verba ſancta & orationes quædam devotæ & jejunia & balneationes & continentia corporalis in pueris & aliis, & miſſarum celebratio, & alia opera de genere bonorum, quæ fiant pro exercendo hujuſmodi artes, excuſent eas à malo, & non potius accuſent: Error. Nam per talia ſacræ res, imo ipſe Deus in Euchariſtia dæmonibus tentatur immolari: & hæc procurat dæmon, vel quia vult in hoc honorari ſimilis Altiſſimo, vel ad fraudes ſuas occultandas, vel ut ſimplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

13. Quod ſancti Prophetæ & alii ſancti per tales artes habuerunt ſuas prophetias, aut miracula fecerunt, aut dæmones expulerunt: Error & blaſphemia.

14. Quod Deus per ſe immediate vel per bonos angelos talia maleficia ſanctis hominibus revelaverit: Error & blaſphemia.

15. Quod poſſibile eſt per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad voluntatem ſeu deſiderium alterius: Error. Et hoc conari facere, eſt impium & nefarium.

16. Quod ideo artes præfatæ bonæ ſunt, & à Deo, & quod eas licet obſervare: quia eas quandoque vel ſæpe evenit, ſicut utentes eis quærunt vel prædicunt, vel quia bonum quandoque provenit ex eis: Error.

17. Quod per tales artes dæmones veraciter coguntur & compelluntur, & non potius ita ſe cogi fingunt ad ſeducendos homines: Error.

18. Quod per tales artes & ritus impios, per ſortilegia, per carminationes & invocationes dæmonum, per quaſdam inſultationes & alia maleficia, nullus unquam effectus miniſterio dæmonum ſubſequatur: Error. Nam talia quandoque permittit Deus contingere: ut patuit in magis Pharaonis, & alibi pluries: vel quia utentes ſeu conſulentes propter malam fidem & alia

peccata

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

peccata nefanda, dati ſunt in reprobum ſenſum, & demerentur ſic illudi.

19. Quod boni angeli includantur in lapidibus, & conſecrent imagines vel veſtimenta, aut alia faciant quæ in iſtis artibus continentur: Error & blaſphemia.

20. Quod ſanguis upupæ vel hœdi vel alterius animalis, vel pergamenum virgineum vel corium leonis & ſimilia habeant efficaciam ad cogendos vel repellendos dæmones miniſterio hujuſmodi artium: Error.

21. Quod imagines de ære, plumbo vel auro vel de cera alba vel rubea vel alia materia baptiſatæ, exorciſatæ & conſecratæ, ſeu potius execratæ ſecundum prædictas artes & ſub certis diebus habeant virtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur: Error in fide & philoſophia naturali, & aſtronomia vera.

22. Quod uti talibus, & fidem dare, non ſit idololatria & infidelitas: Error.

23. Quod aliqui dæmones boni ſunt, alii benigni, alii omnia ſcientes, alii nec ſalvati, nec damnati: Error.

24. Quod ſuffumigationes, quæ fiunt in hujuſmodi operationibus, convertuntur in ſpiritus, aut quod ſint debitæ eis: Error.

25. Quod unus dæmon ſit rex Orientis, & præſertim ſuo merito: & alius Occidentis, alius Septentrionis, alius Meridiei: Error.

26. Quod intelligentia motrix cœli influit in animam rationalem, ſicut corpus cœli influit in corpus humanum: Error.

27. Quod cogitationes noſtræ intellectuales & volitiones noſtræ interiores immediate cauſentur à cœlo, & quod per aliquam traditionem magicam tales poſſunt ſciri, & quod per illam de eis certitudinaliter judicare ſit licitum: Error.

28. Quod per quaſcunque artes magicas poſſimus devenire ad viſionem divinæ eſſentiæ, vel ſanctorum ſpirituum: Error.

§ 6. Acta ſunt hæc & poſt maturam crebramque inter nos & deputatos noſtros examinationem, concluſa in noſtra congregatione generali Pariſiis apud ſanctum Mathurinum de mane ſuper hoc ſpecialiter celebrata, Anno Domini M. CCC. XCVIII. die XIX menſis Septemb. In cujus rei teſtimonium, ſigillum dictæ Facultatis præſentibus literis duximus apponendum. Originale hujus determinationis eſt ſigillatum magno ſigillo facultatis Theologiæ Pariſiis. Ego inveni ſubjectam in fine Magiſtri ſententiarum.

Epi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Epilogus operis.

NOn dubium mihi eſt, candide Lector, plurimos fore, apud quos malam iniero gratiam, calumniam mihi pro opera qualicunque præſtita repoſituros: quorum plerique, quod iniquorum eſt judicum, id quod non intelligunt, criminabuntur: alii, opinioni longa annorum ſerie, hominum animis irradicatæ, & velut jure conſuetudinario obfirmatæ, quacunque ratione patrocinari volent: nec deerunt qui dentis Theonini prurigine inſoleſcentes ex more, mordendi occaſionem avidius quærent. Ad cauſas naturales quarumcunque rerum miracula & monſtra referent pugnaces Peripatetici: ac ſacroſanctæ Scripturæ religioni, Ariſtotelis Platoniſque rationes præſcribere, vehementi pertinacia contendunt. *Epilogus.*

§ 2. Hic Petri Pomponatii Mantuani, ſummi & clariſſimi ſuo tempore philoſophi, de Naturalium effectuum cauſis, ſive de incantamentis Opus, abſtruſioris philoſophiæ plenum, requiretur, accuratiuſque evolvetur, ut oppugner, peſſumque eam: niſi in invictis Chriſtianæ philoſophiæ fundamentis conſtabilitus, ſermonis probabilitatem contemnam, ex D. Pauli, vaſis electionis, conſilio, qui ſtudioſè præmonuit, videndum eſſe, ne quis ſit qui nos deprædetur per philoſophiam, & inanem deceptionem, juxta conſtitutionem hominum, juxta elementa mundi, & non juxta Chriſtum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Pomponatium quoque ante redditum ſpiritus extremi halitum reſipuiſſe ex ſingulari Dei miſeratione, nec permanſiſſe ἄθεον, ſperare volo. Talem etenim fuiſſe, à clariſſimo medicinæ ornamento D. Helidæo Forolivienſi, ejus olim diſcipulo, non ſemel auditum eſt. *Coloſſ. 2.*

§ 3. At ſibi injuriam fieri à medico, quædam Scripturæ ſacræ loca excutiente, & ſuæ vocationis metas tranſiliente, acclamabunt moroſiores plerique Theologi: Ne ſutor ultra crepidam, mordacius oblatrantes. His nihil aliud reſponſum volo, quàm, D. Lucam Evangeliſtam medicum Antiochenſem fuiſſe: ac me ex eorum eſſe numero, quorum huc ſpectat ſtudium, ut ſi quo modo tandem ex immenſa Dei miſericordia atque ineffabili Chriſti gratia, ad regale illud ſacerdotium pertingere queant, cujus D. Petrus apoſtolus, *Regale ſacerdotium. 1. Pet. 2.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Apocal. 1. 5. 20. *Eſaiæ 62.* lus, beatus, Joannes Theologus, & propheta Eſaias meminerunt.

§ 4. Quod maleficii quoſdam Eccleſiaſtici collegii homines impuros inſimularim, ſi quoque ægre ferant: id certè non debui non facere, argumenti ratione: atque apertius etiam nominibus eorum expreſſis potuiſſem, niſi modeſtiam hanc ex Theologia edoctus, hos Chriſtianæ fidei everſores ac reipublicæ ſedatæ turbatores, ut adhuc deſiſtant, ſtatuiſſem præmonere. Cum magicorum flagitiorum reis mihi controverſia eſt, non cum viris piis, quos unice veneror & colo, ut ſi quis alius. Si injuſte ſe traductos illi conquerantur, ut in theatrum palam mecum prodeant, ſuamque tueantur cauſam, non detrecto.

§ 5. Doctioribus quibuſdam noſtri ordinis viris, vel etiam delicatioribus, ſi à me non ſit factum ſatis (quod equidem libenter fateor: quam ſit mihi curta ſupellex, non ignarus) iis tamen rem exactius perpendendi, altiuſque perſcrutandi, ac methodo doctiore, ordine magis cohærente, oratione dilucidiore, verbis aptioribus, & veritatis argumentis validioribus deſcribendi, qualemcunque ſubminiſtraſſe occaſionem pro ingenii tenuitate (quam certè magnam agnoſco) videor. A quibus ſi alicujus lapſus etiam admonear convincarque, plurimum à me reportabunt gratiæ: quemadmodum reliqui omnes, eodem me proſequuti ſtudio: nec me errata retractaſſe pudebit unquam. Non mihi uſque adeo Suffenus ſum, nec ita φιλαυτίας afficit libido. Eſt aliqua prodire tenus, ſi non datur ultra.

§ 6. Quod contra legum duodecim Tabularum autoritatem, de iis qui meſſes excantarunt, à vulgari opinione & Poëtarum figmentis diſſentiam, ſi graviter tolerant Juriſperiti, mala mihi pro beneficio reponitur gratia: quod veritatis in hoc argumenti genere ab aliis inquirendæ, & criminalis ſententiæ hic non ſecundum placita cæci in religione Chriſtiana ſeculi, verum ex ipſis veritatis myſteriis, debito ordine eruendæ pronunciandæque anſam porrigere qualemcunque voluerim. Enimvero ſi alicui in legitima ſua vocatione præjudicandi animus mihi fuerit, temerarii hominis notam meo quodam merito haud recuſo. Cæterum ſi hac mea purgatione non contentis mordacibus invidiſque ingeniis, me conviтiis proſcindere, imperitiæ redarguere, flagitii inique inſimulare, & calamum petulanter in me ſtringere lubeat: ea me Deum omnipotentem confirmaturum tolerantia confido, ut quoſcunque adverſa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

adverſariorum dentes & inſultus, patiendo ſim exuperaturus.

§ 7. Irritas præterea ſuas apud me vident machinationes impii ſacrilegique magi, quorum nec præſtigiis, nec terriculamentis culmum quidem latum moveor, etiamſi me diris ſuis imprecationibus aut diabolicis exorciſmis transformare ſtudeant: aut εἰς κόρακας, vel (ſi malint) cloacas execrandis ſuis artibus compellere nitantur monſtrifici malefici. Delphica in me divinorum oracula, quibus nihil non ſiniſtri mihi in Pythii templo cacanti, & ob id à Piſiſtrato tyranno ſtatutæ pœnæ ſubjiciendo, vaticinabuntur homines perditi, prorſus contemno. Incaſſum me nocturnis lemuribus, aut defunctorum manibus vel larvis terrebit tenebricoſus necromantes. Nec contra Geoticorum umbras aquæ luſtralis aſperginem, vel tædarum ignem juxta ſepulchra arceſſo: ſuis hi ſpectris me neutiquam fatigabunt. Tartarearum vocum barbarie aut murmurum ludibriis ſi me laceſſat nefarius exorciſta, non mihi curæ eſt. Incantatorum ligaturas, quibus prodigioſos accerſere morbos, congreſſum impedire naturalem, imò ejus organa pro ſuo arbitrio auferre & reſtituere poſſe creduntur, ne pili quidem facio, rideoque. Si quid maligna imprecatione aut vitiatæ voluntatis affectu in me poſſunt deliræ ſagæ, eis & permitto, & remitto. Breviter, ut Horatius ait:

Somnia, terrores magicos, miracula, ſagas,
Nocturnos lemures, portentaque Theſſala riſu
Excipio.——

§ 8. Unicam ſolummodo veneficarum pertimeſco artem, quæ ſuis venenis vel propinatis, vel admotis, vel ſpiritus attractione ferientibus plurima vere, non phantaſtice inferre nocumenta valent: harum cauſam defendendam hic cepi minime, ſed juſta magiſtratus cenſura diſcutiendam decidendamque relinquo.

§ 9. At ex labyrintho præſtigiarum dæmoniacarum incantamentorumque nonnihil extricatus, finem dicendo faciam de monſtroſis his ludibriis, excogitatis certè ut gloriam Dei, & doctrinæ utriuſque, ſacræ & phyſicæ, veritatem obſcurent, atque maleficas diaboli artes occultent veſtiantque, quæ Domino Deo βδελύγματα ſive abominationes ſunt: has averſemur, fugiamus & execremur, quacumque etiam artificioſa proponantur ſpecie. Repugnemus & earum illecebris & occaſionibus objectis, quæ prima fronte blandiri & allubeſcere videntur. Nec ſolum corpora noſtra, non ſpontè man-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tè mancipia & domicilia ſatanæ faciamus : verum etiam illi, licet aſtutiſſimo ϗ πανουργοτάτῳ, vera fide & vitæ ſanctimonia omnes adoriundi nos aditus præcludamus, auxilium à Dei filio aſſiduè ardentibus votis implorantes, noſque vivo Dei verbo & Spiritus ſancti ope vigilanter, veluti in excubiis ſedulo conſtituti, ita munientes, quo etiam ſi hujuſmodi munimento tanquam firmiſſimo vallo undiquaque obſeptos audacius inſultet juratus ille hoſtis, non tamen valida hæc ſepta perfringat, expugnetque.

§ 10. Qualeſcunque etiam afflictiones nobis impoſitas, æquo
Iob. 1.2. animo cum Jobo fortiter toleremus, adverſus Deum neutiquam
Pſalm. 2. cum gentibus frementes, nec vetitam opem cum Saule inquirentes.
1. *Reg.* 28 Neque etiam curioſi, cum Epheſiis, vel laſcivi, quæ noviſſe nos
Actor. 19 aut non intereſt, aut non licet, ſive minus expedit, anxiè indagemus: vel ex iis, à quibus exquiri ſevere inhibuit Deus, ſciſcitemur: ſed illis quas Evangelii veritas commonſtrat, ſemitis inſiſtamus, inhæreamuſque, furioſas diaboli præſtigias & lubrica trivia declinantes, ne quemadmodum Jannes & Mambres reſiſtebant veritati, nos quoque Dei præcepto recalcitrantes, cum his qui à ſiniſtris e-
Matt. 25. runt, horrendam olim Chriſti ſententiam audiamus: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus.

§ 11. Nihil autem hic ita aſſertum volo, quod æquiori judicio catholicæ Chriſti Eccleſiæ non omnino ſubmittam: palinodia mox ſpontanea emendaturus, ſi erroris alicubi convincar. Proinde ſi adverſus hos meos libros prius à quoquam pronuncietur, quam error evidenti demonſtratione appareat, contra hunc, mihi ſummam fieri injuriam, jure optimo palam & libere proteſtor.

FINIS.

JOAN-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

IOANNIS WIERI
LIBER
APOLOGETICUS.

Clariſſimo virtute, prudentia ac eruditione Viro,

D. HENRICO WEZIO

LL. Doctori, & Cancellario Clivenſi vigilanteſimo,

JOANNES WIERUS S.

Coronæ honorem iis, qui civem ex hoſtium manibus, vindicaſſent, offerre ſolebant Romani, vir ampliſſime, pervetuſta ſane conſuetudine, & exemplo haudquaquam improbando, ut partim quantum eſſet momenti in unius hominis aſſertione, intelligerent hoſtes: partim vero, ut reliqui hoc laudis ornamento invitati, frequentes ac ſeduli in ſuis defendendis ſtrenuam navarent operam. Quum vero ante annos aliquot viderem innumeros paſſim citra juſtæ inquiſitionis ſtudium, multo minus exactam cauſæ notionem ob maleficii ſuſpicionem non modo crudeliter flammis objici devorandos, ſed (negotium hoc vigilanter dirigente Satana) ipſos etiam judices ſæpenumero in extremam perpetui exitii ruinam prolabi: non diſſimili omnino ratione motus, viam qua priores à flammis liberarentur, alteros ab æternæ perniciei diſpendio vindicarem, com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

monſtrare ſtudui ſex libris de Præſtigiis dæmonum in lucem editis. Licet autem hic operam certe non luſerim, quum ex ſummis magiſtratibus non pauci hoc nomine ingentes mihi gratias egerint, quippe qui prudentiores cautioreſque meis ſcriptis redditi, clementius deluſas à dæmone vetulas jam habent, & ſuæ ſalutis felicitati providè magis conſulunt: nihilominus quoſdam adhuc inſolentis ingenii, & parum grati erga me animi (quæ deteſtanda hujus ſeculi eſt labes) in me neſcio quid molitos poſtea ſenſi, quibuſcum in certamen progreſſus, monamachiæ leges minime detrectavi: num vicerim, penes æquum cenſorem judicium eſto. Tu porro quum ſingulari illuſtriſſimi Principis noſtri delectu, & unitis totius ſummi ordinis ſenatorii ſuffragiis, tum & unanimi bonorum omnium applauſu non ſine divini numinis auſpicio, in Concilii caput, & juſtitiæ antiſtitem, Cancellarium ſcilicet, invitus etiam ſis conſtitutus: hanc noſtram defenſionem libro hoc Apologetico comprehenſam, ut ſub æquo judicii tui arbitrio, & ejuſdem ſingulari patrocinio ſarta tectaque haberetur, tibi cumprimis nuncupandam ratus ſum: idque juſtis de cauſis. Quum etenim Clementiſſimo noſtro Principi libros noſtros ſuperiores conſecrarim ipſiuſque tutelæ commiſerint, tui erit officii, à cujus ore & conſilio ſane ipſius Clementia pendet, noſtræ defenſionis actus in tuam ſuſcipere clientelam. Hoc & eo nomine mihi erit gratius, quod cum bona ob cauſæ noſtræ certitudinem, conſcientia fruar, talem conſequor judicem, qui non modo ſolidioris doctrinæ, & prudentiæ haud vulgaris, modeſtiæque inſignis teſtimonio multis prælucet aliis: verum etiam quem variarum rerum uſu pollere, ampliſſima illa teſtetur Waldſaſſia, cujus adminiſtratione aliquot annis multa cum laude feliciter es perfunctus Sit profecto talis mihi πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. *Trecor miſericordiſſimum Deum, ut te totum regere, & ſuo ſpiritu confirmare dignetur, quo tuam vocationem, cui digne hactenus reſpondes, ad ipſius gloriam & Reipublicæ utilitatem feliciter finias.*

DE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

DE
LAMIARUM
POENA COLLATIO
JOANNIS BRENTII, ET JOANNIS WIERI.

De Grandine, Concio Ioannis Brentii *Germanica, à* Wiero *Latina fideliter reddita.*

QUum incredulitas & idololatria, dilecti in Chriſto, non unius, ſed varii ſint generis inter homines occaſionemque ſubminiſtrent non levem ad corporis & animæ perniciem: ut utranque & agnoſcere & declinare diſcamus, in noſtra vocatione omnibus vitæ diebus pie perſiſtentes, maxime opus erit.

§ 2. Cum primis vero fatendum, Idololatriam non modo nuncupari, quam olim infideles Ethnici ſunt amplexi, cujuſmodi eſt adoratio & cultus imaginum atque deorum, & id genus reliqua: ſed &, ubi ſatanæ ejuſque aſſeclis, lamiis & maleficis tribuitur, quod ſolum divinam ſpectat majeſtatem, dicitur ac eſt idololatria. Eſt item, ubi quis diſpendium paſſus, animo prorſus dejecto, Deum ſupereſſe tutelarem, qui juvare queat, non credit, nec propterea ejus auxilium implorat, ſed aliunde opem quærit: atque utinam numinis favore, dicta idololatria tam apud nos concidiſſet, quam apud Ethnicos interiit. Atqui tam multos eſſe, qui idololatriæ nomen modo commutarunt (teſte ipſa experientia,) re ipſa autem vitam impiam atque adeo idololatriam veram conſervant tuenturque, heu nimis dolendum. Hæc ita ſe habere, oſtendunt publice actus haud ita pridem viſi. Siquidem damnoſo frigore & pruina, grandine & tempeſtate hactenus è cœlo nos aliquando afflixit Dominus Deus, ut ſe adhuc dominari & rebus gerendis præeſſe, teſtatum redderet: ſignificatum & voluit, quid vel momento

Idololatria varia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mento adverſus nos poſſet, quando ſuam declarare potentiam cogitaret. Sed quid viciſſim à nobis fit? nihil aliud quam ſolet.

§ 3. Plerique. n. factam ex grandine vini frugumque jacturam, tam miſerandis tulerunt modis, ac ſi præ impatientiæ enormitate Deum ipſum mortuum eſſe, nec quicquam auxilii ſive in cœlo ſive in terra ſperandum eſſe, credere viſi ſint. Alii ejuſcemodi grandinem non eſſe divinitus immiſſum, ſed à lamiis excitatum, ideoque eas ſimul Vulcano mox eſſe conſecrandas, impudentibus vocibus proclamarunt: ſuorum interea flagitiorum immemores, quaſi ne vel aquæ leviter unquam turbatæ eſſent rei, ſed ante Chriſti tribunal omnino innocentes. En profecto manifeſtam idololatriam & gentiliſmum merum. Enimvero qui in neceſſitate de ope divina diffidunt, Deum velut vita functum ſuis geſtibus teſtati: qui identidem numinis opus diabolo ejuſdemque clientelæ aſſcribunt, ſe fidei Chriſtianæ primordia nec ſcire nec intelligere, oſtendunt palam. In primo ſiquidem fidei articulo Deum omnipotentem eſſe fatemur: & in oratione Dominica præcamur nobis panem quotidianum donari. Similiter & in primo decem mandatorum Dei monemur deos cavere alienos, ac Dominum Deum adorare ſolum. Quid vero de talibus ſentiendum? Hæretici redduntur, uti Marcionitæ, duos facientes deos, unum à quo bona, alterum à quo mala proveniunt: ſicque ipſum diabolum conſtituunt deum, quæ profecto non infima eſt dicenda idololatria.

Marcionitæ.

§ 4. Hiſce animadverſis, operæpretium fuit viſum, nonnihil hoc tempore de tonitru & grandine in hac concione ſermocinari, & breviter indicare, unde illa tonitrua & grandines, à quibus tantopere exhorreſcimus, prodeant, ut id quod hiſce profligandis, ne noceant, uſui erit, percipiamus: ut item invectam à grandine calamitatem in aliquod convertamus commodum. Hoc intellecto, cognoſcemus & recte Deum patrem & filium ejus Jeſum Chriſtum, eundemque adhuc dominari, quamvis à grandine diſpereat meſſis: & quod majus eſt, hac ratione Catechiſmum, id eſt, fidem, orationem Dominicam, decem præcepta rectius intelligemus, vitamque porro magis piam ducere ſatagemus.

§ 5. In primis vero præmonitos vos, chariſſimi, volo, me jam non ita de grandine dicturum demonſtratione naturali, ſed ſecundum Dei verbum. Enimvero eum procreari ſcribunt naturalium rerum periti, quando è terra ſublevantur vapores humidi, & ſolis calore

Pluvia & grando unde.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

calore in aëris medium, ubi nubes hærent, attracti, ab aëris frigore in nubes coguntur condenſanturque: quibus à ſolis calore diſſolutis, gignitur vel pluvia vel grando tempore æſtivo. Pluvia decidit, niſi rurſus ex aëris frigore coaleſcant guttæ: grando autem, ubi eo modo illæ concreſcunt dureſcuntque. Ita illi de grandine ex ratione loquuntur.

§ 6. Cæterum ex Scriptura ſancta diſcimus, quis naturalis ejus ordinis omnipotens ſit conditor & adminiſtrator, & qua occaſione ita ordinet gubernetque. Naſcitur & homo in corpore materno diſpoſitione naturali: verum ſi non exiſteret Deus, qui ejuſmodi naturalem occaſionem crearit direxeritque, nequaquam in mundo naſceretur homo. Eadem eſt grandinis ratio, quem ordine licet naturali procreatum, Deus tamen ejuſdem author in ſuum convertit uſum. Impiorum eſt opinio, diabolum, maleficas & lamias grandinem ciere, eoque vinum & fruges concutere & perdere.

§ 7. Aliter autem longè ex ſacroſancta Scriptura docemur, Deum videlicet ipſum condere grandinem & efficere, at in hunc finem, ut eo iniquos puniat, quo in peccatorum agnitionem perducti, convertantur: pios vero eodem probare conatur, num in vera fide perſiſtere velint. Hujus luculenta habemus teſtimonia in Scriptura divina. In lib. 2. Moſi, cap. 9. legimus, à Deo Moſi mandatum eſſe, ut extenſa manu ſuper univerſam Ægyptum, in homines & jumenta grandinem provocaret. En apertum teſtimonium, quo Deum grandinis eſſe authorem, & immittere, ut hominum ſcelera & impietatem eo mulctet, oſtenditur. Sic & cap. 38. Jobi, loquitur Deus: Perveniſtine ad theſauros nivis, aut theſauros grandinis inſpexiſti? quæ reſervavi ad tempus hoſtis perſequendi, ad diem conflictus & belli, &c. Iterum audimus ipſum Deum teſtari, à ſe grandinem invehi. Adjungam exemplum ex cap. 10. Ioſue, ubi Deum grandinis lapides objeciſſe populi Iſraëlitici hoſtibus dicitur, illiſque plures perdidiſſe, quam gladius filiorum Iſraël abſumpſiſſet. Et Aggæi 2. ait Deus: Percuſſi vos carbunculo, & robigine & grandine omne opus manuum veſtrarum: nec tamen fuit ex vobis, qui ad me reverteretur, dicit Dominus. Duo hic inſinuat vates: prius, grandinem à Deo provenire: alterum, ab eodem impiis offundi, ut puniantur, & ad pœnitentiam redigantur. Poſſit hic dici: Ergo nec ſatan nec lamia quic-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quam in concitando grandine efficiunt. Reſpondeo, Deum, non diabolum eſſe grandinis authorem rectoremque, jam demonſtratum eſſe.

§ 8. Cæterum diaboli ſtudium in hoc omnino propendet, ut tam in temporalibus quàm ſpiritualibus rebus homini nocere velit: at ſine Dei conſenſu poteſt nihil, quemadmodum in Iobo apparuit, cap. 1. & 2. Perditum quidem illum prorſus cupiebat, verum abſque Dei nutu ne pilum certè movere in ipſius capite valuit. Nec Achabi regis prophetas decipere potuit diabolus citra Dei permiſſionem, 1. Reg. 2. Velut etiam in Teſtamento novo, Matt. 8. in porcos quidem ingredi nequivit, niſi peculiari aſſenſu permiſſus. Nec diſcipulos Chriſti tentare ſine Chriſti ſuffragio poteſt, Luc. 22. Satanas expetivit vos, ut cribraret velut triticum: ſed ego pro te oravi, ne deficiat fides tua, Petro Chriſtus ait. Docemur his exemplis, hoſtem generis humani, licet peſſimè erga nos affectum, tamen impotentem quoq; eſſe & nullarum virium, niſi à Deo conſenſum ſortiatur. Si itaque aërem immutare tempeſtatemque ciere nequit dæmon, multo minus lamiæ valebunt.

§ 9. Quî ergo fit, quod lex Imperatoria pœnam maleficis & lamiis decreverit? Sic etenim lex habet: Sunt multi qui malis utuntur artibus, elementa turbantes inficienteſque, nec etiam inſontium vitæ parcentes, ſed inferentes iis damnum: hi cum naturæ ſint hoſtes, ſupplicio afficiantur. Sic & legimus Exodi cap. 22. Deum Moſi dixiſſe: Maleficas non patieris inter vos vivere. Si jam in rerum natura non exiſtit malefica, vel grandinem excitare nequit, cur ex Imperatoris decreto, & potiſſimum ex lege Moſi, quæ ſuam habet ex Spiritu ſancto originem, plectitur? Hic illud conſiderandum, maleficas ex jure Cæſareo & Moſi mandato affici pœna, non quod pro ſuo arbitrio tempeſtatem vel grandinem provocare poſſent, ſed quod ſe totas diabolo manciparint, ita in ſatanæ ſpiritu immerſæ. Ut nihil cum ſuo hero ſatana quam mortalium perniciem cogitent aut machinentur: nec aliter ſentiant, quam à ſe fieri id quod Deo aſſentiente, ipſum efficit dæmonium. Cum enim dæmoni grandinis ciendi poteſtatem facit Deus, tum maleficas ſibi devotas, ut ſua incantamenta adornent, commonefacit diabolus: ubi jam dilabitur grando, non maleficarum potentia fit, ſed quod in dæmonis manu ex Dei aſſenſu fuerit. Hoc modo à ſatana deluduntur maleficæ, quaſi ipſarum exiſtat o-

pus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

pus, quod ſolum Deo permittente ſit effectum. Proinde ejuſcemodi vitam impiam, & infidelitatem maleficarum puniunt leges, non quod quicquam damni ex ſeſe inferre illæ queant, ſed quod ſe facere opinentur, ac dæmoni ſe totas in injuriam & perniciem hominum dediderint.

§ 10. Atqui cur grandine excitato vinum & fruges in agro diſſipare ſatanæ à Deo conceditur? Me antea docuiſſe reſpondeo, Deum concedere demittereque grandinem, ut pios in ſua fide probet, impios vero digno caſtiget ſupplicio, atque ad delictorum agnitionem pœnitentiamque coërceat: nec amplius hic addam.

§ 11. Nunc porro, quibus rationibus præveniri avertique poſſit grando, monſtrare conabor. Hic denuò ſe multi offundunt errores. Plerique conſecratas herbas igni imponunt, dæmonem ex aëre profligari earum fumo rati: ſed luculenta eſt idololatria & incantamentum. Dæmones etenim ſunt ſpiritus, nec omnino ſe ejuſmodi rebus externis abigi ſinunt: & qui in fugandis dæmoniis ac maleficis, talibus utuntur ſuffitibus, maleficis hos potiores non agnoſco, nec ſanè mitiorem merentur pœnam. Alii cornua Aquenſia adverſus tempeſtates inflant, non minori idololatriæ crimine. Nec campanarum ſonitus contra grandinem & aëris concitationes intermittitur. Ea de re nonnihil dicemus. Pii certè tali ſonitu rectè uti poſſent: impii autem baptizatarum campanarum pulſatione ſe dæmones ex aëre fugare, eademque grandinem præveniri credunt.

Idololatria. Incantamentum.

§ 12. Gravis hæc eſt idololatria: primum, quod campanis applicatur baptiſmus: ſecundo, quod clangori aſſcribitur id quod Deum modo concernit. Pii vero in ſuum convertunt uſum, ut dixi, duabus rationibus, ſeculari nimirum & ſpirituali: priori, dum campanarum ſonitu puſillanimes qualecunq; ſolatium concipiunt, quod homines adhuc præ manibus eſſe intelligant: altero, dum tali pulſatione ad indignationis divinæ agnitionem & preces excitantur ignaviores. Pulſando ad orandum monemur, ut ſuam remittat iram miſericors Deus. In gruente tempeſtate, ad ædes ſacras concurrendum, & flectendum ab ira cœleſte numen. Sed cum eo tempore non ſemper templum ingredi liceat, campanas pulſarunt veteres, eo indicio ſignificantes, ut domi non minus attenderetur precibus, quam in templo. Iſtiuſmodi pulſatio campanarum eſſet toleranda: at pulſationi ſolum vel campanis à ſuffraganeo ba-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ptizatis tribuere fugandi dæmonis vel grandinis avertendi poteſtatem, ſumma eſt idololatria, cum hac in re nihil queant. Alii ad grandinem prævertendum, lamias Vulcano litandas proclamant.

§ 13. Quanquam magiſtratum oportet ex legum præſcripto cum his lamiis agere, eaſdemque punire, non tamen ex illarum confeſſione, ſed indubitatis indiciis ac teſtimoniis. At quid? etiamſi omnes lamias abſumpſiſſent flammæ, non tamen propterea deſinerent grando & tonitrua, quæ à Deo, uti dictum eſt, immitti queunt.

§ 14. Quibus itaque rationibus grandinem amoliemur? Supra dictum eſt, Deum grandinis authorem adminiſtratoremque eſſe, & ut grandinem evocet diabolo propter peccata noſtra permitti. Quænam ſunt illa peccata? quis, Deus bone, illa ordine poſſet recenſere? Pauca ſolum, eaque non longè petita enumerabo. Quibus etenim rebus Deum offendimus, in iiſdem nos punire ſolet, uti *Exod. 21.* lex habet: Oculus pro oculo, manus pro manu, dens pro dente, pes pro pede. Prævaricamur vini & frumenti abuſu, proinde iiſdem quoque punimur. Tam dives hic labitur, quam pauper. Cuncta attrahunt divites, non ſecus quam ſi ipſis terra eſſet defectura. Ubi vero impinguati fuerint, horrea & penaria plena, nullus comeſſandi, compotandi & prodigalitatis finis. Inopibus autem communiter hoc ſtudio eſt, quomodo ſuos dominos, quibus pecuniam, fruges decimaſque debent, cautè defraudent.

§ 15. Hinc evenit, quemadmodum Amos 4. dicitur: Vos Samaritæ vi opprimitis tenues, & comminuitis inopes. Propterea pluvi ſuper civitatem unam, ſuper aliam non pluvi. Pars una agri compluebatur: & pars quæ non compluebatur, exareſcebat. Item Aggæi cap. 1. Sic dicit Dominus exercituum: Diligenter perpendite vias veſtras. Seminaſtis multum, & parum infertis: comeditis, ſed non ad ſatietatem: bibitis, ſed non ad inebriationem, &c. Quare? ob id ſcilicet, dicit Dominus exercituum, quod domus mea adhuc deſerta eſt, vos autem curritis, ut quiſque domum ſuam habeat. Idcirco cœli ſuper vos rorem non dant, nec terra proventum ſuum. Ego quoque vocavi ſiccitatem ſuper terram & ſuper montes, ſuper frumentum & vinum, ſuper oleum, & ſuper univerſum quod terra profert, ſuper hominem & ſuper jumentum, & ſuper univerſum laborem manuum. Et apud

eundem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eundem cap. 2. Sic dicit Dominus, Percuſſi vos carbunculo & robigine & grandine omne opus manuum veſtrarum. Quare? quod domus mea nondum eſt extructa, dicit Dominus. Similiter & per prophetam Malachiam cap. 3. loquitur Dominus: In decimis & magnificis donis execratione execrati eſtis vos, quod me univerſi vos adfigitis vel diſpoliatis. Quot ſubditorum non illibenter, nec fraudulenter debitum ſolvunt? Ubi pecunia vel decimæ ſunt ſatisfaciendæ, ad diaboli acervum pertinere murmurant: Quod certe luculentum animi impii eſt indicium.

§ 15. Tam itaque egeno, quam locuplete vitam agente diſſolutam, & vino frugibuſque abutente, ſubminiſtratur Deo occaſio, ut grandinem in vini frumentique exitium admittat. Quapropter lamias flammis eveſtigio tradendas, non eſt clamandum: ejuſmodi etenim vocibus nos ipſos igni adjudicamus. Si vero urgeatur, lamias, ſimileſque homines, qui grandinis cauſa extiterunt, eſſe exurendos, cedo unde ignis ſatis habebitur? Et quem tum omnino invenias ſecurum? Imo ne magiſtratus quidem, nec ſubditus, nec dominus nec ſervus ſecuritatem ſibi polliceri poſſit. Proinde ſi tonitru & grandinis jacturam prævertere voles, ex eadem tua gravia peccata & impietatem agnoſcere diſcito. Convertere ad Dominum, & pœnitentiam age, atque omni ſtudio vocationi tuæ reſpondeto. Si tum quid forte detrimenti accidat, ſua gratia & benedictione tibi id Dominus Deus præſtabit ſarcietque per ſuum filium Chriſtum Ieſum, cui laus honor & gloria cum Deo patre & Spiritu Sancto nunc & in ævum, Amen.

D. IOANNI BRENTIO, *ſacræ Theologiæ Doctori, præpoſito Stutgardenſi, &c.* Ioannes VVierus S. P. D.

SAlve in eo qui nos dilexit, ſuoque abluit ſanguine, quotquot cum vera noſtri ipſius abnegatione, ejus doctrinam amplectimur, & veſtigia ſectamur, ornatiſſime domine Brenti. Cum te juſtis de cauſis ſemper magnifecerim, obſervarim coluerimque ob inſignem doctrinam & indefeſſum pietatis ſtudium, quo ductus tam ſtrenuam hactenus operam in expurganda à tam multiplicis idololatriæ monſtro Eccleſia, navaſti: jam vero multo ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

jori à me loco haberis, & quidem tuo merito, ob eximiam illam, doctam & piam concionem à te habitam, & nuper typis publicatam.

§ 2. In ea enim eleganter & vere doces, idololatriam non ſolum eſſe nuncupandam, quam olim ſectati ſunt ethnici in idolorum ſuorumque deorum invocatione: ſed in eo quoque eam conſiſtere, ſi quando diabolo ejuſque miniſtris, incantatoribus & lamiis attribuitur, quod ad ſolam majeſtatem divinam pertinet: Item, ſi cui infortunium obtigerit, ex eoque animum uſque adeo dejiciat, quaſi nullus ſuperſit deus, qui ſubvinere queat: Nec amplius eum invocat, ſed aliunde auxilium & liberationem quærit. Propterea graviter, nec injuria, cum iis expoſtulas, quorum in ducatu Wirtenbergico vites & fruges à denſo grandine conquaſſatæ perditæque fuere, nec ii calamitatem à Deo invectam ob ſua peccata agnoſcerent, multo minus reſipiſcerent: ſed quicquid id eſſet, lamiis imputandum, iiſque igne abſumptis hoc mali expiandum profligandumque conclamarent.

§ 3. Rectius hic auditores inſtruis, evidentiſſimiſque rationibus & teſtimoniis exempliſque ſacræ Scripturæ demonſtras, grandinem, cujus & cauſas proponis naturales, minime à diabolo procreari nec ab eo ulla ratione excitari poſſe, multo minus à lamiis: ſed Deum omnipotentem ſolum eſſe grandinis & authorem & creatorem, eoque nomine ab illo effici & produci, ut ejuſdem potentia impios puniat, iique ad peccatorum agnitionem compellantur reſipiſcantque: pios autem ejus immiſſione probare ſtudet, num in vera fide conſtanter perſiſtere volent, Exod. 9. Job 38. Ioſ. 10. Aggæi 2. Nec certe vulgarem eſſe doctrinam fatendum eſt, ubi viam commonſtras, qua tuto & cum bona conſcientia ejuſmodi calamitatem quilibet declinare queat.

§ 4. Hæc optime intelligo, mi integerrime Brenti: nec dubito, bonam operam hic reipublicæ Chriſtianæ præſtitam eſſe, à remuneratore cujuſcunque boni uberrimo liberaliter rependendam: cum in hoc negotio hactenus denſiſſimam caliginem plurimorum oculis obduxerit milleartifex, potiſſimum eorum quoque qui Evangelicæ veritatis lumen ſibi præ aliis illuxiſſe confidunt, tam principes, & patricii quam vulgares, quinimo etiam ii quos ex aſſumpta vocatione, in aliam ſententiam ſaniori doctrina alios traducere decuit. Hic cum à te mihi abunde ſatisfactum eſſe agnoſcam, gratiaſque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tiaſque eo nomine tibi agam quam maximas : in altera tamen ejuſdem concionis parte, ubi mihi tecum minus convenit quid deſiderem, candide proponere volui, meamque ſententiam breviter explicare, ut ubi rectius me erudieris, eam commutem, quam ſex libris De præſtigiis Demonum & incantationibus ac veneficiis, inſcriptis, vigilanter examinandam excutiendamque palam omnibus obtuli, ſexto maxime libro.

§ 5. Docuiſti lamias nullam poſſe producere grandinem, aut ullam procreare tempeſtatem, nihilque in iis ciendis conferre : Sed illas à diabolo illudi, ut quando huic grandine conquaſſandi graſſandique poteſtatem permiſſurus ſit Deus, hic lamias commonefaciat, quo ſua incantamenta (vel potius quiſquilias) adornent, ut ubi poſtea ſubſequatur plaga propoſita & calamitas, à ſe inductas arbitrentur : eoque leges punire illas ob vitam impiam & infidelitatem, non quod induxerint aut inducere potuerint malum, ſed quod ſe feciſſe putent, ac diabolo ſe in hoc obligarint. Hic & legem Imperatoriam adducis in hæc verba : Plurimi ſunt, qui malis artibus utuntur, elementa turbant & inficiunt, nec inſontium hominum vitæ parcunt, ſed damnum invehunt : Cum itaque hi homines naturæ adverſentur, mortis ſupplicio afficiantur. Confirmas inſtitutum lege à Moſe promulgata, Exod. cap.22. Maleficas non patieris vivere. Hic non ægre feres, ſi libere id quod ſentio, profiteri quoque audeam. Ex pia etenim & modeſta collatione ſolet tandem erui veritas : Huc omnem ſpectare decet diſceptationem : Nihil hic petulantur, temere aut præfracte à me proponi aut defendi, teſtor eum quem nihil latet.

§ 6. Fateris prius, lamias mente deluſas à dæmone, nihil ejus mali in tempeſtatem concitanda, licet ſecus putent & fateantur, vere deſignaſſe, aut deſignare potuiſſe. Lex autem non de iis loquitur, qui nihil tale poſſunt, ſed qui malas uſurpant artes : Quas vero noſtræ lamiæ uſurpare queunt, cum ſint indoctæ, ineptæ & ſtupidæ, tum ob ſexum, tum ob ætatem? Lex eos quoque explicate nominat, qui elementa turbant inficiuntque : nec id poſſe à lamiis fieri, ipſe doces : Quinimo ne ab ullo quidem homine fieri poſſe, admittes facile. Has item non lædere hominum vitas, de quibus identidem lex dicit, prolixius in meis libris demonſtravi : Cum vero in hac concione te non contraiiſſe legam, hic verboſior eſſe nolo. Si enim veneno quempiam læſerint, non

jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

jam vulgares lamiæ, ſed veneficæ dicendæ ſunt, quas Moſes, Cæſareæ leges, & quæcunque reſpublicæ jure optimo puniunt, nec in controverſiam vel quæſtionem unquam id venit. Propterea ad noſtrarum lamiarum punitionis modum vel ſtatuendum vel confirmandum, nullo modo debet torqueri lex Imperatoria, cujus ne ullum quidem verbum illas concernit, quarum phantaſiam aut vim imaginativam, ut ſe feciſſe opinentur quæ revera non fecere, aut quæ etiam ſæpenumero in rerum natura non ſunt, tantopere læſit veteratorius ille vertiginis ſpiritus.

Venefica punienda.

§ 7. Hinc multa confitentur, potiſſimum in tormentis enormibus ſubditæ quæſtionibus, quæ meræ ſunt fabulæ, nugæ, mendacia, & nec ſunt nec fuere, nec quæ unquam rerum natura patietur, vel admittet. Nec plus his fidei debet apponi in ea confeſſionis parte, qua ſe dæmoni hoc vel illo modo conſecratas dicunt, & propterea in ejus voluntatem & actiones malas conſenſiſſe, quam ubi ſe aërem conturbaſſe, grandinem noxium evocaſſe, ſegetes & vites diſſipaſſe perdidiſſeq; vel quodvis aliud malum iis æque ἀδιωίκτομ, perpetraſſe, libere dicunt & fatentur. Unius enim confeſſionis eadem hora & modo prolatæ ab eodem homine articuli & membra ſunt. Quare igitur illuſionem magis in hoc quam in altero articulo à præſtringente ſpiritu in mente factam, credere malumus? Cum nulla ſit probatio aut demonſtratio, quam confeſſionis incarceratæ, excarnificatæ & dementatæ anus, cui in multis nullam eſſe dandam fidem convenimus, quodcirca non itidem in omnibus, cum nihil certi ex confeſſione erronea deluſæ ejuſmodi mulieris dæmoniacæ decerni aut ſtatui queat.

§ 8. Diabolum etenim, qui illam agitat vexatque, mendacem eſſe & mendaciorum parentem, teſtatur ipſa Veritas. Illa autem à diabolo agitata, & fere ſemper obſeſſa, effatur id quod menti tam valide impreſſit dæmonium, ut nihil aliud credat illa, quam ſe rem veram proloqui: quinimo à diabolo ejus lingua frequenter dirigitur, ut ſecus loquatur quam ipſa mens dictet: quod in non raris mulierculis dæmoniacis fit, ut dictorum poſtea illas à ſatanæ vinculo liberas pudeat, ſi ea in memoriam ab aliis revocentur: id quod coram à monialibus ita læſis in examine non ſemel audivi: quæ etiam ſanæ mihi faſſæ ſunt, quandam, quæ ejuſmodi plurima facinora à ſe deſignata in carcere & tormentis confiteretur, eodem modo in cœnobio à dæmone fuiſſe vexatam, quo reliquæ,

Vide ſupra lib. 4. cap. 12.

quas

quas ab ipſa maleficio affectas credebat: holocauſti tamen materiem ſuppeditare ipſam, licet modo à ſatana obſeſſam, oportuit: quanquam in actione criminali probationes debere eſſe meridiana luce clariores, ſevere jubeant leges.

§ 9. Præterea, ſi in eo ſuo graviſſimo animi morbo ſe diabolo mancipaſſent illiuſmodi anus, non propterea eſſent comburendæ: ſed cum ex intolerabili mœſtitia in eam animi dejectionem & deſperationem inciderint, ſaniori inſtitutione revocandæ, atque ut Chriſto ſe rurſum dedant, conſecrentque reſipiſcentes ab errore, qui ſaltem propriam illarum animam (cujus judicium ſolus ſibi reſervavit Deus) attigit, nec in alios actu ſe expandit, ſedula exhortatione erudiendæ. Sic earum animas lucrabimur, & à morte vindicabimus, ut D. Jacobus docuit. Omnis enim qui peccat, nec facit juſtitiam, & fratrem odit, ex diabolo, & non ex Deo eſt, inquit D. Joannes. Nec item ſcortatores, neque adulteri, neque ſimulachrorum cultores, neque molles, neque ebrioſi, neque maledici, neque avari, regni Dei hæreditatem conſequentur.

Iacob. 1.
1. *Ioan.* 3.
1. *Cor.* 6.

§ 10 Hi quanquam non à Deo ſe voluntate ſolùm, ſed ipſo maximè opere ſepararunt ſcienter, ac diabolicas actiones nulla vitiata phantaſia perfecere, non tamen flammis ſtatim objiciuntur, etiamſi admiſſum delictum in alios quoque extendatur, qui ejus communione graviter peccant: punitionem interim divinam multo duriorem non evadent, niſi convertantur, converſi autem etiam ab ea pœna ſecuri erunt: quemadmodum & illi quos Paulus deſcribit in extremis diebus fore mente corruptos, & circa fidem reprobos. De hæreticis, qui falſa perſuaſione à ſatana ſeducti, Deo, ſibi & aliis injuriam fecere, idem dictum volo, eos nimirum extremo ſupplicio non ita afficiendos, potiſſimum ſi errorem agnoſcunt, ab eoque deſiſtunt: legitime tamen coërceri poſſe, negare nolo. Minus certè à lamiis dictis, ferè omnibus vetulis & ſexus fœminei, ac partim à dæmone vexatis deluſiſque, partim etiam obſeſſis: & nemini noxiis, in magiſtratum aut alios delictum erit.

2. *Tim.* 3.

§ 11. Hinc eos qui miſeras has, dementatas inſonteſque mulierculas, morte puniunt temere, coram Deo graviter delinquere, atque olim ejuſce carnificinæ rationem reddituros, niſi reſipiſcentia propitium conſequantur prius Deum, non dubito. Flagitium mente conceptum Deus punit, qui mentem novit: quemad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

modum qui maritus alterius conjugem aſpexerit, ut ei conjungi deſideret, hic in corde ſuo adulter factus, Dei manum minimè effugiet, à magiſtratu tamen neutiquam velut adulterii reus erit puniendus, quanquam tale animi deſiderium, ſtudium & affectum palam profiteatur, jactet & exclamet. Gladii poteſtatem nequaquam magiſtratui in ejuſmodi peccatis mandatam ſentio.

Lib. 6. cap. 21. ſupra.
An voluntas punienda.

§ 12. Si inſuper voluntatem & conſenſum puniri debere, quis contentioſius urgeat, hunc certè diſtinguere ad minimum oportet inter voluntatem hominis ſanæ mentis, qui facinus aliquod in politiam publicam animo decreverit, idque exequi potuerit, atque in actum perducere cœperit tentaritque: & inter eum qui non itidem mentis confirmatæ, imaginetur ſe velle facere, imò feciſſe, quæ nec fecit, nec in rerum natura etiam plerunque conſiſtere queunt: alioqui tale voluntatis & conſenſus flagitium quoque impingi poſſit melancholicis, fatuis & pueris, qui ſæpenumero falſa perſuaſione inducuntur, ut ſe hæc vel illa ſcelera commiſiſſe credant fateanturque. Quid adhæc amplius in quacunque calamitate vel plaga à diabolo ex Dei voluntate inducta, commiſerunt hic lamiæ, dæmonis juſtitiæ Dei executoris actionibus conſentientes, quam quivis alii, qui ita læſis, fortè ejuſmodi infortunium malitiosè invidia moti faverunt, precati ſunt, & diaboli actiones hoc modo voluntate, conſenſu & imprecatione approbarunt, quemadmodum frequenter nimis uſuvenire experimur?

Mulieres minus puniendas viris.
Viduarum cura habenda.
Exod. 22. Deut. 24. Pſal. 145 Eſa. 1. Hier. 22. 1. Tim. 5. Iacobi 1.
Lamiarum caſtigatio.

§ 13. Mulieres præterea in eodem delicti genere minus viris peccare, minuſque puniendas eſſe, cæteris tamen per omnia paribus, ob imbecillitatem animi, mentis & ingenii, docent variæ leges, quemadmodum prolixè oſtendi lib. VI. cap. 20. Singulari inſuper ratione omnibus viduarum, qualis ferè ſunt ejuſcemodi vetulæ, præcipuam curam impoſuiſſe Deum, teſtatur Scriptura ſancta.

§ 14. Cæterum lamias nulli injurias caſtigandi puniendique non meliorem tutioremq; rationem novi, quam ut à pio eccleſiaſte rectius inſtituantur, diabolo ejuſque inſtinctui & actionibus renuncient, & ſi voles, palam in eccleſiæ rurſus communionem recipiantur pœnitentes. Si graviorem temeritatis & delicti, quod diabolicæ ſuggeſtioni & ludibriis non ſatis fortiter reſtiterint, aliiſque exemplo ſint, quis velit urgere pœnam, ſit exilium ad tempus: pecuniaria inſuper mulcta pauperibus donanda, ſi ſit res ampla domi,

vel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vel quæcunque alia arbitraria pœna pro delicti qualitate & magnitudine, non tamen vitæ.

§ 15. Ad legem à Moſe latam Exod. 22. & à te propoſitam, reſpondeo, in textu Hebraico legi מכשפה לא תחיה : hæc autem verba & decretum à ſeptuaginta ſenioribus ſic reddita ſunt, φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε, hoc eſt, veneficos, vel ſi mavis veneficas, genere fœminino, ut volunt Hebræorum interpretes, non ſinetis eſſe ſuperſtites: ſic legis voluntatem explicuerunt illi ſeptuaginta interpretes. Nec כשה Chaſaph, & quæ ab illo deducuntur, vix uſquam in prædicta Græca tralatione aliter exponuntur, quam ut veneficium ſignificent, id eſt, hiſce Græcis vocibus, φαρμακὸς φαρμακούς, φάρμακα, & quæ hujus ſunt inflexionis. Ita decretum hoc minimè huc ad lamiarum noſtrarum punitionem, quæ non ſunt veneno uſæ, ſed phantaſia deceptæ ſolum, torqueri debet: quanquam vulgaribus facilè perſuaderi aliter poteſt verſione veteris Teſtamenti Germanica, ubi vox Mechaſepha redditur Zauberinne. Huc accedit ipſius Ioſephi natione Hebræi manifeſtum teſtimoniuum, qui explicatius legem ita exponit: Venenum neque mortiferum, *Antiquit. Iudaic. l. IV. c. 8.* neque in alios uſus noxios apparatum, Iſraëlitarum aliquis habeat: quod ſi habere deprehenſus ſit, morte mulctetur, & patiatur id quod facturus erat illis, adverſus quos venenum paraverat. *Supra l. VI. c. 21* Adhæc illud ludibriorum dæmoniacorum genus, quo noſtræ lamiæ aliquot multis annis vexatæ infatuatæque fuerunt, Moſis tempore fuiſſe viſum vel auditum, nemo mihi facile ex veris hiſtoriis fidem fecerit.

§ 16. Moſes ſiquidem & Teſtamenti veteris libri, ſolius quadruplicis incantatorum & maleficorum familiæ meminerunt. *Quadruplex incantatorum familia.* Primæ ſunt illi præſtigiatores Pharaonis, qui præſtigiis regios fefellêre oculos, ut pro veris ficta apparerent, Exodi 7. & 8. id noſtræ Lamiæ neutiquam poſſunt. *Supra c. I. l. II.* Illos hartumim potiſſimum à Moſe appellari arbitror, niſi memoria fallar: *Hartumim.* Biblia etenim Hebraica inſpicere non licuit, cum in arce venatoria hic Betsburgi inter montes circiter quindecim à mea bibliotheca Clivenſi, miliaria, hæc ſcribam, dum illuſtriſsimo meo principi hic meam præſto operam. Alterius generis ſunt, quos mechaſepha, hoc eſt, veneficos appellat, qui nimirum veneno vel medicatis rebus homines vel jumenta è medio tollunt, vel ſimilem inferunt noxam. Tertiæ claſſis ſunt, qui vario & multiplici divinandi mo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

do utebantur. Ad hos pertinent eæ voces, Kaſam, Deut. 18. Hier. 27. Onen, Deut. 18. 2. Paral. 33. Hier. 27. Mich. 5. Nahas, Deut. 18. & 2. Paral. 33. Ob, Deut. 18. Eſa. 19. 1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi paſſim. Iidoni, Deut. 18. Levit. 19. 20. 4. Reg. 23. Eſa. 19. Utuntur quarto Hebræi vocabulo Habar, quando arcana quædam verba à magis muſſantur, quibus ineſſe efficacia mira putatur: quam vocem David uſurpat, ſimul & Lahas, Pſal. 58. ubi aſpidis ad incantantis vocem, aures obturantis mentionem facit.

§ 17. At quicquid eſt harum vocum, nullo modo eam dementationem, quam in vetulis his experimur, ſpectat. Si itaque decretum hoc Moſis contra veneficos promulgatum fuerit, ex præſcripto iidem puniantur: horum patrocinium minimè ſuſcepi, quos & lex Cornelia de ſicariis & veneficis condemnat, Dig. lib. 46. tit. 8. Hanc meam ſententiam eo libentius tranſmittere volui, quod te mihi reſponſurum ſperem, id quod ſummopere oro atque obſecro. Interim faxit miſericordiſſimus Deus, ut ipſius ſpiritu auctus, digne vocationi tuæ reſpondere queas ad Dei gloriam, Eccleſiæ Chriſti incrementum, & animæ tuæ ſalutem. Betsburgi 10. Octob. Anno 1565.

D. IOANNI WIERO, *Illuſtriſſimi Ducis Iuliæ, Cliviæ, &c. medico,* Joannes Brentius.

S. P. D.

SAlve in Chriſto, obſervande vir. Quas è Betsburgo 10. die Octobris literas ad me dediſti, fuerunt mihi gratiſſimæ, non hoc tantum nomine, quod inſignem erga me benevolentiam ſpirant: verum etiam, quod ſummum tuum ſtudium in defendendis innocentibus, aut excuſandis errore magis, quam malitia peccantibus teſtificentur. Nec dubito, quin Deus hanc tuam virtutem clementer approbet. Ut enim quondam, cum Ethnici adhuc graſſarentur in Chriſtianos, ſi quis accuſabatur fidei in Chriſtum, vulgus vociferabatur, Ad leonem; ita his temporibus, ſi quæ mulierculæ, quamvis honeſtæ, inſimulentur tantum veneficii aut incantationis, clamare ſolent, Ad ignem. Quare ſi quis in medium proceſſerit, & admonuerit magiſtratum, ne paſſim ſine ullo diſcrimine, & exactiſſima cognitione in miſeras illas mulierculas ſæviat, eum ego arbitror divinitus

excitatum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

excitatum. In quorum catalogo quum te quoque collocatum videam, laudo tuam humanitatem, & hortor, ut tuum officium, quod cœpiſti, facere pergas.

§ 2. Cæterum quæ admonitu meæ concionis in lucem editæ, de legibus à Moſe & Imperatoribus Romanis adverſus incantatores & ſagas latis, viſum eſt tibi mecum conferre, agnoſco animi tui candorem, & optarim ut ſimiliter affecti eſſent multi, mei quoque ordinis homines, & eadem moderatione ſua inter ſe dogmata conferrent: ſic enim minus eſſet & rixarum & offendiculorum in Eccleſia filii Dei. Dicam igitur initio de mea concione, cui titulus eſt, de grandine. Hæc enim concio, etſi fatear eam à me in chartis conjectam, ut ſoleo, antequam ad concionandum proceſſero, tamen non eſt à me in lucem edita, ſed ab amicis una cum aliis quibuſdam concionibus è chartis meis collecta, & typographo tradita, idque non hoc primum tempore, ſed cum numeraretur à nato Servatore noſtro 1539, & audio eam iterum à typographo ſuperiori anno prælo exceptam eſſe. Hoc idcirco viſum eſt commemorare, ne forte tua humanitas arbitraretur, me data opera eam concionem adverſus tuum ſcriptum, cui titulum de præſtigiis dæmonum feciſti, ſparſiſſe. Deinde vidiſti ipſe, me in ea concione (quam certe neſciebam editam, priuſquam tuas accepiſſem literas, & de ea ab amicis admonitus eſſem, qui & mihi exemplum ejus jam exhibuerunt) nullam inſtituiſſe prolixam diſputationem de ſupplicio illis incantatricibus inferendo, ſed tantum paucis attingere, ne viderer publicas leges damnare: quas ne adhuc quidem damnandas cenſeo. Sed illud ſummo ſtudio & exactiſſima cura agendum & cognoſcendum eſt, ut recte dijudicetur de perſonis, quæ adverſus has leges peccaſſe accūſantur, & tam ſevero ſupplicio obnoxiæ ſunt.

§ 3. Ac video quidem, Imperatoriam legem uti his verbis: Qui malis artibus utuntur, elementa turbant inficiuntque & adhuc affirmo, elementa turbare, non eſſe diabolicæ per ſe, nec humanæ, ſed tantum divinæ virtutis: non dubito autem, quin lex uſurpet verba ſua ex vulgari hominum ſententia, & loquatur ex illorum magorum ſeu incantatricum opinione: hi enim à ſatana ita perſuaſi ſunt, quod artibus ſuis turbent elementa. Punit igitur, inquies, lex voluntatem tantum, & falſam perſuaſionem? Nihilminus: ſed repetat pro opere ipſo perfectum, ut illi loquun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tur, conatum. Nam cum miſera mulier non ſolum ſimpliciter cogitat ſe coćturis aut aliis artibus turbare elementa, verum etiam illud toto animi inſtituto agit, in hoc ſtudium tota incumbit, ut herbas colligat, ſuis execrationibus præparet, ad ignem admoveat, ac nihil earum rerum omittat, quas edocta eſt à ſatana aut ſatellitibus ejus: hic certe lex expedit ſuam ſeveritatem, & punit perfectum illum, quemadmodum jam dicebam, conatum.

§ 4. Nec novum eſt, nec inſolens, quod conatus perfectus habeatur pro facto & opere ipſo. Abraham juſſus eſt unigenitum ſuum filium Iſaacum mactare in ſacrificium: etſi autem angelus revocat gladium ejus, quem jam in filium ſtringebat Abraham, & Iſaac ſervatur incolumis, tamen Deus ipſe reputat hunc perfectum Abrahæ conatum pro facto ipſo: Quia feciſti, inquiens, hanc rem, & non peperciſti filio tuo, benedicam, &c. Quod de benefactis hic dicitur, idem intelligendum eſt etiam de malefactis.

§ 5. His diebus dixit juvenis quidam Stutgardiæ cauſam ſuam è vinculis, qui cum deperiret alterius uxorem expectavit noctu ante domum ejus bombarda inſtructus, dum maritus equo pabulum præberet. Itaque ejaculatus globum per patulum foramen, erravit quidem à marito, ſed occidit equum. Habes hic perfectum conatum. Quare lata eſt in eum ſententia, tanquam in homicidam, qualis etiam vere erat tam coram politico, quam coram cœleſti tribunali. Idem judicatur de eo qui cum uxore aliena deprehenditur in cubiculo clauſo ſolus cum ſola, nudus cum nuda, etiamſi adhuc nihil ſceleris cum ipſa deſignaverit. Hæc accommodanda erunt ad incantatrices, quod etiamſi nec queant elementa turbare, nec quicquam nocumenti hominibus præſtigiis ſuis aut incantationibus inferre: tamen quia voluntas eorum nocendi non conſiſtit intra ſimplicem cogitatum animi, ſed prorumpit foras in perfectum conatum, ſeveritas legum hac in parte non poteſt jure damnari.

§ 6. Idem ſanciendum puto de lege Moſi Exod. 22. Etſi enim video, vocabulum משכח conſtanter transferri pro φαρμακοῦ: tamen non ille tantum judicatur φαρμακὸς, qui alteri exhibet potionem reipſa venenatam, verum etiam qui nocendi & interficiendi animo pro venenata potione arripit errore quodam & porrigit ſalutarem. Quare cum incantatrices illud unum agant, & in illum ſcopum totæ intendant, ut vel frugibus vel paſcuis vel jumentis vel hominibus noceant, ſive utantur veneno, ſive aliis rebus plane impertinen-

Iudicium Ioh. Brentii de Incantatricibus puniendis.

tinen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tinentibus, non poſſunt excuſari, quin habeantur pro nocentibus. Lex Moſi dicit de teſte mendaci, reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitavit: Et quidem magna ſeveritate addit, Non miſereberis ejus, ſed exiges animam pro anima, oculum pro oculo. Si de teſte mendaci, qui nec veneno, nec aliis id genus rebus, ſed tantum lingua ad nocendum proximo utitur, tam ſeveriter judicatur, quid judicandum eſſet de incantatricibus, quæ qualibuſcunque mediis utantur, certe cogitant toto conatu proximo incommodum inferre? Hactenus de autoritate legum: interea autem accuratiſſima cognitione opus eſt, ut recte dijudicetur, quis adverſus has leges peccaverit, & ſupplicio earum obnoxius ſit.

§ 7. Hic ut recte ſentis, magnum diſcrimen habendum eſt inter vere ſceleratos & melancholicos, ac eos qui læſo ſunt cerebro, quive ſimplici ſuperſtitione errant. Quis enim tam crudelis eſſet, qui in hos poſteriores ſeveriter animadverteret? Fuit apud nos juvenis non ineruditus, qui & ſcholis præerat, & ſe honeſte gerebat: Sed tandem eò melancholiæ proceſſit, ut cum audiret aliquem è præceptoribus ſuis, quos ſemper reverenter coluerat, morte extinctum, arbitraretur ſe, quamvis longe abſentem, ejus mali autorem. Referebat nobis, ſæpe venire ad ſe noctu homines neſcio quos, qui nunc hoc, nunc illud ipſi conficiendum mandarent. Quis hunc judicaret homicidam? Imo inter nocentes ipſos magnum diſcrimen habendum eſſe cenſeo: Et malo ut decem nocentes impunes, ſi ulla probabili ratione fieri poteſt, evadant, quam ut unus innocens injuſte plectatur. Inſigne pietatis genus eſt, miſerorum cura tangi.

§ 8. Quare optimi viri officium facere perges, ſi afflictas illas mulierculas malueris ad curam vel tuæ, hoc eſt medicæ, vel meæ, hoc eſt Theologicæ profeſſionis, quam ad gladium aut ignem carnificis remittere. Hæc pauca viſum eſt non ad ſingulas tuarum literarum particulas, ſed ad cauſæ ſtatum reſpondere. Uterque enim eò reſpicimus, ut in maleficas exemplum ita ſtatuatur, ne vel impunitate malum ingraveſcat, vel crudelitate innocentes aut quaſi (quemadmodum Juriſconſulti loqui ſolent) opprimantur. Dominus te clementer cuſtodiat. Bene ac feliciter vale, vir optime. Stutgardiæ, in die Stephani protomartyris, anno 1565.

D. JO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

D. IOANNI BRENTIO, *Theologiæ Doctori, & præpoſito Stutgardiæ, &c.* Ioannis Wierus

S. P. D.

DAtæ nuper tuæ ad me literæ, fuerunt mihi admodum gratæ, quod ſingularem animi tui candorem & modeſtiam declararent, cum metam patienter in meæ ſententiæ explicatione audieris, tuamque viciſſim ingenue propoſueris, mi integerrime Brenti. Proindi ut me denuo audire eadem animi temperantia, & ſi minus recte ſentiam, ſecus docere non dedigneris, te ob commune reipublicæ Chriſtianæ commodum, obnixe oro. Maximi ſiquidem ponderis cauſam hanc eſſe ſentio, in qua tam enormi tyrannide à Chriſtiani nominis magiſtratu ſævitur citra ullam commiſerationem, quæ ſemper hominem Chriſtianum in primis ornare ſolet. Hic autem legum rigorem defendi, ſuumque ſortiri apud te locum, non obſcure arguunt teſtanturque palam habita concio & poſt evulgata, deinde ſcripta mihi haud ita pridem epiſtola.

§ 2. At ego aliter juſtis de cauſis rationibuſque manifeſtiſſimis & quidem non paucis perſuaſus, libro ſatis copioſo jam aliquoties edito, hujuſcemodi dira mortis ſupplicia in vitiatæ phantaſiæ vetulis, nec ullo præſtito revera malitioſo vel aliis noxio opere notis, improbans, tales leges elevo ut irritas prorſuſque ſupprimendas: quarum tamen authoritate magiſtratum recte gladium ſtringere, ſubmergere item, & flammis horrendis dementatas objicere anus, quas lamias dicunt, aſtruere videris. Pœnæ ſiquidem formam licet non exprimas, tamen leges hac in parte defendis, quæ mortis ſupplicium decernunt: at modum ejus heu nimis truculentum, quinimo, ſi verum fateri liceat, pluſquam tyrannicum, inde decreti virtute jam annis nimis multis à magiſtratu obſervatum, ſatis noſti. Ex mea vero ſententia illiuſmodi vitæ privatione coram Deo ita delinquitur, ut rationem in eo die, quo omnis eluceſcet veritas, redditurus ſit tranſgreſſor.

L. Multi. C. de maleficis & mathemat.

§ 3. Porro cum concedas, ex vulgari hominum opinione promulgatam legem de iis qui elementa turbant, &c. Reſpondeo, leges

leges minime ferri debere ex vulgari hominum ſententia, vel deluſarum vetularum opinione, potiſſimum eas quæ inde mortis alios damnant: ſed ex gravibus, indubitatis irrefragabiliuſque cauſis cum matura deliberatione promulgari oportere: quinimo in actionibus criminalibus probationes ipſa luce meridiana clariores, requirere leges, alias dixi. Nec juſtis rationibus hic objici debet perfectus conatus, quem vix imperfectum dici admitto, cum nullus perfectus poſſit appellari conatus, qui perfici nequit. Lamias autem non poſſe perficere quæ conantur, fateris. Concedis enim, deluſas mulierculas in turbando aëre nihil poſſe: ſive tum herbas colligant, execrentur, ad ignem admoveant, vel quaſcunque proferant ex corrupta phantaſia quiſquilias, quibus ne quidem aquæ guttam elicere, aut crepitum ciere (ut cum venia ſic loqui liceat) aut muſcæ nocumentum inferre queunt: quorſum hic conatus nuncupabitur & defendetur perfectus ejuſmodi delira perſuaſio, vel, ſi ita voles, inefficax & puerilis conatus? cur ex legum ſeveritate acerbiſſimo mortis genere plectetur? Quod Abrahamum adducis, qui in filium Iſaacum ſtringens enſem impediebatur ab angelo, atque hunc Abrahami conatum pro facto ipſo à Deo fuiſſe reputatum, & quod de benefactis ibi dicatur, idem de malefactis intelligendum eſſe, hic certè velim nolim, contradicere cogor.

§ 4. Primum Abrahamus ex Dei mandato conatum cœpit rei poſſibilis, & quæ mox perfici poterat, atque perfecta incunctanter fuiſſet mente ſana & inſtrumentis convenientibus, niſi à Dei angelo fuiſſet vetitum: hinc merito pro ipſo opere & quidem perfecto conatus hic inchoatus haberi debuit. Atqui multo ſecus in hoc noſtro negotio res habet, ubi perſonæ ad hujuſmodi verum actum vel conatum ineptæ ſunt, ubi phantaſia corrupta, ubi organa quibus operari putantur, ludicra, ſi culnea, & tali perficiendo operi inidonea ſunt, ut ſi nihil non ſic agant & machinentur, nihil efficient, imò aërem verberabunt & operam ludent. In foro quidem cœleſti criminale eſſe, etiam ſi quis mulierem aſpexerit, ut eam concupiſcat, non diffiteor: verum haud item in foro civili, ubi adulterium non mente, ſed corpore perpetratum vel incœptum, ita ut perfici mox potuerit, punitur: multo minus punietur vitiatæ mentis imaginatio, aut ludicrum aliquod inſtitutum vel voluntas, unde læſioni ſubſecutæ vel aliunde infli- *Conatus perfectus.*

ctæ nihil vel acceſſit vel deceſſit, aut accedere aut decedere potuit. Quare mirari non deſino, quod lamiarum deliram voluntatem in perfectum conatum foras prorumpere, nec legum ſeveritatem hac in parte damnandam eſſe ſcribas. Imò ego tales leges ex vulgi opinione & poëtarum figmentis latas, libero ore calamoque oppugnare audeo: & me conſcientiam læſurum vererer, ſi conticeſcerem: propterea eas quoque explodere deceret quemlibet magiſtratum Chriſtianum, ne rerum ignorantia tam impune hinc ſanguis fundatur innoxius.

Sub tit. de injuriis, aliiſque delictis, lib. 9. al. tit. 11. Supra l. 3 cap. 16.

§ 5. Talem habeo legem illam duodecim tabularum: Qui fruges excantaſſet, pœnas dato, néve alienam ſegetem pellexeris excantando. Si vero obſervantiam multam deberi legum vetuſtati & autoritati exiſtimaveris, eodem jure nunc & olim in ſanguinem, quem tu innocentem dixeris, ſævietur ex quorundam Imperatorum & regum promulgatis ſæpe legibus & edictis contra doctrinam tuam, Lutheri, & aliorum non obſcurorum virorum. Quapropter ut non ſemper legum autoritati & ſeveritati ſtandum cenſeo: ita multo minus in hoc negotio hactenus uſque adeo dubio, obſcuro, & dæmonum præſtigiis involuto, ad carnifices confugiendum eſſe, firma ſtat ſententia. Nec locum hic habet in argumenti tui patrocinium, ſed ad mei inſtituti confirmationem, exemplum à te citatum juvenis illius, qui occidendi animo equum interemit, dum in virum, cujus uxore fruebatur conjunctius, collimando ejaculatur: cum & interficere maritum, & cum ejuſdem uxore congredi potuerit. Sic clarè oſtendis, quid ſit conatus perfectus, nempe ſtudio incœpta actio, quæ ab ipſo juvene perfici valuit inſtrumentis ad hoc idoneis apparatis, & in rei propoſitæ perfectionem jam operantibus ſine ulla vitiatæ mentis deluſione: proinde & optimo jure ſupplicium mortis perpeſſus eſt.

Exod. 22.

§ 6. Quod etiam huc Moſis legem rurſus torquere velis, non certè mihi tecum convenit. Moſes enim de iis loquitur, qui veneno vel rebus noxiis nocuêre, vel damnum dare conati ſunt, idque potuêre: non de his qui ſe lædere aut læſiſſe imaginantur, à quibus nihil mali ulli aut beſtiæ aut homini aut frugibus acceſſit: qui potius deliris hominibus, puerilibus, ſtultis & melancholicis comparari debent, & aliqua ex parte ſimilem ſupplicii ſortem cum iiſdem ſuſtinere, hoc eſt, redargui & rectius inſti-

tui,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tui, vel virgis coërceri, atque arbitraria mulcta, non corporali, ex magiſtratus æquitate in ordinem redigi.

§ 7. Quod item Moſen de teſte mendaci citas, qui mente non deluſus, ſtudio deſtinataque opera ſuo mendacio graviter vel nocuit, vel nocere voluit, atque etiam potuit, nimirum qui alteri falſo teſtimonio intentavit defectionis, ut Hebræi intelligunt, crimen, quare eidem quoque ex teſtimonii virtute fuiſſet moriendum: talis profecto mendax teſtis, author ſanguinis injuſtè fundendi, optimo jure plectebatur, velut etiamnum pleriſque in locis obſervari exiſtimo. Sed quomodo hic cum Lamiis noſtris conferri poterit, cur etiam ſeverior iis infligi debet pœna? id quod tamen urgere videris, cum ille nocere voluit & potuit, & revera nocuit: hæ lamiæ nec nocuêre, nec eo modo potuêre. Ille lingua ſua uſus, qua falſum dare voluit & potuit teſtimonium: hæ ſolum corruptam uſurpant imaginationem, deluſam voluntatem, & ſuas quiſquilias reſque ludicras, quibus omnino nihil poſſunt, etiamſi minime impediantur. Deut.19.

§ 8. Collatis itaque perſonis earumque ingeniis & organis, facilè totius negotii diſcrimen eluceſcet: inde & pœnæ formam minori conſcientiæ læſione præſcribet magiſtratus pius & Chriſtianus: quam tamen conjuncta ſimul & opera veſtra & ſeculari poteſtate in executionem deduci velim, ut nimirum rectius à tui ordinis hominibus doctis & piis erudirentur deluſæ anus, & præſtigiarum dæmoniacarum diſcuſſis tenebris ad veritatis lucem ſaniori mente reducantur: deinde modum pœnæ cum commiſeratione pro tranſgreſſionis qualitate prudens ſtatuat magiſtratus. Qua in re tibi mecum convenire, ſat ſcio. Mihi ſane bene volenti, ut pro ſingulari tua humanitate & candore ignoſcas, quæſo, quod ſeria tua ſtudia & Chriſtiana, dæmoniaco noſtro argumento turbare non deſinam. Deum miſericordiſſimum oro, ut te ſuo ſpiritu in dies magis ac magis augere dignetur ad nominis ſui gloriam, & Eccleſiæ utilitatem. Hambachi 18. Julii, anno 1566.

Nihil reſponſi inde tuli.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

APOLOGIA

Adverſus quendam Paulum Schalichium, qui ſe Principem de la Scala vocitat.

ME profecto optime meritum eſſe de Republica Chriſtiana, & bonam apud omnes iniiſſe gratiam exiſtimavi, quod tanto ſtudio & diligentia pro indubitatæ religionis noſtræ hominibus pugnam cœperim cum principatibus, poteſtatibus, mundi dominis, rectoribus tenebrarum hujus ſeculi, ſpiritualibus aſtutiis in cœleſtibus, cum principe cui poteſtas eſt aëris, qui mortis habet imperium, qui ſeducit totum terrarum orbem, imò cum rege ſuper univerſos filios ſuperbi. Sed opinionem meam longè feſellit inſolens quorundam inſultus, & mala ab iiſdem mihi relata gratia.

Epheſ. 6. *Epheſ. 2.* *Hebr. 2.* *Apoc. 2.* *Iob. 41.*

§ 2. Enimverò præter omnem expectationem inſurgit adverſus me Paulus quidam princeps de la Scala & Hun, Marchio Veronæ, & Dominus Creutzburgi Pruſſiæ, qui numeroſa hac titulorum ſupellectile, & generoſæ familiæ ſatellitio inſtructus, mihi homini non huic ſimillima, ſed tamen domo honeſtiſſima nato bellum denunciat, non certe juſtis de cauſis. Licet autem principatuum illius amplitudo, & plena terroris dominatio me non immerito in fugam conjicere potuiſſent: animum tamen erigit quæ mihi cum dæmone fuit luctæ victoria, quippe qui cum potentiſſimo generis humani hoſte fortiter antea congreſſus, virium mearum periculum fecerim, tanto facilius nunc hujus principis vim atque impetum ſuſtinebo, quanto & inferior is eſt, cauſa noſtra melior. Neque enim velut ille, frivolis altercationibus aut impotenti ulla concertandi libidine flagro, ſed ſolo veritatis indagandæ ſtudio ardet animus: qui ſi aliter eſſet affectus, tamen & ingraveſcens ætas colluctandi fervorem extingueret, & ſcribendi libertatem ac ocium profectiones variæ occupationeſque aſſiduæ ſurriperent. Quo fit, ut non ſim tibi Paule princeps objecturus tuos errores, non calumniaturus tuas contrarietates non nudas alienarum vigiliarum rapſodias, non fabulas Poëticas, non denique quaſdam Platonicorum nugas, quæ in tuis ſcriptis paſſim occurrunt; ſed ad illa tantum loca, quæ circa finem tertii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tertii tui Epiſtemonis contra me potuiſti, reſponſurus, partim tuas calumnias eo quo collocaſti ordine refellendo, partim infirma arcis tuæ fundamenta, quibus niteris, fortiſſimo veritatis vecte ſubvertendo. Ocyus ergo & alacriter in arenam deſcendamus, noſque pro virili exerceamus.

§ 3. In libri tertii Epiſtemonis tui Catholici exordio ſigna contra me præfers & titulum, quo confutationem Præſtigiarum Ioannis Wieri, te parti Encyclopædiæ tuæ recoctæ adjuncturum polliceris: inde non diu cunctatus, de barbariſmo differens, integram fere epiſtolam ad paginas circiter octo, continua orationis ſerie, Ioannis Pici Mirandulani ad Hermolaum Barbarum Florentiæ 4. Non. Iunii ſcriptam anno 1485. tranſcribis. Inde ubi de animæ ab humano corpore ſeparatæ ſeu abſtractæ oberratione & paſſione ex variis diſcurreris: Hinc & utrum peccatum temporis finiti, pœnam finitam recipiat, an infinitam tantum, ex ejusdem Pici tractatu de pœna peccati mortalis, argumentis ſumptis & verbis exſcriptis compilaveris: ad quæſtionem tandem de anima ſeparata, ſive homine poſt mortem, antequam reſurgat, prolaberis, quo copioſum illud cap. 41. lib. 3. Agrippæ de Occulta philoſophia denuo de verbo ad verbum tranſtuliſti, non tamen neglecta interim ea cautione, ut leviter nominis Agrippæ memineris in principio iis verbis: Cum moritur homo, corpus in terram „ revertitur (quod & Agrippa retulit) de qua ſumptus eſt: mens, „ unde deſcendit, in cœlos remeat, &c. „

§ 4. Ea conjunctione copulativa vis innuere, quaſi Agrippa in ea ſolum particula à te non diſſentiat, & reliqua argumentationis demonſtratio tua ſit, quæ ad paginas circiter decem ex eodem capite tranſcriptas ſe extendit, ubi in Eubuli perſona, verbis ſex ſaltem orationem interrumpis continuam abſque debita authoris Agrippæ profeſſione: qui cum hanc myſticam diſceptationem poëtarum teſtimoniis hinc inde confirmarit, ea ſolum ſtudio à te prætermittuntur, ut quæ paulatim ex eodem capite adverſus me in quæſtionem producere ſtatuiſti, non admodum in hoc ſtudiorum genere exercitatis, appareant catholica & myſteriorum plena. Quanquam in eo contextu, quem tuum ex phraſi indubitanter nemo non judicabit, qui in Agrippæ libris minus ſit verſatus, pleraque inveniantur, quæ à Catholica Eccleſia non ita probatum iri arbitrer: cujuſmodi eſt & illud: Ut certum eſt, neminem ſine fide „

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

„ Chriſti poſſe ſalvari: ita probabile eſt, hanc fidem adhuc multis
„ Paganis & Saracenis poſt hanc vitam prædicari in illis animarum
„ receptaculis ad ſalutem, atque in illis velluti in communi cuſto-
„ dia detineri, donec tempus adveniat, quo maximus Iudex meri-
„ torum facturus ſit examen: à qua opione etiam multi Chriſtiani
„ ſcriptores non abhorrent.

§ 5. Cum vero huc tranſtuleris ex poſteriori parte capitis dicti Agrippæ, quorundam patrum teſtimonia, velut Tertulliani, Clementis, Auguſtini, Ambroſii atque Lactantii, inſerveris & tuo ſtudio Chryſoſtomi ſententiam, nihil minus iis oſtenditur, quam Paganis & Saracenis poſt hanc vitam prædicari ad ſalutem in illis animarum receptaculis. Nollem autem longioris digreſſionis moleſtia me fatigare in iis quæ ex profeſſo non in meam contumeliam ſcripta ſunt. Inde ſententiis non conciſis ex eodem capite hinc inde de verbo ad verbum compilatis, orationis filum continuas de conditione inferni, de lemurum natura, & de ſpirituum loco, ubi hac occaſione Agrippæ mentionem denuo obiter facis,
„ in hæc verba: Legimus alibi, abſtuliſſe Deum de ſpiritu qui erat
„ in Moſe, & dediſſe ſeptuaginta viris. Magnum hic (inquit Agrip-
„ pa) latet, ſed non temere revelandum myſterium. Poſtremo abſoluta doctrina hac arcana Agrippæ verbis, ubi licentia dialogiſmi Eubulum induxeris tibi Eulogo reſpondentem, Rem ultra humanum captum, & omni admiratione admirabiliorem animo attentiſſimo audivi Euloge: Mox adverſus me in ſequentem erumpis formam:

„ § 6. Atque hic mihi occurrit quidam medicus, nomine Ioan-
„ nes Wierus, qui hæc omnia nihil aliud aſſerit eſſe, quam præſtigias
„ dæmoniorum, de quibus libros quinque ſcripſit, & prolixe ſatis
„ ſuam intentionem egit. Ita lib. 1. cap. 14. de transformatione al-
„ legat Pſellum, & exemplum quoddam militis. Atqui, inquit, fu-
„ ſiorem ea quæ diximus, aliaque ſimilia agendi modum & ratio-
„ nem, Michaëli Pſello explicavit quidam Marcus dæmonii cultor
„ eximius, in Cherſoneſo Græciæ contermina vitam ſolitariam de-
„ gens. Demones, ait, licet ſexu & propria lingua careant, corpus
„ tamen illud aëreum ſibi conceſſum, pro arbitrio velut nubes vento
„ flante, in varias formas mutant, contrahuntque atque extendunt,
„ quemadmodum lumbricis videtur accidere, ob ſubſtantiam melio-
„ rem, ductuque facillimam: neque ſolum magnitudine diverſitas in

eis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eis accidit, verum etiam figuras coloreſque variant multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrumque eſt natura paratum: qua enim ratione eſt natura facile cedens, ſic in varias figurarum ſpecies transformatur: qua etiam aëreum eſt, diverſos aëris inſtar colores ſubit. Sed aër quidem extrinſecus coloratur, corpus vero dæmonis juxta animi ſui affectus ſpecies colorum mutat, velut & hominis, ſed longe melius, ut quod animæ ſit obedientius. Omnia tamen celeriter dilabuntur ob corporis mobilitatem tenuitatemque. Sic tanquam vir apparet, & mox occurrit ut fœmina: leonis more fremit, ſaltat ut pardalis, latrat ut canis, atque ad utris vaſisque formam ſe aliquando transfert.

§ 7. Lubet non inelegantem hoc loco hiſtoriam apte interponere. Refert Helinandus monachus, ſe audiviſſe ab Ebaudo patruo ſuo, qui à cubiculis erat Henrico Remenſi archiepiſcopo, Lodovici Gallorum regis fratri, quod Henrico archiepiſcopo æſtate quadam in itinere ſomnum meridianum capiente, miles quidam inter cæteros aperto & hiante ore poſt prandium dormiret, è cujus ore viſa eſt ab aliis vigilantibus quædam alba beſtiola muſtelæ ſimilis exiſſe, atque ad vicinum ibi rivulum procurriſſe: cum ſurſum deorſum in ripa rivuli anxia cucurriſſet, nec tranſeundi viam inveniret, quidam ex aſtantibus accedens, evaginatum gladium rivulo anguſto veluti pontem faciens, imponit. Beſtiola ilico rivulum ſuper gladium tranſgrediens, longius procurrit, & ſeſe ſubduxit. Paulo poſt redire viſa, cum iterum notum pontem quærerit, atque eo jam ſublato, diſcurrens tranſire non valeret, idem ille qui antea, rurſum rivuli ripas impoſito gladio conjungit, atque abſcedit. Tum tranſit beſtiola, & ad dormientis adhuc patulum os rediens, videntibus omnibus ingreditur: ac ilico qui dormierat, expergiſcitur: rogatuſque num quid in ſomno paſſus eſſet? Reſpondit, ſe feſſum eſſe & fatigatum, tanquam ex difficili & longo itinere, in quo bis ſuper pontem ferreum flumen tranſiviſſet. Unde ſocii collegerunt, eum (quæ ipſi viderant) vere ſomniaſſe. Mihi vero diaboli ludibrium eſſe videtur, qui ut vigilantes ſocios falleret, aut animam hominis corpoream eſſe, ideoque interituram cum corpore, ipſis oſtenderet perſuaderetque, idolum hoc exiens dormientis corpus & ingrediens, oculis objecit.

§ 8. Et paulo poſt: Simile quiddam, inquit, de Guntiano rege legitur: Neque id mirum eſt. Nam ut idem Marcus loco paulo

ante

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

„ ante citato deinde refert, ſpiritui qui nobis ineſt phantaſtico pro-
„ pinquant dæmones, utpote qui & ipſi ſpiritus ſint: verba per-
„ turbationum & voluptatum nobis inſinuant, non emittentes qui-
„ dem vocem pulſatione quadam & ſonitu, ſed ſermones ſuos abſque
„ ſonitu, immittentes, &c. Capite tandem 15. id exemplis confir-
„ mat, illaque exempla variæ formæ larvarum, & actionum dæmo-
„ niacarum eſſe ait. Hactenus Wierus, qui paſſim eandem aut ſimi-
„ lem ſuis libris cantillat cantionem.

§ 9. Hoc epiphonemate, mi princeps Scalichi, laudi Wiero dari conſtantiam judicabunt alii, qui eam maximopere in te deſiderant, quod contra tuam ipſius nuper editam Baſileæ Encyclopædiam, ut ſcribis, depravatam, & majori ex parte diaboli artibus hæreticam, hoc epiſtemone catholico, palinodiam ſolemniter canis: quod tamen non uſqueadeo in tui contemptum, quam mei defenſionem obiter dictum volo.

§ 10. Adhæc quorſum tanto impudentiæ ſupercilio præjudicium ſtatuere audes, me omnia (antea potiſſimum ex illo Agrippæ capite à te tranſcripta) nihil aliud eſſe aſſerere, quam dæmoniorum præſtigias? quod conſtanter (cum bona tuæ Clementiæ gratia) tibi pernegare non erubeſco. Reliqua mea verba à te Scalichi enarrata agnoſco, quorum mire artificioſam auſpicaris confutationem. Pſellus, ais, dictis noſtris non adverſatur. Ponis nudam iſtam ſubſultationem. Tanquam legislator decretum aliquod ſanciret: verum non contentus tuo excurſu, ſero me profecto tuæ eruditionis & ſapientiæ mancipium fatebor, niſi meam prius de te expectationem ſaniori reſponſione expleveris. Pſellus etenim mecum eas apparitiones dæmonis repræſentationi ſub diverſa forma attribuit, quas tu frequenter animæ obvagantis, & inhoſpitæ occurſui affingis. Longe diverſa, imo pene contraria utriuſque elocutio. Pſelli ſententia aut vera, aut falſa. Si vera, quod innuere videris, cum non ſolum nihil contradicas, ſed etiam ſubdole ab objectionis vadimonio te expedire coneris, tua neceſſario vacillabit. Si ipſius falſa eſt opinio, cur ſubticuiſti reſponſionem? Enimvero qui tacet, conſentire videtur. Pſellus idem profert, quod in me accuſas. Atqui à me diſſentire certe ſtatuiſti, & recte, quando ita lubet: ipſius vero teſtimonium tibi non adverſari ſcribis, & male. Aut enim uterque tuæ opinioni repugnat, aut neuter: ſumus ſiquidem hac in ſtatione individui comites.

Lib. III. *cap.* 41.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tes. At ambo tuam hanc phantaſiam execramur merito. Quocirca poſthac oppoſitiones, è quarum perplexitate extricare te nequis, ſinito intactas.

§ 11. Quod autem hanc hiſtoriam, inquis, Wierus præſtigiis ,,
diaboli tribuat, ut perſuadeat animam corpoream, & idcirco ,,
corruptibilem, non video quibus id rationibus & argumentis ,,
perficere contendat. ,,
Non difficulter ab hoc objectionis telo me vindicavero, quum nihil hic aſſeruerim, quod patrocinii adminiculum requirat: & præter meum ſit inſtitutum, de animæ extra corpus evagantis conditione, longioris diſceptationis telam contexere & perſequi: ſolum ad eam Helinandi concluſionem, ſocios nimirum inde collegiſſe, eum, quæ ipſi viderant, verè ſomniaſſe, meam ſubjunxi non aſſertionem, ſed opinionem: quæ ſi ad tuum minus fecerit palatum, per me quidem licet, nec ſuaviorem ſanioremque ex generoſi principis beneficio recuſabo. Quod vero dicis, non ſequi, omne corpus corrumpi: neque me hac in quæſtione, à meo ſcopo peregrina, quicquam vel affirmare vides, vel negare: ſed intellexiſſe de corpore materiali & compoſito, non diffiteor. Verum enimvero ſi tale quippiam promulgaſſem, quo ſupplicio ad pœnitentiam compelli deberem, haud intelligo. Quorſum inſuper extra meum ſcopum collimabo ad incorruptibile cœlum & elementa non neceſſario, ubi & ſuum habet locum capitis 21. Apocalypſeos exordium? Eſt & Empedoclis opinio, mundum manere eundem ſecundum ſubſtantiam, ſed mutari ſecundum diſpoſitionem.

§ 12. Quod deinde in orationis tuæ progreſſu adverſus Pſelli ex Marco ſententiam à me recitatam transformationis diabo- ,,
licæ cauſam ſtatuis, variorum ſubjectorum aſſumptionem, ea ,,
ſcilicet demonſtratione. Sicut enim homo mediis utens, artifi- ,,
cio naturam omnem imitatur: ſic diabolus medio non indigens, ,,
in momento ſubjectum ſuæ actioni & propoſito conveniens fa- ,,
cit: atque in illud, ſicut anima in corpus, ſe abdit, & illud pro ſua ,,
voluntate regit. Hinc eſt, quod Apoſtolus ait, 2. Corinth. 11. Ipſe, inquit, Satanas transfigurat ſe in angelum lucis. Inde ſequeretur, ſatanam veri angeli ſubjectum aſſumere, & in illo ſe abdere, & pro voluntate ſua illud regere. Sed longè aliam eſſe Apoſtoli mentem, teſtantur præcedentia & ſequentia, ubi de perverſa Pſeudo apoſtolorum doctrina, & de operibus malis loquitur, perma-

nente ſubjecto integro, non de ſubita ejuſdem mutatione, quemadmodum hîc invertitur quæſtio de vario dæmoniacæ transformationis idolo, uti in capitibus ſequentibus oſtendo. Aliud enim eſt, dæmonem corpus aliquod verum aſſumere, & illud apparere, ac regere ubi & quomodo diabolus volet: aliud eſt, mali aliquid à diabolo ſuggeri, quemadmodum peccata multa, & mentem inde vitiari: (nam qui peccat, ex diabolo eſt, teſte Joanne 1. cap. 3.) aliud item, à diabolo obſeſſum eſſe: aliud denique eſt, à dæmone ſimul & in peccata præcipitari, & ab eodem obſideri. Cæterum quod transfigurationis cauſam & modum ſpectat, æquum lectorem cenſoremque ad utriuſque, nimirum Marci & Scalichii, ſententiæ exquiſitam collationem, & reliquam ejuſdem noſtri capitis partem, cui & Tritemii opinionem hujus argumenti annexuimus, relego, ut & ad alia loca huc facientia, quæ ſparſim in meis libris ob materiæ oblatæ occaſionem erunt obvia: quo etiam ſpectabunt Auguſtini ſententiæ paulo poſt enarrandæ: prolixior alioqui foret propugnatio, ſed brevis eſſe laboro.

§ 13. Toto autem cœlo hîc errare Scalichium, teſtatur ipſa veritas, commonſtrant portentoſæ, quibus Satan ſæpenumero apparet, idolorum facies, docent luculenter larvæ in ejuſdem noſtri libri cap. 15. 16. 17. & infinitis aliis locis propoſitæ. Ubi ſub alicujus ante annos multos defuncti forma terret, illiuſne mortui corpus verum induiſſe dæmonem credemus? quod jam conſpicitur ut vivum eſſe ſolet, quum cadaver illud in terris computruerit, ſqualidumque fuerit, vel etiam in patibulo aut rota exeſum, vel à canibus alicubi dilaniatum. Quid, ubi monachum induerit, monachine corpore & cuculla ſceleratam vere mentem exornavit ſatanas? Si hoc valet, fide ſua falluntur, qui in Franciſcani alicujus cuculla ſepulchro mandantur, ut à diaboli machinis ſecuriores ſint. Atqui in cujus ſubjecti ſpecie tentavit Chriſtum diabolus? Si Agrippæ teſtimonium, quo te affici plurimum in tuis ſcriptis video, cum ſymbolicæ doctrinæ magnalia tractas, admiſeris, cucullatum illum fuiſſe, ex picturis tradit in libro de Vanitate ſcientiar. cap. 25. de ſtatuaria & plaſtica.

§ 14. Quomodo præterea cohæreant illæ particulæ, transformationis diabolicæ cauſam eſſe, ſubjectorum variorum aſſumptionem, & diabolum non indigere medio, item in momento ſubjectum

ſuæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſuæ actioni & propoſito conveniens facere, non video. At iſta
proſequitur Scalichius: Cum ergo corpus quieſcit, non niſi ve-
getativa potentia utitur. Ah miſeram conditionem infantium, in
quibus nullus animæ uſus præter vegetativam potentiam: ſpacia-
tur interim rationalis.

§ 15. Subjungit deinde paulo poſt: Et ſi quidem animæ eſſen- „
tia angelis pares ſunt, anne ſubjectum ſive muſtelæ, ſive colum- „
bæ, ſive hominis, ſive alterius cujuſpiam rei aſſumere poſſunt? „
Nequaquam, reſpondeo: & miror ab acutiſſimo philoſopho, &
doctiſſimo ſcilicet Theologo talia excogitari, proponi & defen-
di, niſi peculiari privilegio indultum tibi ſit decernere quod vo-
les. Animæ ſiquidem humanæ hanc corporaturam ſemper expe-
tunt, cui à Deo deſtinatæ, & non corpus muſtelæ. Sequeretur
alioqui primùm, unam animam eſſe & hominis & bruti com-
munem, & informare duo corpora. Non convenit bene inſtitu-
tæ civitati, ut princeps tum proprio, tum cerdonis vehiculo uta-
tur. In ſuo Pimandro divine Mercurius Triſmegiſtus dicit, aliud
corpus quam humanum, non capere animam humanam: neque fas
eſſe, in corpus animæ ratione carentis, animam rationalem cor-
ruere: Lege enim divina talem generationem prohiberi, multò
minus figura humana exutam in corpora degenerare brutorum:
atque hunc impium eſſe errorem. Si autem veræ muſtelæ ſub-
jectum veram militis aſſumpſiſſe animam præfracte urgeas, cedo
ubinam hæc muſtela alba, quæ ex militis ore viſa eſt aliis vigi-
lantibus exiſſe, tam quiete citra ullius motus ſenſum antea in cor-
pore latuit? per quos meatus milite non excitato eluctata eſt? œſo-
phagus & arteria aſpera viæ ad os communes & ſolæ, ob angu-
ſtias neutiquam admittunt, nec rerum natura patitur: ubi item in
corpus regreſſa manſit? redientem enim ad dormientis adhuc os
patulum videntibus omnibus ingreſſam fuiſſe, tradit hiſtoria.

§ 16. Atqui rationis fulcimentum, quare animæ tali aſſumpto
ſubjecto, hominibus appareant, ſubdis, ſcilicet, ut ea re aliquid
portendant, inquiens, Deo ita volente, vel ut ſomniantem admo- „
neant. Quæſo autem, qua de re hunc militem admonuit hæc mu- „
ſtela induta anima, vel cujus eventus fuit portentum? De nulla ſi-
quidem re vera militem admonuiſſe animam hanc, docet ipſius
interrogati reſponſio. Nam ſuper ferreum pontem flumen non
tranſierat miles, nec difficile & longum iter perpeſſus. Nec eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quod ad animam reſponſum referas: hoc enim poſtea negas, animam videlicet non eſſe prolocutam, ſed militem locutum. At ſit quod velis, quid inde admonitionis divinæ vel portenti ſucceſſit? Non eſt quod longius ſubterfugias. Hanc mehercule reſponſionem à Wiero minime expectavit Scalichius: quare ſi propria ipſius verba ſiniſtre in me dicta, pro genuinæ ſuæ muſtelæ philoſophica defenſione, in ipſum retorſero, mihi veniam dabit. Quod attinet ad beſtiolam ſimilem muſtelæ, ſi ea quæ dicta ſunt expendiſſet, haud dubie hac de re, & aliis permultis, quorum ibi meminit, longe rectius ſenſiſſet, & digito compeſcuiſſet labellum.

§ 17. Sed ad inſtituti confirmationem, alio virum ſenem trajicere conatur hic jaculo, ſcilicet: „ Si ludibrium diaboli fuit iſta „ muſtela, quomodo igitur miles feſſus & fatigatus fuit? quomodo illa eveſtigio referre potuit? Qua arte autem hîc evaſero, auſculta pauliſper. Experrectus miles, num quid in ſomno paſſus eſset rogatus, reſpondit, ſe feſsum eſse & fatigatum, tanquam ex difficili & longo itinere, &c. Jam nemo diffitebitur, ſomnorinas imagines ſæpenumero ex humoribus & ſpiritibus hic ſibi convenientibus, à diabolo inphantaſticis organis excitari, & idolis, quæ exhibere vult, confirmari, ſive illa ſint ſuavia, ſive terrifica, ſive etiam vana: ex quibus revera quoque vel voluptas, vel dolor conſequitur, ſentiturque inter ſomniandum, etiam ubi talis ſpecies nunquam antea menti fuerit objecta, aut viſa vigilanti, vel nullo affectu quis erga talem in mente aut cogitatione ante ductus fuerit, imo ab ejuſmodi ſimulachro vel objecta in ſomnis actione ſemper abhorruerit: vulgaria ſiquidem ſomnia pro humorum, cogitationum & affectionum dominio naturæ ductu ferè dirigi non ignoro. Sic fit, ut caſtiſſimæ vitæ viro (quanquam ſanguinis etiam pituitoſioris, qui nihil ſpurci pridem in animo concepit, vel admiſit, quem nec vigilantem obſcœna ſuggeſtione in conſenſum pertrahere potuit dæmonium) aliquando tamen alicujus fœminæ nunquam viſæ, cum qua congrediatur, delectabile obveniat ſimulachrum in ſomno, unde tantus voluptatis ſenſus percipitur, ut cum multa titillatione ſeminis profuſio conſequatur. Eadem ratione in aliis turbulenta laborioſaque ſomnia in phantaſiæ organis poſſe à dæmone inter dormiendum cieri judico, unde & manifeſta laſſitudo & fatiga-

fatigatio ſentitur. Te ſtabuntur hoc ipſum & eorum ſomnia, qui incubum morbum patiuntur, quemadmodum lib. III. cap. 18. oſtendi.

§ 18. Cæterum ut firmior huic defenſioni accedat fides, eximium purioris Theologiæ antiſtitem Auguſtinum tibi adducam: Suadent, inquit, dæmones miris & inviſibilibus modis per illam ſubtilitatem ſuorum corporum, corpora hominum non ſentientium penetrando, ſeque cogitationibus eorum per quædam imaginaria viſa miſcendo, ſive vigilantium, ſive dormientium. Item lib. III. de Trinitate: Si corpora ipſa terrena nonnullis artibus & exercitationibus modificata, in ſpectaculis theatricis tanta miracula exhibent hominibus, ut hi qui nunquam viderunt, talia narrata vix credant: Quid magnum eſt diabolo & angelis ejus, de corporeis elementis per aëra corpora facere, quæ caro miretur: Aut etiam occultis inſpirationibus ad illudendos humanos ſenſus phantaſmata imaginum machinari, quibus vigilantes dormienteſve decipiat, vel furrentes exagitet?

Lib. de divinat. dæmonum. c. 3. & 5. item lib. de Spiritu & anima.

§ 19. Idem de ſpiritu & anima, & legitur in Decretis: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & ſeducunt. Unde quædam mulierculæ poſt ſatanam converſæ, dæmonum illuſionibns & phantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profitentur nocturnis horis cum Diana paganorum dea, vel cum Herodiade, vel Minerva, vel innumera mulierum multitudine equitare, vel earum juſſionibus obtemperare. Quapropter ſacerdotes Dei prædicare debent populo, ut noverit hæc falſa omnino: & non à divino, ſed maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari. Ipſe namque ſatanas, qui ſe transfigurat in angelum lucis, cum mentem cujuſque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubjugarit, ilico ſe transformat in angelum lucis, in diverſarumque formarum ſpecies & ſimilitudines, & mentem quam captam tenet, in ſomnis deludens, per devia quæque deducit. Et quoniam ſolus hoc patitur ſpiritus infidelis, nec in animo, ſed in corpore evenire opinatur. Quis enim in ſomnis & nocturnis viſionibus non extra ſeipſum deducitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam vigilando viderit? Idcirco nimis ſtultus & hebes eſt, qui hæc omnia quæ in ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur.

Cap. 28. 26. q. 5. Epiſcopi ex concilio.

Contra Scalichium, qui transformationis diabolicæ cauſam ſtatuit ſubjectorum variorum aſſumptionem.

§ 20. Et de Civitate Dei libro XVIII. capite 18. Non ſolum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

animum, ſed nec corpus quidem ulla ratione crediderim, dæmonum arte vel poteſtate in membra vel lineamenta beſtialia veraciter poſſe converti: ſed phantaſticum hominis (quod etiam cogitando, ſive etiam ſomniando per rerum innumerabilium genera variatur, & cum corpus non ſit, corporum tamen ſimiles mira celeritate formas capit, ſopitis aut oppreſſis corporis hominis ſenſibus) ad aliorum ſenſum neſcio quo ineffabili modo figura corporea poſſe perduci, ita ut corpora ipſa hominum alicubi jaceant, viventia quidem, ſed multo gravius atque vehementius, quam ſomno, ſuis ſenſibus obſervatis: phantaſticum autem illud veluti corporatum, in alicujus animalis effigie appare atſenſibus alienis, taliſque etiam ſibi homo eſſe videatur, ſicut talis ſibi videri poſſet in ſomnis, & portare onera: quæ onera ſi vera ſunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim vera onerum corpora partim jumentorum falſa cernentibus. Reliqua vide in noſtro lib. IV. cap. 22,

,, § 21. Sed ad ſequentia mox Scalichii verba progrediamur.
,, Neque propterea, ait, corporeas animas, ut Tertullianus, aſſeri-
,, mus: neque tranſire de corpore in corpus, quatenus animam, ut
,, Pythagoreis aſcribitur: transfigurari autem nemo dubitaverit,
,, hoc eſt, non eſſentiam, ſed figuram, id eſt, externam formam mutari aſſumptione. Sed ne hic quidem quicquam definimus. Tantum certe philoſophum hic ſibi in duabus contradicere lineis, nimirum transfigurari nemo dubitaverit, & Ne hic quidem quicquam definimus, tibi condono, calumniæ occaſionem hinc non quæſiturus, licet cum tanta modeſtia in me neutiquam inquiratur.

§ 22. Huc accedit, te hic negare animas de corpore in corpus tranſire, quod de animæ militis in muſtelam transgreſſione affirmaſti. Tu ipſe teipſum judica. Jam denuo circitur duas paginas cum dimidia ex dicto cap. 41. lib. III. Agrippæ de occulta philoſophia tranſcribis, ut Wieri præſtigiæ illuſtriores, uti ſcribis, fiant: ſed quanam fabularum emendicatione, penes benevoli lectoris cen-
,, ſuram judicium eſto. Videamus, ais, quid apud Saxonem Gram-
,, maticum, Danicæ hiſt. lib. V. annotatum ſit, ſcilicet: Aſuitum
,, quendam & Aſmundum inter ſe communibus votis conjuraſſe,
,, quemnam illorum vita prolixior excepiſſet, mortuo contumulan-
,, dum. Tandem Aſuitus morbo conſumptus, cum cane & equo

ſuo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſuo vaſto mandantur antro, cum quo & Aſmundus ob amicitiæ ,,
jusjurandum vivus contumulari ſuſtinuit, cibo quo in longum tem- ,,
pus veſceretur illato. Tandem Ericus Sueciæ rex, eo loci cum ,,
exercitu pertranſiens, Aſuiti tumulum, theſaurum ineſſe ratus, ,,
perfrangens, adaperta ſpecu, eductum Aſmundum luci reſtituit: ,,
quem videns tetro oris habitu, funebri tabe obſitum, & profluo ,,
ex cruda cicatrice ſanguine cruentatum (quippe Aſuitus noctibus ,,
redivivus, crebra colluctatione lævam illi aurem abruperet) ſecti ,,
vulneris cauſam referre juſſit, quam ille narravit iis verſibus: ,,

Quid ſtupetis, qui relictum me colore cernitis? ,,
Obſoleſcit nempe omnis vivus inter mortuos. ,,
Neſcio quo Stygii numinis auſu, ,,
Miſſus ab inferis ſpiritus Aſuit, ,,
Sævis alipedem dentibus edit, ,,
Infandoque canem præbuit ori: ,,
Non contentus equi vel canis eſu, ,,
Mox in me rapidos tranſtulit ungues, ,,
Diſciſſaque gena ſuſtulit aurem. ,,
Hinc laceri vultus horret imago, ,,
Emicat inque fero vulnere ſanguis. ,,
Haud impune tamen monſtrifer egit: ,,
Nam ferro ſecui mox caput ejus, ,,
Perfodique nocens ſtipite corpus. ,,

§ 23. Non diſſimile huic legitur in Cretenſium annalibus, ma- ,,
nes, quos ipſi Catechanas vocant, in corpora remeare ſolitos, & ,,
ad relictas uxores ingredi, libidinemque perficere: ad quod evi- ,,
tandum, & quo amplius uxores non infeſtent, legibus municipa- ,,
libus cautum eſſe, ſurgentium cor clavo transfigere, totumque ,,
cadaver exurere. Miranda proculdubio ſunt hæc, ait Agrippa, ,,
& opinioni inimica videri poſſent, niſi fidem facerent & latæ le- ,,
ges, & creditæ antiquitatum hiſtoriæ. Hic Scalichius præoccu- ,,
pans, ex ſuo interſerit ſolennem interrogationem, ſi quis demo-
num præſtigiis, quicquid id eſt, aſſcribere fortaſſis vellet: At præ-
ſtigiis diaboli quid clavus ob eſt? ,,

§ 24. Hic unico verbo lectori æquo & prudenti ex Ariſt. 1. de ,,
Cœlo cap. 6. ſatisfecero. Fieri nequit, quod non poteſt eſſe factum, inquit ille. Num vero in omnibus ſuis narrationibus ſit creden-

dum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

dum Saxoni Grammatico, in ſimilis fidei hiſtoria à me confutata demonſtravi lib. III. cap. 15. Accedat & teſtimonium Cardani docti & inſignis philoſophi, qui poſt enarrationem de Duffo rege ex Boëthio hiſtoriographo repetitam lib. xv. cap. 80. de Varietate rerum, ſuam ſubjungit ſententiam de quibuſdam hiſtoriarum ſcriptoribus in hæc verba: Quæ Boëthius refert, condendæ hiſtoriæ haud jucundæ non ignavus author, alliciendi lectores cauſa conſcripſit: ut quos Scythica facta, moreſque, tum regionis deſcriptio non delectarent, fabulæ ſaltem tædium minuerent. Neque id vitioſum hiſtorico: ſed ubi hiſtoria per ſe ſterilis eſt, licet eam jocis ac fabulis exornare. Quamobrem & jure ab his T. Livius abſtinuit, & Herodotus juſte damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur.

Lib. II. hiſt. Scotorum.

§ 25. Cæterum qui in hanc tecum palæſtram progredi, & producta hæc tuorum myſteriorum arma eripere tibi volet, ad primum concides amplexum, cum anilium fabularum fulcris præter mentem, mea quidem opinione, nitaris. Hanc profecto pertinacem contra mea ſcripta, animi inſolentiam non poſſum non mirari in tam celebri philoſopho & viro principe. Quis leviter veræ philoſophiæ rudimentis initiatus, tibi hanc mortui & vivi cum cane & equo contumulationem eo modo peractam conſentiat? Quis catechumenus, religionis Chriſtianæ elementis ſaltem perfunctorie imbutus, Aſuiti noctibus redivivi mordacem colluctationem, cum Aſmundo fideli amico in ſpecu habitam, affirmare auſit? Quis ſtolidi ſenſus ſpiritum Aſuiti (ſic enim habet carmen) vel etiam ipſum Aſuitum, ſi ita voles, ab inferis miſſum, dentibus alipedem canem & equum in ſepulchro voraſſe, & amiciſſimi lævam avulſiſſe aurem, deinde caput Aſuiti in ea monomachia ſubterranea abſciſſum, & corpus ejuſdem perfoſſum crediderit? O quantum eſt in rebus inane? quam credula mens hominum, & arrectæ fabulis aures? Cur quæſo Scalichi Pauſaniæ teſtimonium præteriiſti, quod eodem loco ex Delphorum interpretibus acceptum, intertexuit Agrippa? Eſſe videlicet dæmonium quoddam infernum, quem Eurynomum dixerunt, qui mortuorum carnes abſumeret & devoraret, ita ut vix nuda relinquerentur oſſa. Spiritum aliquem terreſtri alimento cibari, & propterea carnes devorare, nemo niſi mentis luxatæ, Pauſaniæ, Agrippæ, aut tibi concedat. At quis, Deus bone, Delphorum interpretibus fidem derogarit?

§ 26. Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 26. Si inſuper tu fidem nobis feceris, mortuorum manes vel animas in corpora putredine & ſqualore deformata remeaſſe, & ad uxores hæc ſic ingreſſa, cum eiſdem libidinem exercuiſſe, neceſſario hos homines verè revixiſſe ſequetur. Nam ad illius actus perfectionem neceſsario requiritur verus ſanguis, ſpiritus, caro, nervi, tendines, & reliqua organa huic deſtinata merè viva: quinimò homo ipſe non modo vivus, ſed & cujus valetudo non ſit omnino labefactata. Si itaque revixerint, & matrimonium concubitu coluerint, contra hos injuria ſunt latæ leges: ſi non revixerint, quorſum in mortuos ſtatutæ leges? quorſum defuncti cor clavo transfigendum? Sed leges ex informatione ſiniſtra promulgatæ, nequaquam parem cum bene conſtitutis merentur exiſtimationem. Atqui ad hiſtoriarum antiquitus creditarum prærogativam confugis. Verum ſi vetuſtatis ratione quibuſvis narrationibus ſit credendum, tibi examinandam non Apuleii metamorphoſim, & veras Luciani narrationes, ſed Turcarum Alcoranum offero: ſi & antiquas Chriſtianæ religionis hiſtorias requiſieris, libros Conformitatum D. Franciſci evolvendos addam. Non ſemper quis ſcripſerit, & quo tempore, ſed num vera pronunciarit, inquirendum. At mentis oculos iis hominibus, qui ſuprà enarratas hiſtorias pro veris vendicarint, præſtigiis obſcuratos eſſe, jurarit profectò quilibet etiam barbarus. Nihilominus ut fidei pondus eædem ſortiantur, ex eodem capite ſic inſtitutum proſequi non deſinis.

§ 27. Neque demum, inquit idem Agrippa, à Chriſtiana religione alienum eſt, animas multas ante univerſæ carnis reſurrectionem ſuis corporibus reſtitui poſſe: quin & multos credimus ſingulari Dei beneficio cum corporibus in gloriam aſſumptos, multos etiam vivos in infernum deſcendiſſe: audivimuſque non raro mortuorum corpora è ſepulchris per dæmones ſublata, procul dubio non in alium uſum, quam incarcerandis torquendiſque ſuis manibus. Verum ad hos corporum carceres & vincula accedunt etiam viliſſimorum & teterrimorum locorum habitacula, ubi Ætnei ignes, aquarum ingluvies, fulgurum & tonitruorum concuſſus, terrarum voragines, atque ubi regio lucis inops, nec radiorum ſolis capax, ignaraque ſyderum ſplendoris, perpetuis tenebris, & noctis ſpecie caligat. Mirum eſt, cur hîc Homeri vetuſtiſſimi Poëtæ verſus ad myſteriorum ſuo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rum certitudinem firmandam non adjunxerit Scalichius, quos tamen Agrippa poſt verbum illud Caligat, ſic annectit: Quo apud Homerum perveniſſe fertur Ulyſſes, ubi canit:

Cymmerios fama eſt populos hîc eſſe, cavernis,
Perpetua nebula, cæcaque caligine merſos,
Quos oriens nunquam, nec cum declinat in undas.
Sol videt, æterna miſeri ſub nocte premuntur.

Sed Poëtarum teſtimonia non tantam fidem in myſteriis aſtruendis mereri, facile noverat Scalichius: propterea ex Agrippa ſermonem ita perficit: Neque vero omnia illa inanes nugæ ſunt, quæ de Patricii antro, Vulcani ſpeluncis, Ætneis crateribus, Nurſiæ ſpecu, multi memoriæ prodiderunt, atque quæ inibi viderunt & cognoverunt, teſtati ſunt. Narrant ſiquidem iſtis majora Saxo Grammaticus de Geruthi regia & Ogarthiloci cavo, &c. Reliquam Scalichii narrationem ex Agrippæ verbis de rerum monſtris, hîc perſequi nolo, ne lectori tædium parem, & modi limites tranſiliat propugnatio ſatis per ſe omnibus jure cognita & probata. Finita autem verborum Agrippæ repetitione, decretum promulgat hic noſter Scalichius: Exempla illa rem veram teſtantur. Non certè omnia, quod manifeſtè demonſtravi.

§ 28. Verum ut majorem, non mihi, ſed Agrippæ fidem tribuat Scalichius, poſt conſarcinata in ſuis libris ſparſim quam plurima ex Agrippæ libris de Occulta philoſophia, non etiam ſemper detecto auctoris nomine, volui ipſius Agrippæ cenſuram de ſuis iiſdem libris maturiori ætate editam, ex libro de Vanitate ſcientiarum, cap. 48. de præſtigiis, proponere in hæc verba: De magicis ſcripſi ego juvenis adhuc, libros tres amplo ſatis volumine, quos De occulta philoſophia nuncupavi: in quibus quicquid tum per curioſam adoleſcentiam erratum eſt, nunc cautior hac palinodia recantatum volo: permultum enim temporis & rerum in his vanitatibus olim contrivi. Tandem hoc profeci, quod ſciam, quibus rationibus oporteat alios ab hac pernicie dehortari. Quicunque enim non in veritate, nec in virtute Dei, ſed in eluſione dæmonum, ſecundum operationem malorum ſpirituum, divinare & prophetare præſumunt, & per vanitates magicas, exorciſmos, incantationes, amatoria, agogima, & cætera opera dæmoniaca, & idololatriæ fraudes exercentes, præſtigias

Agrippæ cenſura de ſuis libris de occulta philoſophia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

gias & phantaſmata oſtentantes mox ceſſantia, miracula ſeſe operari jactitant, omnes hi cum Ianne & Mambre & Simone Mago æternis ignibus cruciandi deſtinabuntur. Hactenus Agrippa. Plura in ſequenti Apologia.

§ 29. Non contentus vero ſuperioribus in me calumniarum aculeis Scalichius, ad Auguſtinum inde confugit, recitantem, quomodo Ioannes monachus cuidam religioſiſſimæ mulieri, eundem impatienter videre cupienti, nocte in ſomnis apparuerit. Deinde eveſtigio infert: Quid ad id Wierus, præſtigiamne dicet? Non, inquam. Cur itaq; tu ſecus ex inani quodam tuæ imaginationis præjudicio, quid ego dicturus ſim, ſtatuis? Sed nimio contradicendi ſtudio falleris, & à veritate multum aberras. Tam ex angeli miniſterio in ſomniis poteſt apparere pio homini forma pii, quam impii ſpecies impio, dæmonis opera. At decreto præcipiti præcocique nimis, abs te citra cauſæ cognitionem condemnor hiſce verbis: Errat igitur Wierus: & poſt denuo gravius. Hactenus me vel minimi quidem errati à te convictum eſſe non agnoſco: & me præſtigiis tribuere, quod angelis Dei, &c. tribui debet, quemadmodum & quod hic contra Auguſtini mentem ſentiam, ut ſcribere non te pudet, id totum tibi pernego. Inſimulare & probare ſemper diverſa fuêre. Sed quæ hæc impudentia? quæ nam philoſophiæ pars, quodnam juris privilegium eam tibi donavit licentiam, ut & actoris & judicis ſimul perſonam ſuſtinere poſſis? Cæterum num à me errores tui hîc ſint detecti, & inconditæ contrarietates tibi velut digito oſtenſæ, aliorum eſto judicium. Errare quidem me poſſe non diffiteor: ſed quod ullum tu mihi erratum vere adhuc commonſtraris, minimè fateor. Fortaſſis æquioribus multo rationibus tuos libros erroribus refertiſſimos eſſe, quod in me citra demonſtrationem malevole effutis, pronunciabunt alii, qui prius editos tuos ex autographo cum poſterioribus contulerint. Atqui in tam erudito philoſopho adeo protervam reſidere calumniandi libidinem, certè dolendum eſt. Si tam mihi pruriret calamus, ſuppeteret ocium, & aliena vitia gravius inſectari permitteret conſcientia, admodum ſanè luxuriaret orationis argumentum. Sed frivolis altercationibus longè præſtat modeſtia.

§ 30. Porrò nec alterius te denuò, Scalichi, pudet calumniæ, quam falsò impingis, dum univerſale pro particulari, aut genus pro ſpecie mihi inique immutas obtrudiſque. Si etenim te homi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

nem impudentem dico, non omnes tum homines impudentiæ inſimulo, ſed te ſolum. Scribis me lib. 1. cap. 22. dicere, præſtigias dæmonum evanuiſſe, poſtquam Evangelium neopiſti ferventius hominum mentibus inſonare cœperunt, ut ne levia quidem ejus veſtigia videantur reliqua, &c. Hîc collatis meis verbis innoteſcat veritas. Ubi in hoc capite nomina diverſa dæmonum ex actionis varietate apud Ethnicos, diſtincta quoque ex officiis apud Latinos, dæmonum inde Poëticorum nomenclaturas, & dæmones familiares explicuiſſem, tandem argumenti ductu, diaboli quoddam terriculamentum, noſtratibus dictum Sibyllas albas, annumero, olim mirè apud nos famoſas, quæ tamen ardentiori Evangelii prædicatione evanuiſſent, iis verbis:

„ § 31. Ludibria inſuper quædam diaboli ad noſtra ætatis cre-
„ pundia, ante doctrinam Evangelii è ſuperſtitionum tenebris minus
„ evolutam repurgatamque, in Germaniæ noſtræ locis plurimis ob-
„ ſervabantur, familiaria adeo, ut publicæ lemurum (albas mulie-
„ res & Sibyllas albas vernaculo ſermone appellabamus) choreæ
„ hoc vel illo loco celebratæ narrarentur. Eratque hoc larvarum ge-
„ nus apprimè infeſtum puerperis, & infantibus lactentibus, cunis
„ adhuc inhærentibus. Quod etſi olim erat frequentiſſimum, cum
„ Satanæ præſtigiis nimium tribueretur, Chriſtoque ejus ſupplanta-
„ tori, ac noſtro patrono unico ignavius adhærerent animi, diabo-
„ lo ludente, ridente, variiſque artibus, quibus ad ſe imperitam mul-
„ titudinem illexerat, impium cultum ſtabiliente: tamen poſt purio-
„ rem ferventioremq; Evangelii prædicationem mentibus hominum
„ inſonantem, id uſque adeo evanuiſſe, eſt quod Deo gratias aga-
„ mus ſummas, ut ne levia quidem ejus veſtigia videantur reliqua.

§ 32. Jam me cognitioni, obſervationi & eventui ſiſto. Teſtimonium mihi perhibebunt noſtrates, quotquot unquam de hoc ludibrio Satanico quicquam vel ſolo aliorum relatu cognoverunt. Sed octavo capite ejuſdem libri vatum diabolicorum authoritatem præcipuam manſiſſe uſque ad CHRISTUM æterni Dei filium: eoque nato, & ſuæ legationis miniſterio in terris fungente. deſiiſſe paſſim in terrarum orbe oracula & quaſcunque divinationes impias, ex Athanaſio, Juſtino, Auguſtino, Euſebio, Lactantio, Plutarcho & Plinio oſtendi.

§ 33. Scripſi & lib. 1. cap. 1. ex Geneſ. cap. 1. Deum ante viſibilem terreſtris globi creationem, prius inviſibilem cœli machinam

chinam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

chinam condidiſſe, eamque ornaſſe angelis divinæ ſuæ voluntatis futuris miniſtris. Nullum hac in re meum agnoſco errorem, quem tu mihi objicis. Nam in primo ſecundi capitis Geneſ. membro, quod corollarium eſſe præcedentis declarat conjunctio copulativa, habetur, perfectum fuiſse cœlum & terram, & omnem exercitum illorum: ſub quo exercitu, vel ſi veterem malis translationem, ornatu comprehendi etiam angelos ſentio. Idem mecum cenſent veteres Theologi, teipſo teſte: uti Epiphanius lib.11. tomo 21, item Auguſtinus quæſtione ad Oroſium 21. Junilius in Geneſim: ſic & Iſidorus, Rabanus lib. 1. de ſermon. proprietate, cap.5. Giſelbertus in lib. alter. cap.3. Ansbertus lib.5. cap.12. Lombardus lib.2. diſt.2. Multa in ſacris literis ex verborum conſecutione & locorum collatione erui debent: Quid enim aliud eſt, ſcrutari ſcripturas? Pædobaptiſmum tu comprobes tam expreſſo, vel, ſi potes, clariore teſtimonio. Quare valeat iſthæc tua calumniandi protervia.

§ 34. Ut porro inſatiabilem hanc concertandi libidinem magis expleas, aliud in me dicis ineptum, & nihil ad rem faciens, nec verum, & confutatione profecto indignum. His autem uteris verbis: Inquit etiam Wierus, magiam diabolicam poſt diluvium cœpiſſe: ego autem putarem, quod cum prima diaboli tentatione initium habuerit. Ubi vero Magiæ originem deſcribo lib.III. cap.3. Hæc ſunt mea in initio verba: Hujus artis originem ab angelis prævaricatoribus deducit apud Clementem Petrus lib. IV. Recogn. Deinde aliorum, puta Plinii & Juſtini ſententiis adductis, ſubjungo: Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitaſſe, vel potius propagaſſe, ut à patre diabolo haud dubie natam, ferunt alii. Inſpecto itaque libro & verbis meis, inter Scalichium & me judicet æquus Lector: uti & de exorciſmis, ubi me Waldenſium & Wiclevitarum hæreſim imitari, nullo mendacii pudore ſuffuſus, malevole aſſerit, quanquam ſecus teſtentur mea duo integra capita de exorciſmis lib.V. cap.37. & 38. Unde & dæmones vaticinari poſſent, tradidi cap. 10. lib. 1. Conferantur in de rationes meæ cum Scalichii opinione, atque ut ſententia liberè pronuncietur, per me licet. Piget ſiquidem longioris confutationis adverſus objectiones adeo futiles, imo meras calumnias.

§ 35. Nunc ad Sibyllas tranſeat oratio noſtra. Ne quæſo in- *De Sybillis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

dignanter feras, quod pleraſque Sibyllas Pithiis vatibus annumerarim. Verba tua iſta ſunt: De Sibyllis, quæ Chriſti præconia celebrarunt, ſi dicam quod Wierus ait, reſpondebit mihi Chriſtus: Si Satan Satanam ejicit: adverſus ſe diviſus eſt: quomodo ergo ſtabit regnum ejus? Urbano admodum Laconiſmo citas adverſus me tam ſeveram ſententiam, quam tamen te more tuo fatali cum multis aliis dictis retractaturum, ſi pauxillum ſiſtas greſſum, confido. Equidem cum de impoſturis diabolicis commentabar, argumenti affinitate oportuit digito indicare, quomodo Satan, ut ſub prophetico prædictionis veræ prætextu ſua mendacia in doctiores ex inſidiis etiam ſpargeret, nonnullas excitarit Sibyllas.

Ortus Sibyllarum incertus.

§ 36. Quo minus autem Sibyllarum omnium auctoritatem acceptare poſſim, facit primum de ipſarum ortu incertitudo. Prophetarum enim & familia & patria fere, ac ubi & quando vaticinati ſunt, explicatur ad ſtabiliendam oraculorum fidem. At non pauca, quæ de variis Sibyllis ſcribuntur, aut apud fabuloſos leguntur poëtas, aut etiam ab Ægyptiis habentur, qui penitus idololatriæ inſerviebant, & vaticinia dæmoniaca ad Græcos, Romanos & poſteritatem divulgarunt. De ipſarum vero origine, & poëticorum parentum diverſitate & figmentis, non certe libet me hic eſſe diffuſiorem longioremque, velut & de incertitudine nominum & patriæ.

Sambethe.

§ 37. Ut autem Sambethen omnium primam, aliis Noha patre procreatam, aliis Nohæ nurum (quod mihi non fit veriſimile, cum illius ſine dubio aliqua in ſacris literis extaret mentio, quemadmodum aliorum liberorum Nohæ,) aliis Beroſo patre, & Erymante matre natam, ex Babylone profectam, teſte Juſtino philoſopho & martyre, prætercam: cui quoque (licet Erythrææ ab aliis, à pleriſque etiam Cumanæ hæc aſſcribatur) vaticinia de Chriſto tribuuntur, de regnorum mutationibus, & aliis, quorum fragmenta in Lactantio & Theophilo extant: quæ & Sabbe, Perſica, Hebræa & Chaldæa dicta.

In fine libri admonitorii gentium.

Lybica Eliſſa.

§ 38. Secundo loco Lybica, cognomento Eliſſa, numeratur, cujus meminit Euripides in Lamiæ prologo: hanc de Græcorum commentis ex Jove & Neptuni filia progenitam, à Lybicis gentibus Sibyllam cognominatam, Pauſanias tradidit. Alias haud expreſſis parentibus ortas non recenſebo.

§ 39. De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 39. De Erythræa præ aliis celebri nonnihil dicturus ſum: eam nimirum ex regione Erythris, velut Græcis quibuſdam placet, Delphis natam, Erythræis contra de carminum quæ reliquit ſententia, in Coryco monte ab Idæa nympha prognatam, patre Theodoro quodam paſtore, contendentibus. Sunt qui filiam Apollinis & Lamiæ eſſe affirmant, alii Ariſtocratis & Hidoles. Proprio nomine Hierophilen dictam narrant: ipſa ſibi quoque Artemidis nomen in ſuis carminibus indidit: quandoque ſe Apollinis ſororem, plerunque filiam jactitavit: quibuſdam verſibus ortam ſe matre immortali, nimirum una Nympharum, quæ Idam montem poſſidere credebantur, & patre mortali cecinit, inter quos extant hi: *Erythræa.*

Εἰμὶ δ' ἐγὼ γεγαυῖα μέσον θνητοῖο, θεᾶς τε·
Νύμφης δ' ἀθανάτης, πατρὸς δ' αὖ σιτοφάγοιο
Μητρόθεν ἰδογενὴς, πατρὶς δέ μοι ἐστὶν ἐρυθρὴ
Μάρπησσος μητρὸς ἱερὴ, ποταμὸς δ' ἀϊδώνευς.

Hanc alii Siculam vocant, alii Delphicam, alii Sardam, alii Rhodiam, alii Libyſſam, alii Samiam, alii Clariam, nominavere. Apollodorus & Suidas tempore belli Trojani vixiſſe, & Trojæ excidium prædixiſſe ferunt: Homeri item nugas & Æneæ errores, donec menſas ambederet. Cyrillus eam 9 Olymp. floruiſſe dicit: Auguſtinus ſub Romulo. De hac ita ſcribit Hermias Platonicus, non Chriſtianus, ſuper Phædro Platonis: Αὕτη γε ἡ Σίβυλλα ἡ Ἐρυθραία, περὶ ἧς νῦν λέγει, ἐροφύλη ἐκαλεῖτο ἐξ ἀρχῆς. λέγουσι δ' αὐτὴν εὐθὺς προελθοῦσαν προσειπεῖν ἐξ ὀνόματος ἕκαστον καὶ ἔμμετρα φθέγξασθαι, καὶ εἰς βραχὺν χρόνον τέλειον εἶδος ἀνθρώπου λαβεῖν. Hæc ipſa Sibylla Erythræa, de qua nunc loquitur Plato, à principio Erophile vocabatur.

§ 40. Ferunt autem eam continuo, ut edita eſſet, appellaſſe unumquemque proprio nomine, verſuſque numeroſos elocutam, brevique in perfectam hominis ſpeciem evaſiſſe. Adoleſcentula νεωκόρος egit in templo Apollinis Smintheos, & ſomnia quæ in templo Hecates excubantibus objiciebantur, explicuit. Hujus amore captum Apollinem literarum monumentis proditum eſt, & ei poſcendi quod vellet, arbitrium dediſſe. Illa hauſtis pugillo arenulis, tantundem vitæ propoſcit. Id fieri poſſe reſpondit Apollo, ſi Erythræam, in qua habitabat, inſulam relinqueret, eandem nunquam reviſura. Venit igitur Cumas, ubi defecta viribus, vitam

in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

in ſola voce retinuit. Quod ubi cives illius cognoviſsent, incertum invidia, an commiſeratione, ei epiſtolam creta antiquo more ſignatam miſerunt. Illa autem viſa terra patria, in mortem reſoluta eſt. Ita vati ſuæ verba dedit Phœbus. Unde nonnulli hanc eſse dicunt, quæ Romana facta conſcripſit, quod incenſo Apollinis templo, inde Romam allati ſunt libri, unde hæc fuerat. Virgil. 6. Æneid.

Olli ſic breviter facta eſt longæva ſacerdos.

Ovidius 14. Metam. fabulam paulo aliter recitat, ubi Sibyllam loquentem inducit his verſibus:

Lux æterna mihi cariturаque ſine dabatur,
Si mea virginitas, &c.

§ 41. Si quæ hanc ſecutæ ſunt ordine recenſere vellem, eas omnes non fuiſse imbutas Spiritu S. intelligerent docti & pii, nullius malevolentiæ ſtimulo contra Wierum incitati: ſed non eſt noſtri inſtituti.

Cumana.

§ 42. Subjungam adhuc Cumæam ſeu Cumanam ex Cuma, nomine proprio Amaltheam ſeu Herophilen & διήμω appellatam, Jovis & Lamiæ Neptuni filiam, quam Virgilius Deiphoben Glauci filiam facit. Hæc novem oraculorum libros dicitur obtuliſse certo pretio regi Romanorum Tarquinio priſco, ac pro eis trecentos poſtulaſse, teſte Lactantio, philippeos: regemque aſpernatum pretii magnitudinem, & deriſiſse mulieris inſaniam: illam in conſpectu regis tres combuſſiſse, ac pro reliquis idem pretium poſtulaſse: Tarquinium multo magis mulierem inſanire putaſse: Quæ denuo tribus aliis exuſtis, cum in eodem pretio perſeveraret, motum eſse regem, ac reſiduos trecentis aureis emiſse: quorum poſtea numerus ſit auctus, Capitolio refecto, quod ex omnibus civitatibus & Italicis & Græcis, præcipue Erythræis, coacti allatique ſunt Romam, cujuſcunque Sibyllæ nomine fuerunt. Et nos, inquit paulo poſt Lactantius, confuſe Sibyllam dicemus, ubi teſtimoniis earum fuerit abutendum. Tres autem illos libros arcæ lapideæ incluſos, ſepoſitoſque in templo Iovis Capitolini loco ſubterraneo, magna cura juſſiſse cuſtodiri Tarquinium, ſcribitur, ubi & aſservatos ajunt ad Cornelium Syllam uſque: quo tempore, cum incendio Capitolium conflagraſset, ſimul perierunt. Suetonius ad Auguſtum uſque manſiſse incolumes, & ſub baſi Palatini Apollinis cum Martiorum vatum & Bagoes Nymphæ carminibus conditos ſtetiſse, auctor eſt. Ad eos quaſi ad oraculum, quindecim

Lactantius, lib. 1. cap 6. de falſa religione.

cim viros adiiſſe, cum dii immortales publice conſulendi eſſent, narrat Gellius lib. 1. cap. 19.

§ 43. Quis Chriſtianæ mentis, hoc Sibyllæ factum probaverit? Quis eam Spiritus Sancti numine afflatam conſcripſiſſe novem divinorum vaticiniorum libros, & miſſæ divinitus vati licuiſſe inuſitato pretio illa Spiritus Sancti dona vænundare affirmarit? Cum ea redimere cupiens Simon, illud à Petro reſponſum tulerit: Pecunia tua tecum ſit in perditionem, qui donum Dei exiſtimaſti pecuniis parari. Cum etiam Chriſtus ſuos diſcipulos in prædicationis miniſterium ablegaret, eiſque Spiritus Sancti dona dediſſet, poteſtatem nimirum adverſus ſpiritus impuros, quos ejicerent, & ſanarent infirmos, leproſos mundarent, mortuos ſuſcitarent: illud ſimul mandatum ſubjunxit: Gratis accepiſtis, gratis date. Prophetiam vero donum eſſe Spiritus Sancti, docet Paulus 1 Corinth. 12. Si igitur oraculorum cœleſtium myſteria continuerunt novem illa volumina, non temere, ſed neceſſario in mortalium uſum divinitus haud dubie promulgata fuere: Quorſum ergo à prophetide ipſa eveſtigio comburuntur? Ob denegatam poſtulatæ pecuniæ ſummam, ob auri ingentis aucupium. En quanta Spiritui Sancto fit injuria? Quam enormis blaſphemia? Quid commodi ab illorum exuſtione acceſſit? Si veræ prophetiæ fuerint, à multis erroribus, peccatis, & potiſſimum idololatriæ contagio dehortari & avertere potuiſſent. Sed ubi exemplum? Ubi ab ullo vate auditum? Libri quidem execrationum comportati ex Pauli prædicatione exurebantur Epheſi: at hoc quid cum illo facinore? Conſervari poterant debuerantque libri, ſi tam abſconditum divinæ voluntatis theſaurum, qualem vere propheticum judico, incluſerant. Si itaque hæc Sibylla oracula conſcripſerit, & inauditum poſtularit pro iis pretium, eoque negato tandem ea flammis perdiderit, illam fuiſſe Dei ſpiritu ductam, non mihi fit veriſimile: divinitatem & quandam cœlitum ſocietatem nobiliſſimam Sibyllæ ex fœminis cum Plinio tribuat, cuicumque libuerit: eandem ſimul apud Græcos Melampodi, apud Romanos Martio aſcribat.

Actor. 8. *Matt. 10* *Act. 19.* *Plin. l. 7. cap. 33.*

§ 44. Demonſtrata primum Sibyllarum ortus incertitudine, accedit & vaticinandi ratio revera non prophetica, quæ profecto talis eſt, ut qui divinam dixerit, hunc Spiritui ſancto oraculorum certorum authori unico inſultare exiſtimarim. Quædam etenim

Vaticinandi ratio Sibyllarum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſua fundentes vaticinia, furibundos geſtus, deformitatum fœdiſſimarum plenos uſurpaſſe commemorantur. Hoc & Plutarchus non diffitetur in libello, quem inſcripſit, Cur Pythia metricè reſpondere deſierit, inquiens: σίβυλλα δὲ μαινομένῳ στόματι, καθ' ἡράκλειτον, ἀγέλαστα καὶ ἀκαλλώπιστα, καὶ ἀμύριστα φθεγγομένη, χιλίων ἐτῶν ἐξικνεῖται τῇ φωνῇ διὰ τὸν θεόν. Sibylla vero, ait, ore furenti, juxta Heraclitum, loquens, incompta, inordinata, irridenda, voce ſua ſuperavit annorum millia Deo afflante. Et hanc fuiſſe mirè celebrem nobilemque Erythræam ob vitam tot annis in ſola voce retentam, ex ſuperiori explicatione manifeſtum eſt. Accedet & Ciceronis teſtimonium 2. de Divinat. Sibyllæ verſus obſervamus, quos illa furens fudiſſe dicitur, quorum interpres nuper falſa quædã hominum fama dicturus in Senatu putabatur, eum quem revera regem habebamus, appellandum quoque eſſe regem, ſi ſalvi eſſe vellemus. Et Virgilius de Cumana loquens, cui mos erat, atteſtante Varrone, in palmarum foliis oracula conſcribere, ſic inquit 3. Æneid.

Inſanum vatem aſpicies, quæ rupe ſub ima
Facta canit, foliiſque notas & nomina mandat.

Sexus Sibyllarum.

§ 45. Num adhæc in genus fœmineum habenda ſit quæſtio in hac controverſia, iſta videndum occaſione, quod hic ſexus ſit ſimplicior, imbecillior & dicacior, nec ita inſidias & aſtuta conſilia cavere poſſit, & propterea dæmonum fraudibus convenientior obſequentiorque, quemadmodum prolixius libro VI. cap. 6. oſtendi. Ejuſmodi autem organa citius cooptare ſolet milleartifex, cum veris falſa, divinis terrena miſcere ſtudet, futurorum eventuum denunciationes addens, ut avidius cuncta indiſtinctè non ſolum populus novitatum cupidus, ſed & doctiores amplectantur. Quorumdam ſiquidem oraculorum Sibyllarum autoritas inde apud Ethnicos uſqueadeo crevit, ut experiri aliquid, vel incipere, niſi illis prius ſalutatis ac conſultis, haberetur nefas: nam tanquam à Deo cœlitus emiſſa ob prædictiones, quibus interim alia plerunque ad ſtabiliendum idololatriæ gentilitiæ ornatum adhærebant, cenſebantur. Hinc & tantus earum cœtus apud diverſas celebratur gentes, ut verorum Dei prophetarum ab Eccleſia probatorum receptorumque numero non ſit inferior: librorum autem vatidicorum ſupellectile, ut ſcribitur, longe eoſdem poſt ſe reliquerit. Nec id mirum, cum genuinos ſemper numero vicerint mendaces diaboli vates, quemadmodum liquet ex libro III. Reg. capi-

capite 18. Ubi unico Eliæ Dei prophetæ res ſuit cum quadringentis quinquaginta prophetis falſis.

§ 46. Præterea doctrinæ exiſtimationem non immerito elevare debent figmenta de Saturno, Titane, Japeto, Junone, Venere, Dione, Jove, Neptuno, quæ certè mihi ſpiritum divinum ſapere non videntur: eorum tamen meminit Sibylla lib. III. oraculorum. Huc facit & Ciceronis teſtimonium de Aruſp. reſponſis: Ne hoc quidem tibi in mentem veniebat Sibyllino ſacerdoti, hæc ſacra majores noſtros ex libris veſtris expetiſſe? Hinc pleraque gentilium ſacra ex Sibyllarum ſcriptis originem traxiſſe, indubitate conſtat. Multa item referunt Sibyllarum libri de Chriſto, Ioanne Baptiſta & aliis, quæ potius à Græcis tranſcripta ex Evangeliſtis, poſtquam facta fuêre, quam Sibyllarum ſcriptis prædicta, non temere affirmarit, qui in receptorum vatum prophetiis de eiſdem perſonis & rebus ſit verſatus. Tam ſiquidem ſingula cum omnibus circumſtantiis nude & explicite ob oculos in Sibyllinis libris ſunt poſita & depicta, ut tenebras eſſe noſtrorum prophetarum ſcripta cum illis collata, quis dixerit. Sic evangeliſtæ juſtius dicendæ eſſent, quam vates. Nec parum authoritatis propheticæ derogat Sibyllinis oraculis, quod nuſquam in univerſo novo Teſtamento, horum vel nominis Sibyllarum meminerit ſive Chriſtus, ſive apoſtoli: cum tamen ab iiſdem allegentur alii prophetæ expreſſis nominibus: recenſeantur & eorum teſtimonia paſſim, quemadmodum Matth. I. Luc. I. ex Eſai. 7. Matth. 2. ex Ioël. 7. Mich. 5. Oſeæ 11. Matth. 3. Lucæ 3. Eſai. 40. Matth. 4. Eſaiæ 9. Matth. 8. Eſai. 53. Matth. 9. Oſeæ 6. Matth. 11. Mal. 3. Matth. 12. Eſai. 42. Matth. 13. Eſai. 6. Pſalm. 77. Matth. 15. Marci 7. Eſai. 29. Matth. 16. Ionæ 2. Matth. 21. Zach. 9 Eſai. 56. Ierem. 7. Pſalm. 8. 117. Matth. 24. Marci 13. Dan. 9. Matth. 26. Mar. 14. Zach. 13. Matth. 27. Pſ. 12. 22. Marc. 1. Mal. 3. Eſa. 40. Actor. 1. Pſal. 68. 109. Act. 2. Ioël. 2. Pſal. 15. Act. 7. Amos 5. Eſa. 66. & aliis ubique multis locis.

Doctrina Sibyllarum.

§ 47. Quod vero Sibyllarum ſententias citarunt quidam veteres, idipſum non modo Chriſtianæ religionis homines fecêre, ſed & Ethnici. Ita D. Paulus quoque in teſtimonium vocat poëtam Epimenidem lib. de oraculis, alii ad Callimachum Cyreneum referunt: Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri: ad Titum cap. 2. & in Act. 17. Aratum Poëtam in Phœnomenis contra Athenienſes allegat. Quos præterea Lactantius citat verſus de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Chriſto Sibyllinos, ſi non falſo Sibyllis tribuuntur, cum non legantur in octo libris Græcis carminum Sibyllinorum, conſentaneum eſt fuiſſe acceptos à patribus, quibus doctrina de filio Dei illuxerat. Quilibet etenim videtur Sibyllis affinxiſſe illis temporibus apud Ethnicos, quicquid à ſanctis patriarchis, patribus, vel etiam prophetis collectum & ſcriptum forte ac conſervatum repериretur. Vatidicas interim quaſdam etiam fuiſſe mulieres, Sibyllas nuncupatas, quæ vel divino ſpiritu incitatæ ſcripſerunt quædam, vel à piis majoribus acceperunt, credibile eſt. Ejuſmodi nonnulla producuntur Sibyllarum carmina, patrum doctrinam reſipientia: ut ſunt quæ cum Decalogo congruunt, de fugiendis idolis, homicidiis, adulteriis, inceſtis, libidinibus, furtis & mendaciis. Quæ à poſteriore ætate neglecta, dicuntur à Phocylide aliqua ex parte collecta eſſe, & ejus nomine in populo deinde repetita.

Sibylla unde dicta.

§ 48. Sibyllæ ſiquidem nomen generale uſurparunt diverſæ mulieres vatidicæ. Suidas ut Romanam vocem celebrat, Græci Æolico ſermonis genere dictam volunt, ὡς σίȣ βȣλὼ vel βȣλαῖαν, quaſi Jovis aut Dei conſilium vel conſiliariam, σιὸς pro διὸς poſito. Sunt & qui Hebræam quærunt originem à Kabala quarundam literarum mutatione, voce à verbo Kibel formata: quemadmodum & Sambethen ex Sem & Iaphet compoſitam aſſerunt, & non tam ad perſonas, quam doctrinam à ſanctis patribus acceptam referunt. Anxie autem hac de re diſputationem ingredi longiorem nolo: ſatis eſt indicaſſe, quod noſtri eſt inſtitui, quarundam Sibyllarum oracula à Dei ſpiritu non promanaſſe, nec omnes hoc nomine celebres eodem cœleſti ſpiritu eſſe agitatas.

Miracula Sibyllarum.

§ 49. Si earundem miraculis quid hic peculiare aſſcribendum eſſe quis contendat: reſpondeo, iis ſæpe aliquid ad idololatriæ ethnicæ, vel alterius infidelitatis confirmationem fuiſſe mixtum. Extat exemplum in Plinio de Viris illuſtribus: Annibale, inquit, Italiam devaſtante, ex reſponſo librorum Sibyllinorum, mater Deum ex Peſſimonte accerſita, cum adverſo Tyberi veheretur, repente in alto ſtetit.

Vita & mores Sibyllarum.

§ 50. Si quis vitam & mores ſpectet cum ad prophetiarum myſteria promulganda ſelectos ſemper homines ſibi delegerit Deus, inculpatorum morum magiſtros, vitæ innocentia, rerum peritia, ſpiritu, fervore & animi conſtantia illuſtres & prorſus admirabiles:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

les: qualem de ſe ædat confeſſionem Sibylla in ſecundo lib. oraculorum, ubi impiorum pœnas, & bonorum præmia prædixit, hic ex Latina translatione ſubjungam. Ita loquitur:

Eheu me miſeram, quid me illo tempore fiet?
Quæ demens omnes peccatis exuperarim,
Neſcia conjugii, laudandæ neſcia mentis:
Quinetiam, locuples cum vir meus eſſet, egenos
Ædibus excluſi, fecique nefanda ſcienter.
Tu me Servator tortoribus eripe diris,
Quamlibet infamem conſpurcatique pudoris.

§ 51. Si vaticiniorum multorum fidem contentioſius urgeas, prædictionibus indubitatis me nunquam derogaſſe dico: ſed ob res non ſanas hinc inde à pleriſque Sibyllis admixtas, recipere cunctas in diſcriminatim, nequeo. Eam etenim eſſe mentiendi artem non ignoras, ut ſi quis ſuis vanitatibus fidem conciliare velit, non ſemper mentiatur, ſed quandoque vera interſerat. Ita diabolus, etiamſi pater ſit mendacii, tamen pronunciavit verum, quando Evæ dixit: Deus novit, quod ipſo die, quando comederitis de fructu ligni vetiti, aperientur oculi veſtri, eritiſque ſicut dii, bonum & malum ſcientes. Quando Sauli ſub forma defuncti Samuelis evocati, præſagiebat ipſius & filiorum mortem, & caſtra Iſraëlitica traditum iri à Domino in manum Palæſtinorum poſtero die: quando Chriſtum teſtabatur filium eſſe Dei: quando ex Pſalmis proferebat: Angelis ſuis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Quando ex Pythia puella, de Paulo & Barnaba clamitabat: Iſti homines ſervi Dei excelſiſſimi ſunt, qui annunciant vobis viam ſalutis. Item illud ipſius reſponſum: JESUM novi, & Paulum ſcio: vos autem qui eſtis? Item: Quid rei nobis tecum eſt JESU fili Dei altiſſimi? Veniſti huc ad cruciandum nos ante tempus. Non autem mirum eſt, eundem potuiſſe futuros prædicere eventus, qui prophetas noverat, qui patriarchas audierat concionantes, qui ante lapſum æternitatis ſecreta quadantenus noverat, qui aliquot millium annorum experientiam habebat, qui promiſſiones è patribus intellexerat, qui Adami delictum virginis partu expiari debere facile præſciebat ex omnium promiſſionum prima in tertio capite Geneſ. facta, dein ex Eſaiæ 53. aliiſque locis quamplurimis.

Geneſ. 3. *1 Reg. 28* *Marci 1. Lucæ 4.* *Pſal. 90. Matth. 4. Marci 1. Lucæ 4.* *Act. 16.* *Act. 19. Matth. 8.*

§ 52. De Sibyllarum vero oraculis ſi meam adhuc demonſtrationem mordicus recuſus, Auguſtinum Steuchum epiſcopum Kiſamum, abſtruſioris doctrinæ authorem non obſcurum, nec pœnitendum, poſtremo adducam, qui poſt reliquum contra vetitas prædictiones argumentum, de Sibyllis hoc infert decretum: Balaham fuit filiis Iſraël propheta eo modo, quo Mercurius Triſmegiſtus apud Ægyptios, & Sibyllæ apud alias nationes: qui tametſi vera pleraque cecinerint, idololatræ tamen & dæmonum cultores fuere. Huc accedat quoque F. Sixti Senenſis ſententia in Bibliotheca ſancta: Nominantur, inquit, præter alias celebres Sibyllas & multæ Sibyllæ, Sardica, Rhodia, Sicula, & aliæ plurimæ, quas Ambroſius in Comment. primæ ad Corinth. Autumat malo & improbo ſpiritu arreptas. Ariſtoteles vero in 30. ſectione Problematum, eaſdem atræ bilis æſtu circa mētis ſedem ſuccenſo exagitatas demonſtrat. Cornelius Tacitus ſcribit, Auguſtum, quum ſuis temporibus multa vana ſub nomine Sibyllarum oſtenderentur, juſſiſſe, conquiſita Samo, Erythra, Ilio, Africa, & per Italicas colonias carmina intra certum diem ad præfectum urbis adferri, & judicium cenſuramque quindecim virorum adhiberi, ne haberi privatim liceret, quod jam à majoribus erat cautum. Hæc poſt quadringentos annos carmina Stilico, Honorii Cæſaris ſocer, concitaturus in generum ſub hujuſmodi occaſione ſeditionem, prorſus curavit aboleri. Quod facinus Rutilius Claudius non tacuit, dicens:

Lib. 2. tom. 1. pag. 216.

Nec tantum Geticis graſſatus proditór armis,
Ante Sibyllinæ fata cremavit opis.

Sed ne ultra clepſidram, hic receptui cano. Num ego jam princeps Scalichi, tuos errores & præſtigias reddiderim illuſtriores, quam tu meas, judicium penes lectorem benevolum eſto.

§ 53. Equidem inſpecto primum tuæ magnificentiæ ſcripto, nihil ad hoc reſpondere decreveram, quæ veritatem in ſui propugnationem ſatis protentem, à meis ſtare partibus confiderem: verum ne quod faſtuoſus tituli tui apparatus, præjudicium veritati apud vulgus pareret, atque confidentiam tibi augeret ſilentii noſtri modeſtia: quin ut & illi, apud quos ante editum tuum Epiſtemonem, triumphum in Wierum exclamaſſe videbaris, intelligerent, num tantum myſterii in mentis tuæ aditis foveas, quam fronte polliceris, reſpondere fuit viſum conſultius. Forte & malam nihil dicendo apud te contradictionis ſtudioſiſſimum inire potuiſſem

gra-

gratiam. Jam ex hac collatione magis innoteſcet alter alteri: unde & Wierum nunc albo tuorum inſcriptum iri ſpero.

Adverſus Leonis Suavii calumnias.

QUum bellum ante annos aliquod diabolo ejuſque clientelæ in meis libris de Præſtigiis dæmonum palam denunciarim, nec temere aut fruſtra hoc certamen tentarim cum mundi hujus Monarcha, neſcio quo meo fato ſit factum, ut ſuſcepta inde non infeliciter propugnatione cum principe de la Scala, jam Leonem Gallum peregrinum odioſe mihi excitarit oppoſueritque Rex ille ſuper univerſos filios ſuperbiæ, noſter adverſarius, qui ut leo rugiens obambulat, quem devoret inquirens. Enimvero nullo à me irritatus modo, mordicus tamen in me irruit. At quis cum tali Leone congredi auderet, qui tanquam Teucer ſub clypeo ſeptemplici, ſe magnifica & terribili inſcriptione oſtentat? Ejuſmodi certe monſtroſa ſpecie neutiquam terreor, nec acceptare cum Leone monomachiæ leges recuſo, quippe qui cum primo omnium virulentiſſimo ſerpente luctari, aſpides & baſiliſcos oppugnare, atque Leones draconeſque conculcare fuerim illæſe conatus.

§ 2. Sed age mi Suavi, undenam in me rugiendi tantopere occaſionem inveſtigaveris, mihi prius fateri velim, quam in arenam progrediamur: eritne ea, quod Theophraſti Paracelſi patrocinium ſuſceperis, nec Wiero Medico in ſua functione cum ipſius paradoxis omnino convenire ſentias? Quid igitur dentis Theonini aculeis quoque mordicas præter reliquos, eruditum Paracelſi Germani diſcipulum, & Chymicæ artis mire peritum Gerardum Dorn, quem natione Germanum in transferendis Paracelſi libris in linguam Latinam, tu Gallus & noſtræ linguæ prorſus ignarus, palam calumniarum ſpinis configere audes? Quod tamen minus videbitur mirum, ſi id verum eſt, quod tibi in fauces retorquet Gerardus ille, te nimirum & ipſum criminari Paracelſum, & mendacii inſimulare: hocque defendit in Apologia in lucem edita, & libris artificii Chymici adjuncta cum ejuſcemodi inſcriptione: Veneni quod (neſcio quis) Leo Suavius ſub J. G. P. velamine latens, in Theophraſticos evomere conatur, proprium in pectus ejus per Gerardum Dorn apologetica retorſio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 3. In hac profecto errorum & vitiorum, quæ à viro bono quam alieniſſima eſse decet,non accuſaris leviter. Oſtendit,cum te diſcipulum Theophraſti, & ejuſdem doctrinæ interpretem, & hujus ſupercilii præſumptione de ea compendium conſcripſiſse jactites, te nihil minus quam Paracelſi mentem intelligere, & auctoritate Gebri non intellecta falſitatis arguiſſe Theophraſtum præceptorem: propterea & laudem ex aliorum contemptu venari aſſerit, nec progenuino Paracelſi diſcipulo te agnoſcit: ſed Chymicæ artis imperitum nuncupat, larvatumque Philoſophaſtrum & Pſeudophraſtiſtam. Inter calcinationem & ſublimationem, quæ profecto admodum diverſæ ſunt, non diſtinguis. Caput mortuum Chymicum interpretaris alembicum, cum maſſam ſignificet fæcum in fundo retortæ vel cucurbitæ poſt extractum liquorem relictarum. Tincturas Paracelſi falſo nuncupas confectiones, quæ res compoſitæ ſunt, cum illæ ſint materiæ ſimpliciſſimæ à craſſioribus corporibus ſeparatæ, ut facilime penetrent, quemadmodum ſpiritus. Quid veri tuis inſit ſcholiis, eluceſcet, ſi quæ Paracelſus de extractione tincturæ auri ſcribit, legantur. Has autem literas I. G. P. mihi explicuit illuſtriſſimus princeps Chabaneus Ioannes Vidammus Carnutenſis, philoſophiæ abſtruſioris indagator ſolertiſſimus, & pietatis eximiæ vir, nomenque reddidit, nimirum Ioannes Gorctius Pariſienſis.

§ 4. Scribis adhæc, poſt aurum antimonii tinctura uſum fuiſſe creberrime Paracelſum, ut ipſe teſtatur, in morbis extremis & deploratis: Uſurpaſſe & Laudanum vel Ladanum, quod ſecretum ſuum ſingulare nuncupat: atque à te explicatur, quaſi ſit velut gummi arboreum, ſed è rore. Quanquam hoc ex Medicorum libris tranſcriptum huc tranſtuleris, Paracelſus tamen ejuſdemque aſſeclæ nihil minus per Ladanum,quam Medicis vulgo cognitum, ſignificant: ſed eximium aliud compoſitum, cujus & mihi præparatio non eſt incognita.

Ladanum Paracelſi.

§ 5. In ſcholiis in cap. 4. de Epilepſia, legitur: Præterea occiput inunctum balſamo Eleniis (lego, de Eleniis, ſcribis) in vehementiſſimo paroxyſmo: helenium herba eſt nota, ſubjungis. Sed helenium vel enulam non hic intellexiſse Paracelſum judico, verum potius liquorem ex recenter enaſcente animalis alces, Germanis elent dicti, cornu extractum, quem & penes me habeo ex Pruſſia allatum, hicque ſingulariter laudatum: vel alium ex ejuſdem ungula

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ungula in hoc affectu mirè commendata, præparatum, ob nominis affinitatem opinari malo: at nihil in illis nominum tenebris affirmare velim: quanquam etiam non ignorem, quendam Paracelſi diſcipulum Phedronem ſuo cuidam libello inſcripſiſſe titulum, Eleenus ſive perfecta epilepſiæ curatio. Hæc certe in Leonis gratiam obiter interſero præter inſtitutum, dum in foliis ipſius Compendii Theophraſticæ doctrinæ & ſcholiorum, vertendis ea fuerunt obvia. Si quidem extra limites noſtro certamini, ubi me adorſus es, præſcriptos digredi nolo: quanquam ibi rei bene gerendæ campus offeratur: At infructuoſæ pugnæ inſolentiam averſatur noſtra ætas. Verum ex ungue Leonem ut quis cognoſcat, oſtendere adnitar. Quæ hactenus dixi, eo referenda, ut videatur ſaltem, unde tam impudens in me dentes ſtringendi libido inceſſerit, quum ne à graviſſimo quidem medico & ſubtiliſſimo philoſopho, ut ipſe nuncupat, ſuo ipſius præceptore, quem nec intellexit, nec à doctiſſimis ejuſdem ſectatoribus, ut interim alios ſummos & celeberrimos prætereeam viros, abſtinuerit: ſed in quemvis non ita obvium, at ſtudio quæſitum undiquaque, inſilierit. Hæc autem inſignis Leonis inſolenter furentis protervia magis eluceſcet, ubi inconditum in me rugitum promulgavero.

§ 6. Mihi inconſtantiæ crimen impingis, quod Agrippam aliquando laudem, aliquando non. Hic ſane teipſum conſtituo judicem, quippe qui in tuo libello lucubrationes noſtras laude aliqua dignas agnoſcis, interim & tuas in eaſdem criminationes non prætermittis: Hippocratem, Galenum & Avicennam alias honore proſequeris, & quidem non immerito, rurſus alio loco cavillarum morſibus impetis. Age vero, tune cuncta Agrippæ ſcripta erroris nebulis carere affirmas? Vix negare audes: quanquam illius teſtimonium locis multis ſit obvium in adytis tuorum myſteriorum penetrandis, & magnalibus perveſtigandis, ex occultæ Philoſophiæ libris. At de hoc ſuo magiæ abditioris ſcripto, cujus tu fidem tantopere prædicas & amplecteris, quid ille ipſe ſentiat, ex præfatione in eoſdem libros ad Lectorem accipe: Quod ſi quæ repereritis, ait, quæ vobis non placeant, mittite illa, nec utimini: nam & ego vobis illa non probo, ſed narro. Fateor præterea, magiam ipſam multa ſupervacanea, & ad oſtentationem curioſa docere prodigia: ſimul hæc ut vana relinquite. Item multa inſuper Platonicorum cæterorumque gentilium philoſophorum pla-

cita ſecuti ſumus, ubi inſtituto noſtro ſcribendi ſuggerebant argumentum : ideo ſi alicubi erratum ſit, ſive quid liberius dictum , ignoſcite adoleſcentiæ noſtræ , qui minor quam adoleſcens hoc Opus compoſui , ut poſſim me excuſare , & dicere : Dum eram parvulus, loquebar ut parvulus , ſapiebam ut parvulus : factus autem vir, evacuavi ea quæ erant parvuli : & in libro noſtro de Vanitate ac incertitudine ſcientiarum hunc librum magna ex parte retractavi. Et in fine : Quapropter iterum nunc quæſo te candide lector, ne de præſenti tempore editionis iſta libres : ſed veniam des curioſæ juventuti, ſi quid forte ſecus quam placeat, in iſtis deprehendes. Hactenus Agrippa.

§ 7. Palinodiæ autem verba ex dicto libro de Vanitate ſcientiarum leges in priori mea Apologia adverſus Paulum Scalichium. Qua nunc audacia à me probabitur , quod ab ipſo retractatum eſt auctore ? Injuriarum actionem in me jure inſtituendam mererer, ſi ſecus , quam auctor ipſe vult , teſtarer. Atqui tantum abeſt , ut ad ullius cavillationis Agrippæ occaſionem hæc ex eodem repetam, quo etiam ad ipſius laudes , quas extra controverſiam meretur maximas , hoc ſubjungendum ratus fuerim , quippe qui curioſæ juventutis haud leve exercitium , nec ingenii vulgaris egregium ſpecimen oſtenderit : & ipſe Tritemii , ut ais , diſcipulus, conſcius de ſuis ſtudiis in ætate maturiori , ubi judicium accrevit, libere fateatur quod res eſt , & quantum ejuſmodi narrationibus & myſteriis ſit tribuendum fidei , ingenuè explicet , & candide præmoneat. Et certè nota eſt non obſcura philoſophi haud præfracti in propugnanda opinione ſemel evulgata , velut irrevocabili decreto , ſed integerrimi , ac viri ſane pii & vere Chriſtiani. Nec deeſt exemplum tum apud alios , tum ipſum Auguſtinum , qui ſibi in ſuis ampliſſimis ſcriptis credi non vult , ſi quæ doctrinæ Apoſtolicæ minus conſentanea deprehendantur , & quem propterea etiam Retractationum libros conſcripſiſſe non puduit.

§ 8. Verum qua fronte tu fallaciter , me in Agrippa magiam probare, & aſſentationis meæ ratione dixiſſe , quartum de occulta philoſophia librum falsò ejuſdem manibus inſcriptum eſſe , effari audes ? Ubinam hoc probavi , ubinam aſſentatus ſum ? Nónne te tui , mendaciſque linguæ pudet ? Non autem hic eſt , quod me magnopere torqueam , ut à tuis vindicer unguibus , cum & hunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

hunc noſtrum præceptorem craſsè nimis præter Gallorum morem falſitatis arguas, iis verbis: Una quæque pars auri aurum eſt, quamvis ſpiritum quendam ejus extenſinum extraxiſſe de maſſa, falsò Cornelius Agrippa glorietur. Adhæc quartum illum de Occulta philoſophia librum Cornelii Agrippæ, furtim arreptum eſſe ex noviſſimo Razielis aſſeris in ſcholiis lib. IV. de Vita longa Theophraſti Paracelſi. Quem hîc animo parum ingenuo falſi redarguis, ejuſdem teſtimoniis paſſim tuum exornas Compendium, quinimò & hoc elogio eum dignaris, ſuppreſſo tamen Agrippæ nomine (ne cujuſdam prærogativæ merito illi id, quod Tritemio malis, tribuere videreris) ut in tam arduæ tuæ doctrinæ aſſertionem, Magi nuncupatione eundem cites iis verbis in Scholiis in Paracelſ. cap. 4. Quidam magus hæc: In nobis ipſis eſt omnium mirabilium effectuum operator:

Nos habitat, non tartara, ſed nec ſydera cœli:
Spiritus in nobis qui viget, iſta facit.

Is eſt qui proteſtatus eſt ſe libros edere magicos, clave tamen operis ſolis amicis reſervata. Hæc Agrippæ ſunt verba in epiſtola ad Aurelium ab Aquapendente Auguſtinianum, adjuncta calci librorum de Occulta philoſophia, in ſequenti epiſtola ad eundem dicit, Clavem eſſe intellectum, &c.

§ 9. Antea me inconſtantiæ inſimulare, quod Agrippæ placitis haud ſemper conſenſerim, non erubuiſti: quæ autem hæc tua inſignis impudentia, quod tuæ temeritatis privilegium, cum à teipſo hoc factum ſine ullius modeſtiæ aut reverentiæ momento, oſtenderim? quid de teipſo præſumis? qualem te habebunt viri boni? An ne qui ſemel verecundiæ limites exceſſit, eum graviter oportet eſſe in omnes impudentem? Jam te meminiſſe oportuit, mendacem ſui memorem eſſe debere, quod tu petulanter & falsò mihi objicis. Verum quicquid id eſt, non alio interpretari poſſum, quam quod ex inſolentia juvenilis audaciæ te protervum auguror, maximè etiam ex tuæ orationis ſpurcitie in fine tuorum ſcholiorum in Paracelſum, ubi magnetis carnei, non ferrei, ad facilitandum partum coxendici alligandi prædicas uſum: quamquam tuam ætatem ignorem, quæ tamen ubi maturitatis dignitatem fuerit conſecuta, haud dubie modeſtius deliberatiuſque (ut ſperare volo) de viris bonis judicabit, nec eam calami freno libertatem permittet. At nullius magis teſtimonium in me urges,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quam Agrippæ, in Tritemii defenſione, in quem me tanto furore debacchatum eſſe, & ejuſdem memoriam eſſe execrabilem, mihi inique offundis: eaque præter veritatem à te ſcripta eſſe, repulſa maledicentiæ tuæ virulentia in tuas Leoninas fauces, oſtendam meis verbis ex lib.2. cap.6. Quum fere nullam alias Tritemii mentionem fecerim: „ Steganographiæ Joannis Tritemii abbatis Span„ heimenſis in hæc verba meminit Carolus Bovillus, &c. Et poſt „ recitata Bovilli verba, ſubjunxi: Quem tamen mendacii & impie„ tatis accuſat Tritemius, ſe purgans in præfatione libri Polygra„ phiæ ad Maximilianum Imperatorem.

§ 10. Si hic ſolum addidero, Secus res ipſa docebit legentem eoſdem accurate: num hoc eſt furere, debacchari, & memoriam alterius execrari? Unde hic nobis momus, unde hic petulcus interpres? Num quid ſit, quod in quæſtionem non immerito vocari debeat ex Steganographia, prudenti lectori, ipſius Suavii verba proponam ex ſcholiis in cap.10. de Vulneribus lib.11. Paracelſi: „ Ratio eſt, inquit, certiſſima, quæ nihil ſignificent voces, nullius „ eſſe momenti aut ponderis: ſed barbara quidem verba fatebor „ non eſſe nobis immutanda. Ideo Tritemius jubet in Steganogra„ phia, poſt jusjurandum à diſcipulo exactum, magiſtrum illi con„ jurationum formulas explicare, quæ videntur verbis omnino bar„ baris, vel potius nihil omnino ſignificantibus eſſe conceptæ. Atque me Agrippæ teſtimonium de Tritemio audire vis, ex præfatione & epiſtola dedicatoria, quod nimirum ſuos de occulta philoſophia libros, quos ſe magna ex parte retractaſſe ipſe ſcribit, ut paulo ante monſtravi, examini ſubjecerit Tritemii, viri harum rerum pleniſſimam peritiam tenentis, ut eoſdem caſtigaret, cenſeret, & judicaret, &c. Huic Agrippæ inſtituto & opinioni de Tritemio conceptæ, à me non eſt contraitum: & ut alii, & tu quoque illi amplius, quemadmodum facis, aſſcribere ſatagatis, per me quidem licet, nec ea de re præter meum ſcopum, anxius ero. Verum quum tanti facis Agrippæ ſententiam de Tritemio, quem pluris æſtimas, viciſſim auribus percipe hujus judicium de Agrippa, & ejuſdem libris abſque ulla exceptione, in ſuo reſponſo: *In epiſtola præfixa libris de occulta philoſophia Agrippæ.* Ipſum videlicet à divinitate ingenio donatum eſſe & amplo & ſublimi, aſſerit: Et lumen veræ ſapientiæ, quo maxime & divinitius illuſtratur, etiam ut ignorantibus demonſtraret, hortatur: Secreta pulchre & vere ab ipſo in lucem prolata eſſe ait: Et opus hoc, quod

quod nemo doctiſſimorum etiam virorum ſatis laudare ſufficiet, ſe probare, &c. Longior eſſe nolo in recitandis Ttitemii verbis.

§ 11. Hic non eſt quod tergiverſeris: At fatearis neceſſe eſt, univerſum illud opus de occulta philoſophia à Tritemio eſſe approbatum, cujus palinodiam ab ipſo auctore in provectiori ætate promulgatam, candide ſupra commonſtravi, in quo & à me quædam ſunt ab orthodoxæ noſtræ fidei ſanctionibus aliena, in præcedentibus ſcriptis oſtenſa: Et te neſcio quid falſi eidem impingere, paulo ante indicavi. At Agrippæ teſtimonium in epiſtola nuncupatoria de Tritemio tibi dono ea conditione, ut præcedentem in ejuſdem epiſtolæ contextu ſententiam Agrippæ non rejicias, cui nec ipſe Tritemius contradixit, ſed eodem decreto, quo totum opus ſuo confirmavit ſuffragio, & ſcriptus eidem de hoc labore epiſtolæ tenor eſt ſancitus. Cujus hæc ſunt verba: Mirabar admo- „
dum, neque minus etiam indignabar, neminem hactenus extitiſſe, „
qui tam ſublimem ſacramque diſciplinam ab impietatis crimine „
vindicaſſet, aut illam nobis purè ſyncereque tradidiſſet: ſi qui- „
dem quos ex recentioribus ego vidi, Rogerium Bachonen, Rober- „
tum Anglicum, Petrum Aponum, Albertum Teutonicum, Arnol- „
dum de Villa nova, Anſelmum Parmenſem, Picatricem Hiſpa- „
num, Cicchum Aſculum Florentinum, & pleroſque alios, ſed ob- „
ſcuri nominis ſcriptores, cum ſe magiam tradere pollicentur, non „
niſi aut deliramenta quædam nulla ratione ſubnixa, aut ſuperſti- „
tiones probis omnibus indignas præſtiterunt.

§ 12. Tu vero in tua præfatione in ſcholia, ſcribis, ex noviſſimis philoſophis ſapientiam occultam olfeciſſe Alchindum Arabem, Rogerium Bachonen Anglum, & Gulielmum Pariſienſem, eoſque tantum filiis doctrinæ ſcripſiſſe. De Bachone Rogerio tradit & Picus Mirandulanus inſignis Philoſophus in oratione quadam, ubi de magia ediſſerit, veram magiam ipſum olfeciſſe ſaltem. Dum autem omnibus longioris ævi tam philoſophis, quam etiam incomparabilis ſcientiæ archiatris præferre ſtudes Theophraſtum Paracelſum, & immenſo laudum cumulo in abſtruſioris Philoſophiæ myſteriis, & arcanarum medicinarum magnalibus ornare, circa tui Compendii initium, ex Rogerio Bachone Anglo hunc Paracelſum quamplurima hauſiſſe videri aſſeris, & cum eodem in omnibus reconditarum rerum opinionibus maxime convenire. Conferantur jam calculi ex epiſtola à Tritemio probata, ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

inſigni Philoſopho Pico, & tuus: inde ſententia pronuncietur, qualis ſit philoſophus, quem Paracelſus habuit præceptorem, & cum quo illi in cunctis ſepultarum rerum opinionibus convenit. Jam te denuo tui eſſe memorem optarim, nec pudore ſuffuſum elabi. Me Paracelſi librum quendam damnaſſe objicis, nec hoc agnoſco (quanquam etiamſi feciſſem, non magni referret:) ſed me inſignem impotentis animi maledicentiam contra veteres medicos in eo reprehendiſſe fateor, cujus necdum me pœnitet. Verum contra eundem peculiare aggredi certamen, non eſt noſtri inſtituti, eſſetque hoc actum agere.

§ 13. Tibi autem Leo Suavi, cum ad monomachiæ conflictum in Paracelſi protectionem nimis pruriant unguiculi, cum doctiſſimo exercitatiſſimoque in hoc belligerandi genere Thoma Eraſto philoſopho, & antiquæ medicinæ patrono multis nominibus laudatiſſimo congredere, ſi quid veræ philoſophiæ, quid artis medicæ, quid animi aut virium in te reſideat. Ille aperto marte ex profeſſo Paracelſum aggreditur quatuor partibus diſputationum de nova ejuſdem medicina jam evulgatis: in quarum prima, quæ de remediis ſuperſtitioſis & curationibus magicis ille prodidit, exacte ad bilancem examinantur: Deinde quæ & qualis philoſophia ejus fuerit, erudite conſideratur. Poſthæc medica examinantur, primum generatim: Mox etiam ſpeciatim aliquot morborum cauſæ, origines, conditiones, curationeſque expenduntur: Et ut apertius intelligas, epilepſiæ, elephantiaſis ſeu lepræ, hydropis, podagræ & colici doloris vera curandi ratio demonſtratur, & Paracelſica ſolidiſſime confutatur. Hanc ſtationem validorum præſidiorum robore tutatur ſtrenue adverſus tuum medicinæ Monarcham Eraſtus: cum hoc experire tuas furibundas fauces, tentato dentium tuorum vires, probato peſtilentem unguium aciem. Mihi hoc incumbit, ut cum mundi monarcha Satana nuncupato, prælium deſignatum preficere contendam. Ita uterque noſtrum habet, quod vigilanter agat.

Thomæ Eraſti doctiſſima in Paracelſum ſcripta.

§ 14. Sed ad characteriſtica progrediamur, quæ ſolum inconditarum calumniarum rugitu, vocis Stentoreæ ſtrepitu, verborum inutilium fulmine, accitorum hinc inde quorundam patrocinio, ſine ullius rationis adminiculo per fas & nefas mordicus defendere adniteris: Mire hic quandoque exclamas, fremis horride, criminaris iracunde, frendes torve, mordicas violen-

ter,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ter, at illæſe, truculenter lacerare tentas, licet fruſtra: Interim tamen phaleratis dictis & verborum lenociniis non parum tibi places, & orationis copia impenſe, ne dicam ſtulte, gloriaris. Veritatis patrocinium decet eſſe ſimplex, dilucidum & modeſtum. Quorſum tam dira animi impotentia, tam inanis arrogantia, & tantus aliorum contemptus? Quorſum odioſæ comparationes & calumniarum acervus? Equidem mirarer magis tuum concertandi cavillandique ſtudium, niſi ad hoc te natum vel ſola mihi nominis tui cum antiphraſtica cognominatione impoſitio declararet.

§ 15. Cæterum quæ characteriſtica à te appellata ad doctrinæ Paracelſicæ magnalia (qua voce ſibi mire veſtri homines placent) illuſtranda uſurpas, & quos in iis protegendis authores ſimul advocas, ex cap. 8. & 18. Noſtri libri quinti deſcripſiſti, ita ut non prætererieris hax pax max Deus adimax: Quinimo ex eodem in tuorum myſteriorum penetralibus ſimul addideris, vocibus eiſdem exaratum pomum à nobili contra canis rabidi morſus devorandum dari. At corruptas hauddubie eſſe voces, nemo in quæſtionem vocabit, ubi rationis trutinam admovero. Nobilis ille linguæ Latinæ imperitus, in ſchedula forte conſcripta reperit contra talem virulentum morſum hæc verba, immixtis, ut fieri ſolet in curationibus ejuſmodi ſuperſtitioſis, paſſim crucibus: Hoc † po † mo † Deus adjuvet †. Inde tam fere lectionis, quam linguæ ignarus, literam x eſſe ob affinitatem ratus cruces, confidenter vitiatas voces, eo artificio myſticas jam redditas, pomo impreſſit: Quæ ex Suavii ſcriptis jam plus exiſtimationis ſortientur, mobilitate vigebunt, & vires acquirent eundo. Inde reſtat, ait Suavius, quod Wierus in Paracelſi contumeliam ſcripſit, domum à lemuribus turbatam illius aſſeclas liberare ſuſpenſis in quatuor angulis, membranis virgineis verba ſacra continentibus. Deinde addit in medicorum ludibrium: Si eodem modo ſuæ artis ſtatuunt principia, quo hanc commenti ſunt curationem, non eſt quod veterem medicinam everſum iri metuamus.

§ 16. Quæ hic, benevole Lector, in noſtræ artis medicæ laudem & honorem vere ſcripſi contra Paracelſi ejuſque ſatellitii calumnias, ubi tam ineptus dæmonis fugandi modus ab illis præſcribitur, impudentiſſimus hic Paracelſi interpres ludibrium eſſe contendit. Quo autem rationis firmamento illorum

hic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

hic deliria rejecerim, ex cap. 14. libri quinti intelliges: brevitati ſiquidem ſtudeo. Num quoque contumeliæ in Paracelſum reus cenſeri debeam, licet nec id magnopere curem, quod ejuſdem diſcipulos verbis rei propoſitæ inidoneis omnino, domum à lemuribus inquietam vendicare ſcripſerim (niſi contumeliam mox Leo pronunciet, à Paraſelſi ejuſdemque factionis placitis diſſentire, manumque veritati porrigere) alii judicent. Rationibus & patrum ſuffragiis in ipſius veritatis patrocinium, talem abigendi dæmonis modum eſſe ſupervacaneum, demonſtravi, ac ea in ſententia immotus perſiſto, donec me rectius inſtructum cedere deceat oporteatque. Quod in ſuæ ſuperſtitionis aſſertionem ſubjungat, à Chaldæis dici, plus poſſe characteres & figuras, quam materialem quamcunque qualitatem: id quidem Chaldæis liceat, verum occlamabunt omnes Phyſici vere philoſophantes, & Chriſtianæ fidei myſteriis imbuti, quinimo ipſa veritas, & ordo naturæ divinitus à rerum primordiis inſtitutus. At hæc tua præſidiorum effugia eo machinarum robore oppugnavi demolituſque ſum, ut deditionis jugum facile etiam cum gratiarum actione ſis una cum tuo comitatu admiſſurus: licet nonnihil obſtrepueris hactenus, quaſi negare auderem noviſſimos, ut ais, philoſophos illos: quos tamen expreſſis nominibus deliramenta quædam nulla ratione firmata, & ſuperſtitiones probis omnibus indignas magiæ loco obtuliſſe, ex Agrippæ aſſertione ad Tritemium, luculenter ſupra oſtendi. Ad hos ut præcipuas adytuum tuorum columnas denuo hic confugis, horum antiſtitum opem imploras, eos interim execratus diris verbis, qui iiſdem non conſentiunt, me miſerum exclamans, quod contra talium opiniones characteriſtica negem. Imo negavi, & adhuc pernego, donec rationum ſolidioribus munimentis, vel ſacroſanctæ Scripturæ teſtimoniis aliter convincar, alioquin in ſuſcepta hac opinione perſeveraturus.

Lib. v. cap. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.

§ 17. Rationis privilegium, dignitatem & prærogativam in rebus Phyſicis, cujuſcunque auctoris exiſtimationi, atque univerſæ antiquitatis majeſtati me præferre, inficiari nolo. Ab illa me tranſverſum minime trahet inſolens fremitus, aut veſanæ calumniæ, quarum tu zelo ductus me Auguſtinum etiam criminari occlamas. Ubi vero ſe ex creberrima fama ſcribere, nec quicquam temere diffinire velle de dæmonibus aſſidue cum mulieribus immunditiem tentantibus dicit: Hic ſi à me ſubjunctum fuerit, quæ rumore acce-

acceperat, narraſſe ipſum, & nihil certi ſtatuere voluiſſe, eſt ne hoc criminari Auguſtinum? quem ſingulari elogio, uti meretur, celebravi lib. II. cap. 10. Ubi argutiſſimum ſanctioris Theologiæ cenſorem illum nuncupo: quanquam nec ipſe ſibi, ubi cum ſacræ Scripturæ manifeſta veritate non convenit, credi vult. Nec certe in naturalium rerum controverſia, illi extra rationis limites eſt accedendum applaudendumve: Quinimo & ipſe, ut ante dixi, Retractationum libros confecit. Galeni item, quem magni facio, ut ſi quis alius, teſtimonium contra me urgeri ab eo qui levius quam par eſt, de eodem ſentit, admirarer profecto, niſi quo ſpiritu ducaris, perſentiſcerem: ſed nec adeo illius authoritati, quam ſententiæ rationibus munitc ſtandum ſentio. Amicus enim & Plato, & Socrates, ſed tamen amicior mihi veritas. Non itaque nares ringere Suavium tantopere decuit, ſi à Paracelſo atque aliis, tam juſtis motus cauſis, quandoque digredior.

§ 18. Hiſtorias præterea vetuſtatis præjudicio & authoritate confirmatas non in omnibus ſemper à me commendari agnoſco: Quemadmodum ſi quæ in iis deprehenduntur, quæ vel ſacratiſſimæ fidei noſtræ ſunt adverſa, vel ipſa rerum natura minime patitur: Cujuſmodi eſt, quod à pleriſque narratur, dæmonem vere cum fœminis coire, atque ex tali congreſſu prolem gigni: Quod argumentum tam nervoſe à me confutatum eſt lib. III. cap. 27. 28. 29. & 30. tum & lib. VI. cap. 22. Ut repetitionem fore ſupervacaneam arbitrer.

§ 19. Si Hectori Boëthio, qui in hiſtoria Scotica antiquitatis laudem non meretur, in talibus & ſimilibus commentis, vel ex aliorum relatu, vel ex ſchedulis forte alicubi conſcriptis, fidem dari voles, neſcio cuinam vaniſſimæ narrationi tu eam jure derogabis. Si quoque evidentioribus tuæ philoſophiæ rationibus ſapientiam fœlicitatemque conſequi aliquem ex pulmenti eſu, cui ſanies ex ſerpentum ore defluens fuerit mixta, quemadmodum narrat Saxo Grammaticus, commonſtraveris, quum à me ſit negatum, in veſtra tranſgredi caſtra non me pudebit. Hujuſmodi ſiquidem abſurditatum monſtris apud hiſtoricos inventis, quibus & bellum indixi, patrocinari ſtudes: ſed eam ſenſerunt cladem lib. III. cap. 15. ut non recalcitratura poſthac exiſtimem. Delectu certe opus eſt in tanta hiſtoricorum varietate, ſi *Lib. 3. cap. 30.*

LIII operam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

operam & bonas perdere horas nolis. Enimvero ſunt qui nihil aliud agunt quam ludunt, & aures animoſque otioſos demulcent adductis tantum ad hoc narratiunculis: quales ſunt Heliodorus & Philoſtratus, & his vetuſtiores, nihilo tamen graviores, Herodotus & Cteſias, ob nimiam mendaciorum licentiam obliterati dudum, in quibus nix quicquam præter facundiam laudes.

§ 20. Si adhuc illiuſmodi narrationum fidem urgeas, patrocinari non erubeſces etiam quæ mendaciſſima proximo anno comperi, typis nihilominus Coloniæ excuſa anno 1572. & ſcripta à Iuſto Blancwalt Theologiæ Licentiato, nimirum ſtatim ab horrenda clade in nuptiis Lutetianis anno 1572. Auguſti die 24. perpetrata, in Innocentium cœmiterio Lutetiæ paliurum vel ſpinoſam arbuſculam, annos aliquot exuccam aridamque denuo effloruiſſe, foliaque ſimul & flores profudiſſe, quemadmodum & ſiccam arborem, cui Chriſtum per mare geſtans innitebatur divus Chriſtophorus, incunctanter dactylos produxiſſe. Subjungit tandem is hiſtoricus Theologus, ut fidem ſuis hiſtoriis conciliaret, circa Embricam civitatem Clivenſem in Obſervantum monaſterio haud ita pridem imaginem D. Anthonii à pellione iis verbis conculcatam: Si quid in te eſt virium Anthoni, oſtende. Et e veſtigio ignem è cœlo delapſum eouſque ipſius inflammaſſe tibiam, ut intra triduum perierit, nec ad ſepulturam, niſi extra oppidum, fuerit admiſſus.

§ 21. Quum autem proximè in noſtra vicinia ſit hæc urbs ſita, in qua etiam quam frequentiſſime verſer, figmentum eſſe certo certius novi, quod tamen veritatis fidem apud poſteros ſuperſtitionis amantiores ſortietur. Cæterum quod me novas approbare hiſtorias, quæ meæ ſuffragantur ſententiæ, eo veritatis prætextu, quo reliqua, exprobras: quanquam à me hoc facile poſſit dilui, nimirum, quod pleræque à me non ita in cunctis approbentur, quam aliquando ea adducantur ratione ob argumenti affinitatem, ut etiam alios meæ eſſe ſententiæ innoteſcat: tamen te quoque jam tertio hic tui meminiſſe deceret, & intelligere, in teipſum merito hanc cudi fabam, qui alio inique torques, cujus te reum eſſe fatearis oportet, velis nolis. In ſcholiis ſiquidem libri IV. de Vita longa ſcribis: Si qui pravitatis ſuſpecti ſcriptores quandoque nominentur (citentur dicere volebas) ab aliis bona captari velim,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

velim, mala repudiari, ut Virgilius aurum è ſtercore legiſſe perhibetur. Cur mihi minus quam tibi hujus licentiæ privilegio frui concedetur? Hinc & Olaum me probare, quem ſaltem nominavi, calumniis & verborum inanitate commentum te eſſe, mihi teſtimonium perhibebit mea de eo ſententia, lib. 2. cap. 7. Recitatis etenim prius ipſius verbis, mox ſubdo: Multa alia ejuſmodi maleficorum opera enarrat Olaus impudenter ſatis in ejuſdem libri capitibus diverſis, quæ profectò non ſemper fidem merentur. Proinde in iis recenſendis brevior eſſe volui.

§ 22. Quod inſuper pleraſque Sibyllas ſpiritu cœleſti afflatas fuiſſe negaverim, mirum quam indignanter excandueris, ut etiam ingenii ruditatem hîc mihi objicere libuerit. Verum ſi tu meam de Sibyllis ſententiam, adverſus te ſimul in præcedenti Apologia explicatam, tui ingenii ſubtilitate confutaveris, tuæ futilitati (ſubtilitati dixiſſe volebam) libenter, ô magiſter noſter ſubtilis, cedam.

§ 23. Adverſus item magiam naturalem clauſis me ferri oculis, tantum abeſt ut agnoſcam (quanquam & hoc mendaciter, ut ſoles, impingis) quo etiam eandem debito ſuo celebrarim encomio. Teſtimonio erunt mea hæc verba ex lib. 11. cap. 3. Penitiſſima illa naturalium rerum abſtruſarum ſpeculatio & cognitio, vera nimirum philoſophia ſanctiorque magia, à ſapientibus ſolenni plauſu excipienda colendaque, à me hîc non elevatur, cui etiam nulla ex parte derogatum volo, &c.

§ 24. Phyſicis ligaturis tantum abeſt ut abhorream, uti tu malevole clamitas, qui etiam tuas ex libri mei 5. cap. 6. tranſſcripſeris, ut eas etiam valde probem capite ſequenti. Interim tamen me à periaptorum nulla ratione nixorum vanitate alienum tantiſper fatebor, donec aliter ſaniori doctrina erudiar. Enimverò ea etiam deteſtatur execraturque, licet & ſacris inſignita ſint verbis, os illud ſincerioris noſtræ fidei aureum: Dic, inquiens, ſacerdos inſipiens, nónne quotidie Evangelium in Eccleſia legitur, & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus poſita Evangelia nihil proſunt, quomodo poſſunt circa collum ſuſpenſa ſervare? &c. De his copioſius libro v. capite 8. & 9. *Chryſoſt. homil. 43. in cap. Matt. 23.*

§ 25. A Tralliano, Aëtio, Gordonio, medicis à me citatis diſſentire me in periaptis, quum tam indignanter & acerbe feras, quare tu iiſdem in aliis curationibus legitimis, ubi à me illis tribui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tur, non parum, fidem cum Paracelſo denegas? Meam potius in ferenda ſententia æquitatem commendare debebas, qui in ſolius veritatis fidem juraverim, rationique dederim manum.

§ 26. Vegetii ſuffitum ad faſcinum tollendum, dæmones fugandos, & grandinem inhibendum, te in meam contumeliam quoque repetere, non alio interpretari queo, quam à te alicubi cauſam ſingulari affectu contradicendi Wiero inquiri, vel potius emendicari. Hujus ſiquidem controverſiæ, num ſcilicet ex materia naturali talis ſuffimenti conſcripta lib. noſtro v. cap. 41. valeant luſtrari animalia, faſcinum abigi, arceri maligni ſpiritus, grandines averti, cujuſcunque ſapientis & pii æquo arbitra tui committere neutiquam gravor: quinimò ut extrema mox experiar, ad ipſam provoco experientiam, certiſſimum noſtræ diſſenſionis judicem.

§ 27. Quod præterea dæmones habere corpus ſeminis capax, & eudæmonas nephelim, id eſt, filios Dei cum filiabus hominum copulatos, peperiſſe gygantes intelligas, aliorum auctoritatem ſecutus, ſine ullius demonſtrationis adminiculo, blaſphemia eſt maxima: quod etſi impio auſu contra me in cœleſtium angelorum contemptum defendere non erubeſcis, nihilominus tam eſſe vanum quam quod vaniſſimum, ingenue & libere contra cujuſcunque ſecus affirmantis patrocinium affirmo: aliter perſuadeat ſuæ clientelæ ipſe Beelzebub, atque ſuum dementet ſatellitium ut ut volet. In ſeminis ſi quidem humani genimine, & ad ſobolis propagationem requiruntur cumprimis materia & organa convenientia: nimirum alimentum, unde caloris naturalis actione ſanguis generatur in corpore & ſpiritus: inde penis & teſticuli ex carne, venis, arteriis, nervis, ſanguine & ſpiritu compoſiti, & ſi quæ alia huic productioni neceſſaria, requiruntur.

§ 28. Ubi jam tu Suavi iis omnibus conſtare dæmones comprobaveris, quod etiamſi terræ cœlum miſceas, omnino nequis, clamites, fremas, frendas, rugias, mordices quomodocunque libuerit: me facilè in tuæ philoſophiæ carceres traduci ſinam. At validiora erunt perveſtiganda præſidia, quam ex jejuno Georgii Pictorii ſcripto de materiis ſublunaribus mendicate obtrudis, ubi hic ſcilicet pronunciat ſuæ exiſtimationis prærogativa, Lamias à dæmonibus iniri & parare. Euge, ipſe dixit & facta ſunt, ipſe creavit & creata ſunt. An ne Pythagoricorum illud αὐτὸς ἔφα Pictorio tribuis? Pictorii nomen unde tanti à te fit, qui ne Cardani quidem

dem

dem philoſophi haud vulgaris, uti & quorundam aliorum non obſcurorum virorum mentionem à me tuleris? At tua maledicendi, criminandi & calumniandi libertate fruere, quamdiu voles, quum tibi connatum eſſe videatur: à me poſthac fortaſſis non impedieris. Quid à meis ſis expectaturus manibus, me in cœleſtis contubernii communionem ex Dei gratia per ſanguinis Chriſti aſperſionem ſublato, experieris, niſi ad mentem redeas, & alios dentibus tuis virulentis impetere deſinas.

§ 29. Converſionem adhæc Arcadum in lupos tranſmiſſo ſtagno ex Plinio, veram tranſmutationem fuiſſe, Pomponatium dicere, uti & Paracelſum lib. I. tu quoque adducere audes: ſed rationum evidentiſſimarum opera ſecus demonſtravi libro IV. cap. 22. atteſtatur mihi & Auguſtinus lib. XVIII. cap. 18. de Civitate Dei. Bonas hîc horas diluendis calumniis & falſis opinionibus longius impendere, lectoremque benevolum inutili minuſque plauſibili argumento ſuſpendere diutius non libet, quum iis paſſim in meis libris ita ſit obviam itum, ut cujuis æquo cenſori ſatisfactum eſſe ſperem.

§ 30. Per me licet ut veſtrorum magnalium merces ad ſatietatem prædices, periaptorum monilibus glorieris, characterum faſtu turgeas, ſymbolorum magnificentiam oſtentes, ænigmatum nodos explices, myſteria, ſi quæ noveris, in aurem inſuſurres: ſis ſagacior Oedipo, naſutior Momo, ſeverior Ariſtarcho: fremas, frendas, rugias, mordices: ſed te nemini unquam, vel ſaltem paucis, ex abditiſſimo illo arcanorum puteo quicquam attuliſſe opis (num læſeris, ſecretius tua tibi mens dictabit) dejerare auſim: quum veteri & methodica curandi ratione per numinis favorem me quamplurimis profuiſſe, quibus tuæ factionis homines malam certè navarunt operam, teſtimonium mihi perhibebunt ſpectatæ fidei homines tam nobiles, quam alii in his provinciis, ubi ſtipendio publico medicinam hactenus feci. Tantundem & amplius effeciſſe in artis noſtræ operibus, ejuſdem methodi adminiculo, inſignis doctrinæ atque uſus virum clariſſimum D. Ioannem Capellam archiatrum regium, cujus beneficio te quibuſdam gloriolæ inſignibus ornari in epiſtola nuncupatoria ambiiſti, dubitare nolo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Cenſura quorundam doctorum piorumque virorum de hoc Opere, explicata literis ad D. Ioannem VVierum *datis: quarum hæc prima Theologi cujuſdam eximii eſt, & abbatis doctrina, virtute atque exiſtimatione clariſſimi.*

SAlve vir', ut eruditiſſime, ita multis nominibus mihi commendatiſſime.

§ 2. Miraberis, ſat ſcio, quid mihi in mentem veniat, quod cum te ne de facie quidem noverim, aliquid auſus ſim ad te literarum dare. Verum non te lateat velim, me huc vel invitum, ac manibus pedibuſque reluctantem eſſe adductum, ingenii tui pulcherrimis monumentis: quæ profecto ejuſmodi ſunt, ut vel ſaxa muta, nedum bruta animalia, in amorem pariter ac admirationem tui raperent. Nam liber ille tuus de Dæmonum præſtigiis, Deus bone, quantum habet ſolidæ doctrinæ, acris ingenii, ac judicii conſummati? Quis putaret tam longe lateque patere veſtram Phyſicam? Nunquam mihi magis arriſit de vobis, quam in præſentia, graviſſimum Homeri teſtimonium:

Vir medicus multis aliis præſtantior unus.

§ 3. Certe librum illum neſcio quo cum fructu, ſumma cum animi voluptate, non tam legi, quam penitus devoravi. Quem equidem video talem eſſe, ut haud dubie nomen tuum immortali cum gloria ad poſteros tranſmittat. O fœlicem Cliviam, quæ tantos habet literarum heroas: fœliciorem, quæ, veluti eam decet, eos amplis ſtipendiis alit, meritiſſimiſque auget fortunis: fœliciſſimam, cui præeſt Princeps non modo doctus, pius, ingenioſus: ſed etiam doctrinæ, veræ pietati, nobilibuſque ac fœliciter natis ingeniis mire, & utroque (quod ajunt) pollice favens. Nam quanquam hic Princeps ob præſtantes cum corporis tum animi dotes, ubique terrarum optime audit: tamen inter cæteras clariſſimas ejus virtutes, clariorem exiſtimo nullam, quam quod ut ipſe doctus eſt, ita ad evehendos, quos ſingularis aliqua eruditio commendat, fictus, natus & educatus videatur, juxta illud clariſſimi vatis:

Principis eſt virtus maxima, noſſe ſuos.

§ 4. Gaudeo mehercule, & ex animo gaudeo, te divine vir primum

primum hanc glaciem per fregiſſe, & miſeras aniculas ab atroci quadam tyrannide vindicaſſe. Cardanus quidem nonnihil velitatus fuerat in ſycophantas illos: tu autem apertis velis eos ipſos invaſiſti:

Macte ô ingenio, macte virtutibus iſtis:
Rite Wierus eris, nunquam tua fama peribit.

§ 5. Crede mi Wiere, non modo hac opera multos ſani judicii viros, quaſi Herculeo nodo tibi devinxiſti, ſed optime de religione Chriſtiana meritus es. An non erat in detrimentum noſtræ Reipublicæ, plus concedere diabolo, & neſcio quibus malis geniis, quam unigenito filio Dei? Paulus, ut vir prudens ac circumſpectus, non audet ſe dicere, cum ad tertium uſque cœlum à Deo eſſet ſublatus, raptum extra corpus: ſed ſive in corpore, ſive extra corpus, inquit: neſcio: Deus ſcit. Et hoc in ſpiritu tantummodo accidiſſe, vel Lucas ampliſſimus in Geſtis Apoſtolicis eſt teſtis. At noſtri majores (ſi diis placet) credebant ope dæmonum mulierculas volitare per aëra, ingentia corporaliter ſpacia regionum tranſmittere, ſubinde in feles mutari: atque adeo, ſit honos auribus, cum ipſis malis geniis actu venereo congredi, ac quaſi permiſceri.

2 Cor. 12.

Diſſerit hac de re plurimis D. Hieronymus in prologo Danielis.

O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.

§ 6. Quis faſcinavit quæſo inſenſatum hunc mundum, ut tam imprudenter fabulis anilibus adhærentes, à nuda veritate aberrarent? Sed dicet mihi quiſpiam: Num tu H. credis, quæ ipſæ tormentis exagitatæ, ingenue confitentur? Certe tormentis fidem non eſſe adhibendam, doctiſſimi atque graviſſimi quique dicunt. Nam in torminibus mentitur qui pati multa poteſt, mentitur qui nihil pati poteſt: dum hic non vult fateri quæ fecit, alter plura fatetur ſe perpetraſſe quam unquam vel per ſomnium cogitavit. At quid ſentiendum quæſo, de mulierculis illis, quæ ea ſe feciſſe ajunt, quæ in rerum natura ſunt nuſquam?

Cum dæmones ſpiritus ſint, ſpiritusque, ipſa Veritate teſte carnem & oſſa non habeat. Luca 14.

§ 7. Accidit hic intra triennium, hujus fere rei memorabile exemplum. Omnes monachi ex vino peſſimo & pendulo, quo nimium ſeſe ingurgitaverant, ad unum intra annum fere perierunt. Sacrificulus quidam perſuaſit prædeceſſori, ut vocant, meo G. in cauſa eſſe pauperculam quandam aniculam, quæ certis ſub gradibus poſuiſſet præſentiſſima veneficia, ubi monachis ſemper eſſet in choro ſtandum. Quid multa? creditum eſt impoſtori, conje-

ctaque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ctaque eſt miſera anicula, Vulcano litanda, in vincula. Statuit veterator ille civibus diem, quando locus eſſet ab omnibus perluſtrandus. Convenerunt ſtatuto die multi mortales: evolutoque lapide, mira manuum celeritate è manicis ejus quædam emortuæ ranæ, lacertæ, quas è campis in hunc uſum ſelegerat, ac limaces ceciderunt in foveam. Fuiſſentque hæc omnibus credita, condemnataque ad ignem fuiſſet anicula, niſi vir quidam acri judicio fucum ac ſtropham ſagacibus oculis conſideraſſet: qui tandem effecit, ut tota tragico comœdia in fumum evaneſceret: parumque abeſſet, quin præſtigiator cum ſuis quiſquiliis putribus ovis à pueris & colu à mulierculis impeteretur. Verum de his ſatis ſuperque Clariſſimo vereque generoſiſſimo Principi tuo me commendabis, atque in unico conſervatore noſtro perpetuo valebis. Celerrime, E. tertio calendas Julias, Anno 1563.

Tui nominis amantiſſimus
A. H. H. A. E.

CAROLUS GALLUS, *Eccleſiaſtes Hammonenſis.*

S. P. Per Chriſtum. Ut tui codicis doctrinam diligentius perlegerem, ſingulaque accuratius pro judicii mei tenuitate examinarem, ponderaremque, effecit horribilis ea Satanæ rabies, quæ ſuperioribus annis in hac eccleſia Hammonenſi graſſata eſt, & multos aliquantiſper exercuit. Noſti mi Domine Wiere, vir præſtantiſſime, huic malo multiplicia excogitate adhibitaque eſſe remedia, variaque de eo judicia, tam in noſtra Republica. Quam inter moniales virgines vicini monaſterii Kenterpen, unde hoc ipſum initio ad nos dimanavit.

§ 2. Interpoſuit ſuum judicium quidam Simon exorciſta cæcus infœliciſſime, qui mox à propria conjuge dæmoniaca miſerabiliter interfectus, ſuæ impiæ audaciæ pænas dedit. Ad eundem modum quidam ſenex monachus Franciſcanus, cui nomen frater Lindemannus, tentavit confidenter ſuis exorciſmis: ſed & ipſe mox, dum etiam inſtructus ad Miſſam celebrandam iret, repentina morte percuſſus, interiit. Hos ſecuti ſunt & alii duo ejuſdem ordinis in hac civitate fratres, palam in nomine mille dæmoniorum excitantes diabolicam tragœdiam, longe omnium terribiliſſimam, cujus hiſtoriam te accepiſſe arbitror. Nec defuit quidam ſuffraganeus

neus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

neus epiſcopi, cum paſtore quodam, adjunctis etiam medicis, omnes ab antiqui ſerpentis ſolertia deluſi. Tandem etiam per Vulcanum ablatæ ſunt, quæ has dæmonum larvas ſuis incantationibus peperiſſe credebantur. Sed neque hæc ſeveritas medicamentum quod expectabatur, attulit. Quod etiamnum præſens calamitas inter virgines ejuſdem cænobii Kenterpen heu nimium teſtatur.

§ 3. Porro tuus codex mirum in modum exprimit Satanæ naturam, ingenium, ſolertiam, curam, ſtudium & rabiem, quibus graſſatur milleartifex, fallax & potens in incredulis: quorum aſpectibus, variis artibus illudit, prout merentur eorum peccata. Et ego ſane jam experientia compertum habeo, ejus generis diabolicis præſtigiis & dementationibus, non aliter quam juxta ſententiam in tuo libro pulchre expreſſam occurrendum. Nam noſtri energumeni omnes, nempe quindecim numero, jam Chriſto propitio liberati ſunt, non exorciſmis, aut externis ceremoniis elementorum: ſed virtute fidei in Spiritu Sancto, per fidelem verbi Dei inſtructionem, per aſſiduas preces & jejunia, quibus ceu veræ ad Deum converſionis optimis mediis uſi ſumus ſedulo.

§ 4. Huc acceſſit manifeſtiſſima experientia de incantationum vanitate, quam etiam in tuo libro urges argumentis graviſſimis, & meo judicio demonſtrationibus certiſſimis, quantumvis illæ à communi veterum ſententia diſſentire videantur. Ego namque jam aliquoties deprehendi ex ipſis lamiis & ſagis, artes, quas præſertim de carminibus & impoſſibilibus incantationibus & faſcinationibus jactitare ſolent, meras eſſe ineptias, delirationes, & ſomnia, quibus ſe admiſcet Satan.

§ 5. Et anno ſuperiori cognovi multas ineptias ex privata confeſſione cujuſdam vetulæ incantatricis, quæ cum audiſſet in mea concione explicari locum ex Actis apoſt. cap. 19. Quod multi Epheſiorum, ex eis qui curioſas artes exercuerant, comportatos libros exuſſerunt coram omnibus, &c. Protinus acceſſit animo plane conſternato: Et cum lachrymis arcana ſui pectoris in ſinum meum effundens, inſtitutionem Chriſtianam admiſit, & cum diabolicarum impoſturarum vanitatem Dei beneficio intellexiſſet, & apertis oculis ſpectaſſet, facile relictis mendaciorum fumis, ad veritatis lucem converſa eſt. Hæc ſemel admiſſa veritate, ſibi meridiana luce clarius eam apparere, ſatanamque ſuorum mancipio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rum oculos tantum perſtringere, & nihil in veritate geri confeſſa eſt conſtantiſſime, cum deteſtatione diabolicæ ſuæ artis. Hujus exempli hiſtoriam contexere plenius cum ſuis circumſtantiis forte operæpretium foret, ſed non ita tutum, propterea lubens superſedeo. Uno verbo dicam, me ſatis experientia didiciſſe, bonam partem incantationum mera eſſe inſomnia. Quod cognoſcit clarius, quiſquis ſaltem vel doctrinam de inſomniis penitius introſpexerit.

§ 6. Probatur ex Ariſtotele, Hippocrate, Galeno, aliiſque philoſophis, imo & quotidiana experientia conſtat, inſomnium naturaliter eſſe in homine ſimul & brutis, & viſa verſari plerunque circa phantaſiam: Quod maxime præ cæteris experiuntur vel cæci, vel dormientes, vel melancholici, vel phrenetici, & alii qui ſunt in ſenſu communi & mente vitiati. Quod ſi vero Sacras literas de inſomniis tradentes inſpexerimus, deprehendemus etiam præter naturam ſæpiſſime immiſſa eſſe inſomnia: Idque vel per bonum ſpiritum, vel malum, aliquando obſcurius, interdum clarius: Et aliquoties in iis tam manifeſtas viſiones, imagines & ſpectra objici, ut etiam ſancte jurares, omnia ſi viſibiliter, corporaliter, & in veritate agi. Obſcurius & extra naturæ ordinem à Deo propoſitas habuerunt rerum futurarum formas Pharao, & ejus pincerna, & piſtor, necnon Nabucadnezar Babyloniorum rex, Joſepho & Daniële eorundem interpretibus. Evidentiores autem formas & ſpecies conſpexerunt Jeremias, cui olla fervens oſtenditur ad Aquilonem converſa, & alia quam plurima. Item Ezechiel, & impius Baltzazar, ſucceſſor Nabucadnezar, dum cernit in pariete manus ſcribentis articulos. Omitto inſomnio & viſiones ſanctorum in Novo Teſtamento, Joſephi viri Mariæ Virginis, Petri, Pauli, Joannis, conjugis Pilati, & aliorum.

§ 7. Porro cacodæmon imitatur Deum ceu ſimia, in ſuis mancipiis: Quod præter quotidiana noſtrarum Lamiarum exempla, etiam priſcorum ethnicorum monumenta abunde teſtantur. Nunquid Satan olim ſua oracula edidit in illis locis, ubi homines ad impetranda inſomnia & viſiones pernoctabant? Quale fuit Amphiarai, Amphilochi, Trophonii & Æſculapii: profecto iis in locis dormientibus malignus ſpiritus monſtrabat pharmaca & remedia, quibus invarentur infirmi, ſimulque de aliis negotiis reſponde-

ſpondebat. Et ad obtinendum hujuſmodi inſomnia & viſiones mandabantur ſciſcitantibus neſcio qui delectus ciborum, & ſecubationes, puri quidam caſtique dies. Pythagorei fabis abſtinebant, eo quod turbulenta ſomnia gignant. Hæc & ſimilia, mi Domine Wiere, quiſque exacte conſideraverit, intellexeritque, facillime judicabit lamiarum artium vanitatem, probabitque tuum judicium. Manet enim ſatan ſemper ſui ſimilis, & quas olim inter infideles operatus eſt illuſiones, & dementationes, eaſdem etiamnum exercet: Perpetuos nempe fumos, & vaniſſimas umbras, ſomnia recte dixeris, pro veritate vendens. Habes breviter, mi Domine Wiere, ſententiam meam. Probo divinum collyrium tui codicis, quo multorum caliginoſos oculos purgaſti. Divinitus hoc datum eſſe, facile judicabunt, obviiſque ulnis complectentur, quin & magicarum artium incantationes minus formidabunt, quotquot librum tuum cum ſano judicio legerint, & intellexerint. Vale per Chriſtum. Datum Hammonæ, 26 Decembris, Anno 1565.

Clariſſimo viro BARTOLO RICHIO, *LL. Doctori, ac Illuſtriſſimi Principis* Henrici *Ducis Brunsvicenſis ac Lunenburgenſis conſiliario, Domino ſuo obſervando*, Caſpar Borcholt S.

Cum nuper, clariſſime vir, de Lamiarum vel ſagarum fraude, quas veteres Striges vocabant, quæ jam à Magiſtratibus ſine diſcrimine ad flammam rapiuntur, inter nos ſermo erat: tua excellentia vere graviterque judicavit, magnam in hoc maleficio dijudicando prudentiam adhibendam, ne temere ac leviter in pœnis infligendis aliquid ſtatuamus: Cum & leges civiles proniores ad lenitatem nos eſſe jubent, ita ut etiam in gravioribus pœnis benignitatis reſpectum habeamus. l. reſpiciendum. & l. abſentem. de pœnis.

§ 2. Quam vero in hoc maleficii negotio multa nunc confuſe, turbulenterque, ex ſiniſtra, fanatica ac peſtilenti ſolum ſuſpicione agantur, ex hoc liquet, quod laubabile illud diſcrimen inter prophanos vel infames magos, Lamias, & veneficos, qui veneno vel propinato, vel illito, vel in eo loco ubi terram inficiat poſito, beſtias & homines lædunt, & propterea merito lege Cornelia gladio

feriuntur, ſit confuſum, & hactenus confuſe de his actum & pronunciatum. Ut autem præclarius hæc differentia, unde pro qualitate delicti pœna infertur, magis magiſque tuæ excellentiæ innoteſceret: promiſi me tranſmiſſurum tibi librum clariſſimi hominis, doctoris Joannis Wieri, ante annos aliquot de Præſtigiis dæmonum, incantationibus ac veneficiis, tam ingenioſe, acute & docte ſcriptum, ut ab omnibus doctiſſimis viris in Burgundia & toto Belgico numinis loco habeatur.

§ 3. Ego profecto quoties præſtantiſſimi hujus ævi Juriſconſulti Jacobi Cujacii, olim præceptoris mei Biturigibus in Gallia, mihi omnibus modis obſervandi, recordor (recordor autem ſæpe) tum cogor cum eo hoc fateri, nullum me librum majori cum voluptate percurriſſe: Et nænias fabulaſque noſtros legum Gloſſatores, ſi poſito affectu cum hoc ſcriptore conferantur, nobis reliquiſſe, quoties hoc negotium tractandum ſuſceperunt. Cum autem & tuam excellentiam optimi judicii eſſe non ignorem, peto, ut quantum temporis publicis negotiis ſuffurari queas, huic libro præſenti perlegendo impendas. Et mihi per occaſionem tuam de hoc libro ſententiam, quæ magni apud me ponderis eſt, reſcribas. Si vero quid toto hoc libro perlecto ad propoſitam quæſtionem de ſagis vel lamiis non ita ſine diſcrimine crudeliter comburendis, quod nunc tanta contentio ne in Republica agitur, recte juſteque dictum inveneris: Tu illud amplectere, ac quantum potes, innoxium ſanguinem defende. Ac utinam talem omnes in hoc ſanguinolento negotio animum Principes gererent, qualem illuſtriſſimus, experientia ac literis doctiſſimus Princeps GUILHELMUS Juliæ & Cliviæ Dux: cujus Principe viro digna ſententia de Lamiis, in Procemio libri annexa eſt. Non etiam vereor, cum ſis (uti Cicero de Catone refert) librorum helluo maximus, ut tædium aliquod in legendo tibi obveniat. Nam ita hiſtoriis, & jucundis narrationibus liber eſt refertus, ut vix ullum librum hoc jucundiorem extare, affirmare auſim. Vale: Datum in caſtro Sturwolt, 7 die Auguſti, Anno 1564.

IO-

IOANNI WIERO, *Medico & philoſopho clariſſimo* *Theodorus Zwinggerus Baſilienſis Medicus S.*

HErculi monſtrorum domitori ſummos olim honores à Græcia habitos pro repurgato terrarum orbe, graviſſimorum auctorum monumenta teſtantur. Tibi vero, vir ornatiſſime, qui de Præſtigiis dæmonum Commentario edito, πολυμηχανοῦ illius veteratoris ſtratagemata & inſidias eleganter & erudite detegis, reſpubl. literaria in primis plura quam vel cogitare unquam poſſit, ſe tibi debere, bonorum omnium incredibili cum conſenſu, non obſcure fatetur: deinde etiam univerſus orbis Chriſtianus nunquam intermorituris laudibus perpetuo prædicabit. Quæ cum mihi communis cum multis virtutes tuas ſuſpiciendi atque colendi occaſio fuerit, tum vero privata quædam, hoc eſt, ordini noſtro conveniens, acceſſit.

§ 2. Quandoquidem ſubinde veterem medicinam contra furioſos impudentiſſimorum ſophiſtarum conatus ita protegis, ut tuis ſucceſſibus omnes, qui non penitus mentem denſis fumis denigratam habent, merito gratulari debeant. Et certe tali opus erat ἀλεξικάκου contra tam multicipitem belluam, quæ ſub artis medicæ prætextu, impietatem magicis deliriis ſuffultam, non obſcure, ſubdole tamen, profitetur. Tibi igitur, vir doctiſſ. pro tam honeſto certamine, pro tam felici ſucceſſu, an reipubl. literariæ potius, pro tanto patrocinio gratulari debeam, revera ignoro: tuæ interim virtuti & eruditioni fauſta & fœlicia omnia ex animo precor. Nam hortationes noſtras, nec ætas, nec animus, nec eruditio tua ferunt. Cæterum ut ἐκ τοῦ θαυμάζειν non modo τὸ φιλοσοφεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ φιλεῖσθαι proveniat, etiam atque etiam à te contendo, ut in amicorum tuorum numerum me recipias. Quod ſi propter Peripateticos, qui ἀνομοιότητα omnem ex amicitiis tollere nituntur, facere non licebit, at certe inter diſ. tuos locum nos obtinere patiaris. Ego, quantum in me erit, operam dabo, ut nec obſervantia, nec benevolentia vel tui ſtudioſiſſimis inferior fuiſſe videar. Libertatem noſtram, ſi hujus quoque cauſas exquiris, tua inprimis humanitas cum pari eruditione conjuncta, deinde etiam Oporini avunculi noſtri commendatio fulciunt atque fovent: cumque te Oporino amiciſſimum eſſe ſciam, in me fortaſſis, etſi nullo merito noſtro, attamen jure quodam cognationis, partem amoris tui derivari poſſe confido.

§ 3. Id ut facias, vir eruditiſſime te etiam atque etiam rogo: & niſi moleſtum eſt, ſpem noſtram non inanem fuiſſe, ex literis tuis intelligere cupio. Vale Wiere clariſſ. Baſileæ, 10 Kal. Aprilis 1566.

D. BALDUINI RONSSEI *Medici, doctrina & artis uſu celeberrimi, judicium.*

OPorinus ille noſter, homo juvandis ſtudiis natus, proximis nundinis Francofordianis ad me miſit fragmentum operis tui (nondum enim, uti ſuſpicor, ſupremam manum jam impoſuerat) de Dæmonum præſtigiis: Quod certe multo mihi gratiſſimum erat, tum quod D. Daniël noſter Brouchuſius Reipub. Gorcomienſi à medicinis, aliquando ejus apud me mentionem feciſſet, & ſingularem ſupra communem hominum conditionem ingenii tui dexteritatem prædicaſſet: Tum quod ſperarem, aliquando detectis hujuſmodi muliercularum nervis, idolomaniam, quæ multis abhinc ſeculis hominum mentes occupavit, penitus eradicatum iri.

§ 2. Nam quantumvis annis ab hinc viginti Jacobus Savagius, Andoverpianus medicus, ejuſdem argumenti mihi adhuc tum juvem librum communicaſſet, quem aliquando, ni mors in opina virum invaſiſſet, typis commendare decreverat: non videbatur tamen is eſſe talis, qui inſitam jamdudum opinionem evellere poſſet. Siquidem, etſi phyſicis quibuſdam demonſtrationibus deliramenta quædam eſſe declararet: Conceſſit tamen multa, quæ tu argutiſſime & maxima cum ratione refellis: Neque is (ut bona venia viri alioqui doctiſſimi dicam) uſqueadeo Scripturæ ſacræ teſtimonio innitebatur, ut qui ſua profeſſione contentus, medicis phyſiciſque argumentis tantum ſtabat. Tu contra, antiquiſſimorum Theologorum, Juriſperitorum, atque eorum qui de Magia ſcripſerunt (ut interim medicos taceam) argumentis innixus, cum aliquid ſe jam egiſſe putant, nihil prorſus jam actum convincis, & ut habet Græcorum diverbium, κυκλωπιεριέλκεις. Dignum mehercule cedro opus, dignum quod omnium manibus ſceleratiſſimo hoc tempore circumferatur, dignum quod omnium mentibus imprimatur, &c. Scriberem aliquanto accuratius, ni Brouchuſii noſtri propera quædam feſtinatio, dicere ſimul ac ſcribere coegiſſet. Vale in eo qui cuncta poteſt. Goudæ, nonis Maii, Anno 1563.

D. IOAN-

D. IOANNIS EWICHII, *Medici & eruditiſſimi & excellentiſſimi, ſententia.*

QUantum voluptatis ceperim ex tuis libris de Præſtigiis dæmonum, ὦ ἀγαθοῖς κλεὸς ἐσθλόν ἐπὶχθονι πολυβοτείρη Wiere, vix ſatis verbis ex plicare poſſum. Video enim ſingularem in iis prudentiam, judicium ſolidum, copiam rerum neceſſariarum, ordinem mirificum, ſedulitatem incredibilem, denique animi pietatem (abſit adulationis ſuſcipio) & religionis Chriſtianæ puritatem: eamque paſſim propugnandi adverſus omnes impiorum hominum inſultus, & dæmonum fraudes animoſitatem infractam. Deinde non ſolum, quod ipſe ſæpe mecum cogitavi, ſed etiam quod unice & optavi & expectavi, in illis abunde ſum conſecutus. Illud autem eſt præcipue, quid de Lamiis (quas vocant) noſtri temporis ſentiendum ſit, quid vanæ illarum incantationes efficere poſſint: Et tandem, an pæna illarum ad mortem uſque extendi debeat. Quæ tria tam velim hodie omnibus eſſe recte cognita, perſuaſaque, quam plerumque indoctis doctiſque temere credita. Pudet autem me propemodum noſtri ſeculi, quod tanto veterno ſopitum res tam utiles neceſſariaſque non diligentius inveſtigarit, & maturius in lucem ediderit.

§ 2. Omnes enim fere tam Medici quam Juriſconſulti & Theologi (quorum tamen maxime intererat, hæc ad unguem cognoſcere) contenti majorum conſuetudine, nimis faciles aures præbuerunt fabulis: nimiſque temerarie, ne dicam inique, de vita morteque multorum pronunciarunt. Sed cum cogito, idem hodie & ante ætatem, noſtram in illis obſervatum eſſe, qui judicabantur hæretici (ſcilicet quod à Rom. Eccleſia in interpretatione quorundam articulorum doctrinæ, vel uſu ceremoniarum, nulla ſeditione diſſentirent) quorum tamen, vel adverſariis teſtibus, mens Deo devota vitaque inculpata fuit: minus mirum videtur, quod in hac Lamiarum cauſa, quæ plena ſemper fuit tenebris & dæmonum ludibriis, cæcutiant, cæcutiendoque inſontes ſæpe feriant. Equidem ab eo tempore, quo ætatis maturitate, accedente qualicunque inſtitutione, uſuque, res humanas cæpi intueri, valde ſemper deplorare ſoleo hominum ignorationem. Nam ea mihi cauſa videbatur univerſi mali, quod tam multiplex in vita noſtra graſſatur. Quod etſi ipſus maxime adhuc ignorans, Dei tamen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tamen gratia cognoverim & defleverim: nihilominus communi cæcitate impeditus in præſenti materia, oculos altius adhuc attollere, & veritatem ipſam intueri nondum potui. Quare quando ingenii mei exiguitatem probe ſcirem, nec negare nec aſſeverare ſtatueram. At nunc judicio tuo confirmatus, lucem mihi videre videor, & qua eundum & ubi ſiſtendum ſit, ſatis intelligo: Agoque immortali Deo gratias, quod tua opera eas res nobis patefecerit, quæ non eruditis modo & titulo doctoribus, ſed etiam omnibus hominibus multo, vero maxime Chriſtianis cognitu neceſſariæ ſunt. Proinde nequicquam credam poſthac illis, qui ita præſenti cuicunque uſui inhæreſcendum putant oportere, ut nullo modo aliorum quamvis piorum eruditorumque virorum modeſte propoſitam ſententiam audiendam, cognoſcendam, recipiendamque eſſe velint: longe à principis illius conſilio diſſentientes, qui cum neceſſitas poſtularet, Νῦν δ' εἴη ait, ὅς τις δὴ γ' ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι, ἢ νέος ἠὲ παλαιός, ἐμοὶ δέ κε ἀσμένῳ εἴη. Nam cum, ut dixi, omnis mali origo & fons ab ignorantia oriatur, & hæc primum à peccato, peccatum porro à diabolo (qui eſt vere pater tenebrarum, falſitatis & confuſionis) principium ſuum ducat, merito omnis boni cauſa videri debet ſapientia & cognitio: quippe quæ lucem, veritatem, & ordinem in tota vita & omnibus actionibus noſtris pariat, conſervetque. Faceſſat ergo omnis pertinacia & moroſitas: ſitque libera ut audiendi, ita & dicendi ſcribendique facultas: eatenus tamen, ut is labor utriuſque Reipub. inſignem utilitatem ſpectet, & ad Chriſti Servatoris noſtri regnum propagandum, diaboli vero & Antichriſti tyrannidem labefactandam præclare faciat. Vale clariſſime Wiere, monſtroſarum opinionum noſtri ævi non minime Hercules. Vale inquam: & perge porro eſſe, quod fœliciter glorioſeque cœpiſti, πατρί τε τῷ μέγα χάρμα πόληΐ τε, παντί τε δήμῳ, δυσμενέεσιν μὲν πῆμα, κακοῖς δ' ἄρα δαίμοσιν αὐτοῖς, Duisbergi, Anno 1563. ipſis Calend. Iunii.

F I N I S.

PSEU-

PSEUDOMONARCHIA DÆMONUM.

O curas hominum, ô quantum eſt in rebus inane?

LECTORI S.

NE Sathanicæ factionis monopolium uſqueadeo porro delitescat, hanc Dæmonum Pſeudomonarchiam, ex Acharonticorum Vaſallorum archivo ſubtractam, in hujus Operis de Dæmonum præſtigiis calce annectere volui, ut effaſcinatorum id genus hominum, qui ſe magos jactitare non erubeſcunt, curioſitas, præſtigiæ, vanitas, dolus, impoſturæ, deliria, mens eluſa, & manifeſta mendacia, quinimo non ferendæ blaſphemiæ, omnium mortalium, qui in mediæ lucis ſplendore hallucinari nolint, oculis clariſſimè appareant, hoc potiſſimum ſeculo ſceleſtiſſimo, quo Chriſti regnum tam enormi impunitaque tyrannide impetitur ab iis qui Beliali palàm ſacramentum præſtitêre, ſtipendium etiam juſtum hauddubie recepturi: quibus & perditas has horas libenter dedico, ſi forte ex immenſa Dei miſericordia convertantur & vivant: quod ex animo iis precor, ſitque felix & fauſtum. Ne autem curioſulus aliquis, faſcino nimis detentus, hoc ſtultitiæ argumentum temere imitari audeat, voces hinc inde prætermiſi ſtudio, ut univerſa delinquendi occaſio præcideretur. Inſcribitur vero à maleferiato hoc hominum genere Officium ſpirituum, vel, Liber officiorum ſpirituum, ſeu, Liber dictus Empto. Salomonis, de principibus & regibus dæmoniorum, qui cogi poſſunt divina virtute & humana. At mihi nuncupabitur Pſeudomonarchia Dæmonum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

PSEVDOMONARCHIA DÆMONUM.

PRimus Rex, qui eſt de poteſtate Orientis, dicitur Baël, apparens tribus capitibus, quorum unum aſſimilatur bufoni, alterum homini, tertium feli. Rauca loquitur voce, formator morum & inſignis certator, reddit hominem inviſibilem & ſapientem. Huic obediunt ſexagintaſex legiones.

§ 2. Agares Dux primus ſub poteſtate Orientis, apparet benevolus in ſenioris hominis forma, equitans in crocodilo, & in manu accipitrem portans. Cuncta linguarum genera docet optime: fugitantes reverti facit, & permanentes fugere: prælaturas & dignitates dimittit, & tripudiare facit ſpiritus terræ: & eſt de ordine Virtutum, ſub ſua poteſtate habens triginta & unam legiones.

§ 3. Marbas, alias Barbas, Præſes magnus, ſe manifeſtans in fortiſſimi leonis ſpecie, ſed ab exorciſta accitus humana induitur forma, & de occultis plene reſpondet, morbos invehit & tollit, promovet ſapientiam artiumque mechanicarum cognitionem, homines adhæc in aliam mutat formã. Præeſt trigintaſex legionibus.

§ 4. Pruflas, alibi invenitur Buſas, magnus Princeps & Dux eſt, cujus manſio circa turrim Babylonis, & videtur in eo flamma foris, caput autem aſſimilatur magno nycticoraci. Autor eſt & promotor diſcordiarum, bellorum, rixarum & mendaciorum. Omnibus in locis non intromittatur. Ad quæſita reſpondet abunde. Sub ſunt huic legiones vinginti ſex, partim ex ordine Throni, partim Angelorum.

§ 5. Amon vel Aamon Marchio magnus & potens, prodit in lupi forma caudam habens ſerpentinam, & flammam evomens. Hominis autem indutus ſpeciem, caninos oſtentat dentes, & caput magno nycticoraci ſimile. Princeps omnium fortiſſimus eſt, intelligens præterita & futura, hinc & gratiam concilians omnium amicorum & inimicorum. Quadraginta imperat legionibus.

§ 6. Barbatos magnus Comes & Dux, apparet in ſigno Sagittarii ſilveſtris cum quatuor regibus tubas ferentibus. Intelligit cantus avium, canum latratus, mugitus boum & cunctorum animalium:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

malium : theſauros item à magis & incantatoribus reconditos, detegit : Et eſt ex ordine Virtutum, partim Dominationum. Triginta præſidet legionibus. Novit præterita & futura : tam amicorum quam inimicorum animos conciliat.

§ 7. Buer Præſes magnus conſpicitur in ſigno *. Abſolute docet philoſophiam, practicam, ethica item & logica, & herbarum vires : Dat optimos familiares : Ægros ſanitati reſtituere novit, maxime & homines. Quinquaginta legionum habet imperium.

§ 8. Guſoyn Dux magnus & fortis, apparet in forma zenophali. Explicate reſpondet & vere de præſentibus, præteritis, futuris & occultis. Amicorum & inimicorum gratiam reddit : Dignitates confert & honores conformat. Præeſt quadragintaquinque legionibus.

§ 9. Botis, alibi Otis, magnus Præſes & Comes, Prodit in viperæ ſpecie deterrima: Et ſiquando formam induit humanam dentes oſtendit magnos & cornua duo, manu gladium acutum portans. Dat perfecte reſponſa vera de præſentibus, præteritis, futuris & abſtruſis. Tam amicos quam hoſtes conciliat. Sexaginta imperat legionibus.

§ 10. Bathym, alibi Marthim Dux magnus & fortis : Viſitur conſtitutione viri fortiſſimi cum cauda ſerpentina, equo pallido inſidens. Virtutes herbarum & lapidum pretioſorum intelligit. Curſu velociſſimo hominem de regione in regionem transfert. Huic triginta ſubſunt legiones.

§ 11. Purſan, alias Curſon, magnus Rex, prodit ut homo facie leonina, viperam portans ferociſſimam, urſoque inſidens, quem ſemper præcedunt tubæ. Callet præſentia, præterita & futura : Aperit occulta, theſauros detegit : Corpus humanum ſuſcipit & aëreum. Vere reſpondet de rebus terrenis & occultis, de divinitate & mundi creatione : Familiares parit optimos : Cui parent vigintiduo legiones, partim de ordine Virtutum, partim ex ordine Throni.

§ 12. Eligor, alias Abigor, Dux magnus, apparet ut miles pulcherrimus, lanceam, vexillum & ſceptrum portans. Plene de occultis reſpondet atque bellis, & quomodo milites occurrere debeant : Futura ſcit, & gratiam apud omnes dominos & milites conciliat. Præſidet ſexaginta legionibus.

§ 13. Loray, alias Oray, magnus Marchio, ſe oſtendens in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

forma ſagittarii pulcherrimi, pharetram & arcum geſtantis: author exiſtit omnium præliorum, & vulnera putrefacit quæ à ſagittariis infliguntur, quos objicit optimos tribus diebus. Triginta dominatur legionibus.

§ 14. Valefar, alias Malaphar, Dux eſt fortis, forma leonis prodiens & capite latronis. Familiaritatem parit ſuis, donec laqueo ſuſpendantur. Decem præſidet legionibus.

§ 15. Morax, alias Foraii, magnus Comes & Præſes: Similis tauro viſitur: Et ſi quando humanam faciem aſſumit, admirabilem in Aſtronomia & in omnibus artibus liberalibus reddit hominem: parit etiam famulos non malos & ſapientes: novit & herbarum & pretioſorum lapidum potentiam. Imperat triginta ſex legionibus.

§ 16. Ipes, alias Ayperos, eſt magnus Comes & Princeps, apparens quidem ſpecie angelica, interim leone obſcurior & turpis, capite leonis, pedibus anſerinis, cauda leporina. Præterita & futura novit: Redditque hominem ingenioſum & audacem. Legiones huic obediunt trigintaſex.

§ 17. Naberus, alias Cerberus, Marchio eſt fortis, forma corvi ſe oſtentans: Si quando loquitur, raucam edit vocem. Reddit & hominem amabilem & artium intelligentem, cum primis in Rhetoricis eximium. Prælaturarum & dignitatum jacturam parit. Novendecim legiones hunc audiunt.

§ 18. Glaſya labolas, alias Caacrinolaas vel Caaſſimolar magnus Præſes: Qui progreditur ut canis habens alas gryphi. Artium cognitionem dat, interim dux omnium homicidarum. Præſentia & futura intelligit. Tam amicorum quam inimicorum animos demeretur: Et hominem reddit inviſibilem. Imperium habet triginta ſex legionum.

§ 19. Zepar Dux magnus, apparens uti miles, inflammanſque virorum amore mulieres, & quando ipſi juſſum fuerit, earum formam in aliam transmutat, donec dilectis ſuis fruantur. Steriles quoque eas facit. Vigintiſex huic parent legiones.

§ 20. Byleth Rex magnus & terribilis, in equo pallido equitans, quem præcedunt tubæ, ſymphoniæ, & cuncta Muſicæ genera. Quum autem coram exorciſta ſe oſtentat, turgidus ira & furore videtur, ut decipiat. Exorciſta vero tum ſibi prudenter caveat: Atque ut faſtum ei adimat, in manu ſuſcipiat baculum corili, cum quo orientem & meridiem verſus, foris juxta circulum ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

num extendet, facietque triangulum. Cæterum ſi manum non extendit, & intrare jubet, atque ſpirituum Vinculum ille renuerit, ad lectionem progrediatur exorciſta: mox ingredietur item ſubmiſſus, ibi ſtando & faciendo quodcunque juſſerit exorciſta ipſi Byleth regi, eritque ſecurus. Si vero contumacior fuerit, nec primo juſſu circulum ingredi voluerit, reddetur forte timidior exorciſta: Vel ſi Vinculum ſpirituum minus habuerit, ſciet haud dubie exorciſta, malignos ſpiritus poſtea eum non verituros, at ſemper viliorem habituros. Item ſi ineptior ſit locus triangulo deducendo juxta circulum, tunc vas vino plenum ponatur: Et intelliget exorciſta certiſſimè, quum è domo ſua egreſſus fuerit cum ſociis ſuis, prædictum Byleth ſibi fautorem fore, benevolum, & coram ipſo ſubmiſſum quando progredietur. Venientem vero exorciſta benigne ſuſcipiat, & de ipſius faſtu glorietur: Propterea quoque eundem adorabit, quemadmodum alii reges, quia nihil dicit abſque aliis principibus. Item ſi hic Byleth accitus fuerit ab aliquo exorciſta, ſemper tenendus ad exorciſtæ faciem annulus argenteus medii digiti manus ſiniſtræ, quemadmodum pro Amaymone. Nec eſt prætermittenda dominatio & poteſtas tanti principis, quoniam nullus eſt ſub poteſtate & dominatione exorciſtæ alius, qui viros & mulieres in delirio detinet, donec exorciſtæ voluntatem explerint: Et fuit ex ordine Poteſtatum, ſperans ſe ad ſeptimum Thronum rediturum, quod minus credibile. Imperat octogintaquinque legionibus.

§ 21. Sytry, alias Bitru, magnus Princeps, leopardi facie apparens, habenſque alas velut gryphi. Quando autem humanam aſſumit formam, mire pulcher videtur. Incendit virum mulieris amore, mulierem viciſſim alterius deſiderio incitat. Juſſus ſecreta libenter detegit feminarum, eas ridens ludificanſque, ut ſe luxurioſe nudent. Huic ſexaginta legiones obſequuntur.

§ 22. Paymon obedit magis Lucifero quam alii reges. Lucifer hic intelligendus, qui in profunditate ſcientiæ ſuæ demerſus, Deo aſſimilari voluit, & ob hanc arrogantiam in exitium projectus eſt. De quo dictum eſt: Omnis lapis pretioſus operimentum tuum. *Ezech. 28*
Paymon autem cogitur virtute divina, ut ſe ſiſtat coram exorciſta: ubi hominis induit ſimulachrum, inſidens dromedario, coronaque inſignitus lucidiſſima, & vultu fœmineo. Hunc præcedit exercitus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cum tubis & cimbalis bene ſonantibus, atque omnibus inſtrumentis Muſicis, primo cum ingenti clamore & rugitu apparens, ſicut in Empto. Salomonis, & arte declaratur. Et ſi Paymon hic quandoque loquitur, ut minus ab exorciſta intelligatur, propterea is non tepeſcat: ſed ubi porrexerit illi primam chartam ut voto ſuo obſequatur, jubebit quoque ut diſtinctè & aperte reſpondeat ad quæſita, & de univerſa philoſophia & prudentia vel ſcientia, & de cæteris arcanis. Et ſi voles cognoſcere diſpoſitionem mundi, & qualis ſit terra, aut quid eam ſuſtineat in aqua, aut aliquid aliud, & quid ſit abyſſus, & ubi eſt ventus & unde veniat, abunde te docebit. Accedant & conſecrationes tam de libationibus quam aliis. Confert hic dignitates & confirmationes. Reſiſtentes ſibi ſuo vinculo deprimit, & exorciſtæ ſubjicit. Bonos comparat famulos, & artium omnium intellectum. Notandum, quod in advocando hunc Paymonem, Aquilonem verſus exorciſtam conſpicere oporteat, quæ ibi hujus ſit hoſpitium. Accitum vero intrepide conſtanterque ſuſcipiat, interroget, & ab eo petat quicquid voluerit, nec dubie impetrabit. At ne creatorem oblivioni tradat, cavendum exorciſtæ, propter ea quæ præmiſſa fuerunt de Paymone. Sunt qui dicunt, eum ex ordine Dominationum fuiſſe: ſed aliis placet, ex ordine Cherubin. Hunc ſequuntur legiones ducentæ, partim ex ordine Angelorum, partim Poteſtatum. Notandum adhæc, ſi Paymon ſolus fuerit citatus per aliquam libationem aut ſacrificium, duo reges magni comitantur, ſcilicet Bebal & Abalam, & alii potentes. In hujus exercitu ſunt vigintiquinque legiones: Quia ſpiritus his ſubjecti, non ſemper ipſis adſunt, niſi ut appareant, divina virtute compellantur.

§ 23. Regem Belial aliqui dicunt ſtatim poſt Luciferum fuiſſe creatum, ideoque ſentiunt ipſum eſſe patrem & ſeductorem eorum qui ex Ordine ceciderunt. Cecidit enim prius inter alios digniores & ſapientiores, qui præcedebant Michaëlem & alios cœleſtes angelos, qui deerant. Quamvis autem Belial ipſos qui in terram dejecti fuerint, præceſſerit: alios tamen qui in cœlo manſere, non anteceſſit. Cogitur hic divina virtute, cum accipit ſacrificia, munera & holocauſta, ut viciſſim det immolantibus reſponſa vera: At per horam in veritate non perdurat, niſi potentia divina compellatur, ut dictum eſt. Angelicam aſſumit imaginem impenſe pulchram, in igneo curru ſedens. Blande loquitur. Tribuit dignitates

tates & prælaturas ſenatorias, gratiam item amicorum, & optimos famulos. Imperium habet octoginta legionum, ex ordine partim Virtutum, partim Angelorum. Forma exorciſtæ invenitur in Vinculo Spirituum. Obſervandum exorciſtæ, hunc Belial in omnibus ſuccurrere ſuis ſubditis: Si autem ſe ſubmittere noluerit, Vinculum Spirituum legatur, quo ſapientiſſimus Salomon eos cum ſuis legionibus in vaſe vitreo relegavit: Et relegati cum omnibus legionibus fuere ſeptuagintaduo reges, quorum primus erat Bileth, ſecundus Belial, deinde Aſmoday, & circirer mille millia legionum. Illud proculdubio à magiſtro Salomone didiciſſe me fateor: Sed cauſam relegationis me non docuit, crediderim tamen propter arrogantiam ipſius Belial. Sunt quidam necromantici, qui aſſerunt, ipſum Salomonem quodam die aſtutia cujuſdam mulieris ſeductum, orando ſe inclinaſſe verſus ſimulacrum Belial nomine. Quod tamen fidem non meretur: Sed potius ſentiendum, ut dictum eſt, propter ſuperbiam & arrogantiam, relegatos eſſe in magno vaſe, projectos in Babylone in puteum grandem valde. Enimvero prudentiſſimus Salomon divina potentia ſuas exequebatur operationes, quæ etiam nunquam eum deſtituit: propterea ſimulachrum non adoraſſe ipſum ſentiendum eſt, alioqui divina virtute ſpiritus cogere nequiviſſet. Hic autem Belial cum tribus regibus in puteo fuit. At Babylonienſes ad hæc exhorreſcentes, rati ſe theſaurum amplum in puteo inventuros, unanimi conſilio in puteum deſcenderunt, detegeruntque & confregere vas, unde mox egreſſi captivi, in proprium locum porro ſunt rejecti. Belial vero ingreſſus quoddam ſimulachrum, dabat reſponſa ſibi immolantibus & ſacrificantibus, ut teſtatur Tocz in dictis ſuis: Et Babylonienſes adorantes ſacrificaverunt eidem.

Scelerati necromantici verba ſunt.

§ 24. Bune Dux magnus & fortis, apparet ut draco, tribus capitibus, tertium vero aſſimilatur homini. Muta loquitur voce: Mortuos locum mutare facit, & dæmones ſupra defunctorum ſepulchra congregari: omnimodo hominem locupletat, redditque loquacem & ſapientem: ad quæſita vere reſpondet. Huic legiones parent triginta.

§ 25. Forneus magnus Marchio, ſimilis monſtro marino, reddit hominem in Rhetoricis admirabilem, optima fama & linguarum peritia ornat, tam amicis quam inimicis gratum facit. Subſunt huic vigintinovem legiones, ex ordine partim Thronorum, partim Angelorum.

§ 26. Roneve

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 26. Roneve Marchio & Comes, aſſimilatur monſtro. Singularem in Rhetoricis intelligentiam confert, famulos item fidos, linguarum cognitionem, amicorum & inimicorum favorem. Huic obediunt legiones novendecim.

§ 27. Berith Dux magnus & terribilis: tribus nuncupatur nominibus, à quibuſdam Beal, à Judæis Berith, à necromanticis Bolfri. Prodit ut miles ruber cum veſtitu rubro, & equo ejuſdem coloris coronaque ornatus. Vere de præſentibus, præteritis & futuris reſpondet. Virtute divina per annulum magicæ artis ad horam ſcilicet cogitur. Mendax etiam eſt. In aurum cuncta metallorum genera mutat. Dignitatibus ornat eaſdemque confirmat: Claram ſubtilemque edit vocem. Viginti ſex legiones huic ſubſunt.

§ 28. Aſtaroth Dux magnus & fortis, prodiens angelica ſpecie turpiſſima, inſidenſque in dracone infernali, & viperam portans manu dextra. Vere reſpondet de præteritis, præſentibus, futuris & occultis. Libenter de ſpirituum creatore, & eorundem lapſu loquitur, quomodo peccaverint & ceciderint. Se ſpontè non prolapſum eſſe dicit. Reddit hominem mire eruditum in artibus liberalibus. Quadraginta legionibus imperat. Ab hoc quilibet exorciſta caveat, ne prope nimis eum admittat, ob fœtorem intolerabilem quem expirat. Itaque annulum argenteum magicum in manu ſua juxta faciem teneat, quo ſe ab injuria facile tuebitur.

§ 29. Forras vel Forcas magnus Præſes eſt: viſitur forma viri fortiſſimi, & in humana ſpecie vires herbarum & lapidum precioſorum intelligit. Plene docet Logica, Ethica & eorundem partes. Reddit hominem inviſibilem, ingenioſum, loquacem & vivacem: Amiſſa recuperat, theſauros detegit. Dominium viginti novem legionum habet.

§ 30. Furfur Comes eſt magnus, apparens ut cervus cauda flammea. In omnibus mentitur, niſi in triangulum intro ducatur. Juſſus angelicam aſſumit imaginem. Rauca loquitur voce: amorem inter virum & mulierem libenter conciliat: novit & concitare fulgura, coruſcationes & tonitrua in iis partibus ubi juſſum fuerit. De occultis & divinis rebus bene reſpondet. Imperat legionibus vigintiſex.

§ 31. Marchocias magnus Marchio eſt. Se oſtentat ſpecie lupæ ferociſſimæ cum alis gryphi, cauda ſerpentina, & ex ore neſcio quid evomens. Quum hominis imaginem induit, pugnator eſt optimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

optimus. Ad quæſita vere reſpondet: fidelis in cunctis exorciſtæ mandatis. Fuit ordinis Dominationum. Huic ſubjacent legiones triginta. Sperat ſe poſt mille ducentos annos ad ſeptimum Thronum reverſurum: ſed ea ſpe falſus eſt.

§ 32. Malphas magnus Præſes, conſpicitur corvo ſimilis: ſed hominis idolum indutus rauca fatur voce. Domos & turres ingentes mire extruit, & obvios cito facit artifices maximos: Hoſtium vero ædes & turres dejicit. Famulos ſuppeditat non malos. Sacrificia libenter ſuſcipit, at ſacrificatores omnes fallit. Quadraginta huic parent legiones.

§ 33. Vepar, alias Separ, Dux magnus & fortis: Similis ſyreni: Ductor eſt aquarum & navium armis onuſtarum. Ut mare juſſu magiſtri turgidum navibuſque plenum appareat, efficit: contra inimicos exorciſtæ per dies tres vulneribus putreſcentibus vermeſque producentibus homines inficit, à quibus tamen negotio abſoluto ſanantur omnes. Imperat legionibus vigintinovem.

§ 34. Sabnac, alias Salmac, Marchio magnus & fortis: prodit ut miles armatus, capite leonis, in pallido equo inſidens. Hominis formam transmutat mire: Turres magnas armis plenas ædificat, item caſtra & civitates. Triginta dies ex mandato exorciſtæ homini vulnera putrida & verminantia infligit. Familiares conciliat bonos: dominium exercens quinquaginta legionum.

§ 35. Sydonay, alias Aſmoday, Rex magnus, fortis & potens: Viſitur tribus capitibus, quorum primum aſſimilatur capiti tauri, alterum hominis, tertium arietis. Cauda ejus ſerpentina, ex ore flammam eructat, pedes anſerini. Super dracone infernali ſedet, in manu lanceam & vexillum portans. Præcedit alios qui ſub poteſtate Amaymonis ſunt. Cum hujus officia exercet exorciſta, fit fortis, cautus & in pedibus ſtans: ſi vero coopertus fuerit, ut in omnibus detegatur, efficiet: Quod ſi non fecerit exorciſta, ab Amaymone in cunctis decipietur: Sed mox cum ipſum in prædicta forma conſpicit, appellabit illum nomine ſuo, inquiens: Tu vero es Aſmoday. Ipſe non negabit: Et mox ad terram. Dat annulum virtutum: Docet abſolute Geometriam, Arithmeticam, Aſtronomiam, Mechanicam: Ad interrogata plene & vere reſpondet: Hominem reddit inviſibilem: Loca theſaurorum oſtendit & cuſtodit, ſi fuerit de legionibus Amaymonis. In ſua poteſtate legiones ſeptuaginta duas habet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 36. Gaap, alias Tap, Præſes magnus & Princeps: in ſigno Meridiei apparet: ſed quum humanam aſſumit faciem, ductor eſt præcipuorum quatuor regum, tam potens ut Byleth. Extiterunt autem quidam necromantici, qui huic libamina & holocauſta obtulere, & ut eundem evocarent, artem exercuere, dicentes ſapientiſſimum Salomonem eam compoſuiſſe, quod falſum eſt: imo fuit Cham filius Noë, qui primus poſt diluvium cœpit malignos invocare ſpiritus, invocavit autem Byleth, & compoſuit artem in ſuo nomine, & librum, qui multis mathematicis eſt cognitus. Fiebant autem holocauſta, libamina, munera, & multa nefaria, quæ operabantur exorciſtæ admiſtis ſanctiſſimis Dei nominibus, quæ in eadem arte ſparſim exprimuntur. Epiſtola vero de iis nominibus eſt conſcripta à Salomone, uti & ſcribunt Helias Hieroſolymitanus & Heliſeus. Notandum, ſi aliquis exorciſta habuerit artem Beleth, nec ipſum coram ſe ſiſtere poſſit aut videre, niſi per artem: Quomodo autem eundem continere oporteat, non eſt explicandum, quum ſit nefandum, & nihil à Salomone de ejus dignitate & officio didicerim, hoc tamen non ſilebo, ipſum reddere hominem admirabilem in philoſophia & artibus omnibus liberalibus. Facit ad amorem, odium, inviſibilitatem & conſecrationem eorum quæ ſunt de dominatione Amaymonis: Et de poteſtate alterius exorciſtæ tradit familiares, & vera perfecte reſponſa de præſentibus, præteritis & futuris. Velociſſimo tranſcurſu in varias regiones traducit hominem. Sexagintaſex præeſt legionibus, & fuit de Poteſtatum ordine.

§ 37. Chax, alias Scox, Dux eſt & Marchio magnus: Similis ciconiæ rauca voce & ſubtili. Mirabiliter aufert viſum, auditum & intellectum juſſu exorciſtæ: aufert pecuniam ex qualibet domo regia, & reportat poſt mille ducentos annos, ſi juſſus fuerit: abripit & equos. Fidelis eſſe in omnibus mandatis putatur: ac licet ſe obſecuturum exorciſtæ promittat, non tamen in omnibus facit. Mendax eſt, niſi in triangulum introducatur: introductus autem loquitur de rebus divinis & reconditis theſauris, qui à malignis ſpiritibus non cuſtodiuntur. Promittit inſuper ſe collaturum optimos famulos, qui accepti ſunt, ſi non fuerint deceptores. Huic ſubjacent legiones triginta.

§ 38. Pucel Dux magnus & fortis, apparet in ſpecie angelica, ſed obſcura valde: loquitur de occultis: docet Geometriam & omnes artes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

artes liberales: ſonitus facit ingentes, & ſonare aquas ubi non ſunt, eaſdem & calefacit & harum balnea recuperandæ ſanitati ſervientia certis temporibus, diſtemperat juſſu exorciſtæ. Fuit de ordine Poteſtatum, habetque in ſua poteſtate legiones quadragintaocto.

§ 38. Furcas miles eſt: prodit ſimilitudine ſævi hominis cum longa barba, & capillitio cano. In equo pallido inſidet, portans in manu telum acutum. Docet perfecte practicam, philoſophiam, rhetoricam, logicam, chiromantiam, aſtronomiam, piromantiam, & earum partes. Huic parent viginti legiones.

§ 39. Murmur magnus Dux & Comes: Apparet militis forma, equitans in vulture, & ducali corona comptus. Hunc præcedunt duo miniſtri tubis magnis: Philoſophiam abſolute docet. Cogit animas coram exorciſta apparere, ut interrogatæ reſpondeant ad ipſius quæſita. Fuit de ordine partim Thronorum, partim Angelorum.

§ 40. Caym magnus Præſes, formam aſſumens merulæ: at quum hominem induit, reſpondet in favilla ardente, ferens in manu gladium acutiſſimum. Præ cæteris ſapienter argumentari facit: Tribuit intellectum omnium volatilium, mugitus boum, latratus canum, & ſonitus aquarum: de futuris optime reſpondet. Fuit ex ordine Angelorum. Præſidet legionibus triginta.

§ 41. Raum vel Raym Comes eſt magnus: Ut corvus viſitur: Sed cum aſſumit humanam faciem, ſi ab exorciſta juſſus fuerit, mirè ex regis domo vel alia ſuffuratur, & ad locum ſibi deſignatum transfert. Civitates deſtruit: Dignitatum deſpectum ingerit. Novit præſentia, præterita & futura. Favorem tam hoſtium quam amicorum conciliat. Fuit ex ordine Thronorum. Præeſt legionibus triginta.

§ 42. Halphas Comes magnus, prodit ſimilis ciconiæ rauca voce. Inſigniter ædificat oppida ampla armis plena: Bellum movet, & juſſus, homines bellicoſos ad deſignatum locum mittit obviam. Subſunt huic viginti ſex legiones.

§ 43. Focalor Dux magnus, prodit velut homo, habens alas gryphi forma. Accepta humana figura, interficit homines & in aquis ſubmergit. Imperat mari & vento, naveſque bellicas ſubvertit. Notandum omni exorciſtæ, ſi huic mandetur, ne homines lædat, libenter obſequitur. Sperat ſe poſt mille annos reverſu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rum ad ſeptimum Thronum, ſed fallitur. Triginta legionibus imperat.

§ 44. Vine magnus Rex & Comes: ſe oſtentat ut leo in equo nigro inſidens, portanſque viperam in manu. Amplas turres libenter ædificat: Lapideas domus extruit, rivos reddit turgidos: Ad exorciſtæ mandatum reſpondet de occultis, maleficis, præſentibus, præteritis & futuris.

§ 45. Bifrons, monſtri ſimilitudine conſpicitur. Ubi humanam aſſumit imaginem, reddit hominem in Aſtrologia mirabilem, planetarum manſiones abſolute docens, idem præſtat in Geometria, & menſuris aliis. Vires herbarum, lapidum pretioſorum & lignorum intelligit. Corpora mortuorum de loco ad locum transmutat: Candelas ſuper defunctorum ſepulchra inflammare videtur. Huic ſubjacent vinginti ſex legiones.

§ 46. Gamygyn magnus Marchio: in forma equi parvi viſitur: at ubi hominis ſimulachrum aſſumit, raucam edit vocem, de omnibus artibus liberalibus diſſerens: efficit quoque, ut coram exorciſta conveniant animæ in mari exeuntes, & quæ degunt in purgatorio (quod dicitur Cartagra, id eſt, afflictio animarum) & corpora aërea ſuſcipiunt, apparentque evidenter, & ad interrogata reſpondent. Permanet apud exorciſtam, donec ipſius votum expleverit. Triginta legiones in ſua habet poteſtate.

§ 47. Zagam magnus Rex & Præſes: ut taurus prodit cum alis ad modum gryphi: ſed aſſumpta hominis forma, reddit hominem ingenioſum: transmutat cuncta metallorum genera in monetas illius ditionis, & aquam in vinum, & è diverſo: ſanguinem quoque in oleum, & contra: & ſtultum in ſapientem. Præeſt triginta tribus legionibus.

§ 48. Orias Marchio magnus, viſitur ut leo, in equo fortiſſimo equitans, cauda ſerpentina: in dextera portat duos grandes ſerpentes etiam exibilantes. Callet planetarum manſiones, & vires ſidereas perfecte docet. Transmutat homines: confert dignitates, prælaturas & confirmationes: Item amicorum & hoſtium favorem. Præſidet legionibus triginta.

§ 49. Volac magnus Præſes: progreditur uti puer alis angeli, ſuper dracone equitans duobus capitibus. De occultis theſauris perfecte reſpondet, & ubi ſerpentes videantur, quos & viribus dedeſtitutos tradit in exorciſtæ manus. Dominium habet legionum triginta.

§ 50. Go-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 50. Gomory Dux fortis & potens: apparet ut mulier pulcherrima: ac ducali cingitur corona, in camelo equitans. Bene & vere reſpondet de præteritis, præſentibus, futuris, & occultis theſauris ubi lateant. Conciliat amorem mulierum, & maxime puellarum. Imperat legionibus vigintiſex.

§ 51. Decarabia vel Carabia, magnus Rex & Comes: venit ſimilis*. Vires herbarum & lapidum pretioſorum novit: efficit ut aves coram exorciſta volent, & velut familiares ac domeſticæ morentur, bibant & cantillent ſuo more. Parent huic triginta legiones.

§ 52. Amduſcias Dux magnus & fortis: procedit ut unicornu: in humana ſimiliter forma, quando coram magiſtro ſuo ſe ſiſtit: Et ſi præcipiatur, efficit facile ut tubæ & ſymphoniæ omniaque muſicorum inſtrumentorum genera audiantur, nec tamen conſpectui appareant: ut item arbores ad exorciſtæ genu ſe inclinent. Optimus eſt una cum famulis. Imperium habet vigintinovem legionum.

§ 53. Andras magnus Marchio: viſitur forma angelica, capite nycticoraci nigro ſimili, in lupo nigro & fortiſſimo equitans, bajulanſque manu gladium acutiſſimum. Novit interficere dominum, ſervum & coadjutores: author eſt diſcordiarum. Dominatur legionibus triginta.

§ 54. Androalphus Marchio magnus, apparens ut pavo: graves edit ſonitus: Et in humana forma docet perfecte geometriam & menſuram ſpectantia: reddit hominem in argumentando argutum, & in aſtronomia prudentem, eundemque in avis ſpeciem transmutat. Triginta huic ſubſunt legiones.

§ 55. Oze Præſes magnus, procedit ſimilis leopardo: ſed hominem mentitus, reddit prudentem in artibus liberalibus: vere reſpondet de divinis & occultis: transmutat hominis formam: & ad eam inſaniam eum redigit, ut ſibi perſuadeat eſſe quod non eſt, quemadmodum ſe eſſe regem vel papam, & coronam in capite geſtare: duratque id regnum horam.

§ 56. Aym vel Haborym Dux magnus & fortis: progreditur tribus capitibus, primo ſerpenti, ſimili, altero homini duos * habenti, tertio felino. In vipera equitat, ingentem facem ardentem portans, cujus flamma ſuccenditur caſtrum vel civitas. Omnibus modis ingenioſum reddit hominem: de abſtruſis rebus vere reſpondet. Imperat legionibus vigintiſex.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 57. Orobas magnus Princeps: procedit equo conformis: hominis autem indutus idolum, de virtute divina loquitur: vera dat reſponſa de præteritis, præſentibus, futuris, de divinitate & creatione: neminem decipit, nec tentari ſinit: confert prælaturas & dignitates, amicorum item & hoſtium favorem. Præſidet legionibus viginti.

§ 58. Vapula Dux magnus & fortis: conſpicitur ut leo alis ad modum gryphi. Reddit hominem ſubtilem & mirabilem in artibus mechanicis, philoſophia, & ſcientiis quæ in libris continentur. Præfectus eſt trigintaſex legionum.

§ 59. Cimeries magnus Marchio & fortis: imperans in partibus Africanis: docet perfecte Grammaticam, Logicam & Rhetoricam. Theſauros detegit, & occulta aperit. Facit ut homo curſu celerrimo videatur transmutari in militem. Equitat in equo nigro & grandi. Legionibus viginti præeſt.

§ 60. Amy Præſes magnus: apparet in flamma ignea: ſed humana aſſumpta forma, reddit hominem admirabilem in aſtrologia & omnibus artibus liberalibus. Famulos ſuppetit optimos: theſauros à ſpiritibus cuſtoditos oſtendit. Præfecturam habet legionum triginta ſex, ex ordine partim angelorum, partim poteſtatum. Sperat ſe poſt mille ducentos annos ad Thronum ſeptimum reverſurum, quod credibile non eſt.

§ 61. Flauros dux fortis: conſpicitur forma leopardi & terribili. In humana ſpecie vultum oſtentat horrendum, & oculos flammeos. De præteritis, præſentibus & futuris plene & vere reſpondet. Si fuerit in triangulo, mentitur in cunctis, & fallit in aliis negotiis. Libenter loquitur de divinitate, mundi creatione & lapſu. Divina virtute cogitur, & omnes alii dæmones ſive ſpiritus, ut omnes adverſarios exorciſtæ ſuccendant & deſtruant. Et ſi virtute numinis ipſi imperatum fuerit, exorciſtæ tentationem non permittit. Legiones viginti ſub ſua habet poteſtate.

§ 62. Balam Rex magnus & terribilis: prodit tribus capitibus, primo tauri, altero hominis, tertio arietis: cauda adhæc ſerpentina, oculis flammeis, equitans in urſo fortiſſimo, & accipitrem in manu portans. Raucam edit vocem: perfectè reſpondet de præteritis, præſentibus & futuris: reddit hominem & inviſibilem & prudentem. Quadraginta legionibus præſidet, & fuit ex ordine dominationum.

§ 63. Alocer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 63. Alocer Dux magnus & fortis : procedit ut miles in equo vaſto inſidens : facies ejus leonina, rubicunda valde cum oculis flammeis : graviter loquitur : hominem reddit admirabilem in aſtronomia & in omnibus artibus liberalibus : confert bonam familiam. Dominatur triginta ſex legionibus.

§ 64. Zaleos magnus Comes : apparet ut miles pulcherrimus in crocodilo equitans, & ducali ornatus corona, pacificus, &c.

§ 65. Wal Dux magnus & fortis : conſpicitur ut dromedarius magnus ac terribilis : at in humana forma linguam ſonat Ægyptiacam graviter. Hic præ cæteris amorem maxime mulierum conciliat : inde novit præſentia, præterita & futura : confert & gratiam amicorum atque inimicorum. De ordine fuit poteſtatum. Trigintaſeptem legiones gubernat.

§ 66. Haagenti magnus Præſes : ut taurus videtur, habens alas gryphi : ſed aſſumpta facie humana, reddit hominem ingenioſum in quibuſlibet : cuncta metalla in aurum transmutat, aquam in vinum, & ediverſo. Tot legionibus imperat, quot Zagan.

§ 67. Phœnix magnus Marchio: apparet uti avis phœnix puerili voce : ſed antequam ſe ſiſtit coram exorciſta, cantus emittit dulciſſimos : tunc autem cavendum exorciſtæ cum ſuis ſociis, ne ſuavitati cantus aures accommodent, ſed ille mox huic jubeat humanam aſſumere ſpeciem, tunc mire loquetur de cunctis ſcientiis admirandis. Poëta eſt optimus & obediens. Sperat ſe poſt mille ducentos annos ad ſeptimum thronum rediturum. Viginti præeſt legionibus.

§ 68. Stolas magnus Princeps : prodit forma nycticoracis : coram exorciſta hominis ſimulachrum ſuſcipit, docetque abſolutè aſtronomiam. Herbarum & lapidum pretioſorum vires intelligit. Vigintiſex legiones huic ſubjacent.

Legio 6666.

Secretum ſecretorum tu operans ſis ſecretus horum.

§ 69. Obſerva horas in quibus quatuor reges, ſcilicet Amoymon rex Orientalis, Gorſon rex Meridionalis, Zymymar rex Septentrionalis, Goap rex & princeps Occidentalis poſſunt conſtringi, à tertia hora uſque ad meridiem, à nona hora uſque ad veſperas.

Item Marchiones à nona uſque ad completorium, vel à completorio uſque ad finem diei.

Item

Item Duces à prima uſque ad meridiem: & obſervatur cœlum clarum.

Item Prælati in aliqua hora diei.

Item Milites ab aurora uſque ad ortum ſolis, vel à veſperis uſque ad finem ſolis.

Item Præſes in aliqua hora diei non poteſt conſtringi, niſi rex cui paret, invocaretur, & nec in crepuſculo noctis.

Item Comites omni hora diei, dum ſunt in locis campeſtribus vel ſylveſtribus, quo homines non ſolent accedere, &c.

Citatio Prædictorum ſpirituum.

Quam religioſus hic diabolus.

UBi quem volueris ſpiritum, hujus nomen & officium ſupra cognoſces: inprimis autem ab omni pollutione, minimum tres vel quatuor dies mundus eſto in prima citatione, ſic & ſpiritus poſtea obſequentiores erunt: fac & circulum, & voca ſpiritum cum multa intentione: primum vero annulum in manu contineto: inde hanc recitato benedictionem tuo nomine & ſocii, ſi præſto fuerit, & effectum tui inſtituti ſortieris, nec detrimentum à ſpiritibus ſenties: imo tuæ animæ perditionem.

Blaſphemiæ meræ, & deteſtandus nominum divinorum abuſus,

§ 2. In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti † patris & † filii & † ſpiritus ſancti: ſancta trinitas & inſeparabilis unitas te invoco, ut ſis mihi ſalus & defenſio & protectio corporis & animæ meæ, & omnium rerum mearum. Per virtutem ſanctæ crucis † & per virtutem paſſionis tuæ deprecor te domine Jeſu Chriſte, per merita beatiſſimæ Mariæ virginis & matris tuæ atque omnium ſanctorum tuorum, ut mihi concedas gratiam & poteſtatem divinam ſuper omnes malignos ſpiritus, ut quoſcunque nominibns invocavero, ſtatim ex omni parte conveniant, & voluntatem meam perfecte adimpleant, quod mihi nihil nocentes, neque timorem inferentes, ſed potius obedientes & miniſtrantes, tua diſtricte virtute præcipiente, mandata mea perficiant, Amen. Sanctus ſanctus ſanctus dominus Deus Sabaoth, qui venturus es judicare vivos & mortuos: tu qui es Α & Ω, primus & noviſſimus, Rex regum & dominus dominantium Joth Aglanabrath El abiel anathi Enathiel Amazin ſedomel gayes tolima Elias iſchiros athanatos ymas heli Meſſias, per hæc tua ſancta nomina & per omnia alia invoco te & obſecro te domine Jeſu Chriſte, per tuam nativitatem,

Inſignis meritorum Chriſti contemptus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tem, per baptiſmum tuum, per paſſionem & crucem tuam, per aſcenſionem tuam, per adventum ſpiritusſancti paracliti, per amaritudinem animæ tuæ, quando exivit de corpore tuo, per quinque vulnera tua, per ſanguinem & aquam, quæ exierant de corpore tuo, per virtutem tuam, per ſacramentum quod dediſti diſcipulis tuis pridie quam paſſus fuiſti: per ſanctam trinitatem, per individuam vnitatem, per beatam Mariam matrem tuam, per angelos & archangelos, per prophetas & patriarchas, & per omnes ſanctos tuos, & per omnia ſacramenta quæ fiunt in honore tuo: adoro te & obſecro te, benedico tibi & rogo, ut acceptes orationes has & conjurationes & verba oris mei, quibus uti voluero. Peto Domine Ieſu Chriſte: da mihi virtutem & poteſtatem tuam ſuper omnes angelos tuos, qui de cœlo ejecti ſunt ad decipiendum genus humanum, ad attrahendum eos, ad conſtringendum, ad ligandum eos pariter & ſolvendum: Et ad congregandum eos coram me, & ad præcipiendum eis ut omnia, quæ poſſunt, faciant, & verba mea vocemque meam nullo modo contemnant: ſed mihi & dictis meis obediant, & me timeant, per humanitatem & miſericordiam & gratiam tuam deprecor & peto te adonay amay hortan vigedora mytay hel ſuranat yſion yſyeſy & per omnia nomina tua ſancta, per omnes ſanctos & ſanctas tuas, per angelos & archangelos, poteſtates, dominationes & virtutes, & per illud nomen per quod Salomon conſtringebat dæmones, & concluſit ipſos Elhroch eban her agle goth joth othie venoch nabrat, & per omnia ſacra nomina quæ ſcripta ſunt in hoc libro, & per virtutem eorundem, quatenus me potentem facias congregare & conſtringere omnes tuos ſpiritus de cœlo depulſos, ut mihi veraciter de omnibus meis interrogatis, de quibus quæram, reſponſionem veracem tribuant, & omnibus meis mandatis illi ſatisfaciant ſine læſione corporis & animæ meæ & omnium ad me pertinentium, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate ſpiritusſancti Deus per omnia ſecula.

§ 3. O pater omnipotens, ô fili ſapiens, ô ſpiritus ſancte corda hominum illuſtrans, ô vos tres in perſonis, una vero deitas in ſubſtantia: qui Adam & Evæ in peccatis eorum peperciſtis, & propter eorum peccata mortem ſubiiſti tu fili turpiſſimam, in lignoque ſanctæ crucis ſuſtinuiſti: ô miſericordiſſime, quando ad tuam

confugio miſericordiam, & ſupplico modis omnibus quibus poſſum, per hæc nomina ſancta tui filii, ſcilicet A & Ω, & per omnia alia ſua nomina, quatenus concedas mihi virtutem & poteſtatem tuam, ut valeam tuos ſpiritus qui de cœlo ejecti ſunt, ante me citare, & ut ipſi mecum loquantur, & mandata mea perficiant ſtatim & ſine mora, cum eorum voluntate, ſine omni læſione corporis, animæ & bonorum meorum, &c. Continua ut in libro * Annuli Salomonis continetur.

§ 4. O ſumma & æterna virtus Altiſſimi, qui te diſponente his judicio vocatis * vaycheon ſtimulamaton ezphares tetragrammaton olyoram irion eſytion exiſtion eryona onela braſym noym meſſias ſother emanuël ſabaoth adonay, te adoro, te invoco, totius mentis viribus meis imploro, quatenus per te præſentes orationes & conſecrationes & conjurationes conſecrentur videlicet, & ubicunque maligni ſpiritus in virtute tuorum nominum ſunt vocati, & omni parte conveniant, & voluntatem mei exorciſatoris diligenter adimpleant, fiat fiat fiat, Amen.

§ 5. Hæc blaſphema & execranda hujus mundi fæx & ſentina pœnam in magos prophanos bene conſtitutam, pro ſcelerato mentis auſu jure meretur.

FINIS.

JOAN-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

JOANNIS WIERI
DE
LAMIIS
LIBER:

ITEM

DE

COMMENTITIIS
JEJUNIIS.

AMSTELODAMI,
Apud PETRUM van den BERGE.

MDCLx.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Illuſtri & generoſo Domino,

D. ARNOLDO,

Comiti Benthemii, Tichelenburgi, Steinfordiæ, Domino in Rheed & Wivelichoven, *Ioannes Wierus* fœlicitatem.

Ipſa re comperio veriſſimum eſſe, Comes illuſtris, quod tam multis retro annis divinus ille præco & Apoſtolus Chriſti Paulus, ſuum inſtituens Timotheum, vaticinatus eſt, in poſtremis ſcilicet temporibus futuros, qui à fide deſciſcent, ſpiritibus impoſtoribus & doctrinis dæmoniorum adhærentes. Quanquam enim ante Chriſti tempora ſuis ludibriis univerſum terrarum orbem varie conſpurcarat diabolus, adventu tamen æterni illius Dei filii evaneſcere cœperunt innumeræ dæmonum præſtigiæ, ceſſaruntque paſſim oracula, & quæcunque divinationum impiarum genera. Hinc & legationis ſuæ miniſterio ultra annos triginta perfungens Chriſtus, doctrina & opere fraudulentos Satanæ conatus fortiter oppugnando repreſſit infregitque, ſuis poſtea diſcipulis eandem provinciam committens: qui porro ſumma fide & indefeſſo labore ſtrenuam hic navarunt operam & Satanæ regnum undique adorſi, tantum non funditus illud everterunt. Verum enimverò quum indormientibus huic ſtudio poſteris, Evangelicæ veritatis lux rurſus cœpiſſet obſcurari, nervum ille denuo nactus, variis technis, & quibuſcunque novis illuſionibus (cujuſmodi ſunt & illæ, quarum falſo inſimulantur noſtræ Lamiæ) Chriſti doctrinam peſſundare, hominum mentes effaſcinare, oculoſque perſtringere conatus eſt. Quæ gra-

1 Timot. 4.

Juſtinus in Dial. adverſus Judæos.

Athanaſ. de Hum. verbi, ejuſque corporali adventu.

Auguſt. de Civit. Dei

Euſeb. lib. VII. cap. 6. & lib. V. c. 18.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vis tunc fuit ruina Eccleſiæ: cujus tamen reliquias multos annos, ſub denſa licet caligine, conſervare adhuc ex immenſa miſericordia dignatus eſt benigniſſimus Deus. Interia vero ſingulari illo ſplendore deſtituti mortales, neque verum exquirere, neque falſa dijudicare potuerunt: ſed imprudenter omnino, quaſi luce menti erepta, huc & illuc fluctuantes, cæco quodam affectuum ductu, & illuſionum dæmoniacarum impulſu, in quoſcunque etiam craſſiſſimos errores, ceu perpetuæ obſcuritatis latebras prociderunt, donec tandem clementer ſuos reſpexerit cæleſtis pater, & abactis quas Satan offuderat umbris, nos totos iterum veritatis ſuæ radiis ex gratia illuſtrarit. Eoque nomine quicunque noſtro hoc ævo luminis illius ſunt facti participes, gratias numini divino debent infinitas, quippe qui genuinam filii Dei doctrinam à vanis hominum perſuaſionibus, & inſidioſis diaboli machinationibus ſolertius diſtinguentes, illam vera fide & ardenti zelo religioſe amplexi ſunt, has ediverſo conſtanter damnarunt & rejecerunt. Quocirca etiam plures nunc annos conatuum ſuorum effectu multum fruſtrari ſe, ſenſit juratus ille generis humani hoſtis, & mille artium architectus: ut proinde ditionis Chriſtianæ pomærium longius quotidie extenſum iri, communis piorum omnium ſpes eſſet. Cæterum viceverſa jam nunc extrema adeſſe tempora, quæ vas illud electionis tot annorum intervallo prædixiſſe monui, vel hinc manifeſto liquet, quod præter enatas in civilibus hiſce motibus ac inteſtinis bellis enormium flagitiorum erynnes, præter datam impune quidvis fere perpetrandi licentiam, amentium denuo anicularum mactationes & hoſtiæ (mira odoris fragrantia ſatanæ nares feriente) aliquandiu ſepultæ, crudeliter in lucem revocentur, non modo à ſupremis tam Eccleſiaſtici quam politici ordinis Magiſtratibus, qui ad exortum cælitus veritatis ſolem cæcutire, quam diabolica hæc ſtratagemata intelligere malunt, verum etiam ab illis qui divinorum myſteriorum cognitione & vocis cæleſtis intelligentia mire ſibi placent. At profecto non ab æterno illo bonitatis & miſericordiæ fonte, innocentium hujus-

modi lanienæ ortum habent: verum ab immaniſſimo univerſæ mortalitatis, & potiſſimum Eccleſiæ Chriſti adverſario tales ſuggeruntur carnificinæ. Quibus etſi me validis præſidiis oppoſuerim in editione ſex librorum de Præſtigiis dæmonum: tamen ubi phalarides denuo contra noſtras Lamias nemini noxias citra exactam cauſæ cognitionem reparari viderem, meam de iis ſententiam quam potui breviſſime contrahere volui, ac omnium oculis clare inſpectandam proponere, ut pluribus ſuccincta hujus labyrinthi explicatione delectatis inſerviatur, nec tantum innoxii ſanguinis confuſe effundatur. Huic appendicem de Commentiis jejuniis addidi, maxime ob ementitam Barbaræ Vnnenſis, duodecim annorum puellæ abſtinentiam, quæ tamen pro vera publicis ſcriptis non modo per Germaniam, ſed apud exteros quoque evulgata celebrataque fuit. Hos obulos duos cum paupercula vidua ad templi ædificationem in gazophylacium offero. Si quis ſe ditiorem ſenſerit, is meam inopiam pro ſuæ facultatis ubertate citra controverſiæ affectum ſupplere, vel ſaltem ſublevare ſtudeat: uni ſiquidem non quidvis datum eſſe, libenter agnoſco: quicquid autem id eſt, pluribus quidem prodeſſe, nemini vero obeſſe poterit. Hunc porro laborem tuæ Clementiæ nuncupare conſecrareq; volui juſtis de cauſis, eiſque multis. Quum etenim ad ditionum tuarum adminiſtrationem perveneris, atque in eiſdem, quemadmodum & in circumjacentibus provinciis, ſuos excitarit perpetuus mortalium hoſtis, homicida ab initio, atque efferatus omnis tranquillitatis everſor, qui ipſius ludibriis dementati, de iis impoſturis & actionibus quæ Lamiis, quas dicunt, hactenus tumultuarie attribuuntur, imprudentius cenſent, tuæ Clem. hoc noſtrum ſcriptum, velut filum cujus ductu ex hoc labyrintho extricari ſecure queas, offerre volui. Eò autem tibi gratius id fore, mihi perſuadeo, quod optime in puriori doctrina Chriſti & vera religione inſtitutus, non tam facilem te diabolicis machinationibus fallaciiſque, vel humanis etiam fraudibus dedas. Cujus rei quam memorabile exemplum, mihi non ignotum, haud ita pridem à tua Clem. Benthemii editum

De commentitiis jejuniis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

editum eſt, ubi heroico filio fœliciter, auxilio cœleſtis gratiæ donabaris loco aliis inauſpicato, ex illuſtri inſigniterque pia tua vitæ ſocia, Domina Magdalena vetuſtiſſimæ Niwenariorum Comitum domus filia. Adhæc, quum in optimis ſis enutritus diſciplinis, de noſtro hoc labore, vel potius paradoxis, tu doctus, pronunciare certius poteris: talem profecto lucubrationum noſtrarum cenſorem requiro & patronum. Hic inſignem tuam modeſtiam, innatam naturæ bonitatem, ac illuſtrem tuam humanitatem, eximiæ magnitudini conjunctam, cum reliquis egregiis tam animi quam corporis dotibus, ne quidem attingere volo, ne magis hoc laudum cumulo, adulationis ſuſpicionem incurram, quam te juſto celebrem encomio, quod doctiorem requirit ſtylum, & longiorem poſtulat orationem. Quapropter & nihil dicam de pervetuſta generis claritate, avorum & proavorum ordine nobiliſſimo: Nihil de matre Domina Anna indolis raræ matrona, ex illuſtriſſima Heſſorum ſtirpe oriunda, optime de me merita: Nihil item de affinitate, qua potentiſſimo piiſſimoque totius Germaniæ Principi, Palatino Electori D. Friderico per Dominam Amiliam nunquam ſatis laudatam ipſius Celſit. conjugem, ac tuæ uxoris ſororem, conjunctiſſimè unitus es. Quorſum hic jejunè recenſenda, quæ cunctis multa cum laude tua innotuere? Hoc ſolum quam ſubmiſſe oro, ut benevolo animo hoc meæ erga tuam Clem. obſervantiæ argumentum complectaris. Sic me non impegiſſe in tetrum illud ἀχαριστίας crimen, in animum inducam: quam etenim tuæ Clem. ſim obſtrictus ob tuorum in me beneficiorum cumulum, non ſum neſcius. Viciſſim itaque me totum, & quicquid in me eſt, tibi offero dedicoque, ac meam poſteritatem tuæ Clem. commendo: Deum Opt. Max. à quo uno ſalus omnis petenda, ſuppliciter deprecans, ut pro immenſa bonitate ſua te & piiſſimam conjugem ab omni malo conſervare cunctis diebus vitæ veſtræ dignetur, quo Spartam quam nactus es, feliciter exornare, & commiſſo gregi fideliter beateque præeſſe queas.

DE

DE LAMIIS.

SATIS juſtas Deo Opt. Max. gratias agere nequeo, quod meo calamo tale ſuppeditarit ſcribendi argumentum, cujus publicatione effectum ſit, ut & plurimis in locis deferbuerit ſævitia graſſandi in ſanguinem innocentem: & truculenta atrocitas ac diaboli tyrannis à laniena humana, qua nullum ipſi fragrantius eſt holocauſtum, arceatur. Video enim, librorum de Præſtigiis dæmonum editione me eam conſecutum uſuram, ut celebriores quidam magiſtratus miſerrimas anus, quæ odioſo lamiarum nomine apud plebeia judicia notantur, non ſolum mitius tractent, verumetiam à capitali ſupplicio abſolvant contra conſuetudinem diuturna temporum præſcriptione & auctoritatis præjudicio inductam. Quinetiam frequentes congratulationes hominum eruditiſſimorum cujuſcunque etiam profeſſionis, ſtatus, & religionis, prolixe teſtantur meas lucubrationes non eſſe omnino infructuoſas, quum in meam ſententiam ſua approbatione deſcendere multi certe videantur. Poſtquam vero longioris tractationis (quam tamen argumenti difficultas & magnitudo poſtulat) tædio eoſdem libros ſubſultim vel inſpici ſolum, vel perfunctoriè legi à quibuſdam, nec argumentorum vim ſatis perpendi intelligam: quæ de Lamiis diſcutienda obveniunt, brevibus proponere volui, ne quid delicatulum Lectorem à judicii noſtri cognitione penitiore tardaret.

§ 2. Cæterum ferme fit, ut mota diſputatione de lamiarum actionibus, ſacræ mox Scripturæ teſtimonia objiciantur, in quibus magi vel malefici ſive incantatoris aut etiam præſtigiatoris, ut alii interpretantur, ſive venefici nomen legitur, eoque denotari nuncupatas vulgo lamias vel ſagas, ſtatim indiſtinctius aſſeratur. Comperio autem, prodigioſos hos homines cum ſuis artibus, præſtigiis illicitiſque divinationibus, varie à Rabinis & Hebræis interpretibus exponi, diverſis etiam nominibus reddi à noſtris Latinis, nec Hebraiſmo exacte, vel Latinæ tranſlationi conſonare Græcam. Manifeſtius id erit, ſi contextum Hebraicum cum quacunque verſione non oſcitanter contuleris, Rabinorumque & interpretum judicia attentius obſervaveris omnibus his locis, ubicunque ulla horum portentorum fit mentio: Quemadmodum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Exodi cap. 7. 8. 9. 22. Levit. 19. 20. Deuteron. 18. Hierem. 27. Daniel 2. 2 Reg. 21. 2 Paralip. 33. & reliquis.

§ 3. Convenientiſſimum itaque arbitratus ſum, exulceratiſſimo potiſſimum hoc ſeculo, & tam adhuc in dæmoniacarum ejuſcemodi impoſturarum dignotione & cenſura indocto rudique, primum Lamias ab aliis quibuſcum ſine diſcrimine utplurimum confunduntur, ſejungere, ne tenebras offundat in illa opinionum varietate, vocum & nominum permixtio, unde res ſæpenumero inextricabilibus adeo implicantur involucris, ut vix ullus poſtea ſe Theſeus offerat, cujus ductu aliquis commonſtretur exitus. Talis profecto hactenus extitit infamis magiæ, incantationum & veneficiorum labyrinthus. Hac ratione internoſcentur clarius, de quibus mihi hic ſermo erit: Conſtabit & palam, ubi ab aliorum malè inolita opinione, rationis & ſacroſanctæ Scripturæ baſi firmiter innixus, non temere diſſentiam.

Quid magus infamis.

CAPUT I.

Magus infamis. MAGI infamis nomen generalius erit, nec tam anguſtis conſtrictum cancellis: Lamiarum vero & veneficarum appellatio ſtrictioribus circumſcribetur limitibus. Magum ſiquidem nuncupo, qui à dæmone vel ab aliis aut è libris voluntariè edoctus, præſcripta barbarorum, ignotorum aut cognitorum verborum formula, recitata, ſubmurmurata applicatave: Vel characteribus quibuſcunque aut exorciſmis diriſque execrationibus aut ceremoniis, ſolennibus ritibus, aut rebus plerunque adjunctis, pro ſuo arbitrio, dæmonem in præſtigioſum, fallax vel alioqui ludicrum miniſterium, illicitè evocare conatur, ut aſcititia ſeſe vel conſpicua oſtendat imagine, vel aliter prodat, & ad quæſita vel voce vel ſuſurro, ſive picturis, ſivè notis, ſeu quocunque alio modo reſpondeat: vel qui aliud opus ſimili ratione præter naturæ legem perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos comprehendo, qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic variis dicti nominibus ſuperſtitioſe modoque vetito futura prædicunt.

ἐπῳδός. § 2. Hunc magum γόητα vel ἐπῳδὸν (licet hæc vox minus generale magorum ſit nomen) Græcis dictum, ſupra naturæ ordinem

ſæpe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſæpe etiam aliquid moliri apparet in formando multifariam aëre ficto, in quacunque ſpecie oſtentanda, in mortuorum ſpectris educendis, in rerum abſtruſarum aut alioqui longe diſſitarum commonſtratione: breviter, miracula hic facere creditur: Quem honeſtiore vocabulo etiam θεεργὸν vocare audent, licet quodam diſcerniculo, quaſi illum ut artibus illicitis deditum cenſeant damnandum, hunc vero laudabilem: quamvis utrique ſint ritibus dæmonum fallacibus obſtricti ſub angelorum nominibus. *θεεργὸς.*

§ 3. Hujus factionis fuere famoſi illi Pharaonis magi, qui mox ubi de Lamiis diſceptatur conſultaturve, ab omnibus obtruduntur, quaſi iidem utrorumque ſint actus, quos longe lateque differre ſentio. Ut igitur omnium obtutui hæc magorum poteſtas vel potius fabula & ludibria magis pateant, clariuſque innoteſcat horum & illarum diſcretio, agite oculis minime deluſis contemplemur, ſolertique indagine inveſtigemus magorum vel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam.

§ 4. In manu Moſis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonem legati, virga revera in vivum, Dei verbo, transformatur draconem vel ſerpentem. Quo documento ſe à Deo cœli & terræ & omnium quæ in eis ſunt, conditore unico (cujus quippe ſolius eſt creare, & res vere transmutare) miſſum eſſe teſtatur. Quod autem idipſum à Pharaonis magis, carminibus factum Scriptura dicit, rem altius introſpiciens, non eandem quæ à Moſe vere oſtenſa eſt, metamorphoſin, ſed ſaltem ſerpentis præſtigioſam formam, obtutibus impii regis offuſam apparuiſſe intelliget: Quare etiam mendax ſerpentis magicæ vanitatis facies, in præſtigiis revelationem à vero Moſis ſerpente devorabatur, uti mendacium à veritate vincitur abſorbeturquè. Propterea, Joſepho teſte, Moſes inquit: Jam declarabo manifeſte, non eſſe hæc præſtigias veritatis ſpecie parum cautis imponentes, ſed ipſiſſimam Dei virtutem, argumentum omnipotentis illius voluntatis apud incredulos futuram. Et cum dicto virgam in terram mittit, jubens ut fiat ſerpens: Quæ mox dicto parens, Ægyptiorum virgas, quæ ſerpentum ſpecie reptabant, unam poſt aliam aggreſſa, omnes ad unum devoravit.

Exod. 7. Veritas transformationis in opere Moſis.

Præſtigiæ Magorum Pharaonis.

Lib. 11. cap. 5. Antiq. judaic.

§. 5. Enimvero ſi verus extitit magorum ſerpens, dæmonis ope ex virga ita transformatum eſſe oportuit. Ineptam autem prorſus eſſe ut in vivam beſtiam transmutari queat, virgæ materiem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

riem, cuivis liquido conſtat: Quemadmodum creare etiam ex nihilo, vel rem in multo diſſimillimam aut etiam contrariam pro ſuo arbitrio vere transfundere eſſentiam, penes diabolum eſt minime. Corpoream materiam non ſubjici potentiæ dæmonis, quantum ad transmutationem ipſius ad formam, confirmat Auguſtinus: Non
3 Trinit. eſt putandum, inquiens, iſtis transgreſſoribus angelis ad nutum ſervire hanc rerum viſibilium materiem, ſed ſoli Deo. Fatendum, tamen, dæmones etiam celeritate incredibili quibuſdam rebus emotis, ſerpentes, dracones vel quid aliud earum loco ſubjicere poſſe. Magi ſigna videbantur potius facere, quam faciebant, ait Clemens.
3 Recogn. Recte hic Jamblichus de Myſteriis: Quæ faſcinati imaginamur, præter imaginamenta, nullam habent actionis & eſſentiæ veritatem. Ejuſmodi nanque finis eſt magicæ artis, non facere ſimpliciter, ſed uſque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec vola (quod dicitur) nec veſtigium apparet.

§ 6. Eodem cenſendum modo reliquis ſignis, quod nimirum Moſes elevans manum, virga ferierit fluminis aquam coram Pharaone & ſervis ejus, quæ tota mutata eſt in ſanguinem: Mortuiſque piſcibus tantus extitit fluminis fœtor, ut Ægyptii de ejus aqua bibere non poſſent, totaque Ægyptus ſanguine redundaret. Idem ſuis incantationibus Ægyptiorum magi effecerunt, à quibus plerique omnes Ægyptii idololatræ & idonea ſatanæ organa pendebant, quorum oculis cujuſcunque coloris aut imaginis ſpectrum fraudulenter offerre, Dei permiſſu, dæmonio facile erat, ut cor illud Pharaonis (quod Deus prævidebat fore ut induraretur) juſto Dei judicio, majori occalleſceret duricie, meritamque tandem ille lueret pœnam. Magorum autem fuiſſe præſtigias facinus illud, vel hinc palam eſt, quod unicus ille Ægypti fluvius Nilus in ſanguinem converſus erat, ejuſque piſces computruerant opera Moſis ſervi Dei. Nec ulla præterea erat reliqua univerſæ Ægypti aqua non tincta, ut Ægyptios omnes undique circum flumen aquam effodere quam biberent, oporteret. Unde proculdubio colligendum, magos tantummodo pauculæ aquæ antea in vaſe conſervatæ vel effoſſæ rubicundam præſtigioſe faciem oſtendiſſe ſuis carminibus vel faſcino, ut teſtatur Scriptura, hoc eſt ludificante dæmonum operatione. Hi etenim agitatis ad hanc deluſionem commodis humoribus, ſpiritum opticum vel viſualem quibuſcunque imaginibus imbuere queunt,

quem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quemadmodum pleriſque melancholicis uſuvenire obſervamus.

§ 7. Sic in hypochymatis vel ſuffuſionis oculorum initio ex humoris affluxu ad viſus organa veluti puſillos culices obverſari intelligimus, interdum quaſi ducentia quædam corpuſcula, plerunque veluti caliginoſa ſe oculis offerre, nonnullis tanquam lanarum filamenta & aranearum telas apparere, quibuſdam circa lucernas circulos videri. Pleriſque item regio morbo laborantibus, propter ſuffuſam bilem omnia lutea & flaveſcentia ſeſe oſtendere apparet: atque hæc fiunt magis vel minus, hac vel illa forma, ſecundum humorum & ſpirituum viſoriorum conſtitutionem, quemadmodum naturæ peritis cognitum perſpectumque eſt.

§ 8. Quid aliud dicendum de ranis ex Ægypti fluminibus eductus, quibus terra eſt cooperta, Aarone ex Dei mandato manu virgam in fluvios & lacus protendente? Magorum ranas ſolummodo fuiſſe eadem ratione mere imaginarias, hinc luce meridiana clarius evadit, quæ tantam ranarum colluviem eos creare oportuiſſet, munus ſoli Deo peculiare, nec ulli unquam creaturæ, multo minus ſatanæ ejuſve clientelæ conceſſum. Singularis hæc Dei ab initio fuit & manſit prærogativa, qua alium nullum dignatus eſt unquam. Adhæc, ſi veras in terram ex aqua magi produxiſſent ranas, utique & reducere univerſum hoc ranarum genus eadem arte potuiſſent. Proclivius etenim fuit multo, viſas in nativum naturalemque ſuum locum, fluvium quippe & lacus repellere, quam in domos, penetralia, cubicula, cubilia, furnos, cellas, loca hiſce animalibus aliena, imo adverſiſſima, primum eas non apparentes excire, ubi illis moriendum eſſet: Quum in aquis, ut deſignato his vivario, libere victitent: Aut ſaltem vitam illis adimere, quibus donaſſe videbantur, facilimum fuiſſet. Vel quam ſortitos credemus magos nocendi aut perficiendi potentiam, ſi ne ranas quidem lædere, aut carminibus, quibus eductæ putabantur, tantum abigere valuerunt? Hoc uſqueadeo nequiverunt, ut Pharao rex poſito priore ſupercilio coactus fuerit ſuos adverſarios Aaronem & Moſem hortari, ut Deum pro depellendis à ſe ſuoque populo ranis deprecarentur. Quod etiam ita factum eſt, definitoque die ranæ ſunt exterminatæ à domibus, eiſdemque mortuis in cumulum coacervatis fœtebat regio.

Exod. 8. Ranæ Ægyptiæ.

Geneſ. 1.

Creare ſolius Dei eſt.

§ 9. Sic Pharaonem etiam invitum Domino Deo incomparabili honorem deferre oportuit: Quemadmodum & ipſos magos, pe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

nes quos ea poteſtas minime fuit. Nam quum Deo non amplius præſtigias permittente, cyniphes vel pediculos, tum homines tum beſtias infeſtantes producere, Aaronem & Moſem imitati, nequicquam tentaſſent: coram Pharaone confeſſi ſunt, Digitus Dei hic
*Luc.*11. eſt: quaſi dicerent, Digitus vel potentia Dei eſt, quæ vere progignit & condit ex pulvere, vel etiam nihilo, quicquid pro ſuo arbitrio vult, & quando illi placitum eſt. Id vero quod à nobis effi-ctum vidiſti, ſatanæ digitus eſt, qui nihil unquam revera procreare, ſed phantaſticam ſolum rerum imaginem doloſe oſtentare poteſt: Quare nos ejus clientes, miniſtrorum ipſius omnipotentis Dei veritatem imitati ſumus præſtigiis, quibus te ac tuum populum hactenus illuſimus, Deo vero ob tuam incredulitatem & cordis duriciem connivente. At ceſſat nunc illa permiſſionis hora, ut non amplius dæmonii ludibriis relinquatur locus, ſed Dei viventis veritati teſtimonium perhibere cogamur. Ita Dei manum jam agnoſcunt, qui ei antea ſuis impoſturis derogarunt: Dei gloriam prædicant, qui ſuis eam fucis prius obſcurarunt. Nec poſtea vivum uſqueadeo Deum glorificaſſent, niſi antea impediti, fruſtra ſuam tentaſſent artem. Nec Deo tam juſta puniendi contumaces occaſio fuiſſet reliqua, niſi ad præſtigias prius conniviſſet, deinde impediiſſet, quo ſe ſuamque potentiam notam faceret, oſtenderetque illam longe eſſe aliam, ac veluti ex diametro pugnantem cum ea quam Ægyptii idololatræ & magi in veri Dei contemptum hactenus adeo venerati eſſent. Iuſtinus martyr in explicationibus quæſtionum Chriſtianis propoſitarum quæſtione 26. aſſerit, magorum Pharaonis miracula non fuiſſe vera, ſed ſpectantium faſcinatione oculorum opera dæmonum. Id ipſum & in Decretis legitur, in 2. parte cap.26. quæſt.5. Epiſcopi. Quin & Avitus Alcimus epiſcopus Viennenſis, qui claruit ſub Zenone & Anaſtaſio Imp. anno 490. eandem quam tuemur ſententiam, elegantiſſimis verſibus exprimit lib.2. de peccato orig. Hos Ægyptios incantatores Iannem & Mambrem fuiſſe, ſcribit Fulgoſus lib.VIII. cap.11.

§ 10. Hi incantatores, magiam prophanam exercentes, aut ſi voles, præſtigiatores, Hebræis dicuntur hartumim, Græcis ἐπῳδοὶ. Vox item illorum Habar traducitur Latine incantare, ἐπᾴδειν Græce, quando ſcilicet arcana quædam verba à magis muſſantur, quibus efficacia ineſſe mira putavit. Quale illud eſt Virgilii noſtri:

*Eclog.*8. *Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.*

Quin

Quin & David ejuſcemodi miracula fieri per tales incantationes videtur de aſpide ſurda ſignificare, cujus mentionem facit Pſal. 58. Quo loco utitur verbo iſto Habar, & ſimul verbo Lahas, quod idem ſignificat.

De Malefica in Endor.

CAP II.

HINC porrò ad mulierem in Endor maleficam, vel Pythonis ſpiritu imprægnatam confugitur, quaſi & illa fuerit una ex Lamiarum noſtrarum numero, ſed & eam fuiſſe magicæ artis conſciam, quæ dæmonis adminiculo freta illudebat decipiebatque, & propterea à Lamiis noſtris fuiſſe alienam, oſtendere conabor.

§ 2. Hæc Samuelem excitaſſe legitur, è terra aſcendentem ſolito corporis habitu & veſtitu, ac futura in Dei manu adhuc poſita prædicentem. Eccleſiaſtici quoque author tradit, ipſius Samuelis hæc acta & vaticinia fuiſſe, quum ait: eum dormiviſſe, regi notum feciſſe finem vitæ ſuæ, exaltaviſſe vocem ſuam è terra, & vaticinatum eſſe, Delendam eſſe impietatem gentium. *1. Reg. 28* *Eccleſ. 46*

§ 3. Etſi verò hiſtoriæ circumſtantiæ, & Jeſus Syrach aſſerere videantur, ipſum apparuiſſe Samuelem: penitius tamen rem intuenti oſtendam, non ipſum Samuelem, ſed hujus imagine diaboli ſpectrum, Pythiæ fœminæ libenter obſecutum, ut ludificaret, viſum fuiſſe.

§ 4. Primò diſertè ſeveroque edicto, à mortuis quæri veritatem, vetuit divina vox, mulcta mortis conſtituta: nec per eos doceri vult vivos, nec ab iis aliquas expectare patefactiones. Non inveniatur in te conſulens mortuos: qui hoc facit, eſt βδέλυγμα Deo ſuo: hoc eſt, res talis quam odit Deus, abominatur, & in æternam abjicit damnationem. Proinde nos ſuo verbo, in quo ſeſe & voluntatem ſuam expreſsè declaravit, inniti firmiſſimè voluit Chriſtus, inquiens: Moſen habent & prophetas. *Deut. 18.* *Luc. 16.*

§ 5. Adhæc piorum animas maleficarum carminibus è deſignata à Deo ſede evocari, & in corpora inhumata compelli, vel falſiſſimum eſt: vel ne in ſinu quidem Abrahæ, loco beatis aſſignato, tutæ exiſtunt eorum animæ, in Domini manu conſervatæ. At ſatanam *Magorum carminibus non obediunt beatorum animæ.*

nam

nam nihil unquam ab hac morte in ſanctorum animas potuiſſe, nec bonos ſpiritus magicis artibus obedire: nec ſecretas ſemel à corporibus & collocatas in definitis ſedibus animas, ſi revocentur, redire, ut ethnicis perſuaſum erat, confeſſum eſt hactenus: Sed aſcititia ſe illarum imagine oſtentant dæmones. Quocirca non à mortuis ipſis, verum à dæmonibus illorum habitu veſtitis νεκυομάντεις reſponſa accipiebant: quæ, ſi illi integris & expreſſis mortuorum corporibus cernerentur, νεκυομαντεία: Sin vero tenues, nebu-

νεκυομαντεία. σκιομαντεία. losas & evanidas ſibi circum funderent umbras, σκιομαντεία nuncupabantur. Vere nimis Chryſoſtomus ait: Non anima defuncti eſt quæ dicit, Anima talis ego ſum, ſed dæmon, qui hæc, ut homines decipiat, ſic confingit. Ibidem: Animæ ſunt in loco certo, & expectant judicium, neque ſe inde poſſunt commo-

In Matth. homil. 29. vere.

§ 6. Antea quoque Samuel plus minus biennio mortuus fuerat, & ejus corpus ſi non omnino computruerat, tamen ita deformatum fuiſſe certum eſt, ut eximia illa ſpecie viva, qua antea innotuerat, & qua nunc ſe denuo fictus ſiſtit Samuël, apparere nequiverit: neque etiam deorum magnificentiam referre potuiſſe cadaveroſum corpus, quilibet novit: Quum tamen deos è terra aſcendere, ſe contueri affirmaret divinatrix. Multo quivit minus loqui & vaticinari.

§ 7. Quorſum etiam Samuëlis piiſſimi vatis tam diu ſepulti corpus, pallium conſuetum eodem momento ex impiæ faſcinatricis mulierculæ imperio incorruptum aſſumpſiſſet, quod in ſepulchrum ſecum non aſſumpſit, nec eo amiciebatur mortuus? Hoc autem ſanctiſſimi viri ſpectrum oſtentare, illi fuiſſe facile,

2 Cor. 11. inficias ire nolo, qui ſe in lucis angelum transformat, cumprimis apud impium regem, tum perditam ſatanæ ſervulam.

§ 8. Deinde quum ipſa hiſtoria paulo ante teſtetur, Deum contumaci & abjecto regi Sauli ipſum conſulenti reſponſa dare noluiſſe, vel per viventes prophetas aut ſacerdotes, vel per ſomnia: Multo minus per divinum vatem ex morte ſuſcitatum, quem nec vivum audire voluit, vel per angelum è cœlis miſſum reſpondit regi, quem in furore ſuo omnino repudiarat. Quo etiam nomine motus Saul, Pythiam divinatricem profeſſionis ergo publico edicto juxta Dei voluntatem ex Iſraël exulantem, furtive vero laten-

tem,

tem, iniqua ratione conſulere ſtatuit, quaſi indignabundi animi inſtitutum fuiſſet.

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acherontam movebo.

Ideo non potuit non odiſſe & execrari hoc factum Deus, & juſto judicio deploratam illuſione dæmoniaca Saulis impietatem contra ſuum & ipſius præceptum, contra etiam conſcientiæ teſtimonium deſignatam punire, ut in præfracti Saulis mentem ſatanæ faſcinum merito permiſerit. Nec novum aut inauditum hoc eſt, ubi quos pertinaces impietatis homines eſſe prævidet præſcitque, magis ſolet excæcare, indurare, ſpiritui mendacii relinquere, & in reprobam tradere mentem. Exemplum eſto Pharaonis invicta pertinacia, fides mendacibus ſpiritibus data, & extrema inde punitio.

§ 9. Quod porro hiſtoria commemorat, Samuëlem ſenem pallium indutum, indigne tuliſſe, quod è ſua quiete excitus eſſet, atque eum Sauli regi locutum vaticinatumque fuiſſe: hinc non convincitur, verum extitiſſe Samuëlem hoc ſpectrum: Quod diabolo ſpiritui milleartifici non ſit difficile quamcunque formam mentiri, quidvis fingere, ſimulare, & de futuris jam antea vaticinio patefactis prædicere: Maxime vero, de quibus manifeſta præludia, & eventus minime dubii indicia in foribus fere videbantur. Nec ignoravit Satan, certiſſima eſſe quæ Sauli vaticinatus fuerat vir Dei Samuel: Ideo à Samuële antea prædicta repetit, potuitque non temere conjecturam facere ex apparatu hoſtium magnifico & inſtructis copiis, item ex dictis, factis & circumſtantiis reliquis belli præſentis, quam ſortem in eo conflictu aſſequeretur Saul: Potiſſimum quum ipſum à Deo abjectum, nec reſipiſcentem, & adverſus Dei mandatum poſtremo Pythiam vatem, diaboli mancipium conſulentem, in ſua haberet poteſtate, atque pro ſuo impellere nutu, & præſentis prælii objicere poſſet exitio. Ideoque Saulem mortuum teſtatur Scriptura in transgreſſione ſua, qua prævaricatus erat contra Dominum: nempe contra Domini verbum, quod non cuſtodivit, & quod Pythonem conſuluit interrogando, neque requiſivit Dominum: Ob hoc interfecit eum, translato regno ad Davidem filium Iſai. *1 Parai. 10.*

§ 10. Porro ſi Jeſu Syrach teſtimonium urgeatur (quanquam Hieronymo teſte, illi ab Eccleſia non concedatur authoritas dogmata confirmandi eccleſiaſtica, nec rerum earundem controver- *Ieſu Syrach authoritas.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſias dirimendi : Hæc tamen quoque addere libet, ne pia hujus libri doctrina elevari putetur, Jeſum Syrach ſolummodo ex primo Samuëlis libro hiſtoriam proponere : Quod factum eſt, ſimplici enarrare oratione, quemadmodum legitur, ut ad avitæ virtutis æmulationem poſteros invitaret provocaretque: Samuëlis item laudes ſuccincte recenſere, minime differere voluiſſe, verane an ficta fuerit Samuëlis apparitio.

Illuſionem fuiſſe Samuelis apparitionem, cenſent Hebræi.

§ 11. Inter Hebræorum autem Rabinos quanquam pauci aliter ſentiant, tamen Pythonum opus eſſe, fere omnes cenſent: Et nihil aliud præter præſtigias, vanitatem, mendacium & deceptionem. Samuëlem intelligunt ſpiritum Pythonicum, qui induerat Samuëlis ſpeciem: Item Samuëlem viſum eſſe dicere Sauli. Mulier videbat Samuelem, neque tamen audiebat eum alloquentem Saulem: Sicuti nec Saul videbat Samuëlem, hoc eſt, illuſionem illam diabolicam, quæ videbatur illi Samuël. Sunt inter eos qui hæc omnia mulieris putant arte conficta, quæ ex certis conjecturis ſic deluſerit Saulem. Kimhi contra adverſarios ſic arguit: Si Deus ſuſcitavit Samuëlem, ut futurum eventum indicaret Sauli: Cur eventum illum non magis revelavit per ſomnia, aut per prophetas, aut per ſacerdotum oracula, quam per maleficam mulierem? Huic noſtræ ſententiæ ſubſcribunt Tertullianus in libro de anima, Iuſtinus martyr in explicat. quæſt. 52. Argutiſſimus ille ſanctioris Theologiæ cenſor Auguſtinus libro Quæſtionum veteris & Novi Teſtamenti, quæſt. 27. item part. 2. cap. 26. quæſt. 5. nec mirum. Idem Auguſtinus ad Simplicianum, quæſt. 3. lib. 11. & ad Dulcitium quæſt. 6. & in libello de cura pro mortuis agenda: Item lib. 11. de doctrina Chriſtiana, cap. 26. Author quoque libri de mirabilibus ſacræ Scripturæ, ſi is ſit Auguſtini: Rabanus adhæc in epiſt. ad Bonaſ. abbat. Bonos ſpiritus non obedire carminibus magicis, teſtatur Origenes in hiſtoria de Bileamo.

De Simone mago, & artis magicæ ejuſdemque librorum condemnatione.

CAP. III.

IAM ad Simonem magum progredior, qui idem nomen apud noſtros Germanos ſortitur, quod lamiæ. Ex hoc ortus ingens hæreticorum numerus, qui ſicut Jannes & Mambres Moſi reſti-

terunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

terunt, ſic & illi Apoſtolicæ veritati oblatrarunt artibus fraudulentis. Hic Simon ille Samaritanus Romæ ſub Claudio Cæſare propter hanc rem ſtatua donatus eſt, cum hac inſcriptione: Simoni ſancto deo. Siquidem & Samariæ gentem magica arte ita dementaverat, ut à minimo uſque ad maximum univerſa ab illo penderet, dicens: Hic eſt virtus Dei magna. Poſt varias autem præſtigias, quibus populum à Petri doctrina ſedulo avertere conatus eſt, tandem velut in aëre volans, à dæmonibus vectus, Petro orante, exaltatus dilabitur, miſereque interiit. Hujus blaſphemias prolixè recenſent Clemens in Itinerario, Egeſippus lib. III. de excidio Hieroſolymit. cap. 2. Ambroſius in Hexamer. Irenæus, Euſebius, Nicephorus lib. II. Eccleſ. hiſt. cap. 27. Fulgoſus lib. VIII. cap. II.

Simon Samaritanus, Actor. 8.

Abdias epiſcop. Bab lib. I cert apoſt.

§ 2. Ejuſdem fuit profeſſionis famoſiſſimus magus Cinops, quicum Joanni Evangeliſtæ juſſu Domitiani in Pathmo inſula, quæ una eſt ex Sparadibus, exulanti controverſia erat, quem & Ioanne precante, fluctus abſorpſiſſe legimus.

§ 3. Hanc magorum artem omnium placita legum exterminant & execrantur. Ejuſdem aſſectatores interdicuntur & damnantur ſeveriſſimo Dei mandato in Levitico, tum etiam Deuteronomio: Non inveniatur in te ducens filium aut filiam in ignem, divinans divinationem, obſervans dies, non divinans ex ſortibus, non incantans aut exercens præſtigias diabolicas, non conſulens Pythonem, non interrogans mortuos: Quia abominatio eſt Domino omnis faciens hæc. Hinc & inter ſacrilega Manaſſis regis flagitia, quibus Deum irritavit, connumeratur, quod fuerit maleficus, magiam exercuerit, & Pythonem conſuluerit. Quod vero hi tolerarentur audirenturque, Eſaias vaticinatur caſum & interitum Babylonis, cui & inprimis exitio fuit hujus ſceleratiſſimæ artis ſtudium, quum ad ultimum à Cyro rege ſub Perſarum imperium redigeretur. Ita clamat divinus Vates: Venient tibi duo hæc ſubito in die uno, ſterilitas & viduitas, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiem incantatorum tuorum vehementem. Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laboraſti ab adoleſcentia tua, ſi fortè quid proſit tibi. Quaſi diceret: Non te liberabunt plurimi magi aut divini ſuis incantationibus variis aut præſagiis. Merito itaque ſemper apud priſcos in quæſtione fuit, incanta-

Livit. 19. 20. Deut. 18.

2 Reg. 21 2 Paral. 33.

Eſaia 47.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

menta valerent ne aliquid, quum meræ ſint præſtigiæ.

§ 4. Porro de magicis curioſarum harum artium vel præſtigiarum libris quid decerni debeat, ne quidem in quæſtionem vocandum, quum non modo Romanorum exemplo (qui licet ethnici eſſent, tamen mathematicos & incantatores ſenatuſconſulto Italia pellendos & eorum libros concremari voluerunt) eos aboleri oportet: verum etiam, quod memorabile & poſteris omnibus ſine controverſia imitandum hic exemplum legamus in Apoſtolorum *Actor. 19* Actis, ubi Pauli apoſtoli prædicatione Epheſi comburuntur cuncti eo comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium pretio æſtimati. Hermogenes item magus librorum magicorum *Abdias lib. IV. hiſt. apoſt.* copiam magnam offert Iacobo apoſtolo, qui exurebantur. Eos qui magiam admirati fuerant, volumina combuſſiſſe, tradit Athanaſius de Humanit. verbi. Imperatores item Homerus & Theodoſius conſtituerunt tales libros ſub epiſcoporum oculis concremandos flammis. Ejuſmodi quoque congeſtos tenebrarum libros ut damnabiles, improbatæ lectionis vocavit, prorſuſque corrumpi voluit Ulpianus Iuriſconſultus, l. cæteræ. §. 1. ff. familiæ herciſc.

§ 5. Atqui ab hac magorum vel incantatorum familia longe peregrinos eſſe, quos Veneficos, & quas Lamias dictitamus, nunc porro demonſtrare conabimur.

De Veneficis.

Cap. IV.

Veneficos, vel ſi liceret, venenificos, Græci φαρμακοὺς, φαρμακοποιοὺς, φαρμακεύεις, item φαρμακευτὰς, & φαρμακευτρίας fœminas, pernicioſiſſimæ artis (quam magiam veneficam, ſi voles, appellare licet) conſcias, dicunt. Illos pharmacis vel venenis ex quacunque materie, ſive ex metallorum, ſive ex ſtirpium, ſive ex animantium vel excrementorum genere, vel ex corporibus mixtis propinatis illitis, aut alicubi reconditis ut halitu feriant, periculoſos ciere morbos cum atrociſſimis ſymptomatibus conſtat: ut alii in corporis extenuationem viriumque imbecillitatem inducantur: quibuſdam juncturarum compages diſſolvantur: cæteri varie cruciatibus excarnificentur: nonnullos vero diuturna torqueri ægritudine: pleriſque præcipitanter, quaſi vitæ filo mox rupto,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rupto, interdum & cum intolerabilibus doloribus vitam præſcindi videas. Non interim ignoro, veneficorum nomine & alios malefi-cos vulgo comprehendi.

§ 2. Horrenda ſunt quæ de Veneficis ſcribit Antonius Sabelli-cus in hæc verba: Infamis inde annus ſecutus, M. Claudio Marcello, & T. Valerio Flacco (ſive Potito, ut alii ſcripſerunt) conſulibus, quum multi ex primoribus patrum ſimili morbo & eventu mortui eſſent: Ancilla quædam ad Q. Fabium Maximum Ædilem Curulem venit, cauſamque ejus cladis prodituram ſe profeſſa eſt, ſi fides ſibi daretur, quod id indicium apud dominos haud futurum eſſet ſibi noxæ Fabius re ad Conſules delata, à Conſulibus ad Senatum, fide conſenſu ordinis indici data, patefactum eſt muliebri fraude eam cladem accidere: multas eſſe quæ in virorum perniciem coquerent venena: ac ſi ſecum eant, fore ut multæ veneficio occupatæ deprehenderentur. Miſſi qui ancillam ſequerentur: Hi quaſdam medicamenta coquentes, apud alias recondita inveniunt. Quibus in forum delatis, vigintique numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehenſum, publice accerſitis, & in his Cornelia & Servilia patritiæ gentis: Quæ quum ſalubria eſſe contenderent, a confutante indice bibere juſſæ, ſpatio ad colloquendum ſumpto, inter ſe locutæ, id haurire ſtatuunt: Medicamento in conſpectu populi epoto, ad unam interiere. Inde ad centumſeptuaginta ejuſdem ſceleris convictæ, capitali ſunt ſupplicio affectæ. Attrocitas rei, quia ad eum diem in nullam de veneficio unquam fuerat inquiſitum, prodigii eſt loco habita, velut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari contigiſſet.

Enneadis 4 lib. IV.

Veneficia horrenda.

In nullam antea de Veneficio inquiſitum.

§ 3. Venefica fuit Creſcentii illius ſeditioſi Romani, eoque nomine ab Ottone tertio vili jumento facie averſa impoſiti, perque urbem circumvecti, & tandem ad portam ſuſpenſi uxor: quam quum Imperator virtute & ſapientia alioqui præſtantiſſimus deperiiſſet, illa quod Ottone in Germaniam reditum apparante, ſe videret conjugii ſpe excidiſſe, chirotecis veneno infectis, eum necavit, anno 1001. quinto Calend. Febr.

§ 4. Veneno ab uxore Zoe procaciſſimæ & intemperantiſſimæ libidinis fœmina, quum deperiret Paphlagonem quendam Michaëlem, ſublatus Romanus Argyrus Imperator Orientis, qui priorem antea reliquerat conjugem.

§ 5. Veneno item lento interemptus Joannes Cimiſces Orientis Imperator à Baſilio quodam eunucho, cui ſe potentiam derogaturum fuerat interminatus.

§ 6. Veneficium adhæc fuit, quod Caſali in urbe Salaſſiæ regionis Italiæ contigit circiter annum Domini DMXXXVI. Conjuraverunt viri ac fœminæ, quadraginta fere numero, inter quos & carnifex erat, ut quum peſtis antea ſæviiſſet, & jam cœpiſſet miteſcere, unguentum conficerent, quo illitis portarum vectibus, inficerentur qui vectes tractarent: Appararant & pulverem, quem veſtibus clam inſpergentes, noxam inferebant. Latuit aliquandiu dolus, ſublatique multi à conjunctis ſanguine vel affinitate: Data etiam veneficis, ut ferebatur, pecunia hæreditatis ergo. Sed quum cujuſdam Neci nomine fratrem atque unicum filium enecaſſent, vixque alii quàm domini ipſi domuum aut filii perirent: Simulque animadvertiſſent Androgynam ſe in domos inſinuare, atque eos maxime interire, quorum ædes ingrederetur: Deprehenſa conjuratione, omnes exquiſitiſſimis tormentis interempti ſunt. Faſſi etiam, quod in celebri cujuſdam Divi pompa ſubſelliis perunctis univerſos trucidare cives decreviſſent: Parataſque in hunc uſum fuiſſe ſupra viginti ollas. Idem poſtea Genevæ tentarunt nonnulli, qui & pœnas dederunt. Alios ſimiliter Mediolani vectes inunxiſſe conſtat: Sed quæſtionibus ſubjecti, quum nihil confiterentur, nec quiſquam obiiſſet, dimiſſi ſunt. Baſſianus Landus ſcribit, Patavii monachum quendam cum aliis pleriſque identidem conſpiraſſe, qui peſtis tempore infecta linteamina in domos occulte conjiciebant, ut in multos derivaretur contagio: Sumptum quoque ab his eſt ſupplicium. Quam ſanè hic locum meretur ſuum illud Naſonis 1. Metamorph.

—— Non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero, fratrum quoque gratia rara eſt,
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti,
Lurida terribilis miſcent aconita novercæ,.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Venefici capite plectendi. *Mechaſſepha.*

§ 7. Hos Veneficos lex Moſi è vita ſublatos voluit Exodi 22. hoc decreto, מכשפה לאתחיה, id eſt, Veneficam non patieris vivere. Nomen enim מכשפה Mechaſſepha, quo lex utitur, à כשף Chaſaph deflectitur: poſitumque eſt id fœminino genere, ut ajunt inter-

interpretes : Non quod viros impunes eſſe lex velit, ſed quia ille ſexus ob genuinam ſimplicitatem dæmonis inſidiis frequentius patet. Quare Græca tralatio, quam Septuaginta ſenioribus aſſcribimus, decretum illud liberius reddidit, φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε : hoc eſt, Veneficos (ut maſculino genere fœmininum comprehendatur) non retinebitis in vita. Animadvertendum vero, prædictum vocabulum כשף Chaſaph, & quæ ab ipſo deducuntur, vix uſquam in prædicta tralatione Græca aliter exponi, quàm ut veneficium ſignificent : hoc eſt, hiſce Græcis vocabulis, φαρμακὸς, φαρμακοὺς, φάρμακα, & quæ hujus ſunt inflexionis. Nec temere mihi à pleriſque ſinam eripi elevarive tranſlationis Septuaginta interpretum fidem, qui ſine dubio & peritiſſimi fuerunt idiomatis Hebraici, & Spiritus ſancti inſpiratione & ductu ad tam pium congregati opus, ut non facilè erroris notam mereantur, propter illorum multitudinem, & idcirco major illis fides debeatur quàm Eliæ Levitæ aut non nullis recentioribus, qui Mechaſſepha Lamias interpretantur, Germanicè **Zauberinn**. Nam φαρμακοῦ nomen quando in malam accipitur partem, fere apud Dioſcoridem, Galenum, & totam Græcorum antiquitatem ſumitur pro veneno aut medicamento venenoſo : Et qui cum ejuſmodi medicamentis nocere ſtudent, vocantur φαρμακτύεις vel φαρμακοί. *Pharmacum.*

§ 8. Præterea huic noſtræ ſententiæ ſuffragatur Flavius Joſephus ex regio & ſacerdotali ſanguine ortus Mathathiæ ſacerdotis filius, natione Hebræus, patria Hieroſolymitanus, genere ſacerdos, qui decimumquartum agens annum eam laudem conſecutus eſt ex literarum ſtudiis, ut à Pontificibus & urbis Hieroſolymitanæ primoribus de penitiori legum ſenſu conſuleretur. Propterea & à D. Hieronymo Græcus Livius appellatur, à recentioribus vero Judæis Joſeph Berengarion. Eundem Hieronymus in Catalogo Eccleſiaſticorum ſcriptorum digna cum laude conſtituit. Hic quum animadvertiſſet, ſolos quinque libros Moyſi apud Græcos extare, opera Ptolomæi regis Ægypti tranſlatos, ut dixi, ſtatuit Epaphroditi viri doctiſſimi adhortationibus incitatus, univerſam veteris Teſtamenti hiſtoriam Græcis auribus tradere : Quod & effecit, conſcriptis primum Hebraica lingua, deinde & Græca, De antiquitatibus libris viginti, in quibus ſervatis ſimul & ſanctarum ſcripturarum veritate, & hiſtoriæ legibus, quandam veluti paraphraſim in omnes ferme veteris Teſtamenti libros accommodavit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

davit. Is ipſe legis ejuſdem ſententiam, Antiquit. Judaic. lib. IV. cap. 8. his explicuit verbis: φάρμακον μήτε θανάσιμον, μήτε τῶν εἰς ἄλλας βλάβας πεποιημένον Ἰσραηλιτῶν ἐχέτω μηδὲ εἷς. ἐὰν δὲ κεκτημένος φωραθείη τεθνάτω, τοῦτο πάσχων ὃ διέθηκεν ἐκείνους καθ᾽ οὓς τὸ φάρμακον ἂν παρεσκευασμένον. Id eſt, Venenum neque letale, neque in alios noxios uſus præparatum, Iſraëlitarum aliquis habeat: quod ſi habere deprehenſus ſit, morte mulctetur, & patiatur id quod facturus erat illis, adverſus quos venenum paraverat. Idem fere ſonat lex Cornelia de ſicariis & veneficis: Qui venenum malum necandi hominis cauſa fecerit vel vendiderit vel habuerit, plectitur.

Lex Cornelia. ff. lib. 46. tit. 8.

§ 9. φαρμακεία Jeſabelis, veneficia vertit D. Hieronymus 2 Reg. 9. Adhæc ſi vetus Teſtamentum applicare velimus ad novum, comperiemus eodem vocabulo divum Paulum uti in cap. 5. ad Galat. φαρμακειῶν, hoc eſt, veneficiorum, inter opera carnis, quod Germani vitioſe traduxerunt Zauberey, in quo ab Italis vincuntur, qui converterunt auvetenamento recte. Si Paulus aliud genus maleficii intellexiſſet, alia voce potuiſſet uti, aut repetere verbum βασκαίνεσθαι & βασκαίνειν, quod faſcinari & faſcinare deſignat: quo ſignificato Theocritus, Dioſcorides & veteres utuntur, quinimo & ipſe Paulus in eadem epiſt. cap. 3. O amentes Galatæ, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε, quis vos faſcinavit, ut non obediatis veritati? Ubi Germani recte tranſtulerunt, wer hatt euch bezaubert? In Apocalypſeos quoque Joannis cap. 9. ubi Homicidia tanquam generalis vox cædis ponitur prius, mox φαρμακεία ſequitur, id eſt, maleficia quæ per venena fiunt: ſic & cap. 18. 21. 22.

βασκαίνεσθαι. βασκαίνειν.

§ 10. Non interim ignoro, mechaſſepha & mechaſſephim, φάρμακον, & φαρμακείαν quandoque liberius uſurpari, & ad magicas extendi artes: at non ad alias, quam ea novere ſecula. Lamiarum autem à me deſcriptarum conatus ab actibus illorum Magorum, quorum Moſes & ſacroſancta meminit Scriptura, penitus ſunt diverſi. Nihil hic firmi ex hiſtoriis veris illo ævo conſcriptis ad rem attuleris. Quæ poſtea de illis poëtæ ſcripſerunt, vaniſſima utplurimum ſunt commenta, & meræ fabulæ, vel potius mendacia. Teſtimonio ſunt Virgilius 4 Æneid. & in Pharmaceutria, Ovidius 7. Metamorph. Horat. Epod. 5. Tibull. lib. 1. Eleg. 2. item & alii, quos videre licet lib. III. de Præſtig. dæm. cap. 1. quemadmodum & legem duodecim Tabularum de incantatis frugibus confutatam cap. 16.

Mechaſſepha. Mechaſſephim.

§ 11. Per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 11. Per mechaſſephim Exodi 7. v. 13. deſignari præſtigiatores, ipſa res docet, qui carminibus vel nefariis artibus apud Ægyptios familiaribus, quædam incredulorum oculis apparenter objiciebant, quæ revera non erant: Id vero nequaquam noſtræ poſſent lamiæ, quum etiam maxime velint. Ad experimentum provoco. Reliquis locis, (legitur enim ea verbi poſitio in ſacris Bibliis tredecim omnino locis) nimirum in Exod. cap. 22. v. 17. in Deut. cap. 18. v. 10. in 2 Reg. cap. 9. v. 22. in 2. Paral. cap. 33. v. 6. in Iſaia cap. 47. v. 9. & v. 12. in Jerem. cap. 27. v. 8. in Dan. cap. 2. v. 2. in Mich. cap. 5. v. 12. in Nahum. cap. 3. v. 4. bis: Denique in Mal. cap. 3. v. 5. à D. Hieronymo converſa ea vox Malefici vel Maleficia, pro verbi inflexione ſcilicet: magos infames eorumque actus ego intelligo. De loco Exod. cap. 22. controverſia eſt. Veneficia Jeſabelis reddidit ille 2 Reg. Maleficia alii: quum tamen magicas artes nuſquam legatur illa exercuiſſe, verum cædibus in prophetas ſæviiſſe: Nabothum inſontem ob denegatam ſui agri venditionem, obrui lapidibus juſſiſſe: Achabum maritum Iſraëlitarum regem ad idolorum cultum perduxiſſe: Quæ ſimulachris immolabantur, comediſſe, artibuſque fuiſſe uſam fornicariis. Hinc dilucidè vides, mechaſſephim ad diverſa in Bibliis uſurpari flagitia. Adhæc cæteris locis ſupra citatis, utplurimum cum conjectoribus & ſomniorum interpretibus atque auguribus, & hoc genus hominibus annumerari, unde quandam actionum communionem licet colligere, deprehendes. Omnes vero tales divinationum vetitarum modos ignorant noſtræ lamiæ. Quocirca ſi vocem illam ſpectare nolles veneficos, ad magos quos dixi, inauſpicatos, & quidem ſecundum leges puniendos, ſi hoc malis, referre per me licet. Tales enim ex Iſraële exulabant vel pœnæ ſubjiciebantur, quales & præſtigiis Pharaonem illuſiſſe ſupra dixi.

2 Reg. 9. Maleficia Ieſabelis. 1 Reg. 18. 21. Apoc. 2. Exod. 7.

§ 12. Similiter indiſtinctius licentiuſque Germanis nomen Zeuberer torquetur, ad quod exhorreſcit, faſceſque apparat fere quilibet, citra exactam circumſtantiarum totius cauſæ inquiſitionem, multo minus notionem. Uno illis eodemque nomine Zeuberer nuncupatur magus ex profeſſor illuſor præſtigiatòrve, frequenter etiam eruditus, ex libris illicitis, vel alioqui dæmonum inſtitutione utens verbis, characteribus, figuris, ſigillis, amuletis, ſuffitibus, ceremoniis, & reliquis id genus quiſquiliis: Item veneficus ſtudio venenum uſurpans: Atque Lamia, ob mentis imbecil-

 litatem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

litatem, & phantaſiam à diabolo vitiatam deluſa, ut ſe feciſſe credat, quæ illi ſaltem per ſomnium cognita, vel etiam rerum natura non agnoſcit. Alii certe nulli Moſis lege condemnari debent, quam quos Moſes & illud ſeculum novit. Lamias autem vulgo dictas, & jam à me deſcribendas, ne quidem Chriſti tempora norunt, multo minus Moſis: Quorum vero incantatorum meminit Scriptura, cuncti fuere infames magi. Hinc evenit, ſi quando lamiarum fit mentio vel veneficorum, ut confeſtim Pharaonis præſtigiatores vel incantatores, longe à lamiis & veneficis diverſos opponant, æquivoco Germanico falſi. Agedum igitur, jam lamias quoque propius ſpectemus.

Exod. 7. *Levit.* 19.20. *Deut.* 18 *Eſaiæ* 8. 29.47. *Pſal.* 57 2 *Paral.* 33. *Eccl.* 12.

Quid Lamia.

CAP. V.

LAMIAM appello, quæ ob fœdus præſtigioſum aut imaginarium cum dæmone initum, proprio ex ſuo delectu voluntate, vel maligno dæmonis inſtinctu impulſuve, illiuſque ope, qualiacunque mala vel cogitatione vel imprecatione, vel re ludicra atque ad inſtitutum opus inepta deſignare putatur: velut aërem inſolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico concutere, damnoſa grandinis inſoliti multitudine ferire, tempeſtates excitare, ſegetem in agro lætam alio transferre aut depopulari, morbos præter naturam hominibus beſtiiſque ciere & mederi, paucis horis longiſſime evagari, choreas eum dæmonibus ducere, epulari, ſuccubum agere, homines in beſtias commutare, & mille monſtroſa rerum ludibria oſtentare. Hæc lamiæ vulgo attribui video, maxime ex poëtarum authoritate: verum

Horat. de arte poet.

—— Pictoribus atque poëtis
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.

Quocirca eam utplurimum vetulam, mente ſtupidam, indoctam, abſque ullis libris, à ſpiritu dæmoniaco præſtigiis illuſam, phantaſia ſolum à diabolo imbuta vitiataque uſqueadeo ſimulachris, ut feciſſe conſtanter fateatur, quæ nec facere potuit, nec in rerum natura unquam fuere, nec ipſa patitur natura, demonſtrare conabor, ubi prius profeſſionis modum & fœdus, quod ſemper mordicus objicitur, & velut irrevocabilis ſententiæ perpetuum decretum urgetur ſerio nimis, expoſuero.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Lamiarum profeſſionis modus & fœdus

CAP. VI.

UT vero omnia dæmonis inſtituta minime cohærent, variaque & mendacia comperiuntur: ita & profeſſionis lamiarum modus ineptus, futilis mancuſque eſt, ac diverſe à quolibet ejus factionis reo quæſtionibuſque ſubjecto narratur. Exempla ſunt obvia in Malleo maleficarum, libro ſic inſcripto, ubi legitur: Modus profitendi duplex eſt: Unus ſolennis, per ſimile, ad votum ſolenne: Alius privatus, qui ſeorſum dæmoni quacunque hora fieri poteſt. Solennis inter eos fit, ubi lamiæ in certam concionem ſtatuto die veniunt, & dæmonem in aſſumpta hominis effigie vident: Qui quum de ſervanda ſibi fide admonuerit, ſucceſſumque in rebus mundanis proſperum, & vitæ longitudinem promiſerit, quæ præſentes ſunt, novitiam ſuſcipiendam ipſi commendant. Et dæmon ſi in abneganda fide, cultu Chriſtianiſmi, & extenſa muliere (ſic enim beatiſſimam virginem Mariam nuncupant) & in ſacramentis nunquam venerandis invenerit novitiam ſeu diſcipulum proclivem, tunc dæmon manum extendit: Ac viceverſa diſcipulus ſeu novitia ſtipulata manu, illa ſervaturum ſe pollicetur. Hinc dæmon ſubjungit, ea non ſufficere, ſed omagium deinde petit, continens, ut anima & corpore ſe in æternum illi dedat, & pro viribus alios quoſcunque utriuſque ſexus illi adjungere velit. Addit denique, ut certa unguenta ex oſſibus & membris puerorum, & præcipue renatorum fonte baptiſmatis, ſibi conficiat, per quæ omnia ſua inſtituta, ipſius adminiculo explere poterit. Hunc modum nos inquiſitores (ſcribunt Mallei maleficarum authores) cognovimus in oppido Briſiaco Baſilienſis diœceſios, plene à ſaga juvenculo informati. Deinde poſt legitur: Præfato inquiſitore mihi referente intellexi, in ducatu Lauſanenſi quoſdam magos coxiſſe & comediſſe proprios infantes. Modus autem diſcendi talem artem fuit, ut dixit, quod magi in certam veniant concionem, & opere eorum veriſimiliter dæmonem in aſcititia hominis ſpecie conſpiciant: cui diſcipulus neceſſario dat fidem de abnegando Chriſtianiſmo, de euchariſtia nunquam adoranda, & de calcando ſuper crucem, quando latenter poſſet.

Prima ſecunda partis q. 2. c: 2. §

Non manum, ſed ejus ſimulachrum extendit, quum ſpiritus carnem & oſſa non habeat: fallax itaque eſt ſtipulatio, nec ullius momenti.

§ 2. Fuit inſuper fama communis, Petro judice in Boltingen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

narrante, quòd in terra Bernenſium tredecim infantes à lamiis eſſent devorati: quamobrem etiam in tales parricidas ſatis duriter exarſerat publica juſtitia. Alius poſtea juvenis, tamen uxoratus, hunc refert ordinem: Oportet primo Dominico die, antequam aqua benedicta conſecratur, diſcipulum futurum cum magiſtris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde omagium præſtat magiſterulo, id eſt, parvo magiſtro: Ita enim dæmonem, nec aliter, vocant. Sequitur poſtremo: De utre bibit, ut audies: quo facto, ſtatim intrinſecus ſentit ſe imagines noſtræ artis concipere, & principalibus ritibus hujus ſectæ imbui confirmarique. Quum autem modum quo infantes comederent, à ſaga capta inquireret Petrus: Hæc reſpondit, illum talem eſſe. Infantibus nondum baptizatis vel etiam baptizatis inſidiamur, præſertim quando crucis ſigno & orationibus non muniuntur. Hos in cunabulis, vel ad parentum latera jacentes ceremoniis noſtris occidimus: Quos, poſtquam putantur oppreſſi eſſe, vel aliunde mortui, ex ſepulchro clam ſuffuramur, & in olla decoquimus, donec evulſis oſſibus, velut cera ferè potabilis efficitur. De ſolidiore materia unguentum facimus, noſtris voluntatibus, actibus & transvectionibus commodum: De liquidiore vero humore utrem implemus, ex quo quicunque biberit, additis ceremoniis paucis, eveſtigio noſtræ artis conſcius redditur & magiſter. Hæc ille.

Verè imagines, id eſt, vitiatam phantaſiam.

Vnguentum terribile.

Potus tartareus.

Profeſſio Lamiarum diluitur, oſtenditurque fœdus eſſe præſtigioſum, ſtultum, & nullius ponderis.

CAP VII.

QUAM hæc non cohæreant, ſint abſona, indignaque quibus fides vel leviter adjungatur, quilibet, dummodo non omnino mentis inops, & præfractè concepta opinione præoccupatus eſſe velit, facilè judicabit. Fœdus autem eſſe præſtigioſum, phantaſmate aut imaginatione vel phantaſtico præſtringentis ſpiritus corpore fallaciter apparente: vel nervis opticis ſeu viſoriis indita ſubdole, quam ſatan vult, ſpecie, commotis huc humoribus & ſpiritibus idoneis: vel ſibilo, ſuſurro aut murmure in organis auditus vitiatæ formis imagini reſpondente, ſpiritus maligni arte excito, conflatum ſtabilitumque, ac inde nullius eſſe ponderis, haud obſcure cognoſcitur: potiſſimum ſi diverſa contrahen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

trahentium eſſentia, contractus forma, modus & circumſtantiæ perſpicaci mentis acie inſpiciantur, atque rationis fideique noſtræ æquilibrio exactius penſiculentur. Sic pleraſque omnes actiones lamiæ hactenus attributas, quas ſuas eſſe male ſana quoque fatetur, ex corrupta à præſtigiatore virtute imaginativa, non lamiæ, ſed ipſius ſatanæ exiſtere, palam fit. Huic etenim minime opus eſt alterius adminiculo in ſua potentia oſtendenda, aut actionibus declarandis, qui nec ullius voluntate aut imperio cogitur, quam Dei & hujus miniſtrorum bonorum: Malis non coactus, ſed ſponte & quidem libenter obſequitur, Deo permittente, malitioſus ille veterator, ſecus licet fingat ſimuletque, teſte Porphyrio, ut ſuis præſtigiis nos magis irretiat. Non vero ſtricte colligari pactum imaginarium, doloque malo mendaciter ab altera parte initum neceſſe eſt, quum à præſtringente ſpiritu apud ſtupentem, nec mentis compotem ſatis hominem aliter fieri nequeat. Siquidem quod dæmon extenſa manu firmaque ſtipulatione lamiam recipiat, falſiſſimum eſſe, neminem dubitare oportet, quum ſpiritus carnem & oſſa non habeat, ipſa Veritate teſte. Tatianus adhæc contra Græcos hic recte ſcribit, dæmones omnes non carnea, ſed ſpirituali concretione conſtare, qualis eſt ignis & aëris: Quæ corporum conſtitutio à ſolis illis perſpici poteſt, qui ſpiritu Dei muniuntur, non item à cæteris hominibus quos anima regit.

§ 2. Præterea doloſa hæc ſtipulatio, maxime in pernicioſum finem conficta ſine teſtibus aut vadibus contra Dei voluntatem, ſi tantum habebit momenti, ut nulla queat reſcindi ratione, & neceſſario ejus virtute alter alterius voluntatem ſequi, illiuſque præcepto morem gerere compellatur: Cur pactum illud prius in baptiſmo ex peculiari Dei voluntate & mandato, ſolennibus verbis vere ſancitum, & quidem interpoſitis fidejuſſoribus, tanquam prærogativa non præponderabit? Alia profecto contractus eſt firmitas inter Deum veracem & ſanæ mentis homines. Quicquid ille ſtipulatur, & in ſuo verbo addicit, hoc fideliter & indubitate præſtat, nec data manu præſtigioſa deludit, non ſaltat, nec convivatur, vel ſimilibus rebus ludicris quibuſcum paciſcitur, nequiter fallit dementatve, quemadmodum hic commentitio carnali corpore amaſius. Diſparitatem hic qui negaverit, neſcio quid veritatis idem ſit admiſſurus. *Doloſa ſtipulatio.*

§ 3. Atqui fidem Chriſtianam hic abnegaſſe miſeram anum, objicies. *Fidem Chriſtianam abnegantes.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

objicies. Et nos, quotquot aliam ſalutis viam quærimus, quam Chriſtum Jeſum, ejus præcepta obſervantes, veſtigiiſque inſiſtentes, viva in ipſum fide, per dilectionem operante fidem abjicimus, re ipſa teſtati mente ſana, quod illa vel ætate ſtupida, vel ſexu inconſtans, vel impotentia mentis lubrica, vel animi morbo deſperans, aut imaginariè aut maligni arte deluſa, feciſſe putatur. Aures hic Pauli verbis, quibus fidem Chriſtianam vere abnegantes ſcite depingit, pauliſper accommoda. Illud ſcito, inquit, quod in extremis diebus inſtabunt tempora periculoſa. Erunt enim homines ſui amantes, avari, faſtuoſi, ſuperbi, malefici, parentibus immorigeri, ingrati, impii, carentes affectu, neſcii fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potius quam amantes Dei: Habentes formam pietatis, ſed qui vim ejus abnegarint. Et iſtos averſare: ex his enim ſunt qui ſubeunt in familias, & captivas ducunt mulierculas peccatis oneratas, quæ dicuntur concupiſcentiis variis, ſemper diſcentes, nec unquam ad cognitionem veritatis venire valentes. Quemadmodum autem Jannes & Mambres reſiſtebant Moſi, ita & hi reſiſtunt veritati: Homines mente corrupti, reprobi circa fidem. Sed non proficient amplius: Siquidem amentia eorum evidens erit omnibus, quemadmodum & illorum fuit. Hæc Paulus.

Gal. 5. — *1 Tim. 3.* — *1 Tim. 4.*

Pietatem qui abnegarunt, circa fidem Chriſtianam reprobi. Exod. 7.

§ 4. Ad chriſma in fœderis contractu è fronte exemptum, quemadmodum pleriſque aliis perſuaſum, ſi confugias, licet vel unico verbo hic ſatisfacere poſſem: Id tamen ne plus faceſſat negotii, tutius erit reſpondere: Si qua vis erit chriſmatis, eam non in externa illinitione magis conſiſtere, quam in externa aquæ ſuperfuſione in ſacramento baptiſmi, qui fide intercedente ſanctificatur, atque ita confirmatur, ut ſi poſtea centies aqua corpori infuſa abluatur, imo univerſa cutis abradatur, nihilominus ex charactere fide impreſſo permanet baptiſmi eſſentia: Etiamſi ejus virtutem homo quandoque lapſu abneget, tamen ſi reſurgat à peccatis ad vitæ emendationem, reſipiſcentia converſus, eadem ſtabit baptiſmi ſemel adminiſtrati energia. Ratio chriſmatis eraſi erit eadem apud pœnitentem, ſi ita voles: alioqui vel vulnere ſyncipiti inflicto, aut putrido ulcere ea in parte exorto, illud quoque interire ſequeretur: Quanquam etiam non vere ſynciput in fœdere collidi crediderim, ſed imaginariè: quemadmodum reliqua multa hic

Chriſmatis vim, ſi qua eſt, non poſſe externa exemptione tolli.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

hic contingere animadvertimus, quo credulum hoc maleferiatorum hominum genus perſuaſione mala inducatur, ut ſe diaboli retibus jam inde implicitum uſqueadeo ſervumque credat, [e]quaſi omnis reſipiſcentiæ via deinceps ſit præcluſa, quo hac ratione tandem extrema cogitet moliaturque: quamvis non magis huic, imo multo minus, ut vitiata phantaſia deluſo, quam quibusvis aliis graviter peccantibus converſionis locus erit præciſus. Petrus ſiquidem antea brevi à Chriſto præmonitus, contra conſcientiæ teſtimonium ter Chriſtum, addito etiam juramento, negat: Atqui agnito errore, lachrymiſque fuſis, in gratiam recipitur. De hoc & reliquis huc facientibus copioſius poſtea cap.24.

Matt.26 Marc.14 Luca 22. Ioan.18.

Fœderis vani demonſtratio reliqua.

CAPUT VIII.

AD HAEC, quod ullis ceremoniis pueros occidere quis poſſet, falſiſſimum eſt, meraq; ſatanæ ſuggeſtio, & inanis credulitas. Item quod illos ex ſepulchris clam effodiant, nihil eſſe niſi dæmoniacam perſuaſionem ex imaginativa vi corrupta, aut alto ſomno vitiata, palam conſtabit, ſi monumenta inſpiciantur, unde eos extractos eſſe narrant lamiæ: Ibi etenim adhuc invenientur reconditi. Nec hæſitare volo, eodem modo in mentem illis inductam eſſe infantis decoctionem in olla confectam, donec exemptis oſſibus caro redderetur potabilis. Tam enim iſtud exiſtit inhumanum, tetricum, crudele, & propterea creditu difficile, ut ſi vel meis hoc intuerer oculis, citius horribilis hujus ſpectaculi faſcino eos mihi præſtrictos crediderim, quam nefandum hoc & pluſquam tragicum, omnemque exuperans fidem condimentum vere apparatum eſſe fatear.

Ceremoniis non poſſe occidi pueros. Infantes mortuos ex ſepulchris effodi, deluſorium eſt. Potus ille Stygius imaginarius, uti & unguentum.

§ 2. Sed eſto, quod ex Stygia palude proſerpant ejus unguenti artifices horrificæ ſtriges, quæ omnem humani ſenſus imaginem prorſus exuerint: Cedó tamen, unde illi unguento ea virtus, ut ſi quis eo inungatur, fiat ſceleratarum voluntatum, execrabilium artium, & transvectionum incredibilium particeps? vel ſi eo ſedile aut lignum illinatur, mox alter huic innixus per aëra feratur: Quemadmodum Lamiæ perſuaſum habent, & Malleus maleficarum teſtatur? Non libet hic anxie de mortuæ putidæque & virulentæ hujus carnis decoctæ temperamento & viribus diſceptare.

Siqui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Siquidem in rerum natura eam ita paratam non inveniri, firmiter credo: idem de liquidioris materiæ in utre, ut dictum eſt, conſervatæ præparatione, potatione & virtute dictum volo. Interim negandum non eſt, miſeras has mulierculas ita formis virtuti phantaſticæ impreſſis à dæmonio dementatas, non aliter ac ſi hæc ita vere fierent, ſcire: Uti fere omnes illarum præter naturam actiones, imaginariæ ſaltem videntur: Et propterea quæſtionibus adactæ flammiſque propinquæ ſua aperte confitentur flagitia, per ſomnum vel ſimulachrum illis ſolummodo cognita.

In ſecunda parto, cauſ.26. q.5. epiſcopi. Et Auguſtin. de ſpiritu & anima cap.28.

§ 3. Idipſum extra omnem controverſiam ponunt confirmantque Decreta ad hunc modum: Quædam mulierculæ inſervientes ſatanæ, dæmonum illuſionibus ſeductæ, credunt ſe alia nefanda quoque agere: Puta parvulos à lacte matris avellere, aſſare & comedere: Domi per caminos ſeu feneſtras intrare, & habitantes variis modis inquietare: Quæ omnia & conſimilia ſolum phantaſtice accidunt eis. Cum ea vero quæ foſſula facta, & lotio infuſo vel aqua, digitoque moto ſe tempeſtatem ciere arbitratur, colludit dæmon aërem turbans, ut illam ſibi addictam, in officio contineat.

§ 4. Hujus ergo ex utre potionis tartareæ, ſed imaginariæ in fœdere uſus, ipſum quoque præſtigioſum eſſe, præter multam ejus diverſitatem, apertius demonſtrat: Lubetque hic cum Horatio dicere.

1 Carm. ode. 36.1

Ne quodcunque volet, poſcat ſibi fabula credi,
Neu pranſæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

§ 5. Pacti item vanitatem id quoque docet, quod eo inito ceremonias quaſdam contra Eccleſiæ ſtatuta cogantur obſervare: Quemadmodum diebus Dominicis jejunare, aut ſextis feriis (ut ajunt) carnibus veſci, aut crimina in confeſſione celare, vel tempore elevationis in terram ſpuere, vel ſub Miſſæ actione verba proferre inutilia, vel aliquid ſimile deſignare: Ita Mallei referunt fabricatores. Hæc qualia & quanta ſint delicta, quilibet pius, tenuiter modo ſacrarum literarum cognitione tinctus, intelligit.

Die Dominico utiliter jejunari.

Etenim quum dies Dominicus ſit audiendo Dei verbo, orationibus, & divino cultui inprimis conſecratus, his nemo fructuoſius vacarit, quam qui mentem à cibi nebulis ſerenam conſervarit.

Matt.17. *1 Pet.4.5.*

Eſt, inquit Chriſtus, aliquod dæmoniorum genus, quod non ejicitur, niſi orationibus & jejuniis. Sobrios hinc nos eſſe jubet Petrus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſtrus, & vigilantes ad orandum: Quia adverſarius noſter diabolus, tanquam leo rugiens, obambulat, quærens quem devoret. Item Paulus ſuos docet Corinthios: Ne fraudetis vos invicem, niſi ſi quid ex conſenſu pro tempore, ut vacetis jejunio & præcationi. Ita jejunium & oratio fere conjunguntur, & quidem ordine optimo: Ut quod apud Tertullianum legitur, jejunare die Dominico, nefas exiſtimari, non immerito mirer: Minuſque Melchiadis papæ edictum videatur commendandum, quo ne die Dominico jejunaretur, cavit.

Carnibus veſci diebus à pontif. Rom. vetitis quando liceat.

Matt. 15

§ 6. Quod vero carnibus veſci urgente neceſſitate (ſi modo abſit offendiculum, contemptus & gula) liceat diebus à pontifice Romano vetitis, alii defendunt ex his Chriſti verbis: Audite & intelligite: non quod ingreditur in os, impurat hominem: ſed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Item ex Paulo ad Coloſſ. 2. Ne quis vos judicet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti, aut novilunii, aut Sabbathorum, quæ ſunt umbra rerum futurarum, corpus autem Chriſti. Et poſt: Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quid quaſi viventes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne guſtaris, neque contrectaris: Quæ omnia pereunt abuſu juxta præcepta & doctrinas hominum, quæ verbotenus quidem ſpeciem habent ſapientiæ per ſuperſtitionem ac humilitatem animi, & læſionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis. Ad Timotheum hic quoque ſcribit: Spiritus certo loquitur, quod in poſterioribus temporibus deſciſcent quidam à fide, attendentes ſpiritibus impoſtoribus, ac doctrinis dæmoniorum per ſimulationem falſiloquorum, cauterio notatam habentium conſcientiam, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abſtinere à cibis, quos Deus creavit ad veſcendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognoverunt veritatem: Quod quicquid creavit Deus, bonum ſit, & nihil rejiciendum, ſi cum gratiarum actione ſumatur: ſanctificatur enim per ſermonem Dei ac precationem. De his ſi commonefeceris fratres, bonus eris miniſter JESU Chriſti, enutritus in ſermonibus fidei, bonæque doctrinæ, quam uſque ſecutus es. Cæterum profanas & aniles fabulas rejice. Hæc Paulus. Item: Omne quod in macello venditur, edite, nihil interrogantes propter conſcientiam. Domini ſiquidem eſt terra & plenitudo ejus.

1 Tim. 4.

1 Cor. 10.

Pſal. 23.

Celare crimina

§ 7. Adhæc, quod ex pacto certa celare crimina in confeſſione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

in confeſſione. cogantur: quis amabo ſingula diſtincte enarrabit peccata? quum plerunque omnes noſtri cogitatus, verba & actiones ſint peccatorum labe conſpurcata? aut quònam divinæ voluntatis teſtimonio, exacta illa ſingulorum ſcelerum enarratione opus eſſe convincetur? Quo ordine ea recenſuit publicanus ille in templo, aut latro in cruce? *Luc. 18. & 23.*

§ 8. Tam quoque grave eſt delictum in terram tempore elevationis ſpuere, quam ſputum in ore continere. Et æqualem pœnam merentur verba inutilia tam ſine Miſſa, quam ſub ejus actione prolata. Huc adducatur commiſſum in calcanda ſecreto cruce flagitium: Item, quod die Dominico ante luſtralis aquæ conſecrationem templum ingrediantur Lamiæ: Et mille alia anicularum deliramenta, eo huc adducta à dæmone, ut ſub religionis prætextu ſuperſtitionem impietatemque inveheret & ſtabiliret. Hic præſtigioſi fœderis nervum palam cernit quilibet pius. Rectiſſimè ergo Auguſtinus ait: Omnes artes hujuſmodi vel nugatoriæ vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ, penitus ſunt repudiandæ. Et Origenes: Incantationes diaboli ſunt ſeductiones, dæmonum irriſiones, idololatriæ fæx, animarum infatuatio, atque cordium ſcandalum.

In terram ſpuere tempore elevationis. Verba inutilia ſub Miſſa proferre. Crucem calcare ſecreto. Ante luſtralis aquæ conſecrationem templum ingredi die Dominico. Lib 1. de doctrina Chriſtiana & legitur 26. q. 2. illud quod eſt. Lib. 111. in Iob.

Qui homines dæmonum illuſionibus artibuſque magis ſunt expoſiti.

CAP. IX.

HIC porro id hominum genus maxime impetitur, quod tali eſt temperamento, vel à cauſis externis vel internis movetur, ut à dæmonis ſpectro appetitum, vel illius ſuggeſtione tentatum, ſe uti organum illius voluntati non ineptum, ex fucata inductione facile præſtet. Ejuſmodi ſunt melancholici, & ob jacturam vel qualemcunque aliam cauſam triſtes: Item Deo diffidentes, impii, illicite curioſi, perverſe in religione Chriſtiana inſtituti, invidi, impotentis odii, malitioſi, vix mentis compotes, ſimileſque lubricæ fidei (qui enim facile credit, facile & recedit) vel inſignis malitiæ mulierculæ, effœtæ, ſtupidæ, ſenſibuſque vacillantes. Hunc ſextum cumprimis adoritur ſubdolus ille veterator: Quo nomine Evam convenientius ſuæ perſuaſioni orga-

Clem. lib. 11. Recog. Auguſt. lib. 11. de doctrina Chriſt. cap. 14.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

organum, non Adam in rerum primordiis, quum ſolum exiſterent duo homines, aggreſſus eſt, quam levi etiam diſputationis velitatione vicit: quare & merito infirmius vaſculum mulierem appellat D. Petrus. Hinc ſecundum veterum Græcorum inſtituta, provide admodum ex lege tutores & curatores mulieribus dari ſolitos legimus, ſine quorum arbitrio & authoritate nihil eis agere licebat, ut retulit Harpocration. 1 cap. 3.

§ 2. Illiuſmodi itaque hominibus ut inſtrumentis congruis inſidiatur diabolus quibuſcunque poteſt modis, ſuo tempore & loco: Singulos, ut cujuſque animi ſtudia & affectus ex certis indiciis cognoverit, peculiari aliqua ratione adoritur, inſectatur, illicit, vel aſſumpta plauſibilii forma, vel cogitatione imaginationeque variè agitata & corrupta, donec tandem ipſius propoſito conſentiant, ſe ipſius perſuaſioni dedant, quicquid in mentem ille ingegrat credant, tanquam fœdere obligati, ab illius nutu pendentes, ipſi obtemperantes, vera omnia eſſe quæ ſuggerit rati: Formas in imaginativa virtute vel phantaſtica ab eo ingeſtas revera ſubſtantialiter (ut ſic dicam) exiſtere confidentes ſanctiſſime. Nec ſane aliter queunt, quum illorum mentem ex primo aſſenſu imaginibus inanibus vitiarit, conſopitis vel concitatis in hoc opus corporis humoribus & ſpiritibus, ut hac ratione ad organa accommodata ſpecies aliquas inducat, perinde ac ſi extrinſecus eis occurrerent vere, non ſolum dormientibus, verum & vigilantibus, atque hoc modo aliqua foris vel exiſtere vel fieri putentur, quæ tamen revera nec ſunt nec fiunt, nec ſæpe in rerum natura exiſtunt. Ea eſt horum immundorum ſpirituum ſubtilitas incomprehenſibilis prope & fraus infatigabilis, ſenſus hominum eludens. Sic & veterum Ægyptiorum ſenſus obſediſſe dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus. *Lib. v. Recogn.*

Quomodo vim imaginativam vitiet diabolus.

CAP. X.

CÆTERUM ne imaginativæ virtutis organa in hiſce mulierculis hoc modo vitiari, & oculorum aciem perſtringi, ut dictum eſt, uſqueadeo abſurdum videatur, animadverte melancholicorum cogitatus, voces, viſa & actiones, ac quam omnes ſenſus ex unico humore melancholico cerebrum occupante

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mentemque immutante, in his ſæpe depraventur, intelliges. Horum ſiquidem alii ſe eſſe bruta animalia credunt, ipſorumque voces & geſtus imitantur. Nonnulli ſe vaſa fictilia factos eſſe putant: Ob id occurrentibus, ne collidantur, cedunt. Alii mortem timent, quam ſibi tamen conſciſcunt interdum. Plerique ſe criminis reos imaginantur, ut pavidi quemcunque viderint ad ſe ingredientem exhorreſcant, veriti ne manibus ipſis injectis captivi abducantur, & ad tribunalia ſupplicio afficiendi pertrahantur. Sunt quos tam miſere exercet plena ſcrupulis conſcientia, qui nodos in levi ſcirpo quæritantes, culpam imaginantur ubi nulla eſt, & divinæ miſericordiæ diffiſi, ſe orco deſtinatos lamentatione ſedula nocte diuque deplorant. Infinita huc coacervari poſſent exempla, ubi ſenſus omnes multifariam vitiatos cernas ex unico illo humore vel fuliginoſo atræbilis vapore, mentis ſedem inficiente, unde phantaſtica illa procreari monſtra conſtat.

§ 2. Imaginatricem quoque interdum totam ex aliis humoribus corrumpi exoluique, docet Galenus de Sympt. differentiis, quemadmodum in catalepſi: Plerunque autem vitiari, ut in delirio: Eſt quum deficit & debilitatur, quod in lethargo contingit. Quare idem non licebit diabolo tanquam artificioſo ſpiritui, ut Deo connivente, in ſenſuum organa ſeſe inſinuet, & humores ſibi commodos vel vapores commoveat, vel aërem idoneum conferat: Maxime delectu habito ex temperamento, ætate, ſexu, vel alia cauſa externa aut interna apta: Unde novæ ſpecies in imaginativa vi conceptæ, plerunque etiam ſpiritui viſorio per nervum opticum communicentur, quo ſe vidiſſe, vel deſignaſſe mortis etiam periculo affirmare audeant, quæ nunquam vel viſa, vel natura etiam non admittit? Levia ejus rei argumenta in hypochymate oculorum vitio apparent. Merito igitur Thomas frequenter allegat illud Auguſtini in lib. LXXXIII. q. Serpit hoc malum dæmonis per omnes aditus ſenſuales, dat ſe figuris accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis, odoribus ſe ſubjicit, infundit ſe ſaporibus.

§ 3. Imaginatio eſt tanquam Proteus vel chamæleon: Eſt theſaurus quidam formarum per ſenſum acceptarum, inquit Ariſtoteles. Idem de Somnio tradit, imagines quæ apparent in ſomniis, ferri ad caput & ſenſuum organa, ſicut nubium elevantur imagines, & diverſæ animalium facies repræſentantur in vapore aqueo

vel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vel terreo, qui à terra per ſolis calorem ad aëris medium effertur: Sic & ſomniorum imagines figuras capiunt diverſas, halitus elevatos conſequentes: Unde vapor cholericus calidus & ſiccus flammam movere videtur: Qui autem ſurgit halitus phlegmaticus, ex dulcedine, quando ad guſtus organum fluit, cognoſcitur, ſomniaque aquam ſpectantia gignit: Sed ex vapore melancholico nigro apparet quiddam horribile, & quaſi dæmonum imago: Proinde huic veluti materiæ ſuis ludibriis convenientiſſimæ diabolus ſe non illibenter inſinuat.

§ 4. Quod autem ex cholera aduſta, quæ melancholia eſt accidentalis, aſcendit, ſentitur ut mordax, vulnerans, acre fellea, amaritudine imbutum. Sic etiam quod ex ſanguine puro evaporat, pulchrum apparet & delectabile: Cujuſmodi eſt roſarum aut florum aſpectus, choreæ, muſica, & quæcunque voluptaria cum vanitate conjuncta. Et ad hunc modum fit illuſio, ut pro qualitate imaginum per ſomnum ex humorum halitu firmius invectarum, res ita viſæ credantur eſſe veræ.

§ 5. Dæmones vero conſecuti poteſtatem, divina permiſſione, ſpecies ejuſmodi formandi, & eas in animales ſpiritus imprimendi, talibus formis oſtendunt perſonas modo lætas, edendo, bibendo, ſaltando, canendo, venerem exercendo: Modo triſtes, quæ nihil non mali fabricent vel patiantur: Modo humanas, modo beſtiales, modo opprimentes, modo volantes, & animæ ſenſus iis infigitur tanquam rebus ipſis. Hinc fit, quod homini aliquando videatur, ſe eſſe aſinum ſacco coopertum, nonnunquam per caminum evolare, cum muliercularum cœtu de loco ad locum transferri, ducere choreas, longius peregrinari, & quibuſcunque aliis intereſſe deliriis. Ideoque talia iis frequenter in ſomniis & nocte contingunt, interdiu non item, niſi melancholicis quibuſdam & inſanis, qui idem vigiles patiuntur, quod alii in ſomnis. Somnorinas ejuſmodi imagines appellat Varro, teſte Nonio. *Somnorinæ imagines.*

§ 6. Quomodo adhæc phantaſiam corrumpat diabolus, vide Auguſtinum lib. de Divinat. dæm. cap. 3. 5. & 6. item lib. III. de Trinit. cap. 12. ad Simplic. lib. II. quæſt. 3. & lib. de Cura pro mort. agenda, cap. 12. Huc maxime facit, quod libro de ſpiritu & anima, cap. 28. idem tradit, & Decreta docent: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & ſeducunt. Unde quædam mulierculæ poſt ſatanam *26. q. 5. epiſcopi ex concilio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

converſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, vel cum Herodiade, vel Minerva, vel innumera mulierum multitudine equitare, vel earum juſſionibus obtemperare. Quapropter ſacerdotes Dei prædicare populo debent, ut noverit hæc falſa omnino, & non à divino, ſed maligno ſpiritu talia phantaſmata
2 *Cor.* 11. mentibus fidelium irrogari. Ipſe nanque ſatanas, qui ſe transfigurat in angelum lucis, quum mentem cujuſque ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubjugarit, ilico ſe transformat in angelum lucis, in diverſarumque formarum ſpecies & ſimulitudines: Et mentem quam captivam tenet, in ſomnis deludens, per devia quæque deducit. Et quoniam ſolus hoc patitur ſpiritus infidelis, nec in animo, ſed in corpore evenire opinatur. Quis enim in ſomnis & nocturnis viſionibus non extra ſeipſum deducitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam vigilando videret? Idcirco nimis ſtultus & hebes eſt, qui hæc omnia quæ in ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur, &c. Hactenus Decreta.

§ 7. Proinde non abſurde ἐκστατικοῖς aſſimilari poſſent ejuſmodi maleferiatæ anus: Qui velut rapti extra ſeſe, ſenſuque omni & motu privati, quum jacent exanimis ſimiles, & poſt ceu ex profundiſſimo expergefacti ſomno, aut à morte ad vitam revocati, redeunt ad ſeſe, & miras fabulas miraque commenta narrant. At in has cogitationes ſe ingerens dæmon earum ſeriem texit, hancque variat mira arte & ſcite, repetitis præteritis, annexis præſentibus, & aſperſis etiam quibuſdam admonitionibus de futuris, ne in ſuſpicionem anilium fabularum, aut temere cogitatarum ineptiarum veniant, inducta etiam perſuaſione, ut coram ſpectaſſe quæ diabolus offudit, imaginentur, ita dementat eos, quos ad talia uſurpat miniſteria, ut ſui prorſus non ſint compotes, ſed velut τιαπαδουλωθέντες, ea agitent mente, in eaque intueantur, quæ dæmon objicit: Ex ſeſe nihil faciant, niſi quantum aliquando permittitur, & id quidem utplurimum eſt ridiculum.

Quomodo in corrumpenda phantaſia naturalibus quandoque pharmacis ſoporiferis utatur diabolus.

CAP. XI.

INterdum & in hunc finem naturulia quædam pharmaca Lamiis ſuppeditat fraudulentus ille magiſter, quibus ubi ſe inunxerint confricuerintque, per fornacem mox ſe evolaturas ac per aërem longe lateque evagaturas ad tripudia, dulciſſima ſympoſia, concubitus, & gratiſſima rerum ſpectacula, confidunt: quæ tamen per inſomnia ipſis ingerit milleartifex, ubi ab inunctione ſomniferi omnino unguenti, in profundiſſimum lethargicumque ſomnum delabuntur inſciæ.

§ 2. Hæc ne ſomnia videantur, libuit adducere, quid ſolertiſſimus occultarum cauſarum indagator Joannes Baptiſta Porta Neapolitanus lib. 11. cap. 26. Magiæ naturalis, ſive de miraculis rerum naturalium, ſcribit: Adeo dira, inquiens, cupido hominum mentes invaſit, ut quæ natura mortalium commoditati elargita eſt, abutantur, ut multis horum ſimul coacervatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquam ipſæ ſuperſtitionis plurimum admiſcent, naturali tamen vi evenire patet intuenti: quæque ab eis acceperim, referam. Puerorum pinguedinem aheneo vaſe decoquendo ex aqua capiunt, inſpiſſando quod ex elixatione ultimum noviſſimumque ſubſidet. Inde condunt, contitinuoque inſerviunt uſui: Cum hac immiſcent eleoſelinum, aconitum, frondes populneas, & fuliginem. Vel aliter ſic: Sion, acorum vulgare, pentaphyllon, veſpertilionis ſanguinem, ſolanum ſomniferum, & oleum (etſi diverſa commiſcent, ab iis parum diſſidebunt) ſimul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando ut rubeſcant, & revocetur calor, rarumque fiat quod erat frigore concretum. Ut relaxetur caro, aperianturque pori, adipem adjungunt, vel oleum ipſius vicem ſubiens, ut ſuccorum vis intro deſcendat, & fiat potior vegetiorque, id eſſe in cauſſa non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri videntur ad convivia, ſonos, tripudia, & formoſorum juvenum concubitus, quos maxime exoptant: Tanta eſt imaginationis vis, impreſſionum habitus, ut fere cerebri pars ea quæ memorativa dicitur, hujuſmodi ſit plena; Quumque valde ſint ipſæ ad credendum naturæ pronitate faciles,

Lamiarum unguentum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

faciles, ſic impreſſiones capeſſunt, ut ſpiritus immutentur, nihil nocte dieque aliud cogitantes: Et ad hoc adjuvantur, quum non veſcantur niſi betis, radicibus, caſtaneis & leguminibus.

Hiſtoria memorabilis. *Striges.* § 3. Dum hæc penſiculatius perquirendo operam navarem (ancipiti enim immorabar judicio) incidit mihi in manus vetula quædam (quas à ſtrigis avis nocturnæ ſimilitudine ſtriges vocant, quæque puerulorum ſanguinem è cunis abſorbent) ſponte pollicita, brevis mihi temporis ſpatio allaturam reſponſa: Jubet omnes foras egredi, qui mecum acciti erant teſtes: Spoliiſque nudata, tota ſe unguento valde perfricuit, nobis è portæ rimulis conſpicua: Sic ſoporiferorum vi ſuccorum cecidit, profundoque occubuit ſomno. Fores ipſi patefacimus, multum vapulat: Tantaque vis ſoporis fuit, ut ſenſum eriperet. Ad locum foras redimus. Jam medelæ vires fatiſcunt flacceſcuntque. A ſomno ſevocata, multa incipit fari deliria, ſe maria monteſque transmeaſſe, falſa depromens reſponſa. Negamus, inſtat: livorem oſtendimus, pertinaciter reſiſtit magis. Hucuſque Joannes Baptiſta.

§ 4. Quid hic tam pertinaci ſtudio inſulſi fœderis ſanctitati ſtabitur? Quid invectum à ſpiritu ſatanico ſomnium pro ſanctiſſima veritatis fide mordicus defendetur? Serii ne locum & pondus ſortietur phantaſiæ ludibrium? Quæ Lamiæ longius ſe evagatas brevi temporis ſpatio, admirandiſque rerum ſpectaculis recreatas contendunt pactionis virtute, eas altiſſimo ex inunctione, vel naturali humectatione cerebri, ſomno immerſas, in eodem ea vidiſſe, artificio dæmonis, phantaſiam talibus imaginibus imbuentis, comperiet is qui ſolerti indagine tempus, locum & reliquas circumſtantias perveſtigarit. Quæ vetulæ per arctiſſimum foramen ad corporis humani magnitudinem minime proportionatum ſe evolaſſe affirmant, his contra dicit rerum natura, ratio, & ipſiſſima philoſophia. Quæ conventus egiſſe choreaſque duxiſſe hoc vel illo loco & tempore fatentur, eas in lecto ſuaviter hujuſmodi nænias tunc ſomniaſſe, intelliget is qui ſingula ſagacius inquiſierit. Pecuniam ſtipulatus ſatan, offert, ſed imaginariam, quæ fumi inſtar evaneſcit. Quæ hic mutuæ obligationis fides?

Aërem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Aërem nullo modo à Lamiis turbari poſſe, nec fruges excantari.

CAPUT XII.

ATQUI & poſſe aërem concitare pro ſua libidine pactionis ratione has aniculas dices: verum ſingulari arte etiam hic illud untur, uti & in aliis, à dæmone: qui ſimulatque ex elementorum motu & naturæ curſu citiùs faciliuſque quam homines, mutationem aëris & tempeſtates fore prævidet: vel alicui infligendam ex abſtruſa Dei voluntate plagam, cujus ipſum ſpectat executio, intelligit: tunc harum muliercularum mentes agitat, variiſque imbuit imaginibus & ſuggeſtione multiplici, quaſi ob invidiam in proximum, vel ob vindictam adverſus inimicum, ſint aërem turbaturæ, tempeſtates excitaturæ, & provocaturæ grandines. Itaque eas inſtruit, ut quandoque ſilices poſt tergum, occidentem verſus projiciant: Aliquando ut arenam aquæ torrentis in aërem conjiciant: Plerunque ſcopam in aqua intingant, cœlumque verſus ſpargant: Vel foſſula facta & lotio infuſo vel aqua, digitum moveant: ſubinde in olla porcorum pilos bulliant: Nonnunquam trabes vel ligna in ripa transverſe collocent, & alia id genus deliramenta efficiant? Atque ut arctius eas ſatan illaqueet, diem & horam ſibi dictis rationibus notas præfigit. Quum vero hæ ſucceſſum vident, nimirum quaſcunque deſideratas in aëre turbationes, magis confirmantur, quaſi eventus hic ſubſequatur ipſarum operationem, qua ne aquæ quidem ſtillam elicere poſſent.

In aere concitando quomodo à dæmone illudantur Lamiæ.

§ 2. Nec ſanæ mentis hominem opinari decet, futili veſanarum muliercularum actioni obedire elementa, & ad harum nutum inſtitutam à Deo naturalium rerum ſeriem impediri vel inverti: Quod haud dubie contingeret, ſi harum arbitrio tempeſtates, pluviæ, grandines & fulmina inſervirent, ut quandocunque & quomodo hæ jubeant, ea inſequantur: Sic quoque divina potentia ab humana voluntate ſuperaretur tanquam in ſervitutem redacta, ut pulchre docet Hippocrates. Recta itaque erit ſententia hæc Senecæ: Rudis adhæc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus & repelli: Quorum nihil poſſe fieri, tam eſt palam, ut hujus rei cauſſa nullius philoſophi ſchola ſit adeunda.

In libel. de Epil.

Vuuu § 3. Cæte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 3. Cæterum de tempeſtatum plagarumque luciđiſſimis authoribus & cauſſis, exemplum minime dubium in Iobo proponitur: Minæ item earundem evidentiſſimæ in Prophetis leguntur adverſus eos, quibus ad divinæ vocis monitionem aures obduruere. Ut Aggæi 2. Percuſſi vos vento urente & aurigine, atque omnium manuum veſtrarum opera, & non fuit qui ad me converteretur. Et cap. 1. Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras, dicit Dominus. Seminaſtis multum, & collegiſtis parum, &c. Et infra: Reſpexiſtis ad amplius, & factum eſt minus: Et intuliſtis in domum, & ego exufflavi illud. Propter hoc, inquit, prohibiti ſunt ſuper vos cœli, ne darent rorem: Et terræ prohibitum eſt, ne daret germen ſuum, &c. Item Johel. 1. Diſſipata ſunt horrea, disjectæ apothecæ, confuſum eſt triticum, ingemuit animal Levit. 26. Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum vobis deſuper ferreum, & terram æneam, & conſumetur incaſſum labor veſter, &c. Si autem in præceptis meis ambulaveritis, dabo vobis pluvias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum. His & Iohel. cap. 2. rerum ubertas promittitur: Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo: Et dicit, Ecce ego mittam vobis frumentum, vinum & oleum, & replebimini in eis, &c. Eccleſ. 39. Bona bonis creata ſunt ab initio, ſic nequiſſimis bona & mala. Initium neceſſariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis & ferrum, ſal, lac & panis ſimilagineus, & mel & botrus uvæ, & oleum & veſtimentum. Hæc omnia ſanctis in bona, ſic & impiis & peccatoribus in mala convertentur. Sunt ſpiritus qui ad vindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmaverunt tormenta ſua. Et in tempore conſummationis effundent virtutem, & furorem ejus qui fecit illos confundent. Ignis, grando, fames & mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt.

Copioſe item Deut. 28.

§ 4. Anſam vero hujus infidelitatis pronam admodum obtulerunt ruſtici, fide in Deum viva minus inſtructi: Qui multifariam hoc etiam tempore ſecundum eorum incredulitatem vexantus à Satana, ut alias lac ademptum, aliam fœtum, alias ſegetes, alias armentum etiam à Lamiis interemptum putent: Et univerſam agriculturam non Deo acceptum ferant, ſed ſoli malevolorum hominum ſubjiciant arbitrio.

§ 5. Porro à contrario quis forte opponet, pluviam cieri poſſe carminibus in perniciem à maleficis: Quum ex jure ſcripto conſtet,

ſtet, aliquos in ſalutem provocare pluviam. Nam lex 4. C. de mathem. & malefic. Conſtantini eſt, qua admittit eos qui precibus, carminibus aut medicamentis pluviam impetrare valent, aut aliquid quod ad hominum ſalutem ſpectat, &c. Bartolus ibi: Summa & mens legis eſt, mea opinione, ut ſi quis iſtis artibus ad utilitatem hominum utatur, permiſſæ ſint, ut ſcribit Joſephus de Solomone lib. VIII. cap. 2. quæ alioqui vetitiæ per ſe ſunt, & maximè ſi in alicujus perniciem convertantur.

§ 6. Hic paucis cum bona venia reſpondeo, Chriſtianum Imperatorem crediſſe aliquam in his eſſe vim, haud ſecus atque multi alii, & quidem plerique ἄθεοι ac poëtæ. Ex quo conſequitur, magnam hunc ea in re injuriam Deo feciſſe, qui non piis votis & culpæ deprecationibus ſupplicandum, ſed conteſtationibus impiis ac adjurationibus cogi Deum poſſe, ut hoc aut illud nobis donaret, arbitrabatur: quin & amplam diabolo aperuiſſe feneſtram, quum vero Deo relicto, per Satanæ aut miniſtros aut miniſteria quid ſe conſecuturum confideret.

§ 7. Hic & explodenda venit illa duodecim Tabularum lex: Qui fruges excantaſſet, pœnas dato: neve alienam ſegetem pellexeris excantando: ne incantanto, ne agrum defruganto. Nullo ſiquidem modo incantationum verbis aut imprecationibus fruges lædi queunt: ſed à dæmone quidem, Deo concedente, aut veneficiis. Multo minus eæ traduci alio poſſunt: At hujus perſuaſionis coloſtrum ex poëtarum uberibus ſuxerunt veteres, ad nos quoque derivatum.

Sub tit. de injuriis, aliiſque delictis. l. IX. al. tit. II.

Concubitum Dæmonis & lamiæ eſſe imaginarium.

CAP. XIII.

NUNC ad faces nuptiales & concubitum dæmonis ac lamiæ progrediamur. Atqui tam ſtupere mortalium genus, ut ejuſmodi congreſſum vere perfici inter ſpiritum oſſium & carnis expertem, & hominem carnalem, credant, profecto dolendum. Quod autem ipſæ lamiæ id confiteantur, ſenſus communis uſu illas à ſatana privatas dementataſque, eo magis convincitur. Nec enim natura fieri poteſt, nec aſſentitur philoſophia, ſpiritus corpore nudatos, amore fœminarum carnalium capi, aut ex iis generare poſſe. Siquidem fontem habet ſuum & inferiores ortus,

Luc. 24.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cupiditates: Si deſit cauſa, deſit effectus. Ubi non ſunt membra genitalia, non eſt coeundi ſtudium aut poteſtas. Ubi nullus in venis ſanguis & in arteriis ſpiritus, nec eorundem fomes cibus & potus, ibi nec ſperma. Ubi non fuit quærenda ſucceſſio & propagatio, non adhibuit generandi cupiditatem natura. Sicut ſpiritus nudi eſurire aut ſitire nequeunt, ſic nec Veneris libidine poſſunt inflammari. Se amore captos eſſe quandoque mentiuntur dæmones, ut amentes viciſſim fœminas in officio arctius conſtringant, ardenter animarum perditionem depereuntes.

Geneſ. 6. § 2. At à præfractioribus ſuæque opinionis tenacibus obtruditur ea Moſis ſententia, Quod filii Dei ad filias hominum ingreſſi ſunt, atque hæ genuerunt potentes & celebres viros: Atque hinc cum multis alioqui doctis viris, dæmones poſſe mulierum concubitu frui & generare, convincere ſtudent. Verum hic non eſt difficile erroris fontem agnoſcere: *Filii Dei qui.* Nec durum probare, ſolitas ſacras literas filios Dei nuncupare dilectos illi, illumque colentes. Ut de Iſraële: *Oſeæ 11.* Ex Ægypto vocavi filium meum. Et in Exodo: *Num. 24. Matth. 2.* Filius meus Iſraël. In Pſalmo quoque clara exiſtit differentia, cum *Pſal. 81.* homines ſunt filii Dei, & cum non ſunt: Ego dixi, Dii eſtis, & filii excelſi omnes: Vos autem ſicut homines moriemini. Ecce eoſdem filios Dei & homines appellat: Sed filios Dei, qui creati ab illo, factique velut dii, futurique ſi Deum coluerint: Homines autem, quia in terrenam fragilitatem dilapſi, regis cœleſtis imagine denigrata. Tales erant illi eluvionis tempore filii Dei, bona progenies ex Seth, quæ cummiſta cum filiabus hominum, ſcilicet corruptiſſimis fœminis, quæ ſicut uxor Adam, deincepſque ferme omnes ſic maritos ſuos corruperunt: unde corruptiores filii nati, origo mali, ſanguinis pii cum impio commiſtio: Propterea nati bellicoſi, ſuperbi, contumelioſi. Hæc ſunt veriora, à natura non abhorrentiam: Cum illa ſint poëtarum fabulis ſimilia.

§ 3. Cæterum peculiare dæmonis prius cum viro, deinde cum muliere congreſſus figmentum commentantur nimis impudenter, & abſurde admodum argumentantur plerique Theologi (velut Mallei maleficarum architecti Henricus Inſtitoris & Jacobus Sprenger ordinis prædicatorum, ejuſdemque ordinis Petrus de Palude, atque Martinus de Arles theologiæ profeſſor, & alii) eundem ſcilicet dæmonem viri ſcelerati prius ſuccubum effici mulieri de inde incubum: ſemenque viro antea ademptum, mulieris inde ſinui

De eodem dæmone ſuccubo & incubo abſurdum.

in

in ipſo actu inſtillari, atq; hinc fœtum concipi progignique: quem tamen Grillandus ait non dicendum filium dæmonis, ſed ejus cujus erat ſperma. Proinde dum ad choreas translatæ ſunt uxores, ſatanam alium dæmonem in forma ſuccubi marito ſubſternere, qui adeo bene ſe accommodet coire volenti, ut etiam callidiſſimum quenque falleret, ut ait Thomas d. tit. q. 5. Næ id ridiculum nimis videtur, quam quod multis debeat confutari argumentis.

quarundam Theologorum argumentum.
Volum 10. tract. de ſortil. 7. q. num. 13.

§ 4. Hoc ſolummodo dicam, illam ſeminis ex ſanguine & ſpiritu humano temperiem generationi aptam in ordinatis à Deo locellis, extra propria conceptacula, qualicunque præſertim translatione corrumpi & interire: propterea quod ſpiritus ac calor ille cordis totiuſque corporis nec adſit, nec quantitate & qualitate juſta ſit in eo temperatus. Quamvis eam temperiem à dæmone conſervari poſſe nugetur Thomas, tum propter motus celeritatem, tum fomenta adhibendo, quibus illa defenditur. Si enim hoc fieri poſſet, quam fœcunda monſtrorũ mater tam longo tempore extitiſſet humanum genus, ſemine ex feris vel beſtiis permutato, translatoq; ab incubo dæmone, & mulieris ſinui infuſo? En horribilem conſequentiam.

§ 5. Quæ vero ſe paſſas illiuſmodi veneream cum diabolo velitationem aſſerunt iis mentem talibus idolis & imaginibus ſomnorinis vitiavit ſatan, potiſſimum altioris ſomni illuſione oppreſſis, ut infima corporis parte ſuccuſſata quandoque ad eum modum, qui Veneri communis eſt, libidinem expleſſe fateantur: quemadmodum etiam quotidie uſu venire in ſanis obſervamus, quibus ex ejuſmodi ſimulachris voluptas tanta pro objecta in ſomno ſpecie delectabili gignitur, ut cum multa titillatione, ſeminis ſubſequatur quandoque effuſio. Infinitis partibus citius faciliuſque his in hominibus id evenire poteſt, quorum phantaſiam proclivem ſervilemque quibuſcunque vult imaginibus imbuit ſoporis ſpiritus.

§ 6. Horribile hujus deluſionis ſpectaculum in monaſterio Nazareth Coloniæ anno MDLXIV. viſum, & à me deſcriptum lib. IV. cap. 12. de Præſtigiis dæmonum, nec abſimile aliud in fine cap. 10. ejuſdem libri. Docetur & lib. III. cap. 24. hiſtoriis aliquot, cur ex diis ac virginibus homines naſci confictum ſit, & qua ratione ſpiritus ac dii cum mulieribus coeant: oſtendo item cap. 30. commixtionis diabolicæ figmentum comprobantes hiſtorias omnes eſſe fabuloſas. Fui autem in eodem libro uberior ſtudio de fœdiſſimo ludibrioſæ hujus commixtionis negotio, ut quum omnis

illa ſagarum turba ſe ea vitiari confiteatur, & unaquæque ſuum certo indigitet nomine procum, ſi huic congreſſui nihil ineſſe veritatis obtinuero, promptius univerſa præſtigioſæ pactionis & dæmoniacorum phantaſmatum machina collabatur, veritas eluceſcat clarius, diaboli regnum eat peſſum altius, & unio in populo Chriſtiano citius renaſcatur, conſerveturque inviolatius.

Homines ullius rei potentia in beſtias transformari nequire.

CAP. XIV.

AD Lamiarum omnipotentiam tandem quoque refertur, quod ſe in lupos, hircos, canes, feles aut alias beſtias pro ſuæ libidines delectu vere & ſubſtantialiter momento transmutare, & tantillo tempore in homines rurſus reformare poſſe fateantur, idque deliramentum ab eximiis etiam viris pro ipſa veritate defendatur. Cæterum admirari ſatis nequeo, ullum mortalium ſaltem leviter mentis ſenſu tinctum inveniri, qui eo dementiæ ſit dilapſus, ut hominem ad Dei ſimilitudinem & imaginem creatum, conformatumque ex corpore, anima & ſpiritu, Dei & ſpiritusſancti templum, rationis hoſpitium, cupidum ſcientiarum organum, ſublimem, erectum, & ad cœli quaſi cognationis domiciliique priſtini conſpectum excitatum, imo μικρόκοσμον, cui Deus omnia ſubjecit, oves, boves, campi pecora, volucres cœli & piſces maris, eaque propter ſolum hominem condidit, hunc inquam in lupum, beſtiam irrationabilem, peſtilentiſſimum brutorum gurgitem voraginemque, ſive in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia, vel virtute manifeſta, occulta aut ſpecifica vere transmutari credat.

Geneſ. 1. 1 Theſſ. 5. 1 Cor. 3. 6 Lactant. l. 1 1. c. 12 inſt. divinat. & de opif. Dei, vel, form hominis cap 28. Seneca ad Lucil. epiſt. 77. Cic. de. leg. & 1. off. Ariſtot. 1 Metaphyſ. & lib. 2. Phyſic. Pſal. 8. Chryſoſt. ſuper Matth. 2 Parte 8. q. 5. epiſc. De civit. Dei l. 18. c. 18. & libro de Spir. & anima c. 26 In quæſt de Mirac.

§ 2. Ordinis enim divini providentia non admittit, occlamant ſacræ literæ, contradicunt Decreta, ipſe Auguſtinus aliquot locis, D. Thomas, ipſiſſima rerum natura atque ratio minime patiuntur. Si itaq; obtinuero, illam metamorphoſin non revera fuiſſe factam, quod etiam nemo mentis ſanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam eſſe confeſſionem, atque hac in parte falſiſſimam: Quam fidem quæſo merebuntur reliqua quæ confitentur flagitia, quæ in ea transformatione & larva lupina ſolum fuiſſe deſignata, nec aliter eo modo fieri potuiſſe, jam in confeſſum venit? At mera profecto ſunt deliria, & pluſquam nugæ, imo inſania. Dolendum ſane, pruden-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

prudentium virorum oculos hactenus tam denſa caligine fuiſſe obductos, ut ſibi vel fidei momentum in his ludibriis extorqueri permiſerint. Sed ea fuit ſuperioris potiſſimum ſeculi labes & cæcitas, quo pro libidine cum hominibus craſſe nimis, ridicule & nocentiſſime colluſit veterator ille.

§ 3. Utinam animo cujuslibet hoc obſtricti faſcino etiamnum ex immenſa Dei miſericordia inſonet dulciſſima illa vox Ephata: *Marc. 7.* Ut quemadmodum ea ex Chriſti ore potenter prolata ſurdo aures aperiebat, veritati inde convertendas: Et linguæ vinculum ſolvebatur, qua porro veritatem prædicaret: Ita ex hac gratia luminis divini radius effulgeat, quo offuſis tam impotenter à diabolo tenebris ſemel tandem cœleſti luce diſcuſſis profligatiſq; in clariſſimæ veritatis conſpectum & cognitionem citra præſtigiarum impedimentum rectà perveniri poſſit. Faceſſant hic poëtarum figmenta, Circes omnipotentia, Demarchi fabula, Apulei metamorphoſis, & Luciani transformatio. De lycanthropia morbo, quo ſe in lupos converti credunt homines, conſule lib. IV. cap. 23. de Præſt. dæm. & de naturali ſexus humani mutat. cap. ſequens ejuſdem libri.

§ 4. Si qui vero obvagari in Livonia & locis finitimis videantur lupi noxii, quos lamias putant, Germanis Werwolff dicti: ii certe vel veri ſunt lupi, in ejuſmodi tragœdiam exagitati à dæmone, qui interim horum vagis erroribus & actionibus, delirorum λυκανθρώπων phantaſiæ organa imbuit vitiatque, ut ii ſe eſſe excurſionem erronearum & actionum authores corrupta imaginatione arbitrentur fateanturque: quod quidem diabolo non eſſe difficile, ex deſcripto λυκανθρωπίας morbo cuilibet non omnino rudi conſtat, dum humores & ſpiritus in hæc ludibria idoneos commovet, potiſſimum quibus atræ bilis nebulæ cerebrum vitiare ſolent: Cujuſmodi exiſtit fatuum monſtroſumque id genus hominum. Vel certe dæmones cenſendi ſunt ejuſcemodi lupi, qui eam aſſumpſere formam, ut male credulos hos homines magis irretirent ſuis vaframentis, inſontes gravarent, & ſanguinis innocentis reum redderent magiſtratum. Interea ii qui ſe in lupos credunt transformatos, alto immerſi ſomno diaboli ſtudio, alicubi jacere comperiuntur, quorum ſomnia iis confundit imaginibus, quas hominum oculis præſtigioſe in pueris vel inſectandis vel vorandis, ſive armento lædendo, aut longe latequæ hinc inde vagando, aut vario impetu inſiliendo objicit veterator ille;

Wer-wolff.

§ 5. Ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 5. Ut profecto non leviter denuo mirer, cordatos inveniri viros, qui deluſorum horum hominum confeſſioni tanquam veraciſſimæ innexi, mortis ſententiam contra eoſdem pronunciare non graventur. Sed uno ab illis verbo categorice mihi velim reſponderi, utrum vere in lupos transmutari homines credant, necne. Nihil condere aut vere unquam transmutare diabolum potuiſſe, multo minus ejuſdem clientelam, copioſe in noſtris de Præſtigiis dæmonum libris demonſtravi. Solius id Dei munus & opus eſt, cujus privilegii prærogativa neminem dignatus is eſt unquam, occlament ut volent, furiantque quicunque viri ſanguinum.

Rediculas eſſe res quibus lædere creduntur lamiæ.

CAP. XV.

MALEFICIUM adhæc, aut ſi mavis, veneficium, etiam ſine contactu inferre nonnunquam poſſe creduntur Lamiæ, cum aliquo ejus excremento cui nocere debet maleficium, cujuſmodi eſt urina, ſtercus ſanguis, capillorum & unguium præſegmina, atque ea hoc vel illo modo tractari, aut generaliter includi membris canis, ſimilibus aliquo modo his quorum in homine ſunt partes aut excrementa, claudiq; oſſe mortui hominis, ac in illius nomine ſepeliri, alia in veſtibulo, alia in viis crucis formam habentibus, alia in torrentibus. Hæc autem mere inania eſſe & ridicula, atque ſatanæ inſtinctu in uſum vocari ad eum finem, nemo dubitet, quaſi aliquid hic poſſent res prorſus nihili, inefficaces ac frivolæ, quo à ſe deſignatum id quod apparet malum, à dæmone conſtructum, vel alias occulta Dei voluntate aut naturæ vitio natum, credant non ſanæ fœminæ, potiſſimum quum eas nova imbui virtute, ex inepta vel blaſphema aliqua admurmuratione, aut imprecatione maligna, falſa opinentur perſuaſione.

§ 2. Sic nuper Hammonæ judex quidam Heſſus narrabat, ſe quæſiviſſe è quadam celebri & famoſa ſaga (quam tum vinculis coercebat, poſtea autem Vulcano conſecratam) qua ratione quis lamiarum maleficia evitare poſſet? Quiſque, reſpondit illa ſerio, detrita & vetuſtate multoque uſu conſumpta calceamenta cuſtodiat. Quaſi vero eorum opera inferri vel etiam arceri maleficia valeant. Cui mens ita ſtupet, ut has non ſentiat nugas?

Res viles aut phar- § 3. Quod etiam res viles aut noxia pharmaca alicubi repoſita,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ex intervallo tranſcenſa aut prætérita, noxam, inducere, vel ex disjunctiſſimo etiam ſpacio, ceu nervo emiſſa excuſſaque violenter ferri in eos quos petunt, nonnulli arbitrentur etiam inſignes & docti viri, non mihi fit veriſimile. Si enim congenita veneni virtute ejuſmodi infertur virulentia, eam quoſcunque vel tranſcendentes vel prætereuntes ferire neceſſe eſt, quum delectus ſit expers materia venenoſa. Secus autem experientia & res ipſa docet. Proinde ſi ſolummodo quibus male volunt illæ vetulæ, leduntur, non veneni halitu continget noxa, ſed maleficii ratione. Id porro nihil eatenus poſſe, jam demonſtravi: Si tamen nocumentum hinc ſubſequi videatur, certum eſt ab ipſo ſatana, ex Dei aſſenſu, ob hominis lædendi incredulitatem, vel etiam ut hic probetur cum Jobo, idipſum excitari. Ille eſt qui excæcat mutilatque. Interim deliræ huic anui, quæ materiam venenoſam vel qualemcunque aliam ſepeliit, id, ut dixi, quod ab ipſo perpetratum eſt, vel alias contigit, ita in mentem firmiter ſuggerit perſuadetque dæmon, ut à ſe factum eſſe illa credat aſſeratque.

maca in locis ſemotis ſepulta non poſſe nocere.

§ 4. Cæterum ea diaboli ludibria utplurimum vim ſuam ſortiri, ut dixi, ob impiam hominum credulitatem, qua in ejuſmodi potentiam dæmonis conſentiunt, certum eſt. Enimvero ſi ſerpens ſub oſtii limine repoſitus, fœcunditatem amoliri potuit, ut in Maleficarum malleo legitur: Cur in illis regionibus, ubi ſerpentum numerus domos pervagatur, non omnes ſterileſcunt fœminæ? Si quoque olla in fundo putei arcis recondita, ad congreſſum reddere potuit impotentem quendam Comitem, uti ibidem narratur: Cur non omnes ex communi puteo aquam uſurpantes elanguêre? At organa generationi deſtinata præpediit dæmon (id quod varie naturali ratione poteſt) donec ollam ex inſtitutione mulieris dæmoniacæ concremaſſet male credulus Comes: Tumque deſtitit ille dæmon libenter, quo in falſam de vetula opinionem Comitem reliquoſque pertraheret.

Epheſ. 1.

Prima 2. partis. q.1.c.1.6 9.10.11. 12.13. 14.15. ubi varia in hanc rem leguntur exempla, multa item ſuperſtitioſa & impia per totum ſparſa librum.

§ 5. Carmine adhæc vel maleficio teſticulos totave pudenda pleriſque auferre dicuntur lamiæ: At ſi quid ejuſcemodi apparet, ſenſus illorum à dæmone obtundi, & oculorum aciem perſtringi cenſeo. In integrum ſiquidem reſtituuntur, quum teſtibus aliquandiu orbati fuerint viſi. Hic ſatanæ potentia & arte nervi horum pudendorumque ad ſuam convelluntur originem, quemadmodum plerunque in deploratis morbis fieri videmus, malæque

Clem. l. v. recogn.

Teſtes carmine non adimi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Lib. 2. 10 præſag.

notæ argumentum dicit eſſe Hippocrates: Teſticuli pudendaque retracta, vehementes dolores atque lethale periculum ſignificant. Intermoritur enim facultas vitalis, & nervi verſus originem retrahuntur. In dæmonis vero operibus minime illud vitæ naufragium hic pertimeſcendum: nec naturalis ea perpetuo ſubeſt cauſa. Ille etenim ad tempus faſcino objecto deludit, vel doloſa nervorum retractione fallit. Ita fit, quod poſtea, ubi ad vetita conſilia ſic affectos adegerit, impietatiſque reos effecerit, libenter ab opere deſiſtat, coactus minime, licet ſe compelli ſimulet, ut ſuperſtitionis ſtudia confirmet, alioſque iiſdem arctius irretiat. Si etenim hæc membra vere adempta fuere, quando hoc factum eſt, & quibus mediis? Num citra ſanguinis effuſionem, partium læſionem & vulnerationem omni adempto ſenſu id fieri potuit, & vel momento ſanari? Et ſi hoc quoque, licet ἀδυνάτον, donemus, unde quæſo contigit reſtitutio, ſi prorſus ea à corpore avulſa, & proinde alimento & vitali fomite deſtituta, tanto tempore mortua, putredinique obnoxia fuere? Num ſatanæ eſt & angelorum ejus nova creare: aut ablatis omnino partibus vitali virtute deſtitutis, redintegrare pro ſuo arbitrio vitam, ac veluti colla eas agglutinare, aut ſua potentia genuino affigere loco: quemadmodum à Chriſto aurem Malchi à Petro abſciſſam, indubitanter credimus reſtitutam? Minime gentium. Antea auditum eſt, nihil plane dæmonem poſſe condere, explicatumque quid illi ἀμίμητον vel inimitabile.

E juncis lac non emulgeri.

§ 6. Eaſdem quoque è juncis lac emulgere fertur: quorum ſubſtantia levis, rara, fereque exucca, id ſane non admittit, adverſatur ratio & ipſiſſima veritas. Qui ergo fit? Si ullum juncos trahenti appareat lac, hoc profecto à dæmone eo transfertur, præſtigiarum fuco lamiæ oculis obducto, ut ſua emulctione lac è juncis extractum credat: quod tamen deluſorium eſt, nec rei veræ hiſtoria. Idem dictum volo, ſi ex alia inepta materia lac provocari aſſeratur. Si lacte deſtitui præter naturam comperiantur vaccæ, eiſdem lactis receptacula & canales impedire poteſt dæmon non aliter aut minus, quam dixi congreſſum in hominibus poſſe inhiberi naturalem.

Lac glutinoſum.

§ 7. Lac inſuper à lamiis vitiari, ut diſſoluti glutinii more, tenacibus filamentis ductile reddatur, generali aſſeritur decreto. Naturæ autem vitium hic illis tribuitur. Sic etenim rei veritas habet. In lacte tres ſunt ſubſtantiæ commixtæ, nimirum butyrum, caſeus & ſerum. Si jam lac vetuſtate nonnihil ſubaceſcere incipiat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quod æſtate citius, hyeme tardius evenire ſolet, & tum coquatur: mox caſeus cum butyro coit concreſcitque, ut ad ductilis collæ modum etiam longiſſime deduci extendique poſſit: Et ſi circum diſtenſa circumvolvatur expandaturve ligna, ad tantam pervenit ſiccitatem, ut fragile reddatur, & pulverem redigi queat.

§ 8. Atqui ſe intuitu, prava voluntate, & imprecatione dira inferre noxam poſſe confitentur. Sed nec oculorum corruptos radios, nec Plutarchi ἀποῤῥοίας, id eſt vaporum defluxus & potentiam eouſque noſtra vibrare ferirève corpora poſſe, oſtendi lib. III. c. 35. de Præſtig. dæm. Quæ connata ſunt, nullum hic locum habent, ubi, num delectu certo aut peculiari voluntatis privilegio quis nocere valeat, controvertitur. Nec ulli vetulæ aut obſtetrici (quæ corrupta multorum eſt opinio) nec ulli mortalium, quantumvis maligno aut ſcelerato diaboli mancipio, conceſſum eſt, imprecando vel beſtiis vel hominibus detrimentum inferre: alias ſatanæ potentiam exuperaret hominis maligna virtus, ſi homo pro depravato ſuo arbitrio hic poſſet, quod dæmoni ſcimus denegatum: Quum hunc nihil omnino aut intus aut extra poſſe citra peculiarem Dei aſſenſum, ex ſacrarum literarum traditione manifeſtum ſit: quo ſuffragante, in procinctu ſtat ſpiritus ille nequam, opinione celerius corpus vel ingrediens vel collidens. *Imprecationes malæ inefficaces.*

§ 9. Hæc unica eſt ejus voluntas, ſpes & expectatio: Dei nutum obſervat & calculum expetit, non vero malitioſam ullius hominis imprecationem: Quæ ſi tantillum haberet momenti, vix homo in rerum natura ſupereſſet, qui non vel dæmonum myriadibus infarciretur, vel ab iis auferretur, vel peſte tolleretur, vel lue Gallica, aut Jobis ulceribus fœdiſſimis conſpurcatus lugeret: Ita domos, compita, vicos & urbes his diris & imprecationibus perſonare ubi libet audias, ut nec parentes liberis, nec liberi parentibus parcant, imo ſeipſos levi de cauſa plerique devoveant horribiliter, ſitque ejuſmodi execrabilis ſalutatio conjugi à marito plerunque etiam hora matutina expectanda, & ediverſo. Sæpenumero ira perciti nonnulli, uſqueadeo his aſſueſcunt votis, ut in habitum ea degenerent: Et pro decoro tandem habeatur atque orationis lenocinio, ſi in familiari colloquio vel amica ſalutatione vel riſu jucundo, horrendæ ejuſmodi concrepent voces: Quas tamen nullum ſortiri effectum in alium, palam cernimus: Tantum maledici hominis olim rationem redditur, niſi pœnitudine con- *Malum imprecandi conſuetudo vulgaris.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vertatur, lædunt animam. Atqui potius, ſi quid imprecationes valere quis urgeat, omnibus erit indubitate æterna ſalus expectanda: Quum nemo ſit, cui non aliquis ſalutem precetur perpetuam: Quæ precatio ex Dei voluntate fit, quemadmodum ex ſatanæ impulſu illa maligna. Si quandoque ex malitioſa parentum in filios imprecatione ſiniſter aliquis eventus ſit viſus, nihil contra nos facit, ob peculiarem ingenitamque parentum cum filiis ſympathiam, cujus nomine exemplum quandoque horrendum proponere ſolet Deus. *Lib. 7. de Legibus.* Quamobrem Plato quoque nihil parentis imprecatione filiis cenſet periculoſius. *Gen. 27. 49. Tob. 5.* Contra vero accidit piis: Quemadmodum in Iſaaco, Jacobo, ejuſque liberis, item Tobia & ejus filio apparuit.

Quotquot vulgò Lamiarum maleficio affecti creduntur, & quorum ita læſorum ſacra meminere Biblia, omnes à diabolo vel exerceri vel obſeſſos eſſe.

CAP. XVI.

Maleficio affecti. NUNC eos ſpectemus, qui à lamiis cruciari exiſtimantur. Ii certiſſime ſunt, qui variis & inſolitis plerunque modis præter naturam, Dei aſſenſione, à dæmone in ſuis corporibus exercentur, ſive homines ſunt, ſive beſtiæ: Quum ille ea alias vel ſubit, vel etiam non intro ſubit, ſed utiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, vel hiſce venas ductuſque naturales obſtruit, vel inſtrumentorum ſtructuram luxat, vel ſpiritus cerebri turbat, multifariiſque imbuit formis: Quos interdum quoque excitat, ut in iis hominibus virtus animalis ſe exerat potentius quam in ſanis: ſive venenata materia, ſive halitu intus aut foris conſpurcat defœdatque, ac id genus reliqua, quibus ex cauſis morbi progignuntur innumeri, graves & admirandi. Nec interim hominum ſubſtantia & facultates ab hujus ſubtilis artificioſiq; hoſtis maleficio immunes liberæq; permanent.

Iob. 1. § 2. Exemplum luce meridiana clarius in Jobo cernimus, cujus, diaboli ſtudio, primum quinquaginta boum juga, & quingentæ aſinæ abripiuntur, puerique cæduntur: Secundo, ovium ſeptem millia cum pueris igne cœlitus demiſſo conſumuntur: Tertio, camelorum tria abducuntur millia, & famuli occumbunt: Quarto, domus, ob procellas impetuoſiſſimas à ſatana excitatas, ab imis ſedibus convulſæ ruina opprimitur omnis ſoboles. Ubi nec harum cala-

calimitatem acervo Jobum à Dei cultu transverſum agere poſſet, quin adhuc nomen Domini ille conſtantius glorificaret: Demum, conſentiente Deo, eum ulcere peſſimo à planta pedis uſque ad verticem percutit, deformatque tam fœde direque ſatanas, ut ille in ſterquilinio ſedens miſerabiliter, ſaniem teſta abraderet, adeo atroci excruciatus dolore, quo etiam mortem illi precaretur conjunx, nec ab amicis eum viſitantibus agnoſceretur. Quid aliud de eo, quam ipſum maleficio affectum fuiſſe & incantatum in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicet? Quæ hic interceſſit dæmonis cooperaria malefica, quæ perverſa lamiæ malevolentia, quod execrabile veneficæ pharmacum? Quibuſcunque malis rebus perficiendis ſatis per ſe potens eſt, & voluntate promptiſſimus diabolus, ſi divinæ majeſtatis tantummodo accedat permiſſio: Cujus nutui morem gerere, velit nolit, cogitur.

§ 3. Nabugodonezarem regem Babyloniorum furore percitum, & inſerta ab hominum conſuetudine pulſum, fœno veſcentem more bovis, figura vitiata, capillis ejus in aquilarum ſimilitudinem creſcentibus, & unguibus ejus quaſi avium, mente adhæc turbata, acerbiſſime exagitat totum ſeptennium diabolus.

Maleficio læſus Nabuchadonezar. Dan. 4.

§ 4. Satanæ maleficio multis cruciabatur temporibus dæmoniacus in regione Gadarenorum: è monumentis, ſuo quippe domicilio egreſſus, nudus, ac ſupra modum ſævus, adeo ut per illam viam tranſire poſſet nemo: Neque enim catenis eum ligare poterat quiſquam, propterea, quod cum ſæpe compedibus conſtringeretur, & catenis vinciretur, iis ab illo diſcerptis comminutiſque, à dæmonio in deſerto agebatur. Vociferabatur autem: Quid rei tecum nobis eſt Jeſu fili Dei? Veniſti huc ad cruciandum nos ante tempus. Dæmones vero rogabant, ne imperaret, ut in abyſſum abirent, ſed eos in porcorum procul in monte paſcentium gregem demigrare permitteret. Chriſto hic annuente, egreſſi in porcorum gregem abierunt, eumque præcipitem impetu egerunt in mare, ut ſuffocatus interierit. Hic & porci ferme bis mille dæmonum maleficio agitati, in ſuam ruunt perniciem.

Dæmoniacus apud Gadarenos maleficio correptus. Matth. 8. Marci 5. Luc. 8.

§ 5. Nonne & ille, quem ſpiritus immundus diſcerpens, projicienſque in medium, qui & Chriſti juſſu exiit, nihilque nocuit, inter maleficio correptos ſuum ſortietur locum?

Marc. 1. Luc. 4.

§ 6. Huc referatur lunaticus, qui à puero ſpiritũ habebat mutum, quo ubi agitaretur, lacerabatur ſpumans ac dentibus ſtridens atque areſcens:

Maleficio læſus lunaticus. Matt. 17 Marc. 9. Luc. 9.

areſcens: quem frequenter etiam in ignem conjecit ſpiritus, & in aquas, ut eum perderet: neque à Chriſti diſcipulis, ob eorum incredulitatem, expelli potuit: puerum vero tandem ad Chriſtum accedentem, continuo diſcerpebat, ut in terram prolapſus, volveretur ſpumans: uſqueadeo à ſpiritu exeunte Chriſti juſſu, iterum dilaniatus, ut mortuus à multis haberetur: donec manu illius arrepta, à Jeſu erigeretur.

Luc. 13. § 7. Nonne paria cum noſtris, qui maleficium pati creduntur, ſenſit mulier quæ infirmitatis ſpiritum habuit, à ſatana alligata octo & decem annis, atque ita contracta, ut omnino caput erigere non poſſet, vinculo iſto à Chriſto ſabbathi die ſolutâ?

§ 8. Habeat & is hic locum, cui lingua erat alligata à dæmone, ut loqui nequiret, Matth. cap. 9. item qui cæcus & mutus à diabolo factus fuerat, Matth. cap. 12.

§ 9. Quis niſi animi plane præfracti, inficias ire audebit, ſi hi quos recenſui, nunc temporis ſpectarentur, uno ore acclamuturos pleroſque omnes, hos perverſæ alicujus vetulæ artificio ita præter naturam varie exagitatos eſſe, miſerè dementatos, contractos, lancinatos, diſtractoſque? Atqui cujus arte, dira hac calamitate illos opprimi teſtatur Scriptura? Dæmonis. Cujus cooperatione aut imperio? Nullius, ſed tantummodo propriæ dæmonum voluntatis malitia, & Dei permiſſione ex arcano ipſius conſilio, ut illi vel probarentur, vel caſtigarentur, emendarenturve. Nec uſquam in vaſto veteris & Novi Teſtamenti volumine exemplum, ubi in affligendis corporibus alicujus Lamiæ operam uſurparit, aut etiam requiſierit ſatan, comperies: Nihil illic tamen prætermiſſum eſſe, quod hujus potentiam, actiones fraudeſque oſtendere queat, fatendum eſt. Neque etiam alicujus opera indiget veterator ille, abunde ſuo marte potens ludificare homines, eorum mentis & oculorum aciem præſtringere, morbis præter naturam cruciare, ulceribus ferire, aërem multifariam turbare. Per ſe maleficia operari diabolum, in Malleo legitur, nec in his indigere mulieris malitioſæ conſenſu. Sed & ſagæ perditionem quærit: Unde & ipſam cooperari aliquo modo cogit. Permiſſu illi tantum opus eſt, teſte Gregorio, cui voluntas ſemper mala. Interim tamen à ſe deſignari ejuſmodi flagitia, alioſque ſevere torqueri, & in rebus externis felicem impediri ſucceſſum, & quæcunque alia diaboli miracula perfici,

Secundæ 2. partis quæſt. 2. cap. 7.

fici, habent perſuaſiſſimum, confitenturque deluſæ quædam aniculæ.

§ 10. Eas jam dixi, diverſis de cauſis à dæmone ita obſidione vallatas, earum mentem tam graviter faſcino læſam, cerebrum cogitatuum imaginationumque organum tam raris fraudulentiſque phantaſmatibus & formis ob incredulitatem implicitum confirmatumque (quemadmodum in gravibus ſomnis atque etiam melancholicis uſuvenire quotidie, oſtendi ſupra) ut aliud neſciant, torturiſque ſubjectæ fateantur ſua eſſe facinora, quæ ipſarum ſaltem ſunt phantaſia, revera autem ſatanæ, Deo huc connivente. Sic aliquem crebro à ſe læſorum recenſent numerum, quorum alios occæcatos, alios mutilatos, nonnullos hoc vel illo modo à ſe excarnificatos, falſa opinione dicunt: quo nomine non tam maleficæ, quam maleficio affectæ effaſcinatæque appellari merentur. Quotquot vero tam crudeliter & multifariam quibuſcunque etiam convulſionum generibus, morbis prodigioſis, vomitu & dejectione præter naturam torqueri, hunc vel alium imitari ſonum, vocem edere, certos mendaciter notare, denominare atque accuſare homines, uti atrocis ſpectaculi architectos, obſervamus, cunctos à dæmone maligno mendacique citra alterius cooperationem agi vexarique (niſi quandoque venenum vel propinatum vel applicatum acceſſiſſe intelligatur) ingenue fateor, atque adeo ſanctiſſime aſtruo. *Lamiæ maleficio affectæ.*

De rebus monſtroſis ore rejectis, quas non fuiſſe in corpore, multis oſtenditur argumentis.

CAP. XVII.

HUC ſpectat rerum monſtroſarum per os rejectio, qua præſtigiator ille quorundam ſenſus ita præſtringit, ut eas ex corporis meditullio eductas eſſe, dubitare nollent. Sunt autem panni lanei rudioris laciniæ utplurimum, item clavi ferrei juſtæ interdum magnitudinis, eorumque fragmenta, fibulæ ferreæ & æreæ, acus, aciculæ, eæque complures numero, quandoque colligatæ, vel panno inſertæ, fili involucra. Hæc à me viſa ſunt. Nonnunquam & oſſa evomuntur, ſubligacula, atque reliqua id genus longe abſurdiora monſtra: Sæpius magnitudine œſophagi etiam, quoad fieri poſſit, in homine vivo tenſi diſtractique naturalem diductionem exuperantia, quibus nec alius ab ore introrſum laxior *Materies ore rejectas, non fuiſſe in corpore.*

patet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

patet meatus. Quo vel unico irrefutabili argumento facile convicero, ea dæmonis ſubtilitate velocitateque imperceptibili, ori ingeſta, noſtris adhæc oculis vel celeritate ejus victis, vel faſcino deluſis, vel interjecto corpore aëreo, aut aliter motis eo intus vel foris vel utrinque humoribus aut ſpiritu caligantibus. Sic nos fallaci ſuo machinamento multiformiter exercet ille milleartifex.

§ 2. Quum Neomagii apud Geldros quidam arrogantius in Paſchæ feriis deglutiret ovum gallinaceum integrum, quod naturalem œſophagi expanſionem ſuperaret, illud in eo coarctatum reſidere nequivit, unde quoque compreſſa arteria mox ſuffocabatur,

§ 3. Si porro inſtes urgeaſque, ea non ex ore ſolum, ſed penitius ex corpore rejecta eſſe: Dic quæſo, quo loco antea in corpore hæſerint aut delituerint: Quum nullus ſit corpori reliquo cum ore meatus communis, excepto œſophago, præter arteriam aſperam, cujus caput larynx ex tribus componitur cartilaginibus. Ejus orificium, dum reſpiramus, dilatatur: Quum devoramus, comprimitur utplurimum, nonnunquam exacte, ob quod ligamentis membranoſis nervoſiſque coarctatur. Ea arteria ſolummodo ſpiritum purum & impurum, recrementitiumque efflatu inſpiratuque tranſmittit: Aut humidum quiddam, puta ſanguinem, pituitam, ſaniem, aut pus tuſſi expectoratum: nihilque gravius hanc, niſi cum vitæ naufragio, etiamſi exigua admodum materies dura hac caſu aberret, tolerare, manifeſtum eſt.

Arteria aſpera. Larynx.

§ 4. Enimvero quam graves laterum dolores cum ſicca quadam tuſſicula triennio cum mortis periculo prius excitarit, quam ex pectore tuſſi propelleretur avellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Benivenius. Recitat quoque Alexander Tralianus exemplum de quodam, qui longo tempore tuſſi vexatus, non potuit, ne valde tuſſiret, liberari, quouſque calculum expuiſſet levem, durum & renitentem: Et niſi conſilio uſus fuiſſet, illum ſimiliter iis qui tabe laborarent, moriturum cenſebat. Idipſum cuidam civi Duisburgenſi accidiſſe memini. Hac itaque ratione ſtrictius hoc vas, durum, cartilaginoſumque ab illa multa, ampla, ſolida, varieque conformata ſubſtantia liberum eſſe oportere conſtat.

Lapillus ore rejectus.
De abdit. morborum cauſ. cap. 24.

§ 5. Hinc per œſophagum cibo potuique deſtinatam viam, atque alterum oris interiorem meatum, è ventriculo illa rerum miracula

Oeſophagus.

cula vomitari, ſi imis corporis partibus antea inhæſerint, neceſſario ſequetur. Eum autem ſtrictiorem, deinde & omnino nervoſum exiſtere, cumprimis vero ejus extremitatem, nimirum ventriculi orificium, ideoque exactiſſimo tactus ſenſu præditum eſſe, ac levi flatu aut halitu putrido facile affici, humore etiam acri vel acido graviter pungi, ſæviſſimaque cieri mala, norunt medici. Pleroſque adhæc ex flatibus in ventriculo generatis ex pituitoſis aut alioqui vitioſis humoribus, aut ex cibis in vapores ab imbecilli calore reſolutis, graviſſimis videas torqueri doloribus: Alios ex coacervatis crudis ſuccis, vel etiam vitioſis aut acribus in ventriculi ore, in ſyncopen aut præceps animi deliquium incidere. Quoſdam etiam ex alimentorum pravitate, aut malignorum humorum qualicunque copia, ut à bile admodum corrupta, aut à pituita ſalſa acri, excruciat cholera morbus: In quo vomitibus & dejectionibus tanto plerunque impetu glioſa excernuntur, ut cum humoribus, multis quoque exhauſtis ſpiritibus, vires affatim proſternantur, ſitiant ægrotantes ac ſudent, tremor cordis ſyncopeque ſuccedant, interdum & mors acerbiſſima.

Orificium ventriculi nervoſum, & valde ſenſibile.

Ventriculi dolores ex flatibus & humoribus.

Cholera morbus.

§ 6. His exactiore lance penſiculatis, collataque graviſſimorum morborum, ſymptomatumque exitialium cauſa materiali, cum ingentis duriſſimæ atque adeo acutiſſimæ materiei, velut ferreæ, æreæ, ligneæ, oſſeæ, præſtigioſa vomitione, tum etiam expulſione rei lineæ laneæque, ventriculo & ejus ſenſili apprime orificio ita noxiæ, ut ſuffocationem plerunque quis vereatur, ſi in faucium partes exquiſiti admodum ſenſus vel pilus impegerit, nedum acicula, aut acus (quas etiam cum periculoſa vitæ lucta vel diſpendio ignoranter ſubinde deglutiri cernimus:) una profecto conſenſu, adeoque ore una, ab rationis veritatiſque robur, hic aſſerendum atque proclamandum erit, dictam rerum ore egeſtarum congeriem, â præſtigiatore ſubtili, celerique dæmonio in os ſolum & fauces imas, nec ulterius impelli impingive, quaſi ſtrangulationem minitantem: Acie oculorum noſtrorum interim eluſa, vel ſpiritu optico turbato, vel ejus radiis obſcuratis, ne prodantur præſtigiæ. Sic ſimpliciores exiguæque fidei homines expeditius in ſuam illicit naſſam veterator. Aliqui vero affecti ita, ab aliis inſontibus, & ſe magis forte piis, ipſique Chriſto fidelioribus, ejuſmodi ſibi irrogatam injuriam, malumq; inflictum mendaci ſatanæ ſuggeſtione, imo ipſius factitia voce ebuccinant: id quod meis coram accepi auribus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 7. Adde quod ſæpenumero nihil doloris in ſtomacho ante acutæ, pungentis, radentiſque hujus ſubſtantiæ rudioris expuitionem violentam ſenſerint: Quum fieri nequeat, quin in ea hujusmodi rerum copia, una transverſe acta, facile alicubi inhæreat, quæ ſuos pariat continuos poſtea cruciatus: Quemadmodum de muliere quadam, quæ acum æneam deglutierat, tradit Benevenius: Unde primum nihil ſenſit incommodi, inde cœpit eam circa ventriculum urgere dolor ſatis acutus: Quo dum indies magis magiſque affligeretur, plures conſuluit medicos, nihil de acu vorata, quæ memoriæ penitus exciderat, referens. Variæ fuerunt hinc inde ſententiæ: Alii enim ab acriore humore, alii à vento inter ſtomachi tunicas recluſo, cæteri vero ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Sicque jam annis decem ex una acu, urgente dolore acerbo, miſerrimam illa trahebat vitam: Donec acus perforato ventriculo ſe prodidit prodiitque. Jam ad inſtitutum.

De abd. morbor. cauſ. cap. 20.

§ 8. Ad cujus aſſertionem inſuper facit, quod tametſi mox vel paulo longius à cibo ſubſequatur vomitus hic ludibrioſus, nihil tamen cibi vel chyli appareat mixtum: Quod à me diligenti inſpectione obſervatum eſt. Adhæc eveſtigio ab ejuſmodi dura, acuta multiformique re expulſa, qua omnino ventriculum & œſophagum lancinari radique, ſi profundius quam ex oris cavo rejiceretur, oportuit, innoxie quaſi in iis locis illæſi comedunt. Hoc à me non ſemel circiter annum MDXLVIII, apud Geldrorum Arnhemiam, ubi tum ſtipendio publico medicabar, viſum eſt: Quo hominum hiſce modis à dæmonio exercitorum adducebantur plauſtra, quorum ventriculum (in quo eas res portentoſas ſupradictas reſediſſe neceſſe eſt, ſi ex imis corporis partibus, quod omnium prope erat judicium, expellebantur) quum ante & poſt vomitionem ſumma diligentia vigilantique ſtudio in multorum conſpectu contrectarem, valideque ſurſum ac deorſum pugno, palma & digitis vario torquerem modo, ut ſi quid grandioris, aſperæ, acutæque materiæ illo contineretur ſinu, non amplius poſſet latere, ſed reniſu in duriorem ultro citroque impellentem manus meæ, hinc etiam ſuam læſionem ſenſuræ, contrectationem ſe detegeret: Vel nauſea, ob non levem certe ejuſmodi palpitationem, violenter concita rejiceretur: Nihil prorſus tamen animadverſum eſt unquam eo momento evomi, nec ullam à contentis putatis injuriam ſenſit ventriculus. Quod omnino fieri nequiviſſet, ſi altius quam

ex

ex ſinuoſo oris hiatu proſiliiſſet objecta oculis noſtris ex ore materia. Huc facit ſingulare D. Pauli Grillandi Juriſconſulti clariſſimi judicium, Tractatuum volumine decimo de Sortilegis. *Vide l. IV c. 5. de præſtig. dæmonum.*

Ridiculus modus res duras in corpus inſinuandi.

CAP. XVIII.

PORRÒ modum quendam ineptum futilemque, quo ejuſmodi materies duræ in corpus ope diaboli à Lamiis ingeruntur, deſcribit Doctor quidam in libello Germanico, qui Jacobi domini in Lichtenberg nomine prædicatur circumferturque. Ejus inſuper fuiſſe ſententiæ, à me non niſi evidentiſſimis rationibus rejectæ, Theophraſtum Paracelſum, non eſt quod ægre ferant plerique religioſi nimis ejuſdem admiratores. Hanc item rationem fuiſſe amplexum Ludovicum Milichium, virum alioqui pium & eruditum, in lib. Germanico, Magicus dæmon, inſcripto, miror. Ab his aſſeritur, corporis poros à diabolo extendi, per eoſque inſeri ſtramen, ſetas porcinas, aſſulas, corium, præſegmina, fila, piſcium & fruticum ſpinas, & quaſcunque materias acutas: Deinde poros occludi, ut quandocunque volet architectus, reconditæ res rurſus extrahi queant. Subjungit Doctor ille has ſimilitudines: Quemadmodum, ubi quis ſub aqua lapidem recondit, & eo ibi relicto manuque retracta, quomodo eo devenerit lapis, neſcitur: Sic quoque naturali ratione vaginæ poros abſque læſione penetrat, ferrumque liquefacit fulminis radius. Non diſſimile modo in hiſce deluſionibus fit, quæ magis noxia ſtigmata vulneraque inferunt. Hæc ejus verba Latine reddita.

§ 2. Rationes has admodum eſſe jejunas, quilibet rerum naturalium cognitione leviter tinctus, intelliget haud difficulter. Siquidem poros illos natura ex prima creatione ſtrictiſſimos, à dæmone eouſque diſtrahi innoxie poſſe, ut ſtramina, coria, vel cultros transmitterent, deinde conciderent, emitterentque ſuo tempore ad ſatanæ arbitrium libidinemque, conſervatam tot diebus vel menſibus ſubſtantiam, prorſus ἀδιώλυτον eſſe; nec ullo modo fieri poſſe, quilibet ſanus mecum fateri debet. Pori enim corporis à conditore tam anguſte conſtricti ab initio ſunt, ut præter tenuiſſimum liquorem, velut ſudorem vel vaporem craſſius aut ſolidius nihil transmittant: Quemadmodum etiam in duris craſſiſque lapidibus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

dibus, maxime coctilibus, & lignis obſervamus: quorum pori quidem liquorem transmittunt, at nihil durum aut ſolidum ſine inciſione fractioneve. Talia certe phantaſia facile imaginatur, at in actum non item deducuntur.

Similitudo abſona. § 3. Similitudo ab illis ſubjuncta, de lapide in aquam manu demiſſo, profecto multum abſona exiſtit: ridiculumque eſt, conferre hominis corpus ſolidum compactumque cum humida, tenui & fluitante aqua, omnium capace, quæ naves & quodcunque voles, natura admittit. Sic nec igneus ille ſubtiliſſimus radius vaginæ poros pervadens, quicquam habet ſimilitudinis cum craſſa & dura re, quam in corpus humanum per poros illæſe intrudi contendunt adverſarii. Niſi demonſtrationis vanitatem quilibet palam cerneret, in confutando prolixiorem me oſtenderem: probationes vero non diſſimiles ſparſim in illo Doctoris libello ſunt obviæ. Quædam autem naturaliter in corporibus quandoque reperiri, quæ ad maleficia nonnunquam referuntur, oſtendi fuſiſſime cap. 16. lib. IV. de Præſt. dæm. ubi & cap. 13. admirabilis legitur hiſtoria de puella, è cujus latere culter fuit exectus: Et cap. 9. de quodam, cui vivo exciſus clavus, & poſt mortem cultri, lignum, ferramenta: Et cap. 10. religioſæ adducuntur virgines dæmoniacæ, quæ Lamiarum maleficio exagitari credebantur: Similes cap. 6. enarrantur: Atque omnibus illis locis obſcura lucide explico.

Animantia naturalibus morbis varie affligi, qui Lamiis attribuuntur falſo.

Cap. XIX.

Peſtes jumentorum. Jumenta adhæc à Lamiis affligi perdique atrociter, vulgaris conſtanſq; eſt opinio. At ea numeroſa ſæpius ad internecionem graviſſima proſterni peſte his peculiari, homineſque non infeſtante, item præcipitibus aliis morbis in ſuo quæque genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim pleriſque pecoribus propriis, ſubito tolli, ab optimis agriculturæ & veterinariæ artis vel mulo medicinæ ſcriptoribus tam veteribus quam recentioribus memoriæ proditum eſt: qui tamen morbi à vulgaris ingenii hominibus, ne alios nominem, maleficia frequenter creduntur.

§ 2. Sæpenumero id contuemur, & ſuperioribus annis proximis contigiſſe meminimus, ut ſolos jugularit boves peſtilentia quæ-

quædam: Sævit etiam nonnunquam, quæ ſues, quæ oves, alia quæ gallinas interimat. Pecudes feraſque tollentem pulchre deſcribit Virgilius: *3. Georg.*

Hic quondam morbo cœli miſeranda coorta eſt
Tempeſtas, totoque autumni incanduit æſtu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitque lacus, infecit pabula tabo.

§ 3. Diſcrimen vero paulo ante expreſſerat:

Quam multæ pecorum peſtes, nec ſingula morbi
Corpora corripiunt. ——

§ 4. Pecudes etiam pharmacis pabulo injectis, aut alicubi ſparſis ut deguſtentur vel halitu attrahantut, affrictu item vel applicatione perniciose quandoque lædunt perimuntque venefici. In ducatu Wirtenbergico non procul à Tubinga carnifex veneficii non ignarus, anno MDLXIV. in pecudibus hac arte tollendis ſpecimen edidit. Etenim quum ex pacto huic cederent morticinorum animalium coria, atque alia quæ huic uſui eſſe poſſent, hic boves, oves & porcos in paſcua ex more deductos, veneno clam perimit, ut inde frequenti nimis pellium numero, ſævi item & pinguedinis talentis non paucis Auguſtæ Vindelicorum & Argentinæ venum expoſitis diſtractiſque, dives brevi evaſerit. Proinde & ſuſpicione oborta, veneficii accuſatur, quæſtionibuſque ipſi familiaribus ſubditus, rem univerſam confitetur. Dat & pœnas forcipibus ignitis diſtractus in principio Auguſti. Huc ii quoque pertinent, qui pugiunculis jumentum certis locis confodiunt, retracta prius ſeorſum cute, ut ubi ea remiſſa vulnus impreſſum tegitur, lateat dolus, atque ea ratione mortuum, periiſſe maleficio judicaretur. *Venenis tolli pecora.*

§ 5. Plerique item agyrtæ ſtudio lupi ſtercus clam in præſepibus condunt, quod olfactu animadvertentia pecora, voracemque hoſtem verita, ob antipathiam quandam, miro exagitantur furore, ut maleficio ea torqueri, firmiſſime credant ignari, apud hujus artifices conſilium inquirentes. Eadem ratione fertur, caudam lupi in boum vel equorum præſepi ſuſpenſam, eos ab eſu exterrere. Metu etenim ob odorem perculſi, obliviſcuntur cibi eſurientes: Quemadmodum hominibus quoque in magnis timoribus uſuvenire experimur. *In pecoribus exagitandis dolus.*

§ 6. Peſtem ſimiliter pecorum, quemadmodum & frugum ſterilitatem, quo & vinearum pernicies referenda, interdum à divina *Ob noſtra peccata peſtem*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

pecorum, & frugum ſterilitatem inferri. Exod.7. voluntate ob populi flagitia provenire, obſervandum eſt. Sic ob Pharaonis duriciem peſtis graſſatur in pecus, ulcera in homines & jumenta, grando item in univerſa Ægypto. Luculenta hujus teſtimonia apud divinum vatem Joëlem cap.1. Aggæum cap.1. & 2. item Levitic. 26. Vide hujus libri cap.12.

§ 7. Ejuſcemodi vero rerum ſuarum jacturam quidam fiducia in Deum viva minus confirmari impatienter tolerant, univerſam agriculturæ rationem non ad Dei benedictionem in vera fide, ſed ad meras anicularum voluntates referentes: ideoque non cum Jobo, quicquid detrimenti accedit, Deo acceptum ferunt, verum ad divinos & ariolos, ſacrificos, diabolicarum actionum patronos, quaſi à Lamia, ſatanæ adminiculo, ad eam devenerint ſtragem jumenta, confluunt: qui inde ementitis votis, & quacunque poſſunt fallaci perſuaſione, hos damno & incredulitate bis miſeros, in malitioſa opinione ſemel concepta obfirmant, adhibita etiam non ſolum ſuperſtitioſa, ſed & impia curatione.

Experimenta in dignoſcendis Lamiis fallaciſſima.

CAP. XX.

HINC tanquam ad ſacram anchoram in Lamiis citra hæſitationem cognoſcendis, & velut digito commonſtrandis, ad aquas confugitur, ubi manibus pedibuſque colligatis, vel pollice manus dextræ, magno digito ſiniſtri pedis, & viciſſim pollice ſiniſtræ, digito magno dextri pedis transverſe vinculo aſtrictis. Lamias maleficii reas, aquæ injectas nunquam ſubmergi, at ſupernatare, velut certum experimentum, nec fallax indicium eſſe, apud magiſtratum & carnifices in pleriſque ditionibus obſervatur. Næ illud nimis eſt ridiculum, mirumque huic inſulſæ perſuaſioni ullum hominem, vel leviter rationis ſenſu præditum, fidei tantillum apponere. Quandoquidem maleficium ſi quod eſt, cumprimis è mente emergit, dum cum diabolo confœderatas Lamias, Deo renunciaſſe creditur. Quid hic cauſſæ comminiſceris, quo minus in aquis ſubſidere, quam aliæ, debeant? Natationis ſiquidem cauſas, uti levitatem, raritatem, ſpiritus ſuſtinentis concluſionem, corporis vivi habilitatem, idque genus reliquas naturales occaſiones, non magis ineſſe his corporibus, etiam ſontibus, ut quidem fateor, ita aſſerere audeo, ſi quid ejuſmodi præter naturæ ordinem *Natationis cauſa.*

ſpecte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſpectetur, id fieri ſuffulciente fœminas, de quibus etiam falſa eſt ſuſpicio, diabolo, ne ſubmergantur (connivente Deo ob incredulitatem magiſtratus, fallax hoc experimentum admittentis) quo in ſententiam iniquam judicem inducat tandem hac fraude impoſtor ille, ab initio ſanguinarius. Corpus nullo pacto immutat, ut rarius aut levius & natationi convenientius reddatur, fidei abnegatio, voluntas mala, vel corrupta phantaſia. Hic profecto credi magis oportet naturali rationi, quam ementitæ experientiæ, ſtultæ & ineptæ, nulli etiam nixæ rationis baſi, & obſervatæ ſæpenumero falſæ, propterea quoque à diabolo inventæ, & ab homine Chriſtiano profligandæ.

§ 2. Similis temeritatis, & ſuperſtitioſæ dæmoniacæque falſitatis experimentum eſt, quod in Malleo legitur. Die Dominico ſotularia juvenum, axungia ſeu pinguedine porci, ut moris eſt pro reſtauratione fieri, perungunt: Et ſicubi eccleſiam intrant, tamdiu maleficæ eccleſiam egredi nequibunt, donec exploratores aut exeant, aut illis exeundi licentiam expreſſe concedant. Nec abſimile erit, quod in hanc dignotionem pleriſque in locis obſervatur admodum impie, ubi ex terra quam ter ſpata primum in ſepultura injiciunt paſtores, portiuncula Miſſæ ſacrificio ſcilicet ſanctificata, calcando templi limini ſupponitur: Nec Lamiam, ſi in templo, ſit tum poſſe egredi putatur. Item aſſulas ſume ligni quercini, in quo aliquis fuerit ſuſpenſus, vel ſe ſtrangularit: inſpergantur illæ aqua luſtrali, collocenturque ad templi ingreſſum: nec niſi aſſulis ſummotis, exire valebit.

2. Secunda partis, quæſt. 2. in initio.

§ 3. Huc ſpectat id quod in libello Conjurationum Romæ & Avinioni impreſſo legitur: Ad corrigendum & notificandum maleficam, accipe mulctram novam, & formulam caſealem novam, & ſtanneam novam, & mulge de omnibus vaccis quas habes, tantum lactis, quod poſſit formare vel facere unum caſeum in nomine illius maleficæ, & forma per prædicta vaſa unum caſeum: Et quum factus eſt caſeus, perfora cum armilla acuta totum caſeum, & per hoc denudabitur ipſa malefica in facie. Conſidera item maleficam in fronte illius, quia diabolus abradit eam cum ungula poſt conſenſum ad delendam ſacram unctionem baptiſmatis, ita ut ſtigma in fronte gerat: Id quod tamen ſemper, quantum poteſt, cum peplo velare nititur. Hoc à me dilutum eſt capite ſuperiori ſeptimo.

Quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Quæ in maleficii inquiſitione ſunt facienda: Nec ſoli confeſſioni ſtandum eſſe.

CAP. XXI.

PORRO regulam hanc minime fallacem à quæſtionibus obſervare decuit, ut de ſingulis illis flagitiis jam confeſſis, accurate cum judicio inquiratur: quas alios paſſos dicunt, faſenturque ærumnas & calamitates à ſe illatas Lamiæ, num ita ſe habeant, vel in rerum ſint natura: Et ſi comperiatur quoſdam ita læſos, vel morbos aut damnum perpeſſos eſſe, ut jam ab aliis hæc confeſſis, deſignata hujuſmodi mala putentur: Inde quibus mediis, materiebus aut organis perpetrata ſint, penitius inveſtigetur: Et num illa media, materies aut inſtrumenta iſtiuſmodi effectibus producendis ſint apte conſonaque. Ubi naturalium rerum & virtutum cognitione celebrium medicorum judicia in conſilium accerſeantur, quemadmodum in aliis quoque caſibus eos ſpectantibus fieri volunt leges.

Confeſſioni mente læſi non eſſe ſtandum.

§ 2. Ut enim non eſt alicujus melancholici aut mente vitiati ſtandum confeſſioni: Ita etiam ex illarum confeſſione non eſt infligenda temere punitio, niſi ex certis circumſtantiis & demonſtrationibus evidentibus indubitatum conſtet veneficium vel venenatio, pharmaco videlicet propinato aut illito: Aut eo loci, unde halitu certo ferire potuit, depoſito. Oportet ſiquidem probationes luce meridiana eſſe clariores, maxime in actione, quam vocant, criminali, quæ Juriſconſultorum laudabilis eſt ſententia. Nam in hoc maleficii negotio multa turbulente, vel ex ſiniſtra opinione aut ſuſpicione: Vel malitioſe ex maligno affectu: Vel ob morborum difficultatem aut rerum jacturam, ex incredulitate, quod non ſatis Dei juſtæ voluntati ex animo ſe totos quidam tradant ſubjiciantque, dicuntur. Multa inſuper confuſe de aliis ſparguntur, confeſſione item illuſarum à dæmone vetularum ſanciuntur, diabolo frigidam hic ſuffundente, & machinationis clavum fideliter dirigente: ut ſi quis aurem allicet facilem, accuſationem & confeſſionem ratas exiſtimans, ita ſe tandem deluſum ſentiet, quo tanquam in labyrintho inexplicabili involutus, nunquam ſit exitum inventurus, ſi ad legum normam & juris rigorem cuncta ex auditis exequi ſtatuat.

In actione crim. oportet probationes eſſe clariſſ.

§ 3. Ea ſatanæ ars eſt, res uſqueadeo tricis ſubtiliſſimis implicare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

care confundereque, ut nec ulla Theſei ſagacitate extricari, nec Oedipi prudentia explicari queant. Sic vel in principiis omnino ſubſtitiſſe, & intra metas ſe continuiſſe, aut mature retrogreſſum eſſe præſtare, ne diabolo ab initio homicidæ, ob aperta mendacia aut veritatem dolo falſitateque vitiatam, aperiatur feneſtra, per quam ſe in actiones noſtras inſinuet, ipſa re & uſus obſervatione comperi. Nec omnem longius graſſandi occaſionem ſatanæ præcidendi, compendioſior unquam erit via: Alioqui mendaciorum calumniarum falſarum, veritatis momento interdum mixto, ut dolus lateat, criminationum atque accuſationum nullus videbitur modus aut finis. Proinde hic ſuum habere nervum ſententiam vere auream Juris Pontificii optarim, 30. q. 5. cap. Nec illud: Et ſunt verba Victoris ad Theophilum: Interea nullatenus judicemus, quouſque veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Quamvis enim vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ manifeſtis indiciis comprobantur, niſi quæ manifeſto judicio convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur, &c.

§ 4. Nec prætereundum fuit quod omnium eſt iniquiſſimum, Confeſſiones hic ſæpenumero tormentis exquiſitiſſimis & cruciatibus intolerabilibus extorqueri à tortoribus tyrannidis prærogativa famoſis, ut pleræque vetulæ ſemel momento flammas, quibus à tam enormibus & continuo repetitis acerbius torturis liberentur, ſuſtinere malint, quam in ejuſmodi eculeis & Phalaridis tauris tam inhumana atrocitate perpetuo recludi, extreme rurſus excarnificandæ. Hinc & confeſſiones ſi ad veritatis canonem exigantur, rationum trutina penſiculentur, & inveſtigatione juſta diſcutiantur, adhibita poſſibilitatis & impoſſibilitatis cognitione exacta, comperientur dubiæ, non cohærentes, frequenter & inſulſæ, futiles, mendaces, & utplurimum erroneæ, iis quibus mentis oculi ab affectuum nebulis, & erroris ſemel pertinaciter concepti præjudicio fuerint abſterſi.

Torturarum tyrannis.

Confeßiones torturis expreſſæ, ſæpius erroneæ.

§ 5. Ad truculentæ hujus tragœdiæ actus egregie perficiendos, accerſuntur ſanguinarii utplurimum ſpiculatores, qui flagitiorum inauditorum, & ſæpe in rerum natura non exiſtentium confeſſionem potionibus eliciant: quæ profecto non ex aliis poſſunt apparari ſubſtantiis, quam quæ vel inebrient aut dementent. Ab iis itaque quibus mens ejuſcemodi potionum vilæſa eſt, quo-

Potionibus dementantibus veritas non elicitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

modo veritatem, cui in re criminali fidendum, inquiſieris? Quum etiam conſtantia tanta fateantur hæ anus, quæ vaniſſima & mera eſſe mendacia in ſuperioribus capitibus aliquot demonſtravi, cur in reliquis tantopere confeſſionis certitudo opponitur, quæ ſi in uno erronea fuerit, in aliis quid ſolidioris fidei merebitur? Quinimo hic mihi eximiorum Juriſperitorum conſilia & decreta ſuffragantur. Joannes Franciſcus Ponzivibius de Lamiarum confeſſione ita argumentatur: Cum tales perſonæ ſint illuſæ, ut dictum eſt, ergo dici debet, earum confeſſionem etiam eſſe erroneam, nec admittendam. l. error. No. in l. de ætate. §. fin. ff. de interroga. action. Confeſſio enim debet continere verum vel poſſibile: ut per gl. Bald. & alios in l. 1. C. de Confeſſ. per gloſſ. in c. fi. de confeſſ. in 6. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fin. Sed iſta reſpuunt jus & naturam: Ergo non ſequitur: Iſtæ mulieres ſic confitentur, ergo ſic eſt. Nam confeſſio longè diſtat ab actu (vel actus poſſibilitate:) Et quicquid eſt contra naturam, deficit in ſuis principiis, ergo naturaliter eſt impoſſibile. Præterea in criminalibus regulariter non ſtandum ſoli confeſſioni rei, ut per Bald. & Aug. in l. 1. C. de confeſſ. Nec obſtat, quod dicit Bald. in d. l. ſi quis non dicam rapere: Quia ejus dictum procedit in hæreſi, in quantum perficitur in ſola mente & cogitatione: quo caſu bene, ut inquit ipſe: quia cogitatio mentis, quam ſolus Deus novit, non poteſt aliter probari, quam per confeſſionem, ideo ſtatur ſoli confeſſioni. Sed confeſſio, de qua in caſu noſtro, continet actum ab extra, & minus poſſibilem de jure & natura, ac etiam minus veriſimilem: Et ideo poteſt dici, quod licet, quoad ea quæ credunt, ſit ſtandum confeſſioni earum, quoad punitionem: quia talis credulitas pendet ab animo & voluntate: non autem quoad hoc, ut quia ſic ſit, vel ſic fiat, ſicut aſſerunt.

Tractatuum volumine x. de Lamiis.

In criminalibus non eſt ſtandum ſoli confeſſioni. Ex ſola confeſſione non judicatur, niſi in hæreſi.

De vanitate confeſſionis Lamiarum, earundemque innocentia, inſignium Iuriſconſultorum ſententiæ.

CAPUT XXII.

PRIUS maturiores illuſtrium quorundam Iuriſperitorum ſententias proponere volui, quam ad pœnæ formam in mulctandis Lamiis progrederer. Narrat inſigne illud legum lumen Andreas Alciatus, hæreticæ pravitatis (ut vocant) inquiſitorem in ſubal

Li. VIII. Parergon juris, capite 22.

ſubalpinis vallibus, adverſus hæreticas mulieres, quas veteres Lamias, nos Striges vocamus, inquiſiviſſe, & ſupra centum flammis conſumpſiſſe: Quotidieque ceu nova holocauſta, alias ſuper alias Vulcano obtuliſſe, è quibus non paucæ helleboro potius quam igne purgandæ videbantur: donec ruſtici arreptis armis vim illam inhiberent, & negotium ad epiſcopi judicium deferrent.

§ 2. Inde poſt: Et quamvis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, aſſeverarent, eo potiſſimum tempore, quo illæ in ludo & choreis ſub Tellina arbore fuiſſe dicebantur, ſe exploratum habere, in lecto potius ſecum fuiſse: tamen reſpondebatur, non illas, ſed cacodæmonem potius, uxoris forma aſsumpta, marito illuſiſse. Atqui ego replicabam: Cur uon potius cacodæmonem cum ſuis dæmonibus, illam verò cum marito fuiſſe præſumis? Cur verum corpus in ficto luſu, phantaſticum in vero lecto comminiſceris? Quid hic opus eſt uſqueadeo augere miracula, & non tam Theologum quam τερατολόγον agere, ſeverioremque partem in pœnis eligere? Conſtabat ex illis actis, ſemel in eo ludicro per quandam mulierculam nomine Jeſu appellato, omnem illum apparatum, omnes ſaltrices cum amaſiis ſuis repente evanuiſſe: qui fieri id potuit, ſi vera fuiſſent corpora, & non phantaſmata, & Tantali horti? Quod apud Philoſtratum lib. IV. etiam Apollonius Tyanæus cenſuit, & apud Plutarchum in Bruti vita C. Caſſius. Nam & medici maximos affectus corruptæ menti, imaginariæque ludificationi tribuunt: Unde ephialtici, afflati, ſuperſtitioſi, incubitati, amore furentes, imaginoſi, lycaones, cynanthropi, qui tamen medicamentis curantur: Videnturque hæc eſse quæ Plinius & alii veteres Faunorum ludibria appellant, pœoniaque herba emendari cenſuerunt: Ut etiam harum pleraſque curari poſſe ſit veriſimile, niſi quod pauperes & fœmellæ omnes ſunt, quibus talis facultas non ſuppetit. Ego certe magis juri Pontificio communique noſtratium Doctorum interpretationi hac in quæſtione, quam Theologis iſtis tribuerim, maxime in re à Synodo deciſa in Concilio Anquirenſi c. I. ubi talia phantaſmata mentibus à maligno ſpiritu irrogari ait. Et rurſus: infidelis, inquit, non in animo, ſed in corpore evenire opinatur: quis enim in ſomniis & nocturnis imaginibus non extra ſeipſum deducitur? Quæ etiam videtur fuiſſe Auguſtini ſententia lib. XVIII. de Civit. Dei, c. 18. ubi: verum, inquit, corpus nulla arte dæmonum converti poteſt, ſed phantaſticum:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Quod etiam cogitando ſeu ſomniando per rerum innumerabilia genera variatur: Et quum corpus non ſit, corporum tamen formam capit, ſopitis aut oppreſſis corporeis ſenſibus, ita ut vera corpora alibi jaceant ſenſibus obſeratis. Nec refert, quod ibi Herodiadi aut Dianæ honor exhibetur. Hactenus Alciatus.

§ 3. Paulus item Grillandus de Sortil. 10. volum. Tract. Quidam maritus ex oppido agri Sabinenſis habebat uxorem maleficam ſive ſtrigam, ut vulgo dicunt. De crimine autem ſolum erat ſuſpicio, non certa notitia. Nam quum aliquoties à marito rogaretur, num ejus eſſet profeſſionis, negabat conſtanter. Creſcente porro rumore, & viris fide dignis apud maritum ejus flagitii uxorem inſimulantibus, quod ea familiariter uteretur aliis mulieribus hujus criminis ratione cognitis, cum quibus etiam ſe turpibus miſcere ſceleribus, & nocturnos agere cœtus videbatur: decrevit maritus ipſam in ejuſmodi operibus obſervare & apprehendere: Et cœpit pluribus noctibus diligenter & attente invigilare, noctesq; circiter duodecim egerat inſomnes, attendens ſtudioſe, num illa aliquò ad dæmonum luſum, vel aliud maleficium noctu evagaretur, & num penes ſe in lecto permaneret nocte tota, quando lectum conſcendiſſet: nihilque fraudis unquam comperit, ſed manibus illam ſemper in lecto contrectavit.

§ 4. Quum vero poſt dies paucos unà cum quibuſdam aliis de eodem crimine accuſatis, in carcerem conjiceretur, ſubdereturque quæſtionibus, confeſſa eſt demum, ſe tali interfuiſſe luſui unà cum aliis mulierculis incarceratis, flagitiique hujus reis, tali die undecimo menſis, &c. tali nocte, hora tali, &c. idem fatebantur & aliæ. Maritus vero in conjugis patrocinium aſſerebat præſtito juramento graviſſimo, eam illa nocte deſignata, & maxime illa hora, ſecum decubuiſſe in eodem lecto, & ſe eam tum ſtudioſe non ſemel tantum tetigiſſe, ſed pluries, ac cum ea locutum fuiſſe.

quæſt. 7. fol. 44. pag. 133.

§ 5. Idem ibidem: Nota, ait, unum valde ſingulare, quod iſtorum apoſtatarum duæ ſunt ſpecies. Una eſt, quæ ſimpliciter retrocedit à fide, & ſequitur cultum & obedientiam dæmonis: Altera eſt, quæ poſtquam Chriſti fidem abnegando reliquit, & dejecit ex corde ſuo, iterum ſe baptizat expreſſe in nomine diaboli, & aliud nomen ſibi ſuperimponit. Licet utraque ſpecies ſit damnata, prior tamen, ſi peccatum ſuum revocat, admittitur ad pœnitentiam, & evitat pœnas corporales, ſicut hæretici, ut l. Manichæos. C. de hære-

Lamiæ pœnitentes evitant pœnas corporales.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

hæreticis. Identidem Theologi authores Mallei, in tertiæ partis initio, quæſt. 35. his verbis docet: Ex corde vero apoſtatæ, ſi nolunt reſilire, ut hæretici impœnitentes, tradentur curiæ ſeculari. Si autem velint, recipiuntur prout hæretici pœnitentes, juxta c. ad abolendam. §. pœnit. de hæret. libro VI. Concordat Raymund. tit. de Apoſtol. c. revertentes. Ubi dicit: Quod revertentes ab apoſtaſiæ perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam revertentes ab hæreſi, ſunt recipiendi: Et hic ſumitur unum pro alio. Et in 2. parte Decret. cap.26. quæſt.5. Epiſcopi: Ex præmiſſis authoritatibus colligitur, quod arioli, aruſpices, incantatores & ſortilegi, atque cæteri ejuſmodi ſectatores ab eccleſia ſunt eliminandi: Et niſi reſipuerint, perpetuo excommunicandi. Sed quod in ultimo Anquirenſi ca. ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, ſed in ſpiritu fieri dicuntur, Auguſtinus in lib. de Civit. Dei, idem videtur aſſerere, ita dicens: Quæ magorum præſtigiis fiunt, non vera, ſed phantaſtica eſſe probantur. Quare criminali actioni in lamias hic nullus erit locus.

Et Iſido. cap.9. lib.VIII etym.26. q. 5. cap. nec mirum.

§ 6. Qua inſuper moderatione, nimirum certa ignominia & exilio eaſdem puniat magiſtratus Bononienſis, deſcripſi lib. VI. cap.19. de Præſtig. dæm. quæ profecto nonnihil adhuc vetuſtatis Italicæ prudentiam ſapere videtur, & infinitis præferenda modis aliorum quorundam tyrannidi, qui ad flammeum illud holocauſtum præcipites nimis feruntur, olim juſtam talionem, niſi reſipiſcant, ſenſuri.

Quomodo Lamiæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli noxiæ, ſunt reducendæ, & quæ eis ſtatuenda pœna: Nec omnem voluntatem eſſe puniendam.

CAP. XXIII.

QUAE ergo Lamiæ errore & phantaſia deluſæ, & ſatanæ perverſa inſtitutione ſeductæ cognoſcantur: Nec alicui ab eiſdem malum revera, at ſolum imaginatione illatum eſſe certo ſciatur, ſaniori doctrina informandæ erunt, ut repudiatis dæmonii ludibriis, Chriſto ſacramentum rurſus præſtent, atque uti luxata ex corporis compage membra, debita ligatura reſtituantur pœnitentes. Quantopere hic fidelem myſteriorum Dei diſpenſatorem eniti deceret, ut ad Chriſti ovile reduceretur ovis, per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

perdita, nemo non novit. Suum quoque hic habebunt locum publicæ & communes preces ex animo fuſæ. Admodum hic piè D. Jacobus admonet: Fratres, ſi quis inter vos erraverit à veritate, & converterit quis eum, ſciat quod qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſalvam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Iacob 5.

§ 2. Nec hæreſis ſolum in errore, quod quis dæmoniorum doctrinæ adhæret, figitur: Sed in ſui confidentia quoque, concepto faſtu & præfracta pertinacia, ubi nulla admittitur admonitio: Errorem etenim ſeductionemque mentis confeſſus hæreticus, ſemper remiſſionem veniamque ex Patrum conſenſu & Chriſtiana manſuetudine meretur. Nam, teſte Seneca, quem pœnitet peccaſſe, pene eſt innocens. Et apud Eccleſiaſticum: Pœnitentibus dedit viam juſtitiæ. Ejuſmodi itaque male à dæmonio perſuaſæ & reſipiſcenti fœminæ, rectiuſque jam in Chriſtianæ fidei ſanctiſſima baſi confirmatæ, pecuniarum quoque (ſi ejus res ferant) mulcta in pauperum ſubſidium imponi poteſt, & quæcunque alia arbitraria, non tamen vitæ pœna, pro delicti ratione & magnitudine. Vel ſi injungere voles mulctam ejuſmodi fœminæ irrogatam à Romanis Pontificibus in taxa ſacræ pœnitentiariæ, ut ipſi vocant, per me licet. Ibidem legitur: Mulierem incantatricem, poſtquam ſuperſtitiones abjuravit, in quolibet ſupradictorum caſuum taxari, Turon. 6. duc. 2. Si etiam ex uſu ob reipubl. tranquillitatem conſervandam videbitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec vitæ innocentia vere ſe converſam eſſe, & fidelem, perſiſtereque comprobet: Ac deinde libertate hoſpitii priſtina rurſus donetur, non contrajerim. Ejuſmodi eſto pœna temeritatis, quod dæmoniacæ ſuggeſtioni & ludibriis non ſatis conſtanter reſtiterit, imo etiam conſenſerit fatua.

In Thyeſte.
Eccleſ. 17

§ 3. Huc accedit, quod mulieres minus puniendas eſſe viris in eodem delicti genere, cæteris tamen per omnia paribus, univerſus legum conſenſus velit, nimirum ob animi, mentis & ingenii imbecillitatem, & ſexus infirmitatem l. ſacrilegii pœnam, in prin. D. ad legem Jul. pecul. & l. ſi adulterium. §. ſtuprum, & §. fratres, & §. inceſtam. D. ad legem Iul. de adult. & c. ſicut dignum, in princ. extra de homicid. & c. indignantur. 32. q. 6. Et text. in l. quiſquis. §. ad filias. C. ad legem Iul. majeſt. &c. Nec eſt quod hic lex Cornelia de ſicariis & veneficis mihi obtrudatur, quæ ſuum ſolummodo

Lex Cornelia, ff. lib. 46. tit. 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

locum habet, ubi de veneficis, aut iis qui venenum malum necandi hominis cauſa fecerint vel vendiderint vel habuerint, agitur.

§ 4. Quod ſi quis contentioſe voluntatem ſeverius puniendam defendat, is primum diſtinguat inter voluntatem hominis ſani perfectam, quæ in actum vere dirigi cœperit: Et inter vitiatæ mentis ſenſum, vel (ſi voles) corruptam amentis voluntatem, cui ſuo opere, quaſi alterius eſſet, colludit diabolus, nec alius inſulſe volentem ſubſequitur effectus. Tale voluntatis vitium impingi etiam poſſit melancholicis, fatuis & pueris, qui facile inducuntur, ut vel hæc vel alia ſe deſignaſſe mala falſo imaginentur fateanturque, qui tamen à Deo renes & corda ſcrutante, non æque plecti permittuntur, ac alii mentis compotes; Multo certe minus ab hominibus id fieri oportuit.

Non omnis voluntas punienda.

Quarundam objectionum confutatio.

CAP. XXIV.

HAUD me hic latet, non infimæ doctrinæ viros inveniri, qui prioribus meis de Præſtigiis dæmonum libris, & hujus Compendii capitibus aliquot ſuperioribus conſentientes, fatentur, quidem mecum, lamias mirifica opera, quæ vulgo facere creduntur, præſtare non poſſe, nec tactu, afflatu, imprecatione, voce, murmure, verbis, nutu, vel aliis inſtrumentis corporeis noxiæ facultatis expertibus aliquem lædere: Ac fere ſuperſtitioſas eſſe fabulas & phantaſmata, quæ de earum viribus referuntur, quod nimirum per fornacem ſtrictum vel aliud anguſtius foramen in aërem vi cujuſdam unguenti ferantur, plerunque & baculis inſidentes: Quod per clauſas fores ingrediantur: Quod momento in bruta transmutentur, & tantillo tempore in homines redeant: Quod tempeſtates cieant: Quod morbos pro ſua libidine immittant quibus volunt: Quod denique rerum minime pernicioſarum exhibitione interficiant: Quia illa nec ex propriis naturæ viribus efficere queunt, nec per facultates inſtrumentorum quibus uti ſolent, nec opera diaboli, cujus potentia ſit limitata, neque excedat aut vires inſitæ ſubſtantiæ, aut aptitudinem agentis & patientis, aut habilitatem materiæ.

§ 2. Hæc inquam, & plura alia mecum agnoſcunt: at cum ad poſtremam inſtituti mei partẽ pervenitur, in qua lamias non ita temere

ſuppli-

ſupplicio vitæ mactandas oſtendo, à me ad oppoſita deficiunt caſtra, & faſces ad incendia conclamitant. Opinionem vero penitius imbibitam ſex conantur ſtabilire argumentis: Quorum primum eſt, quod comprehendantur ſub lege Dei jubentis apud Moyſen Exodi 22. maleficas occidere: Secundum, quod fœdus ineant cum diabolo, abjurent Deum, aliumque colant: Tertium, quod homicidæ ſint: Quartum, quod nefariam libidinem cum immundis ſpiritibus exerceant, & conviventur: Quintum, quod ſeducant alios: Poſtremum, quod portentoſas & vetitas artes ediſcant.

Objectionis primæ confutatio. Supra cap. 4.

§ 3. Cæterum quamvis haſce rationes & copioſe & efficaciter in libris meis refutatas ſperaſſem: quia tamen quoſdam eſſe intelligo, qui ſibi nondum à me per omnia ſatisfactum arbitrentur, ordine ſumam refellenda quàm breviſſime præſcripta ſex capita. Ac quoad primum, ſatis demonſtratum exiſtimavi cum ex etymologia Hebraicæ linguæ, tum ex Septuaginta interpretum ſuffragio, tum Rabinorum conſenſu, tum Joſephi explicatione, legem Moyſis in cap. 22. Exodi intelligendam de veneficis: Ad hoc objicitur, Veneficia comprehendi ſub titulo talionis & homicidii. Non enim illum homicidam ſaltem eſſe, qui lapide, fuſte, pugno, gladio, ſecuri aliquem interfecit, ſed etiam qui pulvino, laqueo, manibus quempiam ſuffocavit, vel ex alto præcipitavit, vel veneno ſuſtulit: Ac proinde non fuiſſe opus peculiarem promulgare legem de veneficis, & idem diverſis locis repetere.

Lex talionis, Exod. 21. Livit. 24. Deut. 19.

§ 4. Frivolum omnino iſtud eſſe argumentum, is cognoſcit, qui non admodum jejunè in Moyſis lectione verſatus eſt. In Levitico enim quoties non repetuntur leges Talionis? In Deuteronomio quum pleræque ſpecies homicidii cap. 19. recenſeantur, conſtituta in quamlibet pœna, tamen cap. 27. rurſus maledictio in eum pronunciatur, qui clam percuſſerit proximum ſuum. Sic cap. 22. Exodi legitur: Advenam non contriſtabis neque affliges: Advenæ ſiquidem & ipſi fuiſtis in terra Ægypti. Quod tamen cap. 23. iiſdem verbis reiteratur. Ita in Levitico cap. 19. habetur: Non attondetis comam, nec radetis barbam. Quod cap. 21. repetitur. Et Deuteronomii cap. 27. jubetur, ne accipiat homo uxorem patris ſui, aut revelet operimentum ejus: quod antea cap. 22. etiam præcipiebatur. Nihil ſiquidem frequentius apud Moyſen, quam quod multa aliquoties repetantur: Cujus luculentum de hac noſtra

materia

materia habemus exemplum apud Leviticum, in quo tribus diverſis locis prohibentur artes magicæ, quum potuiſſe videatur unus ſufficere.

§ 5. Enimvero cap.19. mandatur: Non augurabimini, nec obſervabitis ſomnia, non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini. Dein cap.20. Anima quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra ipſam, & interficiam eam de medio populi ſui. Poſtea ſub finem ejuſdem capitis: Vir ſive mulier, in quibus Pythonicus vel divinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur. De cauſis repetitionum non magnopere laboro: Sufficit mihi, ita placuiſſe Spiritui ſancto. Quapropter etſi de lege talionis & homicidii Moyſes dixerit c.21. Exodi: Nihil tamen vetat, quo minus peculiari decreto damnaret eam interficiendi vel nocendi rationem, quæ per venena patratur, maxime quum multis conditionibus diſcrepet à cæteris homicidii ſpeciebus. Facinus enim iſtud committitur & clam, ut ſibi ne fortiſſimus quidem vir ab inſidiis imbecillæ mulierculæ vel famuli cavere poſſit, & ſub prætextu ſalutaris poculi, & plerunque in illos quos aut propter officia aut neceſſitudinem amare debebas, & ab inferioribus in ſuperiores. Itaque quum tale ſcelus ſit longe indignius & & crudelius ſimplici homicidio vel noxa, cur non eguit proprio articulo? Nec omnis veneficus vel maleficus mox homicida erit, quum citra hominis necem, jumentis vel frugibus damnum etiam dare poſſet.

§ 6. Porro quum animadvertant ex 22. Exodi nihil poſſe contra me firmum adduci, ad aliud confugitur argumentum, quod magicæ artes ſint capitales: Et quia ſub illarum complexu contineantur lamiarum conatus, eas pari ſupplicio afficiendas concludunt. Antecedens à me non negatur, quinimo in libris meis conſtantiſſime defenditur: Verum applicatam conſecutionem nequaquam admitto. Magnum etenim diſcrimen exiſtit inter magos & lamias, uti cap.1. & 5. explicui. Adhæc, magi à ſeipſis habent initium diſcendi artem vetitam conquiſitis præceptoribus & libris, ac ad eam impelluntur propriæ naturæ curioſa inclinatione: Lamiæ vero extrinſecus. Siquidem non petunt inſtrui, nec præceptorem habent aut quærunt: Sed diabolus ſeſe inſinuat apud illud quas ſuſpicatur aut propter credulitatem nimiam, aut ætatis ſenilis ſtuporem, aut naturæ melancholicæ triſticiam, aut ex paupertate vel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

perpeſſa jactura deſperationem, fore obſequentia ſuæ deceptionis illuſioniſque organa, ut earum phantaſiam variis poſſit ſimulachris præſtringere. Et ſane ut differentiam palpes, duo tibi ſtatuo homicidii exempla: Unum ex propoſito & deliberatione malefaciendi emanans, alterum ab illecebris aliunde exhibitis profectum. Primi generis internecionem pronunciabis, ſat ſcio, capitalem: Poſterioris aut excuſabilem, aut longe mitiori mulctandam pœna. Cur ita? Quia illud homicidium internam habet cauſſam, & ut cum Evangeliſta loquar, ἔσωθεν ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀν-
Matt. 15 θρώπων ἐκπορεύεται: Hoc autem ab externa irretitione oritur. Eadem ratione Adam & Eva non à ſeipſis in paradiſo comedebant pomum, nec comedere conſtituerant, quia divinum obverſabatur mandatum: Sed externis doloſi ſerpentis inſidiis ad facinus illiciebantur. Quare lenius etiam à Deo puniebantur. Non enim ſemper Deus reſpicit tam factum, quam animum & voluntatem: Et quis aſſeverare audebit, aniculas illas miſeras gravius quam magos mulctandas?

§ 7. Præterea quum Moſis ætate non fuerint cognitæ ejusmodi, de quibus diſputamus, ſtriges, non video quomodo contineantur ſub lege in magos conſtituta. Quin potius, quum Satan nunquam ab inſidiarum aucupanda opportunitate ferietur, diverſis præliis miſeram mortalitatem videtur antiquitus obſediſſe, reſervato hoc lubibrii genere, tanquam novo ineſcationis ſupplemento, ad hanc ſeneſcentis mundi ultimam ætatem: Ut quia non ſufficiebat aut per falſam religionem, aut per pravas concupiſcentias, aut per alias technas allexiſſe in errorem homines, hac ſua etiam dementatione & credulas anus multiplicium formarum imaginatione confeſſioneque imbueret, & magiſtratus manus effuſione innoxii ſanguinis contaminaret, & eorum qui tum eruditionis tum pietatis tum profeſſionis Theologicæ nomine clarent, aciem in animadvertendis & dijudicandis impoſturis ſuis præſtringeret obnubilaretque.

§ 8. Poſtremum quod adferunt, ſcelera ad mores pertinentia, quæcunque Moſes capitalia fecit, ultimo quoque ſupplicio hodie à magiſtratu puniri debere: Quanquam non verſetur iſthæc quæſtio circa punctum noſtræ controverſiæ, tamen non tam facile mihi perſuaderi poteſt, ut credam. Nam apud Moſem fal-
Deut. 19. 22. ſum teſtimonium mortis vindicta eluitur: Sponſa, ſi non comperia-

periatur virgo, lapidatur: Is qui furem interdiu in ædes irrumpentem occiderit, morte punitur: Et multa inveniuntur ejuſdem ſeveritatis exempla, quæ tamen mitigantur. Fuit tunc tempus rigoris, nunc alicujus gratiæ. Quare quum ſcribæ & phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam juxta Moſis mandatum lapidibus obruere vellent, quodnam ex Chriſti ſervatoris noſtri ore decretum audiebatur? Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam jaciat lapidem. Ita eam non ſolum in foro Moſaico defendit, ſed ſua etiam beavit miſericordia, commiſerationis documentum relinquens. Item: Audiſtis dictum eſſe: Oculum pro oculo, dentem pro dente. At ego dico vobis, ne reſiſtatis malo, &c. *Exod.22.* *Ioan.8.* *Exod.21. Levit.24 Deut.19. Matth.5. Luc.6.*

§ 9. Proinde quum in criminali judicio ne quidem Moſis veſtigia ſequamur ſemper aut oporteat ſequi, quid eſt, cur in foro conſcientiæ & Eccleſiaſtico ejus gladium evagines? An nos qui ſub Evangelii libertate vivimus, reducere vis ad jugum Iſraëliticum? Vetulas igitur illas, quas confuſe veſtris clamoribus, incendiis & contumeliis exoſas redditis, conſtantiſſime nego indiſcriminatim poſſe morte puniri. Politicum ſiquidem forum, in quo mille ſophiſmata quotidie perſtrepere dicitis, recuſatis: Moſaicum oſtendi in hac controverſia non eſſe admittendum: Eccleſiaſticum vero non debet noſtro tempore alium agnoſcere gladium quam ſpiritualem. Quanto ſane prudentius Gallio Achaiæ proconſul denegabat ſeculare forum Judæis, qui Paulum accuſabant, quod de cultu Dei docuiſſet contra legem? At reſpondet: Si aliquid iniqui patraſſet aut malum facinus, merito vos audirem: Si vero quæſtio ſit de doctrina & nominibus & lege veſtra, vos videritis, quia ego horum nolo eſſe judex. Et ita Judæos abegit à tribunali. Cum Divo igitur Auguſtino concludere volo, Hoc in Eccleſia nunc agere excommunicationem, quod in republica Moſaica interfectio. *Act. 18.*

§ 10. Secundum adverſariorum eſt argumentum, quod fœdus lamiæ ineant cum Satana, & abjurent verum Deum. Hoc licet antea cap. 7. & 8. copioſe ſit confutatum, ut tamen ad illud ſimul reſpondeam denuo, quæro, unde hoc, quod pactum cum dæmone conflarint, tibi conſtet? Certe hoc mihi donabis, quod nec videris, nec à fide dignis qui viderint, habeas. Ergo ex propria *Secunda objectionis refutatio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſtupidarum deluſarumque anicularum confeſſione. At quæ fatentur, vel faciunt coactæ, vel ſponte: Si coactæ, confeſſio eſt mutila & nullius ponderis, quia cruciatibus torturæ intoleralibus expreſſa. Quid autem periculoſius, quam in diabolicis negotiis ſine maleficii patrati teſtibus, pendere ſaltem ex confeſſione anus dementatæ, per vim expulſa? Sileres haud dubie, ſi vidiſſes oleum tibiis illarum infundi fervens, candelis ardentibus torreri axillas, & infinita ſummæ barbariei & immanitatis tormenta exerceri in decrepitas vetulas, ſicut nos in inſontibus, partim etiam dimiſſis ob innocentiam ex noſtro patrocinio, ſpectavimus. Si ſponte, aut impoſſibilia ſunt quæ fatentur, uti grandines provocaſſe, per aërem volaſſe, in beſtias ſe fuiſſe transmutatas, cum dæmonibus venerem exercuiſſe, & ſimilia: Aut fatentur quæ factu ſunt poſſibilia, ut venenum exhibuiſſe alicui, ſed tamen non eſt factum: Aut fatentur quæ facta ſunt & verè acciderunt, ſicuti eo in loco aliquem morbo correptum, infantem interiiſſe, ſegetes tempeſtatibus damnum perpeſſas. Confeſſio primi generis non poteſt puniri, quia verſatur circa ἀδυνάτον: Secunda multo minus, quod caret effectu: Tertia manca eſt, quoniam diabolus ex eventu rei ſtatim inculcat miſerarum muliercularum phantaſiæ, ipſas feciſſe, quod naturaliter factum, aut ipſemet fecit. Et hæc eſt rupes, ad quam offendunt ſua capita plerique nimis ſanguinarii judices, ut animadvertere nequeant dæmonis dialecticum ſophiſma, Non cauſſæ pro cauſſa, ut cum barbaris balbutiam. Profecto id ſatis evincit, illarum phantaſiam vana perſuaſione imbutam, quod ſponte & voluntarie agnoſcant ſæpe fœdus & mirabilia quæ faciunt: Si etenim ſaperent, non tam prompte aliquando faterentur, quum de earum vita agatur.

§ 11. Neque etiam verum eſt quod objicitur, lamias ſummo ſtudio ſcelera ſua tegere, tantaque conſtantia negare facta, ut ne quæſtionibus quidem ſubditæ confiteantur, quantiſper tormenta ferre poſſunt. Contrarium ego ſæpius deprehendi, quum citra quæſtionum rigorem ultro fateantur à ſe facta, quæ nec facta fuere, imo ne quidem natura rerum paſſa fuiſſet, propterea & impoſſibilia. Unde mihi non inanis ſuſpicio movetur, adverſarios vel res ignotas proponere, vel quarum admodum tenuem habent experientiam. Si namque ipſarum ſenſus non forent effaſcinati, certe talis non conſequeretur confeſſio: At multo magis ipſum facinus

ſuppri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſupprimerent, nec de illo gloriarentur. Quod autem tam atrocia ſæpius ſuſtinent fortiter tormenta, fit quod ejuſmodi flagitiorum confeſſio expoſtuletur, quæ in illarum phantaſiam nunquam pervenere.

§ 12. Sed antequam hinc abeamus, proprio adverſarium gladio confodere conabor, ut agnoſcat fœdus eſſe imaginarium & præſtigioſum. Fatentur ſe per aërem volare, in bruta transformari, tempeſtates excitare, morbos immiſiſſe imprecatione: Et hæc quidem omnia affirmare videntur tanta cum ſenſuum integritate, ut vix poſſis de iis dubitare. Attamen & ego demonſtravi, & tu ingenue fateris mecum, omnia illa eſſe vana & commentitia, diabolicisque tincta figmentis. Si illa vana, cur reliqua quæ fatentur, debent eſſe vera, nempe apoſtaſia à Deo, fœdus cum diabolo, homicidia, & id genus ſcelera tum & deliria? Poſteriora enim ſi fatentur ſenſibus integris, cur in fatendis prioribus ſenſus erunt corrupti? Aut ſi in prioribus confitendis erravit vitiata phantaſia, quid eſt quod minus in poſterioribus etiam aberraverit? Cuncta ſiquidem hæc dicunt agnoſcuntque in una hora conjunctim, ſeparatim eadem conſtantia, iiſdem moribus. Quid hic philoſophum decipiat, non ignoro. Illa omnia videt fieri non poſſe, & propterea mecum falſa & inania pronunciat: Hæc autem quia fieri poſſunt, & ipſæ Striges fatentur fieri, putat hic etiam facta. Annon Animadvertit novam diaboli fallaciam, quod ex poſſibili concludere velit impoſſibile? Aſt non opus eſt multa ut adducam ad refellendum, noſti à poſſe ad eſſe non procedere argumentum: Decebat in defenſionibus poſteriora cohærere cum antecedentibus.

§ 13. Ad aliud pergamus argumentum. Quum ad ſupplicium pertrahuntur lamiæ, aut in fœdere diabolico perſeverant, non implorata Dei miſericordia: Tunc diſerte dico, non eſſe mox occidendas, alioquin non ſolum corporis, ſed etiam animæ eritis carnifices & interfectores, aut à Deo veniam poſcunt, nec alicujus vitæ nocuerunt, tum multo magis dignæ commiſeratione & arbitraria pœna. Omnes autem fere lamiæ, antequam exuruntur, invocant æternum Deum, ipſiuſque implorant miſericordiam, & ſæpe etiam teſtem ſuæ innocentiæ appellant, ſanguinariis præſidibus ad cœleſte tribunal citatis. Jam rogo, quum ſe juxta veſtrum decretum diabolo emanciparint, unde ulla reſipiſcentia? Non à Sathana: Aſtutior enim eſt quam ut ſecum pugnet: Ergo à Deo. Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

itaque Deus agnoſcit & recipit animam, cur tu Prætor uſqueadeo inclementer agis, quum nulli injuriam fecerint, ut corpus repudies, maxime quum in tuo non deliquerit foro, & tibi nullum in divino judicio relinquatur tribunal? Quin ex me audi ſapientiſſimum Theologi recentioris conſilium, cujus nomen propter invidiam prætereo. Is ſtudioſum quendam, qui variis deſperationis ex paupertate inſidiis adactus, animam ſuam tradidiſſet Satanæ, ad præſcriptum diem ab eo poſſidendam, deduxit in templum, & cum piis aliquot viris pro ipſo Deum oravit, ſervavitque afflicti hominis animulam. Ita etiamſi noſtræ vetulæ à vera fide defeciſſent, non oportuit eas in illa defectione enecari, ſed ſanis admonitionibus in viam reduci: At in carceribus Deum æternum profitentur & invocant, & multo magis in agone. Non diu eſt, quod quædam animam ſuam Deo commendabant juſto judici, & miſericordi, quia putabat ſe ſubmerſum iri, quum in Rhenum præcipitaretur juxta plebejum falſumque experimentum, num lamia eſſet. Si enim ſupernatet, nec ſubſidat, τεκμήριον creditur eſſe, illam criminis ream. Verum ſupra cap. 20. hujus experientiæ vanitatem demonſtravi.

Matt. 26
Marci 14
Lucæ 22.
Ioan. 18.
Petri abnegatio.

§ 14. Præterea non eſt ad hoc connivendum, ut quis difficiliora loca prætergrediatur, & circa faciliora nonnihil velitare conetur. Quare te velim ſiſtere, donec paulo limatius examinemus D. Petri exemplum, non ſolum abnegantis, ſed etiam licet mox præmoniti, Chriſtum Dominum ſuum præſentem abjurantis. Non etenim Petrum infirmitate lapſum dicere ſufficit. Ecquæ illa eſt infirmitas? Non carnis (ut ſic opinari liceat) imo ex ejus nimia vaſtitate & potentia peccamus: Ergo ſpiritus. Sic & lamias meas excuſabo. At ut Petri transgreſſionem non prorſus fuiſſe leviorem intelligas, elargieris mihi peccata eſſe inæqualia, unum altero majus.

Peccata inæqualia.

§ 15. Suppoſita jam una eademque ſpecie, primum rogo, an non illud gravius, quod homo excelſus & illuminatus committit, quam quod vulgaris & infimus peccator? Enimvero quo altius quis aſcendit, eo decliviorem & periculoſiorem patitur ex caſu ruinam, quam is paſſurus ſit, qui pauciores abſolvit gradus. Secundo quæro, an non ille magis ſuum abneget principem, quo ipſi vicinior eſt, & ornatus ab eo tum ſpectabiliori dignitate, tum pluribus beneficiis? An non abominabilius, ſi legatus de-

ficiat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſiciat à ſuo Imperatore, quam ſi in defectionis crimen impegerit gregarius aliquis miles? Tertio ſciſcitor, an reliquis paribus paſtor non delinquat inexcuſabilius tum ob repræſentationem ſublimioris perſonæ, tum ob ſcandalum, quam unus aliquis ex grege? Quarto, an non peccatum eo cenſebitur indignius, quo plures & vehementiores conſpirant illecebræ, quam ubi minores? Quinto, an non turpior ſit nota peccati in eo qui haud ita dudum antea præmonitus, non tamen ſibi cavet à delinquendo? Poſtremo, an non ad ſimplicem ancillarum & famulorum interrogationem ter negare cum juramento herum, ſit peccatum majus, quam ſi quis flexuoſis Satanæ perſuaſionibus excæcatus, ſimile committat? Ejuſmodi propoſitionibus ſubſcripturum te arbitror: Concludas ergo ipſis. At nemo iſta à me adducta exiſtimet ad D. Petri apoſtoli exaggerandam abnegationem: Sed ad caſtigandum eos qui propriis viribus tantum aſſcribunt, & non divinæ ſoli gratiæ, quo minus in ſingulas horas, imo momenta nomen Chriſti abjuremus: Deinde etiam, quod ſicuti Petrus ſuæ pœnitentiæ interventu conſecutus eſt miſericordiam, ita & Lamiæ & nos omnes mortales impetrare queamus à Deo delictorum remiſſionem, quamvis ſemel atque iterum defecerimus.

§ 16. Tertium erat argumentum, quod ſint homicidæ. Fateor, ſi homicidii convincuntur, interficiendas juxta legem Moſaicam & jus commune. Atqui agnoſcis: Striges exhibere res innoxias: Ergo quum illæ ne hilum prorſus noceant, multo minus periment: Non igitur criminis reæ ſunt. Proinde nec hac ratione de iis ſupplicium capitis ſumi debet. Si dixeris, in eis necandi eſſe animum & voluntatem, quamvis non reſpondeat ſucceſſus: Etſi hic reſponſum abunde putarim in fine proximi capitis, tamen hoc præterea tibi objiciam, voluntatis delictum à Deo puniri, non, niſi in actum cœperit dirigi, à magiſtratu, cui exteriora ſaltem commiſſa ſunt: Alioquin quotidie eorum aliquot myriades ad carnificinam traherentur, qui aliorum necem deſiderarunt & voluerunt. *Tertia objectio. Exod. 21.*

§ 17. Quartum argumentum, quod ſpurcam libidinem cum immundis ſpiritibus exerceant, plerunque & ſub forma canis aut hirci aliave ſpecie. Quanquam hoc copioſe ſupra cap. 13. confutarim, appendicis tamen loco adhuc ſubjungere volui, in hoc *Quarta objectio.*

me-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

me non tam vanam illarum confeſſionem mirari, quam ſtultam adverſariorum credulitatem. Quum enim libido coitionis cauſſam habeat laſciviam, non poteſt ea eſſe in ejuſmodi exuccis, exanguibus & ſtupidis vetulis. Deinde membrum diaboli ſemper fertur frigidum, ex quo nulla accedit voluptas, quum hinc multo ſuavius libidinari queant cum propriis maritis. Denuo concludo, hunc carnalem congreſſum eſſe phantaſticum, ex inani Satanæ profectum impreſſione. Dæmones ſiquidem poſſunt ſua ſubtiliſſima eſſentia humores ſpirituſque movere, & per eos varias formas in organa excitare, perinde ac ſi extrinſecus occurrerent non ſolum dormientibus, ſed etiam vigilantibus ut extrinſecus & eſſe & fieri credamus, quæ tamen nec ſunt nec fiunt. Ita dæmonum illuſionibus ſeductæ quædam mulieres crediderunt ſe cum Diana noctu equitaſſe.

Auguſt. de ſpiritu & an. cap. 28. Decret. 26. q. 5. epiſcopi ex concilio.

§ 18. Et ut à ſimili procedam, ſcio aliquos optimè raciocinantes, & omnibus ſenſibus integrè ſine læſione utentes, ut ne ſuſpiciuncula eſſe poſſit melancholiæ, qui tamen non potuerunt cum uxoribus aut aliis coire, eo quod virgam virilem amiſiſſe ſe putarent excantatione magica, quam meretrix, cum qua prius converſabantur, ſtruxiſſet. Jam ipſe conceſſeris membrum non ablatum, quum poſtea reſtituatur. Interim mille juramentis adſeverabunt rem aliter ſe non habere, quicquid contra dixeris. Proinde ſi hominis fortiſſimi imaginatio poteſt imbui tam vana perſuaſione, quare ab hoc ambitu ſenticoſi labyrinthi ſegregas miſerrimas Lamias? Enimvero ſi quod minus videtur eſſe, eſt: Erit & illud quod magis. Et ut clarius tibi conſtet, quantum libidinis impreſſio valeat, audias locum ex incerti autoris Epiſtola de incantatione & adjuratione: Memini, inquit, quendam nobiliſſimum virum juraſſe, ſe eſſe ligatum ne cum mulieribus coiret, quem adjuvare volui impugnando ipſius perſuaſionem variis argumentis: Sed quum nihil proficere poſſem, approbare cœpi hominis ſententiam, & eandem confirmare, producto Cleopatræ libro de fœminarum ſpecioſitate: Ex quo quum legerem, ligatum, ſi corvinum acciperet mixtum cum ſeſamelæo, & corpus totum eo ungeretur, iri curatum: ipſe hoc audito, confiſus libri verbis, exequebatur conſilium, & reſtituebatur cupiditati coeundi. Remedium tantæ potentiæ non erat: Sed quia imaginatio erat occupata in falſa cauſſa, neceſſe etiam erat ut tolleretur eo remedio, in quo acquieſceret imagi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

imaginatio. Quapropter & iſtam ſuperſtitioſæ credulitatis nebulam à ſui judicii oculis detergant adverſarii.

§ 19. Quod porro velut inexpugnabile munimentum opponatur, eum qui cum jumento concumbit, morte ex Moſis decreto mulctari: Ideoque infinitis partibus truculentiorem mortis pœnam mereri, qui dæmonis ſpurcitiem veneream pateretur: Hoc profecto tibi non negabo, ubi eam libidinem revera expleri poſſe, hinc & perfici oſtenderis. At quum ſatis ſuperque demonſtratum ſit cap. 13. hic & alibi, congreſſum hunc non niſi merè eſſe imaginarium, aliam autem cum bruto coitionem, indubitanter peragi ſciamus, explodenda hoc loco ea oppoſitio. *Exodi 22.*

§ 20. Quintum ſuccedit argumentum, quòd ſeducant alios Lamiæ. Quum phantaſia ſint deluſæ, quomodo alios ſeducere queunt? Niſi phantaſmata ſibi falſo à dæmone impreſſa pro veris actionibus, tanquam res geſtas narrare, appelles ſeducere: quod etiamſi fit, eſſe quam rariſſimum, nemo dubitet: ſecus licet fateantur, quemadmodum & multa alia quæ ſolum per ſomnia ipſis apparuêre, & tamen pro veris defendunt. Quodquot vero hoc faſcino divexatæ ſunt, nullum univerſæ hujus deluſionis agnoſcunt alium magiſtrum quam dæmonem, ſuis illas technis deludentem. *Quinta oppoſitio.*

§ 21. Quantum adhæc virium in ſeducendo illis ſit tribuendum, atteſtantur & iners ſexus & ſtupida ætas. Si etiam apud illas quæ ſeducere & ſeduci dicuntur, diligenti attendatur animadverſione eorum quæ in hanc rem fatentur, tam inſulſa intelliges, varia, nec cohærentia, ut utraſque in ea inſtitutione fuiſſe deliras, nec mentis compotes, & à dæmone agitatas obſeſſaſque, imo ipſum ſatanam in eiſdem locutum, facile agnoſcas, ſi veritatis æquilibrium ſpectes ſolum, ſepoſitis affectibus, perverſæ opinionis jamdudum imbibitæ præjudicio obfirmatis. At Lamias in fœderis contractu diabolo pollicitas eſſe, quæ in hanc ſocietatem alias quoque traducere ſatagent, dices. Nimis certe multis diverſiſque ſupra docui teſtimoniis, pactionem illam eſse phantaſticam, & varia ſimul in ea agitari tum de vetularum volatu, tum de coitione dæmoniaca, tum de præcipiti hominis metamorphoſi, tum de reliquis ad nauſeam non repetendis, quæ ipſe velis nolis, falſa & imaginaria eſse fateberis.

§ 22. Huc ſexta ſimul & poſtrema pertinet objectio, quæ monſtroſas vetitaſque ediſcant artes. Hic mihi eaſdem explicari vel- *Sexta objectio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

lim: Nullas ſiquidem norunt, nec eas decrepita ætas patitur nimis obtuſæ mentis: Unde & à ſatana citius deluſæ, quibuſdam apparitionibus, umbris, præſtigiis, & inanibus imaginationibus ſiſe, velut bis pueri ſenes, quæcunque ludibria pro veris amplectuntur. Eo autem pertinacius hoc urgetur argumentum, ut cautius noſtræ Striges poſsent comprehendi damnarique decreto promulgato, l. multi. C. de maleficis & mathematicis: Multi magicis artibus uſi elementa turbare, vitam inſontium labefactare, non dubitant, & * manibus accitis audent ventilare, ut quiſque ſuos conficiat malis artibus inimicos: Hos (quoniam naturæ peregrini ſunt) feralis peſtis abſumat. Lamias autem noſtras, ut indoctas, vetulas, & deliras, artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa movere aut vitiare poſse, uti nec ullus poteſt mortalium: Item neque omnino dæmones cogere, ut aliis noceant, poſse, ſatis ſuperque demonſtratum eſt. Quocirca eas decretum hoc minime concernit. Si quæ ſunt, quæ vitæ hominum inſidiantur, eique vim faciunt, veneno id fieri oportet: Proinde etiam veneficæ tales dicuntur & ſunt: Hæ ex hoc edicto puniantur, quas non ſuſcepi patrocinandas.

** alias, manes accitos.*

§ 23. Adhæc quemadmodum noſtræ Striges nec longiori peregrinatione, labore aut ſtudio, corruptæ mentis doctrinam cum Magis ſceleratis conquirunt: Ita nec ullos habent libros, quorum adminiculo in ſua profeſſione inſtituantur promoveanturque: Nullas etiam præſcriptas conjurationum formulas, quas ſequuntur: Nullum præterea annulo incarceratum, aut cryſtalli ſoliditate obſeptum dæmonem in ſuum miniſterium, velut plerique Magi circumferunt: Corruptam multiplicibus imaginibus ab immundo ſpiritu ingeſtis, phantaſiam ſolummodo doctorem venerantur & colunt, cui utplurimum propenſius confiſæ, miſere decipiuntur & in perniciem ruunt. Nec quidem præter vulgarem morem quicquam peculiare ob indolis craſſitiem & ſpirituum inhabilitatem valent: Secus autem diabolus poteſt ob tenuitatem, ſubtilitatem, celeritatem, & longum rerum uſum. Non eſt itaque quod ullarum peculiarium artium prodigioſarum & inhibitarum inſimulentur noſtræ inſenſatæ anus. At qui curioſas magicaſque exercuere artes, magi fuerunt prophani, qui & libros habebant flammis poſtea traditos jure, ex Pauli doctrina, Act. cap. 19. Quoſcunque hujus factionis homines condemnat Moſes, & lex Imperatoria.

Supra cap. 3.

§ 24. Hinc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 24. Hinc tandem ex animo omnes cujuſcunque ſtatus, qui in prædictis erroribus adhuc conquieſcunt, iniquis incendiis animam aggravantes, manuſque innocenti defœdantes ſanguine, præmonitos volo, ut præjudicio inveteratæ opinionis ſemoto reſipiſcant adhuc: Ad quam vocem ſi eorum ut nimis præfractorum occalluerint aures, in tam inextricabilem diaboli labyrinthum eos involutum iri præſagio, unde nullum poterit educere Theſei filum, ſed ſolius miſerentis Dei filius: Tam frequentes carnificinas architectabitur accumulabitque Dei & hominum hoſtis ut juratiſſimus, ita & ſanguinis innoxii cædiumque impiarum ſitientiſſimus Beelzebub. Nec dubito, quin oculis palam hæc proponet ſiniſter eventus, quod pro ineffabili ſua bonitate clementer avertere dignetur miſericordiſſimus Deus. Falſus enim malo audiri vates: Sed me veſtigia terrent. Exempla novi complura. Quid jam alii cum magno ſuo malo & reipublicæ detrimento experiuntur, ipſi certiores erunt teſtes.

Epilogus cum admonitione.

§ 25. Telam contexere longam & inexplicabilem in hominum ruinam exitiumque, milleartifici non erit difficile, potiſſimum apud quos ex voto ſuccedere inſtitutum videt: Ubi nimirum ob peculiare ſuum ex Dei aſſenſu factum, in vitam inſontem porro ſæviri animadvertit, tum nervum conſecutus, alia ſimilia, vel etiam tetriora molitur, quibus in ſua naſſa arctius conſtringit, atq; ex Charybdi in Scyllam propellit, quos ſuis ſtrophis pronas offerre aures comperit. Hic ſane connivet ſæpenumero Deus merito, ob invictam eorum credulitatem, qui, licet aliter ſacrarum literarum lectione, maxime ex Jobo inſtituti, non tam Dei juſti manum vel probantem vel caſtigantem agnoſcunt in valetudine afflicta, in ſegetum, vinearum & pecorum perditione, quam ſingularem ejus miſericordis benedictionem & gratiam in proſpera valetudine, felicitate & annonæ affluentia amplectuntur. At ipſam univerſæ hujus controverſiæ veritatem patefaciet extreme juſtiſſimum Chriſti tribunal, cujus ineffabili cenſuræ, quicquid à me hic dictum, eſt, libenter ſubmitto.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

DE COMMENTITIIS JEJUNIIS.

Maria Lenora Pruſſia Daciſſa.

AB hoc impoſturarum dæmoniacarum, quibus & humanæ ſuffragantur, argumento non erit aliena fraudulenti cujuſdam jejunii longioris explicatio. Quum anno M.D.LXXIII. illuſtriſſimam, & tam ob animi quam corporis dotes nunquam ſatis laudatam, Mariam Leonoram, Clementiſſimi potentiſſimique noſtri principis Guljelmi, ducis Juliæ, Cliviæ & Montium, &c. Seniorem filiam per varias provincias in Boruſſiam, ejuſdem duci Alberto Friderico juniori, comitatu equeſtris nobilitatis admodum inſigni, conjugem deduceremus, de miraculis rerum diverſis frequens in tam longinquo itinere apud doctos fuit agitatus ſermo. Clariſſimi etenim, & doctrina ac pietate ornatiſſimi viri ſe nobis cum benevola hoſpitii oblatione, ex pii eruditique alicujus colloquii occaſione non raro obtulêre: cum primis vero inter reliqua Boruſſiæ ornamenta minime vulgaria Doctor Matthias Stojus, Regiomonti ducis illuſtriſſimi medicus digniſſimus: Stetini D. Jacobus Schadius Clementiſs. Pomeraniæ ducibus à medicina, vir profecto cui ſingularis eruditionis teſtimonio, & artis noſtræ uſu eximio, vix parem alat Pomerania. Ad hunc numerum referendi quoque D. Severinus Gebelius Dantiſcanus Medicus, Elbingæ D. Bartholomæus Calckreuter: identidem Francofurti ad Oderam inſignis vir. D. Caſparus Hoffmannus, Clementiſſ. Marchioniſſæ medicus, D. Ioannes Knoblochius medicinæ Profeſſor, D. Wolffgangus Iuſtus medicus & mathematicus: Roſtochii, D. Levinus Battus, Henricus Bruſeus, Petrus Memmius excellentiſſimi medici, Lucas Bacmeiſterus Theologiæ Doctor & univerſitatis Rector, Ioannes Borcholt LL. Doctor & Syndicus, Nathan Chytræus poëta minimè vulgaris: Wiſmariæ Ioannes Periſterus Theologiæ Doctor, Superintendens: aliis item locis cum viris doctiſſimis ſua laude non fraudandis, graviſſimæ fuerunt inquam habitæ quæſtiones.

§ 2. Inter reliqua vero de quibus unquam ſtrenue fuit diſceptatum, argumentum ſuppeditavit multifariam admirabilis illa hiſtoria de quadam puella Unnenſi, quæ circiter annum abſque ullo cibi aut potus uſu vitam protraxiſſe, & in ea abſtinentia continuo adhuc perdurare incolumis, aſſerebatur. Licet autem narrationi fidem non darem, de ea tamen comperi veriſſimum quod ille ait:

Fama malum, quo non aliud velocius ullum, 4. Æneid.
Mobilitate viget, vireſque acquirit eundo.

Quò ſiquidem diutius in itinere perſeverarem, eo verſibus Latino & Germanico idiomate evulgatis, oratione item ſoluta in concionibus, conciliis, ſympoſiis, colloquiis familiaribus, in principum quoque aulis res miraculorum lenociniis ornatior ſanctiorque reddebatur.

§ 3. Proinde ut natura in veritatis abſtruſæ ſacroſanctis myſteriis ſolerter inveſtigandis paulo ſum religioſior, admirabilium eventuum narrationi, ſi lateat ratio, non temere confiſus, Unnam in Comitatu Marchiæ, qnæ noſtri Principis imperio ſubjacet, contendo, quid rei eſſet, coram exploraturus, die 18 Decembris Puellam accerſo, Barbaram nomine, decem annos natam, ex patre Hermanno Kremers & Anna matre, quæ jam ad tertias cum Everhardo Leidecher tranſierat nuptias. Miraculi hæc ſummam exponit: filiam nimirum ſecundo Februarii, morbo correptam haud vulgari: eodemque à 25. Martii ad 12. Maii perdurante, illam pauxillo vini, cereviſiæ & lactis protraxiſſe vitam: inde ex lethali decubitu redditam mutam uſque ad 24. Octobris, quo loqui rurſus cœpiſſet, conſtante ſemper mente, interea tamen ne vel momentum cibi aut potus aſſumpſiſſe, nec alvum, nec veſicam quicquam toto hoc tempore uſque ad illum diem exereviſſe. Prædicat & filiæ pietatem eximiam: & quanto ſtudio à nobilibus, conſulibus, atque aliis minimè obſcuris hominibus in eam fuiſſet obſervatum, num quid ſubeſſet fraudis, explicat: & reipſa compertum, fuci nihil latere. Puellam inde ſcipionibus ſubalaribus, quorum adminiculo ad greſſum fulciebatur, innixam contueor, facie venuſta, colore vivido, genis roſeo rubore decoris, manibus pedibuſque, quinimò & corpore toto bene habitam & agilem, ſed ventre collapſo, ut mater ſpinæ dorſi umbilicum tanquam adnatum, eſſe affixum affirmaret; at eundem ubi contrectare tentarem, fletu petu- *Barbara fabulæ actrix.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

lanti meas illa effugit manus. Nihil tot menſibus cibi aut potus aſſumptum ab ea, nihil item per alvum aut veſicam redditum, ſanctiſſimè aſſerit mater. Pulſum arteriæ animadverto exilem in carpo, ut in ea ætate ſolet. De reliquis inquirenti, nihil deſiderari in ſomno, ſputum conſueto more ejici, mucum ex deſtillatione nares excernere, aliquando & levem è corpore expirare ſudorem, reſpondit mater: cujus aſſertioni quum ab aliis fidei nimium tribueretur, huc ob rei inauditæ admirabilitatem, velut ad Dianam Epheſianam, religionis ergo, concurrebatur, cui nec infructuoſa oblationis pecuniariæ uſura accedebat.

§ 4. Siſtebatur tunc temporis quoque Principi noſtro Clementiſſimo, Conſiliariis ejuſdem & Nobilitati. Summus illi delatus honos à Comitibus, generoſiſque matronis: Conſulibus item ac magiſtratu Unnenſi, qui & teſtimonium publicis codicillis puellæ perhibebat de ipſiſſima veritate, nihil ſcilicet doli latere: quod ex induſtria adeoque oculata obſervatione novem dierum, quibus in ipſorum ædibus ſedulo fuiſſet cuſtodita, idque aliquoties à diverſis fuiſſe factum, ſe teſtari confirmabant.

§ 5. Ego contra variis juſtiſque de cauſis motus, meram eſſe impoſturam, ingenue palam ac ſeorſum teſtatus ſum, reclamantibus profecto viris magnificis & eruditis, quos phantaſiarum monſtra mihi exprobrare non pudebat. Fidem porro ex rationum archivis mihi hæc faciebant, quod quum ante aliquot menſes ex morbo nonnihil fuiſſet conſumpta, inde convaleſcens, corpulentior habitiorque indies eſſet reddita, quod omnino fieri nequivit citra alimenti aſſumptionem, in ea potiſsimum ætate, in qua non modo ob caloris magnitudinem, & perpetuum per inſenſilem tranſpirationem effluvium, ſed & perditi reſtaurationem, victus requirebatur liberalior. Nam qui creſcunt, inquit noſter Hippocrates, plurimum habent calidi innati: plurimo itaque egent alimento, alioqui corpus abſumitur. Voracior ſiquidem calor nativam exhaurit perditque humiditatem, niſi addito familiari effrenis coërceatur. Propterea omnium minime jejunium ferunt pueri. Enimverò pro caloris ratione alimentorum proportio & menſura, vel nullo alio quam natura docente, conſtituitur.

Aphor. 14. lib. 1.

Iejunium difficulter ferunt pueri.

Aphor. 13. lib. 1.

§ 6. Nec eſt quod ad craſsi, tenacis glutinoſique humoris in ea ætate collecti concretique aſylum, hic quis confugiat, is fere non in alio quam ſenſili & frigido coacervatur corpore: quem etiamſi in tenella

in tenella puella præter naturæ ordinem nonnihil accreviſſe donem, ea cauſa jejunium quidem aliquamdiu innoxiè ſuſtinere potuiſſet, ſqualidam tamen & ob longitudinem ægritudinis macilentam permanere oportuit: non autem cum deperditæ per univerſum corpus carnis reparatione & incremento, collapſarumque virium reſtitutione, multo certe minus cum ſingularum totius corporis partium juſta auctione cunctis conſpicua, incolumiorem apparere. Adhæc, quomodo excrementa reddi naribus poſſent, ſputum projici, aut ſudor excerni, ubi nulla materia nulluſve fomes? unde item ſomnus ſuo tenore naturali citra accedentem cerebri humectationem ſubſequetur?

§ 7. Præterea ubi quæ divinitus extra naturæ functionem in jejunio diutino facta commemorantur, ad trutinam penſiculatius vocarem (quæ communis eſt objectio, quando alio elabendi via præcluditur,) nunquam in ullis hominibus longioris intervalli abſtinentiam obſervare licuit, quam in certis, inſignibus, & ſpiritus divini lumine illuſtratis perſonis, imò & ſelectis Dei organis, per quæ ſuæ voluntatis myſterium, inexplicabilis potentiæ immenſitatem, quinimò ſe ipſum atque adeo majeſtatem ſuam incomprehenſibilem, incredulis, immorigeris & duræ cervicis hominibus aperire, oſtendere & indubitanter teſtari voluit. Obvius hic inprimis Elias ille Thesbites, divinus vates, qui ab angelo cibatus confirmatuſque, quadraginta noctes & dies perfecit jejunus in itinere ad Dei montem, Oreb ſcilicet nuncupatum. Moſes Dei ſcriba & legatus, ſpectabili majeſtate Dei fretus in monte Sinai, dum tabulæ legis divinæ conſcribuntur duæ, quadraginta itidem dies & noctes ab omni victus uſu perdurat. Tentandus etiam in carne à ſatana Chriſtus, totidem dies noctesque ubi jejunaſſet, eſuriit. Hæc non vulgo aut communiter uſurpata ſunt exempla, inter quæ ne quidem mentionem meretur inſolens hæc puella, non Tobiæ angelo ducta, ſed mendaci ſpiritu agitata. De tot dierum abſtinentia viri pii hiſtoriam poſtea adjungere viſum eſt, ne Lectori hic tædium pariat, longius interrupta commentitii hujus jejunii explicatio. Cives adhæc Iabes in Gilead jejunaverunt ſeptem diebus. Habet etiam ob jejunium ſuam laudis notam in Scriptura diva Iudith. Iudæi tres dies jejunant hortatu Iudæ. Paulus reſipiſcens, tribus diebus nec comedit, nec bibit, & accepto poſt cibo corroboratus eſt. Cornelius Centurio, religioſus ac timens Deum, dies qua

Iejunium longum qui perferunt.

1. Reg. 16

Exod. 34.

Matt. 4. Luca 4.

1. Sam. 31

Iudith. cap. 8.

2. Macha. 15.

Actor. 9.

Actor. 10.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Matth. 3. Marci 1. quatuor jejunium tulit. Joannes Baptiſta in deſerto prædicans, veſtitus pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos ſuos, veſcebatur locuſtis & melle ſylveſtri.

§ 8. Si qui alii in hiſtoriis ob jejunii opinionem celebrentur, horum nonnullos certis quibuſdam diebus, at non continuò jejunaſſe, pleroſque parco cibo victitaſſe legitur: tales fuêre Antonius Ægyptius abbas, Severus abbas natione Syrus, D. Hieronymus, & aliquot alii viri pii ac eremitæ continentiſſimi, tum alibi, tum in remotiſſimo Ægypti deſerto commorantes: Item ſanctæ aliquot virgines, velut Euphraxia, Paula, Cecilia, atque aliæ ſimilis continentiæ virgines. Sic etiam illum eremitam, fratrem Nicolaum Undervaldenſem Heluetium, ex radicum eſu aliquot vixiſſe annos quidam fatentur, tametſi ſint qui religioſius de eo ſentientes, ſecus velint, at mea quidem ſententia, temere: quod non obſcure intelliget, qui ad lucis aciem ſingula quæ in ipſius vita deſcribuntur, oculatius expenderit, ſua laude interim ob non vulgarem pietatem & incomparabilem continentiam ſanctus ille vir digniſſimus & perpetuo celebrandus. Alios inſuper hic claros reddidit jejunii ſimulatio: tales etiam abſoluta hac noſtra narratione ſubjungam, ut rerum ſimilitudine docti mortales, non tam faciles propoſitis ejuſmodi exemplis aures poſthac offerant.

Marul. lib. IV. cap. 1. 2. Raviſius Volater. lib. XXI.

Hieron. ad Euſtoch. Nicollaus eremita Vndervaldenſis.

§ 9. Si quid hic calor nativus, humidi ſubſtantifici conſervatio, tenacis humoris copia, pororum denſitas valent, uti profecto valere diffitebitur nemo: præcidi tamen longius temporis jejunii filum oportet: alioqui ſane ſubtrahitur hiſtoriæ fidei fulcimentum, etiamſi viri inveniantur non indocti, qui aliter demonſtrare ex dictis cauſis contendant, fortaſſis etiam ſeducti ſcriptorum variorum authoritatis præjudicio, qui etiam falſis narrationibus vel fraudulentis longioribus jejuniis falli potuêre. Dictis vel ſcriptis extra rationis limites non perpetuo fidendum exiſtimarim: fidei noſtræ Chriſtianæ myſterium hic exceptum volo.

Calor vitalis. Humidum ſubſtantificum. § 10. Vita extra omnem controverſiam calore unico conſiſtit, quem alit ſuſtinetque tenax, pinguis, oleoſus & aëreus humor, qui in partium ſimilarium ſubſtantiam diffuſus, omnem effugit oculorum aciem. In horum duorum conſenſu, calidi nimirum & humidi, vita perdurat: illud cunctarum actionum opifex habetur, hoc illi ſubſternitur, ut durabilius permaneat. Quandiu ergo vitalem calorem fovere poteſt jucunda ea humiditas nativa, tandiu in vivis

permanet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

permanet animal: Quæ ſi multa, craſſior, & diſſipationi contumacior fuerit, tardius à calore vitali, qui ea involutus, paulatim portiunculas diſperdit conſumitque, abſorbetur.

§ 11. Cæterum quum animantium moles ea ratione ſemper diffluat & minuatur, niſi altera ſimilis ſubſtantia pro ea quæ periit, ſubſtituatur, ſenſim profecto exhalabit atque diſſipabitur univerſa. At in abſumpti humidi hujus nativi, ex ſemine & primis noſtræ generationis initiis orti, locum quod reponas, inveneris nihil. Deficiente itaque pabulo ſubſtantifico (ut dicunt) vitalis caloris, hunc extingui neceſſe eſt, & exitium ſubſequi præceps. Huic porro ut obviam eatur, alimentorum neceſſario accerſetur opera, ut nimirum gratæ cujuſdam humiditatis acceſſione, ea quæ nativa eſt, irroretur, ſicque conſtantius ſui caloris voracitati obſiſtere queat: Qui licet de humore primigenio ſemper aliquid depaſcat, attamen minus, ubi acceſſorii alimenti ſuppetit copia: quo prorſus ſublato, caloris nativi qualitas redditur acrior, humorem nativum citius abſumens, potiſſimum ubi corpus movetur exerceturque: Quocirca abſque alimenti acceſſione corpus humanum tempore longo conſiſtere nequit. Hic certe alia erit hominis rationalis ad actiones qualeſcunque nati, nec ſuperfluo victu ſaburrati conſideratio: Alia exanguis alicujus torpidæ & irrationalis beſtiolæ, ſcintilla caloris afflatæ, & multo frigido glutinoſoque humore perfuſæ inſpectio. Hujuſmodi chamæleon eſt, qui à me alias irritatus varie, admota etiam ardente candela ipſius oculis & roſtro, vix quicquam dimovebatur vivus. Ut quidem in frigido corpore tantam humoris craſſi & tenacis abundantiam nonnunquam coacervari, quem non niſi longiori tempore devoret calor inſitus, dono: Non tamen conſtitutione tali mortalium corpora quis mihi facile oſtendet, quæ multorum annorum jejunia ſuſtinuêre, qualia ab authoribus prædicantur nonnulla, quos potius aliorum relatu, quam oculata veritatis animadverſione, illa tradidiſſe, dubitare nolo. *Chamæleon.*

§ 12. Interea tamen nec Hippocrati hic ſubſcribendum ſentio, qui hebdomada homini letalem inediam preſcribit: Niſi forte ad excuſationem illius adducatur diverſa Græcorum à noſtratibus conſtitutio. Atqui Plinius non utique ſeptimo letalem eſſe ſcribit, quum & ultra diem undecimum plerique duraverint. Ego profecto (quod citra ullam fateor jactantiam) illæſe dies quatuor ab omni *Lib. de carnibus.* *Lib. 11. cap. 54.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cibo & potu ſanus vixi: at frequentius lotium reddere oportuit, quod inedia redditur acrius. Potuiſſem & longius ferre jejunium, niſi quid gravius mihi ex continuis vigiliis fuiſſem veritus. Frater meus Arnoldus ad octiduum pertulit innoxiè, ſumpta exigua carnis cidoniorum buccella. Familiaria ejuſmodi exempla poſſem adducere plura. Talis profectò abſtinentia inordinatorum affectuum coercendorum efficax frenum, ſubminiſtrans & peculiarem ardentioribus precibus virtutem. Hoc modo Sara Raguelis filia, Heſther item alloquutura regem Aſſuerum, cum ancillis & Iudæis, tribus diebus & noctibus nec manducarunt nec biberunt: quemadmodum & Ninivitæ, intellecto à Iona ſui exitii nuncio, ad preces continuo jejunio confugiunt reſipiſcuntque.

Tobiæ 3. Heſt. 3. Ionæ 3.

§ 13. Ut porrò illud impoſturarum genus omnium oculis clarius appareat, hiſtoriam cœptam proſequar, fictitia inde jejunia aliquot enarraturus. Uſuræ ergo amplioris faciendæ, uti opinor, gratia, in Aprili proximo, vitricus & mater una cum ſua Barbara atque ejus ſorore Elſa duobus annis ætate majori, acceptis à Magiſtratu Unnenſi literis in eundem uſum ad illuſtriſſimum noſtrum Principem commendatitiis, ex Marcæ Comitatu Cliviam verſus iter ingrediuntur, ubi tunc temporis cum aula Princeps ſubſiſtebat: cui libellus ab illis ſupplex exhibebatur, quo facti teſtimonium, ipſius Clementiæ ſigillo communitum, nimirum puellam hanc toto anno & menſe integro ab omni cibo & potu abſtinuiſſe, nec alvo excrementa depoſuiſſe, uti nec veſicam ab urina levaſſe, ſuppliciter rogabatur. Interim ſolito honore excepta, mira celebratur obſervantia à cunctis tam ſpectatæ nobilitatis, eruditionis ac prudentiæ hominibus, quàm etiam obſcuro plebeioque loco natis. In itinere quilibet rei novitate illectus accurrebat, muneribus quoque non illiberaliter oblatis, datis acceptiſque.

Ficti & detecti jejunii enarratio.

§ 14. Iam ſane hoc loco ab hominum oculis faſcinum abſtergi voluit ille unicus omnis veritatis author benigniſſimus Deus noſter, qui ad certum tempus quandoque ad ejuſmodi præſtigias connivet ob noſtram incredulitatem, vel ut nos puniat, caſtiget aut probet. Oblata mihi palam commonſtrandæ hujus fraudis occaſione, quum familiam Cliviæ alam, apud Clementiſſimum noſtrum Principem inſto ſuppliciter, ut illa meo examini aliquot dies in meis ædibus, ipſius Clementiæ decreto committeretur. Quid fit? Annuit Princeps. Accerſita denuò à me, amicè habetur contrectatur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

turque: crepundia ad hæc offero, ut eam mihi benevolentia conciliarem: dehinc moraturam apud me tres ſeptimanas ex Principis juſſu, propono. Hic mira oratione modeſtiam, ſanctimoniam quietamque indolem prædicat vitricus: ſuadetque eam ſuæ libertati relinquendam, nec ullo modo turbandam: alioqui tam acerbis querelis, ejulatibus & lachrymis domum commoturam, ut longiſſimè ad aliquot etiam milliaria ſublatam optarem: propterea & Elſa ſoror ſenior ei ſemper fuiſſet admiſſa ſocia, ſiquando ad veritatis inveſtigationem, Conſulis Unnenſis & quorundam aliorum fidei traderetur. Me ſuaviter & benignè acturum cum ea, nec opus fore ſororis præſentia aut ſocietate reſpondit: quum verò conſtantius urgeret alter, eo ſimul cum Barbara poſtridie Unnam remittendos ſimulanter dixi, ne illam in aliquot dierum jejunii tolerantiam prius ſaburrarent, quam in meam fidem domi reciperetur. Elſam permitti comitem, diligentiorique obſervatione utrique attendi jubet Princeps. Poſtridie ſimul omnes inopinato ad meum domicilium revoco, quaſi dimiſſurus: adeſt & Princeps: commonſtro faciem, manus & pedes: ventrem denudo, qui contractior apparuit. Dolum ſubeſſe incunctanter ex venuſto faciei plenioris rubore, illuſtriſſimus etiam Princeps ſuſpicabatur. Meæ hinc fidei totum creditur negotium. Parentes accepto à Principe viatico, protinus Unnam reverti, & poſt tres ſeptimanas repetere filias volui. Seriò rem actum iri oculatiuſque ſubverita, meo quidem judicio, mater, lachrymas profundit largas, abit tamen.

§ 15. Ad primum progredior actum, inſtructis prius domeſticis, quo ad omnia connivere, nihilque in utraque puella obſervare viderentur: libertatem per univerſam domum ſuſque deque vagandi & in hortum excurrendi permitto: nec diu moratus, conſcenſo equo ægrotum longius viſito, redeoque hora veſpertina. In hac licentia hilares puellæ, optimè ſecum agi, cæcutire meos, & hunc fabulæ actum ſe pulchrè peracturas, quemadmodum aliquoties antea, in animum inducebant. Interea quoquo ſe verterent, & quicquid tractarent, à meis velut aliud agentibus gnaviter & dextrè, ſimulatè tamen, advertebatur. Prandium ſumit Elſa cum meis familiaribus: eo finito, conjunx mea altera Henrica, mulier pia ac mirè cordata, ſe inſomnem peregiſſe noctem,

& eapropter ſibi in culina ſedenti dormiendum nonnihil eſſe ſimulat, velata facie raræ texturæ tela, per quam contueri quicquid ageretur, poſſet.

§ 16. Quid multis? Barbara dormire uxorem rata, ingens poculum cum generoſa cereviſia forte ibi repoſitum arripit, liberaliterque bibit. Repente tela abjecta conjunx eam intuetur ſilens. Sic poculo Elſæ clam tradito, Barbara abit pudore nonnihil ſuffuſa: Id tamen ab uxore non fuiſſe viſum, quod nihil dixiſſet, confiſa. Non multo poſt Elſæ pomum donat ancilla, cujus portionem illa Barbaræ ſeorſum inſinuat, quam poſtea ab hac comedi occulte, ſpectarunt mei domeſtici: Inde & ſtantem apud puteum urinæ tantum reddere obſervavit famula, ut ſi quando aſſideret foco, lotii fœtorem expiraret veſtis: Nec longe poſt in hortum expatiata, durum alvo depoſuiſſe excrementum, per feneſtram à meis viſum. Hic primi diei actus. Veſperi domum reverſus, myſterium ſanctimoniæ hujus puellæ revelatum gaudeo, interim dextre adhuc diſſimulandum ſuadens. Callida etenim erat puella, & ob ficti jejunii confidentiam audacula nimis, quam familiam meam inſimulare palam mendacii, puduiſſet minime.

§ 17. Poſtero die à famulo per tabulati culinarii rimam, facto prandio, quid rerum Barbara ageret, animadvertitur. Ipſa circumquaque converſo oculo, atque omnia eſſe ſecura arbitrata, in idem rurſus poculum manus conjicit, cereviſiæque potentioris hauſtus liberaliores ingurgitat.

§ 18. Tertio die ſimiliter conſpecta, obicem penarii paulo altiorem ſcipione ad greſſum parato amovet, & panis ſecalini purioris comedit partem, inde & cereviſiam denuo largius potat. Hinc & integrum panem magnitudine pugni in ampliores recondit loculos, quos & inter femora ſub veſte continuo abſtruſit. Sic à fame nonnihil recreata, ad ancillam prodit læta. At quum me inſcio, ancillæ rem aperuiſſet miniſter, illa confeſtim commutandos ſuos cum Barbaræ loculis proponit: Qua tergiverſante, manum injicit violentam famula, panemque è loculis extrahit. Pro ſorore illum conſervari, mox fingit ipſa, cui victus abunde ſemper fuerat ſuppeditatus. Hic ejulatus multus. Uxor detegit, quid ab ipſa, famulo, & ancilla tribus diebus fuiſſet oculis conſpectum: Negat omnia. Quid facias? Accedens ego, ſilentium impero, Barbaramque bono animo eſſe jubeo, aliatum via procedendum ratus.

Pena-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Penarium panariumque omnino occludi, pocula ſemoveri, & omnem commeatui aditum reſcindi mando. Sic die ſequenti è lecto hora pomeridiana ſurgens, nihilque alimoniæ dolo conſecuta, facie uſqueadeo collapſa & lingua arida in hortum venit, ut ægrotam eſſe dixiſſes. Hic dies, qui poſtremus Aprilis, jejunio illi ſacer erat.

§ 19. Poſtridie cum mea conjuge & famulo in noſtrum expatiaturus prædium, commiſeratione affectus, rurſus cereviſiæ integræ cantharum conſueto reponi loco jubeo, nec longe panem butyro illitum, coctos item piſces relinqui: Ad tabulati culinarii, cujus paulo ante memini, foramen nepote inſidiis collocato. Cuncta jam fore libera exiſtimans Barbara (quod famula hinc inde domi, quæ ſui eſſent miniſterii, tractaret, hocque ſtudii ſemper etiam Elſæ cumprimis incumberet, ut circumquaque loca prius viciniora occultioraque luſtraret, quam genium nutrimento recreare tentaret ſoror,) poſitum panem tam butyro impinguatum quam ſiccum vorat cum piſciculo integro & majoris piſcis portione, ingens adhæc cereviſiæ poculum ter repetito tractu fere exhaurit. Sic cuticula probe curata, jejunium continuo adhuc ſimulare pergit.

§ 20. Quum rurſus eam ſequentibus potare diebus, per conſuetam ſpectaret rimam miniſter: Heu Barbara, tibi benedicat Deus, acclamat eveſtigio. Deſcendentem inde famulum rogat, quid dixiſſet? Tibi bene precatus ſum inter bibendum, inquit. Me bibiſſe, mentiris, reſpondit illa. Tantæ erat impudentiæ & inſolentiæ, ut à mea familia toleraretur difficulter. Quicquid etenim alicubi multa inveſtigatione furtim conſequeretur eſui commodum, cujuſmodi erant ſecundarum menſarum & conviviorum ſolennium confectiones ex ſaccharo apparatæ, avellanæ, artocrearum cruſtæ, idque genus reliqua, ſeorſum abliguriebat.

§ 21. Cum uxore igitur extremæ hujus pertinaciæ & impudentiſſimi mendacii pertæſa ſtatuo, poſt tam frequentes conſpicuoſque fabulæ actus, ad cataſtrophen ſerio progrediendum. Quare clauſtris penum omnem ſumma induſtria ſecludi mando, ut ad jejunii veram obſervationem nihil eſſet reliqui: Oblata tamen comedendi bibendique libertate, ſi quando poſceret. Ab unius diei jejunio, hora matutina, à conjuge mea audiuntur occultæ querelæ, diſceptationes & jurgia inter puellas. Barbara ſibi nihil à

ſorore victus ſuppeditari occultè, quemadmodum apud alios, quorum inquiſitioni antea itidem fuiſſet commiſsa, fidelem ſuam navaſset operam, expoſtulat: ſe contrà nimis curioſè obſervari, queritur Elſa (quæ ob officium ſorori ejuſmodi cibatione occulta præſtitum Abacuc nobis nuncupabatur, quòd Danieli cibum aſportaſset vates ille) ſororem lacrymabunda orans, ut victu palàm *Dan.* 14. frueretur, alioqui vitrico, matri, ipſiſque periculum creatum iri.

§ 22. Controverſiam accedens uxor dirimit, exprobrato Barbaræ commento & impoſtura, ſingulos tam protaſios quàm epitaſios comœdiæ actus, & quicquid à ſe, famulo & ancilla viſum fuiſset aliquoties, explicitè demonſtrans: inde ut ab hujuſmodi dolo, mendaciis & præſtigiis porro ſe contineret, piè ac ſollicitè hortatur: alioqui Deum juſtum tanti ſceleris fore ultorem minitata, & Principem natura certè clementiſſimum, de parentibus flagitii conſciis, atque adeò ipſis, dignum meritò ſumpturum ſupplicium. Docet, Barbaram hactenus à dæmone mendaciorum patre fuiſse agitatam: commenticium illam finxiſse angelum, à quo ſæpenumerò confirmaretut eſculo, ut ajebat: talem in mea domo nullum ſortiri locum, at longius exulare potius à mei domicilii limitibus: reſipiſcentiæ horam adeſse, delictum ætati remiſsum iri, pro parentibus & ipſis apud optimum Principem interceſsurum fide bona maritum: ſi vero præfractius in flagitio multis documentis cognito perduraret, Principem & qui à conſiliis ſunt, citius nobis credituros, quorum cognitioni cauſa univerſa fuiſset commiſsa, quàm dubiæ lubricæque fidei puellis, ex guſtato ante biduum ceraſorum condito, quòd tantopere ſe cruciari finxiſset, hoc genus dæmonii haud dubiè profligaturum fuiſse maritum, ſi adfuiſset.

§ 23. Hac admonitione finita, diſcedit conjunx. Res interea in deliberationem vocatur à puellis: inde lac requirendum ſumendumque convenitur, quaſi ſolidiora ventriculus non toleraret. Offertur medius cantharus, duarum videlicet librarum medicarum quantitas, quem ſine noxa exhaurit: poſtridie integer cantharus intrito pane tritico abſumitur, uti & reliquis diebus, quibus & halecem & alia voravit.

§ 24. Hæc omnia licet à meis palam ſuppeditarentur, ſeorſum tamen comedit: tam difficulter à furtivi victus ſumptione ſolita abduci potuit, donec porro cibum omnem ſubminiſtrari ſerio vetarem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tarem, niſi quem in publica menſa cum reliqua familia palam in cunctorum conſpectu ederet. Hic etſi nonnihil etiamnum tergiverſaretur, & me abſente coram aliis comedere detrectarit: Id quod hactenus in occulto fecerat, domum reverſus, publice fieri volo. Proinde cum illa ſtrenue ago præter morem: Fucum & impoſturam exprobro: Me ex ædibus illam ejecturum, nec apud illuſtriſſimum Principem pro delicto interceſſurum minitatus. Ad hanc cantilenam incunctanter menſam accedens, quibuſcunque cibis una cum meis familiaribus in omnium conſpectu veſcebatur citra noxam, quemadmodum & reliquis quibus apud me adhuc morabatur, diebus. Elſa quoque uxori clam fatebatur, ſe frequentius vapulaſſe, quod quum parentes mercium quarumcunque eſſent inſtitores, portioneſque liborum & rerum eſui gratarum frequentius deſiderarentur, ſibi imputaretur: Licet illa furtim abliguriiſſet in alimentum Barbara.

§ 25. Quum vero hic dolus apud me detectus eſſet, qui veritatis adyta aperire ſtudio & neminem lædere, Clementiſſimæ Principi ſupplicio, ne quid acerbius in Barbaram, Elſam & parentes ſtatueret, quod illæ eſſent juvenculæ, quibus publica punitio, ſcortationis in poſterum occaſionem, vel gravius perditionis damnum dare poſſet: Vitricum adhæc excuſaſsent illæ, uti impoſturæ ignarum: Erga matrem vero, velut fœminam, exornaret clementia principem. Tametſi autem ob ſceleris magnitudinem variæ agitarentur ſententiæ, & quidem pœnam arbitrariam merita fuiſset mater cum filiabus: Connatæ tamen ſuæ commiſerationis argumentum hic quoque oſtendit Clementiſſimus noſter Princeps, remiſsoque flagitio ſuis ſumptibus illas Unnam relegari juſſit, traditis ad magiſtratum literis, quibus cum illo expoſtulat ſerio, quod tam ſtupide ſibi à puella ſiviſſet illudi: Monetque, ut in poſterum majori prudentia caveret, puellaſque curaret vigilantius in Dei timore inſtitui educarique: Et quicquid de Barbaræ abſtinentia antea fuiſſet typis evulgatum Latine & Germanice, conquiſitum ſtudioſe collatumque, palam in foro combureretur. Hoc edicto munitæ juvenculæ à meis avehuntur ædibus, 13 Maii, anno 1574. Hæc læta comœdiæ hujus cataſtrophe.

§ 26. Unnam reverſa Barbara, pelle & ingenio non prorſus mutato, cunctis perſuadet, ſe quidem antea jejunium tam multis pertuliſse menſibus, ſed à doctoris Wieri efficacibus potionibus

bus reſtitutam, ut jam per Dei gratiam appeteret commederetque: Se etiam ſine ullo ſcipionum adminiculo, greſſu, incedere firmiſſimo ex inunctionibus præſtantiſſimis per eundem Wierum adhibitis.

§ 27. Hic profecto prætermittendum erat minime, quod á curatione Generoſi Comitis à Niuwenar, &c. Adolphi, ejuſdemque pietatis eximiæ conjugis Walburgæ, domum reverſus, ubi Barbaram lac petiiſſe potaſſeque intellexiſſem, in mandatis mihi ab illuſtriſſimo Principe datum eſſe, puellis perſuadeo, ut dorſum Barbaræ conſueto meo inungerem linimento, quo in noſodochiis &

Viva BARBARÆ *unnenſis puellæ 10 annorum effigies.*

alibi claudi mutilique illiti, ſuis mox abjectis ſuſtentaculis, libere ſine ullo fulcimento abire ſolent. Ad hanc illinitionem annuit Bar-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Barbara: Itaque poſtridie bis ſoror Elſa illam fecibus olei vulgaris, cui ob fragantiam olei ſpicæ guttam admiſcueram, inungit: Quæ poſtero die ſcipionibus neglectis proſilit, perque civitatem hinc inde currit, quaſi à me reſtituta, & hoc nomine ſibi pulchra. Hoc modo voluntarios claudos mutiloſque ſanare novi.

§ 28. Prius vero quam ſimilium impoſturarum explicare catalogum pergam, memorabilem veri jejunii hiſtoriam, cujus antea memini, adjunctis breviter quibuſdam aliis, interſerere viſum fuit: Ut exemplorum analogia in hoc argumenti genere, quilibet mentis non omnino præfractæ, nec præjudicio ſcriptorum effaſcinatus, promptior in noſtram poſſit tranſire ſententiam.

§ 29. Henricus ab Haſſelt, natus quidem Haſſeldæ, at in Norwegiæ oppido Berga degens, eximiæ pietatis vir, tunc inculpati cœlibatus, tam erga pauperes profuſus, ut quum in divendendis pannis ſuam exerceret mercaturam, multo libentius pannum integrum aperuerit, ſecueritque gratis, ut nudi pauperes veſtirentur, quam ut cum fœnore aliis divenderet. Quum autem religio Romana commutaretur, tranſiretque in Saxonicam, & Norwegiæ incolas crapulæ nimium mancipatos cerneret hic Henricus, nec ſuæ functioni hic reſpondere eccleſiarum miniſtros intelligeret, à quibus in concionibus palam audiebatur, jejunio imitandum & Moſén & Heliam, videlicet quadraginta dierum abſtinentia: At Deum nunc tam diutini jejunii tolerantiam in hominibus minime operari. Hic Henricus, uti omnis vitæ diſſolutioris, & potiſſimum crapulæ juratus hoſtis, ſe concionatoribus quaſi Deo honorem derogantibus, & potentiam ejuſdem extenuantibus nimis, oppoſuit, reipſa teſtatum volens, omnipotentiam ejus nequaquam imminutam aut conciſam, ſed parem nunc & in ævum, quemadmodum ab initio, perdurare. In nomine itaque Domini, ad ejuſdem gloriam, gratia ipſius fretus, jejunium tentat: in quo ubi triduum perſtitiſſet, tantum non fame opprimitur. Quare panis triticei buccam & liquoris hauſtum ubi ſumpſiſſet, utroque in ipſo æſophago ſive gula ſenſibiliter permanente, dies inde quadraginta & totidem noctes abſque ullius cibi & potus uſu perſeveravit. *Henrici ab Haſſelt jejunium 40. dierum.*

§ 30. Exacto autem hoc tempore, illam panis & potus antea aſſumpti portionem crudam rurſus per os rejecit. Cæterum ex tam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

diutina abſtinentia mire fuerunt vires labefactatæ, ut lacte refocillari corpus oportuerit. Detecto hoc miraculo, ab illius provinciæ gubernatore regio accitus, num tot dies ſine ullius alimenti ſubſidio vixiſſet, rogatur: Huic veritatem confeſſo adhuc non credens, rem novo experimento confirmari mavult gubernator. Quapropter Henricum cubiculo incluſum, dies quadraginta aſſervari jubet vigilanter abſque ullo victu: qui conſtanter hoc tulit ſine noxa, læſione virium minore quam antea. Nihil hic ſibi aut propriis tribuebat viribus: Sed quicquid id eſſet, ſoli Deo acceptum ferebat, cujus ſolius hoc erat opus, potentia & honor. Ob hanc raram & pluſquam humanam abſtinentiam, atque etiam vitæ innocentiam, Numen Norwegicum à multis nuncupabatur. Nulli erat addictus ſectæ. Negociorum vero ſuorum cauſa profectus Bruxellam in Brabantiam, ob hæreſios ſuſpicionem ex debitoris ſui accuſatione captus, in carcere denuo continentur vivit jejunatque. Inde lata mortis ſententia, ut ſcilicet combureretur vivus (confeſſione tamen populo, præter morem non prælecta) hic intrepide ſine ulla faciei immutatione, ſupplicii locum petit: Ubi catena alligatus palo, faſcibus circumcirca horribili aſpectu incenſis, putabatur circum palum velut in theatro ad extremum halitum diſcurſurus. Sed quid fit? In genua provolutus, oculis in cœlum levatis, ferventer ſuas ad Deum fundit preces: Hinc ſurgens, in ipſas progreditur forti animo ſine ullius tremoris indicio flammas, in eiſdemque ſe demittit tam ſedate, ut ab ipſo moveri membrum vel articulum, dum flammis crudeliſſime devoratur, viderit nemo. Ex oſſibus reliquiæ inventæ nullæ, & ſupplicii locus à multis religioſe habitus. Schorio Brabantiæ præſide id contigit circa annum milleſimum quadrageſimum quintum. Ex ore digniſſimorum fide virorum, qui Henrico conjunctius uſi fuere, hæc refero.

Numen Norwegicum.

Canonici Leodienſis jejunium.

§ 31. Canonicus quidam Leodienſis haud ita pridem dierum totidem continuum jejunium experiti conatus, ubi ad decimumſeptimum perveniſſet diem, tantam omnium virium ſenſit jacturam, ut niſi incunctanter reſtaurante victu fuiſſet ſubventum, haud dubie interiiſſet.

Nicolaa Bucholdianæ abſtinentia.

§ 32. Puella quædam Nicolaa nomine, Bucholdiæ in Monaſterienſi provincia degens, conſcientiæ morbo ita divinitus affecta,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ćta, ut hominum averſaretur conſpectum, à matre cædebatur, quod egredi recuſaret. Proinde ait: Me Deus percuſſit: Si mater adhæc me verberare pergat, quid tum factura ſum? Inſomnis diu permanſit, nec octodecim ſeptimanis aliud guſtavit quam pauca poma toſta, ptiſanæ vero cremorem bibit. Siquis inopinato accedens, ei loqueretur, nihil reſpondebat. Tanta erat macies, ut cervicis ſpina pelle ſolum tecta conſpiceretur. Ex commiſeratione tandem divina, animi tranquillitatem aſſecuta, paulatim convaluit, Deum timens & mire modeſta, qualis adhuc jam permanet ſuperſtes.

§ 33. Nec prætermittendum hic ſilentio, quendam in thoro conjugali apud uxorem ab Hungaro nobili deprehenſum, & in carcerem eapropter conjectum, ut fame enecaretur. Quo autem pœnæ citiorem reus conſequeretur finem, gallina toſta per oſtium ſubinde ad ipſius demittebatur nares, ut ejuſdem odore allectus, appetitu incitaretur majori: Re ipſa vero rurſus deſtitutus, acerbiores daret pœnas, non ſecus ac *Ieiunium ſex dierum coactum.*

Tantalus à labris ſitientes appetit aquas:

atque eo cruciatu velocius interiret. Hanc ſupplicii formam quum ſex perpeſſus fuiſſet dies, ſeptimo inquiſitione facta, deprehenſus fuit ſuperiorem brachiorum ſuorum portionem exediſſe.

§ 34. Ad commentitia redeo jejunia. Tempore Maximiliani Imperatoris, anno milleſimo quingenteſimo decimo, puella quædam Auguſtæ ſimulato jejunio, quaſi nullo veſceretur cibo, ſed divinitus ſuſtineretur, non modo quoſcunque etiam prudentes viros, verum etiam ipſum Cæſarem fefellit, ſanctimoniæ inſignis opinione famoſa & celebris, ut etiam in templo peculiaris illi ſedes ſecluſa extrueretur, & manibus portaretur. Qui confecta, quæ vocant, ſeorſum illi ſubminiſtraret, quendam habuit: Et ſi quando eſſet exquirenda veritas, ſe confectis roborantibus in veſtimentis tam induſtrie reconditis antea muniebat, ut ad tres vel quatuor ſeptimanas corpori ſuſtinendo illa ſufficerent. Tandem eſſe proditam ab emiſſis ſtercoribus, quæ nulla ſubſequi, ubi nihil aſſumitur alimenti, nemo non novit, quidam aſſerunt: Alii à Duciſſa ipſius dolum clam per rimam obſervatum, fuiſſe dete- *Sebaſt. Franc. in Chron.*

 ctum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ctum putant. Sunt qui dicant, fuiſſe ſcortum, & vix cum amaſio ſubmerſionis pœnam fuga prævertiſſe.

Margareta in Roed jejunium.

§ 35. Huc referendam ſentio hiſtoriam de puella quadam nomine Margarita in villa Roed prope Spiram commorante, circa annum 1542. ob jejunium pluſquam biennale celebri, ejuſdem fere cum noſtra Barbara ætatis: Quam prius omnem averſatam cibum, poſtea & potum ſcribunt, nec tum urinam reddediſſe. Quanquam vero Regis Ferdinandi juſſu circiter dies duodecim fuiſſet obſervata: Fucum tamen latuiſſe, teſtimonio mihi erunt, quæ ſequuntur documenta. Primum, quod circa ætatis annum decimum inchoarit abſtinentiam, atque in decimum tertium continuo perſeveraſſe narretur, pro ea ætate tamen, ſtatura & habitudine juſta, & pro ruſtica, vultu non illiberali, potiſſimum poſt diutinum capitis & ventris dolorem, qui corpus & vires magis conſumere debuit, & remorari inde juſtum ſtaturæ incrementum, & faciei venuſtatem. Hæc profecto nequaquam cohærere, ſupra ex Hippocrate demonſtravi. Qui enim creſcunt, calidi innati habent plurimum: Plurimo igitur indigent nutrimento, corpus alioqui conſumitur. Humidum ſiquidem nativum ab edaci calore exhauritur perditurque, niſi is effrenis coerceatur adjuncto familiari. Hinc omnium minime jejunium ſuſtinent ejuſcemodi ætatis pueri.

Aphor. 14. lib. 1.

Aphor. 13. lib. 1. vide ſupra.

Tueri difficulter jejunium ferunt.

§ 36. Pro caloris etenim modo alimentorem proportio & quantitas, nullo alio quam natura monſtrante, conſtituitur. Secundo habet hiſtoria, è naribus & oculis copioſe (cum interdum fleret) humores profluxiſſe. Quod omnino fieri nequit: Ubi etenim nullum alimentum, nulla materia, ibi neceſſario nulla conſequuntur excrementa, qualia habeo narium mucum & oculorum lachrymas. Eodem pertinet & tertium argumentum, quod toto corpore ſcabie & puſtulis phlegmaticis laboraſſe ſcribatur. Et hoc malum excrementitium eſt, in quo corpus paulatim magis abſumitur: Originemque ducit ex pituita ſalſa, craſſa ac lenta, aut etiam bile atra, Galeno teſte. Quomodo autem ejuſmodi ſordes ex corpore expelli queunt continuo, ſi earundem deſit fomes ex aſſumpto alimento? Quinimo ex Hippocratis noſtri ſententia, conteſtante & ipſa experientia, morbi quicunque ulcera ſunt, & ſuper reliquum corpus eminent, eos ſimul cum medicamentis,

Lib. 2. de ſympt. cauſis, cap. 10.

De locis in homine.

7 Aphor. 60.

mentis, etiam fame curare oportet: Siquidem fames exiccat, ulcera autem exiccatione egent. Accedit quarto, quod eam ſomnum cœpiſſe naturalem & quietum addatur. Nec hoc fieri potuiſſe, ut citra cerebri ex aſſumpto alimento irrorationem, talis conſequeretnr ſomnus, mecum aſſerent cuncti naturalium rerum periti, qui ex benigno alimenti vapore ad caput delato, & à cerebri temperie condenſato, ſomnum gigni naturalem ſentiunt. Si itaque oculatius illa fuiſſet obſervata, aut in ipſam vigilantius inquiſitum, quin impoſtura fuiſſet manifeſtata, dubitare nolo. Nec deſunt, qui in veſtimenti fimbriis libum ad famem tollendam dextre conſutum, fuiſſe viſum, dicant.

§ 37. Celebratur ſimiliter puella quædam annos nata duodecim, quæ in Tullienſis territorii ulla Commerciaco, tempore Lotharii Imperatoris circa annum 822. poſt ſacram communionem in Paſchali ſolennitate à ſacerdote ſuſceptam, primum per decem menſes à pane, deinde ab omni cibo & potu per triennium abſtinuiſſe narratur. Idem hic reſponſum volo, quod in proximis jejuniis commentitiis: quemadmodum & ad illud non abſimile, quod Pogius Florentinus Romæ, ſub Nicolao octavo pontifice in Gallo quodam ſacerdote accidiſſe refert.

Puella 12. annorum jejunium.

§ 38. Hoc argumentum, ſraudulentæ abſtinentiæ exemplo, raraque impoſtura memoratu digniſſima exornare volui, ne tam facilè poſthac omni credatur ſpiritui, nec prodigioſarum rerum narrationibus tam pronæ ſemper offerantur aures. Circa annum 1546. Eſlingæ in ducatu Wirtenburgico puella nomine Margareta, Ioannis Ulmeri filia, ex gravi morbo & vehementioribus ventris cruciatibus adeo ſe intumuiſſe finxit, ut ventris moles univerſam faciem obtegere, ac in circumferentia decem palmas excedere, à multis viſa ſit. Diverſi autem generis animalia ſe querebatur alere ſuo ſanguine in ventre, cum tamen ſe nec comedere, nec bibere quicquam, ſed tantum pharmacopolarum confectis & fructuum odoribus interdum recreari aſſereret. Ab iis qui lecto adſtabant, auditæ ſunt multiplicium animantium voces, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anſerum ſtrepitus, latratus canum, ovium balatus, porcorum grunnitus, ac quod admirabilius eſt, boum mugitus hinnituſque equorum, atque animalium multorum homines magnitudine ſuperantium clamores: à quorum

Margareta Eſlingenſis impoſtura.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

motionibus vexationibuſque intolerabilibus mirum in modum ſe torqueri, dolenter referebat. Eduxit admirandæ magnitudinis vermes atque ſerpentes ex latere circiter centum quinquaginta, ut miraculo fidem faceret.

§. 39. Rei igitur inauditæ rumor quum non modo per urbem & loca vicina, ſed etiam per totam fere Germaniam increbuiſſet, ab exteris quotidie confluentibus ob prodigium, & commiſeratione affectis tanta virginis mole conſpecta, amplis frequentibuſque eſt ditata muneribus. Conſilium à medicis & chirurgis quæſitum: Ad eam quoque Caroli quinti Imperatoris & Ferdinandi Rom. regis medici cum aliquot nobilibus acceſſere, qui tamen nihil deprehendere fuci potuere. Verum ubi jam circiter quadriennium hujus tragœdiæ ſpectaculum duraſſet, ac dolores intendi indies viderentur, magiſtratus (num commiſeratione, an ſiniſtra ſuſpicione motus, me latet) accitis puellæ parentibus ſciſcitatur, num ex medicorum conſilio filiam ſectione ventris à tam diris cruciatibus liberari cuperent? Cui pater vir bonus ac innocens reſpondit, filium divinæ bonitati & legitimis medicorum remediis committendam. At omnibus modis reſtitit mater mali conſcia, divinam ultionem illi minitata, ſi filia adhuc juvencula enecaretur. Ad quam etiam miſſi, qui admonerent, eam ſæpenumero medicorum deſideraſſe operam: Hos nunc adeſſe, ut morbi inclementiam quibuſcunque modis auſpicio divino, aut tollerent, aut certe lenirent. Verum illa à matre inſtituta, reſpondit, ſe morbum & crucem à Deo ſibi impoſitam, ex divina gratia pari conſtantia citra ullam medicorum opem laturam, qua jam quadriennium fortiter pertuliſſet.

§ 40. Cæterum magiſtratus, accepta patris reſponſione, Doctori medico & tribus chirurgis cum obſtetrice, ut puellæ ventrem ſectione tentent examinentque, ſerio mandat. Quare hi dicto obſecuti, cubiculumque ingreſſi, puellæ tumidæ faſciiſque linteis ligatæ, ac clamanti, detraxere tegmina: Ferroque adhibito, ventrem miro artificio fabricatum cum variis arcubus, quibus ventris rotunditas conſervabatur, & pulvinaribus ac reliqua levi materia ſuffultum deprehenderunt. Hoc per obſtetricem detracto, apparuit puella omnino nuda, corpore optime

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

optime compacto, & ſupra modum formoſo. Fraude cognita, parentes & filia cum aliis doli conſciis (quibuſcum noctu comeſſatum erat, ac munera ab exteris oblata, egregie dilapidata) in carcerem ducti, quæſtionibus ſubditi ſunt. Venter in prætorium ad rei memoriam delatus, aſſervatur. Mater adveritatis confeſſionem torturis adacta, inſtinctu Sathanæ & auxilio, quicquid id eſſet doli, ſe annos quatuor conſtruxiſſe cauſa lucri, faſſa eſt. Condemnata igitur, fracto prius collo, palam eſt flammis abſumpta: Filia autem, perforatis prius ignito ferro genis, muro incluſa, ad perpetuos damnata carceres: Pater, qui ſe ab uxore & filia ad illum diem, quo flagitium manifeſtaretur, deceptum fuiſſe, ſancte affirmabat, libere dimiſſus, quemadmodum & ex reliquis captivis plerique inſontes inventi: Alii vero pro delicti gravitate puniti.

§ 41. Huc non immerito accedat id quod de quadam virgine Anglicana refertur, quæ ob continui jejunii famam, numinis loco habita obſervataque eſt, ut Angli non alio nomine illam nuncuparint, quam *Holi met de Kent*, hoc eſt, ſacram virginem Cantuarienſem. Hæc ſiquando cibanda eſſet, ante ſummum altare in templo provoluta in genua, panem miſſalem ex alto quaſi cœlitus deſcendentem ad ipſius os in alimoniam ſumebat, aliis in templi parte poſtica miraculum religione ſingulari, imo ad ſtuporem ſpectantibus. Hac ſola ſpirituali eſca ſuſtentari ſe, & bona frui valetudine, citra ullius victus acceſſionem, gloriabatur: Interim & inſignem quoque vitæ innocentiam ſanctitatemque præ ſe ferebat, ut tam à Rege & regni primoribus, quam ab aliis cujuſvis ordinis hominibus religioſe viſitaretur. Nec exigui temporis, actus hujus fuit epitaſis. At quid fit? Quemadmodum juſtiſſimus Deus ad quarumcunque illuſionum ſacrarum præſtigias non perpetuo connivere ſolet, ſic tandem & huic fabulæ cataſtrophem ſtatuit.

Anglicanæ virginis jejunium commentitium.

§ 42. Quapropter ſiniſtra ſuſpicione Regi injecta, ex ejuſdem mandato in illam inquiritur. Legati regii monaſterium, ubi illa tunc temporis morabatur, ingreſſi, religionis ergo eo perveniſſe putabantur. Verum ab iis ſecluſa mox, cuſtoditaque, famem ne triduum quidem perpeti valuit: Sed quæ infirma eſt muliercularum conditio, dolum haud difficulter eſt confeſſa:

Panem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Panem nimerum meſſalem per fornicem templi demiſſum, capillis fœminarum tenuiſſimis alligatum, eoſque non potuiſſe obſervari ab iis qui longinque panem ſpectabant: Adhæc, ſe interea ſemper laute ſeorſum vixiſſe cum abbatibus ad quos divertebat, quibus etiam familiarius, conjunctius, vel potius carnalius fruebatur. Circiter tres etenim fuere (niſi memoria fallar, vel is falſus fuerit, qui rem vere geſtam retulit) in diverſis cænobiis, ac in unoquoque menſes aliquot hiſce ludibriis dementabat illa quoſcunque. Tandem dira morte pœnas dedit, veluti & abbates, ac monaſteria diruta.

Venetianæ vetulæ abſtinentia.

§ 43. Hic locum meretur quoque famoſa quædam vetula, quæ ut peculiari angelicæ ſanctitatis opinione Perfectionis Regulam recenter inſtitutam confirmaret Venetiis, duo ſibi ampla comparavit ejuſdem formæ volumina: Quorum alterum Bibliorum erat, alterum ciſtula clauſulis velut liber adornata, quam depreſſis lagunculis vino malvatico plenis, tum & martiis panibus ab ipſa ex caponum perdicumque pulpamentis, ſaccharo & amigdalis rite apparatis, infarciebat. Hiſce duobus libris pulchre inſtructa, in cellulam ſe recipiebat abdebatque, religioſam ſcilicet agens vitam plerunque dies quinque aut ſex contemplatione varia, & alteris illis Bibliis vigilanter lectitandis, donec quicquid in iis deliteſceret myſterii evacuaſſet: Nec ſane interea temporis quicquam aliud cibi aut potus guſtabat. O dignum memoria miraculum, ô myſtica abſtinentia. Quid tandem? In hoc religionis arcanæ exercitio perdurat, donec myſterio revelato, multiſque inventis literis amatoriis, palam à magiſtratu exilio puniretur.

§ 44. Circiter annum ſexageſimum quintum ſupra milleſimum quingenteſimum, in Caſtiliæ novæ Marchionatu de Senet duo ferme miliaria de Covil vida in villa Tamerſon juvencula morabatur annorum ſedecim, fingens ſe virtute ſpiritus ſine cibo, potu, excretione alvi & urinæ circiter biennium vixiſſe. Ad hanc tandem accedebant duo filii ducis Medinæ cœli, quidnam hoc rei eſſet inquiſitum: Qui levata lodice ſub qua ipſa cubabat, manuque inſerta, lectum lotio defœdatum compe   riunt. Fraude revelata, illam Inquiſitioni tradidit Marchioniſſa.

Vianæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 45. Vianæ adhæc ſub Brederadio circa Trajectum inferius puellam perpetui jejunii opinio nobilitavit: at commentitium fuiſſe, poſtea cunctis innotuit. Similiter menſes aliquot fraudulenter jejunium ſimulavit Gorcomii in Hollandia puella nomine Margaretha, circa Belgicorum motuum initia. *Trium puellarum ficta jejunia.*

§ 46. Circa Leodium in villa Capella nuncupata, fuit circa annum 1567. puella annos ferè ſeptendecim nata, quæ ab omni victus uſu vixiſſe dicebatur. Sed dolum detexerunt liba mellea, tandem in veſtimenti fimbriis deprehenſa.

§ 47. Cæterum hæc à me ſcripta eſſe, quòd jejunio, aliquid derogatum velim, nemo ſuſpicetur: quum hoc ſolum mihi ſtudio fuerit, ut quemadmodum in ſathanæ præſtigias ſex in lucem editis libris inquiſierim, ita & nunc ſacris hominum impoſturis oculatius attendere voluerim. Iejunium etenim verum, ſummo à me loco, ſi ab ullo alio, habetur, uti certè debet. Nam, Athanaſio teſte, morbos ſanat, deſtillationes exſiccat, dæmones fugat, malaſque cogitationes expellit, & mentem nitidiorem reddit, & cor purgatius, & corpus ſalubrius, & ad thronum Dei ſiſtit. Colophonis autem vice auream Cypriani ſententiam ſubjungere volui: Jejunium, inquit ille, ſi diſcretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ ſpoliat & exarmat. Jejunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus vagos diſtringit & ligat. Jejunium ſi humilitate ornetur, ſervos Dei contemptores mundi efficit. Jejunium carnes azymas mundat & ſolidat, & putredines quæ ex adipe prodeunt, conſumit & ſiccat. Jejunium ſcripturarum deliciis paſcitur, contemplatione reficitur, gratia ſtabilitur, cœleſti pane nutritur. Danieli interpretatio ſomniorum revelatur jejunio, & tres pueri de Babylonio illæſi egrediuntur incendio. Moſes in monte quadraginta diebus jejunus cum Domino perſeverans, & Dei familiaritatem, colloquium, & legis miniſterium promeretur.

Jejunii potentia.

De jejunio & tentationibus Chriſti.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

IOANNIS WIERI

DE

IRÆ MORBO,

Ejuſdem curatione

PHILOSOPHICA, MEDICA

&

THEOLOGICA,

LIBER.

Iraſcimini ſine peccato.

AMSTELODAMI,

Apud PETRUM VANDEN BERGE.

M DC LX.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Ad Illuſtrem & Generoſum

DOMINUM,

D. HERMANNUM

COMITEM IN NEVENAR ET MOERS,

DOMINUM IN BEDBUR,

IOANNES WIERUS D.

QUa voluntate elapſis annis diaboli præſtigias & fraudulenta ludibria debellare conatus ſum, illuſtris ac generoſe Comes, eadem nunc denuò in lucem prodeo ad vitioſorum affectuum carnificinam ex humanis animis expectorandam. In ingraveſcente enim ætate quicquid aſſiduis meis occupationibus ſuffurari poſſum temporis, id libenter in publici commodi ærarium effundo, utinam tanto poſteritatis fructu, quanta alacritate juvandi proximum, quò & meæ ex concredito divinitus talento uſuræ ingenuè ſim conſcius, & ſubſequens ætas me aliquando vixiſſe gaudeat. Proïnde quando in noſtri ſæculi intuerer tum extremas calamitates, tum calamitatum occaſiones, commentari volui aliquid de cauſis veris ac remediis certis ipſius Iræ, è qua hodie privatæ factiones, publica bella, cædes truculentæ, ac inauditæ immanitatis exempla in Chriſtiani popelli cervices & fortunas miſerrimè exundant. Etenim ad hunc ſuſcipiendum laborem tres me compulère rationes. Una eſt, quòd quum nulla peſtis magis depopuletur ſua crudelitate vaſtiſſima regna, ampliſſimas ditiones, florentiſſimas reſpublicas, quàm hæc ipſa, cujus, proh dolor, recentia nimis teſtimonia coram cœleſti tribunali vindictam clamant: non etiam ab officio ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

profeſſione medici ac philoſophi alienum judicarem, adverſus tam exitialem morbum, qui verè Epidemicus nominari hoc tempore poteſt, proponere curationem. Altera, quòd quæ mihi in Theologicis meditationibus ſubinde, dum ad ægros huc illuc proficiſcor, occupato in proprium uſum conſcripſeram, eadem aliis communia eſſe velim, ſi forſitan tenuiſſimæ meæ opellæ ſubſidio quempiam incitare poſſem ad affectuum ſuorum tyrannidem edomandam. Poſtrema, ut maximos, ſed tamen juſtiſſimos dolores, quos ex conjugalis thori diſſipatione ante quinquennium hauſeram, literario aliquo exercitio tunc temporis lenirem. Hanc verò meam commentationem ſub illuſtris tui nominis inſcriptione, generoſe Comes, publicandam duxi, tum quòd inter principes Germaniæ viros literarum cognitione, doctrinæ præſtantia & judicii acumine haud ulli ſecundus, ſed, ut ait ille, πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων *certiorem de argumenti hujus tractatione cenſuram ferre poſſis: tum etiam, quòd quum Wierorum familiam ſingulari favore & patrocinio ſemper ſis proſequutus, viciſſim pro grati animi teſtificatione haberes perpetuum obſequii noſtri monumentum. Te totum ſuo ſpiritu regere dignetur miſericordiſſimus Deus, ut ad ipſius gloriam, tuæ clementiæ ſalutem, & commiſſæ gregis utilitatem hunc momentaneum vitæ curſum perficere queas. Clivis ex noſtris ædibus.*

DE IRA MORBO.

DICTURUS de Ira morbo, præter conſuetam ægritudinum recenſionem, non obſtante Peripateticorum ſententia, imitari conabor tum Stoïcos, qui affectus tanquam morbos ex homine nituntur evellere: tum Galenum noſtrum, cujus auctoritate didicimus, adeò potentes eſſe animi perturbationes, ut & multi ſæpe à morbis liberentur, ſuperveniente delectationis alicujus ſenſu, & infiniti rurſus ex nimia conturbatione in difficiles ægritudines delabantur.

§ 2. Verùm quum nulla exiſtat corporis invaletudo tam gravis, quam non animi exacerbatio longè exuperet: magis etiam hujus, quàm illius, cuſtodienda eſt propter ſubjecti nobilitatem integritas. Ne quid de conſenſu utriuſque dicam, quo malè affectus animus, naturalem quoque totius corporis ſtatum immutat, ſpiritibus tanquam ſuis internunciis primùm contaminatis, qui poſtea ſanguinem exagitant, & cordis æquabilem motum interturbant, quod ex pulſuum frequentia, repreſſione & varia commotione apparet, unde febres, lipothymiæ, tabes, aliaque mala ſuboriuntur: qui denique cerebro tales communicant impreſſiones, ut ſæpiſſimè phrenitis, melancholia, mania, apoplexia, paraliſis, epilepſia, & ſimiles conſequantur ægritudines. At verò ex cunctis animi morbis, quam nullus vehementior ſit Ira, curationem ipſius ſolùm auſpicabimur: rati, eos qui hunc ſuperare, & à temperantiæ manſuetudiniſque territorio arcere didicerint, ad reliquorum expugnationem alacriùs acceſſuros.

§ 3. Prius tamen quàm ad ejus definitionem, cauſas, & ulteriorum tractationem deveniam, pauca quædam præfari lubet vice προλεγομένων de affectuum natura & origine: in quibus explicandis primò videndum eſt, quid ſit affectus. Eſt autem is Zenoni, averſa *Affectus.* à recta ratione contra naturam animi commotio: quemadmodum & Galeno, motus animi non obediens rationi: qui ab aliis dicitur appetitus vehementior, ad differentiam illius, cui ratio moderatrix aſſiſtit. Quæcumque enim boni malive ſpecie objecta nobis fuerint, ea ſi conſtanter prudenterque ſequimur aut fugimus, tum appetitus eſt cum ratione: quando verò adverſus hanc incitamur vehementius, & delectationis vis major eſt quàm rationis, tum pravus

vus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vus allicitur appetitus, qui ſiniſtræ opinionis impulſu, contra mentis decretum agit. Hinc duplex affectuum genus reſultat: unum rationis particeps, alterum ejus expers: quorum utrumque ex opinione boni aut mali, ejuſque vel præſentis, vel futuri, ſubdividitur.

§ 4. Cæterùm quia nec primi generis affectus obſunt, nec ſecundi omnes adeò nocent, ut naturalem corporis conſtitutionem demoliantur, morboſque gignant, ſufficiet nobis principaliores illos attigiſſe, qui hoc negotii potiſſimùm faceſſere conſueverunt: quorum omnium fons eſt intemperantia. Hac enim ſummus ille ſplendor rationis, quo appetitiones noſtræ regi debebant, extinguitur, & pravis cupiditatibus faces ſubminiſtrantur: ut mirum non ſit, intemperantes omnibus animi affectibus emancipatos eſſe, quippe qui à ſanæ mentis judicio averſi, ex imaginaria boni maliúe apprehenſione, ſtatim huc illuc effrenatè feruntur, variiſque perturbationum euripis fluctuant.

§ 5. Sic ab animadverſione rei delectabilis, ut jugi formoſæ mulieris intuitu & cogitatione, mox furioſa libidine incenduntur. Sic etiam quum quis læſus eſt injuria, ejus apprehenſione vis animoſa cordis, quæ ejus eſt appetitio, incitatur: cumque injuriam vindicare & ulciſci cupit, neque rationis manſuetudine lenitur, tum ira exardeſcit. hæc ſi mox deſiſtat, excandeſcentia dicitur: ſin inveterata ſit, odium: ſi acerbior, diſcordia: ſi ulciſcendi tempus obſervat, inimicitia. Quum porrò vehemens inſurgit de divitijs expetendis opinio, cordis appetitio non refrænata rationis præſcriptione in avaritiam effertur. Quum denique maximi fient, optimique judicabuntur honores, horum ſtimulis eadem vis inflammata, in ambitionem rapietur.

Excandeſcentia. Odium. Diſcordia. Inimicitia. Avaritia. Ambitio.

§ 6. Ita quidem futuri boni opinione variæ ſolent excitari cupiditatum differentiæ, quemadmodum ex futuri mali apprehenſione metus ſuboritur: qui ſi malum propinquum eſt, timor: hic autem ſi permanet, formido: ſi laboris metus erit, pigritia dicetur: ſi valde concutiat, terror: ſi mentem loco dimovet, pavor: ſi ultrà proceſſit, exanimatio. Vbi verò jam mala inſtant, aut ſperata bona non accedunt, tum animi fiunt ægritudines: cujuſmodi ſunt, dolor, angor, luctus, mœror, lamentatio, ærumna, afflictatio, ſolicitudo, moleſtia, deſperatio, & cæteræ ejuſdem ordinis.

Metus. Timor. Formido. Pigritia. Terror. Pavor. Exanimatio.

§ 7. Quæ hactenus enumerata ſunt animi pathemata, cum diutius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

diutius perſeverant, tanquam in venas medullasque ſeſe ingerentes, naturalem corporis ſtatum unà perturbant, & morbos illi accerſunt. Ita enim dum cor ira cumulatur & effervеſcit, ea ſpiritus primùm, dein humores corpusque inflammans, plerumque in ephemeram vel in ſynochum agit: aut ſi cacochymia ſubeſt, in putridam febrem, aliosque ex bilis fervore & humorum confuſione morbos: aliquando etiam pro vehementia ebullitionis, & diſpoſitione ſolidorum in hecticam præcipitat.

§ 8. Mœſtitia verò corpus omne, maximè autem correfrigerat & exiccat, ſpiritus innatumque calorem ſenſim obterit, vigilias ſiccitate inducit, concoctionem labefactat, ſanguinem humoresque incraſſat, augetque melancholicum ſuccum. Quibus ex cauſis corpus atrophia liqueſcit, & in marcorem aliosque frigidos morbos incidit. Eadem pericula & graviora metus adfert: atque ita deinceps reliqui omnes immoderati affectus ſuis quique procellis & fluctibus nos jactantes, in varios animum corpusque ſcopulos illidunt: quos ut evitare oporteat, exemplo unius iræ, quæ perturbationum eſt ſæviſſima, jam declarare conabor, futurum hinc ſperans, ut illius natura & curatione oſtenſis, eadem vel ſimili methodo aliorum affectuum cognitio remediaque inveniri poſſint. *Mœſtitiæ effectus.*

De Iræ Definitione.

Ut præciſa omnis ambiguitatis & contradictionis occaſione planam ſtabilemque Iræ definitionem habeamus, ſupponendum prius eſt, nos loqui de Ira morbo: ut excludatur hinc Ira licita, qua iraſcimur vel aliorum hominum ſceleribus, vel nobiſmet ipſis ob propria peccata, qua item pater iraſcitur liberis delinquentibus. Hic enim motus animi fit juſta cum moderatione,& abſque peccato: cujus meminit Divus Paulus, inquiens: Iraſcimini, & nolite peccare. De quo affectu magis utili, quàm noxio, haud plura dicemus, prioris duntaxat enarrationem à definitione illius aggreſſuri, quæ neglectis aliorum finitionibus, tali oratione perfici aſſignarique poteſt, ut Ira ſit appetitus profligandi objectum, propter apparentum injuriam. *Ira quid.*

§ 2. Cujus definitionis ſingula jam membra declarabimus. Pro genere collocamus appetitum, non quidem naturalem illum, quo ſtirpes alimentum ſibi conveniens proliciunt, aut magnes ferrum

 attra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

attrahit, aut omnia generis cujuſcunque ſint inanima aguntur: ſed motum & interiorem quandam agitationem animæ ad habenda bona quibus caremus, & depellenda mala quibus infeſtamur: tametſi hæc ſæpe talia, cujuſmodi apparent, non ſint, verùm ſpecie boni malivè nos fallant. Ea appetitio, de qua loquimur, Græcis ὁρμὴ vocatur, cui tum perſecutio ineſt boni, tum etiam depulſio mali, utriuſque vel veri, vel ementiti. Nam dum rem aliquam conſectatur, quæ ſpeciem boni & jucundi præ ſe fert, eam ſimul quæ huic adverſari & obſtare videtur intentioni, depellit.

§ 3. Quid autem hic perſequimur, quidque profligamus? Dicam breviter. Appetitus ſemper præſupponit privationem, quæ eſt defectus rei. Non enim appeto quod poſſideo, ſed quod deeſt. Quare ſi Ira appetitus eſt, quid deeſt quod appetam? Deeſt apparens juſtitia, tanquam bonum. Quomodo autem juſtitiam recuperavero aliter, niſi ut ſuum contrarium, nempe injuriam, depellam? Sic in gerendo bello quis finis? Pax. Eam quomodo Imperator acquiret, niſi ut hoſtes pacis, qui diſcordiæ & ſimultatis auctores ſunt, removeat? Proinde finalem cauſam ponimus profligationem, efficientem verò collocamus injuriam: ſiquidem nihil animum noſtrum æquè pungit, quàm ſi putemus nobis, aut noſtrûm alicui non tribui, quod noſtrum eſſe videtur. Etenim omnis appetitio boni cujuſdam aut veri, aut apparentis eſt. Bonum autem, in quo noſter acquieſcit animus, reſpicit conſervationem hujus noſtri individui. Quia verò propter perpetuum Anaxagoræ fluxum, quod jam eſt præſens bonum, eloquuto hoc eodem verbo, imò in momento deſinit eſſe præſens, & jam tranſiit in naturam præteriti: conſervatio inhiat affluxioni futurorum, tanquam fruitioni præſentis. Quam etiam ob rem antea oſtendimus, à privatione fieri appetitum. Non enim deſideramus (ut dixi) quod præſens eſt, ſed quod abeſt, ita tamen ut ſit futurum. Quid autem futurum conſervatio ipſa requirit, ut ſit tanquam præſens? nihil aliud quàm ut ſibi tribuantur omnia, quæ videntur ad ſe pertinere. Illud ſiquidem tanquam proprium ſibi vendicat. At ſuum cuique tribuere, eſt juſtitiæ opus. Quare hanc juſtitiæ ſpeciem appetimus, quatenus ea tendit ad pleniorem ſalutem, conſervationem & perpetuitatem noſtram. Unde quum illam cupiamus adeſſe, cupimus ſuum contrarium abeſſe, hoc eſt, ipſam injuriam: quia per eam impedimentum aut ſubtractionem arbitramur fieri bono quod deſideramus:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mus: ſtudemus illam quoque impetu depellere & amovere, ex quo creatur iraſcendi affectio.

§ 4 Injuria autem infertur, ubi ſuum cuique non redditur, ſed omnis negligitur analogica æqualitas, quæ in mutua perſonarum ac rerum proportione conſiſtit. Nam quum juſtitia ſit ἰσότης, quicquid ab ea recedit, ſtatim convertitur in naturam contrarii: cujus duæ ſunt ſpecies ratione utriuſq; extremi, τὸ πλέον & τὸ ἔλαττον. Iſtud poſſidere videtur qui injuriam infert, hoc verò qui eam patitur. Quare exacerbor erga illum, non tam quòd plus habeat, quàm quòd mihi minus reliquerit, & quòd auferat illud quod meum eſt, mihique debetur. Itaque conſtat, tot eſſe externas iræ cauſas, quot exiſtunt injuriæ repræſentationes. Repræſentationes dico propterea, quia non eſt injuria ſemper quæ injuria eſſe apparet. Species namque fallunt noſtram ſæpe imaginationem, quæ ſecundum idolorum occurſum excitat appetitum.

§ 5. Sic ſol apparet magnitudine ſeſquipedali, quum tamen longè major ſit univerſo orbe: ſic navigantibus apparent arbores in littore moveri, quum tamen perſiſtant immobiles: ſic in ſpeculo apparent ipſæ ſubſtantiæ, quum nihil ſint minus. Vnde multoties appetimus mala, quia apparent eſſe bona: & econtrariò bona excutimus, quod videantur eſſe mala. Quæ cauſa fecit, ut dixerimus in definitione Apparentem injuriam. Ergo explicatis noſtræ definitionis membris, progrediamur ad cauſas.

De Cauſis Iræ.

CAUSAS iræ ad duo poſſumus ſumma capita revocare, ad internum iraſcentis vitium, & externam iraſcendi occaſionem: de hac poſtea, de illa prius dicendum. Concitamur enim ad iram aut temperamenti reſpectu, aut debilitate judicii, aut impedimento ſenſoriorum, aut animi affectibus. Ac quidem, quum vis θυμοειδὴς in corde, & ἐπιθυμητικὴ in hepate ſuum habeant domicilium, prout hæ partes principes erunt diſpoſitæ, ita etiam animi impetus & cupiditates aut vehementiores aut remiſſiores conſequentur. Nam qui cordis calidiorem obtinent conſtitutionem, cæteris omnibus ſunt procliviores ad iram: & quemadmodum promptiſſimè commoventur, ita facilè placantur: quia iram non reprimunt, ſed ſtatim præcipiti quadam impotentia proruunt

 ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ad vindictam vel amotionem apparentis injuriæ, qua profligata conquieſcunt.

ὀργίλοι. θυμὸς. θύειν. 2. Metam. § 2. Eos Ariſtotelis vocat ὀργίλους, & hæc prima ſpecies nominatur ab Homero θυμὸς ἀπὸ τοῦ θύειν, quod eſt fervere & cum impetu ferri, quando ſpiritus circa cor effervеſcere incipit. Hinc Ovidius:

Utque animus tumida fervebat ab ira.

Lib. 3. Et Lucretius:

Mens iracunda facilè efferveſcit in iram.

Item apud Ciceronem 3. Tuſcul.

Corque meum penitus turgeſcit triſtibus iris.

Hercul. furent. Et Seneca: *Ira totus fervet.*

§ 3. Hepatis verò qualis eſt conditio, tales generantur humores, à quorum prædominio denominantur differentiæ temperamentorum, quæ affectuum matrices quædam ſunt, & mineræ. At Biliosorum ira. inter reliquas temperaturas bilioſa maximè obnoxia eſt huic malo propter aptitudinem acrioris ſanguinis, qui facilè inflammatur. Satyr. 5. quod Perſius etiam intellexit, dum ait: Intumuit ſub pectore bilis. Satyr. 2. Merc. Item: Acri bile tumet. Et Plautus: Mala bilis cruciat. Etenim qualis in jecore conficitur ſanguis, tales in corde gignuntur ſpiritus, quibus animi vis θυμοειδὴς affectiones parit, prout imaginatrix objectam ſpeciem opinione in nobis aut boni aut mali tum præteriti tum futuri æſtimarit.

ἀκρόχολοι. § 4. Hos Ariſtoteles dictione medica vocat appoſitè ἀκροχόλους, quòd ex ſummo bilis impetu ſupra modum celeres ſint ad iram, quæ tamen propter humoris tenuitatem non eſt pertinax aut diuturna, ſed citò evaneſcit, quaſi πρὸς ὀλίγον ὀργιζόμενοι. Eoſdem Hippoὀξύθυμοι. crates philoſophica magis phraſi appellat ὀξυθύμους, vas, etiamſi Galenus perperam admodum detorqueat vocabulum in Commentariis Epidemiorum ad velocem quidem iram, ſed quæ aut imbecillitate judicii, aut frigidiori intemperie cordis eveniat, propoſito exemplo excandeſcentiæ muliebris: nam veteres ὀξυθύμους intellexerunt homines vehementer iracundos, & levi de cauſſa, quales videmus eſſe Gallos.

§ 5. Verùm hoc loco repudiari debet inveteratus multorum error, qui materialem iræ cauſſam putant ſolam bilem, adeò ut apud Latinos bilis pro ira, & bilioſus pro iracundo uſurpetur, eadem licentia, qua apud Græcos χολὴ & χολέρικος. Occaſiones autem plebeiæ perſuaſionis ſunt duæ. Una, quòd irati quandam bilem flavam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vam evomant : quæ tamen ex magna animi commotione ad expulſionem irritatur, folliculo fellis forſitan etiam turgido. Ioannes Fernelius ſcribit, ſenem quendam decrepitum mirè ad iram propenſum : poſt cujus diſceſſum nihil fellis inventum, nec cyſin felleam, ſed ejus in loco ingentem conſediſſe calculum. Ex ejus enim obſtructione univerſa bilis in ambitu venarum remanſit, & proinde facilius ad iram inflammavit. Altera, quòd temperatura bilioſi deprehendantur in iram procliviores. Conceditur quidem, iracundiæ fomenta provenire à bile, non tamen bilioſos neceſſariò eſſe iracundos. Nam præterquam quòd aliæ etiam internæ ſint cauſſæ iracundiæ, multa animalia comperiuntur iracunda, quæ minimè interim bilioſa : ut in maxime iracundis animalibus, crabrone videre licet, & angue, quem frigidi eſſe temperamenti, deſiderium apricandi in ipſo ſolſtitio, tum unanimis authorum conſenſus teſtatur.

§ 6. Quòd ſi ex ſanguinis & bilis adaſſatione melancholia proveniat, & in ſicco calor accendatur, vehementiſſima & tenaciſſima exoritur iraſcendi affectio, quæ propriè iracundia dicitur. Etenim ſi actiones cerebri intuearis, quum propter ſiccitatem pauciora impedimenta inter intellectum & ſpecies ſervatas interponantur, quibus actus intellectus ab ipſis disjungi poſſit ac oblivio ſurrepere, fit ut opinionem injuriæ diutius retineant, & proinde obſtinatius in iracundia perſeverent, unde etiam truculentiores manant effectus : ſi conſideres diſpoſitionen cordis, quò illud magis declinat ad ſiccitatem, eò erit non quidem velocior ira, ſed magis fera, & atrox. Sicuti enim ferrum natura ſiccum & durum tardè accenditur, accenſum autem haud facilè reſtinguitur ob calorem diutius retentum : ita etiam cor ſiccum non illico excandeſcit, ſed ubi excanduit ſemel, non tam promptè mitigatur. Sic & fibræ ex ſententia Ariſtotelis ſolidæ terrenæque, quaſi fomenta in ſanguine efficiunter, & fervorem per iram accendunt.

Melancholici ex ſanguine & bile aduſta, ira. Iracundia.

§ 7. Eam iræ ſpeciem Homerus vocat μῆνιν, hoc eſt χόλον ἐπίμονον, permanentem & diuturnam, ἀπὸ τοῦ μένειν : quæ etiam apud eundem appellatur πότος vel πότον, à πίω ſeu πεῖμαι, quaſi ira repoſita ἐπιτηροῦσα καιρὸν εἰς τιμωρίαν, ultionis occaſionem expectans. Tenacem Ovidius, implacabilem Virgilius, immedicabilem Silius vocat. Quocirca Ariſtoteles ſic affectos apellat πικρὰς, amarulentos & acerbos homines, qui offenſiones diſſimulant, non quòd affectibus

1. de Ponto eleg. 10. In Culice. Lib. 2. 4. Ethic. cap. 5.

 ſuis πικροὶ.

ſuis evaſerint ſuperiores, ſed quòd illorum effectus & immanitatem tantiſper ſuſpendant & celent, quoad tempus ulciſcendi injuriam advenerit. Animum autem ſi expleverint ſemel, tum modus apponitur. Ultio enim modum finemque iræ adhibet, pro dolore voluptatem efficiens. Sub hoc catalogo comprehenduntur Italorum, qui in plures annos injuriæ opinionem reſervant, offenſiones, quæ tandem in monomachias, aut fraudelenta, & per inſidias machinata ſuorum ſicariorum latrocinia, erumpunt.

Melancholicorum ira.

§ 8. Porrò qui ab atræ bilis exuperantia temperaturam ſortiuntur, omnium ſæviſſimè & aſperrimè iraſcuntur. Sicuti enim humor atrabiliarius propter ſui craſſitiem & fæculentiam ægritudines excitat longas & ſolutu contumaces, exemplo quartanæ & ſcirrhi lienis: ita etiam in talibus ſubjectis procreantur ſpiritus denſi, compacti & refractarii, qui affectus ſemel conceptos ægerrimè dimittunt, etiamſi vindicta potiti ſint. Unde fit, ut ubi ſemel abolitam & extinctam in iis exiſtimaveris injuriæ opinionem, & proinde ejus memoriam jam eſſe ſepultam ſperaveris, iterum tamen vulnus recrudeſcat, & in corrodens furioſumque convertatur carcinoma, non ſecus quàm cancer, qui morbus eſt atrabiliarius, exacerbatur denuò, ſi adhuc aliquid radicis ſit reliquum, nec ſua contentus circumſcriptione, latius depaſcitur totam quoque viciniam. Idcirco Ariſtoteles vocat tales χαλεποὺς, ἀπὸ τοῦ χαλεπαίνειν, addita deſcriptioni hac etiam conditione, quòd difficilis & periculoſæ ſint converſationis: quod propriè, ſine tamen nationis invidia, in Hiſpanorum ſævas & inexorabiles quadrat indignationes.

Ira plumbea, Saturnina.

Lubet autem hanc ſpeciem iræ nominare plumbeam, imò eleganțiori epitheto Saturninam: ex qua proſerpit immanitas & truculentia tyrannorum, omniumque eorum qui unquam crudelitatem exercuerunt, quorum hodierna facinora vindictam coram juſto tribunali Chriſti clamant.

§ 9. Quòd ſi melancholia in frigiditatis & ſiccitatis prædominio conſiſtat, moroſitas accerſitur, quæ ætati ſenili peculiaris eſt. Nam quum frigus nec citò moveatur, nec facilè inflammetur, ignavius iram concipiunt ſenes, conceptam tamen difficilius deponunt & ferè illud habent adnexum, ut non magnopere laborent, ne quem offendant, ac intractabiliores ſint.

Pituitoſorum ira.

§ 10. Pituitoſi præ exuperantia crudi & frigidioris ſanguinis, non tam facilè queunt diſcernere, quid noxium quidve innoxium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

xium, propter inter labentem humiditatem inter ſpecies & vim intellectus. Unde quidam iraſcuntur facilè: ſed hujuſmodi ira nec vehemens eſt propter defectum fomenti à calore provenientis, nec diuturna propter interfluentem humiditatem aut excrementitiam aut naturalem, quæ in memoria abolet injuriæ opinionem. Et quidem tales ſolent eſſe puerorum offenſæ.

§ 11. Sanguineorum natura ab optimo, quod dari poteſt in rerum univerſitate, temperamento dependet, atque idcirco ſuapte vi in iram minimè eſt prona. Ex ſiccitatis enim victoria proficiſcitur ira: ſanguinei verò calidiſſimi ſunt & humidi. Quòd ſi tamen contingat ſanguineum iraſci, quod rarum non eſt, occaſione externa utplurimum incitabitur, per quam ὀργιστικὴ animæ potentiæ ſpiritus cordis accendit propter appetitum depellendi indignitatem objecti, ac in tali affectione deprehenditur ſæpenumero quædam nobilitas conjuncta cum magnanimitate, quando ulciſcendi voluntas minor eſt ipſa & facultate & occaſione & injuriæ cenſura. Quare hanc ſpeciem ſine latinitatis detrimento appellavero generoſam: de qua etiam illud Romæ ad baſilicam D. Petri ab effectu & ſub figura bruti animalis extat teſtimonium: *Sanguineorum ira.*

Parcere ſubjectis nobilis monet ira leonis.

§ 12. Alterum de internis iræ cauſis membrum pertinet ad debilitatem judicii, quando potentia animoſa validior dominatur infirmæ ratiocinanti virtuti. Ea enim intellectus vis, quæ Ratio vocatur, hanc obtinet proportionem ad facultatem θυμοειδῆ, quam ſeſſor ad equum, & venator ad canes. Etenim quemadmodum ſeſſor moderatur equum, ac venator canes: ita à ratiocinandi uirtute animoſam vinci deceret, quanquam id non ſemper accidat. Equus ſiquidem robuſtus & contumax eſſe poteſt, ac ſeſſor imbecillis: ideoque ne ſeſſorem equus ſuperet, ac infirmum venatorem inſolentes mordaceſque canes ſibi ſubjiciant, periculum eſt. *Debilitas judicii interna iræ cauſa altera.*

§ 13. Ratio autem poteſt in dijudicando delinquere aut vitio congenito, aut adventitio. Congenitum vel perſeverat tum in ſanis, ut mulieribus, quæ exacerbantur & levi de cauſa, & vehementiſſimè. Unde Iuvenalis:

——— quoties facit ira nocentes *Satyr. 6.*
Hunc ſexum, & rabie jecur incendente feruntur
Præcipites, ut ſaxa jugis abrupta.

tum in malè habentibus: ut in ſtultis ac fatuis, de quibus Salomon *Prov. 27.*
dicit,

dicit, Saxum eſſe grave, & arenam oneroſam, ſed iram ſtulti utroque graviorem. Vel mutatur unà cum decurſu ætatis : ut in pueris, qui accedente rerum uſu & experientia, diſcunt potentiæ animoſæ imperare.

§ 14. Vtraque autem ira, quæ & in pueros & in ſexum fœmineum cadit, id habet commune, quòd ut plurimùm cum lachrymis effundatur, propterea quòd ab ebulitione ſanguinis & ſpirituum elatæ fuligines excrementitiam cerebri humiditatem diſſolvant & ad oculos protrudant. Huc etiam facit cohibita iraſcentium fœminarum reſpiratio, cujus adminiculo fictas ut plurimùm lachrymas extundunt mulieres, necnon eorum qui ingentes unico hauſtu calices evacuant, oculi illachrymantur. Adventitia verò judicii debilitas provenit ex ſpirituum animalium, qui tanquam fomenta ſunt animæ in corpore vivente ad actiones edendas, diminutione : ut in ægris & convaleſcentibus, qui utplurimùm in iracundiam propenſi, & moroſitate ſua faſtidium præbent cæteris. Ad hanc à pleriſque referuntur claſſem ii, qui longiorem inediam & ſitim patiuntur. Siquidem tales ex levi occaſione maximè perturbantur, & ſæpe ad furorem uſque : quod etiam in famelicis lupis apparet qui hybernis temporibus quando nivium frequentia & aſperitas frigoris denegat eſcam, in omnes paſſim obvios, inſatiabili truculentia inſiliunt. Hoc autem potius effervescentibus ob longiorem inediam & ſitim, ſanguini & ſpiritibus imputandum.

Vitium inſtrumentorum tertia interna iræ cauſſa.

§ 15. Tertiam ponimus cauſſam iræ internam, vitium inſtrumentorum quæ ſenſui inſerviunt. Nam quum natura & ad animæ perfectionem, & corporis commoditatem, ſenſus in nobis crearit, quibus objecta phantaſmata aut bona aut mala per αἰτίληψιν ad intellectum deducuntur : indignamur, quando nobis aliquid accidit quod erat fugiendum, & eo privamur quod fuerat percipiendum : quoniam tunc obrepit injuriæ ab aliis illatæ opinio, propterea quòd deſtituti ſenſoriorum miniſterio, citius falli queamus : unde vitio auditus ſurdaſtri facilimè offenduntur, quia ſuſpicantur alios de ſe loqui, ſi rideant, aut alienum oculis exhibeant affectum : quemadmodum etiam viſus læſione, ſi cæcus cadat, propter interjecti lapidis opinionem iraſcitur.

Animi impetus.

§ 16. Quartum & poſtremum locum cauſſarum iræ interiorum conſtituunt animi impetus, qui aut boni ſunt, aut mali : ac inter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

inter priores odium injuſtitiæ & malefacti poteſt ad iram concitare ſine ulla cupiditate ultionis. Ita parens filio iraſcitur, Deus hominibus : & hoc quidem reſpicit dativum rei, ac non perſonæ : quoniam Deus non poteſt iraſci hominibus, tanquam creaturis ſuis ad ſui ſimilitudinem fabricatis, & quaſi particulis divinitatis: τοῦ γὰρ θεοῦ γένος ἐσμέν, ut D. Paulus ex Arato recitat. ſed propter humani generis malitiam. Et donatæ libertatis abuſum, adeoque lapſum à priori ſtatu, iram ſuſcipit. Ita etiam ipſi nobis iraſcimur adverſus libidinem & nequam appetitus, quando recta ratio aut ante effectum noſtros animos refrenat, aut poſtea caſtigat, adque pænitentiam compellit per intellectus reflexionem ad improbandum maleficium. Ita denique pius puruſque animus aliis nebulonibus indignatur propter avaritiam, mendacium, cæteraque crimina. *Actor.* 17.

§ 17. Mali affectus maxima ſunt iræ fomenta, inter quos principatum obtinet Superbia, quæ aut à ſuiipſius proficiſcitur amore, quæ vocatur Præſumptio, ſive φιλαυτία : aut aliorum neglectu. Quod vitium maximè in hodiernos magnates cadit, qui propter externæ & inanis nobilitatis inſignia, aut dignitatis alicujus prærogativam, aut eruditionis titulum, ſubditis ac inferioris ſortis hominibus ſtatim iraſcuntur, niſi cum ſumma obſerventur veneratione tum in dictis tum in factis. Deinde naturę ſuccedit ferocia, quæ nec religionis inſtitutione, nec conſcientiæ ſtimulo eſt mutata : quoniam in quibus ea imperium exercet, ii in iram furiunt : ſicuti videre eſt in priſcis bellorum hiſtoriis, & recentioribus tyrannorum exemplis, qui tantopere ſæviunt, furiunt, trucidant præ naturæ immanitate, ut nullius precibus, nulla magnatum interceſſione, nulla viduarum, pupillorum, afflictæque gregis lamentatione flecti aut placari poſſit velitve. *Philautia.*

§ 18. Poſtremò immitiſſima ſæpe exoritur ira ob quandam æmulationis ſpeciem, quam Zelotypiam vocant. Etenim quando ſtamus continuò in alienæ tractationis ſuſpicione, metuque ne de rei amatæ exturbemur poſſeſſione, ſtatim indignationem concipimus adverſus aliquem, qui videatur eſſe in cauſſa, quòd aut non redamemur, aut ſiniſtri quidpiam evenerit eventurumve ſit rei amatæ. Sic pater propter novercam quam vehementer amat, ſic mater propter vitricum moroſior redditur in liberos, quòd continuò ſuſpicetur aliquid eos moliri in fraudem vel novæ conjugis *Zelotypia*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vel mariti, adeò ut excæcatione amoris abigenda ſit è domo prioris thori ſoboles: vel contrà, ubi nimia, paternæ hæreditatis cupidine turgentes liberi, vitrico vel novercæ impotentius ſuccenſent alicujus bonorum imminutionis metu, ſæpe licet inani. Aut verò, quando ejus quod amamus fruitione vel careamus, vel deſtituamur: ad quem modum proci in ſuos rivales implacabiles ſuſcipiunt offenſiones, quòd ab iis impedimenta ſibi ſtrui exiſtiment: cujus luculentum habemus exemplum in Ænea, qui propter Laviniam adeò erat accenſus in Turnum, ut cruentum ſuſceperit bellum.

§ 19. Alterum partitionis noſtræ caput ſubſequitur, quod à cauſſa externa nobis movet opinionem injuriæ, & iraſcendi occaſionem præbet reſpectu aut perſonæ aut rei. Ac quidem ſub titulo rei primùm comprehenditur adverſitas fortunæ: quam in duo poſſumus diſtinguere membra, in indigentiam & damnum. Porrò qui eapropter commoventur, quòd re careant deſiderata, vel pauperes ſunt, vel divites. Hi propter abundantiæ defectum exacerbantur, quòdque plus quàm neceſſaria exoptent: & hoc crimen eſt avaritiæ, cui in ordine virtutum opponitur αὐταρκεία. Illi econtrà ob rerum neceſſariarum inopiam iraſcuntur: quod fit vel cum deſideratione bonorum alterius, quæ ſpecies eſt invidiæ: vel citra hanc.

Adverſitas fortunæ externa iræ cauſſa.

§ 20. Propter damnum verò graviſſimè offendimur: quoniam optamus idipſum depellere, quod ex injuria accidiſſe arbitramur: & poſſumus hanc animi commotionem vocare indignationem ab indignitate. Siquidem indignum judicamus, quòd quum aliis ex voto omnia ſuccedant proſperrimè, nos ſoli fortunæ procellis divexemur. Itaque quia in fœlicitatis poſſeſſione noſtram collocamus αὐταρκείαν, & quidem ea in triplici fundetur diſpenſatione bonorum, iraſcimur quando ab ea deturbamur, & quòd noſtræ cupiditati occurrant obſtacula.

Indignatio ab indignitate.

§ 21. Ita quoad corporis dotes, indignamur, ſi aut in viribus deſideretur robur, quo utendum foret ad ſuſtinendos labores divitiarum auctores: aut doloribus membra conflictentur, quo minus jucundè edere queamus conſueta vitæ munia: aut ſi vel in figura juſta ſit vitium, ut ſi quis claudus ſit, gibboſus, nanus, vel ineleganti forma: veluti ſi juvenis ſuperbior deſtituatur pulchritudine, iraſcitur iniquæ nativitati, quòd ſcilicet tam excelſo animo

mo injuriam arbitretur factam privatione formoſi domicilii. Ita quoad defectus externorum bonorum, nos offendit, ſi tum in opibus quibus caremus, acquirendis impedimenta incidant, tum eas quas habemus, miſerrimè per naufragium, direptiones, aſtum, mercaturæ imprudentiam, ſeu alias infortunii ſpecies amittamus. Eadem ratione, quum non minimam μακαρισμοῦ, ſeu potius mortalis conditionis reſpectu εὐδαιμονισμοῦ opinionem contineant honor, gloria, dignitas: ſi iis bonis contingat aut nos carere, aut privari, indignamur vehementiſſimè. Ita demum paupertas dotum animi nos extimulat ad iram, quando aut ingenium non reſpondet cupiditati edendi præclara facinora, aut quæ didicimus abolentur infidelitate memoriæ, aut ſimiles nobis obrepunt adverſitates.

§ 22. At verò ſub titulo perſonæ nobis extrinſecus præbentur occaſiones ad iram vehementes, quæ plerunq; etiam habent adjunctam ulſiſcendi voluntatem. Et primum quidem obtinet locum contemptus. *Contemptus.* Is enim quum ſit cenſura de re viliori, ægrè ferimus nos parvifieri, opinione factæ injuriæ: ἕκαστος γὰρ ἑαυτῷ βούλεται τἀγαθά, ut utar philoſophi verbis.

§ 23. Tribus autem modis contemnimur: aut deſpectu, aut detractione, aut contumelia. At verò deſpicimur, quando nihili noſtra fiunt. idque accidit vel à ſuperiori, & vocatur Dedignatio, quum quis aut excelſo loco natus, aut in ampla dignitate conſtitutus, me *Dedignatio.* puſillum vix aſpicit: vel ab æquali, quemadmodum figulus in figulum, mendicus in mendicum accenditur: vel ab inferiori. Sic dives præcellens opibus iraſcitur pauperi, magiſtratus valens authoritate ſubdito, magiſter diſcipulo, parens filio, ſi non juſtū conſequantur honorem. Proinde deſpicationis ſoboles eſt tum Neglectus, *Neglectus.* quando nulla prorſus mei habetur ratio, ſive in bonam partem, ſive in malam: tum oblivio vel nominis, vel tituli. Et videtur ratione ethymi vera hæc eſſe Ignominia: ſiquidem indicium eſt, non eſſe *Ignominia.* curæ alteri noſtram exiſtimationem, quod præ ſe fert deſpectum. Deinde nos commovet ad offenſiones Detractio, quum cujuſpiam *Detractio.* inſtituto & voluntati quis impedimento eſt, non ut ſibi quicquam accedat emolumenti, ſed ne ut illi quidem, imò quod aut habet auferatur, aut quod expectat eripiatur. Poſtrema contemptus ſpecies eſt contumelia, ad irritandos animos valde efficax, & proſerpit *Contumelia.* plerunq; tum ex ingratitudine, quando à me ſive meorum aliquo, ſive propter me collatum eſt beneficium in aliquem, qui vel non a-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

gnoſcat gratiam, vel non referat, vel maleficium pro exhibita beneficentia rependat, quod multò eſt intolerabilius, & ab ira quandoque ad furorem homines agitat. Quæ enim major judicari poteſt injuria, quam ab eo lædi, de quo præclarè meritus es? Hinc etiam fit, quòd cùm eadem ſit pars animi, teſte Ariſtotele, in qua irarum ardor conſiſtit, quæque amicitiam gignit, magis illa in familiares & amicos concitetur, ſi ſe contemptam putet: quaſi maxima nobis detur iraſcendi occaſio, ſi à quibus auxilium & opem expectabamus, ab iiſdem negligamur.

§ 24. Tum quoque contumelia manat ex deriſione ſive ſeria, quæ adumbrata quædam eſt ira: ſive jocoſa, quæ ſcommata, ironias, & omnes joci ſpecies comprehendit. ſic offendimur, ſi quis derideat meum clypeum, nomen, familiam. Tum denique proficiſcitur ex vituperatiòne. Vituperamur autem vel ab amico, vel ab inimico. Amico infenſi reddimur, ſi nos arguat, præſertim ſi eidem ſit crimini obnoxius: quin etiam ſi inculpabilis ipſe ſit, tamen offendimur, vel eam ob cauſſam, quòd non conniveat ad noſtra delicta. Inimico autem iraſcimur multò magis, quòd nos carpat aut vituperet.

Antipatheia.

§ 25. Vltimam à re externa iraſcendi occaſionem ſuppeditat nobis antipatheia quædam in rebus tamen nihil ad nos pertinentibus. Quemadmodum ſi duos ſpectemus in ſingulari certamine ignotos omnino, tamen unum ſimplici ac æquabili adfectu amamus, non propter expectationem alicujus commodi: in alterum exacerbamur, adeo ut ſi victoria potiatur, cupiamus prioris vices ulciſci. Ac ſanè videtur iſtud evenire ex morum ſimilitudine & inæqualitate. Nam quod ſecundum naturam eſt, jucundum eſt, omniaque genere inter ſe conjuncta, ſecundum naturam conjuncta ſunt, teſte Ariſtotele. Idcirco utplurimùm, quæ ſimilia ſunt, ac genere conjuncta, jucunda ſunt: ut homo homini, equus equo. unde æqualis æqualem delectat, & ſimile à ſimili amatur, & bellua belluam cognoſcit. Quare etiam, quum contrariorum ſit eadem ratio, ſi in illis quos antea non vidimus, phyſionomia aliquam repræſentet morum alienationem & diverſitatem à noſtris, offendunt nos omnes ejus actiones, & huic malè cupimus iraſcimurque quum tamen alteri faveamus. Hactenus de cauſis Iræ, in quarum calce pleraque etiam problemata Lectori non ingrata adjungere libuit.

§ 26. Cur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 26. Cur in iram procliviores ſenioribus juvenes? An ne partim quòd in illis judicium maturius exercitatiuſque exiſtit, quod in his imbecillius: partim quòd in ſenioribus cordis fervor & ſpirituum acrimonia & vivacitas imminuatur declinetque bilis item pituitoſi humoris accreſcentis admixtione contemperetur? *Problemata quædam huc faciuntur.*

§ 27. Cur præclari ingenii atque inſignis doctrinæ viri omnes ferè in iram proni? An'ne in iis ſpiritus cordis calidiores vivacioreſque, & continua exercitatione igniti magis redduntur, ut inde celerius ad cerebrum provolent, motuſque ejuſmodi excitent? Senſit itaque Plato, eos qui iracundioris ſunt ingenii, ad diſciplinas quidem eſſe idoneos, ad gerendam rempublicam non item. *Philoſtratus in Sophiſt.*

§ 28. Cur liberæ gentes iracundæ, ut Germani & Scythæ? Reſpondet Seneca, quia fortiora ſolidaque natura ingenia, antequam molliantur diſciplina, in iram procumbunt magis: ſed meo potius judicio, quòd frigus externum cogat intropellatque naturæ calorem in viſcera & cordis ſedem, unde ira, confidentia, audacia & quandoque temeritas.

§ 29. Cur plerique raró vel nunquam ſuccenſent? An quòd frigidioris ſint temperamenti: vel abnegatione ſuiipſius eò progreſſi ſunt, ut nullam admittant vel ſentiant injuriæ opinionem, aut libenter remittant: vel quòd recta inſtitutione ſeipſos vincere didicerint: vel quòd ſtolidi ſint, & propterea judicio careant, & ad injuriam inſenſiles immobileſque?

§ 30. Cur iracundi citius calveſcunt? An ob conſtitutionem corporis, cui caput conſentit, ſiccam, quæ calvitiei occaſionem ſubminiſtrat?

§ 31. Cur noſtratibus uſurpatum vulgò proverbium, iracundos non eſſe proditores? An'ne quòd iracundi non agant fraude? ſiquidem hæc conſilio indiget. Minimè autem quæ per iram fiunt, conſultò fieri, vel ex eo intelligi poteſt, quòd majore ad agendum contentione impellit hæc perturbatio, quàm ut rationes participi conſilio & voluntati pareat. Quum enim ira conjuncta ſit cum ægritudine, cogitationi & rationi vix ullus relinquitur locus, teſte Ariſtotele. Proditio autem requirit faudem, quæ abſque conſilii ſubſidio in actum deduci nequit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

De ſignis Iræ.

SIGNA iræ vulgarium quidem judiciorum ſuffragiis viderentur comprehendi ſub effectuum catalogo : ſed mediam tamen inter illos & ſuas cauſſas ſortiuntur naturam, imò à centro medietatis ſubinde ad cauſſarum vicinitatem magis declinant. Exemplo ſint omnes Iræ differentiæ, quæ non comitem habent effectum. Quoties enim iraſcimur ſine vindicta, ſine talione, ſine triſti aliquo eventu ? Proinde ſtatuamus, ut indicia aliqua ſint communia omni ſpeciei Iræ, quædam ſaltem ex differentiis cauſſarum ſuam peculiarem obtineant proprietatem, alia geſtibus exprimantur.

Communia. Iræ ſigna. Pulſus.

§ 2. Atqui inter communia illud eſt perpetuum, quòd pulſus iratorum alteretur, etiamſi nihil alienum appareat in exterioribus geſtibus. Neque mirum : quum enim cor ſit ſedes affectuum animi, prout illi ſcintillant, inſurgunt, deprimuntur, eatenus etiam ſanguis & ſpiritus efferveſcunt & commoventur, diſperſis per arterias notis impreſſæ mutationis : quemadmodum ſatis conſtat ex memorabili hiſtoria Galeni, quum ex arteriæ contrectatione mulierem obſervaret Piladis amore captam. Pulſus, eodem teſte, non modò magnus & vehemens iratis, ſed quàm maximus, vehementiſſimus : mihi verò in illis omnino varius inconſtansque, nunc durus & magnus, ſtatim velox & palpitans, poſtea exilior, ſed tamen ſemper inæqualis, prout perpenſiones apparentis injuriæ dominantur vel incremento, vel ſtatu, vel diminutione, vel redintegratione. Unde etiam alterum Iræ perpetuum indicium emergit, nempe manifeſta anhelitus compreſſio. Nam interea dum occupatur animus in meditatione, quomodo injuſtum aut arcere aut vindicare queamus, quieſcit aliquandiu motus reſpirationis, & ſpiritus retinetur adeò, ut ad nos redeuntes, videamur ſentire inflationem hypochondriorum, & ſuffocationis quandam ſpeciem.

Lib. de præcognit. ad Poſth. 1. de dignoſc. pulſ. 1. de cauſſ. pulſ. Synop. cap. 32.

2. Metamorph.

§ 3. Idcirco Poëtæ iram deſcribunt tumidam, mutuati proculdubio epitheton ab hoc accidenti. Ita Ovidius :

Intu-

Intumuit Iuno, poſtquam inter ſidera pellex
Fulſit. ——

Hinc etiam apud Græcos, ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι dicebantur, qui ira turgerent: quod Latini interpretati ſunt, in fermento jacere: ſicuti videre eſt apud Plautum, Uxor tua in fermento jacet, pro eo quod eſt, intumeſcit ira. Fermentum enim & acorem habet, & tumorem concitat. *In fermento jacere.* *In Mercat.*

§ 4. Alia ſigna, quæ à diverſitate cauſſarum dependent, vel potius ab Iræ effectu, exprimuntur ſenſum exteriorum ſignificatione, intercurrente tamen temperamentorum varietate. Itaque quantum ad irati hominis viſum, oculi in conſtitutione ſicciori & bilioſa, velut in viris robuſtis, ſunt truculenti, & ſpirantes quandam malignitatem, nunc fixi, nunc variè mobiles. unde Perſius: *Signa à diverſitate cauſſarum.* *Satyr. 3.*

Nunc face ſuppoſita ferveſcit ſanguis & ira,
Scintillant oculi, dicisque faciſque quod ipſe
Non ſani eſſe hominis, non ſanus juret Oreſtes.

In humidiori verò, & quæ ad declinandam injuriam impotentior eſt, ſunt humidi & lachrymis obfuſi: ſicuti in mulieribus & pueris. Quamuis enim iram ſatis vehementem concipiant debilitate judicii: tamẽ quia animadvertunt, juſtis ſe deſtituti ad rebellandum armis, conantur fletu æſtimationem injuriæ vel eluere, vel mitigare.

§ 5. porrò in uſu linguæ & oris triplex eſt varietas. Aliqui enim profusè & præcipitanter garriunt & effutiunt quicquid in buccam venit, neglecta rationis dictatura: quo nomine innotuerunt Galli, & inter illos maximè Normanni, qui longo tempore & multum ganniunt, antequam ad pugnam deveniatur. Alii tum quia mens conturbata, tum quòd lingua ſanguine inflata ſit & turgida, in eloquendo admodum ſunt implicati & titubantes, non aliter quàm ſi vinculo linguam haberent conſtrictam, ut non poſſint ea proferre quæ occurrunt. In hoc utrique conveniunt quod ſermones omnino ſunt inpediti, & vacillent ſine ordine, ſine voce ſonora, ſine judicio: & ſolùm probra, contumeliæ in proximum, dejerationes, blaſphemiæ in Deum, & diſſolutæ ſcopæ futilium inaniumque verborum audiantur. Poſtremi tacent prorſus, non alia exhibita iræ ſignificatione, quàm quòd labra mordicent. Tales apud Græcos dicuntur ἐσθίειν τὰ χείλη, hoc eſt, comedere labra. Sic Ariſtophanes in Veſpis: ὑπ' ὀργῆς τὴν χελύνην ἐσθίων· hoc eſt, labra comedens præ iracundia. Sic Homerus: οἱ δ' ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες: *Varietas in lingua.* *Comedere labra.* *Odyſſeæ.*

id

id eſt, aſt ſi labra ſuis preſſerunt dentibus omnes. Ea autem nota teſtatur tenaciſſimam offenſionem, & vindictæ omnino cupidam: familiariſque eſt Italis & Hiſpanis. Videntur enim compreſſione labiorum tanquam freno velle linguam cohibere, ne verbis erumpat in eam apparentis indignitatis ultionem, quam ipſi ſacto exequi conantur, quæſita ſaltem ad rem gerendam & loci & temporis majori opportunitate. Ab iis longè diſſident mores Germanorum, utpote qui plerunque non diu maſticant aut in pectore fovent offenſiones, ſed generoſiori quodam impetu apertè ad arma ſtatim provocant adverſarium, ſaciati ſanguinis profuſione, non vitæ ſpolio: arbitrantur enim, hac ratione honori ſuo ſatisfactum ſi hoſti vulnus infligant citra internecionem.

Signa iræ ab auditu.

§ 6. Ab auditu etiam certum deſumitur argumentum hominum iratorum. Non enim auribus admittere volunt ejus ullam excuſationem, à quo ſe læſos autumant: imò quò quis amplius rationem reddit ſuorum aut factorum aut dictorum, eò magis exacerbantur, ut nulla potius re, quàm ſilentio queant placari. Quando etenim alter tacet, victoriam ſibi cedere perſuaſum habent.

Signa ex facie.

§ 7. Proximum locum in ſignorum ſerie vendicat ſibi contemplatio faciei ejuſque partium: in qua conſiderandum, quòd quædam ſpecies Iræ conjuncta eſt cum audacia vel fortitudine, alia verò cum metu vel formidine. In priori, præſertim accedente ſanguineo temperamento, facies rubet, venæque turgent, adeò ut in nonnullis vena frontis ferè ad minimi digiti craſſitudinem intumeſcat. Nam in ira calor diffunditur, unde Virgilius:

9. Æneid.

Igneſcunt iræ. ——

Falſum itaque eſt & abſurdum, quòd M. Cato ait, Militem in aggreſſione pugnæ perfuſum rubore ſignificationem dare ignaviæ ſuæ. Tantum enim poſſidet ſanguinis, ut is etiam erumpat auxilium laturus aut muſculis ad infligendum ictum, aut pedibus ad perſequendum hoſtem, aut linguæ ad invehendum, aut aliis inſtrumentis ad nocendum vel amovendum. In poſteriori verò, exiſtente præcipuè ſubjecto exucco, pallor faciem occupat: & iſta quidem nota indicat maligniorem iram, ſed quæpropter impotentiam ſæpius effectu fruſtratur.

Signa ab interioribus ſenſibus.

§ 8. Huic etiam partitioni vicina ſunt illa ſigna, quæ ab interioribus ſenſibus deſumuntur. Vigilia ſiquidem homines iratos torquet maximè, ut tum ſedeant in lecto, tum ſurgant, tum ambulent,

ſitu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſitu in momenta mutato propter inquietudinem : ac ſi aliquando ſuccedat ſomnus, ille eſt mirificè interruptus occurſu terribilium inſomniorum, quæ repræſentant aut hominem præſentem, aut nos jugulari à latronibus, aut dæmonibus circumdari, aut enormibus periculis obiici, aut in duelli lucta ancipitem exſpectare eventum. Et illud ſanè nobis cum brutis propter ſenſus communis participationem eſt commune. Canes ſiquidem ex repræſentatione inanium ſimulachrorum in ſomno, in latratus erumpunt. Pergamus ad phantaſiam. Ea nullibi ſecuritatem invenit, nullam ſibi promittere audet, omnia ſibi ſuſpecta & invia opinatur. Etenim primùm homo iratus graviſſimè erga illum eſt affectus, à quo arbitratur ſe læſum aut ſuos : deinde aliis, qui adverſarii cauſſam defendunt, aut emollire ſtudent, nec ejus exacerbationem approbant, longè gravius iraſcitur, atqui hoc propter conceptam ſaltem injuriæ opinionem. Nihil opus eſt de cogitatione iraſcentis animi addere. Patet etenim, quomodo talis ſuas deliberationes ventilet, nunc in conſiderationem ſui honoris, illico utilitatis æſtimationem, rurſus in ſui hoſtis detrimentum. Nihil etiam de judicio. Prudens enim vir, interventu iracundiæ, commutat honeſtum cum turpi, utile cum inutili, bonum cum malo, juſtum cum injuſto, excæcatus omnino ſævitia & magnitudine tam victorioſi affectus. Nihil de memoria. Etenim hæc ita eſt obnubilata, ut iratus in meram provolvatur oblivionem & neceſſitudinis omnis per conſanguinitatem vel affinitatem confirmatæ, unde filius patrem, frater fratrem, maritus uxorem aut aſperioribus verbis excipiat, aut cædat, aut quandoque etiam interficiat : & voti juramentique præſtiti, ut erga Deum proximumque fidem violet : & denique omnium officiorum, quæ in hac mortali converſatione alter alteri debet.

§ 9. Poſtrema indica iræ à geſtibus variis depromuntur, quorum infinitus eſt & incertus numerus, pro diverſitate offenſionum, & conſtitutione eorum qui afficiuntur. Atqui inter illa nihil frequentius apparet colli nictatione, qua vindictam minantur, quanquam ea non ſemper conſequitur. Pueri namque hoc indignationis ſigno perpetuò utuntur : ſed vana eſt ſine viribus ira. Qui ita capite nictant, ferè adnexum habent, ut pileum in unam ſaltem capitis partem, lævam dextramve figant, vel continuò huc illuc torqueant, variato in momenta poſitu. Ejus loco adultiores *Signa à geſtibus variis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

aut indice ſurſum extenſo, verùm plerunque eminus, aut pugno cominus teſtantur vindicandi voluntatem: aliqui pollicem dentibus interſerunt, ſicut Itali, in ſignificationem præcipitis talionis, ſed in aliam occaſionem prorogandæ: nonnulli efflatum frequentius repetunt, ac ſi febriculoſi forent, vel interno æſtu flagrarent: alii in terram dejiciunt impotenter pileum, aut quicquid in manibus continent, conculcantque qui mos à plurimis fœminis obſervatur: detrahunt enim ſæpe ſuas vittas & operimenta capitis. Quidam veſtimenta dilacerant: plurimi è terra ſaliunt, quod argumentum eſt velocis iræ, veluti apud Gallos ſæpe conſpicitur.

Signa ab ætatibus & temperamentis.

§ 10. Ætates etiam ac corporis temperamenta geſtus & motus quoſdam peculiares habent: ſic pueri calcitrant: ſic mulieres unà cum convitiis ſæpius expuunt inſtar felium: ſic in iratis ſenibus, & qui apoplexiæ obnoxii ſunt, labrum inferius tremit, & quandoque totum corpus: ſic in cholericis ſpumat os. Unde Ovidius:

3. de arte amand.

Ora tument ira, nigreſcunt ſanguine venæ,
Lumina Gorgoneo ſævius angue micant.

ſic melancholici aut palpitationem cordis patiuntur, aut intra ſe loquuntur: ſic pituitoſi & frigidiores, veluti mulieres, manus complodunt, & ferè hoc ſignum cum triſtitia conjunctum.

A variis vitæ inſtitutis.

§ 11. Quinetiam à variis vitæ inſtitutis iratorum geſtus proprietatem quandam ſortiuntur. Miles enim ad conflictum, jureconſultus ad forenſes lites confugit, principes averſantur faciem ab iis quibus ſunt infenſi: & ut paucis omnia complectar, quot iræ differentiæ, tot conſpiciuntur tragici geſtus. In hoc omnes irati conveniunt, quòd inter comedendum appareant ex perturbationis dominatu inciviles. Videntur enim non maſticare, ſed avarè cibum deglutire, & potum affatim ingurgitare, non aliter quàm ſi nequeant ſatiari. Signa autem fuſius explicata, in unico irati hominis monſtro poſtea depicto in Curationis Philoſophicæ capite ſexto contueri licet.

De Effectibus Iræ.

IRAM perturbationum omnium eſſe atrociſſimam, & fœcundiſſimam infinitorum malorum matrem, quæ naturam hominis in truculentam commutet feram, manifeſtum eſt. Quamvis etenim perturbatio quævis aciem mentis & judicium omne ob-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

obſcuret : tamen ira caliginem longè denſiorem offundit, ut nec verum, nec utile, nec honeſtum cernere queat. Verè inter μονοστίχοις Menandri: οὐδεὶς μετ᾽ ὀργῆς ἀσφαλῶς βουλεύεται. haud tuta capi conſilia in ira queunt. Item : ὀργὴ πολλὰ δρᾶν ἀναγκάζει κακά· mala perpetrare ira cogit plurima. Rectè parentem inimicitiæ & odii appellat Ariſtoteles : & alibi rem impetuoſiſſimam ad aggredienda pericula: Conſternationis certè plenus affectus, ac nunquam ſine tormento ſui violentus : quia dolorem ubi inferre vult, patitur, ſæpenumero amara ſollicitudine, ne non ſuccedat ultio, anxius, & merè ἑαυτοντιμωρούμενος unde eleganter Claudianus Honorium alloquens:

2. Rhetor. *2. Ethic.*

Panegyric. in 4. conſul. Honorii.

—— Si duceris ira,
Servitii patiere jugum, tolerabis iniquas
Interius leges. ——

Sic & Auſonius de ſeipſo loquens :

Iraſci promptus properavi condere motum,
Atque mihi pœnas pro levitate dedi.

§ 2. In pectoribus humanis graves excitat fluctus, ſpiritus in cordis arteriis inflammat, ſanguinem concitat in venis, cerebrum concutit, nervos convellit, humores exagitat, calorem labefactat innatum, cujus veluti quidam fervor eſſe videtur, teſte Galeno : ſuum herum peſſimè affligit, extenuat, ſedulaque carnificina excruciat : arrodit cor, valetudinem vitiat, morbos inducit difficiles, nec rarò immedicabiles : quemadmodum Herculi contigit, morbo ſacro ob nimiam excandeſcentiam obnoxio : item juveni cuidam, cujus Galenus meminit.

2. de cauſ. pulſ.

1. de arte.

lib. v. de loc. affect. cap. 6.

§ 3. Pernicioſo adhæc apoplexiæ inſultu quoſdam jugulat ira. Sic Wenceslaus Caroli quarti filius interiit, ea lue correptus ex iræ vehementia, quum prandenti nunciatum eſſet, populum Pragenſem obtruncato per ſeditionem magiſtratu, ad arcem etiam accurrere, & prægustator ſe illius rei non ignarum eſſe oſtendiſſet. Ajacem Telamonis filium in mortem egit furor, in furorem ira, quæ celerrima ad inſaniam via eſt : continuata etenim ejuſmodi animi inflammatione, mens aut uligine iſta adeò obſcuratur, ut non appareat : aut expellitur aliquando, ut nunquam redeat. Ita L. Sylla, dum iræ obtemperat, multo alieno ſanguine profuſo, ad ultimum & ſuum erogavit. Puteolis enim ardens indignatione, quòd Granius princeps ejus coloniæ pecuniam à decurionibus ad refectionem Capitolii promiſſam cunctatius daret, animi

Wenceslaus apoplexia ex ira interiit.

Ajax.

Sylla.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

concitatione nimia, atque immoderatæ vocis impetu, convulſo pectore ſpiritum cruore ac minis miſtum evomuit, nec ſenio jam prolapſus, utpote ſexageſimum ingrediens annum, ſed alita miſeriis populi Rom. impotentia furens: igitur in dubio eſt, Syllåne prior, an iracundia Syllæ ſit extincta. Proinde neminem ab ira interiiſſe, perperam Galenus noſter ſentit. Scanderbeco, ingentis animi ac roboris viro, pugnam ingredienti ajunt è labris, æſtuantis indignantisque animi vehementia fiſſis, multum ſanguinis erupiſſe.

Lib. 2. de cauſ. ſympt.
Scanderbecus.

§ 4. Quot inſuper tremore, quot paralyſi quotidie corripi ira turgentes experimur? quàm multos in ea perturbatione febris impetit, dum ſpiritus in corde concitati incenduntur, & ob immoderatum motum per totum diffunduntur corpus, dum etiam ſucci fervent, humores putredini obnoxii exagitantur? Ex ira cauſo correptum quendam tradit Galenus. Quàm frequenter fœminis ex hoc affectu menſtrum profluvium vel turbatur, vel ſubſiſtit? quàm numeroſum animi deliquium, quàm præceps interitus, quàm periculoſæ in morbis recidivæ? Heu quàm fœcunda multarum calamitatum parens hæc affectio, quæ ſibi exitio quandoque eſt, eoque hominem plerunque adigit, ut ſibi manus iniiciat vimque faciat, præter quàm quòd aliquando mortem liberis, egeſtatem ſibi, ruinam domui imprecari comperiatur, amiciſſimis hoſtis & ſibi, gladiis pugnare paratus & incumbere?

Galen. de cauſ. morbo.
Lib 1. de differ. febrium.
4. de rat. victus.
3. Georg. 12. 10. 2. Æneid.
Ovi. 6. 5. 7 Metam.
3. de arte aman. 2. & 8. Metamorph.
1. Serm. ſat. 7. 3. carm. ode 2.

§ 5. Hinc juſtis ſuis epithetis ab illuſtribus notatur Poëtis, ut horribilis, ſæva, terribilis, indomita dicatur ira Virgilio: infracta, iniqua, rabida, trux, tumida, violenta, Ovidio: capitalis, cruenta, Horatio: bellatrix, flagrans, immanis, furens, ultrix, rabie ſuccenſa, Claudiano: acris, acerba, Lucretio. armigera, audax, crudelis, inſana, commota, fœda, rapida, Statio: ardens, ſanguinea, effera, Valerio Flacco: accenſa, fulminea, mœſta, mobilis, Syllio: minax, præceps, Senecæ: Fremens, Sidon. Alii aliis adjectivis hujus immanitatem & effectus exprimunt, quibus Stygia appellatur, Phlegethontæa, Tartarea, Cerberea, Bacchans, flammigerans, fulgurans, flammata, ſcintillans, formidabilis, torva, horrida, infrenis, ferox, hoſtilis, diſcors, litigioſa, ſpumans, ſanguinolenta, auſtera, venenoſa, fervida, noxia, veſana, comes furoris, expers conſilii. Caligantem hinc non immeritò quoque nuncupat Statius, & cæcam Ovidius: quæ ſæpe non ſinit cernere, quæ aper-

2. in Ruffin. De laud. Serenæ epigr. 22. de bell. Got. 7. paneg.
Luc. l. 3. 5
Stat. 2. Syl. 6. 5. 3 Theb. Val. lib. 4. 7. Arg. lib. 5.
Pall. Syll. lib. 4 3. 2. 8.
Sen. Agam. /. Hipp. 4. 1 0
Theb. lib. 1. Eleg.

apertiſſima ſunt, & percepta non raro obſcurat. Plutarchus hoc addit, canes vehementiore adverſum feras concepta ira, quandoque occæcari. Et alibi ait, iras, quemadmodum canes, cæcas parere criminationes.

Chryſip. aqud Plutarch. de virt. morum. In Sympoſ.

§ 6. Maximum ſanè hoc malum eſt, & omnia exſuperans vitia quæ paulatim invadunt, quibus etiam aliquid quieti placidique ineſt: hujus verò repentina & univerſa vis eſt, ut cunctos etiam alios affectus ſibi ſubjiciat. Hic totus concitatus affectus, & in impetu eſt doloris, armorum, ſanguinis ſuppliciorum, minimè humana fruens cupiditate, dum alteri noceat, ſui negligens in ipſa irruens tela, & ultiones ſecum mulctam tractare avidus, ruinis ſimillimus, quæ ſuper id quod oppreſſere, franguntur. Avaritiam certè duriſſimum malum, minimeque flexile ira peſſum dedit, adacta opes ſuas ſpargere, & domum reſque in unum collatas abſumere flammis. Quid? non ambitioſus hoc malo detentus magno æſtimata projecit inſignia, delatumque honorem repulit? Nullus haud dubiè affectus, in quem non ira dominetur. Quum itaque ſemper ante alios poſſeſſorem ſuum tam variis modis horribiliter torqueat, miror unde Homero & Ariſtoteli quid melle dulcius huic ineſſe videri potuerit. Habet fortaſſe vindicta ſuave aliquid, efferum tamen & inhumanum: ira nihil niſi amarum habet.

§ 7. Si porrò fuſius hujus effectus & damna aliis illata intueri lubet, nulla peſtis humano generi ſtetit pluris. Vedebis cædes & veneficia, atque eorum mutuas ſordes & urbium clades, exitia item gentium multarum & Principum: quorum exempla admodum funeſta annis retrò paucis in noſtra Germania, Galliis, apud Belgas & alibi nimis (proh dolor) conſpicati ſumus, & quotidie adhuc truculentiora cernimus: item ſub civili haſta venalia capita: bona nobilium ac ditiorum, indicta cauſſa, nequiter exuta, ſobole mendicitati proſtituta: ſubjectas teſtis faces, nec intra mœnia coercitos ignes, ſed ingentia ſpacia regionum iracunda flamma longè relucentia. Intuere nobiliſſimarum civitatum fundamenta agnitu difficilia, has ira proſtravit: aſpice jam nunc tot memoriæ proditos duces, mali exempla fati: alium ira in cubili ſuo, quandoque etiam poſt datam ſolenniter fidem confodit: alium inter ſacra menſæ & nuptiarum ira percuſſit, alium inter leges celebriſque ſpectaculum fori lancinavit: aliam filii parricidio dare ſanguinem juſſit, & ediverſo. alium ſervili manu

Sen. lib. 1. de ira.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

regale aperire jugulum, & contrà: alium in cruces membra diffindere: alium ardentiſſimum vincere amorem, chariſſima transfodere corpora, & plerunque in eorum quos trucidarunt, complexibus hærere coegit.

§ 9. Nec ſacramenti fideliter præſtiti, nec juſtorum pactorum aut contractuum ſanctè habitorum perfida meminit ira: nec reconciliatis parcit, nec ab inſontibus tam fœminei quàm virilis ſexus abſtinet, imò in denudata honeſtarum matronarum uterum etiam gerentia corpora furenter ſævit, virginei pudoris corda & tenellæ ætatis interanea horrendè perfodit capitaque findit. O tempora, ô furiæ, ô ſcelera, impunita, ô inaudita noſtri ſeculi exempla.

§ 10. Adhuc ſingulorum ſupplicia recenſeo? Quin ſi libuerit, relictis in quos viritim ira olim, tum etiam haud ita pridem exarſit, oculos converte ad cæſas gladio conciones, & plebem immiſſo milite diriter contrucidatam, & in perniciem promiſcuam, totos populos capitis damna paſſos: nec lubet his prolixius immorari. Quorſum etenim opus, immedicabilium vulnerum refricta memoria, cruciatum exacerbare, quum recentia etiamnum quotidie paſſim infligat ira? quę prę ſui impotentia quoque errorem & quæcunque enormia flagitia amat ac tuetur reprehenſioni inimica: cui in malè cœptis honeſtior pertinacia apparet, quàm reſipiſcentia.

Piſo ira furens tres inſontes punit.

§ 11. Cn. Piſo fuit Senecæ ætate vir á multis vitiis integer, ſed pravus, & cui pro conſtantia & fortitudine rigor & tyrannis in animi perturbatione placuit. Is quum ira percitus duci juſſiſſet eum qui ex commeatu ſine commilitone redierat, quaſi interfeciſſet quem non exhibebat, roganti tempus aliquod ad inquirendum, non conceſſit. Damnatus, extra vallum deductus eſt, & jam cervicem porrigebat, quum ſubitò apparuit ille commilito qui occiſus putabatur. Tunc ſupplicio præſectus centurio, ſpiculatorem recondere gladium jubet: condemnatum ad Piſonem reducit, innocentiam ejus declaraturus: militem etenim fortuna reddiderat. Ingenti concurſu deducuntur complexi alter alterum, cum ingenti caſtrorum gaudio, commilitones. Trubunal conſcendit furibundus Piſo, ac jubet duci utrunque, & eum militem qui non occidit, & alterum qui non perierat. Quid indignius, crudelius & magis tyrannicum? quòd unus innocens apparuerit, duo in innocentia plectebantur. Adjecit & tertium in hac commotione Piſo. Nam Centurionem, qui damnatum inſontem reduxit, adduci quoque juſſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

juſſit. Conſtituti ſunt in eodem loco innocentes ex iræ inexorabili violentia interituri tres. O ſolertem iracundum imperatorem, ad emendicandas iniquè furoris ſui cauſas: Te, inquit, duci jubeo, quia condemnatus es: Te quia damnationis commilitoni cauſa fuiſti: Te, quia juſſus occidere, imperatori non paruiſti. Tria comminiſcebatur puniebatque crimina in ea animi impotentia, ubi nullum eſſet. Prudenter itaque monuit Menander, φεύγειν ἀεὶ δεῖ δὲ τούτους θυμουμένους. *Fugiendi domini irati.*

§ 12. Hoc habet ira mali, quòd regi nolit. Succenſet, ipſi veritati, ſi contra ſuum apparuerit voluntatem: cum clamore, tumultu, vi & totius corporis jactatione, quos deſtinavit, inſequitur, adjectis conviciis, maledictis & mendaciis. Sapienter hinc non *Prov. 27.* minus dictum à Solomone, quàm verè, Iram non habere miſericordiam, nec erumpentem furorem.

§ 13. eleganter & ab Ambroſio: Ira ſæpe etiam innocentes ad *De ſancto Ioſeph. & habetur 11. q. 3. ira ſæpe.* crimen adducit: quia dum juſto amplius iraſcimur, & aliena volumus coercere peccata, graviora committimus, Ideo Apoſtolus ait: Non vos vindicantes chariſſimi, ſed date locum iræ: hoc eſt, declinemus eam, ne nos illa corripiat. Unde Dominus Ieſus mittens ad evangelizandum diſcipulos, miſit eos ſine auro, ſine argento, ſine pecunia, ſine virga, ut incentiva litis & inſtrumenta eriperet ultionis. Et alibi: Incentium ad malè operandum aut iracundia, *Lib. de Parad.* aut cupiditas eſſe conſuevit.

§ 14. Rectè item Hieronymus docet: Quid iracundo furor ſuus *Super Iohelem.* confert, quem ſæviſſimis exagitatum ſtimulis conſcientiæ, ita ab omni conſilio & mente deturbat, ut dum iraſcitur, inſanire videatur? Quapropter prudenter à Solomone dictum, Iracundũ deſignare & excitare ſtultitiam. Baſilius: Ira excitat rixam, rixa parit convicia, convicia ictus, ictus, vulnera, & ſæpe vulnera mors ſequitur. *Prov. 14. 15. & 29.*

§ 15. Sed & Gregorius iræ effectus pluchrè proſequitur: Per *5. Moral.* iram, inquiens, ſapientia perditur, ut quid quòve ordine agendum ſit, neſciatur. Et alibi: aliquando ira perturbato animo quaſi ex ſilentio judicium dicit, ut qui ſe foris per linguam non exprimit intus deterius igneſcat, ut iratus quiſque collocutionem ſuam proximo ſubtrahat, & nihil dicendo, quid ſit adverſus eum, dicat. Ibidem: plerunque per ſilentium clauſa ira intra mentem vehementius æſtuat, & clamoſas voces vel tacita forma verba ſibi quibus exaſperetur, objicit, & quaſi in cauſæ examine poſita duris

exaſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

exaſperata reſpondet. Item: Quantæ ſit iracundiæ culpa, penſare poſſumus, per quam perditur patientia, ut quid quo ordine ſit agendum, neſciatur omnino: quia nimis intelligentiæ lucem ira ſubtrahit, cum mentem promovendo confundit. Inde: Per iram juſtitia relinquitur: quia dum perturbata mens judicium ſine ratione exaſperat, omne quod ſuggerit, rectum putat. Per iram gratia vitæ ſocialis amittitur: quia ſe ex humana ratione non temperat, neceſſe eſt ut beſtialiter vivat. Per iram manſuetudo amittitur: per iram concordia rumpitur: per iram lux veritatis amittitur: quia cum menti iracundia confuſionis tenebras incutit, huic Deus radium ſuæ cognitionis abſcondit. Pòſt: Per iram Spiritus ſancti ſplendor excutitur, qui ſuper humilem & quietum reſpicere dicitur: quia quum ira ſuam ſubtrahit quietem, Spiritui ſancto habitationem claudit, cujus receſſione animus vacuus ad apertam morum inſaniam ducitur, & uſque ad ſupplicium ab intimo cogitationum fundamento diſſipatur. Adhæc, aliquando iracundus manus non erigit, ſed in maledictionis jaculum linguam vertit: fratris namque interitum precibus poſcit,& hoc Deum perpetrare expetit. Idem ſuper Ezechielem: Menti furore ebriæ omne quod
Homil. 17 rectum dicitur, perverſum videtur. Et in Matt. Sicut ligna ignis materia ſunt, ſic quæcunque loquitur quis in ira, facta ſunt eſca illius. Item: Coërceri omnino nequit animus prava ſemel voluntate vitiatus: quia zelus ſapere neſcit, & ira conſilio caret. Et 31. Moral. Ira peccatum eſt capitale, uti vitiorum caput, eò quòd ſit in corde tumor mentis, quo injuriam ſibi fieri, indignum judicat iratus, & quo varias vindictæ rationes architectatur, vel etiam quo capitalem meretur pœnam. Hinc & in ſeptem peccatorum mortalium numero illa recenſetur.

In Matt. cap. 3. homil. 10. § 16. Quam verè igitur Chryſoſtomus ait: Nihil eſt ira ac temeritate deterius. Hæc nanque eſt quæ & turgidos inflatosque facit, & degeneres ac ſerviles, altero ridiculos nos reddens, altero verò inviſos: contrariaque in unum vitia conjungit, adulationem
cap. 3. *homil.* 25. ſtultitiæ copulando. Et in Ioan. Ira vehemens ignis eſt, omnia conſumit, quippe quæ corpus conſumit, animam coinquinat, triſtitiam adfert, turpis viſu. Quòd ſi iratus ſeipſum intueri poſſet, nulla alterius indigeret admonitione. Nihil enim irato turpius. Ebrietas quædam ira, vel potius ebrietate & dæmone miſerabilior. Idem: Nihil æquè mentis puritatem & animi ſynceritatem turbat, ac im-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

æc immoderata ira, quæ magno fertur impetu. Item: In vehementiore ira ſummum adhibendum eſt ſtudium & cautio: eſt enim affectus tyrannicus. Sæpe enim non ſobrios pervertit, & in barathrum exitii detrahit. Iræ præcipitantia Iudas occidit Thamar, Saul ſacerdotes interemit, adeò impotenter Davidi ſuccenſens.

§ 17. Audi & Lactantii brevem quidem, ſed tamen gravem de hujus affectus vehementia & conatibus ſententiam: Tres ſunt affectus, qui homines in omnia facinora præcipites agant: ira, cupiditas, libido. Propterea poëtæ tres furias eſſe dixerunt, quæ mentes hominum exagitent: ira ultionem deſiderat, cupiditas opes, libido voluptates. Huc & illud Cyrilli quàm rectiſſimè facit: Iratus à quibus abſtinet facinoribus? vel quomodo non totum linguæ frenum laxat? imò & temerariis ſermonibus illudit, & ipſos fortaſſe qui offenderunt nihil. Quemadmodum enim ſi lapis in præceps eat, & contra omne quod invenit, impetu fertur: ita etiam audax & aſper, ſi ferocitatis & furoris vim ferat, à nullo vel verbo vel opere abſtinebit. Deum etiam ſicut hominem, linguæ ſuæ immoderantia & iræ impotentia invadet. *Lib. 6. de vero cultu. cap. 1.* *Liber 6. contra Iulian.*

§ 18. Ne autem poſtrema hæc Cyrilli clauſula, quòd nimirum non minus Deo quàm homini, linguæ procacitate inſultet ira, fidem ſuperare videatur, illuſtri nimis exemplo magni nominis viri, nobis relato, veritas oſtendetur, quo & huic capiti colophonem addere placuit. Is quum pavonem aſſatum è prandio ſeponi juſſiſſet in cœnam, quòd eo cibo mirificè delectaretur, veſperi cœnans eundem bis terve repoſcebat. Verùm quia jam antè à coquis conſumptus erat, neque apponi poterat pavo, ira ob paululum moræ tam indignanter exæſtuavit, ut tandem in horribile erumperet perjurium, ſe velle eum habere pavonem, *al deſpetto d'Iddio*, hoc eſt, etiam invito Deo, ſeu potius in ipſius Dei contemptum. Cum autem circumſtans ſuorum corona, ne pavonis ergò tantopere excandeſceret SS. deprecaretur, diceretque, ut Statii verbis utar, *Lib. 10.*

—— ne fræna animo permitte calenti,
Da ſpatium tenuemque moram: mala cuncta miniſtrat
Impetus. —— Ille quo majori blaſphemia priorem tueretur, ſumma cum indignatione interrogando reſpondet, An non ſibi in terris tantæ exiſtimationis domino, ob pavonem liceat iraſci, quum ipſe Deus tanta efferbuerit ira propter unum, idque vile pomum in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

paradyſo, ut oportuerit id luere univerſam poſteritatem humanam?

§ 19. Elegans Leucippæ eſt ſententia: Dolor per pectus diffuſus, animæ fomitem liquat: ira autem cor circumlatrans, furoris ſpuma rationem quaſi undis obruit. Gregor. Nazianzenus in præceptis virginitatis:

> οἶνος παρθενικῇσι χόλος πλέον ἐστὶν ὄνειδος,
> θυμὸς δ' αὖ μανίας. οἶμος δέ τε πάντα μόροιο.
>
> *Vinum virginibus majus eſt dedecus,*
> *Ira autem rurſus furore: via vera omnia mortis.*

Inſignia inde Iræ effectuum exempla in prophylacticæ curationis philoſophicæ nono capite varia.

De Prophylactica Iræ curatione philoſophica.

Ira præceptis fugatur. Senec. lib. 2. de ira. Socrates.

TENTATURUS fœdiſſimi & rabidi hujus mali curationem, cum Peripateticis equidem ſentio, congenitos nobis affectus evelli quidem radicitus non poſſe, poſſe tamen reſecari. Enimverò licet primorum motuum impetus in manu noſtra non ſit: non longè tamen abeſt eorum moderatrix ratio, quæ mox vel paulo pòſt ſe manifeſtat.

§ 2. Socratis exemplo id palàm fit, cui quum peſſima ejus conjunx Xantippe occaſiones iræ multas offunderet, ille tamen egrediens & revertens, eodem ſemper apparuit vultu, nulla in re mutato, quod & in marito Xantippe prædicavit: & quum multa in conventu vitia in eum collegiſſet Zopyrus, ſe naturam cujuſque ex forma proſpicere jactans, atque à cæteris hoc nomine rideretur, illa in Socrate vitia non agnoſcentibus, ab ipſo Socrate ſublevabatur, qui illa ſibi haud dubiè ineſſe, ſed ratione à ſe victa eſſe affirmaret. Proinde malum omnino non eſſe immedicabile, ſiquis modò velit, in animum inducito. Neque enim ſemper ex magnis & validis oritur initiis: tamen erigere trophæa in animo adverſus hanc peſtem, quicum difficile eſt confligere, ut inquit Heracletus, magnæ cujuſdam eſt, ac palmariæ virtutis, quippe quæ verè ceu nervos ac tendones habeat rationis judicium adverſus animi cupiditates. At

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Principiis obſta, ſerò medicina paratur,
Quum mala per longas invaluere moras.
Hæc ſi quidem fera, quod de lite ſcribit Homerus,
Parva metu primò, mox ſeſe attollit in auras,
Ingrediturque ſolo, & caput inter nubila condit.

§ 3. Quomodo itaque calamitoſiſſima hæc lues compeſci poterit, triplici remediorum genere ſtatui oſtendere: nimirum religione, hoc eſt conſilio Theologico, cujus potiſſimùm virtute tales coerceri furias oportet: duce item Philoſophia, & comite Medicina. Optima ſiquidem vitæ conditio, ubi mens ſana in corpore ſano. Quanquam verò primas hic deberi diſciplinæ eccleſiaſticæ neutiquam diffitear: non vulgarem tamen potentiam adverſus eundem affectum, philoſophiæ & medicinæ connexis invicem tribuit Plato in Sophiſta. Ut enim animus corpori connectitur, ita etiam philoſophia & medicina mutuas præſtant operas: quare eas συζύγες δυνάμεις vocat, utpote καθαιρετικὴν utranque, quòd hæc corpus à corruptis expiet humoribus illa ex animo pernicioſos purget affectus: unde animo & corpori comparatur ſanitas, qua in re humanæ vitæ tranquillitatem eſſe ſitam quilibet fatebitur.

§ 4. Cæterùm licet in ordine primum mereatur locum, divinæ voluntatis ex ſacroſanctæ Scripturæ teſtimonio, cœleſtis promulgatio, uti dignitate præſtantior, efficacia penetrabilior, & virtute certior: tamen quoniam prolixior huic ſermo ex ſanctorum patrum ſententiis annectetur, in finem hanc reſervare libuit, atque exordiri ab ea philoſophiæ parte, quæ Moralis nuncupatur, & Gentilium iram infringere pellereque ſolet, ideoque potentior multò in Chriſtiani nominis hominibus, quorum profeſſio ſolùm in charitate conſiſtit, ut nimirum Deum ex toto corde, & proximum ſicut ſe, licet etiam inimicum diligant, nec ullo unquam hoſtili affectu in quenquam moveantur. *Matth.* 22. *Marc.* 12. *Ioan.* 10.

§ 5. Eſt etenim illa vitæ dux, morum formatrix, legum inventrix, humanæ conſervatrix ſocietatis, publicæ tranquillitatis auctrix, & demum amatrix virtutis: quam è cœlo deductam, non temerè aſſervit Socrates. Oculo velut dextro in unicam collimat virtutem, & ab iis quæ tranſverſum inde hominem rapiunt, dehortatur, duce nimirum appetitiva animæ portione, que præcipientis rationis imperium audit: ita etiam cuilibet injuriæ iram excitare conſuetæ, ignoſcendum eſſe admonet, animi oculis proponens, *Philoſophia quid.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tetrius eſſe injuriam inferre, teſte Ariſtotele, quàm pati: quandoquidem ſine injuſtitia inferri nequit injuria, tolerari verò ſine ullius delicti culpa poteſt. Quòd ſi factam tibi injuriam, præfractius ulciſcaris, fieri poteſt, ut damnum multò gravius peſtilentiuſque ſentias. Capita verò, quorum ſubſidia funeſtiſſima hæc iræ lues vinci poterit, tradentur novem.

Vincendæ iræ capita novem.

Primum caput.

§ 6. Primum, quod & Theologorum ſchola docet, & propterea conſultiſſimum, ut matutinis horis è lecto ſurgens, ſingula quæ interdiu videbuntur tractanda, conſideratè quis perpendat: veſpertinis itidem, priuſquam lectum ingrediatur, ſibiipſi rationem reddat, quod Pythagoras admonere conſuevit: ſecumque concilium ineat, num honeſtius utiliuſque ſit, affectibus indulgendo, vitam hanc momentaneam tranſigere, an rationis nervum & conſilii manum adhibere in omnibus quæ agas, & ſeipſum vincere, quam omnium celeberrimam eſſe victoriam, quilibet non planè mentis inſanæ fateri debet.

Seipſum vincere, victoria maxima.

§ 7. Minus certè corrumpere, ſed tolerantiores reddere volet animus, qui ad rationem reddendam quotidie vocandus eſt. A Sextio cum laude factum hoc, qui quum ſe quieti nocturnæ dederet, rogabat animum ſuum: Quod hodie malum tuum ſanaſti? cui vitio reſtitiſti? qua parte melior es? Deſinet ira, vel erit ſedatior, quæ ſibi quotidie coram judice comparendum eſſe ſciet. Quid certè pulchrius hac totum diem excutiendi conſuetudine? Qualis poſt ejuſmodi recognitionem ſui, ille ſomnus ſequitur, quàm tranquillus, altus & liber, quum vel eſt laudatus animus vel admonitus, & ſpeculator ſui cenſorque occultus cognoſcet de moribus ſuis?

§ 8. Utere hac tua poteſtate, & ſingulis diebus apud temetipſum tuam dicito cauſſam. Quum ſubtractum è conſpectu lumen eſt, & conticeſcat uxor, ſi tibi fuerit, totum diem tecum ſcrutare, facta & dicta tua remetire: nihil teipſum cela, nihil prætérito. cur etenim ex tuis erroribus quicquam tibi timebis, quum hoc ſolatio te non inutiliter ad monere queas? Vide ne aliàs ita delinquas, nunc ignoſcitur. In illa diſputatione pugnatius es loquutus, cum ejuſmodi ingeniis ne in poſterum congrediaris. Diſcere erubeſcunt, qui nunquam didicere. Liberius fortè alium admonuiſti, quàm debebas: proinde non emendaſti, ſed exacerbaſti potius. Aliàs curæ ſit, non tantùm an verum ſit quod dicis:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

dicis : ſed an ille cui dicitur, veri patiens ſit. Hæc & ſimilia pro oblatæ occaſionis varietate in mente revocat Virgilii vir bonus :

Nec prius in dulcem declinat lumina ſomnum,
Omnia quàm longi reputaverit acta diei,
Quò prætergreſſus, quid geſtum in tempore, quid non?
Cur iſti facto decus abfuit, aut ratio illi?
Quid mihi præteritum? cur hæc ſententia ſedit,
Quam melius mutare fuit? miſeratus egentem
Cur aliquem fracta perſenſi mente dolorem?
Quid volui, quod nolle bonum foret? utile honeſto
Cur malus ante tuli? num dicto aut denique vultu
Perſtrictus quiſquam? cur me natura magis quàm
Diſciplina trahit? ſic dicta & facta per omnia
Ingrediens, ortoque à veſpere cuncta revolvens,
Offenſus pravis, dat palmam & præmia rectis.

§ 9. Alterum eſt, quòd ſemper nobis firmum maneat hoc inſtitutum, ut inter bonos, moderatos & circumſpectos meritò numerari cupiamus ſtudeamuſque : memores etiam, quantum commendationis ſit nobis allatura clementiæ & moderationis fama, & quàm multos pepererit non inutiles amicos. II.

§ 10. Tertium, ut eum qui nos errati aut vitii commonefaciat, libenter audiamus, talemque nobis Catonem, Ariſtarchum vel Argum ſeligamus veneremurque : quinimò amiciſſimum quenque rogemus, ut tunc cumprimis ſua adverſus nos libertate utatur, quum illam ægerrimè toleramus. Ejusmodi contra nos potens malum, & apud nos gratioſum, dum conſpicimus, dum noſtri ſumus, advocemus. Qui vini potentiam non innoxiè tolerant, & ebrietatis ſuæ temeritatem petulantiamque verentur, ſuis mandent, ut è convivio maturè vocentur. Intemperantiam ſuam in morbo experti, ſibi in afflicta valetudine obediri nolunt. Admoneri bonus gaudet : at peſſimus quiſque correptorem patitur difficillimè. Denique III.

οὐκ ἔστιν ὀργῆς (ὡς ἔοικε) φάρμακον,
ἀλλ' ἢ λόγος σπουδαῖος ἀνθρώπου φίλου·

Iræ medela eſt non (ut arbitror) alia,
Quàm verba amici ex ore proficiſcentia.

§ 11. Quartum, ut non ſtatim cum ſtomacho & indignatione IV.

reprehendentem etiam non tam juſta cauſa, excipiamus: primùm quidem, quòd fieri poteſt, ut idem ille exactius noſtra errata obſervarit, quod hominibus commune eſt, lynceos ſe oſtendere in alienis delictis: deinde licet falſum intentarit crimen, in hoc tamen tibi uſui erit, quòd alium tuorum factorum ſeveriorem iudicem intelligis, proinde etiam multò diligentiori inſpectione actionibus tuis attendere diſces.

V. § 12. Quintò iram refrenabimus, ejuſque inhibebimus impetus, ſi ipſam lucido mentis oculo ſemper intueamur, ejus deformitatem, in ipſa deſcriptione, cauſis, ſignis & effectibus ſuprà propoſitam contemplemur. Siquis enim vel ſolos effectus enumeratos expendat, vix quicquam ſibi tum in actionibus, tum in dictis, tum in cogitationibus, ira magis cavendum ducet. Cuncta inde ejuſdem vitia non modò in memoriam ſubinde revocare oportet, ſed & accuſare & damnare: utque manifeſtius evadat, quàm dirum quid ſit, horridum & abominabile, cum peſſimis aliis affectibus comparetur hoc vel ſimili modo.

§ 13. Avaritia acquirit corraditque, quo aliquis tandem fruetur: ira incendit, paucis gratuita eſt. Iracundus dominus quoſdam in fugam abegit ſervos, quoſdam in interitum: quanto plus iraſcendo, quàm id erat, propter quod iraſcebatur, perdidit? Ira patri luctum, marito divortium, magiſtratui odium, candidato repulſam attulit. Valerius Publicola, quum arbitraretur, pulſis Tarquiniis Bruto in Conſulatu collegam ſe futurum, ut Lucretium Collatinum præferri ſibi vidit, adeò ira exarſit, ut omnes ante id tempus acceptos honores deponeret abjectaque ſenatoria dignitate, patrociniis quoque cauſarum ac clientelis renunciaret, atque ab omni publico munere abſtineret.

§ 14. Potior eſt, inquam, multò luxuria: quoniam illa voluptate ſua fruitur, hæc alieno dolore vincit malignitatem & invidiam. Illi affectus infœlicem fieri volunt, hæc facere: illi fortuitis malis delectantur, hæc expectare fortunam nequit. Nocere ei quem odit, non noceri vult. Nihil eſt ſimultatibus gravius, has ira generat: nihil eſt bello funeſtius, in hoc potentium ira prorumpit. Adhæc ira, ut ſequutura ſtatim incommoda, inſidias, aſſiduamque ex mutuis concertationibus anxietatem, ſeponamus, pœnas maximè dat, dum exigit: dolorem quem inferre vult, patitur, velit nolit. Naturam hominis, quæ in amorem hortatur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tatur, corrumpit fœda hæc erynnis in odium: illa prodeſſe jubet, hæc nocere conatur.

§ 15. Cæteri affectus dilationem recipiunt, tardiuſque curari queunt: hæc incitata & ſeipſam rapiens, violenter furenti præcipitantia, non pedetentim procedit, ſed dum incipit, tota eſt. Nec aliorum vitiorum more ſollicitat animos: ſed abducit, & impotentes ſui, cupidoſque etiam communis mali, exagitat. Nec in ea ſolummodo, in quæ deſtinavit, ſed in obvia quæque velut caligine offuſa, furit. Reliqui impetus interni, animos quidem impellunt: ira verò extremè præcipitat. Aliis quoque ſi contra affectus ſuos reſiſtere non licet, at ſanè ipſos reddere nonnihil cunctatiores: hæc non ſecus ac fulmina procellæque, & ſi qua alia ſunt irrevocabilia, quæ non eunt, at cadunt, vim ſuam magis ac magis tendit. Alia vitia à ratione, hæc ab ea & ſanitate deſciſcit. Alia acceſſus habent lenes, & incrementa fallentia: in ira dejectus animorum eſt.

§ 16. Nulla itaque reſurget magis attonita, & in vires ſuas prona: & ſive ſucceſſit, ſuperba: ſive fruſtratur, inſana: ne repulſa quidem in tædium acta, ubi adverſarius fortè evanuit, in ſeipſam ſuos convertit dentes. Non refert quantum ſit, ex quo ſurrexit: ex leviſſimis etenim in maxima evadit. Nullam prætererit ætatem, nullum genus mortalium excipit: ſibi indulget, ex libidine judicat, audire recuſat, nec patrocinio locum relinquit: quæ tentavit, defendit, nec ſibi judicium ſuum, quanquam pravum, ſinit eripi. In ſumma, quemadmodum ſemen mixtura eſt ac temperamentum ex omnibus animæ viribus revulſum: ita & ira ſemen quoddam eſt ex cunctis animæ perturbationibus commixtum, ſiquidem & à dolore & à voluptate & à ferocia decerpta eſt. Quem non fœdiſſima hæc vitiorum corruptela coerceret? *Plutar. de coh. ira.*

§ 17. Sextò animis excidetur, ſi aſſiduè velut in ſpeculo hominis irati horribile ſimulachrum contuearis, vel ipſe ira percitus ſpeculum adieris, & teipſum contempleris: experieris ipſa re nihil deformius, tetrius, aut fœdius, quàm ab ira ſuperari. Terribilius ſiquidem monſtrum humanum numquis viderit unquam, in quæſtionem venit. VI.

§ 18. Enimverò ſi formam externam, quæ omnibus conſpicua & ſpectabilis eſt, intueris, quàm varius vultus, quam anxius, anhelus, truculentus & horridus? quàm turpis hæc mutatio? quæ tempeſtas, quæ furiæ? color terret inſolitus, à nativo immutatus: *Irati hominis ſimulachrum.*

tus: nunc virulenti affectus impetu, retracto cor verſus ſanguine & ſpiritu expalleſcens: nunc ad cerebrum faciemque ſanguine bilioſo, ſpiritibuſque igneis provolantibus inardeſcens: venæ extumeſcunt: que ultrices oculorum velut leoninorum faces? & ut apud Ovidium, ——— *fervens oculis dabat ira ruborem:* qui etiam nunc exilire videntur, nunc in uno obtutu defixi hærent: quàm ridiculi, quàm truces nictus? horrent ſubriguntur que capilli: corrugatur frons: ſtrident dentes, attritique inter ſe & aliquid eſſe cupientes, ſi diis placet, non ſecus iratis crepant, quàm apris concitatis tela ſua attritu exacuentibus: lingua ſui impotens, diſſoluto freno minitabunda, titubans, in quamcunque injuriam profuſa: ſermo varius, inconſtans, præruptus, non ſani hominis, hiulcus, mutilus, clamoribus pudendis nunc raucus, nunc turbatione interceptus: fremit vox: os diſtorquetur, convellitur, ſicceſſit in canis rabidi morem: & ut apud Perſium, — *ora tument ira:* ſpumant quandoque labra, unde apud Claudianum,

8. Metamorph.

Satyr. 2.

——— *undantes ſpumis furialibus iræ:*

interdum illa tremunt, nonnunquam comprimuntur, mordicantur, & dirum quiddam exibilant: genæ variant, & ut Valer. Flacc.

2. Argonaut.

——— *atræque genis pallentibus iræ:* Idem,

——— *hirtæque genis pallentibus iræ:*

ſpiritus incenſus, coactus, nec ordinatus: crebra & vehementius acta ſuſpiria: altius tracti gemitus: ſubſultans citato inæqualiter typo arteriæ motus: cor velut proruptur um, extrà palpitans: ſæpenumero pulſatum pectus. Manus hinc inde ſurſum ac deorſum geſtibus propè mimicis disjiciuntur, ſæpe & complodun tur: pedes trepidi, vacillantes, imò & quandoque pulſata humus pedibus, qui greſſus multiplices ejuſmodi perſona dignos in hoc theatro oſtentant: articulorum ſeipſos torquentium crepitus: univerſa membra tremula: totum denique corpus concitum, ingentes iræ minas agens, ac tumidum: tam pulchrè in cunctis actionibus reſpondet, ut nihil certè in tragico hoc monſtro jure debeas deſiderare. Rectè hinc Ovidius,

In epiſt. Medeæ ad Iaſonem.

——— *ſed quid prædicere pœnam*
Attinet? ingentes parturit ira minas.

Truculentiſſimarum profectò ferarum, ſive illas exagitet fames, vel infixum viſceribus ferrum, minus tetram faciem eſſe vides,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

des, etiam quum illæ ſemianimes morſu extremo feriunt, quàm hominis ira æſtuantis.

§ 19. Porrò ſi ad internarum partium viſcerumque anatomen progredi lubet, Deus bone, qualis intrà animus, cujus extrà imaginem tam fœdam, tumultuoſam & execrabilem cernis? Quanto illi intra pectus facies terribilior, impetus intenſior, rupturus ſe niſi eruperit? quantus univerſi ſanguinis fervor, quàm halituoſa ſpirituum lucta, quanto cor incendio flagrat, quàm hepar turget vindictæ deſiderio, quàm ventriculus in vomitum proclivis, quàm nervi agitatione multiplici convelluntur? quàm tendones, quàm ligamenta, quàm oſſa à ſuis compoſitis muniis aberrant? quàm facultas vitalis labefactatur, quàm virtus animalis quaſſatur, quàm potentia naturalis læditur? quàm demum cuncta interanea huc conſpirant, nec ignaviter cooperantur?

§ 20. Adhæc, quales ſunt hoſtium vel ferarum cæde madentium, vel ad crudelem cædem euntium aſpectus: qualia poëtæ finxere monſtra, ſuccincta ſerpentibus & igneo flatu: quales ad bella excitanda, diſcordiamque in republica conſerendam, & pacem ſceleratè turbandam, inferûm exeunt furiæ: talem nobis imaginemur iram, flammas ore evomentem, ignes oculis ejaculantem, ſibilo virulento, mugitu raro, gemitu horrendo, ſtridore viperino, & ſi qua inviſior his vox eſt, perſtrepentem, tela quoque venenata utraque manu quatientem. Neque enim illi curæ eſt, ſe tegere torvam, cruentam, cicatricoſam, & verberibus ſuis lividam, inceſſu veſano effuſam, multa caligine diſcurſitantem, vaſtantem, fugantem, & omnium odio, ſui maximè laborantem: ſi aliter nocere nequeat, terras, maria & cœlum ruere cupientem, infeſtam pariter inviſamque. Neſcias utrum magis ſit deteſtabile portentum, an deforme? Iratos linquit decor omnis. Cætera licet in abſcondito alere: ira ſe profert, & in faciem exit: quantoque major hæc eſt, eo efferveſcit manifeſtius. At audi, quomodo à vatibus noſtris deſcribatur, Seneca teſte:

Sanguineum quatiens dextra lævaque flagellum, *Lib. 2. de ira.*
Aut ſciſſa gaudens vadit diſcordia palla:

aut ſi quæ magis dira facies diri affectus excogitari poteſt.

§ 21. Obſerva item cunctorum animalium ira concitorum facies & notas, quàm tota corpora ſolitum quietumque relinquant habitum, & in feritatem exacuantur. Spumant apris ora, den-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

teſque acuuntur attritu: taurorum cornua temerè jactantur, & arena pedum pulſatione ſpargitur: leones fremunt, irritatis colla inflantur ſerpentibus, canum mordax auditur latratus: nullum tandem eſt brutum, cui non ira percito nova feritatis acceſſio contingat. Quum autem Seſtius aſſerat, iratis mirè ſpeculi inſpectionem profuiſſe, jam huc frequentes currite. Perturbabitne te, ô irate, tanta mutatio tui? eritne juſta cauſa, qua teipſum non agnoviſſe te, libenter fateberis?

§ 22. Ejuſmodi vivæ imaginis intuitu ſe in teterrimi hujus monſtri odium perveniſſe, ſcribit Galenus in libro de propriorum affectuum agnitione & remedio: Ego, inquiens, adhuc adoleſcens, quum hominem conſpexiſſem ad fores aperiendas feſtinantem, ſine ſucceſſu tamen, propterea clavem mordere, in januam pedibus inſultare, diis conviciari, oculos inſanientis inſtar truces ferinosque oſtendere, & ſpumam, ſicut apri ferè, ex ore emittere, tanto odio iram proſequi inde cœpi, ut poſtea propter ipſam nunquam ſim viſus impatienter dolere.

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Si identidem tuum ipſius animum contempleris, eheu quàm atrum, maculoſum, diſtortum, tumidum ac æſtuantem. Vides immenſum turpitudinis monſtrum, imò æquor. O fera erynnis, ô ferales diræ?

§ 23. Quare quum noſter Hippocrates verè tradat, eum morbum eſſe graviſſimum, qui faciem ægrotantis quàm maximè immutet in diverſum: ubi quis conſpicit alios ob iræ violentiam ſibi maximè excidere, vultum immutare, colorem, vocem & inceſſum, quo dixi modo, invertere, hinc velut imaginem ejus mali ſibi fingat, perpendatque quàm commota ejuſmodi facies, & formidabile idolum placebit uxori, quàm laudabile exemplar liberis erit, quàm trucem larvam amplectentur amici. Non immeritò itaque ob hujuſmodi torvitatem vultus, totius deformitatem, dictorum atrocitatem, crudelitatem factorum, perit irato omnis exiſtimatio, omnis benevolentia, diffugiunt amici, declinant obvii, ſolitudo undique cuncti oderunt, nemo non deteſtatur. Quo fit, ut maximi viri nihil vel caverint magis vel texerint, quàm iram & irati actiones, adeò ut naturæ etiam ſuæ repugnarint ac vim fecerint. Enimverò quid magis ridiculum, quàm tantulum tamque imbecillum animalculum uſqueadeò ferocire furiiſque agi?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

agi? & tantas tragœdias tamque atroces de rebus viliſſimis excitare, velut de corporeis, de fortuitis, quinimò, ſi diis placet, de uno verbulo? Hæc penſiculatius conſiderans & penitius obſervans, huic beluæ ferociſſimæ bellum indicat, ſemperque ſtudeat, quod in febre quidem bonum eſt, ſed melius multo in ira, linguam habere ſimplicem & levem. Nam febricitantium lingua ſi minus ſecundum naturam affecta ſit, malæ quidem rei ſignum eſt, cauſa tamen pejoris nequaquam. At iraſcentium lingua exaſperata, ſordida, & vocum abſurditate diffluens, effundit ſermonem contumelioſum, immedicabilis inimicitiæ parentem, & latentis malevolentiæ proditorem. Proinde à Propertio quàm rectiſſimè ſcribitur: *Lib. 1. eleg. 1.*

Fortiter & ferrum, ſævos patiemur & ignes,
Sit modò libertas, quæ velit ira, loqui.

§ 24. Iam ſi ex adverſo illius qui ab hoc iræ morbo liberam degit vitam, imaginem contempleris, faciei intuearis decorem, oculorum venuſtatem, ſermonis ſuavitatem, compoſitos uniuſcujuſque membri motus, morum comitatem, univerſi denique corporis actiones mirè placidas, quis non abacto mordicus illo monſtro, hanc omnium gratiſſimam amplectatur formam? At jam ad reliqua præſervationis capita progrediamur. *Sedati hominis imago.*

§ 25. Septimò prævenietur hoc malum, ſi omnes iræ occaſiones quocunque ſtudio caveantur, & fomites auferantur: Primumque litigioſorum, & eorum qui vel in iram propendent, vel non illibenter provocant, ſive ex cauſa, vel ſine occaſione, ſodalitium vitetur (tranſit enim arcano quodam contagio vitiorum familiaritas:) atque elige ſimplices, faciles, moderatos, ſubmiſſos, humanos, ſuaves, pios, quibuſcum verſeris, quibuſque familiarius conjunctiuſve utaris, qui nec iram ſuam effundant, nec tuam evocent, ſed potius præveniant, aut humaniter ferant. Non etiam expedit omnia videre, nec cuncta audire: multæ nos injuriæ prætereant. Senſus omnes ad firmitatem perducendi ſunt. Aures aſſueſcendæ, ut patienter audiant, nec facilè dimoveantur: imò quandoque obturandæ, ut audientes non audiant: quas etiam riſum, fletum, blanditias, lites, proſpera & triſtia, hominum voces & clamores, animalium fremitus, boum mugitus, latratus canum, & quoſcunque diriores ſtrepitus tolerare oportet. Oculi item inducendi, ne ſordibus, fumis & rebus quibuſcunq; tam facilè VII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

moveantur : nec cuncta æquè debent facere ad palatum: uti nec naribus pariter odorata placere, nec tactui mollia. Non vis eſſe iracundus? ne ſis curioſitatis ſectator : multa deride, plura contemne vel condona. Qui inquirit, quid contra ſe dictum ſit : qui malignos ſermones, etiam in ſe clàm effuſos, everrit, ſeipſum reddit inquietum. Vis unico antidoto hujus peſtis virus avertere, iræ illud ſolum perſuade, ne rationem prævertat : atque hanc veluti ἡγεμονικὴν revereri diſce, iramque & affectus freno rationis tanquam equum indomitum coerce.

§ 26. In iram adhæc propenſo à raris & inſignibus rebus, eiſdemque fragilibus, momentaneis evanidis, corruptioni & mutationi obnoxiis eſt abſtinendum : velut ab exquiſitæ ſculpturæ poculis fractu facilibus, vitris eximiis, ſigillis, gemmis precioſis, & id genus reliquis : propterea quòd, ſi fortè pereant, gravior ſubſequitur turbatio, quàm ob ea quæ paratu ſunt facilia & vulgaria.

Cotys adverſus iram præſervativum.

§ 27. Elegans exemplum hic nobis ſuppeditat Cotys Thracum rex, qui ſibi pardalim largito, leonem contrà dono dedit : & quum natura ſe in iram cognoſceret ferventiorem, & ad ultionem proinde magis præcipitem, & ſeverum eorum qui in miniſteriis deliquiſſent, caſtigatorem, vaſa fictilia, tenuia quidem & fragilia, ſed ſcitè curioſeque cælata tornoque elaborata, quum ab hoſpite dono ei offerrentur, gratum quidem ſe offerenti præbuit, cæterùm mox vaſa contrivit omnia, facti ratione protinus reddita, quòd vereretur, ne ira concitus in miniſtros per incuriam delinquentes ea in re, ſeverius amariùſque verberibus animadverteret. Prudentis enim eſt, naturæ ſuæ morbum agnoſcere, & vitio materiem præripere.

Auguſti memorabile exemplum.

§ 28. Nec abſimile clariſſimi Imperatoris Auguſti extat facinus memorandum. Nam Atedii Pollionis, apud quem cœnabat Auguſtus, miniſter ubi vas cryſtallinum fortè confregiſſet, eundem mox ad ſupplicium ultimum Atedius perturbatior rapi juſſit : ſed quod ſupplicium? ut murenis, quas in piſcina alebat ampliſſima, in pabulum objiceretur. O immanis iræ atrocitatem. Elapſus ad Cæſaris pedes ſupplex provolvitur puer, non quidem deprecaturus mortem, ſed inauditum & crudele mortis genus, ne ſcilicet murenis eſca fieret. Attonitus ad inuſitatam ſeveritatis formam Cæſar, dimitti eveſtigiò miniſtrum juſſit, & ejus curioſi operis vaſa coram ſe conteri univerſa, cum-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

primis verò piſcinam compleri oblimarique. Se enim cauſam dixit adimere Pollioni velle, ne in tam præcipitem animi everſionem laberetur, aut ob ſimilem cauſam in poſterum tam diriter famulum perderet, qui cujuſcunque eſſet generis, in hoc ipſo quòd homo erat, pluris quàm omnia quæ terrarum orbis contineret vaſa, faciendus erat.

§ 29. Nec vulgare exemplum C. Iulii Cæſaris, qui devicto Pompejo, non modò equites ſenatoreſque urbis, quorum infinitos ceperat, perhumaniter tractavit: verùm etiam celeberrimorum ſenatorum literas in Pompeji ſcriniis inventas, quibus odium & acerbitas contra Cæſarem multis contumelioſis verbis expreſſa erat, legere noluit, ſed omnes ſtatim juſſit comburi, ne iis irritatus, inhumanius quid de Pompejo & ſenatoribus ſtatueret: eáque ratione & illorum ſaluti, & ſuæ tranquillitati ac gloriæ conſuluit. Nam ſeipſum vincere, maxima eſt & laudatiſſima victoria. *Iulij Cæſaris factum imitandum.*

§ 30. Sic & Cn. Pompejus Magnus, quum Sertorii literas intercepiſſet, in quibus erant incluſæ complurium ducum epiſtolæ, Sertorium ad novandas res, ſtatumque civitatis immutandum, Romam invitantium, exuſſit omnes, ne locum iræ daret, ſed improbis reſipiſcentiæ occaſionem, & in melius mutandi conſilia facultatem. Quis non miretur ſummeque laudet tantam in Pompejo animi moderationem, qui hoſtium literas aperire noluit, ne quid legeret, à quo abhorreret, & inimicis pœnitentiæ locum præberet? *Cn. Pompejus.*

§ 31. Antiochus ſophiſta, quum malè vulgò audiret, veluti formidoloſus, quòd nec prodiret in concionem, nec Reipubl. munia capeſſeret, Non vos, inquit, metui, ſed meipſum: agnoſcens æſtum animi vehementiorem, quàm ut cohiberi poſſet. *Antiochus ſophiſta.*

§ 32. Octavò animi fervorem te præventurum ne dubites, ſi VIII.
aliorum inſignium virorum ſcripta, admonitiones & conſilia adverſus præcipitis hujus mali virulentiam, non modò ſemel atque iterum lectites, ſed & in iis aſſiduè nec ignaviter te exerceas. Optimum eſt, ea ratione vitio noto impedimenta proſpicere, & ante omnia animum ita componere, ut qualicunque re gravi aut adverſitate concuſſus, iram aut non ſentiat, aut magnitudinem inopinatæ injuriæ exortam, in alvum retrahat, nec dolorem ſuum profiteatur. Ignorantia nos iracundos facit, aut inſolentia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Ignorantia : quid enim mirum eſt, malos mala edere facinora? quid novi eſt, ſi inimicus lædit, amicus offendit? uxori verbum excidit, filius labitur, miniſter delinquit? Si tamen interea te vehemens animi dolor ad vindictam extimulat, in mentem ſubeat, nihil eſſe minus iram, quam quod falſa perſuaſione imitatur, nimirum fortitudinem: minimè habet ira cui inſiſtit, non ex firmo manſuroque oritur, imò ventoſa & inanis eſt, tantumque diſtat à fortitudine, quantum ab animi magnitudine temeritas, à fiducia inſolentia, à gravitate triſtitia, à ſtrenuitate crudelitas: multum inquam intereſt inter ſublimis animi differentias.

§ 33. Iracundia nihil amplum decorumque molitur. Contrà apparet ventoſi & infelicis animi ſibi conſcii imbecillitas, qui uſque adeò temerè indoleſcit, uti ægra & exulcerata corpora, quæ ad tactus etiam leviſſimos gemunt. Imbecilla ſe lædi exiſtimant, ſi vix contingantur. Puſilli hominis & miſeri eſt, repetere mordentem, ut mures & formicæ, ad quas ſi manum admoveris, ora convertunt: ſic & muliebre cumprimis & puerile vitium eſt ira. Quapropter quàm ſcitè à Terentio dictum: Pueri inter ſeſe quàm pro levibus noxis iras gerunt? At incidit & in viros: nam viris quoque puerilia & muliebria in ſunt vitia. Nihil autem æquè imbecillis projectique animi, quàm vindicta lætari. Magni animi eſt, injurias contemnere. Animoſus videri ſtudes, quòd inultam injuriam non pateris: at iſthoc demum pacto tuam prodis puerilitatem, qui quod viri eſt proprium, animo temperare, & datam injuriam oblivione vincere, nequeas. Ultionis contumelioſiſſimum genus eſt, dignum non judicari, à quo requiratur ultio. Quanto fortius, quanto generoſius, alienam deſpicere ſtultitiam, quàm imitari? Ille magnus & nobilis eſt, qui more ingentis feræ latratus catellorum ſecurus audit.

In Hecyra.

§ 34. Adjice, quòd quum indignatio à nimio ſui ſuſpectu oriatur & animoſa appareat, puſilla eſt & anguſta. Nemo enim eo à quo ſe contemptum arbitratur, minor eſſe vult. Verum ille ingens animus & verus ſui æſtimator, non vindicat injuriam, quia non ſentit. Quemadmodum tela à duro reſiliunt, & cum dolore cædentis ſolida feriuntur: ita nulla magnum animum injuria ad ſenſum ſui adducit, fragilior eo quod petit. Quanto pulchrius, velut nulli penetrabilem telo, omnes injurias contumeliaſque reſpuere? Vindicta, doloris confeſſio eſt. Animus ſanè non ita

Seneca lib. 3. de ira.

ita magnus exiſtit,in quem injuria incurrit. Aut par,aut potentior, aut imbecillior læſit: ſi par,cum hoc contendere,ancipitis eſt eventus : ſi imbecillior, huic parce, ſordidum etenim certamen erit cum inferiore : ſi potentior, tibi ipſi parcas : furioſum ſiquidem, cum ſuperioribus concertare. Nullum eſt argumentum magnanimitatis certius, quàm nihil poſſe, quo inſtigeris, accidere.

§ 35. Pars ſuperior mundi & ordinatior & propinqua ſideribus, nec in nubem coit, nec in tempeſtatem impellitur, nec verſatur in turbinem,omni turbatione vacat:inferiora autem fulminibus exagitantur. Eodem modo ſublimis animus, ſedatus ſemper,& in ſtatione tranquilla collocatus, intra ſe premens quibus ira contrahitur, modeſtus, venerabilis & diſpoſitus eſt : quorum nihil in irato conſpexeris. Quis etenim dolori traditus, atque ira furens, non conſuetum rejicit pudorem? quis animi tumore effervefcens, & in aliquem ruens, non quicquid in ſe habuit modeſtiæ, rejicit? cui officiorum numerus & ordo conſiſtit incitato? quis linguæ frenum moderatur? quis ullam corporis partem ſervat compoſitam? quis ſibi imperat? quis ſe tegit? At nocuiſſe nimis alium, objicies, ferocem eſſe, inſultare. Quo procacior, inſolentior, ineptior turpiorque eſt, hoc magis cave, ne illi aſſimileris. Quæ, malùm, dementia eſt, ut alienam vindices improbitatem, te fieri improbiorem? Si contumeliam contempſeris, ab indigno factam, haud obſcurè intelligent omnes : ſin commoveare jam inferentis cauſam reddideris potiorem.

§ 36. Deinde id quod res eſt, penitius conſidera, nullum acceptum damnum, ultione ſarciri, ſed citius propagari. Enimverò quis tandem mutuarum injuriarum exitus, ſi ſuum quiſque dolorem vindicta rependere, continuò ſtuduerit? Inimicitia utrinque accreſcit,dolor augetur, qui eo inſanabilior eſt,quo inveteratior. Lenitate autem & tolerantia vincitur ſæpius is qui damnum dedit, & ad ſe reverſus, inimico redditur fidiſſimus amicus: ſed vindictæ ſtudio malum quod amoliri voles, in te reciprocatur non ſine mala uſura. Quanto eſt glorioſius fructuoſiuſque iram amicitia commutare? iraſcitur aliquis : tu contrà beneficiis provoca. Concidit eveſtigiò ſimultas ab altera parte deſerta : niſi pariter, non pugnat : ſed ſi utrinque contendet ira, concurritur. Ille generoſior eſt fortiorque, qui prius retulit pedem ſuiipſius victor : at victus eſt, qui ira vicit.

Per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 37. Percuſſit te, recede: referiendo enim & anſam ſæpius feriendi ſubminiſtrabis & excuſationem, nec quando voles, revelli poteris. Nunquam velit quiſquam tam diriter cædere hoſtem, ut manum in vulnere relinquat, nec ſe ab ictu revocare queat. Atqui ira ejuſmodi telum exiſtit, quod vix retrahitur. Arma nobis expedita proſpicimus, gladium commodum, haſtam habilem, tormentum letiferum: at non vitabimus tam vehementes animi motus, his magis graves, furioſos & irrevocabiles? Talis demum celeritas placet, quæ juſſa veſtigium ſiſtit, nec ultra deſtinata procurrit, & quæ flecti & à curſu ad gradum reduci poteſt. Ægros eſſe nervos medicorum ſchola tradit, qui invitis nobis moventur. Invalidi ſanè corporis eſt, qui quum ambulare vult, currit. Eos animi motus judicemus ſaniſſimos firmiſſimoſque, qui noſtro arbitrio progrediuntur, non autem ſuo feruntur.

§ 38. Neque illud erit iræ antidotum inutile, ſi adhæc animo penſicules, hominem homini nocere non poſſe, ſi nolit, niſi in externis bonis, nec ad ipſum hominem magnopere pertinentibus. Vera ſiquidem bona ſolus Deus eripit, nec ferè niſi ingratis: largitur ediverſò, atqui non immitibus & ferocibus. Nemo itaque *Nemo læditur, niſi à ſeipſo.* læditur, niſi à ſemetipſo: nec ulli nocet injuria, niſi ſuo authori: proinde diſſimulanda erit. Notiſſima vox ejus qui in cultu regum conſenuerat. Hic quum à quodam rogaretur, quomodo rariſſimam rem in aula conſequutus eſſet, ſenectutem ſcilicet: Injurias, inquit, accipiendo, & gratias de iis agendo. Sic ferè & M. Catonem ubi quidam in balneo percuſſiſſet imprudens, excuſanti ſe *Catonis fortitudo.* Cato reſpondet: Non me percuſſum memini. Melius exiſtimavit non agnoſcere, quàm ulciſci: atque hinc alteri hoc acceſſit commodi, quòd Catonis fortitudinem & tolerantiam noſſe cœperit & imitari potuerit.

§ 39. Crede mihi, leviſſima ſæpe ſunt, propter quæ non leviter ſtomachamur, qualia quæ pueros in rixas & jurgia concitant: ſic fit ut nunc perſonæ, nunc negotio, nunc loco, nunc fortunæ, nunc ſibi quis iraſcatur. Inde, inquam, ira frequentius inſania eſt dicenda, quando exigua cenſentur magna. In plurimis ſententia ferretur alia, ſi antea profectò judicaremus, quàm ſuccenſeremus: ſæpe autem primum ſectamur impetum. Deinde quamvis inania ſunt, quibus concitati fuimus, perſeveramus tamen, ne ſine cauſſa cœpiſſe videamur: & quod iniquiſſimum eſt, pertinaciores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ciores nos reddit iræ iniquitas. Retinemus etenim illam & augemus, quaſi argumentum ſit juſtè iraſcendi, graviter iraſci. Quantò ſatius eſt, initia ipſa perſpicere, quàm levia ſint & innoxia? Quod accidere vides in brutis, idem in homine deprehendes. Frivolis turbamur & vanis. Taurum color rubicundus excitat, ad umbram aſpis exurgit, urſes leoneſque mappa proritat: cuncta quæ natura fera ac rabida ſunt, conſternuntur ad minima. Idem inquietis ſtolidiſque ingeniis evenit, quæ rerum ſuſpicione feruntur, adeò quidem ut interdum injurias vocent modica beneficia, quæ feraciſſima ſæpius iræ materia exiſtit. Chariſſimis etenim iraſcimur quandoque, quod minora nobis præſtiterint, quàm mente concepimus, vel quàm alii tulerint: quanquam, Menandro teſte, ὀργὴ φιλούντων μικρὸν ἰσχύει χρόνον. At quum ex iræ imperio judicamus, quanti præceps ejuſmodi judicium debeat æſtimari, poſtea revera, licet malè, experiemur, quum illa deferbuerit. Perit ferè univerſum, ubi quantum ira ſuadet, permittitur: nec diu conſiſtere poteſt, quæ multorum exitio exercetur, potentia.

§ 40. Elegans Menandri eſt ſententia, οὐδεὶς μετ' ὀργῆς ἀσφαλῶς βουλεύεται, ubi neminem tutò cum ira deliberare docet. Idem alibi:

Ut vehementer doleas, nihil tamen irritatus, temerè
Agas: iram enim vincere, quæ alieniſſima rationis eſt,
In perturbationibus maximè ſapientem decet.

Adhæc qui dicere tibi, niſi clàm, non vult, penè non dicit. Quid eſt iniquius, quàm ſecretò credere, & palàm iraſci? Proprium eſt irati, cupere, à quo læſus videatur, ei quàm maximum inurere dolorem. Hic iracundia ut mare profundum ac immenſum effervescit. Minus ſui compos eſt ira quàm ebrietas, quare & ad omnem functionem inutilis. Prudenter Cicero: An quicquam ſimilius inſaniæ quàm ira? quam bene Ennius inſaniæ initium dixit: color, vox, oculi, ſpiritus, impotentia dictorum atque factorum quam partem habent ſanitatis?

1. Offic. — *4. Tuſcul. quæſt.*

§ 41. Cumprimis verò nos intra mentis terminos continere deberet, ubi ex Platone oculis jugi inſpectione opponamus, qua ſingulari providentia in humani corporis fabrica ab hoc malo conſervare hominem decreverit divina majeſtas. Sic ille in Timæo vel de natura, ait: Partem animæ, fortitudinis iracundiæque participem comentioſamque, capiti propinquiorem fecere inter dia-

Lib. 32.

diaphragma cervicemque mediam, ut hæc obediens rationi, unà cum ipſa cupiditatum genus vi illata coerceat, ſi quando rationis in capitis arce habitantis juſſa cupiditas reſpuat. Cor autem venarum originem fontemque ſanguinis per omne corpus impetu quodam manantis inſtipatorum regione ſuſpendere voluerunt, ut quando iræ vis exardeſcit, ratione nunciante ſiquid extrinſecus injuſtè fiat, vel intrinſecus aliqua concupiſcentia turbet, tunc celeriter per anguſtos quos libet meatus, quicquid in corpore eſt ſenſus particeps, juſſa minaſque perſentiat, atque ita obediat obſequaturque omnino, toleretque in omnibus præſtantiſſimi illius imperium.

§ 42. Cum autem cognoſcerent, cor rerum terribilium objectu trepidaturum, & ira ſæpius flagraturum, idque opus omne per ignem fore: æſtus hujuſmodi temperandi gratia, pulmonem tegmen cordi adhibuerunt, molle primùm atque exangue, deinde cavis extrinſecus fiſtulis ſpongiæ inſtar diſtinctum, ut ſpiritu potuque hauſto cordis ardorem hujuſmodi reſpiratione & refrigerio tepefaciat. Quamobrem arterias tanquam aquæductus per pulmonum ſubſtantiam derivarunt, eamque cordi quaſi mollem ſaltum circundedere, ut quando nimia fervet ira, inde ad faciliorem obedientiam temperatum deferveat, ſedatoque tumultu, rationi facilius cum ira miniſtrare & obſequi valeat. Divinè itaque M. Tullius: Nulla eſt, inquit, tanta vis, tanta copia, quæ non ferro ac viribus debilitari frangique poſſit: verum vincere animum, iracundiam cohibere, quæ ſemper eſt inimica conſilio, victoriam temperare: adverſarium nobilitate, ingenio, virtute præſtantem, non modo extollere jacentem, ſed etiam amplificare ejus priſtinam dignitatem: hæc qui faciat, non ego eum ſummis viris comparo, ſed deo ſimilimum judico. Ejuſmodi itidem perturbationum victorem, immortalium deorum numero aſſcribit quoque Lucretius:

In orat. pro Marcello.

Lib. v. de rerum natura.

Hæc igitur qui cuncta ſubegerit, ex animoque
Expulerit dictis, non armis, nonne decebit
Hunc hominem divûm numero dignarier eſſe?

Hac fortitudinis virtute freti viri Heroici, in deorum catalogum ſunt relati, teſte Platone. Procul ergo ſemper ira abſit, cum qua nihil rectè, nihil conſiderate fieri poteſt. Quæ enim cum aliqua perturbatione fiunt, ea nec conſtanter fieri poſſunt, neque iis

In Lachete Cic. 2. de nat. deor. 1. Offic.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

iis qui adſunt probari. Monet & in epiſtola ad fratrem Cicero, intentius iracundiæ obſiſtendum, cumque ea animum maximè moveat, tum eſſe linguam diligentiſſimè continendam, ne ira minus preſſa prorumpat in verba & quamcunque injuriam. Docet adhæc Plutarchus, iram nuſquam continere, imperiti eſſe hominis atque intemperantis: ubique verò, difficillimum, quibuſdam etiam videri impoſſibile, quando perturbationis hujus proprium perſæpe ſit, quod velit, emptum morte perſequi. Ariſtoteles item tradit, homines iratos & turbatos, minus poſſe conſiderare rationes. Ab iiſdem ſi perſpicuè pax & benevolentia petitur, non modò ea non invenitur, ſed augetur atque inflammatur odium.

Lib. 1. Elenchor. Cic. lib. 1. rhetor. vet.

§ 43. Pœnitentiam inſuper duram, perpetuum ferè iræ comitem eſſe memineris. Inſignia ejus exempla proximo videbis capite de rege Alexandro & Imperatore Adriano. Quo minus preſſeris iram, hoc ab ira magis premeris: tunc enim incipimus aliis iraſci, quum nobis deſinimus. Finis iræ, initium eſt pœnitentiæ. Apud bonum virum citò moritur ira: brevis mens eſt, iræ memoria: fulmen eſt, ubi cum poteſtate habitat iracundia. Graviſſima eſt probi hominis ira: gravis tamen pœna eſt, quum poſt factum pœnitet. Hinc qui in alterum effer veſcit, pœnas à ſe exigit. Irâ infœlicitas geminatur, quæ ſibi nihil reſpicere conſuevit, expers conſilii: dolorem virtutem, facinus conſilium putat: quantumcunque meditatur, tamen audaciam promittit. Rimanti telum ira facit, ut apud Virgilium. Pyrrhum maximum præceptorem certaminis gymnici ſolitum, ajunt, his quos exercebat, præcipere, ne iraſcerentur. Ira enim perturbat, & qua noceat, tantùm obſervat. Plato nihil æquè contrarium reipubl. eſſe perhibet, atque iræ commotionem & impetum furoris in civibus. Immoderatam iram gignere inſaniam, docebat Epicurus. Conſilio maximè adverſari feſtinationem & iram, tradidit Bias Prienæus. Iræ dominari, non cupere impoſſibilia, non feſtinare in via, loquentem non movere manum, legibus obedire, voluit Chilo.

Iræ finis, initium pœnitentiæ. *Pyrrhus.* *Plato.* *Epicurus.* *Chilo.*

§ 44. Ariſtoteles refert, Satyri amicos, quum litem habent, aures illius obturare cera, ne quum ab hoſtibus conviciis afficitur, propter iram cauſæ cognitio turbetur. Plato interrogatus, Per quod cognoſcitur ſapiens? reſpondit: Quum vituperatur, non iraſcitur: & non extollitur, quum laudatur. Strictos hos iræ cancellos

Ariſtoteles.

Zeno. non tamen ita admittit Zeno ille Eleates, qui quum maledictis laceſſitus excandeſceret, reprehenſus, quòd philoſophus verbis improborum commoveretur: Si convicia, ait, æquo animo admiſero, ne laudes quidem ſentiam. Lapidis eſt, non ſentire diſcrimen inter laudantem & vituperantem: ſed philoſophi eſt, non ita commoveri, ut ab honeſto recedat. Melanthius. Melanthius negabat, eam iram videri gravem, quæ mentem cogat emigrare, ſed quæ prorſus excludat domo: ſentiens probis ingeniis adjunctam eſſe iracundiam, ſed hoc vitium tolerabile eſſe, ſi celeriter animus ad ſe redeat, & pro ira rationem in conſilium adhibeat. At ſi perturbatio penitius inſideat animo, ita ut excuſſa ratione feratur effreni impetu, certa pernicies eſt.

§ 45. Vincenda itaque totis viribus ira, quòd affectum hunc videas cæteris eſſe & vehementiorem & magis noxium, quam ſuperare glorioſius eſt, quàm armatum proſternere hoſtem: nec etiam minus exitii mortalibus accedit ab ira quàm ab hoſte, quinimò ipſa nobis hoſtis pernicioſiſſimus, ſiquis alius. Quare & apud Phocylidem legitur: θυμὸς ὑπερχήμενος μανίην ὀλοόφρονα τεύχει, ira animum ſubiens, inſaniam gignit pernicioſam. Et apud Menandrum: βλάπτει τὸν ἄνδρα θυμὸς εἰς ὀργὴν πεσών. Iliad. lib. 7. Μῆνιν οὐλομένην, iram pernicioſam appellavit Homerus, & perturbatricem omnium. Prudenter hinc idem Menander monet, ἄνθρωπος ὢν γίγνωσκε τῆς ὀργῆς κρατεῖν, homo exiſtens diſce iræ imperare. ζήσεις δὲ βίον κράτιστον, ἂν θυμοῦ κρατῇς, vitam enim vives optimam, ſi iram repreſſeris. Iracundiam qui vincit, hoſtem vincit maximum, pulchrá eſt Publ. Mimi ſententia. Rectè quoque Horatius: Lib. 1. epiſt. 2.

Ira furor brevis: animum rege, qui niſi paret,
Imperat hunc frenis, hunc tu compeſce catena.

Satyr. 8. Et juvenalis:

—— pone iræ frena modumque.

Iliad. 8. Item Homerus:

—— procul hinc, procul ira recedat,
Quæ turbat ſapientem hominem.

Menand. Phocylides quoque: χαλίνου δ' ἄγριον ὀργήν, agreſtem frene iram.

IX. § 46. Nonò ab hac exitiali peſte prorſus terrere debent nobilia quorundam ira exagitatorum, tum quoque aliorum juſtam indignationem fortiter comprimentium exempla. Primi generis eſt illud Aſtyagis Medorum regis, qui quum parvum nepotem ſuum

Cyrum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Cyrum ab Harpago amico fideliſſimo, contra ipſius imperium, ſervatum fuiſſe intellexiſſet, nulla ejus rei oſtenſa indignatione, Harpagi filium ſub alterius rei prætextu ad ſe accitum, clam interemit, atque in variis epularum generibus coctum, ignaro patri veſcendum appoſuit: poſtquam verò iis epulis naturæ ſatis feciſſet Harpagus, ne eum lateret filii ſe extis cœna ſaturatum, caput, manus pedeſque in lance, pro ſecundæ menſæ delitiis, ei juſſit apponi. Quam immanitatem, ut Maronis utar verbis, furiis accenſus & ira, ſecutus eſt Cambyſes Perſarum rex: quem nimis in crapulam pronum, ubi Thraſeaſpes unus ex chariſſimis admoneret, ut biberet moderatius, fœdam eſſe ebrietatem in rege, quem oculi omnium aureſque inſequerentur: ad hoc ille clandeſtina incenſus ira: Ut ſcias, inquit, quomodo nunquam mihi excidam, nunc oſtendam nec oculos poſt vinum à ſua functione deſtitui, nec manus. Inde liberalius amplioribuſque cyphis potat, quàm aliàs ſolet. Jam ita infarctus, vinolentus ac violentus, monitoris ſui filium ultra limen progredi jubet, ibidemque conſiſtere elevata ſupra caput ſiniſtra. Hinc arcum intendit, & cor adoleſcentis, quod ſe petere dixit, figit, apertoque thorace, hærens in ipſo telum oſtentat, ac reſpiciens patrem, Num ſatis certam haberet manum, rogavit. O ſanguinarium regem: ô feram, in quam omnium tela contorqueantur, dignam.

Aſtyagis truculenta ira.

12. *Æneid.*

Cambyſis ſanguinaria ira. *Herod. lib.* III.

§ 47. Sed quid mirum, quum etiam ſimilibus iræ facibus inflammatus, in mortuos ſævierit, & Amaſis Ægyptii regis cadaver è monumento extractum, veluti vivum verberibus affici juſſerit, & totum ferramentis acutis pungi, cunctis probris dehoneſtari, & tandem cremari in foro: duodecim inſuper Perſarum primores nulla penitus cauſſa interfecerit, vivos in caput defodiens? Atqui plerique ſic iram quaſi inſigne regium exercuere: uti Darius Cambyſis pater, qui primus poſt ablatum Magorum imperium, Perſas & magnam Orientis partem obtinuit. Siquidem quum bellum Scythis indixiſſet Orientem cingentibus, & omnia ad expeditionem eſſent parata, copias eduxit ex urbe Suſis: ibi rogatus ab Artabazo Perſa nobili admodum ſene, ut ex tribus filiis in militiam euntibus, unum in ſolatium patri relinqueret, duorum opera uteretur: hic ira ſuccenſus, & plus quam rogabatur, pollicitus, omnes ſe illi relicturum aſ-

Darius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſeruit. quo reſponſo Artabazus magnopere lætus, ſuos liberos militiæ miſſionem habere ſperabat: at ille trucidatos in parentis conſpectu abjecit, crudelis futuris, ſi omnes ſolùm abduxiſſet.

Xerxes. Cæterùm quanto facilior Xerxes Darii filius, ut mali corvi malum ovum, qui Pithio quinque liberorum patri, unius dimiſſionem oranti, quem vellet eligere, permiſit: deinde electum in duas diſtraxit partes, & ab utroque latere viæ, per quam exercitum juſſit tranſire, collocavit, hac victima exercitum luſtrans. Proinde & quem debuit, ſortitus eſt exitum: victus & latè longeque fuſus, ac ſtratam ubique ruinam ſuam cernens, medius inter ſuorum cadavera inceſſit.

Perſes. § 48. Perſes rex à Paulo Æmilio victus, duos ex ſuis ſe conſolari adortos, unum poſt alterum occidit, ira & doloribus præcipitantibus. Tam atrox facinus in cauſa fuit, ut confeſtim ab his qui ad obſequium parati erant, ſit deſtitutus. *Totila.* Gothorum rex Totila, recepta urbe Roma, quam ei Beliſarius à Iuſtiniano in Italiam miſſus ademerat, oratores ad Iuſtinianum Conſtantinopolim miſit petitum, ut ipſius Iuſtiniani auſpicio ac nomine, obtinere ac regere urbem ipſam liceret. Quum autem accepiſſet, Iuſtinianum conditiones repudiare, immanem regem repentè atrox ira impulit, ut urbem, quam mortales alii ſpectando, admiratione capiebantur, quæ orbis terrarum erat caput, & cujus jam poſſeſſor erat, incendio ruiniſque totam deformaret, muris quoquæ nudatam, quadraginta diebus feris, ut in ea ſtabularentur, permiſit.

Honorii Vandali immanitas punita. § 49. Quum Honorius 2. Vandalorum rex, ira incitatus honeſtas matronas & virgines nudatas ſuſpendiſſet, facibus corpora uſſiſſet, mammillas & brachia nolentibus aſſentiri Arrianæ impietati præcidiſſet, φθειριάσει tam tetra ipſius corpus tandem computruit, ut alia membra poſt alia deciderint. *Ecelinus.* Ecelinus ſævitiæ fama nulli Tyrannorum cedens, victus ad Soncinum, ubi res ſuas ſenſit una pugna acciſas, vulnus quod in prælio acceperat fotum & circumligatum, frendens ira in morem ſævientis feræ, unguibus conſcidit. *Pherotima.* Pherotima Cyrenarum regina, Cyrenenſibus ſuccenſis, miſerorum civium corpora palis defixa, circa muros urbis diſpoſuit, mulierum mammas violenter avulſas in publico ſuſpendit iræ furiis exagitata. *Alexander rex Judæor.* Alexander Iudæorum rex inſigni crudelitate notus, quem alio nomine Iamnæum appellarunt,

runt, quum Hieroſolymam, quæ paulo antè ab eo deſciverat, armis in poteſtatem redegiſſet, ira furens octingentos Judæos eodem temporis momento in crucem extulit: atque illis cernentibus, uxores eorum ac liberos interemit. Nam præter fas juſtumque, ac præter communem hominum morem, in ætatem innoxiam ac ſexum ſævire non erubuit.

§ 50. Addam hic non ita vetuſtum aut ſemotum effrenis iræ exemplum. Mahometes Othomannus, qui duo evertit imperia, habuit Bizantii ſeceſſum voluptuarium: huc ingreſſo aderant confeſtim illi duo, ut fertur, ex omni puerorum multitudine, qui ad fœdiſſimum uſum ibi loci alebantur, forma venuſta & aſpectu jucundo. His ille utrinque innixus ſolebat ultro citroque per hortos obambulare: interim rex binos pubeſcentes obſervarat cucumeres, quos ubi eo verſus non reperiſſet, tam præcipiti vehementique ira in pueros exarſit, qui paululum diverſi aberraverant, ut poſtulatos, ac pertinaciter negantes à ſe decerptos, arrepto gladio, quem ex more lateri accinctum geſtabat, unum poſt alterum à ſtomacho reſectum patefecerit, uter eorum furti extitiſſet autor, exploraturus, quum neuter fuiſſet. *Mahometes Othomannus.*

§ 51. Hæc certè barbaris regibus feritas in ira fuit, quos nulla eruditio, nullumque literarum exercitium excoluerat. Sed utinam iſta crudelitas & iræ immanitas inter peregrina manſiſſet exempla, nec in bene educatos reges, non in Romanos mores, non in Chriſtiani nominis principes cum aliis adventitiis vitiis irarum, torturarum, ſuppliciorum ac tyrannidis barbarie tranſiiſſent. Ex Ariſtotelis ſinu hic accipe regem Macedonum Alexandrum, totius Orientis victorem, qui Clitum ſibi chariſſimum & unà educatum, nutricis nimirum ſuæ filium, (à quo fuerat ad Granicum amnem ſervatus, quem provinciæ præfecerat, admoverat convivio) parum adulantem, & pigrè ex Macedone ac libero in Perſicam ſervitutem tranſeuntem, vel potius Perſicam mollitiem deteſtantem, inter epulas perniciosè, & quidem manus propriæ violentia trajecit iræ furiis incitatus: ſed ad ſe reverſus ſerò nimis, vix manus à ſeſe continuit. *Alexander Macedoniæ rex. Cic. 4. Tuſc. quæſt.*

§ 52. Tam inconſideratam rem eſſe iram, inquit Xenophon, plerunque deſignantem, quorum poſt pœniteat. ἀπρονόητον γὰρ ἡ ὀργὴ ὥστε πολλάκις ἐξεργάζεται ὧν μεταμελεῖν. Colligere igitur prius ſeipſum iratus deberet, & diſſipatas animi partes

rurſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rurſus in ſuum locum congerere, donec animi ardor deferveat. At ſævius indomitæ iræ exemplum oſtendit Alexander in Calliſthene philoſopho, ſuo condiſcipulo, ſibique familiariſſimo. Nam quum is Perſico more vellet adorari, Calliſthenes palàm dictitabat, Alexandrum non eſſe adorandum. Alexander itaque indignabundus Calliſthenem conjurationis conſcium fuiſſe criminatus eſt, eumque truncatis membris, abſciſſiſque auribus, labiis & naſo deformatum, poſt varia tormentorum genera è medio ſuſtulit. Calliſthenis ergo mors Alexandri crimen erit æternum, quod nulla virtus, nulla belli fœlicitas unquam redimet. Quoties enim dicetur, Occidit Alexander Macedo Perſarum multa millia, occidit Darium: ſubdetur ſtatim, Et Calliſthenem. Lyſimachum etiam æquè familiarem ſibi, iratus leoni objecit. Tres ſanè maximas victorias, totidem amicorum injuſtis cædibus victor obſcuravit.

§ 53. Ariſtoteles itaque conſpicatus eum omnibus ac per omnia ira excandeſcentem, per epiſtolam ſic admonuit: Furor & ira non adverſus æquales exercentur, ſed in meliores præſtantioresque. At tibi ex æquo ſtat utique prorſum nemo. Elegans Petrarchæ carmen Italicum de hoc Alexandri facinore extat:

Senet. 186.

Vincitor Alexandro lira vinſe,
Et fel minor in parte che Philippo.
Ira e breve furor & chi nol frena,
E furor longo chel ſuo poſſeſſore
Speſſo ad vergogna & talhora morte mena.

Quod eſt:

Victorem Alexandrum ira vicit,
Fecitque eundum in parte minorem Philippo patre.
Ira eſt brevis furor, quem qui non reprimit,
Eſt furor longus, qui ſuum poſſeſſorem
Vel ad dedecus, vel ad mortem ducit.

Hic adde, quòd Beſſum Bactriæ præfectum, qui Darium regem poſt Perſicas opes triplici prælio afflictas, vinctum letaliter confodit, in poteſtatem redactum Alexander Magnus, ut documento eſſet omni poſteritati, duabus arboribus ex adverſo multa vi in ſe à vertice inflexis religatum, diſſectiſque repentè vinculis atrociter laniavit ira inflammatus, cacuminibus ſuo impetu corpus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

corpus in diverſa diſtrahentibus. Diſphondonem Græci vocant id genus ſupplicii, à duplici fundæ excuſſione. *Diſphondo.*

§ 54. Porrò Lyſimachus ille quanquam fœlicitate quadam dentibus leonis elapſus, ob hoc tamen, quum ipſe regnaret, ſedatior non fuit. Teleſphorum etenim Rhodium, amicum ſuum undique decurtatum, auribus abſciſſis naſoque in cavea velut mirum animal & inuſitatum pavit diu, cum oris detruncati mutilatique deformitas humanam perdidiſſet faciem. Accedebat fames & ſqualor & illuvies corporis in ſtercore ſuo deſtituti, calloſis ſuper hæc genibus manibuſque quas in pedum uſum anguſtia loci cogebant: lateribus verò attritu exulceratis, non minus fœda quàm terribilis ejus forma contuentibus apparuit: factuſque pœna ſua monſtrum, miſericordiam quoque amiſerat: quanquam verò homini eſſet diſſimillimus qui iſta patiebatur, diſſimilior tamen infinitis partibus erat, qui mentis effervеſcentis virulento inſanoque tumore victus, ea perpetrabat. Agamenno adhæc & Achilles in iræ affectu mediocritatis fines omnino ſunt egreſſi: quemadmodum & Ajax, de quo Horatius: *Lyſimachi ex ira crudelitas inaudita.* *Agamenno. Achilles. Ajax. Serm. l. 2. ſatyr. 3.*

Stultitiáne erret, nihilum diſtabit, an ira,
Ajax immeritos dum occidit.

§ 55. Huc referendus optimo jure L. Sylla, qui egregiè nobilitatis authoritate defenſa, ira furens crudeliter totam urbem atque omnes Italiæ partes, civilis ſanguinis fluminibus inundavit: quatuor legiones contrariæ partis, fidem ſuam ſequutas, in publica villa, quæ in Martio campo erat, nequicquam fallacis dextræ miſericordiam implorantes, obtruncari juſſit: quarum lamentabiles quiritatus trepidæ civitatis aures receperant: lacerata ferro corpora Tyberis impatiens tanti oneris, cruentatis aquis vehere coactus eſt. Quinque millia Præneſtinorum, ſpe ſalutis per P. Cethegum data, extra mœnia municipii evocata, cùm abjectis armis humi corpora proſtraviſſent, interficienda, protinuſque per agros diſpergenda curavit. Quatuor millia & ſeptingentos diræ proſcriptionis edicto jugulatos, in tabulas publicas retulit, videlicet, ne memoria tam præclaræ rei dilueretur. Nec contentus in eos ſævire, qui armis à ſe diſſenſerant, etiam quieti animi cives, propter pecuniæ magnitudinem, per nomenclatorem conquiſitos, proſcriptorum numero adjecit. Adverſus mulieres quoque gladios diſtrinxit, quaſi parum cædibus virorum ſatiatus. *Sylla iratus exemplar tyrannidis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tiatus. Id quoque animi impotentis, & inexplebilis feritatis indicium eſt, abſciſſa miſerorum capita, modò non vultum ac ſpiritum retinentia, in conſpectum ſuum afferri voluit, ut oculis illa, quia ore nefas erat, manderet.

§ 56. Quàm porrò immaniter ſe in M. Mario prætore geſſit? quem per ora vulgi ad ſepulchrum Luctatiæ gentis pertractum, non prius vita privavit, quàm oculos infœlicis erueret, & ſingulas corporis partes confringeret. Vix hæc veriſimilia videntur. At ille etiam M. Plethorium, quòd ad ejus ſupplicium exanimis ceciderat, continuò ibi mactavit, novus punitor miſericordiæ: apud quem iniquo animo ſcelus intueri, ſcelus admittere fuit. Sed mortuorum umbris ſaltem pepercit? Minimè: nam C. Marii, cujus etſi poſtea hoſtis, quæſtor tamen aliquãndo fuerat, erutos cineris in Anienis alveum ſparſit. En quibus actis Fœlicitatis nomen aſſerendum putavit. Quum etiam Lucretius Offella conſulatum à Sylla dictatore peteret, quòd ipſius opera Sylla urbem Præneſte cepiſſet, atque juniorem Marium evertiſſet: Sylla autem nutu conſulatum negaret, neque ob id Offella rogare deſineret: Sylla, qui in foro deambulabat, manu ſua eum incitatus ira interemit, atroxque facinus graviore verborum atrocitate auxit, cùm populo qui in concionem venerat, aratoris pediculorum morſu vexati fabulam narraret.

§ 57 Hujus tamen furias & crudelitatem C. Marii invidia levat: nam & ille nimia cupiditate inimicos perſequendi, iram ſuam nefariè diſtrinxit. Poſt exilium ſiquidem urbe potitus, cum Cinna Carbone & Sertorio, ad cædem principum animum convertit iratus. Itaque C. Cæſaris Conſularis & Cenſorii nobiliſſimum corpus, ignobili ſævitia trucidavit, & quidem apud ſeditioſiſſimi & abjectiſſimi hominis Varii buſtum. Id enim malorum miſeriæ tunc Reipublico deerat, ut Varii Cæſar piaculo caderet. Pene tanti victoriæ ejus non fuerunt, quarum oblitus, plus criminis domi, quàm laudis in militia meruit. Idem caput M. Antonii clariſſimi Oratoris abſciſſum, ſuis manibus inter epulas per ſummam animi ac verborum inſolentiam aliquandiu tenuit, celeberrimiq; & civis & oratoris ſanguine contaminari menſæ ſacra paſſus: atque etiam P. Annium, qui id attulerat, in ſinum ſuum, recentis cædis veſtigiis aſperſum recepit. Ejuſdem juſſu, Craſſi pater & filius, in mutuo alter alterius conſpectu jugulati

Marius.

ſunt:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſunt : Bebius & Numitorius per medium forum nucis carnificum tracti ſunt : Catulus Luctatius hauſtis carbonibus, hoſtili ſe exemit ludibrio : Archarius & Merula flamen Dialis confoſſi ſunt : Hæc omnia immanis iræ ac feritatis exempla à Ianuarii Cal. intra Idus abſolvit.

§ 58. Huc & Aſdrubal pertinet, qui Carthagine obſeſſus à Scipione, cujus urbis jam partem Romani occuparant milites, impellente effera ira, & quæ ei naturâ erat inſita, crudelitate, deductis in hoſtium conſpectum omnibus Romanis captivis, partim eorum effodit oculos, quibuſdam linguam nervoſque diſſecuit, multis quoque genitalia hamato ferramento divellere nixus eſt, nonnullis etiam ex pedum planta cutem abraſit, aliquos penitus excoriavit, atque ita affectos ab urbis muris laqueo ſuſpendit. Horum variandis tormentis, quum tanquam in re gratiſſima ſuum patriæque periculum lenire ſtuderet, magis aggravavit. Ejus iratis facibus ſuperari noluit Munatius Flaccus, Pompejani nominis acrior quàm probabilior defenſor, cum ab Imperatore Cæſare in Hiſpania incluſus mœnibus Attinguenſium obſideretur, efferatam crudelitatem ſuam truculentiſſimo genere veſaniæ exercuit. Omnes enim ejus oppidi cives, quos ſtudioſiores Cæſaris ſenſerat, jugulatos muris, irarum furiis agitatus præcipitavit. Fœminas quoq; civitatis nominibus virorum, qui in contrariis caſtris erant, ut cædes conjugum ſuarum cernerent, & maternis gremiis ſuperpoſitos liberos trucidavit. Infantes alios in conſpectu parentum humo infigi, alios ſuperjactos pilis excipi juſſit.

Aſdrubal. *Munatius.*

§ 59. Nec prætermittendus hic Corraus Trincius, qui Fulgineæ in Umbria imperavit, cæſoque Nicolao ejus fratre à præfecto arcis Nucerinæ ob adulterii ſuſpicionem, præfectum ipſum quum in poteſtatem accipere nequiret, quod ſe deſperabundus è ſumma turri dejecerat, deſtitutus poteſtate in vivum ſæviendi, quotquot familiares, cognatos, amicos, notos, qui cum illo conſuetudinem exercuiſſent aliquam, deprehendit, captos cruciatoſque ad excarnificationem, poſtremo comminui in fruſta exenterarique juſſit præ nimia ſui impotentia, ac per ſentes, maximeque frequentium viarum ſepes ac margines, eorum viſcera inteſtinaque ſuſpendi ac paſſim diſpergi. Vehemens item Gallorum ira fuit, quum adverſus Cluſinos, cæteroſque Ethruſcos populos motis armis, pacem cum Romanis turbarunt.

Corraus Trincius. *Gallorum ira.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Nam quum inito cum Cluſinis prælio, reſciviſſent Fabium Ambuſtum, legatum Romanum, qui ad conciliandam inter Gallos Cluſinoſque pacem miſſus erat, in prælium cum Cluſinis deſcendiſſe, atque gentis ſuæ Gallum unum interemiſſe, ira ac potius furore incenſi, omiſſis Cluſinis, Romam petierunt, occiſiſque omnibus quos invenerant, ſacra & prophana incendio ruiniſque fœdarunt. Edidit & inſignis iræ ſpecimen Fulvia Antonii uxor, quæ venerando capiti Ciceronis allato, contumelioſiſſimè maledixit, juſſitque in roſtris, quò magis inter cætera emineret, collocari in præcelſo atque edito loco: imò prius in faciem ſpuit, ſupra genua collocavit, ex eoque ore aperto linguam extraxit, atque acu multis locis hinc inde transfixit.

Fulvia uxor Antonii.

Nero.

§ 60. Levius damnum dedit commotus Nero princeps, qui nunciata Galliarum & exercituum defectione, quum forte diſcumberet, præ ira menſam evertit, fregitque duo immenſi pretii pocula, quibus in tam voluptuoſo principatu nihil fuit illi voluptuoſius. Gravius deliquit Commodus imperator, qui ira incitatus, balneatorem infornacem ardentem conjecit, quod balneum ingreſſurus, tepidiuſculum inveniſſet.

Commodus.

§ 61. Eo bello quod cum Beliſario Gothi geſſerunt, quum unus militum Conſtantini Tribuni, Romano juveni inſignem ſpecie enſem ademiſſet, atque Conſtantinum Beliſarius reprehenderet, quòd tam inſolenter agi à ſui ordinis milite pateretur, reprehenſione minas pro imperio adderet, niſi gladius reſtitueretur, adeò indignè eam rem Conſtantinus tulit, ut præ iræ impetu, Beliſarii dignitatis ac vitæ ſuæ immemor, pugione quo accinctus erat, Beliſarii pectus peteret. Propter quod facinus ſtatim comprehenſus fuit, ac laqueo enectus. Tamberlanes Tartarorum rex, etiamnum barbaris, nominibus multis, annumerandus, quum ii quos obſederat, pueros & puellas lineis veſtibus candidis amictos, ſertiſque oleæ redimitos, ei obviam miſiſſent, pacis exorandæ, veniæque deprecandę cauſſa, omnes ad unum equis immiſſis indignanter conculcavit. Cum verò ex amicis quidam tam immane facinus reprehenderet: Cave ſis, inquit, ne iram & furorem Dei temerè accuſes.

Conſtant. Tribunus.

Tamberlanes.

§ 62. Cæterùm vix iracundus unquam adeò fuit quiſquam, ut nulla re laceſſitus, excandeſceret. Verùm Cælius orator, mortalium ille iracundiſſimus, clienti ſuo in omnibus ſibi conſentienti, atque omnia confitenti, iraſcens exclamavit: Dic aliquid contra me,

Cælius orator.

me, ut duo ſimus. Durum ſanè caput, quomodo tuliſſet injurias, qui obſequium non ferebat? Huc referendus is cujus Plutarchus meminit in lib. περὶ ἀοργησίας, qui eum percuſſurus, à quo agebatur aſinus, quum is ſubinde exclamaſſet, ἀθηναῖος εἰμὶ, Athenienſis ſum: efferveſcente amplius ira, fuſtibus aſellum adortus, identidem cum bile & minis, ut Plautus inquit, Æacidinis, vociferabatur, σὺ μὲν οὐκ εἶ ἀθηναῖος, tu quidem Athenienſis non es. Chærephon Athenienſis philoſophus, Socratis auditor, non imitator, tam iracundus fuiſſe traditur, ut proverbio Græco occaſionem dederit, ἐν πάλλαδος ἴχνοις οὐδὲν διοίσεις χαιρεφῶντος: id eſt, in Palladis veſtigiis nihil à Chærephonte differs. Quem ſanè communis ſenſus haud omnino expertem, non abſterrerent ejuſmodi irarum monſtra, profundiſſimè ſepelienda potius, quàm mortalium memoriæ proponenda?

Chærephon.

§ 63. Porrò graviori fortaſſis terrore movebunt recentiora dirarum harum exempla, apud Chriſtiani nominis ſupremos potentatus, proh dolor, viſa. Stephanus ſextus Pontifex, in Formoſum Pontificem, quanquam mortuum, quòd is, ne ad pontificatum perveniret, obſtiterat, uſque adeò impotentis animi fuit, ut erui corpus è ſepulchro juſſerit, & ademptis pontificiis veſtibus atque ornamentis, ſeculari amictum indumento, extra templum ſepeliri: manuum quoque digitos abſciderit, tanquam mortuum ſacerdotali atque pontificio honore privare vellet, ac piſcibus devorandos in amnem abjecerit. Sergius item tertius Pontifex eodem iræ ſpiritu agitatus, Formoſi Pontificis corpus denuò extractum è ſecundo tumulo, palàm in foro capite mulctavit, ac deinde in amnem in Tyberim projecit, ob id ſolum, ut Lothario Gallorum regi morem gereret, qui hoc odio Formoſum defunctum proſequebatur, quòd ipſius opera imperium à Gallis ad Berengarios tranſierat.

Stephanus pontifex. *Sergius pont.*

§ 64. Nonnuli quoque arbitrati ſunt, in Formoſum ſæviendi apud Sergium eam fuiſſe cauſſam, quòd in Pontificatus creatione Formoſus Sergio nonnunquam reſtitiſſet. Sic quandoque Pontificis authoritas in tyrannidem convertitur. En verò exemplum inſignis iræ, quam in Gibellinam factionem effudit Bonifacius octavus Pontifex. Siquidem ipſo Cinerum die, quum ex more Pontifex eccleſiaſticorum antiſtitum capita cinere conſpergeret, ubi ad Porchetum Spinulam Genuenſem archiepiſcopum pervenit,

Egnat. l. 9. cap. 3. *Bonifacius 8.* *Fulgoſ. l. 9. cap. 5.* *Sabell. l. 9. c. 11.*

venit, quòd Gibellinæ factionis eſſe putabatur, cinerem non capiti inſperſit, ſed in oculos conjecit, perversè enunciatis verbis ſolennibus: Memento te Gibellinum eſſe, & quòd cum Gibellinis in cinerem revertêris.

Iuſtinianus 2. § 65. Sic etiam Iuſtinianus ſecundus Imperator, præ iræ violentia in vindicandis adverſariis ſuis crudelior quam juſtior, Cherſonenſes, qui eum prodere exulem machinati erant, prorſus delere inſtituit, ſeptem ex primariis ejus loci verubus ligneis affixos aſſavit, viginti verò aquis ſubmerſit, & reliquam multitudinem acerbo mortis genere ſuſtulit: ad infantes, quibus ſicarii pepercerant, extirpandos claſſem inſtruxit: qua tempeſtatis furore disjecta, miniſtros cædis ad ſeptuaginta millia, antequam in Cherſonam pervenirent, in maris profundo ſubmerſit. In cives adeo ſæviit, ut quoties pituitam à naribus truncatis profluentem abſtergeret, toties aliquem ex illis trucidare juberet. Leontium & Abſimarum, qui imperium invaſerant, pedibus conculcatos, acclamante populo, Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem ac draconem, jugulari fecit. Tandem omnibus exoſus, à Philippico præfecto exercitus, eſt interfectus, & hanc laudem ſibi reliquit, ut hæreticus, adulter & tyrannus ab omnibus proclamaretur. *Carolus Burgundus.* Inſimulatur quoque Carolus ultimus Burgundiæ dux, quòd ira incitatus Leodii atque Dinanti, nulli ætati aut ſexui pepercerit: quòd etiam quingentos Helvetios in deditione acceptos, uno die partim funibus ordine alligatos in lacu ſubmerſerit, partim ſuſpenderit.

Lib. 10. exempl. cap. 3. de irac. Factioſæ urbes Italiæ. § 66. At nuſquam gentium majora iræ argumenta extitiſſe, author eſt Sabellicus, quàm in factioſis Italiæ urbibus, cum ſua tum patrum memoria: ubi factionum principes in hoſtium poteſtatem redacti, vivi quidam combuſti ſunt, in crepundiis pueri interfecti, prægnantes matronæ utero execto cum partu atrociter interemptæ, multi præcipitati, exenterati quidam, cordaque ad opprobrium ſuſpenſa & diverberata: ſed quales fuerint ejuſmodi carnificinæ, illud declarat, quòd clementia fuit hominem ſecuri ſubjicere, aut laqueo enecare. *Lib. de Immanit. cap. 13.* Addit Pontanus, ſe ab avia intellexiſſe, in capitalibus quarundam familiarum diſſidiis, quendam ex altera factione captum, eveſtigiò in minutiſſima fruſta fuiſſe conciſum, moxque exemptum illi jecur, in prunis candentiſſimiſque carbonibus à factionis ejus principibus toſtum, perque buccellas minutim diſſectum, inter cognatos ad id invitatos, in jentaculum

lum diſtributum. Allata etiam poſt deguſtationem tam execrabilem pocula, non ſine collecti cruoris aſpergine. Congratulationes habitæ inter ſe, riſus, joci, leporeſque cibum talem condientes: denique & diis ipſis propinatum, tantæ vindictæ fautoribus.

§ 67. Similiane, an tragica magis quàm ſuprà enarravi, immanium irarum exempla, hoc noſtrum viderit ævum, & adhuc calamitoſiſſimè experiatur in motibus religionis ergô ortis, aliorum liberiori calamo relinquendum, ſecurius exiſtimavi. Teſtimonio autem mihi erit univerſa Germania, nec negabit Italia, ſentit Hiſpania, dolet plurimum Anglia, luget annos jam multos deſperatè Gallia, & jam Belgicæ provinciæ omnes tanto tempore miſerrime deplorant. Quinimò cœlum tragico ejuſmodi nidore contriſtatur, terra innoxio ſæpius ſanguine transfuſa lachrymatur, gemunt undæ hiſce efferatæ iræ documentis, ignis item commiſeratione excandeſcit. Fides ſæpenumerò in fraudem nefariè data, contractus ſceleratè violati, ſacramenta ſolenniter præſtita Deo & hominibus, irriſa, contempta & nihili habita. *Ira inaudita exempla noſtri ævi.*

§ 68. Faceſſant hic Artaxerxis Perſarum regis Xerxis filii thecæ horribiles, quibus includebantur vivi homines: procul ſint Pariſatis minoris Cyri matris, ſuppliciorum monſtra: identidem Numuliſinthis (alii Cyſenida nuncupant) Diogiridis filiæ, Thraciæ regis carnificinæ, velut & Tryzi inſignis tyranni, & Apollodori apud Caſſendrenſes rempublicam adminiſtrantis, Periandri Corinthii, Demetrii Phanoſtrati filii Athenienſium tyranni, pantaleonis Eleorum tyranni, Arceſilai Macedoniæ regis, Alexandri Pheræi, Dionyſii Syracuſani, & Æmilii Cenſorini inauditæ cruciatuum machinæ: adhæc Voleſi Aſiæ proconſulis ſub Auguſto, Avidii Caſſii Tiberii tertii Romanorum Imperatoris, Sejani, C. Caligulæ, Auli Vitelii, atque Adriani Rom. Imperatoris extrema crudelitas: quemadmodum & Antonini Commodi, Antonii Caracallæ in omnem ſævitiam natura propenſi, & filii ejus Antonini Heliogabali, Macrini item ob ineffabilem crudelitatem Marcellini nuncupati, Leonis Armeniaci filii Pardi patritii, Gilemer regis Vandalorum, & Riccii Monterlarii ſanguinaria atrocitas: Nicolai Fortibrachii funes & capiſtra ſuſpendio in immeritos quoq; deſtinata, Vitoldi Lituaniæ ducis canes & arcus: *Tyranni.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Ecelini Romanenſis, Ioannis Mariæ ducis Mediolanenſis & Ferdinandi regis Neapolitanorum novæ tyrannidis formæ, quas irarum diræ excogitarunt & architectatæ ſunt: faceſſant, inquam, hic quorumcunque aliorum diverſa enormium tormentorum genera.

§ 69. Superari nolumus veterum immanitate, & poſteriorum quorundam diritate, ſqualidis carceribus, dæmonum hoſpitiis, cruciatuum & carnificinarum truculentiſſimarum varietate incredibili. Cedant iræ ſuæ ferocia quicumque hoſtes Chriſtiani nominis & veræ religionis acerrimi, ipſe Claudius Imperator, Nero, Domitianus, Trajanus, Diocletianus iræ ſævitia in Chriſtianos vincens quoſcunque alios Romanos principes, Maximianus, Maximinus, Decius, M. Aurelius, Valens Imperator Arrianus, Aurelianus, Julianus, Valerianus, Maxentius Alexander Imperator, Honoricus Vandalorum rex, Aſpaſius, Quintianus, Coſdroas & Iſdigertes Perſarum reges, Cavades, Haumar Saracenus, Habdallas, & quicunque reliqui barbari ejuſdem crudelitatis Chriſtianorum perſequutores. O religio, ô tempora, ô Galli, ô Belgæ, ô ſanguinarie hypocrita & fratricida Cain, qui ficto ſacrificio in ira exoſus fragantiam gratæ Deo hoſtiæ, innocentem Abelem trucidaſti, & ab hoc atque interempto circa altare Zacharia uſque ad hæc noſtra tempora tam crudelem poſteritatem reliquiſti, cui nulla ætatis aut ſexus eſt ratio, quæ in cujuſcunque ordinis & ſortis homines æquè latrocinatur: ô efferate Pharao, tam diris modis calamitoſum Iſraëlem opprimis, & pertinaciter adhuc cum nefanda tua ſobole perſequeris? Quàm lubet exclamare auream prudentiſſimi Senecæ ſententiam: Non decet regem ſæva & inexorabilis ira. Manſuetudinem præcipuè eos ornare qui in poteſtatibus ſunt, literarum monumentis traditum reliquit os illud verè aureum, æterna laude digniſſimum.

Chriſtianorum hoſtes.

Diocletianus.

Chryſ. ſuper acta apoſt. homil. 84.

§ 70. Tam enormis tyrannidis adminiſtri profectò merentur, ut artis ſuæ opus in Phalaridis tauro ſimul experiantur ſentiantq;: & quum merè ſint ſanguinarii, perpetiantur id quod Cyrus Perſarum rex, qui dum Sargapiſem Thomyris Maſſagetarum reginæ filium, bello captum ad mortem impuliſſet, irata mater non prius deſtitit, quàm mortuum ulta eſſet. Contractis itaque copiis ita conflixit, ut maximam hoſtium partem, cum ipſo etiam rege internecioni dederit. Inde & defuncti Cyri caput in utrem humano ſanguine plenum demiſit, hiſce verbis exprobrans: Filii

Thomyris.

Cyri mors.

mei

mei ſanguinem hauſiſti, & meum ſitiuiſti Cyre, at ego te cruore ſaturabo. At Deus bone, quis tandem horum motuum, quis dirarum irarum exitus? Non eſt quòd Æaco, Rhadamanto & Minoi imputemus, non quòd in Albanum, Vergatem aut Hiſpanum, ultionis divinæ organa oculos conjiciamus: ſed in proprium quilibet ſinum inſpuat. Reſipiſcentia vincamus, à malo quiſque declinet, & quod bonum eſt, operetur: piè, juſtè & caſtè hujus ſeculi curriculum perficiat, nec alteri faciat, quàm quod ſibi fieri velit. Sic peſtis hæc haud dubiè deferveſcet, monſtrumque horrendum ibit peſſum.

§ 71 Cæterùm omiſſis tam communis quàm civilis funeſtæque Erynnis narrationibus terrificis, in quibus prolixior fui, ut rerum analogiâ à tam furioſi affectus fœda ſpecie aliorum animas abſterrerem, ad alia nunc alterius generis, minimè terrentia, verùm laude & imitatu longè digniſſima, clariſſimorum virorum exempla documentaque convertamur. *Clementia exempla inſignia.* Prædicatur hic in primis Philippus rex ob victam iram & humanitatem ſingularem erga *Philippus rex.* Nicanorem Macedonem, qui omnibus in locis, quantum poterat, Philippum criminabatur. Nam quum Sinycithus aliique Philippi amici ſuaderent, ut in eum rex animadverteret, reſtitit Philippus dicens: Haud malum eſſe virum Nicanorem, ſibi perſuaſum eſſe. Quum igitur inopiam ejus noſſet, dono ei pecuniam miſit. Poſt quod factum, quum à Sinycitho moneretur, Nicanorem non criminari ut antè, ſed regem laudibus efferre: Philippus Sinycitho fertur dixiſſe: Nunquid vides in manu noſtra eſſe, ut quæ volumus, à populo audiamus? Alexander item Macedonum rex in detractores ſuos etiam liberalitate eſt uſus, regium *Alexander Macedo.* eſſe dicens, à quibus malè audias, in eos quoque beneficentiam exercere. Sic & Perſarum rex Artaxerxes, quum ab Alcide Sampſone ubique accuſaretur, ei juſſit renunciari, licere *Artaxerxes.* ipſi regem arbitratu ſuo criminari, ſed viciſſim regi quoque integrum eſſe, & dicere & ſtatuere in eum quæ ipſi colliberet. Hoc quidem dicto, licet humano, Alcidis temeritatem oſtendit, ac ſuam potentiam clementiamque innuit. Idem ducibus ſuis qui deliquiſſent, pro eo quod flagris cædi ſolent corpora, mandavit ut pro corporibus veſtes illis detractæ cæderentur: utque pro eo quod ſolet illis velli caput, tiara depoſita velleretur.

§ 72. Hic autem cumprimis celebratur Iulius Cæſar, qui tam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

in adminiſtranda republ. quàm in victoria & hoſtibus ulciſcendis, mirabili fertur uſus moderatione. Adde quòd Dictator, quum rerum geſtarum fama & gloria floreret, Catullum Veronenſem, cujus verſiculis de ſe & Mamurra editis, indelebili reſperſus eſſet infamia, ſibi ſatisfacientem non ſolùm non incommodo affecit aliquo, ſed cœnæ etiam adhibuit : & quod majus etiam fuit reconciliatæ gratiæ ſignum, in ejus patris hoſpitio, ut erat ſolitus, perſeverabat. Auguſtus princeps, verus Iulii Cæſaris hæres & in hac laude æmulus, L. Cinnam, Cn. Pompeji nepotem, in hoſtium caſtris repertum non ſolùm ſervavit, ſed (quod ad charitatis cumulum acceſſit) integrum ei patrimonium reſtituit. Eundem conjurationis adverſum ſe initæ convictum, ea lege incolumem præſtitit, ut diceret : Olim tibi hoſti, ô Cinna, nunc inſidiatori & parricidæ veniam do. Iam hinc inter nos inchoetur amicitia, contendamuſque, utrum meliore fide ego bis tibi vitam condonaverim, an tu acceperis. O divinam prorſus clementiam, ei qui vitæ inſidias ſtruxiſſet, honores illos impartiri (in ſequentem enim annum conſulem deſignatum in familiarium amicorum numero habuit) qui vix illis eſſent deferendi, qui periculo pro tuenda conferentis ſalute vitam objeciſſent. O memorabile exemplum, quorundam Chriſtianorum potentatuum oculis, hoc potiſſimùm turbulentiſſimo afflictiſſimoque ſeculo opponendum, ſi fortè remiſſis iræ furiis, clementer gratioſeque cum ſubditis agere, & in juſtum ſuſcipere patrocinium queant. Idem ille Imperator multa poſteritati reliquit, è quibus apparet huic iram non imperaſſe.

Auguſtus.

§ 73 Timagenes hiſtoriarum ſcriptor quædam in ipſum, quædam in ejus conjugem & univerſam domum dixerat, nec perdiderat, dicta : magis enim circumfertur, & in ore hominum eſt temeraria urbanitas. Frequenter à Cæſare fuit admonitus, ut lingua moderatius uteretur : perſeveranti domo ſua interdixit. Poſtea Timagenes in contubernio Pollionis Aſinii conſenuit, in tota civitate charus. Nullum illi limen præclara Cæſaris domus abſtulit : hiſtorias quas poſtea ſcripſerat, recitavit & combuſſit, & libros acta Cæſaris Auguſti continentes, flammis tradidit. Inimicitias geſſit cum Cæſare Auguſto, amicitiam ejus aſpernatus eſt nemo. Fuit qui præberet tam altè cadenti ſinum. Tulit hoc Cæſar patienter, ne eo quidem motus, quòd laudibus ſuis rebuſque geſtis manus injecerat. Nunquam cum hoſpite inimici

mici ſui queſtus eſt: hoc ſolum Pollioni Aſinio dixit, θηριοτροφεις. Paranti excuſationem, obſtitit: Fruere, inquit, mi Pollio, fruere. Et quum Pollio diceret, Si jubes Cæſar, ſtatim illi domum meam interdicam: Hoc me, ait, facturum exiſtimas, quum ego vos in gratiam reduxerim? Succenſuerat etenim quandoque Timageni Pollio, nec ullam habuerat cauſam deſinendi, quàm quòd Cæſar cœperat. Dicat itaque quiſque ſibi quoties laceſſitur: Nunquid potentior ſum aut plus valeo, quam toto terrarum orbe Auguſtus potuit? Ille tamen contentus fuit à conviciatore ſuo ſecedere. Quid eſt? quare ego ſubditi aut ſervi mei vel cujuſvis alterius errorem, durius reſponſum, negligentiam, aut rem malè intellectam aut non ritè adminiſtratam, vel vix uſque ad mè pervenientem, murmuratione, rixis, flagellis, compedibus & ſuppliciis indignis expiabo?

§ 74. Huc accedit, quòd quum Corocotæ inſigni in Hiſpania latroni à principio ita fuiſſet infenſus, ut edixiſſet, ſe ei qui Corocotam vivum cepiſſet, daturum aureorum decem millia: poſtquam is ultrò venit, non modò ei nullum damnum attulit, ſed quoque pecuniam dedit, eumque locupletavit. Item, quum Alexandrini poſt urbem vi captam extrema ſe paſſuros exiſtimarent, Auguſtus ſuggeſtum conſcendit, adjuncto ſibi Ario Alexandrino, dixitque, ſe civitati parcere, primùm propter ipſius magnitudinem & pulchritudinem: deinde propter Alexandrum Magnum, ejus urbis conditorem: poſtremò in gratiam Arii amici. Raræ cujuſdam clementiæ fuit, non devaſtare civitatem quæ pertinaciſſimè rebellarat: ſed non minus laudis merebatur illa civilitas, quòd hujus beneficii gratiam non ſibi vendicavit: ſed unam præcipuam partem ipſi conceſſit urbi: alteram tribuit Alexandro, cujus memoriam ſciebat apud Alexandrinos eſſe gratioſiſſimam: tertiam tranſtulit in Arium, ejus civitatis civem, amicum tanto titulo ſuis commendans. Quum is quoque obtrectatorum malignitatem perferret, atque ejus patientiam Tiberius carperet, hortatus ut ex eis aliquot ulciſceretur, reſpondit: Satis ſibi eſſe, ne quis eum plus quàm dicto lædere poſſet.

§ 75. Eximiæ moderationis quoque fuit Cn. Pompejus Magnus, qui quum Mamertinos, quòd hoſtium partibus adhæſiſſent, interficere omnes ſtatuiſſet, Sthenius ejus civitatis princeps Pompejum adiit, & his verbis loquutus eſt: Non æquum fa- *Pompejus Magnus.*

cis Pompei, qui propter unum noxium, multos innoxios occidere paras. Quo audito, Mamertinis pepercit Pompejus, civitatemque & Sthenium liberavit. Habes autem hic in Sthenio exemplum, quem animum erga rempublicam oporteat habere principem, ſi in periculum incidat: in Pompejo autem placabilitatis argumentum, qui viri boni maluerit habere rationem, quàm indulgere iræ. At

M. Antoninus.

nulli clementia atque humanitate ceſſit M. Antoninus philoſophus Imperator. Id inter cætera in Avidio Caſſio ejuſque familia, quum ab eo in Ægypto rebellaſſet, clarè oſtenſum eſt. Nam cum Senatus acerbè Avidium propinquoſq; ejus perſequeretur, Antoninus pro eis, tanquam amici forent, deprecatorem ſe ſemper exhibuit: atq; ut apertius ejus lenitas agnoſcatur, orationis partem quã in hanc rem ad Senatum habuit, ut noſtri ævi regibus ac principibus documento ſit, ſubjungam:

Inſigne exemplum clementiæ contra rebelles.

Quòd ad Caſſianam rebellionem pertinet, obteſtor vos, Patres conſcripti, ut depoſita cenſuræ ſeveritate, veſtram meamque clementiam ſervetis. Neque per ſenatum aliquis occidatur, nec ſimiliter in ſenatorem animadvertatur, nullius patricii ſanguis effundatur, relegati redeant, & exulibus bona ſua reſtituantur, atque utinam multos qui interempti fuerint, ad vitam revocare poſſem. Nunquam in imperatore proprii doloris ultionem probavi, quæ licet perſæpe juſtiſſima ſit, pleriſque tamen ſemper acerba videtur. Quamobrem Avidii Caſſii liberis, generoque ejus atque uxori veniam dabitis. Sed quid veniam dico? quandoquidem nullus eorum erravit. Vivant igitur, ſciantque tutos ſe ſub Marco vivere. Vivant in ſui patrimonii parte: veſtibus, auro atque argento utantur: neque opulenti modò, verùm etiam tuti ſint, tutò ſe ac liberè ad omnia conferre loca poſſint, ut per totum terrarum orbem in populorum conſpectum veſtræ meæque clementiæ verum atque certiſſimum exemplum præ ſe ferant. Neque tamen hæc, Patres conſcripti, magna eſt clementia, ut rebellium liberis atque uxoribus ignoſcatur: peto igitur, ut omnes ſenatores equiteſque Romanos, qui inſimulati ſunt, mortis pœna exilioque item formidine, odio, infamia injuriaque liberetis. Date hoc præſentibus meis temporibus, ut in his conjurationibus, quæ ad tyrannidem initæ ſunt, eorum tantùm qui in tumultu ipſo cæſi ſunt, mors afferatur, neque ultrà pœna progrediatur. Hæc oratio adeò Senatui populoque Romano placuit, ut Marci clementiam miris laudibus efferrent.

§. 76. Simili

§ 76. Simili clementia Pertinax Imperator erga Falconem Imperium affectantem uſus eſt, cujus vitæ fortuniſque vim ullam inferri nunquam voluit. Sic & Craſſus Calphurnius quum Coccejo Nervæ Imperatori inſidias tetendiſſet, is in tam ſublimi fortunæ gradu collocatus, tantæ injuriæ veniam dedit, & munere ſuo fruendam ei vitam reliquit, qui ipſi per inſidias ſalutem eripere tentarat. Veſpaſianus, qui Flaviæ gentis primus eſt rerum Romæ potitus, Vitellii hoſtis ſui filiam matrimonio ſplendidiſſimo locavit, ac dotatam muliebri mundo inſtruxit, ingenitæ charitatis ſuæque clementiæ magis quàm paternæ injuriæ memor. Vitellius enim Sabinum ipſius fratrem occiderat, & filium ut interficeret, acerbè perſequutus erat. Sic & Titus Veſpaſiani filius, accerſitis ad ſe duobus patritii ordinis, qui affectare Imperium dicebantur, modeſtè eos coarguit, ſuppreſſo iræ impetu, docens fato imperia, & non ingenio aut ulla alia induſtria dari. Quòd ſi quid cuperent, eos id ut peterent, hortabatur, ſe libenter aſſenſurum promittens. Ambos cœnæ etiam ſecum adhibuit, idque qui alterius eorum matri annunciaret, celeriter miſit, ne quum detectam conjurationem intelligeret, verita filii vitam in diſcrimine verſari, ſibi ipſi mortem conſciſceret. Poſtero quoque die in theatro utrunque ſibi aſſidere juſſit, & ut ipſe oblata gladiatorum tela inſpexit, ea utrique ſpectandæ porrexit. Itaque ubi hoc manſuetudinis & humanitatis documento amandum ſe cunctis offerret, mirum minimè videri debet, ſi is populi Rom. judicio, Humani generis delitiæ appellaretur. Idem fratrem Domitianum inſidias molientem non eſt ultus ſed his admonuit verbis: Quid opus te parricidio petere, quod me volente obventurum eſt, imò quod jam habes, Imperii particeps? Haud temerè in Chriſtiano tantum manſuetudinis reperias.

Pertinax Imper. *Cr. Calphurnius.* *Veſpaſianus.* *Titus.*

§ 77. Nero Imperator ſub Imperii initia, ejus fuit clementiæ, ut quum ei ex more damnationis libelli, quibus ſubſcriberet, exhiberentur, gemebundus exclamarit, Utinam verò neſcirem literas: ne videlicet ſubſcribere cogeretur. Quum in Cæſarea moraretur Agrippa Iudæorum rex, ſe palàm à Simone Iudæo reprehendi, quòd Iudaicæ legis eſſet everſor, cognovit Accitum itaque Simonem in theatrum, ſpectante populo, aſſidere ſibi voluit, rogans, in quo Iudaicam violaret legem? & ut palàm responderet, monuit. Simon regis indignationem veritus, ad pedes ipſius

Nero. *Agrippa Iud. rex.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

procidit, delicti remiſſionem orans. Supplicem manu ſua erexit rex, nec ſolùm ignovit crimen, ſed & muneribus ornatum remiſit domum citra ullius iræ notam. Inſigne pœnitentiæ cum ira conjunctum exemplum oſtendit Adrianus Imperator, qui quum ſtylo ſervi ſui oculum eruiſſet, huic accerſito fecit poteſtatem, ut pro ea calamitate munus poſceret: tacentem verò miſerum denuò hortatus eſt, ut aliquid pro ſuo delectu pereret: qui tandem nihil aliud à ſe deſiderari, quàm oculum quem amiſerat, reſpondit: ratus nullum inveniri poſſe munus, quo oculus rependi queat. Quale cauterium Imperatoris animo hoc reſponſum inuſſerit, in eoque reliquerit, facile eſt colligere.

Adrianus Imper.

§ 78. Quidam uxori Galieni junioris gemmas vitreas pro veris vendiderat: re compertæ, mulier flagitavit vindictam. Cæſar hominem corripi juſſit, quaſi leoni objecturus. Dein è cavea, dum impoſtor & populus terribilem expectat leonem, proſiliit capus. Cunctis rem tam ridiculam admirantibus, per curionem dici juſſit: Impoſteram fecit & paſſus eſt. Iuſtinianus Vitigem Gothorum regem, populi Rom. acerbum hoſtem, quum à Belliſario captivus Conſtantinopolim miſſus eſſet, non ut hoſtem captivumque, ſed ut amicum habuit. Patritia enim dignitate decoratum, magnæ eum provinciæ Perſis finitimæ præfecit, ubi honoris & opum plenus aliquod tempus vixit. Ludovicus Pius Imperator Theodulphum epiſcopum (cujus conſilio & inſtinctu à Lothario filio pulſus regno, & in cuſtodiam traditus erat) deprehenſum non immaniter tractavit: ſed quum aliquandiu in carcere habuiſſet, illæſum dimiſit, tantæ nequaquam memor injuriæ.

Galienus. *Iuſtinianus.* *Lodovicus Pius.*

§ 79. Fridericus Imperator, victis in Hungaria Gunzienſibus: Magnum, inquit, actum eſt opus. Nunc autem majus reſtat, ut ſcilicet noſmetipſos vincamus, atque avaritiæ & ulciſcendi cupiditati fræna injiciamus. Diſcant jam noſtri principes victores, ipſius exemplo imperare animi affectibus, neque inſoleſcere ob res ad nutum voluntatemque cedentes, & parcere victis. Similiter Sigiſmundus Romanorum Imperator objurgatus, cur fugatos hoſtes non inſequeretur, & comprehenſos occideret? Satis, inquit, vicit, qui hoſtes fugavit. Utinam & hujus exemplo noſtræ ætatis principibus perſuaderi queat, multo ſanguine partam victoriam non exiſtimari victoriam. Ladislaus rex Pannoniæ, victum à ſe inimicum regnare permiſit. Ad Dromichetes

Fridericus Imp. *Sigiſmundus.* *Ladislaus rex.* *Dromichetes.*

chetes Getarum rex, Lyſimachum regem, qui nulla laceſſitus injuria, ultrò arma intulerat, prælio devictum cepit. Quanquam hic barbarus, ferox & inops magnas in eum irarum anſas haberet, tamen remiſſa illati belli injuria familiariter, ut alii opes oſtentare ſolent, ipſe ſuam populorumque ſuorum pauperiem Lyſimacho oſtendit, atque ea ſe valde contentum vivere affirmans, ipſum liberavit, & ex rerum copia quas habebat, muneribus affecit. Datæ etiam libertati ac muneribus conſilium addidit, ne in poſterum cum his bellum Lyſimachus gereret, quibus divictus non multum lucri feciſſet promoviſſetve, quin potius ejuſmodi hominibus uteretur amicis. Eodem facto ſe audacem, prudentem & humanum, ſed ſui, avaritiæ & ſuperbiæ non minus quàm hoſtium domitorem eſſe oſtendit.

§ 80. Saladinus quoque Sultanus Ægypti humanum ſe ſuique potentem erga Chriſtianos hoſtes præſtitit, qui in arce Cracholim (Deſerti petra nuncupata) biennium obſidionem poſt amiſſa Hieroſolyma Syriamque omnem ſuſtinuerunt. Nam quum ultrà fames reſiſtere eos non admitteret, non modò incolumes omnes ſervavit, verùm filios quoque & uxores in obſidione divenditas, ut unde alerentur, haberent, redemit, ac præterea ingentem pecuniam dono dedit, & cum præſidio in Chriſtianorum populorum fines remiſit: dignos arbitratus qui juvarentur, quia fidelem fortemque operam præſtiterant. Omnes idcirco prout vel ſcelus vel bonitas ac fides, aut pœna aut munere dignos reddiderat, proſequutus eſt. Idem captis Hieroſolymis, quum ad ejus pedes Chriſtianorum militum, qui in prælio occubuerant, lachrymis offuſæ uxores provolverentur, orantes ut ex pacto promiſſa pecunia, nihil prorſus habentibus remitteretur, non blando ſolùm alloquio lenire earum dolorum niſus eſt, verùm & promiſſam remiſit pecuniam. Præterea tam liberaliter quoque eas è ſuo donavit, ut tutò ſe in Chriſtiani Imperii loca recipere poſſent.

Saladinus Sultanus.

§ 81. Utinam parem barbari manſuetudinem à Chriſtianis ſenſiſſent Geldrorum Zutphania, Hollandorum Nerda & Harlemium. Sabacus Æthiopum & Ægyptiorum rex adeò à ſanguinis effuſione exhorruit, ut capitis reos damnatoſque, vinctos catenis operas civitatibus præſtare juberet, ne ſcilicet interimerentur. Demetrius Antigoni filius, quum cepiſſet Athenienſium,

Calamitas Zutphaniæ, & Nerdæ, Harlemi.
Sabacus.
Demetrius.

qui

qui defecerant, urbem, eaque graviter rei frumentariæ penuria laboraret, repreſſa omni iræ nota, protinus convocata concione, frumentum illis dilargitus eſt gratis. Iuniperthus, Ariperti Longobardorum regis filius, prælio victum Alchuinum, qui Tridenti ducalem hominem gerebat (nam ab ipſo atque ab ejus patre rebellaverat quanquam illud pater graviter ferret) non liberavit modò, verùm etiam ne ſine principatu viveret, pro Tridento Brixiam dedit.

Iuniperthus.

Thraſybulus.

§ 82. Thraſibulus populum Athenienſem, triginta tyrannorum ira & ſævitia ſedes ſuas relinquere coactum, diſperſamque & vagam vitam miſerabiliter exigentem: animis pariter atque armis confirmatum, in patriam reduxit. Inſignem deinde reſtitutione libertatis victoriam, clariorem aliquanto moderationis laude fecit. Plebis enim ſcitum interpoſuit, ne qua præteritarum rerum mentio fieret. Hæc oblivio, quam Athenienſes ἀμνηστίαν vocant, concuſſum & labentem civitatis ſtatum, in priſtinum revocavit habitum. Onomademus Chius, poſtquam adverſam factionem ſuperaſſet, quibuſdam cenſentibus omnes diverſæ factionis urbe pellendos, negavit expedire, dicens, Se vereri, ne omnibus inimicis ad unum ejectis, inter amicos exiſterent diſſidia: ſentiens, ſic eſſe multorum ingenium, ut ſi deſint inimici, in quos naturæ malitiam exerceant, amicos impetant.

Onomademus.

§ 83. Sed ad recentiora victæ iræ, moderationiſque oſtenſæ Chriſtianorum hominũ exempla progrediamur, ſi fortè iis à plumbearum irarũ conatibus ad animorum ſedationem, & juſtum ſubditorum amorem patrociniumque magis traduci queant noſtri ſeculi magiſtratus ſupremi. Poſt Carolum Magnum Germania præſtantiorem Cæſarem non habuit, inter cujus laudes verè heroicas & Chriſtiano principe dignas cumprimis refertur, quòd multis modis laceſſitus nihil temerè crudeliterque ſtatuerit, ſed victis clementer ignoverit ac pepercerit, deleta ex animo omni offenſionum memoria. Quod in primis heroici animi argumentum eſſe oportuit: στρεπταὶ γὰρ φρένες ἐσθλῶν, inquit Homerus: &

Carolus Magnus.

Quo quiſque eſt major, magis eſt placabilis iræ,
Et facilis motus mens generoſa capit.

Adde inſigne moderationis exemplum Ludovici undecimi Galliarum regis, quum cives ſuos Lutetiæ cerneret cum Carolo Burgundiæ duce de regno conſtituendo agitare. Sic & Ludovicus duo-

Ludovicus 11. Gall. rex.
Ludovicus 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

duodecimus, ubi ad regiam dignitatem poſt Carolum octavum ſine liberis mortuum pervenit, omnes qui antè in illum hoſtili fuerant animo, benigniſſimè ſuſcepit. Quinetiam Aurelium civem, quem acerrimum antea hoſtem ſemper fuerat expertus, quum à familiariſſimo ſuo bona illius peterentur, ad ſe accitum, hoſpitio regio citra ullam excandeſcentiæ notam excepit: inſuper ſe omnium injuriarum oblitum fatetur, quas ipſi invexiſſet, & ſe illum in poſterum amiciſſimi loco habiturum pollicetur.

§ 84. Alphonſus item Arragonum rex, capto Arpario oppido, Marinum Boſſam hoſtem infeſtiſſimum nactus, in cujus mortem univerſus fermè exerſitus conjurarat, eum à furore militum defendit, & non tantùm bona jam liberato reſtituit, ſed & in ſenatorum ordinem accepit, atque ipſius filios in aulicorum ſuorum numero eſſe voluit. Idem cum in obſidione Stephati centuriones ac milites qui maledixerant regi, poſt captam urbem clementer tractaſſet, à ſuis reprehenſus, quòd morte damnandos judicarent, reſpondit: Se malle ex clementia & humanitate erga hoſtes, quàm ex victoria laudem conſequi. Et certe eandem ex Dei juſto judicio ſenſit hic gratiam apud hoſtem, qualem præſtitit. Nam quum apud Gajetam navali prælio victus, in Philippi Mariæ Mediolanenſis ducis poteſtatem veniſſet, non ut captivus eſt habitus: ſed feſtis, ludis conviviiſque honoratus, ſine pretio dimiſſus eſt. Hic & canibus iratis ac oblatrantibus offulam eſſe objiciendam dicere ſolitus eſt: innuens, homines malevolos & ira ſuccenſos benevolentia & placabilitate reconciliandos eſſe. Proinde Ioannem Fortem, qui ipſum ubique locorum calumniatus fuerat, inopia preſſum ad ſe vocavit, viaticoque & pecunia juvit ac dimiſit, minimè ejus maledicentiæ memor. Simili liberalitate & beneficentia uſus erga quendam equitem Hiſpanum, qui apud reges Occidentales Alphonſi nomen & vitam multis calumniis paſſim & palàm proſciderat: tandem verò ad Alphonſum rediens, perhumaniter & benignè exceptus, non raris eſt ornatus beneficiis. Quum etiam intellexiſſet, Albertum Orlandum apud ipſum diutiſſimè exploratorem agere, non modò non è ſua ejecit aula, ſed ſalarium illi annuum ultrò quoque conſtituit, ſecluſo omni animi rancore.

Alphonſus Arag. rex.

Sententia rege digniſſima, quam utinam ejuſdem poſteri amplecterentur.

§ 85. Veneti inſuper hoc nomine mirè celebrantur, qui Cretenſibus ſæpe rebellantibus clementer ignoverunt: quemad-

Veneti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

modum & Iaderæ inſulæ ſepties à Veneto imperio deſciſcenti, gratiæ ſinum non occluſere, ſed benevolè eoſdem complexi ſunt: ita & alibi frequenter. *Sixtus 2.* Sixtus quoque ſecundus Pontifex apud Valentinianum juniorem Imperatorem, & Placidiam ejus matrem, à Baſſo patritio graviſſimorum criminum accuſatus, innocentiam ſuam demonſtravit: inde ne in exilium mitteretur Baſſus, multis lachrymis deprecatus eſt, licet fruſtra. Mortuo pòſt Baſſo, non modò ſua præſentia funus honoravit, ſed & ſuis manibus ſepulturæ tradidit. *Alexander 6.* Similiter & Alexander ſextus Pontifex ſuos adverſarios placabilitate ac patientia devinxit: neque de eorum qui ex numero patrum exulabant, quoſve ſuſpectos habebat, dignitate quicquam detraxit. Suum hic locum meretur etiam Rodericus Vivarius Hiſpanus, eques Cid cognominatus: *Roderius Vivarius.* qui coactis copiis, ut Mauros, qui partem Hiſpaniæ Beticam occuparant, domaret, in itinere, quum jam finibus regni Petri Arragonii regis appropinquaret, à Petro armis petitur: at ſtrenuè illatam vim repellens, in prælio regem cepit: quem licet juſtis de cauſis ob datum damnum mulctare graviter potuiſſet, citra pecuniæ exactionem & regni imminutionem liberè dimiſit, ſuis affectibus imperans, & ad Mauros, uti cœperat, iter continuavit.

Elizabethæ Angliæ reginæ imitandum exemplum. § 86. Porrò omnium laudem poſt ſe relinquit illud cunctis ſeculis memorabile, & Chriſtianæ religionis principibus certè imitandum factum ſereniſſimæ reginæ Angliæ Elizabethæ, vel hoc nomine ſolo immortalitate digniſſimæ, quæ haud ita pridem anno ſexageſimo nono ſupra milleſimum quingenteſimum, victis rebellium ſubditorum aliquot multis millibus, compreſſa ira clementer ignovit, domumque redire juſſit, capto ſaltem ſeditionis hujus authore duce Norfocio. Nihil profectò laudabilius, & heroico verè animo dignius, quàm privatæ poſſe oblviſci injuriæ. Tales gubernandæ reipublicæ utiliores, quàm ira præcipites, & animi impotentia atrociter furientes.

Lib. III. cap. 41. 42. 43. de ira. Admonitio ſana. § 87. Quod itaque Seneca prudenter admonet, pacem demus animo, quam ſuppeditabit præceptionum ſalutarium aſſidua meditatio, probæ rerum actiones, & mens ad unius honeſti rectique cupiditatem intenta. Conſcientiæ ſatisfiat: de fama non tantopere laboretur, etiamſi mala de benemeritis ſequatur. Atqui animoſa miratur cæcum vulgus, audacibus honorem defert, placidos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

dos habet pro inertibus. Primo fortè intuitu id magis evenit : ſed ſimulac æqualitas vitæ fidem facit, non ſegnitiem illam animi eſſe, verùm pacem, cum prudentibus agnoſcet, eandemque venerabitur & colet. Nihil igitur utile habet teterrimus ille & mirè hoſtilis affectus : at cuncta econtrariò mala, ferrum, tormenta, ignes : qui etiam omni rejecto pudore, quocunque atrociſſimarum cædum & latrociniorum genere manus inquinat. Nihil relinquit à ſcelere vacuum, nec gloriæ, nec infamiæ memor, inemendabilis ubi in odium occalluerit. Quapropter in hoc toti ſemper ſimus, ut hoc morbo careamus, purgemus mentem, & extirpemus ea vitia radicitùs, quæ licet tenuia undecunque hæſerint, renaſcentur : & iram non modò temperemus, ſed omnino, quoad fieri poteſt, removeamus. Nec ulla res hic magis proderit, quàm mortalitatis cogitatio. Sibi quiſque, ut alteri, dicat : Quid juvat in æternitatem natos indicere iras, & breviſſimam turbare diſſipareque ætatem? Quid delectat, quos in honeſtam voluptatem impendere licet dies, eos in dolorem alicujus, imò propriam transferre torturam? Quid ita bonas perdimus horas? quid in pugnam ruimus? quid certamina & diſſenſiones nobis accerſimus? quid imbecillitatis obliti ingentia odia ſuſcipimus, & ad frangendum fragiles conſurgimus? Iam iſtas inimicitias, quas implacabili geſtamus animo, febris aut aliud malum corporis vetabit geri : jam par acerrimum media mors dirimet. Quid tumultuamur, & vitam ſeditioſi conturbamus? Conſiſtit ſuper caput fatum, & pereunti dies imputat, propiuſque ac propius accedit. Quin potius vitam brevem colligis, placidamque & tibi & cæteris præſtas? Cur non libentius amabilem te, dum vivis, omnibus, deſiderabilem quum exceſſeris, reddis? Quid clienti, quid ſervo, quid domino, quid regi tuo iraſceris? Siſte gradum, paululum ſuſtine : venit ecce mors, quæ nos pares faciat.

§ 88. Apud veteres videre ſolent inter matutina arenæ ſpectacula, tauri & urſi pugnam inter ſe colligatorum, quos quum alter alterum vexarit, ſuus confector ſpectat. Idem facimus : aliquem nobiſcum alligatum laceſſimus, quum victo victorique finis æquè maturus immineat. Quieti potius pacatique quantulumcunque ſupereſt, exigamus : nulli viro bono funus noſtrum appareat inviſum. Sæpenumero rixam conclamatum in vicinia incendium ſolvit, & interventus feræ latronem viatoremque diducit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ducit. Colluctari cum minoribus malis non vacat, ubi metus major apparuit. Quid nobis cum dimicatione & inſidiis? Nunquid amplius iſti cui ſuccenſes, quam mortem optas? Etiam te quieſcente, morietur conſtituto divinitùs momento: perdis itaque operam: facere vis, quod futurum eſt. Prorſus nolo, inquis, trucidare: ſed ignominia, pudore & damno afficere, atque illatam injuriam ultione rependere. Magis ferè ignoſcendum ei qui inimici vulnus, quàm qui punctionem deſiderat: hic enim non tantùm mali animi eſt, ſed & puſilii. Sive de extremis ſuppliciis cogitas, ſive de levioribus, quantulum eſt temporis quo aut ille pœna ſua torquetur, aut tu ex aliena infœlix percipis gaudium? Iam ipſum ſpiritum expuimus, interim dum trahimus. Dum inter homines agimus, humanitatem colamus: non timori cuiquam, non periculo ſimus: detrimenta, injurias, convitia, vellicationes contemnamus, fortique animo momentanea toleremus incommoda: dum reſpicimus (quod ajunt) verſamuſque nos, ipſa aderit immortalitas.

§ 89. Porrò ut à pernitioſo tenacis hujus affectus morbo quis magis coerceri præſervarique poſſit, ne ſuas altius radices agere permittatur, hanc tandem curationem philoſophicam finire volui

Ira tardiſſimè ſeneſcit. explicatione illius adagii Græci, nimirum, ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει, quo oſtenditur iram omnium tardiſſimè ſeneſcere. Sumptum autem videtur ex Sophocle, cujus in Oedipo Coloneo hæc ſunt verba:

θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο, πλὴν
θανεῖν· θανόντων δ᾽ οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται.

hoc eſt:

Senecta nulla obtingit iracundiæ,
Niſi mors: ſepultos nullus attingit dolor.

§ 90. Idem ipſum innuit Homerus elegantiſſimo ſanè figmento

Ate. de Litis & Ate. Hanc deam facit, quæ noxas & turbas ſoleat immittere rebus mortalium, atque ipſam quidem acribus oculis ac per-

Litæ. quàm celeribus eſſe pedibus: cæterùm poſt eam multo intervalla conſequi Litas, deas quæ quod Ate turbaverit, ſarcire conentur. Has & ſtrabis fingit oculis, & pedibus claudis: illud videlicet inſinuans, offenſas eſſe citas, reconciliationes tardas, propterea quòd injuriæ diu meminiſſe ſolent homines. Carmen Homeri ex Iliadis libro nono ſubſcribere placuit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

καὶ γάρ τε λιταί εἰσι διὸς κοῦραι μεγάλοιο,
χωλαί τε ῥυσαί τε παραβλῶπες τ᾽ ὀφθαλμώ,
αἳ ῥά τε καὶ μετόπισθεν ἄτης ἀλέγουσι κιοῦσαι,
ἡ δ᾽ ἄτη σθεναρή τε, καὶ ἀρτίπος, οὕνεκα πάσας
πολλὸν ὑπεκπροθέει, φθάνῃ δέ τε πᾶσαν ἐπ᾽ αἶαν
βλάπτουσ᾽ ἀνθρώπους, αἳ δ᾽ ἐξακέονται ὀπίσσω.
ὃς μὲν τ᾽ αἰδέσεται κούρας διὸς ἆσσον ἰούσας.
τόν δε μέγ᾽ ὤνησαν, καί τ᾽ ἔκλυον εὐξαμένοιο.
ὃς δέ κ᾽ ἀνήνηται, καί τε στερεῶς ἀποείπῃ,
λίσσονται δ᾽ ἄρα ταί γε δία κρονίωνα κιοῦσαι,
τῷ ἄτην ἅμ᾽ ἕπεσθαι ἵνα βλαφθεὶς ἀποτίσῃ.

Quorum verſuum nec indoles nec gratia, ſed ſententia utcunque redditur Latinis auribus:

Nam Litas etiam genuit Saturnius ingens,
Rugoſas, pedibus claudis, ac lumine læſas,
Quæ à tergo comitantur Aten, medeantur ut illi.
Ipſa Ate pedibuſque valens & robore præſtans,
Proinde gradu celeri longè prævertitur, omnes,
Occupat, & terras prior advenit illa per omnes,
Mortales lædens: verùm hæ poſt terga ſequuntur
Sarturæ, quicquid commoverit illa malorum.
At verò natas Iove, qui reveretur & audit,
Se ſimulac adiere, huic commoda plurima gratæ
Conciliant, hujuſque viciſſim vota receptant.
Rejicit at ſiquis præfractè & pernegat illis,
Tunc adito Iove patre precantur, ut ilicet Ate
Huic adſit, pænaſque ſuo det denique damno.

Ejuſdem Ate fit mentio Iliados τ. ubi Iupiter imputans huic deæ, quòd à Iunone deceptus eſſet, illam capillis arreptam, in terras præcipitem dedit, interdicens ne unquam in cœlitum contubernium rediret: & quidem meritò, nullus etenim profectò apud cœlites iræ locus.

Curatio Paroxyſmi iræ philoſophica.

QUUM ſalubriter Apollonius monuerit, affectus iræ niſi curentur & caſtigentur, in naturalem abire morbum, conſilium hic pro cujuslibet moribus capiendum erit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

obſervandumque alios alii de cauſis efferveſcere : quibus tamen omnibus probabiliter hæc ferè inhæret opinio, quòd ſe contemni negligique arbitrentur. Quocirca iis qui ſe defendunt, quaſi jurè ſtomachentur, ita ſubvenire oportet, ut quod delictum eſt, quàm longiſſimè à contemptus & confidentiæ ſuſpicione removeamus, transferentes ad hanc vel illam opinionem, nimirum ætatis inconſiderate, ſexus, infœlicitatis, dementiæ, neceſſitatis, morbi vel ſimilis inopinati eventus. Læſit, ſed facilè ſanabitur: item puer eſt, vel qui non longè ab hujus imprudentia diſtat, cui ſuccenſere, extremæ eſt ſtultitiæ : rerum ignarus adoleſcens, ætati donetur, neſcit ſe peccaſſe : alius temerarius, vel probè potus : vel mulier eſt : imò uxor, æquum erit ignoſcere. At plurimum offendit: ſed ſuperior poteſtas, pater, frater, præceptor, amicus, collega, vicinus, quorum caſtigationem ſæpe offenſam judicamus, quæ tamen ſic accipienda eſt, quomodo ſcalpellum, hierapicra vel amara medicina, abſtinentia, & alia quæ profutura cruciant: ſi tamen læſiſſe agnoſcitur, decet quicquid id eſt doloris, illius authoritati aut charitati, ſive hujus amicitiæ condonari : vel paria faciens, damnum cum aliis illius in te beneficiis ſarcies, vel cum tuis in illum offenſis benignè æquabis.

§ 2. Non eſt injuria, pati quod prior feceris. Nocuit hic quidem, ſed aliàs quàm frequenter rurſus profuit, & meritis offenſam redemit. Ingenui non eſt animi, beneficiorum oblivione admiſſa, injuriolæ meminiſſe. Is fortaſſe qui te offendiſſe arguitur, ſe abs te offenſum, rectius queritur : non tantum ſæpius eſt offenſarum, quantum tuæ inſolentiæ aut faſtus. Cumprimis placidos reddere deberet mutuæ facilitatis conventio. Ille tibi jam nocuit, tu illi nondum : ſed fortè jam alicubi læſiſti, vel etiam lædes : noli aſtimare hunc diem vel hanc horam. Totum inſpice mentis tuæ habitum : etiamſi nihil mali feciſti, potes facere : quanto ſatius eſt ſanari iram quàm ulciſci. Temporis multum abſumit vindicta. Multis ſe injuriis objicit, dum unà dolet.

§. 3. Diutius iraſcimur omnes quàm lædimur : quanto levius eſt abire in univerſum, nec vitia vitiis componere. Num quis ſibi conſtare videbitur, ſi equum calcibus repetat, aut canem morſu? Quod in luctu dici ſolet, aptiſſimè & in ira objicietur: Utrum aliquando deſines, an nunquam? Si aliquando, ſatius eſt iram relinquere, quàm ab ira relinqui. An ſemper hæc cogi-
tatio

tatio durabit? vides quàm inquietam tibi denuncias vitam: qualis erit ſemper ira tumentis. Adijce, quòd niſi teipſum extimulaveris, & cauſas quibus irritaris, refricueris, ſua ſponte ira evaneſcet, & nervum illi dies adimet. Quanto laudabilius eſt illam à te vinci, quàm à ſeſe?

§ 4. Elegans Theognidis eſt ſententia: Ab iis qui injuriam fecerint, jus aut rationem facti ne exigito: ſatis enim eſt illos ſuo premi malo. Aliena adhæc vitia in oculis habemus, à tergo noſtra ſunt. Ex leviſſima punctione ſenſiles admodum ſumus, ſed in cauterio alteri imprimendo occalluimus. Detrimentum ſi objiciatur, dexteritate extenuetur, & alienum elevetur incommodum. Fieri poteſt, ut te quis nunc læſerit, qui ſæpius antè à te fuit læſus: ignoſcas illi, ut tibi tuo exemplo ignoſcat & ipſe delinquenti. Dicitur, aliquis malè de te loquutus, cogita an prior feceris, cogita de quàm multis ſiniſtrè loquaris: cogita inquam, alios non facere injuriam, ſed reponere: ſæpe etiam non animo malefaciendi hoc dixiſſe, vel feciſſe. Nihil alienæ luxuriæ ignoſcit, qui nihil ſuæ negavit: homicidæ tyrannus iraſcitur, & punit furta ſacrilegus.

§ 5. Magna mortalium pars peccantibus ſuccenſet, non peccatis. Faciet nos ſemper moderatiores reſpectus noſtri, ſi nos conſuluerimus: Nunquid & nos tale aliquid commiſimus? nunquid ſic erravimus? Alia frequenter fecimus, alia cogitavimus, alia obtavimus, aliis favimus. In quibuſdam innocentes ſumus, quia non ſucceſſit. Hoc perpendentes, offendentibus ſimus æquiores, cedamus objurgantibus, utique nobiſipſis indignemur. Varia alia quæ ſtomachum movere videntur, variè vel purganda vel extenuanda ad hunc vel ſimilem modum.

§ 6. Iudex eſt, plus credas ipſius ſententiæ, quàm tuæ. Magiſtratus eſt, ſi nocentem punit, cede juſtitiæ: ſi innocentem, Dei judicio committe. Mutum animal eſt, aut ſimile muto: imitaris id, ſi ſtomacheris. Ferrum eſt, lapis, lignum, quod nocuit, & cui indignaris: lædere quidem id potuit, ſed nullam facere injuriam, quæ à conſilio ſolùm proficiſcitur. Morbus eſt aut calamitas, levior erit patienter toleranti. Bonus vir habetur, qui injuriam feciſſe putatur, noli credere: malus, noli mirari. Amicus eſt fecit quod noluit: inimicus eſt, fecit quod debuit. Prudentiori cedamus, ſtultiori remittamus. Quis ſum, cujus aures lædi nefas ſit? *Injuria à conſilio proficiſcitur.*

Ignove-

Ignoverunt multi hoſtibus, ego non ignoſcam pigris, inſolentibus, garrulis? Plus tibi nocitura eſt ira quàm injuria. Quid ni plus? Hujus modis certus eſt: iſta quo uſque te latura ſit, incertum. Quare injuriam tolerare nequis, qui iram fers? vel mavis utranque ſimul ſuſtinere? Dabit pœnas alteri quas tibi debet, & jam ſibi dedit, qui peccavit.

Piſiſtratus. § 7. Prudenter itaque Piſiſtratus Athenienſium tyrannus traditur, quum multa in ejus ſævitiam ebrius conviva dixiſſet, nec deeſſent qui manus ei commodare vellent, facibus hinc illinc ſubditis, placido tuliſſe animo, & irritantibus reſpondiſſe, non magis illi ſe ſuccenſere, quàm ſi quis obligatis oculis in ſe incurriſſet. Sic & Phocion, injuria uxori ſuæ facta, tantum ab authoris accuſatione abfuit, ut quum ille ſponte, metu perculſus, Phocionem *Phocion.* accederet & veniam poſtularet, Se, inquiens, ignoraſſe quòd ejus uxor fuiſſet, cui damnum dediſſet: hoc ſermone ſit uſus: Mea quidem uxor nulla in re abs te læſa eſt, ſed fortaſſis alia quæpiam: proinde non eſt quòd te uſqueadeò apud me purges.

Socrates. § 8. Socrates colapho percuſſus, nihil amplius dixiſſe perhibetur, quàm moleſtum eſſe, quòd neſcirent homines, quando cum galea prodire deberent. Liberè idem docuit, ſiquis ira tranſverſum ſe rapi ſineret, hunc in ſemet latrocinium exercere. Nec Platonem *Plato.* hic prætermitti oportuit, qui quum ſervo ſuo iraſceretur, non ſibi imperare ſatis potens, hunc mox deponere tunicam, & præbere ſcapulas flagris juſſit, ſua manu ipſe percuſſurus: at ſe ira commotum intelligens, ſicut ſuſtulerat, manum ſuſpenſam detinebat, ſtans percuſſori ſimilis. Rogatus inde ab amico caſu interveniente, quid ageret? Exigo, reſpondit, pœnas ab homine irato. Tanquam ſtupens, geſtum illum ſævituro deformem, ſapienti viro ſervabat, oblitus jam ſervi, quoniam alium nunc potius caſtigandum invenerat. Proinde ſibi in ſuos poteſtatem ademit, & commotum ſe ratus: Tu, inquit, Speuſippe ſervulum iſtum verberibus affice, ego etenim iraſcor: quare & plus facerem & libentius, quàm oportet. Non ſit iſte ſervus in ejus poteſtate, qui in ſua non eſt. Vult aliquis irato committi ultionem, quum Plato ſibi ipſi ejuſmodi imperium abrograverit? Nihil tibi liceat, dum iraſceris. Quare? tum enim vis cuncta licere. Pugna ipſe tecum. Si iram vincere nequis, te vincere incipit. Si abſconditur, ſi impetus illius comprimitur, ſigna quoque ejus obruamus, & illam, quantum fieri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſieri poteſt, occultam teneamus : id quidem cum qualicunque noſtra moleſtia fiet. Cupit exilire, inflammare oculos, totam immutare faciem : ſed ſi eminere illi extra nos permittitur, ſupra nos eſt. In pectoris itaque receſſu imo recludatur, feraturque, non ferat : quinimò in contrarium omnia ejus indicia flectamus : vultus remittatur, ſermo ſit lenior, inceſſus lentior : ita paulatim interiora cum exterioribus conformantur.

§ 9. In Socrate iræ nota erat; vocem ſubmittere, loqui parcius : apparebat tunc illum ſibi imperare. Coarguebatur hoc nomine à familiaribus : nec exprobratio latitantis iræ, illi erat ingrata. Quid ni placeret, iram ſuam à multis intelligi, & neminem ſentire? Senſiſſet verò, niſi jus amicis reprehendendi objurgandique ſe, dediſſet, quemadmodum ipſe ſibi in amicos ſumpſerat. Quanto magis hoc nobis faciundum eſſet? Si contumeliam tibi factam exaggeras, num gravior ea fuerit, quàm Diogeni Philoſopho contigit, in mentem revoca : cui de ira quàm maximè diſſerenti adoleſcens protervus inſpuit. tulit hoc fortiter & prudenter : Non quidem dicens, iraſcor : ſed tamen dubito, an iraſci oporteat. Lepidius illud Catonis reſponſum videtur, cui cauſam agenti quum in frontem mediam, quantum poterat attracta pingui ſaliva, inſpuiſſet Lentulus ille factioſus & impotens, abſterſit faciem : Affirmabo, inquiens, omnibus Lentule falli eos, qui te negant os habere.

Iræ nota in Socrate.

Diogenes.

Cato.

§ 10. Pulchrum & illud Ariſtippi, qui cuidam, qui ob iram in verba venerat, dixit : Ne quæſo à verbis propter iram diſcedamus, ſed potius ab ira propter verba. Idem cuidam maledicenti ait : Tu maledicendi dominus, ego audiendi. Itidem Pericles aliquando convitiis in foro impetitus à quodam impuro homine, totum diem tacitus eum ſuſtinuit, interim quod habebat negocii, conficiens. Veſperi domum modeſtè abiit, & ſubſequente eo, nihilominus famulo ſuo mandavit, ut ei domum eunti præluceret. Laudatur hic quoque Archytæ Tarentini factum (quanquam à Lactantio reprehendatur) qui dum ſe Pythagoræ præceptis Metaponti penitus immergit, magno labore, longoque tempore ſolidum opus doctrinæ complexus, poſtquam in patriam revertitur, ac rura ſua reviſere cœpit, animadvertit negligentia villici corrupta & perdita : intuenſque malè meritum, Sumpſiſſem, inquit, à te ſupplicium, niſi tibi iratus

Ariſtippus.

Pericles.

Archytas Tarent. De ira Dei cap. 18.

 eſſem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eſſem. Maluit impunitum dimittere, quàm propter iram juſtò gravius punire.

Charilaus. § 11. Scitum & illud Charilai Lacedæmoniorum regis, cui ſe quum ingereret audacius inſolentiuſque ex ſervis unus, quos Helotas vocant, νὴ τὼ σιώ, ait, κατέκτανόν σε, εἰ μὴ ὠργιζόμην. hoc eſt, per Caſtores, te enecaſſem, ni iraſcerer. Adeò putabat, nihil rectè dici fierivè ab irato, ut ne in ſervum quidem animadvertere voluerit commotior. Quare & Socratis fuit ſententia: Iratus filio, ipſe te coerce. ſimiliter Democriti: Caſtiga judicio, non ira adhibita. *Socrates.* Indignatus etiam ſervo Socrates: Cæderem te, inquit, niſi iraſcerer. Servi caſtigationem in tempus ſanius diſtulit, dum interea deferveſceret iræ tumor. Idem publica convicia ab Ariſtophane paſſus, non modò non ægrè tulit, ſed obvium etiam interrogavit: Num ſe rurſus ad ſimilem rem aliam opus haberet? Quàm facilè putes inter paucos maledicta ſuſtinuiſſet ille, quem ne publicè quidem in frequenti theatro jactata commovere potuerunt? *Auguſtus Cæſar.* Sic & Auguſtus Cæſar ex urbe Aegina ſcripſit, quum populus Athenienſis videretur deliquiſſe quiddam: Non arbitror vos latere, quòd iraſcor: neque enim Aeginæ hybernaturus ſum. Nec aliud illis vel dixit vel fecit: ſatis habens, illis comminatum eſſe, ſi deſiſterent.

Alphonſus rex Sicil. § 12. inſigne adhæc exemplum oſtendit Siciliæ rex Alphonſus, qui quum Pyrrhum pocillatorem ſuum juſſiſſet Gaſpari cuidam ſuo aulico, quicum graves Pyrrhus gerebat inimicitias, pateram quam manu gerebat, propinare: Pyrrhuſque mandatum geminanti non paruiſſet, Alphonſus ira ſuccenſus, Pyrrhum ſtricto gladio inſequitur: at ipſo apprehenſo, ſibi imperavit, gladiumque abjecit, ne quid ira exagitatus deſignaret crudelius, cujus poſtea *Demonax.* ipſum pœniteret. Accedat & Demonacis documentum, qui ubi quendam vidiſſet ſervum ſuum virgis tractantem: Deſine, inquit, te ſervo tuo ſimilem oſtendere. Servus enim eſt, qui ſuis affectibus & cupiditatibus imperare nequit. Hæc & ſimilia mentis oculis oppoſita, animi impetum vel ſuppriment, vel lenient.

§ 13. Habenda inſuper hic ratio ætatis, ſexus, morum, miniſterii, dignitatis & authoritatis, & contemperandum ad cujuslibet ſortem pharmacum. Quemadmodum ſi puer eſt, vel verbis aut minis redarguatur, vel virgis coerceatur: ſi maturior fuerit ætas, ſive uxor, aut famulus, aut ſenex, vel potentior, ita commu-

commutabis conſilium, ut quoſdam terrendo places: alios objurgatio, alios confeſſio, alios Pudor cœpto dejiciat: nonnullos modeſta admonitione, vel etiam precibus vinces: ſermone etenim blando & benignitate utplurimùm in hoc tumore deponendo plus efficitur, quàm repugnando. Admodum igitur prudens fuit Pythagoræ conſilium: Ignem gladio ne fodias: hoc eſt, iratum & tumidum animum verbis maledicis ne laceſſas. Iræ item ſedationem eſſe manſuetudinem, docet Ariſtoteles: ut quoque aqua tepida inflammationes, ſic orationem humanitatis plenam reſtinguere iram, teſtatur Plutarchus: nec ullum, ut videtur, iræ remedium aliud, niſi apta amici oratio, teſte Menandro.

Vſurpatur & ab Hieronymo l. III. contra Ruffinum. 2. Rhetor.

§ 14. Cumprimis verò operæ pretium eſt, ut maturè quis hunc affectum peſſundare, ab eoque deſueſcere omni conatu diſcat. Siquidem ter aut quater aut aliquoties iræ fervorem comprimenti, idipſum evenire palàm fiet, quod Thebanis, qui ſuperatis quandoque Lacedæmoniis, qui ad id temporis credebantur invicti, nunquam poſtea iiſdem prælio ceſſere. Quapropter, ut eſt apud Ovidium:

Lib. 1. de remed. amor.

Dum furor in curſu eſt, currenti cede furori,
Difficiles aditus impetus omnis habet. Item:
Sed nunquam dederis ſpatioſum tempus in iram,
Sæpe ſimultates ira morata facit.

Eleg. 7.

§ 15. Cæterùm præſentiſſimum mali hujus præcipitis remedium eſt mora ſive dilatio, ſi induciarum tantillum prius quis ſibi donet, quàm erumpat, aut alius ab eo impetret: interea primus fervor relangueſcit, & caligo mentem premens aut reſidet, aut minus opaca eſt. Rectè tempus ſedare moram Ariſtoteles docuit: & apud Ovidium legitur, iram interire mora. Huc etiam illud Livii ſpectat. Daret ſpacium iræ. Hinc priſcos Romanos inſtituiſſe Plutarchus ſcribit, ut ſecuribus, quæ præferebantur magiſtratibus, virgarum alligarentur faſces, ut dum faſces ſolverentur, magiſtratui ſpacium cogitandi daretur, ne ira ſuccenſus ea fieri imperaret, quorum poſtea eum fruſtra vel ſero pœniteret.

Mora.

2. Rhetor. 1. de arte am.

Cur ſecuribus virgarum faſces alligabant Romani.

§ 16. Eodem facit Athenodori Philoſophi documentum, cui ſenectutis cauſatione flagitanti ut ſibi domum redire liceret, Auguſtus conceſſit. At quum ille Cæſari dixiſſet vale, cupiens aliquod philoſopho dignum monumentum apud illum deponere, adie-

Athenodori documentum.

cit : Cæſar quum fueris iratus, ne quid prius dixeris feceriſve, quàm Græcarum literarum vigintiquatuor nomina apud te recenſueris. Cæſar autem philoſophi dextram amplexus : Adhuc, inquit, te præſente mihi opus eſt. Eumque totum annum apud ſe detinuit, dicens illud Græcorum proverbium, Silentii ſunt tuta fidi præmia : ſive approbans philoſophi dictum, quòd tutum eſſet iram premere, ne prorumpat in verba : ſive ſentiens, philoſopho profuturum fuiſſe, ſi hoc dictum non ſubjunxiſſet jam abiturus. Quanquam tam ſalubris admonitio longè aliud & magnificum aliquod merebatur præmium.

§ 17. Tale quid & à Sex. Aurelio proditum memini. Idem Theodoſio Imperatori ab Ambroſio ſuaſum eſſe ſcribitur, quum ob aulicum quendam ludis Circenſibus occiſum Theſſalonicæ, ingentem multitudinem trucidari juſſiſſet, objurgatus ille ab Ambroſio, monituſque ut nihil ſtatueret iratus, antequam vigintiquatuor literas Græcas recenſeret, quo videlicet illa iræ concitatio interim temporis intervallo langueſceret. Fuitque hæc præcipitantia legis ferendæ cauſa, quæ hodie extat in Codice Iuſtiniani, qua cavetur, Si quis edicto Cæſareo occidi juſſus, executio ſententiæ ad dies triginta prorogetur. Nec illaudabile exemplum hic oſtendit Auguſtus, ubi Cornelium quendam de vita uxoris accuſandum curaſſet, iſque in ſenatu reſpondiſſet, Se de voluntate & conſilio Cæſaris eam duxiſſe : ira vehementer incitatus, nihil acriter nihilque fecit acerbè, ſed ſtatim exiluit è ſenatu, ac paulo pòſt reverſus eſt.

Lex Theodoſii C. de pœnit. l. ſi vindicavi.

§ 18. Adhæc, qui alienam volet lenire iram, primum ejus impetum non ſemper oratione conabitur mulcere, dum ſurda eſt, amens, turget ac furit : detur illi leve ſpacium, remedia in declinationibus juvant, nec humorum affluxus aut ſpirituum in initio magis concitandus. Initia morborum ſæpe quies curat. Quantulum, inquis, prodeſt antidotum tuum, ſi ſua ſponte deſinentem iram placat? Primùm, ut citius deſinat, efficit : deinde cuſtodiet, ne recidat : ipſum quoque impetum, quem lenire non audet, fallet : removebit item omnia ultionis inſtrumenta. Simulabit adhæc quandoque propriam iram, ut tanquam adjutor & doloris comes, plus ſibi fidei in admonitionibus conciliet, moras nectet, & dum majorem quæret pœnam, præſentem differet. Omni arte requiem furori permittet.

Primus iræ impetus non ſemper oratione mulcendus.

§. 19. Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 19. Si tamen vehementior fuerit, aut pudorem illi cui non reſiſtit, incutiet, aut metum: ſi infirmior, ſermones inferet vel non ingratos, vel novos, & cognoſcendi cupiditate avocabit. Medicum ajunt, quum regis filiam curare deberet, nec ſine ferro poſſet, dum tumentem mammam ſuaviter fovet, ſcalpellum ſpongia tectum impreſſiſſe. Reſtitiſſet puella remedio palàm admoto: eadem quia non expectavit, dolorem tulit. Quædam non niſi decepta ſanantur. Alteri dices, Vide ne inimicis tuis voluptati ſit iſte animi tumor: alteri, ne quid deterius inde ipſi accidat: & licet quidem ipſe indigneris, te tamen non invenire dolendi modum, ſed tempus expectandum eſſe: ipſum qui læſit, daturum proculdubio pœnas. Moram ſi impetraveris, jam viceris: ea autem variis quærenda modis.

§ 20. Durius verò aſperiuſque mox caſtigare ira exardeſcentem, quandoque incitare & magis exaſperare eſt. Blandis verbis plus ſæpius effeceris, quàm acribus verberibus. Claudiani huc conſilium alloquentis Honorium accerſatur: *Panegyr. in 4. conſulat. Honorii.*

Te Medus molliſque Arabs, te Seres adorent:
Si metuis pravaque cupis, ſi duceris ira,
Servitii patiere jugum, tolerabis iniquas
Interius leges: tunc omnia jure tenebis,
Cum poteris rex eſſe tui: proclivior uſus
In pejora datur, ſuadetque licentia luxum,
Illecebriſque effrena fovet: tunc vivere caſtè
Aſperius, cum prompta Venus: tunc durius iræ
Conſulitur, quum pœna patet. Sed comprime motus,
Nec tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit.

Præſervans curatio Iræ medica.

QUANDO res ardua videtur, vereque eſt, iram compeſcere, multò hauddubiè major erit cuſtodia ipſa & providentia, quæ prohibet, ne in iram incidas. Ab ira autem prorſus liberari ſimulac quis velit, non continuò quis poteſt: at comprimere illius perturbationis intemperantiam atque inſolentiam poteſt, teſte noſtro Galeno. Conſilio itaque medico ab ira præſervaturus, quæ optima curandi ratio, à primordiis hominis inchoare decrevi, ut nimirum natis recenter infantibus nutrices *Lib. de cognoſc. & curand. animi morb.* *Nutrices quales eſſe debent.*

ſeligantur animi perturbationibus minimum obnoxiæ, & potiſſimùm ab iræ æſtu liberæ, quando temperamentum iſtæ vitient, indeque corruptum affundatur infantibus lactis alioqui ſalubre alimentum.

§ 2. De matribus nihil hic dico, quarum lac ſemper pueris familiarius utiliusque ut mirum ſit, nec parentibus Chriſtianis dignum, quaſdam nimis delicatulas eò laſciviæ prolabi, ut tenellum dulciſſimumque ſui pignus in alterius: peregrinæque mulieris ſinum abjicere malit, quàm incommodum, ſi incommodum dicendum ſit, in papillis ſuaviſſimo ori infantis ſui indendis ſentire: egregiam interim navare operam voluptati ſuæ, huic ſedulò invigilare & vigilanter inſervire ſatagunt, immemores in tantæ neciſſitatis uſum à Deo opifice prudentiſſimo donatas eſſe mammillas, ut eodem ſcilicet nutrimento fruantur nati, ex cujus fomite initium cepere & augmentum: nec ad ornatum modò adjectas, imò uſui conſecratas, tanto, quàm organa generationi mancipata. Quis neſcit, tenellas plantas ex ſuo primigenio familiarique fundo in peregrinam, nec ſibi conformem ſedem, ubi nativo ſucco deſtituitur, vel prorſus degenerare, vel flacceſcere, ſive interire?

§ 3. Et ſi non aliud hic movere oporteret, quis non videt, conductitias nutrices pleraſque ferè omnes ex illegitimi concubitus frutione concepiſſe? ex earundem ſucco quum nutriantur adoleſcantque infantes, quis non experitur, eos frequentius erga has ſingularis affectus ſtudio trahi, quàm erga matres, quæ eos genuere? Aſſumptum diu alimentum immutare hominis temperamentum, atque conſequi animi mores, quilibet ſanus meminerit. Quot inſuper, Deus bone, ex nutricum ſomnolentia negligentiaque non ſolùm variis corrupti morbis contabuere pueri, ſed & præmatura morte ſuffocati occubuere? De impudicis earundem moribus nihil addam, ne quorundam hic bilem in me concitem. Malunt ſiquidem in media cæcutire & perire luce, dummodò ſuis indulgeant affectibus, quàm iiſdem ſepoſitis, videre & felici vita frui. Folia ficus obtendit Eva, prætexit Adam, fatua uxor, inſulſus maritus, Hic nihil dictum volo, ubi nutricum operam ex morbo vel naturæ vitio poſtulat neceſſitas: ſed tum delectus habeatur in quærendis probis, modeſtis, piis & ſollicitis, quæ nonnunquam inveniuntur.

§ 4. Edu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 4. Educatio inde maximam requirit diligentiam. Facile e-nim eſt, teneros adhuc animos componere. Difficulter recidun-tur vitia, quæ nobiſcum creverunt. *Educatio puerorum.*

Quæ ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem *Horat. 8. Epiſt.*
Teſta diu.——

Creſcit licentia ſpiritus, ſervitute comminuitur. Proinde inter utrunque regendus puer, ut modò frenis coerceatur, modò urgea-tur ſtimulis. Nihil per iracundiam exoret, quod flenti negatum fuerat: quieto offeratur. Illius perperam facta exprobrentur cum dexteritate pro uniuſcujuſque natura. Ut incendium, qui non addit fomitem, reſtinguit: ſic & iram, quiſquis non alit naſ-centem. Præceptores habeat placidos, qui non temerè ad quævis etiam minutiſſima excandeſcant, rixentur, & animi ſui impo-tentiam verberibus, baculis & quacunque re obviâ oſtendant, peſſimoque ſint exemplo. Non commendetur Orbilio: non Phi-lagrio, qui Cilix, ſophiſta, auditor Lolliani, admodum fuit i-racundus. Rogatus, quamobrem non delectaretur educandis pue-ris? Quoniam, inquit, nec meipſo delector, Agnoſcebat naturæ ſuæ vitium: erat enim iracundus & moroſus, eoque non aptus ad teneram ætatem formandam. Dormitanti auditori hic pugnum impegit. Hodie ſtulti parentes nullis libentius ſuos committunt liberos, quàm hujuſmodi truculentis & aſperis hominibus. Semper puero eximatur illatæ injuriæ opinio. *Præceptores.* *Philagrius.*

§ 5. Nec faſtum iræque anſam ſubminiſtret pretioſus ejus ve-ſtitus, vel de ſubſequutura hæreditate, divitiis, potentiâve per-ſuaſio. Cibis non infarciatur: minus offendet tenuior victus: di-ſtenduntur alioqui corpora, & animi cum corporibus tumeſcunt. Pueris vinum ſentit negandum Plato, ignemque igne incitari ve-tat: at hic ratio habenda temperamenti, ut his qui temerè inde efferveſcunt aut offenduntur, ſubtrahatur. Obſervanda & con-ſuetudo & regio. Labor citra laſſitudinem illos exerceat, ut mi-nuatur & non conſumatur calor, nimiuſque ille feruor deſpumet. Luſus adhæc moderati proderunt. Voluptas ſiquidem modica ani-mos laxat temperatque. *Veſtitus.* *Victus.* *Exercitium puerorum.*

§ 6. Iam porrò conſideremus, quid hic ars noſtra in quacun-que ætate per victum in ſex rebus neceſſariò corpus noſtrum alte-rantibus valeat. Quantum itaque ad ambientem nos aërem, cujus fruitione ne quidem tantillum temporis carere poſſumus, per-tinet, *Aër.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tinet, ſit is frigidus & humidus vel temperatus, nec calore inſigni & ſiccitate ſpiritus inflammet, humores adurat, & corpora nimis calefaciat: quemadmodum in æſtivo aëre homines non modò reddi bilioſiores & ad iram proniores, ſed & animalia cætera, potiſſimùm autem venenoſa, animadvertimus.

Exercitia cujuſcunque ætatis. § 7. Exercitia conveniunt moderata, & legitimo tempore adhibita, ne tranſgreſſis limitibus ob vehementiam & temporis inconvenientiam, ſpiritus incendas, & corpus acrioribus mordacioribuſque repleas humoribus, obſtructioneſque viſcerum concites. *Balneum aquæ dulcis.* Balnei aquæ dulcis & potabilis uſus ſubinde proderit: ſiquidem ſpiritus & humores acres humectando mitigat, bilem laxatis poris inſigniter digerit, & qualitatibus ſuis immoderatum fervorem reſtinguit. *Vigiliæ. Galen. in expoſ. l. 7. aphor. 18.* Longæ vigiliæ, ut ſanguinem reddunt bilioſiorem, ſpiritus exagitant conſumuntque, & propterea iræ anſam porrigunt: ita ſomni beneficio corpus humectatur, ſpiritus conſopiuntur, & ſanguis redditur benignior. *Somnus.*

Cibus. § 8. In cibo hic habeatur delectus, ut quæ dulcia ſunt, caveantur, uti mel, ſaccharum: & ex iiſdem confecta: item acria, velut cepæ, porra, allia, acetum vehemens, uterque raphanus, ſinapi: quemadmodum & multus aromatum uſus, uti piperis, zinziberis, galangæ, atque id genus reliquorum: adhæc amara, velut lupini, abſinthii vulgaris coma, amigdala amara: ſale inſuper multo imbuta, ut quorundam animalium & piſcium carnes, & alia ſale diutius conſervata.

Potus. § 9. In potu hoc eſto diſcrimen, ut dulcia, velut mulſum, vina item dulcia, potentia, fumoſa vitentur, quemadmodum & cereviſia pingnis, generoſa, lupulo multo imbuta, & abſinthites. *Crapula.* Crapula omnis, ut virus præſentiſſimum, prorſus fugienda. A comeſſationibus abſtinendum, quia in iis ne ſobriis quidem ſæpe pudor eſt, & facilè hic ſales & jacta in dolorem tuum verba afficient: ſolutiora cuncta reddit vinum. Proinde non omnino temerè Plato jubere videtur, ut pueri citra duodevice-ſimum annum à vino prorſus abſtineant, quòd nimirum ignem ſuper ignem in corpus animamque, antequam labores capeſſere incipiant, inducere non conveniat: atque ita juvenilis habitus in furorem proni rationem habendam conſulit: poſtea verò ad annum uſque trigeſimum, mediocre quidem vinum concedit guſtandum, ſed à nimio ejus uſu & temulentia penitus cavendum monet. *In Timæo & 2. de legib.*

net. Cæterùm ad annos quadraginta progreſſis permittit in conviviis epulari. At verè Chriſtiani hic ſibi limites præfigere norunt. Cum itaque ex calidorum ciborum potuumque uſu continuò maximum iræ fomentum ſubminiſtretur, nemo ſanæ mentis non iis uti malit, qui animum è tam truculentæ belluæ faucibus eripiant, maximè verò, quum tot ciborum potuumque genera ſuppeditarit benigniſſimus Deus, ſingulari delectu in ſanitatis noſtræ neceſſitatem uſurpanda, ut nihil ſit quod jurè hic deſiderare debeamus.

§ 10. Sed hic rurſus obſervandum, ne in quantitate delinquatur. Quemadmodum enim in ventriculum imbecillem temperatus etiam victus affatim ingeſtus, corrumpitur, putreſcit, & bilis occaſionem frequenter exhibet: ita & fames immoderata & intempeſtiva inedia, uti etiam ſitis illegitima, choleram augent: alimentum etenim commodum, ſanguinem reddit blandum, nec modò hominem hilarem facit, ſed & feras: id quod leonis exemplo facilè teſtarer. Hinc & Alexander Aphrodiſæus: Cibo poſt jejunium ingeſto, ait, frigus invadere, nec alia id cauſa contingere, niſi quòd materiæ in jejunio aggregentur acriores: aſſumpto autem nutrimento membra jam confirmata bilem verſus cutem propellunt: itaque fit, ut rigor oriatur: bilis etenim membra remordet excitatque ad repellendum. Cæterùm à jejunio, tam ſalubris antidoti uſu, neminem dehortari volo, quum maxima mortalium pars ſuapte ſponte illud abominetur nimis: quod certè dolendum, ſi unquam aliàs, tum ſanè ævo hoc calamitoſiſſimo. *Lib. 8. probl. 134.*

§ 11. Quum verò jecur ob viarum anguſtiam, & ob tranſeuntis continuò ſubſtantiæ, copiam, obſtructionibus mirè ſit obnoxium, quibus auctis ferè bilis flava gignitur: hoc ſi animadvertitur, confugiendum ad ea quæ ejuſmodi obſtructiones ſolvunt, & collectam bilem protrudunt: cujuſmodi ſunt radices quinque aperitivæ cibo incoctæ, vel in aceto maceratæ, intybus hortenſis & agreſtis, cichorium & omne ſcridis, ſonchi, hieracii & chondrillæ genus, fumaria, cuſcuta, eupatorium, lupulus, abſinthium Romanum, herbæ capillares, aſarum: ſyrupi item, de bizantiis cum aceto, de duabus & quinque radicibus, acidus ſimplex & compoſitus, de cichorio cum rhabarbaro, & reliquæ id genus plantæ, ſyrupi, eodemque ſpectantes trochiſci, & aliæ confectiones. *Obſtructiones jecoris tollentia.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Bilem vacuantia. § 12. Inter ea autem quæ evacuant bilem, rhabarbarum jure primum ſortitur locum deinde ſyrupus roſatus ſolutivus, diacatholicon, electarium roſatum Meſue, elect, de ſucco roſarum, diaprunis ſolut, & quædam alia. Senex quidam decrepitus ad iram mirè pronus, poſt obitum ſine cyſti & felle inventus eſt, in cujus loco ingens conſederat calculus.

Concubitus. Paul. Aegin. lib. v. cap. 35. Ariſtot. 30. problem. Hali. Almanſor. § 13. Hic & concubitus ſuum habet locum, qui ſua utilitate non caret: præterquam enim quòd plenitudinem vacuat, corpus auctum, leve & virile reddit, etiam quod ad animum ſpectat, rationis vim impeditam ſolvit, ingentes remittit iras, reducit & ad modeſtiam quovis alio modo inſanientes, paritque & hilaritatem & alacritatem.

Muſica. § 14. Nec parum hic ſæpe prodeſt Muſica, quam mirè tempeſtatem mentis placare, permulcere, emollire, ſiſtereque procelloſas ipſius motiones, aliquando obſervatum eſt. Pythagoras animi perturbationes lyra ſedabat. Confuſis oculis virentia conferunt, quibuſdam coloribus imbecilla acies acquieſcit, quorundam ſplendore perſtringitur: ſic mentes ægras ſtudiæ læta permulcent. Quare forum & in eo patrocinia judiciaque tales cavere debent, nec rerum actionibus, maximè gravium, ſupraque vires magnarum fatigandæ. *Clinias muſicus.* Sic & Clinias muſicus, ſi quando ad iram provocaretur, arrepta ſtatim lyra, gliſcentes animi motus compeſcebat. *Empedocles.* Empedocles Agrigentinus iræ violentia furentem adoleſcentem (qui ipſius hoſpitem damnati patris delatorem gladio adoriretur) cantu revocavit, ſedatioremque reddidit. *Lib. 14.* Athenæus tradit, Arcades vita & moribus aſperrimos, muſicam tamen è ſua republica non excluſiſſe, nec luxus, nec delitiarum gratia, ſed ut vitæ ac morum duritiem emollirent, quam ſanè in aſpero cœlo contraxerant. *Saul.* Saulem regem exagitatum toties cythara à Davide fuiſſe liberatum, perhibet hiſtoria ſacra. *1. Reg. 16.* In corporibus tamen quæ facilè afficiuntur, diverſa ſæpius ratio cum dexteritate habenda. *Titus.* Tale fuit Titi Veſpaſiani filii, qui quum intellexiſſet patrem Imperatorem eſſe creatum, in graviſſimum incidit morbum, reſoluto calore naturali præ gaudio: idem aliàs à perito medico ad iram provocatus, à morbò ſtatim liber evaſit, naturali calore excitato.

Gemma. § 15. Hic non erant prætermittendæ gemmæ, puta corneolus, ſapphyrus & topazius, qui prærogativa ſingulari pleriſque

adverſus iram valere creduntur, Quod ſi verum fuerit, à quàm plurimis magno redimi, & in aſſiduo uſu conſervari religioſè deberent.

Remedia Iræ Theologica, tam præſervantia quàm etiam curantia.

NUNC ad præcipuum, primum, certiſſimum, & omnium ſaluberrimum iræ antidotum, ex divini fontis ſcaturigine tractum concinnatumque progrediamur. Quem enim patris noſtri cœleſtis reverentia, quem redemptoris noſtri Ieſu Chriſti doctrina ſancta, quem conſolatoris Spiritus ſancti teſtimonia in ordinem redigere, aut religio compeſcere, ſeu conſcientiæ ſtimulus retinere nequeunt: quomodo hic ullum aliud ex ratione erutum argumentum aut perſuaſionis genus, vel victus gratioris mutationem aut pharmaca amara admittet? Hac itaque via ſucceſſum curationis fœliciorem ſperare volumus, eamque modo quocunque experiri.

§ 2. Cumprimis verò meminiſſe oportet, ut quotidie hora matutina oremus attentè, quo ſenſibus noſtris imperare, affectus noſtros coercere, & à malo nos conſervare dignetur omnipotens Deus: ſubveniat & ille articulus in ea oratione, qua ut Deum patrem quotidie interpellaremus, nos docuit æternus ejus filius, nimirum: Remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Hoc ſi ex animo oremus, & exaudiri velimus, neceſſario omnem alteri noxam & offenſionem condonare, nec ullum iræ aut ultioni locum dare oportet? *Oratio matutina.* *Matth. 6. Luc. 11.*

§ 3. Quid ſimiliter ante ſomnum faciendum, exemplo Agathonis abbatis docemur: hic gloriari ſolet, quòd nunquam cepiſſet ſomnum, niſi prius ſuam adverſus alios, & aliorum adverſus ſe indignationem placando ſopiviſſet: implens illud breve quidem, ſed multæ perfectionis præceptùm: Diverte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & perſequere eam. Idem dicere conſuevit, Iracundos Deo atque hominibus odio eſſe. Sicut enim humilitas pacem conſervat: ita lites concitat iracundia, concordiamque diſſipat. At plurimum hic vulgò & à cunctis ferè erratur, quæruntur cauſæ, finguntur offenſæ, inque his ipſis quæ veræ ſunt cauſæ, iræ modus exceditur. In omnibus peccatis velum *Agatho abbas.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

aliquod excuſationis obtenditur, & eſt excuſatio ipſa peccatum. Tu quia non tibi ut Deo paretur, iraſceris: & tamen Deus ipſe quotidie verbis ac rebus offenditur, nec ſemper ſuccenſet nos omne verbulum caſu elapſum, ad injuriam capitalem trahimus, impatiens genus.

Irarum occaſiones vitandæ. *Gen.* 13. § 4. Quin potius univerſæ irarum occaſiones ſunt vitandæ. Quum Abrahami & Lothi paſtores aſſiduis jurgiis contenderent, placuit utrique, ut ex Bethel diſcederent utrinque. Itaque Abrahamus in Chananæa, Lothus in oppidis campeſtribus habitavit circa Sodomam. *Gen* 36. Item, quum Eſaus & Iacobus fratres Iſaaci filii in Chananæa maximis pollerent opibus, Eſaus cum ſuis aliò conceſſit, ut à fratre longius abeſſet, quoniam propter facultatum copiam ſimul habitare nequibant. *Niceph. Calliſtus lib.* 11. *eccl. hiſt. cap.* 43. *ex Evagr.* Ægyptius quidam monachus interrogatus, cur adeò ſe omnibus corporis voluptatibus ſubtraheret? reſpondit: Ut hac ratione omnem iræ cauſam & occaſionem præcidam. Ira quippe, ut voluptatibus excitatur, ita etiam voluptatum ſuppreſſione ſopitur.

§ 5. Præſentiſſimum ſanè remedium fuerit, ſi in delicto hominis in te cogites, quæ, quanta & quoties tu in Deum deliqueris, quàm multis nominibus illi ſis obnoxius. Quantum tu condonaris debitori fratri, tantum tibi remittet Deus. Hanc diſſolvendi æris alieni rationem, nos docuiſſe ipſum creditorem vides. Non recuſabit legem, quam ipſe promulgavit. Tu ut à culpa libereris, huc illuc curſitas, nihil non moliris, nullum non moves lapidem: ſed ut omnia facias, nulla tamen commodior ratio, qua poſt offenſam Deo reconcilieris, quàm ſi tu offenſus reconciliere fratri. Sic clarè *Matth.* 5. docuit ſervator noſter Chriſtus Ieſus: Si obtuleris munus tuum ad aram, & illic recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque illic munus tuum coram altari, & abi, prius reconcilieris fratri tuo, & tum veniens offer munus tuum. Habeto benevolentiam cum adverſario tuo citò, dum es in via cum illo, ne quando te tradat adverſarius judici, & judex tradat miniſtro, & in carcerem conjiciaris. Amen dico tibi, non exibis illinc, donec extremum perſolveris quadrantem. Condona injuriam *Cap.* 28. proximo tuo, ait Sirach, & te precante peccata tua diſſolventur.

§ 6. At durum eſt, inquis, animum ob invectam injuriam immenſo turgentem ſpiritu comprimere. Hic in mentem veniat, quanto

quanto acerbiora, pro te ſuſtinuerit Chriſtus. Quid eras, quando pro te animam impenderet precioſam? nonne hoſtis? Qua manſuetudine quotidie te patitur, veteres iterantem toties noxas? Poſtremò, qua lenitate ille pertulit probra, ſputa, vincula, blaſphemias, verbera, mortem denique aſperrimam? Quid de capite gloriaris, ſi non curas eſſe in corpore? Minimè Chriſti membrum eris, niſi veſtigia Chriſti ſequaris. Attende ipſius verbis: Siquis me ſequi vult, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me. In abnegatione ſuiipſius vincitur inprimis iræ motus & vindictæ libido, atque crucem ferendo, quancunque adverſitatem citra ullum animi rancorem tumoremve patienter toleramus.

1 Petr. 2. Matt. 16. Marc. 8. Luc. 9.

§ 7. Sed indignus eſt, cui remittatur. Itáne tu dignus eras, cui remitteret Deus? In teipſo vis experiri miſericordiam, & in fratrem ſeveram exercere juſtitiam? Multúmne eſt, ſi peccator ignoſcas peccatori, quum Chriſtus pro ſuis tortoribus patrem interpellaverit? Arduum eſt, non referire fratrem, quem & diligere juberis? Grave eſt, non remetiri maleficiem, pro quo niſi beneficium, retuleris, non hoc eris in conſervum tuum, quod Chriſtus in ſervum ſuum fuit? Tandem, ſi indignus hic cui beneficium pro maleficio reponatur: at tu dignus qui facias, dignus Chriſtus pro quo fit. Eleganter hic Auguſtinus: Iram fratris tunc portabis, quum tu adverſus eum non iraſceris, ut rurſum eo tempore, quo te ira præoccupaverit, ille te lenitate & tranquillitate ſupportet. Et Iſidorus: Magna eſt virtus, ſi non lædas, à quo læſus es: magna eſt fortitudo, ſi etiam læſus, remittas: magna eſt gloria, ſi cui potuiſti nocere, parcas. Et alibi: Si non potes iram vitare, tempera: ſi non potes furorem cavere, cohibe.

De verbis apoſtoli. *In Soliloq.* *Lib. 1. Solil.*

§ 8. Atqui antiquam tolerando injuriam, invito novam: repetet injuriam, ſi hanc intulerit impunè. Si citra culpam vitare potes, vita: ſi mederi, medere: ſi reſarcire, reſarci: ſi furentem ſanare, ſana: ſin minus, pereat ille ſolus potius, quàm tecum. Iſtum qui læſiſſe putatur, commiſeratione, non pœna dignum exiſtima. Tunc præcipua manſuetudinis laus, quum iræ cauſa juſtiſſima: pax & manſuetudo characteres animæ piæ. Vis cum laude iraſci, iraſcere vitio, non homini. Iracundus es, inquit Chryſoſtomus, eſto in peccata tua talis, objurga animum tuum, flagris cæde conſcientiam, vehemens eſto judex & acerbus in propriis delictis: hoc enim

Baſil. in epiſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eſt iræ lucrum : ob hanc ſiquidem cauſam Deus eam nobis indidit. Et alibi : Alieni ab ira ſimus : non enim ubi ira fuerit habitat Spiritus ſanctus. Item : Ira conſilium non habet. In iracundo omnia ſunt turpia. Vis impunè ſtomachari? iraſcere, ſed noli peccare : quod conſilium eſt prophetæ & regis Davidis. Vbi Caſſiodorus : Motus animi, inquit, in poteſtate noſtra non eſt, ſed Dei gratia temperare poſſumus. Proinde quod naturæ eſt, permittit : quod culpæ, Prohibet. Quod apoſtolus ediſſerens : Sol, ait, non occidat ſuper iram veſtram : quia iraſci, hominis eſt : & iræ finem imponere, vel iram non perficere, Chriſtiani, uti docet D. Hieronymus. Idem in alia epiſt.

Super Matt. 2. Ad pop. Antioch. homil. 18.

Ambroſ. de Iacob. & vit. beat. l. 1.

§ 9. Affectus & perturbationes, quàm diu in tabernaculo corporis hujus habitamus, & fragili carne circundamur, moderari & regere poſſumus, amputare nequimus. Sic & D. Ambroſius : Eſt & paſſio graviſſima, culpa conſcientiæ, quam ratio emollit & comprimit. Emolliri enim poteſt, eradicari non poteſt : quoniam animus qui eſt rationis capax, non eſt ſuarum paſſionum dominis, ſed reprehenſor. Neque enim fieri poteſt, ut facilis ad iracundiam, non iraſcatur : ſed ut ratione ſe temperet, indignitatem cohibeat, à puniendo ſe revocet, &c. Idem : Et ſi iraſcimur, affectus noſter modum recipiat, ſed ſecundum naturam, non peccatum præter naturam. Item : Mitiga affectum tuum, & non iraſcaris, aut certè iratus ne peccaveris. Et in Offic. Caveatur ira, aut ſi præcaveri non poteſt, cohibeatur. Mala enim lex peccati eſt indignatio, quæ ita animum perturbat, ut rationi non relinquat locum. Et 2. Off. Reſiſte iræ, ſi potes : cede, ſi non potes : quia ſcriptum eſt, Date locum iræ. Si prævenerit & præoccupaverit mentem tuam iracundia, & aſcenderit in te, non relinquas locum tuum. Locus tuus patientia eſt. Item : Non mediocre eſt mitigare iracundiam, non inferius quàm animo non commovere : hoc noſtrum eſt, illud eſt naturæ. Ibidem : Qui ſibi iraſcitur, quia citò mutus eſt, deſinit iraſci alteri.

In epiſt. ad Salvianam de virginit. ſervanda. Ad Demetriadem de virgin. ſerv. De Iacob. & vita beata l. 1. Ad Vercellen. Super Lucam. Lib. 1. cap. 21.

§ 10. Qui autem vult iram ſuam probare juſtam, plus inflammatur, & citò in culpam cadit. Melior eſt autem, ſecundum Salomonem, qui iram continet, quàm qui urbem capit : quia Ira etiam fortos decipit. Cavere igitur debemus, ne in perturbationes prius incidamus, quàm animos noſtris ratio componat. Exanimat enim mentem plerunque aut ire aut dolor aut formido mortis, & im-

Caſſiod. ſuper illud Pſal. Iraſcimini & nol.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

& improviſo percellit ictu. Ideo prævenire pulchrum eſt cogitatione, quæ volvendo menten exerceat, ne repentinis excitetur commotionibus, ſed jugo quodam rationis & habenis conſtricta miteſcat. Baſilius: Non decet, inquit, ut ſuper iracundia fratris ſol occidat, ne quando nox traducatur inter utrunque & relinquat in die judicii inexcuſabile crimen.

§ 11. Quò itaque natura ad hoc vitium magis propendet, tanto diligentius temnet multò antè præmunito, ſemelque hoc decretum animo inſculpas tuo, ne quid unquam vel dicas vel facias commotus. Nihil tibi credideris ſuccenſenti. Suſpectum eſto, quicquid ille animi impetus dictaverit, etiamſi videatur honeſtum. Ira enim viri juſtitiam Dei non operatur, teſte Iacobo. Ubi Beda: Qui iratus aliquam profert ſententiam, etſi ille quantum ad ſe, juſtam reportet ſententiam: iſte tamen qui non amore juſtitiæ, ſed livore odii in eum ſententiam dedit, juſtitiam Dei, in quem perturbatio non cadit, non mutat. Piè itaque Gregorius admonet: Si is qui corrigere nititur, ira ſuperatur, opprimat priuſquam corrigat. Nam dum plus quàm debet, accenditur, ſub juſtæ ultionis obtentu ad immanitatem crudelitatis effrenatur. Suprà in Piſone id oſtendi.

Cap. 1. Et habetur 11. quæſt. 3. epiſcopus, 26. Moral.

§ 12. Idem Gregor. Mauritio Imperatori: Illa præpoſitorum ſolicitudo utilis eſt: illa eſt cautela laudabilis, in qua totum ratio regit, & furor ſibi nihil vendicat. Reſtringenda ſub ratione poteſtas eſt, nec quid agendum prius, quàm concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore juſtum putat omne quod fecerit. Sic & Auguſtinus: Nulli iraſcenti ira ſua videtur injuſta: unde ab omni indignatione citò redeundum eſt ad manſuetudinis lenitatem. Nam pertinax motus facilè in ejus odium tranſit, cui non celeriter ignoſcitur. Idem ad Dioſcurum: Ira inveteraſcens ita fit odium, dum quaſi doloris juſti admixta dulcedo, diutius eam in vaſe detinet, donec totum aceſcat, vaſque corrumpatur. Ita & in epiſt. Sicut acetum corrumpit vas, ſi diutius ibi fuerit: ſic ira corrumpit cor, ſi in alium diem duraverit. Proinde & iracundum in amicitiam non eſſe recipiendum, idem docet.

Et habetur 11. quæſt. 3. Illa præpoſit.

De vera invocat. lib.

Idem ſuper pſal.

De amic. cap. 12.

§ 13. Memineris inter phreneticum & ira bacchantem nihil plus intereſſe, quàm inter brevem & longam inſaniam. Recordare quàm multa per iram vel dixeris vel feceris pœnitenda,

quæ

Proverb. cap. 12. quæ jam cum pudore fruſtra cupias mutata. Hinc Salomon, imprudentem & ſtultum dicit, ſtatim data occaſione iram ſuam prodere, cautum verò injuriam diſſimulare. Proinde quum bilis tibi efferveſcit, ſi te ilico ab ea vindicare nequis, ſaltem eatenus morare, ut te non eſſe ſanum memineris. Nonnulla certè ſanitatis pars erit, hoc agnoviſſe. *Super parabol. l. 2.* Ea eſt iræ natura, teſte Beda, ut dilata langueſcat & pereat, prolata verò magis ac magis conflagret. Prudens homo differt iram ſuam, & delicta diſſimulando major ac major fit.

§ 14. Sic igitur in animum inducito tuum: Iam quidem ita me affectum ſcio, at paulo pòſt me alia fore mente, aliàs ſenſi, & in aliis ſimiliter affectis quotidie obſervo experiorque. Cur ego interim dicam in amicum iratus, quod poſtea ſedatus mutare nequeam? Cur nunc faciam inſanus, quod mihi redditus, ſummopere doleam? Cur non potius hoc à me impetret ratio, cur non exoret pietas, denique cur non obtineat ipſe Chriſtus, quod tantilli temporis interſtitium paulo pòſt ultrò donabit? Nemini arbitror bilis flavæ tantum infudit natura, nullius cordi tantum fervoris impreſſit, quin ſaltem hactenus ſibi nonnihil imperare queat. Maximum autem fuerit, ſic inſtitutione, ratione, & aſſuetudine componere animum, ut prorſus non commovearis: perfectum erit, ſi vitio tantùm ſuccenſens, pro contumelia charitatis officium reddas: poſtremum & humanæ moderationis, ne te totum mentis motui permittas. *Super Luc. l. 5.* Quare D. Ambroſius: Præclarum eſt, inquit, motum temperare conſilio: nec minoris virtutis dicitur, cohibere iracundiam indignationemque compeſcere, quàm animo iraſci, quum plerunque illud levius, iſtud fortius æſtimetur.

Non iraſci, Deo ſimillimum. § 15. Cæterùm non iraſci omnino, Deo quam ſimillimum eſt, eoque pulcherrimum. At quomodo quis poterit non iraſci? Reſpondet Baſilius: Si Deum inſpectorem & dominum præſentem ſemper inſpicere putat. Quis enim ſubditus aliquando audet ob oculos principis aliquid, quod ipſi diſplicet? Malum autem in bono vincere, eſt abſolutam Chriſti Ieſu charitatem æmulari. Iram premere, frenoque coercere, hominis eſt ſummæ prudentiæ. Indulgere illi, ne quidem eſt hominis, ſed ferarum potius, earundemque prorſus ſæviſſimarum. Nunquam etenim homo longius à ſe recedit, ſuæque naturæ magis oblitus, trucem aſſumit beſtiam, quàm dum ira intumeſcit.

§ 16. Tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 16. Tum ſiquidem palàm apparet, animal alioqui nobiliſſimum, ad manſuetudinem & clementiam natum, feræ magis aſſimilari, quàm ſibi ipſi non rationis, non officii memor, iræ impetui duntaxat ſerviens, quæ cunctarum perturbationum ſola mentem ſuo loco dimovet & præcipitem agit: id quum aliis neutiquam obſcurè accidit, tum & Sauli, qui primus rex fuit in Iudæa, uſque adeò excandeſcere ſolitus, ut non ſolùm iraſci, ſed & furere lymphari que ſubinde videretur. Enimverò regia appellatione nuper recepta, auditaque ab aratro ſuorum hominum legatione, de Ammonitarum injuria expoſtulantium, bobus aratoriis quos præ ſe agebat, ſuccidit crura commotus, edicto inſuper præfatus fore, ut non aliter interirent, quicunque eo die ad Iordanem fluvium præſtò in armis non eſſent. Ejuſdem fuit præceps illud & crudele in filium Ionathan victorem, ob guſtatum leviter in neceſſitate mel, judicium: implacabilis in Davidem iracundia: conatus turbati animi adverſus Dei & ſuum edictum in conſulenda Pythoniſſa in Endor, & à mortuo Samuele quærenda ope, nimis obſtinati & impii: in hoſtem adhæc pertinacia, quæ ne fatali quidem ceſſit neceſſitati. Periit tamen omnibus multò charior quàm vixit. Nihil profectò tantopere ad immanitatem & extra omnes rationis limites propellit raptatque, quàm ira & reponendæ ultionis aviditas. Sic & Sennacherib, quum reverſus eſſet, fugiens à Iudæa plagam, quam contra eum fecerat Deus propter ejus blaſphemiam, iratus multos occidit Iudæis.

1 Reg. 18. 22. 28.

Tob. 1.

§ 17. Nabuchodonoſor rex Chaldæorum in ira magna ſua præcepit, ut perirent omnes ſapientes Babyloniæ, eò quòd ſomnium ſuum interpretari nequibant. Idem poſtea totus excandeſcens, juſſit in ardentem ignis fornacem projici Sadrach, Meſach & Abdenego. Poſt ſeptimi item fratris verba, Antiochus ira accenſus in illum, ſuper omnes deſævit. Nónne Herodes Aſcalonita, Antipatri filius, à C. Iulio Cæſare rex Iudææ conſtitutus, ubi magi per aliam viam in regionem ſuam reverſi eſſent, indignatus vehementer nimis, juſſit interfici omnes pueros qui erant Bethlehem & in omnibus ejus finibus, à bimulis & minoribus? Cajaphas, tanquam blaſphemiam audiſſet, Chriſti ſervatoris ſacroſanctam audiens vocem, ita intumuit ira, ut veſtem è pectore conſciderit. Theodoſius major Imperator alioqui ſanctiſſimus,

Dan. 2. 3.

2 Mach. 9.

Matth. 2.

Theodor. l. VI. c. 18.

Theodoſius Imp.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ctiſſimus, mirè fuit iracundus, nec ſibi imperare potuit. Quocirca Theſſalonicæ propter ſeditionem in theatro ortam, immiſſis militibus, ſeptem millia trucidari curavit.

Memnon. § 18. Memnon Epheſinus epiſcopus ſub Theodoſio & Valentiniano Impp. Orthodoxus, invidus tamen & iracundus adeò, ut Baſſianum eccleſiæ Epheſinæ peracceptum, removere conatus ſit, honeſta tamen ſpecie, quòd Vangenſium epiſcopum eum ordinaſſet. Verùm quum Baſſianus ad eam eccleſiam abire recuſaſſet, ira uſqueadeò inflammatus eſt, ut ad horas tres ante ipſam aram graviter ipſum plagis afflixerit ad ſanguinem uſque, ut cruore etiam altare & ſacri evangelii codex aſpergeretur, ac inſuper eundem excommunicarit, uti patet ex XI. actione Chalcedonenſis concilii. Quare piè admodum Auguſtinus hortatur: Iracundiæ quaſi beſtiæ crudeliſſimæ repugnate, odium velut venenum mortiferum de corde veſtro repellite, & tanta ſit in vobis charitas, quæ non ſolùm uſque ad amicos, ſed etiam uſque ad ipſos perveniat inimicos, ut ſecurè poſſitis dicere in oratione veſtra: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

§ 19. Quod ſi amplius juvat cognoſcere hoc monſtrum, & quàm fœdum ſit hominem ab ira ſuperari, fac quum liber ſis, vultum irati intueare, aut ipſe ira percitus, ſpeculum adeas: videbis animal, vel potius Thraſonem aut gigantem, ſi mavis, ſpiritu nimis turgidum, nec ulla in parte ita conſtitutum, ut hominem eſſe exiſtimes. Suis coloribus hic depictus in Curatione philoſophica cernetur. Adverſus hunc confidentius certandum, pugnandumque fortius viribus totis, donec ſuccumbat. Quo certamen præliumque gravius, eo authoramentum inſignius, & brabium locupletius. Rectè igitur, ut ſuprà dixi, Solomon, quemadmodum & Auguſtinus, præſtantius cenſet iram vincere, quàm civitatem expugnare. Nec ulla eſt, ut ait Arator, tanta vis, quæ non ferro ac viribus debilitari frangique poſſit: at animum vincere, iracundiam cohibere, fortiſſimi eſt: hæc qui faciat, non modò ego cum ſummis viris comparo, ſed Deo ſimillimum judico.

Proverb. 16.

Lact. de ver. relig. lib. 1. cap. 9.

§ 20. Non fortior judicandus eſt qui leonem, quàm qui violentiam, & in ſeipſo incluſam feram ſuperat iracundiam. Proinde eleganter à Cypriano dicitur: contra iram, contra injuriam repugnaſſe, corona patientiæ eſt. Et ad Quirinum: Ira vincenda eſt,

Serm. 2. de zelo & livore.

da eſt, ne cogat delinquere. Chryſoſtomus docet, Iram debere vinci patientia. *Lib. 3. Super Matt. homil. 18.* Ignis enim eſt: at ignis non extinguitur igne, ſed aqua. Hinc & prudenter admodum Ieſus Syrach, cum iracundo non eſſe contendendum admonet, & certamen feſtinantium incendere lites: *Cap. 8.* pòſt addens: Si ſufflaveris, quaſi ignis ardebit: & ſi expueris, extinguetur. *Cap. 28.* Vt mitis reſponſio avertit iram, ita durus ſermo bilem movet. *Proverb. 15.* Nec leviter proderit, cum id genus hominibus ſocietatem caviſſe, quod & eoſdem terrere deberet. Hoc & à ſapientiſſimo Solomone docemur: Ne contrahas amicitiam cum homine iracundo, & cum homine furioſo ne verſeris: *Proverb. 22.* quo minus ad mores illius aſſueſcas, capiaſque offendiculum animæ tuæ.

§ 21. Hæ ſalubres ſanè ex Chriſti & apoſtolorum doctrina admonitiones, item graves ſanctorum patrum ſententiæ, tam ad præſervandum declinandumque ab hac peſte, quàm ad eam ſanandam maximopere facere deberent, apud eos potiſſimùm, quibus mens nondum occalluit, nec immedicabili uſqueadeò induruit ſcirrho, ut inſenſilis reddita ſit: ſunt etenim ἀλεξιφάρμακα, quibus cunctis animi morbis medemur: & μῶλυ, quod ab ejuſmodi faſcinis mentes ſolet reddere ſecuras. Si tamen cauterium potentius & extremum requiratur, apertis oculis intuere, quàm ſeveram, & jurè quidem, mulctam ſuppliciumque iræ conſtituerit idem ille qui judicaturus eſt juſtè vivos & mortuos, Matthæi cap. 5. Audiſti quòd dictum ſit veteribus: Non occides: quiſquis autem occiderit, obnoxius erit judicio. At ego dico vobis, quòd quiſquis iraſcitur fratri ſuo temerè, obnoxius erit judicio. Quicunque verò dixerit fratri ſuo Racha, obnoxius erit concilio. Quiſquis autem dixerit, Fatue, obnoxius erit gehennæ incendio. Hic Gregorius: *Lib. 3. Moral.* Racha in Hebræo vox eſt interjectionis, quæ animum iraſcentis oſtendit, nec tamen plenum iracundiæ verbum exprimit. Prius ergo ira reprehenditur ſine voce, poſtea verò ira cum voce, ſed necdum planè verba format, ad extremum ira cum verbo. Et notandum, quòd in ira perhibet, reum eſſe judicio: in voce iræ. Quæ eſt Racha, reum conſilio: in verbo vocis, reum gehennæ. Per gradus enim culpæ creſcit ordo ſententiæ: quia judicio adhuc cauſa diſcutitur, in conſilio autem ſententia diffinitur, in gehenna verò ea quæ de conſilio egreditur ſententia expletur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

In ſerm. in die Purificat. domini Guerrici abbatis Igniacenſis. § 22. Ex Bernard. libris: Fratres, poſt converſionem noſtram ira non habeat in nobis locum: quia, ut ait Dominus in Euangel. Gregatim ducit ad gehennæ puteum, dicens: Qui iraſcitur, &c. Qui dixerit Racha, hoc eſt, vocem indignationis per iram emiſerit, reus erit conſilio, in quo tractatur, qua pœna mulctandus ſit. Qui dixerit, Fatue, hoc eſt, tale quid fecerit aut verbo aut verbere, ut inter fratres deſpiciatur, reus erit gehennæ ignis, niſi reſipuerit. Hæc eſt ira quæ ſtultorum oculos extinguit, ſapientum oculos nonnunquam turbat, dicente Pſalmiſta: Turbatus eſt præ *Pſal. 6. Iob 5.* furore oculus meus. De ira ſtulti Iob ait: Virum ſtultum interficit iracundia. De hac Apoſtolus inquit: Sol non occidat ſuper iram veſtram: id eſt, Chriſtus, qui eſt ſol juſtitiæ, mentem veſtram iraſcentem non deſerat, qui cum ira nunquam habitat.

§ 23. Electum præterea illud Dei organum, & apoſtolus Ieſu Chriſti D. Paulus, inter carnis opera morte æterna punienda, iram *Gal. cap. 5.* ejuſque fructus numerat iis verbis: Manifeſta, ſunt opera carnis, quæ ſunt hæc, adulterium, &c. Inimicitiæ, lis, æmulationes, iræ, contentiones, ſeditiones, ſectæ, invidiæ, cædes, &c. De quibus prædico vobis, quemadmodum & prædixi, quòd qui talia agunt, regni Dei hæredes non erunt. Contrà fructus ſpiritus eſt, charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, temperantia. Adverſus hujuſmodi non eſt lex. Qui verò ſunt Chriſti, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiſcentiis. Si vivimus ſpiritu, ſpiritu & incedamus. Ne efficiamur inanis glo- *Cap. 5.* riæ cupidi, invicem nos provocantes, invicem invidentes. Proinde ſuos Epheſios quoque hortatur: Omnis amarulentia & tumor & ira & vociferatio & maledicentia tollatur à nobis cum omni malicia. Sitis autem alius in alium comes, miſericordes, largientes vobis invicem, quemadmodum & Deus per Chriſtum vobis largitus eſt.

Cap. 3. § 24. Item & Coloſſenſes: Nunc deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, maledicentiam, turpiloquentiam ab ore veſtro. Sitis induti tanquam electi Dei ſancti ac dilecti, viſcera miſerationum, comitatem, modeſtiam, manſuetudinem, lenitatem, ſufferentes vos invicem, & condonantes vobis mutuò, ſiquis adverſus aliquem habuerit querelam, quemadmodum Chriſtus condonavit vobis, ita & vos: ſuper omnia autem hæc, charitatem, quæ eſt vinculum perfectionis: & pax Dei palmam ferat in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

in cordibus veſtris, in quam & vocati eſtis in uno corpore: & grati ſitis.

§. 25. Suos adhæc Romanos: Benedicite iis qui vos inſectantur, bene loquamini, & ne malè precemini. Ne ſitis prudentes apud voſmetipſos, neque cuiquam malum pro malo reddatis: providentes bona opera coram omnibus hominibus: ſi fieri poteſt, quantum in vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes, non voſmetipſos ulciſcentes dilecti: quin potius date locum iræ. Scriptum eſt enim: Mihi ultio, ego rependam, dicit Dominus. Si igitur eſurit inimicus tuus, paſce illum: ſi ſitit, da illi potum. Hoc enim ſi feceris, carbones ignis coacervabis in caput illius. Ne vincaris à malo, imò vince bono malum. A malo autem vincitur, qui iratus de vindicta cogitat. *Cap. 12.* *1 Theſſ. 5.*

§ 26. Nemo malum malo ſanat, ſed bono malum. Piè itaque D. Jacobus monet, ut omnis homo ſit tardus ad iram. Eccleſiaſtes quoque: Ne ſis præcipiti animo ad ſuccenſendum, quia indignatio permanet in ſinu ſtultorum. Melior eſt vir patiens forti. Servator noſter unicus Chriſtus docet & hortatur. Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris. Diabolus contrà: Ferus eſto & immitis, bile tumens & iracundus, fera magis quàm homo. Tolerantis anima ſolitudini cuidam eſt ſimilis, multam habenti quietem: ira perciti autem, foro & tumultui mediiſque civitatibus, ubi multus euntium & redeuntium clamor camelorum, mulorum & aſinorum, agaſonibus etiam accedentium aures multo replentibus ſonitu, ne conculcentur: rurſum argentariis & ærariis utrinque cudentibus, & aliis quidem moleſtiam patientibus, aliis verò inferentibus. *Cap 13.* *Cap. 1.* *Cap. 7.* *Prov. 16.* *Chryſoſt.*

§ 27. Imitandum omnibus hic exemplum reliquit Joſeph, mitiſſimi ingenii adoleſcens, qui à fratribus iniquè in ciſternam conjectus, peregrinis in ſervitutem venditur: & tamen à quibus extremam hanc fuerat paſſus injuriam, eos benignè ſuſcipit, & liberaliter alit, non malum pro malo reddens, ſed malum bono rependens. Iraſci enim neſcit manſuetus: ſed benefacere etiam iis à quibus eſt læſus, novit. Adhæc quum interrogaſſet Petrus Dominum: Quotieſcunque peccabit in me frater meus, & remittam ei? Num uſque ſepties? audivit: Non dico tibi, uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties. Hinc ut fratribus ex corde remitteremus, induxit parabolam ſervi nequã, cui decem talentorũ millia liberaliter fuerunt remiſſa. *Matth. 18*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Paſtor de Scythi. § 28. Paſtor de Scythi abbas interrogatus ſuper illud Evangelii, Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa: ſolam juſtæ iræ cauſam definivit, ſeparationem à Deo: cæteris quamlibet magnis injuriis acceptis qui iraſcitur, eum ſine cauſa iraſci. Igitur quum offenſis laceſſimur, meminiſſe debemus nos non habere indignationis cauſam, ſed patientiæ: ita fiet, ut pacem etiam cum inimicis habeamus. Non eſt enim cur illis iraſcamur, quos diligere, & pro quibus orare jubemur. Diligite, inquit Dominus, inimicos veſtros, & benefacite iis qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus vos.

Beno. § 29. Beno deſerti Thebaidis abbas, nunquam viſus eſt iratus. Qui nemini iraſcitur, perpetua fruitur pace: & licet perſequutionem ſentiat, fatigatur perſequutor, odii ſtimulis agitatus: ille omnia æquo ſuſtinens animo, in ſpe præmii cœleſtis conquieſcit, dicente Domino, Mihi vindictam, & ego retribuam. Ioannes monaſterii in Scythi poſiti abbas, quum ad Peſium anachoretam viſendum veniſſet, ſciſcitatus quantum in ſolitudine per annos quadraginta, quibus in ea verſatus fuerat, profeciſſet? isque reſponderet, quòd ſol omnia colluſtrans, nunquam ipſum conſpexiſſet manducantem: Nec me iratum, ſubjungit ille. Non minoris æſtimans non iraſci, quam corpus quotidianis affligere jejuniis. At quæret aliquis, quomodo monachorum delicta ſemper ſine animi commotione caſtigarit? Huic reſpondetur, delinquentes non iraſcendo, ſed miſerendo corrigendos. Iræ proprium eſt nocere, caſtigationis prodeſſe: hoc virtutis eſt, illud vitii. Iudicem aut præſidem punire decet ut juvet, non iraſci ut noceat.

Epiſium appellat Volat. lib. XXI.

Ioannes Gualbertus. § 30. Finiam exemplo memoriabili Ioannis Gualberti, equitis Florentini. Hic quum ex agro in urbem numeroſo hominum comitatu rediret, obviumque haberet eum, à quo haud multo antè frater, quem unicum habebat, fuerat interemptus, neque divertere poſſet: Ioanne gladium ſtringente, ut fatris mortem ulciſceretur, alter humi proſtratus, ut ſibi ob Chriſti crucifixi reverentiam parceretur, ſupplex orat: Ioannes compreſſa mox ira, reum & ſtrictum gladium in templo proximo crucifixi imagini obtulit.

§ 31. Si porrò qui ſint adhuc præfractiores, quorum iram non ſatis frenare poteſt varius hic curandi modus, & velim nolim, in graviorem calamitatem, inſaniam, & extremam demum perniciem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ciem, præcipites agi malint, iis ſubjungo hanc concionem Baſilii verè magni de ira & odio, ſi fortè tandem reſpiciant & convertantur. *Conc.17.*

§ 32. Nihil eſt quod Chriſtiano poſſit vitio verti magis, quàm quòd ad ulciſcendum promptus ſit, atque modis omnibus det operam par pari referre iis à quibus injuriam acceperit. Qua enim ratione alterum docuerit, Malum non reddere pro malo, is qui *1 Theſſ 5.* ut vindictam ſumat, atque ut damnum ſibi illatum reponat, nihil non experitur? longè à Davidis manſuetudine aberrans, inquientis: Si retribui retribuentibus mihi malum, decidam meritò ab inimicis meis inanis.

§ 33. Quapropter oportet furioſum illum ulciſcendi motum ſanctorum exemplorum memoria reprimere, cogitando quàm æquo animo David Semei petulantiam pertulerit. Nullum enim excitandæ iræ locum dabat, ſed in Deum animadverſionem transferens: Dominus enim, inquiebat, præcepit Semei, ut malediceret David. Quapropter cum appellaretur ab eo, Vir ſanguinum & iniquus, non illi ſuccenſuit, ſed ſe ipſe abjecit humiliavitque quaſi meritò ſibi contumeliæ intorquerentur.

§ 34. Omnis enim reprehenſio, quæ quidem planè pungit eum qui reprehenditur, vehementer excruciat, ut quæ ſceleris turpitudinem ob oculos ponat: adeò ut hac re non mediocriter juvetur is qui vitia ſua non agnoſcebat, quod in rerum conſcientiam pœnitentiamque acerbam traducatur. Quale enim vulnus tam acrem corpori dolorem intulerit, quàm acerbum animæ tormentum injungit increpans oratio, ſcelerum turpitudini conjunctorum conſcientiam pertingens?

§ 35. Nullius unquam corporis character, ita cujuſdam proprius eſſe cenſetur: ut animi Dei amantis peculiaris propriaque eſt manſuetudo, paciſque ſtudium. Eum verò, qui hujuſcemodi virtutibus eſt ornatus, maximè decuerit cæteros ad ſe trahere, atque propius accedentes, morum probitate, veluti ſuaveolenti odore unguentum replere, aliiſque ad optima dux eſſe: non autem ſequi eos qui ad ea ducunt, quæ minimè oportet. Contentiones quoque aliis relinquere, imò verò ſi fieri poſſit, ex eorum etiam animis extirpare penitus. Si quando moleſta acciderint, his ſe patientia liberare. Nam vindictam ſumere, cujuslibet iraſcentis hominis

eſt:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eſt: ipſam verò iracundiam ſuperare, unius id ſolius eſt, atque ejus qui ad illius virtutem proprius accedit.

§ 36. Quale enim ſpectaculum, quàm venerandum, quantaque admiratione dignum, humanæ etiam naturæ modum ferè excedens, videre hominem multis conviciis affectum, accepta quoque vehementi in genas alapa, atque innumera alia paſſum cum dicto tum facto ſummam ignominiæ labem irrogantia, neque iracundia exarſiſſe, neque ad vindicandum exurrexiſſe: ſed placidè manſueteque pro eo qui contumeliam jecerit, oraſſe, adeò ut huic peccatorum præteritorum veniam, & in poſterum providentiam ac curam divinam nanciſcatur congruam. Nunc verò nos cum aliis permultis, tum in eo maximè delinquimus, quòd illatam nobis injuriam referre pro virili contendimus, quam ne æquali quidem lance rependimus, ſed eam præter modum ulciſcimur: neque ſolùm iraſcimur, ſi contumelias accipimus, ſed etiam ſi non honoramur: eos quoque qui minore nos honore proſequuntur, quàm quo dignos nos exiſtimamus, pro inimicis habemus.

§ 37. Injuriam tibi intulit iratus quiſpiam? malum illud ſilentio ſiſte, neque ejus iram perinde ac fluvium in pectore tuo ſuſcipe, ventos imitatus, qui reflatu quod allatum eſt reddunt. Probris & maledictis te inceſſivit ille? tu contrà laudibus illum proſequere. Percuſſit ille te? patere. Contemnit te, nulloque te habet numero? qui ſis, memineris, terram te eſſe & in terram reſolvendum cogita. Obſcurum te atque ignobilem, nulloque loco natum dixit? tu terram ac cinerem te eſſe profitere. Ipſo Abrahamo patre noſtro non es præſtantior, qui ſe & terram & cinerem eſſe prædicabat. Ignarum te & pauperem pronunciavit? tu vermem te ipſum, atque è ſtercore originem duxiſſe aſſerito, prophetæ verba Davidis recenſens: Moyſis etiam illud præclarum his adjicias, qui quidem Aaron Mariæque conviciis laceſſitus, non Dei in eos iram exacuit, ſed pro ipſis oravit. Tu igitur, ſi pauperem te appellarit quiſpiam, ſi verum dicit, veritatem æquo accipias animo: ſin falſum, quid tibi inde incommodi?

§ 38. Ad falſas itaque tui laudes minimè ſuperbias, nec earum gratia magnificentius de te ſentias: contumeliis etiam ad te non attinentibus haud permovearis. Si in ſolidum quippiam ac prædurum ſagittas intorſeris, nónne eas retundi atque hinc decidere vides? ſin in molle aliquid, quodque minimè obnititur, nónne

has

has illi infixas impetus ſui vim amittere cernis? Quid vero te pauperis perturbat appellatio? Tuæ ipſius conditionis tibi veniat in mentem, quod nudus in hunc mundum veniſti, atque hinc nudus abiturus es. Quid vero homine nudo pauperius? Nihil eſt in ea appellatione, quod grave debeas exiſtimare. Quis unquam quæſo paupertatis ergo in vincula raptus fuit? Ipſa profecto nemini vitio vertenda eſt paupertas, niſi illi qui eam forti minime fert animo.

§ 39. Quid ipſa ira inſipientius? Si laceſſentem te patienter tuleris: Quia temperantem ac modeſtum te exhibes, illum tu pudore ſuffundis. Nam quemadmodum in ſeipſum ſævit is qui verbera non ſentientem percutit (ita enim neque hoſtem ultus eſt, neque deflagravit ira:) Sic qui patientem afficit injuria, nullam iracundiæ ſuæ conſolationem invenire valet. Qui vero vindictam ſumit, atque parem conviciatori contumeliam refert, quam poterit defenſionem prætexere? An ne quod prior ille provocavit? At certe quid etiam veniæ illa meretur excuſatio? Neque enim qui in meretricem culpam transfert ſcortator, ab illa ſe ad peccandum illectum inquiens, mitius ob id condonabitur.

§ 40. Mala res eſt injuria? Hanc tu ne imiteris: Neque enim, quod prior aliquis te laceſſiverit, judicii ſeveritatem hac excuſatione deprecaberis. Verius igitur fuerit, ut mihi perſuadeo, id etiam prætendere potius ac conqueri, quod exemplum non habuerit, quod ad temperantiam illam inſtrueret. Tu vero hominem ira percitum adeo indecore ſe gerentem intuens, non caves, ne illi ſimilis fieres, ſed indignaris, acerbius objurgas, obluctaris? Qui fit, ut quod tu pateris, eo in ſui defenſionem utatur is qui prior te provocavit? Si ira quidem mala eſt, cur malum illud non declinaſti? Sin venia digna eſt, quid iraſcenti ſuccenſes? Nam qui vaniloquo contradicit, is quodammodo illi aſſimilis effici videtur. Quare ſapientem arbitror Salomonem edixiſſe, ne quis ſtulto ſecundum ipſius inſipientiam reſpondeat. Quemadmodum enim, qui Imperatoris effigiem dedecore affecit, non aliter punitur, quam ſi in ipſum Imperatorem peccaſſet: Sic etiam peccato obnoxius is eſt, qui ei quem ad ſui imaginem Deus creavit, injuriam intulerit.

§ 41. Cum homine iracundo, inquit, ne converſeris. Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cum cane colligari, ejuſque perpetuos audire latratus, mala profecto pernicioſaque res eſt. Illius igitur congreſſum fugito: Nam ſi illi te adjungis, illius vias addiſcere, atque his incedere neceſſe eſt. Contumelioſum quidpiam in te jecit? te etiam ad iracundiam permovit. Ut unius canis latratas, alterius latratum provocat: Ita quoque ſopitam tum ac conquieſcentem in te iracundiam, illius vox & clamor excitavit, adeo ut mutuo alter oblatret in alterum: Deinde veluti protenſis inter ſe adverſi fundis indecora jaculantur atque intorquent verborum convicia.

§ 42. Injurioſum quiddam in te dixit ille? Tu aggreſſorem imitatus majori cum fœnore reddidiſti. Ille ubi repoſitam in ſe videt contumelioſi ſermonis injuriam, iræ ſuæ impetum non repreſſit, ſed converſus eſt, peccatumque ſuum quo potuit magnitudinis eo deduxit, ſuperare conviciis apud ſe conſtituit: Tu viciſſim excipiens, clamoribus tolleris: Atque hinc, uter malis vincat, contentio exoritur. In quo vitiorum certamine qui ſuperior evadit, is eſt proculdubio miſerior. Ubi enim ſenſuum rationem ſemel exturbarit furibundus ille iracundiæ affectus, atque animi principatum invaſerit, hominem prorſus efferat, atque in belluas degenerare cogit, adeo ut cum hominem eſſe amplius non ſinat. Quod enim venenatis animalibus venenum eſt, id concitatis eſt ira. Rabie corripiuntur ut canes, aſſiliunt ut ſcorpii, mordent veluti ſerpentes. Nam primum quidem ſeipſos irati non agnoſcunt, deinde neque omnes pariter familiares. Propter iram mucro etiam exacuitur, atque homini humana manu audetur mors. Ejus cauſa fratres mutuam inter ſe cognitionem exuunt: Parentes vero ac liberi naturalis illius pietatis obliviſcuntur. Et quemadmodum confluentes ad concava torrentes, quicquid obvium eſt corripiunt: Sic etiam violenti ac effrenes iraſcentium impetus, iter ſibi quacunque pariter faciunt. Injuriarum enim acceptarum memoria veluti œſtro ſtimulati, animi furore ſeſe diſcruciante atque exiliente, non prius conquieſcunt, quam ei à quo ſunt offenſi, malum aliquod intulerint.

§ 43. Nam cum ira rebus irritantibus accenſa eſt, ut ingenti lignorum congerie flamma, tum ſane videre licet ſpectacula, quæ neque oratione explicari, neque re ipſa tolerari debeant: Sublatas contra tribules ſuos manus, pedes temere inſulantes: Quicquid denique in conſpectum venerit, pro ipſius inſaniæ armis uſur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

uſurpatum. Quod ſi acciderit, ut ex altera parte æquale malum objiciatur & repugnet, ira nempe alia ejuſdemque pervicaciæ furor: Tum manus inter ſe conferentes, ea ſibi mutuo infligunt mutuoque patiuntur, quæcunque eos qui ſub tali dæmone militant pati conſentaneum eſt.

§ 44. Mutuæ ſiquidem illæ offenſionis, animique irritationes abjecti, primum quidem exiguæ ſunt & curatu perfaciles: Temporis vero progreſſu per contentionem auctæ, immedicabiles prorſus evadere conſueverunt. Quamdiu enim quæ diſſidio oboriuntur calumniæ locum habuerint, tamdiu ſuſpiciones in pejus augeri neceſſe eſt.

§ 45. Si igitur videris hominem ira percitum ſuos exacuere dentes, eum apro perſimilem reputa, quod interiorem iracundiam dentium attritu ſubindicet. In hujuſcemodi enim certaminibus improbis, miſerior ille eſt cui viciſſe contigit: Quoniam plus ſecum peccati reportat.

§ 46. Contra ſerpentem illum duntaxat iracundiæ tuæ vim exere. Quid enim juſtum reddedit Phinees? Qui cum vir eſſet moribus maxime modeſtis, atque manſuetus, ubi ſcortationem Zambre & Madianitidis publice nullaque cum verecundia commiſſam videt, ipſis indecens ſuæ turpitudinis ſpectaculum minime occulentibus, id amplius ferre non valens, ambobus ſimul haſta perfoſſis, in debitam prorupit iram. Elias vero zelotes quadringentos quinquaginta turpitudinis & infamiæ ſacrificos lucorum de menſa Jezabel comedentes, præmeditata prudentique iracundia in totius populi Iſraëlitici utilitatem occidit. Sic fit, ut ira bonarum ſæpenumero actionum ſit miniſtra.

§ 47. Libentius præterea quiſpiam videat, quem amat iraſcentem, quam adulantem adverſarium.

§ 48. Itaque hos imitari ſtudeamus, neque contra nos, ſed adverſus diabolum tantum iracundiam armemus, ſi cœleſte regnum aſſequi velimus in Chriſto Jeſu Domino noſtro: Cui gloria & poteſtas cum æterno ejus patre, ac ſanctiſſimo vivificanteque ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

JOANNIS WIERI
MEDICARVM OBSERVATIONUM
Hactenus
INCOGNITARUM.
LIBRI II.

Lib. I.
- *De Scorbuto. De Quartana.*
- *De Peſtilentiali Angina, Pleuritide, & Peripneumonia.*
- *De Hydropis curatione.*
- *De Curatione meatuum naturaliūm clauſorum, & quibuſdam aliis.*

Lib. II.
- *De Varenis morbo Endemio Weſtfalorum Permoleſto.*
- *De Morbo Gallico.*
- *De Peſtilenti & Epidemica Tuſſi.*
- *De Sudore Anglico.*
- *De Eryſipelate. De Iliaca Paſſione &c.*

AMSTELODAMI,
Apud PETRUM van den BERGE.
M. D. C. Lx.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Pietatis, doctrinæ & exiſtimationis inſignibus ampliſſimo viro, Domino

ANTONIO HOVÆO

Ecmundano, Abbati & Domino Echternacenſi, felicitatem in Chriſto perpetuam.

QUUM *tam numeroſa noſtrorum tam recentium quam veterum flagitiorum frequentia, Antiſtes ampliſſime, nobis variorum, eorundemque gravium, nec ſæpe cognitorum, imo & novorum morborum velut parens fœcundiſſima exiſtat: Et clementiſſimum Deum, patremque omnium miſerationum ſæpenumero irritet, ut inaudito peſtium multiplicium genere, hoc potiſſimum exulceratiſſimo ævo, non ita nos affligi, quam paterna virga ad inſtituti ſui obedientiam revocari cogique velit: Hoc profecto argumentis evidentiſſimis teſtatum, nemo facile negarit, niſi veritatis religioni bellum præfractius indixiſſe, ab omnibus jure cenſeri malit. Siquidem enormium ſcelerum indies magis ac magis ſubnaſcentium monſtra agnoſcimus, morborum quoque prodigioſorum hydram ex eo ſeminario enatam quotidie experimur nimis. Sed ea eſt benigniſſimi Patris noſtri cœleſtis clementia, ut licet nos aliquandiu ejuſmodi caſtigationis acriori quadam moderatione in ordinem redigere ſtuduerit: Tamen ea demum media ſingulari divini providentiæ ſtudio, ſuis liberaliter ſuggerat, rationibus admodum multis, quibus eæ peſtes arceri & vinci queunt. Hanc ejus clementiam beneficentiamque non modo fateri oportet, ſed & pro ea gratias agere perpetuas, in*

oratio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

orationibus, vitæ reſipiſcentia, & charitatis operibus: Quibus in proximum declarare debemus, ſi quid penes nos ſit, quo ſingulari ratione is in calamitate conſtitutus levari valeat. Cujuslibet hic eſſet, commiſſi ſibi talenti pondus cum uſura in fratris uſum diſtribuere. Verum longe lateque transverſos hinc rapi mortalium animos, dum quilibet φιλαυτίας *prurigine nimis affectus, & ſui ipſius plus ſatis ſtudioſus, id ſibi ſepelire malit, ne ſine ullo etiam rerum ſuarum detrimento aliis proſit, eſt quod ex animo doleamus: Implorandusque attenta mente miſericordiſſimus Deus, ut novis quibuſdam amoris mutui facibus, animos noſtros inflammare, pro infinita ſua bonitate dignetur. Ne vero hic quod mearum eſt partium, negligenter prætermiſiſſe, proximoque defuiſſe videar, pro mea tenuitate non illibenter proponere communicareque volui noſtræ profeſſionis argumentum, quo Æterni Patris erga genus humanum intelligatur voluntas, effectus, ſtudium, & admirabile conſilium in hominum conatibus iniquis veluti paterna virga coërcendis: Dum morbos inſolitos inauditoſque non ſolum immittit ſed & conſilia maxime ſuggerit, commonſtratque medicamenta, quorum ope ab acerbarum calamitatum violentia vindicari queamus. Eſt autem mearum quarundam obſervationum, non illarum quidem vulgarium, ſed rararum, nec cuivis noſtræ artis perito vel obviarum vel cognitatarum, quædam farrago. In hac primum, quid in Scorbuto cognitu dignum obſervarim, ingenue explico: Quum hæc fœdiſſima lues ortu quidem ſit vetus, ſed non niſi peculiaribus quibuſdam regionibus familiaris: Quæ tamen intra annos multos ſuum virus latius diſſeminare cœperit, ut jam miſerabiliter iis in locis pleroſque torqueat, mutiletque ubi ne nomen quidem, longe minus morbus fuerit auditus. Nec modo hunc, quid ſit, ejus cauſas, ſigna, & de eo prædictiones evidenter deſcribo: Verum etiam quibus rationibus peſtis hæc cum acerborum ſymptomatum acervo ſuperari extirparique poſſit, eadem opera minime*

cœlo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cælo. Inde, quæ in partinaci febre Quartana, contra veterum ſententias conſideranda ratus ſum: Item quæ in morbis nonnullis peſtilentibus, nimirum Angina, Pleuritide, & Peripneumonia, præter aliorum tam recentium quam antiquorum placita, ad reipublicæ Chriſtianæ uſum maxime neceſſaria, ne in iis tam cæca ratione in poſterum conſulatur, à me ſingulari induſtria ſunt notata, ordine item ſubjungere non ſum gravatus: Eoque ſtudio in aliis ſimilibus caſibus ſingula lucidiori mentis oculo contemplandi occaſionem ſubminiſtraſſe videor. Quædam præterea extrinſecus obſervata, & potiſſimum in clauſorum meatuum naturalium curatione, poſtremo annexui. Quæ autem mea diligentia, qua rei veritate, quo artis uſu, qua etiam reipublicæ utilitate, intelligenti & æquo Lectori judicium permitto.

Qualecunque vero ſit, tuæ id Amplitudini, & commiſſo tibi cætui ſocietatique nuncupare & conſacrare multis de cauſis volui. In primis autem, quod benevolentia me non vulgari, idque tua ſponte, complexus ſis, ob editos meos de Præſtigiis dæmonum libros: qui uſque adeo ad tuum fecere palatum, ut doctiſſimis tuis literis id teſtari, argumentumque ad eorum auctionem & ornamentum ſuppeditare non dedignatus fueris. Huc accedit, quod nuper in Zuermondium tuum præter opinionem Embricæ, ubi forte ad bibliopolium diverteram, inciderim: quem e veſtigio emptum tanta aviditate & ſtudio legi, ut noctis quietem fere hoc nomine neglexerim. Vſque adeo enim placuit rei argumentum, pietatis affectus, orationis elegantia, & inſtructa in utranque partem diſceptatio, vel potius modeſta collatio: ut quem antea amarem, colerem & revererer, jam obſervantia ampliori dignum cenſerem: Etſi quædam ſimulanter in eo colloquio agi, ob quorundam moroſitatem, non obtuſis naribus olfacere potuerim. Et licet mei nominis memoriam tam præſtanti, collatione indignam facile agnoſcam (quippe qui tenuitatis propriæ conſcius, me meo noverim metiri pede) tamen à tua

Ampl. pro humanitatis tuæ ſtudio & candore id factum libenter patior. Cæterum quod ipſius rei inſtitutum in illo Dialogo ſpectat, plane mihi videris nunquam non ſatis laudandum Patrum conſuetudinem, qua in fratrum ſocietate non certare poculis, ſed de virtutum encomio celebrando, & vitiorum radice extirpanda, amice admodum & pie colloqui, mutuoque admonere ſolent, non ſine multa innocentis vitæ uſura, in uſum revocare. Sic te Patrum veſtigiis inſiſtere, inſtitutam bene religionis normam redintegrare, atque verè Abbatem referre & agere, quilibet vel levi pietatis veræ zelo ductus exiſtimare poteſt. Hanc itaque nactus Spartam, adornare perge. Sic tuo exemplo alios in ejuſdem functionis amplitudine conſtitutos, ſed ſegniores, excitabis: ut partim pudore, partim etiam pio reſipiſcentiæ affectu, ad tuæ emendationis regulam ſe conformare ſtudeant. Fælix interim illud ſodalitium, cui ejuſmodi contingit antiſtes: felix grex, qui tam vigilantem ſortitus eſt paſtorem & dominum. Nec dubitare volo, quin optimo gubernatori ſe attemperet commilitonum cohors, dicto audiens. Proinde fieri aliter nequit, quam ut relativa quædam hic exiſtat reciprocatio & συμπάθεια. Et quemadmodum dominum ſingularis doctrinæ, pietatis non obſcuræ, & vitæ innocentis facibus prælucere conſtat: Sic haud dubie earundem radiis colluſtrata ſocietatis commiſſæ φρατρεία, iiſdem inſequetur veſtigiis. Has itaque Obſervationum mearum lucubrationes lucem videre volui, ſub feliciſſimo tam eximii Antiſtitis auſpicio: quem ut leve hoc grati animi ſignificationis argumentum non averſetur, plurimum oro. Interim Deum omnipotentem, univerſi boni fontem unicum, precari non deſinam, ut te Præſul Ampliſſime, ſuo ſpiritu porro confirmet, atque in te confertim adaugeat, quod pro ſua bonitate feliciter cœpit, ad nominis, ſui gloriam, & creditæ tibi ſocietatis ſubditorumque gregis ſalutum & incolumitatem.

Ampl. Tuæ addictiſſimus,

JOANNES VVIERUS.

JOANNIS WIERI
OBSERVATIONUM MEDICARUM.
LIBER I.
DE SCORBUTO.

Scorbutus eſt, quando propter ſplenis obſtructionem impeditur attractio humoris melancholici, qui reliquo ſanguini commixtus, univerſum corpus tabida corruptione inficit: tum puniceis lituris crura defœdans, ex craſſiorum ſui partium decubitu: tum portione tenuiore ſurſum elata, teneras gingivas acri corroſione, & putrida carnis excreſcentia vitians. Ejuſmodi definitionum, deſcriptionumque libertatem medicis uſurpare licet, ad faciliorem rei intelligentiam: quum alioquin curioſius hæc in logicorum ſcholis fore diſcutienda non ignorem. *Scorbutus quid.*

§ 2. Nomen verò fictum ex Danica, & maritimæ Germaniæ lingua. *Scorbuc* enim iis ſonat ruptum ventrem, quaſi totus venter & hypochondria, ut fit, patiantur: quomodo *Scormunt* noſtrates appellant, quando inficiuntur gingivæ, quod ruptam buccam, vel os ſonat: Item *Scorbein*, quando in cruribus morbi, ſymptomata vel ſigna apparent, quaſi dicas ruptas tibias: Hollandis à puniceis maculis Blauſchuyt nuncupatur. *Scorbuti nomina. Scorbuc. Scormunt. Scorbein.*

§ 3. Stomacace & Sceletyrbe Plinii eſt, cujus meminit, *libro natural, Hiſt.* 25. *cap.* 3. iis verbis, *Nec beſtiarum ſolum ad nocendum ſcelera ſunt, ſed interim aquarum quoque & locorum. In Germania trans Rhenum caſtris à Germanico Cæſare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis ſolus, quæ pota intra biennium dentes deciderent, compageſque in genibus diſſolverentur. Stomacacen medici vocabant & Sceletyrben. Et malo reperta auxilio eſt herba, quæ vocatur Britannica, non nervis modo, & oris malis ſalutaris, ſed contra anginas quoque & ſerpentes. Folia habet oblonga, nigra; radicem nigram. Succus* *Blauſchuyt. Stomacace, ſceletyrbe. Britannica.*

 ejus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ejus exprimitur, & ex radice Phriſii, qua caſtra erant monſtravere illam.

§ 4. Apud hos & finitimas regiones maritimas, potiſſimum ſeptentrionem ſpectantes, ſparſim illud malum hactenus ſævit: proximis verò annis additiones confines, ubi antea inauditum ex prava victus ratione, ſive contagione, proſerpere cœpit, ut jam Germaniæ inferiori univerſæ propemodum innotuerit: Alioqui ampliſſimo totius Germaniæ ſuperioris regno adhuc incognitum, quemadmodum Italiæ, Gallicæ, ac Hiſpaniæ. Si fortè in aliquo Aſiæ, vel Africæ loco lues hæc ſentiatur, is erit vel maritimus, vel alius, ubi rarus ſalubris aquæ uſus, vel ubi victus aut aër ejus fomitem ſuppeditat: proinde & morbus hic ei tractui ſolummodò peculiaris, velut maris quoque borealis accolis: nullo autem modo cunctis mundi pàrtibus, ut reliquus morborum acervus familiaris. Nabathæi ſiquidem in fœlici Arabia & eo adventantes Romani illam perpeſſi fuiſſe videntur Auguſti Cæſaris ævo. Hujus etenim imperio, quum in Arabiam exercitum Romanum traduxiſſet Ælius Gallus, eum in ipſa expeditione relinquere coactus eſt in Albo vico maximo Nabathæorum emporio: ubi æſtatem & hyemem tranſigere oportuit, ut reficerentur infirmi. Quandoquidem oris, & crurum cæteriſque ejus loci vitiis tentabantur exercitus, quorum illa circa os, hæc circa crura reſolutionem quandam fuiſſe ob aquas, & fructus provenientiam ſcribit. Strabo *lib. 16. circa finem*: qui eodem tempore vixit. Peculiare verò nomen ejus peſtis apud Arabes non comperio. Cæterum medici, vel Græci, qui apud Romanos fuerunt, tum potiſſimum medicinam faciebant: vel Latini Græcæ linguæ periti, qui in illis bellis exercitus Romanos ſectati fuere, ex ſymptomatibus, quæ maximè tum in ore, tum in tibiis apparuerunt, nomina finxerunt Græca, ut morbus στομακάκη ab oris vitio; σκελετύρβη, à tibiarum læſione infectioneque appellaretur. Voces enim has, nec qui Germanicum Cæſarem comitabantur medici, à Phryſiis accepere, qui tunc temporis medicis maximè doctis, & in linguarum peregrinarum uſu tritis, caruiſſe videntur, ut apta morbis nomina Græca formare nequiverint: ſi tamen fortè quos habuerint, ii fuere patrii, & eruditionis exiguæ: Ab Arabibus vel Nabathæis, eaſdem voces identidem non didicere medici Ælium Gallum ſectati.

Stomacaces & ſcelotyrbes nomina à quibus Scorbuti indita.

§ 5. Porro quæ ſcelotyrbe ab authore definitionum ſub Galeni deſcribitur nomine, nihil minus eſt, quam Scorbutus noſter: quum eam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eam paralyſis ſpeciem eſſe ſcribat, qua recti incedere nequeunt: ſed nunc in lævam, nunc in dextram corpus contorquent: interdum crus poſt ſe trahunt, non ſecus, quam acclives locos aſcendentes faciunt. Hæc ejus verba: σκελοτύρβη ἐςὶ εἶδος παραλύσεως, ὥςε περιπατεῖν ἐπ' εὐθείας μὴ δύνασθαι, καὶ ποτὲ μὲν κατ' εὐθὺ, ποτὲ δὲ εὐώνυμον εἰς τὰ δεξιὰ περιφέρειν τὸ δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερὰ, καὶ ποτὲ μὲν ἐπισύρειν τὸ σκέλος, ὥσπερ ἀναβαίνοντες τι μέγα. Olcedinem appellaſſe hunc morbum Marcellum ab oris, vel gingivarum exeſione arbitror. Gingipedium quibuſdam dicitur, nomine ficto à gingivis, & pedibus læſis.

σκελοτύρβην non eſſe Scorbutum.

Oſcedo.

Gingipedium.

§ 6. Quæſtio hoc loco occurrit, utrum lues hæc à priſcis, nimirum ſacræ & veteris noſtræ Medicinæ ſcriptoribus Græcis, & Arabicis, fuerit cognita, deſcriptaque? Cujus affirmativam partem, quum alii ſuſtineant, ego in negativam propendeo. Nam Avicenna, *can.* 3. *fen.* 15. *tract.* 2. *cap.* 5. quandam ſymptomatum quidem congeriem, quæ in Scorbuto videntur, recenſet, ubi de ſignis apoſtematum ſplenis agit: Scorbutum tamen noſtrum non deſcribit, licet proximius eum attigiſſe videatur. Hippocrates item de magnis lienibus ſic quidem ſcribit, *lib.* 2. *Prædictionum*, ut quædam Scorbuti accidentia notet: ſed paucis ſignis, quæ in ſplenis affecti morbis apparēt, Scorbutus noſter peculiaris morbus non deſcribitur. Ait enim gingivas vitiatas, oris graveolentiam his accidere, quibus ſplenes magni. Quicunque verò habent ſplenes magnos, & neque ſanguinis eruptiones ipſis contingunt, neque oris graveolentia, horum tibiæ ulcera prava habent, & ex his cicatrices nigras. Ad trutinam nunc Hippocratis verba vocemus, expendamuſque. *Quibus magni lienes his gingivas infici & putrere aſſerit, illud unum ſymptoma eſt.* Hinc ſubjungit. *Quibus vero ſplenes magni, nec putreſcunt gingivæ, neque ſanguinis eruptio contingit, horum tibiæ ulcera ſortiuntur maligna, atque cicatrices hinc atras.* Hinc manifeſtè apparet Hippocratem in ea eſſe ſententia, quòd eodem tempore utrumque illud ſymptoma in ſplene magno non conjungatur: Sed tibiarum ulcera tum primum ſubſequantur, quando humor ille melancholicus acris non feratur ſurſum ad gingivas, vel ſanguinis eruptione minuatur, verum ad tibias ſubſidiat, fœdè exulceret, & cicatrices poſtea nigras relinquat. In Scorbuto autem ſimul gingivæ putreſcunt, fœtentque, & tibiarum lituræ amplæ liveſcunt, quæ etiam quam rariſſimè ad exulcerationem perveniunt. Hæ etiam præcedunt ulcera ea rara malitioſaque ſi fortè tandem emergant: nullaque harum maculārum

An ſcorbutus Græcis & Arabicis medicis fuerit cognitus.

An magni lienes.

cularum magnarum, in hoc morbo ſemper ferè apparentium, apud Hippocratem mentio fit, ſed ſolarum cicatricum nigrarum poſt ulcera relictarum, quæ communes quoque ſunt cunctis exulcerationibus ab humore melancholico natis. Enimverò difficulter admodum ſanantur: quare etiam in ſcirrho ſplenis cicatricem non admittere affirmat Paulus Ægineta, *lib.* III. *cap.* 49. Ad Celſi ſententiam, qui latina reddidit ea Hippocratis verba, *l.* II. *cap.* 7. Idem dictum volo. Eadem ratione ad Celſi, & reliquorum ejuſdem ſententiæ veterum authoritates reſponſum ſit. Scorbutum adhæc alium eſſe ab icteritia nigra, & tertia volvuli ſpecie, quam Hæmatiten vocat. Hippocrates, & ego longo medicinæ uſu obſervavi, & doctè in ſuo inſigni libello de magnis Hippocratis lienibus, oſtendit excellentiſſimus medicus Balduinus Ronſſæus, mihi neceſſitudine haud vulgari junctus.

An icterus niger. An volvulus hæmatites.

§ 7. Ex recentioribus ſcriptoribus Scorbutum ſic ſatis deſcribit Olaus Magnus natione Suecus, in ſua hiſtoria de gentibus Septentrionalibus, *lib.* XV. *cap.* 51. Etſi multis in locis eum figmentorum alioqui minimè puduerit; hæc ipſius verba. *Eſt & morbus caſtrenſis, qui vexat obſeſſos & incluſos, talis ſcilicet, ut membra carnoſa ſtupiditate quadam denſata, & ſubcutaneo tabo quaſi cera liqueſcens, digitorum impreſſioni cedant, denteſque veluti caſuros ſtupefacit, colores cutium candidos reddit ceruleos, corporemque inducit cum medicinarum capiendarum nauſea, vocaturque vulgari gentis lingua* Scorbuck. *Græce cachexia, forſitan à ſubcutanea mollitie putreſcente: quæ videtur eſu ſalſorum ciborum, nec digeſtorum naſci, & frigida murorum exhalatione foveri, ſed vim tantam non habebit, ubi muri interius tabulis quorumcunque lignorum ſunt cooperti. Inſuper ſi diutius graſſetur iſte morbus, abſinthiaco potu continuato illum arcere: Sicuti & calculi radices, per decoctionem veteris cerevisiæ cum butyro epotæ tollere ſolent.* Lib. item IX. cap. 38. *Viribus* ait, *primis annis demum (milite ſtragibus continuis diminuto) artibus, dolis & inſidiis obſidentium ſurripiunt commeatum, præſertim pecudes, quas ſecum abductas, in herboſis domorum tectis paſcendas imponunt, ne defectu carnium recentiorum, morbum incurrant, quibuſvis ægritudinibus triſtiorem, patria lingua* Scorbuck *nuncupatum, hoc eſt ſaucium Stomachum, duris cruciatibus & diuturno dolore tabefactum. Frigidi enim & indigeſti cibi avidius ſumpti, morbum hujuſmodi cauſare videntur, qualem medici cachexiam univerſalem appellant.* Hujus luis quoque obiter meminit Albetus

Crantz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Crantz *in ſua Saxonia.* Item Euricius Cordus, *in ſuo Botanologico.*

Cauſſæ.

CAUSSA proxima erit humor craſſus, crudus, frigidus in vaſis ſanguinis contentus, ſive is ſit melancholicus, ſive cum pituita mixtus. Cauſſæ remotæ, ſex res non naturales aër corruptus, victus pravus, putriſque frequens in regionibus ſeptentrionalibus, maxime earum navibus marinis, velut caro ſuilla à coctione nonnunquam ſubolida, lardum fumo infarctum, exiccatumque ſubinde rancidum, quandoque ab initio impurum, graviſque infectionis indiciis imbutum, plærumque crudum etiam voratum: Item carnes reliquæ, & piſces ſaliti prius, deinde atro multoque fumo transfuſi, & indurati, vel multo ſale conſervati diu, ſimiliter qui craſſæ ſubſtantiæ, & exſucci ſunt. *Cauſſa proxima ſcorbuti. Cauſſæ remotæ.*

§ 2. Caro venatica, & putida, volucres aquaticæ, & quæcunque aceto condita longo tempore fuere, braſſica, allia, panis vetus, biſcoctus, nonnunquam ſubmucidus: Legumina, cerevifia craſſa, & feculenta, uſus aquarum vitioſarum in dulcium penuria, unde ſævi gignuntur morbi, teſtibus Hippocrate, *De aëre, aqua & locis* 31. Et Plinio lib. XXV. c. 3. Item jejunia, cum exiguo mali ſucci cibo: Ad hæc vigiliæ, labores intempeſtivi, immodicique affectus animi, cogitationes graves aſſiduæ, præcedentes quoque febres, & vacuationum debitarum intermiſſio, ſive ſuppreſſio, ut hæmorrhoidum, menſium, & ſimilium.

Signa.

SIGNA in morbi principio. Corporis totius gravitas, ſpontanea caſſitudo, qualiſcunque præcordiorum anguſtia, crurum imbecillitas leviſque rigor, cum dolore exiguo, gingivarum pruriginoſa rubedo à naturali mutata ac dolor: Faciei color ex pallido in fuſcum vergens. *Signa Scorbuti in principio.*

§ 2. In incremento gingivarum laxus ſanguifluuſque tumor, & putredo cum oris fœtore, quarum aliquando etiam caro, ad dentium radices conſumitur, utſobique dentes vacillant: crurum adhæc lituræ conſperſi leviter ſanguinis faciem oſtendentes quandoque & qualis morſu pulices inprimere ſolent, majores tamen, quæ etiam in fæmoribus, & toto corpore ſparſim aliquando apparent, *In augmento.*

ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ex minus craſſo ſanguine procreatæ. Plerumque etiam maculæ amplæ, plumbeæ, lividæ, purpureæ, nigris violis obſcuriores, ex fere corrupti ſanguinis eo decumbente genitæ: Quare raro admodum in aliis locis, quam cruribus emergunt. Quandocunque vero hæ videntur, certiſſime Scorbutum adeſſe denunciant, etiamſi alia ſigna adhuc deliteſcant. In faucibus item aliquando is livor apparet, in iis, quibus univerſum corpus hac putrilagine ita permaduit, ut fere mortis periculum haud longe abſit.

Ingraveſcente. § 3. Ingraveſcente morbo, nervorum in cruribus rigor, ambulandi impotentia, nervorum item contractio, anhelitus difficultas, maxime ubi æger movetur, aut erigitur, aut ſedentum quoque fere vel omnino linquitur quandoque animo, decumbens autem reſpirat liberius, reficiturque. Quidam appetunt cibum frequenter, quibuſdam edendi aviditas languet. Motus aggravativus in multis quarto, quintoque die, in plæriſque tertio: In paucis ſingulis diebus, ſine manifeſta tamen febre obſervatur. Aliquos interim quandoque ſimul febrire non eſt dubium. Nonnulli enim hac lue correpti, febre lenta erratica corripiuntur: Aliquando etiam febres præceſſerunt ardentes, malignæ, duplices tertianæ: Et ubi in ipſo Scorbuto nondum poſt eas febres perfecte curato, febris, quartana valde maligna ſubſequeretur, vidi: Et in ipſa quartanæ declinatione rurſus apparuit Scorbutus, ſano tandem conſilio victus. Sic eæ febres non adeo per criſin terminari ſæpenumero videntur, quam novos ex labefactis viſceribus, atrophia, & multa ſanguinis corruptione putrilagineque producere morbos, prioribus non raro pejores. Quibuſdam alvus aſtrictior, aliis fluxilior. Livor ille crurum quandoque integras tibias inferiores, circumquaque uſque ad pedes, cum tumore ita obſidet, ut elephantiaſis notam eſſe quis judicaret: rurſus aliorum crura ſic attenuantur, ut oſſa videatur cutis tegere ſola, plerumque cum calore multo, nonnunquam abſque eo. Quorundam etiam maculæ in ſquamulas reſolvuntur, quemadmodum in Eriſypelate fieri etiam aſſolet: Aliorum leves, æquales, nonnunquam ſplendicantes permanent cum levi veſtigio ad digiti impreſſionem. Plerumque etiam, licet raro admodum apparet varicoſa venarum plenitudo, & ſub lingua tota venæ minutiſſimæ, varicibus perquam ſimiles: Identidem & in inferiori labro conſpiciuntur. Pulſus hic, ut in quartana febre varius, exilis, durus, frequens, debilis pro tem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

temporis & morbi varietate. Urina rubicunda, turbida, craſſa, feculenta ad modum vini rubri recentis, quemadmodum & ſervente quartana, potiſſimùm à ſudore, ſolet apparere: eſt & gravis odoris.

Prognoſtica.

SCORBUTUS in iiſdem familiis aliquando frequens, partim quod eodem victu ſint uſi ægroti, quare contagione putatur ſerpere: partim quod contagio lædat, ubi in oris, & gingivarum vitio, ex iiſdem poculis bibunt, vel aſſidua contrectatione vitiatos Spiritus admittunt. Quandoque eſt à parentibus hæreditarius. *Prognoſtica.*

§ 2. Febres aliquando in hunc morbum terminantur. Hunc etiam plærumque tabes comitatur: ſubinde hydrops, quandoque & dyſenteria, atrophia vero propemodum ſemper.

§. 3. Ulcera in tibiis, ſi nonnunquam exoriantur, quod raro tamen fit, cicatricem difficulter admittunt, quippe fœtida admodum, maligna, & aliquando gangrænoſa: ita plerunque corrupta, ut immiſſum ferrum non ſentiant.

§ 4. Habent nonnulli in hoc morbo illæſas gingivas, ſed defœdata crura, qui, vel ex ore, vel ex naribus ſanguinem rejiciunt.

§ 5. Morientibus ex hoc malo pleriſque deliteſcunt maculæ, aliis à morte efflореſcunt uberrimè.

Victus.

VICTUS ſit concoctu facilis, & boni ſucci moderatè calefaciens, tenuis, incidens etiam ſubinde, atque attenuans abſtergenſque cui leviter aſtringentia accedant quandoque. Convenit Polenta noſtra hordeacea, imò & avenacea, vel hordeum exorticatum, cocta in juſculo aut aqua, deinde cum vino per ſetaceum redacta: Paſſulæ Corinthiacæ etiam coquantur in jure aliquo idoneo, vel etiam aqua & vino, atque ſimiliter per ſetaceum tranſmittantur: Poteſt & ovi vitellum ſubindè commiſceri. Eædem quoque paſſulæ manduntur, ſi nimia ſiti, aut oris ſiccitate laboret æger. Proſunt & amigdalæ cum colatura decoctorum furfurum triticeorum apparatæ: quibus amararum pars aliqua fuerit mixta. Aromata in cibo, pro flaccidi corporis, & morbi exigentia, quandoque miſcenda, ut cinamomum, macis, nux myriſtica & zinziber. *Diæta.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ber. Omphaſii uſus hic non inutilis. Condimenti loco aſſumantur & interdum Cappares, cum uvis paſſis Corinthiacis & oxyſaccharo, vel oxemylite longo: atterantur vero dentibus prius minutiſſimè, quam deglutiantur. Potus ſit ceriſiva bona, optimè defecata, maximè abſinthites. Uti & vinum eadem herba confectum: aut ſi quis chamædrite afficiatur, erit & hoc utile multum. Aqua etiam lactis haud temerè quis utetur. Lac item caprinum, vel in ejus defectu vaccinum recens, in quo decocta fuerint ſiſymbrium, cardamine, vel naſturtium hortenſe cum foliis latioribus, hyemale vocant, vel cochlearia, non ſine ſucceſſu plerique uſurpant, potiſſimùm qui lacti aſſuevere, eoque afficiuntur, vel qui id innoxiè patiuntur. In cubiculo verſentur ſicco, calido, mundo, & lucido: triſtiores animi affectus excludant.

Curatio.

Sanguinis miſſio. CURATIO à ſanguinis miſſione inchoanda erit in initio, ſi ejus fuerit plenitudo, vires, ætas, & reliqua conſenſerint. Copioſam autem detractionem hic diſſuaſerim. Per hæmorrhoides ſi legitimè vacuentur, commodum erit. Si peculiari modo affectus comperiatur ſplen, lienaris, vel media in ſiniſtro brachio aperiatur: Sin vero hepar magis, vel æquè gravatum, corpuſque ſanguine redundare deprehendatur, tum dextri brachii tundatur jecoraria, vel baſilica, aut media. Quem autem raro advocetur medicus, niſi altas malum egerit radices, invalueritque, & lituris in tibiis ſe morbus prodiderit, à ſectione venæ abſtinendum conſuluerim.

Purgatio. § 2. Hinc leniter corpus evacuetur cum foliis ſenæ Alexandrinæ, quam vocant expurgatis ad ℥ s. vel ʒ iij. vel minus ſi epithymi tantundem adjunxeris, cum paucis paſſulis Corinthiacis, ſemine fœniculi, & zinziberis an. ʒ s. quæ ſimul veſpertina hora in ſeri lactis ſufficiente quantitate leniter efferveant, & macerentur noctu: Deinde manè poſt fervorem unicum forti expreſſione coletur ſerum, quod propinetur. Poteſt & ℥ s. ſequentis pulveris eodem modo infundi colaturaque expreſſa exhiberi.

℞. *Fol. ſenæ Alexandr. expurg.* ℥ j.
epithymi, tartari albi an. ℥ s.
cinamomi, garyophyll.
galangæ, ſeminis aniſi an. ʒ j.

dia-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

diagryd. ℨ. ii s. F. pulvis.

Conferunt ac pilulæ de fumaria, ac diaſenæ: Pilulas etiam ex lapide lazuli, & armeno, etſi quidam exhibeant, mihi tamen diſplicent: confectionem hamech qui offerre quoque volent, quantitatis ut ſingularem habeant rationem neceſſe eſt, quum vehementes expurgationes innoxiè hic morbus non ferat, ubi tam facilè cor afficitur, læditurque.

§ 3. Purgato ſuaviter corpore, ſingulis diebus bis, hora nimirum matutina, qua etiam in pleriſque ſudor expectatur, & quarta pomeridiana aſſumentur ℥ iiij. ſucci expreſſi ex herbis ſequentibus, admiſcebiturque Sacchari puri quantum voles, & canellæ parum. *Scorbutica medicamenta.*

℞ *Cochlear. ſiſymbr. cardamines*
naſturt. hyemalis dicti an partes æquales.
Becabungæ partem mediam,

Cochlearia. Siſymbrium. Naſturtium aq. Becabung.

Quantitate obſervata unius prædictæ herbæ: hæ virides in mortario lapideo cum piſtillo ligneo contundentur, exprimenturque. Cæterùm eæ potiſſimùm in hoc morbo exſtirpando ſingularem ſunt ſortitæ ex ratione prærogativam, quum primæ tres incidant, extenunt, & per urinas expurgent, quarta aliarum vires contemperet. Propterea etiam pro corporis, morbi, & caloris ratione augeri, vel minui poteſt. Contuſæ item illæ in lacte caprino recenti, vel in ejus penuria, vaccino decoquuntur: & à forti expreſſione ſimili modo potus propinatur. Recentem eum quotidie apparari conſultius eſt. Felicem quoque ſucceſſum expertus ſum, ſi quando in lactis ſero, illæ herbæ decoquerentur. Succorum tamen exhibitio præſtat: at ex docti, exercitatique medici arbitrio hæc mutari poſſunt, ubi & cum vino rubello coquerentur, non temere memini. Liquoris verò non magna ſuperfundenda quantitas, quod ſucculentæ ſint herbæ: quare hæ ſolum ejus admixtione contegentur ad coctionem, alias cum iis liquoribus etiam per cribrum ſetaceum valida expreſſione trajici ſolent contuſæ crudæ. *Abſinthium vulgare* admixtum confert plurimum, utiliterque adjunxi ſæpenumerò fumariam, & chamædryos. *Nummularia* quandoque ob laxa viſcera, & diſſolutas compages miſcetur. *Abſynthium. Nummularia.*

§ 4. Si aliis deinde multa aliarum materiarum farrago placuerit, quemadmodum myrobalanorum, maximè Indorum, corticum *Alia plãta ſcorbuticis utilis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

radicum capparis, fraxini, cuſcutæ, aſari, thymi, epithmi, adianthi, matricariæ; chelidoniæ, betonicæ, hyſſopi, agrimoniæ, ſcabioſæ, teucrii, phyllitidis, cetorach, tamaricis, acetoſæ, radicum valerianæ, biſtortæ, enulæ, polipodii, lapati acuti, fœniculi, petroſelini, pimpinellæ, cichorii, borraginis, bugloſſæ, rhapontici, ariſtolochiæ, rotundæ glyzyrrhicæ, paſſularum, ſenæ Alexandrinæ, florum geniſtæ, ſambuci, ſeminum aniſi, fœniculi, viticis, ſeminum frigidorum, & id genus reliquorum, per me licet, ex paucarum tamen plantarum legitimo uſu curationem conſequutus ſum non rarò felicem.

§ 5. Hoc item remedio infinitos eſſe curatos intelligo.

℞. *Comæ abſynthii vulg. ſicci,*
granorum juniperi contuſor. an. M. j.
lactis caprini ℔ 4.

Coquantur ad tertiæ partis conſumptionem exprimendo colentur, deinde admiſce croci in pulverem redacti ʒ j. *denuo ebulliant fervore uno aut altero, ſecundo colentur.*

§ 6. Decocti hujus datur hauſtus tepidus ter in die, hora matutina, ac tertia pomeridiana, & quando cubitum itur. Mulierem novi in Scorbuti curatione celebrem, quæ corpore vacuato, hanc propinabat potionem.

℞. *Becabungæ*
ſiſymbrii
cardamines an. M. iij. vel IV.
contuſis herbis admiſce
ſem. erucæ
rad. ireos hortenſis noſtri vulgaris recentis an. ℥. s.
zinziberis ʒ ij.
piperis longi ʒ j.

Simul per colum trajiciantur cum vini rubei ℔ ij. *Ex hoc* potu commoto ſingulis diebus hora matutina calide offerebat, deinde ægro diligenter contecto eliciebat ſudorem, novem in ea curationis ratione impendens dies. In comitatu Mercenſi, becabungam, ſiſymbrium, cardaminem, & aloën contuſa, & cum lacte colata propinant nobiles quædam matronæ. Tenello infanti cum ſucceſſu aliquoties apozema hoc exhibuit Comitiſſa quædam.

℞. *Rhabarbari*
Centaur. minor.

rhapont.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rhapont. vulgo dicti an. ʒ s.
ſem. aniſi
liquiritiæ an. ℨ ij.

In pulverem redacta trajiciantur cum expreſſo liquore. Manipuli florum roſarum damaſcenarum, quos vocant, in aqua decoctarum: Hinc cum Sacchari ſ.q. fiat Syrupus longus, unde cochlear mane & veſpere bibit.

§ 7. Ingratam & fere abominabilem potionem in Phryſia Orientali velut certiſſimam in ſcorbuti curatione habitam, hic ſubjungere volui, ut excrementis quoque ſuam ineſſe vim naturalem quilibet videat, quæ tamen in uſum non admittimus, quod alia magis grata, neque uſque adeo abominabilia certiori ratione uſurpati queant, jucundiorque curationis modus obſervetur.

℞. *Vini Rhenenſis menſuram ſex quartarum (ſingulæ quartæ pendent* ℔ iiij. *medicinales) radicum raphani majoris boni, & recentis in mortario lapideo diligenter contuſi* ℥ iij. *quæ cum parte vini dicti in ollula ſeorſum mixta macerentur per horam integram: Liquor fortiter expreſſus per linum, cum ſex vini dicti quartis commiſceatur: Deinde in ejusdem vini portionem aliam immittatur ſeparatim ſtercoris taurini & anſerini par quantitas trium magnarum nucum, itidemque per horam relinquatur, poſt validam inde expreſſionem vino primo affundatur. Hinc*
℞. *Nucum myriſticarum, Gariophyllorum,* an. ℥ ij. *contuſæ ſeorſum, linoque illigatæ in dicto vino ſuſpendantur, atque eo modo horis viginti quatuor potus conſiſtat.* Inde quotieſcunque ſitit æger, large bibit: Nec aliam uſurpat potionem donec integram conſecutus fuerit ſanitatem. Potus autem hic apparari ſecundo poterit, ſi requirat neceſſitas. Interea caventur ſalita valde, ſecalinuſque panis. Quum Phryſia taurorum & anſerum ſit feraciſſima, ex paratu facilibus ibi concinnantur hujuſmodi medicamenta. Tantam autem vim calorificam ſtercori anſerino ineſſe, ut in quæ inciderit gramina, urat: Et hinc cum liquore convenienti transfuſum incidere, menſes, ſecundinam, & urinas potenter movere conſtat: Nec dubium eſt taurinum ſtercus identidem hac nonnihil facere.

Stercoris anſerini, & taurini vires.

§ 8. Vacuationes priores ſemel atque iterum toto curatione reiterari queunt. Inde diebus aliis offeratur matutina hora cochleariæ conſerva, vel etiam conſerva chamædrytis ſeorſum, vel mixtæ, quibus accedant radices bugloſſæ, vel borraginis conditæ, velut & enulæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Plantæ ad Scorbutum utiles omnes ſunt aëres.

§ 9. Porro notandum omnes ferè plantas acres, quibus inciditur attenuaturque materia morbifica, ad hujus mali profligationem juvare: ne quis ſibi perſuadeat, à tota ſubſtantia, vel forma occulta ſolùm herbas tantoperè prædicatas, nobiſque hîc familiares, ut efficaciſſimas, puta ſiſymbrium, cochleariam, & becabungam, iſtum profligare morbum, cujuſmodi ſunt, præter enumerata paulo antè, draco, Scordium, ſemper vivum minus, herbæ omnes ſpleneticæ, radices aperitivæ. Semina calida, baccæ lauri, juniperi, atque id genus ſubſtantiæ reliquæ.

Externa medicamenta. Ad lienem Ad epar.

§ 10. Hypochondria illinantur, ſiniſtrum hac vel ſimili mixtione.

℞. *Olei de capparibus* ℥ j.
Vnguenti de bryonia
contra ſplenem an. ℥ s.

Ad gingivas.

Miſce Dextrum oleo abſinthite, quibus ſi poſtulet neceſſitas, primarum noſtrarum herbarum ſuccus incoquatur.

§ 11. Gingivæ laxæ & putridæ interim colluantur cum decocto foliorum & corticum oxyacanthæ vulgaris, cochleariæ, ſiſymbrii, cardamines, naſturtii cardamines, naſturtii hyemalis, & roſarum rubearum immaturarum, in aqua ferrata præparato, in cujus colatura expreſſa aluminis pauxillum fuerit diſſolutum. Saporis & abſterſionis ratione, admiſceatur mel crudum, vel roſaceum: ſive ut conſerventur confirmenturque magis gingivæ, imò & fervor reſtinguatur diamoron. Valent huc quoque oleaſtri folia cum ſtillatitio plantaginis ſucco expreſſa: item pruni ſilveſtris cortices.

Collutio quoque alia hoc conficitur modo.

℞. *Aquæ* ℔ j.
Salis
aluminis an. ʒ ij.
bulliant ſimul.

Item ℞. *Malicorii*
ſumach.
balauſtior an. ℥ s.
Paſſularum ℥ j.

Cum aqua fluviatilis ℔ IV. *ad medietatis abſumtionem coquantur, trajectoque per colum liquori admiſce mellis roſacei* ℥ ij. *aluminis* ʒ ii.

§ 12. Confricantur & gingivæ ſanguinolentæ, & flaccidæ, ſale uſto, cui pulvis balauſtiorum fuerit mixtus: vel cineribus ſarmen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mentorum, cum teſtis oſtreorum, aut mytularum uſtis: Interim illa ſanguinis ſanies quoque exugitur, expuiturque. Inde etiam os colluitur decocto radicum biſtortæ, quæ virtute Britannicæ ſimili pollet: hinc & ſuccus exprimitur, ut etiam ex dicto noſtro naſturtio, & cum diamori parte dupla miſcetur, quo gingivæ illinuntur.

Vel ℞. *Succi biſtortæ*
mellis roſac. an. ℥ iij.

Ad ſucci conſumptionem coquantur: inde aluminis uſti ʒ j. *admiſce*, hoc linimento utere. Quemadmodum & hac confectione.

℞. *Biſtortæ* ℥ s.
Salis ℈ j.

Cum diamoro ad conditi conſiſtentiam miſceatur: Sic & alumine & pyrerethro cum melle crudo mixtis, quibus ex ſalivæ, & olibani pulviſculo parum indi poteſt. Cujus ſupra memini, mulierca collutionem parabat ex hyſopo, ambroſiana, betonica, & radicibus enulæ aquæ incoctis, in colaturæ expreſſæ ℔ ij. diſſolvebat aluminis ℥ s. & ſimul cum melle ſinebat effervеſcere, deſpumabatque. Phriſii aliam conficiunt *ex aceti cereviſiari* ℔ ij. *boli armeni* ℥ s. *aluminis* ʒ ij. *mellis* ℥ iij. ſimul bulliunt. Saxones plerique ſabinam adjungunt.

§ 13. Si gingivarum putredinoſus tumor nimis luxuriet, forſicula nonnihil auferatur, & unguento Ægyptiaco, vel alumine uſto cum roſaceo melle mixto conſumatur: aut etiam vitrioli oleo coërceatur. Eſt & hæc aqua in earum putredine eximia, quomodo etiam in malignis ulceribus, ſi ſpongiola eo liquore imbuta confricentur gingivæ.

℞. *Arſenici ſublim.* ℈ ij.
alumini uſti ʒ ij s.

In pulverem contuſa ſimul bulliant in aquæ plantaginis ℔ j. *ad horam in vaſe duplici.*

§ 14. Lituræ in cruribus foventur decocto baccarum juniperi leviter contuſarum, ſiſymbrii cardamines, utriuſque naſturtii hyemalis, cochleariæ: quibus ſi voles, addes flores camomillæ, artemiſiam, meliſſam, abſinthium, roſmarinum, majoranam, thymum, hyſſopum, & ſimiles herbas, quæ aquæ incoquantur. *Ad maculas.*

§ 15. Si & ſpongias ex eo calido expreſſeris, inferioribuſque tibiarum partibus utrique applicueris, maculas ſub cute obſcuras,

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

& adhuc deliteſcentes manifeſtè elicies, ut effloreſcant, & Scorbuti ſigna luceant. Linimento hoc inungentur quoque

℞. *Butyri majalis* ℥ ij s.
baccar. juniperi contuſ. ʒ vj.

Vini puri ℥ ij. *coque in fictili ad vini conſumptionem*, expreſſione vehementi colato, ungantur crura manè & veſperi, vel fiat illinitio, butyroſitate collecta ex lacte, in quo decocta fuerint ſiſymbrium, cardamine, naſturtium heymale, becabunga, abſynthium, & baccæ juniperi contuſæ. Applicantur & panni ea pinguedine imbuti.

§ 16. Habenda etiam ratio caloris, ut inſigniter calefacientes plantæ tum minuantur, becabunga augeatur, & in lacte ebutyrato apparetur decoctio. Coagulum lactis Ebutirati per ſe quoque apponitur, vel lac ebutyratum recenter concretum.

Ad tumores duros. § 17. In tumoribus durioribus admovetur cataplaſma ex lacte, cui conſolida major fuerit incocta, abſynthium, ſive etiam chelidonium majus & minus, radices bryoniæ, medulla panis, farina fabarum, vel hordeacea quoque, vel lupinorum pro affectæ partis conſtitutione, aut calore.

Ad membra rigida. § 18. Nervi, ligamenta, & tendones, ſi hujus materiæ gravis copiam imbiberint, rigidioraque & ad motum inepta fuerint reddita, poſt fotum, vel etiam abſque eo inungantur adipe anſerino, vel anatino, vel taxi pinguedine aut ſimili.

Ad ulcera tibiarum. § 19. Si tibiæ exulcerentur, pro ulceris conditione mutanda, quæ adhiberi debent: Pro abſterſione autem, & mundificatione, paretur linimentum ex cochleariæ, apii, & abſynthii ſucco, ac mellis quantitate debita, coctis ad conſiſtentiam: cui, ſi putredinis magnitudo poſtulaverit, ſive pulveris ariſtolochiæ rotundæ, vel aluminis uſti, vel præcipitati momentum admiſceatur. Conferet quoque emplaſtrum diacalciteos, ſive diapalma, quod nonnihil etiam cum oleo roſaceo diſſolvi poteſt: item ad cicatricem citius inducendam emplaſtrum de minio, vel unguentum de tutia, vel confine, poſtea applicetur.

Appendix.

QUUM inter morbi hujus cauſſas non minima exiſtat aquæ vitium: quæ hinc corpori humano arceſſantur incommoda, ad pleniorem noſtri inſtituti explicationem, hîc ex Hippocrate, ſubjungere

jungere volui, *lib. de Aëre, aquis & locis*, ubi ita ſcribit: *Hyeme vero glaciatas frigidas, ac turbatas præ nive & glacie, ut pituitoſiſſimæ & mucoſiſſimæ exiſtant. Bibentibus autem ſplenes ſunt magni, ac pleni, & ventres duri, tenues & calidi, humeri vero, ac claviculæ & facies attenuatæ. In ſplenem enim carnes colliquantur, quapropter graciles exiſtunt. Edaces autem eſſe tales, ac ſiticuloſos par eſt: ventreſque tum ſupernos, tum infernos calidiſſimos habere, ut etiam medicamentis fortioribus opus habeant; atque hic morbus ipſis & æſtate, & hyeme familiaris eſt. Ad hæc etiam hydropes plurimæ, ac lethaliſſimæ fiunt. Æſtate enim dyſenteriæ multæ, ac alvi profluvia incidunt, & febres quartanæ diuturnæ. Hi autem morbi prolongati tales naturas ad hydropas deducunt, ac occidunt. Et hi quidem morbi æſtate ipſis fiunt. Hyeme vero trinioribus quidem peripneumoniæ, & inſaniæ morbi: Senioribus vero ardentes febres, propter ventris duritiem: Mulieribus autem tumores oboriuntur, & pituita alba, & vix in ventre concipiunt, ac difficulter pariunt, & fœtus magnos ac tumidos, deinde ex alimentis tabeſcentes, ac depravati fiunt. Ex purgatio commoda poſt partum mulieribus non contingit. Pueris vero herniæ accidunt, & viris varices, & ulcera in tibiis. Quare fieri non poteſt, ut tales naturæ ſint longævæ, ſed ante temporis adventum ſeneſcunt. Præterea fæminæ ſe in utero habere putant, & ubi partus tempus adeſt, ventris moles illa ac plenitudo evaneſcit: hoc autem contingit ex aqua, quum utero ex aqua concepta laborant. Atque has quidem aquas ad omnem rem improbas eſſe ſentio.* Intelligit autem de paluſtribus, ſtabilibus, ac lacuſtribus, nam earum & paulo ante meminerat.

§ 2. Adhæc, quod in lacte plantas coquant, expreſſumque liquorem felici ſucceſſu fauſto hauriant ægroti, id ſeri magis ratione quam totius lactis evenire ſentio, dum in colatura butyroſitas, vel lactis coagulum in cribro ſetaceo, vel panno lineo, per quem tranſmittitur liquor, adhereſcit permanetque: & ſi quippiam ſimul transfluit, reliqui ſucci acrimoniam contemperat, ob qualitatem ſuam calidam & pinguem. Serum autem, ſanguinis ſero, id eſt, lotio facultatibus reſpondens, & propterea acre & calidum à tenuiumque partium, abſtergit, aperit, urinas movet, atque ad hujus luis profligationem cum primis utile ex priſcorum etiam teſtimonio, ſiquidem Aëtius Amidenus ex Galeno *lib.* 11.*cap.*94. ſic ſcribit: *Efficaciori ſero utitur aliquis ad corpora & morbos, quæ validioribus, præſidiis indiguerint, præſertim ad diuturna exanthemata, liventeſque varos, ad*

Seri lactis vires & uſus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

omneſque humorum depravationes in cutim tendentes, ut lepram & conſimilia, ad antiqua ferinaque ulcera, ad capitis achores, & hujuſmodi: item ad oculos aſſidue fluentes, ad palpebrarum ſcabiem, ad faciei maculas, imò & ad diuturnas periodos febrium, & ad hos, qui ab adverſa valetudine in hydropem pergunt.

§ 3. Prætulit Meſues ſerum ex nigrarum caprarum lacte elicitum, deinde ex ovillo, ſic inquiens: *Aqua lactis macerationis materia eſt, & per ſe quidem innocuum medicamentum. Præfertur, quæ fit ex lacta nigrarum caprarum, in laudatis paſcuis victitantium, recenterque fœtarum. Excalfacit hæc, atque ſiccat ordine primo completo, & uſq; ad ſecundum. Quinetiam attenuat, abluit, abſtergit, & nitroſa, qua referta eſt, facultate alvum abſq; aliqua mordacitate leniter ſubducit: Bilem tum flavam, tum atram ab exuſtis humoribus genitã dejicit: quo fit ut mirificè conferat maniacis, & melancholicis. Præſtat item ad viſcerum infarctus, & morbis inde provenientibus opitulatur, nimirum aqua intercute laborantibus, felle ſuffuſis, & lienoſis. Datur utiliter febrientibus ex bile, & viſcerum ac vaſorum obſtructionibus. Competit etiamnum vitiis in cute à bile & peruſtis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, vitiliginibus alphis, pſoris, lepriſque admodum convenit.*

§ 4. Ne præterea remoram Lector injiciat plantarum noſtrarum non ita vulgarium ignoratio, paucis meam explicabo ſententiam, potiſſimum quum hic mirè hominum noſtrorum judicia varient.

Cochlearia deſcriptio.

§ 5. Præcipua autem celebriorq; cochlearia eſt, quæ ternas perſpicuè oſtendit formas, pro ætatis diverſitate. Primò enim ortu foliola edit ophiogloſſo vel linguæ ſerpentinæ ſimillima, quæ confertim ab ipſa radice cum pediculis emergunt: deinde poſt adoleſcentiam carnoſiora evadunt, aſaroq; & magnitudine ferè, & figura reſpondent, niſi quod circuitus notetur obtuſioribus angulis, ut plurimum ſeptenis vel novenis, potiſſimum etiam hyberno tempore: foliorum item minor portio plana, frequentior vero conſpiciatur incurva ad cochlearia analogiam, ex qua & etymi ratio tam apud Germanos, quàm Latinos profluxit & Cotyledon meritò dici poſſet. Tandem altero ætatis anno folia illa hederacea, vel aſaro conformia ſtriantur, gracileſcuntque paulatim eò magis, quò altius à radice ad umbellam conſcendunt, angulis interim quoque ſe maniſeſtius prodentibus, idque menſibus Martio, Aprili, & Majo, quibus flores luxutiant albi: in quorũ locum deinceps menſe Junio

ſuccedit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſuccedit ſemen uberrimum, quod maturum in exiguis capſulis apret obſcurè ſubrubrum, exiguum & planum, Radix huic eſt tenuis, albicans, recta, non longa. Guſtu herba deprehenditur calida in ſecundo gradu completo, aut potius tertio, ſiſymbriique cardamines acrimoniam attingit. Apud nos planta eſt domeſtica, apud Hollandos, Phryſios, & confines ditiones maritimas ſylveſtris. Et quia à nullo planta hæc depingitur authore, præterquam eruditiſſimo Dodonæo, qui tamen in ejus delineatione multum deliquit, volui ego primus poſteritati exhibere genuinam effigiem.

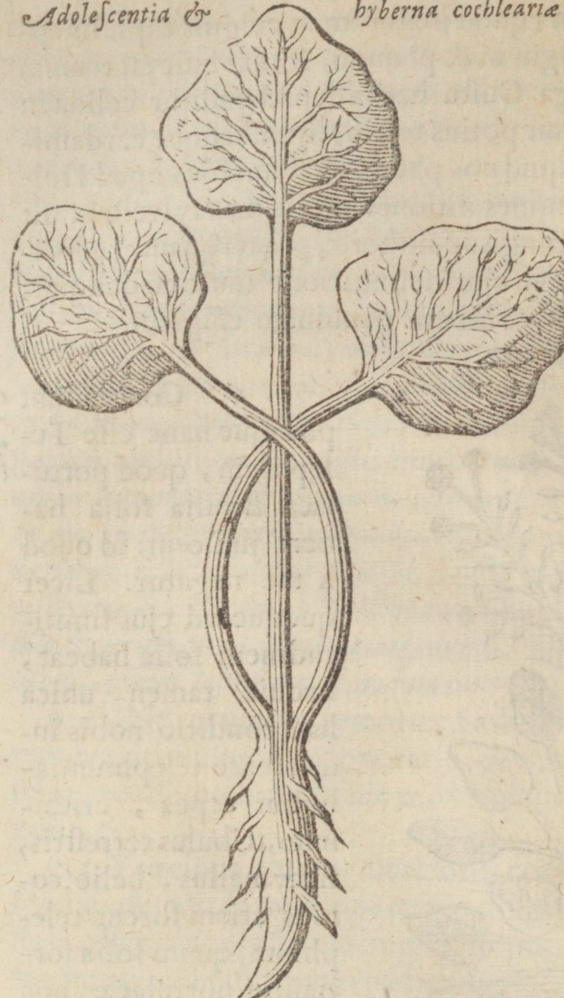
Cochleariæ integræ forma.

§ 6. Contendunt plerique hanc eſſe Telephium, quod portulacæ ſimilia folia habere judicent: id quod à me negatur. Licet quoque ad ejus ſimilitudinem folia habeat, nequit tamen unica hæc conditio nobis inde creare telephium: alioqui cepea, crithinum, tribulus terreſtris, tithymallus, helioſcopius etiam forent telephium, quum folia ſortiantur portulacæ, hoc eſt craſſa, lenta, carnoſa. At plures ſunt notæ repugnantes. Primùm enim, Telephium habet folia cærulea, id eſt obſcurè nigricantia: ut plumbago Plinii, branca urſina, &c. Cochlearia ſaturati eſt viroris. Secundò, illius folia ſunt plana, æqualia: hujus ut plurimùm ad cochlearis formam incurva, cum exiguis angulis. Tertiò, *Cochleariam non eſſe Telephium.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Adoleſcentia & hyberna cochleariæ folia.

cauliculi telephii altius ſurgunt, ſuntque referti foliis plurimis: Cochleariæ pediculi à radice aſſurgunt plurimi, cum foliis ſingulis in unoquoque pediculo. Quarto, nec caulem hæc habet portulacæ ſimilem, hoc eſt pinguem & rotundum: Sed pediculos ſolummodo introrſum anguloſos, extrorſum rotundos. Quinto, illius flos quandoque eſt albus, nonnunquam luteus: Hujus ſemper albus. Sexto, loci ratione diverſitas contingit. Telephium enim in cultis, & maxime inter vites naſcitur: Cochlearia vero in Phryſiæ & Hollandiæ pratis & aggeribus mari finitimis, non vinetis. Septimo, facultatis gradu differentia liquet, quandoquidem illud exiccandi & detergendi virtute præditum eſſe dicit Galenus, quemadmodum & Dioſcorides, quum vitiligines curare ſcribat: Sed non eſſe calidum inſigniter, niſi in primo gradu. At cochlearia eundem occupat gradum, quem ſiſymbrium, cardamine: Acrimoniam enim inſignem præbet guſtui. Telephium itaque & Cochleariam diſcrepare, aſſerendum.

Cochleariam & Britannicam diverſas eſſe plantas.

§ 7. Jam vero, neq; eſſe Cochleariam eandem cum Plinii Britannica plantam, ut nonnullis placet, hinc præter cætera demonſtratur, quod non ſit altera à Dioſcoridis Britannica, quæ ſylveſtris lapathi ſortitur folia; Sed nigriora, piloſiora, & guſtu aſtringentia: Cochlea-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Cochlearia autem rotunda, viridiora, aſaro ſimilia, lævia, minimè hirſuta, ut nec ullo modo aſtringentia. Urinam etenim promovet: proinde etiam anginæ nullatenus conducit, velut illa, ut Plinius vult. Britannica item habet caulem: cochlearia verò multos pediculos cum ſingulis foliis ab una radice, quæ etiam hic ad ſpithami longitudinem tendit: illius, brevis eſt.

Siſymbrium Cardamine ſive naſturtium aquaticum minus, naſturtium aquaticum majus, & naſturtium hortenſe hyemale.

§ 8. Siſymbrium quibuſdam Cardamina dictum, naſturtium eſt aquaticum minus, exiguis primo exortu foliis rotundis, quæ adoleſcendo paulatim gracileſcunt, proloneganturque: ramulis numeroſis, in cacumine tantum comantibus, in quibus floſculi emergunt candicantes circa veris initium. Id non modò in aquoſis & riguis locis provenit. Sed in hortis quoque & circa itinera: ſapore admodum acri. Alterum naſturtium aquaticum, majus dictum, folia habet multo majora, primò rotunda: quum verò adoleverint, erucæ modo diſſecta, ſativo naſturtio ſapore proxima. In locis riguis, & potiſſimùm circa fontium rivos diſcurrentes naſcitur. Italis nuncupatur Siſembro aquatico & Creſcione, Gallis *Creſſon*, Hiſpanis *Berros* & *Agriois*, Germanis *Brunkreſſen* & *Waſſerkreſſen*. Utriuſque icones à Matthiolo exquiſitè proponuntur.

Siſymbrium cardamina. Naſturtium aquaticum minus. *Naſturtium aquaticum majus.* Creſſon. Waſſerkreſſe.

§ 9. Eſt & naſturtium dictum hybernum, majori aquatico primùm ſimile: quo autem hujus folia ætatem conſequuntur maturiorem, eo frequentius profundiuſque laciniantur, maximè caulem verſus, irionis modo, antrorſum verò cum quinque angulis in circumferentia variant. Caulis autem altius rectà excreſcit anguloſus, ſtriatus, racemoſus & flexilis, floribus in cacumine luteis, qui in Majo & Junii initio florent: quibus pereuntibus emergunt ſiliquæ oblongæ, rotundæ & erectæ, exiguum continentes ſemen. In hyeme naſturtii aquatici majoris effigiem refert: in acetariis familiare. Dodonæus ψευδοβούνιον Dioſcoridis eſſe arbitratur, nuncupatque Barbaream, vel herbam S. Barbaræ: Gallis *herbe de ſanct Barbe* dicitur, noſtratibus **Winterkerſſ**. Tres hæ nominatæ naſturtii ſpecies in Scorbuti curatione ſunt utiliſſimæ.

Naſturtium hybernum. *Pſeudobunium. Herba S. Barbara.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

De quartana.

QUÆ rara obſervatuque digniſſima in febre. Quartana animadverterim, hæc ferè exiſtunt. Ex veterum medicorum decretis, & poſteriorum ſcriptis, ſententiam adhuc inter noſtri ordinis viros præſtantes hoc ſæculo perdurare conſtat, qua hanc febrem, ut longiſſimè, in duodecimum extendi annum cenſent: ſecus autem, ipſo artis uſu, obſervatione ſedula, & exemplorum indubitatorum teſtimonio oſtendam. Enimverò quendam agricolam nomine Henricum Haſſen, in peninſula vulgo *Steinſwert* dicta, ſupra Embricam ad Rhenum. Quartana triginta tribus laboraſſe annis, ex eaque interiiſſe intra annos non multos, tam in univerſa illa vicinia notum eſt, ut in dubium minimè vocari debeat: hac occaſione & in cœlibatu permanſit. Febris quandoque dies aliquot, vel paucas hebdomadas intermittebat, ut lecto non affigeretur æger: ea tamen ſemper recurrebat. *Nam quæ in morbis relinquuntur, recidivas facere conſueverunt.*

Avic. lib. III. fen. I. tract. 2. cap. 61. Triginta tribus annis durare poteſt quartana.

Hippoc. lib. II. Aphor. 12.

§ 2. Comitem à Morval itidem Quartana triginta tribus exercuit annis. Porrò ſenex, aurei velleris, Burgundis noti, inſignibus donatus, poſt dies tres expiravit. Mortem verò ex gaudii magnitudine, ob honorem quo affectus fuerat, ſubſequutam ferebatur.

§ 3. Dominus de Role, œconomus (ni fallor) Cæſaris Maximiliani, ejus nominis primi, ea febre annis circiter octodecim laboravit. Ab ea autem integrum fermè reſtitutus annum, interiit. Quod ſibi prædictum fuiſſe ajebat: mortem nimirum conſequuturam, ubi deſiiſſet febris. Cæterùm quem ſeptimo anno Quartana enecarit, Nobilem novi: quemadmodum & Parochum, quinto anno ex ea mortuum. Quid enim vetat longioris durationis ſpatium? Perſeverante ſiquidem & melancholici humoris generatione, & pravi victus uſu, neceſſario ejuſmodi requiritur effectus. Neque verò ex materia ſemel tantum coacervata talem gigni ægritudinis prolongationem ſentio: niſi quotidie nova cauſſæ acceſſione locupletetur: quæ quo major eſt, eo temporis prorogatio diuturnior. Quemadmodum è diverſo, ſi quoque cauſſa minuatur, vincant, tollaturque (quod pro ejus paucitate in corporibus alioqui non tam malè affectis, nonnunquam poſt acceſſiones non frequentes fieri poteſt) quare in paucarum ſeptimanarum ſpatio morbus hic

omnino

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

omnino abigi nequibit? Exemplis id comprobarem facilè, ſi actionum mearum præco dici amarem. Quare nec ullius prærogativæ momentum jactabundis Paracelſiſtis in ejuſmodi curationibus relinquo.

§ 4. Ætius præterea Hippocratem de hebdomadibus citat, aſſerens, *eundem hominem Quartana bis non laborare; neque laboraſſe unquam: neque laboraturum, ſi ſemel evaſerit.* At, Deus bone, quoties ego obſervavi, eundem bis hanc febrem fuiſſe perpeſſum, plurium interceſſione annorum? Documento ſit, præter obſcuri nominis quàm plurimos, eximiæ & virtutis & nobilitatis vir, FRANCISCUS à LOE, Dominus in Wiſſen: qui licet Quartanam in ætate juvenili excoxiſſet, nihilominus circa annum ætatis ſuæ quinquageſimum, ea denuò correptus, ultra ſex laboravit menſes: ſicuti tum ipſe teſtabitur adhuc ſuperſtes, tum ego diligenter notavi, dum curationi intereſſem. Quid autem admirationis in hoc eventu? Non ego quidem inficior, difficiliorem eſſe Quartanæ repetitionem: propterea quòd ejus cauſſa materialis ob ſui ſubſtantiam craſſam, viſcidam, fæculentam ac terreſtrem, longa indigeat & tarda productione. Sed eam interim cur pronuntiem impoſſibilem, nulla adducor ratione. Nam affectis malè viſceribus, facilè regenerari poteſt paulatim tantus materiæ delinquentis cumulus, quantus ad inducendam quartanam deſideratur. Unica enim ægritudinis perpeſſio, atque unica materiæ morbificæ abſumptio, ejuſdem mali reiterationem excludere nequit.

Æt. l. 5. cap. 82.

Quartanam bis hominem corripere.

§ 5. Quod item medicinam facientes, Quartanam occidere, ſi ſexagenariæ vel gravioris ætatis hominem apprehendat, pro raro ferè habeant: non ita perpetuum eſt, qui oppoſitum me docuerit exemplorum frequentia tum in viris tum in fœminis, ex quibus uno hoc reliquum numerum terminemus, quod nobilis apud nos matrona Herteveldia, ætatis longè pluſquam ſexagenariæ, in autumno anni quinquageſimi ſeptimi ſupra ſeſquimilleſimum, in Quartanam fuerit delapſa: quæ & purgato & inuncto ſæpius corpore, convaluit. Sequenti inſuper æſtate, eadem in gravem incidit tertianam, cum quotidiana conjunctam, (dixiſſet quis Hemitritæum) cui denuò meam feliciter præſtiti operam, propinata ex ſyrupo acido & aqua Card. benedicti potione: vacuato corpore cum Rhabarbari infuſo, & electuario de ſucco roſarum: illinitis quoque renibus, de quorum æſtu impendio querebatur, cum oleo roſaceo &

Quartanam ſenes non ſemper enecare.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ceo & aceto: tandem etiam capiti admodo oxyrhodino. In promptu autem ratio eſt: Siquidem interficere nequit Quartana, niſi deficiat virtus ad materiam morbi abolendam ſufficiens: quæ certè non omnino deſiderabitur ex paucorum annorum acceſſione. Etenim deprehendimus quandoque juvenes unà cum Quartana commori, quinquagenarios verò periculo liberari.

§ 6. Quid ita? Niſi quòd hi, licet provectiores, nullum tamen ex ætate ſentiant virium detrimentum: illi, quamvis juniores, facultate vitali, ad copioſæ materiæ concoctionem requiſita, deſtituantur. Senium enim certi anni proprietati ſemper aſſignari nequit.

§ 7. In hoc præterea tractatu minimè oportuit prætermitti hiſtoriam raram, & quidem memorabilem, explicatuque dignam. Virginem vidi, quæ ob molem corporis gyganteam per diverſarum regionum civitates circuibat, ſe velut monſtroſi hominis idolum ſeorſim in conductis ædibus viſendam oſtentans omnibus qui ſtipem numerarent, ex cujus collectione hæc cum matre victum quæritabat. Ad hanc ego quoque ingreſſus, diligenti inquiſitione ſingula percunctor: doceorque, ex matris & grandiſſimæ filiæ reſponſo, eam ex ſtaturæ brevis parente utroque natam, nec ullum in avita progenie fuiſſe viſum qui communem aliorum hominum altitudinem ſuperaret, eamque virginem à ſui ortus initio, ad annum duodecimum parvæ ſtaturæ vulgaris fuiſſe: ſed eorum tempore quartána correptam; qua cum menſibus aliquot luctata fuerat, ea prorſus remittente, cœpit in eam excreſcere molem, cunctis membris æqua dimenſione in magnitudine debita reſpondentibus, ut nihil à juſta proportione appareret alienum. Annum, ni memoria fallar, agebat viceſimumquintum, quum eam inſpicerem, quo nondum menſtruæ fluxionis ſenſerat evacuationem. Illum etenim ſanguinem excrementitium in nutritionem, & tantæ molis conſervationem requirebat natura. Bona interim fruebatur valetudine, forma non venuſta, colore ſubobſcuro, ingenio ſimplici & ſtupido, ac toto corpore torpido. Virtus æquidem animalis ab initio huic corpori à Deo infuſa; in ea quæ vulgaris hominis amplitudini debetur proportione: poſtea in vaſti corporis mole diſperſa, æquali potentia ſui operis robur nequivit oſtendere, quemadmodum in corpore mediocri:

Virgo Gygantea ex Quartana reddita.

Major in exiguo regnat nam corpore virtus;

Veluti

Veluti etiam Homerus ſuum Ajacem, Virgilius Æneam deſcribunt, figura parvos, artificio ingenioſos, quum omnes illis dotes tam corporis quàm animi tribuere ſtatuiſſent.

§ 8. Virtus enim (ut philoſophi loquuntur) coacta ſeu unita, fortior eſt ſe ipſa diſperſa. Quæ verò hujus miraculi fuerit naturalis cauſſa, etſi paulò à ſpeculationis termino remotior, à nobis tamen ea adfertur: quòd Quartanæ febres non præcipitem, ſed prolixam ſui ſortiantur generationem. Argumento eſt tarda reſolutio: quæ enim difficulter abolebuntur, facili privantur ortus progreſſu: inter ortum & interitum eſt relatio. Videmus enim quartanarios, conſumpta affectus ſui minera ſemel, nec citò nec promptè in eundem morbum relabi. Lenta enim & copioſa ejus materia longum coacervationi tempus requirit. Unde etiam illud à priſcis medicis quaſi per manus traditum axioma: *Qui ſemel Quartanam vicerit, hic tota deinde vita ab ea immunis erit*. Eo poſito fundamento, fœminam hanc dico intervallo longo congeſſiſſe quartanam, cujus generatio incrementi ſuſtulit impedimentum. A navitate enim hæc increviſſet continuò: ſed vetabat humor ille melancholicus, quo abſumpto, naturæ inſtitutum primogenias vires extendebat in corpus jam mundatum ac purum, quum ſanguinis alimentum optimum à fæce melancholica ſegregatum tutò attrahere poſſet.

§ 9. Exemplum præbent arbores. Eæ enim tabeſcunt, ſi vitioſo humore ſurculus aliquis corrumpatur: parte verò amputata, vigore denuò expandit ſtirps. Ita etiam corpus noſtrum tabidum abſumpta ἀτροφίας malitia, avarè admodum haurit, imò deglutit alimentum, quo citius perpeſſum damnum reſtauret. Unde à convaleſcentia quartanarios multa devorare, quaſi exſatiari poſſent nunquam, cernimus: ita ut recidivam inducat ſæpenumero ingluvies nimia. Natura autem in hac fœmina externo cibo convenientius habebat nutrimentum, ſanguinem ſcilicet menſtruum, quem alioqui anno circiter duodecimo expurgari oportuit, quo magis apparere incipiebat moles iſta gigantea: at eum jam ſibi ad caſtigandam ἀτροφίαν reſervavit. Et quia corpora diu extenuata non affatim reficere oportet, natura paulatim retinendis menſibus in nutritionis uſum aſſuevit: ideoque ob alimenti copiam, id corpus in tam ſtupendam ſtatuam excrevit. Nam quum ejuſmodi fluxus ordinatus ſemel derivatur, vix poſtea ſuppletur. Etenim quum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quartanarii ferè omnes, ubi convaluêre, magis increſcere comperiantur, niſi ætas aut relicta ſymptomata impediant: tum ſanè hæc fœmina ejuſmodi naturæ motioni magis exponebatur, ex alimenti largioris acceſſione: & quòd auctrix illa virtus conſopita ad tempus, poſtea validius ſuas exereret actiones: ſicut ignis paululum oppreſſus, liberior mox vehementiori inſultu ſe prodit.

§ 10. Et quid mirum, in adoleſcentia, circa legitimum tempus eruptionis menſtruorum? Materia & forma ſufficiente, quid tantæ molis fabricam remorabitur? Videmus enim corpora non ſemper eâdem increſcere & proportione,& tenore. Siquidem pleraque primò proceritatem acquirunt, poſtea verò craſſitiem, & è contrà. Quum autem natura proceritati in primis ſæpenumero incumbat: poſtea nutritionis ſubſidio deſtituta, relinquit corpus improportionatum, debile, & quandoque ridiculum. Tale ſe vidiſſe narrat Julius Cæſar Scalig. Mediolani, in publico noſocomio,poſt victoriam ſub Ludovico Rege ad Laudem Pompejam habitam. Juvenis etenim erat tantæ proceritatis, ut ſtare nequiret: itaque jacebat, duoſque lectos ſimul junctos explebat: nam ad craſſitiem & robur alimentum deſiderabatur, deeratque.

Telæ araneæ noxia aſſumptio in Quartana.

§ 11. Subjungam hic nonnihil de pernicioſo telæ araneæ uſu, in hujus febris curatione:nec video quonam diſtinctionis conſenſu imitari debeamus Guiljelmum Vatignanam, quòd Rhaſis teſtimonio ad Quartanæ profligationem prædicet telam araneæ,ſi cum vino potui exhibeatur hora unica ante conſuetum paroxyſmi inſultum: quoniam ejus uſum nec gravioris noxæ periculo vacare, nec effectus ſuæ commendationi pares edere, experimento deprehendi.

§ 12. Enimvero anno 1559. Muliercula quædam Hambachi in ducatu Juliacenſi, quum ex temeraria alicujus perſuaſione hoc remedium improvidè adverſus Quartanæ violentiam uſurparet, in horrenda venenoſitatis ſymptomata incidit: ad quam accerſitus, præter alia medicamenta electam propinavit theriacam,qua poſtea ſanitatis amiſſæ jacturam recuperavit. Deinde ne vel minimum huic errori patrocinium ſuggerere poteſt Dioſcoridis auctoritas: quia in ejus contextu duo ſubjicienda conſiderationi veniunt. Unum eſt, quod *araneum quidem quartanæ circuitibus mederi tradat,ſed extrinſecus ſaltem lacerto appenſum, non autem per interiora aſſumptum:* alterum, quod ſolita quadam ſcribendi proprietate,nullam

vel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

vel ipſemet tribuat veritatis fidem iis rebus, quas extra ulteriorem cenſuræ ſuæ interpoſitionem affirmat ſub perſonæ tertiæ prolatione: uti apparet evidenter in cap. de Baſilico, Othonna, Lapide Thracio, Smilace aſpera, Trifolio, & id genus reliquis. Telam adhæc araneæ albam in corio ligatam, & collo vel ſuper adjutorium appenſam, quartanarios curare, ſcribit præter alios inſignis Medicus Petrus Bayrus in ſua praxi, diſtinct. 20. cap. 6.

§ 13. Alii ſecus perſuaſi, curationem nimis ſuperſtitioſam contra Quartanæ pertinaciam ex aranea uſurpant, nucis nimirum putaminibus, exempti nuclei loco araneam vivam includunt, eaque colligata ſuſpendunt in collo, ac dies novem relinquunt: inde in ignem conjiciunt cum horum verborum additione: In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Cæterum à primo inchoatæ hujus curationis die oportet Orationem Dominicam, Angelicam ſalutationem certo recitare numero quotidie: ut primò novies, ſecundò octies, tertiò ſepties repetantur, imminuendo uſque ad nonum diem, quo ſemel eæ referuntur. Qui ſe hac incredulitatis ratione liberatum fuiſſe, ac aliis deinceps quaſi per manus tradidiſſe artem aſſereret, hominem levem novi. Credulitatem, ſive incredulitatem ſi lubet appellare id, perinde eſt: multùm ſæpe poſſunt, dum certiſſima perſuaſione ſe mutuò inducunt, ut hanc curationis formam juvare, firmiſſimè confidant, uſurpentque homines conſcientiæ nullius religione ducti, auxilium undiquaque accipientes, ſive à dæmone, ſive à Deo, modo ſubleventur, flocci reliqua faciunt.

Quartanæ ex aranea curatio ſuperſtitioſa.

§ 14. Hoc incredulum genus hominum tranſverſum agi, & in reprobam labi mentem, ac conſequi frequenter opem requiſitam, Deus quandoque permittit: mulcta tamen ſeveriori olim redimendam, reſipiſcant maturè.

§ 15. Obſervamus alios quoque nonnunquam ſucceſſus in diuturno hoc malo, maximè ſi deſiderio ſingulari quid appetatur: quod tamen non ita perpetuum eſt, quin pro morbi vel excreſcentis vel declinantis tempore, ſive pro corporum ratione, aut virium modo id vel juvare plerunque, vel ſæpe etiam opprimere experiamur. Enimvero qui halecibus ſemitoſtis viginti & uno, ſimul ante Quartanæ acceſſionem in univerſali morbi declinatione, voratis liberaretur, intercedente tamen graviſſimi paroxyſmi inſultu, mihi intus & in cute notus eſt. Erat autem hic natura impendiò vorax,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

alioqui ſaburram hanc non tam illæsè concoxiſſet, exoneraſſetque. Quare & alius imbecillior ea oppreſſus, facile interiiſſet.

§ 16. Sunt qui arcano hoc antidoto tenaces Quartanæ vires ſe infringere gloriantur:

℞. *Olei vitrioli rite apparati guttas ſeptem,*
ſyr. è cichorio ℥ j.
aquæ abſinthii ℥ ij. s.
miſce pro hauſtu.

§ 17. Quæ autem linimenta ſpinæ in Quartana ante acceſſionem feliciter applicantur calidè, ejuſmodi ſunt:

℞. *Ol. laurini* ℥ j. s.
ſucci rutæ ℥ j.
vini ſublimati opt. ℥ ij.

miſceantur diligenter in vitro apto, quod cineribus imponetur primùm tepidis: calor verò fotu paulatim lento augebitur, donec coctione linimenti conſiſtentia appareat.

Item, ℞. *Olei olivarum*
vini generoſi ana ℔. j.
rutæ m. j.
vermium fluviatil. ℔. s.

ebuliant, donec craſſeſcat ut oleum.

Item, ℞. *Salviæ rutæ, abſinthii, roriſmar.* an. m. s.
maſtiches olibani an. ʒ j.

In vini malvatici & olei olivarum an. cyatho coquantur, donec liquor conſumatur: hinc valida fiat expreſſio. Uſurpari quoque hic poteſt oleum de ſcorpionibus.

§ 18. Obſervationes has, enarratione non inutili, de quartanario Reverendiſſimo Epiſcopo Colonienſi, D. Antonio ex Comitibus à Schouwenburch, finiam.

§ 19. Hic conſtitutione corporis ſanguinea circiter annos natus quadraginta, ex alia febre in quartanam incidit, in autumno anni milleſimi quingenteſimi quinquageſimi ſeptimi. A qua ubi circiter vernum tempus nonnihil reſpiraſſet, huic neutra adhuc valetudine freto, ſe inſinuat Ambroſius ille Magirus, annuis mendacium libellorum, vel ſi mavis Prognoſticorum plauſtris notus nimis: qui cum quidem graviter laboraturum prædixit, evaſurum tamen, ſi à medicamentorum uſu caveret. Interim venam ille pertundi jubet, balneumque præſcribit. Confiſus hic prognoſtico, o-

Quartanarius Epiſcopus Colonienſis.

pem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

pem medicam tamdiu reſpuit, donec à capite & finitimis partibus primùm circa ſiniſtram ſcapulam decumberet humoris copia: qui neglectus, lento defluxu muſculos ventris ſiniſtros interſecuit: ubi excitata phlegmone, pus genitum copioſum putidiſſimumque, continuas partes decubitu ſedulo vitiavit, tandemque ad lævum peritonæi latus reſedit, cum tumore: qui à chirurgo ſectus, ingentem fœtidiſſimi puris quantitatem reddidit; hoc tamen poſtea non niſi ventre compreſſo fluxit: quare viribus indies magis ac magis flacceſcentibus, poſt ſeptimanas tres, de ventris inferioris inciſione, ex cujus ſinu pus defluere exiſtimabatur, ab iis ſeriò agitatur qui curationi intererant: rogaturque Princeps noſter clementiſſimus, Dux Cliviæ, Juliæ, &c. Ægrotum inviſens, ut eundem inſectionis conſenſum induceret: eo etenim modo promptius liberiuſque ſine expreſſione pus fluxurum ſperabant. Se, quid hac in re proficuum eſset, non ſatis intelligere, reſpondit Princeps: at ſe miſsurum eò ſuum medicum, medicinæ & chirurgiæ peritum: cui ſi inciſio probaretur, ſe quoque calculum addere. Proinde eo ablegatus, vulnere conſpecto, corpus emaciatum, vireſque impendio proſtratas, cum pulſu debili, ac de hora in horam magis inclinante, comperi. Quare nihil ſpei in ſectione ponendum eſse, ſed extrema imminere judicavi. Hora matutina, mortem proximam ſignificavit pulſus interceptus: contra impudentes Fedronis Paracelſiſtæ calumnias, qui pulſus animadverſionem ridet in mendaci famoſoque ſuo libello Germanico. Paulo poſt hic in Domino obdormit: cui ex immenſa ſua bonitate locum in juſtorum reſurrectione largiatur Deus. Ventre circa umbilicum inciſo, tanta putidiſsimi puris copia effluxit, ut ex ventris pleni cavo id exundare jam crederent, qui antea in ea opinione fuerant. At ſectionem proſequuti, inter muſculos tranſverſos & obliquos, uti dictum eſt, cloacam deprehendimus. In ſiniſtro autem latere cor erat flaccidius, ex gravi & continuò exhalante ferienteque vapore putido: atro adhæc ſanguine nigricabant venæ cor cingentes. In veſicæ collo coctum deliteſcebat pus album: quare nec urinam continere potuit aliquandiu, quod ad calculi læſionem referabatur? ſed aliunde id contractum apparuit. In ventriculo quiddam inſtar humoris bilioſi innatabat. Reliqua viſcera, uti & univerſi corporis partes, videbantur illæſa.

Abſceſſus inter ventris muſculos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

De epidemica pluritide, Peripneumonia atque Angina Peſtilenti.

QUANDOQUIDEM in hac Inferiori Germania, ad ripam Rheni, anno 1564. potiſſimum apparuerunt tales tres inſoliti & contagioſi Peſtilentialeſque morbi, videlicet Pleuritis, Peripneumonia, & Angina Peſtilens, quales tunc à Medicis non uſquequaque fuerunt cogniti, ego ſtatui in commune bonum de iis ſcripto tradere, quicquid Experientia didicerim, ut in poſterum, ſi contingat Iuſtiſſimum Deum homines iiſdem affligere, eorum differentiæ innoteſcant, & appropriata remedia iiſdem adhiberi poſſint.

§ 2. Hippocratis noſter ſcribit Lib. III. Aphor. I. Mutationes temporum potiſſimum morbos parere, quod idem Ariſtoteles repetit, imò annis ſuperioribus manifeſtiſſime ejus Veritas patuit, quandoquidem Catharrhorum copia, quæ paſſim graſſabatur, pernicioſos, dolorificos & periculoſos morbos concitabat: Etenim non ſolum quamplurimi abortus, vermes puerorum, varii podagrici dolores, & artuum rigiditates extiterunt, ſed inſuper variolæ & morbilli, quas Germani vocant *Schaffblattern*, veluti prænuncii ſecuturæ Peſtilentiæ rapidæ, quæ integras regiones, & celebres populoſaſque urbis depopulavit & vaſtavit: ſicuti hoc viſum eſt Conſtantinopoli in Thracia, Alexandriæ Ægypti, Lugduni in Galliis, Londini in Anglia, Dantiſci, Auguſtæ Vindelicorum, Viennæ, Coloniæ, ad ſuperiorem Rheni tractum, Baſileam uſque. Quanquam verò eodem anno non ita celeriter peſtis pervenerit in hunc noſtrum inferioris Germaniæ circulum, nihilominus ſupradicti periculoſi affectus in urbe jam commemorata in hac regione, eodem tempore, ſuas venenatas operationes produxerunt, quæ originem ſuam traxerunt è tenuibus & ſubtilibus Catharris, qui attenuati à continua aëris humiditate, cum tanto magis ad decidendum proni reddebantur, tum ex putredine venenatam & peſtilentem naturam acquirebant. Nam hyberno tempore exterius in collo oboriebantur phlegmatici tumores, etiam tubera ferè in dolentes, quos excipiebant tempore verno, & per majorem æſtatis partem remanebant anginæ quamplures, valdè periculoſæ, quoniam

Lib. III. Aphor. I.

Origo horum morborum Peſtiferorum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

niam ratione ſui ſubitanei & venenati contagii,etiam poterant aſſimilari ſummè peſtilentialibus, ob hanc cauſam quod eidem affecti primo die,nonnulli tertio aut quarto moriebantur, paucique ad ſeptimum uſque pertingebant; Ex iis vero, qui octavum tranſibant, aliqui ſanabantur.

§ 3. In principio comitem habebant febrem & vomitum,quæ utplurimum à cauſis oriebantur procatarcticis & notis utpote noviluniis, violento immodicoque corporis exercitio, & labore ad ſolem detecto capite, aut morâ ad Lunæ lumen, ſimilibuſque calefacientibus & inflammantibus cauſis, à quibus catharri in capite & cerebro commovebantur;ſequebantur immediatè tumor & inflammatio linguæ, & loquelæ privatio propter obſtructam aſperam arteriam; imò etiam faux læſa erat, ut potus admitti non poſſet, multo minus, cibus, adeò ut ob ejuſmodi ſymptomata æger paulatim miſerandum in modum ſuffocaretur;quod ſanè deplorandum & horrendum mortis genus eſt. Et exceptâ quadam rubedine,in modum Eryſipelatis nullus in collo tumor apparuit, ſed influxus venenoſi humoris ad interiora fiebat, è cujus vaporibus ad cerebrum elatis aliquod delirium ſequebatur. Sæpius quoque contigit,venenatas & tenues illas defluxiones locum ſuum mutaſſe, & ad fauces decubuiſſe, inferius ad membranulam coſtas ſuccingentem, excipiebatque lethalem anginam Pleuritis, non minus periculoſa quàm prior affectus. Etenim ejuſmodi materiæ rarò ad pulmones fluebant, quod ſi vero hoc contingeret, oriebatur Peripneumonia cum ſimili diſcrimine conjuncta. Sæpius quoque obſervatum eſt, quod ſimul ac ejuſmodi Catharri è pectore deceſſerint, poſtea ad ſpinam dorſi fuerint delati, ibique intolerabiles dolores excitarint, præcipuè in mulieribus (quod diligenter notandum) tempore purgationis menſtruæ, ex iis autem quæ talem ſpinæ dolorem patiebantur, vix una ſanabatur ſed ferè omnes moriebantur. Ejus quidem rei cauſa aſcribenda venit malignæ venenatæ & facilè mobili, ſubtilique humori, qui ſuo impetu & veloci ebullitione ſanguinem inquinat & corrumpit atque venenata qualitate inficit, & quoniam vena cava juxta ſpinæ longitudinem ſita eſt, atque ramos ſuos matrici impertitur.Per quos menſtrua expurgantur,hac ſanè occaſione venenum tanto magis in corpore quatiendo ſpargitur & vires vitales magis proſternuntur.

Vnde oriantur dolores dorſi.

Vena cava.

§ 4. Ob-

§ 4. Obſervatum quoque eſt in hac Peſtilenti Angina, quod, etſi infantes inprimis hoc affectu tententur, minus tamen periclitentur quam adulti, & plures convaluerint ex iis, qui ὀρθοστάδιοι remanſerunt, quàm qui lecto decubuerunt; quod nihilominus vel proinde fieri potuit, aut quia in illis venenum non fuit tam copioſum, aut quia viribus pollebant, cum his ob languorem virium, & quia plus veneni hauſerant, fuerit decubendum.

Curatio Anginæ Peſtilentialis.

§ 5. Quod attinet ad procedendi modum in Curatione Methodica, obſervatione conſtat purgationes & venæ ſectiones plus damni quam utilitatis ægris attuliſſe. Veruntamen juvenibus ſæpè auxilio fuit in principio morbi Cucurbitulas ſine ſcarificatione humeris impoſuiſſe, aut venas ſub lingua pertudiſſe. Non igitur ſequendum eſt in hoc Anginæ genere conſilium Hippocratis l. de locis in homine, quod nempe iis qui Anginâ laborant, vena in brachio ſecanda, & per inferiora purgatio inſtituenda, quo morbi cauſa evacuetur. Sed cum ego hoc animadverti, ſtatim à principio operam dedi partim ut inferiores partes munirem adverſus aërem & tenuem catharrum, partim ut antidotis hujus veneni peſtilentis vim infringerem demeremq; interdum quoque impoſitis exterius localibus noxam & dolorificam materiam extraherem atque diſſiparem. Oportet tamen hic valdè cautum eſſe, alioquin conſultius eſſet planè ab iis abſtinere, quam ejuſmodi reſolventibus & digerentibus tenuem & venenatum humorem magis attenuare, ne facilius ad alias partes deſcendat & periculum creare poſſit.

Lib. de loc. in homine.

§ 6. Non poſſum ſilentio præterire, quo tempore apud nos prædictæ Peſtis paſſim regnabat, & ejus loco ſuccedebant Anginæ, peripneumoniæ & pleuritides peſtilentes, fuiſſe præterita hyeme viſos noctu in aëre valdè mirabiles & horrificos, ignes ſive voluntes continuo ſive in eodem loco perſiſtentes, item ſtellas cadentes, qui etiam per totam æſtatem, quamdiu hic morbus duravit, non neceſſarunt, veruntamen hyemis tempore evanuerunt, quod ſubitò exſtitit tam rigidum quam vix ullum poſt hominum memoriam. Et quamvis infectus & peſtilens aër inaudito hoc frigore fuerit emendatus & ſic depuratus, ut etiam ad miraculum uſque peſtis ceſſaret, nec amplius graſſaretur, ejus tamen loco ubivis locorum valdè miſerabiliter hoc, ut & præcedenti anno exortus eſt morbus, antehac inſolitus, & veteribus ſcriptoribus incognitus: & quoniam is ex ſubtilibus & acribus Catharris ortum habebat qui ad pectus & latera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

latera decidebant atque venenata ſua & contagioſa qualitate plurimos adoriebatur & occidebat, indidi eidem nomen Peſtilentis Peripneumoniæ & Pleuritidis. Sicut autem idem morbus valde differens & multiplex erat, ita etiam varia habuit ſymptomata; Conveniebant tamen in eo, quod morbus hic in principio invadebat cum febre continua, comitata malignis & peſſimis ſymptomatibus, utpote inſigni dolore lateris, reſpiratione parva & difficili atque laborioſa; attamen omnia hæc variabant pro ratione expuitionis & imminutionis doloris. Nam à principio morbi, dolor maximè affligebat continuo unum locum, à quo ſenſim per univerſum pectus deferebatur, præſertim ſi ſemel aut iterum aliquid erat impoſitum cum intentione dolorem ſedandi, tunc enim ſuperfluus humor ferebatur ad pulmones; & quando iiſdem à copioſo materiæ influxu erant repleti, per tuſſim ejiciebantur ſanguinea, verſicoloria, & prout facilius atque copioſius ſæpè ea prodibant, tantò minus de ſalute ſperandum erat, quoniam experientia docuit, eoſdem maximè mortuos eſſe die ſexto, nec ad ſeptimum pertingere poterant. Nonnulli planè ſanguinem non rejiciebant, & ſi nonum diem ſuperabant, reſtituebantur ſed non abſque periculo: quod ſi verò recidivam paterentur, multi moriebantur ante finem tertiæ ſeptimanæ. Obſervare etiam erat in hoc morbo inter alia ſymptomata, plurimos fuiſſe mente captos, alios *dyſentericos* factos, quæ duo ſigna legalia ſunt, uti teſtat Hippocrates, & uſus longus docuit.

Peripneumonia peſtiferas & Pleuritis.

§ 7. Hic contagioſus & periculoſus ipſi morbus iterum apud nos valde increvit & perduravit à menſibus Martio, April. Majo, uſque in Junium anni à Chriſti nativitate 1576. quem præceſſerat hyems valdè pluvioſa, tempeſtas variabilis, nebuloſa, pluvioſa venenoſa & turbulenta.

§ 8. Sicut autem reperire non poſſum ab antiquis, medicis hunc morbum graviſſimum propriè fuiſſe deſcriptum, ita ejus ne exiguam quidem mentionem reperi factam à recentioribus & modernis Medicis. Solus celeberrinus Chirurgus Guido Cauliacenſis cap. 5. doct. 2. tract. 2. ad perpetuam rei memoriam deſcribit ejuſmodi peſtilentem morbum, à quo anno 1348. Magna & inaudita ſtrages fuit cauſata inter homines tam in oriente quàm Occidente, totaque Europa, tempore Imperatoris Martiani, duravitque per quinquennium, partim comitatus febribus continuis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

partim peſtilentibus bubonibus ſub axillis & inguinibus. Hunc immanem morbum carmine Latino deinceps deſcripſit doctiſſimus Medicus Hieronymus Fracaſtorius in ſua Syphilide. Ex prædicti Guidonis libro aliquam hujus morbi notitiam hauſit experientiſſimus Valeſius de Taranta uti videre eſt in appendice ejus Tractatus de Pleuritide. Atenim cum methodica aliqua curatio à nemine quoquam deſcripta eſt, volui breviter & ſummatim eam indicare, ad utilitatem indigentium miſerorum, meam Methodum, quam ego in ejus cura obſervavi, quæ ſanè propter inſignem diverſitatem quâ ab aliis differt meretur benè expendi.

Venæſectio Perniciosa.

§ 9. Primo namque, cum in ordinario Pleuritide conſuetum ſit ante omnia venam incidere, multumque ſanguinis detrahere, quo ſanguis inflammatus veluti radix hujus mali, una cũ aliis præter naturam tumoribus imminui, & affluxus à latere ſummoveri & derivari poſſit, in hoc tamen peſtilenti morbo conrarium fuit obſervatum, videlicet ſanguinis miſſionem valde pernicioſam fuiſſe, apud eos præſertim, qui cum tuſſi ſanguinem excernebant, quod procul dubio hinc factum eſt, quia per venæſectionem venenum valde fuit agitatum, adeóque ſpiritus vitales magis fuerint diſſipati, & ſanguis à veneno magis concuſſus & infectus fuerit. Accedit & hoc, quod per venæſectionem humores verſus interiora pectoris fuerint retracti, unde factum, ut ſanguinis ſputum fuerit impeditum ſeu retentum & ſubſecuta fuerit major inflammatio. Quapropter (meo quidem judicio) Hippocr. L. VI. Sect. 3. partic. ult. Epidem. admodum ingenioſè & prudenter inter impedimenta venæſectiones numeravit Pleuritidem, & ſanguinis ſputum. Et propter hanc differentiam ſeu diverſitatem, ego in genere expertus ſum plus utilitatis & fructus attuliſſe, nullam ſi inſtituiſſem venæſectionem: quod ſi cui vena fuerit ſecta abſque periculo, id factum fuit ſtatim in principio, cum nondum ſanguinis eſſet extravaſatus & in juvenibus ac plethoricis, aut in iis in quibus conſueta aliqua ſanguinis evacuatio erat ſuppreſſa.

Curatio.

§ 10. Inſuper quando morbus invadit cum acribus, tenuibus & venenatis defluxionibus, à quibus dolor inſignis oritur inflammationi conjunctus, ego mox è veſtigio utor arcano à me parato, & Tuæ Celſit: cognito, quæ eodem ſæpè uſa eſt in periculoſis morbis aut gravioribus ſymptomatibus ſeu invaſionibus, & continuo ſecum geſtat, in forma pilularum magnitudinis demidii piſi

cujus

cujus in principio una in aq. Card. bened. cochleari diſſoluta calidè aſſumatur, ſuperſcribendo cochleare aq. ejuſdem calidæ, aut aq. ſcabioſæ, aut, ſi uſus permittat, vini albi ejuſdem quantitatis: Eoq; aſſcripto, ad quietem ſe coopertum componet patiens, & experietur ſubſecutatu doloris imminutionem, ſomnum & fortè etiam ſudorem. Quod ſi poſt ſex ab aſſumpto medicamento horas, dolor inſignis punctorius non remiſerit, aliam ſumet pilulæ æqualem ſimilemque & eodem regimine utetur, exſpectabitque per quinque alias horas. Si adhuc ſymptomata ſuperſint, cum priori induſtria tertiam eadem repetentur. At vero, ſi poſt elapſos aliquot dies, puta quinque vel octo, dolores atque inquietudines abſque ſomno iterum exacerbentur, poterit dictarum pilularum unam veſperi denuo aſſumere, ſicut ego id cum maximo ægrorum utilitate & commodo ſæpius præcepi.

§ 11. Oportet quoque in memoriam revocare, quod Practicorum noſtrorum præcipuus ſcopus in eo conſiſtat pectus aperire, & expectorationem promovere, ad quam rem nihil exiſtimant conducibilius, quam perpetuum lambitionem dulcium ſyruporum, à quibus & pectus deliniatur, & cruda materia maceretur ſeu expectoratio promoveri poſſit: at vero hoc ipſum in præſenti noſtro caſu, nullum auxilium aut utilitatem potuit adferre, quandoquidem ab iiſdem febrilis putrefactio, & venenum peſtilens contingebat augeri, quibus tamen hic magis reſiſtendum eſt, quam dolori lateris. Propterea ſtatim ab initio, ad auferendum acrem deſtillationem, eamque incraſſandam & refrigerandam, oportet uti ſæpius ſyrupo è ſucco papaveris rhæados parato, aut ſucco acaciæ, aut decocto eorundum florum. Sed etiam contra communem regulam acida iiſdem permiſcere oportet, imo, quamprimum fluxus eſt cohibitus, ſolis acidis ſyrupis & decoctis utendum eſt adverſus putredinem & venenum, uti ſunt Syrupus acetoſus, ſyr. ex acido citri cum aq. card. bened. Scabioſæ & ſimil. Quin & Hippocrates l. de locis in homine præcipit in Pleuritide, loco decoctionis, utendo eſſe oxymelite, aut aceto vini cum aqua mixto.

§ 12. Decocta etiam pectoralia ad hunc affectum utilia ſunt, quæ parantur ex diverſis herbis amaris, E. G. carduobenedicto, *Scabioſa*, *Scordio*, *Apiaſtro*, *Trifolio acetoſo Plantaginem* & ſimilibus, quibus non ſolum materia in pulmonibus congeſta, & exſiccata, ad eductionem præparetur, ſed quod præcipuum, veneno *Potus Pectoralis.*

 conjun-

conjunctæ febris peſtilentis reſiſtatur. Cum ejuſmodi Decocta fuerint expreſſa, addere oportet aliquantum Sacchari & aceti, ad gratum ſaporem conciliandum, & hic ebulliant, *poſteaque colentur*.

§ 13. Abſtinendum hic eſt à vehementibus purgantibus, ne vis veneni nimium commoveatur & concutiatur adeóque patientes magis debilitentur: ſed proſunt lenientes Clyſteres, decoctum item Tamarindorum, aut infuſum ex Rhei electi conciſi minutim ʒ j. factum in aq. Card. bened. ſimiliſve aq. deſtillatæ convenientis per noctem, cujus expreſſæ Colaturæ addantur ℥ j. s. ſyrupi roſati Laxativi, aut ℥ j. mannæ recentis. Non obſtante quod anteceſſores noſtri in ſuis ſcriptis, & hodierni medici Itali diſputent *Variè*, an etiam in morbis pectoris Rhabarbarum conveniat. Pilulæ Peſtilentiales communes in nonnullis debito tempore exhiberi poterunt, præſertim ubi calor inſignis non adeſt. Quoniam vero maximum hujus morbi periculum nonnunquam provenit à veneno peſtilenti, præſcripſi inſuper antidotum, quo eidem occurri poterit. Quod.

Antidotum contra venenum Peſtilentem.

℞. *Theriacæ optimæ* ℥ s.
boli Orientalis ſæpius in aq. Card. bened. loti ʒ j.
pulveris Diamargariton frigidi ℈ ij.
ſeminis citri, Scordi ſcabioſæ an. ʒ s.
Unicornu veri ʒ s.

miſceantur invicem cum ſyrupo exacido citri, aut ſyr. de agreſta, ut inde fiat Opiata ſeu molle Electuarium, quod cum præcedenti decocto aut appropriata ſuo tempore aſſumi poterit, Et præſertim inter initia ʒ j. plus minuſve pro ægri conſtitutione, viribus, ætate, aut aliis circumſtantiis. In ſimilibus peſtilentibus morbis parari etiam poterit ſequens confectio.

℞. *Specierum liberantis, Terræ ſigillatæ an.* ʒ s.
boli armeni Orientalis loti & præparati ʒ ij.
Theriacæ optimæ ℥ j. s.
Sacchari roſacei, Sacchari bugloſſæ an. ℥ s.

miſce cum ſyr. Violario, & utere ut præcedenti.

§ 15. Diæta quoad cibum & potum ſic eadem quæ in Peſte atque etiam in peſtilenti Peripneumonia idem regimen obſervandum, quale præſcriptum nunc fuit in peſtilenti Pleuritide.

DE

DE CURATIONE FEBRIS MALIGNÆ,

In qua depulſus intermittentis præſagio diſputatur.

RUTGERUS à Randwick nobilis, ætate plus quàm quinquagenarius, temperamento bilioſus, incidit in febrem ſummæ malignitatis: quam ſtatim ab invaſionis principio comitabatur continuus vomitus materiæ bilioſæ, vehemens linguæ ariditas, ſitis, inquietudo, intolerabilis æſtus ventriculi, cum frequenti eructationum repetitione, quæ per intervalla gulæ communicabat anguſtias, & coarctationem difficillimam, non ſecus quàm ſi integri ovi interpoſitione meatus fuiſſet obſtructus: adeò ut æger ob cauſæ morbificæ ignorationem, vereretur inopinatæ ſuffocationis periculum. Pulſatio arteriarum deprehendebatur valde & inæqualis, & inordinata, uſque ad ſeptimum diem, quo percipi cœpit Intermittens: cui quadam motionis viciſſitudine caprizans ſuccedebat. Sed hic nondum arripui deſperationis anſam, licet haudquaquam me latêret Galeni de hoc ſigno judicium prorſus formidabile.

§ 2. Ad medelam huic affectioni præſtandam accitus, neglecta ſanguinis detractione, quam hoc anno in quibuſcunque malignis & peſtilentibus morbis etiam circa Rheni tractum crudeliter graſſantibus periculoſam compereram: ilicò exhiberi jubebam antidotum cum aqua card. bened. tum in malis contagioſis familiarem, cujus deſcriptio talis eſt: *Antidotum contra peſtem.*

℞. *Theriacæ elect.* ℥ iij.
rad. tormentillæ, baccarum juniperi, ſem. card. bened. an. ʒ j. s.
boli arm. præp. ℥. s.
diamarg. frigid. ℈ ij.
ſem. acetoſæ, citri, raſuræ eboris an. ʒ j.
ſyrupi de acetoſit. citri q. ſ.
Fiat conditum:

unde provocato abundè ſudore meliuſculè habuit.

§ 3. Tertia die, qua primùm acceſſi ad morbum, penitùs ocu-

laris inſpectionis fide conſiderandum : atque tum obſervata maxima humorum putredine, & apparentibus incendii aduſtioniſque gravioris indiciis, ordinavi decoctum ex hordeo, card. benedicto & ſcabioſa confectum, admixto ſaccharo & aceto in formam ſyrupi acidi, quo aſſiduè utebatur: quandoque hauſtum ex ſtillaticia card. benedicti, & oxalidis aqua bibebat. Nutriebatur ptiſana ſubacida, avenato in aqua cum pauxillo aceti præparato, ac tandem juſculo pulli gallinacei ſimplici, in quo vitellus ovi erat diſſolutus: aſſumpſit quoque ſuccum mali Punici.

§ 4. Quinta die contecto diligenter corpore, exhibitaque aqua hordiacea dulcorata, copioſiſſimè profluxit ſudor: qui mirè ægrotantem ſublevabat anxietatis continuæ moleſtiis. Sexta, per ſeceſſum prodibant excrementa penitùs bilioſa, cum fœtore magno, adeò ut natura materiæ peccantis diminutionem paulatim moliri jam videretur: ſed impedita fuit ab inſultu noctis ſubſequentis, qua ſymptomatum omnium concurſus ingruebat tanta & vehementia & celeritate, ut æger condito ultimæ voluntatis teſtamento, migrationis è vita momento intenderet.

§ 5. Septima rediens manè, in acerbo conſanguineorum aſtantiumque luctu, citra ullam dilationem digitis carpo admotis pulſum percipio, intermittentem tertia quaque pulſatione. Qui primo quidem contactu terrorem incutit: at examinatis interea cæterorum accidentium præſagiis, indeque certa convaleſcentiæ ſpe data, quicquid diſcriminis portendebat variata illa cordis & arteriarum motio, id totum retuli ad acerrimam naturæ cum vi morbi concertationem. Neque profectò conjecturam meam eventus rei fefellit: quoniam reliquo diei decurſu expultrix facultas occupabatur planè in exonerando ſtomacho à noxia materiæ aduſtæ multitudine: animadverſione habita primò ad virtutis corroborationem, adoratui mala arancia, aquam roſ. & acetum roſaceum obtuli: deinde ad juvandum naturæ conatum in ciendo vomitu, exhibui aquam tepidam cum oleo communi, & aranciorum ſucco mixtam. Inde ſeroſa quidem recrementa nonnulla remanarunt. Sed quum minera mali nondum attingeretur ſatis ad imbecilliori hoc medicamento, aut ejus tenaciſſima malignitas infringeretur: ſequenti die (qui octavus numerabatur) deliberato animo, & pulſus intermiſſione quamvis perſeverante, miniſtravi potionem purgantem ſequenti modo confectam.

℞. *Rha-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

℞. *Rhabarb. el. pul.*
ſenæ laxativi, an. ʒ j. s.

Infundantur ſeorſum in aquæ endiviæ ℥ iiij. s. horis decem. Poſt fortem expreſſionem colaturæ, admiſce *ſyr. roſ. ſolut.* ℥ j. miſce.

§ 6. Et quia mentio incidit pulveris ſenæ ſolutivi, cujus uſum in hac inferiori Germania ego primus introduxi, ejus deſcriptionem lubenti communicatione obiter ſubjungam: ut quibus viſum fuerit, in ſuis præparent pharmacopoliis.

℞. *Fol. ſenæ purgatæ.*
tartari albi an ℥ j.
ſem. aniſi gariophyllorum
cinnamomi galangæ an. ʒ j.
diagridii ʒ ij.

Comminuantur minutiſsimè in pulverem, ſecundum artis legem: cujus doſis eſt ʒ ij. in ſubſtantia, & ℥ s. in infuſione.

§ 7. Ex ſupraſcripti pharmaci aſſumptione ſexies æger per alvum excrevit flava, bilioſa, aduſta, fœtida, cum ſedatione omnium ſymptomatum: ut etiam teſtaretur ſenſibili perceptione, ſeſe liberari ab ingenti pondere incenſi glomeris, per inteſtinorum longitudinem à ventriculo delabentis. Poſtea roboravi intrinſecus conſervæ roſaceæ exhibitione, foris vero illinitione olei roſacei immaturi. Convaluit probè nobilis hic & optimus vir, poſt univerſalem corporis evacuationem: ſaltem pulſus intermittens perdurabat adhuc in nonum uſque diem, quo commutabatur in parvum, rarum, tardum, qui neceſſario debilitatem ſequebatur ex mutua naturæ & ægritudinis colluctatione natam.

§ 8. Proinde manifeſtiſſimè apparet, hanc prædicendi cautionem a Medicis eſſe obſervandam, ne animo penitus perculſo & commoto de valetudinis recuperatione confeſtim diffidant, ſi quando ejuſmodi pulſus ſenſui occurrat, cum cauſæ quidem morbificæ magnitudinem, & ancipitem oppugnantis naturæ luctam denotet, non tamen mortis propinquitatem, niſi plurium lethalium ſignorum tanquam πεκμηελῶν acceſsione confirmetur artificioſa conjectura. Etenim prius quam ullum ab ore procedat præſagium, duo in conſiderationem veniunt: naturæ robur, & vis morbi. Quia tum demum animal interitus perceptionem ſubit, quando illud ſuccumbit, hæc vero victoria, inſignia oſtentat.

§ 9. Ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 9. Verbi gratia: Statuamus ægritudinis cauſam aut parem eſſe naturæ, aut imparem. Par ſi fuerit, non apparebit converſio vel ad ſalutem, vel mortem: quia mutationis omnis proprietas conſiſtit in unius prædominio. Si igitur impar, tum aut morbus vincet, aut natura. Si natura, evadit æger: ſin minus, morietur. Mortem enim invehit defectus naturæ, ex ſuperantia cauſæ morbificæ. Iam pulſationis omnis continuatio, ſignificat facultatis vitalis robur: defectio autem, ejus imbecillitatem. Itaque ſi binam pulſationem exhibuerit tactus, bini numerabuntur gradus roboris: ſi una intermiſſio, unus gradus morbi. At unus gradus minimè exſuperare poteſt duos, in actionis ordine. Unde pulſus, licet tertia quaque motione intermittens, non arguit imminentis mortis certitudinem: atque multo ſanè minus ille qui decem aut viginti dilatationum & contractionum repetitiones tantum ſequitur. Siquidem, ubi idipſum privatur perniciei ſuæ exequutione, quo tamen major conſpirat efficientis potentia & vicinitas, quînam declarabit operationis efficaciam aliquid puſillum, longeque ab agendo remotum? Talis enim deprehenditur frequenter in febri peſtilenti & ægritudine melancholica, frequentius adhuc in palpitatione cardiaca.

§ 10. Qua decepti Galliæ medici, Marino de Caballis, Reïpub. Venetæ ad Francorum Regem legato interitum prædixere, ſiniſtro de pulſus intermiſſione judicio irretiti: ideoque ſuaſerunt, ut poſt impetratam diſceſſus licentiam, in Italiam confeſtim rediret: atque ibi condito teſtamento, diſpoſitiſque negotiis, tranquillior deinceps ſeſe armaret ad quodcunque mortis momentum. Ille Venetias animo proſtrato reverſus, conſultationem inſtituit, accito medicorum collegio: ex quo erat Victor Trincavella, celeberrimus facultatis noſtræ in Patavino Gymnaſio Profeſſor. Qui quum animadverteret tremorem hunc proficiſci tum ex gravioribus curis, tum ex ſanguine melancholico ad cor affatim confluente: promittens amiſſæ ſanitatis recuperationem, crebram conſuluit inciſionem venæ, quam neceſſariò poſtulabat plethorica corporis conſtitutio. Hinc accedente etiam cordialium remediorum uſu ritè curatus; in hodiernum diem adhuc ſuperſtes eſt clariſſimus vir, omnium rerum gnarus, plurium idiomatum peritus, defunctus interea magnificentiſſimè muniis legationis ad utrunque Imperatorem Turcicum & Romanorum, nec non Patavinæ urbis præfectura.

§ 11. Ea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 11. Ea mihi narravit filius meus Henricus Wierus, philoſophiæ & medicinæ Doctor: qui propter aſsiduos ſtudiorum labores Bononiæ incidebat in ſimilem palpitationis Cardiacæ affectum, cum pulſu inordinatè caprizante, & ſæpius intermittente: ſed venæ ſectione, virtus lege ritè obſervata, aſſumptis quoque iis quæ ex artis noſtræ præceptis conducibilia judicabat, integram ſanitatem ex ſingulari Dei gratia eſt conſecutus.

DE HYDROPIS *curatione.*

QUONIAM hydropica affectio vix alibi frequentiori, magiſque populari impetu tyrannidem ſuam exercet, quam in hiſce Germaniæ inferioris partibus: volui hoc loco Obſervationum quarundam mearum, profectò non inutilium, formas in hujus morbi curatione adjungere: quas eo procliviori mentis ſtudio cuicunque bene volenti gratis expono, ne pro meo qualicunque modulo poſteritati defuiſſe videar. Eundem animi candorem ab aliis deſidero. Cuilibet interim ſuum non illibenter permitto judicium.

§ 2. Quum verò pro diverſa hydropis ſpecie poſtuletur diverſa etiam medicatio, primum dicemus de Aſcite: in qua, propter materiæ ventriculo & hepati propinquæ tenuitatem, promptitudinem & copiam, non requiro longam multamve concoctionem, ſed ſtatim ad aquei humoris evacuationem feſtino. Et præter alia, hic mihi in uſu eſt Gratiola herba: quam licet valde amaram, & propterea minus delicatam, in ſubſtantia exhibere queunt alii ad ʒ ij. cum pulveris cinamomi & ſem. aniſi momento, ſaccharo, & vini hauſtu: ego tamen in vino decoquo manipulum ejus parvum, ſeu ℥ s. cum uvis paſſis, acinis exemptis: & à forti expreſſione admixta canella, aniſo & ſaccharo, hora matutina propino. Vel hac ratione apparari poteſt: *Gratiolæ uſus in hydrope.*

℞. *Gratiolæ* ℥ s.
ſoldanellæ ʒ j.
ſem. aniſi ʒ ij.
paſſul. enucleat. ℥ s.

bulliant cum vino, ad remanentiam ℥ v. Liquor expreſſus exhibeatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 3. Potens iſtud eſt pharmacum, quo ſetoſarum & aquearum ſuperfluitatum libræ non pauciores octo quandoque expurgantur.

Succus iridis.

§ 4. Proximum potentia ac bonitate καθαρτικον ſuccedit, ſuccus radicum iridis ex loco ſicciore collectarum, mundatarum, contritarumque reſidendo depuratus: qui cum ovi gallinacei vitello diligenter commixtus, albumine prius effuſo, ex teſta tepidè ſorbeatur. Vel paretur ſequens hauſtus:

℞. *Succi iridis per reſidentiam parum defecati* ʒ iij. *vel* ℥ s.
Syr. roſati ſolutivi ℥ j.
Cinamoni electi ℈. j. miſce.

§ 5. Electuarium item præſtans in pellenda aquæ ſaburra, cujus & Matthiolus meminit.

Succus cucumeris erratici in ſpiſſatus.

In diebus canicularibus ſuccus ex cucumere aſinino expreſſus, ſoli in vaſe exponatur, donec ſicceſcat, humore ſupernatante ſubinde effuſo. Accipe ſucci hujus ſiccati, *bdellii* an. ʒ j. *maſtiches* ʒ s. *ſalis gemmæ* ℈ ij. incorporentur. Hinc fabæ inſtar pilula pro doſi conficiatur, deglutiaturque.

Dantur item pilul. aggregat. ℈ ij. cum elaterii gra. ij. hinc cum hydromellitis guttis pauculis fiant pilulæ vii, ſuper pulvere ſem. aniſi.

Sambuci & ebuli virtus.

§ 6. Succus item è radicis ſambuci vel ebuli cortice expreſſus, hic confert. Conficiuntur in eundem quoque uſum ex hoc ſucco paſtilli. Decoquitur item utriuſque radix in vino. Semen adhæc, per diutinas aquæ lotiones à baccarum ſucco nigro expurgatum, ſiccatum, & in pulverem redactum, ad drachmæ unius pondus plebejis propinatur cum vino, cui cinamomi ℈ j. & ſacchari quantum voles admiſce.

§ 7. Cortex etiam utriuſque interior flaveſcens delibratur, vulgoque hic uſurpant. Redigitur & ebuli cortex in pulverem, ejuſque drachma una cum aquæ linariæ ℥ iiij. Propinatur: unde vel per urinam, vel etiam ſedem, aqua cutim ſubiens, potenter expellitur.

Frangula.

§ 8. Frangulæ, à clariſſimo Matthiolo deſcriptæ, utilitas hic non vulgaris: cujus cortex interior decoquitur cum eupatorio, abſynthio Rom. cuſcuta, veronica, radic. cichorii, ſem. apii & fœniculi, adjecto poſtea cinamomo.

§ 9. Efficax hic item vitis ſylveſtris radix.

Stibium.

§ 10. Quem ſtibium artificioſè præparatum delectat, hic ejus tranſlucidi, ad modum lapidum granati vel hyacinthi, grana tria aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

aut quatuor infundat noctem unam in vini uncia, aut paulò amplius: deinde per linteum colato vino, admiſce pulveris canellæ electæ pauxillum, atque bibatur.

§ 11. Sunt qui olei vitrioli guttam, in vini cyatho hydropicis propinant, idque magni arcani loco habent. *Vitrioli oleum.*

§ 12. Innoxium magis erit, ſi vigilanti præparatione oleum dulce redditum fuerit.

§ 13, Porrò hoc obſervandum, ſingulis ſeptimanis ut minimum ſemel tentandam eſſe evacuationis repetitionem, ne venter mox denuò ſaburræ aqueæ affluxu exundet.

§ 14. Quando autem paulatim ventrem & hepar exonerari deſideramus, aut propter humoris delinquentis abundantiam, aut labefactatam viſcerum virtutem, aut plurium ſymptomatum concurſum: præſcribere tunc conſuevi apozema magiſtrale, in ejuſmodi propè formam. *Apozema magiſtrale.*

℞. *Rad. valerianæ, pimpinellæ,*
helenii vel enulæ campanæ, ebuli an. ℥ s.
vitis ſylveſtris ʒ ij.
medullæ ſem. carthami ʒ v.
ſem. aniſi ℥ s.
fœniculi ʒ iij.
gratiolæ, eupatorii veri an. m. j.
veronicæ, ſcabioſæ, betonicæ
card. bened. an. m. s.
fl. geniſtæ, ſambuci an. p. ij.
paſſul. enucleat. vel Corinthiac. inciſ. ℥ j. s.
ſem. Alexandr. expurg. ʒ vj.
ſoldonellæ ℥ j.
agarici in paſtillos redacti ʒ v.

Decoquantur in ℔ v. vini albi maturi, ex artis præſcripto, ſi febris vel cauſa calida abſit: alioqui in aqua, donec abſumatur medietas, in vaſe diligenter tecto, vel potius duplici: à forti expreſſione, in decocto bulliat denuò ſaccharum, ſufficiens ad potus conſervationem, vel mel Hiſpanicum aut Livonicum deſpumatum, ſuſpenſa in linteo rharbarb. electi ℥ s. inde admiſceantur pulveris cinamomi electi ʒ iij. Hinc quotidie, vel alternis diebus, vel cum longiori interſtitio, pro operationis modo, hauriantur tres vel quatuor unciæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 15. In eandem rem aliquot taleolæ radicis iridis macerantur in vino albo nocte: poſtridie verò hujus vini hauſtus bibitur hora matutina calidè, identidem reliquis diebus, non ſine magno ægroti commodo.

§ 16. Recentes item hujus radices ſaccharo aut melle conditæ, ad unciam quoque exhibentur. Huc quoque facit tale ex ea conditum, ſi quotidie, vel alternis diebus inde matutina hora voretur ſemi uncia.

Conditum ex iride.

℞. *Succi rad. irios* ℥ s.
canellæ, galangæ an. ʒ ij.
gariophyl. macis an. ʒ j.
zedoariæ ℈ ij.
ſoldanellæ elect. ℥ s.

In pulverem trita, miſce cum melle deſpumato, ad electuarii formam.

Succus baccis ſambuci & ebuli inſpiſſatus.

§ 17. E baccis quoque ſambuci & ebuli, à ſemine expurgatis, & per colum trajectis, ſuccus cum pauco melle deſpumato vel ſaccharo coctione ſpiſſeſcit, hic utilis. Stillatitia item utriuſque radicum aqua artificioſè extracta, ad ℥ vj. hauſta, commendatur. Prima adhæc arborum harum germina, vel folia adhuc tenella leviter bullita, in acetariis hic cum ſucceſſu aſſumuntur: quæ in eundem uſum etiam olerum more coquuntur. Proſunt & vina ex chamelæa & thymelæa facta.

Brioniæ uſus.

§ 18. In hunc finem præterea infunduntur quandoq; à plebeiis in vino, taleolæ radicis brioniæ, ex quo hauſtum manè aſſumunt: cui ſi cinamomi & macis parum miſceatur, minus noxium erit.

§ 19. Apparantur item pro imbecillioribus olea, linimenta, emplaſtra & cataplaſmata, quæ admota ventrem ab aquæ ſaburra exonerant: quorum ſubſtantia eſt colocynthis interior, chamelæa mezereon nuncupata, thymelæa, eſula, & reliquæ tithymali ſpecies, ricinus, peplus, gratiola, veratrũ nigrũ, ſuccus cucumeris erratici, radicum iridis, brioniæ, vitis ſylveſtris, ſambuci, ebuli, ſcammonium, euphorbium, & aloë: quæ cum melle, vel felle taurino, aut oleo liliorum, aut laurino, ſive rutaceo vel irino, aut alio liquore convenienti, ad quancunque voles conſiſtentiam vel formam coquantur. Prodeſt hic quoque oleum de mezereo Meſues, & unguentum exarthanita recens. Sed pro materiæ applicatæ vehementia, ea vel diutius, vel brevius in ventre erit reliquenda, regione hepatis ſemper libera.

§ 20. In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 20. In Anaſarca uſurpamus ferè eadem purgantia medicamenta: ſed in Tympanite talia exhibemus, quæ una cum moderatiori humoris aquei evacuatione flatus diſſipant. Cujuſmodi inter reliqua eſt, Electuarum Indum majus: cujus ℥ vj. cum pulveris ſoldanellæ ʒ s. & vino, vel aqua rutacea, aut ex camomillæ floribus, vel alio liquore idoneo exhibentur non inutiliter. Si vero deprehendantur inteſtina affici lumbricorum roſione, quod aliquando uſu venit, maximè in Anaſarca, ſemen abſinthii Santonici non temerè additur. Poſtridie cujuſlibet evacuationis aſſumi jubeo theriacæ veteris, vel mithridati ʒ j. aut ℥ j. s.

§ 21. Uretica inſuper hic unicè prodeſſe conſtat. Verùm de iis quæ communiter nota ſunt, ut ferè toto hoc Opere, nihil dicam: raris ſolummodo obſervationibus contentus. Efficax hic cum primis eſt oleum è juniperi baccis purè extractum, & cum vino ſumptum: item lixivium è juniperi cineribus & vino apparatum: conficitur & ex ſarmentorum ac geniſtæ cineribus, atque cum ſaccharo & canella frequenter per manicam transfunditur. Datur à pleriſque etiam petroleum cum vino: quod urinam, ſudorem & vomitum movet. Memini adhæc, ubi Romæ marito Aſcite diutius excruciato, pulverem bufonis uſti, ut veneno tolleretur, ſumptuum pertæſa uxor exhibuerit: unde copioſum hic lotium reddidit. Hinc ipſa denuò eundem propinat pulverem, ut citius ærumnoſam ſumptuoſamque vitam cum ſubita commutaret morte: qui ab uberiore aqua confertim per veſicam exoneratus, præter conjugis expectationem convaluit. Sunt item, qui propinant decoctionis radicum diureticarum ℥ iv. Cui admixtæ fuerunt ſem. lini ʒ iij. correctoriæ ſcilicet, & cantharides duæ ſimul decoctæ, ſed prius ſimul colantur.

Oleum juniperinum Lixivium.

Bufonis pulvis.

Canthari-des.

§ 22. Medicamenta quibus viſcera roboro, mihi, præter electuaria nota, in uſu ſunt in Aſcite & Anaſarca: Conſerva radicum helenii, ac radices eædem conditæ: conſer. abſynthii Rom. zinziber Indicum conditum, radices pimpinellæ conditæ. Aut ejuſmodi præſcribo mixtionem, ut plures ſimul intentiones compleantur:

Roborantia.

℞. *Conſer. radicum enulæ* ℥ j. s.
abſinthii Rom. ℥ j.
ſpecierum diacinamomi ʒ. j. s.
dialaccæ ʒ j.
olei juniperini ℈ ij.
cum ſyr. de eupatorio quant. ſuff. fiat conditum.

§ 23. Aliquoties vini ſublimati uſum permitto, maximè in Hypoſarca: cui canella inciſa, galanga, calamus odoratus, zinziber vel ſimile quiddam, imò & panis mica cum ſaccharo mixta, ſimul deglutiuntur.

§ 24. Si ex ſplenis conſenſu hydrops oboriatur, proderit ſequens medicamentum:

℞. *Conſ. rad. enulæ* ℥ j.
chamedrytis ʒ vj.
ſpecierum diacapparon ʒ ij.
dianiſi ʒ j. s.
dialaccæ ℈ ij.
ſyr. de v. *radicibus* q. s. miſce.

§ 25. Ipſa lienis regio unguento è bryonia contra ſplenem, cui oleum rutaceum, & è capparibus admixtum fuerit, linitur. Et ſi tenſa fuerit hæc pars, applicatur emplaſtrum diachylon cum gummis, commixta medietate emplaſtri è meliloto, affuſis pauculis olei ſpicæ guttis.

§ 26. In tympanite mihi commendatur electuarium è baccis lauri, quod flatus plurimum diſſipet. Vel fiat ejuſmodi compoſitio:

℞. *Elect. è baccis lauri* ℥ j.
conſ. rad. enulæ ℥ s.
ſpecierum dianiſi ʒ ij.
diagalangæ, diacumini an. ʒ j.
olei juniperi ʒ s.
ſyr. de eupatorio q. ſuff. Miſceantur.

Oleum aniſi. § 27. Vel olei ex ſem. aniſi aliquot guttæ, hauriantur cum vini momento. Vel electuarium apparetur tale:

℞. *Specierum dianiſi, diacumini* an. ʒ. j. s.
diagalangæ ʒ j.
ſacchari puri ℥ iv.

quod diſſolvatur cum aqua rutæ. Et poſt juſtam coctionem affunde olei aniſi guttas ſex, & miſce diligenter: deinde fundatur in marmore, fiat electuarium in rotulis. Proficit item ex fœniculi ſemine oleum: item macis oleum. Commendatur & nucum oleum recens, cum generoſo vino vel ſumptum, vel injectum.

Ventriculo applicanda. § 28. Inunctiones mutantur pro viſceris affecti conſtitutione. Ventriculus enim ſtudioſè illinitur oleo abſinthite & maſtichino, quibus pro ditioribus admiſceto tertiam aut quartam partem olei macis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

macis. Deinde huic feliciter applicantur ſacculi, ex abſinthio, menta, ſalvia, ruta, corticibus arantiorum malorum, ſem. fœniculi, & cumini, concinnati: qui prius valde incaleſcunt, ſi lapidi ignito ollæ impoſitio tria aut quatuor vini cochlearia infundantur: & mox olla hac ſacculo tecta, ne ulla ex parte vapor expiret, tantum caloris hic concipit, ut ventriculo aut univerſo etiam ventri impoſitus, ſuaviſſimum præbeat fotum.

§ 29. Suſpenduntur & ſcuta quæ vocant: Stomachalia, ſed vehementia ea eſſe oportet.

§ 30. Hepatis locus oleo abſinthite, & nardino, cum olei macis pauxillo, inungitur.

§ 31. In Tympanite vero totum ventrem primum quam diutiſſime, donec rubor excitetur, linteis calidis, vel manibus carnoſis, calentibuſque fricuiſſe, ut poris apertis flatus tenuati exhalent, confert. Utiles autem ſunt ejuſmodi frictiones in quacunque hydrope, quod aperiant, extenuent, diſcutiant, & exiccent: deinde vel vino ſublimato, vel oleo laurino & rutaceo cum calidiſſime, & perquandiu inungi oportet: poſtremo, ſacculi queunt applicari ratione paulo ante dicta, ex ruta, abſinthio, ſem. cumini, aniſi, fœniculi, dauci, floribus camomil. melilotæ, ſambuci, anethi, roriſmarini, ſtechados, conſuti: vel ſpongiæ amplæ. Aut pannus laneus craſſus, prius in vinum aut lixivium immerſus & expreſſus, cui præcedentes herbæ, ſemina & flores fuerint incocta. Hoc autem ante inunctionem faciendum. Poſtremo adhibeantur emplaſtra, velut è baccis lauri. Affigitur etiam aliquoties umbilico, ſine inciſione, cucurbitula magna, cum larga flamma.

§ 32. Cæterum, duo etiamnum reliqua ſunt præcipua totius curationis capita, quæ ſi ritè obſerventur, mirè conducunt. Primum eſt, in toleranda ſiti conſtantia, quam ſtricta adeò lege impero, ut ægris non ultra libram unam cum dimidia vini in quemlibet diem permittam. Minori moleſtia hic obedire queunt, ſi ex anguſti oris vitro bibant. Humectata etenim ſæpius vini ſtillantis momento lingua, promptius fallitur ſitis, nec ejus copia gravatur ventriculus. Manduntur in hunc uſum & paſſulæ, diutiuſque in ore detinentur. Sic & glycyrrhiza exiſtitit ἄδιψη, maximè recenter effoſſa: uti paſtilli quoque ex ejus ſucco concreti, ſi ore retineantur, quouſque liqueſcant. Lapillis item ex vino aſſumptis, eandem ob rem lingua quandoque colludit. Vinum autem ſit album, *Sitis toleranda.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

album, maturum & potens. Confert plurimum quoque helenites, abſinthites, & aromaticum.

Sudor movendus.

§ 33. Alterum, & ferè maximum, erit ſudor: quem quomodocunque, quantum fieri poterit, extorquere oportet. Theriaca poſtridie purgationis cum vino calido propinata, ut dixi, huc facit. Quibuſdam etiam hîc mirè commendatur ſuccus è rapo rotundo, in pila contuſo & expreſſo, conditus ſaccharo & cinamomo, ut aliud guſtanti quàm rapum referat: hic manè ægro bene cooperto propinatur. Radix item hirundinariæ pondere ſemi libræ, per noctem in vino macerata, & deinde uſque ad tertias decocta, mane jejuno ſtomacho pota calida, aquam intercutem ſudore copioſo mirificè expellit. Eodem modo vinum cum veronica apparatum, valet. De chymici cujuſdam pulveris ſudorifici potentia, alias fortaſſis dicam.

§ 34. Extrinſecus inſuper ſudoris profluvium, multipliciter molior: idque pro ægrotorum diverſa conditione. Tenuioris ſiquidem fortunæ hominibus conſulo, ut menſe incubans corpus univerſum in clibanum, recenti pane extracto etiamnum tepentem, immittatur, ſic ut caput extra præfurnium pulvinari innixum, liberè reſpiret, ne calidiori aëre ſuffocationis periculum ſubſequatur. Ut is quoque citius promoveatur, & tibiarum inflatio ſimul diſcutiatur, arenam in lebete vel cacabo calefactam, ſive etiam cineres quercinos eodem modo calentes, in ſacculum infundo, cui colligato imponuntur crura tumida veſperi, atque ſimiliter manè. Silices item calentes, involutoſque linteis in lixivio quercino vel vino madefactis, utriuſque axillæ ſinui & pedum plantis applicari, brachiis in thoracem remiſſis, tibiiſque ſibi mutuò incumbentibus, jubeo: atque ea ratione è corpore diligenter tecto promptius ſeroſa recrementa eliciuntur, vel potius extorquentur.

§ 35. Alius horum exprimendorum modus mirè utilis, & certior exiſtit, ſi cupa idonea prius igne vaſi impoſito incaleſcat, tecta lodice aut panno denſo, vel operculo ob tumidum corpus commodo. In hac, ſuper ſedecula inſideat æger, thorace & collo ita munito, ne quid vaporis exhalet: deinde ſequens decoctum in cacabo vel vaſculo aptiore fervidum intra tibias collocetur, in quod ſubindè igniti ſilices immittentur, ut novus copioſiorque denuò excitetur halitus, qui ſemper in ventre tumido quàm fieri poteſt calidiſſimè excipiatur: ne tamen primi ſemper fervoris violentia urat,

urat, cavendum ſedulò. Quo autem conſtantius diutiuſque hoc ſudoris effluvium toleraverit ægrotus, eo ſuæ valetudini conſulet rectius. Poſtea hic linteo calido coopertus, in contiguum lectum calentem deponetur, ne præpediatur ſudoris fluxus. Interim quod roboret, vel vires reficiat, ſive ſit ſit conſerva, *ſeu zinziber Indicum conditum, vel confectio in rotulis, aut aqua cinamomi, vel aromaticum vinum,* exhibeatur. Decocti jam dicti materia eſto: *radices & folia ſambuci atque ebuli, raphanus abſinthium, pulegium, ruta, abrotanum, marrubium, hædera, roriſmarinus, majorana, origanum, ſalvia, calamentum, lauri folia, thymus, hyſſopus, centaurium minus, naſturtii ſpecies, baccæ juniperi, anethum, chamæmelum: quæ admixtis ſulphure potiſſimum & ſale, in lixivio & vino, aut in lixivio ſolo bulliant.* Vel ſuffitus hic ita excitetur, ſolo acri lixivio ex ſarmentorum cineribus vel quercinis parato.

§ 36. In Hypoſarca verò, cum multa utilitate etiam in ignitos lapides maximè pyrites infundi acetum obſervavi, cujus vapor fervidus eodem modo in cupa excipitur.

§ 37. Ubi balneorum natura calidorum fuerit copia, licet quædam utilia ſunt, velut ſalſum, nitroſum atque etiam aluminoſum: ſulphureum tamen præferendum.

§ 38. Juvabit item ſudoris expulſionem, ſi dictarum herbarum & radicum pars in iiſdem liquoribus ferveat, additis *ariſtolochia rotunda, baccis lauri, juniperi, radices iridis*: atque immerſis in decocto ampliſſimis ſpongiis, vel pluribus ſimul conſutis, & expreſſis, aut panno denſo duplicato ſimiliter imbuto extortoque, aliquoties calidiſſimè & diutiſſimè foveatur fatigeturque totus venter, dempta hepatis regione.

§ 39. Inde adhiberi queunt partim liquores & olea antè dicta partim etiam alia, item unguenta, emplaſtra & cataplaſmata: cujuſmodi ſunt, *oleum juniperinum, irinum*, è lateribus: unguenta, *Martiatum, Agrippæ, Aragonis*: emplaſtrum ſemel dictum de *baccis lauri*: cataplaſmata ex *farina fabacea, lupinorum, ſtercoribus caprinis, columbinis, vaccinis recentibus & calidis, caricis, baccis lauri, ariſtolochia rotunda, ſtaphide agria, pyrethro, cardamomo, radice iridis & ſulphure adornata.* Vel ſi poſt inunctionem gratiores fuerint ſacculi ex lino raro, tenui, trito, & materia bis ſeorſum enarrata compoſiti: deinde ſcripti proximè decocti, vel lixivii, aut vini halitu (ut dixi) irrigati, calefactique, non debent non eſſe admodum utiles.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 40. Tumores inſuper tibiarum diſcutit, pulmentum ex medulla panis, cum muria aut lixivio coctum: admixto poſtea oleo irino, ſive alio ſimili.

Aquæ extractio per umbilicum.

§ 41. Porrò quia extremi morbi extrema plerunque remedia poſtulant: quæ hic quoque in actionibus chirurgicis obſervaſſe me memini, colophonis vice ſubjungam. Præter communem verò aquæ extractionem in Aſcite, paracenteſi vel pertuſione ad muſculum obliquum aſcendentem, eam feliciter, quanquam rariſſimè, educi per umbilicum vidi: natura hinc detrahendum commonſtrante, ob ſingularem & notabilem umbilici tumorem. Curæ autem cumprimis ſit, ut exiguo admodum foramine is aperiatur, ne profluvium confertim ſubſequatur copioſum nimis: quotidie enim circiter libras duas effluxiſſe ſatis eſt. Quare illud tenaci emplaſtro mox occludendum erit, ne ex præcipiti & nimia humoris ſimul & ſpiritus effuſione, effluat quoque vita. Ubi etiam remoratur, ſubſiſtit, impediturque intus liquor ſeroſus, ſiphone leviter altiuſque immiſſo facile fluet. Cæterùm toto hujus curationis tempore, quanto poteris ſtudio, viſcerum robori conſulendum medicamentis, victu delecto, & condituris analepticis. Ea enim niſi reſtaurentur, quacunque ſymptomatum ablatione operam ludes: rarus ſiquidem ejuſmodi curationum eſt ſucceſſus felix, etiamſi nulla in re deliqueris, quòd eæ nec admittantur nec tententur, niſi quando extremè deſperatum eſt. Suum hic meretur locum elegans Hippocratis ſententia: inquit, *æger ex iis quæ aquam purgant, non levior fiat, inurendæ ſunt cruſtæ quam tenuiſſimæ, & quam maximè in ſuperficie, quo aquam continere poſſis circumcirca umbilicum, & una in umbilico, & emittere ſingulis diebus. Quum enim morbus ſit periculoſiſſimus, in his periclitari oportet. Si enim ſucceſſerit, ſanum facies: ſin minus, quod etiam aliàs futurum erat, idipſum perpetitur.*

De locis in homine.

Aquæ eductio è pede, & ſupra talum.

§ 42. Fœlicem præterea curationem in aquæ cutem ſubeuntis eductione non ſemel vidi, maximè in hypoſarca, ubi ſuper utroque pede tumido inſtar inciſæ venæ, vel paulo altius, fiſſuræ ſcalpello vel lanceola infligerentur. Enimvero die noctuque ex iis vulnuſculus ingens aquæ copia citra virium læſionem indeſinenter extillat, quod parum ſimul ſpiritus pereat. Verum ex continuo ſalſi humoris ad exigua vulnuſcula decubitu, quandoque ſuboritur eriſipelas: quo tamen victo, rurſus nonnunquam eodem modo idem pedum tumor finditur. *Proinde non immerito omnibus prædictis efficacius auxilium in Anaſacra, vel Hypoſarca, ſive Sarcite aut Leucophlegmata*

phlegmata chirurgiam præſtare, *aſſerit Aſclepiades*. Fiſſuras autem circa internum talum infligi vult in loco, quatuor digitorum ſpatio ſupra talum eminente, ea profunditate, qua in venæ ſectione quis utitur. Novi, qui ex inflatis tibiis aquifolia cæſis, aqua continuo emanante liberarentur. Leonides etiam alias corporis partes ſcalpello incidi vult, ſi tardius ſupra talos extillet aqua: veluti ſcrotum tumefactum, pudenda, femora, locos ſupra manuum juncturas. Hippocrates ſcrotum & femora vulnuſculis ſolum lancinat, eaque ſale confricat: cujus ſubſidium hic poſtea oſtendit uſus. *Scrotum in ejuſmodi caſu quandoque ſubtus acu vulnuſculis duobus factis pertunditur: filoque ſimul trajecto & relicto, ſtillat ſedulo hic humor.* Refert Antonius Benivenius, *mulierem hydropicam ex alto loco in terram decidiſſe caſu, quum nulla vitæ ſpes ſupereſſet, uteroque ad lapidem eliſo & disjecto, omnem effluxiſſe aquam, & pauco poſt tempore idoneis præſidiis fuiſſe valetudini priſtinæ reſtitutam.*

Ætius lib. x. cap. 30.

De abdit. morb. cauſ. cap. 109.

§ 43. Siccantem, calefaciētem, & facilis concoctionis victū eſſe oportet. Alii uſus eſt frequēs, maximè tenuioris fortunæ hominibus. *Victus.*

DE LEUCOPHLEGMATIA
à cerebri fluxione orta, Hippocratis ſententia lib. de Locis in homine.

QUUM retrò ad vertebras, & in carnes defluxerit, hydrops fit: id quod ex hoc cognoſcere datur. Siccæ enim anteriores partes ſunt, caput videlicet, & nares, & oculi. Oculis amplius hebetudo accidit, fiuntque cum virore pallidi, identidem & reliquum corpus: ac nihil exſpuit homo, etiamſi multum fluat. Fluxus enim per mediam carnem retrò decumbens, & ab anteriore averſus, anteriores partes ſiccas reddit: poſteriorum vero carnem irrigat, & magis eam quæ intus eſt ad ventrem, quam quæ foris eſt ad naſum, &c. & poſt: Intus vero foramina ampliora ſunt, & intermedia tenuiora habent: fluxus autem, utpote ab altioribus procedens, & tenuia impedimenta contra ſe habens, influit, & carnes humiditate implet. Sed & humiditas à cibis in idem procedens corrumpitur: corrupta autem ipſa præ admixtione, & ſimul cum ipſa ea quæ à capite defluit, corpus nutriunt. Carnes verò multo humore nutritæ, & morboſo augeſcentes hydrope plenæ fiunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

IN FOEDA MORBOSI CORPORIS

conſtitione, ubi occultam foveri elephantiaſin ſuſpicio erat, hujus noſtri præſcripti obſervatione curatus eſt nuper æger homo plebejus.

SECTA primum cubiti vena communi, ſequentem quotidie hauſit potum hora matutina.

℞. *Rad. polypodi* ℥ j. s.
lapath. acuti integri cichorii cum radic.
ſummit. lupuli an. m. j.
ſcabioſæ, veronicæ
fumiterræ an. m. ij.
fl. borraginis, bugloſſæ an. m. s.
liquiritiæ raſæ ℥ s.
paſſul. enucleat. ℥. j. s.

Coquantur in aquæ rivi ℔ iv. donec abſumatur medietas, admiſcendo in fine decoctionis ſenæ Alexandr. mundatæ ℥ ij. epithymi ℥ j. nocte relinquantur in infuſione, & à valida expreſſione adde ſyr. de ſucco fumariæ ℥ iv. fiat potus.

§ 2. Poſtea hoc uſus fuit balneo frequenter:

℞. *Scabioſæ, veronicæ,*
fumariæ, lapathi acuti integri,
furfurum triticeorum an. m. iv.
malvæ m. vj.

In cacabo aquæ bulliant, ad balneũ. Deinde ſeco inunxit linimẽto:

℞. *Succi ſcabioſæ, veronicæ, fumariæ, lapathi acut.* an. ℥ ij.
ariſtologiæ, rotundæ, vitrioli Romani an. ℥ ij. s.
ſal. nitri ʒ j.
lithargyr. argent. ʒ ij.
aluminis ℈ ij.
ſulphuris ℥ s.
olei laurini, axungiæ porc. an. ℥ ij.

oleum & axungia cum ſuccis coquantur ad eorum conſumptionem, inde miſceantur reliqua ad linimenti formam.

§ 3. Brachiis & fœmoribus affigãtur cucurbitæ cũ ſcarificatione.

§ 4. Cavità multum ſalſis, fumo induratis, lacte, crebro caſei uſu, cereviſia recenti, turbida & acida, vino rubro, ab iis quæ diutius in aceto fuêre aſſervata, denique ab omni intemperantia in victu, atque animi affectibus.

DE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

DE CARCINOMATE SINISTRI TESTICULI,

ob emollientium & reſolventium medicamentorum uſum exulcerato, ac in cancrum immedicabilem converſo.

NOBILISSIMUS & magnificus vir N. annos 28. natus, conſtitutione gracilis, temperamento bilioſus, ſtatim à duodecimo ætatis ſuæ anno, & frequenti Veneris conſuetudine utebatur, & inordinato aſſiduæ equitationis exercitio corpus exagitabat: quæ duo tum meatuum relaxatione, tum debilitationis interventu diſpoſuere membra genitalia ad ſuſcipiendos defluxionum impetus à partium ſuperiorum concitatione: veluti etiam capitis, quod acuminati verticis reſpectu continuæ deſtillationi adeo erat obnoxium, ut præter ingruentes quaſdam arthritidis minitationes, vereretur ne materiæ ad pulmones delapſus, aliquando tandem induceret inſanabilem tabidæ luis contagionem. Huic verò apparatui materiam ſuppeditat prava victus obſervatio, quæ maximè propter patrium (hoc eſt, Germanicum) compotationum morem ſanguineæ moli communicavit ſummam humorum corruptionem & adaſſationem, quam forſitan auxerunt reliquiæ labis Neapolitanæ malè curatæ, cujus inſigniis alias quoque ornabatur ad laſcivæ juventutis imitationem. Ex eo occaſionum confluxu incurrit progreſſu temporis, intercedente tamen hernia varicoſa, in ſiniſtri ſcroti tumorem.

§ 2. Quem primum quidem vulgaris chirurgi ſtudio, cataplaſmatibus diſcuſſum iri ſperabat: at indies malo ingraveſcente, me citari juſſit. Qui prævio loci affecti intuitu, ilico meam de Sarcoceles præſentia ſententiam, adſtante chirurgo pronunciavi: & hanc eouſque progreſſam, ut nulla rerum applicatione reſolvi aut diſcuti poſſet: atque operam luſuros, quotquot in eum finem aliquid tentarent. Hoc tamen ſuaſi, ut contentus ad ſeptimanas aliquot, ſola incrementi ejus mali prohibitione, per applicationem illorum quæ leviter refrigerando exiccarent, aquæ plantaginis incocta, & victus legis ſtudioſa obſervatione: ut nimirum à vehementiori equitatione, inſoleſcentium ſuccuſſantiumq; equorum uſu, continua Veneris exercitatione, & poculorum certamine deſiſteret. Si tamen interea temporis tumorem increſcere animadverteretur, poſſe tuta illius tumidi teſtis ablatione malum prorſus tolli, maximè ſi victus & reliquarum neceſſariarum obſervatione comitaretur obedientia. Ille neglecto conſilio in rerum non naturalium delicto, & natu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ralium tranſgreſſione perſiſtens, ferocemque equeſtris conc[illegible]ſſionis tumultationem commodæ ſeſſioni curruli præponens, in conſueta vitæ libertate perſeverabat. Pertæſus tamen valetudinariæ conditionis, tradit ſeſe in poteſtationem chirurgi, cujus mira in ſimilis caſus profligatione felicitas prædicabatur: qui præſtita operæ pollicitatione, applicuit cataplaſma ſibi πολύχρηστον, ex multa emollientium & reſolventium farragine congeſtum: quo haud obſcurè oſtentavit ignorationem ſuam circa & medicamentorum uſum, & ægritudinis eſſentiam.

§ 3. Hinc variorum hominum conſilia ſequutus æger, topica experitur multiplicia, partim emollientia, partim diſcutientia & reſolventia pulmenta, cataplaſma, unguenta, linimenta, cerata. Hac ratione eò promotum eſt poſt paucorum menſium curriculum, ut ſupra teſtem leve tuberculum rubore aliquo tinctum apparere cœperit, quod à chirurgo pertundebatur: immiſſoque ſpecillo ad ſcrotum uſque, id identidem aperiebatur: nihilque effluxit, ac tentæ immiſſæ extractæque nullum latentis in eo tumore duro humoris judicium commonſtrabant. Quare iis quæ mollirent, putrefacerent, ac pus generarent perſeveratum eſt, donec proſerperet, ſeque oſtentaret latens cancer, rerum dictarum applicatione promotus, irritatuſque: qui deinde eo in loco putredini uſque adeo obnoxio, furore tanto brevi efferbuit, ut ater teterrimo cum fœtore & frequenti ſanguinis fluxu, tumoris multam partem depaſceretur, exederetque miſerabilem in modum.

§ 4. Sic tandem cruciatus incredibilis continuatione, & fœtida putredinis exhalatione victus, animam cum magna ſui ipſius abnegatione libenter Deo reddidit, commendavitque, in Januario anni ſexageſimi quinti ſupra ſeſquimilleſimum. Ante mortem, quum ex Illuſtriſſimi principis noſtri miniſterio ad meam familiam reverſus, ab ægroto vocarer, mox cum multò luctu exclamabat, Utinam tuo obſequutus fuiſſem conſilio. Nec alio hujus narrationis inſtitutum quis torqueat, quàm ut in ſimilis vitii ambiguitate, providè magis conſilii ratio perpendatur. Nam *ab emollientibus cancrum mirè exaſperari*, diligenter præmonuit Galenus lib. v. Simplic. quod ratio etiam dictat, quum putredinis parens & auctrix ſit mollificatio.

A mollientibus irritatur cancer.

DE UTERO CLAUSO.

QUÆ à me in pudendi clauſi curatione aliquoties diligenti animadverſione obſervata ſunt, paucis explicare ſtatui: ne &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ne & hoc arcanum, mortalium utilitati ſubtraxiſſe, mihique peculiariter reſervaſſe, ſepeliiſſeque videar. Hic primùm ſupino ferè decubitu ſoli vel aëri lucido exponatur virgo, in menſæ ſublimitatem erecta, collocataque, retractis diductiſque cruribus: inde, in qua cervicis uteri parte connatum ſit impedimentum, & quale id exiſtat, ſolerti ſtudio perquirendum. Quibuſdam etenim obſepta eſt pars anterior, ſublimiorque: aliis media: nonnullis os uteri profundius: fitque id vel membrana nervoſa craſſa dura, vel innata carne pauca vel multa. Differentia verò vel oculi inſpectione ex membranæ candore, & carnis rubore, quemadmodum & indicis digiti extremitate ex renitentiæ modo dijudicatur, potiſſimum partibus his ſpeculo incurvo ad trianguli formam adòrnato, artificiosè dilatatis, quandoque etiam anhelitu fortiter retento.

§ 2. Ut autem operis inſtituti executione minus impediaris, tibiis ita ad coxas reflexis diſtenſiſque manus inverſas utrinque per poſteriorem partem introrſum alligabis: hoc modo ſectionem citra ullius etiam adminiculum perficere poteris. Apud cordatiores tamen, nec uſq; adeò puſillanimes, citra ligaturæ uſum retentis genubus à confirmatioris animi matronis, id operis felici ſucceſſu per divini favoris gratiam abſolvi. Sed novacula opus eſt acuta, & circunquaque linteolo obligata, debita cuſpidis parte libera, ne altius quam poſtulet neceſſitas, penetres, maximè ſi profundius ſecandum ſit. Ea uſus ſum quandoque ancipiti, ſed cum majori cautione: plerunque ſuperiori ejus latere obtuſo, propter majorem ſecuritatem, ne veſicæ collum læderetur. Minori etenim periculo aberrantur deorſum ad inteſtini recti craſſitiem, quam ad colli veſicæ tenuiorem conſiſtentiam: utrobique tamen noxiam facile provida animadverſione declinabit is, qui in hoc negotio fuerit exercitatus. Lancetam quoque vulgarem hic minimè admitto, potiſſimum in duris nervoſæ craſſiciei (quales ferè ſunt omnes) membranes, quarum ſectione ob duritiem reiterata, mihi aures ex ſono nonnihil crepitante radi meminerim. *Incidendæ cervicis uteri modus.*

§ 3. Harum tamen inciſio, quam carnis innate, facilior eſt, maximè ſi eæ ſublimius affigantur: & promptior multo, ſi in iis ſanguinis menſtrui quandoque introrſum erumpentis, eaſque diſtendentis, colluvies decumbat. Siquidem in hoc affectu fermè nunquam medici opera prius requiritur, quam quum vel hujus ſanguinis extra venas reſidentis effluxio ab hoc ſepimento impeditur:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

tur: vel ubi in cõgreſſu meatus viro fuerit præcluſus. Utriuſq; caſus fœminas à me fideliter curatas, etiamnum ſuperſtites eſſe arbitror.

§ 4. In operis hujus adminiſtratione novaculam imprimes, ſecabiſque figuram ad naturalis hiatus dimenſionem ducta à veſicæ collo deorſum, juſto utrinque interſtitio relicto, quod levius ſecuriuſque in operiente membrana, & potiſſimum humoris affluxu tenſa effeceris. In adnatæ uero carnis inciſione, repetenda aliquoties ſectio, ob ſanguinis profuſionem: quem immiſſa ſpongiola, prius in aquam tepidam intincta, expreſſaque, elues. Curandum autem ſummopere, ut non oblique collimes, ſed rectitudinem in dividendis hujus carnei iſthmi anguſtiis ſerves, maximè ſi altius ſecandum ſit. Ab ea minus aberrabis, ſi tridens illud ſpeculum incurvum altius immiſeris: quod etiam commodius inſeret decumbens virgo vel matrona, verſatili per ſpiras aciculo ſupra ventrem ſurſum innixo: quam eidem quoque, ſi volet, vertete ad juſtam expanſionem licebit: ſic veſicæ cervicem reprimet dens ſpeculi ſuperior, ut à ſectione tutior ea maneat, dum dentes reliqui latera diſtendent, inter diſtortos hos tu opus proſequeris. Si vero ſuſpecta tibi fuerit carnis innatæ profunditas, per vulnus aliquatenus ſectum, violenter intrudito recta ſpecillum tenue, quod nodulum in extremitate rotundum habet: eoque totam carnem perrumpe, donec penetraveris, ſi poſſis: nam ob ſpecilli rotundam extremitatem, ubi ad ſinum perveneris, vel in matricis oſculum impegeris violenta perruptione, non delinques: quod ſpecilli haſtati impreſſione non tam ſecurè feceris. Carnis totius profunditatem hoc modo ſemel pertuſam, ſpecilli immiſſi ſubſidio deinde facilius ſecare poteris. Ego tamen anguſtum foramen ſpecillo obtuſo factum, aliis ſimilibus inſtrumentis craſſioribus proſequutus, eatenus perrupi, donec forcipem antrorſum oblongam validamque per eandem hanc fiſſuram tranſmittere valerem: inde manubriolum utrinq; rotundum manibus violentis ſimul ſurſum ac deorſum uno tractu diſtrahebam, donec dilaceraretur innata caro univerſa.

§ 5. Inciſio etenim & laceratio artificioſa hic ſuum habent locum. Proinde & digiti indicis extremitatem in diſtractionem quandoque adhibemus, maximè ubi ob loci aperiendi anguſtiam vel profunditatem, errorem inter ſecandum veremur. Sectio, item oblique vel tranſverſè, vel ad crucis formam duabus lineis inter ſeſe tranſverſis adminiſtrari poterit.

§ 6. Membranas & connatam carnem ſi quis volſella apprehendere

dere reſecareque volet, id quoque tutò fecerit: quanquam utriuſque curationem etiam ſine multa earum exciſione abſolverim, potiſſimum ſi poſt inciſionem fiſſura indicis, vel ferrei inſtrumenti adminiculo aliquoties dilatetur. Poſtea enim uſque adeo contrahuntur corruganturque membranoſæ vel carneæ partes relictæ, ut nec concubitum nec partum remorentur. In conjugatis vero ſi membrana fuerit inciſa, nec ſequuta in ſignis hæmorrhagia ex uteri venis menſtruis, quæ alioqui in claudentem membranam quandoque decumbens, ſectioni anſam ſubminiſtrare aſſolet: Venus moderata, lentaque, nec violenta aut vehemens, poſt triduum concedetur. In diſſecta autem carne profunda cervicis uteri, nocte octava poſt inciſionem, ejuſmodi actionem permiſiſſe me ſucceſſu læto hora matutina, ſilentio ſepeliendum non putavi.

§ 7. Cæterùm antequam hoc opus in findenda carne aggrediaris, pulvere ſanguinis profluvium inhibente ex bolo armeno, ſanguine draconis, & ovi albumine, vel id genus aliis reſtringentibus, te inſtructum eſſe oportet: licet iis nunquam uſus fuerim, nec levem compeſcuerim fluxionem, quanquam altero etiam die adhuc ſanguinis ſatis proflueret, eo quod conſtarent vires: decubitum tamen & quietem, donec is prorſus conſiſteret, imperabam. In ſanguinis etenim defluvio habenda virium ſingularis ratio, ne vel labefactetur cordis robur: vel ſyncope aut ſpaſmus, aut aliud ſymptoma gravius conſequatur. Ex membranæ vero exanguis pertuſione, nihil de ſanguinis fluxu timendum, quem connatæ carnis venæ vel ſtillant, vel fundunt. Ab inciſione ſi quæ fuerit obvia ſanguinis ex uteri venis antea expulſi, velut menſtrui vel cujuſvis alterius humoris colluvies, ea ſtatim prius aqua hordei tepida ſyringe injecta, deinde cum hydromelite identidem ſæpius eluenda. Quicquid autem injicitur, infunditur vel inſeritur, tepidum eſſe oportet. Interim inſpicienda eſt aliquoties fiſſura, ſive ſpeculo ſive forcipe dilatanda, vel gentianæ radicis immiſſione: vel certius ſpongiæ, quæ ceram liquefactam imbiberit, & mox, ne comburatur, extracta fuerit, præloque validè expreſſa, unde turunda longa craſſaque pro rei præſentis neceſſitate excidetur, illinenda aut abſtergente aut exiccante, reprimente, & cicatricem inducente medicamento, pro vulneris conſtitutione. Enimverò huc ſtudium omne converti oportet, ut à carnis, non item membranæ inciſione conglutinationem quibuſcunq; valueris modis impedias: tam hæc pars rurſum promptè coaleſcit, atq; huc omnino propendet natura.

 § 8. Qua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 8. Quapropter ubi cutem obduci voles, poſt dies pauculos, tubulus argenteus vel plumbeus, cavus, lævis, oblongus, cum foramine unico majore antrorſum, cum multis verò minoribus in circumferentia, ne ſaniei effluxio impediatur, ab aurifabro confectus, inſeretur, maximè ubi profundius fuerit vulnus: tubuli autem pars poſterior nonnihil inclinabit cum obtuſa extremitate, utrinq; duobus locis pertundenda: unde fila duo fortia dependebunt, ut quum in ſectam rimam tubulus fuerit intruſus, anterioris pudendi anguſtiis & oſſe ſacro intercludatur, retineaturque nec mulieris inceſſum aut deambulationem præpediat: & quando voles, aut poſtulet neceſſitas, filis extra pendulis hic confeſtim retrahi queat.

§ 9. Tubulorum forma eſto diverſa, pro fiſſuræ modo & altitudine. Nupta, maritique jam congreſſum innoxium experta, in frequentiori hujus repetitione moderata, eidem morem gerat.

§ 10. Porrò quoſcunque cordatos hic præmonitos volo, non quemvis ad hujus curationis adminiſtrationem temerè admittendum eſſe: ſed quacunque diligentia prius inquirendum, quoad fieri poteſt, hujus ſectionis peritum vel medicum, vel chirurgum, vel obſtetricem: ut quæ ex ſiniſtræ curationis errore conſequuntur pernitioſa ſymptomata, providentiæ ſubſidio declinentur.

Lib. II. *cap.* 72. *Alraticam.* *Clauſura.* *Lib.* III. *fen.* 21. *tract.* 4. *cap.* 1. *Lib.* VII. *cap.* 28.

§ 11. Hoc cervicis uteri vitium Albucaſis, inter Arabes chirurgus minimè pœnitendus, *Alraticam nuncupat: Clauſura*, apud Avicennam redditur. Ejus meminit etiam Cornelius Celſus. Malo hoc affectæ, Græcis dicuntur ἀτρῆται, id eſt, imperforatæ.

§ 12. Cæterùm ut penitius intelligatur, quibus in ejuſmodi curatione uſus fuerim organis, horum icones & formam in Reipubl. utilitatem ſubjungere volui.

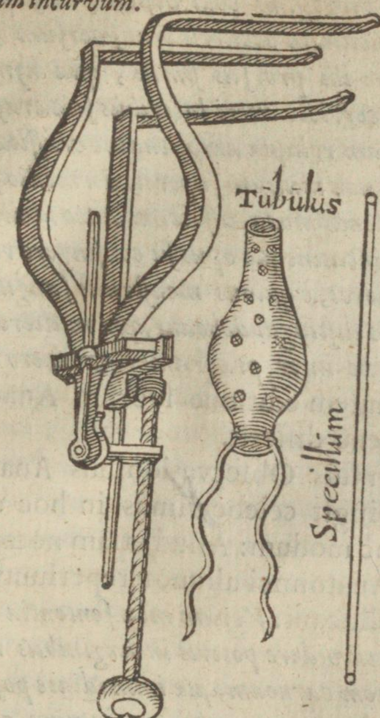
DE EXTREMITATE COLLI VESICÆ.

IN his meis Obſervationibus, propter argumenti affinitatem, medicos obiter volui admonitos, extremitatem colli veſicæ exteriorem non eodem in cunctis fœminis loco apparere. Enimvero pluribus ea ſupra cervicis uteri anguſtias exteriores: ſub nympha conſpicitur: paucis introrſum in ſuperiori parte pudendi latet: quare hujus dilatatione opus eſt, ſi quid in eam immittendum quacunque occaſione fuerit. Ejus verò meatum collumque integrum uſq; in veſicam eatenus organo dilatante commodo extendi poſſe, ut magnũ digitum non difficulter intrò admittat, meminiſſe operæ pretium eſt: ſi fortaſſis huc calculum impingere, vel

alius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

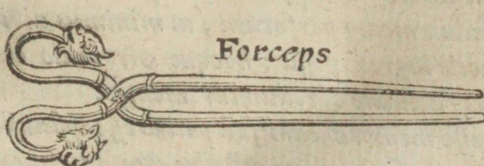
Speculum incurvum.

alius neceſſitatis occaſionem requirere tantam dilatationem contingat.

DE HYMENE.

OB dictos oſtii matricis affectus, eadem opera meâ de hymene ſententiam paucis annectere placuit, adverſus multorum etiam inſignium medicorum conceptam ſemel opinionem, quaſi eo non omnes muniantur virgines. Diverſum autem à me aſſeritur, eo nimirum univerſum puellarum genus ab initio dotatum eſſe, nulla excepta: atque hunc virginitatis exiſtere cuſtodem, clauſtrum & munimentum. Eum Arabes novêre, ut Avicenna *lib.* III. *fen.* 21. *tract.* I. *cap.* I. item Almanſor. Habuiſſe item ejus notitiam Cornelium

Celſum, inde colligo, quòd in calculi fœminarum exectione, virgini digitos ſubjici vult tanquam maſculo (hoc eſt, per anum, ob hymenis videlicet interpoſitum & pudendi oſtium contractius) mulieri verò, per naturalia. Ex neotericis, hunc admiſere Alexander Benedictus, & cum eo alii numero pauci.

§ 2. ANDREAS VESALIUS, qui principem facile locum in diſſectionis exercitio obtinet, etſi in doctiſſimis ſuis de Humani corporis fabrica commentariis, hymenis leviter ex Arabum ſententia in priori editione meminiſſet ſolum, quod nullas aut raras admodum ſecuiſſet virgines: tamen poſtea in libello de radicis Chynæ uſu, hunc ex frequentori obſervatione diligenter deſcribit, iis verbis:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

In uteri cervice puellis, mox poſt ingreſſum colli veſicæ, in ſuperiorem muliebris ſinus partem, ſeptum quoddam occurrit tranſverſum, carnea cuticularique conſtans ſubſtantia: illi prorſus ſimili, qua nymphæam efformari cernimus. Septum hoc cervicis uteri lateribus ſua craſſitudine eſt adnatum, paulo in connexu quam reliqua amplitudine craſſius, quamvis interim membranæ craſſitiem non multum ſuperet. In medio ſepti foramen occurrit longa ſectione pudendi modo diſſectum, adeo ut menſtruas purgationes in virginibus non retineat: neque opus ſit confingere venas aliquas hoc ſepto ſeu hymenæo inferiores, è quibus menſtruus ſanguis virginibus promanaret: aut quæ ab illis diſtingui debeant, quæ mulierem menſes alioquin dimittunt, diſcrimine inter prægnantes & utero non gerentes ſubaudito. In ſecunda autem editione ſuorum Anatomicorum librorum, copioſus Hymene diſſerit. *Lib. v. cap. 15.*

§ 3. Nec minus exactè in ſuis Obſervationibus Anatomicis hanc virginitatis zonam depingit celeberrimus in hoc artificio GABRIEL FALLOPIUS, ad hunc modum: Aliud etiam notandum in hoc ſinu mulierem eſt, quòd Anatomici aliquot reperiuntur, illos deridentes, qui hymena ibi collocant. *Verum mea ſententia non ſunt ita deridendi: quoniam revera tu videre poteris in virginibus membranam quandam nerveam, non autem carneam, quæ immediatè poſt* οὐρηθραν *(ita enim Græci vocant canalem, per quem mingunt fœminæ, vel rectius collum ipſius veſicæ) adeſt, & claudit ſinum per tranſverſum: Attamen non eſt integra membrana, ſed in medio perforata, ut minimus digitus manus ſuo apice in adultis facile ingredi poſſit: hocque virginale clauſtrum eſt, ac per foramen ipſius facillime egrediuntur menſes.*

§ 4. *Hoc noluit Soranus eſſe membraneum: ſed potius eſſe ipſius ſinus muliebris anguſtias, factas ex quibuſdam rugis collectis, quæ à vaſis ex utero illuc prodeuntibus contrahuntur: cumque hæ dictæ rugæ extenduntur in ſtupratis virginibus, atque dum vaſa dictæ diſrumpuntur, dolorem pariunt, & ſanguinem (veluti ſi mactata eſſet victima) effundunt.*

§ 5. *Pace tamen ego tanti viri dixerim, quod mihi potius videtur membrana non admodum craſſa, atque in medio annuli modo perforata, quæ poſtea lacerata in ſtupro, ac præter modum diſtenta, dolorem incutit, & tandem (veluti in viris fit, dum laceratur glandis frenum) evaneſcit.* Hactenus ille. Hiſce Carpi, & quorundam Anatomicorum ſententia ſtabilitur. Clauſtrũ id cognovit & author carminis vulgo triti:

Eſt magnum crimen, perrumpere virginis hymen.

§ 6. Exiſtit autem in aliis membrana hæc tenuior, fragiliorq;: in pleriſq; tam ſolida, craſſa & firma, ut ſectione opus ſit. Ea tamen inter-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

interdum à mariti validi inſultu frequenti; etiam poſt menſes aliquot pertunditur: qui ſi quandoque ſegnior aut impotentior fuerit, chirurgi adminiculo erit juvandus. Dum vero ea tenacior ſeduli initus violentia impetitur, fatigaturque, intumeſcit plerunque uſque adeò cum annexis particulis, ut penem amplius non admittat, precludatque viro acceſſum omnem, niſi inciſa. Hæc exemplis mihi notiſſimis facile demonſtravero.

§ 7. Hymena præterea novit divinus ille legiſlator Moſes, promulgato ex Dei voluntate ejuſmodi edicto *Deuteron.* 22. ubi indiciorum virginalium meminit: *Si duxerit vir uxorem, acceſſeritque ad eam, & odiſſe eam cœperit, quæſieritque divortii occaſiones, nomen peſſimum ei objiciens, & dixerit: Uxorem hanc duxi, & ingreſſus ad eam, non inveni virginem, vel virginitatis ſigna: tollent eam pater & mater ejus, & proferent ſigna virginitatis puellæ ad ſeniores civitatis, qui ſunt in porta. Dicetque pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen peſſimum, ut dicat. Non inveni tuam filiam virginem: & ecce hæc ſunt ſigna virginitatis filiæ meæ. Expandent veſtimentum coram ſenioribus civitatis, apprehendentque ſenes urbis illius virum, &c. Quod ſi verum eſt verbum illud, & ſigna virginitatis in puella non fuerint inventa, ducent puellam ad oſtium domus patris ſui, obruentque eam cives illius civitatis lapidibus, ut moriatur.* Huculque Moſes.

§ 8. Ex hymene, ejuſque uſu intellecto, non difficulter hic locus explicabitur. Enimvero in matrimonium traditis virginibus, in primo congreſſu ex hujus membranæ violenter ruptæ venulis profluit ſanguis: cujus lituris, uti virginitatis vel virginalium notarum argumentis, teſtibuſque, tincta quibus hæ teguntur vel incumbunt linteamina, coram magiſtratu, ſuſpicioſis, conjugeſque violatæ antea pudoris zonæ falſo inſimulantibus maritis expandi, palamque oſtendi jubet Moſes.

§ 9. Ex hiſtoria item memorabili à me conſcripta lib. II. de Præſtigiis dæmonum, è Suida, in explicatione nominis Jesu, de perpetua virginitate divæ virginis, hoc caſtitatis munimento quaſcunque verè puellas eſſe donatas, evidentiſſimum eſt. Quemadmodum & ex Cypriani epiſtola II. ubi agit de virginibus Deo dicatis, quæ cum viris congreſſæ fuerint, ſcribit ſexum fœmineum eſſe infirmum: hinc ſubjungit. *Inſpiciantur virgines ab obſtetricibus diligenter: & ſi virgines inventæ fuerint, accepta communicatione, ad Eccleſiam admittantur, &c. Si autem de iis aliquæ corruptæ fuerint deprehenſæ, agant pœnitentiam plenam.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 10. Africanis & Barbaris hoc quoque virginalium ornamentum tam innotuit, ut in nuptiarum ſolennibus, certis de cauſis celebre habeatur.

§ 11. Cæterum, Nigrorum viri huic fragili ſepimento minus fiſi, validioribus certioribuſque præſidiis filiarum virginalia muniunt. *Hi etenim (authore Petro Bembo lib.*VI. *hiſtoriæ Venetæ, ubi de Luſitanorum navigatione loquitur) & boni homines, & ſtrenui bellatores, filiabus ſuis, ubi primum natæ ſunt, pudenda conſuunt, ſic tamen, ut urinæ meatus non impediatur. Illæ autem ubi adoleverint, ſic conſutæ nuptum dantur: ſed primum ea ſponſo relinquitur, incumbitque cura, ut ferro conglutinata cervicis uteri labra ſecet, dividatque.* Tanto eſt in honore apud homines illos barbariſſimos, in conjuge ducenda, virginitatis certitudo. Iis ſi innotuiſſent illud linimentum Paracelſi, quod oris hiatui illitum, momentò id (ſi diis placet) contrahere conglutinareque poſſet (quemadmodum ex ejus aſſeclis quidam non indoctus nuper, lingua nimis petulanti, ne dicam mendaci, effutire, jactareque ſuo more eſt auſus, ita à ſuis doctus magiſtris) acu, filo, & dolorificis puncturis in conſuendo hoc meatu, opus fuiſſet minimè.

COLLI MATRICIS PHYMA, *ejuſque Curatio.*

IN hoc affectuum colli matricis catalogo, recenſebitur quoque phyma, ſive tuberculum quoddam oblongum in iis anguſtiis enatum: quo quum nobilis & generoſa Domina uſque adeò afficeretur, ut ejus impedimento difficilior redderetur marito initus: malo hoc clam detecto, conſilium ob conjugis moleſtiam cum pudore rogat. Ego auferendum cenſui. At ad ejus inſpectionem non admiſſus, ſciſcitatus vero num digitis id comprehendi poſſet? illa annuit: Ut itaque fili ſericei duplicati, ceraque firmati, vinculo ad radicem id conſtringeret, indieſque arctius contraheret, donec tandem filo prorſus conſtricto abſciſſum decideret, ſuaſi. Hæc dicto audiens, conſiliumque fœlici ſucceſſu ſequuta, indicavit poſtea, ſe phyma illud eo modo ablatum ſecuiſſe, & lacteum quiddam emanaſſe. Poteſt vinculum hoc ſericeum etiam efficacius reddi, ſi requirat neceſſitas, ut nimirum antea horas aliquot in aqua ſublimata vel forti, ter aut quater maceretur, & exiccetur.

GANGRÆ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

GANGRÆNÆ PUDENDI CURATIO.

GANGRÆNAM adhæc in uteri oſtio graviſſimam fœtidiſſimamque, in nobili matrona juvene annorum viginti quinque, ſuperiori anno curavi. Æſtuante canicula tuberculum quoddam in eo ſinu, fortè ex vehementiori inſultu mariti exortum, imperitus rerum chirurgus inidoneo cataplaſmate, & neſcio quibus aliis admotis vincere conatus eſt: undę intra dies non multos tanta ſævitia efferbuit, ut è veſtigio pars ea univerſa putreſceret, nigricaret, & intermoreretur: peſtiſque hæc celeritate incredibili anum verſus ſæviret, & ſic ſimul partes anteriores cum poſticis letali clade perderet. Accedebat calor, febris, extrema virium debilitas, ſumma cordis anguſtia, & reliqua ſymptomatum malignorum congeries, quæ profectò ex putidiſſimæ cloacæ halitu vix ferendo augeri oportuit. Horrenda erat cladis hujus facies. Accitus ego in extrema rei deſperatione, haud mora uberrimum ſolani & plantaginis ſuccum primum ſyringe in utrunque meatum ter vel quater interdiu injicio, deinde horis illis intermediis lini lapſum iis ſuccis admixto aceto imbutum applicui: qui exuccus, eodem rurſus permaduit liquore: ac ejuſmodi repetita aliquoties applicatione perſeveratum eſt, donec reſtingueretur fervor, & deſineret putrefactio. Aſſumebat interim quoque potionem ſingulis diebus ter ex decocto acetoſæ, ſcabioſæ, pimpinellæ, prunorum Damaſcenorum, ſummitatum borraginis, bugloſſæ, florum calendulæ, cum aqua ſaccharo & aceto ad ſyrupi acidi longi formam apparata. Victus erat paucus, ſed refrigerans & acidus, putredinis occaſionem præſcindens. Tertio die reverſus, incendii furiam ſævitiamque putredinis remiſiſſe comperi. Quare carnem nigram mortuamque exiguò forcipe attrahi, & circunquaque à vino firmè, ſine doloris ſenſu ſeparari reſecarique jubeo. Inde reliquum ad vivum uſque Ægyptiaco unguento abſumebatur: eodemque modo ad cicatricatricis inductionem, uti in aliis ulceribus, progrediebamur.

§ 2. Atqui inter curandum erant aliquoties enemata ex hordei & aliorum alvum mollientium decocto infundenda. Nec quæ cordi & viſceribus reliquis robur conciliarent, negligebantur: cujuſmodi ſunt, roſarum, florum borraginis, bugloſſæ, calthæ, conſervæ, idque genus reliqua, atque ea ratione convaluit brevi.

§ 3. Ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 3. Ad Gangrænæ hujus curationem ſi alteram adjunxero, à me in Rolmanno Bilandio, viro certè præter inſignem ejus nobilitatem optimo, peractam, non videbitur abſonum. Huic propemodum ſeptuagenario, corpulento, cacochymicoque, à tertianæ febris afflictione ſubito quaſi per criſin exoritur eriſipelas phlegmonodes in ſiniſtro brachio, quod ab axilla ad carpum uſque cum dolore, rubore & dolore plurimum intumuit: ſuppuratumque brevi, & à chirurgo ſectum, copiam ſaniei reddidit largam.

Eriſipelas phlegmonodes.

§ 4. Ubi deinde citra intermiſſionem die noctuque nihil coctæ ſaniei, ſed liquor ſeroſus proflueret, cataplaſma ex farina hordeaca cum fabaceæ momento in aqua decocta, vitellis ovorum & olei roſacei quantitate debita admixtis. applicui: unde mox aquei crudique humoris profluvio remittente, pus coctum promanavit. Quare animadverſa chirurgus, qui cum mihi antea ob crudi illius ſucci effluxum ab eodem laudatum controverſia fuit, materia magis exiccante, dum abeſſem, conſilii mei ſucceſſum ſe ſperabat victurum: linteiſque madefactis in vino cui incoctum fuerat cuminum, veſtit brachium univerſum. Eo tantum promovit, ut brevi omnia vulnera, quæ ſupra viginti erant in uno illo brachio, abſque ullius ſaniei guttula liveſcerent, & brachium deinde totum nigricare occiperet. Revocatus, excandui conſpecta gangræna: itaque haud mora, altioribus vulnuſculis brachium ſcarifico, foveoque ſpongiis utrinque ſibi correſpondentibus ex lixivio decoctionis farinæ lupinorum: deinde cataplaſma ex farina hordeacea, fabacea, lupinorum & oxymelite apparatum admoveo. Atque horum uſu continuo ſanguis & ſpiritus revocantur, pus redit coctum, naturalis reviviſcit color, ulceribuſque melle roſaceo (cui plerunque admiſcebatur vel pulvis præcipitatus, vel unguentum Ægyptiacum) abſterſis, curatur æger, & ad ſolita revertitur munia.

Gangræna brachii

§ 5. Idem poſt annos quinque, quum à prandio fervente canicula ad miliare equitaret, febre denuo tertiana notha corripitur. Duodecimo autē die à morbo inchoato, corpore ſic ſatis per alvum ſponte exonerato, natura criſim moliebatur, ſed imperfectam, ex caloris naturalis (ob corporis impuri molem, ſenium & morbum) defectu: ſic humores putridos ad ſiniſtram tibiam propulit, eriſipelas ibidem excitatura; verum præ ſui impotentia in ipſo opere ſubſiſtit, neque foras verſus cutim protrudere valuit. Proinde è veſtigio poſt intenſum dolorem, pauci tamen temporis, pars

hæc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

hæc gravata, obſtructaque, interiit die decimo tertio, perdito omni ſenſu, motu, calore, vividoque colore, reliquis interim partibus, corporis velut illæſis: ſeminarium tamen hoc tam excrevit ſubitò, ut quum ego vocatus, decimoquarto accederem, haud mora confirmatum eſſe σφάκελον pronunciarem: quem *Aſchachillos* Arabes, Latini *Siderationem*, vulgares *Ignem ſancti Anthonii*, Chirurgi *Ignem frigidum* Germanica lingua nuncupant Hollandi **kout vyer.**

Sphacelus. Aſchachillos. Sideratio. Ignis ſancti Antonii. Ignis frigidus.

§ 6. Quare paucis cum eo horis commoratus, ob extinctam ea in parte vitam, totius porrò corporis interitum in ſene valetudinario conſequuturum prædixi, abiique. Sectionis etenim occaſionem præſcidit ætas, afflicta valetudo, familiæ ſplendor, & honor artis. Decimo octavo itaque die in Domino obdormiit: cui locum in juſtorum reſurrectione precor.

§ 7. Extremum pedem aliquando repentè ſphacelatum vidit Joannes Fernelius, ſine cauſa externa, ſine tumore aut rubore conſpicuo: oborto primùm dolore immaniſſimo, mox ſenſum in eo ac motum periiſſe, partem totam livore contabuiſſe, exulcerationem fœdam inſequutam, quæ accerrima cauſticaque medicamenta ſine ſenſu admitteret: non multo pòſt arteriam brachii dextri, deinde etiam ſiniſtri pulſare deſiiſſe: ita ſenſim univerſo corpore obſeſſo, miſerum extingui, ſine febre, ſine ſymptomatibus admodum gravibus. Ad venenatam qualitatem in omnes partes propagatam, quæ extremam perniciem hanc inferat, hic cauſam refert.

Lib. 7. cap. 15. de abd. rer. cauſ.

Clauſæ Glandis maſculæ ratio.

AD clauſarum partium tractationem pertinet glandis maſculæ occluſus anterior meatus, quem in nobili adoleſcente Weſtphalo conſpexi: qui lotium redditurus, acu longa & craſſiuſcula meatum aperiebat, coaleſcentem rurſus paulatim exonerata urina. Huic affectui ſecure medeberis, altiori inciſione ab ora loci naturalis & conſueti, uſque ad apertum virgæ canalem: inde turundulam rotundam, cavam, tenuem, ex plumbo vel argento concinnatam inſeres, prius tamen oleo roſaceo illitam: & poſtea linimento cicatricem inducente, uti diampompholigo cum pauxillo roſacei diſſoluto, vel ſimili. In turundæ autem

uſu perdurabis, donec cuticula munitam eſſe urinæ viam ſenſeris. Ea verò interim quandoque movebitur, ne in ſanatione connaſcatur impedimentum. Si pellicula durior poſtea videbitur, oleo amygdalarum dulcium, vel butyro inſulſo tepido introrſum illinatur aliquoties.

Clauſi Ani Curatio.

ANVM item concreviſſe infanti recenter nato, memini: veſtigio tamen exiguæ fiſſuræ liquori tranſmittendo idoneæ relicto. Hoc ſepimentum ad juſtam naturalis hiatus diviſionem diſſecabatur ſorficula: cujus inferiorem cuſpidem per dictum foramen immittendam prius abrumpi, obtundique, ne læderet acies, oportuit: deinde interpoſitis exiccantibus (velut pulviſculo roſarum, bedegaris, boli cum aluminis uſti momento) facilè abſolvi potuit curatio.

Deglutitarum Acicularum Curatio.

PROBA quædam fœmina infantem curatura Duſeldorpii, in Martio anni ſexageſimiquarti ſupra ſeſquimilleſimum, aciculas ore retentas duas, unam magnam, alteram minorem, arrepto infante quem inopinatò in ignem caſurum verebatur, fortè deglutiit. Hærebant autem primùm aliquot horis in gula circitur palmam latam ſub larynge, cum multo dolore & anguſtiis. Ad quam tandem accerſitus, ut nihil cibi vel potus prius exhiberetur, quàm incurva forcipe exigua mox adferri juſſa, tentaſſem num illæ retrahi poſſent, vetui. Vix ad teli jactum digreſſus, ſorbitiunculum propinatam intelligo: qua in œſophagi partes inferiores, paululum ſupra ventriculi orificium deprimuntur. Ubi novo cruciatu pungitivoque dolore excitato, revocatus juſſi cereviſiam cum butyro & pane ſecalino, noſtratibus conſueto; craſſiuſque inciſo hauriri affatim, atque eam decubitu erecto ſomnum capere: ſiquidem nox erat. Hoc modo aciculas ad ventriculum deturbatum iri ſperabam: quum eas infixas, vomitu has partes contrahente, firmiuſque eo niſu impingente, tutò per fauces reddi poſſe non viderem. Sic poſt noctis medium tertia hora, panis illius pondere depreſſæ, in ventriculum reſederunt. Inde eam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eam ſecundo die juſculis pinguibus cereviſiaque cum butyro ali, ac in dextra decumbere libero ventre, pulvinaribus ſuppoſitis femori & brachio, ut minus impeditè ex ſtomacho per pilorum in inteſtina deſcenderent acus, juſſi. A meridie ſurgentem, hinc inde inflectere corpus nolui, ne inæquali motu in inteſtinis alicubi infigerentur aciculæ: ſed ut citra inflexionem erecta moderatè inambularet, quo cum excrementis proclivius ad inteſtina magna ſiderent acus, conſului: atque ut deinde exoneratæ primùm feces, in vaſe conſervarentur: quibus poſtero mane depoſitis, apparuerunt aciculæ, qua dixi forma: longior verò erat curvata nonnihil. Hæ eo quoque fuere gratiores, quòd mulier hæc vel metus magnitudine, vel alia de cauſa, graviter ægrotare videretur. Poſt dies verò non multos omnino convaluit.

Obſervationum *Ioannis Wieri Libri. I.*

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

JOANNIS WIERI
OBSERVATIONUM MEDICARUM
LIBER II.
DE VARENIS MORBO, &c.

SICUT antehac de Scorbuto feci; ita & nunc de mirabili quodam gravique morbo (qui miſerandis ſymptomatibus conjunctus, hactenus equidem ignotus, ideoque nullam curandi methodum certam adipiſci potuit) quid ſentiam, exponere decrevi.

Varen. § 2 Morbus iſte à Germanis, præſertim vero Weſtphalis (inter quos maximè graſſatur) voce Teutonica *die Varen* appellatur, Nos Latinè varenos (ad differentiam varorum) dicamus; quos Ditmarſi Danis contermini, eidem malo valdè obnoxii vocant *die Kadden*. Brunſwicenſibus, *die gutte Kindern*: Gottingenſibus, *die gutte Holden* nuncupantur.

Origo Nominis. § 3. Origo nominis *Varen*, à quodam verminum genere ſic dicto fluxit, ſubinde tamen cum adjectivo *die lauffende Varen* vocatur: quaſi dicas, currentes varenos.

§ 4. Prodit ſe affectus iſte, cum latè vagantibus, calidiſque aliquando doloribus, per omnes corporis partes, præcipue autem ſpinam dorſi & lumbos; ſoletque à parte aliqua primum initium capere: Verbi gratia, à manibus, progrediens celeriter per brachia, totumque corpus. Deprehenditur tamen ſubinde in una aliqua ſolummodo parte radices egiſſe: & in illa nonnunquam cum cruciatu moneri, in modum morbi articularis, ex tenuis materiæ defluxu naſcens. Sicut etiam in illo morbo apparet, remittentibus ſe pedum cruciatibus, mox ſurſum in humeros dolores rapi, in quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

quibus ubi deſierint, in manus deſcendere. Fitque hoc modo mira quædam & cita ſurſum deorſumque per membra factarum diſcurſionum viciſſitudo. Proprietas doloris, eſt edenti aut rodenti ſimilis, inſtar vermiculi, qui muſculos aliaſque partes vehementer, imò interdum quaſi in nictu oculi, ad loca afflicta, prorepere, & arrodere videtur.

§ 5. Hujus luis ſunt duo genera; unum cum tumore articulorum, quo diu durante, ſequuntur aliquando maculæ, quales in Scorbuto, quæ nonnunquam abſceſſus aut ulcera pariunt, potiſſimum circa pedes, quæ ſanè valdè difficulter ſanari ſolent. Ex quibus & vermiculi quidam exiles (licet rariuſculè) apparent. Deinde id periculi accedit, quod ulcera talia interdum velut carcinomata magis magiſque erodendo augeſcant. Acciditque ſubinde, ut univerſa hujus tenuis pravi, & virulenti humoris moles, in partem aliquam decubitu facto, erumpat, ut reliquo corpore, omnis tormenti experte) abſceſſus ſubnaſcatur, in fiſtulam tandem tranſiens. A quo diſcrimine præſervari poſſunt, quicunque conſilio ſalubri tempeſtivè obſequuntur. *Duo Genera hujus luis.*

§ 6. Alterum hujus luis genus eſt, ut (quamvis omni tumore careat) cruciamina tamen priori æqualia, manifeſtam totius corporis atrophiam ſecum trahant, in morem phthiſeos, cum debilitate & membrorum laſſitudine. Retinent nihilominus ambo hæc genera tantam communionem, ut per noctem dolores ingraveſcant, ſicut in morbo Gallico, ſomnique ſint inquieti, licet vigiliæ quibuſdam non ita magnam moleſtiam faceſſant. Imò evenit aliquando, ut hoc malo affecti nullum appetentiæ edendi detrimentũ patiantur: interim tamen quotidiè magis magiſque extenuentur. *Alia ſpecies.*

§ 7. Quærat autem quiſpiam: an nullus antiquorum admirandi hujus morbi meminerit? Reſpondeo, Græcis ignotum prorſus fuiſſe, multo minus deſcriptum, quamvis quidam dracontios objecerit, à Galeno l. VI. loc. aff. cap. 3. Ita deſcriptos, ut quodam Arabiæ loco cruribus hominum, forma, craſſitie & colore minutis vermibus ſimili illos innaſci tradat, confeſſus tamen ſibi nunquam conſpectos. Paulus Ægineta Medicus & ipſe Græcus l. IV. c. 59 I. exactius dracontios deſcribit, ex Sorani tamen, Leonidæ aliorumque teſtimonio magis, quam experientia ſua: & quidem his verbis: In India & ſuperioribus Ægypto locis, dracontii generantur, ſeu animalia quædam lumbricos imitantia, in partibus muſculo- *An Varenæ antiquis cognitum.*

 ſis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſis, putà brachio, femore, tibia: In pueris etiam latera ſub cute perreptant, & palam moventur: Deinde cum diu extremum aliquod dracunculi remanſerit, locum ſuppurat, & cute ipſius adaperta, initium ipſius progreditur: cum trahitur, dolores movet, præcipuè abruptus. Quapropter nonnulli dicunt, plumbeam molem ex Dracunculo ſuſpendendam, ne univerſim, ſed particulatim molis pondere decidat: Alii verò hos damnant: quod nihilo magis pondere molis plumbeæ dracunculus abrumpatur, & dolores varios concitet. Jubent partem in aquam dimitti calidam, quo Dracunculus tepefactus foras prorepat, deinde digitis ipſum membratim extrahere. At Soranus neque animal prorſus, ſed nervoſi cujuſdam ſubſtantiam eſſe putat, quod opinionem motus ſolum præbeat. Sive autem hoc ſit, ſive quod prius dictum eſt, Sorano & Leonidæ aliiſque viſum eſt, &c. Simili modo Aëtius tetra lib. IV. Serm. 2. cap. 8. ex ſententia Leonidæ. Facit & luis hujus mentionem Plutarchus cap. 9. Sympoſii octavi. Inter Latinos autem Savonarola in cap. de vermibus ſic ſcribit: Stercus bovillum oleo & melle permiſtum, inunctumque eliciendis vermibus prodeſt. Aſſerunt & quidam, ſi eodem unguento, dorſi ſpina perlinatur, fore, ut multorum vermiculorum capitula per locum delibutum ereptantia ſpectentur quę ſi pręcidantur, ægrotantem adjutum iri. Cui tamen rei vix ego fidem adjungere auſim licet rem ſibi viſam aſtruentibus. *Dracunculi Vena medeni.* Videturque inde, morbum Græcis dracontium Latinis dracunculum dictum, ab Avicenna Arabe Venam Medeni, ab Haliabbare Venam ſanioſam, à quibuſdam venam civilem appellari. Ego autem judico, affectum hunc, illum eſſe, qui ſuperioribus Germanis, *Miteſſeren* vocitatur; Etymo pura hinc ſumpto, *daſz es mit oder mitten eſſe oder nage*, quaſi ſimul vel intus edens aut rodens. Nurenbergæ nominatur *die dürre maden*, id eſt, vermes ſicci. Aliis dicuntur, *zehrende würme*, quaſi conſumentes vermes; eò quòd puerorum corpora, inde malè affecta, contabeſcant. Eſtque communis apud Germanos in pueris, abſque cauſa nota tabeſcentibus de tali morbo ſuſpicio. Ideoque hypocauſto inferuntur, in quo ubi modicum ſudarint, humeri polline triticeo, melli commiſto, perunguntur, & poſt horæ quadrantem, plurimi vermiculi tenues vivi prodeunt, qui novacula præſecantur. Elapſis inde diebus octo, perlinuntur itidem in hypocauſto brachia & pedes, & ereptantes Vermiculi ſimili modo decapitantur.

§ 8. Neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 8. Neque eſt iſtud fictitia fabella; ſed res veriſſima, atteſtante id multis in locis experientia quotidiana, licet illud nec Galenus viderit, neque Savonarola credere voluerit. Neque mirandum tam paucos, tamquè inconſtanter de dracontiis ſcripſiſſe: cùm res adeò fuerit pauculis cognita: Imò æquè antiquiſſimis, ac hujus ſeculi ſcriptoribus ignota, præterquam quod quidam eorum, vel ex aliorum relatu, vel tranſcriptione ex aliorum monumentis in libros ſuos redegerint. Commemorat in *Saxoniæ hiſtoria* Albertus Crantzius, Henricum Quintum Imperatorem morbo illo, quem dracunculos appellant, ipſique congenitus fuerat, extinctum eſſe, Anno 1125.

§ 9. Quod autem affectus nobis præpoſitus, quemque Varenos dicimus longè alius ſit à dracontiis, aut Miteſſerenis, dignoſcent perfacilè illi, qui ex veterum teſtimoniis, varenos hoſce noſtros cum dracontiis, aut Miteſſerenis conferre velint; præſertim cum proprietatem morbi, aut curandi rationem penitius inquirere ſtudebunt.

§ 10. Rectè quidem Miteſſerenos Germaniæ ſuperioris, celeberrimus chirurgus Albucaſis cap.94. lib. II. deſcripſit, dicitquè appellari quodam in loco bovinum morbum, eò quod boves tali ſæpè infeſtentur. Deinde capite ſequenti, denotat varenos noſtros ſub nomine Nekir. Verum quamvis morbi deſcriptio adſit; eſt nihilominus apud nos longè diverſa morbi curandi methodus. Similiter Guilielmus Placentinus praxi Chirurgica clariſſimus, amborum affectuum cum diſcrimine duobus poſterioribus chirurgiæ ſuæ capitibus meminit. Leonardus quoque Bertapalia Chirurgiæ peritiſſimus, obiter morbum hunc attigit in capitulo de flatibus vagabundis: Sicut & Avicenna quondam noviſſe eundem videtur, lib. IV. fen. 3. tract. 2. cap. 19. Poſtremo quoque Cardanus in lib. de Meth. medendi ſect. 4. cap. 5. in quo agit de diſcurrentibus errantibuſque doloribus.

Morbus Bovinus.

Nekir.

§ 11. Ut ut ſit, poſteaquam omnia tam obſcurè adeoque ſine methodo curativa ſcripta ſunt; laborem hunc mihi à prædeceſſorib. relictum video; ut originem cauſamque hujus affectus perſcruter, rectamque curandi viam commonſtrem. Interim non invidebo, ſi qui id dexterius me præſtare poterunt, quibus tamen gratum eſſe debebit, ſibi per me ſe mitam præparatam fuiſſe.

Prius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 12. Prius tamen quam rem aggrediar alterius cujuſdam ignoti, & portentoſi morbi (qui territorio Trevirenſi, viciniſque locis vulgaris, *der nachgrifft*, quaſi nocturna comprehenſio dicitur) mentionem facere volui. Symptomata autem notæque, quibus proditur, ſunt acerbiſſimi cruciatus, unam aliquam partem ſubito corripientes, quale eſt dorſum, comprimis tamen coxendices. Quò fit, ut imperitiores Iſchiadicum eſſe ſuſpicentur, qui in ſuperiore femoris junctura gignitur, propter ſimilitudinem dolorum ambarumque partium. Perſuaſa quoque plebecula eſt, veſtigia quædam eſſe cruenta 3. aut 4. impreſſorum digitorum, quod tamen falſum eſt, neque diu durat. Animadverti verò debet, quod ſi malum negligatur, ſubſequi ſoleat, aut femoris aut cruris atrophia, vel extenuatio, ut robur movendi amittat. Creditur autem tantundem temporis ad curationem requiri, quantum ſuccreſcendo impendit morbus; verùm methodo omni caret ejus curatio. Quandoquidem in ſuperſtitione educata plebs, ſi quis ita ægrotet, refugium habet ad excantationes & exorciſmos, quibus peragendis non tam properè ſacrificos, quàm rudes & idiotas quoſdam ruſticos, hac in re famoſos (quos etiam antiquis Marſis ea propter comparare poſſis) adhibere conſueverunt.

Nacht-griff.

Curatio. Superſtitioſa.

§ 13. Hoc autem ordine peraguntur. Ante omnia cingulum ægroti, quo cingi quotidiè ſolitus, nudo ejus corpori ſecundum longitudinem ac latitudinem pro conſuetudine, circumdatur; quod deinde ademptum clavo appenditur his verbis: Ego te precor Domine Deus, per trinas virgines, Margaretam, Mariam Magdalenam, atque Vrſulam; ut in hoc ægroto ſignum exhibere velis, an morbo *nachtgrifft* vocato, aut alio defectu ſit afflictus, in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti. Poſt horum prolationem verborum, cingulum clavo detractum metiuntur; quod ſi brevius quam prius fuerat, reperiatur; colligunt inde certò, morbo illo *nachtgriff* putato, ægrum premi; ac demum ad auxilium ferendum ſe accingunt. Sin autem ægrotans precari aut neſciat, aut nolit; tunc vetula ad hoc conducitur, cui aliquot precatiunculas dominicas & ſalutati unculas angelicas certo numero admurmurare mandatur per totidem dies, quot morbus durârit. Neque quicquam ſub vitæ periculo deeſſe præſcripto numero debet. Cum autem *nachtgriff* etiam à Comitiſſis aliiſque prudentibus piiſque hominibus in illa regione, uſu lumbricorum terreſtrium, quos *pieren* & *regen-*

Exorciſmus.

& *regenwürm* nuncupant, curari intelligam, inde ego conjecturam facio, *nachtgriff*, quandam noſtrorum varenorum ſpeciem eſſe; prout excuratione deinceps latius certiuſque cognoſcetur.

De cauſis varenorum.

CUM jam ex ſupradictis quilibet cognoſcere poſſit, me in hujus argumenti tractatione, nullius nec antiqui nec recentioris auctoris opera juvari poſſe: Decrevi methodo analytica cauſas hujus luis inveſtigare, partim ex collatione cum proximè agnato affectu facta; partim etiam ex proprietate & permutatione ſignorum; maximè veró ex curationis conſideratione.

§ 2. Primò itaque ſtatuendum, materium hujus mali eſſe tenuem & ſubtilem; Et quidem hoc argumento: Quod quicquid citò fit, & citò perit, ex tenuitate & ſubtilitate materiei originem ducere debet. Quæ propoſitio adeo eſt certa, ut ulteriori demonſtratione non indigeat: Quamvis Galeno noſtro id adverſetur, contendenti contrarium aſtruere, dum ex concepta ſemel opinione docere conatur, magnum illum gravemque morbum caducum ex craſſa materia generari. Cujus ſententiæ ſi locus daretur; multa abſurda neceſſariò ſequerentur: Quippe quò craſſior eſt materia eò plus temporis ad ſui coacervationem & longiorem moram ad curationem requirit, antequam à natura ſuperari poſſit; quod jecoris ſpleniſque obſtructiones clarè docent ſicut & febres quartanæ; durique tumores frigidi, & ſimiles. E contrario, quo tenuior ac ſubtilior materia eſt; eò minus temporis ad morborum generationem & curationem opus eſt. Exemplo ſunt affectus omnes ex flatu, aut flavabile, aut alio tenui humore, aut à vaporibus exorti. Teſtanturque ſpeciatim iliaci colicique dolores, ſpaſmi, incubus, Epilepſiæ, ſuffocationes ex utero, Eryſipelata, tertiana febris pura, ſimileſque alii morbi qui vel à natura ipſa, vel medicinæ adjumento (cum materia talium affectuum ſubtilis omninò exiſtat) admodum citò expelluntur. Ex quibus facilè colligitur, & irrefragabiliter concluditur, cauſam materialem hujus mali non craſſam; ſed tenuem ſubtilemque humiditatem eſſe; quæ facilè in flatum reſolvatur, qui deinde irrepit in muſculos, diſtendit, contrahitque eoſdem, perinde ac ſi eo loco Ulceroſi eſſent; unoque momento per multa membra huc illuc vagantur, & ſicut

 inva-

invaſio inexſpectata prorſus, ac vehemens exiſtit: ita quoque celeriter cedit: alioquin materia non tam expedite ſudando expurgaretur.

§ 3. Interim tamen & hoc ſimul ſcire oportet, non omnes tenues humores æquè comparatos: ut tam dolorificos affectus ſuſcitent ſed occulta quædam virulentia concurrere debet, quod anxietas magna cum reſpirationis difficultate, membrorum ſubita debilitate, & vitalis facultatis lapſu (haud aliter, quam ſi æger Venenati quid hauſiſſet) ſtatim in primo aſſultu manifeſtant.

§ 4. Præterea obſervavi, omnibus remediis huic morbo deſtinatis, antidota admiſceri qualia adverſus Venena luemque peſtilentem propinari ſolent. Item Venenum iſtud ſudando magna ex parte diſſipari; imò morbum hunc vehementer purgantia, ſine detrimento corporis evidenti ferre non poſſe; ſed clementia ſolum idque hanc ob cauſſam, quia noxius humor facillimè commovetur, & ad irrequietam rabiem rurſus irritatur.

§ 5. Poſtremò judico hujus mali ſedem eſſe in nervis, qui muſculis aliiſque cognati generis partibus, tendonibus & ligamentis communes ſunt; in quos tenues illi, ſubtiles, vaporoſi & venenati humores ſe inſinuant, idque ex natura affectus patet; qui pungendo, rodendo, eum in modum adoritur; ut imperitus aliquis Medicus, multò certiús ægrotantem inſania, aut melancholia laborare; quàm tam intolerabilibus cruciatibus affligi exiſtimaret; Deinde ex eo: quòd dolores maximâ ex parte in dorſo, lumbiſque, ſub quibus medulla ſpinalis ſe producit, excitantur nec non, quod vis motiva læditur; Et poſtremò, quod tales ægri juventur pharmacis, quæ nervos corroborant.

De ſignis hujus Morbi.

SIGNA hujus morbi, partim ex antedictis, partim ex mox dicendis deſumi poſſunt. Et primò quidem ex curationis modo; potione nempe ex vermibus parata, quam poſt deſcribemus. Si enim tali potione curatur affectus, pro certo habeto eſſe Varenos. Vermes namque iſti, pro peculiari hujus morbi theriaca, aut antidoto æſtimantur: Sin contrà ex vermium potu nihil levaminis ſentit æger; judicio eſt, Varenos non eſſe. Secundo ex Vermium applicatione: Si enim Vermis loco affecto impoſitus, vel etiam plan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

plantis pedum ſubligatus, ſtatim vel emoritur, vel conſumitur, vel exareſcit; opinantur etiam inde quidam Varenos eſſe. Sin contrà eveniat? non eſſe talem affectum. Tametſi hujus rei periculum ego nondum fecerim.

Prognoſticum & præcautio.

SICUT ſupra de ſcorbuto dixi; ita & modò de Varenis dico, hæreditarios eſſe, & à parentibus in filios tranſire & innaſci; videntur quoque eſſe contagioſi. Attamen ego opinor, id potius communi victui cibi & potus attribuendum, quod interdum univerſa familia uno ſimilique morbo correpta & infecta exiſtat; Quin etiam, niſi malo huic ordinariis remediis tempori occurratur; in longum certè tempus; imò in multos menſes atque annos miſerandos cruciatus extendere poterit.

Victus ratio.

QUOD in aliis omnibus morbis uſitatum, & ab antiquis benè traditum; ut circa curationis initium victus ratio inſtituatur, id ipſum & hîc faciendum eſt. Illa autem eſt duplex: Una ab omnibus hoc malo correptis in genere obſervari debet. Altera pro ſymptomatum diſcrimine in ſpecie accommodanda venit. Quantum ad priorem: vitanda in univerſum omnia craſſi ſucci, & coctu difficilia cibaria: Item omnia pinguia, & quæ ex lacte paratur, & pultes avenacæ & ſinapi, nec non ova. Licet ova me judice minime ſint prohibenda.

§ 2. Potus eſto bona, ſuavis, benè cocta & probè defœcata cereviſia, & quæ non ſit potens, ut in caput vaporet, neque ſit acida. Aqua hordeacea non eſt inutilis; cui ſub finem coctionis, pauxillum exquiſiti cinamomi injectum fuerit; præſertim ſi quid caloris præter naturam adſit: Alioquin vini albi oligophori hauſtus ſubinde utiliter ſumi poſſet, quod tamen maturum limpidumque ſit, neque caput petat.

§ 3. Præterea pro ſymptomatum diſcrimine, ut modò dictum, regimen mutari oportet: Quippe ſi quis tumor ſimul appareret; tunc aſſis cibariis, & quicquid eſt ſiccum actu, aut ſiccandi vim habet, uti decet; modò tamen boni ſucci exiſtat; idque putre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

dinis cauſa, quæ in humoribus membra ſubeuntibus, tumoreſque generantibus deliteſcit. Si verò fortaſſis ægrotus gracilis, aut extenuatus eſſet, tunc ſanè humidiore, boni ſucci alimento, & probè nutriente utendum; quò uberius refici queat. Verùm in diæta præſcribenda diutius immorari nolo, putà quam artis peritus Medicus per ſe procircumſtantiis, & diſcrimine locorum accommodare ſciet.

De peculiari Curatione.

PRÆCIPUUM & præſtantiſſimum Bezoar aut antidotus venenatæ hujus & permoleſtæ luis, latet abdita in legitimo horum Vermium uſu, quos Belgæ **pieren** & **dauwpieren**/ alii & **regenworm**/ quod ſonat vermes roſcidos aut pluviales, item **aerdtworm**/ id eſt, Vermes terreſtres, & Officinæ lumbricos terreſtres vocant, ex quibus oleum lumbricorum parant, de quibus Dioſcor. l. 11. cap. 61. Et ἔντερα τῆς γῆς, hoc eſt, terræ inteſtina nominat. Inter quos præcipui ſunt illi, qui anulis rubicundis collum inſignitum gerunt; comprimis verò, qui in cœmiteriis, & circa ſepulchra reperiuntur. Multi autem ſuper tali facultate lumbricorum eò magis mirabuntur, quod veteres horum vermium virtutes tam paucis perſtrinxerint: quod tamen majori pro parte per negligentiam ulterioris conſiderationis accidit in illis, qui quarumdam rerum abditas proprietates (quarum cauſas inquirere deberent) eruere impoſſibile eſſe ſibi perſuaſerunt. Quamobrem ego tantò libentius Vermium horum terreſtrium vires vitæ humanæ utiles, ex multiplici eorum operatione, quum diuturna experientia obſervavi, in lucem proferre & deſcribere conabor.

Virtus lumbricorum terreſtrium. lib. 11. cap. 61.

§ 2. Primum enim excellentem urinas movendi virtutem habent, teſte Dioſcor. Ipſo, loco paulò antè citato; quod inde patet, ſi cum pullo aut carnibus coquantur, & juſculum bibatur, ſupra fidem urinam pellit, præſertim aſparagi aut fœniculi radiculis ſimul incoctis. Quo remedio pueros aliquot alioſque ab hydrope liberatos novi. Neque hoc ignoravit Dioſcor, & Galenus lib. xi. ſimpl. c. 39. Scribunt enim, inteſtina terræ ſeu lumbrici terreſtres, ſi contundantur, & in mulſa bibantur urinam diu ſuppreſſam propellere.

§ 3. Secundò non ignaviter ſudores cient; ſi modo rectè præparati uſurpentur; quod in hoc morbo evidens fit. Memini enim liquo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

liquorum ex his lumbricis deſtillatum, hydropicis quibuſdam ſudorem adeò provocaſſe, ut hoc modo à tumore liberati, tandemque ſanati fuerint. Et quanquam liquor iſte gravem odorem ſpiret; eſt nihilominus ſapor non ingratus, poteſtque interim odoris inamœnitas pauxillo aquæ cinamomi affuſo mitigari, aut herba fœniculi ſimul deſtillari.

§ 4. Tertio ſingulare donum habent aperiendi, & hepatis obſtructiones tollendi, teſtante id experientia quotidiana, in decoloratis & arquatis, in quibus efficaces valdè exiſtunt, ſi quando purgati, probeque loti, in mortario lapideo contuſi, cum liquore ex floribus geniſtæ, aut marrubii, aut ex corticibus fraxini, aut ex urticis minoribus ſtillato, vel cum vino albo, aliove utili humore percolati fuerint, cumque modico ſaccharo, cinamomo & croco, potu calefacto aſſumantur. Aut rurſus ut nequaquam ægri abhorreant, poteſt ex illis pulvis fieri, cum ſimili prioribus liquore bibendus. *Probatiſſimum Remedium.*

§ 5. Præterea ſimilem potentiam eorundem deprehendimus, in externis nervorum, aut nervoſarum partium obſtructionibus. Quippe ſi quæ corporis pars, ut brachium aut crus, nervorum illas partes tranſeuntium culpa tabeſcit, aut extenuatur; reperimus ſingulare auxilium, ſi quando debilitatam illam partem liquor ex Vermibus hiſce extracto frequenter perunxerimus, qui liquor ex lumbricis purgatis, lotis, ruſis in gutturnium, aut bombilium, anguſti putà oris vitrum (*ein Guttorf* Germanis appellatum) circumlutatum, furnòque impoſitum, injectis, facilè parari poteſt. Quo unguento perliti, percipiunt ſenſibiliter, ſanguinem potenter in partem infirmam attrahi. *Succus lumbricorum.*

§ 6. Quartò habent admirandam vim ſedandi dolores in omnibus corporis membris, comprimis verò in nervoſis, quæ acerrimè dolere ſolent. Poteſtque id oleo lumbricorum facilè oſtendi, quod non in æneis, ſed vitreis vaſis abſque alterius olei additione, per balneum Mariæ conficitur, donec lumbrici (qui prius repurgari vinoque lavari debuerunt) vitreis accuratè obturatis incluſi, in pinguem liquorem oleo ſimilem diſſolvantur, quo dolentia membra inungantur; ſed contra graveolentiam momentum olei Lavendulacei addendo. Aut ſi malis pulverem eorundem partibus unctis illinendo, aut eundem illum linimentis vel Emplaſtris permiſtum, ſuperponendo. Pari modo iidem, cruciatus arthritidis, *Oleum lumbricorum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

podagræ, paralyſios, nec non morbi Gallici leniunt. Quapropter iidem commiſcentur etiam Emplaſtris, quæ ex ranis ad morbum Gallicum adornantur. Et veluti nervoſis commodare diximus: ita quoque proſunt aliis defectibus, qui ex læſione illorum orginem ducunt, qualis apoplexia, convulſio, & ſimiles; quin etiam nervos recens contuſos, aut punctos, aut ſciſſos, aut quoquo modo vulneratos mitigant non ſolùm; verum inſuper eoſdem perſanant. Ideoque Emplaſtris contra rupturam inſeri ſolent, ſicut & Emplaſtro de pelle arietina Arnoldi de Villa Nova adjectos videmus. Similiter quoque juvant & curant, debilita & exulcerata inteſtina, ſi quando, liquor, in quo lumbrici elixi fuerunt, Clyſteris tubulo infundatur. Si quis etiam ex alto lapſus, intus læſus ſit; eidem quoque omninò utiles ſunt poti; ſicut & aqua inde deſtillata, unciæ pondere hauſta, prodeſt iis, quibus inteſtina punctim ſauciata ſunt Sic quoque pota, grumos ſanguinis diſſolvit. Aut ſi cui inflictum vulnus cruorem extrà non emiſerit, eidem commodat, cruorem diſpellendo. Eadem aqua calefacta & goſſipio excepta, calenſque vulneribus immerſa, quotidiè, renovata, ſiſtit eorundem ichores, Germani *das Gliedwaſſer* dicunt, glutinatque diſſectos nervos in vulneribus.

§ 7. Quintò auxiliantur egregiè adverſus morſus venenatos, proinde contra rabioſi canis morſum, uſui eſſe poteſt confectio quædam ex vivo lumbrico melli immerſo, ne ſuccum ſuum excernat, cui pulviſculum ex taxi ligno, & argento puro, lima abraſum admiſcent.

§ 8. Sextò cum manifeſta utilitate exhibentur vermes iſti mulieribus ad lactis generationem, & copiam ejús augendam teſte Aëtio tetrabibl. primo ſerm. 4. cap. 6.

Pulvis lumbricorum.

§ 9. Poſtremò utiliter datur horum Vermium pulvis contra lumbricos puerorum, ad illos expellendo, cujus præparationem ego in gratiam lectoris docebo; nempè conjiciuntur Vermes terreni recentes in ollam, ibique per biduum hyberno tempore; per unicam autem diem æſtivo detinentur; ut à terrena ſorde emundentur; deinde vino abluti, novo fictili induntur, quod obturatum & benè lutatum, calenti furnò imponitur, donec ſint arefacti.

Præparatum lumbricorum terreſtr. ad Vermes.

§ 10. Cum itaque jam in aperto ſit, tam præclaris virtutibus viles hos contemtiſſimoſque terræ vermes à Deo ornatos eſſe; minus

nus eſt mirandum, in curatione varenorum, remedio & viribus vermium eorum, per Urinas exturbari, præcedentem illam humoris tenuis pravitatem, quæ in venis exiſtit, ſicut etiam venenoſam illam materiam partim per eoſdem meatus, partim per ſudores, præſertim cum materia in exterioribus corporis partibus conſiſtit: Simul etiam quod mitigatoria virtute, cruciatus miteſcunt, nervorumque obſtructiones (in quibus vareni ſunt irretiti) recluduntur.

§ 11. Ad ordinarium verò horum lumbricorum uſum quod attinet, illi profectò valdè differenter apud imperitos medicos, ſciolaſque & curioſulas mulieres in Weſtphalia, Saxonia & Balthici maris littoribus uſurpantur, & quidem interdum cum certâ vermium in numero obſervatione. Reperi tamen ſubſequentem mox formulam, apud quoſdam maximi uſus eſſe; nempe ut primo die capiant novem lumbricos, accuratè ablutos, tuſoſque, & cum vino aut cereviſia per cribrum cilicium tranſmiſſos, propinant unico hauſtu ſummo máne ebibendos, obtectoque diligenter corpore ſudorem provocant, qui in hoc affectu inprimis requiritur, quo probè profecto, de feliciore curatione ſpes eſt; Si placet aliquid macis aut cinamomi, aut his ſimile aroma aliud, ad ſtomachi robur & gratiam potioni conciliandam, admiſceri, permittetur. Poſtridie paratur iterum, bibiturque idem pharmacum, eo tamen diſcrimine, ut lumbricorum numerus duplicetur, & XVIII. exiſtant. Tertio die XVII. vermes ſumuntur. Quod ſi hoc modo malum ſuperetur, ut ferè fit, tunc acquieſcunt. Sin verò dolores recrudeſcunt. Repetendus modus prior, ſicut modò dictum, cum novenarii vermium numeri adjectione in dies ſingulos. Quòd ſi verò morbus radices adeò altè egerit, ut dicta curandi ratio non ſatis faciat; contunduntur quidem rurſus vermes; ſed cum liquore ex ſalvia, betonica, abrotono & angelica in aqua decoctis, per cribrum, ut antè, trajiciuntur, & potui exhibentur.

Potio.

§ 12. Matrona quædam celebris in territorio Monaſterienſi, ſequentem potionem pro arcano myſterio habebat; Capiebat autem ſalviæ, betonicæ, rutæ ſingulorum folia quinque, vermes terrenos cum anulis circa collum rubentibus etiam quinq; ſabinæ parum, & ſucciſæ, ſeu morſus diabolici, radices duas, quæ omnia ſimul contundi oportebat in pila marmorea; contuſa cum quinq; cochlearibus aquæ ex ſambuci floribus deſtillatæ humectari, & per cribrum expreſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

expreſſa primo die exhiberi mandabat. Poſtridie numerum ex quinario ad ſeptenarium augendum eſſe. Tertiò verò, pro ſeptenario ſingulorum novenarium ſubſtituendum. Verùm hiſce tribus doſibus ſimul radicum ariſtolochiæ tritarum ʒ. ij. admiſcendas, puta ſingulis potiunculis ℈. ij., tandem mellis virginei cochlear unicum plenum infundi præcipiebat.

§ 13. Alii hanc formulam ſervant: Accipiendo lumbricos quindecim, totidemque folia betonicæ, ſimul in pila contundunt, & cum dimidia cereviſiæ menſura, cui pauxillum ſabinæ incoxerit, trajiciunt, de quo hauſtulum cum modico theriacæ mane exhibent per triduum continuum, creſcente Luna, & totidem dies in Lunæ decremento.

§ 14. Alia potio; ad quam ſumitur cereviſiæ menſura dimidia (quæ communis eſt in prædictis regionibus potus, atque urinas movet) cui incoquatur dimidius ſabinæ manipulus cum cochlearibus quinque ejuſdem potus, contere, & per cribrum pelle ſeptem lumbricos ante contuſos, addendo theriacæ optimæ ʒ. ſ. & ſaccharis quantum libebit; hanc potiunculam æger primo die ebibit. Poſtridiè verò parem; ſed cum lumbricis undecim concinnatam. Tertio autem die æqualem doſin; verùm cum lumbricis tredecim confectam. Hanc curationem continuare opus eſt per menſes duos aut tres. Apparebitque tandem in fundo urinæ quiddam chondro avenaceo (Germ. *Haberngurte*) ſimile, quod pro ſigno ſalubri habetur.

§ 15. Alii accipiunt lumbricos novem, latos & tuſos, cum manipulo pervincæ herbæ, Germ. *Ingrim*, affuſaque cereviſia percolant, exhibentes ante mutationem Lunæ, & poſt quoque.

§ 16. Non deſunt, qui potum parent ex ſalvia anguſtioris folii, ruta & betonica, & cum lumbricis ſimul tundunt, additaque cereviſia dulci, per cribrum trajiciunt, deinde per novem dies præbent quotidie ℥. vi., creſcente Luna, & tantundem totidemque dies eadem decreſcente;

§ 17. In prænominatis terris ſunt etiam quidam, qui potiones hujuſmodi abſque lumbricis ad tales affectus in frequenti uſu habent, ſequenti forma:

Rec. Ariſtolochiæ longæ ℈. *j.*
Ariſtolochiæ rotundæ ʒ. *ſ.*
Rutæ, ſabinæ, leviſtici ana ʒ. *j.*

Beto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Betonicæ, ſalviæ tenuis folii, pulmonariæ, ſingulorum folia undecim, baccas lauri quinque, oſſis ſturionis combuſti ʒ. IV.

Quæ omnia prius arefacta, deinde ſingula ſeorſum trita, poſtea commiſcentur. Pulvis iſte in tres æquales partes dividitur, cujus una tertia quotidie exhibenda venit, in cereviſia aut vino, creſcente Luna, & totidem dies, tantundem decreſcente ſidere.

§ 18. Alii inter Weſtphalos feliciter eundem morbum ſanant, potu ex herba glycypicri, Germ. *je lenger je lieber* vocata, (totam cum radice ſumendo) confecto, quotidie uſurpando, qui mane ſudorem placidum provocat, nec abſque ratione: Laxat enim iſta herba clauſos meatus viſcerum, morboſq; inde exortos curat, ac urinas pellit: Quapropter eadem illa adverſus hydropiſin utiliter bibitur. *Dulc. amaræ.*

§ 19. Nonnulli accipiunt radices oxylapathi aut rumicis majoris Germ. *Grindwurtz*, bonam quantitatem contuſam, & vino percolant, tribuſque matutinis porrigunt.

§ 20. Quidam hoc remedio utuntur, putà pavonis ovo, croci, drachmæ ſemiſſem, acetique, quantum ovi teſta capit, commiſcent, potuique exhibent.

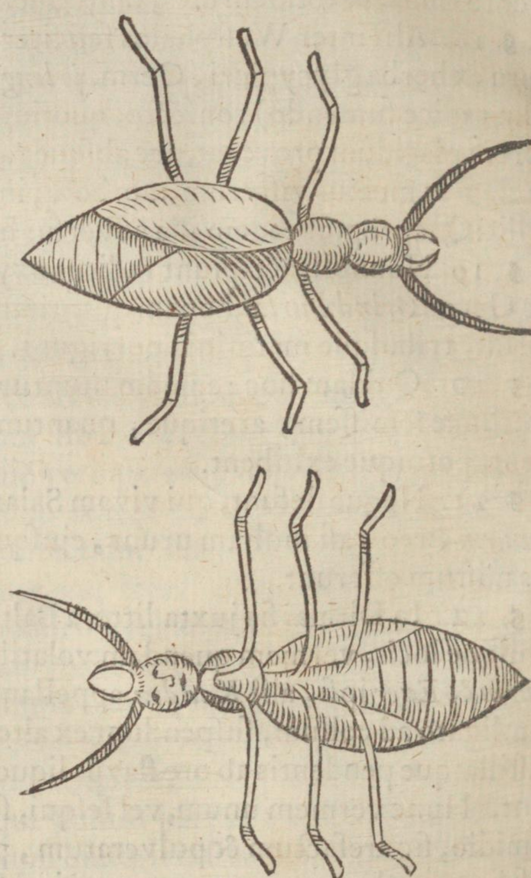
§ 21. Neque deſunt, qui vivam Salamandram, Germ. *ein Mollewurm* æreo vaſi inditam urunt, ejuſque pulverem cum mica panis miſtum offerunt.

§ 22. In Ditmarſia juxta littora Balthica, Daniam verſus, viciniſque locis, vermem quendam volatilem habent, quem *Maywurm* & *Euer* ipſi, alii *Kadden* appellant. Hunc vermem filo circumligato ad collum, ſuſpendunt ex alto, præſertim menſe Majo, exſtillatque pendentis ab ore flavus liquor, quem venenatum judicant. Hunc vermem unum, vel ſeſqui, ſive ad ſummum duos cum dimidio, ſic arefactum & pulveratum, propinant ægroto ex cereviſia, quem pharmaco epoto exerceri ad ſudorem uſque jubent, qui ſi non ſequatur, in furnum adhuc calentem, cui panis extractus recens eſt, irrepere cogitur, ut facilius ſudet; qui deinde ſymptomata gravia patitur, cardiogmum nempe miſerabilem cum toties corporis debilitate, viriumque omnium defectu, durantque illa ferè dimidium diem: poſtea ſi neceſſitas poſtulet, datur illi rurſus poſt dies tres aut quatuor idem pulvis, adeoque interdum uſque ad novem dies, ſi neceſſe videatur. Ditmarſi hunc potum ex vermibus talibus factum, ſua lingua appellant *Kaddentranck*. *Vermes Verni.* *Potio eſt Vermibus Vernis.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

DESCRIPTIO HUJUS VERMIS.

Hæc eſt Diatypoſis, ſeu figura Vermium iſtorum Vernorum, quos Venenatos eſſe arbitror.

Vermis iſte alatus, caput collumque habet in circuitu fuſcum, qualis violaceus color, & non abſque nitore quodam, à capite prodeunt flagella duo longa ad digiti latitudinem, inter quæ cornicula totidem acuta, parva, lunata, veluti forcipes minutuli. Alæ ex virore obſcureſcunt. Sub alis & ſuper dorſo anuli ſunt colore diſcriminato, modò nitore vireſcenti, modo flavedine obſcura. Venter & pedes, capitis collique colorem ſimulant. Ventri tres plærumque pedes utrinque adhærent longi, in medio articulis ſuis curvatis, ad articulorum in aliis formam. Quam diu juvenes ſunt, colore ſpectantur in univerſum magis cæruleo. Accreſcunt in longum ad binum digitorum latitudinem: craſſeſcunt in digiti unius latitudinem. Reperiuntur in viis publicis Majo menſe, videnturque eſſe ex cantharidum genere, veruntamen ego eos venenatos eſſe cenſeo.

§ 2. Habent magno quoque in pretio Ditmarſi, ſicut & Weſtphali, nec non & comitatus Teckelnburgici incolæ, herbam,

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Solanus ſomniferus, ſeu Walckenbaum.

quam *Walckenbaum* indigitant, creſcentem copioſè juxta arcem Teckelnburgum, Latini ſolanum ſomniferum vocant. Hanc tuſam cum cereviſia contra varenos Potui offerunt; poſt quem æger tam vehementi ſopore obruitur, ac ſi cum morte luctaretur: ſed per 24. horas magna cura à ſomno diſtinetur; quod niſi fieret, periculo non careret. Nam ex hoc potu viſus mirificè obſcuratur, ſenſuſque ac intellectus per aliquot horas debilitatur: Quod tamen mirandum non eſt, cum herba iſta ſupra modum aſſumta, venenoſa ſit, videlicet frigida in tertio gradu, potentiam habens, gravem ſoporem inducendi, non tamen ita periculoſum, ut opium ſolet. Verùm duro nodo durus cuneus quærendus eſt.

§ 3. In territorio Brunſwicenſi ſimilibus potionibus utuntur, quibus ægroti per horas circiter 24. ſoporati quieſcunt, opinorque ex eadem planta *Walckenbaum* dicta, potiones illas elixari. Neque mirum id videri; quippe ego quendam ex meis novi, qui adverſus varenos, mane quidem vermes dabat, ſub veſperam verò, propter dolorum acerbitatem, Philonii Romani ℥. j. præſcribebat: eſt autem dicata confectio iſta ſomno provocando, & dolori ſedando. *Philonium Romanum.*

 §4. Alii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 4. Alii omnigena medicamenta potus, pulveres, electuaria conſtruunt pro diverſitate regionum, multifariaque experientia & obſervatione uniuscujuſque. Interea deprehendo plæraque abſque ratione, & legitima methodo adminiſtrari.

§ 5. Quapropter ego ſumma ſolicitudine ſecundum artis præcepta, conditionem magni hujus morbi conſideravi; communemque curandi uſum expendi. Inſuper & meam medendi rationem ob oculos ponere volui, ad liberum cujuſque judicium, aut commodum, quo occaſio detur, majori certitudine indagandi res illas per quas graviſſimæ huic ignotæque & venenatæ lui, certius ob viam ire, & auxiliari detur.

Ordinaria Curatio, Purgatio. § 6. Ante omnia autem corpus, ut aliâs uſitatum, expurgari convenit cum electuarii roſati Meſues ℨ. vj; aut cum Diacatholici ℥ j: aut cum Diacarthami ℨ.vj. Juſculo gallinæ, aut piſorum inſulſo permiſtis; vel ſi mavis radic. mechoacæ (quibuſdam rhabarbari albi dicti) & rhabarbari ſingul. ℨ. j. tenuiter ſimul conciſa cum ℨ. ij. pulveris Sennæ purgativi per noctem unam cum modico juſculi inſulſi, calido loco macerata, mane exprimantur.

Deinde ſequenti apozemate quotidie mane utendum.

Potio. ℞. *radicularum ſucciſæ, ſeu morſus diaboli* ℥. *j.*
Ariſtolochiæ rotundæ, ℨ. *iij.*
Salviæ, betonicæ, ana manip. j.
Abrotoni, rutæ, pervincæ, ſabinæ ana M. s.

Decoquantur ſimul in aquæ fontanæ dimidia menſura, aut ℥. xxxij. donec ferè dimidium ſit abſumptum. De hoc apozemate percolato & clarificato, ſumantur quotidie mane circiter unciæ quatuor; addendo quinque lumbricos anulum in collo gerentes, qui vino loti prius & contuſi, cribro cilicio ſimul tranſigi debent, quo facto admiſce theriacæ optimæ drachmæ ſemiſſem, cinamomi boni ℈. j. & ſacchari quantum ſuavitas requirat. Potus iſte quotidie taliter concinnandus, & bibendus eſt ad ſudoris provocationem.

§ 7. Quod ſi cum præſcripti potus uſurpatione, radix viruſque hujus mali ſudando nondum exturbata funditus, nec ſatis per alvum ſubducta fuerit; tunc ſubſequenti decocto, quod ſimul mediocrem purgandi vim habet, pro ratione circumſtantiarum, uti licebit.

℞. *Radic. polypodii* ℥. *j.*

Salviæ,

Salviæ, betonicæ ana M. j.
Scabioſæ, rutæ, abrotoni ana M. s.
Sem. aniſi, ſem. citri ana ʒ. ij.
Paſſul. Corinth. vel aliarum expurg. & minutim inciſarum ʒ. IV.

Decoquantur ſimul in fontanæ ℥. xxxij. dum tertia pars exhalarit, & poſtremò fol. Sennæ ſelectæ ʒ. x. additæ, ſemel ebulliant, ſtentque per noctem benè tecta; mane recalfacta, exprimantur validè; deinde novem lumbrici mundati, ut antè dictum, ſimul trajiciantur, addita ſufficiente ſaccharis puri quantitate, ne potus corrumpatur. De iſto apozemate per ternas auroras ægroto doſis calida propinetur, non tamen ut ſudet. Quod ſi verò ægro doſis unica ad purgandum ſufficiet: utendum erit ſequenti, cum meliori formula:

℞. *Pulv. ſennæ purgativi ʒ. ij.* *Purgatio.*
infuſus in aquæ betonicæ ℥. ij. & ſemis.

Stet calido loco per horas xij. poſtea exprimatur validè adhuc calens, per cilicium, admiſtiſque diacarthami ʒ. IV. detur patienti totum una vice, calefactum in aurora.

§ 8. Cum in Aprili anni 1569. mihi oppidum Mœrſam ingreſſo puella adduceretur, quæ varenis correpta, membrorum debilitatem ſubitò incurrerat tanto cum angore, partiumque externarum calore, ut nihil aliud, quam intus acri toxico infectam ſuſpicarentur: Conſilio extemporaneo ac parabili, prout locis à pharmacopolio remotioribus fieri poteſt, ſuccurri; & ſubſcripto remedio juvi: videlicet lumbricos quinque expurgatos contritoſque hauſtulo bonæ mitiſque cereviſiæ percolari, probatæque theriacæ drachmam dimidiam, cum cinamomi crocique & ſaccharis modico admiſceri, maneque omnia potui calefacta dari, & inſuper ſudari, nec non per aliquot dies uſurpari, præcepi; ut ad omnium admirationem puella ſanaretur.

§ 9. Si quando verò virus in ſingularem aliquam particulam decumbens apparuerit; ſolet multum commodi conferre, & auxiliari plantago cum ſale in mortario lapideo trita atque ſuperimpoſita.

§ 10. Si qui etiam tumores in abſceſſus verſi, ex hoc morbo ad eruptionem ſe comparent: Ditmarſenſes chirurgi cataplaſma formant, ex radicibus cicutæ aquaticæ, quam ipſi lingua ſua *Wadendunck*; Germani *Waſſerſchirling* indigitant. Radices autem has ſtuppa obvolutas, ſub cineribus aſſant; inde tuſas melle permiſcent *Unguentum cicuta aquatica.*

 in cata-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

in cataplaſma; perſuaſi vermiculos (quos *die Varen* appellant) mellita dulcedine illectos prodituros, & radicum veneno morituros eſſe.

§ 11. Alii cataplaſma aut pultem parant ex radicibus ſigilli Salomonis, Germani *Weiſzwurtz* dicti, aquæ aut cereviſiæ incoctis, addentes aliquando radiculas dryopteris (*Eychelfarn* Germ. vocatæ locoque affecto imponunt: Quia verò ex artis chirurgicæ peritia, abſceſſus hujuſmodi curari poſſunt, non putavi hac de re plura verba facere.

§ 12. Deſcriptio pulveris ſennæ purgativi Joan. Wieri, cujus ante mentionem fecit, ita ſe habet, in tractatu de ſcorbuto, p.790.

℞. *fol. ſennæ Alexand. Electæ* ℥.*j.*
Tartari albi ʒ. IV.
Epithymi ʒ.*ij.*
Cinamomi, Gariophyll. galangæ, ſem. aniſi. ana ʒ.*j.*
Diacrydii ʒ.*j.ſ.*

Ex tritis miſtis, cribroque cretis, fiat pulvis ex arte.

DE
MORBO GALLICO.

AD hunc Tractatum de novis morbis, jure merito refertur præcipua lues, & horribilis pœna pudendæ libidinis, quam communiter Germani vocant Morbum Gallicum, quæ circiter annum 1494. exoriri primum cœpit, cum Carolus Rex Galliæ potentiſſimo exercitu Italiam ingreſſus, celeberrimam urbem Neapolim in ſuam ditionem redegit. Eo namque tempore (uti ſcribunt autores) leproſus Eques, pro ſua ſatianda unius noctis libidine, famigeratæ Meretricis Valentianæ in Hiſpania concubitum, pretio 50. coronatorum impetravit, ad quam poſtmodum alii libidinoſi, impii, & brutales ingreſſi ſunt tanto numero, ut brevi temporis ſpatio circiter 400. fuerint infecti: quorum plurimi, Gallos in Italiam expeditionem ſumentes, inſecuti ſunt, atque eandem hiſce cimeliis ornarunt: Unde poſtea factum eſt, ut, retrocedente exercitu, & ad ſua unoquoque loca redeunte, hæc Italica Bellaria & Hiſpanica ſcabies inter alia de honeſtamenta, nobis quoque Ger-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Germanis cæteriſque Chriſtianis nationibus fuerint tranſcripta; à quibus per hæreditariam ad poſteros tranſmiſſionem non parum debilitata fuit noſtri corporis conſtitutio; cujus clementer Deus miſereatur. Non equidem ignoro, alios, quos inter eſt Leonardus Fioravantus, in libro cui titulum fecit *Capricci Medicinali*, longè alia ratione de origine hujus mali ſcripſiſſe; ſed quia brevitati nunc ſtudeo, hæc omnia ſuis relinquam autoribus. Similiter novus hic & fœdus Morbus, nova eaque contumelioſa nomina conſecutus eſt à ſuis primis Inventoribus, *Nomina Morbi Gallici.* à quibuſdam enim vocatur Morbus Gallicus, ab aliis Lues Hiſpanica, ab aliis contages Neapolitana; quælibet namque natio quàm longiſſimè à ſe voluit removere hanc infamiam.

§ 2. Quoniam vero nunc temporis Morbus hic nimis quam communis eſt, præcipuè inter Magnates, quapropter etiam de ejuſdem Curandi ratione plurimi libri excuſi extant, poteram equidem huic labori ſuperſedere, tamen cum exiſtimarem poſſe me longa & continuata mea exercitatione & experientia, nonnihil utilitatis iiſdem afferre, conſultum mihi viſum eſſe breviter Curandi rationem deſcribere, & cum adjunctis commonitionibus hoc quicquid eſſe officii, indigentibus exhibere.

§ 3. Principiò itaque iis qui ſanguinis copia abundant Mediana brachii dextri erit pertundenda, & prout neceſſitas ſuaſerit, *Venæ Sectio.* ſanguis parcius aut largius detrahendus: Dehinc per aliquot dies continuatos Apozemate longo corpus benè eſſe præparandum & purgandum, antequam ulterius pergere poſſimus in uſu Antidotorum & alexi pharmacorum. Poterit autem hoc apozema ſequenti aut ſimili formula præſcribi,

℞. *Radicum Polypodii* ℥. *ij.*
Hermodactylorum ℥. *j.*
Mechoacan ʒ VI.
Interioris corticis flavi Frangulæ ℥. *j. s.*
Radicum veratri nigri benè præparatorum ʒ. *iij.*
Scabioſæ, fumariæ, veronicæ, dulcamaræ ana pugill. Item:
Seminis aniſi, granorum mali citri, carduibenedicti. ana ʒ. *iij.*
Liquiritiæ raſæ ʒ. *vj.*
Garyophyllorum ℥. *s.* *maſz* eſt 4. ℔.

Decoquantur omnia hæc in Menſura lixivij. ex cineribus clavellatis parati, ad conſumptionem ferè dimidiæ partis. Tum adde fol

ſennæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Sennæ Alexandrinæ elect ℥.ij., & fac ſimul bis terve ebullire, tum per noctem benè tecta relinquatur olla: manè factâ iterum ebullitione, quàm fortiſſimè exprime, & poſt unius horæ reſidentiam, decanta, relictis in fundo fœcibus: Ex hoc apozemate ebibat æger ſingulis matutinis, calidè urceolum exiguum, & deinceps per 4. horas jejunet: atque prout plus minuſve purgatus ex eo fuerit, augere poſſumus aut imminuere potionis quantitatem. Quod ſi non ſufficienter ex hoc purgatus fuerit apozemate, eodem abſumpto, licebit hauſtum eidem præbere purgantem,

℞. Electuarii diacarthami ʒ. IV.
Confectionis Hamech ʒ. ij.
Cum aq. fumariæ aut Jure calido, diſſolvantur.

Sin placuerit pilulas aſſumere, licebit circa tertiam matutinam devorare novem ex ʒ. j. pilularum de Nitro, quæ valdè in hoc morbo præſtantes ſunt, vel de Hermodactylis, vel aggregativis confectas.

Lignum Guajaci. § 4. His peractis decoctum ligni Guajaci ita parabitur.

℞. Ligni Indici recentis, & ſubtiliter raſpati ℔. j.
Corticis ejuſdem ℥. ij.
Zarſæ-parillæ, liquiritiæ minutim conciſar. ana ℥. j.

Omnia indantur ollæ aut cantharo, intus & extus vitriato, capienti circiter menſuras 6. (hoc eſt XVI. ℔.) & ſuper affunde 3. menſuras aquæ, unam vini albi, ut per diem ac noctem macerentur: deinde juxta lentum è carbonibus ignem per 6. horas lentè decoquantur ad dimidias. Inter ebulliendum ſpuma eſt auferenda, ſeorſimque aſſervanda. Ubi parum refrixerit, fortiſſimè eſt exprimenda materia, & vitro aut ollæ ſive cantharo, arctè concluſo, in cella deponenda, ad uſum.

§ 5. Deinceps huic decoctæ & expreſſæ materiæ iterum affundendæ ſunt 4. menſuræ aquæ, & duæ vini, macerentur ſimul per 24. horas, denuóque ad dimidias erunt coquendæ: quod ſi patiens ſiti valdè torqueatur, & copioſè bibat ex hoc decocto, ſufficit tertiam partem ſolum coquendo abſumi.

§ 6. De primo decocto ſingulorum dierum hora matutina quinta 7. aut 8. unciæ bibendæ ſunt calidè, & tum ſudor per horas duas aut tres provocandus, pro tolerantia patientis, à quo ſudor pannis lineis calefactis abſtergeatur; qui itidem in calido cubiculo detineri debet, ne frigus ſubingrediatur poros corporis,

poris, proinde nec manus aut faciem aqua frigida perfundat abluatve. Sed æſtivo tempore non eſt neceſſe ut tantopere ſe excruciet, quin imo, ſi dies fuerit calidus & ſerenus, etiam licebit ipſi foras exſpatiari.

§ 7. Hora circiter decima jentaculum ſumet æger, ſed admodum parcum, ſenſim ſingulo die parum adhuc detrahens, à cibo conſueto, per 14. dies uſque: ideoque ex aſſata aut elixa carne gallinæ vel perdicis aut vervecina tantum ſumat, quantum ſufficit ad comedendum panem album mediocrem, aut duo ôva recentia ſeu tremula & ſorbilia, cibuſque ſit aut nullo aut pauco ſale conditus. Deinde per 14. dies utendum erit ſtrictiſſima dieta, nec amplius ſumere quàm circiter, ℥. ij., aut ℥. ij. ſ. uvarum paſſularum cum biſcocti tantillo, quantum ſufficere poſſit. Per totum autem Curationis tempus non bibat niſi de ſecundo decocto, loco vini aut cereviſiæ, quantum libuerit, quovis tempore, etiam pomeridiano, ubi ſitis monuerit. Poſt meridiem hora circiter tertia patiens ſe recipiat in lectum calefactum, uti manè fecit, & 6. uncias primi decocti calidè bibet, vacabitque ſudationi per horam unam aut alteram, ſudoremque abſtergeri jubebit: poſt horam cœnabit minoreque cibi quantitate, quàm in prandio contentus erit: Et poſtquam hac ſtricta diæta per 14. dies uſus fuerit patiens, ſequentibus quatuordecim diebus ſenſim augebit ciborum quantitatem, donec ordinariam paulatim attigerit: ſed ſecundo ſemper decocto ùtetur, niſi virium debilitatis ratione hauſtus vini concedatur. Tandem per 4. aut 5. dies manè ſolummodo bibet de primo decocto, non verò pomeridiano tempore, & ſic ſpatio, 6. ſeptimanarum integram intermiſerit ſeu abſolverit Curam, habita tamen ratione mali. Interim accuratè obſervandum, ut ſemper proſpectum ſit ægro de duplici hoc decocto.

§ 8. Si quæ vulnera hiulca adfuerint, ea manè & veſperi, poſt ſudorem elicitum, cum ablata ſpuma, aut primo decocto abluentur & mundabuntur, aut ſi majora fuerint, à perito Chirurgo, artis lege, tractabuntur.

§ 9. Neceſſum quoque eſt, ſingulis decem aut quatuordecim diebus corpus ſemel expurgare, ut non ſolum tenuis & ſubtilis materia per poros cutis ſudando abſumatur vel evacuetur, ſed inſimul craſſæ illæ impuritatis, quæ meatus ſudoriferos penetrare nequeunt, per inferiora abſcedant: ad hanc rem apprimè condu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cunt. Pulvis ſennæ ſupra in Tractatu de Scorbuto deſcriptus, ut & Electuaria, Confectio Hamech & Diacarthamum, aut pilulæ, quarum facta eſt mentio in initio hujus Curationis: Hac tamen uſurpata cautione, ut iſto purgationis die ab aſſumento ſudorifico potu abſtineamus; probè interim attendentes, ſitne morbus recens an inveteratus, ſitne æger ille juvenis an ætatis provectæ, debilis ne an robuſtus; etenim juxta has circumſtantias, non tantum purgatio inſtituitur blandior, ſed etiam materia potionis ſudorificæ majori aquæ quantitati incoquitur, quo tanto tardius ſuam perficiat operationem.

Pavame ſeu Saſſafras.

§ 10. Paucis abhinc annis arbor quædam viribus excellens, innotuit, quæ primum ex Inſula Florida huc ad nos delata eſt, hanc Indi indigenæ *Pauame* vocant, Hiſpani, Itali & Germani *Saſſafras* appellant: Sapore eſt acri, & aromatico, & guſtui grato admodum, præcipuè ejus cortex, uti in cinnamomo, ſed quo vicinior radici eſt, tanto eſt ſapore efficacior: Ejus ad morbum Gallicum fælix admodum uſus eſt, ut & ad plurimas alias ægritudines, videlicit febres lentas, catharros, vapores & frigida materia ſublatos, lumbaginem, renumque calculum, pellit flatus inflationeſque, menſes ciet, ventriculum corroborat, & admodum refragatur arthritidi. At enim præparato prius corpore medicamentum purgans, ad potionis ex eadem confectæ uſum accedemus; cujus parandi modus hic eſto.

§ 11. Accipe electi hujus ligni unà cum ſuo cortice minutim inciſi ℥. IV., cui affunde aquæ fontis ℔. IV. ſtent in infuſione bene tecta, per 12. horas, deinde in olla terrea decoquæ ad dimidias, cola deinceps per linteum, & aſſerva in cella pro potu primo. Ad hunc ſemel decoctum pulverem adde ℥. ij. recentis pulveris, & in ℔. x. per ſex horas plus minus infundatur & decoquatur ad remanentiam ℔. VI. Hujus primi decocti ℥. V. aut VI. manè patiens calidè aſſumet, ſimiliterque poſt meridiem hora 3. aut 4. & poſtea ad ſudorem largum in lecto ſe componet: Altero decocto loco vini, ſive in prandio, ſive extra illud, urgente ſiti, utetur; in reliquis eadem obſerventur quæ ſuperius de Diæta dicta à nobis ſunt.

§ 12. Sæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 12. Sæpe ſæpius contingit, cum morbus hic eſt inveteratus, aut alloquin in pejus vergit non rectè à medicaſtris curatus, ut gummata ſeu nodi duriuſculi enaſcantur in tibiis, brachiis, & capite, quæ ſanè in cauſa ſunt, ut quod curatio majori cum difficultate ad optatum finem perduci queat, præcipuè ſi oſſa fuerint exeſa, corrupta, tabefacta, aut ſi debilitatio hæc extremos artus affligat nocturnis iiſque intolerandis doloribus: Hoc in caſu Zarza-parillæ præſentaneum eſt & pretioſum remedium, quam poſſumus abſque ullius alterius admixtione decoquere, & in uſum convertere, juxta ſupra deſcriptam formulam, aut hanc ſequentem. *Zarzæ-parillæ.*

℞. *Sarzæ-parillæ minutim inciſæ & contuſæ* ℥. IV.
Macerentur per noctem in ℔. xij. *aquæ in loco calido, ſive in hypocauſto, ſive ſupra cineres calidos, & decoque ad conſumptionem quartæ partis.*

Tunc adde ℥. j. Hermodactylorum ſubtiliter pulveriſatorum, & invicem bene miſceto & ſinito refrigeſcere, poſteaque percolato: Ex hoc bibet manè & poſt meridiem ℥. VI. & inter prandendum utetur ſimplici Sarzæ-parillæ decocto, nimirum cum ℥. j. Salzæ-parillæ decoquitur in ℔. xij. aquæ, donec abſumta fuerit tertia pars; & tota hæc Cura peragi poterit ſpatio trium ſeptimanarum, neque eſt neceſſe patientem ſe adſtringere ſtrictæ huic diætæ, ſed gallinas aut vitulinam elixam comedere interea poteſt: attamen corpori per debitam expurgationem prius eſt proſpiciendum. *Unguentum ſeu adeps.*

§ 13. Quod ſi tam altas radices morbus egerit, ut per ſuperius deſcripta medicamenta cedere nolit, nonnunquam accidit, ut ſub finem decocti Zarſæ-parillæ Inunctiones quoque in uſum venire debeant, quibus etiam majori cum certitudinæ, minorique periculo, quàm ſi decocta non præceſſiſſent, uti nunc poſſumus; itaque formulam Unguenti hic ſubjungere volui.

℞. *Ædipis ſuillæ non ſalitæ & repurgatæ* ℥. VI.
Axungiæ anatis ℥. iij.
Axungiæ gallinæ ℥. ij.
Ol. Laurini, Liliorum, ana ℥. j.
Ol. Iuniperini, Aq. vitæ, ſingulor ʒ. IV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Mercurii ℥. vj.
Lythargyrii auri, thuris albi ana ℥. j.
Mirrhæ ℥. s.

Prius Mercurium in mortario marmoreo unam cum adipibus ſubigere oportet, commiſcere & mortificare (ut vocant), poſteaque addenda ſunt reliqua, donec acceperint unguenti conſiſtentiam: Minuenda quoque eſt pro exigente patientis neceſſitate, quantitas mercurii, aut inſuper adjungenda alia corrigentia, uti ſunt Maſtix, Ladanum, Styrax, Unguentum marciatum, ol. Therebinthinæ ſimiliaque.

§ 14. Poterit etiam loco prioris unguenti, hæc minor formula parari.

℞. *Axungiæ ſuillæ, anatis, ung. marciati ana* ℥. j.
Ol. Lilior. Spicæ, a. ʒ. ij.
Argenti vivi ʒ. vj.
Thuris albi Maſtiches, Lythargyrii, auri, Salviæ, Stœchados a. ʒ. j. s.
Aq. vitæ. ʒ. ij.
Ol. Laurini ℥. iij. ex quibus omnibus fiat unguentum.

Suffumigia. § 15. Multi ſunt, qui ad profligandum morbum Gallicum utuntur ſuffumigiis, quorum uſus eſt omnium præſtantiſſimus & incomparabilis, ſi quando laboratur de fluvio capillorum: niſi robuſtioribus. Eſtque hujus medicamenti baſis cinnabrium, quod eſt mercuriale, proindéque juxta vires patientis nunc augeri nunc minui debet, additis Correctoriis ſequenti conſimilive formula.

℞. *Cinnabrii* ℥. iij.
Myrrhæ, Aloës, Thuris a. ℥. j.
Ladani ʒ. IV.
Styracis calamitæ, Benzoini a. ʒ. ij.

Contundantur omnia groſſo modo, ejuſque pulveris unà vice ℥. ſ. adhibe pro ſuffumigio, nunquam tamen niſi debita corporis præparatione præmiſſa. Utendi verò modum ſive unguentum ſive ſuffimigium deſcribere, ſupervacaneum exiſtimo, cum ſit quotidianum Chirurgorum opus; quos tamen monitos velim, ut inter ungendum abſtineant à præcipuis & nobilioribus corporis partibus, capite videlicet, corde, abdomine, cervice, ventriculo, pudendis, & tantum artubus extremis brachiis & fœmoribus unguen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

guentum adhibeant. Obſervaturque nunc temporis in Gallia hic procedendi modus, ut per triginta dies utantur decocto ligni, deinceps aliquot diebus unguento mercuriali, donec effectus ſe prodeat ſive per os ſalivando, ſeu per ſudorum, ſeu per alvi fluxum.

§ 16. Solent quoque, præmiſſa purgatione, Emplaſtra applicari artubus, præcipue iis, qui nequeunt domi ſe continere, ſed neceſſe habent aut proficiſci peregre, aut in publicum prodire, volui itaque celebrem formulam adjicere Unguenti de Ranis dicti. *Emplaſtrum.*

℞. *Ol. Camomillæ anethini, Spicæ, Liliorum alborum a.* ʒ. j.
Axungiæ ſuillæ, vitulinæ a. ℥. vj.
Euphorbii ʒ. ij. s.
Thuris ʒ. iv.
Ol. Laurini ℥ vj.
Pinguedinis ſerpentinæ ʒ. x.
Ranas viventes n. iij.
Lumbricorum vino lotorum ʒ. 14.
Succi rad. Ebuli, ſucci rad. Enulæ a. ℥. j.
Schœnanti, Stœchados matricariæ a. m. s.
Vini albi generoſi ℔. j.

Decoquantur ſimul, donec vinum fuerit abſumptum, poſtea exprime, & exactè cum expreſſo miſce Lythargyrii auri ℥. vj. ceræ mundæ. q. ſ. cum Therebinthinæ ℥. j. dein ab igne aufer, in eoque diſſolve Styracis liquidæ ʒ. vj. & cum parum refrixerit, Mercurii mortificati, ſaliva jejuni hominis ℥. ij. probe miſceto, & ſ. a. fiat Emplaſtrum, quod efficacius erit, ſi addideris ad huc ℥. j. Mercurii. Poteſt hoc emplaſtrum confici abſque admixtione ranarum aut pinguedinis Serpentinæ.

§ 17. Quod ſi huic Morbo grave aliquod ſymptoma ſuperveniat, neceſſe eſt peritum Medicum advocare; nam quod concernit faucium aut gingivarum exulcerationem, ad eam ſupra in Tractatu de Scorbuto deſcripta ſunt Gargariſmata, pulveres, unguenta & ſimilia.

§ 18. Inſuper, poſſumus quoque ſubitaniam illam ſalivationem, quæ è faucibus & ore, unà cum inſigni pituitæ copia profluit, minuere uſu Pilulæ Cocchiarum, è cujus ʒ. j. formentur pill. n. vij. aut ʒ. iij. Diacarthami plus minuſve, pro ſtatu patientis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

diſſolutis in aq. fumariæ, aut juſculo gallinæ aut cicerum decocto.

Unguentum Paralytici. § 19. Ad motus impotentiam, hoc quoque unguentum juſto tempore articulorum adhibitum ſummopere conducit.

℞. *Saponis Veneti* ℥. iij. *Quas diſſolve in ſ. q. aq. vitæ, Lumbricorum terreſtrium vino lotorum, contuſorum & per ſetaceum trajectorum* ℥. iij.
Euphorbii, Caſtorei ana ʒ. ij.
M. f. Unguentum.

Ad affectus exteriores. § 20. Ad alia ulcera ſeu affectus in hoc morbo valde conducit Oleum Sulphuris & Vitrioli, ubi acrimonia fuerit juſtè temperata per additam aquam pro mali exigentia. Poteſt etiam parari lixivium è decocto ligni indici, in cineres redacti, & cum aqua aliquoties percolati, quo gummata & Tubercula manè & veſperi laventur.

Præcipitatum. § 21. Ulcera quoque maligna & putrida feliciter mundantur pulvere rubro Mercuriali, dicto *Præcipitato*, eſtque excellens admodum, modo ritè paretur. Ejus autem præparatio talis eſt. ℞. Mercurii & aq. fortis. ſ. regiæ ana partes æquales (quanquam alii plus aquæ ſumant) inde Matracio, uſque dum Mercurius probè fuerit diſſolutus & per aquam diſperſus, tum inpone cineribus calidis, donec aqua tota exhalaverit: licet etiam matracium imponere igni lento, illumque parumper augere, donec aqua abſumta fuerit & exhalaverit, dein matracium ſeu phiola eſt rumpenda, & aſſervandus pulvis ruber, qui tunc vocatur *Mercurius præcipitatus:* quod ſi verò nonnulla grana Mercurii, nondum ſoluti, remanſerit, iterum igni imponemus in cacabo æneo aut terreo, & ſinemus evaporare. Si vero adhuc melius Mercurium præparare quis velit, abluendus ille eſt, & infundendus in aquam roſaceam aut plantaginis, deinde in ænæa olla igni imponendus probéque agitandus uſque dum exſiccetur. Aliqui aurum merum admiſcent Mercurio, infunduntque ſimul aq. regiæ, relinquentes donec fuerit planè ſolutum, & Mercurio benè permixtum, deinde ſupra ignem evaporant, uti ſuperius dictum, & ad pleniorem correctionem ſuper affundunt aq. vitæ, donec aqua ea à pulvere tingitur, deinde aq. roſaceam affundunt, & ſuper ignem lentum, ſpa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſpatulâ tantiſper circumagitur, dum nihil Mercurii appareat, & pulvis planè exſiccetur.

§ 22. Si aliam deſideras artificioſam formulam præparandi Præcipitatum, invenies eam in libello Fallopii de Morbo Gallico.

§ 23. Hujus benè præparati & purificati pulveris interius dantur 3. aut 4. imo 5. grana, habita ratione ægri, cum ℈. j. aloës roſatæ, aut pilular. aloëphanginarum, aut pil. de Maſticho, formantur inde pill. n. iij. cum paucis guttis aq. cinnamomi. Hujus Præcipitati ſimiliter uſus adhibetur in Peſte, una cum optima Theriaca. Novi quendam, qui junioribus gr. j. provectioribus ij. gra. præbebat, non tamen jejuno exiſtente homine, ſed oportebat patientem prius aſſumere panem butyro illitum, deinde pulverem butyro permixtum, cum buccella panis aſſumere, aut cum butyro ſubactum in recentis ovi vitello abſorbere, poſtea aſſidere igni, exſpectaréque ſudorem, cæteramque ſecuturam operationem. Plurimi miſcent gr. iv. Præcipitati cum ʒ. iv. ſacchari roſacei, ſicque patienti à Peſte infecto, exhibent, Hoc autem medicamentum operatur tum per inferiora tum per ſuperiora: Et cum venenatæ ſit indolis, putant multi inter doctos, illud aptum natum eſſe ad educendum ſecum venenum peſtilens foras: ſimili ratione uti Galenus Theriacam ſcribit facere, quamquam eam ingrediantur viperæ venenatæ. Celeberrimus Medicus Gabriel Fallopius, in dolore Iſchiatico, pro ſecreto habuit, ſi ℈ j. muſcerdæ cum gr. iv. Præcipitati pauculoque cinnamomi cum juſculo calido offeratur patienti, modo is ante comederit aliquot ova ſorbilia. Eodem modo Præcipitatum etiam, uti ſuperius dictum, hoc tempore in Morbo Gallico ſæpius præbetur, uti ante pluſculos annos ſæpiſſimè in Italia fieri ſolebat. Eſtque hoc idem Arcanum, quod à Paracelſiſtis nomine *Turpethi Mineralis* fuit occultatum. Nonnulli ex eodem paratas pilulas exhibent manè, alii veſpertino tempore, etiam vel paulo ante vel poſt cibum, prout à ſuis cuique perſuadetur magiſtris. Succedit ad ejus uſum vehemens diarrhœa, ut etiam nonnunquam ſanguinis fluxus ſubſequatur, quam excipit inſignis vomitus & ſudor. *Turpetum Minerale.*

§ 24. Quandoquidem igitur apud quamplurimos doctos & Celebres Medicos Mercurius habetur & æſtimatur pro ſummo Myſterio

ſterio & veluti antipharmaco, non ſolum exterius applicatus, ſed & interius exhibitus, adverſus morbum Gallicum tandem eouſque devenit hominum induſtriorum experientia, ut etiam Electuarium ex eo confecerint, hujuſce ℥. iij. ſingulo mane & veſperi exhibuerunt, fuitque brevi tempore patiens à morbi Gallici tuberibus & ulceribus ſanatus. Hinc quoque contingit ut validæ pilulæ ex eodem fuerint paratæ quas Barbaroſſa Turcici Imperatoris Archithalaſſus Regi Galliæ primus tranſmiſit, unde & nomen ſuum, *pill. Barbaroſſæ*, traxerunt. Poſſunt autem ſequenti modo parari.

Pilulæ Barbaroſſæ.

℞. *Mercurii* ʒ. iij. *tere eundem ſuper porphyritem cum ſucco Limonum aut arantiorum, donec Mercurius taliter fuerit extinctus, ut amplius internoſſi non poſſit.* dein adde *Rhabarbari, Agarici a.* ʒ. ij.
Myrrhæ, Maſtiches a. ʒ. j.
Cinnamomi, Gariophyllorum a. ℈. j.

Omnia miſceantur & incorporentur *in maſſam pilularem cum Therebinthina Veneta, è cujus* ʒ. j. *Formentur pilulæ* IX. *Capiat principuo pilulas* iij. *Dein, ſed pro morbi conditione,* ʒ. s. *Tandem,* ℈. ij. habita ſemper patientis ratione.

Uſus harum pilularum eſſe in malo Gallico inveterato, aut cum adſunt ulcera in collo aut palato, aut cum patientis nolunt ſubire curam quæ per decoctum ligni fit: poſſumus tamen aliquid præcedenti compoſitioni adjicere aut demere, eapropter deſcribam adhuc duas formulas, quarum prior purgantia habet admixta, poſterior non item,

℞. *Mercurii* ʒ. vj.
Rhabarbari ʒ. iij.
Farinæ Tritici ʒ. ij.
Scammoneæ ʒ. j.
Moſchi ℈. j.

Præparandum eſt Mercurius, ut ſupra dictum, cum ſucco Limonum, poſtea adde farinam tritici, & tere ulterius, & ſenſim permiſceto reliqua ingredientia.

Altera formula talis eſt,

℞. *Mercurii in aq. Salviæ extincti* ℥. j.
Sem. papaveris nigri ʒ. iij.
Amyli ʒ. ij.
Moſchi gr. 14. Formetur Maſſa.

For-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Formenturque pilulæ exiguæ quod ſi poſt earundem uſum dolor aliquis corpus exagitaverit, aſſumendus erit hauſtus purgans.

§ 25. Tandem etiam repertæ fuere & indies reperiuntur eximiæ præparationes è Mercurio à Chymicis adverſus hunc morbum, & alias quamplurimas ægritudines, uti eſt cinericeus pulvis, dictus *Mercurius Diaphoreticus*, cujus paucula grana ſudorem feliciter promovent. *Mercurius Diaphoreticus.*

§ 26. Expertum quoque eſt in hoc morbo, præcipuè verò cum externa ulcera aut tumores adſunt, vitrum Antimonii, ſi 3. aut 4. grana cum conſerva roſacea patienti exhibeantur. Etenim ulcera Cacoëthe poſt ejus uſum apprimè mundari incipiunt: Sed quia ejus Operatio eſt paulo vehementior, ideò præſtabit 4. grana ejuſdem Antimonii in duabus Cochlearibus vini per noctem infundere, & manè per linteum nitidum tranſcolare, atque colaturæ admiſcire parum aqua cinnamomi, quod patienti tum præbeatur. Alioquin eſt Antimonii uſus in variis morbis, & in prima Peſtis invaſione licet exhibere gr. IV. ejuſdem cum ʒ. j. Theriacæ optimæ, aut confectionis liberantis; attamen oportet vires adhuc ſint conſtantes. Inſuper pulvere antimonii præparati uti poſſumus in Ulceribus malignis, ſicuti Saccharum Saturni, (quod nihil aliud eſt niſi pulvis albus ac dulcis paratus è plumbo in aceto deſtillato diſſoluto) magno cum fructu ejuſmodi externis malis applicari poteſt. *Antimonium præparatum.* *Saccharum Saturni.*

§ 27. Alia quoque via eſt, hunc Morbum curandi, per ſuffimigia, ex cinnabari atque adjunctis. Et quamvis ſit remedium violentum, licet tamen eo uti ſatis tutò, præſertim in tribus caſibus, primo, cum volumus præcavere defluvium pilorum, nihil enim efficacius ad hoc quàm unguentum mercuriale, & ſuffimigia, quandoquidem decoctum ligni aut ſarſeparillæ nihil huc faciat, niſi longiſſimo temporis ſpatio; ſecundo, cum ulcera depaſcentia, & maligna adſunt; tertio cum in hoc morbo Oculi Machryonationibus vel granciis exulceratione infeſtantur. Utendi verò modum unctionum & ſuffimigiorum nolo hic adſcribere, partim ne imperitis anſam præbeam his tam periculoſis remediis abuti, partim quia eſt quotidianum Chirurgorum officium, quos tamen monitos volo, ut inter inungendum abſtineant à partibus corporis præcipuis, capite videlicet, corde, pulmonibus, ſtomacho, pudendis, quæ omnes à Mercurio læduntur, & in effectus inſanabiles conjiciuntur; *Tumores.*

tur; ſed ut ſolummodò ungant brachia & femora. Neque etiam particulariter hîc memini Bubonum, gonorrhœæ, puſtularum ſimiliumque; qui enim perfectè de his agere inſtitueret, integrum librum conſcribere neceſſe haberet.

§ 28. In catalogo accidentium Morbi Gallici, non poſſum non commemorare inauditum & intolerandum malum, quod milites Hiſpani in noſtram inferiorem Germaniam, cum aliis quoque perpetuis nobiſq; improbandis novitatibus, ultimo ſuo reditu intulerunt, communicarunt: vocatur Formica, eſtq; venenatus malignus & contumax Serpes ſive ſerpigo; ſumit autem initium à verendis, progreditur ab iis per univerſum corpus cum doloribus & intolerabili pruritu, nominabo itaque *Formicam Gallicam*, Teutonicè *Zitterſchen*, ſive *Flechten*. In quantum verò hic morbus cum Gallico habet quid commune, ejus curationẽ per interna deſumere poſſumus ex Tractatu præcedenti. Exterius verò corpus inungemus lixivio è ligno Guajacino parato aut oleo Guajacino parumper correcto, hoc eſt leniore reddito per additionem aquæ cujus mentio facta eſt in Hiſtoria Scorbuti ad luxuriantes gingivas. Alioquin valdè etiam prodeſt aqua plantaginis, cui in mortario adjungatur tantundem æruginis & ſacchari, donec mordacitatem poſſideat exiguam: Vocatur hæc aqua à nonnullis *aqua di Cazzo*; ſed & alia conficitur ejuſdem nominis, quæ etiam huic intentioni inſervire poteſt, ex ℔ j. aquæ Liguſtri, aluminis ℥ iij. & parum æruginis: inſigniter medetur tonſillis collique inflammationibus: poſſumus re ſic exigente, aliquot grana ſublimati eidem addere.

Formica Hiſpanica.

Formica Gallica vel Frantzoſen Flechten.

Acidulæ.

§ 29. Concluſionis loco duplicem hic addam Cautionem. Prima eſt ne quiſquam, qui Gallico morbo ſit infectus, curam ſubeat acidularum, ſive Spadanarum, Birckenfeldianarum, ſive Schwalbacenſium, aut quarumvis aliarum. Neque poſſum ſatis mirari, haud paucos doctos & probos viros, tantum habuiſſe de utilitate harum acidularum, (nulla tamen ſuadente id experientia) conceptum, ut etiam ſtatuerint eas conducere ad quorumvis morborum ſanationem, atque etiam libris ſuis inſerere non dubitaverint, ut poſt expurgationem corporis per pharmaca, acidulas mane & veſperi biberent ægri, & ſudorem promoverent, ſimili modo uti fit in uſu decocti ligni Guajaci aut Zarſæ-parillæ. Proverbium eſt, tam tritum, quam verita-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

veritate munitum: *Sit modus in rebus*; fateor enim præſtantiſſimum Dei donum eſſe acidulas, eaſque ad quamplurimos morbos ſanandos, ad miraculum uſque conducere, præcipuè iis prodeſſe, qui ex viſcerum dyscraſia laborant, aut intemperie ventriculi frigida; & hepatis calida, unde contingit vapores multos cerebrum petere, & catharrales morbos progigni: Item juvare eos qui calculo renum & arenulis tentantur, aut morbis lienis, febribus erraticis, venarum obſtructionibus, imbecillitate virtutis retentricis, & ab eadem pendentibus debilitatibus: Sed ita res ſe non habet in morbo Gallico, propter antipathiam quæ inter aquas has & morbum intercedit: Etenim acidularum virtus maximam partem pendet ex vitriolo, alumine, ferro, ſale ſimilibuſque, quæ omnia mineralia habent facultatem adſtringendi; quod ex eo patet, quia ventriculum roborant, appetitum acuunt, dyſenteriam & diarrhœam omnem ſiſtant, & inſuper notabilem pectori anguſtiam concilient, quapropter neque aſthmaticis conducunt, niſi forte anguſtia ea procedat à catharris à capite decidentibus: Similem ob rationem acidulæ malo Gallico ſunt adverſæ: inſuper lues Gallica curam poſtulat à centro ad circumferentiam, & ſolennes atque inſignes evacuationes per ſeceſſum, ſudorem corporis, & ſalivationem: ſed acidulæ utplurimum ſuas operationes perficiunt per vias urinæ, auferunt obſtructionem venoſi generis temperantque intemperiem viſcerum tum calidam tum frigidam.

§ 30. Altera Cautio eſt, ut in morbo Gallico vitentur thermæ, ſeu balneæ aquarum calidarum, quoniam aquas non fert, ut teſtatur experientia, propter actualem ſuam humiditatem, quod inde patet, quia ſpecificum Gallicæ luis remedium eſt virtute exſiccante proditum, ſive ea per accidens ſive per ſe rebus aut medicamentis inſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

DE PESTILENTI ET EPIDEMICA TUSSI,

Qui Anno 1580. *univerſam fere Europam invaſit.*

PRIORI Libro harum obſervationum morbos nonnullos Peſtilentes deſcripſimus, qui regnabant aut in noſtra tantum regione aut in vicino Belgio, ſicut etiam ſuo tempore Hippocr. deſcripſit in ſua regione graſſantes lues: & inter alias etiam lib. VI. Epid. ſect. 7., meminit cuijuſdam Tuſtis Contagioſæ. At vero Anno 1580. univerſalis, peſtilens & rapida Tuſtis non Belgium ſolummodo aut Germaniam (ut quidem contigit in ſudore Anglico) veruntamen univerſam Europam breviſſimo tempore, & ſubito invaſit & peragravit: Qualis cum hactenus nefando quidem fuerit intellecta, & cum præcedentibus morbis magnam gerat affinitatem, operæprecium erit, ut poſteritas fiat ejuſdem particeps. Nam omnes hi morbi ex una eademque cauſa originem ſuam habent, videlicet ab Epidemico Catarrho, ab quem profluxiſſe conſentaneum eſt ab humiditate aëris nimiâ, cauſatâ à ſuperiorum annorum ventis meridialibus & occidentalibus, ſubſequente per totam ferè æſtatem Euro, comitato à calore ſiccitate, & ſerenitate aëris continuà, quod uberrimus vini proventus & natura abunde probavit, cujus tanta fuit præſtantia tempore autumnali, ut à longo tempore ejuſmodi non fuerit viſa. Et ſic æſtate adulta & autumno prædicto Tuſſis ſæviit, & circa æquinoctium autumnale præcipuè graſſari cœpit. Statim à principio adfuit incredibilis capitis dolor & febrilis calor, attamen abſq; tremebunda corporis concuſſione in quamplurimis obſervabatur inevitabile dormiendi deſiderium, ſicut in peſte: Alii contra continuis vigiliis torquebantur & impotentia indormiſcendi: Hoc è veſtigio excepit tuſſis arida, pectoris dolor, ſed præcipuè mediaſtini ſeu menbranæ dividentis cavitatem pectoris in dextram & ſiniſtram, & tandem rhonchus, ut in moribundis: Et quanquam tuſſis paucos ſaltem dies affligeret, permanſit tamen rhonchus per

per quatuordecim dies. Plurimi in ſudores ſolvebantur, & hi trium aut quatuor dierum ſpatio à morbis liberabantur, nec multum tuſſi ejiciebant, ſed cauſa morbifica expellebatur per habitum corporis ſeu externum opus ſudoris. Alioquin ordinariè circa quartum diem expectoratio ſubſequebatur, & ferè omnes ſanitati fuerunt reſtituti, adeò ut ex mille vix unus interierit, iis exceptis, qui vel apoſtemata occulta intus in corpore latentia habebant, aut quibus prona quædam materia hepati aut cuidam viſceri erat impacta, aut qui veneſectione uſi ſunt. Nam penes nos Germanos, proh dolor, prava ea conſuetudo invaluit, quamprimum morbus Epidemicus regnare incipit, ſive novus ille ſit, ſive communis, venam pertundere: & ſiquidem tuſſis conjuncta fuerit, bibunt decoctum pectorale, ex hyſſopo, ficubus, ſeminè fœniculi & ſimilibus paratum, quod ſi malum ceſſaverit, bene quidem, in Nomine Domini; ſi verò non, dicunt, oportere morbum ſinere ſuam abſolvere periodum, nullum aut parum admodum remedium aſſumendu eſſe, quoniam putant Medicos, eam ægritudinem non cognoſcere, & hoc pacto multi abeunt ad plures.

§ 2. In hoc malo curando, ſiquidem mihi obvenerit, nemini juſſi venam aperiri, ob rationes præcedenti libro allegatas, & etiam experientia edocti ſumus, omnes ferè ei, quibus ſanguis fuit detractus, fato ceſſiſſe. Quæ res fortaſſe in cauſa fuit, quod in Italia & Gallia plurimi mortui fuerint, adeò ut audiverim Romæ ultra 2000. mortuos fuiſſe, proculdubio duplici de cauſa, tum quia Medici Itali mox, & forte nimis præcipitanter ſuaſerint venæſectionem, non attendentes ad venenum & ardorem conjunctum, tum quod adjuncta febris in regionibus calidioribus graviora & periculoſiora ſymptomata produxerit, quàm apud nos.

§ 3. Quantum verò ad Purgationes attinet, hunc ego methodum obſervavi, quod illis non indifferenter in omnibus, ſed in plurimis uſus fuerim non tamen ante quartum diem, poſtquam ex variis mutationibus ſymptomatum cognoviſſem, quod materia inciperet furere tum enim exhibui *Caſſiæ recens extractæ*, ℥. *j. aut Mannæ in aq. hordei & decoctionis Polypodii*, ℥. *j. s.* a quo non tantum cauſa materialis imminuebatur, ſed etiam expectoratio promovebatur. Præter hoc etiam mox in principio Antidotum exhibui, veneno refragans, ſequens verò mihi probatum.

℞. *Methridatii optimi*, ℥. s.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Speci: Diamargariton frigid. liberantis ana ʒ. j.
Boli Armeni orientalis, aut quod nunc in Miſnia reperitur, Scordii, diptamni Cretici, rad. Scorzoneræ, aut ejus loco Vincetoxici ana ʒ. j.
Corticum citri, ſem. Card. bened. ana ʒ. ſ.
Camphoræ ℈. j.

Omnia contundantur, & cum ſyr. papav. rhæados redigantur in formam electuarii: E quo aſſumatur ʒ. j. ſ. plus minuſve pro conſtitutione ægri cum aq fl. cyani ſeu rhæados ſudor exſpectetur. Similiter pauperibus exhibui cum felici ſucceſſu tantundem theriacæ diateſſaron quæ paratur ex Gentiana, baccis lauri, myrrha & ariſtolochia rot. quibus ego ſolitus ſum addere diptamnum, carduum benedictum & carlinam.

§ 4. Hoc præmiſſo, decoctum præſcribo pectorale, quo ſingulis diebus bis terve utatur patiens, hujus aut ſimilis formulæ.

℞. *Radic. Eryngi, Tuſſilaginis, altheæ, labri Veneris. ana* ℥. ſ.
Scabioſæ, ſcordii, cardui benedicti hordei hybernalis, Jujubarum violarum. ana m. j.
Liquiritiæ. ʒ. vj.

Omnia coquantur in menſura aquæ, ad conſumptionem quartæ partis, poſtea coletur abſque expreſſione, & tum adde ℥. ij. ſ. aut ℥. iij. ſyrupi papav. rhæados. Aut ſi materia jam ſit expectorationi apta, licebit ejuſdem loco accipere ſyrupum ſcabioſæ: Et ad promovendum expectorationem juſſi die noctéque ut aſſumerent ſyrupum papav. rheados, qui etiam ſolet ſudores ciere, interdum præſcripſi Looh è papavere, aut Looh è pſyllio, præſcripſi itidem potionem veſpertinam ex raparum ſucco cum ſaccharo, non ſine utili ſucceſſu.

§ 5. Et quandoquidem multi ægri dormire non poterant, & interim præ ſiti torrida nihil exſpuebunt, è ℈. ſ. pilularum mearum deſcriptionis de ſtyrace formavi pil. num. vj. & exhibui veſperi tribus poſt cœnam horis.

℞. *Styracis Calam.* ℥.
Succi liquiritiæ, Rutæ, Myrrhæ, Opii ana ʒ. ſ.
Croci. ℈. j.
Redigantur in maſſam cum ſyr. papav. rheados, quæ aſſervari poterit per aliquot annos.

Magna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Magna ſanè utilitas ex uſu harum pilularum extitit, nam & ſomnus fuit conciliatus, & dolor capitis imminutus, & materia in pectore contenta ad maturationem perducebatur. Nihilominus pro eodem ſcopo ſequentem emulſionem cum fructu exhibui tribus à cibo horis.

℞. *Amygdalorum dulcium excorticatorum*, ℥. j.
Sem. papav. albi ʒ. vj.
Sem. 4 *frigid. maj. a.* ʒ. j.
Omnia contundantur minutim, poſteaque per ſetaceum *ranſcola cum* ℥. iv. *aut* v. *aq. hordei decorticati, adde* ℥. j. *aq. roſar. &* ʒ. iij. *manus Chriſti perlatæ.*

§ 6. Sed quia ægrorum plurimi nihil expectorabant, ii maximè, qui in ſudorem erant proclives, eo in caſu matutinis horis ſudores excitavi hauſtu calido ex partibus duabus aq. hordei, uno vini & duobus cochlearibus ſacchari albiſſimi.

§ 7. Exterius præſcripſi pro ditioribus inunctiones ex ol. amygd. dulc. pro pauperibus verò butyrum recens mixtum mucilagine ſemin. lini. Quod ad potum ſpectat, non omnes interdixi vino promiſcue, attamen majori parti, iis maximè, quibus febris ingens adfuit.

DE SUDORE ANGLICO.

HISCE graviſſimis, periculoſiſſimis & hactenus in Germania inauditis morbis adnumerari equidem debet lues illa peſtilens & horribilis, quem vocant *Sudorem Anglicum*, cui hoc nominis inditum fuit, quoniam anno 1586 per univerſam Angliam, cum miſeranda conſternatione, propter ſubitaneum mortis periculum, & inexpertam morbi indolem terribili modo infeſtavit.

§ 2. Principium tale fuit, quod homines, qui bellè valere videbantur, veluti in ictu oculi ita inceſſebant ſummi dolores cum incredibili calore & anxietate circa ſtomachum & caput, ſubſequenti fœtido ſudore univerſali, ſiti inexhauſta, & virium naturalium & vitalium diſſipatione, ſpatio 24 horarum moriebantur.

§ 3. Cau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Putatitia Morbi cauſa.

§ 3. Cauſam nonnulli retulerunt in continuam & excedentem humiditatem aëris Anglici, quæ ſanè opinio meo adverſatur judicio, ſic enim & antea & poſt hoc tempus idem morbus ibidem regnaſſet, cum cauſa ſemper præſto ſit.

§ 4. In Anglia tali utebantur præcautione, Quiſquis iſto morbo corripiebatur, ſi interdiu, mox veſtibus indutus ad ſudorem ſe componebat: ſi verò noctu lecto decumbens invadebatur, è veſtigio benè cooperiebatur, ad ſudorem proclivius evaderet, & frigus ſedulò arcendum. Nam ſi aër frigidus accederet, tam periculoſum habebatur ut è centum vix unus evaderet, aut ſemel terve recidivam patiebantur, tandemque moriebantur.

§ 5. Licet vero hic morbus poſtea per Angliam ulterius fuerit ſparſus, placuit tamen omnipotenti & juſto Deo eodem flagello ſubitò & vehementiſſimè caſtigare dum primò maritimas Belgici contermini partes, & deinde & paulò poſt quaſi per tempeſtuoſum turbinem ab occidente, Germaniam Anno 1592. affluvit, atque ita in circumjacentibus regionibus, ratione improviſi afflatus & invaſionis, partim ratione ſubitanei periculi mortiſque præſentaneæ, partim quod anxietas in ejuſmodi novo morbo adhuc dum comperta non eſſent, maximus error & conſternatio oborta eſt.

Ephemera Peſtilentialis.

Febris Typhodes.

§ 6. Sed morbus in ſua eſſentia, quantum equidem indicare poſſumus ex ſymptomatis & circumſtantiis, eſt *Ephemera* ſive *Diaria peſtilens*, quoniam ſpatio 24. horarum aut remittat, aut ægro animam extinguat. Quanquam eruditorum plurimi hunc morbum revocaverunt ad febres Græcis dictas *Typhodes*, in quibus continuo ſudore ac madore corpus quidem conſumitur, attamen non adeò venenum ejuſmodi lethale ac præſentaneum, ut nominatim quædam peſtilens plaga ſit à Deo immiſcus procul omni dubio.

§ 7. Hoc venenum peſtilens & ſubtile admodum primam ſedem ſuam figit in Spiritu vitali, ſeu vitalibus viribus cordis & ſic porro accendit corrumpitque ſanguinem humores corporis, ubi tamen obluctans natura valdè conatur hunc pernicioſum, hoſtem quam citiſſimè à ſe propellere, & ſecundum robur facultatum naturalium hoſtis citius aut tardius ſuperatur & expellitur; quod ſi è eadem nimis fuerint debiles, æger interit: Et ſicuti maligni iſti morbi, quos *acutos* vocant; judicantur Criticè, die 4. 7. 9. 11. 14. 17. 20., aut 24. ſic in peracuto hoc morbo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

bo in pauciſſimus horis ejuſmodi Judicium decernitur, ut deinceps patebit.

§ 8. In hiſce noſtris regionibus invaſit morbus potiſſime cum frigore aut horrore, durante per mediam horam & amplius, & cum magnis torminibus circa diaphragma & inguinis partes cum palpitatione Cordis, & tam vehementi virium jactura, ut æger, pedibus vix poſſet inſiſtere, aderat etiam nonnunquam dolor capitis & vertigio, nonnunquam, licet rarius, ſuperveniebat etiam vomitus ſanguinis nigri, aut bilis. Nonnunquam morbus ſubitò invadebat tempore ſomni, aut ſtatim ab eo, ſubſequente mox calore, eodemque tempore per univerſum corpus, maximè in Thorace, erumpebat ſudor copioſus & graveoleus. Et ſedulo adhibebatur cautela, ne aër frigidus, ullo modo ad ægros pertingeret, adeò ut urinam in lecto decumbentes reddere cogerentur, nec etiam pulſum explorare audebant, ſi etenim frigidus aër corpus tangeret, metuendum erat, ne ſudor ille venenatus erumpens intro recederat verſus interiora, & mortem cauſaret. Nonnullus venenatus ille humor per urinas exit. Ordinariè autem durat vis hujus morbi circiter 24. horas, interdum deciditur citius, videl. 14. aut 17. aut 20. horis. Verùm in nonnullis morbus & venenum adeò erat potens, ut ſpatio, 6. 7. aut 9. horarum exſpirarent.

§ 9. Sed præſertim magna cura eſt adhibenda, quando æger ſub invaſionem morbi è veſtigio calefactum lectum ingreditur, & ſtragulis, ad evitandum frigus ambiens tegitur, ne ſtragulis nimium oneretur: recordor enim, quod multi à ſtragulorum pondere nimio fuerint, excalefacti, ſuffocati & mortui fuerint. Modus itaque hac in re adhibendus eſt, juxta uniuſcujuſque complexionem & qualitatem; tegantur autem magis circa pedeſque quam corpus, quod moderatè, uti & caput tegendu eſt: & ſi patiens in alterutro latus volvatur, oportet ut aſtantes diligenter proſpiciant, ne ſtragula alicubi hient, adeoque aër frigidus corpus attingat: Neque verò rari quid eſt, aliquos robuſtos & validos ante præſtitutum & debitum tempus à ſudore ſurrexiſſe & tamen ſanitatem recuperaſſe, ſed hoc abſque inſigni periculo non fit.

§ 10. Præterea, etiam quamdiu durat vis ſudoris fœtidi, nec manus detumeſcunt, nec ſymptomata ceſſant, oportet à ſomno abſtinere, eiq; reſiſtere vel piis colloquiis vel aliis licitis mediis: Nihilo-

Iiiiii minus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

minus ab hoc rigore aliquid licet remittere ſeu diſpenſare, modò ſomnus nimis diu non potrahatur, etenim hoc morbo laborantes ordinariè ſomno profundo detinentur, à quo metus eſt, ne venenum iſtiuſmodi interiora verſus aut in caput proſerpat, producatque phreneſin, quam excipit morbus comitialis & tandem mors.

§ 11. Poſtquam igitur ſudor, cordis palpitatio & anxietas ceſſaverint, & patiens aliquod levamen perſentiſcit, ejuſque manus, quæ durante morbo intumuerant & obriguerant, iterum detumuerunt & ad naturalem ſtatum redactæ ſunt, detergendus ante omnia ſudor eſt linteis calefactis, induſiumque calefactum induendum, atque ita ſenſim corpus denudandum, aliaque facienda, quæ in Curatione recenſentur.

Cauſa hujus Morbi. § 12. Principalis cauſa hujus ægritudinis eſt Divina virga & pœna, quandoquidem inauditis blaſphemiis & peccatis iram Dei ſuper nos concitamus, juſtus Deus etiam eiſdem incognitis antea mediis utitur ad puniendos contumaces, & ad pœnitentes caſtigandum clementer. Sicut idem, proh dolor, ultimis hiſce depravatis & Terribilibus Temporibus ſingulis anniverſariis, imò ſingulis ferè diebus nimium & miſerandum experimur & ad oculum videmus. Deus noſtri miſereatur ſecundum ſuam bonitatem infinitam, & ineffabilem miſericordiam, & mala hæc clementer avertat, &abiiſdem nos præſervare dignetur virtute ſui Sancti Spiritus per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

§ 13. Si verò naturales ſpectemus cauſas, quibus mediantibus Deus etiam ſua opera hominibus oſtendit, cum lues hæc tempore autumnali & initio hyemis venenum ſuum quaquaverſum diſperſiſſet, qui proximè anteceſſerat annus, præſertim verò æſtas valde fuit humida, & calor mediocris, talis verò aëris conſtitutio valdè eſt noxia, & morbis generandis opportuna, præcipuè peſtilentibus contagiis & febribus, quod & ratio, & experientia quotidiana & teſtimonium Hippocr. Galeni & Avicennæ ſatis ſuperq; evincunt. Et in variis tractibus Belgii hæc peſtis incœpit præcedente craſſa ac fœtida nebula, & venenam ſuum dirum magis effudit, multoſque interfecit, mediante calido humidoque vento Meridionali, magnàque pluvia.

Signa. §. 14. Signa morbi hujus cognoſci poſſunt ex recenſito initio; ſed breviter talia ſunt, Frigus & horror, ſudor fœtidus cum magna anguſtia & caloris ſenſu circum cor & pectus ſeu præcordia, etiam

pulpitatio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

palpitatio cordis, & calor. Rubor & tumor faciei cum dolore capitis: multi etiam dolore lumborum tentantur, alii ventris, alii ſtomachi, alii aliis in partibus dolores percipiunt.

§ 15. Pulſus, uti dictum, rarò poteſt explorari ob continuum *Pulſus.* ſudorem, ſed eodem finito reperitur talis, qualis in fine febris ardentis, nempe ſub digitis plenus, mollis, & undoſus, interdum quoque color, varius & mutabilis, pro diverſo ægri temperamento. Urinam inſpicere & examinare propter rationes prædictas, non poſſumus, quandoquidem initium adeò eſt vehemens, & æger in lecto cogitur decumbere, uti dictum.

§ 16. Quamvis autem hic morbus peſtilens ſit, non eſt tamen adeò contagioſus, quandoquidem ii, qui continuo ægris miniſtrant, non adeò à veneno hoc afficiuntur, atque ii, qui magnam ſui curam gerunt, & longè recedunt, cujus equidem hac cauſa eſt, quod hi valde ſint ad ſuſcipiendum diſpoſiti ratione conſtitutionis & temperamenti tales videlicet ſunt præſertim, plethorici, ventricoſi, & qui humoribus pravis ſcatent; tales etenim magno in periculo verſantur, ſi contingat eos ab hoc morbo corripi. Juniores & ſeniores magis fuerunt liberi, præ aliis mediæ ætatis hominibus, quos præcipuè lues hæc invaſit.

§ 17. Ut igitur pergamus ad Methodicam Curationem, quo- *Curatio.* niam hic morbus eſt acutiſſimus, ideò ut veneno huic rapido occurramus illudque evacuemus extra corpus, vires cordis vitales conſervemus, ſtatim ab initio nullâ interpoſita morâ, dabimus ſequentis Electuarii ʒ. ij. aut ʒ. j. ſ. aut ʒ. j., pro ætate, temperamento & viribus ægri cum hauſtu calido ex media parte aceti vini, altera medietate aqu. acetoſæ aut ſcabioſæ, aut carduibenedicti, aut meliſſæ, & eo aſſumpto agrum cooperiemus, & ſudorem promovebimus, ut ſupra dictum.

℞. *Pulveris liberantis* ʒ. ij.
Coralli præparati, margaritarum præpar. ana ʒ. j. ſ. *Electuarium.*
Corticum citri, radic. tormentillæ ana ℈. ij.
Florum ſulphuris ʒ. ſ.
Omnia redigantur in pulverem minutiſſimum, & cum ʒ. ij. ſ.
Theriacæ optimæ, ſyrupi ex acido citri q. ſ. ad pulverem excipiendæ fiet opiata.

§ 18. Aliqui præbent ſimpliciter theriacam Andromachi,

alii ovum aureum aliaque antidota pro cujuſque arbitrio.

Modus Parandi ſalem ex Herbis.

§ 18. Similiter Salia quædam utilia ſunt, e. g. Sal abſynthii, Scabioſæ, Card. Bened. quæ hoc modo parantur, Herbæ in cineres rediguntur uſtione, tum affunditur aq. calida recens ex herba deſtillata, aut aqua bona communis, ſtentque ſimul (alii per horam cum dimidia decoquunt) dein aq. filtratur per linteum, & aſſervatur, tum verò alia denuò aqua relictis cineribus affunditur, iterumque ſtent aliquandiu aut decoquantur, & aqua iterum colata affundatur priori, demum nova ſolvens aqua affunditur, & ita porro, uſque dum talis affuſa aqua nullo ſapore ſalſo amplius prædita ſit, nec in ſapore aut colore alterata cernatur. Poſtea aqua hæc colabitur inclinando per filtrum laneum, eaque filtrata aqua indetur vaſi teſtaceo, imponaturque carbonibus, aut arenæ cineribuſve calidis & evaporetur, ita remanebit ſal in fundo aut parietibus adhærebit, quod in phiala vitrea eſt aſſervandum. Hujus præbeantur gr. xij. cum vino albo, aut aq. Card. Bened. aut aq. Borraginis aut Scabioſæ calida. Valde utile eſt ad morbum, & ſudorem promovet. Admiſceri etiam poterit ſyr. ex acido citri, aut Saccharum roſaceum. Etenim hæ res valdè reſiſtunt peſtilentiæ. Ex hoc Sale paratur etiam oleum valdè efficax. Etenim hoc ſal primò diſſolvitur in aq. vitæ, quæ bis terve in balneo Mariæ eſt rectificata, ad abſtractionem humiditatis aqueæ. Cum hac Spir. vini ſal iſtud putredini exponetur per 5. aut 6. dies in fimo equino, aut balneo, deinde deſtillabitur; ſic prodit oleum, cujus 3. aut 4. guttulæ cum aquis convenientibus ſeu potione exhibitæ potenter ſudores movent. Licet quoque Sal iſtud igne forti calcinare, & ſupra porphyritem in ſubtiliſſimum pulverem, conterere, illumque phiala vitrea exceptum aut inditum loco humido in cella ſuſpendere donec liqueſcendo reſolvatur in ſubſtantiam oleo ſimilem.

Oleum Salis.

Potio ſudorifera.

§ 19. Paratur etiam commune decoctum valdè proficuum ad ſudorem movendum ex milio, quod in aqua excoquitur donec exterior pellicula abſcedat. Hujus decocti ſumimus ℥. iij., & vini albi generoſi ℥. j., miſcæ & ſumat calidè. Datur idem in febribus aliiſque morbis in quibus ſudores ſunt ciendi.

§ 20. Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 20. Quod ſi ſudor brevi non apparuerit, ægroto apponemus ſilicem aut laterem ignitum, involutum tamen prius linteis in aq. & parum aceti madefactis, aut pedibus applicabimus lagenam ſtaneam, aut veſicam communem aq. calida plenam, & lintea calida circumponemus tibiis, & brachiis, aut umbilico, ut tanto citius prodeat ſudor.

§ 21. Eodem tempore dum ſudor propellitur, utile erit conſervas & condita cordialia præbere, e. g. Saccharum perlatum ſeu manus Chriſti, conſervam fl. calendulæ, fl. Roſarum, Boraginis, Bugloſſæ, mixtam cum ſucco ribeſiorum aut berberis, ad gratum ſaporem conſervis concitandum, & ut tanto melius ingens ſitis reſtinguatur, cui præcipuè ſedandæ incumbendum eſt, in quem finem ſumere oportet pruna Damaſcena in aq. cocta, ſapam, (defrutum) aut rob. ribeſiorum, ceraſa condita & exſiccata, alioſque fructus acidos ritè præparatos. Quod ſi à potu abſtinere æger non poſſit, tale Julep ad cor roborandum ac ſitim extinguendam parari poterit. *Conforṫativa Cordis.*

℞. *Aquæ Acetoſæ, Scabioſæ, Card. Benedict. ana* ℥. iij. *Julapium.*
Syr. de accido citri, de ſucco acetoſa ana ℥. j. ſ.

Quæ invicem permixta, pro libitu patientis exhiberi poterunt ita tamen, ut durante ſudore, ſemper tepidus reddatur potus. In magna animi defectione parum aq. cinnanomi cum aq. roſacea mixta poterit dari.

§ 22. Conducit etiam ſuccus Granatorum, malorum aurantiorum, quorum odor etiam ad cor roborandum efficaciſſimus, ut eſt & mala citria, etiam aqua roſarum cum pauco mixta, & ſpongia excepta ſapius naribus admoveatur.

§ 23. Conducibile eſt, ſi duæ partes aquæ roſarum & una aceti cum ʒ. j. caryophyllorum contuſorum, & tantundem ligni ſantalini continuo in cubiculo ægroti ſuper ignem decoquatur, id enim recreat valdè & adverſus peſtem prodeſt.

§ 24. Non oportet quoque cibum exhibere, quamdiu durat anxietas, præter juſculum Gallinæ, aut ex ovi vitello

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

paratum, avenæ aut hordei, aut ptiſanam hordeaceam, cui ad miſceri poterit parum vini ad virium conſervationem. Præberi debet tenuis cereviſia defœcata, aut aque hordei cui incocta ſint pruna Damaſcena & acetoſa, omnia tamen hæc ſub declinationem morbi rectius.

Præſervatio. § 25. Sub finem dierum majoris acceſſionis, poſt ſudorem abſterſum, & veſtimentis indutis calefactis, & igni aſſidentes, cibo probæ digeſtionis & potu convenienti reficiendæ ſunt vires & roborandæ, ſi patiens ſic poſtulaverit, qui poſtea iterum in lectum mundum ſe conferet, & ad ſomnum ſe componet, qui tamdiu continuabitur, uti tunc natura requiſierit.

§ 26. Ad præſervationem hujus tam vehementis & venenati morbi, eadem adhibenda quæ in peſte, de qua multa exſtant, & corpus expurgandum à ſuperfluis humoribus qui verò nimiâ humorum ſaburrâ premuntur, purgari debent regulariter, & temperatum corpus ſuum conſervare per bonam diætam, & adverſus aëris contagium munire cor Vitaleſque ſpiritus præſcripto Electuario, & quotidiano uſu acidorum cibis admiſcendorum. Ex. grat. Omphacii, aceti vini, ſucci malorum aurantiorum, acetoſæ, uvarum immaturarum, ribeſiorum: inſuper moderato uſu aromatum Ex. gr. acinamomi, nucis moſchatæ, macis, cariophyllorum, zinziberis, croci, roriſmarini ſimiliumque herbarum.

DE
ERYSIPELATE.

QUANQUAM origo affectus illius externi, qui *Eryſipelas* dicitur, non ſit recens, ſed Antiquitati jam cognitus, & eapropter alicui mirum videri poſſit, eum ſibi locum vendicare inter novos, incognitos & hactenus non deſcriptos morbos; Attamen, quandoquidem ejus curatio planè nova eſt, & minimè conveniens iis quæ à veteribus tradita ſunt, tum etiam, quod idem affectus in noſtra Germania curetur melius & certius à Mulierculis, quam à Medicis experientiſſimis Italis, qui è Græcis ſcriptoribus erroris ſui circa Curationem fundamentum hauriunt: Neceſſarium duxi, etiam hujus mentionem

nem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

nem facere, & hunc affectum collocare in numerum morborum hactenus non è fundamento ſufficienter deſcriptorum.

§ 2. Apud Græcos nomen ſortitur Eryſipelatis, Belgis de Rooſe/ Germanis *Das Rotlauff*, & in quibuſdam regionibus, quanquam non ſine fallaci errore Carbunculi. Et quidem conſentio planè in hoc cum veteribus, uti & modernis exteris & indigenis Medicis, quod hic morbus ſeu affectus originem ſuam habeat ex inflammatæ bilis nimietate, quæ ad conſervationem partium internarum, puta cerebri, cordis, & præcipue jecinoris, vi & robore naturæ venas, in habitum corporis, utpote partem debiliorem ignobilior & veluti Emunctorium expellitur. Sed hic inſuper addam bilioſum illum humorem eſſe acrem & venenatæ naturæ utplurimum; etenim hic tumor invadit improviſò & tanta cum celeritate cum rigore & ſubſequente calore febrili, item glandularum inflammationibus & bubonibus, ut aliquis ſtatim credat ſe Peſte correptum donec malum hoc ſe patefaciat in tibia aliave parte cum inſigni ardentiſſimoque rubore, ſed exiguo admodum tumore. *Eryſipelas.*

§ 3. Hinc equidem Tumoris tria ſunt genera, videlicet Eryſipelas purum, Eryſipelas phlegmonodes, & œdematodes, proveniens è mixtura bilis & pituitæ ſalſæ, quanquam ſcriptores noſtri plures recenſeant ſpecies. Et licet ultima hæc ſpecies non ſit adeò frequens in peregrinis regionibus; tamen Germani admodum ſunt eidem ſubjecti, ratione frigidæ & pituitoſæ conſtitutionis. *Species Eryſipelatis.*

§ 4. Ut hoc malum tutò curari poſſit, duo ſunt ſcopi attendendi, primò, cauſa antecedens & affluens eſt, per derivationem aliò ducenda, aut eſt planè tollenda & radicitus exſtirpanda per evacuationem; ſecundum malum parti affectæ inhærens eſt diſcutiendum. Ad prius obtinendum bonam, oportet inſtituere diætam, abſtinere à vino, bibendo ejus vice cereviſiam, aut aq. coctam, aut acidulas ubi ea haberi poterunt: vitare cibos qui calorem accendere in ſanguine poſſint, E. g. aromota, ſinapi, cepas & ſimilia, quæ unuſquiſque novit. Deinde circumſpiciendum, num patiens ſit plethoricus, & venas habeat amplas ac tumidas & an bilis foveatur à ſanguine, unde oritur Eryſipelas phlegmonodes communiter in Germanorum corporbus athleticis; Tunc vena Hepatica aut Mediana dextri brachii eſt incidenda, neque tamen pertimeſcendum *Vena ſectio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

timeſcendum eſt, ne bilis tam modica ſit aut tali copia in ſanguine ſuprabundet, ut per eam venæſectionem effervеſcat, & veluti turgens ab una parte in alteram diſcurrat, quam regulam & cautionem obſervare ſolent Practici in Phrenitide, aliiſque à bile cauſatis morbis, ne bilis ſanguinem faciat furere, nam & veterum axioma eſt, ſanguinem eſſe frenum choleræ: quoniam corpora noſtra non ſunt temperamenti tam calidi, ſed magis ſanguinei, ut adeò nullus ejuſmodi metus adeſſe debeat: Imo novi ego Comitem, qui ex Eryſipelate mortuus eſt, præ timore & puſillanimitate Medici, qui ſanguinem ipſi verebatur detrahere.

Purgatio. § 5. Quod ſi verò plethoræ ſigna non adſint, ſuperſedere poſſumus venæſectioni, & quamprimum naturæ laboranti ſubvenire potiuncula leniter purgante quæ dicata ſit bilis expurgationi; quale eſt ſequens.

℞. *Rhabarbari optimi* ʒ. ij.
Spicæ nardi gr. vj.
Minutim conciſa infundantur per noctem in ℥. iij. ſ. *aut* IV. *aq. Endiviæ, dein fortiter exprime, & Col. expreſſæ adde Elect. Catholici & roſati Meſues ana* ʒ. iij.
Syr. roſ. ſol. ℥. j. M. f. hauſtus.

Circa quintam matutinam aſſumendus. Si vero Eryſipelas magis ſit œdematodes, tumorque elatior, loco Elect. roſ. Meſues ſumemus Elect. diacartham. Quod ſi corpus ſcatuerit mixtura variorum bilioſorum, pituitoſorum & aquoſorum humorum, quos impoſſibile eſt omnes una vice expurgare, tunc apud me in uſu eſt ſimile Apozema, è quo hauſtus aſſumendus per ties quatuorve dies continuos horis matutinis,

℞. *Endiviæ, Helitropii, Chamedryos, Buglоſſæ ana* m. ſ.
Tamarindorum ℥. ij.
Sem. Fœniculi ℥. ſ.
Omnia coquantur in ſ. q. aquæ donec remanſerint ℔. ij., *tum exprimantur, & expreſſæ Col. adde fol Sennæ Alexandrinæ* ℥. j. ſ.
Agarici ℥. j.
Rhabarb. ʒ. VI.
Zinzib. ʒ. iij.

Ebulliant ſimul, & ſuper cineres calidos, aut loco calido per noctē ſtent in infuſione, manè iterū calefiant & per goſſypinum pannum ſeta-

ſetaceum diligenter exprimendo colentur, tum admiſce ſyr. roſ. ſolut. ℥. v. Hujus Apozematis ſumantur ſingulis diebus manè ℥. vj., continuando per quatuor dies & ſucceſſum expectando.

§ 6. Huc uſque alii Medici mecum unanimiter concordabunt, ſed deinceps peculiari modo mihi procedendum eſt. Poſtquam igitur & pravis humoribus expurgatum eſt, ſive una vice, ſive apozemate pluribus, ſequenti die ſudoriferum eſt exhibendum, ut natura partim per ſudores expellat humores peccantes reſiduos, partim materiam contentam & impactam per habitum digerat, ſi forte eadem aut imbecillis nimium, aut cutis denſior exiſteret. Et ſiquidem cognoverimus, non adeſſe humorum plenitudinem, aut non permittere inſtans vel præſens iter, aliuſve caſus venæſectionem aut purgationem, nihilominus ſudoriferum erit exhibendum. Quoniam ordinariè unuſquiſque ſecum fert, aut habere poteſt ubique locorum Theriacam, cujus aſſumatur pondus aurei coronati, plus minuſve pro conditione patientis cum aq. Card. Bened. aut aq. hordei ſimplici. Poteſt quoque ſequens propinari, quod *Sudoriferus.*

℞. *Aq. Sambuci* ℥. iij. *ſem. Apii* ℈. ij.
Terræ ſigillatæ ℈. ſ. miſce.

§ 7. Ad eundem affectum utilis eſt ſyrupus S. Ambroſii, qui ſic parari poterit. *Syr. S. Ambroſii.*

℞. *Mili decorticati* ℥. ij.
Coque in ℔. ij. *aq. ad remanentiam quartæ aut quintæ partis, tum Col. tantundem vini admiſcæ*, & aſſume calidè expectando ſudorem.

§ 8. Aliâs quoque probatum experimentum eſt, conducit *ut* ℈. ſ. *ſulph. ol.* cœparum *aut plus cum aq. fumariæ lupuli & heliotropii ana* ℥. j. *aq. portulacœ.* ℥. ij. Miſce & aſſumatur. Hæc in peſte quoque prodeſt; ſi bis terve aſſumatur.

§ 9. Veniamus nunc ad externos affectus, qua ratione iis ſit ſuccurrendum, & utrum veteres atque exteri, an verò nos melius eos curemus, perluſtrandum. Veteres Scriptores, Galenus, Paulus Ægineta, Avicenna eorumque aſſiclæ, docent unanimiter, exterius refrigerantia medicamenta eſſe Eryſipelati adhibenda, imo aq. frigida illud eſſe refrigerandum quin imò aſtringentia eſſe applicanda, quæ omni medica- *Topica ſeu Externa medicamenta.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

menta acerbioris ſunt naturæ, & repellentia. Sed quod magis mirére, nonnulli eorum ſuadent, procedendum eſſe ad ea quæ in ſummo gradu refrigerant, videl. Opium, Mandragoram & ſimilia; ſed hæ opiniones erroris ſunt plenæ, has ob rationes, 1. quod humor in hoc affectu peccans acris ſit, & ſæpius malignus ac venenatus, qui dum impeditur per impoſita exterius refrigerantia per vaporoſum halitum exire, interius oritur ſuppuratio, quæ juxta Hippocratis doctrinam lib. VII.
Aphor. 2. Aph. 2. valdè periculoſa exiſtit. 2. Succedit facile partis mortificatio, quia ſtatim adeſt gangræna ſ. inflammatio mortificans, & tanto magis, ſiquidem opium fuerit impoſitum, ſicut ego vidi ex ſola cum opio ſuffumigatione facta crus fuiſſe ſuppuratum & mortificatum, multaque ulcera poroſa fuiſſe enata, ad quæ tandem patiens è vita deceſſerit, quæ res ſæpius accidere debet Medicis Italis, & idem contigiſſe debuit veteribus Græcis & Arabibus, quapropter monuerunt, non eſſe nimis diu hæc refrigerantia, parti affectæ applicanda, ne pejor præcedenti morbus ſuboriatur. Quapropter Paulus Ægineta tria ſigna recenſet, quibus cognoſcere poſſumus, quando medicamenta refrigerantia ſufficienter opus ſuum peregerint videl. 1. cum patiens ipſe experitur partem magis eſſe attemperatam, 2. cum calor ferè refrixerit. 3. cum color mutatur in lividum aut nigrum, ſed in hac tam ancipiti eorum methodo, antequam cavere ſibi poſſint, reliqua recenſita jam pericula adſunt. Tandem etiam facilè intelligere poſſumus, tales acres & venenatos humores retrocedere debere, & interiores partes principes inficere, præſertim ſi Natura nimis debilis ſit ad reſiſtendum, aut quando humor bilioſus fervidus eſt nimius, ſicut in ea Eryſipelatis ſpecie experimur, quam Plinius *Zonam* vocat, in quo affectu malum à cruribus uſque ad guttur continuo Eryſipelate ſe oſtendit, ſicuti memini me vidiſſe, ſed hic caſus rarus eſt: Indéque fit, dum Eyſipelas collum occupat, aut caput, adhibitis refrigerantibus & repercutientibus medicamentis bilis feratur ad cerebrum, & ibidem producat phrenitim, ſurditatem, aut Eryſipelas cerebri, quod lethale eſt; aut anginam aut ſimiles affectus, quod etiam bene animadvertit Ægineta, ubi dicit; Eryſipelas in capite eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eſſe periculoſum, & cauſare anguſtiam colli, ſed cauſam erroris ſilentio præterit; quod ſi verſus cor eadem materia feratur, ſuccedit febris ardens *cauſos* Græcis, ſimiliter, ſi ad hepar materia accedat, ſubita naſcitur inflammatio. Et iccirco refert Hippocr. Aph. 25. lib. 6. periculoſum eſſe, ſi Eryſipelas à partibus externis intrò feratur, uti contra pro bono habet ſigno, ſi ab intra foràs vergat. *Aph. 25. lib. VI.*

§ 10. Quid igitur faciendum hîc eſt: Hoc breviter dicam; Eryſipelas nihil eſt aliud quàm ardens inflammatio cutis, cum exiguo tumore, ab influxu bilis procedens, & eo ferè modo, quod ad Topica concernit, curari debet, uti ſolent Ambuſta, ſi aliquod membrum ſive pes fuerit ſive brachium ferveſcente aqua aduſſeris, indaſque in aquam frigidam ad refrigerandum; quid ſequitur? Nimirum, ardor ille per caloris concentrationem, introrſum cedit celerius, & dolor adaugetur. Nec ſolum in ejuſmodi combuſtione exigua, ſed ſi contigerit Turrim accendi à pulvere pyrio, aut ſi tormentum bellicum exploſum fuerit, non eſt illud reſtinguendum aquâ, ſed aceto, quod penetrare poteſt, & extrorſum evocare calorem: itaque adhibenda ſunt talia medicamenta, quæ licet videantur eſſe naturæ calidæ, tamen poſſunt penetrare, & ardorem extrahere. Sed hic mihi fortè aliquis objiciat Veterum Medicorum receptum Axioma; *Contraria contrariis curari*, adeóque calorem refrigerantibus, frigida calefacientibus eſſe adjuvanda. Fateor ſanè, neque enim inficias ire poſſum, ſed videndum quis ſit verus hujus axiomatis ſenſus? videlicet, in quacunque parte adeſt calor præternaturalis, ea per imminutionem cauſarum calefacientium eſt refrigeranda & reducenda ad naturalem temperiem: neque enim hoc modo procedendum eſt; hæc pars eſt nimis calefacta, & influxum patitur humoris calidi, Ergo per refrigerantia calor, & per repellentia medicamenta influxus eſt corrigendus. Nam cauſa Eryſipelatis non tam peccat quantitate ac qualitate, quod vel ex eo facilè eſt colligere, quoniam ſæpius die uno duobus aut tribus contingat illud curari abſque adhibita purgatione aut venæſectione aut ſimilibus, ſola externa applicatione. Neque hoc ſolum, imò multi tantum Eryſipelas Maſtiche ſuffumigant, aut thure; aut herba hypericonis; nonnulli adhibent lin-

teum quod adhuc lotionem expertum non eſt ſed recens à textore venit: Alii verò tibiæ circum ligant filum rubrum ſupra in locum affectum, & ex imaginationi ſuperſtitioſa exiſtimant Eryſipelas non ulterius aſcendere, aut filum oblinunt Theriaca. Ideò communicare vobis volo, quædam remedia experta, quæ exterius applicari poterunt, & primo quidem è lixivio communi ſubſidentis quod penetrat & validè evocat, plurima parantur.

℞. *Lixivii communis, Olei Olivarum* ℔. j.
Adde pro dolore mitigando vitellum ovi principio affunde parum lixivii oleo, & conquaſſato benè, poſtea plus & plus donec omnia fuerint ſimul mixta.

Intinge linteum in hoc liquore, & applica loco affecto poterit quoque vitellus omitti, quodſi copia tibi ſit ſambucinorum florum olei, erit tanto præſtantius.

§ 11. Similiter ſicuti autem è lixivio ſubſidente ſeu liquido paratur ſmegma, ſic etiam illud ad hoc opus admodum eſt utile, ſi ſapo conquaſſetur in aq. florum ſambuci, aut in ejus defectu in aq. communi, & linteum intingatur, & continuò exſiccetur & tepide applicetur loco affecto, & quam primum incipit exſiccari, iterum renovetur. Poſſumus etiam miſcere partem unam ſaponis Veneti, & duas fimi vaccini in aqua, & ex iis conficere Cataplaſma, quod Eryſipelati applicetur. Sic etiam varia poſſunt comparari remedia ex ſolo ſambuco; nam præcipio, ut ſtatim Eryſipelate incipiente cortex ſambuci abradatur, & circumcirca membro toto patienti obvolvatur, renovando idem ter de die, ut cito exſiccetur, Alioquin miſcere ſoleo ʒ. j. Theriacæ cum 4. aut 5. ℥. aq. flor. ſambuci, & linteum immergo, illudque expreſſum tepidè impono Eryſipelati, quod ſæpius à me probatum eſt, poteſtque hoc commodè adhiberi capiti, aut collo, aut lateribus ſeu coſtis. Hoc remedio curavi aliquando nobilem, qui apoſtema habebat ſub brachio ſiniſtro, quod aperiebatur, & multam ſaniem fundebat, cui ſupervenit Eryſipelas, totum occupans latus, quod, ob Cordis viciniam, valdè erat periculoſum, ſi frigida fuiſſent adhibita, & præcipuè cum experientia nos
Aphoriſ. 19. l. 7. doceat, & Hipocr. teſtetur Aph. 19. l. 7. Eryſipelas valdè periculoſum eſſe, quod ſupervenit ulceribus atque vulneribus, & præter Topicum illud memoratum nihil adhibui amplius, quam caſſiam recens extractam ad blandam bilioſæ materiæ expurgationem.

§ 12. Si-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

§ 12. Similiter poſſumus internæ corticis Tiliæ manipulum unum, aut alterum minutim concidere, & per noctem macerare in aq. florum ſambuci, eique linteum intingere, quod leviter expreſſum imponitur, & exſiccatum, iterum recens adhibetur. Ex quo facilè patet, ſimilia ferè adhibenda eſſe in Eryſipelate, veluti ad ambuſta. Eſt etiam ſecretum præſtans, ſi Eryſipelas inungamus leviter pluma idtincta in felle carpionis ſuperponendo linteum nitidum ſeu exſiccatum.

§ 13. Hiſce remediis ſcopum tuum obtinebis; interim poteris quoque uti baccis juniperi in aceto coctis, & inter duo lintea affecto loco impoſitis, renovando illud ſæpius, ſicubi ab ardore loci fuerit exſiccatum.

§ 14. Alii felici ſucceſſu inungunt atramento ſcriptorum communi, quæ res probabili ratione non caret, & ni memoriâ fallor, à Benedicto Victorio Faventino in Empirica ſua recenſetur.

§ 15. Nonnulli accipiunt vitellos ovi nº. vj. addunt parum ſalis, & pauxillum boli Armeni, ex iis Emplaſtrum conficiunt, inponuntque affectui, quod ardorem extrahit: ſimiles plurimas medicamentorum formulas hic poſſem addere, ſed ſupervacaneum exiſtimo, cum in omnibus rebus modus ſit.

§ 16. In Eryſipelate œdematoſo, quod frigidioris eſt naturæ, & majore tumore conſpicuum eſt valde expertus ſum utile, ſi inferior cruſta panis atri in cereviſia decoquatur, addendo manipulum flor. Camomillæ, donec pulticula inde fiat, quæ vel intra duplicatum linteum, vel ſimpliciter cuti admoveatur.

§ 17. Quod ſi per negligentiam, aliudque infortunium contingat cutim abſcedere (ſeparari) & Eryſipelas in ulcus tranſeat, affectui inſpergendus eſt pulvis lapidis calaminaris vel diapalma inponatur, vel ſequens ſparadrapum.

℞. *Ol. olivarum* ℔. ij. *ebulliat in vaſe terreo vitreato, adde ceruſſæ ſuper porphyrite lævigatæ* ℥. iv.

Agita continuò & ebullire fac ad uſque nigredinem, deinde admiſce lythargyrii aurei, ſimiliter lævigati ℥. ij. & agita donec ſpiſſum evadat; dinceps ab igne remove & agitando miſce ℥. j. myrrhæ pulveriſatæ, in quo lintea petia immergantur, eaque lævigentur, ſerventurque ad uſum, ſunt enim petia hæc utilia quoque ad ambuſta, ſimileſque affectus.

§ 18. Quandoquidem verò multi hoc affectu tentantur mul- *Cura Præſervativa.*

 tæque

tæque ſint familiæ, quibus ille hæreditarius eſt ſicut ego novi Electoralia Principumque ſtemmata, quæ ad hoc malum hæreditariam habent diſpoſitionem; iis valdè neceſſarium eſt, tempeſtivè verno tempore purgari, &, ſi res poſtulat, ſanguinem detrahi, & bonam diætam obſervare: nonnulli præſervationis loco, menſe Majo, per novem dies ſingulo mane utuntur hac placentula. ℞. *Chamædryos*, *dentis Leonis*, *Abſynthii ana m. j. Vitellos ovorum* nº. ij., conciſa in butyro frigere oportet & placentulam conficere, & ſingulo mane eâ uti; alioquin iis præſcribo menſe Majo per aliquot dies ſerum lactis, in quo prædictæ herbæ ſint decoctæ.

DE MIRABILI TORMINE PRÆDOMINANTE,

Seu

ILIACA PASSIONE,

Quâ laboravit Illuſtriſsima Comitiſſa de Teckhelnburg, Bentheim & Steinfurdt.

AFFECTUS hic ſummè dolorificus invaſit Illuſtriſſimam Dominam 1569. menſe Decembri, cum eſſet annorum 38. complexionis ſanguineæ, & habentem tum internas tum externas partes valdè ſenſiles, quæ cauſa fuit, quod dolores celerius advenerint, & intenſiores fuerint, præterea corpore enſarco præditam & prætumidam, ita ut corporis regio ſubjacens ſepto tranſverſo, longo tempore ante hujus mali invaſionem fuerit inflata, accedente reſpirationis difficultate. Ad quæ omnia tandem acceſſit ſeu ſupervenit inauditus & intolerabilis dolor, præcipuè in latere dextro circa regionem Hepatis in Inteſtino Ileo, cum inflatione, tumore, & tenſione, ac ſi tota ea pars cordam tenſam repræſentaret, in tantum ut metus eſſet, ne totus venter inferior diſrumperetur; ſubſecutus deinde eſt

tam

tam vehemens vomitus limoſæ pituitæ & variæ bilis, ut adſtantes putaverint internum aliquod apoſtema fuiſſe. Et quanquam dolor poſtea per aliquot dies nonnihil fuerit imminutus, morbus tamen tractu temporis taliter recruduit, ut inſignes & miſerandi dolores iterum fuerint oborti, ægramque Illuſtrem graviter afflixerint, circa horam noctis potiſſimum undecimam, & ordinariè tertio quoque die, inſtar motus ſeu typi Tertianæ febris, nonnunquam quarta etiam nocte, aut ſexta, interdum ulteriore viciſſitudine. Poſtea menſe Majo inſigne frigus continuò adfuit in abdomine, ad quod demulcendem uſi ſumus clyſteribus cum lenibus purgationibus, quibus peccans materia fuit expurgata, etiam Emplaſtra fuerunt impoſita, quibus frigus fuit ſuperatum & frigidi flatus die noctéque fuerunt excluſi, adeò ut æſtatem ferè totam transegerit valetudine ſic ſatis commòda, niſi quod interdum parvæ aliquæ reman ſerint motionum reliquiæ. Attamen incipiente hyeme iterum affectus hic incepit ſeſe oſtendere, noctis hora circiter decima, & ſtatum tempus circuitus retinuit de quarta in quartam noctem, nonnunquam quinta, ſexta, imò nona redibat, prout major aut minor materiæ copia per vomitum rejiciebatur: Et hi miſerandi dolores identidem ſentiebantur intra Hepar & renem dextrum, in fine inteſtini Ilei, cui adhæret inteſtinum cœcum. Et quia hinc aſcendit inteſtinum Colon ad cava Jecoris, itidem dolor diſpergebatur verſus fundum ventriculi, verſus lienem in latere ſiniſtro, & porrò deſcendebat verſus os pubis, quo loco idem inteſtinum retorquetur verſus Umbilicum, ſed magis ad latus ſiniſtrum, tandemque deſinebat in inteſtinum rectum. *Ileon. Cœcum. Saccus. Monoculus. Colon.*

§ 2. Quandoquidem verò inſignis ille dolor pro diverſo ductu inteſtini Coli nunc huc nunc illuc locum ſeu ſedem ſuam mutabat, multi opinabantur, eum provenire è matricis aſcenſu, verùm ita ſe res non habet, quanquam Germanorum plurimi, quibus non innotuit conſtitutio corporis humani, hanc paſſionem Iliacam prædominantem viri Matricem *die Mans Mutter* appellent. Nam Iliaca paſſio tam ſubitus & miſerabilis, imo lethalis affectus eſt, præſertim in ſenioribus, qui rarò evadunt mortem, ut apud plurimos veterum ſcriptorum ob hanc cauſam nomen acceperit *Miſerere mei*, Latinis autem, ob dolores pungentes corripienteſque in ambitum veluti & circulum *Volvulus* aut *Miſerere mei. Volvulus.*

Con-

Convol-vulus Chorda-pſus.

Convolvulus dicitur : ob eam cauſam Græcis dicitur *Ileos*; aut etiam *Chordapſus*, à tenſione & inflatione chordarum inſtar. Et principio accedit cum vomitu impetuoſo multiſque ructibus abſque levamine tamen, cum borborygmis, alvi ſuppreſſione & flatuum retentione, talique dolore lancinante, ac ſi venter acubus pungeretur, aut terebrà perforaretur, etiam cum valida & forti contractione nervorum, uſque ad poſteriora capitis, inſtar ſpaſmi. Galenus verò noſter in ea fuit opinione, vix aliquis evadere, præter infantes & pueros, quibus humiditas naturalis præſidio eſt.

§ 3. In augmento hujus morbi, omnia vergunt ad partes ſuperiores, & ſequitur vomitus pituitæ cui bilis eſt admixta, frigus per univerſum corpus, dolor divellens, in multis reſpirationis difficultas, & fœtidus oſcitantium halitus, ut etiam ſtercus, quod per inferiora exitum non invenit, nec eo deduci poteſt per clyſteres validos, neceſſario cum eructationibus aliiſque ſymptomatibus debet ſurſum vergere, & per os exire, quæ omnia iis citius accidunt, qui interituri ſunt.

§ 4. Cum itaque miſerabilis hic affectus hoc modo aliquamdiu duravit tandem ſolet imminui & ceſſare, poſt inſignem & (copioſum) vomitum materiæ phlegmaticæ, & variæ bilis, ſubſequebatur nonnunquam, licet rarius, vomitus materiæ nigricantis & melancholicæ, primò enim evacuatur illud quod in ventriculo eſt, (nam durabat ordinariè tempus acceſſionis per tres horas) deinde acris & inflammata urina cum arenula divellente, quæ prius tempore majoris doloris planè erat ſuppreſſa, excernitur, uti etiam flatus retenti, quanquam horum duorum, extra paroxyſmum, nunc tanta non ſit abundantia. Invadebat autem ſemper cum tanta vehementia & violentia, inſtar febris ſubitaneæ rapidæque, ſed poſt varios cruciatus perpeſſos corpus reficiebatur ſomno, ſolummodo ſine ſingulari tormento remanebant ructus plurimi, & murmur inteſtinorum, & ſitis magna, ratione prægreſſi dolorifici laboris.

§ 5. Quanquam verò multi exiſtimabant, in hoc malo optimum eſſe vini potum, & cibos conditos herbis calefacientibus atque aromatis ad meliorem digeſtionem, atque ad præcavendos flatus, tamen ego obſervavi purgatione excretam materiam fuiſſe liquidam, tenuem & cholericam; urinam verò inflammatam & acrem. Poſt 12. Decembris anni 1570. qui fuit dies ſum-

mæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mæ afflictionis, ſingulo mane exhibebatur hauſtus cereviſiæ lenioris cum vitello ovi recentis, additis ſubinde duobus Cochlearibus ſyr. roſ. laxativi, interdum quoque pulvis inteſtinorum lupi cum pauco cinnamomio. Præterea in principio menſæ, in prandio & cœna bonam defœcatam & lenem cereviſiam bibebat,& deinde vinum album purum, Interim ad ſedandos intolerabiles dolores valdè conducebat ʒ s. philonii Romani cum ℈ j. mithridatii exhibiti cum duobus cochlearibus aq. camonillæ calidæ, aut tantundem vini optimi. Sed optimum & excellens ſupra omnia alia remedia fuit antidotum noſtrum s. arcanum, quod Illuſt[a]. patiens continuò ſecum habebat,ut eo uti poſſet,redeunte gravi paroxyſmo,forma exiguæ pilulæ magnitudinis ſeu inſtar dimidii piſi,quo ejuſmodi dolores brevi compeſcuntur abſq;ulla moleſtia,eſtque hoc medicamentum præcipuè Illuſt[a]. dominationi valde conveniens, quæ ſolet incredibiliter à quibuſvis pharmacis abhorrere.

§ 5. Summopere item profuit, & conſervavit abdominis temperiem naturalem Emplaſtrum excellens, quod continuò ventri applicatum geſtatur, & ſic componitur. *Malagma.*

℞. *Rutæ, abſynthii*, an. m. ij. *menchæ cruciatæ majoranæ* an.m.j. *Flor.Camomillæ Romanæ*,m.ij.*Flor.Meliloti Romani, flor.anethi* an. m.j. *flor. roriſmarini* m. s. *ſeminis cumini, aniſi fœniculi, dauci* an. ʒ vj.*baccar lauri* ℥ j. *cariophyllorum, galangæ* an. ℥ s.

Omnia pulverizentur, ſed non cribrentur,deinde inſpergatur panno laneo coloris oſtrini ad magnitudinem ventris præparati, imponaturque goſſypium & irroretur ol. ſem. anethi deſtillato, iterum deſuper inſpergatur pulvis, & irroretur ol. ſem. anethi deſtillato, tum ſupra ſindone rubri coloris cooperiatur, & s. a. conſuatur ſæpius filum traducendo. Quoniam verò ſua natura hepar calidius exiſtit, poterit hic ſacculus in ejuſdem regione parum abſcindi (aut reſecari) ne jecur offendatur.

§ 6. Ad renum calorem & tormina inuncti fuerunt lumbi. Ung. roſaceo, & exhibitur ſequens pulvis valdè temperatus. *Pulvis adverſus Calculum & Tormina.*

℞. *Oc. cancri ſuper porphyritem lævigatorum, lapidis Iudaici ſimiliter præparati* an. ʒ ij. *inteſtinorum lupi ſiccatorum* ʒ j. *Seminis aniſi, nucis moſchatæ, cinnamoni* an. ʒ s.

Omnia redigantur in pulverem ſubtilem, cujus ſumantur ſingulis vicibus ʒ j. cum aq. parietariæ. ℥ ij. & parum ſacchari, aut cum juſculo convenienti,aut vino oligophoro & maturo.

§ 7. Etiam adverſus matricis ſuffocationes, cujus aſcenſus continuo metuebatur,quia Illuſt[a]. patiens facilè læditur à minimis gratis odori- *Adverſus ſuffocationes matricis.*

odoribus, excellit gutta una olei è nigro ſuccino. Aſſumpta cum cochleari vini, aut ſi una aut altera ſeq. pilularum ſumatur.

℞. *Gummi ſerapini* ʒ j. *Caſtorei* ʒ s. *miſce cum ſ. q. ſucci cardiacæ aut rutæ, adde guttas duas ol. ſucc. nigri aut ſuccini communis*,

Fiant Pilulæ l.a. ex ſingulis drachmis novem, & utatur uti dictum.

§ 8. Quandoquidem vero Illuſtriſſima patiens valdè delectatur arte deſtillatoria, & valdè ipſi placebat compoſitio aq. vitæ quæ ad præcavenda ſymptomata plura, in apopleziam. Torminibus utiliter ſumi poſſet, addidi formulam compoſitionis ad præcavenda mala commemorata, & etiam ut in acceſſione eadem uti poſſet.

℞. *Radic. pœoniæ maris recentium* ℥ j. *rad. pimpinellæ angelicæ, zedoariæ, tormentillæ, Valerianæ* an. ℥ s. *rad. Cariophyllatæ, diptamni veri* an. ʒ ij. *viſci quercini* ℥ s. *cortic. citri, aurantiorum* an. ʒ v. *ſem. ſinapi albi, aniſi, fœniculi, coriandri, citri* an. ʒ iij. *ſem. nardi* ʒ j. *ſem. pœoniæ decorticatorum* ℥ s. *ſaccharum Iuniperi, lauri, decorticatorum, cardamomi, cubebar:* an. ʒ ij. s. *cinnamomi cortic. electi* ʒ vj. *nucis moſchatæ, macis, cariophyllorum, galangæ* an. ʒ iij. *calami, zinzib. piperis longi & rotundi, granorum paradiſi* an. ʒ ij. s. *Salviæ, rutæ, carduibened.* an. m. j. *miliſſæ, majoranæ, menthæ cruciatæ, hyſſopi, ſcabioſæ* an. m. s. *Flor. liliorum convallium* ℥ ij. *fl. primulæ veris flor. Tiliæ* an. ʒ vj. *flor. lavendulæ, pœoniæ, betonicæ ſtœchados arabicæ* an. ℥ s. *Camomill. Romanæ* ʒ iij. *flor. calendulæ, bugloſſæ borrag.* an. ʒ ij. *Cui viſum fuerit, addere poterit folia auri* n°. v.

Omnia conquaſſentur & contundantur groſſo modo, & matratio vitreo indantur, affundendo menſuras duas (℔ viij.) vini Malvatici aut Moſcatellini optimi, aut generoſi Rhenani, vaſeque probè obthuratum ſoli exponatur ad macerandum per dies XIV. ſubinde agitando, & poſtea in Balneo Mariæ deſtillando.

§ 9. Si quis deſiderat egregium & ingenioſum inſtrumentum, quo mediante ſubtiliſſimi ſpiritus ex herbis, aut olea ex aromatibus, aut etiam ſpiritus vini elici poſſit, quanquam ejuſmodi varia ſint excogitata, volui tamen ſub finem hujus tractatus in gratiam eorum qui artem hanc amore proſequuntur ejus conſtruendi modum docere.

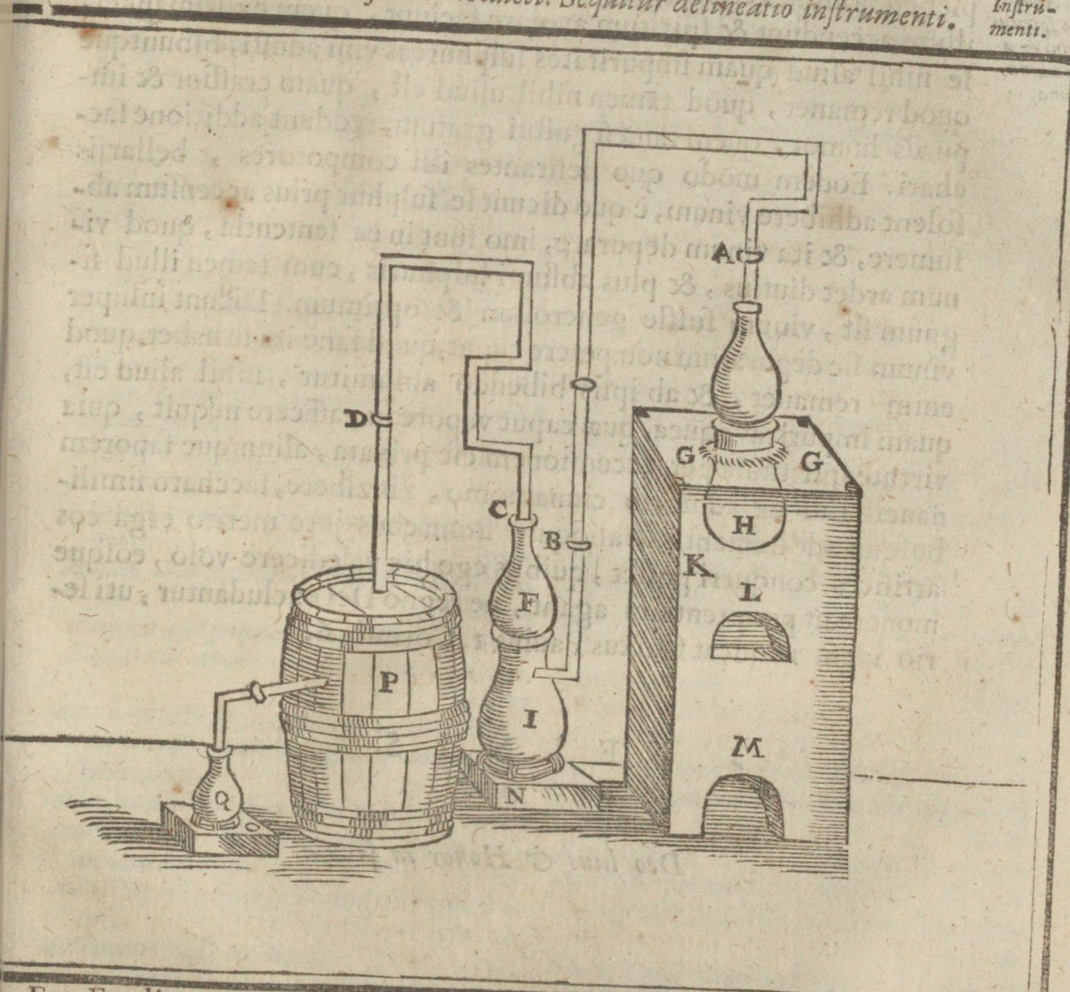
§ 10. Primo igitur fiat fornax quadratus, cui inponatur veſica ænea exigua, una cum ſuis è lamina tubulis ac inſtrumentis fabricatis. Uti ſchema oſtendit.

§ 11. Deinde Veſica fornaci imponatur, relinquendo in uno quo-

que

que angulo fornacis aliquod foramē quod fumus exire poſſit, Tunc repleatur veſica ad medietatem aq. puteali, & res deſtillandæ minutim contuſæ, eidem indantur, eiq; capitellum s. alembicum cum ſuis tubulis, uti figura appoſita demonſtrat, eſt firmiter in ponendum beneficio veſicæ bubulæ, ne aliquid exhalare poſſit, deinde in principio lentus ignis adhibendus, ſenſinque ſucceſſus expectandus.

Elegans organum, ad eliciendum ſpiritus vini aliorumque aromatum. Tubuli è lamina alba ſtanno obducti. Sequitur delineatio inſtrumenti. *Inſcriptio Inſtrumenti.*

En. Explicatio litterarum A. B. C. D. E. F. Capitellum. G.G. Focus ubi capitellum è veſica exoritur, fermento inungitur. H. I. veſica ænea, K. fornax. L. ſpiraculum, M. locus pro extrahendis cineribus: N.O. Sedes s.hypoxodium. P. vas ligneum Q. recipiens vitreum.

§ II. Vas

§ 11. Vas Ligneum in ſui medio foramen habere debet, per quod tranſire poſſit tubulus, quo tranſmiſſo, foramen obthuretur cera aut linteis, & aqua repleatur.

§ 12. Poſſumus etiam alio modo elicere ſubtiliſſimum vini ſpiritum, ſi ſpiritus vini ſemel deſtillatus deinde ſæpius rectificetur in balneo Mariæ, donec, (quæ probandi ratio eſt) accenſus in Cochleari ſpiritus planè avolet, nullo poſt ſe relicta humiditate. Sed plebeji homines contra ſentiunt, qui ubi uti volunt aq. vitæ, prius illum accendunt & ſpiritum avolare faciunt, quem exiſtimant eſſe nihil aliud quam impuritates ſulphureas vini aduſti, bibuntque quod remanet, quod tamen nihil aliud eſt, quam craſſior & impurus humor, quem tamen guſtui gratum, reddunt additione ſacchari. Eodem modo quo delirantes illi compotores, bellariis ſolent adhibere vinum, è quo dicunt ſe ſulphur prius accenſum abſumere, & ita vinum depurare, imo ſunt in ea ſententia, quod vinum ardet diutius, & plus abſumi ſulphuris, cum tamen illud ſignum ſit, vinum fuiſſe generoſum & optimum. Dicunt inſuper vinum ſic depuratum non petere caput, quod ſanè ita ſe habet, quod enim remanet, & ab ipſis bibendo abſumitur, nihil aliud eſt, quam impuritas aquea, quæ caput vapore ſuo afficere nequit, quia virtute ſpirituoſa per accenſionem eſt privata, aliumque ſaporem nanciſcitur ex adhibito cinnamomo, zinzibere, ſaccharo ſimilibuſque additamentis, alioquin ſtomachus jure merito erga eos artifices conqueri poſſet, quibus ego hic valedicere volo, eoſque monere ut pœnitentiam agant, ne regno Dei excludantur, uti ſerio idem inculcat ſanctus Paulus 1. Corinth. 6.

Abuſus in accendendo ſpiritus vini & aliæ bona vina.

FINIS.

Deo laus & Honor in ſecula.

INDEX

INDICES RERUM AC VERBORUM

Memorabilium Copioſiſſimi

Operum omnium

JOANNIS WIERI

Quorum primus ille de præſtigiis Dæmonum &c.

Prior numerus Paginam, poſterior Paragraphum deſignat.

A.

AAron an magus fuerit. 101. 18
Abacuc ab angelo per aërem delatus. 194. 4
Abaddon dæmon, Græcè ἀπολλύωμ, quid ſignificet. 67. 10
Abbaris magus. 98. 6
Abdiæ Bab. Epiſc. locus de Waldath deo. 11. 7
Abel à Caino fratre occiditur. 8. 5
an magus fuerit. 101. 18
Abigor dæmon. 651. 12
abnegantes fidem Chriſtianam 170. 5
abnegationis veræ exemplum. 444. 5
Abraham an magus fuerit. 101. 18
Accius Navius cotẽ novacula dividit. 119. 14
Achabi hiſtoria. 531. 10
achemenidon planta ad quid utilis. 484. 6
Achillis anima ab inferis evocata 131. 2
forma dæmon Maximiliano Imperatori apparet. 46. 1.
aciculas duas Duſeldorpii mulier quædam deglutit. 284. 9
aconitum quis primum invenerit. 545. 3
Acquirenſis concilii decretum contra magos. 470. 17
acus à muliere deglutita, exq; ea noxa 284. 8
deglutita Venetiis à virgine quadam, cum lotio excreta 320. 21
acus, mulier maleficio læſa, evomit. 292. 1
acus plurimas pueri dæmoniaci Amſterdami vomitu rejiciunt. 296. 1
Adæ libri magici ſub falſo titulo circumferuntur. 101. 18
Adamum fuiſſe medicum. 253. 3
S. *Adalberti anathema magicum.* 371. 2
Adamantis lapidis virtutes. 412. 5
Adolphi Clarebachi efficax oratio. 450. 4
Adolphi comitis à Naſſau prudentia. 508. 6
Adonis dæmon. 11. 5
Adramelech dæmon. 10. 3
Adrianus Marius Nicolai Geldriæ cancellarius. 465. 4
Adulterii pœna. 244. 2
Adulteriũ quando jure civili puniatur. 593. 4
Ægyptii animalibus divinos honores tribuerunt. 11. 2
maximi cultores idololatriæ. 121. 5
Ægyptiorum magia unde originem ducat. 8. 2 & 97. 1
ſacerdotes magos fuiſſe. 100. 14. & 357. 2
Ægyptiis 666. genera ſacrificiorũ fuiſſe. 13. 8
Aër cur inter deos geniales ſit connumeratus. 13. 6
Aëris turbatio ingens. 220. 27
Aëra concitare poſſe dæmonem. 187. 3
nullo modo à Lamiis turbari poſſe. 210. 1
Æſculapii magia. 357. 2
Aethiopica magia unde venerit. 95. 1
Aethiopidis herbæ uſus. 384. 3
Aetiũ characteribus magicis uſum eſſe. 406. 1
Afflictio qualiſcunq; patienter ferenda. 433. 1
Afri infantes palã Saturno immolabant. 17. 4
Afrorum ſacerdotes à Tyberio ſuſpenſi. 17. 4
Agamemnonis filia Iphigenia mactata. 16. 2
Agathenſis concilii decretum contra magos. 470. 19
Agares dæmon. 650. 2
Aglaophotidis herbæ vires. 416. 4
Agnan dæmon apud Americos. 76. 24
Agrippa herus & præceptor Wieri. 260. 2
cur aliquando a Wiero laudetur, aliquando non. 625. 6
Agrippæ defenſio. 111. 11. *mors* ibidem. 12
Agrippæ teſtimonium de Tritemio. 628. 10
cenſura de ſuis libris de occulta philoſophia. 610. 28
de Agrippa Tritemii judicium. 628. 10
Ἀερομαντεία *quid ſit, & qui ea ſint uſi.* 134. 14
Albæ mulieres dæmones. 75. 21
Albaniæ incolæ quales. 263. 4
Albani lacus exundatio. 138. 10
Albathara. 338. 6
Albertus Bremenſis epiſcopus magus. 358. 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Albertus Teutonicus cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
Alchindus magus. 98.6
Alchindi Arabis error. 392.6
contra Alchindum Ioan. Franſ. Picus. 379.10
Alchymiæ quid tribuat author & medici. 153.4
Alciati ſententia de Lamiarum innocentia. 521.1
Alcimi carmen de diaboli operibus. 63.12
Alcmena. 237.2
Alcoranus ſacrum volumen eſſe, cur credatur. 59.4
Aleæ inventor. 77.1
ἀλεκτρυομαντεία *quid, & unde orta ſit.* 136.6
Alexander I. Romanus pontifex aquæ luſtralis conſecrationis author. 414.16
Alexander Tyrum expugnat. 24.4
Alexandri & Darii conflictum unde dæmon prænoverit. 24.3
Alexandri ab Alexand. locus de miro quodam ſpectro. 43.12
Alexandro Severo qui verſus in Virgilio obvenerint de regno. 137.8
Alexandrum Trallianum magicis characteribus uſum eſſe. 406.1
Aliſſi in domo ſuſpenſi virtus. 411.4
alligationum uſus apud medicos. 406.1
Almadal. 98.6. & 114.10
Alocer dæmon. 663.63
ἀλφιτομαντεία *quid.* 134.15
alrunæ. 240.8
alrumna. 161.3
Althææ & Meleagri fabula. 204.7
Amatoria pocula quantum valeant. 272.1
venena. 271.5
Amatorio poculo tres ordine abbates interempti. 274.8
Ambroſii locus de omnipotentia Dei. 84.13
Ambroſium eadem hora Mediolani & Turonis in Martini exequiis fuiſſe. 119.17
Amduſcias dæmon. 661.52
amentes quid efficiat. 224.6. & 272.5
Americorum mos in petendis oraculis. 76.26
ſacerdotes. ibid.
Ammonitæ hoſtias humanas Moloch Deo immolabant. 15.1
Ammonitarum idolum, 10.3
Amon vel Aamon dæmon. 650.5
amor & timor fortes imagines gignunt. 184.3
amoris curatio magica 381.7
vis. 242.2
amorem cujuſdam mulieris conciliandi modus magicus. 385.7
quæ res concilient. 270.2. & 271.5
Amoymon dæmon. 663.68
Amphionem Thebanum magum fuiſſe. 99.9
Amſterodami pueri circiter triginta miſerè à dæmonio exagitati. 292.1
amuletorum phyſicorum virtutes. 409.2
Amy dæmon. 662.60
Anacephalæoſis de Lamiis. 547.1
anachitidis lapidis virtutes. 412.5
anagallidis rubro flore ad quid utilis. 409.2
anathema magicum. 370.7
Anamelech dæmon. 10.3
Ancyritani concilii conſtitutio ſeu decretum de magis. 469.9
Andras dæmon. 661.53
Andreas Maſius. 89.1
Andreas medicus. 417.5
Andreæ Tiraquelli lex connubialis. 276.13
Androalphus dæmon. 661.54
Androgei cædes quibus rebus ſit placata. 16.2
Angeli an ſint creaturæ. 7.4. *quales & ad quid conditi ſint à Deo.* 2.4
de Angelorum lapſus cauſa qui Theologi ſcripſerint. 4.1
angelorum & diaboli diſtinctio. 80.9
miniſterio cur Deus utatur. 434.2
natura & officium. 2.4
angelos neſcire futura. 26.8
animæ beatorum, magorum carminibus è deſignata à Deo ſede non evocantur. 125.4
quot modis appareant. 37.6. *an ſubjectum cujuſpiam rei aſſumere poſſint.* 603.14
animarum apparitiones unde, & quo tempore fiant. 36.5
animas in manu Dei exiſtentes diabolus è ſua quiete turbare non poteſt. 87.1. *mortuorum quibus præſtigiis dæmon ludificare ſoleat.* 34.1. *multas defunctorum per ſe expreſſiſſe viva voce cauſam purgationis.* 36.3
animalcula cum urinis excreta. 316.7
animalia perfecta & imperfecta quæ ſint. 238.5
animalium feritates quid domet. 409.2

ani-

animalia nulla ex ſe concipere. 238.4
ne à maleficis inficiantur, conjuratio ſuperſtitioſa. 455.4
animantia ſi præter naturam quid pati videantur, quid faciundum ſit. 458.1
animantium morbis prohibendis ſuffimentum utile. ibid.2
peſtes. 348.1
animantia quomodo lædant venefici. 277.1
Anna Lemgou virgo monialis à diabolo mirè exagitata. 302.3
Annæ à Virmont venenũ propinatum. 267.12
Annæbergius dæmon. 72.7
annulus nuptialis. 381.7
annuli magici figura & virtus. 382.
annulo incluſæ radicis dæmonem extrahentis hiſtoria. 415.1
annulorum uſus apud medicos. 406.1
magicorum nugæ. 381.5
Anquirenſis concilii decretũ de Lamiis. 522.4
Anſelmus Parmenſis cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
anſeres in Scotia ex arboris fructibus in aquam decidentibus naſcuntur. 238.5
Antonius Heliogabalus magus. 98.8
antirchinon herba ad quid utilis. 411.2
Antiſthenes Athenienſis magus. 98.8
Antonini Caracallæ edictum contra magos. 405.4
Antonius archiepiſcopus Colonienſis. 310.6
Antonius Hovæus. 482.5
Antonius Sucquetus. 258.2
Antonii Sucqueti filii uxor miſerè vexata à dæmonio. ibidem.
D. Anton. quomodo diſtinguat dæmones. 79.6
Antonii Ægypti lucta cum dæmonibus. 435.5
Antonii Sabellici verba de veneficiis horrendis. 264.2
Appennini montis incolarum ſuperſtitio in tempeſtatibus arcendis. 414.14
Apionis ſiniſtra opinio de Moſe. 102.19
aproxis uſus in magia. 115.3
Apollinariſtarum hæreſis. 518.12. & 13
Apollo Deus. 12.3. & 13.5
Pythius unde ſit dictus. 139.2
Apollonius Tyaneus magus. 98.6
puellam Romæ è mortuis ſuſcitat. 131.2
Apollonii Molonis ſiniſtra opinio de Moſe. 102.19
Apollonium è Smyrna celerrimè Epheſum tranſlatum eſſe. 119.7
apoſtata qui dicatur. 538.25
Appion Grammaticus Homeri animam ab inferis evocat. 131.2
L. Apulejus ob artẽ magicam damnatus. 466.6
Apuleii fabula. 118.12. & 167.18. & 332.4
metamorphoſis. 99.9. & 189.1
apud regulum cur lamiæ devorent. 484.6
Apuſcorus magus. 98.6
aqua cribro hauſta. 119.15
aquæ luſtralis varius uſus. 114.16
aquam inſalubrem Hierichuntis quibus rebus Elizæus ſalubrem reddiderit. 114.17
Arabes quid de lapſu dæmonum ſenſerint. 25
quantum honorem tribuerint magicæ arti. 100.12
Arabum vaticinia. 143.4.
dii. 12.2
Arbatel libellus magicus. 111.13
Arcadum transformationis in feras explicatio. 333.9.
ſacrificia. 124.13
arena per alvum mulieris redditæ. 295.2
Areopagitarum ſententia de veneficis. 546.5
Areſcuſa virgo in marem mutata. 337.1
argentum vivum vetula quædam marito ſuo propinat. 268.14
arioli qua pœna afficiendi. 463.1. & 467.1 & 520.2
Ariſtei anima corvi effigie viſa. 38.3
Ariſtodemus filiam & ſeipſum jugulat. 16.2
ariſtologiæ radix ad quid utilis. 411.2
Ariſtomenis Meſſenii cor exectum pilis refertum. 319.15
Ariſtophanis locus de Eurycle mago. 92.13
Ariſtotelis ſententia de Lamiis. 493.2
de hippomanes. 274.5
Ariſtotelici negant dæmones. 1.2
Arnoldus de Villa nova cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
Arnuphis magus. 98.6
Arphaxat magus fulguris ictu mortuus. 104.3
Arrianorum ſecta. 518.13
Arſatius Chriſti nomine dæmoniũ expellit. 450.3
arſenici uſus. 266.7
Artemiſiæ herbæ conſecratæ uſus & virtutes. 113.11

 Artephii

Artephii ars. 114.10
ritus incantationum. 118.13
Artephium fuiſſe magum. 99.9
arteria aſpera. 282.3
arthritidis curatio magica. 377.5
aruſpices quomodo apparitiones ſpectrorum olim Romæ interpretati ſint. 42.8
quomodo ſint puniendi. 520.2
ἀρυθμομαντεία quid. 136.4
Aſcikpaſſa Deus Turcarum, quem in matrimonio invocant. 14.10
Aſia quomodo ad Macedones pervenerit. 24.3
Aſima dæmon. 10.3
aſini mira docilitas. 58.1
in Aſinum juvenis mutati figmentum. 189.1
Aſmodæus dæmon. 66.4. & 657.35
Aſmundus demortuus luci reſtitutus. 607.22
aſphalti uſus & virtus in arcendis dæmonibus. 411.1
Aſſur imago diaboli. 70.28
Aſſyrii quantum honorem Zoroaſtri tribuerint. 97. 3. *quid de dæmonum lapſu ſenſerint.* 2. 5. *quem Deum coluerint.* 10.3
maximi cultores magiæ. 100.12
Aſſyriorum monarchiæ devaſtationem unde dæmon prænoverit. 24.5
Aſtaroth dæmon. 10.4. & 398.1. & 656.28
Aſtarte dæmon. 10.3
ἀςραγαλομαντεία quid ſit. 136.3
aſtrologi cujuſdam miſerabilis interitus. 148.9
aſtrologica à magicis quid differant. 391.4
Aſuiti & Aſmundi pactum. 606.22
Atalanta & Meleagri fabula. 204.7
Ates deæ ſub nomine quid Homerus intelligat. 2.5
Athanaſii locus de abolitione oraculorum. 19.3
ſententia de hæreticis non enecandis. 512.10
item de jejunio. 440.3
Athenienſes quotannis ſeptem adoleſcentes & totidem puellas in Cretam Minotauro devorandas miſerunt. 16.2
Athenienſium & Perſarum prælium. 43.10
Athenodori philoſophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus. 40.3
Atrebati lamiæ complures combuſtæ. 205.8
avaritiæ exemplum. 212.7
augures qua pœna ſint puniendi ſecundum leges. 467.2
in Auguriis quæ obſervata ſint. 91.9
Auguſtini locus de abolitione oraculorum. 19.3
item de dæmonum ſtudiis. 61.7
de diaboli origine. 3.7. *de diaboli conatibus.* 23.1. *de diabolo, an hominum cogitationes ſciat.* 88.3. *de diis gentium.* 12.12
de omnipotentia Dei. 84.13
de Samuelis apparitione. 128.1
de Donatiſtarum improbitate. 514.4
de hæreticis non enecandis. 509.2
de transformatione hominis. 332.4
Auguſtini Steuchi ſententia de Sibyllarum oraculis. 622.52
Auguſtus Cæſar oculis lucidiſſimis præditus. 263.4
Avitus Alcimus Epiſcopus Viennenſis. 124.12
Auli Gellii verba de veneficis. 546.6
Aurelianenſis concilii decretum contra magos. 470.15
Aurelianenſis ſpiritus exorciſmi celebris hiſtoria. 422.1
Aureliani Imperatoris clementia erga fœmineum ſexum. 524.3
Auſonius reprehenditur. 338.4
Auſonii verſus de quadam venefica. 267.10
Ἀξινομαντεία quid. 134.10
Aym dæmon. 661.56
Ayperos dæmon. 652.16

B.

Baal dæmon. 10.3
Baal Zephan idolum. 230.4
Baalberith dæmon. 11.5
Baalim dæmon. ibid.
Baaras radix & locus, 416.3
Babylonicæ captivitatis cauſa. 160.3
Babylonii quos Deos coluerint. 10.3. & 11.2
Babyloniorum magia unde originem ducat. 8.2. & 97.1
Baccharis herbæ virtus. 411.4
Bacchus unus ex diis ſelectis. 13.6
Bael dæmon. 650.1
Bajanus ſe in lupum transformari poſſe credidit. 336.5
Balan dæmon. 662.62
Baldi cenſura de Lamiarum confeſſione. 520.4
Balduini Ronſſei judicium de Opere præſtigiarum dæmonum Wieri. 646.1
balis herba qua magi uſi ſunt. 131.3

balſa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

balſamum quo veteres reges ſunt inuncti. 415.18
Balſami in Eccleſiæ Romanæ conſecratio. ibid.
Balthaſaris ſucceſſoris Nabucadnezar inſomnium. 642.6
bangue planta. 227.4
baptiſmatis aquæ & miſſæ uſus in magicis artibus. 110.9. vim externa exemptione tolli non poſſe. 171.2
Barbas dæmon. 650.3
Barbatos dæmon. ibid.6
Bardi Druidæ. 17.3
Bartholomæus Piſanus. 49.8
Bartolus Richius L l. Doctor. 643.1
Bartoli ſententia de Lamiarum potentia & pœna. 121.31
Βασκαίνειν quid ſit. 95.28.& 530.9
Bathym dæmon. 651.10
Batſcumbaſſa Deus apud Turcas. 14.11
Βοδέλυγμα quid ſit. 125.3
Beal dæmon qualis. 656.27
Beelphegor quid ſignificet, & à quibus ſit cultus. 10.3
Beelzebub princeps dæmoniorum. 9.3
legatos emittit ad interficiendum Franciſcum. 50.10
Behemoth quid ſignificet. 65.2
Bel quid ſignificet, & quorum Deus fuerit. 9.3
Belial dæmon. 654.23
Bellona dea. 13.6
hoſtiis humanis placata. 17.4
Bellonius opium ſine nocumento comedit. 226.2
benedictæ herbæ virtus. 411.2
benedictionis formula vulgò in maleficii curatione uſurpata. 299.1
Benedictus quomodo pontificatum ſit adeptus. 358.4. equo nigro poſt mortem vectus. 47.3
Benedicti noni mors. 48.4
Berengarii error. 519.14
Berith dæmon. 656.27
Bernatium monachorum tragœdia venefica. 227.6
Bernhardus Cronenburgius medicus. 319.16
Bernhardus epiſcopus Hildesheimenſis ducatum Viſenburgenſem invadit. 73.13
D. Bernhardo dæmon apparet. 48.9
Beſtiarum maleficii curandi modus vulgaris. 454.1
in Beſtias homines non transformari maleficio. 331.1. hominum transformatio phantaſtica quomodo fiat. 189.1
Bifrons dæmon. 660.45
Bitru dæmon. 653.22
Bœoti quem Deum coluerint. 12.12
Bœotiorum lingua. ibid.4
Boethius in quibus hiſtoricum munus ſit ſequutus. 202.3
Boethii fabula de incubo dæmone. 251.2
hiſtoriæ ubi non fides ſit tribuenda. 633.19
carmen de Vlyſſis ſociis. 331.2
Bolfri dæmon qualis ſit. 656.27
Bombardarum ictus quid prohibeat. 405.6
Bononiæ mulier à dæmone exagitata. 321.2
cujuſdam venefici facinus. 266.7
Bononienſes qua pœna Lamias afficere ſoleant. 523.1
Bontenbrouch in arce quidam à dæmonio miſerè vexatus. 293.3
Βοτανομαντεία quid ſit. 335.17
Bothnicorum populorum ſeptentrionalium incantationes. 116.8
Botis dæmon. 651.9
Boves ab eſu quid exterreat. 277.1
Boum peſtilentia. 394.2
Briſiaci in Baſilienſi diœceſi unguentum terribile à Lamiis confectum. 168.1
Brugis mulier miſere vexata à dæmonio. 258.2
Brugenſis vetulæ fucata religio. 389.9
Brutus Romanum imperium obtinet. 137.8
M. Bruto dæmon apparet. 42.6
Bruxæ. 192.4
Bryoniæ radix ad quid utilis. 411.2
Bucardus comes de Luca interfectus. 73.13
Bucolica qui ſcripſerint. 458.1
Budericiæ mulier dæmoniaca miſerè vexata. 339.2
Buer dæmon. 651.7
Bufones fugandi modus magicus. 376.4
Bulaphiæ ars. 114.10
Bune dæmon. 655.24
Buſas dæmon. 650.4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Buſciducis puella quædam à dæmone vexata. 306.5
Byleth dæmon. 652.20
Bythiæ monſtroſæ fœminæ in Scythia. 262.2

C.

Caacrinolaas vel Caaſſimolar dæmon. 652.18
Cabala à magia infami vitiata. 101.17
Cabaliſticæ artis uſus. 142.2.& 143.4
Cacodæmon unde dictus. 66.8
Cain Abelem interficit. 8.5
Calchantis & Tireſiæ vaticinia de humanis victimis. 15.2
Calculus gypſeus in tonſillarum faucium abſceſſu repertus. 315.2
Calculi ad centum & viginti tres in bilis receptaculo inventi. ibid.4
Calechutorum Dei effigies horribilis. 76.23
Caldenbroce in arce virgo quædam à dæmone miſerè agitata, à Wiero curatur. 32.10
C. Caligula potionatus ab uxore. 273.4
Calliciæ herbæ uſus in magia. 115.3
Calliſthenes veneficus Lucium Lucullum interficit. 272.4
Cambyſes magus. 98.6
Cameli ſaltatio. 58.2
Campanæ pulſu in die D. Ioan. lemures & lamias pulſari. 361.3
Campanæ baptizatæ an tempeſtates pellant. 21.4
Campanarum baptiſmus & exorciſmus. 20.2
ſonitus an grandinem avertere poſſit. 579.10
Canibalum idololatria. 135.19
Canis rabidi morſus remedium Paracelſiſticum. 631.15. *Curatio magica.* 377.6. *Curationem ad quos medici inepti referãt.* 156.1
Canis nigri fel ad quid utile. 411.4
Carabia dæmon. 661.51
Carceris & cuſtodiæ diſcrimen. 481.4
Carchedonii lapidis virtutes. 412.5
Cardanus reprehenditur. 256.3
Cardani cenſura de lamiis. 639.4
libri de ſubtilitate. 108.2
Cardani ſententia de lamiarum imaginationibus. 202.3. *item confeſſione.* 486.63
unguento. 223.4
Cardani verba contra magos. 391.5
de lamiis. 493.3
Carminum uſus apud medicos. 406.1
Carnibus veſci diebus à pontifice Rom. vetitis quando liceat. 174.6
Carnifex quidam in ducatu Wirtenbergico paſcua pecoris venenis inficit. 277.2
Carnificis pertinacia Antverpiæ. 388.6
Carolus 7. Rex Galliæ Egidium regni mariſchalcum ſuſpendit ob magiam. 466.6
Caroli Galli epiſtola ad Wierum. 640.1
Carpocrates magiam publicè docuit. 176.12
Carthaginenſis concilii decretum contra magos. 470.16
Caſali veneficæ & venefici complures capti. 265.5
Caſini ex virgine puer factus. 337.1
Caſpari Barcholti Epiſtola de Opere Wieri. 643.1
Caſſiani ſententia de diaboli prænotione. 88.4
de dæmonum poteſtate. 81.3
Caſſii Parmenſis interitus. 41.4
Caſſio Parmenſi κακοδαίμων apparet. ibid.
Caſtoris natura. 167.18
Catalepſis à melancholico ſanguine, 447.5
Catharinæ Loe hiſtoria. 448.4
Catoni membra luxata carmine ſanatæ. 376.5
Cauponæ reginæ deſcriptio apud Apuleium. 167.18
Caym dæmon. 659.40
Cerberus dæmon. 652.17
Ceremoniæ inania rerum ſimulachra. 418.3
Ceremoniis pueros occidi non poſſe. 172.1
Ceres dea. 12.6
Ceromantia quid. 134.13
Cethim terra. 24.4
Chaldæi Lecamantiæ cultores. 132.3
qua pœna ſint afficiendi. 467.2. *quantum honorem magicæ arti tribuerint.* 100.12
Cham filius Noe primus magiæ cultor. 97.1. & 658.36. *ejus execratio.* 8.1
Chamos dæmon. 10.3
Chanaan quod ſimulachrum extruxerit. 11.6
Channon piſcem ex ſeipſa naſci. 239.7
Characterum uſus apud medicos 406.1
magicorum nugæ. 381.5
Characteribus nõ ineſſe activas virtutes. 392.6
Chara-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Charadii virtus. 263.5
Charoibes ſacerdotes apud Americos. 76.26
Charondas magus. 98.6
Chartula inanis collo ſubnexa. 404.2
Chaſaph Hebraica dictio quid ſignificet. 89.2. & 587.15. ad quid propriè ſpectet. 90.4
Chatrab quid. 3363
Chax dæmon. 659.37
Chirurgus ſceleratus. 395.1
Chirurgi cujuſdam facinus Cliviæ. 427.3
Chirurgi indocti in quos referant inſcitiam ſuam. 152.1
Chiridirelles Deus apud Turcas, quem viatores invocant. 14.10
Chriſma à dæmone adimi non poſſe. 490.7
Chriſmatis vim externa exemptione tolli non poſſe. 171.7
Chriſtiani regis Daciæ in folliculo calculi complures inventi. 315.4
Chriſtiano homini quæ neceſſaria ſint. 571.9
Chriſtianos quàm variè diabolus illudat. 19.1
Chriſtophorus Probus cancellarius Palatini. 507.2
Chriſtus ab hæreticis magiæ inſimulatus. 102.20
an à dæmone fuerit delatus & raptus, an verò deductus ſaltem. 193.7.
cur venerit. 19.3. & 26.1
Chriſti corpus poſt reſurrectionem quale. 199.5
meritorum inſignis contemptus. 664.2
miracula qualia fuerint. 97.5. nomen quare ſeductores precationibus & exorciſmis immiſceant. 419.7. nominis invocationis efficacia. 450.2. promiſſio poſt lapſum hominis. 7.5. teſtimonium de medicis. 153.3
Chriſtum cur dæmones prius penitius, quàm Apoſtoli noverint. 26.1
cur diabolus tentarit. 28.1
Chriſto nato ceſſarunt oracula. 19.3
Chryſoliti lapidis virtutes. 412.5
Chryſoſtomi ſententia de aptis ſathanæ organis. 177.1. de hæreticis non enecandis. 511.7
de Pythia vel Apollinis oraculo. 139.3
de ſexus fœminei fragilitate. 178.1
de anathemate. 374.5
Choaſtes magus. 99.01
Choatræ incantatores inſignes. 100.13
Cholera morbus unde oriatur. 283.6
aduſta qualia ſomnia pariat. 185.6
Cholericus vapor qualia inſomnia moveat. ib.
Chymiæ quantum tribuat author. 153.4
Cicchus Aſcalus Florentinus cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
Ciceronis locus de dæmone qui Tagi apparuit. 42.8
Ciceronis teſtimonium de Sibyllarum doctrina. 619.46
Cimeries dæmon. 662.59
Circe venefica. 545.4. ſocios Vlyſſis in beſtias mutavit. 124.13. & 333.9
Circes omnipotentiæ deſcriptio. 162.6
Circenſes ludi juſſu dæmonis de novo inſtituti. 401.7
Circulatoris inſignis exemplum. 56.9
circulatores apud Feſſas. 142.13. & 143.3
Circumcellionum ſecta. 514.3
Citieus magus. 98.8
Claudiani verſus de Lauro. 135.18
Claudio Imperatori qui verſus ex Virgilio regnum prædixerint. 137.8
Clauſa qua herba aperiantur. 384.3
Clauſtrorum apertio diabolica. 383.2
Clavus ferreus ſub illæſa cute latens & exciſus. 297.1
Clavos mulier maleficio læſa evomit. 292.1
Cleopatra venenum bibit. 348.4
Clementis locus de dæmonum ſubtilitate. 23.2
ſententia de dæmonum machinationibus. 59.2
Clementis & fratrum oculos quomodo Simon magus effaſcinarit. 95.2
clerici cujuſdam melancholia & inſanitas. 181.4
Clivenſis turris cygnea. 254.4
Clivenſis principis laus. 638.3
prudentia. 506.1. & 644.3
Clivenſium ducum originis vetuſtas unde comprobetur. 254.4
Cliviæ cujuſdam chirurgi facinus. 427.3
Cobares magus. 98.6
Cobali dæmones. 72.8
cœlibatum Plato è ſua Republ. exterminavit. 238.4
cœli imaginibus nullæ magicæ voces conveniunt. 378.10
cœlo quem Deum præfecerint Græci. 12.5

cogita-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Cogitationes hominum an diabolus ſciat. 88.3
ſine Coitu viri cur multi nati fingantur. 242.1
Colici doloris remedium phyſicum. 409.2
Coloniæ in monaſterio Nazareth virgines religioſæ à dæmone miris modis vexatæ. 305.1
monſtrum naſcitur. 319.16
turris inquietiſſima ob ſpectra. 450.4
Coloniam trium regum oſſa miſſa, & ibi condita. 197.13
Columbæ Mahometus mira docilitas. 59.3
Columellæ locus de Dardaniis. 99.10
Cometho Dianæ Triclariæ mactatur. 16.2
Connata quæ ſunt occulte, non debent referri ad poteſtatem lamiarum. 262.1
Conatus perfectus quid ſit. 594.5
ſæpe habetur pro facto. 590.4
Conciliorum decreta contra magos. 468.8
Concubitus cum dæmone imaginarius. 228.1 & 230.1. & 488.4. & 538.27. *cum lupa imaginarius.* 501.14. *promiſcuus.* 176.13
Concubitus impotentiam etiam à dæmone modo naturali invehi. 362.1
in Concubitus maleficio quid faciendum. 447.1
Concubitum dæmones exercere non poſſunt. 84.14
Concupiſcentia quale vitium. 4.1
Confeſſio erronea. 498.2. *fallaciter eblandita.* 504.4. *qualis eſſe debeat.* 520.3
Confeſſioni ſoli non eſt ſtandum in criminalibus. 520.4. *mente læſi non eſt ſtandũ.* 485.2 *tormentis exactæ fides non eſt tribuenda.* 472.4. & 639.6
in Confeſſione crimina celare, an ſit peccatum reale. 175.8
ex Confeſſione ſola non judicatur, niſi in hæreſi. 520.4
Confeſſiones in criminali cauſa quales eſſe debeant. 585.8
Conformitatum liber à quo & ubi ſit conſcriptus. 49.8
Conjectores qui dicantur. 94.17
Connubiales leges. 276.13
Conſecratio ridicula. 456.8
Conſentes dii qui dicantur. 13.6
Conſtantinus à Lyskerken. 306.2
Conſtantini Imperatoris ſententia de philtris. 274.6. *conſtitutio de Lamiis.* 467.1 *lex de potentia Lamiarum.* 221.31
Coraceſiæ uſus olim in magia. 115.3
Coralli rubri virtutes. 412.5
Corinthadis uſus in magia. 115.3
Cornelia lex de veneficis. 530.7
de quibus veneficis agat. 544.1
Cornelii orationis & eleemoſynarum vis & virtutes. 441.1
Corpus quid ſit. 199.5. *unum eodem tempore duobus in locis eſſe non poteſt.* ibid.4.
Corpus non niſi per juſta ſpacia ferri poſſe. 198.1
Corporum penetratio. ibid.1
Corporibus hominum cur ſe immergere cupiant dæmones. 59.2
Corpora an dæmon ſine corpore ferat. 195.6 *an & quando poſſint ſpiritus transferre.* 193.1. *quando dæmon per aerem deferat.* 196.10. *quomodo ſine corpore aſſumpto dæmon per aerem ferre poſſit.* 197.11
Craca ſaga. 206.1
Crantii locus de Vandalorum diis. 14.9
Creare ſolius Dei. 84.14. & 120.2. & 122.8 *diabolus nihil poteſt.* 84.14
Credulitas temeraria quantum in magicis curationibus valeat. 403.1
Credulitatis conſtantis potentia. 402.3
Creontis filius pro patria mactatus. 16.2
Cretenſes ſemper mendaces. 619.47
Cribri divinatio quomodo fiat. 134.11
Criminalis actionis probationes quales eſſe debeant. 486.3
Crocodilis in forma dæmon cultus in Arſinoe. 29.1
Crœſi interitus. 25.5
Crux ab Ægyptiis inter ſacras literas relata. 287.4
Crucis vis & potentia. ibid.3
Crucem calcare ſecreto, an ſit peccatum reale. 175.9
Cruciatuum inſenſibilitatem qui lapis inducat. 389.11
Cryſtallomantia quid ſit. 133.6
Cupidinis & Pſyches velitatio venerea. 252.3
Curſon dæmon. 651.11
Curtio Ruſo dæmon mulieris forma apparet. 40.1
Culter ex cujuſdã puellæ latere exectus. 307.1 *ejuſque longitudo & forma.* 312.14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Cultri in ventriculo demortui inventi. 298.1
Cuſpis ferrea in thorace relicta, quæ juxta alvum poſt biennium excidit. 320.20
Cuſtodiæ & carceris diſcrimen. 481.4
Cuthæorum idolum. 10.3
Cybeles Galli ſacerdotes dicti. 139.4
Cygnea turris Clivenſis. 254.4
Cygnus naviculam argentea catena trahens. 253.3
Cynocephaliæ virtus. 411.4
Cynocephalum Hermopolitani pro Deo coluerunt. 11.2
Cynops magus ſubmergitur oratione Ioannis. 104.3. & 450.2
Cynopis magi hiſtoria. 103.24
Cynoſpaſti herbæ magicæ virtutes & uſus. 416.4
Cyprianus magus D. Iuſtinam virginem Aglaio fruſtra conciliare nititur. 98.8
Cypriani locus de diaboli ſtudiis. 60.5
libri magici ſub falſo titulo circumferuntur. 102.18. *ſententia de jejunio.* 440.3
verba de dæmonis curatione ei ſtudio. 400.5
Cyrenaico Achori litatum, ut muſcæ faceſſerent. 12.4
Cytretæ dæmones. 250.5

D.

DÆmogorgon magus. 98.6
Dæmon Annebergæ duodecim operarios in ſpecu interficit. 72.7. *an corpora ſine corpore ferat.* 195.6. *Caſſio Parmenſi apparet.* 41.4. *cogitationes hominum ignorat.* 321.1. *cuidam puellæ ſpecie Æthiopis apparet.* 476.1. *cuidam puero ſub forma Chriſti apparet.* 369.4. *cur coire nequeat.* 234.5 *cur non manum, ſed ejus formam in ſtipulatione extendat.* 168.1. *& dæmonium quid ſignificet.* 66.7. *Hildesheimenſi Epiſcopo noctu apparet.* 73.13. *in Dianæ templum à Ioanne Evangeliſta fugatus.* 449.3 *in quodam cœnobio forma canis ſæpiſſimè viſus interdiu.* 302.8. *juvenem quendam immorigerum parentibus auferre conatur.* 44.4. & 45.16. *monachi forma viduæ cuidam apparet.* 53.3. *mulieris forma Curtio Ruſo apparet.* 40.1. *puellæ cuidam ſub forma juvenis eximii apparet.* 300.5. *qua ſubſtantiæ commoditate tam varia machinetur.* 37.1. *quando corpora per aerem deferat.* 196.10. *quomodo corpora tranſportet* 194.5. *quomodo hominum ſenſus obſideat.* 177.2. *quomodo in vitro carminibus coercendus ſit.* 106.9. *quomodo lamias in aere concitando illaqueet.* 210.2. *quot modis hominum mentes conſtringat.* 31.8. *quot in ſpecies ſe transformare poſſit.* ibid.7. *quibus in locis, & quàm variis ſub formis ſit cultus apud ethnicos.* 28.1. *quibus præſtigiis religioſos ludificare ſoleat.* 34.1. *Tagi pueri ſpecie apparet.* 42.8. *viſibiliter in Hildesheimenſi diœceſi multis apparet.* 73.12. *unde ſit dictus, & ubi in ſacris literis ejus mentio fiat.* 66.7. *unde Tyri deſtructionem prænoverint.* 24.4. *ſub forma felium viſus.* 302.8
Dæmonis fraus. 252.4. *pellendi ſuperſtitioſa curatio.* 394.1. *imbecillitas & impotentia multis ſententiis oſtenditur.* 432.1. *in nomine nihil boni fit.* 289.3. *inſidiis quomodo ſit reſiſtendum.* 351.1. & 434.4. *ludibriis qui magis expoſiti ſint.* 191.2. *mendacium.* 390.1. *multa ſtudia & opera breviter comprehenſa.* 28.1. *terriculamenta quibus literis arceantur.* 161.2
Dæmonem alteri invehi non poſſe imprecatione. 492.1. *captivum qui vitro circumferunt, qua pœna ſint afficiendi.* 465.3. *nulla radice extrahi poſſe.* 415.1. *quare Deus conſtituerit hominibus adverſarium.* 65.16.
Dæmones an concubitum exercere poſſint. 84.14. & 230.1. & 233.1. & 235.7. *an à magis cogi poſſint.* 116.5. *an habeant corpus ſeminis capax.* 636.27. *boni & mali quomodo appareant.* 78.4. *cur aliquando futura prænuncient.* 23.1. *cujus figuram maximè adaptent.* 39.7. *cur homines in beſtias transformare non poſſint.* 332.5. *cur hominum corporibus ſe immergere cupiant.* 59.2. *cur in locis ſeparatis ab hominibus ſe non oſtendant.* 37.6. *cur plus ſciant, quàm homines.* 23.2. *cur prius Chriſtum penitius, quàm Apoſtoli, noverint.* 26.1. *cur ſint ſuperiores hominibus.* 3.7. *cur veritatem de Chriſto & ſuis Apoſtolis confeſſi*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſint. 27. 2. exorciſmo quomodo & quando ſint ejiciendi. 448. 1. expaveſcunt verè credentes. 355.14. familiares. 71. 5. familiares privatorum hominum. 75. 17 in cavernis mineralibus. 72. 7. in quot ordines à Trithemio dividantur. 112.3. montani 72. 7. montani ubi maximè laborent. 73.11. olim communibus precibus expulſi. 437. 3. Poetici & ficticii qui dicti ſint. 77. 28. pro diis habiti, & eorum nomina. 9.3 quibus herbis in colloquium allici poſſint. 410.3. quibus plerunque appareant. 184. 4 quibus ſacrificiis maximè afficiantur. 18.7 quo nomine expelli poſſint. 287. 3. quomodo agnoverint Chriſtum, quem Iudæi non agnoſcebant. 130. 6. quomodo eleemoſynis ejiciantur. 440. 1. quomodo jejuniis ejiciantur. 439. 1. quomodo pro diis haberi voluerint, & præſidere regionibus. 9. 1 quomodo ſe inſinuent corporibus hominum. 62.11. quomodo ſe in varias formas transmutent. 599. 6. quomodo ſonitum emittant. 38. 4. quomodo ſpiritum noſtrum ſuſcipiant. ibidem. *quot modis appareant. 37. 6. quot modis hominibus inſidias ſtruant. 60. 4. tetrici familiares. 71.7 tres viſi in deſerto. 44. 13. unde aliquando futura prædicant. 621. 51. unde nomina ſumpſerint. 10. 4. unde tam admiranda poſſint 23. 2. & 28. 1. unde vaticinari poſſint. 23.2. ut dii habiti. 9. 1*

Dæmonum bonorum & malorum diſcretio. 78.4. & 80. 9. ſigna qualia. 79. 5

de Dæmonum lapſus cauſa & natura qui Theologi ſcripſerint. 4. 1

Dæmonum citatio per mages quomodo fiat. 664 1. commentitia nomina unde tam varia. 77. 27. conatus deſcriptio ex Auguſtino. 22.7. cultus apud quos potiſſimùm viguerit. 100.13. diſtincta nomina quis conſcripſerit. 80. 10. diſtinctio ſecundum Theologos. 77. 1. divinationes unde. 23.2 epulæ 62. 10. genus quod peſſimum ſit. 72.8 illuſiones. 21. 5. illuſionibus qui homines maximè expoſiti ſint. 177. 1. in arbitrio voluntatem nocendi non eſſe poſitam. 81. 3 inquiſitio quando fieri debeat. 36.3. lapſus. 2. 5. lapſum qui ex philoſophis priſcis denotarint. 2.6. machinationum finis. 64.15 montanorum ſtatura, forma & operationes. 72. 9. nomenclaturæ. 9. 3. nomina ex actionis varietate apud ethnicos. 70.1 nomina ipſorum ſtudia prodentia, quibus nuncupantur in ſacris literis. 65. 1. oracula quandiu durarint. 19. 3. & quam ambigua ſint. 24. 3. origo. 2. 5. operationes variæ. 32. 9. poteſtas nocendi in quo ſit ſita. 81.3. prænotiones unde. 24.3 prodigia unde. ibidem. *profligatio Paracelſiſtica. 395. 4. pſeudomonarchia. 650.1 ſtudia quo pacto à patribus deſcribantur. 59.2. technæ ſæpe à ſagacioribus hominibus detectæ. 29. 2. transformatio quo pacto fiat. 606.20. varia apud diverſos diſtinctio. 78.2. varia nomina. 9.3. & 69.27*

Dæmonibus hactenus multa falsò attributa ſunt. 87.4. limites nocendi conſtituti. 80.1 quæ ſint impoſſibilia. 86. 1. quomodo in corpora ingrediendi locus detur. 60. 3 quomodo quidam reſtiterint. 435.5

de Dæmonibus fabulæ. 1. 2

Dæmones cur hominibus adverſarios Deus conſtituerit. 59.1. corpora hominum pro ſua libidine ingredi non poſſe. 323. 2. ejiciendi Eccleſiæ veteris modus. 452.1. eſſe qui negent. 1. 2. expellendi & aufugiendi methodus certiſſima ex ſacris literis. 429.1 fugandi modus Paracelſiſticus. 631.15 ignorare hominum cogitationes, ſententiis patrum oſtenditur. 88. 1. latronibus ſimiles eſſe. 400. 4. malos in quot gradus theologi diſtinguant. 77. 1. nemo poteſt imprecando immittere. 323. 2. non aliter ſanare morbos, quàm à læſione ab illis invecta ceſſando. 398. 1. nullis plantis aut terrena materia allici aut fugari poſſe. 409. 1 procreandi poteſtatem non habere. 544.2 prorſus nihil poſſe, ex Decretis oſtenditur. 87. 3. qui lapides pellant. 412.5. quomodo Latini diſtinxerint. 71.4

Dæmoniaca mulier in Saxonia Græcè & Latinè loquitur. 453. 2. Romæ optimum verſum ex Virgilio recitat. 454.4

Dæmoniacæ femellæ figmenti hiſtoria elegans. 344. 1. mulieris partus lamiæ imputatus. 257. 1. fictæ obſeſſionis curationes certæ. 445. 1. ob-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

445. 1. *obſeſſionis juvantibus ſacrificis hiſtoriæ.* 342. 1. *prædictionis exemplum.* 25.6. *puellæ figmentum Cliviæ.* 427.3 *puellæ hiſtoria memorabilis.* 286.1. *puellæ ridicula curatio.* 404. 2. *virginis ſuperſtitioſa curatio.* 394.1. & 395.3

Dæmoniacarum actionum exempla varia. 40. 1. *imprecationum punitarum exempla.* 325. 1. *larvarum exempla.* 46.1. *virginum curatarum prope Xanctos memoranda hiſtoria.* 443.4

Dæmoniacas curationes nihil valere, multis argumentis ex Patrum ſententiis probatur. 398.1

Dæmoniacus quidam factus à mali eſu. 322.5 *apud Gadarenos maleficio læſus.* 279.4. *ab Hilarione ſanatus.* 449. 2. *quidam equeſtris ordinis factus.* 322.6

Dæmoniaci vaticinii exempla. 25.7. *ficti hiſtoria feſtiva.* 344.1. *obſidii figmenta.* 340.1

Dæmoniaci ad quindecim Hammonæ quibus remediis liberati. 641.3. *cur aliquando transferantur.* 119.17. *cur melancholici judicentur.* 339. 1. *quibus rebus olim ſanati ſint.* 437. 3. *quomodo communibus precibus curentur.* 436.1. *quomodo ſint curandi, certa methodus.* 430. 4. & 444.6 *ubi plures uno in loco ſunt, quid faciundum.* 442. 2

Dæmoniacorum hiſtoria, qui à Lamiis affici credebantur. 292.1. *puerorum Amſterdami hiſtoria.* 296.1

Dagon dæmon. 10.3

δακτυλομαντεία *quid.* 133.7

Daniel Brouchuſius medicus. 646. 1. *an magus fuerit.* 101. 18

Danielis vaticinium de Aſiæ regni tranſlatione. 24.3

Dani magicas artes in bello timent. 216. 17

δαφνομαντεία *quid ſit.* 135.18

Dardaniæ artes unde ſint dictæ. 99.10

Dardanus magus. 98. 6

Dardani Ægyptiorum magi libri. 99.10

Datura planta. 227.5

Decarabia dæmon. 661.51

Decii Mundi amoris impotentia. 242.2

Decreta quid ſtatuant de magis & ariolis, eoſdemque conſulentibus. 467. 1. *in concubitus maleficio.* 447. 2. *de magorum miraculis.* 124.13

Defunctorum animæ quo tempore & quot modis appareant. 36.5

δείκηλον *cur veteres Hecaten appellarint.* 70.2

Delphi quem Deum coluerint. 12.2

Delphicum oraculum. 139.2
Ionibus datum. 16. 2

Delphici oraculi ambiguitas. 24.5

Demarchus in lupum conformatus. 331.1

Democritus Abderites magiæ cultor. 99.10

Dentium doloris remedium ex ſacris literis. 363. 2

Deumus dæmon à Calechutis cultus. 76. 23

Deus cur diaboli & angelorum ejus miniſterio utatur. 434.2

Deus ex homine non poteſt naſci. 237.3

Deus non vult prædicari ſuam gloriam ab impio. 290.4. *quæ ſibi reſervarit punienda.* 560. 30. *ſolus* καρδιογνώστης *hominum.* 88.1. *ſine ordine nihil condidit.* 82.7. *unus ubique eſt.* 199.4

Dei nominis abuſus execrabilis in curationibus morborum magicis. 363. 1. *miniſter in quibus ſit diabolus.* 85. 15. *verbi genuinus uſus.* 374.1

Deo quid impoſſibile. 84.13.
quomodo injuria fiat. 551.10

Deum peculiarem ſingulis in natura corporibus adeſſe. 12.5

Dii communes. 13. 6. *conſentes qui dicti fuerint.* ibidem. *familiares* 71.5. *geniales.* 13.6 *gentium quomodo in ſacris literis nominentur.* 14.13. *Græcorum.* 12.5. *indigetes.* 13.7. *majorum gentium.* 12.6. *patrii & tutelares.* 13.7. *penates.* 13.6. *populi Dei.* 15.14. *Romanorum.* 12. 6. *ſelecti qui dicti ſint.* 13.6

Deorum cognomina qui conſcripſerint. 9.3 *commentitiorum ſupra triginta millia fuiſſe.* 13. 8. *gentium genealogiam qui conſcripſerint.* 9.2. *libidines per ſacerdotes exercentur.* 244. 3, *provinciarum nomina.* 11.1

Deos ac dæmones non coire. 235.6

Diabolus ex quibus interiora hominis agnoſcat. 88.3. *in cujuſcunque materiæ vel nominis idolis colitur.* 20. 1, *in quibus ſit Dei miniſter.* 85.15. *monſtroſa ſpecie apparet.* 42.7. *quàm*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

42.7. quàm variè in Chriſtiana Europa illudat. 20.1. quibus in locis ſpiritus dicatur. 67.20. quibus ſomniis ſe libentius iuſinuet. 185.6. quomodo deceperit Evam, & quomodo primùm mundum corruperit. 6.1. & 7.4. quomodo in tam varias figurarum ſpecies transformetur. 37.1. quomodo vaticinetur. 30.5. quid ſignificet. 66.6 ſimia Dei. 193. 1. ſpecie togarum Romæ variis in locis apparet. 42.8. ſine conſenſu Dei nequicquam poteſt. 84.14. & 578.8. unde futura prædicat 128.2

Diaboli adverſus conatus curatio præſervans. 351.2. cibus. 62.10. concubitus imaginarius cum Lamiis. 539.27. & angelorum diſtinctio. 80.9. odium erga Chriſtum. 28.4. odium erga Deum immedicabile. 6.1 potentiæ & actiones. 28.1. & 32.9. pravitate omnia mundi mala ſunt commiſſa. 23.7 ſubtilitatis exempla. 129.4. verſutia. 21.5

Diabolo agendi limites à Deo conſtituti. 80.1 multa falsò attributa ſunt. 87.4. non eſt poteſtas permiſſa in hominis vitam. 294.4 quæ ſint impoſſibilia. 86.1

Diabolum creaturas verè nec condere, nec transformare poſſe. 190.3. ignorare hominum cogitationes. 88.1. per ſe operari maleficia, nec indigere in his Lamiarum conſenſu. 280.9

Diaboli quando limites tranſgrediantur. 83.9 unde ſint facti. 7.4

Diabolicæ commixtionis figmentum comprobantes hiſtorias omnes eſſe fabuloſas. 251.1

Diana dea. 12.6

Dianæ templi devaſtatio per Ioannem Evangeliſtam. 449.3. Triclariæ cur Iones annuatim juvenem & puellam immolarint. 16.2

Diaſaren Arabes coluerunt. 12.2

Didius magus. 98.8

die Dominico je junare, an ſit peccatum. 173.5

Diluvii cauſa. 8.5

Diodori Siculi locus de diis gentium. 10.3

Diomedes in inſula Diomedea pro Deo cultus. 12.2

Diomedis fuga & exilium. 135.12

Diomedenſes quem Deum coluerint. 12.2

Diomedeæ aves. 333.9

Dionyſio Syracuſano dæmon apparet. 41.5

Diophanes magus. 143.10

Diti & Proſerpinæ Romani aram ſub terra erigunt. 42.7

Divinatio ex viſceribus mactatorum hominum. 18.8. magica Turcarum 144.9

Divinationes dæmonum unde. 23.2

Divinationum magicarum ſpecies. 132.3

Divinatoris cujuſdam miſerabilis interitus. 148.9

Divinatrici quid à morte acciderit. 479.1

Divinorum pœna inter edicta imperialia Germanica. 471.1

Divinis pœna à Moſe conſtituta. 464.2

Dodona, aliâs Epirus. 8.2

Dodonæum oraculum. 28.1 à quo ſit inventum. 8.2

doloris inſenſibilitatẽ qui lapis inducat. 394.1

Dolus quid ſit. 555.19

L. Domitio rure revertenti juvenes gemini apparent. 119.16

Domus infamis Athenis dæmonis idolo. 40.2

Donatianorum hæreſis. 518.13

Donatiſtarum ſecta. 514.3

Donnerbeitel. 414.14

Dordraci duæ virgines à dæmonio exagitatæ. 295.3

Dormienti teſtes execti. 225.9 cuidam ſpectrum apparet. 43.12

Draco magnus in terram projectus, cujus perſonam denotet. 2.5

Druidæ Bardi. 17.3

Druides Gallorum quã magiã coluerint. 101.7

Duffi regis maleficio læſi hiſtoria mira. 200.1 hiſtoriæ figmentum unde ſit ſumptum. 204.7

Durvveiſs pagus, inqua eo exorciſtæ cujuſdam factum. 420.1

Duſeldorpii monacho cuidam teſtes execti. 327.4

Duſii dæmones. 248.1

E.

EBrietas cibus diaboli. 62.10

Ebrietatis initium. 8.1

Eckercken dæmonium prope Eltem pagum hominibus multa damna inferent. 504.5

Ecnephias ventus. 197.11

Effaſcinare quid ſit. 95.2

Effaſcinatrices gentes. 263.4

Effigierum magicarum nugæ. 381.5

Εγγαςρίται mulieres quomodo vaticinentur. 140.6

Egidius regni Gallici mariſchalcus ob magiam ſuſpenſus. 466.6

D. Egidio epilepſiæ curatio tribuitur à medicis ineptis. 156.1

Eleazari miraculum. 415.1

Eleemoſynarum encomion. 440.1

Elephas in ſacris literis quid denotet. 65.2

Elephantiacos diabolus mūdare non poteſt. 86.1

Eligor dæmon. 651.12

Elſa Kamenſis à diabolo miris modis exagitata. 304.6

Emath viri quem Deum coluerint. 10.3

Empedocles quas nationes perluſtrarit ob magicam artem. 99.12

Empeduſæ dii. 71.4

Empuſis qui lapis adverſetur. 412.5

Engelbertus Holter chirurgus. 327.4

Enthuſiaſtarum origo. 18.1

Ἐπᾴδειν & ἐπᾳδοὶ quid ſignificet. 92.10.& 95.2.

Ephemeri avis genitura. 239.6

ἐφιάλτης quid ſit. 229.2

Epilepſia an morbus ſacer ſit, Hippocratis ſententia. 156.1
  quid ſit, & unde oriatur. 229.2

Epilepſiæ cauſa & natura. 159.6. curatio Paracelſiſtica. 624.5. curationem ad quos medici inepti referant. 156.1. magica & ſuperſtitioſa curatio. 376.1. remedium phyſicum. 409.2. ſuperſtitioſa curatio apud priſcos. 158.5. variæ cauſæ. ibid. 6

Epileptica puella, putatur dæmonica. 342.1

Epilepticus à dæmoniaco quomodo ſit dignoſcendus. 347.6

Epilepticis quæ ſint vitanda. 157.1

Epilepticorum curatio magica. 419.6

Epiphanii Palæſtini ſententia de philtris. 274.6

Epirus prius Dodona dicta. 8.2

Epiſcopi plerique infames magi. 358.4

ἐπῳδὴ quid ſit. 96.3

Equæ Favonio ſtante obverſæ, animalem ſpiritum concipiunt. 239.7

Equeſtris exercitus quo pacto magica arte comparetur. 384.5

Equi in formam fœmina mutata. 190.1

Equum nigrum Stetinenſes divino honore proſequuntur. 11.9

Equorum vermis remedium magicum. 365.8

Equos ab eſu quid exterreat. 277.1. apud Nigritas carminibus ſtrenuiores reddi. 378.8
  quid illæſos conſervet. ibid.

Eraſmi locus de quodam parocho. 48.7. de quodam ſpectro ficto. 427.2. de hæreticis, quomodo cum his ſit agendum. 513.1

Erichtho malefica mortuum quendam ſuſcitat. 131.1

Ericus frater Rolleri. 206.1

Ericii Danici prudentia. 524.1

Erophile. 615.39

Errantis nullam eſſe voluntatem. 557.22

Erucarum è braſſicis abigendarum conjuratio magica. 378.9

Eſaiæ vaticinium contra magos. 160.3. de Tyri deſtructione. 24.4

Eſau dolus & aſtutia. 9.5

Evam cur dæmon aggreſſus ſit, & non Adam. 178.1. quomodo diabolus deceperit. 6.1

Evangelia collo alligata an vim contra dæmones habeant. 379.1

Eucharius Roſenbader medicus. 279.1

Euchetarum nefandæ ſacrificia. 175.11

Eudemus philoſophus & magus. 381.6

Eunus Syrus, fictus dæmoniacus. 342.9

Euphemi Cartandem adventus in Satyrides inſulas. 249.3

Eurycles magus. 92.13

Euſebii locus de abolitione oraculorum. 19.3 de Maxentii interitu. 104.4. de Zeroaſtre. 97.3

Euxodus magus. 98.6

Exorciſmus ad gehennam condemnans. 421.1

Exorciſmi brevis formula. 451.4
  formula apud veteres. ibid. 6

Exorciſmi quando & quomodo adhibendi ſint. 448.1. item à quibus. ibid.

Exorciſmorum abuſus. 418.2

Exorciſtæ cujuſdam miſerabilis interitus. 640.2. facinus. 421.35

Exorciſtam qualem oporteat eſſe. 448.1

Exorciſtarum quorundam interitus. 620.2
  quorundam hiſtoriæ memorabiles. 420.1

Exorcizare quibus olim licitum ſit. 448.1

Exploratio nocentium per ferrum candens. 484.6. item per aquam bullientem. ibid.

Extiſpicinæ auctor quis fuerit. 42.8

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

F.

Fabæ inverſæ uſus. 224. 6
fabam Græcam quid Ligures appellent. 91. 6
Faſcinare quid ſit. 95. 2
Faſcinationes quæ prohibeant. 411. 4
Faſcinum quid ſit. 96. 3
Faſcinum quid auferat. 411. 2
Fauni. 248. 1. dii quando & quales ſint creati. 13. 7
Fauſtiniani vultui facies impreſſa Simonis. 95. 2
Fauſtus Batoburgi captus. 105. 8. ubi artem magicam didicerit, ejuſque interitus. ibid.
Febris curatio ſuperſtitioſa & horrenda. 398. 2. curatio magica 363. 2. & 378. 7. quartanæ effectus. 309. 2. quotidianæ curatio magica. 377. 7
contra Febres breviola. 381. 6
Felis cerebrum ad quid utile. 271. 5
Felem Ægyptii pro Deo coluerunt. 11. 2
Feretrii dii fulminum. 12. 6
Ferramenta duo aſpera in ventriculo inventa. 298. 1
Feſſæ tria divinorum genera. 144. 7
Feſſenſium mulierculαrum commixtio cum dæmone. 245. 2
Feſti verſus de Strigibus, 161. 2
Feſulis ingens multitudo inter ſepulchra lugubri veſte interdiu ambulare viſa. 42. 8
Fidei in negocio proceſſus. 518. 12
Fidem Chriſtianam qui abnegent. 170. 5
Figuris nullam vim ineſſe. 391 3. & 392. 6
Filii immorigeri parentibus, inſigne exemplum. 44. 14
Filii Dei qui ſint. 234. 4. ad filias hominum ingreſſi ſunt, locus hic Moſis explicatur. 233. 1
Filorum ſphærulæ ex ore cujuſdam dæmoniaci extrahuntur. 293. 3
Finni populi Septentrionales olim ventos venales habebant. 117. 10
Fiuno inſignis magus. ibid. 9
Finiti ad infinitum nulla eſt proportio. 199. 5
Flammulenta cur noctu clarius luceant. 55. 4
Flauros dæmon. 662. 61
Flins numen Vandalorum. 14. 9
Florina dæmon, amaſia Pineti. 256. 2
Focalor dæmon. 659. 43
Fodinarum metallicarum dæmones. 72. 7
Fœcunditatem quid impediat. 261. 5
Fœmina ob nefaria juramenta à dæmone avehitur. 326. 2. pudica in equam verſa. 190. 1
Fœminæ ab initio ad veneficium procliviores. 545. 3
Fœminarum in marem mutatio unde. 56. 5 tranſmutatarum in viros exempla aliquot. 337. 1
Fœmineus ſexus cur maximè dæmonum illuſionibus expoſitus ſit. 178. 1
Folleti dii. 71. 4
Foraii dæmon. 652. 15
Forneus dæmon. 655. 25
Forras vel Foreas dæmon. 656. 29
Fortes non vident ſpectra. 184. 4
Franciſcus Luciferi ſucceſſor, & Chriſti vexillifer. 49. 8
Franciſci error. 436. 7
Franciſco dæmones fruſtrà inſidias ſtruunt. 50. 10. diabolus pecuniam offert. 293. 4
Franciſcanum ſuis exorciſmis diabolum compuliſſe ad veritatis confeſſionem. 420. 4
Franciſcanorum Aureliæ figmentum. 422. 2 cœtum Chriſto viciniorem eſſe. 49. 8
Fratricellorum Neapolitanorum ſecta. 176. 13
Fricatrices quæ dicantur. 246. 2
Frigga Gothorum numen. 13. 8
Fridericus Auſtriacus Imperator philtro necatus. 274. 5
Fridericus primus Imperator. 493. 3
Friderici Palatini electoris prudentia. 507. 2
Friderici tertii ducis Saxoniæ, in veſicula lapis inventus. 315. 4
Froe Vpſalenſis deorum ſatrapa. 17. 5
Fruges à lamiis non poſſe excantari, nec lædi, ſed à dæmone & veneficis. 211. 5
Frugum penuria & ſterilitas unde. 218. 24. & 577. 6. ob peccata noſtra ſæpe accidit. 349. 5
Fugenſtal in pago Eiſtetenſis epiſcopatus quidam à dæmonio miſerè exagitatus. 297. 1
Fugientes quomodo Turcæ ab itinere incantatione retrahant. 330. 4

Fulgen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Fulgentii locus de dæmonum lapſu. 4. 1. ſententia indigna. 237. 1
Fulmina quid avertat. 413. 11
ciere an magi poſſint. 115. 3
Fulminum dii apud Romanos qui habiti ſint. 12. 6
Funambuli quomodo ſua opera peragant, & cujuſdam Itali mira agilitas. 57. 10
Fur tormenta nil curans. 386. 3. & 87. 4
ut deprehendatur, magica conjuratio. 369. 6
Furis inveſtigandi modus dæmoniacus. 367. 1
lædendi impius modus. 370. 8
Fureas dæmon. 659. 38
Furfur dæmon. 656. 30
Furioſi cur non ſint puniendi ex aliquo delicto. 559. 26
C. Furius Creſinus ob copiam frumenti Romæ accuſatus. 211. 6
Furorem quæ herba inducat. 227. 3
Furit pœna apud Gallos. 16. 3
Furta quo pacto magi inquirant. 134. 10
Futura per quas imagines olim prædixerint. 145. 11

G.

Gabirum Macedones pro Deo coluerunt. 12. 2
Gabriel Fallopius medicus. 317. 10
Galeni ſcripta quatenus ſint imitanda. 633. 17
ſententia de epilepſia. 157. 1
Galgarandus medicus dæmoniacam curat. 430. 4
Galgulus. 263. 5
Gallacia dæmon Poeticus. 77. 28
Galli Phrygiæ fluminis natura. 139. 4
Gallum ſe eſſe fingens. 487. 7
Gallorum idololatria & victima humana. 16. 3. mos & ceremoniæ in mortuis ſepeliendis. 422. 2. ruſticorum ſuperſtitio. 31. 6
Gallos aſtragalomantiæ eſſe cultores. 136. 3
Gamygyn dæmon. 660. 46
Gaap dæmon. 658. 36
Gariophylatæ herbæ uſus. 581. 2
γαςρομαντεία quid ſit. 133. 4
γαςριμυτεία quid ſit. 140. 5
Gaudentii Merulæ credulitas. 412. 10
Gedeon Baal idolum deſtruit. 10. 3
Gelotophyllidis uſus. 226. 3
Gemma Phryſius maleficas herbas in horto ſuo plantat. 224. 8
Gemma ſtuporem inducens. 225. 10
Genevæ veneficæ multæ combuſtæ. 265. 6
Geniales dii. 13. 6
Geniture quæ neceſſaria ſint. 636. 27
Genius unus ex diis ſelectis. 13. 6
Genii mali qui dii dicti ſint. 71. 4. & 78. 1
Genii qui & quot fuerint. 13. 6
Gentium majorum dii. 12. 6
Geomantici. 142. 1. Feſſæ reperiuntur. 144. 7
Georgii Agricolæ locus de virunculis montanis. 72. 7
Georgii Buchanani carmina varias hiſtorias comprehendentia. 424. 1
Georgii Sabini carmen. 50. 1
Georgii Pictorii de Lamiis ſententia diluitur. 543. 1
Georgio Pictorio quantum ſit tribuendum. 636. 27
Gerardus Dorn Paracelſi diſcipulus. 208. 6
Theophraſti Paracelſi tranſlator. 624. 3
Gerardi vicari in Blatſum maleficium. 151. 6
Germa magus. 98. 6
Germani locus de Lamiis. 199. 6
Germani quantum tribuant Lamiis. 94. 19
Gigantes unde ſint nati. 234. 3
γιγαντομαχία quid deſignet. 2. 5
Gigantum habitatio olim. 10. 4
Gilbertus magus apud Oſtrogothos in ſpecu ligatus. 330. 3
Gisbertus Horſtius medicus. 266. 9
Gladius ſpiritus qui ſit. 352. 2
Glaſyalabolas dæmon. 652. 18
Gnoſtici hæretici. 103. 23
Gnoſticorum nefanda ſacrificia. 175. 11
γνωςτὶς quid ſignificet. 93. 14
Goap dæmon. 663. 69
Gobrias magus. 98. 6
Godhardus ab Hagen bellum diabolo facit. 420. 7
Gog magus. 98. 6
γοητεύειν quid ſit. 95. 2
Goivelmirſchin Deus apud Turcas. 14. 11
Gomorræ & Sodomæ exitium. 8. 4
Gomory dæmon. 661. 50

Gordiani

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Gordiani peregrinatio. 44.3
Gordonius quatenus ſit ab authore reprehenſus. 635.25
Gorſon dæmon. 663.69
Goſlarienſis ludimoderatoris magi mors. 106.1
Gothi hoſtiis humanis ſuos Deos placaverunt. 17.5. quos Deos coluerint. 13.8
Gothorum ſuperſtitio in tempeſtatibus arcendis. 413.10
Græci novarum rerum ſtudioſi. 100.13
ſcriptores quid de lapſu diaboli ſenſerit. 2.5
Græcorum credulitas. 334.12. idololatria & ſuperſtitiones. 12.5. ſacerdotes magos fuiſſe. 357.2. ſacrificiorum numerus. 13.8
Græcos quis primùm magiam docuerit. 98.7
Grando unde. 575.2. & 576.5. quibus rationibus averti poſſit. 579.11
Grandinis Deum eſſe authorem. 577.7. ex maleficio natæ ſedatio ſuperſtitioſa. 457.9
de Grandine concio Ioannis Brentii. 575.1
Grandines minimè à diabolo excitari poſſe. 582.3
Gratiani locus de muliebris ſexus imbecillitate. 178.3
Graviæ carnificis uxor trium virorum capita vult detruncare. 269.1
Grigri dæmonium apud Americos. 76.25
Groningæ trium melancholicorum corrupta natura, ut ſe Deum patrem, filium & ſpiritum ſanctum crederent. 180.2
Gueſorum Belgicorum conſilia & tumultus à diabolo per puerum prædicta. 25.7
Guiljelmus Roſchildenſis magus. 358.4
Guiljelmus famulus Meineri Clatſii à dæmonio exagitatus. 293.3
Guiljelmi Brabantini locus de quodam qui ſe lupum eſſe credebat. 335.1
Guiljelmi comitis Montenſis prudentia. 507.4
Guiljelmi ducis Cliviæ &c. prudentia in accuſatione ob maleficium. 506.1. & 644.3
Guſoyn dæmon. 651.8
Guteli dæmones. 72.10
Gygis Lydorum regis annuli virtus. 381.6
γυρομαντεία quid ſit. 142.1
Gyromanticarum figurarum artificium. 144.5
Gyromantici quomodo ſuos circulos conficiant. 143.3

H.

HAagenti dæmon. 663.66
Habar Hebraica dictio quid ſignificet. 91.10. & 588.16
Haborym dæmon. 661.56
Hachamim qui dicantur. 94.17
Hadrianus Turnebus. 140.8
Hæreticus quis ſit dicendus. 512.1
Hæretici cui ſimiles ſint. 480.8. multi ex magis prodiere. 102.21. quomodo ſint puniendi ſecundum conſtitutionem Codic. 518.12
reſipiſcentes cur non ſint interficiendi, patrum ſententiis probatur. 509.2
Hæreticorum conciliabula diſſipari poſſunt. 512.7
Hæreticis Lamiæ non ſunt annumerandæ. 480.1
contra Hæreticos articulis & faſciculis agitur à monachis. 516.10
cum Hæreticis quomodo ſit agendum, ſententia Eraſmi. 513.1
Halphas dæmon. 659.42
Hammonis Iovis oraculum. 8.2. & 30.5
Hammelæ omnicolor dæmon tibicen ad centum & triginta pueros abducit. 47.2
Hammonæ dæmon tragœdias movet. 77.27
diabolus miris modis moniales virgines exagitat. 640.1
Hammonenſes cives quidam à dæmonio miris modis agitati. 304.7
Hans Vatter impoſtoris commenta. 341.4
Harcalo magus. 99.10
Hartummim vocabulum quàm variis in locis uſurpetur. 94.17. quid ſignificet. 587.16
qui dicantur. 93.16
Hattſcipetteſch Turcarum Deus. 14.9
Haymonis ſententia de diaboli prænotione. 88.4
Hecatæa. 70.1
Hecatæ Enodiæ quando cauſa epilepſiæ attribuatur. 158.4
Hecaten primùm aconitum inveniſſe. 545.3
Hedeckin. 73.12
Heiran luc herbæ uſus apud Turcas. 226.3
Heliæ preces quantam vim habuerint. 436.1
Helidæus Forolivienſis medicus. 569.2

Helidæus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

INDEX

Helidæus Paduanus Forolivienſis medicus. 266.8
Helinandi monachi locus de quodam milite, cujus ex ore beſtiola egreſſa & rurſus ingreſſa eſt. 38.2
Heliodori hiſtoriæ quanta fides ſit attribuenda. 634.19
Heliogabali interitus. 18.8
Heliotropii lapidis virtutes. 412.5
Heliſæus oleum in vaſibus viduæ vacuis auget. 86.1
Hellerus, alias Lamia. 161.3
Helmoldi locus de Sclavorum diis. 14.9. & 17.6
Henrica virgo quædam miſerè à dæmonio exagitata. 32.10
Henricus Weſius juriſconſultus. 210.10. & 573.1
Henrici Wezii Clivenſis cancellarii laus. ibid.
Hensbergi in collegio dæmon ſub felium ſpecie viſus. 302.8
herba lunaria. 55.3
Herbæ maleficia tollentes. 411.2
Herbis an homines in beſtias transformari poſſint. 332.4
dæmones allici minimè poſſe. 410.4
Hercules Semideus. 237.2
unde ſit natus. ibid.
Herculi Canopio, ut culices minus infeſtarent, litatum eſt. 12.4
Hermogenes ſuos magicos libros Iacobo Apoſtolo comburendos offert. 466.5
Hermanni comitis Nivvernarii prudentia. 507.3
Hermanno Wolfratgen Everfeldenſi monacho teſtes execti. 327.4
Hermes magus. 98.6
Hermiliana dæmon, amaſia ſacerdotis. 256.1
Hermippus magus. 98 6
Hermogenem fuiſſe magum. ibid.8
Hermopolitani quid pro Deo coluerint. 11.2
Herodis animum cur dæmon ita contra Ieſum inflammarit. 27.3
Herodoti hiſtoriæ quæ fides adhibenda. 634.19
Heroes unde dicti ſint. 233.2
Heronitus à quo pro Deo ſit cultus. 14.9
Heſus Deus à Gallis humanis hoſtiis cultus. 17.5
Heveorum idolum. 10.3
Hex quæ dicatur. 161.3
Hibernorum idololatria. 12.3
Hieremias Brachelius medicus. 224.8
Hieremiæ teſtimonium de Lamiarum impotentia. 221.32
Hieronymi *libri magici ſub falſo titulo circumferunt.* 102.18. *locus de omnipotentia Dei.* 84.13. *ſententia de fœminei ſexus debilitate.* 178.2
Hierophile *Sibylla.* 615.39
Hilario *dæmoniacum ſanat.* 449.2
Hilarionis *lucta cum dæmonibus.* 435.6
ſententia de dæmonum veneficio. 350.7
Hildegardis *ſententia de ligaturis.* 331.7
Hildesheimenſis *epiſcopi in aulæ dæmon viſibiliter multis apparuit.* 73.12
Hipocus *magus.* 98.6
Hippocratis *ſententia Chriſtiana.* 159.6
contra verſutos medicos & ſacrilegos magos. 157.2. *de epilepſia.*ibid.1. *de Lamiarum inani conatu.* 166.15
Hippolyto *privigno ſuo Phædra amatorium poculum propinat.* 275.10
Hippomanes *quid ſit, & quid ſcriptores de eo ſentiant.* 270.5. & 274.5. *unde nomen habeat.* 271.4. *in amore concitando parum valet.* 272.1. *ejus uſus.* 270.2
Hircum *Mendeſii pro Deo coluerunt.* 11.2
Hirundinum *pulli ad quid utiles ſint.* 272.5
Hiſpanus *Phillippaldus medicus.* 266.7
Hiſpani *cujuſdam clerici melancholia.* 181.4
Hiſpani *qua ratione in Belgis ſe à malis & peſte conſervarint.* 364.5
unde virginitatem dijudicent. 231.4
Hiſpanorum *ſuperſtitio in Belgis.* 365.5
Hiſtoriis *quibus in rebus author fidem non tribuat.* 633.18
Hiſtoricis *quibus fides ſit adhibenda.* 633.19
Hiſtrionis *cujuſdam hiſtoria.* 57.1
Holithæ *herbæ virtus adverſus dæmones.* 411.3
Hollerus *magus trucidatus.* 105.6
Homeri *umbram ab Appione evocatam eſſe.* 131.2. *verſus.* 610.27
Homerica *medicatio.* 406.1
Homicidæ *qui ſint.* 538.26. *quomodo ſint puniendi ſecundum legem Moſis.* 529.6
Homicidium *à quo primùm excogitatum, &* unde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

unde ortum ſit. 8.5
Homo *à Deo qualis ſit creatus.* 238.4
hoſtis Dei factus ex inobedientia. 6.3
poſt lapſum quantis bonis à Deo ſit privatus. 7.3. *non naſcitur niſi ex utroque ſexu.* 238.3
Hominis *anatome.* 419.5
Homines *quantis bonis exornati fuerint ante lapſum.* 7.4. *qui maximè dæmonum illuſionibus expoſiti ſint.* 177.1.& 191.2
quomodo decipiantur à dæmone. 177.2
Hominum *ante lapſum ſtatus.* 7.4
cogitationes dæmon ignorat. 88.1. & 321.1
corpora quàm variè dæmon transferre poſſit. 32.11. *corporibus cur ſe immergere cupiant dæmones.* 59.2. *mactatorum ex viſceribus divinatio.* 18.8. *mentes quot modis diabolus conſtringat.* 31.8. *transformatio phantaſtica in beſtias quomodo fiat.* 189.1
Hominibus *quare Deus dæmonem adverſarium conſtituerit,* 59.1. & 65.16
quot modis dæmones inſidias ſtruant. 60.4. & 61.9
Homines *an dæmones per aërem vehere poſſint.* 194.3. *à dæmone in beſtias transformari non poſſe.* 332.6. *furioſos quæ herbæ faciant.* 227.3. *impietatis pertinacis cur Deus aliquando magis excæcare & indurare faciat.* 126.7. *magica arte per aërem ferri non poſſe.* 195.7. *in beſtias non transformari maleficio.* 331.1
in Homines *quare aliquid diabolo permittatur.* 81.2
Honorii *conſtitutio de magicis libris.* 466.5
libri magici ſub falſo titulo circumferuntur. 101.18
Hornuar *nomen dæmonis.* 77.27
Horarum *ictus ruſticus quidam in corde ſentiens.* 296.5
Horatii *carmen de inani conatu lamiarum.* 173.4. *item de quodam melancholico.* 181.3. *dictum.* 571.7. *locus de ſortilegis.* 138.10
Hoſpes *quidam ob malitioſam imprecationem à diabolo aufertur.* 325.1
Hoſtiæ *humanæ à quo ſint ortæ.* 15.2. & 17.7
Hoſtium *agmen quid trepidet.* 115.3
Hovioulſira *Deus Americorum.* 76,26
Hubertus *Faber medicus.* 319.16.& 394.1
Huberto *Ardennati canis rabidi curatio attribuitur.* 156.1
Hugonis *Cluniacenſis locus de Matiſconenſi comite.* 107.12
Humani *generis degeneratio.* 8.5. *ſanguinis victima à quo ſit inventa.* 15.1. *ſexus immutatio naturalis.* 337.1
Hutgin *ſpiritus.* 73.2
Hunni *unde ſint procreati.* 240.8
Hyæna *unde naſcatur.* 239.7
Hydropicus *venenato potu præter ſpem curatur Romæ.* 266.9
Hydropicorum *curatio.* ibid.
Hymenis *membranæ ratione commonſtrari certiſſimè, dæmonum cum mulieribus concubitum eſſe vanum.* 230.1
Hymene *omnes virgines dotatæ ſunt.* 231.1
Hyoſciomi *ſuccus ad quid utilis.* 224.5
Hypericoni *nullam ineſſe antipathiam contra dæmones.* 409.3

I.

Iacobus Cujacius Iuriſconſultus. 644.3
Iacobus Iodoci de Roſa Cortricenſis ob magicam artem exilio punitus. 465.4
Iacobus Savagius. 646.2
Iacobi de Cuſa verba de apparitionibus dæmonum. 34,1
Iacobi Domini in Lichtenberg libellus de Lamiis reprehenditur. 313.1
cenſura de Lamiis. 544.4
Iada Hebraica *vox quid ſignificet.* 93.14
Iadua animal deque eo Hebræorum fabula. 93.14
Iamblichus quomodo diſtinguat bonos à malis dæmonibus. 78.4. *ſcholæ Ægyptiacæ Platonicæ patronus.* 98.9
Iamblichi opinio de dæmonibus. 1.2
ſententia de phantaſia. 183.1
Iannis unus ex Pharaonis magis. 102.21
Ianus unus ex diis ſelectis. 13.6
Iaſonis forma Medeæ maleficiis præponderata. 165.13
Iaſpidis lapidis virtutes. 412.5
Ibim avem Ægyptii pro Deo coluerunt. 11.2
Ιχθυομαντεία *quid ſit, & qui ea ſint uſi.* 134.15

Idio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Idiota quidam à dæmone brevi tempore doctiſſimus effectus. 74.16
Idololatra qui dicendus ſit. 537.4
Idololatria & incantamentum. 579.11.*varia.* 575. 2. *quando incæperit.* 8.3
Idololatriæ in populo Dei. 15.14
Iejunari die Dominico utiliter. 173.5
Iejunium in die Dominico à quo ſit interdictum. 174.5
Iejunii encomion. ibid. & 439. 1. *in operibus diaboli vincendis energia.* ibid.
Ieremiæ inſomnium. 642.6
Ieſus Syrach ſententia de medicis 153.3
teſtimonium ſeu authoritas quantum valeat in Eccleſia. 127.9
Ignis cur ex remotiori loco clarius luceat. 55.4 *cur ſit inter Deos geniales connumeratus.* 13.6. *fatuus inter quas res ſit connumerandus.* 54. 1. *lambens inter quas res connumeretur.* 55.2
Ignem Orimaſda Perſæ pro Deo coluerunt. 11.2
Ignorantis nullum eſſe conſenſum. 557.22
Ihenæ magus quidam ob veneficia cuidam fabro exhibita comburitur. 106.10
Iidonojim qui vocentur. 93.14
Iidoni Hebraica vox quid ſignificet. ibid.
Imaginatio corrupta melancholicorum. 180.1
intenſa ſanationis efficax. 402. 1. *quid ſit.* 183.2.& 184.5. *unde oriatur.* 183.3
Imaginationis vis. 184.3
Imaginativa vis quomodo vitietur à diabolo. 183.8. & 185.7.& 186.8
Imagines damnoſæ. 384.6. *quæ apparent in ſomniis, quomodo ad caput ferantur.* 185.6
Imagines ſomnorinæ. 186.7
quomodo diverſas figuras capiant. 185.6
unde accidant. 604.17
Imagines vanas quæ herba faciat. 227.3
Impii qui dicendi ſint. 157.3
Impudicitiæ exemplum. 176.13
Imprecatione neminem lædi poſſe. 492.1
Imprecationes malitioſas inefficaces eſſe. 323.1
Imprecationum dæmoniacarum punitarum exempla. 325.1
Imprecandi malum conſuetudo vulgaris. 324.3
Incantamentum & idololatria. 579.11
Incantamenta eſſe muliercularum figmenta. 493.2. *qui lapis pellat.* 412.5
Incantare quid ſit. 95.2
Incantatores Italia pulſi. 466. 5. *quomodo ſint puniendi.* 520. 2. *præſtantiſſimi qui fuerint.* 100.13
Incantatorum pœna inter ſtatuta imperialia Germanica. 471. 1. *quadruplex familia.* 887.6
Incantatio quid ſit. 96.3
Incantatione pluviam cieri non poſſe. 221.31
Incantationes quid ſint ſecundum Originem. 175.10
Incantationum bonam partem mera eſſe inſomnia. 634.20. *modi apud Septentrionales.* 117.8. *verba nihil poſſe.* 211. 4. *vis & poteſtas.* 92.11
Incubus unde dictus. 228.1
vocem edit. 252.4
Incubi congreſſus exemplum ridiculum. 250.3 *dæmoniaci illuſiones eſſe imaginarias.* 228. 1. *illuſionem infeſtare quandoque probas etiam matronas.* 250.1
Incubum paſſus ſacrificus. 229. 4. *quomodo Germani appellent.* 229.3
ob Incubum virgo religioſa apud Hollandos exuſta. 230.1
Incubo dæmone puella gravida facta. 251.2
Incubi quando & quales ſint creati , & cur ſabbathum fugiant. 13. 7. *qui propriè dicantur.* 243. 9. *quibus & quando contingant.* 221.8. *unde fiant.* 228.1
Incuborum variæ appellationes. ibid.2
Indi quantum honorem magicæ arti tribuerint. 100.12
Indigetes dii. 13.7
Indulgentiarum ad D. Virginem potentia. 420.4
Induſium neceſſitatis. 405.6
Infans poſteriore naturæ parte ſolidus naſcitur. 56.5
Infantes à magis quibuſdam cocti & devorati. 168.2. *tredecim à Lamiis devorati.* ibid.
Infantibus lactentibus qui dæmones infeſti ſint. 75.21
Infantes quomodo Lamiæ comedant. 169.3
mortuos ex ſepulchris effodi, deluſorium eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

eſt. 172.1
Inferis quando parentatum ſit. 70.1
Inimici lædendi impius modus. 370.8
Inſomnium quid ſit. 642.6
Inſomnia unde deſcendant. 184.5
Inſomniis quantum ſit credendum. 642.6
Intemperantia quot malorum ſit cauſa. 60.3
Inviſibilem qui lapis reddat. 412.5
Ioannes Anglicus exorciſta. 419.6
Ioannes Antenanus vir celebris. 306.2
Ioannis ab Eſſen crudelitas in filiam. 327.5
Ioannis Baptiſtæ verba de Lamiarum impotentia. 222.1
Ioannis Brentii concio de Grandine. 575.1
Epiſtola ad D. Ioannem Wierum. 588.1
Ioannes Campanus injuſtè Wierum reprehendit. 542.35
Ioannes Capella medicus inſignis. 637.30
Ioannis Caſſiani locus de dæmonum lapſu. 5.3
Ioannes Cimiſces Orientis Imperator veneno necatus. 265.4
Ioannis Cuſpiniani locus de Turcarum religione. 14.9
Ioannes Echtius medicus Colonienſis. 266.8. & 394.1
Ioannes Evangeliſta in Pathmon inſulam relegatur. 449.3
Ioannis Evangeliſtæ in fugando dæmone contra magum Cynopa miracula. ibid.
Ioannis Evangelii caput collo alligatum an vim contra dæmones habeat. 379.1
D. Ioanni epilepſiæ curatio tribuitur à medicis ineptis. 156.1
Ioannes Fernelius medicus. 322.5
ejus teſtimonium de quodam mago. 116.6
Ioannis Franciſci Pici hiſtoriâ de incubo dæmone. 255.1. *locus de vana ſpe magorum.* 107.11. *judicium de Rogerio Bachone.* 629.12. *locus de magis.* 98.6. *locus contra Porphyrium.* 99.9. *libri de prænot.* 146.5
Ioannis Franciſci Ponzivibii cenſura de Lamiis. 520.3. *ſententia de Lamiarum confeſſione.* 192.6
Ioannis Galeacei crudelitas in Aſtrologum quendam, qui ei vitæ finem prædicebat. 184.9
Ioannes Gorctius Pariſienſis 624.3
Ioannis Grammatici hiſtoria de Craca ſaga. 206.1
Iohannis Herold libri de diis Gentium. 9.3
Ioannes Kentman. 315.2
Ioannes Langius vir celebris. 297.1
Iohannes Legereti præſidens Sabaudus. 201.1
Ioannis Leonis locus de aſino & camelo docili. 57.1. *de Feſſarum devinationibus.* 144.5
Ioannes Lithodius medicus. 250.3
Ioannes Maria Bettus medicus. 266.7
Ioannis Patris figmenta. 341.4
Ioannis Salisberienſis ſententia aurea. 419.8
Ioannes Sartorius exorciſta. 420.2
Iohannes Sohetius medicus. 330.3
Ioannes Sleidanus. 422.1
Ioannes Sturmius. ibid.
Ioannem Teutonicum Halberſtadeum una nocte tribus diverſis locis miſſam celebraſſe. 119.17
Ioannis Verneti præceptor. 422.1
Ioannes viceſimus & viceſimus primus pontif. magi infames. 358.4
Ioannes Windelius paſtor in Biecht. 420.1
Iob maleficio affectus. 278.2
in Iobum quatenus Deus diabolo poteſtatem dederit. 82.5
Iobeth magus. 97.4
Iones qua ratione peſte liberati ſint. 16.2
ſingulis annis Dianæ Triclariæ juvenem & puellam mactabant. ibid.
Ioſephus reprehenditur. 415.1
Ioſephum Iſraëlis filium fuiſſe magum ſecundum Iuſtinum. 102.19
Ioſephum fuiſſe medicum. 153.3
Ioſephi argumenta contra ſcriptores, qui ſiniſtrè de Moſe ſenſerunt. 102.19. *hiſtoria quid deſignarit.* ibid. *laus.* 529.6. *locus de Aſtaroth dæmone.* 10.4
Iovialium malleorum uſus apud Gothos. 413.10
Ipes dæmon. 652.16
Iphigenia filia Agamennonis viva mactata. 16.2
Iphigeniæ tranſmutatæ fabulæ explicatio. 333.9
Irenæi locus de Carpocrate. 176.12
de Marco mago. 39.6
Irmgardis ſacellum & feſtum. 30.3

pere-

peregrinatio. 29.3
Irmgardem crucifixum Romæ alloquitur. ibid.
Iſidis ſacerdotes lenones. 243.2
trucidantur. 244.2
Iſidem Deum Ægyptii coluerunt. 11.1
Iſidori locus de Sortilegis. 136.2
Iſſim quid. 237.1
Iſraëlitæ ob magiam à Deo puniti. 465.2
Iſraëlitarum idololatria. 15.14
punitur. ibid.
Iſychius quomodo dæmonem definiat. 69.27
Iſychii ſententia de magis & maleficis. 471.22. *verba de dæmonum curatione.* 400.6
Italicæ ſcholæ Platonicæ patronus qui fuerit. 98.9
Iubam Mauri coluerunt. 12.2
Iudas diaboli membrum. 70.28
Iudam cur diabolus ita contra Chriſtum inflammarit. 28.4
Iudicis iniqui pœna. 504.3
Iudices iniqui & inquiſitores, opes aliorum, non religionem quærunt. 203.6
Iudicum plebejorum ſiniſtra decreta. 505.6
quorundam tyrannis. 205.7
Iuditha virgo religioſa Buſciducis à dæmone miſerè vexata. 306.5
Iulianus imperator qua divinationum ſpecie ſit uſus. 133.5
Iulius Scaliger reprehendit Pſellum. 251.4
Iulius Scaligeri verba ad Cardanum de maleficiis. 221.30
Iulio ſimulachrum Cai Caſſi apparet. 42.8
Iumenta ſi præter naturam quid pati videantur, quid faciundum. 458.1
Iumentorum morbis prohibendis ſuffimentum utile. ibid.2
Iuniperus Chriſti nauta. 420.3
è Iuncis lac non emulgeri. 305.9
Iuno Dea. 12.6. *inter Deos Penates numerata.* 13.6. *unde ſit petita à Romanis.* 29.2
dæmon Poëticus. 77.28
Iunonis templum Romæ. 29.2
reſponſum ſiniſtrè interpretatum. ibid.
Iunonem Sami pro Dea coluerunt. 12.2
Iupiter dæmon Poëticus. 77.28
Deus. 12.6. *apud Enchadas humano ſanguine placatus.* 17.4
Iovis Apameæ fanum communibus precibus deſtructum. 438.5
Iovis Hammonis oraculum. 30.5
à quo ſit inſtitutum. 8.2
Iovis imber aureus. 242.1
Iovi cœli imperium Græci tribuerunt. 12.5
Iuriſconſultorum inſignium cenſura de Lamiis. 519.1
Iuſti Blancvvalt hiſtorici figmentum. 634.20
Iuſtini locus de abolitione oraculorum. 19.3
ſententia de Samuelis apparitione. 130.8
Iuvenalis verſus de hippomanes de philtris. 271.3 270.1
Iuvenis pro Deo coit. 243.2
quidam in aſinum mutatus. 189.1
Iuvenis cujuſdam parentibus immo rigeri inſigne exemplum. 44.14

K.

Κακοδαίμων *Caſſio Parmenſi apparet.* 41.4
Καπνομαντεία *quid ſit.* 135.16
Karentina in urbe obſcœnum diaboli ludibrium. 22.6
Kaſam Hebraica dictio quid ſignificet. 91.7. & 588.16
Κατοπτρομαντεία *quid ſit.* 133.5
Kentorpii dæmon tragœdias movet. 77.27
Kentorpio in monaſterio vexatio diabolica ad Lamias relata. 302.1
Κεφαλαιονομαντεία *quid ſit.* 134.12
Κηρομαντεία *quid ſit.* ibid.13
Kimhi opinio de Samuelis apparitione. 128.10
quid per filios Dei intelligat. 235.7
Κληρομαντεία *quid & quotuplex ſit.* 135.1
Κλητωρὶς *quid.* 338.6
Kneckſtein abbatia, ubi campanæ non baptizatæ è turri à dæmone fuerunt projectæ. 20.3
Κόβαλοι *dæmones qui dicti ſint.* 70.2
Κοσκινομαντεία *quid ſit.* 134.10
Κρυσταλλομαντεία *quid ſit.* 133.6
Κυνανθρωπία *quid.* 336.3

L.

LAc congelatum unde conficiatur. 31.9
glutinoſum. 304.8. *ne per incubos abſtrahatur, conjuratio ſuperſtitioſa.* 455.5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Lactis vaccini reſtitutio ſuperſtitioſa. 456.8
Lac à juncis non emulgeri. 305.9
conſecratio ridicula. 456.8
Lacertæ cerebrum ad quid utile ſit. 271.5
Lacertas fugiendi modus magicus. 376.4
Lactantii locus de Beelzebub. 9.3
de dæmonum ſtudiis. 61.7
de dæmonum illuſione. 21.5
Lahas Hebraica dictio quid ſignificet. 92.11. & 588.16
Lamia deluſa à Germanis *quomodo dicatur.* 94.18. *pluviam excitare non poteſt.* 261.6 *quid ſit, & circa quæ verſetur.* 161.4
Lamiæ cujuſdam reſipiſcentia. 641.5. *& dæmonis congreſſum eſſe imaginarium.* 228.1
Lamiæ à magis ut differant. 531.10. *à* Rege Sueciæ *in bellum ductæ ad deterrendos hoſtes.* 216.16. *aliquot in* Germania *ob tempeſtates excitatus combuſtæ.* 218.23 *an ex natatione ſuper aqua ſint dignoſcendæ.* 483.2. *an igne ſint puniendæ.* 580.13 *an miracula edere poſſint.* 85.17. *an ob fœdus cum dæmone initum ſint puniendæ.* 488.3. & 533.14. *an per caminum & per aërem in longinqua loca deferantur.* 222.1 *an propter characterem à dæmone impreſſum ſint occidendæ.* 536.22. *an ſint apoſtatæ.* 538.25. *an ſint homicidæ.* ibid. 26 *an veneficium ſine contactu inferre poſſint.* 260.12. *commiſeratione digna, non pœna.* 559.25. *complures ob vitiatam tempeſtate vineam combuſtæ.* 213.9. *complures in arce* Forreſſenſi *captæ, & quæſtionibus appoſitæ.* 201.1. *complures* Atrebati *combuſtæ, earumque confeſſiones.* 205.8. *confitentes ea quæ ſibi imponuntur, amentes ſunt.* 554.16. *cur dictæ ſint.* 160.1 *cur corpore non transferantur.* 192.6 *cur fruges excantare non poſſint.* 214.12 *cur non ſint idololatræ.* 537.24. *cur non majori pœna puniendæ ſint, quàm furioſi.* 559.26. *cur non ſit puniendæ.* 584.6 *cur non ſint ſtatim occidendæ.* 535.19 *cur pœna capitali non ſint puniendæ.* 470.17 *cur regulum apum devorent.* 484.6. *cur ſint occidendæ, ratio* Georgii Pictorii. 544.3 *& magi infames quid differant.* 95.1. & 162.4. *exilio vel alia mulcta puniendæ.* 586.14. *hæreticis non ſunt annumerandæ.* 480.1. *in profeſſione & fœdere cum dæmone quæ contra eccleſiæ ſtatuta jurent.* 173.4. *maleficio affectæ.* 281.10. *melancholicæ & amentes.* 493.3. *nulli noxiæ quomodo ſint reducendæ.* 525.1. *naturalibus uſæ pharmacis quandoque deluduntur à ſatana.* 222.1. *nihil voluntate, ſed omnia coactæ & deceptæ faciunt.* 555.19. *non poſſunt quod creduntur facere.* 547.1 *pœnitentes evitant pœnas corporales.* 519.1 *qua cuſtodia & carcere ſint retinendæ.* 481.4. *qua pœna à* Bononienſibus *afficiantur.* 523.1. *qua ratione tam conſtantes ſint in torturis.* 484.5. *quàm crudelibus torturis aliquando exagitentur.* 472.4. *quo pacto res duras in corpus inſerere poſſint.* 313.1 *quo pacto magicam artem ediſcant.* 168.2 *quibus lædere creduntur, res ridiculas eſſe.* 260.2. *quibus rebus fugentur.* 361.3. *quomodo deluſæ dæmonis opera putent eſſe ſua.* 480.1. *quomodo illudantur à dæmone in aëre concitando.* 210.1. & 578.9 *quomodo reſtituendæ ſint.* 481.2. & 537.22. & 561.31. *quomodo ſint reducendæ & puniendæ.* 594.6. *quomodo dementetur à dæmonio, ut credant fateanturque ſe feciſſe, quæ prorſus non potuere.* 191.1. *quomodo ſint dignoſcendæ, experimenta falſiſſima.* 482.1. *quomodo ſint caſtigandæ.* 586.14 *quomodo ſint puniendæ ſecundum cenſuram inſignium juriſconſultorum.* 519.1. *unde ſuam artem petant.* 260.1. *ſupra centum in ſubalpinis montibus combuſtæ.* 521.1
Lamiarum actiones eſſe imaginarias. 173.3 *actionum anacephalæoſis.* 547.1. *in cauſa cur tot ſint opiniones.* 647.2. *confeſſio cur ſit erronea.* 520.4. & 533.14. *confeſſioni cur non ſit ſtandum.* 486.3. *confeſſiones torturis expreſſæ, ſæpius erroneæ.* 472.4. *confeſſiones illuſiones tantùm eſſe.* 554.7. *corpora an dæmon per aërem deferat.* 196.10. *& dæmonis ſtipulatio cur ſit doloſa* 168.1. & 170.4 *doctor phantaſia.* 260.1. *deceptio ex quibus cauſis maximè oriatur.* 203.5 *error.* 557.21. *fœdus cum dæmone quomodo fiat.* 168.1. *fœdus cum dæmone nullum eſſe.* 555.18. *impotentia.* 210.1. *imprecationes*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

cationes inutiles eſſe. 323.2. in ſomno variarum imaginum cauſæ. 223.4. innocenter ob maleficii opinionem punitarum exempla. 502.1. inquiſitiones quales eſſe debeant. 485.1. maleficia à quo exerceantur. 278.1. maléficia falsò credita. 292.1 mentionem nullam in ſacris literis fieri. 260.1. & 280.8. & 587.15. nomina in ſacris literis. 161.2. noſtrarum confeſſionem phantaſticam eſſe, ſecundum Auguſtinum. 188.5. phantaſiam quomodo regat dæmon. 192.5. profeſſionis modus. 167.1 & 169.1. quarundam in Moravia opera in Duffum regem. 201.1. ſexus & ætas conſiderand a. 562.32. ſtulta phantaſia. 206.1 tortura qualis. 472.4. variæ appellationes. 161.3. variæ deſcriptiones ſecundum diverſos ſcriptores. ibid. variæ imaginationes unde oriantur. 500.9. vis. 556.20
voluntas quomodo ſit punienda. 552.14
unguentum ſecundum Cardanum. 223.4
unguenta unde conficiantur. 222.2

Lamiis Germani nimium tribuunt 94.19. nullam poteſtatem eſſe. 540.30. phantaſiam eſſe corruptam. 537.23

Lamias alios non ſeducere. 540.29. eſſe amentes. 492.1. extra connatam naturæ humanæ Virtutem nihil poſſe. 85.16. id non facere quod iis imponitur, experientia docet. 549.7. in ſpiritu equitare. 193.7
nec Moſis, nec Chriſti tempore fuiſſe. 527.1
non eſſe inſtrumenta dæmonis. 542.34. & 549.6 non eſſe domi ſimul & alibi. 199.6
non invehere eos morbos, quorum ſe fatentur effectrices eſſe. 200.1. nullo modo aerem turbare poſſe. 210.1. pati, & non agere. 542.34. ſine tactu prorſus nihil poſſe. 261.4. tempeſtates ciere non poſſe. 467.1

de Lamiis hominum opinio. ibid.

in Lamiis ignorantia facti proprii. 558.23

de Lamiis proverbium noſtro tempore. 588.1

Lampſaceni quem Deum coluerint. 12.2

Laodicenſis concilii decretum contra magos & incantatores. 469.12

Lares familiares qui dicendi ſint. 71.5
aliquando futura prænunciant. ibid.
quid fuerint. 13.6

Larvæ dii qui dicti ſint. 71.4

Larynx caput arteriæ aſperæ. 282.3

Lapillus tuſſi rejectus. 282.4. fabæ magnitudine, ex ſiniſtris pulmonibus diſſectus. ibid.

Lapis avellanæ magnitudine in ſteatomate generatus. 314.1. in cerebro repertus magnitudine & forma mori. 315.2. philoſophorum qui ſit. 451.5

Lapides maleficium tollentes. 411.5

Lapidibus cur ſæpe pluat. 197.11

Lappo inſignis magus. 117.19

T. Latinus à dæmone exagitatus. 401.7

Latini cur Martem coluerint. 13.6
quomodo dæmones diſtinxerint. 71.4

Latopolitani piſcem latum pro Deo coluerunt. 11.2

Latrocinii pœna apud Gallos. 16.3

Laurus cui conſecrata fuerit. 135.18

Lauri virtutes. ibid.

Lauſanenſi in ducatu magos quoſdam proprios infantes coxiſſe & comediſſe. 168.2

Legio cur diabolus nominetur. 67.13

λεκανομαντεία quid ſit. 132.3

Lemures cur ſabbathum fugiant. 13.7. dæmones. 71.4. quando & quales ſint creati. 13.7. quibus rebus fugentur. 361.3

Lemurum profligatio Paracelſiſtica. 395.4

Lenocinii pœna. 244.2

Leo Suavius ſuggillatur, 208.6

Leonis Suavii calumniæ in Wierum refutantur. 623.1

Leonem Leontopolitani pro Deo coluerunt. 11.2

Lepidotum piſcem Ægyptii pro Deo coluerunt. ibid.

Levenſteet in pago cujuſdam puellæ admirabilis hiſtoria. 307.1

Leviathan quid ſignificet. 66.3

Lex Imperatoria de quibus maleficis agat. 589.3

Lex Cornelia de ſicariis & veneficis. 530.7
quibus conveniat. 544.1

Lex de lamiarum poteſtate. 221.31
duodecim Tabularum de his qui fruges excantarunt. 211.5. & 570.6

Leges de maleficis an locum etiam habeant de lamiis. 551.11. unde ſint ſumptæ. 552.13

Leges quid ſtatuant de magis & ariolis, eoſdemque conſulentibus 467.1

Leges

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Leges unde ferri debeant. 593.3
Λιβανομαντεία *quid ſit.* 135.17
Ligationes quot modis fiant. 330.5
Ligatos curantia. 412.7
Ligaturæ fictæ exemplum. 341.4
magicæ formula. 370.7
Ligaturæ phyſicæ. 329.2. *variæ.* ibid.1
Ligaturas incantatione nullo modo fieri poſſe. ibid.
Lignum & cultri in ventriculo inventi. 298.1
Lilit Hebraica dictio quid denotet. 161.2
Lindemannus exorciſta repentina morte interiit. 640.2
Livia & Lucilla venefica. 273.2
Livonienſes lupi, Germanicè Wervvolff. dicti, an veri lupi ſint. 190.2
Locale loco ſuo convenire debet. 198.1
Lælii verſus de philtris. 270.1
Lolii uſus. 224.6
Loray dæmon. 651.13
Loth ebrii inceſtus. 9.5
uxor in ſalis petram mutata. 86.1
Lotharingus quidam Conſtantinopoli in Galliam per aërem delatus. 196.9
Lucani locus de Tage. 43.8
de maleficiis. 164.12
de Druidis. 17.5
Luciani metamorphoſis. 189.1
Lucifer dæmon. 653.22
Lucilla uxor Lucretii marito ſuo venenum propinat. 273.2
Lucio Valerio Flacco Romæ multa ſpectra apparent. 42.8
Lucius Lucullus amatorio poculo interemptus. 273.4
Lucretius Poëta amatorio poculo interemptus. ibid. 2
Ludorum inventor. 77.1
Ludovici Guarnæ Salernitani filiæ duæ in viros mutatæ. 337.2
Ludovici Romani Patricii locus de Calechutotorum dæmone. 76.23
Ludovici Milichii cenſura de lamiarum pœna. 544.4. *de lamiarum potentia.* 313.1
Luna cur ſit inter Deos geniales numerata. 13.6. *unde dicatur cœlo deduci.* 166.16.
Lunæ ſimulachrum à Iuda Apoſtolo devaſtatum. 449.2
Lunaria herba. 55.3
Lunaticus quomodo à dæmoniaco ſit dijudicandus. 347.6
Lunatici curatio magica. 419.6
Lunaticos quid efficiat. 272.5
Lupina melancholia. 336.3
unde oriatur. ibid.
Lupi in cauda pilus ad quid utilis. 271.5
ſtercoris uſus. 277.1. & 409.2
Lupum Lycopolitani pro Deo coluerunt. 11.2
Lupi noxii in Livonia, qui Germanicè Wervvolff. dicuntur, an veri lupi ſint. 190.2
quomodo ligari poſſint, ne armentis noceant. 330.3
Luporum capita januis affixa an dæmones aufugiant. 410.3. *ingens turba Conſtantinopolis apparet.* 498.5. *in formam qui crediderunt ſe tranſmutatos fuiſſe, quomodo hæc confeſſio ſit intelligenda.* 494.1
in Lupos num Lamiæ verè transformentur. 190.3
de Lutheri ortu dæmoniaco commentum. 240.1
Luthero monachi forma dæmon apparet, & cum eo diſputat. 54.4
Lutheranorum ſecta oritur. 203.6
Lutræ & lacertæ in corporibus inventæ. 319.17
Lycaon Arcadiæ rex in lupum mutatus. 336.5
λυκανθρωπία *quid ſit.* ibid.3
Lyncurii lapidis virtutes. 412.5
Lyſimachi ſiniſtra opinio de Moſe. 102.19

M.

Macedones quem Deum coluerint. 12.2
Macedoniam eſſe terram Cethim. 24.4
Macedonii præſidis edictum contra hæreticos. 515.5
Magdalena virgo Conſtantiæ à dæmonio compreſſa. 255.8
Magdalenæ Cruciæ Hiſpanæ & maleficæ hiſtoria admirabilis. 476.1
Magdeburgi mulieris cujuſdam facinus. 421.8
Magia Ægyptiorum, Babyloniorum & Perſarum unde originem trahat. 97.2
à quibus ad Græcos pervenerit. 98.7
Magia infamis quando cœperit. 8.2. *quid ſit,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ſit, & unde originem trahat. 96.3. cur ſit deteſtanda. 101.17
μαγεία & γοητεία quid differant. 96.5
Magia naturalis quid, & ejus commendatio. 100.14
Magia unde originem trahat. 96.1
Magiæ artes quædam. 114.10. origo. 613.34
ſtipendia. 107.14
Magiam Ægyptiorum inauſpicatam Calaſiris. 95.1
Magiam infamem quis primùm docuerit. 658.36. qui coluerint. 98.6. & 100.12. & 103.1
Carpocrates publicè docuit. 176.12
Magica ars Conſtantinopoli publicè docetur. 144.9
Magicæ artis poteſtas cur à Deo dæmonibus data ſit. 107.15
finis qui ſit. 121.4. varii modi. 114.1
Magicæ artes earumque ſectatores à Moyſe damnantur. 159.3. à Nerone ſublatæ. ibid.
capitales. 532.12
Magicæ curationes. 376.1. voces nullæ cum imaginibus cœli conveniunt. 378.10
Magicarum divinationum ſpecies variæ. 132.2
Magicis verbis & carminibus nulla efficacia ineſt. 379.12
Magicis artibus an uti liceat. 566.5
Magici libri ſub falſo titulo Adæ inſcripti circumferuntur. 101.18. cur palàm ſint exurendi. 466.5. Epheſi exuſti. 420.9. quo ſtylo ſint ſcripti. 108.1. qui ſub titulo Adæ & aliorum patriarcharum circumferuntur, à quo ſint ſcripti. ibid.
Magicorum librorum catalogus. 108.1. medicorum punitio. 463.9. oraculis cur non ſit credendum. 145.1
Magus infamis quid ſit. 95.1
Magdeburgi in aëra cum equulo conſcendere videtur. 120.18. à ſerpente enecatur. 107.14. vivus à diabolo ablatur. ibid. 11
Magi reſipiſcentis hiſtoria. 475.2
Magi Ægyptii quomodo ad veram fidem converſi ſint. 123.11
Magi an dæmones in ſervitutem cogere poſſint. 116.5. an ventos ſedare poſſint. 118.11
an miracula faciant. 115.2. arioli qua pœna puniendi ſint. 463.1. Athenis expulſi. 98.8. cur neſciant benedicere. 290.5
cur non ſint adeundi. 145.1. & 147.8
transferuntur interdum. 119.17. infames quibus nominibus & in quibus locis in veteri teſtamento ſignificentur. 89.1. & Lamiæ quid differant. 95.1. & 532.12
malefici. 21.5. noſtro tempore qui maximè floruerint. 103.1. olim philoſophi dicti. 100.15. quare Chriſti nomen precationibus & exorciſmis immiſceant. 419.7
qui dicantur. 124.13. qui capitali ſupplicio ſint puniendi. 461.4. qui res perditas & furto abblatas incantatione recuperare ſtudent, quomodo ſint puniendi 63.1
quot modis artes ſuas perficiant. 114.1
quo pacto præſtigias faciant. 114.9. quo pacto dæmones advocent. 664.1. quomodo ſint puniendi ſecundum leges & decreta. 467.1. ſacrilegi hujus ſeculi. 360.1. ſub nomine qui comprehendantur. 95.1. unde ſuam artem petant. ibid. & 461.3. Xerxis copias à tempeſtate liberant. 118.11
Magorum Ægyptiorum nomina. 123.11
alios non valde lædentium pœna. 462.6
apud varias gentes nomina. 98.6. ars omnis & potentia unde conſtet. 95.2. blaſphemiæ in evocandis dæmonibus. 664.1
carminibus non obediunt beatorum animæ. 125.4. curationes nihil valere, multis argumentis probatur. 398.1. infamium & divinorum pœna inter edicta imperialia Germanica. 471.1. inſtrumenta qualia ſint. 110.8. illuſiones. 21.5. ac Lamiarum artibus quædam eſſe communia. 95.20. & Moſis operum diſcrimen. 120.2. præſtigiæ quomodo fiant. 95.2. qui annulo vel vitro dæmonem captivum circumferunt, pœna. 465.3. quorundam funeſtus interitus. 104.5. quorum mentio fiat in ſacris literis, 527.1. religioſorum mulcta. 462.8. apud Septentrionales populos incantationum modi. 117.8. ſigna cur mendacia dicantur. 124.12
Magis à Moſe pœna conſtituta. 464.2. omnibus non debet eadem infligi pœna. 461.3. cur magicæ artis poteſtas data ſit. 107.15
infamibus qui dæmones inſerviant. 77.1
Magos quoſdam in ducatu Lauſanenſi proprios filios

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

filios coxiſſe & comediſſe. 168. 2. *conſulentibus qualis pœna ſit conſtituta.* 464.2. & 467.1
Magnetis virtutes. 409.1
Mahometes qua aſtutia ſe regem fecerit. 59.4
quibus artibus populum ſeduxerit. ibid.3
Melaphar dæmon. 652.14
Malefica ut capillis ſuſpendatur, imago. 385.8
Maleficæ accuſatricis falſæ pœna 503.2
cujuſdam reſipiſcentis hiſtoria. 476.1
Maleficæ quid à morte acciderit. 479.1
Maleficarum mutua commixtio. 245. 1. *pœna.* 469.10. *quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat.* 513. 10. *trium exuſtarum confeſſiones excutiuntur veris argumentis.* 487.1
Maleficium quid ſit. 96. 3
Maleficii curatio. 377.5. *curandi formula ſuperſtitioſa.* 394.1. & 418.1. *curationis ſacrilegus modus.* 375.4. *curatio magica.* 382.1. *curandi methodus certiſſima ex ſacris literis* .429.1. *curationis per benedictionem formula.* 289.1
Maleficio affecti qui. 278 1
læſi ubi plures uno in loco ſunt, qui faciundum. 442.2. *læſorum multa exempla.* 278. 2. & 292.1
Maleficia quibus verbis reſoluantur. 388.7
quibus materiis arceri poſſint. 411.2
quomodo communibus precibus ſanentur. 436.1
Maleficia cur aliquando permittat Deus. 297.3
inferendi modus magicus. 384.6
maleficiis repellere an liceat. 566.6
omnia à diabolo exerceri. 278.1
Maleficus quidam à judicibus igni devotus ob maleficium, reſipiſcit ab amentia meliori victu. 493.4
Malefici cujuſdam confeſſio. 494.3
& maleficæ qua lege Moſis damnentur. 90.2
Maleficorum quadruplex familia. 587.16
Mali eſu quidam factus dæmoniacus. 322.5
Maliciæ radix. 7.4
Malitiarum an diabolus ſit author. 88.3
Mallei Ioviales. 413.10
Malphas dæmon. 657.32
Mali origo unde. 648.2
Malum imprecandi conſuetudo vulgaris. 324.3
Mammona dæmon quid ſignificet. 66.5
Manaſſes cur à Deo ſit punitus. 465.2
quales Deos ex æde Domini abſtulerit, 14.13
Manaſſis regis flagitia. 96.5
Manichæorum hæreſis. 518.12
Mandragora herba unde Hellerumna ſit dicta. 161.3
Mandragoræ uſus. 224.6
ex radice homunculus. 417.16
Manes qui dii dicti ſint. 71.4
C. *Manilii verſus de faſcinatrice.* 163.9
μαντεύεσθαι *quid ſignificet.* 91.7
Maraka. 135.19
Marbas dæmon. 650.3
Marchocias dæmon. 656. 31
Marcioniſtæ hæretici. 103.23
Marcionitarum *ſecta.* 576.3
Marcoduri mulier quædam ob maleficii falſam opinionem torturis enecata. 503.3
Marcus dæmonis cultor. 37.1
magus quibus artibus homines deceperit. 39.6
Marcus quibus rebus mulieres ad ſe attraxerit. 274.7
Marci Servilii temeraria credulitas. 403.1
Mares in fœminas non transformari. 338.4
Margaretha comitiſſa Burenſis à dæmonio exagitata. 300.3
Marmaridius magus. 98.6
Mars Deus. 12.6
Martem quem Deum veteres nominarint. 10.3
Marſilium Ficinum magicum annulum geſtaſſe. 381.6
Martiani carmina de Minerva. 179.4
Marthim dæmon. 651.10
Materias duras per ſolidas corporis partes diabolus in ipſa corpora immittere non poteſt. 87.2. *ore rejectas, non omnes fuiſſe in corpore.* 281.1. *duras in corpus ingerendi ridiculus modus.* 313.1
Mathematici libri exuſti. 466.5
Senatuſconſulto ex Italia pulſi. ibid.
Matiſconenſis comes vivus à diabolo ablatus. 107.12
Matthæus Curtius medicus. 266.7
Matuta dæmon Poëticus. 77. 28
Maubuſæ quidam ſe dæmoniacum eſſe fictè ſimulat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

mulat. 343.2
Mauri quem Deum coluerint. 12.2
Maxentii Imp. interitus. 104.4
Maximi Imperatoris edictum contra hæreticos. 512.11
Maximiliani verba de conſecratione campanarum. 21.3
in Maximiliani 2. corde tres lapilli inventi. 315.3
Maximiliano Imperatori dæmon Hectoris, Achillis, & Davidis in forma apparet. 46.1
Mechaſepha Hebraica vox quid ſignificet. 90.2.& 531.10.& 587.15
Mechaſſephim quid ſignificet. 90.4
Medea venefica. 545.3
Medeæ deſcriptio. 162.7
Medicina artium vetuſtiſſima. 150.3
Medicinæ veteris laus. 153.4
Medici indocti in quos referant inſcitiam ſuam. 152.1
Medicorum encomion in ſacris literis. 153.3
Medicos eximios alligationibus, characteribus, carminibus uſos eſſe. 406.1. doctiſſimos à dæmoniacis ſæpe falli. 320.1
Mediolani aliquot venefici capti. 265.6
quidam maleficus igni devotus ab amentia reſipiſcit meliori victu. 493.4
Mediolanenſes magum contra Fridericum Imperatorem mittunt. ibid.2
Medioxumi dii qui appellati ſint. 237.2
Megalopolicis in finibus fœmina quædam à dæmone ob nefaria juramenta avehitur. 326.2
Meineri Clatſii famulus à dæmonio miſerè depopulatus. 293.3
Melancholiæ cauſa. 183.8
Melancholiam eſſe diaboli balneum. 339.1
Melancholicus humor diabolo convenientiſſimus. 309.3. vapor qualia ſomnia commoveat. 185.6
Melancholicus quidam Athenis perſuaſum habebat, omnes naves in Piræum appellentes eſſe ſuas. 180.3
Melancholici confeſſioni non eſt ſtandum. 485.2
cujuſdam rythmi de bellis in Gallia ortis, &c. 180.2. cujuſdam horribile exemplum. 181.4
Melancholici cur plerique dæmoniaci putentur. 339.1. cur plerunque ſibiipſis necem inferant. 180.1. maximè dæmonum illuſionibus expoſiti. 177.1. quomodo ſint curandi, methodus certa. 430.3. tres Groningæ adeò correpti, ut ſe Deum patrem, filium & ſpiritum ſanctum crederent. 180.2
Melancholicorum corrupta imaginatio. ibid.1
varia exempla. 182.7
variæ afflictiones. ibid.5
Melanchthon à dæmone irridetur. 321.2
Melchiadis papæ edictum de jejunio in die Dominico. 174.5
Melchom dæmon. 10.3
Meleagri interitus. 204.7
Memaphim & mechaſſephim qui dicantur. 90.5
Memphis cujuſdam aſini docilitas. 57.1
Memphitis lapidis virtus. 389.11
Menaidis uſus in magia. 115.3
Menalippus Dianæ mactatur. 16.2
Menandri hæreticum dogma. 103.22
Mendacium à quo primùm inventum ſit. 7.4
Mendicus Iuſtus fictè dæmoniacus. 340.1
Menippus Lycius. 119.14
Menſam refertiſſimam hoſpitibus diſcubituris magus quidam ex improviſo apparabat. 118.13
Menſtrui mulierum potus quid efficiat. 272.5
Mercurius Alexandriæ abbas. 46.17
Mercurius Deus. 12.6. à Gallis humanis hoſtiis placatus. 17.4
Mercurius magus. 98.6
Mercurium ſuum qua herba Chimici fixum reddant. 55.3
Merlinus ſemideus habitus. 240.9
Merlini fabulæ. 253.2
Meſſenii qua ratione contra Lacedæmonios victoriam nacti ſint. 16.2
Metallici dæmones. 72.7
Methodius quomodo impotens ſit factus. 327.6
Methotin inſignis magus occiditur. 104.5
Metus quid ſit. 557.21
Michaël Villanovus. 422.1
Middelburgi civitatis direptio prædicta. 25.7
Militis cujuſdam dormientis hiſtoria de beſtiola ex ejus ore egreſſa. 38.2.& 599.7
Minerva Dea. 12.6. cur ſine matre fingatur eſſe nata. 179.4
à Scythis culta. 12.2

Minotauro ſingulis annis Athenienſes ſeptem adoleſcentes & totidem puellas devorandas miſerunt. 16.2
Miracula ſpirituum bonorum ad quid conducant. 79.5
Miracula in brutis. 57.1
Miraculorum diaboli finis. 64.15
Miſraim filius Nohæ magiæ inventor. 8.2
Miſſa ad gehennam deturbans. 421.3
Miſſæ uſus in magicis artibus. 110.9
Moabitæ quem Deum coluerint. 10.3
ob Mœrorem dæmon multos ſuperat. 177.1
Moloch Deus Ammonitarum ſanguine humano placatus. 15.1
Moly nullam ineſſe antipathiam contra dæmones. 410.3
Monachus quidam à dæmone ſtrangulatus. 48.5
Monachi commixtio cum ſuccuba. 255.7.& 256.1. *forma dæmon cuidam viduæ apparet.* 53.3
Monacho dæmon apparet, & unà cum eo per montes devioſequum amiſſum quærit. 45.15 *ſano volentique teſtes execti.* 327.4
Monachorum Aureliæ figmentum. 422.2 *forma dæmones prope Spiram Rhenum tranſvecti.* 50.1. *quorundam magica divinatio.* 149.1
quorundam tragœdia venefica. 227.6
Monialis virginis Hiſpanæ admirabilis hiſtoria. 476.1
Moniales virgines Neomagi à diabolo infeſtatæ. 301.7
Monialium curatarum apud Mariæ arborem prope Xanctos hiſtoria. 443.4
Monſtrum naſcitur. 252.2.*Coloniæ.* 319.16
apud Geldros. 324.6
Montaniani hæretici. 103.23
Montani dæmones. 71.7
Mopſum Aphri pro Deo coluerunt. 12.2
Morax dæmon. 652.15
Morbi qui graviſſimi ſint. 348.3
Morborum curatio divis non eſt adſcribenda. 156.1 *magicæ & ſuperſtitioſæ curationes.* 376.1
Morbos quatenus dæmones ſanent. 398.1
Morphei fabula. 39.7
Mortis inventor qui fuerit. 7.4
Morſæ quæſtoris filius à dæmonio exagitatus. 294.1
Mortuorum animas quomodo dæmon imitari ſoleat. 34.1. *apparitiones quales ſint, & quomodo Ethnici dijudicarint.* 125.4 *ſuſcitatio & apparitio unde depẽdeat.* 131.3
Mortuos diabolus ad vitam revocare non poteſt. 86.1
à Mortuis non quærenda veritas. 125.3
Moſis authoritati quantum ſit tribuendum. 1.3. *decretum de criminibus non in omnibus locis imitandum eſt.* 532.13. *edictum contra magos quibus conveniat.* 527.1. *edictum contra veneficas.* 526.1. *lex de quibus maleficis agat.* 578.9. *præceptum contra magicas artes, earumque ſectatores.* 159.3 *operum comparatio cum Pharaonis magorum operibus.* 120.2
Moſen à Ioſepho artem magicam accepiſſe. 102.19
Moſſelſcolp. 491.10
Muhazzimin magi & circulatores apud Feſſas. 142.1
Mulier cur ad credendum facilis ſit. 178.2 *à dæmone exagitata Bononiæ.* 321.3 *Lutetiæ lapidem habens in utero.* 316.6 *maleficio læſa clavos & acus vomit.* 292.1 *unde ſit dicta.* 178.3. *maleficio læſa.* 280.7 *quædam acum deglutit.* 284. 8. *quædam varia per urinam excreat.* ibid. *quædam Marcoduri innocenter tormentis enecata.* 503.3. *vvell. in pago à dæmone exagitata.* 445.1
Mulieris cujuſdam maleficæ finis miſerabilis figmentum. 479, 1. *cujuſdam Oſnaburgi crudele facinus in maritum.* 420.7 *moniacæ de partu Lamiæ imputato, hiſtoria admirabilis.* 257.1 .*maleficæ conſtantia in tortura ferenda.* 387. 5. *phantaſticæ vera hiſtoria.* 209.9
Mulieres ab initio ad veneficium procliviores. 545.3. *albæ dæmones.* 75. 21. *complures Hammonæ captæ.* 304.7. *malicioſæ cur dæmonum illuſionibus maximè expoſitæ ſint.* 177.&.178.1
Mulierum calculi. 316.8. *molæ.* 240.9 *proprium quod ſit.* 178.2
Mulieribus cur ex lege tutores & curatores dati ſint.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

ti ſint. 179.4
probis illuſio incubi accidit. 250.1
Mulieres facilius decipi , & deſperare citius quàm viros. 178.2. *minus puniendas viris.* 524.2. & 586.13
Mulierculæ quomodo à dæmone decipiantur. 188.5
Muliercularum mutua commixtio. 246.2
innocenter ob maleficii opinionem punitarum exempla. 502.1. *trium exuſtarum confeſſiones excutiuntur.* 487.1
Mundi magni res naturales. 54.1
parvi res naturales. 55.5
Mundum alterum quomodo diabolus corruperit. 8.1. *quomodo primùm diabolus corruperit.* 6.1
Murem araneum Athribitæ pro Deo coluerunt. 11.2
Mures ne inſidiarentur caſeis, Apollinis Parnopæi numen invocabatur. 12.4
Murmur dæmon. 659.39
Muſcæ ut faceſſerent , Cyrenaico Achori litatum eſt. 12.4
Myrrhæ uſus. 411.2
Myrton. 338.6
Mythræ ſimulachrum apud Perſas. 12.3

N.

NAberus dæmon. 652.17
Nabuchadonezar maleficio læſus. 81.5. & 279.3
Nabas Hebraica vox quid ſignificet. 91.9
Natalis Ramardus. 422.1
Natura quid ſit. 82.7
Naturales res quandoque judicari dæmoniacas. 54.1
Naucleri locus de Benedicto nono. 48.4
Naucratitæ quem Deum coluerint. 12.2
Nazianzeni locus de angelorum natura. 2.4
Neapoli duæ virgines in viros mutatæ. 337.2
Necromantia quid ſit. 131.2. *quamdiu durarit etiam in populo Dei.* 132.4
Necromantici quomodo dæmones advocent. 664.1
νεκυομαντεῖαι. 125.4
Neomagi mendici cujuſdam dæmoniaci figmentum. 340.1. *moniales à diabolo infeſtatæ.* 301.7. *quidam ovum integrum deglutiens, mox ſuffocatur.* 282.2
Nereum veteres Neptuno adjunxerunt. 12.5
Nergal dæmon. 10.3
Nero comperit magicas artes vanas eſſe. 159.1
Nephilim quid. 237.1
qui dicantur. 233.1
Neptunus Deus. 13.6
Neptuno maris imperium Græci tribuerunt. 12.5
Neuri populi Scythiæ ſe in lupos transformari poſſe crediderunt. 472.5. *incantatores inſignes.* 100.13
Nibhas dæmon. 10.3
Nicolaus Gottel Wimariæ exuſtus. 341.4
Nimbi procelloſi quando plerunq; fiant. 217.21
Ninus quot annis ante tempora Trojana vixerit. 97.3
Niſroch dæmon. 10 3
Noha primus inebriatur. 8.1
Norici quem Deum coluerint. 12.2
Norimbergenſis magiſtratus prudentia ſumma. 342.8
Notoria ars. 114.10
Nothhembd. 405.6
Nucem grandem Pomerani olim adoraverunt. 11.9
Numa Pompilius hydromantiæ cultor. 134.8
magicos libros ſecum recondi in ſepulchro voluit. 99.11. *ludificator magicus.* 118.13
quo dæmone familiari ſit uſus. 75.17
Nurſiæ infans poſteriore naturæ parte ſolidus naſcitur. 55.5
Nymphæ. 11.6. & 338.6

O.

OB Hebraica dictio quid ſignificet. 92.12
Obotriti quem Deum coluerint. 14.9
Oceanus dæmon Poëticus. 77.28
Ochoſiæ regis interitus cauſa. 464.2
Octavianum carminibus magicis uſum fuiſſe. 406.1
Oculorum lippitudine cujuſdam mulierculæ laborantis curatio magica. 403.1
Oddo Danicus magus ſubmergitur. 105.7
Odhen Gothorum numen. 13.8. & 39.5
Odium quid conciliet. 272.5
Oenothoræ virtutes. 409.1
Oeſophagus. 282.5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

οἰωνίζεσθαι quid ſignificet. 91.8
Olaus Magnus reprehenditur. 118.11
Olai magni locus de Gothorum diis. 13.8
hiſtoriæ quanta ſit fides adhibenda. 635.21
Oleum ſomniferum. 223.5
ex gagate ad quid utile. 412.6
Oliva à meretrice plantata, infructuoſa perpetuò manet. 411.2
Olivæ rami ad quid utiles. ibid.
Olympiadis uxoris Philippi Macedonis ſententia. 276.11
Onen Hebraica dictio quid ſignificet. 91.8. & 588.16
Onomacritus magus Athenis expulſus. 98.8
ὀνομαντεία quid. 136.5
Ophis quid ſecundum Pherecydem. 2.6
Ophitæ hæretici. 103.23
Opilio Macrino qui verſus obvenerint ex Homero. 137.9
Opis dæmon Poëticus. 77.28
Opium quibus in locis plantetur. 226.1
Opii uſus. 224.6. & 225. 1. & 389.10.
Oracula per inſomnia quomodo fiant ſecundum magorum doctrinam. 110.7
dæmonum quando ceſſarint. 19. 3. *poſt Chriſtum qualia fuerint.* ibid.4
unde & ubi olim petita ſint. 642.7
Oracula qui lapis redd at. 412.5
Oratio & jejunium cur ferè conjungantur. 174.5
Orationis efficacia. 438.6
Orationum communium in maleficio ſanando efficacia. 436.1
Oray dæmon. 651.13
ore materies rejectas non omnes fuiſſe in corpore. 281.1. & 291.3
Orias dæmon. 660.24
Orientis dæmones qui ſint. 650.1
Orificium nervoſum & valde ſenſile. 283.5
Origenis ſententia de Samuelis apparitione. 131.8
Orimaſda ignem Perſæ pro Deo coluerunt. 11.2
Orobas dæmon. 662.57
ὀρνιτεία quid ſit. 137.6
Orpheum magum fuiſſe. 99.10
Oſirim Deum Ægyptii coluerunt. 11.1
Oſnaburgi cujuſdam mulieris crudele facinus in maritum. 420.7
Otis dæmon. 651.9
Otto Imperator à Creſcentii uxore venenis necatus. 265.3
Oves ex terra naſcuntur. 239.7
earum peſtilentia unde. 349.2
Ovidii locus de diis præſtitibus. 13. 6. *de diis gentium.* 12. 2. *de hippomanes.* 271. 3. & 272.1. *de lamiis.* 162. 7. *de ſortilegis.* 138. 11. *de Strigis.* 160. 1. *de Vlyſſe & Circe.* 165.14
Ovum integrum quidam Neomagi deglutiens, mox ſuffocatur. 282.2
Ova luſtralia ad quid utilia. 412.6
Oxyrinchum Ægyptii pro Deo coluerunt. 11.2
Oze dæmon. 661.55

P.

Paganorum luſtrationes facientes quomodo ſint puniendi. 469.11
Pages ſacerdotes apud Americos. 76.26
Palæſtinorum Deus. 10.4
Palmæ Chriſti portatæ uſus. 411.2
Paletheobori populi. 263.4
Paliurum exuccam Pariſiis denuò effloruiſſe. 634.20
Panici terrores. 43.10
Paphnutius uno verbo dæmones fugavit. 450.3
Paracelſus qualem præceptorem habuerit. 630.12
Paracelſiſtæ cujuſdam impudentia & inſcitia in terra Iuliacenſi. 153.5. & 156.14
Paracelſiſtæ quibus characteribus in curatione utantur. 631.15
Paracelſiſtarum curationes. 624.4
Paracelſiſtica profligatio dæmonum. 395.4
πάρεδροι dæmones qui dicti ſint. 70.2
Parentum imprecationis exemplum horrendum. 324.6
Parnopion quid ſignificet. 12.4
Parſimoniæ exemplum. 112.7
Paſetes ludificator magicus. 118.13
Paſtoris cujuſdam commentum. 150.4. & 151.5. & 6
Paſtorum officium. 188.5
Patavii agricola quidam ſe lupum eſſe credit. 335.2. *mo-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

335.2. *monachus quidam veneficus captus.* 266.6
Pathmos inſula. 103.24
Patrum quorundam ſententiæ de Samuelis apparitione. 128.1. *adverſus dæmonum inſidias.* 352.3. *de dæmonum machinationibus.* 59.1. *de dæmonum potentiis & ſtudiis.* 63.13. *de ſeductis errore & hæreticis non enecandis.* 509.1
Paulina vi ſtupratur. 243.2
Paulinæ probitas. 242.2
Paulus an magus fuerit. 102.18
Pauli diaconi locus de Valentis tyrannide. 25.6
Pauli Grillandi locus de quodam melancholico. 181.4. *de materia varia ac dura, ſententia.* 290.1. *verba de fure tormenta nil curante.* 386.3. *hiſtoria de quadam lamia.* 522.5. *ſententia de Lamiis.* 519.1
Pauli Schalichii errores & rapſodiæ. 597.3
impius error. 603.15
adverſus Paulum Schalichium Wieri apologia. 596.1
Pauli Veneti locus de potu ſoporifero. 228.6
Paymon dæmon. 653.22
Peccatum unde. 648.2
Peccati author, ubi diabolus appelletur. 67.19
Peccata inæqualia. 536.21
Peccata quot modis committantur. 560.29
Pecora doloſo maleficia acta, 459.4
Pecora ab eſu quid exterreat. 277.1. & 459.4
venenis tolli. 277.1. & 348.1
Pecoribus lac ne per incubos abſtrahatur, conjuratio ſuperſtitioſa. 455.5
in Pecoribus exagitandis dolus. 277.1
Penates qui fuerint. 13.6
Penelopes proci quo pacto proditi ſint. 134.10
Pentaphyllon herba ad quid utilis. 411.2
Periaptorum phyſicorum virtutes. 409.2
vanitas. 379.1
Periaptis quantum ſit fidendum. 409.2
de Perdicibus falſa. 248.5
Peripatetici negant eſſe dæmones. 1.2
Perſæ Mithræ bovem immolabant 12.3
quantum honorem magiæ tribuerint. 100.12. *quid pro Deo coluerint.* 11.2. & 97.2
Perſarum & Athenienſium prælium. 43.10
magiæ origo. 8.2. & 97.1. *magi quam magiam coluerint.* 101.17
Pœna contra veneficos. 546.5
apud Perſas qui primo magiam excoluerint. 98.5
Peſtilentia ſeptuaginta millia virorum cadunt. 9.5. *qua ratione in Ionia ſit ſedata.* 16.2
unde generetur. 348.3
Peſtis remedium magicum à pontifice Romano Hiſpanis in Belgis exhibitum. 364.5
Peſtes animantium. 348.1. & 349.5
Petrus Aponus cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
Petri de Abano elementa magica. 110.9
Petri Alphonſi locus de dæmonum lapſu. 5.4
Petri Bleſenſis verba de dæmonis mendaciis. 147.6
Petri Brabantii ventriloqui dolus. 141.8
Petri Damiani ſententia de Lamiarum confeſſione phantaſtica. 189.1
locus de dæmonum lapſu. 5.4
Petri lapſus & converſio. 172.8
Petri Lombardi locus de dæmonis potentia. 107.15
Petri Polignenſis confeſſio. 494.3
Petri Pomponatii Mantuani opus de naturalium effectuum cauſis. 569.2
Peuceri laus & doctrina, 132.1
Phantaſia quid ſit, & quomodo vitietur à diabolo. 183.1. & 209.9
Lamiarum doctor. 260.1
Phantaſiæ effectus. 183.3
Phantaſmata quid fuget. 412.6
Phantaſticæ mulieris exemplum. 209.9
Phantaſtici qui dicantur. 209.9
Pharao imago diaboli. 70.28
invitus Dei miracula agnoſcit. 123.10
Pharaonis inſomnium. 642.6
Pharmaca in locis ſemotis ſepulta à lamiis non poſſe nocere. 260.4
φαρμακεία. 530.9
φάρμακον *quid Ioſephus appellet.* 529.7
φαρμακός. 90.3. & 527.2
Pharſalici belli eventus à dæmone prædictus. 131.2
Phavorini ſententia de magorum vaticiniis. 147.8
Phegor dæmon à quibus ſit cultus. 10.3
Pherecydis locus de dæmonum lapſu. 2.6
Philetes magus. 98.8

Philippus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Philippus apoſtolus draconem in Scythia profligat. 449.2. ab angelo delatus. 194.4
Philippus Macedonum rex puellam quandam amat. 275.11
Philippi Melanchthonis judicium de dæmoniacis. 453.1
Philippus Weſſelich Colonienſis, à dæmone exagitatus. 444.6
Philiſtini quem Deum coluerint. 10.3
Philonis locus de nymphis. 11.6
Philoſophi qui olim habiti & dicti ſint. 100.15
Philoſophorum ſententia de dæmonibus. 78.3
Philoſtrati hiſtoriæ quanta fides ſit adhibenda. 634.19
Philtrum quid ſit. 270.1
Philtra cur ſint deteſtanda. 276.12
in amore concitando parum valent. 272.1
mortem ſæpius accelerant. 274.5. varia. 270.1. & 272.5. vera. 276.11
Phlegmaticus vapor qualia inſomnia moveat. 185.6
Phædra Hippolyto privigno amatorium poculum propinat. 275.10
Phœnix dæmon. 663.67
Phorcis dæmon Poeticus. 77.28
Phylacteria quid ſint. 468.8
Picus avis ad quid utilis. 412.7
Pila in bovis ventriculo unde nata. 318.12
Pilæ magnæ nigræ ex boum juniorum ventriculo exemptæ. 317.11
Pinneti amaſia Florina dæmon. 256.2
Pirithoum primùm à cœlo detraxiſſe lunam. 166.10
Piſces capiendi magicus modus. 378.8
Piſcibus Ægyptii divinos honores tribuerunt. 11.2
Pius qualis ſit. 353.7
Planetarum characteres quam vim habeant. 392.5
Planipes nomen dæmonis. 77.27
Platinæ locus de Benedicto octavo. 47.1
Plato unde ſuam philoſophiam hauſerit. 79.4
unde ſit natus. 239.8
Platonis opinio de dæmonibus. 1.2 & 23.2
de mulierum genere. 179.4
de imprecatione parentum. 324.6
Platonicarum ſcholarum patroni præcipui qui ſint, 98.9
Platonici quomodo diſtinguant dæmones. 78.3
ex Platonicis qui magiam coluerint. 98.9
Plinii locus de variis actionibus dæmoniacis. 40.1. item de abolitione oraculorum. 19.3
opinio de animis. 38.3. item de Moſe. 102.19
Plotinus Italicæ ſcholæ Platonicæ patronus. 98.9
Plotini opinio de dæmonibus. 1.2
Plumifaſcis nomen dæmonis. 77.27
Plutarchi locus de abolitione oraculorum. 19.3
Plutoni imperium inferni Græci attribuerunt. 12.5
Plutonem quem Deum Græci appellarint. 9.3
Plutus unus ex diis ſelectus. 13.6
pluvia & grando unde. 576.5
Pluviam cieri non poſſe carminibus. 221.31
lamia non poteſt excitare. 261.6
πνιγαλίων quid ſit. 229.2
Podaga numen Vandalorum. 14.9
Pœni quem Deum coluerint. 12.2
Poëtici dæmones qui dicti ſint. 77.28
Polaborum Deus. 14.9
Politiani carmen de venefica. 273.2
Pomerani olim grandem nucem adoraverunt. 11.9
Pomponatius quomodo melancholicum curarit. 430.4
Pomponatii locus de quodam circulatore. 56.6
ſententia de ſanatione dæmonis. 402.1
Pontani locus de tempeſtate incantatione excitata. 216.18
Pontifices Romani qui arte magica pontificatum ſint adepti. 358.4
Porenutii quem Deum coluerint. 14.9
Poros minimè à diabolo diſtrahi innoxiè poſſe. 313.2
Porphyrius magus. 98.9
Porphyrii deliramenta. 392.7
opinio de dæmonibus. 1.2
Portumnus Deus marinus. 12.5
Poſſibile punitur in criminalibus actionibus. 550.8
Potus dementans & ſoporiferus. 227.6
tartareus. 169.3
Potamantis herbæ uſus. 227.5
Prædictio cujus opus ſit. 146.5
Prædictionis dæmoniacæ exemplum. 24.3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Prædictiones dæmonum unde. 23.2
Prænotiones dæmonium unde. 24.3
Præſtantii pater in longo altoque ſomno ſe equum putabat factum. 333. 6
Præſtigiatores quibus nominibus in veteri teſtamento ſignificentur. 90.4
Præſtigium quid ſit. 963
Præſtites dii. 13.6
Priapus dæmon. 10.3
Primaſii locus de dæmonum lapſu. 5.3
Principum quorundam ſingularis prudentia in accuſatione ob maleficium. 506.1
Probationes in actione criminali quales eſſe debeant. 486.3
Proclus Aſiaticæ ſcholæ Platonicæ præceptor. 99.9
Procli opinio de dæmonibus. 1.2
Prodigia varia in variis locis. 30.4
προμαντις. 139.3
Propertii carmen de lunæ obnubilatione. 166.16 *de hippomanes.* 271.3. *de lauro.* 135.18
Prophetia donum ſpiritus ſancti. 617.43
Prophetarum teſtimonia quibus in locis citentur. 619.46
προφήτης quid ſit. 95.1
Proſerpina. 10.3
Prove idolum Sclavorum. 14.9
Pruſlas dæmon. 650.4
Pſalmi LXVIII. *vis contra dæmones.* 380.3
Pſalmi CVIII. *in magicis incantationibus uſus.* 373.3
Pſellus quomodo diſtinguat dæmones. 78.2 *quot genera dæmonum recenſeat.* 72.8
Pſelli locus de dæmonibus. 37.1 *nugamenta de Euchetis & Gnoſticis.* 175.11 *opinio de dæmonibus.* 1.2
Pſeudomonarchia dæmonum unde ſumpta ſit. 649.1
ψευδόθεοι qui dicantur. 77.1
Pſyches velitatio venerea cũ Cupidine. 252.3
Pſylli populi. 262.3
Pucel dæmon. 658.38
Pudenda an dæmon vitiare poſſit. 261.5
Puella dæmoniaca. 308. 6. *precibus communibus à dæmonio liberatur.* 437.4
Puella à dæmone vexata. 306. 5. & 320.1 *Romæ è mortuis ſuſcitata.* 131.2 *quædam ſponſa in virum trãſmutata.* 337.2
Werlenſis epileptica, putatur dæmoniaca. 342.1
Puellæ dæmoniacæ hiſtoria memorabilis. 286.1 *figmentum Cliviæ.* 427.3
Puellæ hiſtoria admirabilis, cujus è latere culter exectus eſt. 307.1
Puellæ ad ſeptuaginta Romæ dæmoniacæ factæ. 297.3
Puer Beneventi in virginem mutatus ſecundum Auſonium. 339.7. *dæmoniacus novem annorum.* 25.7. *à dæmone abripitur.* 258.2. *ex phantaſtica muliere natus.* 254.5
Puerorum dæmoniacorum hiſtoria. 296.1
Pueros ad centum & triginta dæmon abducit. 47.2. *occidi non poſſe ceremoniis.* 172.1
Puerperis qui dæmones infeſti ſint. 75.21
Pulveris Suſati uſus. 485.8
de Purgatorio mortui Pariſiis ficta querela. 141.9
Purſan dæmon. 651.11
Pythonicorum & Pythiarum vaticinia. 140.6
Pythagorei cur fabis abſtinuerint. 643.7
Pythagoram ob magicam artem nationes longiſſimas acceſſiſſe. 99.12. *uno momento & in Thuriis & in Metapontiis fuiſſe.* 119.17
Pythia mulier quæ dicta ſit. 139.3
Pythiæ quomodo vaticinentur. 140.6
Pythiarum vatum origo. 18.2. & 139.3
Pythias non eſſe conſulendas, lege Moſaica prohibitum. 18.2
Pytho unde, & Pythium oraculum. 139.2
Python aut Pythonicus ſpiritus quid Hebraicè ſignificet. 92.12
Pythoniſſas conſulentes quomodo ſint puniendi. 565.3

Q.

IN Quæſtionibus quomodo taciturnitas induci credatur. 385.1
Quercus in Epiro culta. 28.1

R.

RAed in arce quadam muliercula falsò accuſata. 503.2
Ranæ viridis os ad quid utile ſit. 271.5
Raum vel Raym dæmon. 659.41

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Raymundi cenſura de Lamiis. 519.1
Reatius quidam Mantuanus incredibilia miracula dexteritate manuum operatur. 56.6
Religionis falſæ uſus. 243.2
Rempha dæmon. 11.5
Renerus Solenander medicus celebris. 224.8
Reorum cuſtodia. 481.4. *pœna apud Gallos.* 16.3. *ſtupor & taciturnitas an verbis diſſolvatur.* 388.7
Revelationum ars. 114.10
Rhabarbari uſus. 394.2
Rhodii ventriloqua fœmina. 140.7
Robertus Anglus cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
Robur ingens. 196.9
Rodicofano ad focum dormienti dæmon ignitum carbonem in manum tradit. 210.10
Rodigaſt Obotritorum Deus. 14.9
Rogerius Bachon cujus magiæ cognitionem habuerit. 629.11
Rollerus Danus matrem artem magicam exercentem invenit. 206.1
Romæ furis & mulieris maleficæ conſtantia in tortura ferenda. 387.5. *lapis reperitur. quo petiit diabolus. S. Dominicum.* 197.12 *multa ſpectra viſa, eorumque ſignificatio.* 42.8. *multi veneficiis horrendis necati.* 264.2. *puellæ circiter ſeptuaginta, ſimul una nocte dæmoniacæ factæ.* 297.3. *quidam juvenis immorigerus parentibus mirè à dæmonio exagitatus.* 45.16. *quidam ſe dæmoniacum ſimulat.* 446.3. *quidam hydropicus venenato potu præter ſpem curatur.* 266.9
Romanus Argyrus Imperator Orientis ab uxore veneno extinctus. 265.4
Romanus populus à dæmone deluſus. 401.7
Romani Diti & Proſerpinæ ſub terra aram erigunt. 42.7. *dominationis natura cupidi.* 100.13. *unde ritus ſacrorum mutuati ſint.* 15.2
Romanorum idolatria. 12.6. & 13.8
Romanis & Albanis inter ſe belligerantibus diabolus monſtroſa ſpecie apparet. 42.7
apud Romanos quis primùm veneficium invenerit. 545.3
Roneve dæmon. 656.26
Roſearbor nomen dæmonis. 77.27
Roterodamenſium victus. 491.10
Rudolphus epiſcopus Erfurdenſis cur factus ſit Franciſcanus. 49.9
Rugiani miris modis à diabolo deluſi. 22.6
Rugievithi quem Deum coluerint. 14.9
Ruperti locus de abolitione oraculorum. 19.3
Ruſticus quidam horarum ictus in corde ſentiens. 296.4. *quidam vermem longitudinis octo pedum excreat.* 319.18
Ruſticorum ſuperſtitio & incredulitas. 220.30
Rutæ virtus. 411.4

S.

SAadiæ opinio de Samuelis apparitione. 128.10
Sabellici locus de dæmone Athenienſi quodam. 40.2
Sabnac dæmon. 657.34
Sacerdotum fraus olim. 244.3
Sacerdotium regale. 569.3
Sacræ ſcripturæ abuſus in curationibus morborum magicis. 363.1
Sacrificus incubum paſſus. 229.4
Sacrifici quidam inepti, maleficii morbum mentiuntur, & ejus reas ſtatuunt inſontes. 149.2
Sacrificorum ſuperſtitio. 361.3
quorundam magica divinatio. 149.1
Sacrilegus qui propriè dicatur. 374.1
Sadducæi negant eſſe dæmones. 1.2
Saga unde dicta. 161.3
Sagæ lædendæ impius modus. 370.8
Sagarum fœdus cum dæmone quomodo fiat. 168.1
Sahacat mulieres veneficæ. 246.2
Saitæ ovem pro Deo coluerunt. 11.2
Saliceti conſtitutio de magis. 468.5
Salis exorciſati uſus varius. 414.17
Salmac dæmon. 657.34
Salomon an magus fuerit. 102.18
quem dæmonem in vaſe vitreo relegatum habuerit. 655.23
quam Deam coluerit. 10.3
de Salomone necromanticorum figmentum. 655.23. & 658.36
Saltzburgi incantator à ſerpente occiditur. 107.14

Sama-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Samaritanorum hæreſis. 518.12
Samaritani quem Deum coluerint. 10.3
Samii quem Deum coluerint. 12.2
Samuelis apparitionis hiſtoria quomodo verè ſit intelligenda. 125.2
Sambethen unde dicatur. 620.48
Sanguinis fluxus remedium magicum. 376.4
humani victima à quo ſit inventa. 15.1
Sanguinem ſiſtendi modus magicus. 364.3
ad Sanhedrim qui admiſſi ſint. 100.15
Sardii lapidis virtutes. 412.5
Sathan quid ſignificet. 66.9
quomodo ſit fugiendus. 434.4
Sathanæ voluntas ſemper injuſta. 81.3
Saturnus dæmon Poëticus. 77.28.
humanis hoſtiis ab Afris placatus. 17.4
unus ex diis ſelectis. 13.6
Saturni adulterium. 244.3
Satyri animalis deſcriptio. 249.4
Satyri cur ſabbathum fugiant. 13.7
an veri fuerint dæmones. 249.3
quando & quales ſint creati. 13.7
Satyros olim locutos eſſe. 249.5
Satyrides inſulæ. 249.3
Saul cur juſtè à Deo ſit punitus. 126.7
ob quam cauſam pœnas dederit. 18.2
Saulis interitus cauſa. 127.8
Saxonis Grammatici hiſtoriæ ubi non ſit adhibenda fides. 633.19
Saxonibus armatis dæmon horrenda forma apparet. 43.11
Schedula ridicula collo appenſa. 403.1
Scheidamenſium victus. 491.10
Scillæ in domus limine ſuſpenſæ virtus. 411.2
Sclavi quem Deum coluerint. 14.9
Scox dæmon. 658.37
Scythæ cur nulla ſpectra ſeu imagines videant. 184.4. *quem Deum coluerint.* 12.2
Secretum Secretorum dæmon. 663.68
Sedulii locus de dæmonum lapſu. 5.3
Seinkmeſs. 421.2
Semidei quales crediti. 237.1
Seminis per ſuccubum & incubum tranſlati vanitas. 246.1
profuſio in ſomnis unde eveniat. 604.17
Sempronius Rufus magus. 98.8
Sennacherib rex Aſſyriorum quem adorarit. 10.3
Senecæ ſententia de Lamiarum impotentia. 211.4
Senenſium monachorum figmentum. 424.1
Senones quales dicti. 237.1
Senſum quæ ſimplicia perturbent. 224.6
Sepharvaim civitas quem Deum coluerit. 10.3
Septuaginta interpretum laus. 527.2
Septentrionalium populorum incantationes. 116.8
Serapim Naucratitæ coluerunt. 12.2
quem Deum veteres nominarint. 10.3
Serarum apertio diabolica. 384.3
Q. Serenum carminibus magicis uſum fuiſſe. 406.1
Sergius monachus præceptor Mahometis. 59.3
Serpens magum enecat. 107.14
ſub oſtii limine repoſitus quid efficiat. 261.3
Serpentes à Nigritis faſcinari. 366.12
Serpentum conjurationis formula. 366.10. & 376.4
Q. Sertorius dæmone familiari uſus. 75.17
Servius Tullus ſemideus habitus. 240.9
Laris filius & ſcorti. 248.5
Setas porcinas quidam dæmoniacus cum excrementis dejicit. 295.1
Severi Sulpitii ſententia de hæreticis non enecandis. 512.11
de Gallorum ruſticorum ſuperſtitione. 31.6
Sibylla Erythræa quando vixerit. 615.39
ejus ætas. ibid.40
vaticinium. 145.10
Sibyllæ Cumææ deſcriptio & origo. 616.42
verſus. 621.50
Sibyllæ albæ. 75.21. *quæ dictæ ſint.* 612.30
Sibyllæ an vates divinæ fuerint. 617.43
quæ dictæ ſint. 620.47
Sibyllarum carmina abolita. 622 52. *doctrina qualis fuerit.* 619.46. *honor apud veteres.* 618.45. *libri & vaticinia.* 18.3. *miracula qualia.* 620.49. *nomina.* 614.37 *ortus incertus.* ibid. 36. *prima quæ fuerit.* ibid.37. *ſexus.* 618.45. *vita & mores.* 620.50. *vaticinia de Chriſto.* 19.3. & 614. 37. & 619. 46. *vaticinandi ratio.* 617.44
Sibyllas ſpiritu divino non fuiſſe præditas. 635.22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Sidonii quem dæmonem coluerint. 10. 3.
Sigillorum magicorum nugæ. 381.5
Sigillis nullam vim ineſſe. 391.5
Signa dæmonum bonorum & malorum quid differant. 78.3
Silices ex ore cujuſdam dæmoniaci extrahuntur. 293.3
Simon Apoſtolus quo nomine ſimulachrum ſolis diminuerit. 449.2
Simon magus unde ſit natus. 240.9.& 253.2 *eadem hora in conclavi cum Nerone, & foris cum populo loquitur.* 200. 6. *quo dæmone familiari ſit uſus.* 75. 18. *hæreſium ſeminarium.* 102. 21. *Clementis oculos effaſcinat.* 95.2. *ejus interitus.* 102.21
Simō Molitor ex Haſſia inſignis exorciſta. 420.7
Sivva numen Vandalorum. 14.19
Smaragdi locus de dæmonum ſtudiis & potentiis. 64.14
Snebergius dæmon. 72.7
Sobrii cur eſſe debeamus. 174.5
Socrates dæmone familiari uſus. 75.17
Socratis locus de Valentis tyrannide. 25.6
temperantia. 335.13
Sodomæ & Gomorræ exitium. 8.4
Sol cur ſit inter Deos geniales numeratus. 13.6
unus ex diis ſelectis. ibid.
Solis ſimulachrum à Simone Apoſtolo devaſtatum. 449.2
Solanum majus herba. 224.8
Solani furioſi radix imagines vanas inducit. 227.3
ſomnifera herba. 224.7
Somniferum oleum. 223.5
Somnia vera quæ arbor pariat. 135.18
Somniorum imagines quomodo diverſas figuras capiant. 185.6
Somniis quibus maximè diabolus ſe inſinuet. ibid.
Somnorinæ imagines. 186. 7. & 604.17
Somnum furioſum quæ ſimplicia faciāt. 224.8
Sorciere Lamia Gallis dicitur. 161.3
Sortes variæ. 136.2
Sortilegi unde dicti ſint. 138.10
qui dicantur. 136.2
qua pœna ſint puniendi. 470.14.& 520.2
Sortilegium quid & quotuplex ſit. 135.1
Sortilegia quid ſint. 138.10
Soſigenis opinio de rebus, quæ in tenebris lucere videntur. 55.4
Sozomeni locus de Valentis tyrannide. 25.6
Spectrum mirum. 43.12
Spectri ficti hiſtoria lepida. 427.2
horribilis exemplum. 46.16
Spectra quibus plerunque appareant. 184.4
Spira unde ſit dicta. 50.1
Spiræ varia ſpectra forma monachorum viſa. 50.1
Spiritus carnem & oſſa non habet. 234. 5.& 495.3
Spiritus boni & mali quomodo diſtinguantur. 79.5.6. *ſitire aut eſurire non poſſunt.* 235.5 *unde plerunque nomina ſumpſerint.* 10.4
Spirituum apparitiones quomodo inquiri & agnoſci debeant, ſi verè aut fictè appareant. 34. 2. *citatio per magos quomodo fiat.* 664.1
Spiritibus quæ habitatio ab initio ſit data. 82.8
Spoleti ex muliere fit vir. 337.1
Stabulum quid propriè dicatur. 189.1
Stanitiæ quem Deum coluerint. 14.9
Statores fulminum dii. 12.6
Steinhuſius ſatrapa Graviæ. 269.1
Stella à magis viſa quid deſignarit. 100.15
Stephanus eques Neapolitanus amatorio poculo in furorem excitatus. 273.3
Stipes fatalis. 204.7
Stipulatio doloſa cur non valeat. 170.4
ϛοιχειομαντεία quid ſit. 137.7
Stolas dæmon. 663.68
Strabonis locus de diis Ægyptiorum. 11.2
ſiniſtra opinio de Moſe. 102.19
Striges qua virga fugentur. 160.2
quæ dicantur. 223.3
Studioſi cujuſdam reſipiſcētis hiſtoria. 535.20
Stumpffii locus de Bernatium monachorum fraude. 227.6
Stuporem & taciturnitatem inducentia verba. 385.1
Stupri pœna divina. 306.4
Subligaculum ex ore cujuſdam dæmoniaci extrahitur. 293.3
Succot Benoth dæmon. 10.3
Succuba cum monacho rem habet. 255.7
Succubi cur non veri ſint. 256.3

Sueciæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Sueciæ rex quatuor lamias ſecum in bellum contra Danos ducit. 215.16
Sueones Ioviales malleos coluiſſe. 413.10
Sulphuris virtus in arcendis dæmonibus. 411.1
Suma muliebre numen apud Polabos. 14.9
Sumanus dæmon. 10.3
Superbiæ inſtitutor qui fuerit. 7.4
Superſtitio quomodo imitetur religionem. 403.3
Superſtitionis authores qui fuerint. ibid.
Svvantenith Deus Sclavorum humanis victimis cultus. 17.6
Suum peſtilentia. 349.2
Sydonay dæmon. 657.35
συκομαντεία quid ſit. 135.17
Syllæ ſatyrus animal apparet. 249.4
Syllii locus de Marſis. 263.3
Sylvani. 248.1
quando & quales ſint creati. 13.7
Sylveſter dæmonem in capitolio claudit. 449.2
quomodo pontificatum ſit adeptus. 358.4. & 474.1
Symmachus ſenator Romæ miſerè trucidatur à Theodorico rege Gothorum. 43.9
Syneſii ſententia de dæmonum ſtudiis. 62.10
Syri quem Deum coluerint. 12.2
Sytry dæmon. 653.21

T.

Tabacum herba. 227.5
Taciti ſiniſtra opinio de Moſe. 102.19
Taciturnitas & ſtupor an verbis diſſolvatur. 388.7
Taciturnitatem & ſtuporem inducentia verba. 385.1
Tages aruſpicinæ & extiſpicinæ inventor. 42.8
Talionis lex ubi locum habeat. 530.8
Tamaraka. 135.19
Tamerini. 76.23
Tap dæmon. 658.36
Tarantulæ morſus ſymptomata & curatio. 347.1
Tartac dæmon. 10.3
Tatianus Aſſyrius. 399.3. *ejus locus de angelis & diabolo.* 7.4
ſcriptum de dæmonum ſtudiis. 61.8
Tauri Mahometici docilitas. 59.4
Telchines populi omnia aſpectu ſuo in pejus mutant. 263.4
τελεταὶ quid ſint. 96.4
Tellus inter quos Deos ſit connumerata. 13.6
Teli extractio magica. 365.6
Telorum ictus quid prohibeat. 405.6
Tempeſtas incantatione excitata in Neapolitano regno. 216.19
ingens in ditione Raveſteinenſi. 219.27
Tempeſtatis ſedatio impia. 457.9
Tempeſtates an campanis baptizatis pellantur. 21.4. *quibus rationibus averti poſſint.* 579.11
Tempeſtates à lamiis nudo pacto excitari poſſe. 210.1. *quo pacto quidam populi avertant.* 414.14
contra Tempeſtates remedia. 413.10
Tentationis permiſſæ cauſa. 81.2
Tentationes diaboli fortiter ſunt ferendæ. 433.1
Terniſtratores dæmones qui dicti ſint. 70.3
Terra cur inter Deos geniales ſit numerata. 13.6
Terrei virunculi dæmones. 71.5
Tertulliani locus de Afrorum victimis. 17.4
de Claudia Veſtali virgine. 119.5
de curatione dæmonis. 399.2
de dæmonum divinatione. 23.2
de dæmonum operationibus. 34.13
de diis gentium. 9. 2. *omnipotentia Dei.* 84.13. *de ventriloquarum vaticiniis.* 140.7
de Samuelis apparitione. 130.8
Teſtes monacho ſano volentique execti. 327.4
quomodo adimi poſſint. 328.7
Teſtes carmine non adimi. 326.1
Teutates Deus à Gallis humanis hoſtiis placatus. 17.5
Theangelidis uſus. 227.5
Thebani ovem pro Deo coluerunt. 11.2
Creontis filium mactant pro patria. 16.2
Θελητὴς quid Hebraicè ſignificet. 92.12
Theod nomina habentes Valens imperator omnes interficit. 25.6
Theodoreti locus de omnipotentia Dei. 84.13
Theoderici Gothorum regis crudelitas punita. 43.9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Theodorus filius Ioan. Wieri jure-conſultus. 57 10
Theodori Gronii laus. 420 6
Theodori Lopors ancillæ conſecratio ridicula. 456.8
Theodori Zvvingeri epiſtola ad Wierum. 645.1
Theodoſiolus nobilis Hiſpanus à Valente interficitur. 25.6
Theodoſius imperator per quod divinationis genus ſit præcognitus. 137.5
Theodoſii conſtitutio de magicis libris. 466.5
Theologi quomodo diſtinguant dæmones. 77.1
qui de dæmonum lapſu ſcripſerint. 4.1
Theologorum Pariſienſium determinatio ſuper quibuſdam ſuperſtitionibus noviter exortis. 564.1 *quorundam figmentum de ſuccubo & incubo.* 246.1
Theophylacti ſententia de dæmone. 65.17
Theophraſti medicina reprehenditur. 152.2
ſententia de Lamiarum poteſtate. 313.1
de periaptis. 409.3
Theraphim imagines quo pacto factæ ſint. 145.11
Therionarcæ in Cappadocia & Miſia uſus. 349.4
Theſaurum inquirendi magicus modus. 383.1
Theſphetion magus. 98.6
Theſſala gens veneficiis maximè dedita. 564.4
θεσσαλικὴ γυνὴ *proverbium.* ibid.
θεουργία *quid ſit.* 96.3
Theurgus magus. 98.6
Theutus dæmon inventor ludorum & aleæ. 77.1
Thibiorum genus in Ponto. 262.2.& 483.3
Thilonem à dracone interfectum, herba quadam ſuſcitatum eſſe. 131.3
Tholuſcol magus. 97.4
Thomas Eraſtus medicus inſignis. 408.5
ejus doctiſſima in Paracelſum ſcripta. 630.13
Thomæ libri magici falſo ſub titulo circumferuntur. 102.18
Thomæ ſententia de transformatione hominum. 334.11
Thor Gothorum numen. 13.8
Thracia regio unde dicta. 545.3
venefica. ibid.
Thraſyllus magus Tiberio Cæſari gratus. 98.8
Thus ad quid conducat. 411.2
Tiberium Cæſarem ut felem in tenebris vidiſſe. 263.4
Tibulli verſus de faſcinatrice. 163.8
de hippomanes. 271.3
Timixtitæ in America, idola ſanguine hominum conſperſa. 17.4
Timor & amor imagines fortes gignunt. 184.4
Tipula quid ſit. 336.3
Tireſiæ & Calchantis vaticinia de humanis victimis. 15.2
Tireſiæ vatis Thebani transformatio. 339.8
Tobiæ à quo angelo libri magici ſint traditi. 108.1
Toletanæ ſynodi conſtitutio de magis. 468.8. & 469.13
Tonantes fulminum dii. 12.6
Tonitrua quid avertat. 413.11
Tophacei calculi in utero unde gignãtur. 316.6
Tophi in juncturis. 315.2
Tormentorum tolerantia an verbis diſſolvatur. 388.7
Tormentis fides non eſt adhibenda. 639.6
Tormenta nil curans fur. 386.3
quomodo quidam non ſentiant. 385.1
Torturarum tyrannis 472.4
Trallianus quatenus ſit ab authore reprehenſus. 635.25
Transformatio phantaſtica hominum in beſtias quomodo fiat. 189.1
Tremoniæ mulier venefica marito ſuo argentum vivum in olere cocto exhibet. 268.15
Triglas triceps apud Stetinenſes cultus. 14.9
Triſmegiſtus magus. 98.6
Triſmegiſti locus de dæmonum lapſu. 3.6
Trithemius in quot ordines dæmones partitus ſit. 112.3
Trithemii judicium de Agrippa. 629.11
locus de dæmonum metamorphoſi. 39.7
Steganographia culpatur & examinatur. 112.1. *verba de quodam dæmone in aula epiſcopi Hildeſienſis.* 73.12
Troia quo anno poſt mundi creationem ſit capta. 97.3
Trojanorum dii. 12.6
Trulli dæmones. 73.10
Tuccia virgo veſtalis aquam cribro haurit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

rit. 119.15
Tullus Hoſtilius magus fulmine ictus. 104.3
Tuneti gyromantiæ genus reperitur. 144.6
Turca quidam per Italiæ urbes oberrans mirabilia miracula manuum dexteritate operatur. 56.7
Turcæ Lecamantiæ cultores. 132.3
natura ſuperſtitioſi & idololatræ. 144.9
quod medicamentum contra febrem adhibeant. 378.7. quomodo fugientes incantatione ligent. 330.4
Turcarum varii dii. 14.9. magica divinatio. 144.9. proverbium de opio. 226.2
Turcis κηρομαντεία familiaris. 134.13
opii uſus frequens. 225.1
Turneri ſententia de anſeribus Scoticis. 238.5
Tutelares dii. 13.7
Tiberius Aphrorum ſacerdotes ſtrãgulat. 17.4
Typho ventus. 197.11
Tyranni ſacerdotis Saturni adulterium & libido. 244.3
Tyreſias ichthyomantia uſus. 134.15
τυρομαντεία quid ſit. ibid.

V.

VAccæ ex Iberia cis Pyrenæos delatæ. 197.11
Valens Imperator per quod divinationis genus ſui ſucceſſoris nomen cognoverit. 137.5
Valenti Imperatori quàm oblique dæmon reſponderit. 25.6
Valentini hæretici. 103.23
Valerianæ herbæ uſus. 411.2
Valerii Maximi locus de dæmonum technis. 29.2. de cacodæmone quodam. 41.4
Valefar dæmon. 652.14
Valetudinis adverſæ devotio unde. 30.6
Vandali quos Deos coluerint. 14.9
Vapula dæmon. 662.58
Vaticinari quomodo diabolus videatur. 187.1
Vaticinia dæmonum qualia. 30.5
unde. 23.1
Vaticiniorum dæmoniacorum exempla, quæ noſtro tempore acciderunt. 25.7
Vegetii ſuffimentum animantium morbis prohibendis utile. 458.2
Veneficæ quomodo à lamiis ſint dignoſcendæ. 587.15 puniendæ. 584.6
Veneficarum aliquot nomina. 545.3
pœna apud Romanos. ibid. 2. pœnæ ſecundum varios authores. 544.1. quibus in locis mentio fiat. 531.10
Veneficis à Moſe pœna conſtituta. 464.2
Venefici cujuſdam famuli carnificis, ejuſdemque maleficæ conjugis memoranda hiſtoria. 268.1
Venefici qui propriè ſint, 264.1
circa quæ verſentur. ibid.
quibus nominibus & in quibus locis in veteri teſtamento ſignificentur. 90.2
quo pacto juxta legem Moſis ſint puniendi. 530.8. quomodo lædant animantia. 277.1
ad centum Romæ comburuntur. 265.2
Veneficium quis primùm apud Romanos invenerit. 545.3
Veneficia ex qua herba quidam parent. 55.3
quid depellat. 411.4
de Veneficiis Pariſienſium Theologorum determinatio. 566.5
Venenoſa quomodo carminibus fugiantur. 376.4
Venenum quod efficaciſſimum ſit. 348.3
Venena intro aſſumpta. ibid. 2
amatoria 271.5
Venereæ deluſionis incubi hiſtoriæ. 255.1
Venerei actus organa ubi deſunt, deſideratur effectus. 543.1
Venetianellus funambulus. 57.10
Venetiis fur quidam arte magica ex vinculis liberatur. 384.3
Ventos an magi ſedare poſſint. 118.11
Ventriculi dolores. 283.5
Ventriloqua. 93.13
Ventriloquæ quomodo vaticinentur. 140.6
Ventriloqui cujuſdam Pariſiis dolus. 141.9
Ventriloqui viri quomodo vaticinentur. 140.8
Venus Dea. 12.6. Sidonia. 10.3
Venerem Arabes coluerunt. 12.2
Vepar dæmon. 657.33
Verbaſci cum ſua radice tuſi uſus. 376.3
Verbenæ uſus. 411.2
Verbum Dei non mortua eſt litera, ſed ſpiritus & vita. 380.1
Verbi Dei genuinus uſus. 374.1

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Verbis neminem lædi poſſe. 492.1
Vermis longitudinis octo pedum à quodam ruſtico excretus. 319.18
Vermes duo in cadavere puellæ cujuſdam hydropicæ inventi. 316. 5. *equorum quo pacto magico remedio curentur.* 365.8
Vermibus quæ poteſtas ab initio ſit indita. 83.11
Veſpaſiani miraculum. 408.6
Veſta Trojanorum Dea. 12.6
Vetonicæ herbæ virtus adverſus dæmones. 411.3
Vetula quædam ob zelotypiam marito arſenicum propinat. 268.13
Vetulæ cujuſdam hiſtoria memorabilis. 223.3
Vetulæ idolum. 310.4
Vetulæ cur maximè dæmonum illuſionibus expoſitæ ſint. 177.1
Vetularum duarum prope Romam ficta transformatio, 189.1
Victima humani ſanguinis à quo ſit inventa. 15.1
Victoria Dea. 13.6
Viduarum cura habenda. 586.13
Vincentii hiſtoria de Merlino. 253.2
Vine dæmon. 660.44
Vinum ne vertatur, remedium. 366.9
Vini penuria unde veniat. 577.6
Vir ex muliere fit. 337. 1. *quidam prudens credit lupum ſe rapacem eſſe.* 335.1
Viri complures Atrebati combuſti. 205.8
cur graviori pœna afficiendi ſint, quàm mulieres. 524.1
Viri multi Romæ veneficiis necati. 264.2
Viros in fœminas non transformari. 338.4
Virgilii locus de aëris turbatione. 220.28
de Anube. 11.1. *de hippomanes.* 270.2
de incantatoribus. 92.10. *de Lamiis.* 162. 5. *de peſte pecudum.* 349.2
de Vlyſſis ſociis. 331.1
Virgilii verſus optimus qui ſit. 454.4
Virgilianæ ſortes. 137.7
Virginitatis hymen. 232.6. *zona & ſignum quod ſit.* 231.1. ibid.3
Virginitatem unde Hiſpani dijudicent. 231.4
Virgo in puerum transformatur. 337.1
quædam incantatione in furorem concitata. 390.1
religioſa apud Hollandos ob incubum præcipuè exuſta. 230.1
Virginis dæmoniacæ ſuperſtitioſa curatio. 394 1
Virgines dæmoniacæ arbores conſcendunt ut feles. 300. 2. *duæ in viros mutatæ.* 337.2
hymene dotatæ ſunt. 231.1
Virginum dæmoniacarum Werteti occluſarum hiſtoria horrenda. 299. 1. *tranſmutatarum in viros aliquot exempla.* 337.1
Virunculorum montanorum ſtatura & forma. 72.9
Viſionis author manifeſtus. 49.9
Viſum qui lapis perſtringat. 412 5
Vitalis Beſumbæus. 422.1
Viti quem Deum coluerint. 14.9
Vitrum quidam ruſticus evomit. 295.4
Vituli aurei adorati. 11.8. & 15.14
Viviani conſtitutio de magos conſulentibus. 468.4
Ulpiani conſtitutio de magis. ibid.7
ſententia de magicis libris. 466 5
Ulricus Molitor juriſconſultus. 254.6
Ulricus Neuſeſſer agricola miſerè à dæmone exagitatus. 297.1
Ulyſſes cur non ſit in ſuem tranſmutatus. 335.13
Ulyſſis ſocii in beſtias mutati. 124.13
Ulyſſis ſociorum in feras tranſmutatorum fabulæ explicatio. 331.1. & 333.9
Umbras inferorum qui lapis educat. 412.5
Unguentum lamiarum imaginarium. 172.2
lamiarum quando vim habeat. 500.9
unde conficiatur. 222.2
terribile lamiarum. 169.3
Volac dæmon. 660.49
Volucribus quæ poteſtas ſit data. 83.11
Voluntas an ſit punienda. 526.4. & 586.12
in lamiis an ſit punienda. 553.14. *lamiarum quomodo ſit interpretanda.* 552. 14. *quid ſit.* 553.15. *quomodo ſit diſtinguenda.* 526.4
Upupæ pennæ ad quid utiles. 412.6
Uranum Pœni pro Deo coluerunt. 12.2
Urbanus pontifex ad Imperatorem Græcorum tres agnos Dei mittit. 380.4
Urſi transformationis imaginationes quid efficiat. 336.6
Urſum ſe eſſe, quidam Hiſpanus credit. ib.d

W. *Wial*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

W.

WAl dæmn. 663.65
Waldat Deus. 11.7
Waldſaſſiæ mulier phantaſtica capta. 209.9
Wellenſis mulieris obſeſſio. 445.1
Werteti incluſarum monialium virginum hiſtoria horrenda. 299.1
Wervvolff an veri ſint lupi. 190.2
Weſalienſis exorciſta. 420.6
Wierus cognomine Piſcinarius. 422.1
quæ in inſula Creta viderit. 320.20
reprehenditur à Paulo Schalichio. 598.6
Wieri filii. 140.8. jactura ex grandinis procella. 219.27. parentes & fratres. 71.6 peregrinatio in Pruſſiam. 421.8. præceptor. 260.2. Sententia vera de Lamiis, & defenſio contra Ioannem Campanum. 542.35. vera & Chriſtiana fides. 571.7
Wiero venenum exhibitum. 267.12
Wirtenbergico in ducatu paſcua pecoris veneno inficiuntur. 277.2
Wiſenburgenſis ducatus Eccleſiæ Hildesheimenſi conjunctus. 73.13
Vulcanus Deus. 12.2.& 13.6
Vulpes gallinam auferens, à quodam ligatus ne prædam auferret. 329.2
Wlſtavus Vigornienſis epiſcopus magus. 358.4
Wolgaſti Deus. 14.9
Wymariæ quidam impoſtor exuſtus. 341.4
Uxorem impudicam vir quidam longè profecturus, dæmoni commendat. 74.15

X.

XAnthi hiſtorici locus de quodam mortuo ſuſcitato. 131.3
Xenophon de Circes potentia. 335.13
Xerxis copiæ à tempeſtate magorum ope liberantur. 118.11
Xurguminæ quæ dicantur. 192.4

Z.

ZAbulus inventor magicæ artis 98.5.& 470.17.& 613.34
Zacharias Babylonicus an magus fuerit. 102.18
Zachariæ vaticinium de Chriſto. 19.3
Zagen dæmon. 660.47
Zairagia quid ſit. 142.2
Zaleos dæmon. 663.64
Zamares magus. 98.6
Zamolxis magiæ cultor. 98.5.& 613.34
Zaratus magus. 98.6
Zarmocenidas magus. ibid.
Zaroes magus fulguris ictu mortuus. 104.3
Zauberer quomodo alias dicantur. 94.18
Zauberey. 530.9
Zauberin & zauberſche quæ dicatur. 161.3
Zenobia ab Aureliano Imperatore libera dimiſſa. 524.3
Zepar dæmon. 652.19
Zoe Romanum Argyrum maritum veneno necat. 265.4
Zonaræ locus de Vincentis tyrannide. 25.6
Zoroaſtres quis fuerit, & quando vixerit. 97.3
ejus interitus. 104.3
Zymymar rex & dæmon 663.69

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

INDEX SECVNDVS
DE LAMIIS
ET DE
COMMENTITIIS JEJUNIIS.

A.

Abdiæ locus de Hermogene mago. 684. 4. de Simone Mago. 683.1
Abnegantium quot ſint ſpecies. 732.5
Abnegatis an ſit via reſipiſcentiæ. 695.4
Achabus Iſraëlitarum rex ad idolorum cultus perductus. 689.11
Actionum criminalium probationes oportet eſſe clariſſimas. 728.2
Acum æneam mulier quædam deglutit. 722.7
Acus & aciculæ ore ejectæ, an in corpore fuerint. 719.1
Adam & Eva cur levius à Deo puniti ſint. 738.6
Ægyptii idololatræ & organa ſatanæ. 676.6 miſerè vexati à ranis & pediculis. 677.8
Ægyptiorum incantatorum nomina. 678.9
Aërem nullo modo à Lamiis turbari poſſe. 705.1
in Aëre concitando quomodo à dæmone illudantur Lamiæ. ibid.
Alciati ſententia de Lamiarum confeſſione. 730.1
Alexandri Traliani locus. 720.4
Ambroſii locus de Simone mago. 683.1
Amore furentes quales ſint. 731.2
Anglicanæ virginis jejunium commentitium. 767.41
Animantia an naturalibus morbis variè affligi poſſint à Lamiis. 724.1
Anquirenſis concilii decreta de Lamiarum confeſſione. 731.2. & 733.5
Antonii Ægyptii jejunium. 752.8
Antonii Benivenii locus. 720.4
Apoſtatarum quot ſint ſpecies. 732.5
Apulei metamorphoſis. 711.3
Aquarum Ægyptiacarum transformatio. 676.6
Arioli cur ab eccleſia ſint eliminandi. 733.5
Ariſtotelis locus. 700.3. & 710.1
Arnoldi Wieri jejunium. 754.12
Arteria aſpera. 720.3
Aruſpices cur ab eccleſia ſint eliminandi. 733.5
Athanaſii locus de Hermogene mago. 684.4
Auguſtini ſententia de Lamiarum confeſſione. 731.2. de ceremoniis Lamiarum. 698.8 de Samuelis apparitione. 682.11
Aviti Alcimi locus. 678.9
Auvetenamento quid ſignificet. 688.9

B.

Babylonis caſus & interitus cauſa. 683.3
Baldi ſententia de confeſſione. 730.5
Baptiſma in homine abnegato an extinguatur. 694.4
Baptiſmatus vim non poſſe externa exemptione tolli. ibid.
Barbara Unnenſis. 749.3
Barbaræ Unnenſis jejunium detectum. 758. 23. imago & viva effigies. 760.27
Bartholomæus Calckreuter medicus. 748.1
Βασκαίνεσθαι & βασκαίνειν quid ſignificet. 688.9
Baſſiani Landi locus. 686.6
Beatorum animæ magorum carminibus non obediunt. 697.5
Bernenſium in terra tredecim infantes à Lamiis devorati. 692.2
Bononienſis magiſtratus quo pacto Lamias puniat. 733.6

Briſiaca

Briſiaci ſaga inventa, quæ miris modis juvenculam inſtituit. 691.1

C.

Cæcus quidam à diabolo factus. 718.8
Calculus ore rejectus. 720.4
Calor vitalis. 752.10
Canonici Leodienſis jejunium. 762.31
Capitalia quæcunque Moſes fecit, an à magiſtratu ultimo quoque ſupplicio puniri debeant. 738.8
Carnibus veſci diebus à pontificibus Rom. vetitus quando liceat. 697.6
Carnifex quidam in Wirtenbergico ducatu pabula pecorum inficit. 725.4
Caſparus Hoffman medicus celebris. 748.1
Caſſali in urbe veneficium horrendum accidit. 686.6
Celare crimina in confeſſione, an ſit contra fidem. 697.7
Ceremoniis non poſſe occidi pueros. 695.1
Chamæleon. 753.11
Chaſaph quid ſignificet. 687.7
Cholera morbus unde oriatur. 721.15
Cholerico ex vapore qualia ſomnia exoriantur. 701.3. & 4
Chriſmatis vim non poſſe externa exemptione tolli. 694.4
Chriſti jejunium in deſerto. 751.7
Chriſtianiſmi abnegatio à Lamiis & veneficis quo pacto fiat. 692.2
Chryſoſtomi locus. 680.5. & 710.1
Ciceronis locus. ibid.
Cinops magus. 683.2
Circes omnipotentia. 711.3
Clementis locus de Simone mago. 683.1
Clavus cuidam viro vivo exciſus. 724.3
Clavi ferrei ore rejecti an in corpore fuerint. 719.1
Concilii Anquirenſis decreta de Lamiarum confeſſione. 731.2
Concubitus dæmonis & Lamiarum an & quo pacto fiat. 707.1. & 744.17
Concumbentes cum jumento, Moſis lege eſſe puniendos. 745.19
Confeſtio debet continere verum vel poſſibile. 730.5
Confeſſioni ſoli maleficorum ſtandum non eſſe. 728.1. *mente læſi non eſſe ſtandum.* ibid. 2. *in criminalibus non eſt ſtandum.* 730.5 *quatenus ſit ſtandum.* ibid.
Confeſſione ex ſola non judicatur, niſi in hæreſi. ibid.
Confeſſiones torturis expreſſæ ſæpius erroneæ. 729.4
Conſtantini lex de Mathematicis & maleficis. 707.5
Corneliæ lex de ſicariis & veneficis. 688.8. & 734.3
Cornelia patritiæ gentis Romæ venefica. 685.2
Cornelii centurionis jejunium. 751.7
Corpus humanum cur abſque alimenti acceſſione tempore longo conſiſtere nequeat. 753.11
in Corpus Lamias non poſſe res duras ingerere. 723.1
Corpoream materiam dæmonis potentiæ non ſubjici. 676.5
Creare ſolius Dei eſt. 677.8. & 712.5
Creſcentes cur plurimo egeant alimento. 750.5 & 764.35
Criminali in judicio an Moyſes ſemper ſit imitandus. 738.8. & 739.9
Crucem calcare ſecreto, an ſit abnegatio fidei. 698.8
Culter è cujuſdam puellæ latere exectus. 724.3
Curatores cur ex lege mulieribus dentur. 699.1
Cynanthropi quales ſint. 731.2
Cypriani ſententia de jejunio. 769.47
Cyrus Babylonem ſub Perſarum imperium redegit. 683.3

D.

Dæmon an manum verè in ſtipulatione extendat. 691.1 *cur aliquando futura prædicat.* 702.7 *cui qualitati & humori ſe libentius inſinuet.* 701.3. *quàm miris & variis modis maleficio homines afficiat.* 716.1. *quibus rationibus vim imaginativam vitiet.* 699.1 *quibus artibus muliebrem ſexum decipiat.* 699. 2. *quomodo ſe in choreis transformet.* 709.3. *quomodo in corrumpenda phantaſia naturalibus quandoque pharmacis ſoporiferis utatur.* 703.1. *quo pacto Lamias* &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

& magos deludat. 702.7.. *quo pacto ſe in formam Samuelis tam ex improviſo transformârit.* 680.7
unde Sauli futura prædixerit. 681.9
Dæmonis aſtutia quanta ſit. 728.3. *& Lamiarum concubitus quo pacto fiat.* 707.1
Dæmonem per ſe operari maleficia. 718.9
Dæmonum digitus quid ſit. 678.9. *illuſionibus qui homines maximè expoſiti ſint.* 698.1
præſtigiæ quo tempore ceſſare cœperint 669.1. *item quales & unde oriantur.* 678.9
Dæmones non carnea, ſed ſpirituali concretione conſtare. 693.1
Dæmoniacus apud Gadarenos maleficio correptus. 717.4
Danielis jejunium. 769.47
Dei potentia & digitus qualis ſit. 678.9
Demarchi fabula. 711.3
Dies dominicus quibus rebus ſit conſecratus. 696.5
die Dominico utiliter jejunari. ibid.
Dioſcoridis locus. 688.9

E.

Egeſippi locus de Simone mago. 683.1
Elias Thesbites ab angelo cibatus. 751.7
Eliæ levitæ tranſlationi quæ fides ſit adhibenda. 687.7
in Endor malefica an una ex Lamiis fuerit. 679.1
Ephialtici quales ſint. 731.2
ἐπωδὸς magus. 674.2
Equos qiud ab eſu exterreat. 725.5
Eſlingenſis virginis impoſtura. 765.38
Euſebii locus de Simone mago. 683.1

F.

Faunorum ludibria. 731.2
Fidem Chriſtianam abnegantes. 693.3
Filii Dei qui dicantur. 708.2
Fœcunditatem quid impediat. 713.4
Fœminæ cur maximè dæmonum illuſionibus expoſitæ ſint. 698.1
Fruges nullo modo excantari poſſe. 705.1.& 707.7
Frugum ſterilitatem ob noſtra peccata inferri. 725.9
Fulgoſii locus de Simone mago. 683.1

G.

Gallinarum peſtes. 725.3
Galli cujuſdam abſtinentia. 765.37
Genevæ viri & fœminæ veneficia ſpargentes, ſupplicio afficiuntur. 686.6
Germanorum vitioſa tralatio vocabuli φαρμακὸς. 688.9
Gorcomienſis cujuſdam puellæ fictum jejunium. 769.45
Grillandi juriſconſ. opinio de incubo & ſuccubo. 709.3
de Lamiarum confeſſione. 732.3
Grandines an Lamiæ excitare poſſint. 705.1
Guljelmi ducis Iuliæ filia, Alberto Friderico duci Boruſſiæ nupta. 748.1
Guljelmi principis clementia. 759.25

H.

Habar & Hartumim quid Hebraicè ſignificet. 678.10
Hæreſeos in confeſsione quomodo ſit agendum. 730.5
Hæretici quomodo ſint reducendi. 734.2
Henricus Bruſeus medicus celebris Roſtochii. 748.1
Henrici ab Haſſelt jejunium quadraginta dierum. 761.29. *interitus.* 762.30
Henrici Inſtitoris opinio de concubitu dæmonis. 708.3
Hermogenes magus. 684.4
Heſter jejunium. 754.12
Hieronymus quid teſtetur de Ieſu Syrach ſcriptis. 681.10
D. Hieronymi jejunium. 752.8
Hippocratis ſententia de jejuniis. 753.12
Homicida qui ſit dicendus. 736.3
Homicidii duo genera. 738.6
Homines *cur ex diis ac virginibus naſci finguntur.* 709.6. *quatenus lædi poſsint à Lamiis.* 713.3. *qui maximè illuſionibus artibuſque dæmonum ſint expoſiti.* 698.1
Homines quàm miris & variis modis dæmon afficiat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

afficiat. 716. *ullius rei potentia in beſtias transformari nequire.* 710.1
Horatii locus. 690.1
Humidum ſubſtantificum. 752.9

I.

Iabenſium civium jejunium. 751.7
Iacobus dominus in Lichtenberg ſuggillatus. 723.1
Iacobus Schadius Pomeraniæ ducum medicus. 748.1
Iacobi Sprengeri opinio de concubitu dæmonis. 708.3
Iejunari utiliter die Dominico. 696.5
Iejunium ad quid utile. 769.47
ſex dierum cujuſdam. 763.33
Iejunii exemplum horrendum. ibid.
ficti & detecti puellæ Unnenſis enarratio. 754.13. *potentia & commendatio.* 769.47
Iejunium ii qui creſcunt, cur difficulter ferant. 750.5. *longum qui perferunt.* 751.7
quot diebus homo ferre poſſint, ſecundum Hippocratem, Plinium & alios. 753.12
Iejuniorum commentitiorum exempla. 763.34
longorum varia exempla. 751.7
verorum aliquot exempla. 761. & 762.
Ieſu Syrach authoritas quantum valeat in ſcripturis ſacris. 681.10
Imaginatio quid ſit. 700.3
Imagines ſomnorinæ 701.5
Imaginoſi quales ſint. 731.2
Imperatorum conſtitutiones de magicis libris. 684.4
Impotentiam quid adferat. 713.4
Impotentes quomodo fiant arte magica, & qua ratione curari poſſint. 744.18
Imprecationes malæ inefficaces. 715.8
Incantamenta an valeant aliquid. 684.3
Incantare quid Hebraicè ſignificet. 678.10
Incantatores cur ab Eccleſia ſint eliminandi. 733.5. *infames magos dici omnes.* 690.12
ſenatuſconſulto Italia pulſi. 684.4
Incantatorum quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat. 674.2
Incubus unde fiat. 708.3
Infantes tredecim à Lamiis devorati. 692.2
Infantes ceremoniis occidi non poſſe: nec mortuos infantes ex ſepulchris effodi. 695.1
Ioannes Barcholt legum doctor. 748.1
Ioannes Cimiſces Orientis imp. veneno ſublatus. 686.5
Ioannes Knoblochius medicus. 748.1
Ioannes Periſterus Theologiæ doctor. ibid.1
Ioannes Ulmerus pater Margareta Eſlingenſis. 765.38
Ioannis Baptiſtæ jejunium. 752.7
Ioannis Franciſci Ponzivibii ſententia de Lamiarum confeſſione. 730.5
Iob quantis maleficiis à diabolo ſit affectus. 716.2
Fl. Ioſephi locus de veneficis. 688.8
ejus laus. 687.8
Irenæi locus de Simone mago. 683.1
Iſidori ſententia de Lamiarum confeſſione. 733.5
Iudæorum jejunium. 751.7
Iudithæ jejunium. ibid.
Iumento qui concumbunt, morte eſſe plectendos ex Moſis decreto. 745.19
Iumentorum peſtes unde. 734.1
Iuris Pontificii ſententia de judicis. 729.3
Iuſtini martyris locus de Samuelis apparitione. 682.11. *de magorum Pharaonis miraculis.* 678.9

K.

Kimhi opinio de Samuelis apparitione. 682.11

L.

Lac glutinoſum an à Lamiis reddatur. 714.7. *è juncis non emulgetur.* ibid.6
Labas quid ſignificet. 679.10
Lapillus ore rejectus avellanæ magnitudine. 720.4
Lamia quid ſit. 690.1
Lamia innocens aquis ſubmergitur. 742.13
Lamiæ cujuſdam confeſſio falſa deprehenſa. 732.4. *cujuſdam memorabilis hiſtoria.* 704.3
Lamiæ quæ vulgo attribuantur. 690.1
Lamiæ quæ in ſacris ſcriptis vocentur. 673.2
plus centum combuſtæ. 731.1

 in terra

in terra Bernenſium tredecim infantes devorant. 692. 2. an aliquid ſua ſponte faciant. 690.1. an ſint ſecundum legem Moſis. tanquam homicidæ interficiendæ. 743. 16. an lac vitiare & glutinoſum reddere poſſint. 714.7. an ſpurcam libidinem cum immundis ſpiritibus exerceant. 743.17 an aërem turbare poſſint. 705.1. an in beſtias verè & ſubſtantialiter transmutentur. 710. 1. an carmine teſtes adimere poſſint. 713. 5. an per fornacem ſtrictum in aërem vi cujuſdam unguenti ferantur. 735.1. an imprecatione aliquid nocere poſſint. 715. 8. an propter artem magicam ſint puniendæ. 737. 6. an Moyſis ætate cognita fuerint. 738.7. an ob id puniendæ ſint, quod ſeducant alios. 745. 20. an ſint ob id morte plectendæ, quod monſtroſas vetitasque ediſcant artes. ibid. 22. an ſint homicidæ. 743.16, an in fronte ſtigmata gerant. 727.3. an ſint puniendæ ob id. quod ineant fœdus cum ſatana, & abjurent verum Deum. 739.10. an ſint potionibus dementantibus inquirendæ. 729.5. circa quas res verſentur. 690.1. cur credantur, quod aërem & tempeſtatem excitare poſſint. 706.4. cur non mox ſint occidendæ. 741.13 cur minus ſint puniendæ viris. 734.3 cur non gravius magis ſint mulctandæ. 738. 6. cur ſint occidendæ, quot modis & argumentis comprobetur. 736.2. & magi ut differant. 737.6. maleficio affectæ. 719. 10. nulli noxiæ quomodo ſint reducendæ, & quæ eis ſit ſtatuenda pœna. 733.1. pœnitentes evitant pœnas corporales. 732.5. pœnitentiam agentes cur non ſint puniendæ. 742.13. quæ ſint puniendæ. 733.5. quas ceremonias contra Eccleſiæ ſtatuta cogantur obſervare. 696.5. quibus rebus lædere creduntur, ridiculas eſſe. 712.1. quo pacto à diabolo per phantaſiam vexentur. 704.4 quo pacto homicidia committant. 738.6 quo unguento ſe illiniant. 703.2. quomodo ſint dignoſcendæ. 726.1. quomodo à dæmone illudantur in aëre concitando. 705.1 quomodo per fornacem ac per aërem longè lateque evagentur. 703.1. quomodo nocte per aëra deferri videantur. ibid. 2. quomodo in templis retineri poſſint, & unde diſcernantur, quod lamiæ ſint. 727. 2. unde ſua unguenta conficiant, & per quæ omnia ſua inſtituta explere poſſint. 691.1. unde ſuam artem petant. 737.6

Lamiarum actiones ferè omnes imaginarias eſſe. 696.2. appellatio in quantum ſe extendat. 674. 1. concubitus cum dæmone quo pacto fiat. 707.1. & 744.17. confeſſioni ſoli non eſſe ſtandum. 728. 2. confeſſiones quomodo ſint cenſendæ ſecundum Iuriſconſultorum decreta. 730.5. confeſſiones torturis expreſſæ ſæpius erroneæ. 729.4. fœdus cum dæmone imaginarium & præſtigioſum. 741. 12. maleficia quibus rationibus evitentur. 712. 2. profeſſionis modus & fœdus. 681. 1. profeſſionem & fœdus eſſe præſtigioſum. 692. 1. quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat. 674. 2. quot ſint ſpecies. 732.5. ſtipulatio cum dæmone quo pacto fiat. 691. 1. unguentum terribile. 692. 2. unguentum ex quibus conficiatur. 703.2

Lamiis quæ ſit pœna ſtatuenda 734.2

Lamias artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa movere, aut viciare poſſe. 746.22 dæmones cogere non poſſe, ut aliis noceant. ibid. non poſſe ope diaboli in corpus materias duras ingerere. 723.1. non poſſe ceremoniis infantes occidere, nec mortuos ex ſepulchris effodere. 695.1

in Lamiis dignoſcendis experimenta falſiſſima eſſe. 726.1

Larynx ex quibus componatur. 720.3

Leodienſis canonici jejunium. 762.31

cujuſdam puellæ fictum jejunium. 769.45

Levinus vir celebris. 748.1

Lex Cornelia de ſicariis & veneficis. 688. 8. & 734. 3. duodecim Tabularum ſuggillatur. 707.7. de mathematicis & maleficis quomodo ſint intelligenda. ibid. 5

talionis de veneficis. 736.4

Legis talionis quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat. 737.5

Lucas Bacmeiſterus Theologiæ doctor. 748.1

Luciani transformatio. 711.3

Ludovicus Milichius reprehenditur. 723.1

Lupi ſtercus & caudam animantia ab eſu exterrere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

terrere. 725.5
Lupi in Livonia an veri ſint lupi. 711.4
Luporum in formam quo pacto homines credant ſe eſſe formatos. ibid.
Lycaones quales ſint. 731.2

M.

Magia venefica quæ dicatur. 684.1
Magica ars quomodo comprehendatur. 692.2. ejus finis. 676.5
Magicæ artes quibus in locis ſacræ ſcripturæ prohibeantur. 737. 4. an ſint capitales. ibid.6
Magicis cum libris quomodo agendum ſit. 684.4
Magus circa quas res verſetur. 674.1
Græcis quomodo dicatur. ibid.2
infamis quis dicatur. ibid.1
Magi ſub nomine qui comprehendantur. ibid.
Magi qui damnandi ſint. 690.12
& Lamiæ ut differant. 737.6
Pharaonis cujus factionis fuerint. 675.3
quo pacto Nilum fluvium in ſanguinem transformarint. 676.6
unde ſuam artem petant. 737.6
Magorum ars & opera quibus in locis tam ſacræ, quàm profanæ ſcripturæ damnentur. 683.3. carminibus non obediunt beatorum animæ. 679.5. Pharaonis miracula qualia fuerint. 678.9. libri comburuntur. 746.23 quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat. 674.2
Magos qua ratione dæmon deludat. 702.7
nocendi aut perficiendi potentiam nullam habere. 677.8. quoſdam in Lauſanenſi ducatu proprios infantes coxiſſe atque comediſſe. 691.1
Maledicendi conſuetudo vulgaris. 715.9
Maleficio lamiarum qui affecti ſunt, unde evenerit. 716.1
Maleficia quomodo ſint inquirenda. 728.1
Lamiarum quibus rebus evitentur. 712.2
per ſe operari diabolum. 718.9
Margaretæ Eſlingenſis impoſtura. 765.38
figmentum detectum. 766.39
Margarethæ in Roedt jejunium. 764.35
Maria Leonora Pruſſiæ duciſſa. 748.1
Martini de Arles opinio de concubitu dæmonis cum lamiis. 708.3
Mathematici ſenatuſconſulto Italia pulſi. 684.4
Matthias Stoius, Regiomonti ducis medicus. 748.1
Mechaſſepha quàm verè interpretetur. 687.7
quid ſignificet, & unde derivetur. 686.7
Mechaſſephim ad diverſa in bibliis uſurpari flagitia. 689.11. quibus in locis ſacræ ſcripturæ ponatur. ibid.
Melancholico vapori cur dæmon ſe libentius inſinuet. 698.1. & 701.3
Melancholicorum actiones quales plerunque ſint. 699.1. confeſſioni non eſſe ſtandum. 728.2
Melancholicis quæ uſuveniant. 677.6
Menti corruptæ quos affectus medici attribuant. 731.2
Metamorphoſis Lamiarum an verè fiat. 710.2
Miracula per incantationes quomodo fiant. 679.10
Monachus quidam Patavii veneficus ſupplicio capitali afficitur. 686.6
Mortis cauſa quæ ſit. 753.11
à Mortuis veritatem non eſſe quærendam. 679.4
Moſes qua potentia aquas Ægypti in ſanguinem transformarit. 676.6
Moſis jejunium. 757.7.& 769.47
& magorum Pharaonis præſtigiarum diſcrimen. 675.4
Muliebrem ſexum quibus artibus diabolus decipiat. 699.2
Mulieres cur maxime dæmonum illuſionibus expoſitæ ſint. 698.1
cur minus viris ſint puniendæ. 734.3
Mulieribus cur tutores & curatores ex legibus dati ſint. 699.1
Mutus quidam à diabolo factus. 718.8

N.

Nabuchadonezar rex maleficio læſus. 717.3
Natan Cytræus Poëta celebris. 748.1
Natationis cauſæ lamiarum. 726.1
Νεκυομαντεία & σκιομαντεία ut differant. 680.5

Nico-

Nicolaæ Bucholdianæ abſtinentia. 762.32
Nicolai eremitæ Under valdenſis jejunium & laus. 752.8
Ninivitarum jejunium. 754.12

O.

OEſophagus. 720.5
Ore res monſtroſas ejectas non fuiſſe in corpore. 719.1
Origenis opinio de Samuelis apparitione. 682.11
Otto imperator chirothecis veneno infectis necatus. 685.3
Ovidii dictum. 686.6
Ovium peſtes. 725.2
Ovum integrum deglutiens quidam, ſtatim ſuffocatur. 720.2

P.

PArentis imprecatione filiis nihil priculoſius eſſe. 716.9
Patavii monachus quidam, & alii venefici ſupplicio capitali afficiuntur. 686.6
Pauli poſt converſionem jejunium. 751.7
Peccata eſſe inæqualia. 742.14
Pecora qua ratione dolo tollantur. 725.4
Pecora quid ab eſu exterreat. ibid.5
venenis tolli poſſe. ibid.4
Peſtes jumentorum. ibid.1
Petrus Memmius excellens medicus. 748.1
Petri ab negatio cum Lamiarum abnegatione comparatur. 742.14
Petri de Palude opinio de concubitu dæmonis cum Lamiis. 708.3
Phantaſiam quomodo diabolus corrumpat. 701.6. & 703.1
Pharaon ſuum errorem agnoſcens Deum verum invocat. 677.9
Pharaonis pertinacia unde. 681.8
Pharmaca in locis ſemotis ſepulta non poſſe nocere. 712.3
φάρμακα quid ſignificet Hebraicè. 688.9
φαρμακευεις vel φαρμακοὶ qui dicantur. 687.7
φαρμακȣ̃ nomen quando in malam partem accipitur, quid ſignificet. ibid.
φαρμακοπωλοὶ, &c. qui dicantur. 684.1
Pluviæ an cieri poſſint carminibus in perniciem à maleficis. 706.5
Pænitentes quomodo ſint reſtituendi. 733.1
Pogii Florentini locus. 765.37
Pori an innoxiè à dæmone diſtrahi poſſint. 723.2
Potionibus dementantibus veritas non elicitur. 729.5
Potus tartareus. 692.2
Probationes in actione criminali oportet eſſe clariſſimas. 728.2
Præſtigiatores quomodo Hebraicè & Græcè dicantur. 678.10
per quod vocabulum Hebraicum deſignentur. 689.11. *qui damnandi ſint.* 690.12
Præſtigiatorum opera quibus in locis tam ſacræ, quam profanæ ſcripturæ damnentur. 683.3. *quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat.* 674.2
Pudenda carmine non adimi. 713.5
Puellæ Auguſtanæ jejunium. 763.34
Puellæ cujuſdam Bucholdianæ abſtinentia. 762.32. *cujuſdam in Caſtilia jejunium.* 768.44
item prope Spiram in Roed. 764.35
Puellæ Unnenſis hiſtoria. 749.3
ieiunium detectum. 758.24
Puellarum trium ficta ieiunia. 769.45
Pueri cur ieiunium difficulter ferant. 750.5 & 764.35
Pythia fœmina, Samuelem à mortuis excitans, an una ex Lamiis fuerit. 679.1

R.

RAbani locus de Samuelis apparitione. 682.11
Raymundi ſententia de Lamiarum confeſſione. 733.5
Regio morbo laborantibus cur omnia lutea & flaveſcentia videantur. 677.7
Romæ veneficæ mulieres complures ſe venenis interficiunt, & ad centum ſeptuaginta capitali ſupplicio afficiuntur. 685.2
Romanus Argyrus Imp. Orientis ab uxore Zoe veneno ſublatus. ibid.4
Roſtochenſis Academiæ celebriores profeſſores. 748.1

S. Sabel-

S.

Sabellici locus de veneficiis horrendis. 685.2
Sacerdotis cujuſdam abſtinentia. 765.37
Sagarum ſpecies quot ſint. 732.5
Samuel an verè à mortuis per Pythiam ſit excitatus. 679.3. & 682.11
Samuelis exuſcitationis à mortuis vera interpretatio. 681.9
Saræ Raguelis filiæ jejunium. 754.12
Saul cur merito à Deo ſit punitus. 681.8
Samuelis manes conſulit. ibid.9
Saulis contumacia. 680. 8. *interitus cauſa.* 681.9
Sauli unde dæmon futura prædixerit. ibid.
Schorius Bræbantiæ præſes. 762.30
Seminis effuſio in ſomnis unde accidat. 709.5
Senecæ dictum de pœnitentibus. 734.2
Septuaginta interpretum tranſlationi quanta fides ſit adhibenda. 687.7
Serpentes quatenus dæmones efficere poſſint. 676.5
Servilia patritiæ gentis Romæ venefica. 685.2
Severi abbatis Syri jejunium. 752.8
Severinus Gebelius Dantiſcanus medicus. 748.1
Simon magus. 683.1
Σκιομαντεία & Νικυομαντεία *quid differant.* 680.5
Somnia quæ ex quatuor humoribus oriantur. 701.3
Somniorum imagines quo pacto figuras diverſas capiant. ibid.
Somnorinæ imagines. ibid.5
Somnus naturalis unde gignatur. 765.36
Sortilegi cur ab Eccleſia ſint eliminandi. 733.5
Spiritus boni magicis artibus non obediunt. 680.5. & 682.11
Spiritus qua ratione cum mulieribus coeant. 709.6
Spirituum immundorum ſubtilitas. 699.2
Striges. 704. 3. *an Moyſis ætate fuerint cognitæ.* 738.7
Studioſus quidam à dæmone inſidiis adactus, precibus liberatur. 742.13
de Succubo & incubo Theologorum argumentum. 708.3
Superſtitioſi quales ſint. 731.2
Suum peſtes. 725.2

T.

Tatiani locus de Dæmonum natura. 693.1
Tempeſtates an Lamiæ excitare poſſint. 705.1
Tertulliani locus de Samuelis apparitione. 682.11. *de jejunio in die Dominico.* 697.5
Teſticulos carmine non adimi. 713.5. & 744.18
Theodoſii conſtitutio de magicis libris. 684.4
Theophraſti Paracelſi ſectatores reprehenſi. 723.1
Thomæ opinio de incubo & ſuccubo, 709.3
Tortorarum tyrannis. 729.4

V.

Venenis tolli pecora. 725.4
veneficæ cur ſint puniendæ. 746.2
complures uno ferè tempore variis in locis, ſupplicio capitali afficiuntur. 686.6
Veneficarum nomen in quantum ſe extendat. 674.1
Veneficus qui dicatur, 689.12
Venefici & veneficæ qui & quæ dicantur. 684.1. *quomodo Græcis dicantur.* Ibid, *capite plectendi variis modis ex ſacris ſcripturis probantur.* 686.7
Veneficorum quibus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fiat. 674.2
Veneficia horrenda Romæ. 685.2
Veneficiis qui interfecti ſint, aliquot exempla. ibid.
Venetianæ vetulæ abſtinentia & commentitium jejunium. 768.43
Ventriculi dolores ex flatibus & humoribus. 721.5
Vianenſis puellæ jejunium. 769,45
Virgilii locus de peſte jumentorum. 725.2
Virgines dæmoniacæ. 724.3
Virginum aliquot ſanctarum jejunia. 752.8
Viri venefici cur majori pœna quam mulieres ſint afficiendi. 734.3
Virorum quorundam jejunia. 751.7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

doctorum aliquot laus & commendatio. 748.1
Vita in quibus conſiſtat. 752.10
Ulpiani juriſconſ. ſententia de magicis libris. 684.4
Unguentum Lamiarum ex quibus conficiatur. 703. 2. ex infantibus an à Lamiis confici poſſit. 695.1. terribile Lamiarum. 692.2
Unnenſis puellæ jejunii ficti & detecti enarratio. 754.13. dolus detectus à Wiero. 750.5 viva effigies. 760
Voluntas quomodo ſit diſtinguenda. 735.4
Voluntatis delictum tantùm à Deo puniri. 743.1
Voluntatem omnem non eſſe puniendam. 735.4
Wervvolf qui ſint. 711.4
Wieri jejunium per quatuor dies. 753.12
Wolgangus Iuſtus medicus. 748.1

Z.

Zauberer qui in genere dicantur, & qui ſint puniendi. 689.12.
Zauberinn quomodo Hebraicè appellentur. 687.7

INDEX TERTIVS
DE
IRA MORBO &c.

A.

Achilles 825.54
Adrianus Imp. 838.77
Aër. 855.6
Affectus quid. 775.3
Affectuum diviſio. ibid.
Agamenno. 825.54
Agatho abbas. 859.3
Agrippa Iud. rex. 837.17
Aiax. 795.3.& 825.54
Ἀκρόχολοι. 780.4
Alexander VI. pont. 842.85
Alexand. Aphrodiſæi locus. 857.10
Alexandri Magni clementia. 833.71
ſævitia. 823.51
Alexandri regis Iud. crudelitas. 822.49
Alphonſus Arag. rex. 841.84
Alphonſus Siciliæ rex. 850.12
Ambitio. 776.5
Ambroſii locus. 799.13.& 862.8.& 864.14
Anhelitus compreſſio, ſignum iræ. 790.2
Animi exacerbatio omnes corporis invalitudines exuperat. 775.2
Antiochus rex. 865.17
Antiochus ſophiſta. 813.31
Antipatheia. 788.25
M. Antonius. 836.75
Archytas Tarent. 849.10
Ariſtippus. ibid.
Ariſtophanis locus. 791.5
Artabazus. 821.47
Artaxerxes. 833.71
Aſdrubal. 827.58
Aſtyagis ira. 821.46
Ate. 844.90
Atedii Pollionis atrocitas. 812.28
Athenodori documentum. 851.16
Avaritia. 776.5.
Auguſti clementia. 812.28.& 840.11.834.72
Auguſtini locus. 861.7.& 866.18
Auſonii locus. 795.1
αὐταρκεία. 786.19

B.

Balneum aquæ dulcis. 856.7
Baſilii concio de ira. 871.32
locus. 799.14.& 863.10.& 864.15
Bedæ locus. 863.11
Belli gerendi quis finis. 778.3
Beno abbas. 870.29

Bernardi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Bernardi locus. 868 22
Bias. 819.43
Bilem ſolam non eſſe materialem iræ cauſam. 780.5
Bilem vacuantia. 858.12
Score Bilioſorum ira. 780.3
Bonifacius VIII. 829.64

C.

CÆlius orator. 828.62
Cajaphas. 865.17
Cambyſis ira. 821.46
Carolus Burgundus. 830.65
Carolus Magnus. 840.83
Catonis error. 792.7
tolerantia. 816.38.& 849.9
Chærephon. 829.62
χαλεποὶ. 782.8
Charilaus Laced. rex. 850.11
Chilo. 819.43
Chriſtianorum hoſtes. 832.69
Chryſoſtomi locus. 800.16. & 861.8
Cibus. 856.9
Ciceronis locus. 780.2.& 817.40. & 818.42
Claudiani locus. 795.1. & 853.20
Clementiæ exempla inſignia. 833.71
Clinias muſicus. 858.14
Cogitationes irati. 793.8
Comedere labra, proverb. 791.5
Commodus Imp. 828.60
Concubitus. 858.13
Conſtantinus Tribunus. 828.61
Contemptus. 787.22
Contumelia. ibid.23
Corraus Trincius. 827.59
Cotys adverſus iram præſervativum. 812.27
Crapula fugienda. 856.9
Cr. Calphurnius. 837.76
Cypriani locus. 866.20
Cyri mors. 832.70
Cyrilli locus. 801.17

D.

DArii crudelitas 821.47
Dedignatio. 787.23
Demetrius 839.81
Demonax. 850.12
Detractio. 787.23
Deus quomodo hominibus iraſcatur. 785.16
Diocletianus. 832.69
Diogenes. 849.9
Diſcordia. 776.5
Domini irati fugiendi. 799.11
Dromichotes rex. 839.79

B.

ECelini ſævitia. 822.49
Elizabethæ Angliæ reginæ clementia. 842.86
Empedocles. 858.14
Epicurus. 819.43
Exanimatio. 776.6
Excandeſcentia. ibid.5
Exercitia cujuſcunque ætatis. 856.7

F.

FEllis loco ingens calculus in ſene iracundo repertus. 781.5
Formido. 776.6
Fridericus Imp. 838.79
Fulvia uxor Antonii. 828.59

G.

GAlenus quomodo in odium iræ pervenerit. 810.22
Galeni de animi perturbationibus ſententia. 775.1
Galienus Imp. 838.78
Gallorum ira. 791.5. & 794.9. & 827.59
Gemmæ iram pellentes. 858 15
Germanorum ira. 792.5
Gregorii locus. 799.15. 800.15. 863.11. & 867.21

H.

HArpagus. 821.46
Herodes. 865.17
Herculis excandeſcentia. 795.2
Hieronymi locus. 799.14.& 862.8
Hiſpanorum indignationes. 782.8.& 792.5

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Homeri locus. 791.5.& 820.45
Hominis irati ſimulachrum. 807.18.& 866.
19. *ſedati imago.* 811.24
Honorii Vandali immanitas punita. 822.49
Horatii locus. 820.45.& 855.4

I.

Iamnæi crudelitas. 822.49
Iecoris obſtructiones tollentia. 857.11
Ignominia. 787.23
Indignatio. 786.20
Inediæ incommoda. 857.10
Infermento jacere, proverb. 791.3
Inimicitia. 776.5
Intemperantiæ effectus. ibid.4
Ioannes Gualbertus. 870.31
Iracundia. 781.6
Iracundiæ varia exempla. 820.46
Iracundi non ſunt proditores, proverb. 789.31
Ira generoſa. 783.11
Ira omnia exuperat vitia. 797.
Ira plumbea. 782.8
Ira præceptis fugatur. 802.1
*Ira quid.*777.1.*quomodo exardeſcat.* 776.5.
Ira Saturnina. 782.8
Ira vehementiſſimus animi morbus. 775.2. & 777.8
*Iræ cauſa interna prima.*779.1. *altera.* 783.12.*tertia.*784.15.*quarta.* ibid.16
Iræ cauſæ externæ. 786.19
*de iræ cauſis.*779.1. *definitione.* 777.1
*Iræ effectus.*776.6. & 794.1. & *inde. finis, initium pœnitentiæ.* 819.43. *inaudita exempla noſtri ævi.* 831. 67. *paroxiſmi curatio Philoſophica.* 845.1. *præſervans curatio medica.* 853.4. *primus impetus non ſemper oratione mulcendus.* 852.18 *prophylactica curatio Philoſophica.* 802.1 *remedia Theologica.* 859.1
Iræ ſigna ab ætatibus & temperamentis. 794.10.*ab auditu.* 792.6. *ab interioribus ſenſibus.*ibid.8. *à diverſitate cauſarum.* 791.4. *à geſtibus variis.* 793.9. *à variis vitæ inſtitutis.*794.11.*communia.* 790.2. *ex facie.* 792.7
de Iræ ſignis. 790.1
Iræ vincendæ capita novem. 804.5.*inde*
Irarum occaſiones vitandæ. 860.4
non Iraſci, Deo ſimillimum. 864.15
Irati magnatis blaſphemia: 801.18
Iſidori locus. 861.7
Italiæ urbes factioſæ. 830.66
Italorum offenſiones. 782.7.792.5.& 794.9
Iudicium irati. 793.8
Iulii Cæſaris clementia. 813.29. & 833.72
Iuniperthus. 840.81
Iuſtinianus. 830.65. & 838.78
Iuvenalis locus. 783.13. & 820.45

L.

Lachrymæ iratorum unde. 784.14.& 791.4
Lactantii locus. 801.17
Ladiſlaus rex. 838.79
Linguæ varietas triplex in iratis. 791.5
Litæ. 844.90
Lucretii locus. 780.2. & 818.42.
Ludovicus Gall.rex. 840.83
Ludovicus Pius. 838.78
Luporum famelicorum truculentia. 784.14

M.

Mahometis Othomanni feritas. 823.50
Marius. 826.57
*Melancholici ex frigiditate & ſiccitate ira.*782.9.*ex ſanguine & bile aduſta ira.* 781.6
Melancholicorum ira. 782.8
Melanthius. 820.44
Memnonis epiſcopi iracundia. 866.18
Memoria irati. 793.8
Menandri locus. 795.1.817.40. & 820.45
μῆνις. 781.7
Metus. 776.6. *ejus effectus.* 777.8
Mæſtitiæ effectus. 777.8
Mora remedium iræ. 851.15
Moroſitas. 782.9
Mulierum exacerbatio. 783.13
Munatius. 827.58
Muſica. 858.14

N.

Nabuchodonoſor. 865.17
Nazianzeni locus. 863.11
Neglectus. 787.23
Nemo læditur, niſi à ſeipſo. 816.38

Neronis clementia. 837.77. *ira.* 828.60
Normannorum ira. 791.5
Nutrices infantum quales eſſe debeant. 853.1

O.

Oculi iratorum quales. 791.4
Odium. 776.5
Onomademus. 840.82
Oratio matutina. 859.2
ὀργίλιο. 780.2
Ovidii locus. ibid. 791.3. 794.10. 808.18. 851.14
Ὀξύθυμοι. 780.4

P.

Pavor. 776.6
Pericles. 849.10
Perſis atrocitas. 822.47
Perſii locus. 780.3. & 791.4
Pertinax Imp. 837.76
Peſius anachoreta. 870.29
Petrarchæ carmen de Alexandro. 824.53
Phantaſia iratorum qualis.
Pherotimæ furor. 822.49
Philagrius. 855.4
φιλαυτία. 785.17
Philippus rex. 833.71
Philoſophia quid. 803.5
Phocion. 848.7
Phocylidis locus. 820.45
Pigritia. 776.6
πικροὶ. 781.7
Piſiſtratus. 848.7
Piſo ira furens tres inſontes punit. 798.11
Pituitoſorum ira. 782.10. 819.43
Platonis dictum de cognoſcendo ſapiente. 819.43. *locus.* 817.41 *moderatio iræ.* 848.7
Plauti locus. 780.3. & 791.3
Pompeii moderatio animi. 813.30. & 835.75
Potus. 856.9
Præſumptio. 785.17
Problemata quædam de ira. 789.26. *inde*
Propertii locus. 811.23
Puerorum educatio. 855.4. *exercitium.* ibid. 5
offenſæ. 783. 10. *præceptores.* 855.4
veſtitus & victus. ibid. 5
Pulſus qualis iratis. 790.2
Pyrrhus. 819.43

R.

Odericus Vivarius. 842.85
Romani cur ſecuribus virgarum faſces alligabant. 851.15

S.

Abacus rex. 839.81
Saladinus Sultanus. ibid. 80
Sanguineorum ira. 783.11
Satyri aures cur cera obturentur. 819.44
Saul rex. 858.14. & 865.16
Scanderbecus. 796.3
Seipſum vincere, victoria maxima. 804,6
Senecæ locus. 780.2. & 809.20
Sennacherib. 865.16
Sergius pontifex. 829.63
Sextius. 804.7
Sigiſmundus Imp. 838.79
Sixtus II. pont. 842.85
Socrates. 804. 2. 848.8. 849.9. & 850.11
Somnus 856.7. *iratorum qualis.* 793.8
Stephanus pontifex. 829.63
Superbia. 785.17
Syllæ iracundia. 825.55. *mors.* 796.3

T.

Amberlanes. 828.61
Temperamenta affectuum matrices. 780.3
Terentii locus. 814.33
Terror. 776.6
Theodoſii iracundia. 865.17
Thomyris Maſſagetarum regina. 832.70
Thraſeaſpes. 821.46
Thraſybulus. 840.82
θύειν. 780.2
θυμὸς. ibid.
Timor. 776.6
Titus Veſp. 837.76. 858.14
Totilæ iracundia. 822.48
Tyrannorum quorundam catalogus. 831.6. & 832.69

V.

V Alerii Publicolæ ira. 806.13
Veneti. 841.85
Veſpaſianus. 837.76
Vigiliæ. 856.7
Virgilii locus. 792.7.& 805.8
Wenceſlaus apoplexia ex ira interiit. 795.3

X.

X Erxis immanitas. 822.47

Z.

Z Elotypia. 785.18
Zeno. 820.44

INDEX QVARTVS

OBSERVATIONUM.

MEDICARUM &c.

A.

A Artwormen. 954.1
Abſceſſus intra ventris muſculos. 909.19
Abſinthii Santonici ſemen. 925.20
Acicularum deglutitarum curatio. 944.2
Acidulæ. 976.29
Ætii locus. 903.4
Agriois Hiſpanis quid. 901.8
Albucaſis chirurgus. 938.11
Albus vicus Nabathæorum emporium. 884.4
Allii uſus in hydropis curatione. 931.43
Alratica. 938.11
Alvi profluvium deſperationis præſagium. 913.6
Antimonium Præparatum. 975.26
Ambroſius magirus impoſtor. 908.19
Anaſarcæ curatio. 925.20
Andreæ Veſalii de humani corporis fabrica libri. 939.2. de hymene ſententia. 940.2
de radice Chyna. ibid.
Anginæ peſtilentes anni. 1564.& inde. 910.1
Ani clauſi curatio. 944.1
Aniſi oleum. 926.27. electuarium. ibid.
Anni MDLXIII. morbi, item MDLXV. inde. 910.1
Anſerini ſtercoris vis calorifica. 893.7
Antidotum contra peſtem. 917.2
contra pleuritidem peſtilentialem. 916.13
contra quartanam. 908.16
D. Antonius Epiſcopus Colonienſis, quartanarius. ibid.18
Antonii Benivenii locus. 931.42
S. Antonii ignis. 943.5
Apozema magiſtrale in hydrope. 923.14
Appetitus vehementia interdum quartanam curari. 907.15
Aquæ eductio è pede, & ſupra talum. 930.42
Aquarum vitioſarum uſus noxius. 887.2
Aquæ in Aſcite per umbilicum educendæ ratio. 930.41
Aquæ inſalubres quæ. 897.1
Aqua vita adverſus iliacam Paſſionem &c. 1000.8
Aranea viva nucleo incluſa, & collo appenſa, ſuperſtitioſa quartanæ curatio. 907.13
Araneæ telæ noxia aſſumptio in quartana. 906.11
Aranei uſus in quartana qualis. ibid. 10
Arborum tabis cauſa. 905.9
ex Arthanite unguentum. 924.19
Aſchachillos. 943.5
Aſcites curatio. 921.2
in Aſcite aquam per umbilium educendæ ratio. 930.41
Aſclepiadis, de aquæ in hydrope educendæ ratione ſententia. 931.42
ἀτρῆται 938.12

Avicennæ an cognitus Scorbuti morbus. 885.6

B.

B*Alduini Ronſſei de magnis Hippocratis lienibus liber.* 886.6
Barbarea, ſive divæ Barbaræ herba. 901.9
Berros Hiſpanis quid. ibid.8
Biſtortæ radix, britannicæ virtute ſimilis. 895.12
Blauſchuit. 883.2
Brioniæ uſus. 924.18
Britannica herba, ejuſque uſus. 883.2
Britannica Plinii, diverſa à cochlearia. 900.7
item Dioſcoridis britannica. ibid.
Brunkreſſen. 901.8.
Bufonis pulvis in Aſcite exhibitus. 925.21

C.

C*achexia.* 886. 7. *univerſalis.* ibid.
Cancrum à mollientibus irritari. 934.4
Cantharidum uſus. 925.21
de Carcinomate ſiniſtri teſticuli. 933.1.*inde*
Cardamina, ſyſimbrium cardamine. 901.7
Cardiaca palpitatio non ſemper imminentis mortis ſignum. 920.9
Chamelææ vinum. 924.17
Chordapſus. 998.2
Cicatricem inducens linimentum. 943.1
Cicuta aquatica. 963.10
Clauſura. 938.11
Cochleariæ herbæ deſcriptio. 898.5
ejus ſemen. 899.5
radix. ibid.
integræ forma. ibidem *ejuſdem adoleſcentia & hyberna folia.* 900.6.*inde*
Cochleariam non eſſe britannicam Plinii. ibid.
non eſſe telephium. 899.6. *quibus differant.* ibid.
Cœleſtis influxionis variatio morborum cauſa. ib
Colon. 997.21
Contages Neapolitana. 965.1
Conforetiva Cordis. 987.21
Contagio quomodo potiſſimum lædat. 889.1
Cor. Celſi locus. 886.6
Cor ac viſcera confortantia quæ. 943.2
Corpore vaſto homines cur pleruuque ſtolidiores. 904.7
Corpora diu extenuata non affatim reficienda. 905.9. *diverſa proportione augeri.* 906.10
Cotyledon, pro cochlearia. 898.5
Credulitatis etiam ſuperſtitioſæ vis in morbis curandis. 907.13
Creſcione, creſſon. 901.8
Crurum lituræ & ulcera quomodo fovenda. 895.8
Cucumeris erratici ſuccus. 922.5
Cypriani locus. 941.8

D.

D*Avvpieren.* 954.1
Dei erga genus humanum clementia. 879.880
Definitionum libertas medicis permiſſa. 883.1
Definitionum medicarum, Galeni nomine editarum, locus. 885.5
Diapompholigis linimentum. 943.1
Dioſcoridis locus lib.2.cap.55. 906.12
Dodonæi in cochleariæ deſcriptione lapſus. 899.5. ψευρoβέvιον. 901.9
Dracunculi. 948.7

E.

E*Buli virtus.* 922.6. & 924.17
Electuarii Indi majoris virtus. 925.20
Elephantiaſis curatio. 932.1
Ephemera Peſtilentialis. 982.6
Epidemica lues qualis anno MCCCXLVIII. *item* anno MDLXV.910.1 .*item.* 1564. ibid.
Epidemica Tuſſis qui anno MDLXXX. *univerſam fere Europam invaſit.* 978.1
ex Equitationis concuſſione noxa. 933.1.2
Eriſipelas phlegmonodes. 944.3
Eryſipelas. 988.1
Eryſipelatis Nomina. 989.2. *ſpecies.* ibid.3
Curatio per venæ ſectionem. 989.4. *purgationem.* 990.5. *ſudoriferum.* 991.6. *Topica, ſeu externa medicamenta.* ibid.9
cura præſervativa. 995.18.
Exorciſmus. 950.13
Excrementa etiam ſua quadam vi naturali prædita. 893.7

F. *Febris*

F.

Febris malignæ curatio. 917.1
Typodes. 982.6
Fedronis Paracelſiſtæ calumniæ. 909.19
è Fœniculi ſeminibus oleum. 926.28
Formica Hiſpanica. 976.28. Gallica. ibid.
D. Franciſcus à Loë bis quartana correptus 903.4
Forcipis forma. 939.
Frangulæ uſus. 922.8
Frictionum uſus in hydrope. 927.31

G.

Gabrielis Fallopii de hymene ſententia. 940.3
Gangræna brachii. 944.4
Gangrænæ pudendi curatio. 943.1
ex Gaudii magnitudine mors. 902.2
Gingipedius morbus. 885.5
Gingivarum putredinis curatio. 895.13
Glandis frenum. 940.5
maſculæ clauſæ curatio. 943.1
Glycyrrhiza ἄδιψα. 927.32
Gratiolæ herbæ uſus in hydrope. 971.2
Guidonis de Cauliaco locus. 913.8
Guil. Vatignanæ de tela araneæ traditio. 906.11
Gutte kindren. 946. 2. holden. ibid.

H.

Halecum ſemi coctorum magna copia devorata, quartana curata. 907.15
Henricus Wierus Philoſophiæ & medicinæ Doctor, Ioannis F. 921.11. ejuſdem palpitatio cardiaca aſſiduis ſtudiorum laboribus contracta. ibid.
Henricum Haſſen XXXIII. annis quartana laboraſſe. 902.1
Herba de ſainct Barbe. 901.9
Herteveldia matrona etiam ſenex, quartana laborans convaluit. 903.5
Hippocr. locus. 885.6 .910.2.930.41.& 992.9.& 993.9.931.1
Hippocratis præceptum in angina peſtilentiali negligendum. 912.5
Hirundinariæ radicis decoctum. 928.33
Hydrops mulieris utero ex caſu eliſo curatus. 931.42
Hydropis curatio. 921.1
in Hydropis curatione duo præcipuè, obſervanda. 927.32
Qualis victus ratio conveniat. 931.43
pro Hydropis diverſa ſpecie, diverſam etiam medendi rationem requiri. 921.2
Hydropis ex ſplenis conſenſu orti curatio. 926.24
Hymen virginitatis cuſtos, eoque omne puellarum genus ab initio dotatum eſſe. 939.1.& 941.9
in Hypoſarca extrahendæ è pede & ſupra talum aquæ ratio. 930.42

I.

Ignis frigidus. 943.5. S. Antonii. ibid.
Iridis radicum ſuccus. 922.4.& 924.15
ex Iride conditum. ibid.16
Iuniperini olei virtus. 925.21
item lixivii. ibid.
Iulapius. 987.21

K.

Kout vier. 943.5

L.

Lactis ſerum, ejuſque ſalubritas. 897.2
Lauri baccarum electuarium. 926.26
Leonidis, de aquæ in hydropis curatione educendæ ratione ſententia. 931.42
Leucophlegmatiæ à cerebri fluxione ortæ curatio. ibid.1
Lignum Guajaici. 966.4
Lienes magnos qui morbi comitentur. 885.6
Lixivium à juniperi cineribus. 925.21, item ſarmentorum ac geniſtæ. ibid.
Lotium, ſanguinis ſerum. 897.2
Lumbrici Terreſtres. 954.1
Lumbricis in Anaſarca pellendis medicamentis. 925.20
Lumbricorum Terriſtrium virtus. 954.1. Probatiſſimum Remedium. 955.4. ſuccus. ibid.5 oleum. ibidem 6. pulvis. 956.9. præparatum ad vermes. ibid. Potio. 957.11
Lues Hiſpanica. 965.1

M. Macis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

M.

MAcis oleum. 926.27
Marini de Caballis palpitatione cardiaca laborantis hiſtoria. 920.10
Matricis colli phyma, ejuſque curatio. 942.1
Mercurius Præcipitatus. 972.21
Diaphoreticus. 973.25
Mezereon. 924.19. de Mezero oleum. ibid.
Miteſſereni. 949.10
Modus Parandi ſalem ex herbis. 986.18
Mollificatio putredinis parens & auctrix. 934.4
Morborum reliquias, recidivas facere. 902.1
Morbis novis Deum pro ſua clementia ſubinde nova etiam remedia ſuppeditare. 779.1. inde.
Morbos extremos, extrema quoque remedia poſtalure. 930.41
Morbus Bovinus. 949.10. Gallicus 964.1. unde originem ſumſerit. ibid.
Morbi Gallici nomina. 965.1. curatio. ibid. unguentum ei neceſſarium. 969.13
ſuffumigia. 970.15. Emplaſtrum. 971.16
unguentum Paralyticum. 972.19
ad Morbi Gallici Affectus Exteriores. 972.20
Præcipitatum. 972.21. Turpetum minerale. 973.23
Mors unde. 920.9
à Morval Comes quartanarius gaudio mortuus. 902.2
Moſis locus explicatus. 941.8
Mutationes omnis proprietas in unius præ dominio. 920.9. temporum parere ægritudines. 910.2

N.

NAbatæi ſcorbuto correpti, Auguſti Cæſaris ætate. 884.4
Nagt grift. 950.12. curatio ſuperſtitioſa. ibid. 13. Exorciſmus ibid.
Naſturtium aquaticum minus. 901.8. majus. ibid. ſativum ibid. hybernum. ibid. 9. hyemale. 890.1
Naſturtii ſpecies tres in ſcorbuti curatione utiles. 901.9
Neapolitana labes ex immoderato veneris uſu. 933.1
Nekir. 949.10
Nigrorum, virginalia puellarum conſuendi mos. 942.11
Nucum olei uſus. 926.27

O.

OLai Magni locus. 886.7. inde
Oleum juniperinum. 925.21
Salis. 986.18
Organum Elegans ad Eliciendum ſpiritus vini aliorumque aromatum. 1001.
Oſcedo. 885.5

P.

PAlpitatio cardiaca. 920.9
Paracelſi linimentum, ad uteri os contrahendum. 942.11
Paracelſiſtæ jactabundi. 903.3
Paſſularum eſus ad ſitim reſtinguendam. 927.32
Pavame ſeu Saſſafras. 968.10
Pectorales potiones. 915.12
Peripneumonia peſtilens. 913.6
Peſtis ſubito & vehementiori hyemis frigore repreſſa. 912.6. graſſatio anni. 1565. fermè univerſalis. 910.2. contra peſtem antidotum. 917.2
Peſtilens & Epidemica Tuſſis. 978.1. ejus origo ibid. Curatio. 979.2
Petrolei uſus. 925.21
φιλαυτίας prurigo. 881.
Phlebotomiæ obſtacula. 912.5
Philonium Romanum. 961.3
Petrus Bayrus. 907.12
Pillulæ Barbaroſſæ. 974.24
Pleuritis peſtilens. 913.6. curatio. 912.5
Plinii locus. 883.3
Portulacæ folia. 899.6
Prædicendi cautio qualis à Medicis obſervanda. 919.8
Præcipitatum. 972.21
Proceritas juvenis cujuſdam prodigioſa. 906.10
in Prognoſticando, duo à Medicis obſervanda. 919.8
Ψευδοβύνιον Dioſcoridis. 901.9

H

Pa-

Pudendi clauſi curatio. 934. 1. *gangrænæ curatio.* 943.1

Pulſus intermittens, caprizans. 917.1. 918 5. & 919. 7. *intermittens quatenus non arguat imminens mortis periculum.* 920. 9. 10. *intermittentis præſagium.* 917.1 *continuatio aut defectio quid ſignificet.* 920.9.

Pulvis adverſus Calculum & Tormina. 999.6 *ſuffocationes matricis.* ibid.7

Pulveris Senæ ſolutivi, uſus & deſcriptio. 919.6

Q.

QUartæ pondus. 893.7

Quartana an quiſquam bis laborare poſſit. 903.4 & 905.8. *quatenus interficere hominem poſſit.* 904.5 *quinquennio & ſeptennio mortui.* 902.3

Quartanæ generatio non præceps. 905.8. *paucarum ſeptimanarum ſpatio abigendæ ratio.* 902. 3. *profligandæ an telæ araneæ uſus aliquis.* 906.11. *prolongatio unde cauſetur.* 902.3. *remedia.* 908. 16. *repetitio difficilior cur.* 903.4. *ſuperſtitioſa curatio ex aranea collo appenſa.* 907.13

Quartanam bis hominem corripere. 903.4 *ſenes non ſemper enecare.* ibid. 5. *triginta tribus annis durare, poſſe* 902.1.

Quartanarii cur à convaleſcentia voraciores. 905.9

Quartanarios, ubi convaluere, magis increſcere. 906.9

R.

RApi rotundi ſuccus. 928.33

Recidiva ex nimia ingluvie à convaleſcentia. 905.9

Recidivæ morborum ex reliquiis. 902.1

Roborantia medicamenta in hydrope. 925.22

de Role dominus Maximiliani Imp. œconomus, quartana mortuus. 902.3

Rolmannus Bilandii gangræna curata. 944.3

Rutgeri à Randvvick febricientis hiſtoria. 917.1

S.

SAcharum ſaturni. 975.26

Sambuci virtus. 922.6. & 924.17

Sanguis frenum Choleræ. 990.4

Sanguinis minutio in febribus peſtilentibus periculoſa. 917. 2. *profluvium inhibens pulvis.* 937.7

Sanguinem menſtruum retentum in virgine gigantea, ad nutritionem & corporis molem promoviſſe. 904.7. & 905.8

Sarcocele. 933.2

Sceletyrbe. 883.3. *σκελετύρβη.* 884.4 *σκελετύρβην non eſſe ſcorbutum.* 885.5.

Scorbein. 883.2

Scorbuck. ibid. & 886.7

Scorbutus ab Olao Magno deſcriptus. 886.7 *an Ictericia nigra, volvuli ſpecies, hæmatite.* ibid.6.

Scorbutus quid. 883.1

Scorbuti cauſæ 887.1. *ſigna.* ibid.1. *prognoſtica.* 889.1. *curatio.* 890. 1. *lues quibus locis potiſſimum graſſetur.* 883.2. *lues vetus, ſed peculiaribus tantum locis familiaris.* 880. *morbus an etiam veteribus medicis cognitus.* 885.6

Scorbuto laborantibus qualis victus ratio tenenda. 889.1

Scormunt. 883.2

Scroti in hydrope aperiendi ratio. 931.42

Senium certæ anni proprietati non ſemper aſſignari poſſe. 904.6

Serum ex nigrarum caprarum lacte, item ovillo, cæteris præſtantius. 898.3

Serum lactis. 897.2. *ſanguinis.* ibid. *utriuſque vires.* ibid.

Senæ ſolutivi pulveris compoſitio & uſus. 919.6

Sideratio. 943.5

Syrupus S. Ambroſii. 991.7

Syſembro aquatico. 901.8

Syſimbrium cardamine. ibid.

Sitis toleranda in hydropis curatione. 927.32

Siti reſtinguendi conducentia. ibid.

Solanus ſomniferus. 961. *deſcriptio & figura.* ibid.

Spiritus vini & alia bona vina abuſus in accendendo. 1002.12

Sorani

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Sorani de hymene ſententia. 940.4
Specilli forma. 939.
Speculi incurvi forma. ibid.
Sphacelos. 943.5. *extremi pedis.* 943.5
Splenes magnos qui morbi comitentur. 885.6
Steinſwert inſula. 902.1
Stibii uſus. 922.10
Stomacace. 883.3
στομακάκη. 884.4
Stomachalia ſcuta. 927.29
Strabonis ætas. 884.4
Sudor Anglicus. 981.1
Sudoris Anglici putatitia morbi cauſa. 982.3 *cauſa hujus morbi.* 984.12. *ſigna.* ibid.14 *Pulſus.* 985.15. *curatio.* ibid. 17
Sudor in hydrope curando movendus. 928.33
Sudorem excitantia. 929.38
Sudoriferum decoctum. ibid.35
Suffumigia. 970.15

T.

Taurini ſtercoris vis. 893,7
Telæ araneæ noxia aſſumptio in quartana, vide Aranea. 906.11
Telephium an cochlearia. 899.6. *in quibus differ.* ibid.
Telephii folia. 900
Teſticuli ſiniſtri carcinomatis curatio. 933.1
Thermarum uſus in hydrope. 929.37
Thymeleæ vinum. 934.17
Tibiarum exulceratio. 896.19
Tibiarum tumores diſcutientia. 930.40
Tubuli forma. 939.
Tumorum in cruribus fotus. 896.17
Turpetum Minerale. 973.23
Tympanitis curatio. 925.20. 926.26. & 927.31

V.

Valeſcus de Taranta. 914.8
Varenæ. 946.1
Varen. ibid. 2. *origo nominis.* ibid.3 *duo genera hujus luis.* ibid.5. *alia ſpecies.* ibid. 6. *an antiquis cognitum.* ibid.7
de Varenorum cauſis. 951.1 *de ſignis hujus Morbi.* 952.1. *Prognoſticum & præcautio.* 953.1. *victus ratio.* ibid. 1. *de peculiari curatione.* 954.1
Venæ ſectio in pleuritide peſtilẽte noxia. 914.19
Vena cava. 911. 3. *civilis.* 948.7. *Mideni.* ibid. *ſanioſa.* ibid.
Volvulus. 997.2
Vermes Verni. 959.20
Vermium Vernerium figura & deſcriptio quos venenatos eſſe arbitror. 960
Ventriculo applicanda in hydrope. 926.28
Ventris muſculorum abſceſſus. 909.19
Veronicæ vinum. 928.33
Veſicæ colli extremitatem non eodem loco apparere in cunctis feminis. 938.1
Victor Trincavella medicus Patavinus. 920.10
Viri ſublimati uſus in hypoſarca. 926.23
Virginalia indicia, quorum Moyſes meminit. 941.7
Virginitatis zona. 940 3
Virginale clauſtrum. ibid.
Virgo gigantea ex quartanæ morbo reddita. 904.7. & 906.9
Virginum pudenda conſuendi mos apud Nigros. 942.11
Virtus coacta fortior quam diſperſa. 905.8
Viſcera roborantia medicamenta in Aſcite & Anaſarca. 925.22
Viſcerum in hydropis curatione roborandorum ratio. 930.41
Vitis ſylveſtris radix. 922.9
Vitrioli oleum. 923.11
Umbilici *in Aſcite aperiendi, & aquæ inde educendæ ratio.* 930.41
οὔρηθρα. 940.3
U*rinarii meatus maſculi clauſi curatio.* 943.1
U*teri cervicis incidendi modus.* 935.2. & 936.4. *clauſi curatio.* 934.1. *colli gangræna.* 943.1
U*nde oriantur dolores dorſi.* 911.3
ad U*teri inciſionem, ejuſque curationem, non quivis temerè admittendus.* 938.10
U*tero ex caſu eliſo, hydrops curatus.* 931.42
Waſſerkreſſen. 901.8
Winterkers. ibid.9
Walkenbaum. 961.2

Z.

Zarza Parilla. 969.12
Zehrende wurme. 648.7

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33

V.St.10-35-160
15+

Resb. Rap 332[8]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
230 N 33